తృప్తి

మ॥ తతసూ రామకథా మృతమ్మనను దత్పర్వాభిషేకాంత ప్రా
చ్య సుపఠీయమ్మగు సంపుటం బిదియు నేనన్ ముద్రితంబయ్యె శా
శ్వతసర్వార్థకతత్త్వసాధనము భవత్సంకల్పకల్పంబు నే
డిది నా కీదారకోంట నేటికి కటా తండ్రీ! ధన్యుండ నైనాడ నే!

ఉ॥ మీకు సహాయులై నగదు మిత్రులు మీగ భవత్కథాశ్రయం
బేసిత బట్టినట్టి యెలయించిన సిద్ధి నిమిత్తమాత్రమౌ నా
మీకొసఁ మను స్వర్గసుకీతిమిం దమ సచ్చునబోవ వచ్చు నం
దేకలసంబున స్నానపనంబు ద్వితీయమునుం గురూత్తమా!

ఉ॥ తృప్తి సహింపఁగానె భవనీయము చిత్తము కాంచి నెంచి వి
శ్వాస్య ప్రజానుర్నిమిత్తమున శక్తి తమి తీరమి స్వీయసత్కృతిం
గ్రస్తవనం బొనర్చి నను కీర్తిక గూర్చి యొలర్పఁ జేయు మీ
యాప్తికిఁ బాతపాట! కలం? యులల సవ్యము నేఁటొకొం డికన్.

ఉ॥ ఓ సుగుణాలారా! పాఠక మహాశయులార! సహాయులార! ప్ర
వచనవేళ సుత్తరంబగు ప్రబంధము రాతనుఁ గల్గు కాలయా
సన మది కొంత ప్రాయపవేళ ప్రబుద్ధతమా బుధా మీఁగఁగావలెన్
ఘనవమానులారా! స్వీయకృతిగ యుడిఁ గొంత మెలంగఁగావలెన్.

ఉ॥ ముద్రితసంపుటమ్ముల సమూహలము దానఁగుల్ సంబడెన్
భద్రము గాగ చేసి గని ప్రకృతిపీఠికలో రచించెవన్
చిత్రములాగ నేఁటికి విశేషము శ్రీకృతి సాధరించి ని
స్తద్రపసాలసత్వము ననిందితముం గొనియాడ నేఁడనెన్.

ఇట్లు,
కవి కుమారుడు
తాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రి

చందవోలు
20—1—1988

విషయసూచిక

శ్రీశివాయగురవేనమః.

శ్రీరామకథామృతము

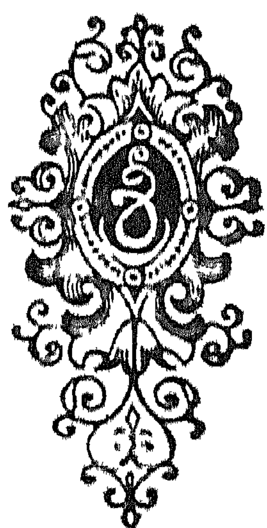
యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

———:o.———

ప్రథమాశ్వాసము.

———:o:———

శ్రీ హేతుభూతమంత్రి
తాసహాంచితశక్తియోగ, సంభృతమహిమ
పారిహార్యణికీకృతనిగమ
వ్యాహృతసామ్రాజ్యకృత్య, యఖిలస్తుత్యా.

తే॥ అవధరింపుము భక్తభావానుషంగుఁ, డంగజారాతి యిట్లని నగజతోడ
వింటివా సర్వమంగళ! విశ్వపతి ర, ఘూద్వహుం డట్లు హనుమ బహూకరించి. 2

తే॥ అతని పలుకుబడింగల యర్థమెల్లఁ, బ్రీతితోఁ గూడి తనమది బిరికొనంగ
వాఙ్మయంబు తదేకతత్వతఁ బొసంగ, నందఱం గలయంగని యనియె నిట్లు. 3

—◆ శ్రీరాముఁడు హనుమని మెచ్చుకొనుచుఁ గార్యచింత మునుఁగుట ◆—

సీ॥ హనుమం డొనర్చిన యమ్మహాకార్యంబు, మలయఁగా వలనేది మదికి ననఁగఁ
జేయ శక్య మటంచుఁ జెప్పఁగా నెట్టుల, య్యంబుధి దాఁటంగ నగునె యొంటి
కాజవ మున్నదే హరికేజి కనిలున, కనికాక యన్యున కవనిలోన
మేర యున్నదియె యి మ్మేటి వీర్యబలాఢ్య, తకుఁ దానవో యింకఁ దనకు సాటి
దేవదానవముఖ్యులే తేటిచూడ, నేర రద్దాని నప్పురి నిరృతినాథ
పాలిత విశంక లంక నేర్పడఁగఁ జొచ్చి, వచ్చు జీవించి యెవ్వాఁడవార్యుఁడగుచు.

చ॥ ఇనజుని భృత్యకృత్య మితఁ డెల్ల సముల్లసితంబుగాఁ బొన
ర్చెను దనుఁ దాన విక్రమము చేవయు నెక్కొనఁ జేసి యద్భుతం
బునఁ బొదలించె నిందఱిఁ బ్రభూత మభూత మనంగ నైన పీ
డన మొనయించె శాత్రవుని డంబు కరంబు విడంబనంబుగన్. ౫

తే॥ అధిపుఁ డతిదుష్కరం బైనయట్టి కార్య, మొంపుఁ దన్ను నియోగింప నంతవట్టు
నేర్చి నెరవేర్చి యావల నీతిఁ బేర్చి, యొండుగూడ ఘటించువాఁ డుత్తముండు. ౬

క॥ పంచినపని నెట్టనఁ గా, వించి సమర్థుండ యయ్యుఁ బెరయర్థముఁ దా
నించుకయే నెంచనియా, పంచజనుఁడు మధ్యముండు పతిభృత్యులలోన్. ౭

ఆ॥ ఒండు విక్రృతి లేక యుండి మేల్పొందిక, చాలఁగలిగి చేయఁజాలి యొకఁట
నేలువాని కర్జ మిట్టట్టు చెడఁజూచు, నట్టివాఁడు పూరుషాధముండు. ౮

ఉ॥ కావునఁ గాడ్పుపట్టి కడఁకం బచరించినయట్టి దెల్ల సు
శ్రీ విలసిల్లె నేలఘుతఁ జెందదు ప్రీతిఘటించె నాకు సు
గ్రీవుఁ గృతార్థుఁ జేసెఁ బరికింప ద్విరుత్తమ మైన నేమి నే
నీవల నెంచి సన్నుతికి నేర్పడఁ గూర్పఁగరాదె యీతనిన్. ౯

ఆ॥ పావనుం డితండు పవమానతనయుండు, నన్ను నాకొలంబు ననుచువారి
నెల్ల మనిచెఁ గొలుచు నీసుమిత్రాసూతి, బ్రదుకు గట్టి సేసెఁ బరఁగఁ డిట్లు. ౧౦

క॥ ధర్మం బీతనిసొమ్మై, మర్మంబును బోల దింక మారత్నుణ మి
ట్లర్మిలిఁ బొనర్చుటను స, త్కర్మంబుల కలిమి కితనిఁ గాదే తలఁపన్. ౧౧

ఆ॥ దీన మరల మదిని దీనమానసునకు, మరలుబాటు చక్క మలయనయ్యె
నేమి నేసినాడ నీప్రియాఖ్యాతకుఁ, బ్రియ మటంచుఁ దృష్టిఁ బెరయకునికి. ౧౨

క॥ ఐనను సర్వస్వం బే, యా నాపరిరంభణము మహామహుఁడు మరు
త్సూనున కబ్బె ననుచు నభి, మాన మెసఁగఁ గౌఁగిలించె మహితుం డతనిన్. ౧౩

ఆ॥ ఇట్టికాల మరసి యొనయించితి నటంచు, నిచ్చఁ జనవు గ్రొచ్చి యెత్తి మఱియు
సంభ్రమాతిహృష్ట సకలాంగుఁ డై రాముఁ, డెంత గలదొ దాన నెవ్వఁ డెఱుఁగు.

క॥ కృతకృత్యతతోఁ డనుపా, గతు నమ్మారుతిని ధన్యుఁ గావించి సమా
హితమతి యై హరిపతి విన, దత ముత్సాహంబుఁ గూర్పఁ దా నిట్లనియెన్.

మ॥ సుకృతంబే యున నయ్యె నెన్నిగతులన్ శోధించినన్ సీతఁ గాం
చక గావించు తెఱంగు లేమి నిపు డాసంద్రమ్ము పేరెంచినన్
వికలం బయ్యెడు నెమ్మనంబు కపు లేవెంటన్ గనంగాంచువా
రకలంకాత్ములు దక్షిణం బనఁగ నా నప్పార ముత్పారమున్. ౧౬

క॥ పారావారము కడు దు, ష్పారము బహుదూర మొనయు పని పాల్పడె నీ
భారమున కెట్టు లొగ్గెదు, వార మొతల మెఱుకపడ దవార్యం బదియున్. ౧౭

ఆ॥ వింటి మేలి వార్త విశ్వంభరాసుత, సేమ మరసి వచ్చి చెప్పినంత
నీహరీంద్రు లెటు సమాహితులై దాఁటు, వారొ వార్ధి వలను వలయుఁ దెలుప.
క॥ అని హనుమంతునితో నని, ఘనుఁ డార్తుం డగుచు నొండు గానక చింత
న్మునిఁగెడు విధమున శాశ, తుని బర్హాణుఁ గాంచి హరివరుఁ డున్ముఖుఁడై.

— సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునకు నుత్సాహముఁ గలిగించుట —

ఆ॥ శోకనాశనముగ సూనృతంబుగ నిట్లు లనియెఁ బ్రాకృతంబు జనముపోలె
వీర! నీవుగూడ వెతనొందుదే తాప మింత తగునటయ్య యీయెడలికి. ౨౦
వ॥ కృతఘ్నుండు సౌహృదంబు నట్లు లిప్పట్టున నీ వీసంతాపంబుం బరిత్యజింపుము.
ఉ॥ దీనికిఁ గారణం బెదియుఁ దేఁకువ నైన నఱయంగఁ దోఁప ద
మ్మానిని వార్తయుం దెలిసె మార్తుని యాలయమున్ లయమ్మె య
వ్వానికిఁ గాఁగనుండుటయు వార కెఱుంగఁగనయ్యె నేల న
న్మానము వీడ దీవు మతిమంతుఁడ వై రణపండితుండ వై. ౨౧
తే॥ ప్రాజ్ఞుఁడవు నీయెఱుంగమిం బరఁగు శాస్త్ర, మర్మమును లేదు పాపిక మైన యిట్టి
బుద్ధి వీడుము సద్యోగి పూనునట్లు, దూషణీ మనీషఁ బోలె సంతోషి వగుము.
సీ॥ లంఘించెదము మేలి లాఘవంబున నక్రిఝషసమాకుల మైన సాగరంబు
నెక్కించెదము సేన నెక్కడ దా మగఁటిమి లంకపై హనుమత్కృతాంకపైని
యోజించెదము బుద్ధియుక్తి నచ్చటగల వివిధసాధనముల విదలనంబు
సాధించెదము నీవు సపరివారంబుగఁ గొంకులే కెదిరించి కూడముట్ట
యొదుఁగుదు రెవ్వారు లీహరియూథపులు న, మన్ను లెన్నియునైన నీయర్థమునకు
నగ్గి నుఱుకంగఁ బాతాళమైనఁ జొరఁగ, నున్నవారు మహోన్నతిఁ గన్నవారు.
తే॥ శోకపర్యాకులాత్ముఁ డై చొరవదక్క
డీనుఁడు సిరిహరుఁడును నైన దేవుఁడేని
యును నతని మేలి యర్థంబు లుడిగి మడఁగు
నఘము వానిం బొదువు నిశ్చయమ్ము సుమ్ము. ౨౩
ఉ॥ ఎట్టులు సీతఁ దేవలయు నెవ్విధి రావణుఁ బాపకర్మునిం
బెట్టుట యొప్పు నెట్లదగు మేలిమి నెక్కొన సేతు వబ్ధిలోఁ
గట్టఁగఁబోలు రక్కసుని కల్మికిఁ బో టనన్యనన లంక నే
మట్టునఁ గాంచువార మది మా కెఱిఁగింపఁదలంపు మియ్యెడన్. ౨౪
ఆ॥ అలత్రికూటశిఖర మందు నున్న యాలంక, నెపుడు గాంచువార మెనసి యపుడె
రావణుఁడు నశించు రణరంగమున నంచు, నిశ్చయింపు మిదియె నిశ్చయంబు.
క॥ ఘోరం బగు నాపారా, వారంబున సేతు వొకఁడు వఱలింపక లం
కా రాష్ట్రము సాధింపఁగఁ, గా రింద్రునితోడి సురలుఁ గర్వ్రరవరులున్. ౨౫

ఉ॥ సేతువుఁ గట్టినంత దరిఁజేరఁగ నేర్చును సైన్యమెల్ల న
ట్లౌతటనే జయంబొందవు నంచుఁ దలంపుము శూరు లాజిని
ఖ్యాతులు కామరూపులు సుసంగతులై హరివీరు లప్పురిన్
ఘాతగలింపఁజాలుదు రబద్ధము గాదు నిబద్ధమింతయున్ ౨౯

ఉ॥ వీరుని చేయఁబోలుపని వీడక యుత్తతి సత్త్వ మోజమున్
నేరిమియుం బ్రభావమున నెక్కొనఁ జేర్చి కడంగి మద్విధుల్
వారనివా రనిం దనదువారయి సాయ మొనర్ప దుష్టుఁ డౌ
వైరి నగల్చి చేకొను మవార్యుడఁవై జయలక్ష్మి సీతతోన్ ౩౦

ఆ॥ ఏది వచ్చిపడిన నది పోవఁగానైన, నిన్నుబోఁటివారు నెఱిదలంగి
శోక మూనఁబోరు పాకారిముఖ్యులు, బడరె యాపదలనుఁ బ్రిథితిఁ గనరె. ౩౧

క॥ విల్లీవు దాల్చి నిలిచిన, ముల్లోకములు న్వడంకు మొనసిన మొనవా
రల్లాడరె రక్కసుఁడే, బల్లిదుఁడే నిన్నుఁ జెనకి బ్రిదుకఁగ నింకన్. ౩౨

క॥ వానరుల తల నిలిచె ని, వ్వానిక తెలుపనైనఁ బోవదు సుమ్మీ
నీనాయికఁ గాంచెద వవ, నీనాయక! యబ్ధి దాఁటి నెలకొనినంతన్.

తే॥ చాలు విక్లబ యగు బుద్ధి జాలుకొలుప, బోకు మది యఖిలార్థము లోఁకడంచు
శోకమునకును బురుషుని శూరతకును, సహజవైర మ్మగుట శాస్త్రసమ్మతమ్ము.

క॥ కోపం బవలంబింపుము, శాపింపుము వైరికొలముఁ జావు మనుచు ని
ర్లేపుసెడి యున్న క్షత్రియు, లేపగిదిం గాంచువార లిష్టార్థంబుల్. ౩౫

క॥ మెత్తనివారలఁ గాంచిన, నొత్తొర వానఁగూర్చువార లుర్విఁ బలుకుతోఁ
గత్తిం గొనెదు ప్రిచండునిఁ, జిత్తమునం జేర్చుకొనుచుఁ జేడ్పడుదు రరుల్. ౩౬

ఉ॥ ఈవు కుశాగ్రబుద్ధివి మహేంద్రునియంతటివాఁడ విందఱన్
గావఁగనేర్తు విమ్మెయి వికారముఁ ద్రోఁచి విచారణంబునన్
ద్రోవక వీరలం గొని నిరూఢత నద్దరిఁ జేరఁ గాంచఁగా
నావలఁ జేయనెంచునది యంతయుఁ దెల్ల మనంగ నయ్యెడిన్. ౩౭

ఆ॥ తాలుఁ జెట్లుఁ గురిసి నేల గ్రక్కదలంచి, లంక పాడుసేసి లావరులను
దుంచి యొక్కమాత్రి ద్రోహి నల్లాడించి, కట్టుఁగట్టి యిడరె కపులు దొడరి.

క॥ దాఁటుదు మీ యంబుధి నొక, ట్రేటునఁ గూల్చెదము పురి నరిష్ట మరికి న
ప్పాట సమకూర్చెదము నీ, మాట నెఱపకున్న మాకు మగసిరి గలదే. ౩౯

క॥ పెక్కులు శకునము లే నీ, చక్కటి వీక్షించుచుంటి సంహృష్టంబై
నిక్కెడు నామది జయరమఁ, జక్కఁ గొనెద వింకఁ బెరవిచారణ లేలా. ౪౦

ఆ॥ సాధ్వి యవనిజాత సంశ్రయించెను నిన్ను, లక్ష్మి గాని యాపె లాతి గాద
యొడ్డు చెనకిరేని యుదుటడంచి మడంచు, వారి వారికొలమువారితోడ. ౪౧

క॥ అరి గూలఁగ సిరి సేరఁగఁ, బరివారము నిన్నుఁ గొలిచి బ్రదుకఁగ సీతా
సరసీరుహాక్షితో నీ, వుఁర వెనసి భరింపఁజాలె దీజగ మెల్లన్. ౪౨

మ॥ అను సుగ్రీవుని హేతుమద్వచన మ ప్డాలించి తత్కార్యవే
త్తి నవోల్లాస మెసంగ మే లని సమర్థత్వంబు చెన్నారఁ బా
వనిపైఁ జూడ్కి నిగుడ్చి శాత్రవుని దర్పం బెంచి స్మేరాస్యుఁ డై
యనె ని ట్లారఘునాయకుండు మహితం బారంభ మొప్పారఁగన్. ౪౩

ఆ॥ తపము శక్తిఁ జేసి తద్దయు వేగంబుఁ, బడసియైన సేతుబంధనమున
నైన నట్టిపోవ నంబుధిం బొనరించి, నైనఁ గడతు మదియు నట్టు లుండె. ౪౪

సీ॥ దుర్గ మా లంకకు దుర్గంబు లెన్నెన్ని గల వందలి విశేషఘటన లెట్లు
వరఁగుఁ దద్బలముల పరిమాణ మెట్టిది ద్వారగుప్తికళాపప్రచార మెద్ది
విస్తారము కోలంది విధ మెంత లెంతలు పొలదిండిపోతు లేపాడవువారు
వారి గేహంబుల వరుస లేపాటివి జంత్రమ్ము లెమ్మెయిజాడఁ దనరుఁ
జొచ్చి చూచినవాఁడ వాసొబగుఁ డేమి, వర్తనంబునఁ జరియించువాఁడు వాని
నెల్ల వివరింపు వెరవరి వీవు నాదు, కనులగట్టినయ ట్లుండ ననిలజుండ. ౪౫

తే॥ అనుచుఁ బలికిన రాముని యట్టిదైన, పలుకుఁబడి విని గాడుపుపట్టి యలరి
వాక్యసారజ్ఞుఁ డవ్వాల వలను మెఱయ, నిట్టు లనెఁ గేలు మోడ్చి నగేంద్రతనయ!

—◆ శ్రీరాముఁ డడుగ హనుమంతుఁడు లంకాదుర్గాదుల వర్ణించుట ◆—

ఉ॥ అంతయు విన్నవింతు వినుమయ్య సురారిపురంబు సార మొ
క్కింతయుఁ దిక్కకుండ నెటు లేయెడ దుర్గవిధాన మొందె నే
పొంతల నెందఱందఱు ప్రభూతపరాక్రము లుందు రెట్టి ర
క్కాంతునిఁ గొల్తు రేమిటఁ బ్రకాశిలు నెంతకుఁ గూర్చు నబ్ధియున్. ౪౬

తే॥ బలవిభాగంబు వాహనప్రకరమంబు
రాకపోకల తెఱఁగు నిరాకరణము
గనులఁ గాంచినయది మదిఁ గదిసి యట్టు
లెదుటఁ గనుపట్టెడు మహీమహేంద్రపుత్రి. ౪౭

సీ॥ అపసంబ కాని యేవరుసంబును నోకంటఁ, గనఁబోవ దెన్నఁడుఁ గాంతుఁ గవిసి
యరదంబులును మదద్విరదంబులును నిన్ని యని చెప్పనేరఁ డనంతుఁ డైన
రంగమధ్యగఁ దత్తురంగమావలిఁ గాంచి మెంచఁ డత్తైలిమావి నింద్రుఁ డెలమి
నాసేన కిడిమి మహాసేను నడిమికి గ.నీయ దను టబ్బురంబు గాదు

మున్ను సృజియించె విధియాన మునుకొనంగఁ
బరుల కెటు దుర్గమ యనంగఁ బరఁగు టొంచి
కూఁతుసంబంధమున నెలకొలిపె మించు
కలిమి వెండియు నావిశ్వకర్మఁ డరసి. ౧౯

తే॥ అప్పురికి నాల్గు ద్వారంబు లొప్పుచుండు, గొప్పలును విపులములు నై కోటి సేయు
నవియ యవియనియరరంబు లర్గళలు ప, రార్గళలు దమయవిగాఁగ నమరియుంట.

తే॥ శరశిలాయంత్రచయము లచ్చటులయందుఁ
జటులములు లావు బలువు మిక్కుటము లగుట
వచ్చు పరసైన్య మెల్ల నవ్వాని నెటెనిఁ
బ్రతిహతం బగుచుండు నేర్పడ దాకొండు. ౨౧

తే॥ పారి నినుపకట్టు లవ్వాని బురుజులందు, శతములు శతఘ్నులున్నవి శితము లవియు
పగలగుండె లగల్చెడు పనికిఁ జాలు, వీరకోటులు పైపెచ్చు వెలుపు సూప. ౨౨

ఉ॥ బంగరుకోట మిన్నొడిసి పట్టుకొనం దలపెట్టుచుండు నే
బ్రింగుడుపాటులేని దదెపో చిరలబ్ధమహోదయంబు త
త్సంగతవజ్రముఖ్యమణిజాలవిశాలకలాప్రసంగ మా
భంగికిఁ జేతు లెత్తి నిలఁబడ్డవిధం బని తెల్పుచుండఁగన్. ౨౩

తే॥ దుష్ప్రధర్షణ మద్దాని దొరసి దొరకు, మెచ్చుఁ గూర్చుచుఁ బగతుల మేలణఁపఁ
జాలు మొసళుల మీలమేల్చాళ్ల నీళ్ల, గాధములు గాక తీర్చి యగడ్తలచట.

తే॥ నాల్గుగవనుల సంక్రమనామకములు, గలవు మార్గము ల్ఫలకోపకల్పితములు
యంత్రసారకలాఘటితాంతరములు, వితతములు నాల్గుభటగృహావిష్కృతములు.

క॥ పక్షుల జంత్రము లమ్మెయిఁ, బరఁగున్ బఱచినటు లెప్డు పరసైన్యం బాఁ
కరపడ నగు నప్పుడె యు, ప్పురివంకకుఁ దిరుగు వారిపూరము పెరుఁగన్. ౨౬

క॥ వచ్చినవారల నెల్లం, బెచ్చుపెరిఁగి ముంచుచుండుఁ బిఱుదీయక య
మ్మచ్చునఁ గల యంత్రమ్ములు, మెచ్చొరసిన వెన్నియేని మేకొనుఁ బురిలోన్.

తే॥ అన్నియునుఁ బురిఁగావంగ ననువుపడిన, యవె యకంప్యం బొకండుండు నందులోన
గట్టిలో గట్టి దై బలకలన లొప్పఁ, గాంచన స్తంభములు వేదికలనుఁ గలిగి. ౨౮

క॥ ఉత్తర మగు ద్వారంబున, నుత్తంభిత మగుచునుండు నొత్తరయక యా
పొత్తు గని మను టరిది య్యే, యెత్తునఁ దలకొన్నఁ బోఁతుటీఁగెకు నేనిక. ౨౯

చ॥ ప్రకృతికిఁ దప్పఁ డేక్రమముఁ బాసి మెలంగఁడు యోద్ధకాముఁ డే
నికృతికిఁ బాలుగాఁ డసురనేత భయావహుఁ డప్రమత్తుఁ డే
వికలతఁ జేరనీఁడు తఱివేచుచు మేల్కొనియుండు నెప్పుడుఁ
బ్రకటయశుండు రావణుఁ డపారబలుం డెడఁబోక వీఁకతోన్ ౩౦

క॥ తనవారి మేలు మది నిడి, యనవరతముఁ బ్రాభవమున నమరినవాఁ డా
యనుపమబలునకుఁ దగు నిదె, యను పలుకున దేవ! దుర్గ యగు నవ్వూరియున్.
తే॥ భయము పుట్టించు నాదేయపార్వతములు,వాన్యకృత్రిమములును నవ్వురునన్నాల్గు
బలుపు లొప్పార నవి మెట్టుపైని మట్టు,కొనిదురాసదయంచుఁ జేరొ్కనఁగ నెగడి.
శా॥ పారావారము దూఁగపార మతిదుష్పారంబ నై యుండఁ ద
త్పారంబం దది నెక్కొనంగనయి చేడ్పాటంద దెప్పాట నే
ప్రారంభం బెనయింపనేర రొరు లప్పట్టాంద నా మార్గ మా
ధారం బొందునుఁ దోఁప దేవగిది నిధ్యానించినన్ రాఘవా. ౬౩
క॥ అంగబల మర్థబలముఁ బొ, సంగఁగ సురపురియుఁ బోలఁజాలదు దానిన్
సంగడ మారసి త్వష్ట క, డంగి సృజింపంగఁ గలిమి తావుకొనంగన్. ౬౪
తే॥ పరమదుర్జయ రామ! యొప్పట్టు పట్టు
పరిఘలు శతఘ్నులును యంత్రవర్ధతులును
నందె కల వందె వేసిన యది మదీయ
వల్లభుఁ దెరల్ప నేర రెవ్వారు ననుచు ౬౫
క॥ ఎన్ని యలంకారములు మ, ఱెన్ని కలంకాపహాత్వ మెనసిన కలనల్
కొన్ని యననేల యన్నియు, నన్నెలవునయందు వింత లనివార్యంబుల్. ౬౬
సీ॥ ఆదురాత్మ్కుని పురి కగు తూర్పువాకిట వసియింతు ప్రపదివేవు రసురవీరు
లొకలక్ష రాక్షసు లుందురు దక్షిణద్వారంబు నెవ్వేళఁ దఱియఁ గాంచి
యటు పశ్చిమప్రతీహారంబు వీడదు పాటిల్లు దానవప్రియుల మెపుడుఁ
గలిమి నుత్తరంపు బొగవనునయం దొప్పు న్యర్బుదసంఖ్యాకకర్బురౌఘ
మందఱును శూలహస్తులే యస్త్రయోధు, లే బలాఢ్యులె పూజితులే కులీను
లే దురాధర్షులే ధీరులే సురఘులె యేమనఁగవచ్చు నచ్చోటి సేమ మధిప. ౬౭
తే॥ మధ్యమస్కంధమున నుత్తమముబలమ్ము, కొలఁది యిడరానిదది వేలకొలఁదిఁగాఁగ
నుండు నవ్వూరఁ జేరొ్కన్న దండిమగలు,పూర్గకోటికి నెక్కి మేల్పొలువుఁగాంత్రు.
క॥ ఐన న్నీదయ నే న, ద్దానం జొరఁబాఱ మేలిదశ కది వాసెన్
నీనామమంత్ర మిఁక నే, దానవతతి నడరనిచ్చు దశరథరామా. ౬౯
ఆ॥ కలుగు సంక్రమము లగల్చి యగడ్తలు, బూడ్చి సాలవితతి పొడ వడంచి
లంకఁ గాల్చి మేల్బలమ్మున నొకపాలు, దున్మి నీపదముల దొరసినాఁడ. ౭౦
ఉ॥ సందియ మేల యబ్ధి నొక సం దొనరింపఁ దరింప నైన మే
ల్కొందువఁ గందుమేని వెతఁ గానరు వానరు లొక్కమొత్తునం
గొందురు రాక్షసాలయముఁ గోరికె లీరికె లెత్త దైత్యునిన్
ముందలవట్టి యీడ్తు రిది మోఘము గా దెదలోఁ ఘటింపవే. ౭౧

తే॥ అంగదుఁడు ద్వివిదుఁడు మైందుఁ డట్లు జాంబ
వంతుఁడు నలుండు పనసుండు వాహినీంద్రుఁ
డైన నీలుండుఁ జాలుదు రంద ఱుండ
నబ్ధి లంఘించి యరిపుర మాక్రమింప. ౨౨

ఆ॥ ఎఱిఁగి యాజ్ఞసేయు మింతవట్టుఁ బోనంగు, వార లరిగి పరిఘవప్రసాల
తోరణాఢ్య లంకతోఁ గొండఁబెకలించి, యిచటఁ దెచ్చియిడుదు రీక్షణంబ. 23

క॥ మంచితఱి యెడఁద నాలో, చించి వనుపు మనుపు నెఱపు సిరి మీఱఁ బ్రవ
ర్తించెద రరి నొంచెదు పని, గొంచెము గాకున్నె యుద్ధకోవిద ! నీకున్. ౨౪

ఆ॥ యుక్తమగు ముహూర్తమూహించి వే నిశ్చ, యించి బయలుదేర నెంచుమయ్య
బలములెల్లఁ జుట్టు బలసికొల్వఁగ వార్ధిఁ, జేరి తలఁతు కార్యసిద్ధి పదవి. ౨౫

క॥ అని యనుపూర్వముగా నను, హనుమని పలుకుఁబడిసరణి నాలించి ధృతిన్
ఘనసత్యపరాక్రముఁ డి, ట్లనె రాముఁడు తేజు నెఱయ నర్కజుతోడన్. ౨౬

— శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు యుద్ధయాత్ర సాగింప సెలవిచ్చుట —

ఆ॥ పవనజుండు దెలిపెఁ బాపాత్ము పురి పీక, జోక లరసి కనులఁ జూపినట్లు
నేను దాని నిపుడె నేలకుం గోలకు, డెత్తు భీమబలుని దితిజుఁ గెడపి. ౨౭

చ॥ నడిమికి వచ్చె భాస్కరుఁడు నాకు జయప్రద మిమ్ముహూర్త మే
ర్పడె విజయాఖ్య మియ్యెడనె ప్రస్తుతముం బొనరింపు యానమున్
దొడరెడు నామనంబు దొలుదూఁకుడునం బడలింతు నంచు వాఁ
డడరి హరించె సీత ననయంబున నిం కిట నెందు వోయెడిన్. ౨౮

ఆ॥ జీవితాశఁ బెరయు జీవితేశ్వరి సీత, మదభియానవార్త మలసినంత
విసము ద్రావి బిట్టువెతనొందుప్రజ యమృతము స్పృశించి యట్లు తరణితనయ!. ౨౯

క॥ ఉత్తరఫల్గుని నేఁడే, యెత్తిచనంజనున కాని యెల్లి దగదు హ
స్తోత్తరతిథియ కాన వి, పత్తికి మూలంబు తలఁపు ప్రాజ్ఞత వెలయన్. ౩౦

ఆ॥ మనయనీకముల సమాహితముల నెంచి, నడుపు మిపుడె మేలు నాకు శత్రు
భంజనం బొనర్చి పరఁగుదు జానకి, సీతఁ దోడితెచ్చి సిరులు నెఱయ. ౩౧

ఉ॥ ధన్యము లౌ నిమిత్తములు తద్దయుఁ దోఁచుచునున్న విప్డు ప్రా
ధాన్యమున న్మనోరథము దావుకొనందగు గెల్పు దెల్పనై
యన్యము లట్టు లుండ నయ మార దృగూర్ధ్వతలస్ఫురాప్తి సా
మాన్య యనంగ రాక సిరి మామకహస్తగతం బొనర్చెడిన్. ౩౨

క॥ అని పలికిన వానరరా, జనుజుఁడు మేల్మే లటంచు నభినందింపన్
మనునిభుఁ డర్థవిదుఁడు వా, డనుధర్ముఁడు మఱియు నిట్టు లనె నచలసుతా. ౩౩

ఉ॥ వందలు వేలు వానరులు వారక గొల్వఁగ వారిఁ గొంచు ని
ష్పందుఁ డమంద తేజుఁ డధిపాలుఁడు నీలుఁడు తొంగ్రిదొడ్డికై
ముందుగ నేగువాఁ డొలయు మచ్చట లెచ్చరిక ల్పొసంగ సా
నందత నంది యుందఱు మనస్వితఁ జేవ నెలర్చువారుగాన్. ౮౪

ఆ॥ అనిన యంత నాతఁ డగ్రమ్ముఁ జేరంగ, నైన నంతరంగ ములరి పొంగఁ
బలికెఁ దోన వానిపైఁ జూడ్కి నిగుడించి, రాముఁ డఖిలలోకధాముఁ డెంచి.

మ॥ ఫలమూలంబులుఁ బూవులు న్మధువులుం బ్రాపింప రూపై కెలం
కులఁ దీరొందు కొలంకులుం దనర మైకో లున్నవు మే త్రైమ్మరల్
బలునీడ ల్సుఖవృత్తి నెక్కొలుప నేవ ట్లుండు నాపద్ధతిన్
లలి సేన న్నడిపింపు మీశుఁడవు నీలా! నీవు నాలాయమున్. ౮౫

క॥ అని యతని హెచ్చరించుచు, వినజునితో ననియె మఱియు నీడంబోకే
కనినసుపంగలపనికిని, ననుజ్ఞ సేయంగవలయు నను వగు భంగిన్. ౮౬

ఉ॥ రోషితు లద్భుతాత్ము లసురు ల్ఫ్రతి మూలఫలోదకాదులన్
దూషణము ల్ఘటింతు రరిదూషణ! నీ వది యెంచి సైన్యపుం
బోషణమున భోనర్పుము ప్రబోధిక వృత్తి పొసంగ స్వీయసం
తోషణ మొప్ప డేమఱక దుర్మదులం బరికింపు మీర్పడన్. ౮౭

తే॥ ములయునప్పుడు వనదుర్గమస్థలములఁ, బల్లములఁ గందరలఁ దగుపట్టులందు
శత్రు లునిచిన బలముల జాడ లరయు, వలయుఁజొప్పై నెగసిచూడ్కులొలయఁ జేసి.

తే॥ ఇందు దుర్బలు లైన దొకించుకేనిఁ, గలుగ నిచ్చుటునంచె యాబలము నిలువు
మలఁతి గాని విక్రమమున నాక్రమింప, నెంచునప్పు డిది యె కృత్య మిత్త్రతేజ. ౯౦

ఆ॥ సాగరౌఘనిభము సాంగ్రామికము భీమ, మగ్ర్య మగు ననీక మగ్రగతులు
ప్రబలు లైన ప్లవగపంచాననులు వేల, కొలఁది చాలి నడువవలయుఁ గడఁగి.

ఆ॥ గిరినిభు డు గజుఁడు పరిబలాంతకు లాగ, వయుగవాత్తులునుఁ బ్రవర్ధమాను
లగుచు నడుచువార లాసేన గోత్రటి, గా ఘనర్షభముల గతిఁ దనర్చి. ౯౨

ఆ॥ గంధహస్తియంత గలఁడు తరస్వి యు, ర్మర్షణుండు గంధమాదనుండు
వాఁడు చాలువాఁడు వానరవాహిని, సవ్యపార్శ్వ మునసి చక్క నడుప ౯౩

తే॥ ఇందుఁ బ్రేర్ప రావణుం బెక్కు మొట్టు లట్టు, లేను హనుమనిపై నిల్చి యేగుదెంతు
నందఱకు హర్ష మొదవింతు ననుపు పాడు, మధ్యమస్కంధమునన సామాన్యగతిని.

క॥ ధనదుఁ డటు సార్వభౌమం, బున నిపై నంగదునిపైఁ బ్రబుద్ధుఁ డటులె నా
యనుజన్ముఁడు నిల నైన, న్ననసియ రాఁగలఁడు ధృతి ననీదృశుఁ డలమిన్ ౯౫

తే॥ కుక్షి రక్షణ మొనరింపఁ గూర్చువాఁడు, వెనుదలఁ దనర్చుచు సుషేణు వేగదర్శిఁ
గూర్చుకొని జాంబవంతుం డు కోవిదుండు, ఋక్షరాజు మహాసత్త్వుఁ డీక్ష నెఱియ.

క॥ శిబికారూఢుఁడ వై నీ, వ్రిబోధ మొసఁగంగఁ దోడఁ బరఁగుచు దెసలం
గబలింపఁ జూడ్కు లొలయఁగ,నిబంధనలఁ బొనరఁజేయు నేరిమిఁ గొనుమా. ౯౮

ఆ॥ అనినయంత వినఁ డగచరేంద్రుఁడు సేన కానసెసెఁ జెవుల కాని నపుడె
పొంగె బూరటిల్లెఁ బ్లుతుల చేఁబాలుపొందె నెగసెఁ గదిసె నది నగేంద్రతనయ!.

ఆ॥ యుద్ధకాంక్షమిగుల నొఱకటంబులఁగొండ, కొనలగుహలఁ జఱులఁ గొఱలుచుండి
యైన వార్త నెఱయునంతనే పఱతెంచి, రాప్లవంగవీరు లరుస మొసఁగ. ౯౯

క॥ అంతట వానరనాథుని, సంతసమును లక్ష్మణుని ప్రసంగము సిరియున్
మంతన మెలయింప బలగ, మంతయుఁ గొని వెడలె రాముఁ డరిపురి నఱుమన్.

—♦ శ్రీరామచంద్రుని విజయయాత్ర. ♦—

క॥ దక్షిణపుదిక్కు మొగ మై, యక్కడనపు సేన నడిచె ననరా దెసయం
జక్కఁ గనఁ గాదు లెక్కలఁ, దక్కఁగొనం బోల డావిధాతకుఁ దక్కన్.

క॥ శతశతసహస్రనియుతా, యుతప్రయుతకోటికోటు లూర్జితు లిభస
మ్మితులు నగు కపులఁ జేకొని, యతులితవిక్రమత నాతఁ డరిగె సురాజ్ఞీ. ౧౦౨

క॥ ఆహరి నాహరివాహిని, యీహ మెయిం గొలుచుచు న్మహేచ్ఛతఁ జను న
న్నాహ మరసి యమరులు సం, దేహం బుడివోవ మేలిధృతిఁ బెరసి రుమా.

క॥ అతిదర్పితు లై సంమో, దితు లై పతి ప్రాపు ప్రోపుఁ దేఁకువ నిడ గ
ర్జితములు చర్లాటలు ను, త్ప్లుతములుఁ బరుగులునుఁ దనరఁ బొనరిరి నవలా.

తే॥ దక్షిణపు దైన దిక్కెల్లఁ దామె యగుచు
మధువులు సుగంధు లానుచు మాధురీ స
మంజసఫలంబులం గొంచు మంజుకుంజ
మంజరీపుంజములఁ దాల్చి యంజ లిడుచు. ౧౦౫

చ॥ ఒరయుచుఁ దృప్తు లై యొకరి నొక్కరు లుద్వహనం బొనర్తు రు
ర్వరఁ బెరయంగ వై తు రటు వారలఁ గాంచి హసింతు రన్యు ల
వ్వేరవున నుల్లకుట్టు లని వేగిరపా టొలయంగ నొడ్ల న
వ్వరుసకుఁ దార్తు రేమనఁగవచ్చును వారి వినోదము ల్సఖీ. ౧౦౬

క॥ కొండ లగలఁ దోఁకలతోఁ, జండిమ నెరయంగ బిట్టు చఱచెదరు కరుల్
దుండములఁ దోయములపై, నిండినకుతుకమున నట్లు నీరజవదనా. ౧౦౭

ఆ॥ రాముచెంతఁ జేరి రావణు నేఁ ద్రుంతు, నేన నేన యనుచు నింగిముట్ట
విన్నపం బొనర్చు వీరులఁ గని పెర, వా రసురులు మాకుఁ బా లటంద్రు. ౧౦౮

ఆ॥ ఋషభకుముదులొజ నెనసిరా నీలుండు తొడరు కోటిబలముఁ దోడికొంచు
మార్గశోధనంబు మలయంగ ముందర, నడిచెఁ బెండ్లికట్లు ననుచు వేడ్క. ౧౦౯

మ॥ నడిచెక్కన్ హరినాథుఁ డేత్తెఱ జగన్నాథున్ సుమిత్రాత్మజున్
గడునెయ్యంబున గారవించుచుఁ బరాక్రాంతిక్రమం బొప్ప నే
ర్పడి భీము ల్ప్రబలు ల్వలీముఖులు పుంభావప్రభావోన్నతుల్
గడఁకం గోటికిఁ గోటులై కొలిచిరాఁ గావించెఁ బ్రస్థానమున్. ౧౧౦

తే॥ అంతకుంజాలు వీఁ డొండె యనఁగఁ దనరి, వీరుఁ డాశతవలి హరివీరకోటి
దశకపరివృతుఁ డై సర్వథాప్రసక్తి, నఖిలసేనాభిరక్షణ మంది మెఱసె. ౧౧౧

మ॥ అతిశూరు ల్పనసుండు కేసరి గజుం డర్కుండు తత్పార్శ్వసం
గతిమై రక్షణ మాచరించిరి జగత్కల్యాణు వీక్షించుచున్
శతకోటిప్రసితప్లవంగులు పోరిన్ సన్నద్ధులై తోడ్పడన్
బ్రతియే వీరికి సోఁకుమూఁ కని సువర్వశ్రేణు లగ్గింపఁగన్. ౧౧౨

ఆ॥ వరసుషేణజాంబవంతులు బహుబుద్ధు, వితతు లోలిఁ గొలువ వీఁక నెఱయఁ
బతిఁ బురస్కరించి పరఁగిరి బలగంబు, వెన్ను దన్ని కాచు పన్నుగడను. ౧౧౩

తే॥ ముందు నడచుచు నెల్లెడ మొనయు బుద్ధి, నఖిలసేనాధిపతి వీరుఁ డైన నీలుఁ
డలరు పరిపాలనంబున నలఁతి గాని, వలఁతిదన మొప్ప నొప్పె శ్రీవరుఁడు పొగడ.

క॥ గజనిభులు దరీముఖుఁడును, బ్రజంఘుఁడును రంభుఁడును రభసుఁడును సేనన్
గజిబిజిపడకుండ నడిపి, రజరులు మెచ్చఁ ద్వరితముగ నధికప్రజ్ఞన్. ౧౧౪

క॥ అలలిహరిశార్దూలులు, చాలి బలోద్ధతులు దనరఁ జని సహ్యాఖ్యం
బా లోఁ గనఁగాంచిరి తరు, జాలలతాయుతము మేలి శైలం బెదుటన్. ౧౧౫

క॥ హసితసరసీజకల్హా, రసమన్వితములు సరసులు రమ్యతటాకో
ల్లసితములు వనవికాసవి, లసితములు నరసిరి వారు లావణ్యనిధీ. ౧౧౬

ఆ॥ భీమకోపుఁ డితఁడు రామభూపతి యంచు, వాని శాసనమున వనచరౌఘ
మడరు గదుర నడిచె ననునంగతంబుగఁ, బురుల జనపదముల పొదువు విడచి.

క॥ మున్నీటివాఁక పోలిక, గన్నది వానరబలంబు గడు భీమం బ
త్యున్నతిఁ దనరినయది యా, పన్నుగడ న్నరవఁజాలె బహుఘోషణముల్.

తే॥ చోదితాశ్వంబు లట్టు లాశుద్ధమాన, సులు కపిప్రముఖులు మహాశూరు లడరి
కుప్పిగంతులు వైచిరి కొమరు మిగుల, రాముచెంగట నాతని రహి దలిర్ప.

క॥ కపివర్యు లిరువు రట్టుప్రే, మపరీతులు తమ్ము మోవ మహిపసుతులు వా
రవుడు మహోగ్రహాయుగీళోఁ, దపనశశులు నా వఱలిరి తద్దయు గిరిజా. ౧౨౧

ఆ॥ ఆప్రకాశమలఁతి యనఁగాదు పోల్పంగ, నెదియుఁ జాల దిల మహేల యన్యోఁ
బ్లవగపతి సుమిత్రపట్టియుఁ గెలన రాఁ, గపులు రామచంద్రుఁ గదిసి నడువ.

క॥ అటు లెల్లరుఁ దనుఁ గొలువఁగఁ బటిష్ఠుఁ డా రామనృహరి పగఱ సమితిలం
పటుల సఱుమ నరిగె విశం, కటదోర్గర్వం బఖర్వకలనం దనరన్. ౧౨౩

—◆ లక్ష్మణుఁడు రామునితో ననుకూలనిమిత్తముల వర్ణించి చెప్పుట ◆—

తే॥ అంగదుని మూఁపుపై నుండి యప్రమేయ, బలుఁడు స్మృతితత్ప్రతిభాన కలితుఁ డార్త
తాశయుండు పూర్ణార్థుఁడై యనియె నిట్లు, రామునితో లక్ష్మణుం డభిరామభణితి.

సీ॥ ఇఁక నంతరము లేదు హృత సీతఁ జేకొందు వెల్లవేల్పులు మును వెనసి పొగడ
నా రావణవశుగ్రహము తద్వినాశనంబు నేఁట రేపఁటఁ జక్క నెఱయఁగలదు
బుద్ధారుఁడ వతిసమృద్ధారక నయోధ్యఁ బ్రీతిమై జేరి భరింప నోదు
వతిలోకమై చెన లాక్రమించెడు భవద్విక్రమంబు త్రివిక్రమక్రమమున
నీదు కార్యసిద్ధి నెఱిఁ దెల్పుచున్నవి, దివిని భువినిఁ జేట తెల్లముగను
లలి మహానిమిత్తములు శుభప్రదములు గానిపించి యరయఁగంటి రామ!

ఉ॥ చల్లని మేలితెమ్మెర ప్రసక్తి మెయి న్మనసేనపైఁ బ్రవ
ర్తిల్లుచునున్న దెక్కుఁడు ధృతి న్నెలకొల్ప మనోనుకూల మై
యల్లనఁ బూర్ణసుస్వరము లారవము ల్వెలయ న్మృగద్విజా
త్యుల్లసితంబు లొప్పెడు మహోన్నత మభ్యుదయంబుఁ దెల్పుచున్. ౧౨౯

ఆ॥ దిక్కు లెల్లఁ దెలివి తేటల విలసిల్లు, చున్నయవి గొనంబు లుల్లసిలఁగ
వెలయుచున్నవాఁడు విమలభావం బొప్పు, నస్మదన్వయార్చ్యుఁ డైన హేళి.

ఉ॥ నీ కనుకూలుఁడై నెరసె నేఁడు భృగూద్వహుఁ డోరఘూద్వహా
ప్రాకటశుద్ధియుక్తుఁడు విభాసురుఁ డాఘ్యుఁడు బ్రహ్మరాశి స
త్త్వాకరు లట్లు సిద్ధులు మహర్షులు హర్షులు వొల్చుచున్నవా
రాకృతులం బ్రదక్షిణసమాదృతులన్ ధుర్విన్ బెద్దసేయుచున్.

ఆ॥ తగెఁ బురోహితుండు తనకుఁ దోడగుచుండ, విమలరుచిఁ ద్రిశంకువిభుఁడు రాజ
ఋషి పితామహాగ్ర్యుఁ డిక్ష్వాకుసంతాన, మనఁగ నెగడువారి కందఱకును.

క॥ నిరుపద్రవత విశాఖా, వరఋక్షము మేలికాంతి వఱలెడునది యై
పరఁగుచునున్నది యెట్లా, కరమాకర మైన తార గద యది యెపుడున్ ౧౩౦

ఉ॥ రక్కసిరిక్క మూల యన రాజిలు నయ్యది ధూమకేతు వా
చక్కటిఁ దోఁచి పైకొనఁగ జాడ్యగతం బయి యున్న దిప్పుడా
చిక్కునఁ జిక్కు వారరులు జీవులు జీవముఁ బాయు వేళ మే
లుక్కుఱ స్వీయభం బాదుఁగు నుల్లసితగ్రహపీడనంబునన్. ౧౩౧

తే॥ సురసరసములు గాఁగ భాసురము లైన, సరసు లొలసెడు మేలి ప్రసాదకలన
వనము లొప్పెడుఁ దఱి ఫలవంతము లయి, పూవుదావుల తరువుల పొదువులగుచు.

తే॥ మొగ్గరమ్ములు దీర్చి యిమ్ములఁ దనర్చి, యెక్కుడుగ విలసిల్లెడు నీబలములు
తారకామయ మైన యుద్ధమునఁ దొడరు, దేవసైన్యంబు లట్టు లుద్దీప్తి వెలయు.

క॥ ఇటు లిన్నియు నారసి సం, కట మొక్కఁడుం గదియనీని కల్యాణి విశం
కటధృతిఁ గొని వెలయుము ప్రా,కటయశము జయాంచితప్రకాశముఁ బెరయన్.
ఆ॥ అనుచు నూఱడిల్ల నాయన్న సౌమిత్రి, యన్నతోడ నరసి యాడు జాడ
కాలిఁ డంతరంగ మలరంగ నైపొంగ, నరుగుచుండె సస్మితాస్యుఁ డగుచు.
మ॥ నఖదంష్ట్రాయుధు లాఢ్యసత్త్వులు భృతానందు ల్ప్రహారింపు ల్లిణో
న్ముఖు లై వీఁకఁ బ్లవంగఋక్షబలము ల్మోసాల రా రక్కసుల్
సుఖు లై యుందురె యింక నంచు నెరసు ల్శోధించుచు న్నాటకా
ముఖవృత్తిం బచరించుచు న్నడిచి రా మోదానుసంధాయినీ. ౧౩౬
శా॥ కేలం గాలఁ దెరల్చి భూమిరజముత్క్షిప్తం బొనర్పన్ సమా
లోలం బై కడుభీమ మై జగము నాలోఁ గప్పె భానుప్రభా
జాలం బాఁగి సపర్వతావనివనాశాద్యేక మీలోక మే
లీలం గ్రమ్మఱఁ గాంతుమో యనుచు నైలింపాళి శంకింపఁగన్. ౧౩౭
సీ॥ ఎదురెక్క నై నిక్క నేటివాఁకలు చక్కఁదరియింపఁజొరఁబాఱి తాఱ్కానంగఁ
జేరనంతన సిగ్గు చేట్పాటునం బోలెఁ దలసూపవయ్యె మే త్తరులు గిరులు
పైవచ్చిపడె భూమిభాగం బనుచు బిట్టు తల్లడపడిగ పాతాలవాసు
లభిభంజతియ పో మహాసేన యింత యేత్తిఱ కొని యని రెంచి దేవయోధు
లంబుదంబుల సంతతి యాకసంబు, నెట్టు లట్టులు భూతలం బిట్టిఁ డనఁగ
రాశియుండఁ బొసర్చి సీరాముసేన, దక్కిణాంపుసముద్రంబుఁ దఱియునపుడు.
చ॥ కెలనలఁ దమ్మిపూపొదలు గ్రిక్కిఱియ న్నడిచక్కి నీటివాఁ
కల లలితంపు మే ల్సొబగుకల్మికిఁ గల్మి ఘటించు నచ్చపుం
గోలఁకుల మ్రాఁకుల న్నిగడు కొండల దండలఁ గ్రింద మీఁద మో
సలఁ దులకించుచున్ సరభసంబున నాబల మేగెఁ జిక్కులా. ౧౩౮
తే॥ సమతలంబుల వనములు చాయ లారసి, పూలుపండ్లునుఁ గలవాని పొలప మరసి
తేనె లానదు నెఱిఁ దల్పితేట లెససి, చనియె సేన మహాసేనజనని! మొనసి.
క॥ ఇది చాటని మాటని లే, దిది తెలఁపని తలఁ పటంచు నెందును లే దా
ముదమున దక్కిణ పుంబోల, మది తొఱ్ఱిక్కుచు నిక్కిచూచునపుడు పురంధ్రీ.
తే॥ అందఱుఁ బ్రహృష్టచిత్తులే యంద అట్లు, పవనజవనులే విక్రమప్రథితగుణులె
యందఱును రాఘవార్థ మాత్మార్పణం బొనర్చుచుఁ దనర్చువారెవిధ్యర్పనీయ.
ఉ॥ పొంగున నింగిముట్టుచు నెపోయిరి పో యినవంశ్య మోర్ల హా
ప్లంగణవిర్యన త్వతతమూవనజోత్సుక భానలబద
ర్పాంగవిశిష్టచేష్టితము లయ్యెడ నెయ్యముతోడి మెచ్చిరో
ల్సంగతి నైకొన న్నిరవఁజాలిరి వా రరిజాలదుస్సహా ౧౪౩

సీ॥ పేరెత్తిపిలుచుచుఁ బెరెమ్ము లిడువార లెగుచుకోర్కులను న ట్లిగయువారు
కిలకిలధ్వను లేకకలన నెక్కొలుపువా రవనిఁ దోఁకల నుఱుమాడువార
లడుగులఁ బాతాల మడుగుఁ బట్టించువా రగములఁ జూర్ణింప నఱుమువారు
శృంగంబులకుఁ బ్రాఁకి చెంగున దుముకువా రెగుచెట్లు విఱిచి పోవిడెడువారు
బి ట్టఱచువారు క్ష్వేళలుఁ బెనుచువార లూరుజవములఁ బెనుపొద లూడ్చువార
లావలించెడువా రాట లాడువారు, శిలల శాఖలఁ గొని కపు లీ్ళల మొలయు.

తే॥ శతశతసహస్రకోటులు సంఖ్య లెగువఁ, గా నసంఖ్యాతు లైన యాకా-ననచర
వరులవలన నవ్వాల నెల్ల వారని సిరి,కాస్పదం బయి మహికిఁ బూజ్యత ఘటించె.

తే॥ సేన యయ్యు సుగ్రీవాభిమానరక్ష్య, మాణ యాహరివాహిని మహాతి లక్ష్య
మాణతుష్టిప్రహృష్టిప్రమాణకోటిఁ దాఁటి రేయింబవలు నేకధాటి నడిచె.

క॥ త్వరితగతి నరుగు నవ్వా, నరవరు లందఱు రణాభినందనపరులే
ధరణిసుతామోక్షణత, త్వరులే యొకగడెయు నొంటఁ దాఁకాన రగజా. ౧౪౭

—♦ వానర సేన సహ్యమలయ ప్రదేశముల విహరించుట ♦—

తే॥ సహ్యమలయము లన నొప్పు శైలముల మ, హీరుహలతాప్రతానసమృద్ధముల న
నేకవిధమృగసంచారహృష్టపుష్ట, ఖగరుతాంచితముల వారు గాంచిరబల! ౧౪౮

క॥ చిత్రము లగు విపినముల వి, చిత్రనదీప్రస్రవణవిశేషంబుల నా
గోత్రాధిపతనయుఁడు భువ, నత్రాణుఁడు రాముఁ డారసె నంద్యచరిత్రా.

చ॥ పొగడలఁ బొన్నలం దిలకభూజములం గరవీరసింధువా
రగుణితసద్రసాలముల రాణఁ దనర్చు నశోకశాఖులన్
బొగడిరి మేలు మే లనచుఁ బొల్చి రదల్చిరి వాలి శాఖికా
మృగవరు లోలి మేల్మిఁ గను మేలనము ల్పచరించి రత్తఱిన్. ౧౫౦

ఉ॥ మంజులరంజనీపవటమాలకసాలకపిత్థకర్ణికా
రాంజనముఖ్యభూరుహము లందుఁ గనుం గొని హర్ష మంది రు
ద్భంజనముం బొనర్చి రది వారికి నైజము కాదె దృక్కలా
సంజితచిత్తభూవిజయసారరసాఢ్యవిసారలోచనా. ౧౫౧

తే॥ కాననద్రుమముల కెంత గలదో వారి, తోడి చుట్టఱికము తోడుతోడఁ దొడరి
పవనజవ మూని వివిధపుష్పప్రతతుల, నాప్లవన మొనగూర్చె నం దందఱకును.

తే॥తరుచరేంద్రులు కడురమ్యతరము లైన, ప్రస్తరములొంది సుఖమంది ప్రబలిరప్పుడు
మధురమధుగంధివనికాప్రమత్తభృంగ,గీతికాచందనానిలాశ్లిష్టు లగుచు. ౧౫౩

క॥ గిరిరాజు ధాతురాగో, త్కరములఁ గై సేసి వాయుగతిసంగతి వా
నరవీరులపై నెరపుచు, వరచూర్ణోత్సవకలానువర్తన మెనసెన్. ౧౫౪

సీ॥ విరిసిన గేదంగివిరు లెత్తి చెండ్లాడి వాసంతికలతోడ వాదులాడి
మాధవులా యంచు మలసి తప్పనలాడి కుందకుట్మలములఁ గొల్లలాడి
యష్టనాహ్వయముల నటు నిటు రాపాడి శింశుపాగమములఁ జేరి యాడి
ప్రియకము లివె యని పేరెత్తి చెల్లాడి సురిశాల్మలు లటంచు నొవ్వనాడి
మేటి పాటీరతతిఁ గూర్చి మేలమాడి, పాటలులఁ బాట లొలయంగ నాటలాడి
యల్లకల్లోల మొనరించి రట్లు సొచ్చి, యవ్వనిక లాక్రమించి వనాటు లపుడు.
తే॥ వాపికలు సరసికలు పల్వలములును ర, సోచితము లంచితములు ద్విజాచితములు
పద్మసౌగంధికోత్పలపరిచితములునుఁ, గాఁ దనర్చుట కలరి రాగహానచరులు.
తే॥ ఆజలాశయములు హరివ్యాఘ్రకిటిక
రీంద్రముఖసత్వసంచార మెనయు టెంచ
రెంచి రానందమున మించి రీడ్యమాన
కవిచయార్భటులను భృంగగానములను. ౧౫౭
ఉ॥ చల్లనితేటనీట సహసంభ్రము లై చొరఁబాఱి మీఱి తో
నుల్లము లూఱడిల్ల రుచు లూఱ నపారబలు లఁడంగి సం
ఫుల్లసరోజగంధవహపూజన మోజ గ్రహించి స్నానపా
నోల్లసితంబులం దనిసి రుజ్జ్వలసారవిహారతత్పరా. ౧౫౮
ఆ॥ నీటిచల్లులాట నెఱయించి మించిర, ట్లుత్సహించి రర్థ మొగిఁ దలంచి
కొండ కెగచి నేరి కోరి మూలఫలాదు, లారగించి రమ్మహాప్లవగులు. ౧౫౯
ఆ॥ మత్తు లైరి ద్రోణమాత్రమానవిలంబ
మానసారఘూఘుపానములను
మధువు లట్లు సేయు మధుపింగళులఁ బింగ
లాక్షులను మఱింత యాఁచికొనవె. ౧౬౦
క॥ తరుభంజన మొనరించుచు, వరలతలఁ దెరల్చుచుం బ్రవరధరధమనం
బరయుచుఁ గొలఁకులఁ గలఁచుచు, నరిగిరి గిరిచాట్కృమారికా! యిది వింటే.
క॥ కడు గులుకులు బలు పలుకులు, గడుసరు లవ్వారలకు రకము లై తనరన్
దొడరిరి చెట్ల కెగయుఁ బ్రొల్బడి రొంటం దుముక నేలపైఁ బొరలంగన్. ౧౬౨
ఆ॥ మ్రాను మెట్టి యొండు మ్రానికి లంఘించి, మానియవలఁ గడమమ్రాని పైనిఁ
బూనిక ల్దలిర్పఁగా నర్తనంబు లా, సానుచరు లొనర్చి రానతాంగి. ౧౬౩
క॥ వారలు పక్వాకలమ కే, దారము లట్టులు ధరిత్రిఁ దనరింపంగా
నోరమణీమణి! చాలిరి, సారససారసముదాస్యసంపదలొలయన్. ౧౬౪
క॥ రాజీవాక్షుఁడు దశరథ, రాజసుతుఁడు రాముఁ డగచరప్రముఖులతో
నోజమెయి న ట్లరిగి వి, భ్రాజితము మహేంద్రశిఖరిఁ బడయంగనిమెన్. ౧౬౫

— ♦ శ్రీరాముఁడు మహేంద్రశైలమునఁ జేరి సముద్రముం గాంచుట ♦ —

ఉ॥ ఆవలఁ గాంచె నందముల కందము చందముఁ గూర్పఁ జాలి వృ
క్షావృత మై యనర్ఘ్యమణు లంది ధృతిం దిరమై తనర్చు నా
గావమును దొక్కి చూచి శిఖరం బొకఁ డెక్కి పొసఁగ నిక్కి వి
ద్రావణమీనచక్రపదతావ్యపనిద్రము నా సముద్రముస్. ౧౬౬

ఆ॥ వెనుక ముందుఁ గవిసి వెస సహ్యమలయము, ల్గడచి యానుపూర్వ్యకీలనఁ దనర
నేగుదెంచి కాంచి రెల్లరు గపివరు ల్వనధ యంకరంబు సాగరంబు. ౧౬౭

క॥ ఆదట దానిం బెరయం, గాఁ దొడరిరి వారు రామఘనుఁ డనఘ మా
పాదించి సానుజార్కజుఁ, డై దరిపాల మొనసి మెఱసి నంచితలీలా. ౧౬౮

తే॥ విపులధాతోపలతలాతివేల వేలఁ, జలితతోయాఘలీలావిశాలఁ జేరి
రాముఁ డనె రామణీయకధాముఁ డెలమి, మించి హరిపతిఁ గాంచి సముచితముగ.

చ॥ ఇదె మన మేగుదెంచితి మహీనవిభావ! విభావబోధ మై
మొదలు విమోచనం బఱఁగ మొక్కల మై గడిదేఱి మీఱి యు
న్నది జలరాశి సాగరమె నాఁ జన దూరకె యుత్తరింపగా
దదనునఁ దొంటి చింత మది నాదికొనెం దుదినెంత కానోకో. ౧౭౦

ఆ॥ తగునుపాయ మరసి తారొక్కన నా నంత, దనుక నిలుపు మిచట మనబలముల
వసతు లొనరఁ గూర్చి వారక మంత్రింపుఁ, బ్రస్తుతింపు ముదిలపాటు లెగల.

క॥ శూరు లగు వానరుల నతి, ధీరులఁ బనుపుము స్వకీయధీబలమున న
వ్వారలు స్వబలము వీడక, వైరుల ప్రచ్ఛన్నవృత్తి వారకరయఁగన్. ౧౭౨

— ♦ సేనానివేశనము ♦ —

క॥ అని సీతాహరణకృశుం, డనితరగుణుఁ డధిపుఁ డనిన యంతఁ బ్రసాదం
బని లక్ష్మణుఁ గొని చని య, య్యనఘుం డక్కర్జ మొనర నెలవు ఘటించెన్.

ఉ॥ చండతరాజ్ఞఁ డాతఁడు ప్రశస్త మనీకము నిల్పె సంద్రపుం
దండ దుర్మాయుతం బగుచుఁ దద్దఁ బొసంగు సమస్థలంబునం
దుండె సముత్సుకం బదియు నూర్జితపింగలవర్ణనీర మై
రెండవసాగరం బనఁగ శ్రీఁదనరారి మహీధరాత్మజా. ౧౭౪

క॥ వేలావనమున నట్లతి, వేలబలాఢ్యులు హరిప్రవీరు లెటులొకో
కాలూది నిలిచి రవ్వాలి, కూలం బరయంగ నిగుడు కోర్కులు నెగడన్. ౧౭౫

ఆ॥ అని వేళమున మహానాద మొక్కండు, పొడమి తొడరనీక కడలినినద
మాఁగి కడలుకొనిమెనది శతకోటిని, స్వనమ యమ్మొ నొడ్డమననముఁగారసి.

క॥ ఆవానరధ్వజిని సు, గ్రీవాంచితపాలనప్రకృష్ట యగుచుఁ దే
శావిష్ట హృష్టయును నై, శ్రీవిభు మహితార్థపరతఁ జెలఁగుచు నుండెన్. ౧౭౭

సీ॥ గాడ్పు రేపఁగ బిట్టు కదలి వాఁకల నింగి నప్పళింపఁ గడంగి యడరుదాని
నాప్రదోషముతఱి నైన ఫేనోర్మ్మల నవ్వుచు నృతికృతు ల్నడుపుదాని
నుదయకాలపుఁజంద్రు నొలయుచుఁ బ్రతిచంద్రకలనల మిఱుమిట్లు గొలుపుదాని
రారాపుసేయ నౌ రాకాసులకుఁ దోడు నక్రగ్రహాళితో ననుచుదానిఁ
దిమితిమింగిలతద్గిలదీప్తభోగ, పటుభుజంగముఖ్యసత్త్వప్రకీర్ణ
గర్భ మై దుర్గదుర్గమార్గం బగాధ, మపరపారంబు నన మించు నబ్ధిఁ గాంచి, ౧౨౮

వ॥ వెండియుం బ్రచండతరతరంగతతప్రచారంబున మెండుకొని గండుమిగిలి యండ
దండఁ గొను మేలికొండల గండశిలల నాఁచికొని యుద్దండత్వంబున నేరికిం
దేరిచూడరాక యన్యనిరాకరణకృతిం దార్కొని మార్కొను ప్రకంపను నకంప
నత్వంబున నలవార్చి కూర్చుకొని మహాగ్రాహిగ్రాహంబుల దుష్ప్రవేశం బై
యరుణకిరణంబులకేనియు సరణి సూపక వరుణావాసం బయ్యుఁ బాతాళలోక
గృహంబునకుఁ జేతాళంబు పెట్టి యుత్పాతనిపాతంబుల రోదసీకుహరం బుట్టి
ట్లూఁగింపుచుఁ బెందెరలఁ గ్రిందుకొను ఫేనచందనం బందిచ్చి తన కందని కం
దని యిందుని కరనికరంబులం దిగంగనాంగంబులం దనివారం బూయించుచుఁ
బవడంపు దీవెజొంపంబుల ఫణిఫణామండలమణిఘృణిగణస్ఫురణంబుల నగ్ని
చూర్ణం బిట్టు లావిద్ధం బయ్యెనన భాస్వరాంబుకణనికురుంబం బెగయించుచుఁ
బలితంపుజవ్వళ్ళతోఁ గ్రిళ్ళుఱికి యంబరంబుఁ బొడఁగాంచి మించిన కడంకతోఁ
దారారత్నసమూహులత్వ మేఘమాలా వీచిమాలాశ్రయత్వంబుల వితతాంభస్సం
పృక్తత్వంబుతోడి బలిసద్మవిషమత్వసురారివిషయత్వమహోరగ ఘోరత్వంబుల
నీవును నాయంత లైతి వింకం జంక నేల యని వంకించి యంకించి తీరుతోడి
పేరు వాడి పిలుచుచు గంధవాహసాహాయ్యం బందుట సింధురాజశబ్దోచితం
బుగా జలభేరీశబ్దంబుల నబ్దంబుల నులికించుచు నొకచెంప మహామాణిక్యసారౌఘ
నర్తనంబుల నొకవంక యాదోనిచయపరివర్తనంబుల బుద్ధత్వ క్రుద్ధత్వంబుల నభిన
యించుచు సంభ్రాంతం బగుచున్న యన్నీరనిధి తెఱం గెంచి యన్నగచరవరేణ్యు
లనంతం బగు విభ్రాంతత్వంబున కనంతరు లై నిరంతరానపేతంబు లగు దృక్ప్ర
పాతంబుల నిగుడించుచుండి రంత. ౧౨౯

ఉ॥ నీలునిచే ద్విషన్నిచయనిష్ఠితయోగవియోగకృన్మహా
శీలునిచే సమాహిత విశిష్టసురక్షయుఁ గాఁగ సేన య
వ్వేల నవేల యుత్తరపువేల నివేశిత యయ్యె రామభూ
పాలకుఁ డిచ్చ మెచ్చఁ బరిపాలుల హెచ్చరిక ల్నెలంగఁగన్. ౧౩౦

క॥ మైందుఁడు ద్వివిదుఁడు నెల్లెడ, లం దారే యన బలంబులం బరికింపం
గ్రిం దడలింప రిపుచయా, స్కందన మూహింప వెలయఁజాలి రచటునన్.

తే॥ నదనదీపతితీరమునను స్వకీయ, సేన సునివిష్టగా మహాశ్రీనివిష్టుఁ
డైన రాముఁడు పార్శ్వస్థు ననుజుఁగాంచి, యిట్టులనిపల్కెఁదొడరె గిరీంద్రతనయ!

—◆ శ్రీరాముఁడు సీతంగూర్చి లక్ష్మణునితోఁ జెప్పుచు దుఃఖించుట ◆—

తే॥ కాల మొకకొంత గడచినఁ గడచిపోవు, నొండ్లశోకంబు నాశోక మొల్లవోక
యహరహంబుఁ బ్రవృద్ధమై యడరుచున్న, దింత కక్కాంత కన్గవ కెదురుపడమి.
ఆ॥ కూళ రక్కసుండు కొంపోయె నని కాదు, దూరగత యటంచుఁ దోఁచి కాదు
వ్యర్థ మయ్యెఁగద ప్రియావయోర్థ మని కృ, శించు నెడఁద యియ్యకించనునకు.
తే॥ వాయుదేవుండ! నతిఁ దాఁకి వచ్చి తాఁకు, మెచటనున్నదియో నీక యెఱుక కలదు
గాత్రసంస్పృష్టి గలుగు నీకతన నట్టు, లాను జంద్రువలన దృక్సమాగమంబు.
ఆ॥ విసము ద్రావిన ట్లుపన సెడఁగాఁ గాల్చు, చున్నయది కదోయి సన్నుతాంగి
యసురకృష్ట యగుచు హానాథ! యనుచు న, న్నార్తిఁ బిలిచి పలికినట్టి పలుకు.
క॥ ఆచెలి నెడయుటె యింధన, మై చింతాజ్వాల నిగుడ నజేమి మదనుఁడే
శోచిష్కేశుం డైన, న్నేఁచినపగ రేబగళ్లు నెరియించెడి హా. ౧౮౭
ఆ॥ సంద్రమునను జొచ్చి శయనింతు సౌమిత్రి!, నిన్ను వీడి నేఁటి నిర్ణయమున
నట్లులైన దుష్టుఁ డంగజాగ్ని దహింపఁ, డంత లడిచిపడఁగ ననువుపడమి. ౧౮౮
తే॥ ఈధర నె యాశ్రయించితి నిప్పటికిని, బరఁగ వామోరు వది నేను బ్రదుకుటకును
గారణం బయ్యె నయ్యది గాక యున్నఁ, గామయానుండవగు నాకుఁగలదె తెఱఁగు.
తే॥ సోదకం బగు కేదార మాదుకొనఁగ, నై నిరుదకం బయిన దాని యనున్నఁ దోఁపఁ
గా నుపస్నేహపుంగల్మిఁ గంటి బ్రిదుకు, వనిత జీవించియున్న యవ్వార్త దెలియ.
సీ॥ ఎపుడు గన్గొందునో యిందీవరేక్షణ కళలవుట్టిల్లు చొక్కపు మొగమ్ము
నులివాయఁ గ్రోలుదునో యెన్నఁడు లతాంగి చారుబింబోష్ఠరసాయనంబు
నిమిరి ముద్దిడుదునో సుమగంధి చెక్కుల సిరిమీఱ నేనాఁడు చిబుక మెత్తి
హత్తింతునో యెట్టియదనున నెదఁ దన్వి తాలఫలోపమ స్తనయుగంబు
కష్టములు దీఱ సుఖములు గ్రమ్ముదేర, నసుర యురమున శరముల నంట నాటి
సీతఁ బ్రీత్యాహరింతునో స్ఫీతవిజయ, లక్ష్మితోడ దనుజ రాజ్యలక్ష్మితోడ.
ఉ॥ ఆర్తుఁడ నైతి నావలని హాయి యొకింతయు లేదు సాధ్వి కా
కీర్తిత రాక్షసాంగనలు కేరడము ల్పచరింప నెట్టు లే
యార్తి మునింగెనో దోసఁగు హా యనువారలు లేర చొచ్చి దు
ర్వార్తను లెవ్వ రే మనిన వారక చెల్లదె యట్టిచోటునన్. ౧౯౨
ఆ॥ నాథహీన యట్లు నలినాక్షి మన్నాథ, త్రాత లేక ధృతివిధాత లేక
యడలుచున్న దొంటి హా దైవ మెవ్వారి, నెంత సేయనేర దీజగమున. ౧౯౩

ఆ॥ జనకరాజదుహిత సాధ్వి మత్ప్రియ కోస, లాధినాథు స్నుష మహానుభావ
రహి సెడంగ గడుసురాకాసు లఱుమంగ, నొదిఁగి నడుమ నెట్టు లుండెనొక్కొ.

తే॥ అల్లశశిరేఖ శరదాగమావసరము, నందు జలదాళులంబోలె నతిశయించి
రక్కసుల విదలించి నారాణివాస, మెప్పుడు నను జేరునో యది యెఱుకపడదు.

ఆ॥ అది స్వభావతనుక నైమె యుండుఁ దనుతర, యామనస్యమున నిరశనమునను
వ్రాలి దేశకాలవైపరీత్యం బెంచి, హితముఁ దలఁపఁ దన కిఁకేమి గలదు. ౧౯౬

ఆ॥ మంచికాల మొకఁడు మన కున్నె లక్ష్మణా, యెంచి సీత దుఃఖ మెడలఁజేసి
మానవతినిఁ గొంచు మానవేంద్రాశ్రమ, మొలసి బంధుజనులఁ గలసి నెగడ.

చ॥ కనుల ముదశ్రువు ల్దొడరి కమ్మనిచెక్కులఁ గ్రమ్మ వేడుకల్
గొనకొన నుత్సుకత్వమునఁ గోర్కులు దీఁగెలువాఱఁ జేర నై
యనుపమభాగ్య మెన్నుచు మహామహ యాసతినాదుకంఠసీ
మను నిజబాహువల్లరుల మాలిమిమైఁ గదియించు టెన్నఁడో. ౧౯౮

మ॥ ఎపు డంధంకరణంబు ఘోర మమితం బిష్టేతరం బౌచితీ
క్షపణం బేహ్యము నా విదేహపతనూజావిప్రయోగోత్థ మీ
విపరీతం బగు శోకము న్విడుతునో వేవేగ మాలిన్యయు
క్తపటంబుం బలెఁ దమ్ముఁడా! తలఁపునం దత్కాల మూహింపుమా. ౧౯౯

— సూర్యాస్తమయము —

క॥ అనుచు విలపించు రాముని, యనితరధాముని విషాద మారసి రవియున్
దినవిరతి మందరశ్మితఁ, గని యస్తగిరీంద్ర మెనసెఁ గల్యాణవతీ. ౨౦౦

ఉ॥ దేశముఁ గాలముం గడచి తీరెనయంగలవారు లేరు ని
ర్దేశము నీ వెఱుంగనిదె తెప్పరము న్దిరలింపు మోపి నా
కాశలు లేవొకో యెడయ నొదు నటే యుదయింతు నప్రతీ
కాశము నీప్రకాశ మని క్రిమ్మర పెంళి పరార్ధసీమకున్. ౨౦౧

క॥ చని భానుం డని యఱచుచుఁ, జనె గూండ్లకుఁ బక్కి లెడలి జక్కవకవలున్
బనవందొడరెం దమ్ములు, మునుకొని మొగిడెన్ దమిస్రముం బొలుపడెన్.

ఆ॥ అంతకన్నఁ దిమిర మధికమై కడఁక న, ట్లాముకొనియె శోకజామనస్య
మధిపుఁ డైన రాము నంతరంగంబున, సీత వలపు లొకటఁ జేరఁబాఱ. ౨౦౩

శా॥ తమ్ముం డూరడిలంగఁబల్కఁ గృతిమార్గన్యుండు రాముండు గ
ద్దమ్ముల్ మాయుచు విచ్చుచు న్మహిత సీత న్హృద్మపద్మేక్షణన్
నెమ్మిన్ హృన్నలినీక నిల్పి ధ్యానించెన్ విధానంబుఁ బోఁ
జిమ్మం బోల దటంచు సంధ్య సముపాసించెన్ సమంచద్గుణా. ౨౦౪

తే॥ కార్యమానుషుఁ డాతఁ డేకాంతముననుఁ
గాంత స్మరియించుచు బహుప్రకారములను
జింతఁ బొల్గొనె నను లేమి వింత ప్రకృతి
సంతరింపదె యట్టి ప్రసంగములను. ౨౦౫

తే॥ అద్వితీయచిదాత్ముఁ డవ్యయుఁడు హరి స
నాతనుఁడు పరమాత్ముఁ డానందమూర్తి
రాము నెఱిఁగినప్రకృతిని గోరములు దఱియ
వనిన నాతని స్పృశియించు నవియుఁ గలవె. ౨౦౬

మ॥ పడఁతీ! శోకభయప్రహర్షమదలోభక్రోధమోహాదు లె
వ్వాడుఁ జిన్మాత్రు స్పృశింప వజ్ఞవిషయోద్భూతంబు లై యుంట నె
వ్వాఁడు మే నే నను నట్టి మానికె తదుద్భావ్యంబు దుఃఖంబు చో
ప్పడు విజ్ఞాని ముదాత్ముఁ డాద్వయము భావం బెన్నఁ డేపట్టునన్. ౨౦౭

ఆ॥ అట్టి ద్వైతభావ మడఁగినంత సుఖాత్ముఁ, డగుచు జీవుఁ డాత్ముఁ డై వెలుంగు
నావెలుంగె ప్రకృతి కవ్వలి దగుటఁ బ, రాత్పరంబు చిత్పరాయణంబు. ౨౦౮

తే॥ అబల బుద్ధ్యాదు లొలయని యాసుషుప్తి
యందు దుఃఖం బొకింతయు నరయఁ బోల
దట్లుగావున నెపుడు దుఃఖాదికంబు
సర్వమును బుద్ధికృతము నిస్సంశయంబు. ౨౦౯

మ॥ చెలి! రాముండు పురాణపూరుషుఁడు సంసిద్ధుండు నిత్యోదితుం
డలఘుం డాద్యుఁ డనీహుఁ డక్షరుఁడు నిత్యానందుఁ డధ్యాత్మదృ
క్కలనాలభ్యుఁడు వాఁడె సుమ్ము త్రిజగత్కల్యాణసంధాత యీ
వల నీక్షించి బుధు ల్పరాత్ముఁ డని సంభావింత్రు నిర్ముక్తులై. ౨౧౦

ఆ॥ కాని జనము లెందుఁ గానివార లె యాదు, రతఁడు మాయతోడ ననఁగి పెనఁగి
ద్వంద్వకలితుఁ డగుచుఁ దమ్ముఁ బోలు నటంచు, నెంచు వారి జోలి యేల మనకు.

క॥ ఆనందింపుము సత్యచి, దానందాత్ముఁడు పరాత్ముఁ డని రాముని స
న్మానించి నిత్యముక్తి, స్థానము నీయదియ కాఁగ శైలేంద్రసుతా. ౨౧౨

ఆ॥ అని మహాత్ముఁ డభవుఁ డానతీయ నిరామ, యాత్మవృత్తి గిరిజ యతనిఁ గొలిచి
సదయ! యెట్లు చెల్లె సమనంతరతదీయ,వృత్త మని ప్రసంగ వేఁడుటయును. ౨౧౩

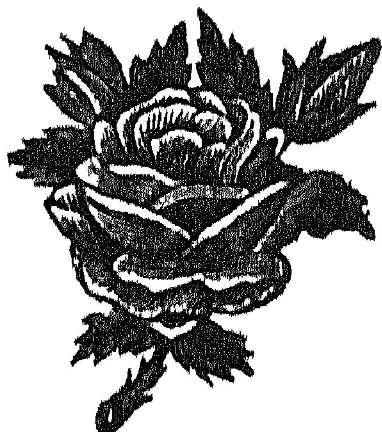
మ॥ లలితామ్నాయకలాభిలాషుకమనోఽలంకారసాంకాశ్యసం
వలితాంభోనిధిబుద్ధిసారపృథుగర్వధ్వాంతవిధ్వంసి చి
త్కలితాత్మానుభవప్రకారత్రిజగత్కల్యాణదాయిప్రతా
చలితాభ్యుద్గతదృక్ప్రచారమహితైశ్వర్యానుసంధాఽదరా. ౨౧౪

క॥ సురనాథముఖ్యపూజిత, చరణా! చరణాబ్జయోగసంస్మృతికరణా!
కరణాలిగనిజతత్త్వ, స్ఫురణా! స్ఫురణాతివేలసుఖసంభరణా! ౨౧౫

పృథ్వీ॥ సురాసురహితేషణా! సుజనసద్గుణాన్వేషణా
పరాన్వయవిభీషణా! బహుకలాసమాశ్లేషణా
వరాభయవిభూషణా! వలదఘౌఘసంశోషణా
పరావరవిశేషణా! ప్రథితభక్తిసంతోషణా. ౨౧౬

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయగురవేనమః.

శ్రీరామకథామృతము

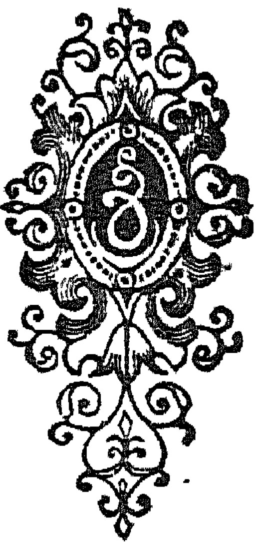
యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

---:o.---

ద్వితీయాశ్వాసము.

---:o:---

శ్రీవిదిత శ్రితరక్షా
ప్రావీణ్యప్రథితవిభవ పరపక్షభిదా
త్రైవిక్రమప్రకార స
మావిద్ధకృపాకటాక్ష యఖిలాధ్యక్షా. ౧

ఆ॥ అవధరింపుమయ్య యార్యతో నిట్లని, పలుకఁదొడఁగె హరుఁడు కులుకులాఁడి!
వింటె సద్గుణాతివేల మీరఘురాము, చరిత ముదితబహురసస్ఫురితము. ౨

మ॥ హనుమంతుండు మహాత్ముఁ డింద్రనిభుఁ డుద్యత్తేజుఁ డట్లాచరిం
చినకృత్యంబు భయావహంబు సురలుం జేయంగలే రంచు నె
మ్మనమం దెంచి శిరంబు వాంచి నిజసన్మానంబు వో మంత్రులం
గని రక్షోవిభుఁ డందఱు న్వినఁ గ్రహాకాంతిక్రమావిష్టుఁడై. ౩

— రావణుని మంత్రాలోచనము. —

ఆ॥ ఇట్టులనిమె ఘోర మిందఱుఁ గన్నది, యే కదా కథాంశ మెల్లఁ గోతి
యొకఁడు నగరు సొచ్చి యుద్వృత్తిఁ జానకి,సీతఁ గాంచి వార్త సేర్చి చెలఁగి. ౪

తే॥ ల్యాతులకు దుష్ప్రసహ పురి లావు సెఱిచె, నందనవనంబుఁ బోనిది నావనంబు
పాడుసేసెఁ బ్రాసాదంబువగులసడఁచెఁ బ్రవరులగు రాక్షసులఁ జంపెఁ బ్రబలుఁడగుచు
క॥ అక్షునిఁ ద్రిదశఘటాహ, ర్యక్షునిఁ బ్రిత్యక్షవిక్రమాటోపకలా
ధ్యక్షునిఁ బొలియించుట నా, యక్షులఁ బెకలించివైచి నట్టిద యయ్యెన్. ౬
ఆ॥ వేయునేల లంకవిధ మెల్లఁ జెడె హను, మంతుచేత శక్తిమంతుచేత
నేమిసేయువాఁడ నింక భద్రము మీకుఁ, దెలుపు డేది యొనర్పఁ దెలిఁగువడునొ.
క॥ మొనసి సమర్థం బగు న, య్యనంతరం బైన కృత్య మారసి మీ రొ
య్యన వివరించినఁ దోడ్తో, ననుకృతి యోజించి మెలఁగనగువాఁడఁ జుఁడీ. ౮
ఆ॥ మంత్రమూల మెందు మహిత మాజయ మంచుఁ బలుకుదురు మనస్వివర్యులార్యు
లట్లుగాన మంత్రి మావశ్యకం బని, తలఁచినాఁడ రాము దర్ప మెంచి. ౯
క॥ కరిమలక్షితు లుత్తమమ, ధ్యమాధములు నాగ జగతియందలి పురుషు
ల్సమవేతు లైన వారి గు, ణము దోషము నిట్టు లని గణన మొనరింతుర్. ౧౦
ఉ॥ దైవికమానుషంబు లగు తంత్రములన్ సుహితు ల్సమర్థులుం
గా విలసిల్లు మంత్రుల సుఖం బఘమున్ దమపాలి దంచు స
ద్భావత నున్న మిత్రులను బాంధవులం గొని దాక్ష్య మొప్పఁగా
సేవలనేనిఁ గర్జముల నెంచి ఘటించు నరోత్తముం డిలన్. ౧౧
క॥ ఎక్కటియర్థవిమర్శం, బెక్కటిధర్మప్రసక్తి నెనయించు మదిన్
దక్కక కర్జ మొనర్చెడు, నక్కథితుఁడె మధ్యముఁడు నయంబున నెందున్. ౧౨
క॥ కార్మణగుణదోషంబుల, మర్మము లరయంగ నెఱుకమాలినబుద్ధిన్
ధర్మ మెడలి కృతిఁ గైకొని, దుర్మనుఁ డై విడచు దుష్కృతుం డధముఁ డగున్.
తే॥ పూరుషత్రయ మొబ్బంగిఁ బొనరు నట్లు
మంత్రములు నుత్తమాధమమధ్యమములు
గా వెలయుచుండు మూఁడులోకములయందు
నవియు వివరింతు వినుఁడు న్యాయంబు పొనర. ౧౪
ఆ॥ ఏకమత్య మొప్ప నందఱు మంత్రులు, శాస్త్రదృష్టదృక్ప్రసక్తి పొసఁగ
దేనివలననిరతి దొరలక యోజింతు, రట్టి మంత్రి ముత్తమాహ్వయంబు. ౧౫
ఆ॥ బహుమతంబు లున్నఁ బ్రాస్తకాలంబు స్వి, యార్థనిర్ణయమునయందు మరలి
యైక్య మొందువార లందఱుం దమ్మయి, మంత్ర మొప్పు మధ్యమం బనంగ.
ఆ॥ తమమతంబె మతము తమపట్టుదల పట్టు, దలయ కాఁగఁ బలుకఁ దలఁక కొంట
నేనిఁ దెలిఁగుఁ గాంచ నెనయని యవ్వారి, మంత్ర మధము మంత్రుడ! మహితులెందు.
క॥ కావున సుమంత్రితముగా, నావారలు మీర లిందు నయ మారసి సు
శ్రీ వాయని యక్కర్జము, నే వెలయింపం దలంపుఁ జేసెద గొందున్. ౧౮

ఉ॥ వానరవీరకోటిపరివారితుఁ డై యనివారితుండుగా
శ్రీనుతసంద్రపుందరిని జేరెను దా నుపరోధకుం డనం
గానగువాఁడు రాముఁడు ప్రకాశితసత్త్వుఁడు లంకముట్టికో
లా నెటఁ బూనెనేనిఁ దగు నయ్యది డయ్యక నిర్ణయింపుఁడా ౧౯

క॥ సబలానుగుఁడు సహానుజుఁ, డబలుం డనఁబోలఁ డాతఁ డభియోగమునన్
ప్రబలతఁ దీవ్రత నెఱపును, ప్రబుద్ధులరు తగినయెత్తుఁ బరికింపుఁ డిఁకన్. ౨౦

తే॥ సంద్ర మింకించునో యెదఁ దార్చి యుండో, కంచు ఘటియింప నెంచునో కాని రిత్త
వోవఁ డిత్తటి వికృతంబు పుట్టు నంచుఁ, జిత్తమున నుంచి ప్రతివృత్తిఁ జేర్పవలయు.

క॥ పురి సైన్యమునందును నే, పౌరపొచ్చెముఁ బొరయకుండఁ బౌరువుల తెఱువుల్
పరఁగకయుండఁగఁ దగు కృతి, నరసి తెలుపుఁ డిది విభావ్య మర్థం బగుటన్.

ఆ॥ అనుచు రాక్షసేంద్రుఁ డాడిన నుడులెల్ల, నాలకించి వార లతిబహాలాఢ్యు
లట్లు మందబుద్ధు లవినీతు లగుటఁ గే, ల్మోడ్చి పలికి రెదిరి లోఁ దరయక. ౨౩

—♦ రావణునకు మంత్రు లాలోచనము సెప్పుట ♦—

సీ॥ ఓమహారాజ! యిట్లొప్పనే నీబోఁటి కోజ నెక్కొనఁజేయ కుమ్మలింపఁ
బరిఘశూలాయుసపట్టిసభీషణం బీబలంబుఁ దెరల్ప నెవ్వఁ డోపు
మునుఁ బన్నగుల గిట్టి ముట్టికో లొనరించి యాభోగవతి భోగ మందఁగంటి
వాసుకితక్షకు ల్వారింపఁగాలేరు జటిశంఖు లెదిరించి జాఁటి రొంట
యక్షపతి దిగ్విభుండు మహాబలుఁడు మ, హేశ్వరశ్లాఘ్యసంబంధుఁడే కదా ధ
నేశుఁ డెగిచి కూలంబడ నిత్తతేజ, మా విమానరాజంబు నీ వాహరింప. ౨౪

తే॥ దానవశ్రేష్ఠుఁడు మయుండు త్వద్భయమున
నోదిగి నెయ్యంబు గోరి సంయుక్తిఁ జేసె
దుహిత హితకామ కామ్యసంతోషితార్య
భార్య నొనరించి మించు నీప్రాపుఁ గాంచి. ౨౫

తే॥ బలువుగలవాఁడు దానవభర్త మేటి, వలఁతి కుంభీనసీసుఖావహుఁడు మధుఁడు
శౌర్యవంతుండు పరదురాసదుఁడు గిట్టి, నీకు వశుఁ డయ్యెఁగాదె యన్నాటికిఁదక్క.

మ॥ ప్రబలు ల్లబ్ధవరాఢ్యు లక్షయులు దుర్వారు ల్మహాశౌర్యులా
త్తబహుప్రజ్ఞులు కాలకేయులు మహోత్సాహంబునం జేర్చి నీ
దుబలం బగ్గల మంచు నేఁటి కవలం ద్రోపాడుట ల్మాని తా
రబలత్వంబున వశ్యులై కడకు మాయ ల్పెక్కులు న్నేర్పరే. ౨౬

ఆ॥ వరుణసుతులు శౌర్యవంతు లోడిరి లోక, పాలు రెల్ల నిన్ను బలసికొలువ
నైరి సూర్యచంద్రు లడుగుబట్టిరి నీదు, తేజ మసదె యేల ద్రిక్కనంగ. ౨౭

శా॥ దండగ్రాహము శాల్మలిద్రుమ గణోద్దామంబు పాశోర్మికా
ఖండప్రఖ్యము కింకరోరగ మసీకాశంబు యామ్యాబ్ధి నీ
దండం గెంటితి దాఁటితే మనఁగ నిద్దంపుంజయం బబ్బె ను
ద్దండుం డంచుఁ జలించె మిత్త్రి యిఁక నిన్నారొక్కంట కొం టోపునే. ౨౯

చ॥ అలఁతి జయించినాఁడ వరు లందఱ నిం దరు దండ నంతకుం
గలఁడె నహుం డొకండు గుణకామ్యులు వీర్యమహోన్నతు ల్నఖ్రపుల్
కలనుల శక్రతుల్యులు వికాసిబలాఢ్యుని ని న్నదిర్చి తొ మ్రె
తలమునఁ గూలరే బలువితాకు గడల్కొన మ్రాఁకులట్లుగన్. ౩౦

తే॥ ఓమహారాజ! సుఖపడు మింట నిలిచి, యాజ నెక్కొన నీకేల యుదిలపడఁగ
నింద్రు గెలిచినవాఁ డురగేంద్రతుల్య, బాహుఁ డున్నాఁడు నేఁడు నీపట్టి గెలువ. ౩౧

ఆ॥ అతఁడు శక్రు పొనర్చె నత్యుత్తమంబు మా, హేశ్వరం బనంగ నేరికేని
నందరాని వరము లంద విదారించు, వలను మెఱసి నరుల వానరులను. ౩౨

సీ॥ శక్తితోమర బాణఝషచయోదీర్ణంబు సర్వతఃకీర్ణాంత్రశైవలంబు
గజకచ్ఛపప్రచారజవృష్టసంబాధ మశ్వమండూకనిర్హ్రాదభయద
మాదిత్యరుద్రమహాగ్రాహసందోహ మధికమరుద్వసువ్యాళతతము
రథవారవారిపూరప్రకాశాఢ్యంబు పత్త్రినోఘోర్మిసప్రశోభితంబు
నైన దేవబలార్ణవ మాఁగి పట్టు, పట్టి నీపట్టి కడచి తత్పతిఁ బడల్చి
పట్టుకొని తెచ్చె లంకకుఁ బ్రభిని దనర, నతఁడు బందీగృహావస్థ నలఁతిపడఁగ. ౩౩

ఆ॥ ధాత యాన యమితతత్త్వంబు నెనయింప, వృత్రనముచిహంత విడిచిపుచ్చె
విశ్వజిత్త్వరత్వనిధిపొంటెఁ దనకుఁ గా, నలయు వరము లతనివలనఁ బడసి. ౩౪

క॥ చేరెఁ ద్రివిష్టపమున నను, రారి సురపురస్కృతుండ యయ్యుఁ బరిభవం
బారాధి హృదయశల్యం, బై గీతిఁ దెరల్చె మోమునం దటు వేర్లన్. ౩౫

ఆ॥ అట్టి సుతునిఁ గంటి వఖిలలోకంబులు, గెలిచి తీవు నేఁడు గెలువ వెట్టు
లతనిఁ బనుపు మధిప యందఱఁ దెగటార్చు, రాముతోడఁ బ్లవగరాజుతోడ. ౩౬

ఆ॥ ఒక్క ప్రాకృతునకు నోడిఁగి యిట్లాపద, నొందజే త్వదీయ మూర్జితత్వ
మెడల నూరడిల్లు మిద్ధతేజుండవు, గెలుతు వీవు రాముఁ గేలి నొయిని. ౩౭

క॥ అని వారను నెడ నంవఱ, కునుఁ జాలినవాఁడు యుద్ధకోవిదుఁ డసితా
ద్రినిభుఁడు క్రూరుండు ప్రహ, స్తనామకుఁడు సైన్యపతి పదరి యి ట్లనియెన్. ౩౮

— ప్రహస్తుని వచస్తతులు —

ఆ॥ తేఱిచూడ లేరు దేవదానవు లట్లు, పతగు లురగు లేమి పాటివార
లింకఁ గ్రోఁతిమూఁక లే సాటి మనసూటి, నిలిచి పెనఁగులాడ నేర్చినవియె. ౩౯

ఉ॥ చింతిల నేల వాయుజుఁడు చేసినచేఁతఁ దలంచి యెంత వాఁ
డంతకుఁ దోలువారిపయి నాతఁడు బీరము సూపఁ బుట్టె నాఁ
డంతటి దా ప్రమాద మొకఁ డద్రిచరుం డధముం డొనర్చె కీ
డెంత లటన్న నమ్మిక నహీనుల వంచనపా లొనర్పఁగన్. ౪౦

ఆ॥ బ్రదికిపోఁడు నేను బ్రదికియుండంగ న, వ్వాఁడు నిక్క మింతవట్టు నమ్మ
యానతిమ్ము నేఁ డవానర మొనరింతు, నాసముద్రముద్ర మవనితలము. ౪౧

క॥ రక్షణ మొనగూర్చెద నీ, పక్షంబున నొండొకండు పాటిలకుండన్
వీక్షణ మీక్షణ మిదు మిటు, లక్షలు గ్రోఁతు లేక నిన్ను లక్షించెద రే. ౪౨

క॥ సీతం దెచ్చిన నేరము, నీతలపై గాకయుండ నే వారింతున్
జేతోముద మొదవ సము, ద్యోతుఁడవై యుండు మొండు త్రోవఁ గాన కటన్.

క॥ అనునెడ సంక్రుద్ధుం డై, యనె దుర్ముఖుఁ డనెడు నాతఁ డక్షమణీయం
బనుబద్ధ మయ్యెఁ బరిభవ, మని యెఱిఁగి యుపేక్ష సేయనగునే యింకన్. ౪౪

—♦ దుర్ముఖుని ఘర్మోక్తులు ♦—

ఆ॥ నిన్ను మమ్ముఁ బురి ననింద్య నంతిపురిం గ, లంచె నొక్క క్రోఁతి లాఁతి సేరి
లోక మేలుదొరకు నీకుఁ జెల్లునటయ్య, వాని విడిచిపుచ్చి వన రెనయుట. ౪౫

శా॥ ఆయెం బోయె నిఁకైన నన్ననుపు మియ్యర్థంబు మన్నించి నే
నీయుక్తి న్నరవానరాధముల దిక్కీక్షించి శిక్షింతు వా
రేయేతావుల నున్న నెం దరిగి యె ట్లేచోటులన్ డాఁగినన్
డాయంజాలుదు నాప్రచారమున కడ్డా మూడు లోకంబులన్. ౪౬

క॥ ఆలోనె వజ్రదంష్ట్రిం, డాలోలము గాఁగఁ బరిఘ మతిఘోర మసృ
క్కాలపలాక్తముఁ ద్రిప్పుచు, నాలోడితవృత్తి నిట్టు లనె రోసమునన్. ౪౭

—♦ వజ్రదంష్ట్రుని వజ్రాలాపములు ♦—

తే॥ అర్ధరాత్రచరిత్రాప్తి నట్లు పడిన, హానుమ కృపణుండు తబిసి వాఁ డనఁగ నెంత
రాముఁ డున్నాఁడు వానరరాజుతోడ, లక్ష్మణునితోడ నాదుపాలం బడంగ. ౪౮

ఆ॥ వారిఁ ద్రుంచి ప్లవగవాహిని బడలించి, యిపుడె వత్తుఁ జూడు మీక్ష లలర
నెత్తినట్టి పరిఘ మిట్టట్టు డింపక, మఱియు నొండొకండు తెఱఁగు వినుము ౪౯

క॥ ప్రాయ ముపాయకుశలుఁ డొకఁ, డే యెందును శత్రుతతి జయించు నతంద్రి
త్వాయత్తుఁ డగుచు నని మది, నోయొడయఁడ తలఁపు మట్టిఁ దొగి వివరింతున్.

ఉ॥ నిశ్చితులైన రాక్షసులు నేఁ డరిభీములు భీమదర్శనుల్
స్వశ్చరు లొల్లఁబోవ మనుజత్వముఁ గైకొని కామరూపవై
వశ్చితి యుల్లసిల్ల మనువంశ్యునిఁ జేరి యసంభ్రమంబునం
బశ్చిమవృత్తికిం జొరని పల్కులఁ బల్కఁగ నొప్పుఁ జుల్కఁగన్. ౫౧

ఆ॥ భరతుఁ డనుప నీదు పట్టరయుచు వచ్చి, నార మయ్యె యిఁక విచార మెదియు
బోల దరుగు దెమ్ము పొసఁగు మేలన నాతఁ, డదియు నిక్క మనుచు నటులొనర్చు.

క॥ సేనలఁ బురికొల్పి విడువ, నేనెటి సేనియుఁ జనంగ నెంచినచో ని
ధ్యానించి కదియఁ జొచ్చెద, మానతవైరీ! ప్రసక్తి నందఱ మొకటన్. ౫౩

తే॥ పరిఘశక్తిగదాచాపబాణవరకృ, పాణహస్తుల మయి త్వరమాణుల మయి
యశ్మశస్త్రమహావృష్టిహత మొనర్తు, మాహరిబలౌఘ మంబరమందె నిలిచి.

క॥ ఈయనయంబునఁ బడిన, స్థాయన్నయుఁ దమ్ముఁడును నయంబు సెడఁగ లే
దోఁటూ గతి యనుకొనుచున్, దోయము నెఱివోఁ గృశించి త్రుంగెద రథిపా.

ఆ॥ అనుచు భేద మరసి యతఁ డాడఁగ నదల్చి, కుంభకర్ణజుఁడు నికుంభుఁ డనెడు
వాఁడు పలికె దనుజవల్లభుండు వినంగ, నెల్లవారి యుక్తు లీసడించి. ౫౬

—♦ నికుంభుని వాగ్డంభములు ♦—

క॥ ఈచెల్లనిమాటలవా, రోచెల్లఁ గడింపనేర్తురో కర్జము మే
లౌచుచునుండుఁడు రక్కసి, రాచతికపుమేటిఁ గొలిచి రహి దనరారన్. ౫౭

ఆ॥ ఒంటిఁ దాఁకి రాము నురుబలు లక్ష్మణు, గెంటి రవితనూజు గంటిపఱిచి
హనుమ నుక్కువుని రయంబునఁ బెగటార్చి, వానరౌఘ మెల్ల వ్రాల్చి వత్తు. ౫౮

క॥ అని యతఁడు త్రుళ్ళిపడు నెడ, ననయమాతుం డొకఁడు వజ్రహనుఁ డను వాఁ డి
ట్లనెఁ బర్వతోపముఁడు నె, ట్టన నాల్కం బొడలం గడంకఁ దడవుచున్. ౫౯

—♦ వజ్రహనుని గీర్వజ్రములు ♦—

క॥ విగతజ్వరులై యెల్లరు, స్వగతములన్ స్వైరగతిఁ బ్రసక్తిఁ గొనుఁడు మీ
వగలాడులతో స్వస్థుల, రగుఁ డటు నిశ్చింతు లగుచు నానుఁడు మధువుల్. ౬౦

ఉ॥ ఎక్కటి నేన చాలుదు హరీశ్వరు నంగదు నాంజనేయునిన్
గ్రిక్కడలింప సానుజుని రాముని ద్రుంపఁ బ్లవంగయోధులన్
మెక్కి హసింప నిమ్మెయికి మేకొని మీర లనుజ్ఞ యిందు నా
చక్కటి గాంచుచుండుఁడు విచారము దక్కిన చిత్తవృత్తులన్. ౬౧

వ॥ అని యిట్టు లవ్వాఁడును గాఱు లఱచుచుండ నొండొరులం గొండాడుచు గండు మిగిలి మెండుకొను నమర్షంబున నికుంభుండును రభసుండును సూర్యశత్రుండును సుప్తఘ్నుండును యజ్ఞహంతయు మహాపార్శ్వుండును మహోదరుండును దుర్ధర్షుండును నగ్నికేతురశ్మికేతులును రావణాత్మజాతుండు ప్రసిద్ధబలపరాక్రముండు నైన యింద్రజిత్తును బ్రహస్తుండును విరూపాక్షుండును వజ్రదంష్ట్రుండును ధూమ్రాక్షుండును నతికాయుండును దుర్ముఖుండును మున్నగు మేటివీరు లెల్లనొక్కట సన్నద్ధులై పరిఘపట్టసప్రాసశక్తిశూల పరశ్వథచాపబాణతూణాకృపాణంబులం

గొని యంబరంబున కెగసి పంబికొను తేజోవిశేషంబులం బ్రిదీప్తు లగుచు దశగ్రీవునిం దిలకించి నేఁడు సుగ్రీవునిం దదీయస్కంధావారంబుతోడం గూడ జక్కాడి యుక్కుమిగిలి లంకానగరిఁ గ్రక్కదలించి గరిడిముచ్చుతనంబు మెఱు నరిగిన యాహనుమంతుని నంతంబు నొందించి యిదె వత్తు మని తత్తరంబున ప్రయాణంబున కాయత్తపడిన యవ్వారి నెల్ల వారించి నిజోపదేశంబు బలంబునం బ్రిత్యుపవేశంబు సమకూర్చి ప్రిధానసచివులం గూర్చి దుష్టజనభీషణుం డగు విభీషణుండు రక్షోవిభుండు విన సవినయంబుగా నిట్లనియె. [illegible]

—♦ విభీషణు సంభాషణములు ♦—

చ॥ దుడుకుతనంబు మేలె యరి దోర్బల మెన్నక పోవవచ్చునే
కడమ యుపాయము ల్విడిచి క్రిన్నునఁ గయ్యముచంక లెంక లై
తొడరకుఁ డన్నలార! యవి దూషణలం బెరయంగ దండ మొ
ప్పెడు నని నీతికోవిదులు పెద్దలు తద్ద వచింతు రాదృతిన్. [illegible]

ఆ॥ అనవధాను లైన నభియుక్తు లైన దై, వాహతులుగ నైన నట్టివారి
యందు విధికృతంబు లౌ పరాక్రిమములు, సిద్ధిఁ గాంచు మంచు సిద్ధ మిదియు.

తే॥ అప్రిమత్తుండు జితకాశి యకృతరోషుఁ
డతిదురాధర్షుఁ డధిబలుం డైన వైరి
ధర్షణ మొనర్పు నయ్యెచ్చ దగునె మీకుఁ
గొఱవిఁ దల గోఁకుకొన నెంచి కొఱఁతపడరె. [illegible]

క॥ మున్నీరు దాఁటి యిప్పురి, నెన్నక చొరఁబాఱి కర్జ మొఱఁగి తనపయిన్
బన్నినవారి మడఁచి యట, జన్న హనుమ విక్రిమప్రిసక్తిఁ దలఁపగొ. [illegible]

ఆ॥ సరభసముగఁ జరుపఁ జన దవజ్ఞ విమర్శ, సేయు టొప్పుఁ గార్యసిద్ధిపొంటఁ
బరబలంబు లరయఁ బ్రిబలంబు లపరిమే, యములు వీర్యయుతము లైననెనస.

మ॥ తతకీర్త్యుల్లసితుండు రాముఁ డెవ్వు డేత ప్పాచరించె న్దురు
ద్ధతిఁ దద్భార్య హరింపనెంచె నిటు లీడై తేయనాథుండు సూ
నృతుఁ డెందేఁ జనఁ బొంచి యాఖరుఁడ యే నిన్నాని పైఁ బోయి తా
నతివృత్తుం డయి కూలెఁ బ్రాణులకుఁ గావా ప్రాణరక్షాకృతుల్, [illegible]

క॥ అయశస్య మనాయుష్యం, బయఘుస్మర మర్ధశసన మతిఘోరము దు
ర్ణయ మఘపునర్భవము నా, నయినది సుం డన్యయోషిదభిమర్శమిలన్. [illegible]

తే॥ ఇది నిమిత్తంబుగా మన కిందఱకును, భయము పొల్పడు నై దేహివలస నిజము
గావునఁ బరిత్యజించుటే కర్జమిపుడు, కలహము ఘటించుకృతి మేలి కలన గెలన.

ఆ॥ ఆర్తసదయుఁడు ధర్మానువర్తి వీర్య, వంతుఁడును నైన రాముతో వైర మటు ని
రర్థకంబ యగుం గాన నతని కొసఁగు, టొప్పు మైథిలి సుచరిత్రి యుక్త మరసి.

క॥ మణిరత్నసమాకులస, ద్గుణశోభిత సగజ సాశ్వ దోషాచరతో
షణి యిప్పురి రాముని మా, ర్గణములఁ జెడకుండఁగనె ధరాజ నిడ నగుఁ. ౭౨
తే॥ మహతి మర్గ్గ ఘోరసమ్యక్ప్రయోగ, కలిత హరిసేన కవిసి లంకాపురంబు
కాపురంబు లెడల్పఁగాఁ గడఁగు నంత, లోనె జానకి రాముని కా నొసంగ. ౭౩
తే॥ పురి సహించును రాక్షసు ల్వాలియు వార, లిందఱును నెంత లెగించియు నింతనిజము
శ్రీమతి యశస్విని సుసాధ్వి రాము పత్ని, నమ్మహాత్మున కర్పించు టమర దేని.
ఆ॥ అన్న ! నిన్ను నేఁ బ్రసన్నునిఁ గావింప, నెంచి వేఁడువాఁడ హితమె కోరి
యున్నవాఁడ నన్ను మన్నించి నాదగు, పథ్య మైన మేలి పలుకు వినుము. ౭౫
వ॥ శరత్కాలసూర్యమరీచిసన్నిభంబులు నవాగ్రిపుంఖంబులు సుదృఢంబులు నమోఘంబులు నైన విశిఖంబుల సశిఖాగ్నులం బోలె రాముండు వధోద్యుక్తుం డై నీపైఁ బ్రయోగింపకుండునంతలోనె యాతని కాతన్వి నొసంగి కృతార్థుండ వగుము. ౭౬
ఉ॥ ధర్మసుఖంబులం గలఁచు దారిది కోపము దాని వీడు మ
ధర్మముఁ గొమ్ము కీర్తి ధృతిదాయక మయ్యది దుష్టకర్మదు
ర్మర్మములం బెరల్చు ననుమానము లే దటుగాన నాదు ప
ల్కుర్మిలి నాదరించి యిడు మాయమ నాయినవంశమూర్తికిన్. ౭౭
ఆ॥ నీప్రసాదముననె నేమంబు నెఱయు బీ, వనముఁ గాంచు సుల్లబాంధవులును
బ్రిదుకువారు మేలు బడయుని పౌరుషం, బిల సీతఁ బనుచు టుంచు మయ్య. ౭౮
క॥ అని నొప్పుగా సహితహితాదరు సుమ్ము లను వినియుఁ జలింప [illegible] గగ యును తెం
పని పోఁబనిచి స్వకీయాభ, వనమునకుం జనియె నతఁడు వగయోగకలా. ౭౯

—◆ సుఖునాఁడు రావణుని వేశనముఁ జేరి నగల విభీషణుండు దుష్టమిత్రములఁ జెప్పుట ◆—

తే॥ ప్రాస్థధర్మార్థసంశ్చయపరుఁడు లబ్ధ, భీమకర్ముఁడు ఘనుఁడు విభీషణుండు
ప్రత్యుషఃకాలమునన సంప్రస్థితుఁ డయి, రాక్షసాధీశ్వరుని మందిరంబుఁ జేరఁసి.
సీ॥ కొమ్మ లొప్పఁ బసిండికొండ క్రొమ్ములుఁగుల నౌన్నత్యమున మేల్మి నందినదియు
సవిభక్తు లైన కక్ష్యలఁ దోరణద్వారపూజనంబుల సిరు ల్మానసినదియు
మతిమంతు లగు మహామాత్రుల నెటి మహాజనపరిగ్రహమునఁ జాలినదియు
ననురక్తు లాప్తపర్యాప్తులు నౌ [illegible] యోధుల పరిరక్ష నొలసినదియు
నగుచు భోగిగంధర్వదివ్యాలయముల, నగుచుఁ దూర్యనినాదానునాదితంబు
మత్తమాతంగనిశ్శ్వనసమాహితము బ్రమ, దాజనాఢ్యము నైన యద్ధాని గదిసి.
తే॥ తప్తకాంచననిర్వ్యూహతతకలా స్త, రత్నసంచయసంబాధరమ్య యోగ
మన్నగరు సొచ్చి నాదిత్యుఁ డభ్రి మట్టు, లధికదీప్తికరుఁడు రావణావరజుఁడు.

క॥ ఆపీరు ప్రవేశంబున, నావేశిత యయ్యె నొకమహోద్యుతి గుణసం
భావిత యయ్యె సభాస్థలి, శ్రీవిలసితవృత్తు లొలయు చిత్కల లూరన్. ౮౩
క॥ వేదవిదుదాహృతములు ప్ర, మోదావహములు సుపుణ్యములు తతపుణ్యా
హోదితరవోచితములు గు, రూదయపదములు పదంబు లూర్జితుఁడు వినెన్. ౮౪
క॥ లలి లాజ లక్షతలు పూ, వులు ఘృతదధిపాత్రికలునుఁ బొలుపొందఁగఁ బూ
జలఁ గైకొను మంత్రార్థవి, దుల విప్రులఁగాంచె మహితదోర్బలుఁ డబలా ౮౫
ఆ॥ తేజు నెఱయ నెఱిఁ బ్రదీప్యమానుఁడు వాఁడు, దానవౌఘపూజ్యమానుఁ డగుచుఁ
గొలువుగద్దెపైనిఁ గూర్చున్న ధనదాను, జునకు సుభుజుఁ డెనసి వినతిఁ గూర్చె,
ఆ॥ నాథు చూడ్కి గవిసి నవనవోన్మిషిత మా, నొక్క పసిఁడిగద్దె నుచితవృత్తి
నమరె నమరసదృశుఁ డాచారవిదుఁ డతం, డాచరితతదర్థుఁ డగుచు మగువ!,
క॥ రావణు మహామహు జగ, ద్రావణు మంత్రియుత మై పరవ్యవహిత మై
శ్రీ వెలసెడు నక్కొలువున, సేవింపుచుఁ దత్ప్రసాదసిద్ధి నరయుచున్. ౮౮
తే॥ అన్నతో నిట్టు లనె విలసన్నయుండు, కలితసాంత్వ ముపస్థితక్రమము గాఁగ
దేశకాలార్థసంవాది దృష్టలోక, సంచయుపరావరుం డసంశయుఁ డతండు. ౮౯
క॥ ఏవేళ నడుగుఁ బెట్టిన, దో వైదేహీ యదె మొదలు దోఁచెడుఁ బురిలో
దైవికము లశుభములు నొ, నా వెడఁగునిమిత్తములు మహాత్మా! యెపుడున్.
సీ॥ పొగగట్టి మిణుఁగురులెగయ మంత్రితుఁడయ్యు నభివృద్ధిఁగనఁబోఁడుహవ్యవాహుఁ
డగ్నిశాలికల బ్రహ్మస్థలులం బాము లటు పిపీలికలు హవ్యముల నొదవు
నాల పాల్డిందె నొయ్యన మదావళముల మద ముడివోయె దీమసము సెడఁగ
మొగియఁజూడవు గ్రాసము లిడ నశ్వోత్తమంబులు దీనగతిని హేషల వెలిఁగ్రుచ్చ
నాఖరంబు లొంటె లశ్వతరంబులు, భిన్నరోమములుగ బెరసువాఁటి
కనుల నెపుడు నీరు గాఱంగ వగ సెడి, యుండు నేచికిత్స నొరవుఁ గనక. ౯౧
క॥ కాకులు మొత్తము లగుచుం, గా కా యని విడుమరకునుఁ గాక విమానా
గ్రికాయనము లగుచు బి, ట్టాకాలం బఱచుచుండు నతిఘోరముగన్, ౯౨
తే॥ మండలముఁ దీర్చి గ్రద్దలు మాన కెపుడు, నిండ్ల పై పయిఁ గూర్చుండు నెల్లవిడిచి
కప్పు గప్పిన తెఱఁ గొంటఁ గానిపింప, నుభయసంధ్యల నక్క ల ట్లొలసికూయు.
క॥ క్రవ్యాదమృగము లిప్పురిఁ, గ్రవ్యాదాధీశ! పెల్లుగా ద్వారములం
దవ్యాహతార్భటుల నటు, పవ్యదేశికంబు నెఱయఁ బఱపెడు నెపుడున్. ౯౪
ఆ॥ ఇటు ప్రసక్త మైన యీయనర్థ మెడల్చ, నెప్పు నీదు చిత్త మొప్పె నేని
రాఘవేంద్రునకు ధరాసుత నర్పించి, శుద్ధభావ మొలయు సుకృతి విపుడు. ౯౫
క॥ ఈప్రాయశ్చిత్తము గా, కేప్రాకృతకృతియు యేని నెసఁగదు బహుదో
షప్రసవ మైన నీదగు, దీప్రాఘౌఘంబు నోపి తెరలింపంగన్, ౯౬

ఆ॥ తెలిసి తెలియ కేనిఁ దిప్పుట మైనేని లో, భంబువలన నేనిఁ బలుకువాఁడఁ
గానఁ దప్పులున్న క్షమియించి నీ మేలు, చూచుకొనుము మమ్ముఁ బ్రోచుకొనుము.
క॥ ఈనా తెలిపిన దోషము, లోనాయక! యెల్లరకును నుపలక్షితముల్
గానివి గా వంతిపురియు, నీనగరియు నెల్ల యెఱిఁగి మొరియుచునుండున్. ౯౮
క॥ కన్నది విన్నది దెలుపక, మిన్నక యుండంగ నేర్పు మెయివాఁడను గా
నన్నా! నీమంత్రు లెఱిఁగి, యున్నికృతి మెచ్చుచుందు రొఱ వరయ కోగిన్.
క॥ ఈయుది మది నునిచి యథా, న్యాయంబుగ నిశ్చయించి యను వారసి నీ
వీయొఱకాటము గడచి వి, ధేయులతో మనుము కృతి విధిజ్ఞులు మెచ్చన్. ౧౦౦
ఆ॥ అనుచు భ్రాత మంత్రు లందఱ నడుమ నా, భ్రాతఁ గూర్చి పలికెఁ బథ్య మరసి
రాక్షసాధినేత రావణుం డితఁ డంచు, బెడియువాఁడై యావిభీషణుండు. ౧౦౧

—♦ విభీషణు హితవాక్యముల రావణుఁడు నిరాకరించుట ♦—

క॥ హితము మహార్థము భూతా, యతి సంప్రతికాల యోగ్య మనవద్యము సాం
త్వితము సహేతుక మై తగు, నతని పలుకు విని జ్వరార్తుఁడై వాఁ డనియెన్.
మ॥ భయ మేవెంటను లేదు రాఘవుఁడు నన్బ్రాపింపఁగా నేరఁ డె
మ్మెయి సీతం గాని యేగువాఁడు సురలు న్మేకొన్న యిందుప్రిందు ద్రా
నయి తో డే నని వచ్చినన్ గపులగుం పాయగ్నిపై శాలభం
బయి పోదే నిలువంగలండె యతఁ డే నల్లాటలాడింపఁగన్. ౧౦౩
చ॥ అని సురసైన్యనాశనుఁ డహంకరణోచితుఁ డాత్మసారుఁ డ
ర్థనిరతవర్తనుండు పరితఃప్రథితక్రమవిక్రమప్రసా
ధనుఁడు దశాననుండు తనతమ్ముని సన్మని నవ్విభీషణున్
జన దన కాప్తవాది యనఁ జాలక యూరక వీడె నయ్యెడన్. ౧౦౪
ఆ॥ మ్రొగ్గినాఁడు కామమోహితుఁడై వాఁడు, కామజనని సీతఁ గాంచి కానఁ
డదియె మిత్తి యనుచు నండఁడే కార్శ్యము, నాదరము నఘమ్మయమ్ముఁ జేఱుప.
క॥ పాపుఁడయి యేపుసెడి వాఁ, డాపదపడుసమయ మట్టిఁ డధిగత మయ్యెన్
బో పగతు లౌదు రాప్తులు, శాపం బిడినట్లు లై పరిశస్తి తలఁగినన్. ౧౦౬
ఆ॥ ఆయతీతకాల మటె కాల మనుకొనె, రావణుండు రాము రాక దెలిసి
యింక యుద్ధయోగమే యెంచె మంత్రుల, తో సుహృచ్చయంబుతోడఁ గలిసి.

—♦ మఱునాటి కొలువుకూటమున రావణుఁ డెల్లరాక్షసుల రావించుట ♦—

క॥ మఱునాటి వేకువనె మఱి, పఱిఁ గృత్యము లెల్లఁ దీర్చి యఱుకువ మొదలో
మఱుపడియు నెఱియఁ దగు న, క్కఱకై యక్కఱతలాఁడు కలఁగం బసుదున్.

సీ॥ మేలిబంగరుతోడి మెఱుఁగారు రతనంపుఁ బనిమెచ్చుగల తేరిపైఁ దనర్చి
మొయిలు చప్పళ్లతో మొనసి పంతములాడు నేమినిస్స్వనముల నిరతి నరసి
యసిచర్మధరులు సర్వాయుధహస్తులుఁ దొడరి యోధులు ముందు నడువ నడరి
పలువేసములు భూష లొలసి యిమ్ములఁ గ్రమ్ము పరివారముల బరాబరులు మెచ్చి
సభకుఁ బోవు వేడ్కఁ జా నయి నయముతో, సనఁగి పెనఁగ మంగళాస్పదములు
తూర్యరవము లొప్పఁ దోడ్తో వెడలి వాఁడు, రాజమార్గ మెనసె రాజవదన!

క॥ వానికిఁ బట్టిరి నెర వై, జా నగు ముత్యాలగొడుగు స్వచ్ఛతర మదే
దానవనాథుని యాదల, పై నెలకొని పూర్ణచంద్రు ప్రథితిఁ దనర్చెన్. ౧౧౦

తే॥ ఇరుగడల నొప్పె స్ఫాటికహేమమంజ, రీసముల్లసితోచ్ఛ్రితశ్రీఁ దలిర్చు
చామరవ్యజనము లసిచామరారి, విభుని ప్రభుధర్మ మెల్లెడ వెలయుచుండ,

ఉ॥ అందఱు నేగుదెంచి రథమం దధినాథునిఁ గాంచి యంజలుల్
ముందలలం గడల్కొనఁగ మ్రొక్కిరి భూస్థలి నుండి రక్కసుల్
గొందఱు తత్ప్రభావములఁ గోర్కులు మీఱ నుతించి రందు ని
ష్పందజయాశిషోక్తుల ప్రసక్తుల మెకొని రెందఱేనియున్. ౧౧౨

మ॥ అటు లేతెంచి మహామహుం డెనసెఁ బ్రోద్యద్రత్నశోభాంచిత
స్ఫటికానల్పితకల్పనాయుతఁ దపస్యాలబ్ధశుద్ధాగమో
ద్భటశిల్పిప్రవరప్రసాధిత లసత్స్వర్ణపట్టాంశుకో
త్కటరక్షోగణగుప్త స్థూణశతలక్ష్మ్యన్ రాత్రుసాధ్యన్ సభన్. ౧౧౩

తే॥ అందు వైడూర్యమణిమయ మై తనర్చి, ప్రియకప్రియకాజినప్రావృతంబు
నై యమేయోపధానంబులంది పొందు, సుమహితాసనమందుఁ గూర్చుండె నసురఁడపుడు.

ఆ॥ ఈశ్వరుండు నేఁడె యీరేడుజగముల, కనఁగ నెగడి దూతలను లఘుక్ర
ములనుఁ జూచి వాఁడు మున్నాడి యిట్లనెఁ, దనదు ప్రాభవంబు తలకు మిగుల.

క॥ పెద్దపని గలిగినది మన, కిద్దెసఁ దీర్పంగవలయు నిందఱు మొకఁ దై
తద్దయుఁ బుఱిఁగలవారల, నుద్దవిడిం జేర్పుఁడా సముద్ధతి పుఱియన్. ౧౧౪

క॥ అని శాసించిన శాసన, మనుపదమే కొంచు వార లరిగి యనుగ్రహం
బును వలగొని కడుదర్పం, బునఁ దొడరిన కర్జ మెఱుక పొనరించి రొగిన్. ౧౧౫

క॥ పానాహారరతుల ను, ద్యానవిహారైకమతుల ననుగతశయన
స్థానాంచితుల నభీతత, దానవులు పరిభ్రమించి తటిమిరి పిలుచన్. ౧౧౬

చ॥ రుచిరరథోత్తమాశ్వగజరూఢత గాఢతరప్రయత్ను లై
సచివత నెక్కొనం బెరయసాగి రతేగి రటం బదాతు లై
ప్రచితసమృద్ధు లూర్జితులు బంటులు గంటులు లేనివారు దా
రుచిత మెటింగి నింగి భువియు న్బలుభంగులఁ దొంగలింపఁగన్. ౧౧౭

క॥ పుర మన్నెఱి తతరథకుం జరహయసంభేద మొనసి జొన్నై యపు డం
బరము గరుత్మత్సంపా, తరమ న్దర మరయఁజాలుఁ దా నసఁజాలెన్. ౧౨౦

ఆ॥ వచ్చి వాహనముల వరుస నెక్కొన నిల్పి, చొచ్చి రంఘ్రిగతిని శోభమాను
లగుచు నద్రిగుహను హర్యక్షముల యట్లు, రహిఁ దనర్చి దనుజరాజసభను.

క॥ తేని పదయుగలమున కెడ, మీని గతి నృతు లొనర్చి యెదుటనె దరి నే
నేనే నని సత్కృతిఁ గని, వాని సరసఁ దనరి రెల్లవారు న్నతులై. ౧౨౧

ఆ॥ రాజశాసనమున రాణమైఁ దనరారి, వచ్చి వానితోడివార లగుచుఁ
దగినయట్లు నిలిచి తద్దయుఁ బెనుపొంది, నిశ్చయార్థదృష్టి నెలవుకొనిరి.

క॥ వందలకొలఁదిగ మంత్రు ల, మందప్రతిభాసమాన మాను లమాత్యుల్
కొంద ఱన నేల యున్నిఁట, నందఱు నసమాను లగుచు నమరి రచటనన్.

క॥ ఆహేమవర్ణ సభ తగ, నాహవపాండిత్యగుణసమర్థులతోడన్
సాహిత్యమునఁ బ్రతాపం, బాహితమూర్తి యయి తనరె నన ఘనవేణి.

ఆ॥ మేలి టొలు సేర్చి మెఱుఁగుబంగరుకట్ట, డం బొనర్చి యిదె వరం బటంచుఁ
బేరు సెప్పి భిక్ష పెట్టిన తన యుర, దమున ఘనమహాహ్లాదయుమునఁ దనరి.

క॥ ఆకీర్తిశాలి మహితుఁ డ, భీకుఁడు సుకృతాత్ముఁ డవ్విభీషణుఁడు నయం
బీకరణిఁ దోఁచె నౌ నన, నాకాలం బరుగుదెంచె నగ్రజు సభకున్. ౧౨౬

ఉ॥ అన్నకుఁ బేరుగొం చడుగులం దభివందన మాచరించి యా
సన్న శుకప్రహస్తులు ప్రశస్తతరాసనము ల్ఘటింప సం
పన్నుఁడు మంత్రులుం దఱియ భాసురవృత్తి నలంకరించి యా
సన్నతఁ బొల్చె నిందఱకుఁ జాలు నితం డొకఁడే యనన్ సిరిన్. ౧౨౭

చ॥ రతనపుఁజెక్కడంపుఁబని రాణఁ దనర్చు పసిండిసొమ్ములన్
దతిగొని మేలివస్త్రములఁ దాల్కొని పేర్కొన నైన కాంతిస
న్తతులు దివంబు నాఁచికొన నవ్యవిలేపనమాల్యగంధసం
గతములు గంధవాహములు గ్రక్కున నెక్కొని దిక్కు లానఁగాన్. ౧౨౯

శా॥ ఆక్రోశింప రబద్ధ మాడ రపరార్థ్యంబు ల్ప్రశంసింపఁబో
రాక్రవ్యాదవిభుం గనుంగొనుచు నెయ్యం బొప్పఁ దత్కార్యపుం
బ్రక్రాంతిం దలపోయుచుండి రభయు ల్భావజ్ఞు లుద్వీర్యులు
న్విక్రాంతిన్నెఱి గన్నవారు నగు మన్నీలున్ సభాస్తారు లై. ౧౩౦

ఉ॥ మనసున నస్త్రశస్త్రముల మన్ననఁ గన్న ఘను ల్బలాఢ్యు ల
ల్లొనసిన యాసభం దగ సమేధితమానసుఁ డైన రావణుం
డనితర మైన దివ్యసభయందు వసుప్రవరుల్ ప్రభాకరుల్
దనరఁగ మధ్యభాగమునఁ దద్ద పొసంగెడు వజ్రి చాడ్పునన్. ౧౩౧

తే॥ అట్లు మొనసిన యోలగమంతయును సు, రాంతకుఁడువాఁడు కలయంగ సరసి సిగసి
యున్నవానిఁ బ్రహస్తు బహుస్తుతౌజు, నఖిలవాహినీపతిఁ గాంచి యనిరి సుస్తు.
క॥ ఆనాలుగుతెఱఁగులఁ దగు, సేనల సేనాచరులఁ బ్రసిద్ధబలుల వి
ద్యానయదక్షుల నీక్షణ, మే నీనెఱి నధికరక్షఁ కేర్పఱుపఁజనుర్. ౧౩౩
ఆ॥ అనినయంతమాత్రి నాప్రణీతాత్ముఁడు, మందిరమునఁ బురమునందు లోన
బయలునందు దుర్గపదమార్గనిర్గమం, బులను బలుబలంబు లలవరించి. ౧౩౪
క॥ ప్రబలులపైఁ గాఁ బమరఁగ, నబలాజనరక్షణంబు ననుపుపఱిచి వాఁ
డుబుసుచననీక క్రిమ్మఱి, ప్రబుద్ధుఁడై విభుని కొలువుపట్టున నిలిచెన్. ౧౩౫
క॥ ప్రముఖమున నెలవుకొని తఱి, సుముఖుఁడగు రాజువలను సూచుచు మనమం
దమలత చొప్పడ నిట్లనె, సమరాంరప్రభుని దగుసమూద్వృతి నెఱయన్. ౧౩౬
మ॥ బలవద్గుప్తి పొనర్చినాఁడ బల ముద్భావించి సంపత్తి కా
పిలభావం బనరాదు నీవలనునన్ వేరెల్పెనపలేఁ డొండు ని
శ్చలచిత్తుండవ కానె చందమున క్లిష్టంపైన యక్కార్యమున్
దలపెట్టం దమకింపు మీఁదదప్పు సందర్శించిని నిప్పట్టునన్. ౧౩౭
ఆ॥ అను ప్రహస్తు పల్కు లాలించి మేలెంచి, సుఖముఁగోరువాఁడు సూనృతుండు
గాఁడు రాజ్యశక్తి గైకొన్న కబళిమై, యెల్లవారిఁ గాంచి యిట్టు లనియె. ౧౩౮

—• రావణుఁ డందఱు వినఁ బ్రకృతము వినుచుట. •—

క॥ ప్రియ మప్రియమఘము సుఖము,వ్యయమున్ లాభముహితాహితార్థములును స
న్నయవిదులరు మీ రరసి య,భయతం గడుకొండు మత్రివర్గమునడుపన్. ౧౩౯
శా॥ ఏనాఁడేనియు నెంచి పొంచి యిది యిట్లే యంచు సన్మంత్రియో
గానూనంబుగ నర్థసంపదల నెయ్యం బొప్ప నెప్పాటునం
బూనంజాలితి రట్టి కర్జ మెదియుం బోదొంట వైఫల్య ను
ల్లేనిం బోలదు కాంచ వింతయొఱకం బీనాఁటికిం గల్గునే. ౧౪౦
తే॥ చంద్రసూర్యగ్రహర్క్షసంశ్రియతఁ దనరు, నమ్మరుత్తతిభృతి దివిజాధినాథుఁ
డెట్టు లట్టులె యేను మీ యెనఁగు వృతిని, గంటి నవ్యాహతస్థితిఁ గన్న సిరిని.
ఆ॥ ఇపుడు పాలుపడిన యీయర్థముననుఁ బ్రే, రేపవలయునంత రీతి లేదు
గాని స్వప్నగతుని ఘటకర్ణు బోధింప, నైతిఁ గానఁ గలిగె నవసరంబు. ౧౪౨
ఉ॥ ఎక్కడు మేటి యేయెడల నెన్నియుఁ దీర్చినవాఁడు నాకె యే
చక్కటిఁ గూర్చువాఁడు శరజాలసమృద్ధి మహాబలోన్నతిన్
నెక్కొని పేరుగన్న కృతి నేర్పరి మేల్కొనె నేఁడు నిద్దురన్
జక్కఁ దెరల్చి యార్నెలలసంయమ మీసమయాప్తికై చనన్. ౧౪౩

ఆ॥ వానిఁగూర్చి తెలుపవలసె నిప్పట్టున, నాఖరాదు లోలసి యుండఁగొన్న
దండకాటవిం బ్రదక్షిణింపఁ బెచ్చితి, రాము మిహింపి జనకరాజదుహిత. ౧౪౪

సీ॥ నా సెజ్జఁ దఱియ నొ నయము పాటింప దమ్మందగామిని గాము మాటఁ దక్క
ముజ్జగంబుల దాని మొనయ నొ వగలాఁడి నెఱి గాన మను పల్కు నిశ్చితంబు
పిడికిలిఖిష్టు కౌ పేద లేఁగా నన్న నాపృథుశ్రోణిరో యలముఁ బృథ్విఁ
గరఁగి పోసిన మేలి కనకంబు బింబంబు సైదోడు దన కనుఁ జందురి వదన
మెటి మాయయో యు దెట్టిలు పొడమెనో, మయవినిర్మితిప్రమాణ మొక్కొ
యహా హుతాగ్నికీల యూ సౌరి లీల హో, యనుచుఁ గాంచువార లాడుకొందురి.

తే॥ సులలితములు సులోహితతలము లట్లు, సుప్రతిష్ఠితములు తామ్రదీప్రనఖము
లైన మానిని చరణంబులానికొలుచు, కొలువుగొని డాయునదె వేయికోట్లు సేయు.

తే॥ సకియ మోమార చారులోచనము విపుల, ముదిత మున్నతనాసిక మోష్ఠరుచిర
మోపుదు గనఁగంటినదె మొదలేచుచున్న, వాఁడుకఱకట్లమారి కావరుఁడుమరుఁడు.

తే॥ సనుము తెవనికిఁ గ్రోధవార్షములు రూపు
మార్పనర్పంగ నెవ్వాఁడు మలయువాఁడు
శోకతాపంబు లెవ్వాని చూపుకోపు
లతఁ డతనుండియ్యాదనున నన్నలమినాఁడు. ౧౪౭

తే॥ పతిఁ బ్రతీక్షించువెరవున్మెఁ బరఁగ వేఁడె
నొక్కయేడే గడువుగాఁగ నుత్పలాక్షి
భామినీమణి నెఱిఁ జిల్కు పల్కుఁ గొంటి
మంచి నూహించి పొసఁగు నమ్మాట నుంటి. ౧౪౮

క॥ తాంతుండ నైతిని మార్గ, శ్రాంతము హాయ మట్లు బిట్టు స్మరుదాడిబడిన్
గాంత తలఁ పరయనోప ని, తాంతత దేకాంతనిహితతాత్పర్యధృతిన్, ౧౫౦

క॥ తెరియింప నోపుదు రె యే, తరి లేక వనాటు లిట్టితఱి నెట్టన సా
గరము బహుసత్త్వకీర్ణం, బఁణబలు లైన నేమి యారఘువరులున్. ౧౫౧

మ॥ కడు నక్షోభ్యమె యాను వార్ధి యయినం గార్యస్థితుల్ మార్పు నొం
దెడు దుర్జేయత నెంచ నోఁ బోరిపొరిన్ దిష్టంబు దేశంబు నొ
క్కఁడు గాఁడో కపి లంక సొచ్చి కడఁకం గావించెఁ గల్లోల మే
ర్పడఁగాఁ గానఁ బ్రబుద్ధ లీ రనుమతి న్భావింపుఁ డీయర్థముల్. ౧౫౨

క॥ మనుజునివలనిభయము నా, కనుగత మనరాని దింత యూ నిజ మైనన్
బనితలవిమర్శనం బా, వ్వనిదే మీ నెఱియు నెన్నఁబడనిదె యెందున్. ౧౫౩

ఆ॥ ఎన్నిమార్గములు రాకాసులు తెగిచిపడిరి వారి, నెన్నితీర్లఁ దోలి యెనయఁగంటి
గెల్పు వేల్పులఱుమఁ గీర్తిఁ గైకొంటి మీ, యరుస మొసఁగు సాయమందగనుట.

క॥ సుగ్రీవముఖులఁ బ్లవగుల, నగ్రిగులఁ బొనర్చి యబ్ధి యవ్వలిదరిఁ గం
బుగ్రీవ నరయఁ జేరెద, శగ్రీవు నదల్ప భర్త సహోదరుఁ డై. ౧౫౫

ఉ॥ కావున మంత్రి మిట్టితటి గావలయుం గద యెట్టివారికిన్
దావల మంచు మీ మొదటఁ దార్చితి నింతయు నూహ సేసి మీ
రేవలనేని నిందుముఖి నీయక యుండఁ నరేంద్రపుత్రులన్
దోలివఁగ రిత్తవోని నెఱతోరపు గతిం గమనించి తెల్పుఁడీ. ౧౫౬

ఉ॥ ఒంటికిఁ గద్ద శక్తి యెటు లోటమి పొల్పఁ పడుంట గల్గు నా
కొంటయె వార్ధి దాఁటి నెఱకోల్తల సేయుట ధాత్రి నేరి కే
వెంట జయంబు గూరు హరివీరులతో నరుఁ డేగుదెంచి నా
ల్గంటిఁ గొనంగలాఁడె ననుఁ గన్గొనువాఁడె జయంబు మాకె పో. ౧౫౭

క॥ కావున నాకే కలిగెడు, నేవలనున నేని విజయ మెల్ల సచివు లా
త్రోవతల యిది యనుచు మీ, రావేదింపంగ ముదల యగ్గ్యద గనిసన్.

ఆ॥ కామనిహతుఁ డగుచుఁ గావలంబులు పల్కు, వాఁ డటంచు మది వాని వర్తనంబుఁ
గినిసి యిట్టు లనియె దనుజారివిద్వేషి, కుంభకర్ణుఁ డాఁచికోలు నెఱయ. ౧౫౯

—♦ కుంభకర్ణుఁడు రావణునకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట ♦—

ఉ॥ రాము సలక్ష్మణు న్మొఱఁగి రాజముఖి న్గొనివచ్చువేళ లే
దీమెయి నిశ్చయంబు నపుడే యమునానది యామునంబు న
ట్లామె కొనంగ నైన మది యాఱడిఁ బొల్పొనరుంపఁ గాద నీ
సేమ మెఱుంగ కిట్టికృతిఁ జెచ్చెరఁ జొచ్చితి వేమి సేయుదున్. ౧౬౦

ఆ॥ మమ్ముఁ గూర్చి తొలుత మంత్రించి యిట్టి దా, కర్మమునకుఁ దొడరఁగంటె వేని
నప్రతిఘ మనంగ నయ్యెడు నయ్యది, గతజలమున కింకఁ గట్ట యేల. ౧౬౧

ఆ॥ కాల మరసి రాచకర్జము ల్నెఱపంగ, వలయు న్యాయ్యమైన వర్తనమున
యను వెఱింగి యో మహారాజ యానిశ్చి, తార్థుఁ డవలఁ దాప మందఁబోఁడు.

క॥ అనుపాయక్రియమాణము, లనుపదమే చెడును గడునవగ్రముల నిష్టన్
బొనరు నె యపాత్రముల నుం, చిన నెట్టి హవిస్సు లైన సిద్ధసమృద్ధిన్. ౧౬౩

ఆ॥ పూర్వకార్యములను బొనరింపఁగఁ దలంచుఁ, బిదప నపరకృతుల ముదల నెంచు
నెవ్వఁ డాజఘన్యుఁ డెఱుఁగఁడు రాజన, యానయముల వేళ యనఁగ నేల.

తే॥ క్షిప్రకారి బలోన్నతుఁ జెనక నేర, కతని లోఁగొందు రొకరంధ్ర మరసి యరులు
క్రౌంచబిలమునఁ జొరఁబాఱు ఖగము లట్లు, గాన నేర్చి ప్రవర్తింపఁగాఁ బొసంగు.

కం॥ ప్రతిచింతిత మొనరింపక, కృతిఁ దీఱనిదానిఁ గొంటి కేవలముగ నా
కతన ఫల మేమి స్వాత్మవి, రతి యొక్కటి దక్కఁ గలదె రజనిచరేంద్రా. ౧౬౬

సీ॥ సామాన్యుఁగా నెంచె రామావనీంద్రునిఁ గాలుండె నీకయి కడఁగినాఁడు
కాళియే నినుఁ ద్రుంపఁగా సీత యనఁ దగి జనకుని జన్నంపుభూమి జనించె
విషమిశ్రమైన యామిష మట్టులే పీడఁబడితివి శద్దృష్టిపాలు గాక
యప్పటికప్పు డాయాగాములకు నడ్డపడె మేలు మేలు నీభాగ్య మెదియొ
మునివరుఁడు దెల్ప వింటిని మోస మింత, లేదు నారాయణుఁ డతండు లేమలక్ష్మి
యనఁగ ననద లై రక్కసు లడుగుబట్టు, వారుగా నీ కొదవె నిట్టి వర్తనంబు.

కం॥ మానక యామిష మనుకొని, మీనము బడిశమునుఁ బట్టి మ్రింగఁ దలఁచుచే
నీనెఱిఁ గన్పడె నట నే, మానో ప్రవను మెఱుంగు నాసురనాథా! ౧౬౮

కం॥ ఆమెం గోము నిఁకే మగు, నీయనౌచిత్యేతరంబు నిందింపంగన్
జేయాక సొలఁగవలెఁ దగు, సాయముఁ గొని వైరిబలము సమయింపంగన్.

కం॥ నీనెఱపిన యిక్కార్యం, బేనేర్పరి యైనఁ దీర్ప నెనసి మనఁడ పో
నానెఱి సమీకరించెదఁ, బూనిక మెయి శత్రుసమితి పొలు పెడలంగన్. ౧౭౦

ఆ॥ శక్రసూర్యలేని శ్వసనానలులయేని, నాకబేరవరుణు లైర యేని
నీదు రిపుల సర్థనిమిషమాత్రంబున, నెగిచి కముచునాఁడ నింత నిజము. ౧౭౧

కం॥ కొండవలె మహాపరిఘము, దండంబు గొని నిలిచి తీక్ష్ణదంష్ట్ర లడర బ్ర
హ్మాండము మిగుల నార్చెడు నా, దండఁ బురందరుఁడుఁ జేరఁ దలఁకక యున్నే.

ఉ॥ ఒండొకఁ డమ్ము నాటి నను నుజ్జ్వలతేజుఁడు రాముఁ డుద్ధతిం
రెండవ ముల్కి గ్రుచ్చి యనుకిత్తు నొనర్చెడు నంతలోన న
ట్లుండక త్రొవుపాఁడ నిజ ముద్ధత మస్త్రము గాన నూరటన్
దండితనంబునం బెరసి తత్పరత న్సుఖవృత్తి నుండుమీ. ౧౭౩

ఆ॥ తద్ద గూర్తు జయము దనకు దాశరథికి, స్వవధమాత్రలాభసౌఖ్య మింత
నమ్మి మనుము యూథనాథులతోఁ గపి, వరుల మ్రింగి యుమిచి వత్తు నిటకు.

కం॥ నాజతన రామలక్ష్మణు, లోజమెయి న్మలఁగనేర రోయసురవరా
మోజించిన నానో రిపు, డీజగమంతయు గ్రసించి యెడలింపదొకో. ౧౭౪

ఆ॥ ఇచ్ఛమెయి రమింపు మెనయింపు వారుణి, నవికృతిం బొనర్పు మన్ని కృతుల
నేను రాముఁ దుంప నీ కవశ్య యవశ్యమవనితనయ యాయ పక్షయముగాన్

కం॥ అను కుంభకర్ణు నుడులకుఁ, గనలుట నూహించి తేర్పఁగా నెంచి విభుం
గని పలికె మహాపార్శ్వుఁడు, ఘనసారుఁడు ప్రాంజలిత్వకలన పొసంగన్. ౧౭౬

—◆ మహాపార్శ్వుఁడు రావణున కనుకూలముగ బలుకుట. ◆—

సీ॥ ఎవ్వఁడు వనదుర్గ మెనసి బాలిశుఁడ కా కధిగతం బగు సుధ వాని కెడయు
నున్నాఁడె యాశ్వగం ద్రొక్కఁగా డీశ్వరుం డనఁబరఁగుదు నీవ యఖిలమునకుఁ
బగఱ యూదలపైఁ బాదమ్ము మోపుము జానకి రమియించు సంగతమున
కతిమి యర్మిలి సుందరాంగి భోగింపుము కుక్కుటవృత్తిమైఁ గోర్కు లలర
నాత్మకాముఁడ వైన నీకవలనొకఁడు, భయము ప్రాప్తంబగున నొండుభంగినుండు
నదియు నంతయు నోర్వ నా నంతకునకు, వెలువ విస్మయము వెలువున వెడఁగుపడెదె.

ఆ॥ కదన మొదవఁ గుంభకర్ణుండు మేఘనా, దుండు మమ్ముఁగూడి తోడరి యడరి
సాహసమునఁ దీక్ష్ణసాయకంబుల గ్రొచ్చి, వజ్రిధగునయోధి వ్రచ్చియిడరె.

క॥ ఉపదానము సాంత్వము భే, దనదమున నిపుణులు గలిగెదగు వానిని మా
ని పరాక్రమమున సిద్ధిని, నిపుణతరా! నీవు గొనమి నిష్ఠితబుద్ధిన్. ౧౦౧

క॥ పో నేల కా దనకు మది, గానేలా రిపుల నోడరి గాని మన్ననలన్
గా నగుపని గాని మన్నని, గా నీకయి కాను గుదురఁ గాదింపంగన్. ౧౦౨

క॥ అని నొడువు మహాపార్శ్వుని, యనుగుణవాక్యములు మెచ్చి యూరగవిభుఁ డి
ట్లనెఁ దనమదిఁ గల తత్త్వం, బనువున నెల్లగు వినంగ నతిగంభీరముగన్. ౧౦౩

—◆ రావణుఁడు దన రహస్యమును జెప్పుట ◆—

సీ॥ విను మో మహాపార్శ్వ! వివరించెద రహస్య మయ్యర్థ మెఱుఁగ కెవ్వండిఁ దీను
చిరవృత్త మదియును జేవాఁడెతెనమున వచ్చినదే కామవర్తనమునఁ
దిరుగుచుండి యొకప్డు దేదీప్యమాన మై యగ్నిశిఖం బోలి యాకసమున
జంచూర్యమాణ యా సన్మూర్తిఁ గనుఁగొంటిఁ బుంజికస్థల యను బోటిఁ దిమిస్న
నటు పితామహు సేవింప నరుగుచున్న, దాని నిర్బంధమున నభిమాన మెడలఁ
జేసి భోగించి యె ట్లట్లొ యాస దీఱ, వివసనయు కాఁగఁ బుచ్చితి వెలువు తీర.

ఉ॥ లోలిత మైన యన్నలిని లోలవిలోచన పోల నై సుసం
లాలిత మయ్యు దేఱని కలావిభవంబు పురోగమంబు గా
వ్రాలుచు సోలుచుం జని యవారణ ధాత పదాబ్జయుగ్మమున్
గాలువగట్టె కన్నుఁగవఁ గాఱెడు నీట మునుంగఁ జేసినన్. ౧౦౪

ఆ॥ ఆపె దెలుపఁ జెయిద మంతయు విననోపు, జాలి దోఁప సద్గుణాలవాల
మడరి నన్నుఁ బిలిచి యాదట ననె భగ, వంతుఁ డతఁడు కోపవహ్ని నెఱయ.

క॥ ఓరీ! యిది మొదలుగఁ బర, నారి న్వల దన రమింప ననిచెద వేనిన్
నేర మదె కాఁగ నీతల, వారక యొక్కొకఁడు నూఱు వ్రక్కలగుఁ జుమీ.

క॥ తప్ప దికఁ నాదు వాక్యం, బప్పటి కప్పుడె ఫలించు నని పెడను నా
త ప్పెఱిఁగి యుంట నేఁడీ, యొప్పని సీతం గొనంగ నొఱకట మయ్యెన్. ౧౦౫

ఆ॥ మున్నె రంభఁ గొన్న యన్నిట్టి కన్నుల, కూబరుండుఁ దిట్టెఁ గుపితుఁ డగుచు
నేది యెట్టు లున్న నీయమ వైదేహి, ముట్టఁగవిసి రట్టు మొనయరాదు. ౧౮౯

సీ॥ సాగరంబున లోఁతు సరస నౌ రభసంబు నాసదాగతిద యౌ నట్టి గతియు
నాయవి యంచు నెన్నఁడు రాముఁ డెడసంచుఁ గొనివచ్చుచున్నాఁడు కోల్పడంగ
గిరిసుప్త మైన కేసరిని మేల్కొలుపంగ మిత్తికోఱల నొత్తి మేల మాడఁ
దలచుట గాదె నన్నాఁకి పేరిరేచుట యాద్విజిహ్వంబుల యట్టి శరము
లడరఁ గని కానికానఁబోఁ డంతరంబు, వజ్రనిభము లౌ నవ్వాని వరుస నెఱయఁ
గొఱపు లగపడఁ బొఱెడు కుంజరంబు, ననుకరింపఁగలం డిప్పు డనగఁ నేల.

ఆ॥ ప్రబలబలము తోడుపడఁ జొచ్చి యాతని, బలము నెల్ల నేలపా లొనర్తు
సవిత యుదయ మునయఁ జాలునే నక్షత్ర, సమితి మెఱయ నెట్టిజతన మైన.

క॥ వేయుగసులవాఁడేసియు, నాయంతకుఁడేనియు న్మహాహవ మొదవన్
నా యెదుర నిలువఁజాలిరె, పాయఁడె పాశధరుఁ డట్లు పడి తోడ్తోడన్. ౧౯౧

ఆ॥ మూడుకనులవాఁడు మొనకొను చుట్టంబు, దనకు దాను మేటి దర్పమునను
విడిచినాఁడు పురము వెన్నంటఁ బుష్పకం, బొసఁగినాఁడు ధనదుఁడోసరిల్లి. ౧౯౨

క॥ ఒంటికి జంబుకుడునే ము, క్కంటికి నేఁ దలఁక నసఁగఁ గంజభవుని వా
క్కంటికొని కాల్చు నని వా. ల్గంటిఁ గవియఁ గుంటిపడితిఁ గాక భరంబే. ౧౯౩

ఆ॥ అని నిశాచరేంద్రుఁ డాడుమాటలు కుంభ, కర్ణ గర్జితములుఁ గడమవారి
వ్యర్థపదములును హితార్థ విభీషణుం, డాలకించి పలికె నధిపుఁ గాంచి. ౧౯౪

— ♦ విభీషణు ప్రౌఢభాషితములు ♦ —

ఉ॥ ఏల వరింప నెంచితి మహీజ మహాహిభుజాంతరాంచితో
ద్వేలితభోగ యార్తివిషవిశ్రుత సుస్మితతీక్ష్ణదంష్ట్రికా
జాల కరాల పంచనఖసంచితవంచశిరోతికాయ మ
మ్మేలఁ దలంపు లేనో యటి యింతకుఁ దీఱెనో రాక్షసేశ్వరా. ౧౯౫

ఉ॥ పర్వతకూటసన్నిభులు ప్రాంశునఖాస్త్రులు తీక్ష్ణదంష్ట్రులున్
గర్వితులు న్వలీముఖులు కాఱులు వల్కుచు లంకలోపలన్
బర్వులు వెట్టుచుండఁగ సుపర్వులు గన్గొని నవ్వుచుండ నా
పర్వము రాకము న్మహిజ భాసురులీనున కిచ్చు టొప్పదే. ౧౯౬

ఉ॥ వాయుసమానవేగములు వజ్రనిభంబులు రాము బాణముల్
పాయక జొచ్చి రాక్షసుల ప్రాణములున్ దలలున్ హరింపఁగా
నాయన లంచు బిడ్డ లని నాథు లటం చని పొరు లేడ్వ నా
నాయశుభంబు పాల్పడని యప్పుడె యాతని కిమ్ము తత్సతిన్. ౧౯౭

ఉ॥ ఓయి! ప్రహస్త పొంగెద వదేమో యొకయింత నెఱుంగ వో పవి
ప్రాయము లట్లు ప్రాణహృతిపర్యవసానము లైన సంధిలో
నాయకు సాయకంబు లొకనాఁడును నీతను వ్రచ్చిపోవఁగా
నాయితపాటు లైకొనమి నాయె న్వకీయవికత్థనార్భటుల్. ౧౯౮

తే॥ కుంభకర్ణుండు రాజు నికుంభకుంభు, లిందజిత్తు మహాపార్శ్వుఁ డీమహోద
రుండు నతికాయుఁడును మేటిగండ లైన, నిలువ లే రని నిక్క మన్నేత నెదిరి.

చ॥ చెనకితి వేని రాముఁ డిఁక జీవముతో మఱలంగనీఁడు ని
న్నినుఁడు మరుత్తులు న్మనుప నెంచిర యేనియు వాసవుండు పా
యని కృప నంక మందిడిన నంతకుఁ డే నని చెంతఁ జేర్చినన్
మును మనుచోట టంచుఁ దల మోప రసాతలమందుఁ జొచ్చినన్. ౨౦౦

క॥ అని విభునకు దుర్బోధన, లొనరించుట నెంచి తిట్టనోడ కితండా
తనిఁ గూర్చి యిట్లు లనె మ, న్నన గలమానిసి నటంచు నాథుఁడు వినఁగన్.

ఆ॥ మాకు లేదు భయము మహిజానిసుతువల్ల, పితికి నీవు గానఁ జెదరనీసి
పలికె దిట్లు లనఁగఁ బాడియే ప్రాణము, లిట్టు పటంచుఁ దరలి తిరిగ దొలఁగ.

ఉ॥ ఎన్నఁడు జంక మిందురిసకునేనియు దివ్యులకేనియుం దదు
త్పన్నులకేనియుం బతగపన్నగకిన్నరయక్షరాక్షసా
భ్యున్నతవర్గము ల్పెదరి యోసరిలం బెనుపొంది నేఁటి కీ
మ న్నొకయింత యేలు వెడమానిసికై తడబాటు గాంతుమే. ౨౦౩

తే॥ అనుచు నహితముగా నాతఁ డాడ రాజ, హితము గోరినవాఁడు మహీయసుఁడు
ధర్మకామార్థదర్శనమర్మవిదుఁడు, పలికెను విభీషణుఁడు ప్రౌఢభాషణముల.

చ॥ పలికిన యంత చేయఁగల ప్రాజ్ఞుఁడు వల్కనె యిట్లు లెంచి నీ
కలబల మెంటె యా బలముఁ గాంచితె నీవును కుంభకర్ణము
ఖ్యులు ననిన ట్లొనర్పగలరో రఘురామునిఁ గూర్చి పావబు
ద్ధుల కగునే సువర్గగతి తోఁచిన తీరున నన్నుఁ దిఱునే. ౨౦౪

శా॥ నీకు న్నాకును సర్వరాక్షసులకు న్మేకోలు గావించి న
క్లైకాత్మ్యగుణధాము రాముఁ బొదువన్ హింసింప శక్యంబె తాఁ
బ్రాఁకు లెట్టఁగ వార్ధి వప్లవునకున్ ప్రావీణ్య మొప్పారునే
లోకేశుం డతఁ డార్భటుల్ విని నిరాలోకుండు గానేర్చునే, ౨౦౫

క॥ ధర్మప్రధానుఁ డధికుఁడు, నిర్మలభావుండు చేయనేర్చినవాఁ డా
కర్మతుఁ దెరల్పఁగా దు, ష్కర్ములకుఁ దరంబె మాధ్యగాములు గారే. ౨౦౬

క॥ ఆతనిదగు సంగర మన, నాతామరచూలి వడఁకు నమరు లలుకటే
బ్రాఁతిమె నినుఁ బోలిన యవి, నీతుం డెటు లనినఁ జెల్లు నే ర్పరయనివాన్.

తే॥ కంకపత్రంబు లనిమొనఁ గంకటములు
వ్రచ్చి లోఁజొచ్చి యసువులఁ బుచ్చునపుడు
రాముఁ బొగడెద వోరి యరాతిభీము
నఱవఁగావచ్చుఁ గాదు లి ప్తధిపుసభను. ౨౦౯

క॥ శక్రసము నెదిరి నిల్చి యు, వక్రముఁ డీవిభుఁడయేనిఁ బరఁగున నీమీ
విక్రమము లట్టులుండఁ గ్రది, విక్రమభావంబు నెఱపు విధ మతఁ డొలయున్.

వ॥ బలవంతు లైన దేవాంతకనరాంతకాతికాయత్రిశీర్షాకంపనప్రముఖులును శైలసమానసారు లైన కుంభకర్ణకుంభనికుంభముఖ్యులును కృతమాఘవవినోదుం డగు మేఘనాదుండును నీవు నీయొడయుండును రణరంగంబున దాశరథి నెదిర్చి పేర్చి నిలువంజాల రింతయు నిక్కువంబు.

తే॥ తాను సప్తవ్యసనములఁ దవిలినాఁడు, మిత్రు లగు మీ రమిత్రప్రమితులు ప్రకృతి
తీక్ష్ణుఁ డసమీక్ష్యకారి విదీర్ణుఁ డగుచుఁ, గులము నిర్మూల మొనరించి కూలఁడెట్లు

ఆ॥ అయ్యనంతభోగ మాసహస్రోత్తమాం, గంబు భీమ మతిబలంబు నైన
నాగ మిపుడు చుట్టె నాయకు విడిపింపఁ, దలఁచు టనదుగాని దారిగాదొ. ౨౧౩

మ॥ పరిపూర్ణోత్తమకాము లై మనెదు నాపద్బాంధవుల్బాంధవు
ల్పరిరక్షింప రిదేమి భీమబలదీవ్యద్వ్యాఘ్రసంగ్రస్తు ని
వ్వరుఁ గేశగ్రహణంబు మీఱకునికి న్భావించి వారించి త
త్పరతం జూడక "యీఁదు పావన!" యన న్బాపాత్ము లై పోవరే. ౨౧౪

తే॥ సాగివచ్చెఁ జుమీ రామసాగరంబు, దివి భువియుఁ గ్రమ్మ వేల నతిక్రమించి
యాజిభూబలిసద్మంబు నందకుండఁ, గాచుకొనవలె నిపుడు రక్షఃకులేంద్ర. ౨౧౫

క॥ సహాదనుజవరము పురమును, సుహృజ్జనముతోడి రాజ్య సుఖ మొనయఁగ నే
విహితము సుహితముఁ దెలిపెద, మహిసుత రాఘవున కొసఁగు మతమగు ననుచున్

మ॥ పరు బీరంబు స్వసార మారసి మహాప్రావీణ్య మొప్పార న
వ్వరుస న్వృద్ధి క్షయంబు స్థానమును వైరిస్వీయపక్షంబులన్
వరయుక్తిం బరికించి స్వామిహితము న్వాక్రువ్వఁగాఁ జాలు నే
ర్పరి పో మంత్రి యనంగ నొంటి కరికి న్భావింప వే యున్నదే. ౨౧౭

క॥ అని యిట్లు బృహస్పతి కి, య్యనఘుఁడె తుల్యమతి యనఁగ నగు చొప్పునఁ బ
ల్కిన నాతని నుడు లెట్లో, విని వీరుం డింద్రజిత్తు వెసఁ దా ననియెన్. ౨౧౮

—♦ ఇంద్రజిత్తు విభీషణు నతిక్రమించి బీరము లాడుట. ♦—

మ॥ అగు నయ్యా! పినతండ్రి! యి ట్లనఁగ నియ్యర్థం బనర్థావహం
బు గదా భీరుత యేల పాల్పడితె నీవు ట్టీకులంబందు వే

ఱుగఁ గన్పట్టెడి నట్టుసాఁచి సభఁ గాఱు ల్వొవ్వనాడం బరుల్
నగరో యన్యజులేని నిర్విధికృతిర్న్యాయంబుగా నెంతురో. ..౨౧౯

క॥ తేజము వీర్యము శౌర్యము, నోజ మెరయు ధైర్యమునుఁ గులోచితములు నీ
కీజాడ నబ్బ దొకటియు, నీజన్మం బన్నిటనుఁ గనిష్ఠము సుమ్మీ. ..౨౨౦

ఉ॥ వారన నెంతవారొ కడఁ వారక గెల్చును వీరిలోనివాఁ
డూరక స్తోత్రము ల్సలుపు టొప్పదు నీ కటు దోఁచె నేమొ భూ
దారకపుత్రి లన్న మముఁ దాఁక దొకింతయు భీతి నీతలర్
భారము మోపినారొ యిటుపల్కుట కొండొక హేతు వున్న గో. ..౨౨౧

శా॥ ముల్లోకంబులు నేలువాఁడె కద పాపాత్ములు క్రొంచినాం డింద్రుఁడే
పల్లేశంబును లేనివాఁడు దనుఁ గావంజాలకే సేన లా
కల్లోలంబున దిక్కటు ల్నెఱయఁగాఁ గాకాకుచందాన నే
యిల్లు న్వాకిలి బట్ట కేతనికృతి న్స్వస్తిం గాంచఁడే. ౨౨౨

ఆ॥ నన్ను మెచ్చుకొంట నాతలం పని కాద, నన్ను గాదు సుగుణాదేభపాల
కర్ణ ణంబొనర్చు ఘాత్మతలంబునఁ దోవ, నదియు విస్పష్టముగ సాటి..

క॥ సురనివహదర్పహంత యు, సురగోష్ఠమపాకరగర్వసమంజసుఁ డౌను గను
న్నరె నన్ను వీఁడు పాపకృత, న రులకుఁ బలుఁ డనుమాట నాతల నిండే.

ఆ॥ అని దురాసదుఁడు మహరాజునుఁ డింద్రవస, న్నిభుఁభు నాఁడు పల్కి నిష్ఠురముగ
శస్త్రశాస్త్రభృత్ప్రశంస్యుం డనియు నవ్వి, భీషణుఁడు మహాగ్రవిధిని మనుఁడు.

—♦ విభీషణుఁ డింద్రజిత్తుని మతము నిందించి రావణుఁ దనహితం బు నీను వాని చెప్పుచుండుట. ♦—

ఆ॥ అయ్య! నీకు మంత్రమందు నిశ్చయ మొకఁ, డైయును లేమి బాలతయుఁ దెలిసి
దట్లుగాన నేఁటి కపిపక్షబుద్ధి ని, ట్లాడఁజొచ్చి తాత్మహాననమునను. ..౨౨౩

వ॥ ఈవిప్రలాపంబు లన్నియు నరహీనంబులై యిందజిత్తు వైన నేమిగుఁ బూర్వ
వాదంబుచే మిత్రముఖుండ వై గోముఖవ్యాఘ్రం బని నట్టు లీరీతిని కష్టమ్ములను
బ్రిబలశత్రుండ వైతివి రాముని కెదుర్కొని వినాశంబునకుం గుదుర్చు చన వైతేని
జదురు సొచ్చి పదపద మని మోహావశంబున వదరుచున్నాఁడ విట్టి యిట్టి దుర్గ్రహు
వైన యీ వొకండవే వధ్యుండ వని కాక యిట్టియొడకు నిన్నుం దార్చిన
యవ్వాఁడును నేఁడయవశ్యవధ్యుం డనవచ్చు బాలుండవును దిట్టయు సాహసికుండవు
నగువానిని మంత్రికృత్ప్రవరులు తమచెంతం జేరనిచ్చు టొప్పదు మూఢుండవు
మూర్ఖుండవు ధృష్టుండవు నవినయోపపన్నుండవుఁ దీక్ష్ణస్వభావుండవు స్వల్పమతివి
దురాత్ముండవు నైన నీవు సుదుర్మతి వై బాలచాపలదోషంబు తగిచిన నెగిడి
పడుచున్నాఁడ వింక నీదు వాచాలత్వంబు చాలించి మనుము. ..౨౨౪

చ॥ ఎదు రయి యాజి రామవిభుఁ డేయు శరంబులు మృత్యుతుల్యము
ల్చదలునఁ గాల్చుచుం బఱచు జ్వాలలుఁ దోడుగ నీడఁబోని వై
యదనునఁ గాలదండములొ యాతుయకాలకృశానుమూర్తులో
కదె యనఁ బైకొన న్నిలువఁ గర్బుర యొక్కఁడ యేని శక్తుఁడే. ౨౨౮

ఉ॥ మాయలు మంత్రము ల్నిగిడి మండెను నాఁటికి నేఁడు యోద్ధుకా
మా! యతిమాయుఁ డంచదతిమానుషకాయుఁడు డాయవచ్చెఁ గ
న్మాయఁగనీయఁ డాదానల మూతు లెడల్చి మొగమ్ము సూప నీ
చాయకు వింత వచ్చెఁ గొని సాగెను రాముని సాయకౌఘముల్. ౨౨౯

ఆ॥ పిన్నవాఁడ నెట్లొ పేరును జెప్పను, గన్నవాఁడ వింకఁ గాఁగలాడ
వున్నప్రాభవమ్మొ మిన్నకచనఁ జన్న, సన్న యొకఁడుఁ గలదె సరణి వలదె.

వ॥ అని యిట్లు లాతని నోనాడి ధర్మపథానుసరణంబున రణంబునం బేరువాడ నైన యవ్వాఁడిమగండు మోడి నీడనివాఁ డయ్యు వీఁడు దోడునీడ కదా యని దాయ యనక తోడిపుట్టునం బట్టి నెట్టనం దెరల్పరాని వాత్సల్యంబునకు వశ్యుం డై లోకవిద్రావణు రావణుం దిలకించి యల్లనల్లన ని ట్లనియె. ౨౩౧

శా॥ అన్నా నాపలు కాలకింపు తఱి యె ష్టన్నట్టులే కాదు నీ
బన్నం బారయలేక నే విడువకే భాషించెదన్ సూనృతం
బన్నాలీకభవాదినంద్య రఘురామాధీశు సేవింపు మే
మన్నం గా దిఁక వీడుకో ల్నెఱప నన్యాయంబు వాటిల్లెడున్. ౨౩౨

ఆ॥ మాన్య సీతఁ గొంచు మహిజానిఁ జేరంగఁ, జని యమూల్యవసనసముదయాఢ్య
రత్నరాజిశోడ రామార్పణం బంచు, రాము నొసఁగ నగు నిరామయంబు. ౨౩౩

క॥ కన్నత్తి తేఱిచూడఁగ, నెన్నికగలవాఁ డొకండ యేనియు గాఁ డా
తెన్నున మను ని న్నొవ్వని, మన్నిలం దెట్టి తలఁపు మలగొన నైనన్. ౨౩౪

తే॥ అనుచు సునివిష్ట మై హితమై తనర్చు, పలుకు వలికెను తమ్ముని పాడి మెచ్చ
కసుర యిమ్మయి కఠినోక్తు లాడఁజొచ్చెఁ, గాలుఁ డాఁకొని ప్రేరేపఁ గంజనయన!

—♦ రావణుఁడు విభీషణు నిందించి వెడలనడచుట ♦—

సీ॥ వసియింప నగు మేటి వైరితో నైన రుష్టాశీవిషంబుతో నైనఁ గూడి
కూడదు కూడ దకూర్కుళి మిత్రపర్భుం డరిసేవి యగువాని యండఁ గొనఁగ
నెఱుఁగుదు జ్ఞాతుల కెల్లలోకంబుల శీల మొక్కఁడు గాఁగఁ జెల్లుచుండు
నవ్వుచుందురు వ్యసనములు పాల్పడ మేల్లు గూడిరా లోలోనఁ గుందుచుందు
రెందునుఁ బ్రధానుఁ డైన గుణోన్నుఁ డైన, వేత్త యైనను ధర్మప్రవృత్తుఁ డైన
శూరుఁ డైనను మెచ్చరు చూతురు తఱి,గాఁ బరాభవ మొనరింపఁగడఁగుచుంద్రు.

తే॥ కదలకుందురు ప్రచ్ఛన్నహృదయు లగుచు
నిష్ఠు లట్టులు నిత్యసంప్రాప్తకలన
నొదు రదనున ఘోరత నాతతాయు
లమలములు గాని హాయుతము లో హానిదము లనఁగ. ౨౩౭

మ॥ ఒకనాఁ డొక్కఁడు పద్మషండమున బాగోద్యోగ మొప్పారఁ బా
శకహ ల్యుక్తకఁ దుం తొ సరుల లక్ష్యం బొప్ప వీక్షించి వ
స్యకరు ల్పాడిన గీతము ల్గలవు నే నవ్వాని విన్పింతుఁ ద
ప్పక వి న్మత్థ నిలుగాగు మానవులని బో భావంబు సేనూరెడిన్. ౨౩౮

తే॥ అగ్ని గా దన్యములునుఁ గా వస్త్రశస్త్ర, పాశములు స్వల్ప కాష్ఠ మూఁపట్ల భయముఁ
గూర్చునవి స్వార్థపరు లతిఘోరు లైన, జ్ఞాతిసంఘములవారె వో చంపువారు.

ఆ॥ పట్టువట్టి మమ్ముఁ బరులపా లొనరింగ, సిరియు నాలు సంపు నడచు నేల
యొల్లకష్టములకు నక్క డా కష్టంబు, జ్ఞాతిభయ మంతయు జ్ఞాతి మునుమ్న.

క॥ గోవులయెడ సంపద స, ద్భావులు బ్రాహ్మణులయందు తపమును మగువలు
దేవేశ! జలత యున్న, ట్లావలసిన జ్ఞాతులందు నతిభయ మునుమద్. ౨౩౯

తే॥ బుద్ధిమంతుఁడ నే లోకపూజ్యుఁడ నని, మహితసంపద గాసిన మానిసి నిసి
పగతుల శిరంబులం ద్రొక్కఁ బరఁగిత నని, జ్ఞాతి వగు నిన్నిద్విషన్మానసుమ్మ.

క॥ నలినదలమ్ములన్ని బను, జలబిందున్ని లెనయు వేడు సంశ్లేషము న్మ
ట్టులె పో యనార్యులందు, న్నిలువదు సౌహార్ద మింత నిక్క ము సుమ్మా. ౨౪౦

క॥ నీవలెనే మధుపము వెస, ద్రావను రస మున్న మిలిత ద్రంబునఁ దా
నావల నొందునవలనికం, బోవును బూపుగడ నిలువంబోవద కాదే. ౨౪౧

క॥ స్నాన మొనర్చి పంగిగముఁ, బోనచ్చిన గజము మనలఁ బో సలోన దము
మ్మానివయి నంతనెక్కడు, గా నగు భీగజము న్మ ప్రలహార్ద మిలన్. ౨౪౨

తే॥ ఆశరత్కాలమున గర్జనాతిశయము, గానవచ్చును వర్షంచుగతిఁ గనరు
గాని రసదానవిభవంబు గానఁబడదు, మేఘముల నట్టివే జ్ఞాతిమేలనంబు. ౨౪౩

క॥ తింటివి పుష్టాంగుఁడ వై, యుంటివి నాకడన పద్ధమానిసి యనఁగా
నుంటివి మహితవిభవము, గ్గొంటివి తిటివేచి యననుకూలుఁడ వై తే. ౨౪౪

ఉ॥ వింటి రె సభ్యులార! ప్రతివీరుఁడు గానయి యున్నవాఁ డి టీ
కొంటు కృతఘ్నుఁ డార్యుఁ డనఁగూడదు వీనిఁ ద్యజించితిన్ మహా
కంటక ముట్టిసంగతము గా దిఁక దుంటరు లైన జ్ఞాతు లే
వెంట శుభంబు గోరిరి నవీనము లే ఖలదుష్ప్రసంగముల్. ౨౪౫

శా॥ ఓరీ! నీమొగ మింకఁ జూడఁ జను నెట్లో మంటి లే యిట్టి దా
దారం బల్కియు నన్నుఁ డిట్టు లనినం దత్కాలమే చచ్చువాఁ
డౌరా రాక్షసవంశపాంసనుఁడ వీ వైనాఁడవీపొత్తునన్
శ్రీ రాజిల్లదు మమ్ముఁ గూర్చి చెడు గీశీలమ్ము మూలమ్ముగాన్. ౨౪౯

కం॥ హా హా మ్మని తోఁచిన న, ప్పాపాత్ముని వ్రేటు పరుషభాషణములుఁ ద
న్నేప నయవాది యన్వయ, దీపకుఁడు విభీషణుండు తేఁకువ వెలయన్. ౨౫౦

—◆ విభీషణుఁడు రావణపరాభూతుఁడై యాకసమున కెగసి చివరమాటలు పలుకుట. ◆—

కం॥ నలువురు దనుజులు తనతో, నలఘుతరము గత మటంచు నలరుచుఁ దరలన్
బలుగదఁ గొని గొనకొని యు, క్కలనన్ దివి కెగసి యున్నఁ గని యిట్లనియెన్.

ఆ॥ తనదు మేల కోరి తగనాడ వినని వాఁ, డయ్యె నదియ చాలు నతనిఁ దిట్టి
యోరి యనేల తలఁచె ద్రోహి నాఁ డింకెట్టు, గాలకుండు వాఁడు కంబుకంఠ!

ఉ॥ ఇంకను నాపయిం గినిసి గొట్టుటకు లాడఁదలంచినాఁడ వా
వంకన పోవనిమ్ము నిజవాగ్విభవమ్ము గురుండ వంచు నా
శంకత నేమియుం బలుకఁజాలదు నో రఘ మన్న నింతయుం
జంకదు నీమనం బని పరిసక్తిఁ దొంగుటకై తలంగితిన్. ౨౫౩

కం॥ పితృసముఁడు జ్యేష్ఠుఁ డనుట వి, దితమే గ్రామునఁ బ్రసక్తదిగ్భ్రముఁడవు నీ
మత మొప్పు దన్నుతి మగుటఁ బ్ర, స్మృత యమ్యోం బరమగతియు సిద్ధి పొసఁగునే.

ఆ॥ ఏ సహింపఁజాల నిట్టి పాపము హితు, నృత్తిఁ గఱపు పెల్ల విషము మన్యు
నరయఁబోకు మంచి నకృతాత్ములైన వారు, కాలవశతఁ జిక్కి కూల లగుచు.

కం॥ ఇచ్ఛకముగఁ బలికెడువా, రిచ్చ నొయి న్వినెడువారు నెందు సులభులే
యచ్చపుఁ బథ్య మనన్ విన, బొచ్చె మెడయు జనులె దుర్లభులు భువి దేవా.

తే॥ కలుగు భూతములనుఁ గట్టు కాలపాశ, మునకుఁ గన్పడి సిల్లయై మొనయువానిఁ
గాల నైన గృహంబునఁ గని యుపేక్ష, సేయఁబోలమి నిమ్మెయిఁ జెప్పవలసె.

కం॥ లయ పావకసంకాశము, లయమిత్రగతులైన రాము నస్త్రంబులచే
తయ మొందెదు నినుఁ గనలే, కయ్యొడరితి నింతవట్టు గాఱులు వలుకన్.

కం॥ కాలాభిపన్నులగువా, రేరిలఁ గృతాత్ములైన నెంత బలమునన్
గ్రాలినఁ గూలుదు రొక్కట, వాలుకసేతువుల యట్లు వడిఁబడి యధిపా. ౨౫౯

కం॥ కాలుఁడు కాళియు సీతా, లోలుఁడు జనకజయు నాగ లోకము భరముల్
జాలి హరింపఁ బొడమినా, రాలలిఁ ద త్ప్రేరణమున నరయవు సరణిన్. ౨౬౦

సీ॥ ప్రకృతి కవ్వలివాఁడు పరమాత్ముఁ డీ రాముఁ డఖిలభూతాంతరంగాంచితుండు
బ్రహ్మాదులలో నగ్గిమాడ్కి నొక్కండయ్యు నానాత్వ మంది తన్మయత నుండు

నజ్ఞానదృష్టుల కాకృతిభేదంబు గనుపట్టు జ్ఞానులు గాంతు రొకటఁ
బరఁగు రంగులపొంతఁ బటికమ ట్లతఁ డొప్పఁ బంచకోశాదిసంప్రాప్తి ననసి
నిత్యముక్తుఁ డయ్యు నిజమాయ గొనముల, భేదమునను వింత పేళ్లు వెలయఁ
గాల మని ప్రధానకం బని పూరుషుం డనియు వ్యక్త మనియుఁ దనరు నెపుడు.

క॥ జగముల నెల్ల సృజియించును, వగ కాఁడు ప్రధానపురుషవర యోగమునన్
జగముల కలనల నడపును, జగదాత్ముఁడు కాలరూపసద్భావమునన్. ౨౬౭

ఆ॥ అట్లు కాలరూపుఁ డా భగవంతుండు, రాముఁ డగుచు మాయ గాఁ బ్రనత్తి
బ్రహ్మ వేఁడ నిన్ను వధియింపఁగా వచ్చె, నతని గా తలంపు విశద మగునె.

క॥ నిను నీవారినిఁ బొలియిం, చును రాముం డిందుఁ జొచ్చి చూడఁగ మును నే
చనియెద నాతని గొలువుం, గొన నపరిచ్ఛదము గృహముఁ గొనని తెలఁపునన్.

క॥ నాతప్పు సహింపుము ని, న్నీతఱి పింత మొంచి యెట్టులేని ననిన చౌక
భ్రాంత వగుట నొడివెదఁ బురి, నీతనువుం గాచుకొను మనిందుఁడ వగుచున్.

తే॥ స్వస్తి యగుఁగాత మేగెద సౌఖ్య మందు, మేను లేకుంట ననసి వింత ముందుఁ
బరఁగు మదె లెన్న గద యెల్లభంగి నిచ్చ,వచ్చుదారి సులంగు నవ్వాలను మీఱియు.

—♦ విభీషణుఁడు తల్లి యనుమతిఁ గైకొని శ్రీరాముని శరణాగతుఁడు సేఁగఁబోవుట ♦—

చ॥ అని యిటులాడి యాయనఘుఁ డచ్చటు వీడి సొనంగు సాడి న్నే
జనని పదంబు సేరఁగని సాగిలి మ్రొక్కి ప్రసక్తమెల్ల నె
ట్టన వివరించి నీకృపఁ గడంగెద రాముని గొల్వఁగా ననన్
దన కడగొట్టుబిడ్డఁ గని తద్దయు వత్సలభావ మొప్పఁగాన్. ౨౬౮

క॥ కైకసి విశ్రవుకరుణా, శ్రీ కాస్పద మై ముదాప్తిఁ జేన్నారిన స
త్ప్రాకటయశోనిధానం, బాకాలం బతనిఁ దివిచి యని నిట్లనుచున్. ౨౬౯

క॥ ఓచెల్ల వేరటుపడితే, నాచల్లని కానుపా! వినమ్రుఁడ వగుచున్
రాచదొరఁ గొలిచి మనఁ జన, యాచించెదె నాదు ముదల నందెడు నిచ్చన్.

తే॥ నీదుధర్మవె నిను మన్చు నిర్మలుఁడవు, తండ్రితాతల కీర్తిఁ దద్దు నిలిపి
తనదు గా దీకృతియు నిక్క మరయ గురుల,మైన దుష్టభగతుల నెయ్యంబువలనే

క॥ పొమ్మన్న చిరంజీవివి, గమ్మన్నా! రామవిభుని కారుణ్యమునన్
రమ్మన్నా మహితుఁడ వై యిమ్మన్నా! మహము మరల నీకన్నులకున్. ౨౭౧

ఆ॥ అనుచు బుజ్జగించి యాశీర్వచించి యా, యమ యనుజ్ఞ సేయ నంతవట్టు
దన కుటుంబినికినిఁ దార్కాణ గావించి, వెడలె నతఁడు సచివవితతిఁ బెరసి.

క॥ అసత్యసంధుఁ డిమ్మెయి, దా సంధాన మొనగూర్చెఁ దద్దయు నెదకున్
బ్రాసంగిక మగు రామప, దాసంజితభక్తిసార మగు తత్వమునన్. ౨౭౩

మ॥ కొలుతున్ రాము పదారవిందములఁ గోర్కొల్లఁ గ్గదా సంపదల్
దలఁతున్ బ్రహ్మపదార్థ మబ్బె ననుచుం దద్వ్యాప్తినై నెప్పుడున్
మలఁతున్ స్వేంద్రియపంచకాఖ్య మగు నమ్మర్త్యభవర్గంబు దే
వలతుం దత్వపదైకసాధ్య నయ మొప్ప న్ముక్తిరామామణిన్. ౨౭౪

క॥ నే ధన్యుఁడ న్నతి జగ, న్నాథుని కొలు వబ్బె నింక నాయన నను సం
బోధించి రమ్మనసోమును, రోధింపరుగా నయాకరు ల్కేశవరుల్. ౨౭౫

సీ॥ ప్రొద్దుప్రొద్దున నె యప్పురుషోత్తముని గాంచి యాదరంబున సేవ లరయుచుండు
నవనవోన్మిషితము ల్నాయన్న పాదారవిందము ల్భద్భక్తి వెలయఁ దలఁతు
నిదుర దేలిన సామి నేత్రమ్ము లాకను ల్జిలుగు రుమాలఁ జేర్చి తుడుతు
గద్దియ నలకొల్పి కాంతు దీఱ నొనర్తు నర్ఘ్యపాద్యాదిసమర్పణంబు
చాలుగొజ్జంగిపన్నీట జలకమార్చి, తడవి తడియొత్తి మంగళార్థము లమర్చి
మేటి కస్తురితిలకమ్ము మేళవించి, పూజఁ గావింతు మేల్మేలి పూవు లేర్చి. ౨౭౬

క॥ ఆదటఁ దగు నుపచారము, లాదృతిమంగూర్చువాఁడ నధికం బగు సం
మోద మిడ వేదమార్గము, దేవుఁడు గాననయ్యె నరమఱ లున్నే. ౨౭౭

క॥ కనుఁగనఁ దచ్చరణాబ్జము, లనవరతం బద్దఁగలుగు నంతటిభాగ్యం
బనుపదమే తనరారెను, దనకై తాఁ నన్నుఁ బోలు ధన్యుఁడు గలఁడే. ౨౭౮

క॥ అని నెమ్మది నుప్పొంగుచు, ననుపమునఁ దనమునుం దటం దహార్పతిఁ దేజం
బున మీఱుచు నప్పథమున, ననంతరము కదలె జలరుహాసనవినుతా. ౨౭౯

క॥ త్రైగ్తిరకాంత్రుం దైతై యుక్త మిదే యనుచు సంపదున్మేషికలా
యుక్తుఁ డగు రామసేవా, రక్తుం డేతే వాఁడు చనియె రాజీవాక్షీ. ౨౮౦

క॥ ఎన్నన్ని తనువు లెనసిన. నెన్నికఁ గన్నన బుడమి నేలినఁ దుది నా
పన్నుఁడె యూరఁ గా దది నం, పన్నత్వం బిదియ చూవె పర్వతతనయా. ౨౮౧

క॥ అని నల్లభుఁ డటేఁగించిన, విని పార్వతి పిన్ననవ్వు వెలయఁగ నీ వ
య్యనఘుని శరణాగతి న, ట్లనెదో యెడది వేగఁ గూర్పు మనివేఁడుటయున్.

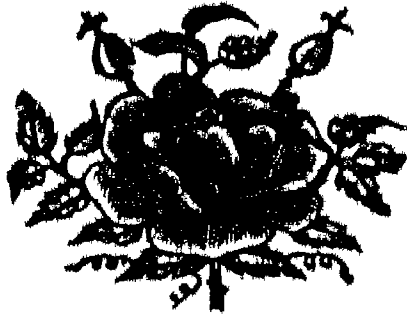
చ॥ సుజనవిధేయ దర్పణనిభుందన తిర్పతినాకలోక స
ద్విజనసమానలోక గుణవార్ధి వివేకకలాకలాప భా
వజనిపకాగకోటిన ప్రభావవాతేషణాన్వితిలక్ష్య మ్మ
త్యజయనిగాపదున్నతమహాదయనా యజయాసమాశ్రితా. ౨౮౩

క॥ పరమైశ్వర్యగుణాకర!
వరవిక్రమ యోగివర్య వర్ణితచరితా
సురుచిరమహిమాఢ్య శుభో
త్కరసంపత్ప్రభవ నిఖిలకారణవిభవా. ౨౮౪

స్రగ్విణీ॥ శుక్లకర్మాఢ్యసంస్తూయమానక్రమా
విశ్వబాహ్రాకృతావేలవాక్ప్రౌఢిమా
యుక్తమాయత్నితావ్యాహతామేయస
త్యక్తిదిప్రాపితార్థశ్రితాంచద్దయా. ౨౮

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయగురవేనమః.

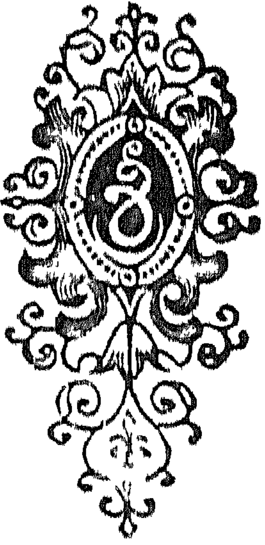
శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము.

———:o:———

పూర్వభాగము - తృతీయాశ్వాసము.

———:o.———

శ్రీకరుణాయితవీక్షా
ప్రాకరణికవిషయవిజ్ఞభావాంచిత దీ
క్షాకలితార్థజనానయ
నాకల్పితరామరక్షయఖిలాధ్యక్షా. ౧

ఆ॥ అనఘరిపుమయ్యా యచలేంద్రతనయతోఁ, నిట్టులనియె శర్వరీంద్రముకుటుఁ
డతివ ! రామచరిత మద్భుతామృత మని, యనఁగలేరు లోక మరయువారు. ౨

తే॥ వనిత ! యప్రాకృతార్థంబు వలనెఱింగి
ప్రాకృతేంద్రియార్థముల చేడ్పాటు దలఁచి
సకలసంత్యాగ మొనరించి చనియె నసుర
రాము సహాలక్ష్మణును మనోభిరాముఁ దఱియ. 3

ఆ॥ మెఱుఁగు మెఱసినట్లు మెఱయుచు మేరుశృం, గాకృతిం దనర్చి యాకసమునఁ
దోఁచువాని వాని దోషాచరేంద్రుని, యనుజుఁ గనిరి వానరాధిపతులు. ౪

క॥ తనతోడివారితో నా, ఘనుఁ డైదవవాఁడు గాఁగఁ గనుపట్టఁగ న
ట్టనఁ గపినాథుఁడు హరివరు, లనుఁ గొని చింతనకలాభిలాషుఁడయ్యెన్. ౫

క॥ మతిమంతుఁడు దుర్ధర్షుం, డతులశ్రీముఁ డశోకముహూర్త మాలోచన మా
యతిఁ గూర్చి మతి నెఱపి స, న్మతులు హనూమన్ముఖులు వినఁగ నిట్లనియెన్.

సీ॥ కంటిరే వీఁడు మిన్నంటి సన్నద్ధుఁ డై యుక్కునైఁ బర తెంచుచున్న వాఁడు
వీనితో రాక్షసవిరులు నల్వుర ట్లరుదెంచువారు నై హేయసగతి
మేటిశూరుఁడ కాని మేకొనఁబోవ డీయర్థ మనాలంబ మనఁగఁబోల
దాకస్మికం బగు రాకయే వ్యాపాద మెఱిఁగించుచున్నది యింతవట్టు
మీరు బుద్ధిమంతు లారూఢిమై మించి
కాంచి దేశకాలకలన లరసి
తెలుపుఁ డిందుఁ జొచ్చి తెఱఁగెంచి తఱిఁబొంచి
యలఁచువాఁ డటంచుఁ దలఁచువాఁడ. ౭

మ॥ అను సుగ్రీవుని పల్కుల న్వినఁగనే యవ్వానరు ల్తత్తరం
బున సాలంబులు శైలము ల్గొని దొరా! మున్నాడి యి మ్మాన న
మ్మానము ల్వాంగెడు నిద్దురాత్ములఁ గలంమాత్రమ్ములోఁ దుంచి తె
ప్పున నప్పంటవలంతికిం బలియిడం బుణ్యాహ మూహించుచున్. ౮

ఆ॥ అనుచు వార లొంటఁ గనుచు నన్యోన్యసం, భాషణము లొనర్చి ప్రబలుచుండ
నావిభీషణుఁడు మహాబ్ధి యుత్తరపుఁదీ, రంబుఁ బెరసి యంబరంబు దొరసి. ౯

క॥ నిలువఁబడి మహాప్రాజ్ఞుఁడు, కలితమహాస్వరత ఘోసఁగఁ గానచ్చటి నా
వలనారసి సుగ్రీవు, న్వలీముఖులఁ గాంచి పలికె వాసవవినుతా. ౧౦

ఆ॥ రావణుం డనం గరంబు దుర్వృత్తుండు, రాక్షసేశ్వరుండు రక్కసుండు
గలఁడు వాని కేనుఁ గడగొట్టుతమ్ముఁడ, నటు విభీషణాహ్వయశ్రీసుండ. ౧౧

ఆ॥ అతఁడు దెచ్చె సీత నాజనస్థానంబు, వలను బాపి గృధ్రవర్యుఁ దునిమి
దేవి రుద్ధ వివశ దీనయు నై యుండె, రాక్షసీజనాభిరక్ష నఱల. ౧౨

ఆ॥ వాని కరసి యొరసి వలయు హేతూక్తులు, నెఱయఁ దెలిపినాఁడ నేఁటివఱకు
సీత లోకమాత శ్రీరామునకు జగ, న్నేత కొసఁగు మనుచు నెఱిపొసంగ. ౧౩

తే॥ కాలచోదితుఁ డై వాఁడు కల్లసేసెఁ, బథ్య మగు నాహె నర్చిన భాషితంబు
హిత మగున యోగ్య మౌషధం బెందు నేని,రోగి విపరీతుఁడై యొండురోయుచుండ

క॥ పరుసములు పలికె నెట్టనఁ, బరాభవంబునకుఁ గూర్చెఁ బాపుఁడు నన్నుఁ జా
కిరివానికన్న హీనపుఁ, దెరువున నదలించి తిట్టి తెరలించి వెసన్. ౧౪

క॥ ఇక్కరణిఁ ద్రోపువడి యే, దిక్కున్నక రామవిభుఁడె దిక్కనుమతి నా
చక్కటిదారసుతాదుల, నిక్క న్విడనాడి విరతి నిట రాఁగంటిన్. ౧౫

తే॥ సర్వలోకశరణ్యుఁడు సాధువత్స
లుఁడు మహాత్ముండు నగు రాఘవుఁడు వినంగ
వీఁడు శరణార్థి యని నాదు విధము దెలియఁ
బలుకుఁడో యన్నలార! మీ ప్రాపు వెలయ. ౧౭

క॥ అని యిమ్మెయి నొడివిన దను, జునిఁ గని లఘువిక్రముండు సుగ్రీవుఁడు రా
ముని లక్ష్మణసహితునిఁ జే, రి నితాంతవ్యగ్రతం బొరిం దాఁ బలికెన్. ౧౮

— సుగ్రీవుఁడు విభీషణుఁ జేకొనవల దని సహేతుకముగఁ బలుకుట. —

ఆ॥ అరికిఁ జిన్నతమ్ముఁ డట విభీషణుఁ డని, పేరుఁగాంచెనట యభీకు లైన
నలువు రసురవరులు నలువంకలం గొల్వ, వచ్చినాఁడు శరణుఁ జొచ్చినాఁడు. ౧౯

తే॥ రావణావరజత్వంబొడి రభస మరసి, మంత్రిణవ్యూహనయచారమార్గయుక్తి
నెదిరి తమవారి పక్షంబు లెన్ని కడఁగి, నెఱపు మీ కృతి నొ గాత నీకు శుభము.

సీ॥ పొలదిండ్లు కామరూపులు దుష్టు లంతోద్ధ నంది మిన్నందుదు రధికశూరు
లెదిరి వంచింపఁగా నెంతయు నేర్తురు విశ్వసింపఁగ రాదు వీరి నెపుడుఁ
బ్రణిధి కావచ్చును రాక్షసేశున కీతం డనువిష్ణుఁ డై భేద మందఁ జేయుఁ
గాదేనిఁ దెలివిమైఁ గదిసి నమ్మించి నెట్టన ఛిద్రమరసి మడఁపఁజూచుఁ
బేర్చు మిత్రాటవీమూలభృత్యబలము, లెన్నియు గ్రహింప నగునుఁ దీరెంచి కడఁగి
కాని శత్రుబలం బెందుఁ గాదు చేర్పఁ, దతగుణోద్దామ నయసంధ్యధామ! రామ!

ఆ॥ శత్రువలను గడచి సన్నద్ధుఁ డై వచ్చె, భ్రాత ననుచు నీదు పక్ష మనుచు
నమ్మఁగూడు నెట్లు నాతండ్రి! యిమ్మెయి, ములుకువాని నలికిపలుకువాని. ౨౨

తే॥ రావణప్రేషితుఁ డై విరాజితుఁ డగుచు, వచ్చినాఁ డిట్టు లోకైకమవద్వరేణ్య!
కుటిలమతి వీనితోఁ గూర్మిగూడ దనియు, నిగ్రహం బొప్పుననియు నా నిర్ణయంబు.

ఉ॥ రాతిరి వేచి మేకొని యుగాతి యులూకము వాయసంబులన్
ఘోరత మొప్పఁగా మడఁచు పోలిన సట్టులె లాతి యంతరం
బోరటి నైనఁ దాఁ బడయు నెంచును స్వోదరపక్షమందు దో
షారత వృత్తి మైఁ దతియనొ నతని న్నిలకొల్పి రాఘవా. ౨౪

క॥ మాయావియు నిను నీతఁ డ, మాయికుఁగా నెంచి యొకట మలయించి ధృతిం
బాయక నమ్మించి తుది న, పాయం బొనరించుఁ దనయుపాయము మెఱయన్.

ఉ॥ కావునఁ దీవ్రదండమున ఘాతుకుఁ డౌ దనుజేంద్రు తమ్మునిం
గావ కడంచు టే వెరవు గల్గును మే లటులైనఁ గాని చోఁ
గావలుఁ డౌదు రాగతుఁడు కట్టడి యై తలపెట్టినంత లో
నే వివరించినాఁడ నభినేతవు నేస్తమువు నీవ యింకిటన్. ౨౬

ఆ॥ అనుచు రాముఁగూర్చి యాహరివాహినీ, పతి పదార్థవేత్త పలికి సభను
మడఁచికొనుచునుండె నాదట మౌనంబె, యూ నటంచుఁ దాని నవధరించి. ౨౭

తే॥ చాలి సుగ్రీవుఁ డటు నెఱి జాలుకొనఁగ
నోలి నొడువంగ విని కీర్తిశాలి యార
ఘూత్తముఁడు హరివర్యుల నాప్తబలుల
హనుమదాదులఁ గని యిట్లు లనియె నగజ! ౨౮

ఉ॥ రక్కసుతమ్ముఁగూర్చి కపిరాజు వచించిన దెల్ల వింటిరే
యక్కఱఁగూర్చు పల్కు యది యంతయు సత్యమొ హేతుయుక్తమే
నిక్కమె యైనఁ గర్జమున నిర్ణయముం బొనరించువట్లఁ గా
దొక్కనిపైని భార మిడి యొప్లోకఁ డాడక మిన్నకుంటయుక్. ౨౯

ఆ॥ అర్థకృచ్ఛ్రముల సమగ్గులు శ్రేయోగ్గు
లట్లు సుమతు లనఁగ నౌ సుహృదుల
కొప్పు యుక్త మిది యయుక్తమియ్యది యంచు
స్వస్వమతము లొంట జాల్కాలువుఱ. ౩౦

— రాముఁ డడుగ నంగదాదులు తమతమ మతములు చెప్పుట —

క॥ అని రాముఁ డడుగ నాఘును, లనుపద మిట్లని రతంద్రితాత్ము లగుచు న
మ్మనువంశమణి ప్రశంసం, బొనరించుచు హితముఁగోరు బుద్ధి వెలయఁగన్. ౩౧

శా॥ అజ్ఞాతం బొకఁ డున్నె యెందు జగదధ్యక్షుండ వౌ నీకు సం
విజ్ఞత్వం బసదృక్షమైనను సుహృద్విఖ్యాతి మా కీయ లో
కజ్ఞత్వం బిటు చెల్లఁజేసితివి నీకారుణ్య మిట్లొప్పఁగా
యాజ్ఞాబద్ధుల మైతి మిందఱము మిత్రాధ్యన్వయశ్రీకరా. ౩౨

తే॥ అధికశూరుఁడ వట్లు సత్యవ్రతుఁడవు, ధార్మికాగ్ర్యత విక్రమదృఢిమ నీక
చెల్లు నఖిలజ్ఞుఁడవె పరీక్షించి చేయు, దన సుహృత్పరతంత్రత యబ్బి మగు నె.

క॥ ఈనీయడిగినయర్థముఁ, బూని వచించుదురుగాత బుద్ధికుశలు లె
ద్దానను సమర్థులును నగు, వానరవరు లొక్కొకఁడుగ వారనియుక్తిన్. ౩౩

క॥ అని వారలెల్ల నొడువగ, ననంతరము రాముతోడ ననె నంగదుఁ డో
యనవద్య! యరివలనివాఁ, డనఘుఁడె యాగాక తొలుత నగు శంకింపన్. ౩౪

సీ॥ ఓల మాసించిన ట్టుందురు ప్రచ్ఛన్నులై శఠబుద్ధు లొంం డదనునందు
తఱివేచి ప్రహరింతు రారాక్షణగా నంతరంబు గన్గొని యచిరంబె కడఁగి
కాన సీతని నమ్మి కాదు వర్తింపంగ నొంట నియోగించి యుక్తి నెఱయ
గుణదోషముల నెంచి కొలఁలు న వ్వానిలో గొన మెక్కుడైననొఁ గూర్చుకొనఁగ

దోష మెక్కు డైనఁ దోఁత్రోనె తరలింపఁ
జనున కాని సాహసము పొసంగ
దనుచుఁ దలఁచువాఁడ నంతెయు నీ
మది నరయుమయ్య రఘుకులాగ్రగణ్య. ౩౬

క॥ అన శరభుం డిట్లనె నీ, తని దెస కొకదూత ననిచి తత్త్వం బరయం
జను నావలివలనున నగు, ననువునఁ బొనరింపఁ జెల్లు నంతయు నధిపా. ౩౭

ఆ॥ అనిన శాస్త్రవేత్త యగు జాంబవంతుండు, పలికెఁ బాపుఁ డసుర బద్ధవైరుఁ
డతని యనుజుఁ డీతఁ డరుదెంచె నసమయ, మనక కాన శంక్యుఁ డవనినాథ. ౩౮

చ॥ అనిన నయానయజ్ఞుఁడు పదార్థవిశేషవిదుండు మైందుఁ డి
ట్లనె జని యుల్ల నర్మమధుర మౌ నుడి రావణుఁ గూర్చి యీతనిం
దొసుకక పృచ్ఛసేసిన నదుష్టమొ దుష్టమొ భావ మేర్పడున్
గని వివరింప నౌ తెఱఁగు గైకొనఁగా నగునయ్య రాఘవా. ౩౯

—♦ హనుమంతు నభిప్రాయము. ♦—

తే॥ అనిన నాదట సచివోత్తమాగ్రగణ్యుఁ, డధికసంస్కారసంపన్నుఁ డైన హనుమ
మృదుమధురతార్థవత్త్వాసమృద్ధ మైన, పలుకుఁబడి నెల్ల నిట్లనె భాసురాంగి. ౪౦
తే॥ నిన్నతిశ్రేష్ఠ సుసమగ్ర నియమితాత్మఁ, బలుక నేర్చినవారిలోఁ బ్రథమగణ్యు
నతిశయింపఁజాలఁడు బృహస్పతియనంగఁ, దరమె యొకనికి రామచంద్ర! గుణసాంద్ర.
క॥ వాదమునను స్పర్ధానం, భేదమునను వాఙ్మయోపబృంహణమున ని
చ్ఛాదిపరివృత్తిపరతనుఁ, గాదేను వచించుపొంటెఁ గడఁగుట రామా. ౪౨
క॥ సిడగు గౌరవమునను ని, వేదింతు యథార్థ మర్థవివరణ మిదియున్
గా దన కారయు మిం దా, మోదం బిసుపట్టునం బ్రముఖ్యం బెదియో. ౪౩
క॥ పలు దెఱఁగుల నీసచివులు, పలికిరి నయ మందు నందుఁ బరికింపనగున్
దొలుత సమాగతుని, బరీ, క్షల కిడి చేర్చుకొను టున్నజను మహితాత్మా. ౪౪
ఆ॥ ఏనియోజ్యమందు నేని నియోగింప, కరయఁబోల దతని యంతరంగ
మదియుఁ గూడు నట్టు లాకస్మికం బౌట, నైన నవధి గలదె యట్టిక్రియకు. ౪౫
క॥ చారప్రణిధానాత్మక, కారణ ముపయుక్త మనుట గా దెన్నఁగ సం
చారణ మేల యెదుట వా, చారంభణముం బొనర్చు నాతని దెసకున్. ౪౬
ఉ॥ ఈతఁ డదేశకాల మన కీ దెస కిట్లరుదెంచె నంచు వీ
రీతఁడెఁ బల్కు రప్పలుకు నెంచి వచించెద దేశకాలముల్
ప్రీతిగ నిప్పుడే యనచుఁ బౌరుషమందలి దోషగణ్యతల్
నేతలపట్లఁ దా నరసి నెట్టన రానగు చొప్పు చొప్పడన్. ౪౭

తే॥ అచటిసారాత్మ్య మిచ్చటియతిశయితము, విక్రమము బుద్ధి నెంచి యుద్యోగమునను
వచ్చుటయె యుచితం బనవచ్చుఁగాద, నేర్చి మెలఁగెడివాఁ డెందు నెగడకున్న.

క॥ అజ్ఞాతరూపులుగఁ జని, ప్రాజ్ఞత్వమె నడుగఁ దేటపడును దదీయం
బౌ జ్ఞాతభావ మని రది, విజ్ఞత్వమె నెంచిచూడ వెలయ దధీశా. ౪౯

తే॥ అడుగువానికిఁ జెప్పెడునతఁడు చాలఁ,
డెంతధీమంతుఁడును నాగ నెనసి యరుమ
మంచివాఁ డైన హితుఁ డైన మాఱుపడునుఁ
దోఁచితోఁచనిగతివంక దూష్యుఁ డగుచు. ౫౦

తే॥ వక్రీభావంబు తనమది వఱలుచుండ, నేర్చి యడిగిన నదియును నిష్ఫల మగు
నతఁడు నమ్మెయి యర్థంబె యనువుపఱుప, నెవరితెల్పొ నేర్పడమియ కుదురుపడుట.

ఆ॥ వీఁడు పలుకుచున్న వాఁడు తెల్లముగ స్వ, స్వస్థ మెల్ల నెందు వెదకిచూడ
దుష్టభావ మింతఁ దోఁచఁడు వ, నన్నుముఖము నవ్వ మెన్నఁగడఁగ. ౫౨

తే॥ స్వస్థుఁడు నశంకితుఁడు గాఁగ శఠుఁడు మెలఁగఁ
జాలఁ డుక్తియు దుష్ట గా కేలనిలుచు
నాఁగిన నడంగునే తన దైన వికృతి
యాకృతియె నిజ మాంతరం బనువదింప. ౫౩

ఉ॥ కావున దేశకాలములఁ గాంచి ఘటించిన కర్జ మెట్టులుఁ
బోవక సిద్ధి మైకొను బ్రసిద్ధుఁడ వారయుమయ్య దుష్ట యా
రావణు వృత్తి నీకెతె వరాక్రమమున్ ఘను వాలిఁ దున్చి సు
గ్రీవుఁ బ్రభుం బొనర్చుటయు గీర్తిత! తావకకీర్తి నెంచుచున్. ౫౪

క॥ నినుఁ గొలువవచ్చె నీతం, డనయము నయవేత్త రాజ్య మన్యాపహార్యం
బని తలఁచి కాన వీనిం, గొననగు నని నే నచింతు గుణరత్ననిధీ! ౫౫

ఆ॥ ఇతని యార్జవమ్ము నింతవట్టుఁ దలంచి, పలికినాఁడ దెఱఁగు పరఁగు నిట్టు
లని స్వశక్తియుక్తి నాచట శేషార్థ, మెల్ల నీదు బుద్ధి యెఱుఁగు నధిప! ౫౬

క॥ అని వాయుజుఁ డెఱిఁగించిన, విని దుర్ధర్షుండు రామవిభుఁడు ప్రసాదం
బునఁ బొనరి యాత్మనిహితం, బనఁ జను శ్రుతి మొలయ నిట్టు లనె వేదశిఖా.

—• శ్రీరాముఁడు తన యభిప్రాయముం దెలుపుట •—

తే॥ ఏనును విభీషణుంగూర్చి యెదియొ కొంత, పలుక నెంచితి నదివుల్ల భావవిదులు
మీరు నాశ్రేయముం గోరి మెలఁగువార, లందఱునువిని యాత్సర్య మరయువారు.

సీ॥ శరణార్థి నని మైత్రి నలుప నేతెంచిన వాని నెప్పాట నే వదలఁజాల
నవ్వాని దెస దోస మతిభరం బనఁగ నై యుండిన నైన దఱ్గొండ నైనన

నిది గర్హితం బని మున్నరు సత్పురుషులు శ్రుతినిర్ణయం బొలసియుంటఁ
దను వసిత్యం బని తలఁచియు నభ్యాగతునిఁ ద్రోవఁ బున్నెంబు దొరయఁగలదె
యిదియు శోఁచుచున్న దీనాదు నెమ్మది, బరమధర్మ మనుచుఁ బాటిసేయు
పోంటు మెలఁగుచుంటఁ బో దొంట నిమ్మెయి, పలుకుపలుకు దానఁ బడసినాఁడ.

కం॥ అను పద మనుపదమే కాని, యనుమగ్న మొనర్చి యిట్టు లనె సుగ్రీవుం
డును నిదియు శుభతరం బా, నన నను వగు పలుకుఁబడి బయల్పడఁ బఁడతీ. ౬౦

తే॥ తొలుత దుష్టుఁడయేని నదుష్టుఁడేని, నెఱిగలదె యీతఁ డెటు రజనీచరుఁ డగు
నీదృశం బగు వ్యసనంబు నెనసియున్న, యన్న విడనాడునే యింత లరయవలదె.

కం॥ నెట్టన విడఁదగఁ డనఁ దగు, నట్టిఁడు విం దెవఁడు వీని కగపడు నింకన్
గట్టిడిగ్గై యెందఱ ని, ట్టట్టొనరింపం గలాఁడొ యనవద్య! యనన్. ౬౨

కం॥ ముష్టులు గులికెడు దీనికి, నద్ది గలదె యనఁగ నెగడి యొఱపొందెడు న
వ్వద్దిర యన నందఱఁ గని, తద్దయు లక్ష్మణునితోడఁ దా నిట్లనియెన్. ౬౩

కం॥ ఆసత్యపరాక్రమునకె, నాసత్య సదృశునకె ఘనశ్రీకునకే
భాసురశుభలక్షణునకె, యీసంభాషణము పొసఁగు నగరాజసుతా. ౬౪

తే॥ శాస్త్రములు నెల్లఁ జక్కఁగాఁ జదువకయును, వృద్ధులైనట్టి ఘనుల సేవింపకయును
నీహరీంద్రుఁడు పలికిన యిట్టిపలుకు, పలుక శక్యంబె యొంటె కెప్పాటనైన. ౬౫

కం॥ తమ్ముఁడ! యైనను సూక్ష్మత, రమ్మగు నర్థమ్ము సకలరాజులదస దృ
ష్టమ్ము లౌకికమును నై, యిమ్మగుచున్నయది యదియు నెఱుకపఱచెదన్. ౬౬

తే॥ తనకొలమువార లటు లనంతరనృపతులుఁ, బగతులే యని కీర్తింపఁబడుదు రెందు
నిగుతెగలవారు వ్యసనమ్ము లెంచి నొంచి, యర్థముం గొన నభికాంక్షు లగుటకతన.

కం॥ అనఘు లగు నృపులు జ్ఞాతుల, ననయము హితమెంచి యర్థి నభినందనముల్
పొనరించుచుండు రమ్మెయి, జన మనవద్యమన నైన శంకింపఁజనున్. ౬౮

కం॥ పాపాత్ముఁడు నష్టుఁ డతం, డేపున నెప్పాట నెదిరి నెదఁగ్గైకొనఁబోఁ
డావగదివెరన్నమెయి గా, నోపు నన న్వచ్చు నొంట యుక్తం బగుటన్. ౬౯

తే॥ వినుము సుగ్రీవ! నీనుడి విశ్రుతంబ, యరిబలాదాన మగు దుష్టమన్న నెఱిని
దెలుపువాఁడ నేనను నొంపు తెఱఁగున నది, శాస్త్రదృష్టంబ యైన మేలిజాడ నెగడ.

ఆ॥ కా మనంతగులము కాముతత్కులజుల, మిట్టి మనలఁ జేర నితఁడు రాజ్య
కాంక్షి యగుచు వచ్చెఁ గానఁ గైకొనఁదగు, నసురులందుఁ బ్రాజ్ఞు లరయఁగలరు.

శా॥ అవ్యగ్రత్వమునం దనర్చినఁ బ్రహృష్టాంతర్గ్యులై యున్న సం
భావ్యగ్లా రేటు నెందు జ్ఞాతు లెవు డావన్నత్వ మా నవ్వఁడే
నవ్యత్వం బెనయంగలారు గత మెన్నం బోరు సంగాతులా
భవ్యద్ధారె యమాతులాదు రను సంవాదంబు గన్పట్టుడీన్. ౭౨

క॥ కావున నీతఁడు వెఱపడి, యే వచ్చినవాఁడు తెలుప నెడపడి కుపితుం
డై వెడలనడవ నెడలిన, యావిధము న్నొడివె గ్రాహ్యుఁడగు నట్లనఘా. ౨౩

తే॥ భ్రాత లందఱుఁ దాత! మా భరతుఁ బోల, రట్లు తండ్రికి మద్విధు లైన పుత్రు
లెందుఁ గనుపట్ట రెదిమెట్టు లెన్నఁబడిన, నిన్నుఁబోల్పనో సుహృదు లేని యతి లేరు.

క॥ అని రాముఁడు వచియించిన, విని సుగ్రీవుఁడు బిట్టు వెఱచి సుమిత్రా
తనయుం గూని నిలబడి వం, దన మిడి యిట్లనె నభిజ్ఞత దనర్పంగన్. ౨౫

— సుగ్రీవుండు మరల విభీషణుఁ జేర్పవలదని రాముని బ్రార్థించుట —

సీ॥ ఇతఁడు విభీషణుం డిచటికి రావణుం డంపఁగాఁ జేరిన యతఁడె సుమ్ము
ఘాతుకుం డగు వాని కడగొట్టు తమ్ముండు రాక్షసుం డనిగా కరాతినసుఁడు
నమ్మినవారలు నాక మ్మట్టుట నీరిలోలమున నెన్నఁగఁ గూర్చినదియ
చొచ్చి యంతర మెట్లో చూచి విశ్వస్తుల మని నిన్ను నన్ను నియ్యానుఁగుఁదమ్ము
కుట్రనో నేఁట రేపటఁ గూల్చి యరుగు, వాఁడ కాని రిత్తకు రిత్త బోఁడు తనకుఁ
దోడు వచ్చినవారలు ధూర్తు లగుచుఁ, దోడుపాటూనగూర్చి నిర్ధూతపాప! ౨౬

క॥ అని మిన్నకున్న హరిపతిఁ, గని యన్నయకోవిదుండు ఘనశుభతరవా
క్యనిరతుఁ డిట్లనె రాముఁడు, మన మూదార్యాబ్ధిపూర మగ్నతఁ బొదలన్. ౨౭

— శ్రీరాముని నిశ్చయము —

ఆ॥ దుష్టుఁ డౌనుగాక దుష్టుఁ డౌఁగాక న్వా, రాక్షసత్వ మెగువ రావు నెఱవ
నెంచుఁగాక వీఁడు గొంచెమేనియుఁ గీడు, సేయలేఁడు నాకు సిద్ధ మిదియు. ౨౮

మ॥ జగతిన్ దానవయక్షరాక్షసపిశాచ బ్రహ్మరక్షోగణాది
ఖగతుల్ మొత్తము లై కడంగిన సురల్ సాయంబొనర్పంగ నే
వగ నేనిం దలకొన్న నొక్కఁడన యే వ్రాకుచ్చి యగ్రాంగుళిం
దెగఁజూతు న్నిజ మిట్లె ముజ్జగములుం దీర్తు న్సృజింతుం బొరిన్. ౨౯

క॥ పరఁగెడు ఖ్యాతి మై జగతిన్, శరణార్థిత్రాణపుణ్యసందర్భం బా
చరితం బొకఁడు మహితం, బరయుము విని దానఁ దనరు నర్థం బెల్లన్. ౩౦

సీ॥ ఒకయరణ్యంబునం దొక్కకిరాతుండు మృగయార్థ మరిగెను మిత్తివోలె
వలవైచి పక్షుల నలము నయ్యొక్కట్టునం దొక్క తె కపోతి యాక పడియెఁ
దనభర్త గానములు దలఁచి వాపోవుచు ఘూర్ణిల్లుచుండ నక్కూర్మి మెచ్చి
యాకపోతం బట్ల యడలెదునది యింక నేను ధన్యుఁడ నని నెఱయు నంత
గాలివాన వొడమి కడ లెడలింపఁగఁ, దొడరి వెల్లివిరిసెఁ దోనె యచటఁ
జిక్కి లుబ్ధకుండు సీతున నొదుఁగుచుఁ జేరె నప్పాలుంగుచెట్టు దరికి. ౩౧

క॥ చావున కెదురై యుండిన, పావురపుంబెంటి పతికిఁ బరమహితంబౌ
నావల నుపదేశించెను, దావల మగుపుణ్యలోకతాత్పర్యమునన్. ౮౨
సీ॥ ఈతఁడు మనయిక్కకే తెంచియున్నవాఁ డతిథి యై యట్లుగా కార్తుఁ డగుట
శరణార్థియైనాఁడు చావున కగ్గమై వీనిఁ గాపాడుట వెరవ కాదె
నిన్నుఁ బోటికి నన నెలఁత పల్కులఁ బక్షి నెఱిఁగాంచి యవ్వాని నెఱసి యన్న!
కాఱియపడెదె మే ల్గావింతు దలఁకకు మని బుజ్జగించి యవ్వనముపొంత
పల్లెకరిగి నిప్పు పాటిల్లు పుడకలు జేర్చి మంటసేసి సీతు వాపి
యాకటం గృశించి యలమటపడెడు నయ్యనద కిట్టు లనియె నావులుంగు. ౮౩
క॥ మే నగ్గి వైచి పక్వం, బే నొనరించెదఁ బ్రసక్తి నిష్టార్థం బౌ
దీని భుజియించి నీదగు, దీనత్వముఁ బాపికొనుము తెరలకు మింకన్. ౮౪
ఆ॥ అనుచుఁ బూజసేసి యగ్గిని వలగొని, యందు బడియెఁ బక్కి యక్కథాంశ
మరసి బోయ పత్రు లన్నింటి విడచిన, సహాగమంబు దాని సతి యొనర్చె. ౮౫
క॥ ఇరువురు దివ్యవిమానము, వెరయ నధిష్ఠించి తో దివికిఁ బోయిన నా
వెరవరి యనశనదీక్షం, బరఁగి సుగతి వడసె నపుడు ప్రాజ్ఞులు మెచ్చన్. ౮౬
క॥ భార్యాహర్తఁ గిరాతుఁ గ, దర్యముకా కట్లు ప్రోచె నండజ ముఖ్యం
డార్యులు వొగడఁగ నన నీ, యర్యముకులుఁ డింతమాత్ర కైనం దగఁడే. ౮౭
ఆ॥ వానరంబు గాచె వ్యాఘ్రభీతుని నొక్క, నరునిఁ దన్నుఁ ద్రోచి నయముఁ బాఁచి
నట్టివానిఁ జక్కనయ్యుఁ దాఁ దనదగు, పలుకు నెఱపఁ జెట్టుపైకిఁ జేరి. ౮౮
క॥ ప్రీతిగ నొకవానర మటు, నీతిమెయి న్మలఁగె ననఁ గనీ వల్వఁడవే
కాతర్య మేల మేటివ, సీతరమునవారలం దనిందితచరితా. ౮౯
ఆ॥ కణ్వసుతుఁడు ఘనుఁడు కలఁ డొక్కమునివర్యుఁ, డతనిచేత గీత మైన గాథ
వినుచువాఁడ దాని విను మది సమకూర్చు, సత్యధర్మమార్గసంశ్రయంబు. ౯౦
తే॥ దీనుఁ డై దోసిలొగ్గి యధీనుఁ డగుచు, శరణుచొచ్చితి ననువాని శత్రునేనిఁ
జంపఁ జూచెడు నతఁడె నృశంసుఁ డనఁగఁ, గాని యొండొక డెట్లును గాఁడు నిజము
తే॥ ఆర్తుఁ డై యేని దృప్తుఁ డే యయ్యునేని, శరణనినవాని నరిసేనిఁ జంపఁజనదు
తన యసుఁలు వోవనైన సద్ధర్మవేత్త, లట్టివాని సంరక్షింతు రభయ మొసఁగి.
ఆ॥ మోహముననొ కామముననొ భయమ్మున, నో సనత్త్వుఁ డయ్యు నొవ్వనాడి
మనుపఁ దలఁపఁడేని మానని దౌ పాప, మతని కదియె గర్హ్య మదియె జగతి.
క॥ రక్షింప ననినవానిస, మక్షంబున రక్ష్యుఁ డైన యాతఁడు సెడ నా
నాక్షణమునఁ దత్సుకృతం, బక్షీణం బాడిచికొంచు నరిగెడుఁ జాలుకన్. ౯౪
చ॥ పరఁగెడుఁ బాప మిన్నిటఁ బ్రపన్నుల రక్షణ సేయకున్న న
వ్వరుసనె వీర్యముం బలము వారని పున్నముఁ గీర్తియుం జెడున్

బరమము సూక్ష్మధర్మమిది పాయఁగఁజూతునె మానినగ్నిఁ దే
గురుఁ డని నమ్మి యవ్విధికిఁ గూర్చినవాఁ డకటా పేయు నేటికిన్. ౯౫

తే॥ ఇదియె ధర్మిష్ఠ మిదియె శ్రుతీరితార్థ, మిదె యశస్య మిదియె స్వర్గ్య మిష్టఫలము
గాన నిద్దాని విడనాడఁగంటినేని, నాదు పుట్టిన కొండొక్క నయము గలదె. ౯౬

క॥ రఘువులు శ్రితరక్షణమున, లఘువులు గారెప్పు డది యలంఘ్యము గురు ల
ట్లఘ మడఁచు నెటిన కాచే, మఘవార్చితు లనఁగఁ గనిరి మాన్యత్వ మిలన్. ౯౭

ఆ॥ ఒక్కపరిఁ బ్రపన్నుఁడై దరిఁ గనీవాఁడ నే, ననుచు వేఁడువాఁడు నైన వాని
కభయ మొసఁగువాఁడ నఖిలభూతములందు, నిదియ మద్వ్రతము నమిాహితమ్ము.

క॥ అభయం బిచ్చితి వీనికి, సభయుండైనను సొల దింక శరణార్థి దనన్
శుభ మాఁ దొక్క మిమ్మతఁడు, విభీషణుఁడో రావణుఁడో వివేచన మేలా. ౯౯

తే॥ అన్న హరివర్య ! తనదు మర్యాద వెలయ, నీవె సంబోధన మొసర్చి నియమిత సర
నర్థిఁ గొనిరమ్ము దాన నర్వార్థములు ఫలించు నమ్ముము లే లె మ్మనేక మునకి.

— ♦ శ్రీరాముని ధర్మబుద్ధిఁ గొనియాడి సుగ్రీవుఁడు విభీషణుఁ దోడి తెచ్చుట. ♦ —

క॥ అను రాముని యనుభావ, మ్మున మునిఁగి హరీశ్వరుండు మునకొని సింహా
ర్దని వేదితార్థుఁ డై యు, ట్లనె బరవశ మొసఁగ గిరివరాస్వయఘనా. ౧౦౧

ఉ॥ ఇం దొక చిత్రమున్నదియె యెల్ల యెఱుంగుదు లోకరక్షణం
బందియ వెట్టి కైకొనినయట్టిద మున్నె సుఖానపండు వీ
వందఱ కార్యసందితుఁడ వంచిన సత్త్వుఁడ వాక్యసత్ప్రథం
బంది తరాతి నాఁశపదు టాటయ నీ కన్న నింక రాఘవా. ౧౦౨

క॥ సంతోషించితి నఘపద, సంతమసం బెడలె నీదు సింహారరసా
భ్యంతరబోధోదయమున, నెంతకుఁ జాలవు మహాత్మ ! యినకులతిలకా. ౧౦౩

మ॥ అనుమానైకనిమగ్నమైన మన మిప్పత్యంతశుద్ధంబుగాఁ
దనరెన్ వీఁ డతినిర్మలుం డనుచుఁ దాత్పర్యార్థ మూహించెదన్
ఘనతేజుండవు నీదు పల్కుఁబడి వీఁకన్ శౌరితధోతత్వమున్
బొనరింపన్ ధృతి బెంప నై నెగడఁ జిద్భాతప్రసాదాంచితా. ౧౦౪

తే॥ తొడరిన దె త ప్పితండు మా తోడివాఁడ
సఖ్య మొనగూర్పుమయ్య మా సంఘమునకు
వీనితోడిద బ్రిదు కంచు వెలయువార
మింక నేవంకయును లే దభీష్టవరద ! ౧౦౫

క॥ అని కపినాథుఁడు వచియిం, చిన జగతీనాథుఁ డిచ్చఁ జెలగె విహగనా
థుని మైత్రిఁ గొని పురందరుఁ, డనుపమధృతి నందె నిట్లె యనఁ దగి మగువా.

ఆ॥ తరణిసుతుఁడు రామదత్తాభయప్రదా, నోక్తిపూర్వకముగ నోజ మెఱయఁ
బిలిచె వరసఖా విభీషణా ర మ్మంచు, సంచితాదరప్రసక్తి నెగడ. ౧౦౭

ఉ॥ సన్నుతగాత్రుఁ డై తొడగు సంభ్రమము మచ్చుపడంగఁ బ్రాజ్ఞుఁ డం
చన్నయుఁ డవ్విభీషణుఁడు సమ్మద మాస్య మలంకరింప నా
యన్న గ్రహించెనే సుకృతి నైతిని యే నని ప్రోడిభక్తులుం
దిన్నఁగ గూడిరా నిలకు దిగ్గన డిగ్గె ధరాధరాత్మజా. ౧౦౮

—◆ విభీషణ కృతరామ స్తవము ◆—

క॥ బడుగు లగువారి నడుగున, బడసిక భరించు రామభద్రుని సిరి యే
ర్పడఁ దొడుగు తోడవులం గనె, నడుగుందమ్ములనె శ్రోత్త్ర నతఁ డనుఁగులతోన్.

సీ॥ ధామనిధ్యాంతరతత్త్వం బనఁగఁ జెల్లు శ్యామలాకృతిసరసత్వ మొప్పఁ
జూడ్కి నైకొనినట్టి శుద్ధిసంప్రదాయమ్ము ముఖపద్మలక్ష్మి యిమ్ముగ వచింప
ధనుష్ బాణంబులుఁ గొను జాణ యూ వింత శాంతి యాశాంతసంక్రాంతికొలయఁ
దమ్మఁ గొల్పించు నందమ్ముచందమ్మునఁ దమ్ముఁగుఱ్ఱని యాశ్రియమ్ము నెగడ
గాణా బెద్దలు పేర్కొన్న రామనామ, సారపరమార్థ మెదుర సాక్షాత్కరింప
ననలఁగనె వాఁడు కనులకయ్యాదనునందుఁ, బున్నె మిడినట్టి కలిమినంభోరుహాక్షి.

క॥ అనలుగురవ్వా నిజశిర, మానఁగ నంఘ్రులకు మ్రొక్కె నదె సాష్టాంగం
బై నెగడె నవనిపై ముసు మే నరయక వ్రాలఁ జేయు మొలకువఁ గలికీ. ౧౧౧

క॥ నెంజలి దొఱఁగితి నని బ, ద్ధాంజలిపుటుఁ డగుచు నిలిచి యానమ్రిత యా
నంబునసకలేప్సిత ధ్యై, మంజిమ నెగడంగఁ బొగడె మహిళామణిరో. ౧౧౨

సీ॥ అర్పింతు నంజలు లఖిలాధినాథ శ్రీరామ! సీతామనోరామ! నీకు
సారింతుఁ బ్రణతులు చండకోదండప్రచారితసాధువాత్సల్య! నీకు
మొనయుంతుఁ గేల్మోడ్పు లనుపమామితధామసుగ్రీవమిత్రసంస్తుత్య! నీకుఁ
గావింతు శరణులు కల్యాణగుణనామరూప! భానుకులప్రదీప! నీకుఁ
గూర్తు జేజేలు జేజేలకొఱకు స్వీకృ, తాఢ్యవివిధావతారుఁడ వైన నీకు
నిడుదు వందనములు జగదిష్టిపుష్టి, కారణాకృతులను మించు ఘనుఁడ! నీకు.

క॥ నినుఁ గంటి లోకజనకుఁడ, యనాదిగృహమేధ! యిప్పుడె యను వారసి య
ప్పన మొనరించెదఁ గొను మి, మ్మన మింద్రియములును మేను మహాదాదిపరా.

ఆ॥ నీన జగతి నియతి నెఱయింతు వెలయింతు, వాహరింతు వళ్లు యధివసింతు
మొలఁగె దిచ్చమయిని మేలో కీడో నీదు, చరిత మబ్రి మందుఁ జర్చ గలదె.

ఉ॥ లో వెలి నిండి భూతములలో విహరింతు జగన్మయత్వ మీ
వావిఁ బొసంగె వ్యాప్య మటు వ్యాపక మం చనుభావ మొప్పఁగాఁ

కేవలతత్త్వమూర్తి వని కీర్తనముం బొనరింతు రాస్తికుల్
త్రోవ తెలుంగనేర వని త్రోవక పోవవె భవ్యభావనా. ౧౧౬

ఆ॥ నీదుమాయ గ్రమ్మ నెఱిమాలి యెఱుకలే, కపహతాత్మచిత్తు లగుచు నెప్డుఁ
బుణ్యపాపవశతఁ బుట్టుచు గిట్టుచు, నుందు రొకట భారము మందలేరు. ౧౧౭

ఆ॥ అంతవఱకుఁ దోఁచు నాశుక్తి రజతము, ట్లంతయును జగంబు ననంత మనుచు
నీదుసత్త్వ మెఱయ నెఱిఁగొను దృఢబుద్ధి, యెంతవఱకుఁ దెరయ కెడసియుండు.

క॥ నీతత్త్వ మెరయకే యవి, నీతత్త్వమునకు గృపగదిరిగాను లఘు సుఖ
ఖ్యాతము లఘుపరములు నగు, నాతంకము లందుచుందు రానవశతకే. ౧౧౯

క॥ నీవే యింద్రుఁడ వగ్నివి, నీవే యముఁడవు నిరృతి వనిలుఁడవు నీవే
నీవే త్ర్యంబకసఖుఁడవు, నీవే రుద్రుఁడవు నీవె నిఖిలము దేవా. ౧౨౦

సీ॥ నీవుసూక్ష్మముకన్న నెగడెదు సూక్ష్మ స్థూలంబుకన్నను స్థూలతరుఁడ
వఖిలలోకములకు నారయఁ దల్లివి దండ్రివి నీవె యాధార మీవె
యాదిమధ్యాంతంబు లని లేవు నీ కెప్డు మార నవ్యయుఁడ నీవె యచ్యుతుఁడవు
పరిపూర్ణుఁడ వపాదపాణివి జవనుఁడ వటు గృహీతవు శ్రోత వశ్రవణుఁడ
వన్న! ద్రష్ట వదృష్టి వీ వజుని కైన, జనకుఁడ వధీశ్వరుండవు చాలుఁజాలు
నెన్నఁగా నైన నెఱి కొలం దున్నవాఁడె, యున్నవాఁడేని నీవ్యక్తి కొండె గాదు!.

వ॥ దేవా! నీవు పంచకోశంబులకు వ్యతిరిక్తుండవై ప్రకృతికిం బరుండ వగుట నిర్గుణుఁడవు నిరుపాశ్రయుండవు నిర్వికల్పుండవు నిర్వికారుండవు నిరాధారుఁడవు నిరీశ్వరుండవు షడ్భావరహితుండవు ననాదిపురుషుండవు ననం బరఁగుచుండుదువు స్వమాయచే నిగుహ్యమానుండవై ననుఁబోంట్ల భాగధేయం బమేయంబుగాఁగ మనుష్యాకృతి నై నెట్టన నిట్టి నెఱిం జూపట్టితి వాయీనీదుపరతత్త్వరహస్యంబు దెలిసి కని కలిసికొనువారలే వైష్ణవాగ్రేసరు లనం దగి పరమపదం బనం జెల్లు ముక్తిస్థానంబలంకరించువారు నేనును భ్రాంతిచే నవనీతుండనై యుదారదారపుత్ర బంధుపరివారగృహవిత్తంబుల విడనాడి లంక నపవాదపంకంబున ముంచి భవత్పాదారవిందసేవాభిరతుండనై సర్వభూతశరణ్య నిన్ను శరణుఁ జొచ్చి వేఁడి సద్భక్తినిశ్రేణిక నండగొని జ్ఞానయోగావలంబనంబున నమ్మహాసౌధం బధిష్ఠింపఁదలంచుచున్నాఁడ నక్షీణవిభవా! రక్షింపుము దీనపోషణవిచక్షణా! ప్రాణమానంబులు భవదధీనంబులు సుమీ పరమేశ్వరా! నశ్వరునిం జేయకుము రాఘవేంద్రా! యమోఘఫలప్రదాతవు గమ్ము సీతాపతీ! నమస్కారము కారుణికోత్తమా! దోసి లొగ్గితి రావణారీ! విన్నపంబు సేసికొంటి శ్రీరామా! యమాయికుఁడను. దారకనామా! భవసాగరనిమగ్ను నుద్ధరింపుము. ౧౨౨

—♦ శ్రీరాముఁడు విభీషణున కిష్టవరము లొసంగుట. ♦—

క॥ అని కొనియాడెడువానిం, గని యాడెడుతలఁపు మలయఁ గువలయపతి రా
మన సుప్రసన్నుఁ డై యి, ట్లనియెం దనభక్తవత్సలాత్మత నెలయన్. ౧౨౩

ఉ॥ అన్న! విభీషణా! సుకృతి వైతివి లేర నయం బిదేర నీ
కన్నఁ గలారె చుట్టములు గంటివి మంటివి వసమ్ము గొంటి రా
మన్ననుఁ గన్నవారి కెది యారయరానిది కోరు మిచ్చ మై
నున్నవరమ్ము నమ్ము మిఁక నోడకు మెందును లే దపాయముల్. ౧౨౪

క॥ అని తన్నుఁ గనులఁ ద్రావెడు, ననఁ గాంచెడు రాముఁ గాంచి యతఁడు ప్రహర్షా
బ్ధినిఁ దేలుచుఁ దర్శించిక, లన వాక్కులనలు వొసంగ నాదటఁ బలికెన్. ౧౨౫

క॥ ధన్యుఁడ సన్మాన్యుఁడ మూ, ర్ధన్యుఁడ నేఁ గృత్యవిత్ప్రధానుల కెల్లన్
నాన్యమతి సకలకుశలవ, దాన్యము లీపదము లరసి దలఁచియుటకతనన్. ౧౨౬

ఆ॥ రామ! నీదురూపు రహిమీఱఁ గనుఁగొంటి, నింతకన్న ధన్యుఁ డెందు గలఁడు
సుకృతవంతుఁ డంచు శుద్ధాత్ముఁ డటంచు, నన్నుఁ జెప్పికొన గొనంబు గలదు.

ఆ॥ కర్మబంధనాశకరము త్వద్ధ్యానంబు, భక్తిలక్షణంబు పరమవస్తు
వైన ధ్యానమును మహాత్మ! నా కొనగూర్పు, మనియు చాలు వేయు నవల నేల.

క॥ యాచింప విషయసంభవ, మై చను సుఖ మెదియు నొసఁగు మని వేఁడెద నో
రాచిలుక! రామ! నియతిం, శ్రీచతురఁ ద్వదంఘ్రిభక్తి శ్రితజీవనికిన్. ౧౨౯

క॥ ఓమని యానెయి నోపెద, నేమంబున ననియు నని సునిష్ఠితుఁడు రఘు
గ్రామణి వెండియు నిట్లనె, సామంతు నొనర్ప నెఱప్రసాదము నెఱయన్. ౧౩౦

సీ॥ విను మోవిభీషణ! వెఱవు నీ కెఱిఁగింతు నది నిశ్చితము భద్ర మతిరహస్య
మాంతరంగికులు నా కౌదురు శాంతులు వీతరాగులు యోగవేత్తలెపుడు
వారిచిత్తమునందు వసియింతు సీతతోఁ జిత్కళ యూరంగ శ్రీ దలిర్ప
సంశయింపఁగ నేల చాలితి వన్నిట శమితకల్మషుఁడవు శాంతిపరుఁడ

విచ్చమెయి నిచ్చలును నన్ను యెదఁ దలంచి ధ్యానమొనరించి లక్ష్యనిధ్యానమెంచి
మించి సుఖవృత్తిమెయి నిస్తరించె దీవు, సత్వర మెఘోరసంసారసాగరంబు. ౧౩౧

క॥ ఈ స్తోత్రముఁ బఠియించిన, నిస్తులులు లిఖింప వినఁగ నెక్కొను ఘనులున్
ధ్వస్తాఘు లగుచు నగుదురు, వాస్తవ్యులు మన్నివాసవరమున నెపుడున్. ౧౩౨

క॥ ఆనందించితి నీ వటు, లానందోన్నతిఁ దనర్తు వధి సామ్రాజ్యం
చే నొసఁగినాఁడ మున్నగ, నీనిర్మలభావ మరసి నిభృతవికాసా. ౧౩౩

—♦ విభీషణపట్టాభిషేకము. ♦—

ఆ॥ అనుచు భక్తభక్తుఁ డౌచిత్యసంధాత, ఘనుఁడు రాముఁ డనుజుఁ గాంచి మించి
సాగరమ్ము జలము సరగునఁ గొనిరమ్ము, లెమ్ము నిశ్చితమ్ము లెమ్ము కొనఁగ.

క॥ ననుఁ గన్నఫలము దోడనె, యనుభవ మందఁగఁ జేయ నగుఁ గావున నె
మ్మనమున లంకారాజ్యం, బున వీని న్నిలుపఁ దలఁపు పుట్టె న్వలనై. ౧౩౫

ఆ॥ ఎంతవఱకుఁ జంద్రుఁ డినుఁడు మేదినియును, రామకథయు నిలుచు రహిఁదలిర్ప
నంతవఱకు నితఁ డనంతరుఁ డై లంక, నేలఁగలఁడు మత్సమీహితమున. ౧౩౬

క॥ అనునంత సాగరోదక, మనఘుం డతఁడు గొనితేర నభిషేకవిధిం
బొనరింపఁబనిచె స్వామి, త్రిని నినజుఁడు దోడుగాఁగఁ దేకువ వెలయన్. ౧౩౭

క॥ ఎది యెట్టులేని నెట్టన, బొదలింపం గుదురుపఱుపఁ బోఁ దాన విభుఁ
డదనున నిది కాదది యన, ముదలనె యే ననుచు నసుర మొనఁగొనియుండెన్.

ఆ॥ వారలటు లొనర్ప వారని నెనగు దై, వార రాఘవాస్యవాయుగమ్ము
మొనసి యిట్టులనియె నేణాంకసంపద, నెల్లగొను స్మితాస్య మొప్పనిప్పు. ౧౩౯

క॥ లంకారాష్ట్రం బెల్ల నీ, వంకువశముగ నేలుమయ్య యమరులు మెచ్చన్
శంకాతంకము లెడలఁగ, లెంకలు నీ కగుదుఁ బ్రొస్తలింపులు పొగడన్. ౧౪౦

క॥ అని రాముఁడు దీవించిన, ననుపమసౌహార్దమున మహానందమునన్
దనరారె రాత్రిసేంద్రుఁడు, తనసచివులు నట్టి రగుచుఁ దాన్గొని నెగడన్.

ఆ॥ మేలు మేలు రాము మేలే పొగడనైన, నెల్లజగములందు నిట్టి జనగు
గలదె యనుచుఁ బొగడెఁ గపివాహినీతతి, పలయు నట్టి డగుచుఁ బరఁగుచుండ

క॥ అత్తఱి సుగ్రీవుఁడు నము, పాత్తనయుం డసురఁ గదిసి యనుభావ్యసమా
సత్తి నెఱపి తా నిట్లనె, దత్తాదృగ్వైభవలక్ష్యతాత్పర్యమునన్. ౧౪౩

చ॥ సునయ! విభీషణా! మనము చుట్టల మైతిమి విశ్వభర్త యీ
యినకులమౌళి కింకరుల మిందఱ మందఱిలోన మేటి వీ
వనయము భక్తి నెక్కొనఁగ నై విభు మన్నన లందఁగాంచ నెం
ననువునఁ గానఁ దోడ్పడఁగ నగ్గల మౌ వల నూనఁ గాఁ దగున్. ౧౪౪

క॥ అన విని యఖిలేశున కేఁ, బొనరించెడు సాయ మెంత పొడవైనది యో
యనిశముఁ దత్సేవారతిఁ, దనరారుటకన్న వలను దక్కొం డగునే. ౧౪౫

క॥ సేవింత మిందఱము సం, భావితము తద్విశేషపరమార్థ మ్మద్దా
గావింత మనయుకర్జము, లేవింతయుఁ జెరయనీని యెఱుకకతమునన్. ౧౪౬

ఉ॥ అయ్యెడ రాక్షసేంద్రుఁ గని యర్కకులీనుఁడు రాముఁ డాదరం
బొయ్యఁ దలిర్ప నిట్లనియె నోయి సఖా! వినిపింపుమయ్య యా
దయ్యము లుండుతీరు బలదర్పములుం బ్రభవుండు వారితో
నెయ్యమున న్మెలంగుటయు నెమ్మన మమ్మయి వీక నైకొనన్. ౧౪౮

—♦ శ్రీరాముఁ డడుగ విభీషణుఁడు రావణుని సామర్థ్యము వివరించుట ♦—

ఆ॥ అనుచు రామచంద్రుఁ డక్లిష్టకర్ముఁడు, ముచ్చటింప నదియు మొదలకింపఁ
బ్రీతి నిట్టులనె విభీషణుం డసురేంద్రు, తెలుఁగు వల్లభునకుఁ దెలుఁగుపడఁగ.

ఉ॥ ఆతని సర్వభూతములు నట్లు సురాసురులున్ వధింపలే
రాతనిశక్తి మేకొనె స్వయంభువుఁ డిచ్చిన యావరంబునన్
గాతరవృత్తి లే కదిరిఁ గైకొనఁ డేనె జగంబు లేల నా
నేత నటంచుఁ బొంగిపడు నిచ్చలు నచ్చటులుండు రాఘవా. ౧౪౯

తే॥ నాకు నల రావణునకును నడిమివాఁడు, కుంభకర్ణుండు బలదర్పగుంభితుండు
ప్రతిబలుఁడు శక్రునకు నవఁ బరఁగువాఁడు, వాని తేజం బతీత మై వలనుమీఱు.

క॥ సేనాధిపతి ప్రహస్తుఁడు, దా నసురేంద్రునకు లంక దటియున దె మొదల్
పూనిక నలకేశు గెలువఁ, బో నయ్యెడ మాణిభద్రుఁ బొలుపఱఁ బఱచెన్.

తే॥ వింటు రామేంద్ర! తా మేటి వీరులందు, బద్ధగోధాంగుళిత్రుఁ డవధ్యకవచుఁ
డధిపసుతుఁ డింద్రజిత్పద మందినాఁడు, పరులఁ బోరిగొను నెదుటఁ జూపట్టఁబోఁడు

క॥ ఆజి హుతాశనతర్పణ, మోజం బచరించి స్యందనోన్మేషము గా
నా జెట్టి జిహ్మవృత్తిన, యా జాడఁ జరించు మింట నంతర్హితుఁడై. ౧౫౩

సీ॥ అట్టియెడ నాతని జయించు టరిది రామ!
ప్రహస్తులు మహోదరుఁడు మహాపార్శ్వుఁ డటు ల
కంపనుండును దిక్పాలకల్పు లెదిరి
లెక్క సేయ రవ్వానికి లెంక లెపుడు. ౧౫౪

క॥ వారలు నాసిరగతులు, గా రణమున నెదిరి నిలువఁ గా రమరవరుల్
గారణము లిన్ని యునయుఁగ, గారంచె న్మజ్జగములు గర్వితుఁ డగుచున్. ౧౫౫

తే॥ మాంసశోణితభక్షులు మానవాదు, లెన్న దశకోటికోటుల కున్నవారు
కామరూపులు దారు లంకాపురమునఁ గాఁపురం బున్నవారు దిక్పాలవినుత!.

క॥ కన్నడసేయక యెదియో, పన్నాగముఁ బన్నుచుండుప్రభు వయ్యది దా
మున్నె కొను నెఱసె నిన్నెఱి, బున్నమునకుఁ గాని వైన పురుషార్థంబుల్. ౧౫౭

క॥ అన్నియు నిను దొరకొనిన జ, గన్నాయక సమయుఁ గానికావు వెలయఁగా
నిన్నాలీకభవాండముఁ, గన్నయ్యవు గావె నీవు కల్యాణనిధీ. ౧౫౮

ఆ॥ అనిన నతని మినుకు లాలించి మేలెంచి, యాదరించి యాత్మ నవధరించి
పలికె నిట్లు రామభద్రుఁడు నిర్ణిద్ర, విక్రమప్రభావవిలసితుండు. ౧౫౯

— శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞ —

ఉ॥ నీవివరించు పల్కుఁబడి నిక్కమమే యసురాఽధిపాఽపదా
నావళి యెల్ల నేనును శుభాత్మ! మదాత్మ గణించి యుంచితిన్
బో వెలయింప నా నెఱియుఁ బోల్పఁగఁ జాల్పఁడె నిట్టి దుష్టు సం
భావితబంధువర్గయుతుఁ బట్టి వధించెద నేఁట రేపటన్. ౧౬౦
క॥ పాతాళముఁ జొరఁబాఱిన, భూతలవివరమ్ము సొచ్చి పొడవడఱియున్నన్
బైతామహపద మెనసిన, నీతఱి నీతని నగల్ప కెడపడ ననఘా. ౧౬౧
తే॥ వీఁడు నాపాలఁబడినాఁడు వెఱచికాక, బ్రదికిపోలేఁడు సహపుత్రబంధు వీనిఁ
జూని తెగటార్తు నని తలపోయుమట్లు, గాక యోధ్యత్వఁ బోవనిక్కము మహాత్మ!
క॥ నను శరణుజొచ్చె నేనియు, విను మొండెడ కతని నసిచి విశ్వజనీనున్
నిను నిలిపెద సామ్రాజ్యం, బున నాపలు కొండు గాఁగఁ బొసఁగున మెప్పుడున్
క॥ నాతమ్ములపై నీవయి, నేతావత్కృతికిఁ బ్రీతిన యే నొనరింతున్
గాతర్య మెడలి సుఖపడు, మీతాలిమి గూర్పకున్న మెల్లశుభములున్. ౧౬౪
ఆ॥ అనెడు రామవిభున కక్లిష్టకర్మున, కసురవరుఁడు వినతు లాచరించి
ధర్మపరుఁడు వాఁడు తద్దయు నిట్లని, పలికెఁ బలుకు వెలయ భానురాంగి! ౧౬౫
క॥ పసగల హరివాహిని తల, నసమశరాకార! నిలిచి యసురులఁ గడపన్
గసిమసఁగి పురిఁ దెరల్పఁగ, నుసు రెసఁగెడునంత కేను నోపుదు నధిపా. ౧౬౬
ఆ॥ అనెడు నుడికి మెచ్చి యా విభీషణ! నీదు, సాయ మెంతకైనఁ జాలు ననుచు
నర్థి నతనిఁ గ్రుచ్చి యాలింగన మొనర్చె, రాముఁ డఖిలహృదభిరాముఁ డగుచు.
క॥ లాలితుఁడై హరిచే నటు, లాలింగితుఁడై భవాబ్ధి యద్దరి ధిషణా
శాలి విభీషణుఁ డెనయం, జాలియు మఱి దేలియాడె సమ్మదవార్ధిన్. ౧౬౭
శా॥ పారావారము లేమి లెక్క యను నాప్రస్తావమం దున్న సు
శ్రీరూఢాకృతి నాకృతిం గొనుచు సుగ్రీవుండు సామీరియుం
దీ రొప్పన్ జని యాచితిం బెరయు నుద్దేశంబు చెన్నారఁగా
ధీరోత్తంసులు పల్కి రిట్లనుచు నర్థిన్ రామకార్యార్థులై. ౧౬౮
మ॥ మనవారీ కపు లెట్టులేనిఁ గడవ న్మానించి తూఁగంగ నె
మ్మన మొప్పారఁగనీక తక్కులన కు న్మాతాకు హత్తించుచున్
గన నక్షోభ్యమ యయ్యె నియ్యుదధి యీ యామ్నానాథు కర్జంబుఁ దె
ప్పున సాధింపఁగ నేగువార మెటు లాపార్తి న్విచారింపవే. ౧౭౦

క॥ సుహితము దెల్పు ముపాయము, సుహృదుత్తమ యెట్టు లేము చూచిన మదికిన్
రహిఁ బాల్పడకున్నది నీ, మహితం బగు మత మెఱింగి మలసెద మింకన్. ౧౭౧
తే॥ ఈవలీముఖు లీసంద్ర మెపుడు గడతు, రాక్రమించెద రాక్షుణమందె లంక
నీమహారాజసులకుఁ గాని దిది యటన్న, నన్న! సిగ్గయ్యెడు నిఁకెట్లు లనఁగవలయు.
క॥ అని యడిగిన ధర్మజ్ఞుం, డనుపమగుణశాలి మహితుఁ డాశరవరుఁ డి
ట్లనె వారలం గనుంగొని, తన గాదాక్ష్యంబు కడలు దార్కొని వెలయన్.

—♦ సుగ్రీవ పృష్టుఁడై విభీషణుఁడు సాగరతరణోపాయముం జెప్పుట ♦—

ఆ॥ తాను సగరుచేతఁ దగ్గివ్వింపఁబడినాఁడు, సాగరుండు రామచంద్రుఁ డెన్న
దాశరథియ యగుచుఁ దనరినవాఁ డట్టుఁ, లౌట శరణుఁజొచ్చు టర్హ మిపుడు.
క॥ మతిశాలి సరిత్పతియును, గృతముం దరతమత మతముఁ గీర్తింపడె స
మ్మతిమెయి మార్గ మొసంగఁడె, వ్యతిలంఘన మేల చేయవలెఁ దొలుదొల్తన్.
మ॥ అని సూత్రింపఁగ మేలు మే లనచు వా రయ్యర్థమున్ రామదే
వున కర్థిన్ వినిపింపఁ దాఁ బ్రకృతిచేఁ బుణ్యాత్మకుం డౌట నా
నని మెచ్చెం దనతమ్మునిం గని యిటే యౌఁ గాదె నీనెమ్మదిన్
గని యిట్లే పొనరించు టొప్ప నన నేఁ గావింతు న ట్లాకృతిన్. ౧౭౬
క॥ అనుచు స్మిత మాననంబున, ననుపద మనుపొందుచుండ నని వెండియు ని
ట్లనె మీ రందఱుఁ గృతులన్, ఘనులగు భావజ్ఞులరు వికాసము నెఱయన్.
ఆ॥ నిర్ణయించి తెలుపుఁ డగ్నవం బీక్షించి, యుప్రమేయభావ మనుగణించి
పటికె నూహసేసి పండితుండు విభీషణుండు మేలెకాఁగ నుండ దెట్లు. ౧౭౮
క॥ ఆమాటకు సుగ్రీవుఁడు, సౌమిత్రియుఁ బలికె రేము సమయోచిత మా
నేమముఁ గా దనువారమె, నీమది కరయంగరాని నెఱి యొకఁ డున్నే. ౧౭౯
మ॥ సులభం బీ పథ ముచ్చరించె నతఁడున్ శుద్ధాత్ముఁడై యుంట నీ
వల నట్లుం దలపోయ నైసదియ యివ్వారాంనిధిన్ వాహినుల్
దలకొన్నం గడునంగఁ జాలునవియే తార్కాణగా సేతు వా
వలనేని ఘటియింప నౌ సనఁగ నిర్వ్యాపార మొప్పారునే. ౧౮౦
ఆ॥ ఇంతవట్టు దరలి యేతెంచి సేనల, నిచట విడిచి యెట్టు లేగువార
మెట్లు చొచ్చువార మిందాద్రిదిదుర్ధర్ష, మైన లంక మార్గ మరయకున్న. ౧౮౧
క॥ కావున విభీషణుని నుడి, గావింపుము తొల్త గార్యగతి మే లెనయుం
గావచ్చుఁగాక యావల, దేవుఁడ వీవెకద తగువిధిం బొనరింపన్. ౧౮౨
క॥ అటు వారు విన్నవించినఁ, దటుకున వార్ధిదరి మేలి దర్భాస్తర మా
ఘటకుఁ డొనర్చి తనర్చెను, బటుగతి దానిపయి వేదిపై వహ్నికిరియన్. ౧౮౩

(శ్రీరాముఁడు దక్షిణసముద్రమునందు వ్యాఘ్రముఖుఁడను విభీషణుఁ డొయి రావణాసురునిఁ గపులు బంధించుట.

శా॥ ఆలో రాక్షసరాజు రావణుఁడు దుష్టాత్ముండు ప్రేరేప శా
ర్దూలాఖ్యుం డొక రక్కసుండు కడుఁ గం గాఁ తెంచి సుగ్రీవర
క్షాలంబన్ ధ్వజిని న్నివిష్టఁ గని శాస్త్ర్యావార మవ్యగ్రుఁడై
యాలోచించి గ్రహించి లంక కరిగెన్ వ్యాఘ్రాగ్రలీలాదరా ౧౮౪

ఉ॥ రావణుఁ గాంచి వేగము వినాగము నెఱ్ఱ న బల్కె లంకకుం
రా వల నెంచుచున్నది త్వరం గొని వానరభల్లుకౌఘ మెమ్మిం
డై విలసిల్లు సాగరము నట్టు లగాధము నపరిమేయమునుం
గా వెలి గ్రమ్ము నక్కడఁ గాదు వచింప సురారినాయకా! ౧౮౫

క॥ పదియోజనములవఱకు, న్నదె కాననయి యుండు నట్టు పోవనఁగా
నుదియంగా నున్నయది యి, య్యది యెంతయు నిక్కమిట్టు లగపడి తెలిపెన్.

చ॥ దశరథరాజనందనులు దారట భ్రాతలు రామలక్ష్మణుల్
వశపడి వారిఁ జూచి నట వానరసేనలఁ గొంచు నక్కడన్
దశనులఁ బోల్ప నౌదు రన నొప్పుచు భటులు లం దిరిపటినాటి సీ
యశ మొప్పు లోకమింగొనగ యుద్ధమునం బరికింపఁగాఁ దగున్. ౧౮౭

క॥ ఆరామువిభుని తేజం, బారూపున్ భానునందె యాగపడు నౌదే
తిరునఁ బోల్పంజన దమ, రారీ! యనుజన్ముఁ డున్న కిటు జో సౌనఁగాన్. ౧౮౮

శా॥ ఆలోలాక్ష్మలుగారు సీతపద మన్వర్థించుచు న్వచ్చినా
రాలీల న్గడఁక న్వికాసములు నెయ్యంబు ల్ప్రభా తీవ్ర గ్రహ
వ్యాలీఢస్థితులున్ గనం దగను రాయుం డు పట్టునం దన్వ్వగా
పాలంబంబున దగ్ధ మారు విధ సేయంజాలఁడే క్రిమ్మఱన్. ౧౮౯

ఉ॥ ఆరయఁబోలు నీకుఁ దగ నైన విధంబునఁ దప్పకారణ ము
ల్లా రయ మొప్ప దూతలను నంపి తెలుంగె ఱుంగంగ నాపయి
న్నేరము లెన్నఁబోకుము వినీతతఁ బత్త్సువాఁడ భేద మీ
గోరముఁ జూపునేమొ యనుకూలము నానొక సామదానముల్. ౧౯౦

క॥ నీనెఱి నెఱయఁ బొనర్పుము, నానేరిమి నొడివినాఁడ నటు నుంచి జయ
శ్రీ నందఁగాంచు మనుచుం, దా నిందరిసపత్ని తోడఁ దగఁ బల్కుటయున్.

ఆ॥ అతని పల్కు వినినయంతనే వ్యగ్రిత్వ, మొదవ నొక్క యర్థ మెదఁ దలంచి
శుకపదాఖ్యు నపరు సకలార్థకోవిదుఁ, గాంచి యసుర పలికెఁ గమలసయున!.

—◆ రావణుఁడు శుకాసురుఁ బంచి సుగ్రీవు భేదింపనెంచుట. ◆—

తే॥ రీతిమెయి నీవు పోయి సుగ్రీవు వాన, రేంద్రుఁ గని యెను బలికెటి నిట్టు లనుము
క్లీబమునుఁగాక మృదువయి కీర్త్య మగుచుఁ, బరఁగి సందిష్ట మడయసి పలుకుఁబడిని.

సీ॥ ఓయి సుగ్రీవ ! నీ వుత్తమకులమునఁ బొడమినాఁడవు బలబుద్ధిధృతుల
సములు ఋక్షరజస్సూనుఁడవు హరివరులు నిన్గొల్తురు వార కెపుడు
నిను భ్రాతృసమునిఁగా నే నెంతు నధిరాజపద మందితివి మహాప్రీతిఁ గాంచి
తర్థం బనర్థంబు నని లే దొకండు నీ కొక్కని సేవించి యొదుఁగ నేల
తవిలి రాజపుత్త్రి దార నేదెచ్చిన, వెరవు లేదె యాతఁ డరయకున్న
యేమి వచ్చిపడియె నిందు నీతలనుఁ గి, ష్కింధ కేగు మెలయు కీర్తిఁ గనుము.
క॥ ఆలావరు లగు వేల్పులు, నీలంకం బెరయునే ర రిట నడుగిడ రాఁ
జాలదు మిత్త్రి నరులు హరు, లేలెక్క విపత్తి గొనకు మితరుని కృతికిన్. ౧౯౫
మ॥ అని రక్షోవిభుఁ డాడె నీకు హిత మూ నట్లంచు నీ వంచు నా
తనిపల్కుం గొని రమ్ము పొమ్మనిన సద్దైత్యుండు నా మోచితం
బన న్నై గూపగు పక్షిరూపుఁ గొని యొయ్యన్వార్ధిపైపై నభం
బున నేగ్కొల్లని యాదుగాత్మ్ర నుడిగాఁ బొల్పారఁగాఁ బల్కినన్. ౧౯౬
క॥ అనుడులు విన్నయంతనె, వానరవరులు దివి కెగసి వానిం గొని యా
లూనపత్త్రి నుపహాసుం, గా నొనరింపంగడఁగిరి కమలదలాక్షీ. ౧౯౭
ఉ॥ ఆతనిఁ బట్టి తెచ్చి యను నౌను గ యింతకుఁ జాలి తిట్టుతే
సీతర మీఁగువాఁడ వని నెమ్ములు వీడఁగఁ బిండివెట్టుచున్
భూతలమందు నైవ రఘుపుంగవుఁ జేరఁ్కొని వాఁడు దేవ ! న
న్నూత యథోక్తవాది నౌఁ దొఁరించి వధింపఁ దలంపఁ జెల్లునే. ౧౯౮
క॥ పతి మతము విడిచి తనదగు, మతమున భాషించుపొంటు మలయున యేన
మ్మాతకరిఁ బొరిగొను టే న, మ్మాత మటుగా కొండు దలఁవ మత మగునె నృపా.
ఆ॥ వానరుల నదల్పు వారు సీనా రని, వార్య లగుచుఁ బొడిచివైచుచున్న
వార లనుచు వాఁడు వాపోవఁగా రఘు, వీరుఁ డొప్ప దతని విడువుఁ డనిన.
క॥ బ్రతికితి లేగా యని న, న్నతను లాహరిప్రీరు లుదుటు మాని చను మనన్
గతిపత్త్రిలఘుఁడు నెట్టన, గతిగని గగనమున కెగసి క్రమ్మఱఁ బలికెన్. ౨౦౧
ఆ॥ ఓమహానుభావ ! యోగసారసత్త్వ ! సు, గ్రీవ ! విక్రమాంచితావధాన !
రావణుండు లోక వనుం డాతనిఁ జేరి మెట్టు లగదుఁ జెప్పుమయ్య. ౨౦౨

—♦ సుగ్రీవుఁడు శుకునకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట ♦—

క॥ నావుడు హరిపతి బలన, ద్భావాంచితుఁ డతనితోడఁ బలికెం దగ నో
దేవి ! రజనిచరాధిప, భావాంచితచారచరుని పద మూరయుచున్. ౨౦3
సీ॥ అరివి రాముని కోట నపకార విందలి కాప్తి లే దింతయు నరయు మనుము
నీయుపస్మృతి యెందు నెగడె న ట్లనుకింపు్యఁడవు కీడుపు ట్టంది తపసి ననుము

భ్రాంతి నంటితివి వాలివగిది నెట్టన నీవు రఘుస్వామి చేత చావఁ గలవు
దుష్టాత్ముల గిట్టి దూలించు మా రామోగ్ర శిలీముఖంబులు నిన్ను వనము
సుతపౌత్రజ్ఞాతిబంధుసచివులతోడ, నిను గెల్వన సముద్యుక్తిఁ జేసినాఁడు
ఇంక నీదు దోసంబున లంక పాడు, పడఁగనున్నది సంతోషపడకు మనుము.
కం॥ బూడిదపాటగఁ జేసెడు, నీడంబున్నైన విడువ నిసుకలు నొజ్జక
వీడుం గూడఁగ నిన్నుం, దోడిజనమ్ముల నెపటు దొరిసినయుంతక, ౨౦౪
తే॥ తడవికొనా నెంచి ప్రతాపను దాశరథి శ
రప్రతతి యొంటఁ దవిలి నేర్పుకొనుచున్న
యగ్ని యని కాదు సింగపు యుఁగ గాడు
మూఢ! రావణ! హాగునంటికి కుమ్మిరిపిమ్ము. ౨౦౫
తే॥ సురలు నిర్భయులు నిను నొక్క దారి మాట
నైన రవిమండలంబున నడఁగ నైన
సొరిదిఁ బాతాళమహారంబు సొరఁగ నైన
ముక్తుఁడవు గావు రఘునాథు మునుఁడు నిను! ౨౦౬
కం॥ ముల్లోకంబులలో నీ, "వన్నా" యని యాతిని నైన నగిపనేఁ దాకనుఁ జేక
బల్లిదుఁడు నిన్నుఁ గావఁగ, నెట్లెడ రామహారమా మము చూపట్లెన్. ౨౦౭
ఉ॥ చంపితి కాజ గాదితము నశోకితుఁ బత్తివిభూషణ దూతయుక్తిఁ
డింపఁడె యామదం బిపుడు డక్కొని గమి నని మీను సిప్పని
కొంప యడంప దెట్లది రఘుప్రభుఁ డొండడ కేగఁ దప్పు తీ
చంపక నాన మిత్తి యనఁజాలని మే లనిపంచు నృపట్టచేఁ. ౨౦౮
కం॥ దొంగతనంబునఁ దస్కరిణి, తొంగనఁ గొనివచ్చినాఁడ వని లోలోనన్
బొంగెద వేమి ఫలించెనుఁ, బొంగడఁబసఁ దానె నీదు ప్రాణము నడఁగున్.
ఆ॥ అమ్మహాబలు న్మహాత్ముదుగ్ధస్సఁగా, నరయు నేర నైన నలఁగఁ బడిరి
వలఁతి నీదు ప్రాణవాయువు ల్పారియుంచు, మాద యుటంచుఁ దలఁపనైన మూఢ.
కం॥ అని తెలిపెడు హరినాథున, కనంతరుఁడు వాలిపుత్త్రుఁ డంగదు డరయం
గని చారుఁ డితఁడు బంధన, మొనరఁగ నియ్యెడ న యుడఁచు పాపపనసుకా!
చ॥ ఇచటనె యుండి తా నరసె నిందఱివృత్తులఁబోలఁ బోల ది
ప్టచటున కేగఁ గట్టియిడి యొద్దరి ముట్టి దలంపవచ్చుఁ దో
వ చెడినఁ జంపవచ్చు నటఁ బాపము పొందదు దూత గాఁడు వీఁ
డచలితవృత్తిఁ గర్జమున కయ్యెడు రంగ మెఱుంగఁ జెల్లదే. ౨౧౨
కం॥ అని తనదు తలఁపుఁ దెలుపఁగ, ననితర మిదె యూనటంచు నని హరినాథు
డనుపములు కపు లనుజ్ఞం, గొని వానిం బట్టి కట్టి కొట్టిరి పెలుచన్. ౨౧౩

ఆ॥ ఆగసుతుండు శోకమంది యాక్రోశించె, రామ! రామ! యనుచు రహి వొసంగఁ
జండసత్త్వయుతుఁడు లక్ష్మణుఁడు తేజులు మీర, లఱుచు నెంతొ లాతఁ డనఁగ నగజ!
తే॥ వాని శుశ్రూషఁ బొదొల్పడి వచ్చెఁ గాన మీఁద నెత్తిరి గెను నమ్మి యమ్మెయిని వేడఁ
దొడఁగెను నోరా యదల్పవే శోకుతోడ, నీసుభట వాలి నాస్త్రాని నీసుమాలి.
కం॥ నాయనాకేలఁ జెటికికి కన, దోయి జెకతించి రామునకు నమాం జే
నోయుడయాఁడ! కనఁగనిన, న్నాయొనరించిన యాఘుమ్ముని జేప్పడెదే. ౨౧౮
ఆ॥ పొత్రులయ్య నన్నుఁ బుణ్యకీర్తిప యెల్ల, వారు నిన్నుఁ జేరి మెలమి మీఱ
కొల్చి, సిమములగలను మొనయుంగ నాకేల, బాధనంబుఁ గూర్చు పాతకంబు,
కం॥ ఏటికి నేసి విన్నేఁ జేరితి శరణంటి నిట్టి సిరి చాలదె నా
నేరము లెన్నఁగ నేలా, సారము నీ పరియురున్న జగమా గాయునే. ౨౧౯
కం॥ అని ప్రార్థించి దేవన, మును విని శ్రీరామనృహరి ముదల యొనర్చెన్
జనకజకు విని నొంపంగ, ననీతి దగునా యటంచు నందఱు వినఁగాన్. ౨౨౦
కం॥ అప్టేవు నాసఁ బ్లవగుల, గద్దింపుచు వారి విడిచి కనుపటి నిందే
వ ద్దునయగ నిలు మోగి, యుద్దన నూపునటు కనిస నతెఁ డెట్లుంటన్. ౨౨౧
ఆ॥ వన్నెకాండు రాఘునప్రభుండ వ్వేళ, సబ్ధి వేల దర్భ లాస్తరించి
ముద్దు గాంగేలు మోడ్చి ప్రాఙ్ముఖుఁ డయి, శయితుఁ డై తనగ్భుజాడ నుండె.
తే॥ అరనిమూంపను దలబొప్ప గుప్పుగ నుపసంగి
భుజగభోగాభ మ్మగు ప్రబల భుజ మహా ధ
మొనయు సావధాన మొనరింప మొనకొసయొఁ గ
లోసమానసా! ... మలన మాని సేత. ౨౨౩
సీ॥ గగనగప్రు మెటి రంగారు బంగారు క్రొన్నెల్ గ్ధరియించి కులికె నెద్ది
సొల్పలరు లోనగుఁ బచ్చ ముహాలంమణుల కరామురగ్యసంబుల నిచ్చ మలసె నెద్ది
బాలసూర్యప్రభాసి చందనసార భాకాంతాదిక్క్రూత్వ మంట నెద్ది
సిద్ధ సీమంతినుల సిగులంతో గాంగతత్పకనిభోగస ప్రత్తిఁ గాంచె నెద్ది
నా యుగయుగప్రచారంబు శతప్రమిత, కష్టసౌఖ్యప్రదము ద్రవ్యకామనీయ
కైకలక్ష్యము సాగరాంతాశ్రయంబు, నైన యారోగ్యము నవుడు దిండతని కన్యు.
కం॥ శరముల సవ్యాసవ్యాగ, దరటంపక్ జ్యాకిణాంకితంబగుచు మహా
పరిఘాభ మైన దక్షిణ, వరభుజముఁ దలాఁపి సేస వాఁ డభిహాపా. ౨౨౪
కం॥ ఆగోనిర్వాపణచణ, మాగోసాహాప్రదంబు యభయోదార
శ్రీగిరము నా భుజమున, నాగిటఁ దలగడ నొనర్చినటు యే మందున్. ౨౨౫

క॥ శరణ మగు నింక సాగర, తరణము యవతారజలవితరణము యను సం
స్మరణ మిడె మదికిఁ దన సం, సరణం బెదిరించు నతఁడు జగతిం గలఁడే. ౨౨౮

తే॥ మొనసి ప్రియతుండు నియతుండు మునియు నగుచు
దర్భశయనం బొనర్చె నద్ధార్మికుండు
గాదె యది యేనియును విధి కంజభవునిఁ
గన్నవాఁ డొనరింప నౌ కర్మతులకు. ౨౨౯

ఆ॥ మహితనియతి నప్రమత్తుఁ డై యవ్వార్ధి, కర్థి యై కుశాస్తృతావనీశ
యానుఁ డగుచు రాముఁ డటులుండ రాత్రిత్రి, యము గ్రిమించె వికసితాంబుజాక్షి.

ఆ॥ సాగరుం డటంచు సరితాంపతి యటంచు, ధర్మవత్సలుండు దాశరథి ద
యాశరథి యనంగ నై యాశరధి వేఁడె, మూడు రేలు నయము మొనయ నవల.

—♦ శ్రీరాముఁడు సముద్రుపైఁ గోపించి పరాక్రమించుట. ♦—

మ॥ ప్రియతుం డై రఘునాథుఁ డమ్మొయినిఁ దన్ప్రార్థింపఁ బూజింప స
న్నయ మొప్ప వ్రత మాచరింపఁ దలఁప న్మందుండు గాఁ జెట్లు ప్రి
త్యయ మీయం దలపోయఁ డాజలధి యారా యంతరైశ్వర్య సం
తయు నౌద్ధత్యముఁ గూర్పఁ దొంటి నిజదైన్యం బొందు పాటించునే. ౨౩౦

క॥ క్షణ మెన్నుచు రక్తాంతే, క్షణుఁ డై వెడనవ్వు దొనుకఁ గా రాముఁడు ల
క్ష్మణు శుభలక్షణు నుపగతు, గుణాఢ్యుఁ గని యిట్టు లనియెఁ గోవిదవంద్యా.

సీ॥ అవలేప మరసితే యబ్ధి దర్శన మీయఁ డీడె యింతటికైత తా నిరాలగుట
సాలమి వెట్టుఁబో సాంత్వక్షమార్జవశమలక్షణము లైన సద్గుణంబు
లాత్మప్రశంసి దుష్టాత్ము ధృష్టుఁ బ్రచండవర్తను విపరీధావకుని సుగుణు
రవి యివి గుణహీనులం దిట్లు విపరీతభావమ్ము వెలయింపఁ బరఁగుచుండు
ఖ్యాతి యైనఁ గీర్తి యైన జయం బైన, సాధువృత్తి నెందుఁ జక్కపడదు
రాపు సేయ నౌ పరాక్రమ మెనయింప, నిన్నియునుఁ గడంగి యెదురువచ్చు.

క॥ ఆలము సేసి యిపుడె యే, నాలమ్మున శరధి మేలి యలుఁగుల నింపగా
జాలిపడి నీట నిమ్మక, రాలయమకరములు దేలియాడెడుఁ జూమీ. ౨౩౪

ఆ॥ ఫణుల పడగ లెడలిపడ మీనములు మేను, లట్లు నైవఁ గరికరాళి నెరల
శంఖశుక్తిసమితి సమయ నౌ సమయాప్తి, నంబురాశిశోషణం బొనర్తు. ౨౩౫

శా॥ సౌమిత్రీ! క్షమ పోల దీదృశు నెడం జాలించితిం దాని నా
సామం బెంతలు సేసెనో కనుము పైసన్నాహ మూహింపు మా

రా మేనొప్పఁగ రాఁడు సాగరుఁడు ద నార్తిమేనుఁ దగ్ధింప నిం
కేమీ తప్పని మున్పనంబడక కానీఁ డొండు జాల్ముం డిలన్. ౨౩౬

తే॥ చాప మందిమ్ము లక్ష్మణ! శరవరమ్ము, లట్టు లాశీవిషమ్ములే యనఁగఁ జెల్లు
నవియుఁ గూర్పుము నయము నియ్యబ్ధి నింకఁ, గాళ్ల నడకలతోఁ గపు ల్గడచువారు.

మ॥ ఇతఁ డక్షోభ్యుఁడ యేని సాగరుఁడ కానేనిః సముగ్రాదుఁ డు
ల్లంఘితమర్యాదుఁడు నంచు లోకు లెదలోఁ జింతింప నౌనేనిఁ బ్రా
ఘతరోర్మిపరిగ్రహుండ యేని బలుగండ దైత్యు లుండంగ ను
న్నిహుఁడే నైన నగునేని మచ్చరముతో జీర్ణింపఁగాఁ జేయవే. ౨౩౮

క॥ క్షోభితుఁ డై తగు నితని, క్షోభిల్లఁగఁ జేయువాఁడ జూడు మితఁ డాకం
పే భోగ మందునఁ బై, త్యాభుగ్నత చాలుఁ గాచు సదె త న్ననుచున్.

తే॥ అని ధనుష్పాణి యై క్రోధ మగ్గలింప
నంతటనుఁ గన్ను లారుణ్య మవధరింప
రాముఁ డభిరాముఁ డప్పుడు కరాఘుఁ డమ్యో
నాయుగాంతాగ్నివలె జ్వలితాస్త్రుఁ డగుచు. ౨౪౦

తే॥ ధనువుఁ బీడింపఁ దొడఁగ నింధనము లయ్యె
శరము లెడలింప సడలె నా జగము లెల్ల
నుగ్రవిశిఖము ల్పిడుగుల నోజ నెఱయ
నేమి గతి గాంచఁగలవొకో యెఱుకపడదు. ౨౪౧

క॥ శిఖాగ్రేటు లట్లు జ్వాలల్, పితతములు శరములు వెడల వినుతులు సెలఁగన్
శిలశితవిశిఖుఁ డితఁ డా, శతక్రతుని [illegible]డు గాఁడె చాలఁడె యనుచున్ ౨౪౨

చ॥ వెలుఁగులు నిండఁగా సలిలవేగమనోగతు లొప్ప సాయకం
బులు [illegible] జొరఁబడి వెట్టవోవఁగా
సలిలములన్ [illegible] సందడి మతఁదగి మానె యా
విలత యిఁకేల చెల్లు రఘువీరునిఁ గొల్వక నిల్వవచ్చునే. ౨౪౩

ఆ॥ ఉదధి మున్ను ఝంఝ నూర్మిమాలికలతోఁ, బూర మెగుద నబ్ధి బూరటిల్ల
ధూమ మట్టు పైపైఁ దోఁచ నింతగ జంతు, పాక మచటఁ గానఁబడియె నపుడు.

మ॥ పడగల్ క్రుమ్ములు గన్నులు న్నెఱయఁగాఁ బాతాళ ఫుంజిల్వ లా
సడిఁ దత్తెత్తులు దానవు ల్వ్యధితు లై సాకంగ నిం దవ్వ రే
ర్పడువా రంచు యుగాంతసంభవమహాప్రస్థాన మూహింపఁ జొ
ప్పడఁ గామాస్త్రప్రరంపరాఖ్య మగు నౌర్వం బబ్ధి మాయించుచోన్. ౨౪౪

సీ॥ తాలముక్కలు గాఁగ రాలఁగాఁదొడఁగె నాశైలముల్ శైలాగ్రశిరము లదరఁ
గాకిచిప్పలు గానఁగా నయ్యె నొండొండ శోషణాస్త్రోరువిస్ఫూర్తి నిగుడ
ధూమకేతువు లల్లె ధూమకేతువు లొప్పె నాగ్నేయబాణాగ్ను లంటఁగదియ
నూర్మిమాలికలు సత్ర్యూర్మిమాలిక లాడె నాశుగాశుగవేగ మతిశయింపఁ
బదులు నూర్లు వేలు పదికోట్లకోటు లై, ప్రబలి రాముఁ డేయు ప్రదరవితతు
లమ్మహార్ణవమ్ము నట్టిట్టొనర్చె నా, ఘూర్ణమాన మగుచు గొడవపడఁగ.

క॥ పొడవడఁగ నైన నమ్మెయిఁ, దడబడుటే కాని మొనయఁదలఁపఁ డకట య
క్కడలి మును మందరాచల, మెడలింపఁగఁ దనుకఁ జిప్పడిది విస్మితమే. ౨౪౭

మ॥ ధను వాకృష్టమొనర్చుచుం గడఁకమై దాక్షిణ్యముల్లోఁతలూ
గ నితాంతప్రథమాన తేజుఁ డయి యాకంపించు భూతౌఘముం
గనకే యబ్ధిని కాంచుచుణ్ రఘుకులాకల్పంబు కల్పాంత మ
ట్టె నిరూపింపఁగ నొక్క దివ్యశరము న్డెందంబునం దుంచినణ్. ౨౪౮

తే॥ కరులు మకరములెడలఁగాఁ గచ్ఛపములు, దేలఁగాఁబన్నగౌఘము ల్వ్రాలఁ గాంచి
వ్రాలి కర మెత్తి పొనరించె వారణంబు, వలదువలదని సౌమిత్రివారణంబు. ౨౪౯

క॥ అతఁ డాఁగినఁ దలఁగం డ, య్యతిరథవరవర్ణనీయుఁ డౌ రాముఁడు న
న్నతికుపితుఁ గాక యాదః, పతి నాఁకపడంగ నేల పరువిడ వనుచుణ్. ౨౫౦

తే॥ అవల సాగరుఁగూర్చి రాఘవుఁడుపలికె, శోషిలఁగఁ జేయువాఁడ నీసొంబఁగుఁబాతి
నీకుఁ జేదోడు వాదోడు నెఱిఁ దనర్చు, తోడు పాతాళలోకంబు జోడు గాఁగ.

క॥ ధూళు లెగయించి యిప్పుడె, తోలెద నిర్దగ్ధనిఖిలతోయుని గా ని
న్గాలిపడి యెల్లసత్త్వము, లోలిం బెనుగాలిఁ బెరసి యుత్పాతగతిణ్. ౨౫౧

క॥ మత్కార్ముకసృష్టంబు వృ, షత్కానలవర్ష మిపుడె సాగర నిను సం
పత్కాలవిరతుఁ జేయు స, మిత్కాంత్రులు కాళ్లనడక మేకొండ్రు కపుల్.

క॥ దానవులకు నిలుకడ నీ, వేనేర్పునఁ గూర్తు మెంచి మెఱుఁగవు దానణ్
నానయవిక్రమముల నిం, కీనెఱి ని న్నారయు కష్ట మెంచెదొ లేదో. ౨౫౪

మ॥ అని బ్రహ్మాస్త్రము బ్రహ్మదండనిభ మా నస్త్రంబునం జేర్చి యొ
క్కనిమేషంబున మార్విఁ గూర్చి ధను వాకర్షంబు గావించి యా
మనువంశోత్తముఁ డట్టహాస మొనరింప న్వైపటాత్కారని
స్వన మై ఘూర్ణిలె రోదసీకుహర ముత్సన్నత్వసన్నద్ధ మై. ౨౫౫

క॥ గిరులు వడఁకె జీఁకటు లటు, గిరికొని దెస లాక్రమించెఁ గీల్కొని సరసీ
సరిదంతరములు సంక్షో, భరావ మెడలింపఁ దొడఁగె బాటవ మెడలణ్. ౨౫౬

సీ॥ జ్యోతిషులతోఁ జంద్రసూర్యు లడ్డంబుగాఁ దిరిగిరి పెనఁగొనెఁ దిమిరదీప్తు
లుప్పరంబునఁ దోఁచె నుల్కాసహస్రంబు నిర్ఘాతములు తోన నిర్గమించె
ఘనమారుతస్కంధగతులు లోఁబ్రె వెసఁ బ్రభంజనుఁడు భంజించె వృక్షముల గిరుల
వజ్రవైద్యుతవహ్ని వర్గంబు లటు మీఱె భూతభైరవరవంబులును బ్రబలెఁ
గనులు మూఁతపడఁగఁ గదలక యుద్వేగ, మందె నెందు ఖగమృగాదు లడలి
యయ్యమోఘబాణ మజునిఁ గన్నయ్యయ, య్యబ్ధిపైని వైవ నడరునపుడు.

క॥ భూతములతోడ వీచీ, వ్రాతంబులతోడ నాగవరరక్షస్సం
ఘాతములతోడ నంబుధి, యాతతవేగాతివేగుఁ డాతఁడేనయ్యెన్. ౨౫౮

క॥ ఆజనిత ప్లవమున, యోజనపరిమితికి లోని క్రొదిఁగి చనె నతం
డాజితు నాజితనూజుం, డోజమెయిం బొడువఁగా ననుత్సుకుఁ డయ్యెన్. ౨౫౯

క॥ అంతటఁ దనయంతంబున, కంతం బిటు లౌ నటంచు నారసి స్వకసూ
నంతర్ధి నెడలి సముద, క్రాంతుఁడుగాఁ గడరె నతఁడు కమలదలాక్షీ. ౨౬౦

—♦ సముద్రుఁడు ప్రత్యక్షమయి శ్రీరాముఁ గొనియాడుట ♦—

సీ॥ ఉదయించు రవిబింబమో యన నొకతేజ మధిగతోన్నతశైల మందఁగాంచె
దీప్తాస్యములు సముత్థితము లౌ బహుమహాపన్నగంబులతోడఁ బరఁగ నెగడె
స్నిగ్ధవైదూర్యభాసితమూర్తి యైకొని దేవతాస్ఫూర్తి వ్యక్తీకరించెఁ
బొల్చె జాంబూనదభూషాసముజ్జ్వలరక్తమాల్యాంబరాముక్త మగుచుఁ
దమ్మిరేకులఁబోలు నేత్రమ్ము లొప్ప, సౌరపుష్పస్రజము శిరస్త్రముగఁ దనర
మోము చందురుఁగన్నట్టి మురుపుఁ దెలుప, నవలనంబుధియనఁగనై యదెతలిర్చె.

క॥ ముత్యపుదండ నడుమం, జొత్తిల్లుచు నొక్కమేటి జోతి వెలయఁగా
హాత్తిల్లు మేను వెదస్సె, నత్తిన కౌస్తుభముతోడ యేమో నని మురియన్. ౨౬౧

తే॥ అక్షియని కాక రత్నాకరాఖ్య నెసఁగు, గలుగుటకు నర్థరత్నప్రకాశ మొప్ప
ఘనముగాగని యెసుపిదోఁచెను పైన, పలిములకు సాటివచ్చునా నలిలి తరలి.

క॥ తెసఁగోసి మేటి రసనము, లును బంగరు మేలినగలు లోలల్లక్షిత
పిసివేశము లసఁదగు క్రొ, న్ననలుం గానికలుఁ గొంచు ననిచినవేడ్కన్. ౨౬౨

ఆ॥ పొంటి గాలి మొగిలు దొరయునంగతి నైన, తెరల తెరలు బాటు దృష్టసత్వ
వేష్టనమునఁ దెలుపు వెనుబాటుతోడి సె, నడచు వడఁకు లోంటఁ గడలుకొనఁగ.

క॥ దోయిలి నెరయ ముగము గం, దోయియు వికసింపఁ బొంటిదొరవుక దోయీ
యోయితె నైతివె పన్నగ, శాయీ యని పిలిచి మేలినన్నుతు లెసఁగన్. ౨౬౩

క॥ శరపాణి యగున రాముని, కరమణి తే కప్పనంబు లర్పించి ఖలా
శరబాధ తలఁగె నను ధృతి, నరగున సాష్టాంగ మెఱగి సంభ్రమమొనఁగన్,

ఆ॥ నమ్రుఁ డగుచుఁ బలికె నాయన్న! యిల యాప, మట్లు జ్యోతి వాయు వాకసంబు
మలఁగ వాత్మవృత్తి వలను శాశ్వతపథ, మందియున్న తత్వ మొందుచుండు.
క॥ ఆధర్మమున నె యితని క, గాధత్వము వొసఁగుఁగాని గాధత్వము గా
దాధి యుపాధిగ నొదవెడు, బాధ యనం బరఁగు నది యపక్రమ మగుటన్.
ఆ॥ కామలోభ పరతఁ గాని భయంబునఁ, గాని సకలసత్త్వకాంక్షితముల
స్తంభనం బొనర్పఁ జాల జలంబులఁ, బలుకువాఁడ నిజము పార్థివేంద్ర! ౨౬౦
క॥ ఒడయఁడ వని నిన్నరయక, తడసిన తప్పున్న దొకటి తతిఁ గొలని దీ
జడమతి నైన దండనమెయి, బడలించితి వదియుచాలుఁ బద్మదళాక్షా. ౨౬౧
క॥ రక్షింపుము రక్షింపుము, పక్షీంద్రపతాక దేవ! పరమపురుష! నీ
శిక్షం బెఱిఁగితి మధిపుఁడు, దా క్షమియింప దొరకొనఁడె దాసుల తప్పుల్,
సీ॥ నీ తమోమయి మాయ నిర్గమింపఁగఁ జేయ భూతంబు లన్నియుఁ బొడమి నగుడు
నవి కారణస్వభావవృతంబు లై యుండుఁ గావున జడభావకలన పొసఁగు
నీవిరాడ్రూపంబు నెలకొన దాని సత్వంబున న్నరి దేవతలు ధాత్ర
ముఖ్యులు రాజసమున మన్యువున భూతపతియుఁ గా నన్నియుఁ బనిఁగ నవల
శుద్ధసత్త్వాకృతివి నిత్యశోభనుఁడవు, నిర్వికారుఁడ వజుఁడవు నిర్గుణుఁడవు
కేలిమెయి మాయ లీల లంగీకరింతు, వేనియును వానియనలేప మొనయ వెపుడు.
క॥ త్రైలోక్యరక్షణమునకు, లీలామనుజాకృతి న్వెలసుఁడ వగుచున్
హేలమెయిఁ బెరయ నరయం, జాలఁడు వీఁడనఁగ న్నెతి సౌమ్యత మెఱయన్.
తే॥ పసులు మొఱకులు గాఁవరి ప్రభుఁడు దండ
మెడనెడఁ బొనర్ప సన్మార్గ మెనయుచుండు
రట్టు లీశిక్ష నీతత్త్వ మందఁగంటి
నభయ మిచ్చి లంకామార్గ మరయుమయ్య, ౨౬౨
* క॥ ధీవరులు జలధి యితఁ డని, యేవలనున నేనిఁ గొందు రిష్టార్థములన్
దేవా! గాలికిఁ గదలెడు, నావిధమునవాని నొంపనా నీశరముల్. ౨౬౩
తే॥ శరణుజొచ్చితి భక్తవత్సల మహాత్మ!, సర్వలోకశరణ్య! రక్షానురీణ!
యలసినాఁడ మహాభయ మొలసినాఁడ, దొరవు నీయంఘ్రి దిక్కని దాఁగినాఁడ.
ఆ॥ ఎదియొ దారి సూప నెంతు సహింతుఁ ద, ద్భారమెల్ల గ్రాహతిమిగుణలవలని
బాధలం దొలంతుఁ బరఁగ నీసేన యా, దరిని జేరి నెఱయుదనుక రామ! ౨౬౪
మ॥ అనినన్ రాఘవుఁ డప్రమేయవిభవుం డాయంబుధిం గాంచి యి
ట్లనె సంయోజిత మిమ్మహాశర మమోఘాపాత మిద్దానిఁ బో
లిన లక్ష్యంబున వైవఁగావలయు జాలింబోక యాయిమ్ము నా
కొనరం దెల్పుము మిన్నకుంట తగ దాయోజ న్ప్రయోగించెదన్. ౨౬౫

—◆ రాముఁడు సముద్రుని వచనంబున నా దివ్యాస్త్రము ద్రుమకుల్యమున నాభీరులపై వైచుట ◆—

ఉ॥ నావుడు రామచంద్రుఁడు వచనం బమృతోచిత మందుకొంచు మి
న్నావల నంది యబ్ధి యనె నయ్య! గుణోత్తర ముత్తరంబునన్
దావల స్థాన గా మరువు దా ద్రుమకుల్య మనంగఁ జెల్లుఁ బు
ణ్యావృత మైన దీవువలె ఖ్యాతిఁ జెలంగుచు ముజ్జగంబులన్. ౨౮౦

తే॥ ఉగ్రదర్శనకర్ము లనూర్జితులు వి, గీతు లతిదుష్టు లత్యంతకిల్బిషులుఁ గి
రాతు లున్నారు దస్యులగాతు లగుచు, వారి లోనడంచు రాగా పవార్య మధిప!

క॥ ఘోరు లమగారులే పో, వారంబు సుదుర్వారి గోరిల నట్టిచనఁగ నౌ
దారి ఘటియింపఁ గలుషం, బారిటఁ బొనర్పఁజాలు రనవరతంబున్. ౨౮౨

క॥ ఆపాపుల సందర్శన, మాపగిదిన్ స్పర్శనము సహస్థితియును న
న్నాపాత్ము నొనర్చెడు న, ప్పాపం జెడలింపుమయ్య! పాపాపహరా! ౨౮౩

క॥ ఘోరం బీనర మయ్యా, భీరుల నైపు మయ్య! వెర వడ యనన న
వ్వీరవరేణ్యుఁడు తద్వాక్య, హారిం బనువార నరసి యటు లొనరించెన్. ౨౮౪

మ॥ మరుకుక్షిం జొరఁబాఱి యబ్ధిజనసుల నాకంచి దీప్తాశని
స్ఫురణ ల్వెల్లుగఁ దోఁప దస్యులను విస్ఫోటించు గర్జ ల్వెలం
గ రస వ్రచ్చి రసాతలం బరిసి యక్కాంతారముం గాల్చి దు
ష్టరసంబు ల్వెసఁ బీల్చి స్వీయశరనిష్ఠాసంబు సేరె న్వరిన్. ౨౮౫

తే॥ రామబాణకృతావనివ్రణముఖమున, నారసాతలమునసుండి యురుగుదెంచి
శుద్ధగంగాప్రవాహంబు చూడనొప్పు, నెప్పటికిఁబయి కెగయుచున్న యొసకమునఁగ.

క॥ ఆపు మరుద్వీప మనఁగ న, యాపారమునందుఁ జేరుకొనినయ్యె నటీ
యాపద మొగి మగుకాంతా, రోపాఖ్యఁ దగెం జగత్త్రయోపాశ్రితమై. ౨౮౬

ఆ॥ ఇటు లొనర్చి పేర్చు యమ్మరుస్థలికిఁ దా, వరము లొసఁగె నమరవందితుండు
పసుల మేఁత లుండు పాడిపంటలు నిండు, మూలఫలరసములు మొనసియుండు.

క॥ సుకరక్షీరస్నేహా, ఖిలౌషధీసేవ్య మారోగ్యగుణా
చితలము శుభసౌరభ ముతి, పవిత్రము నగుచుఁ బుణ్యవిసు లిది వెనుచున్.

క॥ అని రాముఁడు వర మొసఁగిన, ఘనతరభాగ్యగరిమ నంది వెలసె న
మ్మనికి మానుషులుసఁ గనఁగొన, యనె సరితాంపతి ప్రసక్తు ముదుసం బెసఁగన్.

క॥ నీయుదధి లోకం బొకపసి, సేయాంజాల వను పలుకు సెల్లున నీయ
స్త్రీ రయుక్తు నన్నడిమి పడ, దోషియం దలఁపకనఁ గాదు ఘనతారాచయా.

—◆ సముద్రుఁడు తనయుఁడు సేతువుఁ గట్టుపాయము జెప్పి యంతర్హితుఁడగుట ◆—

తే॥ అట్లుగాన్పున విశ్వకర్మాత్మజాతుఁ, డతనికిం బ్రీతియునవాఁ డవ్రతిముఁడు
శిల్పకృత్పాప్రేప్తపూర్వప్రవర్తివరుఁడు, నలుఁడు సీసేనఁ గలఁడు సన్నస్తుఁ డతఁడు.

క॥ ధీమంతుఁ డాతనిం గొని, శ్రీమంతుఁడ ! యానతిమ్ము సేతు వొనర్పన్
సామగ్రి నేను మోచెద, నామహితుఁడు వైవ యోధు లందీయంగన్. ౨౯౩

తే॥ చేయుఁగావుత సేతు నాసిద్ధిమంతుఁ, డదియు నాయం దొదవి లంక నందుఁగాత
కూళ దెగుఁగాత సీతఁ జేకొందుగాత, నీదు కీర్తి జగత్త్రయి నెగడుఁగాత. ౨౯౪

క॥ ఈకృతి పుణ్యఫలప్రద, యాకృతి గొన్నట్టి తేజ మఖిలజగములన్
గైకొని మనుపంజాలు న, నేకులఁ దరియింపఁజేయు నితకంకణ మై. ౨౯౫

క॥ ఏ నదిగివత్తు నింకిట, నీనెఱి నెఱయంగ మెఱయనేర్తువ కాదే
శ్రీనాయక యని యంబుధి, తా నంతర్ధాన మొనసెఁ దరుణీమణిరో. ౨౯౬

—♦ నలుఁడు సేతుబంధనమునకు శ్రీరామునను జ్ఞ గోరుట. ♦—

ఉ॥ అంతట వానరప్రవరుఁ డైన నలుండు వరప్రభావమ
త్యంతసమృద్ధి మైకొన సమర్థత మైఁ దనదారి జానకీ
కాంతునిఁ జేరి మ్రొక్కి యొసగంగదె యాజ్ఞఁ బొసంగ సేతు వే
నెంతయు వేడ్క మీఱ రచియింతుఁ దలంతుఁ గృతార్థత న్మదిన్. ౨౯౭

క॥ నాతండ్రి వర మొసంగిన, యాతత్త్వముఁ దెలిపె నీతఁ డది నిజ మన నై
నాతలఁపును బెసఁగొనె ని, ట్లీతఱి నే నెంత సేయనేనియుఁ దగుదున్. ౨౯౮

ఉ॥ మందరమందు మాజనని మానితఁ జేకొని విశ్వకర్మ ని
ష్పందసుఖాఢ్యుఁ డై తనరి బాలుఁడు నీ కుదయించువాఁడు నా
యందలి శిల్పవైభవము లందఁగలాఁడు తరించువాఁడు వా
ర్ధిం దనలావు మైనని మోఁదేఁకువ మై వచియించె నబ్ధియున్. ౨౯౯

క॥ ఒండు దెలుపకయ యే నొ, క్కండనె నేర్తు నని పలుకఁగా నే మగు నా
తండు స్మృతి కెక్కఁజేయఁగ, మెండుకొనె న్విదిత మది సమీహిత మగుచున్.

ఉ॥ ఓకపులార ! మీర లిఁక నోపిక మైఁ గొని తెండు సాలముల్
ప్రాకటశైలశృంగములు పాదములుం దగునట్లు లన్నియుం
జేకొని యే నమర్చెద విశేషవిధాన మచర్చితంబుగా
నా కృతి నామతిం బెరసె నాకృతిఁ గైకొని చొప్పు చొప్పడన్. ౩౦౦

క॥ దండమె వశ మొనయని యు, ద్దండులనేనియు మరల్పఁదగినది సు మ్మా
మొండిక్షమ శఠులఁ దీర్చునె, పండునె సాంత్వమ్ము దానపద్ధతి వలనే. ౩౦౧

తే॥ అమ్మహోదధి యిమ్మెయి నందువాఁడె, సేతు వొనరింపుఁడని యుక్తిఁ జెప్పువాఁడె
దండభయమునఁ గాకున్న దాశరథికిఁ, జుట్టమే నొదు నని యెంచి చూడఁదగఁడె.

క॥ కావున వైళమె సేతువు, గావలె యుదధిం దరింపఁగావలె దఱియుం
గావలె లంకం బొరిగొనఁ, గావలె రక్కసుని జయము గావలెఁ బతికిన్. ౩౦౪

క॥ అని నొడువ వారలా నన, ననుమతి నెఱిఁ బ్లవంగమాధిపుఁ గొని యా
య్యినకులతిలకుఁడు మే లన, ననుజుఁడును విభీషణుండు నను విదె యనుచున్.

ఉ॥ మాంగళికోద్యమం బటు లమానుషయోగకళానిధాన మై
పొంగ గుణోచ్ఛ్రితం బగుచు బోరన నాహరివాహినీప్రజా
భంగతరంగనిస్వనవిభావవిభావ్యరసప్రవాహ ము
ప్పొంగెను రామదేవుఁ గని పొంగిన వార్ధికి నీడు జోడుగాన్. ౩౦౭

క॥ అని విభుఁ జతేఁగించిన సతి, విని సర్వేశాన లోకవిభు చారిత్రం
బనుపమరస మావల నే, యనువునఁ జెల్లనొ వచింపు మని యడుగుటయున్.

శా॥ భావాభావవిభావభావవిభవప్రస్తావసంభావనా
ప్రావీణ్యప్రథమానభావుకజనప్రఖ్యాతభావోదయా
జీవంజీవితజీవలోకరసలక్ష్మీశ్రప్రపణానంతచి
ద్భావానూనకలానిధానసుఖనిత్యశ్రీవిశేషాంచితా. ౩౦౮

క॥ భక్తజనానుగ్రహసువి, భక్తరసోదయ! దయాప్రపంచితగుణసం
భక్తమహావిభవాభి, వ్యక్తావ్యక్తస్వభావవరసద్భావా. ౩౦౯

వనమయూరము॥ కారణగణోపచయకల్పితజగత్కా
పూరణగుణాతిశయపోషణసముత్కా
వారణమనోధికృతవాంఛితవలత్కా
తేరణవినాశితమహీజనవృషత్కా. ౩౧౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మమ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయగురవేనమః.

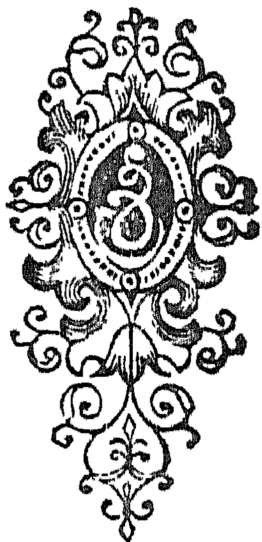
శ్రీరామకథామృతము.

యుద్ధకాండము.

———:o:———

పూర్వభాగము - చతుర్థాశ్వాసము.

——:o.——

కామ్యజగదధీశ
త్వాకలితవిలాస చిన్మయాంతర్హ్రదగూ
ఢాకటభవాబ్ధిసేతు
శ్రీకరకరుణాకటాక్ష! శ్రితసంరక్షా! ౧

ఆ॥ అవధరింపుమయ్య! యనవరతామృత వాక్ప్రసంగ మొసఁగి వలనుసూపు
మయ్య! యభవుఁ డప్పు డగరాజకన్యకఁ, గాంచి స్మేరదృష్టి గలన మించి. ౨

తే॥ పలికె నిట్లని వింటివే కులుకులాఁడి, లోకనాయకు నాంతర లోనఁ జొచ్చి
యప్రమేయచిదానంద మందఁజేయ, నలుఁడు పరిపంథిజనదుర్నివారుఁ గదఁగి.

క॥ తనతోడియూథపులఁ దోడ్కొని బీరము మెచ్చికొన గొనకొని సాగఁ
ఘన మన మబ్బెడు తటి యని, మనోగతము సెసె సేతుమార్గక్రియముకై. ౪

తే॥ లోనియాలోచనమున నాలోచనమ్ము, సేసి సహజన్మకృపయోగ సిద్ధిఁ బలికి
వస్తుసామగ్రిఁ గూర్ప నా వల నిది యని, శ్రుతిపతిచె నల్లవానరశ్రేష్ఠమునకు. ౫

ఉ॥ ఆయెడ రామచంద్రుఁడు మహావిభవుం డఖిలార్థదర్శి సు
శ్రీయుత మా స్వకీయపదసిద్ధము లింగ మొకండు కీర్తనం
స్థాయము సేతువుం దొరయ నబ్ధిదరి న్నెటి సుప్రతిష్ఠితం
బై యనువొందఁగా నిలిపె నాతని దా తలఁ పెన్న శక్యమే. ౬

క॥ పూజ లొనరించి ధృతి నం, భోజదళాక్షుండు రామభూపతి మహితో
త్తేజనము నెఱసి తనయ, వ్యాజకరుణ వెలయ నిట్లు లనె శ్రీయుతుఁ డై. ౭

—♦ శ్రీరాముఁడు రామలింగప్రభావముఁ గపులకు బోధించుట ♦—

సీ॥ ఇచట మత్కృతి మించు నీసేతుబంధమ్ముఁ బ్రణమిల్లి సేవింపబంధ మెడలు
రామలింగేశుఁ బర్వతవర్ధనీదేవి భక్తిమై బూజింపఁ భవము దలఁగు
నెవఁడు వారాణసిఁ కేగి గాంగజలమ్ముఁ గొని తెచ్చి ప్రియుతుఁ డై కోర్కు లలరి
యనువొంద నిమ్మూర్తి కభిషేక మొనరించి భార మంబుధిలోనఁ బరఁగ వైచు
నతఁడు బ్రహ్మణ్యుఁ డై బ్రహ్మ మందఁగలఁడు
బ్రహ్మహత్యాదిపాతకప్రచయ మడఁగు
వాని కేఁ గూర్తు వత్సలత్వంబు దనర
వంశపావనుఁ డవ్వాఁడు వసుధలోన. ౮

క॥ మనుజుం డెవ్వాఁ డేనిన్, ఘనపాపౌఘము లొనర్చి కాని పథమునన్
జననేనియు రామేశునిఁ గని యన్నియు విడిచి కొలువఁ గాంచును ముక్తిన్. ౯

తే॥ రామలింగేశ్వరా! యంచు రక్తవొదల
నామ ముచ్చారణ మొనర్చు నామహితుఁడు
నేమమున నున్న నీమయు నిర్మలంబు
శ్రీమహోన్నతుఁ డలని సంసిద్ధి వెరయు. ౧౦

క॥ రామేశ్వరతీర్థంబున, కామడదూరంబులోని దగు జీవం బె
ప్పమయి మడియునయేనిన్, దామరసార్భకుని పుణ్యధామం బెనయున్. ౧౧

క॥ ఆచంద్రార్కం బిది పు, ణ్యోచిత మగు తీర్థ మనఁగ నొప్పఁ బ్రథిత మై
ప్రోచిచనక చేసిన తప, మాచొప్పున వేయుమడుఁగు లై వర్ధిల్లున్. ౧౨

చ॥ అని మనువంశరత్న మటు లానతి సేసి విధాన మొప్ప నె
మ్మనమున ధ్యానయోగము సమంత్రక మూ నెఱిఁ బాదుకొల్పినన్
ఘనపులకం బెలర్ప జన కామ్యుని రాముని గాంచి సత్కృతు
లొనరఁగ నేను ధీశరథ! దాశరథీ! యని యిట్లు పల్కితిన్. ౧౩

క॥ నీసంకల్ప మమోఘం, బో సావిత్రకులదీప! యుజ్జ్వలరూపా!
యేసరణి నిది పొసర్చితి, వాసకల మొసంగు నక్షయరమణ లేలా. ౧౪

ఉ॥ నీవఖిలాత్ముఁ డౌ హరివి నిర్మలమూర్తివి యెల్లలోకులం
బావనులం బొనర్ప నరభావము నొందితి నేను మున్ను గా
దేవత లెంచి యుంచినదె దేవ! వధింపుము లోకకంటకున్
రావణు నింక నిస్తరసి రాఁగలవారలె యుంద త్రికృతిన్. ౧౫

క॥ కల్యాణమూర్తి! త్రిజగ, త్కల్యాణ మొనర్చి నీదు కాంతం గొని సా
ఫల్య మొదవం బురికిం జని కల్యము వెలయింప నెపుడు గనఁగొనెదొకోదే. ౧౬
క॥ అని నెయ్యము తియ్యముగా, ననువొందఁగఁ బలికి తత్సహాస్యాస్య తనర
ఘనతత్త్వరహస్యంబుల ననుమతిమైఁ దేర్చి తనివు నందిన ధృతితోన్. ౧౭
తే॥ రామదేవప్రతిష్ఠిత రమ్యమూర్తు, లందు నర్థార్థనిజకళ లందఁ జేసి
వచ్చెదనటంచు నే నిట వచ్చినాఁడఁ, జిత్తమోతనిమూర్తిపైఁ జేర్చినాఁడ. ౧౮
క॥ ఆరామపరిభుఁ డాదట, నారూఢిమెయిం బ్లవంగ మాధికృతులఁ జె
న్నారఁ గని మీర లింకిట, నారంభింపఁదగు సేతు వని నొడువుటయున్. ౧౯

—◆ కపులు రామాజ్ఞ చొప్పున సముద్రమున సేతువుం గట్టుట. ◆—

శా॥ రామాధీశు ననుజ్ఞ మున్కొని మహారణ్యంబులోఁ జొచ్చి సం
మే మంచు న్మొయివెంచి యూథపులు సాహిత్యంబు చెన్నార ను
ద్దామప్రక్రియఁ బెల్లగించిరి గిరుల్ ధాత్రీజము ల్తెచ్చి ర
ట్లామంత్రించుచు వైచి రంబునిధి తోయౌఘుంబునం దద్రిజా. ౨౦
సీ॥ అశ్వకర్ణము లొంట నందిచ్చి నైళమేకుటజము ల్గానువి నొసగువారు
సాలార్జునంబులు చాలునా యివె యింక ధవనంశము లటంచుఁ దెలుపువారు
కర్ణికారము లివి కావు బిల్వము లంచు సప్తచ్ఛదము లిచ్చి జగుగువారు
తిలకంబులో యంచుఁ దిమిశంబు లెనయించి యవెయశోకములనియుఱచువారు.
ఇంద్రకేతువు లనుచుఁ బైకెత్తి నారి, కేలహింతాలతాలగ సాలస
మాలవకులాదు లొక్కట మలయఁ జేసి, గేలినొయి నాడుకొందురు ఁశవగులు.
తే॥ ఆటమైఁ దెచ్చి రశ్లైము న్నీట వైచి, రాకపులఁ గపులన నెట్టు నాకప్రలన
జంబుజంబీరనింబక దంబముఖ్య, సాలముల నింప నబ్ధిపై శాల్య ముబల. ౨౧
మ॥ ఖదిరాశ్వత్థకపిత్థచందనగజ గాత్రనాథ ముఖ్యంబులన్
ముదమొప్పం గొనివచ్చి రద్రిశిఖరమ్ము ల్తెచ్చి రాశాని ముం
గదియం జేర్చిరి పేర్చి రెమ్మొయి కడంక న్నేర్చరో నాఁగఁ గ
ల్లదు శాఖామృగముల్గదా యొకట లీలంభామిళుల్లాసినీ!. ౨౨

—◆ నలుఁడు సేతువుం గట్టుట ◆—

తే॥ అందఱును దెచ్చునవి యెల్ల నందుకొనుచు
నబ్ధి వైచుచు ఘట్టించి యలవఱచుచు
కొలత లిడి హెచ్చుతగ్గులు కూర్చుకొనుచుఁ
దొడరెఁ బొనరింప నలుఁడు సేతువు రసజ్ఞ! ౨౩
క॥ పదియామడలు వెడల్పుగఁ, బదివదు లామడలు పొడవు పరఁగఁగ సవ ర్తై
పదిలమయి యుండ మదిలో, నుదియంగొని కుదురుపఱిచి యుజ్జ్వలుఁ డగుచున్

సీ॥ ఘనమార్గముల లొండొంటఁ బేర్చి యడ్డలు సేర్చి యాలంబనంబుల ననువుపఱచి
కాష్ఠఘట్టనలచేఁ గదియించి కుదియింప నొనెడ లొండొండ నదిమి యదిమి
వలుఱాలు కొండలు పాదకూటమ్ములుఁ బరగింప నొచోట్లఁ బాదుకొలిపి
పై మేలిపలకలు పఱచి కీల్కొనఁజేసి నెఱచూడ్కి నిగుడించి నెరులువాపి
కట్టెఁ గట్టితనము గలికితనంబును, గానిపింప వాఁడు కలనఁ బెంప
వస్తుసమితిఁ దెచ్చి వానరేంద్రులు నింప, మొనసి కడలి భారమును వహింప. ౨౬

తే॥ అమ్మహాకాయులు ప్రసక్తి హస్తిమాత్ర
ము లగు పాషాణములు గిరు ల్పెకలిచి తెత్తు
రటు సముత్పాటన మొనర్చి యనువు నెఱయ
దారుయంత్రంబుల నొకొండ్లు దార్చుచుండ్రి. ౨౭

క॥ జలము పయికెగసి యభ్రముఁ, బొలసి పునఃపతిత మగుడు నురుధారాసం
కుల మయ్యె నబ్ధి వానరు, లలవోక గిరు ల్ద్రోరలు నాసమయమునన్. ౨౮

ఉ॥ కొండలు బండలుం దరులుఁ గొల్లలుగాఁ గొని తెచ్చి వైచుచున్
దండఁ బ్రమాణసూత్రపటదండములం బరఁగించుచు న్సము
ద్దండత నెందుఁ దారె యనఁ దార్కొనుచుం బరికించుచు న్ధరా
ఖండలు నాజ్ఞ నెక్కొని రఖండులు వా రటు సేతునిర్మితిన్. ౨౯

తే॥ చూడనేర్చినకనులకే చోద్యమయ్యె, నాడఁదొడరెడు నాల్కలే యడరవయ్యెఁ
గేలిమెయిఁ దృణకాష్ఠోరు గిరితరుప్ర, తతులు గొని వారు పఱతెంచు తఱిని గిరిజ!

తే॥ కట్టుచున్నాఁడు నలుఁ డబ్ధిఁ గంపితమ్ము, సేసి యమ్మహాసేతువు భాసురముగఁ
గూర్చుచున్నారు వానరు ల్ఘోరకర్మ, లంగనా! యింకను గొఱంత యనఁగఁగలదె.

తే॥ కోరితు లిరుగడలం గీలు కొలిపినట్లు, పుష్పితంబులు ఫలితము ల్భూరుహాములు
పెట్టినట్లుండ వచటునఁ బుట్టినట్లు, కానిపించె విపరివృత్త కాలగతిని. 3౨

ఆ॥ శైలములును శిలలు సరిదధీశు జలంబు
లొరయ దొరయు నులివు లొక్కఁ డగుచు
సాగి దెసలు మిన్ను సవరింప నలనాఁటి
మథనవార్త నతఁడు మఱచి మొరసె. 33

క॥ కృత్యారంభము నాఁడు ని, రత్యయముగ నడువఁ బదియు నటు నాలుగు నా
ప్రత్యయమున నామడలకుఁ, బ్రత్యేకుం బగుచు సేతు పద్ధతి తనరెన్. 3౪

క॥ మఱునాఁ డిరువదియామడ, లఱుమాఁగానయ్యెఁ దఱిమి యాభీమబలుల్
నెఱయించు నెఱిని విభు న, క్కఱఁ దలఁచెడు చిత్తవృత్తి గడలుకొనంగన్. 3౫

ఆ॥ అటు తృతీయదివస మం దేకవింశతి, యోజనములు గడచి రురుబలాఢ్యు
లవల నాలుగవది యగు నాఁటి కిరువది, రెండు యోజనములు రెమ్మకొనిరి. 3౬

క॥ పంచమవాసరమునను బ్రి, పంచితవిక్రములు రెండు పదు లోకమ్యూడనక్
సంచితము లైన యోజనమ, లంచితలీలం దరించి రాదగి దఱియన్. ౩౭

మ॥ అతివేలోద్యము లాహారించుద్రి లరశే యా వేల నా వేల సు
స్థితిఁ గన్నట్టి సువేల శైలవరముం జేరంగ సారంగ పుం
గతి మీఱ న్గమకించి యాకృతినెఱిం గావించి సేవించి రా
శ్రితరక్షాచణుఁ డైన రాముపదము ల్సిద్ధార్థు లై పార్వతీ! ౩౮

క॥ ఆవిశ్వకర్మతనయుం, డావిశ్వనిచితనయుం డహో యంబుధిలో
నావిర్భవింపఁ జేసిన, యావిశ్రుతకీర్తి రూప మట్లొండెఁ జెలీ! ౩౯

క॥ శ్రీమంతుఁ డాతఁ డదియును, శ్రీమంతం బనఁగఁ దనరె శ్రీమంతు కృపన్
సీమాంత మెనసి లంకా, సీమంతము దీర్పఁజాలు స్థితి కెక్కె సఖీ. ౪౦

క॥ ఆసాగరమున నలకృత, మా సేతువు వొల్చె నంబరాంతరమున శ్రీ
భాసిలు స్వాతీపథ మన, నాసాదితసకలసుగుణ! యౌచిత్యచణా!. ౪౧

క॥ ఆయద్భుతమును గనుఁగొన, నాయమరులు సిద్ధసర్వ లటు గంధర్వుల్
పాయని ధృతి బయలున నన, పాయస్థితిఁ దనరి రప్పుడు పర్వేందుముఖీ. ౪౨

—♦ దేవగంధర్వులు సేతుబంధనమునఁ గపుల నెన్నుట. ♦—

సీ॥ అనుపచింత్య మసోఢ మతిదుష్కరం బద్భు తాద్భుతం బధనోను సాగరంబు
నా నొప్పుచున్నది నలసేతు విది బళే యబ్ధికి సీమంత మనఁగఁ దనరి
సుకృతవైశాల్యంబు శుద్ధకాంతిసుభూమి సునమాహితంబును సుదృఢసారము
నై తీర్పుగన్నది యఖిలేశుఁ డీరాముఁ డగు నింక సందియ మింత వలదు
చాలు నూఱామడలును వెడ ల్పటు పది, యోజనములుగ నుండు నపార నాంబు రాశి
గడఁగి కావించువాఁ డున్నె కడచినారు, కపులు గడచి రక్కసుల్ జగములవారు.

ఆ॥ అనుచు వార లనఁగ నఖిలభూతంబులుఁ, బ్రమద మొంద సేతు బంధనమ్రి
కాళ మొప్పెఁ గుప్పి గంతులు వైచిర, య్యాగచరేంద్రు లెంత ఘనులొ కదలి!.

క॥ ఆకోటిసహస్రములు వ, నౌకసులు మహౌజసులు మహాంబుధి సేతు
శ్రీకరణమునఁ దరించిరి, శ్రీకరులు భవాబ్ధి దాఁటి సిరిఁ గాంచరె సీ. ౪౩

క॥ ఇదె పుణ్యం బిదె మాన్యం, బిదియె యసదృశము పవిత్రము మోహాంత మిదం
బిదెపో ముక్తిద్వారము, మదవతి! రామకృత సేతు మార్గం బన్నన్. ౪౪

తే॥ రామసేతుస్మృతి మనోభిరామములు త, దభిగమనదర్శనము లేని దాని సేయుటయును
రామలింగేశు సేవాభి రతియు నిఖిల, కలుషహారములు సంతోషకారణములు.

సీ॥ ఆసాస నట్టాడె దకట యే మని బ్రహ్మహత్య! యెచ్చోటనో యడఁగి మనుము
భ్రూణహత్యా! నీ కుబుద్ధిమానవు చని తలదాఁచుకొనరాదె తడయ కొకట

మత్తతవాయదో మద్యపానమ! నీవు పడెదు లే నీపాట్లు బ్రహ్మ మెఱుఁగు
పాడు స్తేయంబ! నీ పంబ రేగును లేచి పాఱిపోరాదటే బ్రిదుకుఁగోరి
యోపిశాచులార! యోబ్రహ్మరక్షస్సు, లార! మీకు వలను లావుఁ గలదె
యేల కదల రింక నీనాఁట మీవారు, సేతుదర్శనంబు సేయువారు. ౪౮

క॥ అని నొడువుచు నొండొంటిం, గని మీఁ దారయుచు బిట్టు గలఁగుచుఁ జనలే
క నితాంతచింత మునుఁగుచుఁ, గనుకని మేర గుమిగొంచుఁ గదలుచునుండున్.

తే॥ దాశరథిచేఁ బ్రతిష్ఠాపితంబు గాఁగఁ, జెలఁగు పాషాణనవకంబు సేరఁ బాఱి
నంతనే మస్తుఁ బాసి దిశాంతములకు, నిన్నియుం జనుఁ దత్సత్త్వ మెన్నఁదరమె.

తె॥ దర్భశయనంబుఁ గాంచఁ జింతలు తలంగు
నానవగ్రహాపలదృష్టి యఘము లడఁచు
స్నాన మొసఁగు రామేశు దర్శనము తోన
రామసేతువుఁ గన ముక్తి రామ వలచు. ౫౧

మ॥ పడఁతీ! పాపము లెట్లు పైకొనినఁ జేడ్పాటు ల్విజృంభించినన్
జడభాస్వకనిమగ్నుఁ డైన బహుదుశ్చర్యోచితుం డైన నె
వ్వడ యేని న్విభు సేతువార్త విని యాహ్లాది న్మలంగంగ నె
వ్వఁడు చిత్తం బిడు జన్మవార్ధి దరి నవ్వాఁ డొందఁగాంచుం జుమీ. ౫౨

తే॥ అచట నెలకొనె గంగాదులౌ సరిత్తు, లెల్లజేజేలు జడదాళ్లు నిమిడి రట్టు
లంచుపో యందె దొడిగిన దఘము లడఁప, బంధముక్తిఁ బొనర్ప నాధారమనుచు.

క॥ రామకృతసేతువృత్తాం, తేమానవుఁ డైనఁ జదువ నెఱిఁగింప విన్
రామాద్వరసాక్షయము, న్నేమంబున నెఱపు నెగడు నిర్మలుఁ డగుచున్. ౫౪

క॥ అంతట విభీషణుఁడు తా, నంతయుఁ గుతుకమునఁ బేర్చి హితులఁ గొని సము
ద్రాంత మొనసి గదతోఁ బ్ర, శ్యాంతర్దృష్టిఁ బగుల నరిగొన నిలిచెన్. ౫౫

మ॥ పటి సుగ్రీవుఁడు గాంచి మాంగళిక మా ప్రస్థానముం దెల్పి స
ఖ్యాతి సమ్మారుతిసూతి మాఁ టెనయు మన్మైత్ర లక్ష్మణుం డంగదాం
సతిలాలంకిరణం బొనర్చు నెర నా సందర్భంబు దాఁటింతుర్రి వి
రతిలోకప్రతిభాసమానసుహిమామాన్య! రామ! శ్రీమానితా. ౫౬

ఆ॥ మేలి చిగురు లట్టు మృదుపులౌ నిమ్మయి, యడుగు లిట్టి కఠిన మైన నేల
జోఁకి నగలఁ దార్కొఁ జూచి సహింతునే, మకరనిలయ మలఁతి మలసిచను నె.

క॥ అను వాని హితోక్తులు మె, చ్చి నవోన్మేషంబుతోడి సిరి చెలువారం
దనరారి వారి మూఁపుల, నినవంశ్యు లలంకరించి రేడ్తెఱ మెఱయన్. ౫౮

క॥ ధను వెక్కిడి ధర్మాత్ముం, డనుగతసుగ్రీవుఁ డగుచు ననుజుం డటు తో
డనె రా సేనాముఖమున, ననుపొందఁగఁ దనరి కడచె నవ్వార్థి వెసన్. ౫౯

సీ॥ బలుసోఁకి లెగయించి బ్రహ్మాండగోళంబు సవరింతు మని చెప్పి సలుపువారు
సేతువు నడుచక్కఁ జెఱుగంతు లిడుచుఁ గా లానఁ దత్పారా స్థి కదుగు వారు
పార్శ్వభాగంబులఁ బఱతెంచి యొండొర్ల నొరయుచుఁ దటుకున నుఱుకువారు
దారి చాల దటంచు వారిమధ్యంబున నీఁదువా రటు దివి కెగయువారు
నేము వైహాయసపథంబె యెనసివత్తు, మనుచు సౌవర్ణకాఖ్యాన మందిపుచ్చు
కొనెడువారును నై యబ్ధి కూల మెనయఁ గనిరి హరివీరు లుత్ఫుల్లకమలనయన!
తే॥ అట్లు హరివాహిని తరించునపుడు తొడరు
భీమనిర్ఘోష మర్ణవపృథులఘోష
మాఁగి లంకాపురం బెల్ల నాక్రమించెఁ
దొలుతలాఁకు డదియ కాఁగఁ గెలుపశమని! ౬౧
ఆ॥ కడచి యపుడె బహుల కందమూలఫలోద, కంబు నాఁగ నెగడు నంబునిధితొ
టంబునందు విడిసె నంబరంబు గ్రసింప, నదియ చాలు ననఁగ నమరవినుత!
ఉ॥ అబ్బలు వెంచి తచ్చరిత మంతయు మున్కు వమే యనుటంచుఁ బె
ల్లబ్బుర మావహిల్ల నవ్వురా యని వేలుపులు స్మహాస్తలు
న్నిబ్బర మైన దృష్టి నవనీరదవర్ణుని నాముఁ గాంచి పె
న్నుబ్బలి దాఁటినార మని యుబ్బున నైమఱ పుల్లసిల్లఁగన్. ౬౩
ఆ॥ ఇంచురసము లలరు లెలమి మైకొనఁ గురి, యించి సమభిషిక్తుఁ జేసిఁ జెంచు
నెంచు మదిఁ దనర్చి యేణాంకముఖ! యిట్లు, లనిరి వారు లబ్ధలక్ష్యు లగుచు.
మ॥ అరివర్గంబుల గెల్వుమయ్య జగదాహ్లాదంబు చెన్నొందను
ర్వర సద్వీప ససాగరన్ సుమహితైశ్వర్యంబు నేకూరఁ ద
త్సరము ల్శాశ్వతము ల్భరించి మన నిచ్చుం గూర్చుమయ్యా! యిఁక
న్నరదేవర్షిసమర్చ్య! రాఘవ! పరానందస్వరూపా! హరీ! ౬౪
ఆ॥ అనుచు వాచికార్చ లందించి యంతర్ధి, నేయ ననుజు నెడఁదఁ జెప్ప నెప్ప
యానిమిత్తవేత్త యగు నిమిత్తంబులఁ, గాంచి యనలికర్త వుంచి పలికె. ౬౫
క॥ లలితఫలమూలములు శీ, తలజలములు నైన వనుల తలపు లగపడు
వ్వాలనుల నెలకొని యస్మ, ద్బలౌఘముల మోహరింపఁ బరఁగుదు మిఁకన్. ౬౬
క॥ ఆకాలికలోకక్షయ, మీకారణమునఁ బొసంగె నిరుతెగలందున్.
జీకాకుపడుట పాల్పడు, నేకరణిఁ దరింతుమొక్కొ యీయుగ్రవమున్. ౬౭
తే॥ వాతములు వీచుచున్నవి వలనుదలఁగి, యీవసుంధర కంపించు నిటుకపటియు
నగము లగములు వేపమానంబు లగుట, గానవచ్చెడు నిచ్చోటికాననముల. ౬౮
క॥ ఘనములు క్రవ్యాదాకృతు, లను బరుసఁదనంబునం గలకపా టిడ నో
ప్వనముల శోణితజలవృ, ష్టిని మొనయించెడు జనముల చేటు నొడువునన్.

తే॥ రక్తచందనద్యోతసం భక్తఘనతఁ, బరమదారుణ యై సంధ్య పరఁగుచుండ
మాడుచుండెను నాదిత్య మండలమున, నుండి యుల్కైదు నొకవహ్ని పిండ మనఘ.

క॥ దీనములును గ్రూరములును, దీనస్వరములును నగుచు దివికై మోరల్
గా నగుచుఁ గనుచు మెకములు,నా నెత్తిఁ బక్షులును నొకటఁ బలిచెడుఁ బెలుచన్

సీ॥ తనప్రకాశము వీడి తపియింపఁజేయుచు నున్నాఁడు రజనియం దుడుపతేఁడు
కట్టల్ట్ నై కడ కప్పు కెంపులముప్పు నెఱిసూపె రాత్రి మా కుఱుచపరిధి
నీలలక్ష్మ మొకండు నెలకొనె లక్ష్మణా! యమలభాస్వన్మండ లాంతరమున
బందాళి గ్రమ్మినఁ జేరెత్తరాని చుక్క లెత తెల్పునవి త్రయ కాలగతిని
గాకములు శ్యేనములు గృధ్రగములు దక్క,వానిరాయిడి వడగొని వ్రాలఁజొచ్చె
నశివములు భీషణములు నై నట్టి రొదల,వదరుచున్నవి యెపాశ్రిస్త వంచకములు.

ఉ॥ కాఘ్రన శైలశూలములఁ గైకొని వానరగాత్రసౌఘముల్
లాఘ్రనఁ బోర నెక్కొన నిలాతల ముద్ధతమాంసకర్దమం
బావిల మావృతంబు సన నయ్యెడు నిట్టని నంక లెన్నఁగా
నా వల నున్న కాఁగలది యై చన నావలఁ గానఁగానగున్. ౨౪

తే॥ తడయ కొక్కటఁ దొడరి దుర్గధన్య లంక, రాక్షసబలాభిరక్షిత రాజధాని
ముట్టడింతము నాలుగు తట్టు లొరసి, యఖిలమును వానరమయంబ యై తనర్ప.

ఆ॥ నేఁటి కచటి కరిగి నేఁటుకొనందగు, తావు లరసికొని విధంబు లెఱిఁగి
సలుపవలయుఁ గార్య సంస్థనం బని పల్క,నరనాథ విభుఁడు యుద్ధ పరత నెఱయ.

క॥ లంకాభిముఖునై సి,శ్యంకుఁడు రాముండు ధర్మ సంశ్రయుఁ డౌటఁడున్
వంకయిడ రాసి కడిమి న, సాంకాశ్యము ధనువు గొని సు సంగతుఁ డయ్యెన్.

ఉ॥ తోడనె తమ్ముఁడు న్నడిచె దోర్బలసారులు వానరర్షభుల్
తోడయు రక్తదేశపతి తోడ విభీషణుఁ డోర యిట్లఁ జో
జూడ యనంగ మున్నొనఁగ సంభ్రమ మొప్పఁగ శత్రుమర్దనం
బాడఁగ నన మోటయని యాడుచు నర్దనము ల్సెలంగఁగన్. ౨౫

క॥ అరీకుఁ దగువారలు, తాఁగే యనఁగాఁ దనర్చు తారేయాద్యా
ధారుల హరివీరుల నెఱి, యూహాపోహయు నరసి రాముఁ డలరారె ధృతిన్. ౨౬

తే॥ హీనసమితి వ్యవస్థానస్థ రఘుపతి, హీరుచే నది భాసిల్లె వెరన్ను గాంచి
శోభనాంచితానక్షత్ర శుద్ధమూర్తి, మహిత శారది యగు పౌర్ణమాసివోలె. ౩౦

ఆ॥ పుడమి నడఁకఁ బొడరె బోరన నతిపీడ్య,మాన యగుచుఁ ద్రిస్యమాన యగుచు
సాగరమ్ము రమ్ము జూడ వానరబలౌ, ఘమ్ము తలము నెల్లఁ గ్రమ్ముచుండ. ౩౧

శా॥ భేరీమర్దలకాహలాదిరవసంభిన్నంబు రోమాంచదం
బై రక్షఃపురిఁ దోఁచె సంతసముల మా నాకోర్విశ మద్దాని బ
ల్వీరు ల్వానరయూథపు ల్వినిరి తోఁ బెల్లార్పి రత్యంతహా
ర్షారూఢిం దదమర్షణంబు తెఱఁ గిట్లా నాఁగ నొక్కుమ్మడిన్. ౮౨

తే॥ ఆప్లవంగాధిపుల గర్జ లంబరమున, దృప్తమేఘములవి గాఁగఁ దెఱఁగుపడుచు
గర్భనిర్భేద మొనరింపఁ గడలుకొనుట, రాక్షసులు విని రటు మహారాక్షపింటు.

చ॥ దశరథరాజనందనుఁడు తాఁ గనె సప్పురిఁ జిత్తవృత్తికిన్
విశదము గాఁగఁ బండువు నివేదితముం బొనరించుచోప్వనన్
దిశ లోలయించు మంగళవిధిప్రహితాఖిలవాద్యనాదముల్
భృశమణిసౌధరాజసునివిష్టకలాపరిచయంబు లొప్పఁగాన్. ౮౪

తే॥ ఆధ్వజపతాకికావళు లాత్తసార, తోరణద్వారగోపురాపూరణంబు
లావిమానాగ్ర్యలక్ష్మ్యవిద్యాప్రసక్తు, లరసి జానకిఁ బెరసె హృదంతరమున. ౮౫

ఉ॥ ఉమ్మలికమ్ము నెమ్మనము నూర్జితముం బెడదారి కీడ్వఁ దో
నమ్మిహిరాన్వవాయమణి యక్కట చిక్కనకాదె యొంటినై
నమ్మృగశాబకాక్షి ముదితాత్మిక సీత సతీవతంస మీ
యిమ్మున నిమ్ముపిడి యిటు లేఁబడుచుండఁగ నింతకాలమున్. ౮౬

తే॥ రోహితాంగగ్రహార్దిత రోహిణి యన, వితతవగ్రహాతిక్లాంత క్షితి యనంగ
రావణోపరోధంబున రాణసెడఁగ, నెట్లులున్నదియో సాధ్వి యెఱుకపడదు. ౮౭

క॥ అని దీర్ఘము నుష్ణము నగు, వినిశ్వసన మెడల రామవిభుఁడు సుమిత్రా
తనయుం గని తత్కాలో, చనతౌచితి తనర నిట్లుపలికె విధిజ్ఞా! ౮౮

సీ॥ చూడు మో లక్ష్మణా! చుక్కలతెరువెల్లఁ బొడుచుచున్నది లంక పొడవు పెరిగి
తలఁచినంత లొనర్చి దాఁకొల్పెఁ గొండపై నావిశ్వకర్మయుం దైన మయుఁడు
వెలిమబ్బు లొగి గ్రమ్మ విష్ణుపదం బట్లు బహువిమానాళిగ్ర పసఁగె నిదియు
మేలి సంస్థానము ల్మెఱుఁగులీనఁగ లీల నందె నైరమ్మదీ యూధిలక్ష్మి
తమకు నందనచైత్రరథములు చాల, వనెడు వనములు మత్తవిహంగలీన
మధుపఫలపుష్పతరులతామధురవాహి, సీశివానిలకలనల నిఁగుతిఁ దసగ. ౮౯

క॥ పలికెడుఁ జిలుకలు కలరవ, మొలికెడుఁ గలకంఠతతులు మధురలితములం
గులికెడుఁ గేళులు రసములఁ, జిలికెడు నిం దలిరులములు శ్రీ గిరులన్. ౯౦

ఆ॥ ముప్పొలముల సిరుల మొనసినదే వాని, గెలిచినదె విశేష కీర్తికలనఁ
గాని కాంతుఁ డంత కావరుం డనునదే, యొచ్చె మల్లభాగ్య మొంటి కగునె.

క॥ అని పలుకుచుఁ దఱియంజని, జనితోత్సాహమున బలము శాస్త్రవిధి విధిం
చెను నిలువ మోహరింపఁగ, ననుపమవీర్యుండు రాముఁ డధికృతి వెలయన్. ౯౨

—♦ శ్రీరాముఁడు గరుడవ్యూహమున సైన్యము మోహరించి శుకు విడిపించుట. ♦—

సీ॥ నీలుఁ డంగదునితో నెత్తి దుర్జయుం డయి యురమున నెలకొని యుండువాఁడు
ఋషభుండు వానర వృషభుండు బలముతో దక్షిణపక్షాప్తిఁ దనరువాఁడు
గంధహస్తితరస్వి గంధమాదనుఁడు దుర్ధర్షుఁ డా సవ్యపార్శ్వంబువాఁడు
ననుఁ బురస్కృతుఁ గాఁగ ననిచి నాతమ్ముండు తల నిల్చి దండడి సలుపువాఁడు
వేగదర్శిసుషేణులఁ బెరసి జాంబవంతుఁ డటు కుక్షి రక్షించు వాఁడు రాజు
జగముపశ్చార్ధ మప్పతి జాడఁ దేజ, మెసఁగ జఘనస్థలావన మొనయువాఁడు. ౯౩

క॥ ఈహారువున గారుడ మగు, వ్యూహము సమకట్టి ననిచి యొక్కట లంకా
గాహన కొనుసరింపంజను, నాహిత మిది మీఱ దెంచి నడువుం డనినన్. ౯౪

క॥ రాముని యానతి గైకొని యామెయి మొగ్గరము వన్ని యనలసులై వా
రాముకొని లంక కరిగిరి, సామంతులు మెచ్చి పొగడ జలజాతాక్షీ!. ౯౫

ఆ॥ మేఘమాల దఱిసి మెఱుఁగు లొప్పారంగ, నాకసంబు గ్రమ్ము నట్లుగాఁగ
రాము సేన హరివరప్రతిపాలిత, పుడమి నాక్రమించి పొల్చె నపుడు. ౯౬

మ॥ గిరిశృంగంబులుఁ బెద్దభూరుహములుం గేల్గొం దలిర్పంగ వా
నరవర్యుల్ పులకించుచుం దనుజు లన్నన్మారకుం బాఱెఁ బై
పెరుగంజొచ్చిరి లంక యింకఁ గలదే బీభత్సము ల్గారె యా
యరు లేముష్టులె తాలె చాలు నన నా నారూఢభావంబులన్. ౯౭

క॥ అంతట రాముఁడు నలినీ, కాంతునిఁ దేజమునఁ దొడరు కలనఁ దగి రుమా
కాంతునిఁ గనుఁగొని యిట్లనె, నంతనము దయాసముద్ర మయ్యై తెసరన్.

క॥ సువిభక్తము గ్రసవి యవు, డవికలముగ సైన్యములు మహాబ్ధిఁ గడచి లం
కవలను గన్నారము శుకు, నవశ్యము వ్విడిచిపుచ్చుఁ డతఁ డిలు సేరన్. ౯౯

ఉ॥ నాఁడుడు రాజశాసనము నం గపినాథుఁడు శుకు న్విముక్తునిం
గా వరవెంచి చేయు మనఁ గావలు నీతని వీడనయ్యెఁబో
దైవము మేలు గూర్పఁ దగ దా మన కం చలయించి వంచి రా
ధీవరు లొంటుఁడుం జనియెఁ ద్రికొని రక్కసితేని పాలికిన్. ౧౦౦

మ॥ వెడన వ్యాప్పఁగ రావణుండు శుకుని న్వీక్షించి యోరోరి! యీ
పెడరూపంబు ఘటిల్లెఁ గట్టుపడితే భీతిల్లితే తెక్కలి
ట్లుడలం గాఁగనె సిమి చంచలమునం బ్లోలాంగతు ల్నీవు లోఁ
బడ హాస్యాస్పదుఁ జేసి పుచ్చిరె కపు ల్పాటిల్లఁగాఁ దెల్పుమీ. ౧౦౧

క॥ అని భయసంవిగ్నుని దై, త్యుఁ సి తేఁ డడుగంగ వాఁడు తడయక తగిన
ట్లనయించ నుత్తమోత్తర, మనుపమగుణసదన! చంద్రహాసిసువదనా! ౧౦౨

—♦ శుకుఁడు రావణునితోఁ దనపాటు చెప్పుట. ♦—

సీ॥ నాథ! నీచనుమన్న నయ మెంచి పున్నీటి యుత్తరపుందీర మొలయఁగంటి
నీచెప్పిన ట్లంటి నియతిమై నక్లిష్టమృదురీతిఁ గపినాథుఁ డెదిరి వినఁగఁ
జూచినంతనె మేలి చూ ప్పెన్నకయె మింటి పైఁబ్రాఁకి కపులు న న్బట్టుకొనిరి
పొడిచిరి పిడికిళ్లఁ బొనుపేది పొనుపడ ద్రొక్కులు విఱిచిరి ముక్కులుగను.
బలుకు తెలుఁగు లేదు ప్రశ్నోత్తరంబులు, పొడమ వచటఁ దోడబుట్టి నదియ
యలుక వారి త్రైక్ష్ణ్య మందరానిది యన, నేమిగలదు వాద మింకమీఁద.
ఆ॥ రామ రామ రక్ష రక్ష యటంచు నే, మొఱ్ఱపెట్ట నతఁడు ముదల యిడఁగ
నెట్లొ విడిచి రెగసి యే మందు ననునంతఁ, గడఁగి కట్టి యిడిరి కదలనీక. ౧౦౪
క॥ వికట మగు పలుకు పలికెను, బ్రికటబలుఁడు ప్లవగపతియుఁ బార్థివుఁ డింకన్
సుకరముగ నొడువువాఁడే, యకలంకత యెట్లు పొసఁగు నరిపక్షమునన్. ౧౦౫
ఆ॥ ఆవిరాధహంత యాకబంధవిరోధి, యాఖరాంతకుండు హరిబలములు
పతియుఁ దోడుగాఁగఁ బ్రిబలినాఁ డిప్పుడు, చెలువ యున్నచోటు సేరఁగాంచి,
క॥ ఆటాడినట్టులే ము, న్నీట న్సేతువు రచించి నీరధి తీరం
బోటమి లే కారసి తృణ, దాటతృణీకరణ మెంత యనె వి ల్గొనుచున్. ౧౦౬
ఉ॥ కొండలఁ బోలి మేఘతతి కొత్తల కేమనఁ జాలి దండ ను
ద్దండతఁ గ్రాలి నేలకనితా నిడనోపు ననంగ నల్గడల్
నిండఁగ నోలి వాలిసుత నీలముఖాద్యులు ఋక్షవానరుల్
గండరగండ రాముకొనఁ గాలము సేకురె నింక లంకకున్. ౧౦౭
తే॥ సంధి పొసఁగదు రాక్షస సంఘమునకు, వానరేంద్రచమూపతీ వాహమునకు
దేవదానవతతుల కా తీర్పు నెఱప, వచ్చుచున్నారు కన్నారు వలనిగములు.
ఆ॥ ఆక్రమింప నవల నయ్యెడు మే లున్నె, మనకు నొండు కీడుమాట పుట్ట
కున్నయంతలోనె యువిద నిత్తువొ లేక, యెదిరి చక్కనిలువ నెంతొ యధిప.
తే॥ రాజు పలుకు పలుకె కపిరాజు పలుకుఁ, దమ్ముఁ డనినట్టులే నీదు తమ్ముఁడు ననుఁ
జాలుదురు వారె సకలంబు సంహరింప, నంద ఱేల రాముఁడె యోపు ననధరింప.
ఆ॥ ఎట్టి రూపు గంటి నేమేమి వినఁగంటి, గంటిలేని యెఱుకఁగడలుకొంటి
రాముఁ దఱిసినంత రావణా! యది నాదు, మదికె ముదల యొండుమాట లేల.
క॥ లంకారిప్రభృతులు త, త్కింకరులఁటె వారి గెలువ దేవుం డొకఁ డే
వంకఁ గలవాఁడు సందియ, మింకం జనదేని నిలిచి యింతయుఁ గనుమీ. ౧౧౩
తే॥ పెద్దపెద్దలు పేరును బెంపుఁ గన్న, వారి నెట్టెట్టొ వివరింప వచ్చునేమొ
కాని కడతేర్ప వచ్చు నీ కడలిపొంగు, ఖంగు రని పల్కరా దెడఁ గదియరాదు.

తే॥ తొమ్మిదయి దేడు వేలతోఁ దొడరు లెక్కఁ
గోట్లు శంఖసహస్రము లొక్కసరు బృంద
శతములును గాఁగ నున్నారు సచివు లినజుఁ
గలిసి మనువారు పెరవారి గణన మెట్లొ. ౧౧౫

—♦ శుకుఁడు రావణునకు రామతత్త్వ మెఱింగించుట. ♦—

క॥ ఇంద ఱఁ గొని యందమ్ముపై, నందముతో రాముఁ డిచటి కరుదెంచె నెవం
దుందుఁ జన నైన మనసీ, డందిచ్చెద నున్నమాట కరమఱ లేలా. ౧౧౬
ఉ॥ కాయజుఁ గన్న తండ్రి యగుఁ గాని మనుష్యుఁడు గాఁడు దేవ నా
రాయణమూర్తి రాముఁడు ధరాత్మజ లక్ష్మి జగద్ధితస్థితిం
బాయనిరీతి న్మెలఁగుఁ బా యొనరింతురు తల్లిదండ్రులే
కా యటుగాన వారిదెసఁ గల్మషవర్తనము ల్పొసంగునే. ౧౧౭
తే॥ ఆజగద్ధాత్రిఁ జిచ్ఛక్తి నఖిలలోక, మాత సీతను నేత కన్మలఁచి యొడిచి
తెచ్చితి నటంచుఁ దలఁచుట తెలివి లేమి, గాని తద్వాదులకు భిద గానఁబడదు.
సీ॥ క్షణనాశకలిత మీసంసార మన మేను క్షణభంగురము గాక సంతతంబె
పాంచభౌతిక మది పంచవింశతితత్త్వ కలన బుద్బుద మట్లు గాని పించు
మడఁగుచుండును రక్తమాంసాస్థివికృతంబు దుర్గంధమలమూత్ర దూషితంబు
నై జడం బలదాని కై బ్రహ్మహత్యాది పాతకంబు లొనర్చుఁ బ్రాకృతుండు.
తన కహంకృతిబంధంబు తప్పలుసూపఁ, జేయరాని కృత్యము లెల్లఁ జేసి తనువుఁ
బాసి యఘసుఖకారణ పాపపుణ్య, భోగలబ్ధికి వెండియుఁ బుట్టుచుండు. ౧౧౯
క॥ మే నే నను నజ్ఞానం, బేనాఁటికి వీడకుండు నెడలదు బంధం
బానాఁటివఱకు నట్టులు, గాన వికారప్రపంచ కలనలు గలుగున్. ౧౨౦
క॥ ఆత్మ విశుద్ధుఁడు ప్రాజ్ఞుఁ, డాత్ముం డద్వయుఁ డచలుఁడు నను తత్త్వధృతిన్
స్వాత్మపరుఁ డగుచు నెప్పుడు, నాత్మవశతఁ బోఁడొ ముక్తుఁ డౌ నవు డనఘా.
మ॥ నిరయస్వర్గముల న్స్వసూకరతనూ నిష్ఠత్వమందు న్నరా
మరపిండంబులయందు భోగములు సామాన్యంబు లై యుంట మే
లెఱయంజాలఁడు దేహి దేహకలితాహంభావ మట్లుండఁగా
విరతిం గాంచి సుఖించు సత్తముఁడు దా విశ్వాధికుం డౌ స్థితిన్. ౧౨౨
ఉ॥ కావున నీవు శుద్ధమతిఁ గైకొని మోహరతిం ద్యజించి స
ద్భావము కల్మి నౌ విరతి దారసుతాదులపట్లఁ గొంచు సం
భావన సేయు మాత్మహిత పద్ధతి నప్పరమార్థతత్త్వమున్
బోవుదు ముక్తి కాపె నిన్నుఁ బూరుషు డంచు వరించి మించఁగన్. ౧౨౩

ఆ॥ కలితభారతాఖ్య కర్మభూమి జనించి, యందు నేని ద్విజత నధిగమించి
యాత్మతత్త్వ మిట్టి దని యెంచి విదితుఁ డౌ, వాఁడు దేహభోగ వశ్యుఁ డగునె.
ఆ॥ బుద్ధిశాలి వైతి పొడవుపడితి వెల్ల, శాస్త్రములును జదివి చదురుగొంటి
శక్తిఁ బొందవె మేలి జపతపోయోగాప్తి, నిట్టి బంధ మేల నొదల దధిప. ౧౨౬
తే॥ బ్రహ్మకులమునఁ బొడమిన బ్రాహ్మణుఁడ, వాపులస్త్యుని మనుమండ వరసియుగల
నైన భోగేచ్ఛ లుడిగి పరాత్మ గాము, భక్తి సేవించి గాంచుము పరమపదము.
తే॥ మాతృవత్పూజ్య సీత గా మవనిభునకు, నప్పన మొనర్చి తచ్చరణానుచరుఁడ
వగు మఖిలకల్మషవిముక్తి నందఁగాంతు, వతఁడు చేపట్టి ప్రోచు నిన్ననవరతము.
చ॥ మకరతకాంతికాంతు రఘుమండను బొంత ధరిత్రిపుత్రి సుం
దరవుఁ గడానిబొమ్మ ధృతిఁ దాగ్నము నేర్పున లక్ష్మి యంచు శ్రీ
హరి యనుచు న్భజింపు మనుజార్కతనూజవిభీషణార్చితుం
డరమఱ లేక గాంచు నిను నాదట ధన్యుఁడ వౌదు రావణా. ౧౨౭
ఆ॥ విభుని శరణుఁజొచ్చి విష్ణులోకమునకుఁ, బోవువాఁడ వట్టి పొలుపు దక్క
లేని నేగువాఁడ వెట్లు సద్గోగతి, కింత నిజము నాదు మాట మఱయుము. ౧౨౮
క॥ అని యిట్లు ప్రబోధించెను, వనజాక్షీ ! వాఁడు దనుజ వల్లభునకు శ్రీఁ
దనరె శుకగీత నా నది, జననాది క్లేశశమని సన్నుతి యగుచున్. ౧౨౯
క॥ ఆశాసనంబు వాని క, నాశాస్యము గాఁగఁ దోన యదరిపడుచు న
య్యాశరు దహించునో యన, నై శాంతి దొరంగి యిట్టు లనె శైలసుతా. ౧౩౦

—♦ రావణుఁడు కోపించుట. ♦—

శా॥ ఓరీ దుర్మతి ! ముజ్జగంబులకు నే నొక్కండ శాసింపఁగా
నై రాజిల్లుచునుండఁ గింకరుఁడ వీ వయ్యు న్వలం కింత లే
కీరీతి న్వచియింపవచ్చితివి సి గ్గేమాయెరా శిష్యుఁడే
లేరా యేఁడు గురుండ వైతి వికనో లిం గాంతు విస్తారముల్. ౧౩౨
క॥ శిక్షించితి మంచిగ నిను, శిక్షించెద ననినఁ బూర్వసేవాకృత మా
దాక్షిణ్య మెడలకున్నది, పక్షీ ! యెటఁ బోయి నైన బ్రదుకుము సరగన్. ౧౩౩
సీ॥ ఇత్తునే సీత నే నీరేడుజగముల వా రొక్కటై యెత్తివచ్చి రనిన
రాముఁ డెన్నఁడు గ్రిమ్ము నో మచ్ఛలీముఖతతి యామని బ్రిఫుల్లతరు తతిగతిఁ
దోలు టెట్టో వానిఁ దూణీశయాత్మీయశరముల నుల్కలఁ గరని బోనా
నుదయించుచునె రవి యుడుల దీప్తుల నెట్లు బలము గైకొని వారి ప్రభ లడంతు
నెఱుఁగఁ డీవేగ మీగతి యీబలమ్ము, నెట్లు సాగరమారుతాహీనవిదిత
ము లని సవిషోరగమ్ము లీ ములుకులనియుఁ, గాన వచ్చుచునున్నాఁడు కదనమునకు.

తే॥ నాధనశ్రేణి శరకోణ నాదిత యుగి, ఘోర జ్యారవతుముల యార్తోరుఘోష
హేతునాగాచవినద వాయింతు నిపుడె, యహితసేనామహారంగ మధిగమించి.

తే॥ వేయుఁగన్నులు గల యింద్రుఁడో యనలుఁడో
వరుణుఁడో యముఁడో వైశ్రవణుఁడో నన్నుఁ
జెనకి ధర్షింప రణభూమి సీమఁ జేరఁ
బాఱెనంత నె భీతుఁడై పరువు లిడఁడె. ౧౩౬

తే॥ ఇట్టి కారు లఱచినఁ బైపైఁ హింససేఁత, నాయ సుగు జాలిపడినది నామనంబు
చూచి మొగ్గవోక పరిశేఁడుచూడ్కి కెదుట, నిలువకుమనంగ వాఁడు వినీతుఁడగుచు.

—◆ శుకుని పూర్వజన్మకథనము. ◆—

ఆ॥ దండ మిడి ప్రసాద ముందుగాత మటంచుఁ, బాసె నచటు శుకుఁడు బ్రాహ్మణుండు
బ్రహ్మవిత్తముండు బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు మున్ను, వాని కిట్టి విగతి వచ్చిపడియె. ౧౩౭

శా॥ వానప్రస్థవిధానముం గొని మహావన్యస్థలిన్ నిల్చి క
ర్మానూనస్థితిఁ బొల్చి జన్నములు నిత్యంబాచరింపంగ న
ద్దానం దానవనాశ మేర్పడఁ బ్రమోదంబు బెబ్బ దేవాళి క
ల్యాణం బాటున కోర్వ కయ్యసురు లొయ్యన్ వైర మేపారఁగన్. ౧౩౮

అ॥ కాచియుండి రప్డు కడు నగ్గలిక వజ్రదంష్ట్రుఁ డనఁగ నెగడు దైత్యుఁ డొకఁడు
ధారసల్లి తవిలి తెఱచి యుపకార, మొనరఁగూర్పఁ దలఁచు చుండునంత. ౧౪౦

క॥ పిసుగ్రీసుఁ దగ స్వామినివరుఁ, డాశ్రమపదమున కొకప్పు డరుదెంచినచో
బ్రశ్రితుఁ డగుచు సమర్చల, నక్రముఁ గావించి యాతఁ డాఘనుతోడన్ ౧౪౧

ఆ॥ చెలుకితాంబువిధపి మహాత్మ! నాయింట, భోజనంబు సేసి పుణ్యాతముని
స న్నెనగ్న్ని మనుచు నాతండ్రి! ప్రార్థింతు, నవిన వల్లె యనుచు నాతఁ డలరి.

ఉ॥ స్నానము సేయఁగాఁ జనిన నందు గ్రహించి తపస్విరూపునన్
దానవుఁ డేగు దెంచి ద్విజుఁ దద్దయుఁ గన్గొని పెద్దకాల ము
న్లె నెఱి భాగమాంస మొసఁగే కిఱవా యెను దానితోడి సా
బానము వెట్టుమన్న నది పొందుగఁ గూర్పఁగఁబంచె నాతఁడున్. ౧౪౩

ఆ॥ భార్య భర్తయాజ్ఞఁ బడసి యత్నంబు సరంప, మాని భోజనేచ్ఛ మలసియుండ
నాతి యేగి మొఱఁగి యాకారూపునఁదోఁచి, యసురు మనుజమాంస మొసఁగచనియె.

చ॥ అది గని మౌని యీ మిషమహా సమకూర్తి యమేధ్య మింత దు
ర్మద మెటు గట్టె నీకిదియు మానిత మయ్యెనయేని నట్టులే
పొదలెదుగాక రాశి వయి పొమ్మని సంయమి తిట్ట దానికిం
గదలెను గాలిచేఁ గదలికాండముఁ బోలి ద్విజుండు భీతుఁడై. ౧౪౪

క॥ నీచెప్పినట్లుచేసితి, నోచీరాంశుకవరేణ్య ! యొలసి మలసి యూ
లోచించి మంచిమాంసము, నీచతురతఁ గూర్చ మనవె నీ వనుచు వెసన్. ౧౮౬
క॥ చరణముల వ్రాలి యిట్లా, చరణము నే కొలుఁగ నటాని చౌదరి ! సదయా ! స
న్నరుణింపు మింక నీవే, శరణ మన న్మనమునందు సందియ మొదవన్. ౧౮౭
ఉ॥ తాను ముహూర్తమాత్రి మట ధ్యానసమాహితుఁ డై తనర్చి యుం
డా నెటి దానవాచరిత మంతయుఁ బోల నెఱింగి త ద్విశం
డేనియు లేదు నీవలన నెంచి ఖలుం డాకరక్కసుండు నీ
కీనికృతిన్ ఘటించె నిఁక నే నున నే మగుఁ గర్మలబ్ధికిన్. ౧౮౮
సీ॥ ఆర్య ! నీ కీకష్ట మవిచారమున వచ్చె నాప ల్కమోఘంబు ననుచు నింక
రక్కసిమే నొంది రహి రాత్రి సేందుఁ డా రావణుఁ గొల్చి సద్వ్యాన మొప్ప
వర్తించుచుండు మవ్వాని వధింపంగ నాదినారాయణుం డఖిలజగతి
మనుప దాశరథి యై మహిఁ దోఁచు రామాఖ్యఁ బ్రహ్మాదులటు వేఁడఁ బ్రభునిగ
వానరౌఘతత్ప్రధానులు తనుఁ గొల్వ, నబ్ధిఁ గట్టి లంక కరుగునప్పు
చారకృత్యమునఁ బ్రియసక్తి నైన నద్దేవుఁ, గాంచువాఁడ వన్న నంచు నేల. ౧౮౯
ఉ॥ ఆనవమోహనాకృతి మహామహు దేవు సనాతను జన్మ ని
జ్ఞానవిశిష్టతం గని విచారవిహీనుఁడ నై కడంగి య
జ్ఞాన మడంగ నయ్యసుర సన్నిధి గాము గొనమ్ము తెన్ని యో
పూనిక నెన్ని శాప ముడివోవఁ గృతార్థుఁడ వయ్యె దమ్మి యున్. ౧౯౦
క॥ మలకలు దలఁగఁ గరతలా, మలక మగుం బరమపదము సుహితుఁడ నగుచున్
వెలసెద వాదట మోదము, వెల సెప్పఁగ నాక నిగమ వేల్పులు పొగడన్.
ఆ॥ అనుచు నానగొల్పి యాసంయమీంద్రుఁడు, చనె యథేచ్ఛ నట్టి చంద మెల్ల
రాముఁ గాంచి మించి రావణు బాధించి, యతఁడు భవ్యపదవి నధిగమించె.
క॥ ఒక్కొక్కరుల భాగ్యం బటు, లెక్కిం బరకోటి కవ్వ డేమనవలెఁ బెం
పెక్కిన మదమునఁ బొదలెడు, నక్కటి నాత్ములకుఁ దక్క సనవద్యగుణా !. ౧౯౩

—♦ రావణుఁడు శుకసారణు లను గూఢచరుల రాముని కడ కనుపుట. ♦—

ఆ॥ అంత నసురనాథుఁ డమ్మేటిసంద్రంబు, దాఁటి దక్షిసి యున్నవాటు లప్పు
గొలువరాఁగఁ జదురు గొని కూర్చుకొనె శుక, సారణు లను మంత్రిసారములను.
ఉ॥ వారు పరాకు దేవ ! యన వారలతో ననె శ్రీమదంబు చె
న్నారఁగ దుస్తరం బతిసమగ్రము సంద్రము దాఁటి గేశవుల్
వారిధి సేతుబంధనము వార కొనర్పఁగ రాముఁ డెమ్మెయి
న్నేరిమిఁ గన్నవాఁడు మది నెట్టన సందియ ముద్భవిల్లెడిన్. ౧౯౫

ఆ॥ నమ్ము సేతుబంధనమ్ము నే నెట్లున్న, నలయు నరిబల మ్మవశ్య మరయఁ
గాన మీర లొడ్డ కనుమొఱంగి తదంత, రమ్ము సొచ్చి తత్పరత్వ మొసఁగ ౧౪౬
సీ॥ పౌరుషం బెట్టిదో పరిమాణ మెంతలో ఘను లెందఱో ప్లవంగములలోన
సచివు లెవ్వారలో సమ్మతు లెవ్వారో రామార్కజులపైని రక్తి నెఱపు
వార లేవారలో శూరత్వమున ముందుఁ దొడరువా రేసంఖ్యఁ గడవఁగలరొ
కట్టిన సేతు వేకట్టునఁ దనరునో యబ్ధి నెమ్మెయి దాఁటి యఱిమినారొ
యెవ్వ రెవ్వరి కెట్టెట్టి లేఁపువియని
సన్నివేశములో వృత్తిజాడ లెట్లొ
యమ్మహావరార్థు లగువారి కందఱకును
సైన్యనాథుం డెవఁడొ చర్చ సలుపవలయు. ౧౪౭
తే॥ రాము వ్యవసాయవీర్యము ల్క్రమమును బ్రి
హరణములును లక్ష్మణుని వౌ నవ్వి యన్ని
యును విమర్శించి వేగమే యొలయుఁ డీమి
నెంట నేనియుఁ జిక్కని నెరవు మెఱయ. ౧౪౮
తే॥ అని సమాదిష్టులగుచు నద్దనుజవీరు, లిరువురును హరిరూపము ల్పొరసి యాబ
లంబులోఁజొచ్చి యున యచింత్యంబు రోమ, హర్షణంబగుచుండఁ బ్రహర్ష మెడల.

—♦ శుకసారణులు పట్టుపడి రామునిచే ననుగ్రహింపఁబడుట ♦—

ఉ॥ కొండల నిర్ఝరంబులను కూటములన్ గుహాల న్సముద్రపుం
దిండులఁ దద్వనస్థలుల దాఁగ్కను బాయల నిండి సిందుచున్
సిండఁగ ... సించుచు నెఱి నెక్కొని నెక్కొను సైన్యవార్ధి యు
ద్దండతఁ గాంచి ... డఁ దా రసముస్థల యొరి సుందరీ! ౧౫౦
ఉ॥ వారల గుట్టుతెంగి రఘువర్యుని ముందటఁ బెట్టి వైరికిన్
వీరలు చారు లిచ్చటివి వేచనము బొసఁగ వఁ జేరినా
రూరక పీడగా వని గుణోజ్జ్వలుఁ డార్యవిభీషణుండు పో
ల్పారగ సచింప సొంపించిరి వారా ఘునమున్నెంత్రి మతంతి నైను చెడన్. ౧౫౧
క॥ రక్కసుల లెనిమంత్రులు, కక్కు ... బయల్పడంగఁ గలఁగి వ్యథితులై
... జీడి ... బ్రిదు కని, యక్కరుణాంబునిధిఁగూర్చి సాంజలిపుటులై.
ఆ॥ రామ! రఘుచంద్ర! రావణుఁ డనుపంగ, వచ్చినార మిందుఁ జొచ్చినార
ముభలబలవిశేష మారయుపనిఁ బూని! యింతెనట్లు నిజ మహీనచరిత! ౧౫౩
తే॥ అనిన నవ్వుచు భూతహితాధికృషుఁడు, రామచంద్రుండు త్రైలోక్యరక్షకుండు
వారిఁగనిపల్కెఁ గంటిరే వలనుతెల్ల, మమ్ముఁ బరికించితిరె యొంటి మలయువారె.

సీ॥ అధినేత పనిచిన యాకృత్య మంతయు నింతకే తీర్పంగ నేని నెయిమనఁ
డం దించుకంతయు సంశయపడ నేని నల్లెడ లారసి యెఱుఁగఁ గాంచు
డది యసాధ్యము కాఁగ మదికిఁ దోఁచినఁ దోడు సూచి విభీషణుఁ డనుమానముల సిరంపు
చిక్కితి మింకెట్లు జీవింతు మే మంచుఁ దలఁకు గ్రక్కొనకుఁ డీ దండ సేఁడ
పట్టుబడినవారిఁ బాఱిపోయెడువారి. శరణుడించువారిఁ జంప మొప్పదు
నెగిచిపడెడువారి నేయుదు మిల్లాట, మీర లారసి యిచ్చమెయి మెలఁగుఁడు.
ఆ॥ అడుగుచున్నవార లన్న విభీషణా!, వీరి విడువుమయ్య! విధియు నదియ
శత్రుపక్షకృతివిచారులు చారులు, తెరువువట్టి యెపుడుఁ దిరుగుచుండ్రు. ౧౬౬
ఉ॥ ఓచరులార! మీరు భయ మొయ్యన వీడి పురంబు సేరి దో
షాచరనాథుని న్గనసి చక్క వచింపుఁడు నాదు పల్కుగా
నేచతురత్వ మెబలము నెక్కటి నమ్మి మదీయ సీత స
ట్లాచికొనంగఁ దెచ్చి తది యయ్యదియుం బ్రకటింపు మిప్డటన్. ౧౬౭
క॥ ఎక్కటి రాఁబోకుము నీ, చక్కటి సైన్యములఁ గాంచు సహజులు సుతులుం
బ్రక్కలఁ గాచుకొనంగఁ బెం, పెక్కిన ధృతి సమరభూమిఁ బరియుము కడఁకన్.
ఆ॥ ఎల్లి దెల్లవాఱు టే మెద ల్నిలంక, నాశరౌఘ మగును నాశ మగుదు
గోపురాట్టవప్రికూటకోటులతోడ, నాశ లుండ వింక నాశగాంచ. ౧౬౮
క॥ భీమ క్రుధ యిర్వ్యొడంగడు, నేమమునఁ గ నున్నయది యనీకయుతుని సి
న్నే మరులుకొన్నయది కొన, నామఘఘ్నుని యశని దానవౌఘముఁ బెలెన్.
క॥ అని తెలిపిన సందేశం, బనుపదము గ్రహించి విజయ మందుము దేవా!
యని పలికి చనిరి వారఁ, య్యనుపమగుణు ధర్మవత్సలాంఘ్రుఁ బొగడుచున్. ౧౭౦

—♦ శుకసారణులు రావణునకు రామబల మెఱిఁగించుట ♦—

ఉ॥ అంకము సేరి రావణు నిరంకుశుఁ గన్గొని వార లొక్కటన్
శంకలుదక్కి వాకొనఁగ సాగిరి దేవ! విభీషణుండు నా
శంకరుఁ డౌచుఁ బట్టుకొని సన్నిధి సేర్చిన నమ్మహాస్వ సై
మంకరుఁ డాత్తధర్ముఁడు ప్రమాణము రాముఁడె మమ్ము వీడఁగాన్. ౧౭౨
మ॥ ఒకచోఁ జేరిరి వారు నల్వురు మహోద్యోగంబు చెన్నొంద భా
సకుఁ డారాముఁడు లక్ష్మణుండు రిపుసంజాతుండు సీతమ్ముఁడున్
బ్రకటశ్రీకుఁడు భానుపుత్రుఁడును నేపట్టేసి గుట్టేనియున్
వికలత్వంబును గాంచఁగాని మన వోవిఖ్యాతశౌర్యోదయా! ౧౭౩
ఆ॥ పెల్లగించి లంకఁ బెరచోటఁ బెట్టంగఁ, జాలువారు వారి జాడ లేల
యొకఁడె యంతపనికి నోపు నం చెఱిఁగించు, రాము రూపరేఖ కామతములు.

ఆ॥ వారిచేత గుప్త వానరవాహిని, ముంచు నెల్లలోకములుఁ గడంగి
అది సురాసురులకు నయ్యింద్రునకును దు, ర్ధర్షతరయు కాని తరముపడదు. ౧౭౫
క॥ అంబుధిఁ గడచినపుడె ది, వ్యాంబోఘు మమోఘు మనఁగ నై యదియు నిరా
లంబ యనరాని తీర్పున, నంబరము గ్రసించుచుండె నభిరామముగాన్. ౧౭౬
తే॥ అతిదృఢమనస్కు లోజస్వు లాజిలోల, సులు వనౌకసు లవ్వారి వలని ధ్వజిని
హర్షగాప యనఁగఁ బోలు నలుకఁ జాలు, రామునమ్మెలుబంతిఁ గూర్వ నగుమేలు.
తే॥ పథ్య మక్లీబమును నయి పరఁగుచున్న, తదభిభాషితమును విని దశముఖుండు
తన్నిషేధతత్పరుఁడు నై తనరెఁ గాని, రూఢపద మెన్నఁబోఁడు మూర్ఖుండు వాఁడు.

—♦ రావణుని యాత్మస్తుతి. వానరబలవిచారణ. ♦—

క॥ నన్నెదిరి దేవదానవు, లన్నెతి గంధర్వనరులు నణుమఁదలఁచిరే
నిన్నేలక న్నిత్తునె, యన్నఅజాణతన మెల్ల నరయం జనదే. ౧౭౯
ఉ॥ శంకిత వీవు సారణ! విచారణసేయక చేల వోట ని
శ్శంకితవృత్తి మీఁ దరయఁజాలక జాలక యెన్న కూరకే
గొంకక కూడిరానయిన కోతులనీతులు గెల్పు గూర్తు రం
చుంకువఁగోరు రాముఁ గసి యోటమి గాటముగా వచించుటల్. ౧౮౦
చ॥ సమరమునందు నన్నెలువఁజాలఁ డొకండు నిజమ్ము లెంచ డటం
చమరవిరోధ యాచరుల నాదటఁ దోడ్కొని చంద్రపాండరం
బమితసముచ్ఛ్రయంబధికలంబితమై తగు నొక్క దివ్యహ
ర్మ్యముననఁ దనర్చెఁ గృద్ధుఁ డయి యంతయుఁ గన్గొను మంతనంబునన్. ౧౮౧
ఉ॥ ఏమొడఁ గాంచినం ప్లవగులే యనసైగిరి వార్ధి వన్యలం
దాముల దోటలం దవనియం దొకయించుక యేని రిత్తవో
టై యిది గానఁగనంబడక యీయితనై తగు తద్బలౌఘముల్
బాయసికిన్నఁ గన్గొనియెఁ బాలసుఁ డయ్యసురుండు చిన్మయో! ౧౮౨
తే॥ అప్లవార మసంఖ్యయమై తనర్చు,
రాము సైన్యంబు వీక్షించి రాక్షసేంద్రుఁ
డనిగు సారణుఁ గసి తొంటి యాపదంబె
యరయఁ డాపదంబుధిఁ దీర్చు నాపదంబు. ౧౮౩
ఉ॥ ఎవ్వరు ముఖ్యు లందు సుగుణోడితు లెవ్వరు శూరు లెవ్వరిం
కెవ్వరు సద్బలాఢ్యులు మఱెవ్వరు ప్రోద్యతశక్తి లంకఁ జొచ్చెఁ
జివ్వకుఁ గాలుద్రువ్వెదరు చేర్చెఁ జెవి న్విభుఁ డట్టి వారివ
లక్షవివరం బొగి న్విశదమై తగ నాడఁగదంగు మిత్తఱిన్. ౧౮౪

తే॥ యూథపులకైన యూథపు లొప్పువారి, పై నియుక్తు లమాత్యు లేపగిదివారొ
యప్రధానప్రధానాప్తు లనువుపడఁగ, దెలుపు మోయిసారణ! నీదు ధీప్రసక్తి.

క॥ అనిన వినిపింతుఁ జెల్లము, గనె నీయడిగిన తెఱంగు గలయ నరసి వ
చ్చినవాఁడ నగుట నంతయుఁ, గనుకలి నిశ్చిత మొనర్పఁగాఁ జను నధిపా! ౧౮౭

—♦ సారణుఁడు రావణునకు రామసైన్య ప్రభావ మెఱిఁగించుట ♦—

ఉ॥ అంకిలి దేఱి లంకఁ గని యార్చెడు నార్పులు నింగిముట్ట సా
శంకతమై వడం కెడు ప్రసంగము దీనికిఁ గూర్చినాఁడు ని
శ్శంకులు నూఱువేల కగు సైన్యపతు ల్దనుఁ గొల్వ నీలనా
మాంకుఁ డధీశు వాహినుల కాతఁడె చేఁ డర లేక గాంచితే. ౧౮౮

సీ॥ ఎగుభుజమ్ములు సాచి యెగయించు నింగి న ట్లడుగుల భూతలం బవియఁద్రొక్కి
బీరమ్ము గ్రోధమ్ముఁ బిరికొన లంకకై యావలించుచుఁ జూడ్కు లగ్గిఁ జేయు
దెసలు గ్రక్కదలంగఁ దివిరి లాంగూల సమాస్ఫోటనక్ష్వేళ లావహించుఁ
గొండకొమ్మనఁ దమ్మికొనపూలరంగున తీర్పొందు తనదు మేనేర్పరించు
వాలి తఱువాఁతి వాలి రాచూలి మెచ్చుఁ బ్రొద్దుచూలి యలర్చిన ముద్దు దన్నుఁ
జిన్నయొడయనిఁ జేయంగఁ బేరు పెంపు, గన్నవాఁ డంగదుఁడు సిరి గొన్నవాఁడు.

ఉ॥ నిన్నదె యాజికిం గడఁగి నెట్టనఁ బిల్చుచునున్నవాఁడు సం
పన్ను నొనర్తు రాము నని బాసలు సేసెడు చిన్నతండ్రికిం
దిన్నని బంటు స్వర్పతికిఁ దీరుగ నప్పతివోలె విక్రమం
బన్నువ గాదు బుద్ధిబల మంతకుమీఁదు గణింపఁజొచ్చినన్. ౧౮౯

తే॥ ఎంత లొనరించె హనుమంతుఁ డిచటు ద్రొక్కి
యంతయును వీనియలవార్పె యనఁగఁ జెల్లు
నిరువురును రామహిత మెద నెంచువారు
జోడుకోడెల కా నెందుఁ జొచ్చువారు. ౧౯౦

క॥ బహువానరేంద్రయూథపు, లహామహామికఁ దన్నుఁగొలిచి యరుదేరఁ గడుం
బహుమాన మొనయు తలఁపున, విహరించెడు నీదుమొనల వెస దుర్గయుఁ దై.

ఆ॥ అతని ననుసరించి యార్భటులెసలఁగంగఁ, బెద్దసేనఁ గొంచు బెట్టిదంబు
సూప నెంచువాఁడ చూ నలాఖ్యుఁడు సేతు, హేతుభూతుఁ డటు ప్రభూతబలుఁడు.

ఉ॥ మేనులు వెంచుచుం బుడమి మెట్టుచు గర్జ లొనర్చుచుం బొరిం
బూనిన యాగ్రహమ్ము నెఱి బుట్టిన దిట్టలు జృంభణ ల్మహా
గోనినదంబులం దెగడ ఘోరులు చండులు చండవిక్రము
ల్గా నగు సైనికు ల్మొనయఁగాఁ గడు నొప్పెడు వాఁడు గంటివే. ౧౯౩

ఆ॥ అరయ నష్టశతసహస్రము లర్కకోటి, శతము లనఁగఁ దనరు చందనాద్రి
వాసిసైన్య మతనివలనిది పతి మెచ్చ, వడసె లంకఁ గెడపఁ దొడరినాఁడు ౧౯౪

ఉ॥ శ్వేతుఁ డనంగ వాఁడె రణసిద్ధికిఁ దూఁగెడు వెండికొండ వి
ఖ్యాతుఁడు ముజ్జగంబుల రయంబున బుద్ధిని విక్రమంబునన్
జేతముఁ జిక్కఁబట్టి విభు చెంతకుఁ బోవుచువచ్చుచున్నవాఁ
డేతతి నొప్పఁ దోఁపెడుటయే బలమంతయు సంతసింపఁగన్. ౧౯౫

క॥ అమితోద్ధతం బనీకం, బమర్షమయ మంతరంగ మనుపమ తేజః
క్రమ మధిభాస్కరలక్ష్యం, బమరనిభుం డతని పేర నిరంతరము లగున్. ౧౯౬

తే॥ గోమతీతీరమందు సంకోచనాఖ్య, నమరు నానాద్రుమాంచిత మైన శిఖరి
నుండి శాసించువాఁడు మున్నోజమెయిని, వాఁడె కుముదుండు యూథపవర్యుఁ డధిప.

క॥ బలము లమేయము లీతని, బలసి కొలిచి కన్నునన్నఁ బర తేరఁ గడున్
జలమున లంకె చెసకుఁ జూ, డ్కల నలవాల్చెదుఁ బ్రినక్తి గొనకొనుచుండన్.

ఉ॥ వాలము లెట్టు గ్రాలునవి వాలమువాలము లెన్ని బాఱలో
వాలుగ నాఁగ బాఱులిడి వర్ధిలి పీతసితారుణంబు లై
పోలఁగ రోషణుండు పరిపుష్టుఁ డదీనుఁడు యుద్ధకాంక్షి యా
భీలుఁడు వాఁడె చండుఁ డని పేర్కొన నైన ఘనుం డధీశ్వరా!. ౧౯౯

ఆ॥ వీఁడు గూడ లంక విదలింతు నని నేన, యని సహస్రశతసహస్రసంఖ్య
లైన కపులతోడ నడరుచున్నవాఁ, డధిపుఁ డాజ్ఞ యిచ్చె నవధి గాఁగ.

శా॥ సింహప్రక్రము దీర్ఘనేత్రు నిభృతశ్రీఁ బింగళాంగు న్మహా
రంహంబుం గాంచితే రంభుఁ డాతఁడు శతారంభుండుఁ దా లంకపైఁ
సంహారాదృష్టి నిగుడువాఁ డలుకమై నేఁ గాల్పఁగా సంచరిన్
సంహారోద్యతరుద్రుఁ బూర్జటియె యాచందం బెటింగించెడిన్. ౨౦౧

తే॥ వింధ్యకృష్ణసహ్యపార్వయ నిగస్రోతసులు, నటు సుదర్శనసంజ్ఞంబు లైన గిరుల
నుండుఁ జండక్రమముగొల్చుచుండుబలము, శతశతసహస్రసంఖ్యోపసంఖ్యమగుచు.

ఉ॥ కర్ణవివృత్త్యమున్నపరి కంపనభృంగభిణాసిరగ్రగాస్తని
ర్వర్ణనము ల్పొనర్చు నపవాదము మిత్తికిఁ గూర్చు జంకెఁ డా
యర్ణవ మన్న యుద్ధ మన నైన స్వవాలముఁ జేర్చు నార్చు సం
పూర్ణబలోల్లసత్ప్రియుఁడు పోటరి యాశరభాఖ్యుఁ డొప్పెడిన్. ౨౦౩

తే॥ రమ్యసాల్వేయపర్వతరాజ మెసఁగు, మనికిపట్టు దనకు బసలమానయుతులు
నలువదుల నూర్ల వేల కోట్ల నాయకులుమహాబలులుగొల్చుచుండుదురనవరతము.

తే॥ శరభ సాళువ మయ్యె నీశ్వరుఁ డొకప్పు, డరికరము నరసింహంబు నాక్రమింప
నిపుడు కేవలశరభాఖ్య నెగడెం చె, వానరుం డయి వాఁడు సర్వంబు గెలువ.

వ॥ అదె యవ్వాని కనంతరుండై. ౨౦౬

మ॥ ధరణిం గప్పుచు నొప్పు నాకసము నట్టం బట్టు లెవ్వాడు వా
నరవీరోత్తములందు వేలుపులలో నన్యాసన్నుం డెట్టు లా
స్ఫురణం బొల్చెడుఁ జూడు మెవ్వని భుజాస్ఫోటధ్వను ల్సైన్యసా
గరనాదంబులతోఁ గడల్కొనియె ధక్కాలక్షలక్ష్యార్భటిన్. ౨౦౭

తే॥ ఉత్తముఁడు పారియాత్రి మను త్తమంబు, పర్వతంబు నధిష్ఠించి పరఁగువాఁడు
పనసుఁ డీతండు యుద్ధదుష్ప్రసహుఁ డితనిఁ, గొల్చు శతశతసాహస్రి కోటిబలము.

ఉ॥ రెండవసాగరం బనఁ గరేణుఘటాసముదీర్ణ మౌ బలం
బొండు దలంగనీనిధృతి నో జమెయిం దనుఁ గొల్వఁ గొండ్వోఁ
గొండ యనం దనర్చు బలుగొండలదండ నెలర్చు వాఁడె పో
గండరగండఁ డెమ్మెయినిఁ గాంచెనొకో వినతాభిధానమున్. ౨౦౯

తే॥ ఇతఁడు పర్ణాస యనునది నెనఁగు రసముఁ, గ్రోలి పరిపుష్టుఁ డైనాఁడుకోటగోపఁ
కట్టనిది పెట్టనిది యయి కానిపించు, భుజబలంబె బలంబుల ప్రోలిసిరికి. ౨౧౦

మ॥ అడుగో షష్టిసహస్రికాశతకనం ఖ్యాకంబు సైన్యంబు చొ
ప్పడఁ దన్గొల్వఁగఁ గ్రోధనాఖ్యుఁడతిదర్పప్రోద్ధతి న్నిన్నుఁ బి
ల్చెడువాఁ డాయతవిక్రముండు రణసంసిద్ధుండు సిద్ధాగుఁ డొ
క్కడెపో చాలు ద్విషద్బలౌఘముఁ గడంకం గంప మొందింపఁగన్. ౨౧౧

ఉ॥ గైరికవర్ణ మైన నిజగాత్రము సొంపెసయింప లావునన్
నేరిని లెక్కసేయఁడు మహేచ్ఛుఁ డరాతిభయంకరుండు దు
ర్వారుఁడు నిన్నెదుర్కొనఁగ వచ్చెడు తెంపు దలంపనయ్యెడిన్
బేరునఁగాక పోటుననుఁ బొపునఁ దా గవయుండు నాఁ జనున్. ౨౧౨

తే॥ రమణ డెబ్బది శతసహస్రములు గొలువ
బలువయిన యగ్గలిక మెయిఁ బరఁగువాఁడు
లంక నాలంకిగుడియాటవంక మీటఁ
దలఁపుగొన్నాఁడు నీమది దార్చి చూడు. ౨౧౩

క॥ ఇందఱునుఁ గామరూపులె, యిందఱు బలవంతులే మహేచ్ఛులె పేరిం
గ్రిందుకొని దుష్ప్రసహులై, యుందురు గొంద అధిపతివె యనుఱులటంచున్.

శా॥ కంటే యూథపయూథపేంద్రులు పరాక్రాంతిక్రమోల్లాసు లే
వెంటం బో వెనుదీయ రంబునిధిసంవేగంబు మోకాటనే
గెంటంజూతురు పోతరం బెగువ నిస్తీర్ణింపకే యుల్లసం
బంటంబల్కుదు రట్టివారి నెద నొయ్యన్ దాల్పు మేఁ దెల్పఁగన్. ౨౧౪

సీ॥ తామ్రపీతాదికోద్యద్ద్యోతమయము లై వాలవాలము లతివేలములుగ
సూర్యరశ్ములఁ బోలి చొఱఁ బాఱుచున్నవి కాంచువారల కన్నుఁగవలు నిండ
సాచుచు ముడుచుచు సమకూర్చు నట్లనఁ బుడమి యాకాశ మెడ లూన్పవేరు
గా వాఁడె హరుఁడు దాఁ గాఁడె ట్లరిప్రాణ హరుఁడు సూర్లకు వేల కగుచుపీని
దఱిసి ముఱిసి చెట్లు దాల్చి కొండలు పూని, యడరుచున్నవార లంతకాభు
లైన యూథనాథు లలుక లగ్గల కెక్కు, లంక దక్కనీని లావునుదుల. ౨౧౬
శా॥ నీలంపుంగిరులో మొగిళ్లొ తమపున్నిట్రాడులో కాటుక
ల్లోవలం బోసిన పోవ్రులో యనఁగ నై పొల్పారు భల్లాలు భ
ల్లా లల్లే తెగఁజూడ నా నెఱికి నా లావ ర్లనిర్దేశ్యులు
ద్వేలారంభు లసంఖ్యు లాత్తరయు లర్థిం గొల్వ సంరబ్ధుఁడై. ౨౧౭
ఆ॥ విషమపర్వతముల విపినస్థలంబుల, నదుల నిర్ఝరముల ననుచువారి
గొనుచు నిన్నిదిక్కు కొక్క నెక్కనఁ బేర్చు, వాఁడె ధూమ్రుఁ డనెడువాఁ డధీశ!
ఆ॥ ఋక్షవంత మను గిరీంద్రముపై నుండు నర్మదాపగోర్మి నిర్మలాప
రస్వధర్మ మెఱుఁగు గాణించుఁ బర్జన్యుఁ, డగుచు ఋక్షవర్యు లబ్ధములుగ.
శా॥ భీమాక్షుం డతిభీమదర్శనుఁడు నిర్భీకుండు తా నన్నచో
నే మా నీతని మించఁగాంచు ప్రబలుండే తమ్ముఁ డున్నాఁడు ని
ర్ధామం బౌ నిజధాము మెల్లకడలం దోడ్తోడఁ గన్పట్టఁ బ
స్థామస్కంబునఁ గొండనాఁ దగి విపక్షాక్రాంతి వీక్షింపుచున్. ౨౨౦
ఆ॥ అతఁ డీతఁడే మహాయూథయూథప, యూథపుఁడు పరాక్రమోన్నతుండు
జాంబవంతుఁడనఁ బ్రశంస కెక్కె నరాత్య, మర్షణుండు స్వజనహర్షణుండు.
క॥ గురువర్గములెఁడు దైవా, సురసంగ్రామమున నముచి సూదనునకుఁ దా
న రచించె సాయ మద్దా, న రహింగొనె నాతఁ డిడ ఘనము లగు వరముల్.
మ॥ పరువిడి కొండబండ లెగఁబ్రాఁకి మహాభ్రవిశాల లాశిలల్
పరువడి నెత్తినె చెదరు పాదపము ల్వ్యాకలించి తెచ్చి యు
ర్వరుసన మోదనెంతురు వివల్గనము ల్పచరింతు రిమ్మిత్త్రికిన్
వెర వొకఁ డున్న మాదెసకు వ్రేలిడనోపునె యంచు యూథపుల్. ౨౨౩
తే॥ భూతనిభు లాసురాభులు భూరిబలులు, వహ్నితేజు లసంఖ్యు లవార్యు లాత్త
యశులు రోమశు లీతని యచ్ఛభల్ల, భటులు చటులాజిశీలనముద్భటులు పటులు.
తే॥ నిలిచి చూచెడు గూలి యనీక మెనని, మహితసంరంభపోష్ఫాయమానకలన
శుంభదరమర్దనక్రమాదంభుఁ డతఁడె, దంభుఁ డను వానరుఁడు తతారంభవిదిత.
క॥ ఇమ్మేటి సహస్రాక్షుని, నెమ్మి మయి గొలుచుచుండు నేమముగలవాఁ
డిమ్ముల బహుబలయుతుఁడై, యమ్మేలున మేలుబంతి యై వర్తిల్లున్. ౨౨౬

సీ॥ కొండ చక్కటి మెట్టుచుండఁ దా నద్దాని కొంచుఁ రూపొ నాఁగ నొప్పినాఁడు
యోజనాయుతకాయుఁ డొకమెకంబును వీని నెత్తిఁ గోల దను వార్త నెగడినాఁడు
ఎల్లవానరకోటి కితఁ డాదిభూతుఁ డై యటు పితామహసంజ్ఞ నందినాఁడు
ము న్నింద్రు నెదుర నై మొనసి సంగరమున నోడక జయలక్ష్మి నొలసినాఁడు
గాన నక్రమంబు గాదు శక్రపగాక్ర, మక్రముండు కీశమల్లుఁ డనఁగఁ
గలిగె వహ్నివలన గంధర్వకన్యయం, దసురహ్మాతికి సురస హార్థభృతికి. ౨౨౭

క॥ సన్నాదనుఁ డనువాఁ డా, సన్నాహముఁ జూడు మశని సన్నాదములన్
దన్నెలుఁగక మి న్నరయక, పన్నుచునున్నాఁడు మేలి బలములు గొలువన్.

క॥ ఎవ్వని జంబూవనమున, నివ్వటిలు విహారసుఖము నీయన్నకు నీ
వవ్వానరేంద్రుఁ గాంచితె, చివ్వకుఁ గడకొన్నవాఁడు సిరు లొప్పారన్. ౨౨౯

ఉ॥ కిన్నరసేవితంబులు సుకీర్త్యము లౌ గిరు లెన్ని గుత్తకుం
గొన్నమహాబలుండు రణ కోవిదుఁ డీప్లవగాధనాధుఁ డే
మన్నను జంకఁ డాత్మనుతి కగ్గము గాఁడు సహస్ర కోటిసం
ఖ్య న్నెగడొందు వీరు లనయంబు నయంబున గొల్తురితనిన్. ౨౩౦

క॥ క్రథనుఁ డనువాఁడు మనతోఁ, బ్రథనం బొనరింప నెంచి పటురెంచనుని
ర్మథనము లంకకు గూర్చుట, కథనము లేకయ వికాసగతిఁ గనుపట్టున్. ౨౩౧

ఆ॥ హస్తియూధపతుల నదలించుచును గంగ, ననుసరించి వైరమును స్మరించి
తిరుగుచుండు నెపుడు గిరిగుహాశయములఁ, గరులు గిరులుఁ దరులు గదియఁబడఁగ.

ఆ॥ వేయునూఱువేలు వీరులు తనఁ గొల్వ, నాయుశీరబీజ మనెడు కొండ
నుండు దివిని శక్రుఁ డుండున ట్లమ్మెయి, హైమవతి రసమ్ము లాని కడిమి. ౨౩౩

క॥ అమితబలధైర్య మగు బల, మమరబలం బట్టు లెనయ నరదుర్గరుఁ డై
తమకని దర్పంబునఁ దగుఁ, బ్రమాథి యనువాఁడు వాఁడె పరదర్పహరా. ౨౩౪

ఉ॥ గాలి కదల్ప నెల్లెడలఁ గ్రమ్మెడు పెన్మొగి లంచు ధూళిది
క్పాలక! పల్కె దేప్లవగుఁ గన్గొని వాఁడె గవాక్షుఁ డమ్మొగిన్
గ్రాలెడు వాని సైన్యము వికస్వర మై యరుణాభ మై పగున్
ధూళియుఁ జొప్పడెన్ దరలె ధూర్తుఁడు లంకఁ గడంకఁ దీర్పఁగన్. ౨౩౫

శా॥ గోలాంగూలులు కోట్లలెక్కకు మహాఘోరు ల్సితాస్యు ల్బల
ప్రాలంబు ల్గొలువ న్నలు న్బరసి తా భాసిల్లుచున్నాఁడు వా
చాలుం డాడినయంత సేయఁగలుగున్ సన్నద్ధతం గొన్న వాఁ
డోలీలావిజితేంద్ర! నీదు మది సంయోజించు మిటింతయున్. ౨౩౬

సీ॥ కొందమున్మొదల కోర్కులు పండ నేకొండ యఖిలకాలఫలద్రుమాఢ్య మయ్యె
దనవర్ణదీప్తులఁ దనరారు ననియేమొ సూర్యుఁ డేమెట్టునే చుట్టివచ్చు
మృగపక్షు లేగిరి మొగసినయంతనే తద్గుణాలంకృతి దర్శిమ నెఱపు
నెద్దాని ప్రస్థంబు నెడసిపోనెంచఁబో రధిహర్షులు మహర్షు లాత్తయశులు
సర్వకామదంబు సఫలంబు సరసంబు, నైన స్వర్ణశిఖరి నధివసించు
కేసరియ యతండు కేసరిసంజ్ఞుండు, వానరప్రశస్తి వఱలువాఁడు. ౨౩౭

శా॥ సింగారంబున కాటపట్టులు మహాశ్రీ లక్ష్మిసాహస్రముల్
బంగారంపు గిరు ల్తదస్తశిఖరి ప్రాంతస్థము ల్వానితో
నంగాంగిత్వము నొంది నీ వసురులం దధ్యక్షతం గాంచురీ
తిం గైకొ ల్లను కాంచనాద్రి యొకఁడు దీప్తప్రభం బుం డెడున్. ౨౩౮

వ॥ అయ్యుత్తమశిలోచ్చయంబున నుండునారు వారె కపిలులు శ్వేతులు తామ్రాస్యులు మధుపింగళులు తీక్ష్ణదశనులు నఖాయుధులు సింగంబులట్లు చతుర్దంష్ట్రులు వ్యాఘ్రంబులవలె దురాసదులు వైశ్వానరసములు జ్వలితాశీవిషోపములు సుదీర్ఘాంచితలాంగూలులు నుత్తమమాతంగసన్నిభులు మహాపర్వతోన్నతులు మహాజీమూతనిస్వనులు వృత్తపింగళరక్తాక్షులు భీమభీమగతిస్వరులు నైన వానరులు లంకాభిఘాతోత్పాతం బభినయించుచున్నవా రవ్వారి నడుమక్కొం గనుపట్టుచున్నవాఁ డిందఱకు తేఁడు నీదు సూడు దీర్ప్వతలంపున నొండొకదెసం గనఁబోఁడు జయార్థి యై యాదిత్యు నుపాసించుచున్నాఁడు బుద్ధివిద్యాశౌర్యసారస్థైర్యపౌరుషంబులచే శతవలినామధేయంబుచే జగత్త్రితయంబునం బ్రఖ్యాతిం గన్నవాఁడు రాముని చేఁబన్నై ప్రాణంబులకై జాలి మాలి నిన్నె నీబలమ్ము నోలిఁదాన వాలి మడఁగెను నని పన్నిదంబులు వన్నుచున్నవాఁడు వీనికిం దోడులై గజగవయగవాక్షనలనీలు లొక్కొక్కఁడొకఁడు పదికోట్లులు కపివీరులతోఁ బన్నియున్నా రిందఱు సారిష్టు లలఘువిక్రములు వింధ్యపర్వతవాసులు బహుత్వంబుకతనం జక్కఁగా లెక్కింపనేరము నేర మెన్నకు మోమహారాజా యిమ్మహాప్రభావు లీకులగిరినిభకాయు లీధాగుణి నొక్కవ్రేల్మిడి విదారింపం జాలుదు రని యెంచుచున్నారము ని సారణుండు విన్నవించిన. ౨౩౯

క॥ ఆరావణు గాంచుసవిభు, సారబలుం గాంచి పటుల సారిస్థత్వం
బారసి శేషవిశేషము, లారూఢిం బలుకఁదొడరె నాశుకుఁ డంతన్. ౨౪౦

సీ॥ ఆముఁ శేసఁగులో స్తారాపగావటములో హిమశైలసారమహీరుహములో
యని కాంచుచున్నాఁడ నవ్వాగు దుస్సహ బలకామరూపప్రభావయుతులు

కిష్కింధఁబురి నుండ్రు కీశాధినాథుని సచివులు దివ్యప్రసక్తిభవులు
తనుకరు దానవ దైత్యరాక్షసు లన్న నాజి దేవపరాక్రమాభిమాను
లధిప! నవపంచసప్తసహస్రకోటి, శంఖసాస్రములు బృంద శతములు నగు
లెక్క నున్నారు వీరి వా లీల లెన్న, వశముపడ వలవేనోళ్ల వలఁతి కైన. ౨౮౧
చ॥ వివిదిప వాంగ నేప్లవగ వీరకుమారులఁ గాంతు మైందుఁడున్
ద్వివిదుఁడు నాఁబ్రసిద్ధు లతి ధీరులు వారలు దివ్యమూర్తు లా
పృవరులఁ బోలఁగాఁ బరఁగు పట్టుల నొక్కఁడయేని లేఁడు తా
త వనుప మె లెఱింగి సుధఁ దాృవిరి వాపిరి బొల్చి యుద్ధతిన్. ౨౮౨
క॥ వీరును లంకామర్దన, మారూఢి మదిం దలంచి యా లె న్మనుచున్
శ్రీరామభక్తి వెనిచెడు, ధీరత నున్నారు తాగు దితిజాధీశా. ౨౮౩
సీ॥ చూచితే వాతూలసుతు మదకరివోలె నిల్చియున్నాఁ డదె నిర్భయమున
నితని కోపంబున కేఁటిబోఁటిమగండు గండడంగి విలీన గతిఁ దనర్చె
సీతఁ గన్గొనవచ్చి చీకాకుగావించె లంక నాలంకాటలాను నెఱయ
నిన్ను నీతనయుని నెన్నక యెదిరించెఁ బునగాగతుం డయ్యెఁ బూచిగొంచు
కేసరికిశోర మీతండు కేవలుండు, గాఁడు వాయుప్రసాదంబుకతనఁ బుట్ట
రుద్రవీర్యోద్భవుం డన రూఢికెక్కె, నవలహనుమంతుఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతిఁగాంచె.
తే॥ గోష్పదీకృతసింధుండు కువలయైక, బంధుఁ డటు రామకార్యధురంధరుండు
సతతగతి యట్టు లనివార్యగతిబలుండు, కామరూపుఁ డసాధ్యుఁ డీకపివరుండు.
సీ॥ ఉదయించు భాస్కరు నొడియఁగా నూహించెఁ బుట్టినప్పడె ప్రథ పొడవుపడఁగఁ
ద్రిసహస్రయోజనోన్నతదేశంబు గ్రమియించె నద్దేవు ద్రుంగఁ బోనా దొగఁడుఁ
దవిలి యనాధృవ్యతము తేజు మైనాక నాదయునగిరిమీఁద నొరఁగ బోవ
హనుశిలాతలముల కన్యోన్యసంఘర్షజనితక్షతవ్యాప్తి సంభవించె
నవల సురలెల్ల నితండు హనుమఁ డనుచుఁ, బేరుపెట్టిరి పిలిచిరి ప్రేమఁ బొగడి
రిచ్చమెయి దీవన లొసంగి రెలుకగంటి, నింతపట్టు సదాగమాహీనయుక్త.
క॥ భావము రూపము బలము పృ, భావము నదసీయ మెటుక పథుప సత్కృత్యం
డేవెరవున నేనియు నొకఁ, డీవెరవరి లంకవంక కెగయుచు నుండున్, ౨౮౬
క॥ లంకారిశబ్ద మీని, శ్శంకు పదసహస్రిక స్సంగత మయ్యెన్
బంకజభవవర్ణిత మది, యింక న్నాబోఁటి కగు నె యిట్లని తెలుపన్. ౨౮౭
సీ॥ శ్యామసుందరమూర్తి శౌర్యైకసంశ్రియం బరవిందనిభనయనాంచితుండు
సోము మోము హసించుఁ జొక్కాట మింతింత లనరా దశరథుఁ డత్యతిరథుండు
దా నెల్లయెత్త్వాకతతి కెక్కటి వలంతి యీరేడుజగముల నేలఁగలఁడు
విదితశుృతుఁడు లోకవిశ్రుతపౌరుషుం డచలధర్ముఁడు ధర్మ వరసి కాని

యనఁ గిడఁడు బ్రాహ్మ మట్లఖిలాస్త్రములును
వేదవేదాంగములును దద్వరములును
దాల్చు నొక్కండె యను కీర్తిఁ దనరినాఁడు
రాముఁ డవ్వాఁడె కంటె యిందఱిపతిం దఱి ! ౨౪౯

చ॥ హనుమకుఁ దా ననంతరుఁడ వై తనరారె భుజాధిరూఢతం
గనకమహీధరంబుపయిఁ గ్రాలు వినీలసలీల మబ్దముల్
మొనకొని డాలు జాలుకొన ముంగిట నై తనభార్య సీతఁ దె
చ్చిన పగ నీఁగ నిన్నిటుమఁ జెచ్చెర వచ్చెడువాఁడు రావణా ! ౨౫౦

క॥ దారించు నాకసంబు వి, దారించు ధరాధరప్రతతి సందఱము ని
స్సారించు ధనుర్గుణముల్, సారించుచు విభుఁడు వనుచుశరవిసరమ్ముల్. ౨౫౧

ఉ॥ కీర్తిని మించుఁ గ్రోధమున మేటి పరాక్రమసీమ శక్రునిన్
బా ర్తికొనంగ నోపుఁ దగ వాపురుషోత్తముఁడే యెఱుంగు నే
యెత్తున కోపహాటింపఁడు గుణోన్నతుఁ డుజ్జ్వలరూపుఁ డిప్పుడీ
యెత్తున రిత్తవోఁ దరసి యీవ దలంతువుగాక కర్జముల్. ౨౫౨

మ॥ అయయుద్ధాగమవేత్త రాము బహిరీ ద్వ్యప్రాణ మా భ్రాత దు
ర్జయుఁ డైకాంతికభక్తుఁ డూర్జితుఁడు ప్రజ్ఞావంతుఁ డెందు న్నిరా
మయుఁ డంచద్బలవిక్రముండు మహితామర్షుండు సంరక్షి జే
త యతండే సుమి లక్ష్మణుం డసురదుర్ధర్షుండు దైత్యర్షభా. ౨౫౩

తే॥ అదుగొ దక్షిణపార్శ్వమం దమరియున్న, వాఁడు దక్షిణభుజము భూవల్లభునకు
నీలకుంచితకచుఁడు వి శాలవక్షుఁ, డమలగనకాభుఁ డుచితగా భ్రమాత్ముఁ డధిప.

క॥ జీవితరక్షణముసకును, జేవిడఁడు రామకార్య సిద్ధిక్రమముల్
దేవాఁకపిరహానసము, నావలని దె యనుచు నయ మనయముం దలఁచున్. ౨౫౫

ఆ॥ సన్నపక్షమునను జానొందె రాముని, యాశ్రయమున నాపదత్యయమున
నీవిభీషణుండు నేతఁ తా నయి నయ, కోవిదుండు హితులు గొలుచుచుండ. ౨౫౬

క॥ శ్రీయుతుఁడు రాజరాజు స, మాయుక్తిం దన్నులంక కభిషేకింపన్
గాయము పొంగఁగ నీతో, నాయోధనముంబొనర్ప నడరెడుఁ బెలుచన్. ౨౫౭

సీ॥ సర్వశాఖామృగశైలాధిపతిఁ గంటె చలిగట్టుదొర నవ్వఁజాలినాఁడు
కొండలనడిమి కన్గొండ యీతం డన వావిరి స్థైర్యంబు వడసినాఁడు
స్వాభిజనము జ్ఞానమనము తేజోబుద్ధు లపరాజితునిఁ జేయ నమరినాఁడు
కృతకృత్యుఁ డై దుర్గ కిష్కింధ దుర్గస్థఁ బ్రణిధులతో నేలఁ బరఁగినాఁడు

వాలి చన హైమపుష్కర మాల దేవ
కాంత లక్ష్మీప్రతిష్ఠ స్వకంఠలగ్న
యగుచుఁ దారతోడిద యాయి యఖిలసుఖము
లిఁడగ జేజేలఁ జేని తీరెనసినాఁడు. ౨౩౮

తే॥ ఇంతయును రాముని ప్రసాదమే యటంచు
సంతసము జాల్కొనంగఁ బ్రసక్తి నెఱయ
నఖిలవాహినులం గూర్చి యాసఁ బేర్చి
వచ్చినాఁ డిదె నీయిల్లు సొచ్చినాఁడు. ౨౩౯

వ॥ శతశతసహస్రంబులు కోటి యనియును శతకోటిసహస్రంబులు శంఖం బనియును శతశంఖసహస్రంబులు మహాశంఖం బనియు శతమహాశంఖసహస్రంబులు బృందం బనియును శతబృందసహస్రంబులు మహాబృందం బనియును శతమహాబృందసహస్రంబులు పద్మం బనియును శతపద్మసహస్రంబులు మహాపద్మం బనియును మహాపద్మసహస్రంబులు ఖర్వం బనియును శతఖర్వసహస్రంబులు మహాఖర్వం బనియును శతమహాఖర్వసహస్రంబులు సముద్రం బనియును శతసముద్రసహస్రంబులు ఓఘం బనియును శతౌఘసహస్రంబులు మహౌఘం బనియును మనీషులు వచింతురు మహాబలపరాక్రముండు వానరేంద్రుండు నగు సుగ్రీవుండు నిన్నెదిరి యుద్ధం బొనరింపఁ గోటిసహస్రంబును శంఖశతంబును మహాశంఖసహస్రంబును బృందశతంబును మహాబృందసహస్రంబును పద్మశతంబునుమహాపద్మసహస్రంబును ఖర్వశతంబును సముద్రశతంబు నోఘశతంబును మహౌఘకోటియు ననందనరాదు బలార్ణవంబుతోఁ బరివృతుం డై యరుదెంచినవాఁడు. ౨౪౦

తే॥ ఓమహారాజ! క్రూరగ్రహోపమ యయి
యిటు లుపస్థిత యైన వాహినిఁ గుఱించి
తగిన జతనం బొనర్పుము తమజయ మని
కాక పరపరాజయ మెట్లు గాఁ బొసఁగునో. ౨౪౧

ఆ॥ అనుచు శుకుఁడు దెల్ప హరియూథపోత్సాహ
మెంచి రాముఁ జేరి యేసకమెసఁగుఁ
దమ్ముఁ గాంచి విభు భుజమ్ము లక్ష్మణుఁ బరి
కించి కీశనాథు కృతిఁ దలంచి. ౨౪౨

క॥ ఆవిగ్నహృదయుఁ డై యటు, లావిద్ధక్రోధుఁడును మహావేగుఁడు నై
దేవారి వారిఁ గనుఁగొని, యావలఁ బరుషోక్తుఁ లాడె నదిరెనమాజా. ౨౪౩

ఆ॥ ఉన్నయంత లనుచు నొదిఁగి నతాస్యు లై, యున్నవారిఁ గొలిచి మన్నవారి
నెదిరి కారు లఱచె నె ట్లనవలవదు, మొఱకు విధికిఁ గన్ను మూఁత గలదు.

—♦ రావణుఁడు శుకసారణులఁ దూలనాడుట. —♦

సీ॥ చన వుపజీవు లౌ సచివుల కేనాఁడుఁ బతిమ్రోల విప్రియభాషణములు
నిగ్రహానుగ్రహ నిరతుండు విభుఁ డంచు నెఱుక లేదో యిప్పు డెడసినారొ
ప్రతికూలు రగు రిపు లైన రాఁగ నేటికి యప్రస్తవ స్తవ వ్యాహరణము
లాచార్యవృద్ధుల నటు లుపాసించితి రదనున నది యసమర్థ మయ్యె
మలసి కారో కడఁగి మఱచినారో కాని, సిద్ధసార మాను జీవ్య మిట్లు
తెఱఁగువాసెఁ దెలివి దెల్లవాఱిన శాస్త్ర, భారవాహకులకుఁ బ్రతిభ గలదె.

తే॥ ఇట్టిమూర్ఖుల సచివుల నేర్చి కూర్చి, యకట నేఁ దాల్చుచుంటి నీ యాధిపత్య
మడరుపరుసమ్ములకునోడ రాఁడఁదొడరి,మిత్రిమీస్మృతినొకనాఁడు మెలఁగవొల్లో.

క॥ శాసించు నాదు జిహ్వా వి, భాసించు శుభాశుభముల పట్టున విభు వై
యాసించువారిఁ గాంచు ను, పాసించుచునుండ్రు దాని నహితులు హితులున్.

తే॥ దవదహనమూర్ఛితములు పాదపము లెట్లొ,నిలుచుననవచ్చుఁగానియే నెఱిన యేని
రాజకోపవిమృష్టాప రాధు లెందు, నిలువఁజాలర చూ యిది నిశ్చితంబు. ౨౧౮

క॥ ఈపాపులఁ దెగటార్పఁ బ్ర, తీపుల పక్షంబు వొగడు తెఱఁ గెంచినఁ బూ
ర్వోపకృతిస్మృతి నా దగు, కోపము మృదుత న్వహింపఁ గొనకొనదేనిన్. ౨౧౯

శా॥ ఈనాసన్నిధిఁ బాసి పొం డిపుడు మిమ్మేఁ జంప యత్నింప ము
న్నానందింపఁగఁ గూర్చినట్టి కృతు లొయ్యం జేరి వారించుటన్
నోనాడ స్థాను త్రైతి రీరలు కృతఘ్నుల్ స్నేహశూన్యుల్ సువ్వకా
స్థానభ్రష్టత దానదండ మనుచుం దర్జించి భర్జించినన్. ౨౨౦

తే॥ సిగ్గువడి వార లిరువురు చేటు మూఁడఁ, బెల్ల దిచ్చుట నునికి యెా చెల్ల యనుచు
సనుచు జయఘోషణాల నభినందనమ్ముఁ, గూర్చి తలఁగిరి కిసలయకోమలాంగి!

ఉ॥ ఆదట నాదశాననుఁ డహంకరణోచితుఁ డంతికస్థలిన్
సాదరుఁ డై మహోదరునిఁ జయ్యనఁ జేరి సురారికార్యసం
పాదనదక్షులన్ ధృతవిపక్షులఁ జారుల సద్విచారులన్
నీదగునేర్మిఁ గూర్చుము మనీషితము ల్సమకూర్పు మిత్రతన్. ౨౨౨

ఆ॥ అనిన నంతలోనె యన్నరహంత దా, నంతరించెఁ దగినచరుల వారు
విభుని శాసనమున వే వచ్చి విజయా, శంస లట్లు నసులు జరిపి రగజ! ౨౨౩

క॥ ఆయతశౌర్యుల నిజసే, వాయత్తుల విగతభయుల నాత్తనయులఁ బ్ర
త్యాయితులఁ బ్రణిధులం గని, యాయసురాధిపతి యిట్టు లనె నలినాక్షీ!

—♦ రామసైన్యముల రంధ్రము లెఱుంగ వచ్చిన దూతల నడుచుట ♦—

సీ॥ పెరవారి సైన్యంబు బెరయుచు వింతవేసము లూని మీర లీక్షించితిరి
రాముని వ్యవసాయ మేమాడ్కి దో కూడివచ్చినవార లేవలనివారొ
యాభ్యంతరులు మంత్రు లం డెవ్వ రెవ్వరో పిరికొని యెడయూని పేర్లు దలయు
వార లెవ్వారలో వారిలోపల నెంత కెంతెఱుం జాలు సమీపింపములు
గలవా నిదురవోవు గతి మేలుకొలుపన, నొండుపనులవంక నొడయుడు పెట్టు
నెగడువాడో యెల్ల నిపుణంబుగ గ్రహించి, రండు నాకుం దెల్ప రహి వలిన్న.
క॥ పండితు లగు దొరలు సమ, గ్రుండగు చారుకతన న్విరోధి నరసి యు
ద్దండు లయి వానిం గెడపుదు, రొండొకం డాచూడ్కి కన్న నుత్తమ మున్నే.
ఆ॥ అనిన వార లట్టు లాగావుత మటంచు, నరుగ నెసంగ రాక్షసాధనాథు
నరవిం జుట్టి మొ్రక్కి శార్దూలు మున్నిడు, కొని చలించి గవ్వడు కుపలుచూక్కి!
ఉ॥ మేలి సువేలశైలము సమీపమున న్సవాలకటక్నములను ని
ర్వేలవిభుండు భానుజవిభీషణభాషణతత్పరుండును ని
ద్యాలసితుండు లోకవిభుం డా రఘురాముని జూచి రల్లవా
రోలము గూర్చు వేసముల నొప్పి ధరాధరకన్యకామణీ! ౧౭౦
ఆ॥ మొనసి కాంచి రాచమూనముద్రము నల్లె, యుబ్బికాంచి కాంచె నారి ఉసి
నని చలించి రడరు మొనకొన పెల్లబు, లైరి తెఱవు గాన నగరి గౌరి! ౧౭౧
ఆ॥ కరుగు గట్టి ధర్మకలన తేర్పడం బెట్టి, నలువ పోలివోయం జెలువు డాయు
నైన పుణ్యమూర్తి వ్యాఖ్యాతసత్కీర్తి, యగు విభీషణుండు ప్రహసనములును. ౧౭౨
క॥ ఆపగిది వారి నరసి ని, రూపణ మొనరించి గదిసి రూపము గంటే
బాపుం డనుచు శార్దూలునిం, బాపుం డనుచుం బ్లవగయూథపతులకుం దెలిపెన్.
క॥ నిర్దయు లై వా రాతని, మర్దించిరి పట్టి కట్టి మలంగక వాం డ
య్యర్దన మెంచుచుం గూయిడె, న్వర్దయి తాగ్రవ్యండు రామచంద్రుండు వినంగాన్
ఆ॥ వీడుం డనుచు రామవిభుం డానృశంస్యంబు, వెలయ నానసేయ విశ్వసించి
వానితోడం దోడివారం దో డయ్యంగ, మోది విడిచిపుచ్చి మునయుటయును.
ఉ॥ ఊర్పులు పుచ్చుచుం దరలి యోపని యోపిక లంక సేరి ని
ర్దర్పులు నష్టచిత్తులు విదారితగాత్రులు నై వడంకుచున్
స్వర్పతివైరి కొల్వున దెసం బడి నిత్యచరుల్ నిశాచరుల్
మార్పడియుండం దద్దశయె మానుగ మార్తుజ వార్తం దెల్పంగన్. ౧౭౬
ఆ॥ కడంగి వారు ఘనుండు క్రాంతసువేలాద్రి, ననుం డటంచు భూమివరుని ధాటి
పాటిసేసి పలుకం బలుమొగమ్ములవాండు, దలం కొకింత యెడందం దారసిలంగ.

—◆ చారులు రావణుఁ జేరి తమచేటుపాటులు తెలుపుట ◆—

శా॥ శార్దూలుం గని పల్కె మాఱుపడె నీచందంబుతో నంద మా
దోర్దర్పం బెటఁ బోయె రుష్టు లగు నాదుష్టు ల్విజృంభించిరే
నిర్దాక్షిణ్యులు వారిచేతఁ బడితే నేమంబు లూపాడ న
ట్లుద్దంపందొరకొన్న వారి మన మియ్యర్థంబు మన్నించెనే. ౨౮౬

క॥ అని యొడయఁడు డడుగ మందం, బనఁదగు కంఠస్వరమున ననదయ కా ని
ట్లనె భయవిహ్వలుఁ డగుచుఁ, దనరఁగ నగు దారిమెయి విదారితదుఃఖా.

తే॥ లేఁడు శార్దూలుఁ డిప్పుడు రాఁడు నీకుఁ, గాఁడు రాక్షసశార్దూల కంటగించి
చూడకుము విను మచ్చటి చొప్పు వినుచు, వాఁడ నీవాఁడ నైన యావలను వెలయ.

సీ॥ కారయ్య! లోకైక వీర! కీశులు చారచారణశక్యులు సమధిబలులు
విక్రాంతు లైనారు విభు నాచికో లట్లు వేయిమడుంగులు వెరవు సూప
భాషింపఁగా రాదు పలికినపలుకునఁ గోటియర్థంబులు గుప్పిమ్మరింతు
ప్రశ్నోత్తరంబులు పాటిల్ల వచ్చట దాడి డొంక యొకొండు దారసిలదు
చొచ్చినంతటనే శోధఁ జొచ్చినారు, చాగులో యంచు నాడు లెడఁ జల్లినారు
త్రిప్పలం బెట్టుచును చుట్టుఁ ద్రిప్పినారు, కొట్టినా రిట్టు వెడలంగఁ గొట్టినారు.

తే॥ గ్రక్కి చూడక మున్నె యీతోడుసులెల్లు, పడిరో యనుకొంటినవ్వార్తపడయరాని
దన్యొనిచ్చోట మొనయంగ నైనపిదపఁ, గంటి మాగంటు లిప్పను గన్నయవియ.

మ॥ సమయం బెంచి వచించె వారలకు నీ సైదోడు వీణోడు లు దో
న మహాత్మ్యాకృతు లూని పొంచి యటుపై సాగించి రాజానుము
ష్టిమిలత్పాణిశిలాభిఘాతముల ని ష్పీడించి రుద్ధాంతదం
తముఖుల్ గ్రుచ్చిరి గోళ్ల నెత్తురులు నిండ లట్టి నో త్తొట్టిపోన్. ౨౯౧

తే॥ అయ్యమస్వామి తా హాగు లందుఁ గలుగు, వీధివీధులఁ ద్రిప్పుచు వేఁచునపుడు
సక్కఁ గన్నవా రెల్ల ననుచు వేఁట, కాండ్రై రన్న యర్థంబు గానవయ్యొ

తే॥ వివశుఁ జలితేంద్రియు విశాగ విస్ఫురక్త, సిక్తసకలాంగు నను రాముఁ జేర్చినంత
నంతకాలంబునం దెట్లొ యావహిల్లె, రామ రక్షేతిపదము నా మోమునందు.

క॥ అట యాచ్యమానబంధుల్, ఘటితాంజలిబంధు నన్నుఁ గాంచి కృపాలం
పటుఁడు రఘూద్వహుఁ డితనిఁ, దటుకున విడనాడుఁ డనుచుఁ దద్దయుఁబలికెన్.

ఆ॥ జీవదాత కెఱఁగి చెదరిన యసువులఁ, జేర్చుకొనుచు బ్రిదుకు జీవుఁడయాని
యొంటఁ జనినవార లొండొరుడఁ గవియంగ, వచ్చినాఁడఁ గొలువు సొచ్చినాఁడ.

క॥ శైలములు శిలలు దరువులు, జేలాప్లున వైచి కపులు సేతువు గట్టం
గా లావరి యైయున్నాఁ, డా లక్ష్మణుభ్రాత యాయు ధాంచితుఁ డగుచున్. ౨౯౬

మ॥ గరుడవ్యూహము పన్ని పన్నిదములుద్ఘాటించుచు న్సర్వశో
హారిముఖ్యాధ్య మనీక మొప్ప జనమాన్యుం డైన తేజంబునన్
బుర మంతఃపుర మంబరంబు నొకటం బూరింపనున్నాఁడు దు
ర్ధరుఁ డా రాముఁడు రిత్తవోఁడు తగునర్థం బర్థి నూహింపుమా. ౨౯౮

క॥ అరికట్టు నేఁడొ రేపో, యరి కట్టు లసాధ్యుఁ డనఁగ నగుఁ గదిసిన నీ
వెరవుమెయిం బొనరింపుము, తరుణీమణి నొసఁగుటో ప్రధనమున గగుటో.

క॥ అని నొడివెడు శార్దూలునిఁ, గని రక్షోవిభుఁడు భావిగతి నెంచి నయం
బొనరఁగ నిట్లని పలికెను, దనధార్ష్ట్యం బెడలనీక దళితాసికా! ౨౯౯

తే॥ దేవగంధర్వదానవు లిట్టు లగుచు, నన్ను నలికింపవచ్చిన నయముఁ బాసి
యేను శర ణందునే సీత నిచ్చి మనఁద, లంతునే యాటులేని నాలాను సెడదె.

తే॥ సర్వలోకభయం బొంటఁ దారసిల్లుఁ, గాక యుష్మగశాబకాలోక నిచ్చు
మాట కల్ల త్రియామాట! మఱసి యువ్వ, నాటనాల నొల్లఁ గాంచితి వట్టులగుట.

క॥ అం దెట్టివార లుందురొ, ముం దలిగెడువార లెవరొ ముఖ్యు లెవరొ బల్
క్రిందున కలుక కడరువా, రెందఱొ దుస్సాధు లెవరొ పొలిఁగింపు మొగిన్.

తే॥ ఎవని కెవ్వారు పుత్రులో యెవని కెవరు
పౌత్రులో మిత్రులో బంధు భావయుతులో
తత్త్వ మరసిన యంతలుఁ దద్దయు వివ
రింపు మద్దాన నసమాన రీతిఁ గాంతు. ౩౦౩

క॥ విజిగీషుఁ డైన యొడయఁడు, నిజబల నొదిరిబల మెంచి నిర్ణయము నొదవన్
గజిబిజిపడక జయశ్రీ, గజగమనం గొని సుఖించుఁ గలనున బలిమిన్. ౩౦౪

—♦ రావణునకు శార్దూలుఁడు కపిసైన్యము జననాథు లెఱిఁగించుట. ♦—

క॥ అని యతఁ డాడిన విని వాఁ, డినకులకేసరికి శిరం బిడలించెడు మా
తని మోడి యని బలార్ణవ, మనుపమ మొఱిఁగింపఁ దొడఁగె నాస్థానమునన్. ౩౦౫

సీ॥ సంగరంబున సుదుర్జయుఁ డెకదా రాజు ఋక్షరజస్సూతి యినభవుండు
వానిఁ బోలినవాఁడె వనజోద్భవోద్భవుం డా జాంబవంతుఁ డత్యలఘుబలుఁడు
గద్దదు సతి వీనిఁ గనియె సీతని యన్న ధూమ్రుఁ డన్వాడు: పిధూంతరిపుఁడు
లంకారిఁ గన్నాడు లావరి కేసరి పే రెట్టు లట్టులే పేర్చి పెనఁగు
శ్రీనుతుఁడు ధర్మసుతుఁడు సుషేణుఁ డనఁగఁ
బరఁగు దధిముఖుం డాత్తపాకరతనుజుఁడు
సుముఖదుర్ముఖ వేగదర్శిముఖులైన
వారిఁ గన్నది మిత్తి యవ్వారి జనని. ౩౦౬

తే॥ అగ్నిచూలియ చూ నీలుఁ డతనిఁ జెప్ప, నేల సేనాధిపత్యాప్తిఁ గాంచినాఁడు
హనుమ నెఱుఁగుదుగా దె వాఁ డనిలజనితుఁ, డెల్లఁ గాల్పంగఁజాలుదు రిరువు రెనసి.

తే॥ అంగదుఁడు పిన్నవాఁడు బలాధికుఁడు సు, రేంద్రు మనుమఁడు దుర్ధర్షుఁ డెఱిఁగినాఁడ
వతనితండ్రిని వాలి నయ్యశ్వినుతులు, మైందుఁడును ద్వివిదుండును మానధనులు.

వ॥ గజగవయగవాక్షగంధమాదనశరభు లెవ్వరును గాలునివలనం బొడమినవా రవ్వా
రలు కాలాంతకోపములు కోప మూనిరేని ముజ్జగంబులు మడియింప నోపుదురు
యుద్ధకాంక్షులు శూరులు శ్రీమంతులు దేవపుత్రులైన వానరోత్తములు
లెక్కకుం బదికోటులు దక్కినవారి నిక్కువం బిక్కాలంబునం జక్క వివరింపనేర
నేర నెన్నంబోకుము. ౩౦౯

సీ॥ తనుమరల్పని చూడ్కి గముచు సింగాగంబు దనమేనిదే యనఁ దనరినాఁడు
శేఁద్రొబాయ మియ్యది లెంక లే యొకనాఁడు దరలునే యను నుతిఁ దవిలినాఁడు
భూనాథు వేలిమి పున్నెం బొసంగిన పాయసం బన మనఁ బరఁగినాఁడు
విల్లమ్ము దాల్చుటే వెరవుగా జయలక్ష్మి తనపాలిదై కొల్వ మొనసినాఁడు
చొచ్చె నటవి విరాధుని వ్రచ్చెఁ గడఁగి మనఖరుఁ ద్రిశిరు దూషణు మడఁచె నాక
బంధు బంధురతను నాకబంధుఁ జేసె, రామనిభుఁ డున్నవాఁడె ధరాతలమున.

ఆ॥ కాకపక్షధరుఁడుగాఁ గాదె గాధిజు, జన్నమున సుబాహు మన్నెనర్చెఁ
దబిసి తెఱఁగనంగఁ దాటక నేర్చె మా, గీను మార్చె నేమిరీతిఁ గనెనొ. ౩౧౧

క॥ సీకతన వాఁడు మడిసె న, నేకక్షత్రులన్ని యట్టు లెగిచి జనస్థా
నాకరనిరాకరణ మది, నీకై వచ్చినది గాదె నిరృతిగణేశా! ౩౧౨

ఆ॥ వాలిఁగూల్చి వాని వరుసవాని మరల్చి, కొని ప్లవంగవీరకోటు లెల్లఁ
గొలువ లంక ముట్టి కొల్లలు సేయంగ, వచ్చినాఁడు కృతకిఁ జొచ్చినాఁడు. ౩౧౩

మ॥ అనుఁగుందో డఁట యంతకాంతకుఁడు వాఁ డాయన్నకుం జోడు ధ
ర్మనిగూఢుండు మదేభ ముట్టులఱను స్మరించు నెవ్వాఁడు బా
ణనివేశమ్మున నిల్చి యుగ్రుఁడును బాణమ్ములన్ మారిం దాల్చు కా
మనకుం జాలున పోలునే యనఁ యశా న్నాగ్గ్రసించి మాటాడుటల్. ౩౧౪

క॥ రవిసుతులఁట జ్యోతిర్ముఖుఁ, డపిగళతేజుండు శ్వేతుఁ డను నతఁడును న
య్యపివిదితుని సోమకూటుసిఁ, బ్రవరుని వరుణాత్మజునిఁగఁ బలికిరి దేవా! ౩౧౫

ఆ॥ నలుఁడు విశ్వకర్మనందనుఁ డాప్లవ, గోత్తముండు సేతు వొనరఁ గూర్చె
నతనికడిమిఁ గడవ రన్యులు వసుపుత్రుఁ, డలసుదుర్ధరాఖ్యుఁ డలఘుబలుఁడు.

క॥ రక్కసులలో వరిష్ఠుం, డుక్కుటమున నీ మతమ్ముఁ డొప్పవశమునం
జిక్కెను సిర తక్కెను దన, కక్కటిమున ననుచు నీనయవ్యపగతిచేఁ. ౩౧౬

తే॥ మంత్రబలం గూర్చుకొని శత్రు మలసినాఁడు
ని న్నెదిర్చి పెనంగఁగా నేర్చినాఁడు
ప్రాణమానము లనునవి రాముని వని
పలుకుచున్నాఁడు విధి గొన్న బాట యెదియొ. ౩౧౮

క॥ ఉన్నయది తెలిపినాఁడ స, మున్నత మగు నీదు సత్త్వ మొలయించెదు నా
తెన్నునఁ గూర్పుము కర్జం, బిన్నిటికే మమ్ము బోంట్ల యేలుక లధీశా! ౩౧౯

ఉ॥ అమ్మెయి వాఁడు దెల్పఁ జరు లందఱు నట్ల యనంగ రావణుం
డి మ్మొడఁబాసి చిత్తగతి యేర్తెఱ నూవఁ జలించి లోని గా
నమ్మలికంబు నాచికొన నూర్పులు వుచ్చుక వెళ్ళనోవు నా
యెమ్మె నమాత్యులం బిలిచి యిట్టు లనెం గనుకట్టు చొప్పడన్. ౩౨౦

ఆ॥ మంత్రికాల మిది సుమాళమ్ముమై నిల్వ, గాదు పాదుకొనె నరాతిసేన
గాన మీరు తగినకలనల మెలఁగంగ, వలయుఁ దెలుపవలయు వలను లరసి.

క॥ అని సమనంతరకృత్యము, లను వారలతోడఁ దగిన లాగునఁ జింతిం
చి నెఱయఁగఁజేయుఁ డనుచున్, దనయంతర్గృహము సేరి తని నెసు మదితోన్.

క॥ విద్యుజ్జిహ్వాం బ్రిబలు స, ముద్ద్యోతితు మాయలాని నొంటిఁ బిలిచి మా
యద్యోతనుఁ డిది విను మని, సద్యస్సంపన్నయుక్తి సరణిం బలికెన్. ౩౨౪

ఉ॥ సీతను మోసపుచ్చవలె శీఘ్రగతిం జని రమ్ము మాయికం
బై తగు రాము శీర్షము శరాసన మస్త్రము మున్ను గన్న తీ
రే తనరార నయ్యువతి యెన్నియు నొం డని యెన్నకుండఁగా
సీతర మంచుఁ దెల్పితి వినీతతమైఁ గొని తెమ్ము నావుడున్. ౩౨౮

క॥ అది యెంత లనుచు నాతం,డదరిపడుచుఁ బలుక నొడయఁ డతిరమణీయం
బదె యనఁగఁ దనరు మణిమయ, ముదంచితము హార మప్పు డుపహార మిడెన్.

ఆ॥ అతఁడు జతనమెయిన యరిగిన దనుజేంద్రుఁ, డాయశోకవనిక కట్లు చనియె
సీతఁ గాంచు వేడ్క శిర మెక్కి నటియింప, దుష్టభావ మొంటఁ నోసువడఁగ.

సీ॥ తల వంచుకొని శోక దార్ఢ్యంబున నశోక వనికి దూఱుఘటించు వలను దాని
రామరామాయంచు రహిఁ బెంచు తలఁపుల జీవనాడికిఁ జేవఁ జేర్చు దానిఁ
బెఱగాము మొగిలుచాల్పిఱుదీక గిఱికొనఁ గను మాయు శశిరేఖఁ గవియు దాని
బలుగాలి యొండెడఁ బడవైవఁ దల్లి మే దిని హత్తుకొను తీఁగె తెఱవు దానిఁ
దా నిదానించియును దుష్ట మానసుండు, గడుసు రాకాసిఱేఁడు పి కాస మొప్ప,
మంచి యెఱిఁగించు చందాన మలసి యిట్లు, పలికె రఘునాథు కలికి తోఁ బాపమాత్రి.

—♦ రావణుఁడు సీతకడ మాయను బన్నుట. ♦—

శా॥ చాయం బల్కుచు భద్రమూర్తి వని నీ సఖ్యంబు పాటించినన్
జేయూ కమ్మెయిఁ దూలనాడితివి నన్ సీరాముఁడే భర్త నా
కేయోగంబును బోల దంచుఁ జల మెంతేఁ బూని నిర్భాగ్యవై
యాయాట ల్వనె నాఖరారి యిపు డా యాగ్యం గూలె జన్యంబునన్. 329

తే॥ ఉట్టి చేర్లన్నియుం జెగె నుదిలపడుచుఁ, దొంటిదర్పంపుటుయ్యెలఁ దోఁగఁగలవా
వ్యసనపర వయి నీకు నీవ యుఁక నాకు, భాగ్య వగుమయా ప్రార్థించు పనియులేదు.

ఆ॥ మూఁడుగాల నిన్ను మొనసిన యామతి, నడచి యిప్పు డైన నంతిపురికి
నీవె యీశ్వరివిగ నెగడుము కడమ వా, రెల్ల నీదుకొలువు నెనసి మనఁగ. 330

తే॥ పున్నె మించుక సేసితి పోయె నదియు, మొదలి జడభావమే యిప్డు ముదలకొనియె
నింకఁ బండితమానిత్వ మేల యేలఁ, జాలుదు జగమ్ము లనుకొన్నఁ జక్కవడునె.

క॥ ఘోరము వృత్రవధం బటు, సీరమణుని వధవిధంబు నెఱయ విను మకూ
పారము పాగము సేరెను, నేరని యాగ్రోఁగిపిండు నెలకొని తలుమన్. 332

తే॥ నన్నుఁ బొలియింప నోచినాఁడన్నుమిన్న, దాశరథి దాశరథిదాంటఁదడవుకొనుచు
నేము పుట్టనిబిడ్డల కిట్టు లనుచుఁ, బేస్లపెట్టుడువార మన్నిగు వరయుఁడు. 333

ఆ॥ దండువిడిసినా రుదధి యుత్తర పుఁదీర, మందు మందు లగుచు ముందు వెనుక
చూడ కటమటించి చొక్కి యన్నెలఫున, నిద్రసేసినారు నీరజాక్షి!. 334

క॥ తెఱి గని యతిముఱిఁ జరు ల, క్కఱఁ జెల్వఁ బ్రహస్తుఁ డరసి కని బలములతో
నంకమి యరిబలముఁ దనదగు, నెఱిఁ దగటార్చె న్మదాజ్ఞ నెలకొని నెగడన్.

వ॥ రామలక్ష్మణసుగ్రీవవిభీషణు లున్న యన్నెలనెల్లఁ బల్లటిల్ల నెట్టనం గదిసి దిట్ట లగు పౌలదిండివీరులు సూరెలం బొదివి పట్టసంబులు పరిఘంబులు చక్రంబులు మహాచక్రంబులు చంద్రహాసంబులు మహాయసదండంబులు శూలంబులు బాణజాలంబులు భాస్వరంబు లగు కూటముద్గరంబులు యష్టులు తోమరంబులు శక్తులు ముసలంబులు నొక్కమొత్తున నమ్మహాత్ముల పై నెత్తి మొత్తి వైచియు విసరియు మొత్తంబులు గ్రుచ్చియుపుచ్చియు విదలించియుఁ గదలించియు సైన్యంబు సైన్యం బొనరించి రది యట్లుండె 336

తే॥ అందు సుఖసుప్తుఁ డగు రాము నందఁగాంచి
యాప్రమాథి ప్రహస్తుఁ డా య్యనఁ దలంచి
మించిన మహాసిఁ బూన్చి ఛేదించె శిరము
తనదు శిక్షాప్రసక్తి తద్గ్రయుఁ బొసంగ. 337

చ॥ నెఱసిన యవ్విభీషణుని నెట్టనఁ గట్టిరి దిగ్భ్రమోచితుం
దఱిమిరి లక్ష్మణుం గపికదంబము తోడుగ దిక్కులంట ను

క్కాఱఁ బ్లవగాధిపుం బ్రథితు లైన సుయోధులఁ దీర్చి యుద్ధతిన్
నెఱకు లెడల్చి చీల్చి యలినీలకచా! వికలత్వ మేర్పడన్. ౩౩౮

సీ॥ సుగ్రీవుఁ డందు భగ్నగ్రీవుఁ డయ్యె నిర్ఘాతుఁ డై నడలె నల్ల హనుమఁ డపరి
పట్టసంబులఁ దెగి పడె జాంబవంతుండు నలుకఁ గూలెను బ్రమాని నయము గోప
నడిమికి రెండుగా నలువు రై రిరువురు మైందద్వివిదులు దుర్మానఘనులు
పనసతో నల్పెల్చెఁ బనసుని మేన దరీముఖుం డొరఁగె దరీముఖమునఁ
గుముదుఁ డై వ్రాలెఁ గుముదుండు గూలె యంగ
దుండు దుండగి మథితాంగదుండు గాఁగ
నస్రము ల్పొడలఁగ ధర నత్తమిల్లె
నెందుఁ జేరనివార లిఁ కేమి లెక్క. ౩౩౯

మ॥ మదనాగంబులు ద్రొక్కఁ గొందఱు మహామాత్రంబు లచ్ఛ్వాసము
లొప్పదువ న్వాతహతిం దొలంగి చను నంభోదంబు లై కొందఱున్
దుది సింగంబుల దాడికిం దెరలి నిర్ఘాతం బు లౌ హస్తు ల
గ్లైదియుం దోఁపక గొందఱు న్మడఁగి రోయేణాక్షి! యుచ్చావరుల్. ౩౪౦

క॥ మున్నిటఁ బడిరి కొందఱు, మి న్నేమో గతి యటంచు మిడుకుచుఁ దూరి తే
కన్నెఱ వ్రాలిరి కొందఱు, గొన్నా రెగఁబ్రాకి చెట్లకుం దమున్నట్టిన్. ౩౪౧

ఆ॥ చంపి రటవి యటవి సంద్రమ్ము తీరమ్ము, లందు గిరులయందు నడవులందు
రక్కసులు గడంగి రారాపు సేయుచు, నెదురుపడినవారి నెడయనీక. ౩౪౨

క॥ బిసరుహదృశ! నీపతి యిటు, నసైన్యుఁ డై మడిసె నింక ప్రాణాగ్రిము కీ
కసయుతము రజోధ్వ స్తము, వెసఁదెచ్చిరితచ్ఛిరంబు వేయేమిటికిన్. ౩౪౩

తే॥ పరమదుర్ధర్షుఁ డమ్మాయుఁ బడఁతి వినఁగఁ, బలుకుచు నె యొక్క రక్కసిఁ జక్కఁగాంచి
కించిదుల్లసితం బొప్పఁ గృతిఁ దలంచు, రీతి దళుకొ త్త నుత్తాలుఁ డాతఁ డపుడు.

క॥ విద్యుజ్జిహ్వునిఁ బిలువు మ, హాహాద్యుతుఁ డవ్వాఁడు దెచ్చె నొసఁగ నదృగమున్
దద్యోగిశరముఁ జాపము, నాద్యంతము లరసి తెలుప నౌ నల నోలయున్. ౩౪౪

తే॥ అని పలుకునంతలోనె విన్యాస మొప్ప, నాశరశరాసనము లుత్తమాంగమును బి
రానఁ గొనివచ్చి ప్రణతులు రాణఁదనరఁ, గూర్చి నిలఁబడె నసుర్యాళి కుచ్చితమున

తే॥ వచ్చినం గని యప్పడవాలు మెచ్చి, తెచ్చి తేకదగుర్చిచ్చి యాధీరు శిరము
పచ్చినెత్తురుతో నట్లు పరఁగఁ జెలువు, నచ్చెలువుఁ గాంచుఁగాప్రుల నుబల గృపణా.

క॥ ఆయమ యెదుటం బెట్టుము, మాయనితమకమున నట్లు పడు యువతి నిజ
ప్రియ స్తము మోమరయుట, నాయమ కద యమని కేతనం బతఁ డనయున్.

ఆ॥ అనిన వాఁడు వల్లె యని బాలహరిణాక్షి, ముందు దృష్టిపథము నోలగించి
కాలి శిర్ష మైంద్రజాల మయ్యెడఁ దార్చి, యోల మొనసె నమరజాలవినుత.

క॥ అందుకొని శరశరాసము, లం దార్చెం దాను మొక్కలంబులు విఖ్యా
తిం దనరినయవి యనుచు న, మందేచ్ఛుఁడు వాఁడు లోకమాన్యచరిత్రా !
క॥ కను మిదె నీమగని శిరం, బనితర మిదె ధనువు జ్యాసమాయుతము మదిం
గొనుము ప్రహస్తుఁడు నిశ న, మ్మనుజునిఁ దెగటార్చి తెచ్చెమానిని! కడఁకన్.
క॥ విద్యుజ్జిహ్వునిచే నా, ప్రద్యోతనుఁ డిచటు సేర్పఁ బనిచెను నీయా
యుద్యోగము సెడె నంతయు, సద్యోలాభంబు వడయఁ జర్చింపు మెదన్. ౩౫౨
తే॥ అవశ వికె వశ్య వౌదు గాకనుచుఁ బలికి
యాపిసాచి యదను వేచియట్టు లుండ
విల్లు నమ్ములు దల మ్రోలవెలయఁ గాంచి
ముదిత బలుశోక సాగరమ్మున మునింగి. ౩౫౩
సీ॥ హనుమనిచే సమాఖ్యాత మైనట్టి సుగ్రీవమైత్రీకథాస్ఫురణ లెంచి
వరుస నవ్వానరవాహిని సాగరాభ్యాగత యను వార్త నన్వయించి
మోము గన్నులు కురు ల్ముఖవర్ణ మాశిరోమణియు నట్లే యుంట మలయఁ గాంచి
మదిలో నభిజ్ఞానమండలి గలయంతవట్టు చూపట్టుట వావిఁ బెంచి
యుమ్మలిక ముప్పతిల్ల నాయమ్మ కురరి, యట్టు లాక్రోశ మొనరించె నాస వాసె
ననుచుఁ దనవడ్డపా శ్రైల్ల నావహిల్లి, తల్లడం బొడఁగూర్ప నొత్తిల్లి తెరలి.

—♦ సీతాదేవి రాముని మాయాశిరముం జూచి దుఃఖించుట ♦—

క॥ తలఁపులు ఫలించెఁ గైకా!, కులనందనుఁ డెడలె నింకఁ గుదురుకొను మదిన్
నిలువుము కులనాశనమున, కలవడె నీకలహాశీల మనుగత మనుచున్, ౩౫౫
తే॥ ఏమి విప్రియ మొనరించె నిత్థచరితుఁ, డార్యుఁ డగు రాముఁ డాతని యంతమునకు
గారణమ వైతి చీరలు గట్టఁబంచి, వెడలనడఁచితి వడవుల వెతలు గుడువ.
క॥ అను నుడి నొడువుచునె తప, స్విని జనకుని బాల మ్రోల సిరిసెడ నొరగెన్
వినికృత్త మైన కదలిక, యనువృత్తము నెఱియ వడఁకు నవయవములతోన్.
ఆ॥ ఒకముహూర్తమునకు నూ ర్పెడల్చుచు జీవ, మందినట్టు లగుచు నమ్మృగాక్షి
యాశిరంబుఁ బుణికి యాఘ్రాణ మొనరించి, తొడరి పలికెఁ బలుకు తొట్రిలంగ.
ఉ॥ ఆహత నైతి వీర ! నియమానుగతవ్రత ! రామచంద్ర ! యా
బాహుబలం బరిందమము పశ్చిమ యా దశ నిచ్చగించెనే
సీహరిణాక్షి కీవికృతి నెట్టనఁ గూర్చితె సాధువృత్తికిన్
సాహసవృత్తి మేలె తన సాధ్వి మొఱంగి చనంగ నిద్దెసన్. ౩౫౯
ఆ॥ తప్పఁబలుకుదాన దయితుండు తనకన్న, మున్న చనుట యెన్న ముదిత దోస
మతిసువృత్తుఁడవు మహాత్ముండ వీ విట్టు, లరుగుదే మదీయ మఘము కాక. ౩౬౦

తే॥ దుఃఖితో దుఃఖ మిమ్మెయిఁ దొలియఁ గాంచి. మన్యుసాగరమునను నిర్మగ్న నన
నన్ను రక్షింప దొరఁకొంటి నాథ యట్టి, దొర వరయఁగంటి విట్లు లక్ష్యగతంబు.
తే॥ అమ్మహితుకాలు కౌసలు నాత్మజాత, దేవి మదుపాస్య దేవత ధేను వాత్స
వత్సముం బలె నినుఁ బాసి వాసి సెడఁగ, వత్సల వివత్సఁ జేసితే వలను సూపి.
క॥ ఏయోజ నెవరు నిను దీ, ర్ఘాయుస్సముపేతుఁ గాఁగ నాడి రచింత్ర
శ్రీయోగ! వారి నుడు ల, ల్పాయుష్కుఁడ వీవు గాఁగ నన్నృతము లయ్యెన్.
ఉ॥ కారణభూత మై జగము గ్రాసముగాఁ గొనసేర్చు కాల మా
నేరిమిఁ బక్వభూతునిఁగ నిన్ను నొనర్పఁగ నొడ్లప్రజ్ఞపై
నేరము మోపు లేమిటి క నింద్యుఁడ వెల్ల యెఱింగి తర్జద్మ
క్పారముఁ గంటి మృత్యుముఖ గహ్వర మంది తపఃలో లలాలునన్. ౩౬౪
తే॥ కమలలోచన ! మత్ప్రాణసముఁ దతోతి
ఘను నతినృశంస రౌద్ర యా కాలరాత్రి
లేఁగి యొడిచి పొదివి యాహరించె నేమి
సేయుదాన స్ఫురింప దుపాయ మొదియు. ౩౬౫
తే॥ ననుఁ దపస్విని విడనాడి నాయ మేమొ, ప్రియతమంబోలె నెట్టనఁ బృథివి నట్టు
లలిమి యాశ్లేష మొనరించి యత్తమిల్లి, యుపశయానుఁడవై వేయుగు భుజాగ్ర
క॥ ఇదె కాదె వీరశేఖర, సదనున నాతోడి నిరతి నర్చావిధులం
బొదలింపఁబడిన విల్లది, ముదమున సుమమాల్యగంధ ముఖ్యార్ఘములన్. ౩౬౭
క॥ నీతండ్రి నాదు మామ వి, నీతాగ్రణి పితృగణం బనింద్యము స్వయమా
నీతముగా స్వర్గమునఁ ద్వ, దాతతపద మొనసి ముదితుఁ డయ్యె నసంశన్. ౩౬౮
తే॥ నీదురాజర్షి కులము ద్యో నిష్ఠితంబు, సుకృతిజన కాంక్షణీయంబుఁ జూపకుండ
వచట నక్షత్రభూతుండ వగుచుఁ దనదు, పున్నములపోవు నెలకొని యన్నసూప.
ఆ॥ బాల నన్ను బాల్య పరిణీత సహధర్మ, చారిణిం బ్రిసక్త సాధ్వి భార్య
నేమి దలఁచి యిట్టు వీక్షింప వే మని, పలుక వుచితముల సుభాషితముల.
క॥ మఱవంగ నగునె పెండిలి, నెఱపిన యాప్రతిన ధర్మ నిష్ఠుఁడ వీయ
క్క ఱనేని వీడు దే నను, మొఱంగ కావన్న నచటు కొనయింపఁగ దే. ౩౭౧
క॥ ఉత్తమగతిమంతులలో, నుత్తముఁడవు నన్నుఁ ద్రోచి యొంటిగ నరుగన్
బొత్తెడలితో మఱచితో, యిత్తలముం బాసి యచటి కెఱుక మరఁగుచోన్.
తే॥ సకలకల్యాణసంపత్ప్ర సక్తిఁ గని మ, దేకలోక పరిష్వంగ మొనసి యెసక
మెసఁగు నానీశరీర మి ప్డసదు లైన, పాదుకవ్యాదములకుఁ బాల్పడెనె యకట.
ఆ॥ ఆప్తదక్షిణంబు లధ్వరముఖ్యంబు, లాచరింప కిట్లు లైతి వేల
నీదుకాలములోన నెఱిగన్నవారెల్ల, నగ్నిహోత్రు లై మహత్త్వ మంద. ౩౭౪

మ॥ ఇలు సేరం గనెనేని లక్ష్మణుఁ డాకం దెట్లనఁ గౌసల్య యు
మ్మలికం బెక్కుడు గాఁగ వత్స ! కడునేమం బూని చన్నట్టి వా
రలలో నెక్కటి గాను పించితివి దూరం బయ్యె నాద్వంద్వ మే
కలన న్నాగ నతండు దెల్పు సొద శక్యంబే విచారింపఁగన్. ౩౨౬

చ॥ అడుగఁగ వీడరాక బలు నంగదమైఁ గడుఁ గ్రిస్సి యాతఁ డీ
వడువున రక్కసు ల్తొడరి వారక యుద్ధమ రేయి చొచ్చి ని
న్నొడయని నీసుహృద్బలము నూరకె చంపి రనంగ నప్పు డా
బడుగున కెట్టి దైన గతి పాల్పడునో తరమే వచింపఁగన్. ౩౨౭

తే॥ సుప్తహతుఁడై చనిన తన సుతుని గతియు
రక్కసుల యిక్క నున్న నా వార్తఫలము
హృదయ మువదీర్ణ మొనరించి యెనయు నంతఁ
బడుటయే కాక పై నొక్క పలుకు గలదె. ౩౨౮

ఆ॥ ఏ ననార్య నాదు హేతుకృతిన చువ్వె
సత్త్వవంతుఁ డేలఁ జాలి నట్టి
ఘనుఁడు వార్ధి దాఁటి కడకు గోష్పదమందుఁ
నిహతుఁడయ్యె రాముఁ డహతుఁ డహహ. ౩౨౯

తే॥ స్వకులపాంసని యిది యన్నజాడ గనఁడు దాశరథి మోహమున నన్నుఁ దావరించె
నరయ నయ్యార్యపుత్రుని హాని నొనర్పఁ, బాల్పడిన మిత్తి గాని నేభార్యగాను

ఆ॥ పీఁటమీఁది పెండ్లి పెడవెట్టి చూచిన, దాన ము న్నొనర్చి యేనుఁ గాక
యనుభవింతు రెవ్వ రఖిలాతిథికి భార్య, నయ్యు నేఁటి కిట్టులైనదాన. ౩౩౦

ఉ॥ రావణ! పున్నె మబ్బెడు బిరాన మదీయము కాయ మట్టె నా
[illegible]నవముగీము రాము మెయిఁ జేర్పుము తీర్పుగ సంస్కరింపు ము
ద్భావమునం దదీయ మగు పట్టినయుంగలదాన దానము
న్నీ వొనరించినట్లు లగు నేను శుభోదయ మందఁగాంచెదన్. ౩౩౧

ఆ॥ పతికిఁ దనదుభర్త చనిన లోకమె లోక, మతనిఁ బాసి యొక్క యరనిముసము
నిలువ దిటట ధర్మనిష్ఠితుం డద్దేవుఁ, గూర్చి మంచిగతికిఁ గూర్చి మనుము. ౩౩౨

క॥ అని ప్రాకృతత్వ మవలం, బన మొనరించుచు సరోజపత్త్రేక్షణ నె
ట్టన శోకపరీతాత్మత, ధనువు శిరము మఱియుఁ గనుచుఁ దడబడచుండన్. ౩౩౩

ఉ॥ ఒక్కఁడు రక్కసుండు పతి నొయ్యనఁ జేరి జయింపు మార్య! యం
చొక్కటఁ బల్కి కే ల్మొగిచి యుజ్జితుఁగా నొనరించి పొంచి నాఁ
డక్కఱ వాహినీపతి ప్రహస్తుఁడు దెల్పఁగ బంచినాఁడు నీ
వక్కడ కేగుదేరఁ జనునయ్య! యటంచు వచించి క్రమ్మఱన్. ౩౩౪

ఉ॥ అంద అమాత్యులుం గదిసి రాతఁ డుపస్థితుఁ డయ్యె దర్శనం
బందఁగఁ గోరి న న్ననిచె నాత్యయికం బది గాఁగ నోపు నీ
యందలి దాక్ష్య మెంచి నిలయంబున యం దటు నిల్చినారు సం
క్రందనవైరి ! చయ్యనఁ బ్రకాశము గాంచుట మేలు నాప్రుడుక్. ౩౮౫

క॥ వినినంతనే యశోకా, వనిక న్వనికం దొఱంగి వాఁ డరిగెను మం
తనమున మంత్రులతోఁ దగ, ననిమె న్సభ కేగి నిర్ణయం బొనరించెన్ ౩౮౬

ఆ॥ రాము విక్రమంబు రామామణి ధరాజ, సాధువృత్తిఁ దలఁచి జలదరించెఁ
గాని చలము వీడి కరుణాబ్ధి ! శర ణనఁ, జాలఁ డదియు నేటి సంభ్రమంబొ. ౩౮౭

శా॥ అంతర్ధానము నొందెఁ గార్ముకముతో నయ్యుత్తమాంగంబు వాఁ
డంతర్ధం గొనె నెప్పు డప్పుడె బలాధ్యక్షుండు దాను న్మను
చ్చింతారత్నము రాముఁ గూర్చి యెడఁదం జింతించి రావైరిదు
ర్దాంతుం డన్నెఱి నానసేసెఁ దగువా రాలించి మే లెంచఁగన్. ౩౮౮

మ॥ స్ఫుటకోణాహతభేరికాగణముఖస్ఫూర్జన్నినాదంబు మి
క్కుట మై చొప్పడరాని చొప్పున నె సంగ్రామోచితౌఘంబు లో
క్కుట రాఁ దిర్వొనరింపుఁ డిట్లయిన నిక్కుర్జంబునం గారణాం
బెటు లేని న్వచియింప నెంచకుఁడు నా యానత్ప్రధాను ల్పురిన్. ౩౮౯

—♦ రావణుఁడు తనసైన్యముల గూఢముగ సిద్ధపరుచుట ♦—

ఆ॥ అనిన వారు వల్లె యనుచు నె యయ్యర్థ, మనుగమించి కూర్చి యనికిఁ గూర్చ
నధిపు మ్రోల నెల్ల యాయత్తపడె నంచుఁ, బలికి రతఁడు మెచ్చెఁ బద్మనయన !

ఉ॥ అంతట రాక్షసాచరిత మంతయు మంతనమందు రోసి యే
కాంతసఖి న్సతీమణి ధరాత్మజఁ దేర్పఁ దలంచి వచ్చి వి
భ్రాంతివిషాదమూర్ఛనవిపాకవిషాప్తుల నెంచి సద్గుణా
క్రాంత విభీషణప్రియ వికస్వరసమ్మృదుభాష లొప్పఁగన్. ౩౯౧

ఆ॥ పొక్కి పొరలి వేచి పొడిమి సెడి ధూళి, ధూసరాంగి యగుచుఁ దొట్రుపడుచు
మిట్టిమిట్టిచూచు మెయి బడు గగు బడ, బం దలంపఁజేయు పడఁతిఁ గాంచి.

ఉ॥ ఊరడిలంగఁ బల్కె నిటు లుత్తమ యాసరమాభిధాన చి
త్పూరితచిత్త సన్నియమ పుణ్యచరిత్ర దయామయాత్మ నొ
ప్పారఁగ నైన రావణుని యానతి నమ్మదహస్తియాన దై
వార భరించుచుం దదను వాసితమైత్రి భజించుఁ గావునన్. ౩౯౪

—◆ హనుమ సీతాదేవి నూరడించుట. ◆—

సీ॥ ఇంత మనోవ్యథ యేటికే నాతల్లి లలితాంగి! యిల్లైన లావు సెడదె
యావిదేహావని నవతరించిత కాదె నీదుపున్నెం బెల్ల నే నెఱుఁగనె
కల్యాణి! శ్రీరాము కాంతామణివ కావె యజితుఁ డాతం డని యరయ లేవె
పొలదిండిపోతుల పోఁతరం బెఱుఁగవే యీ నక్తిమాయలు చేవగలవె
యతఁడు వచ్చినట్టి యారాకడ వచించి, నట్టి నుడు లానర్చినట్టి మతక
మేను దెలిసికొనుచు నిచ్చోటునని యున్న, దాన మఱుఁగుపడుట ధర్మ వగుట.

క॥ స్త్రైణమణి! యతనివలనం, బ్రాణభయము లేదు నాకు బాహిర మగునా
ప్రాణము నీ వగుట దరి, దాఁణున కొంకఁ డాచరింపఁ దర మై యున్నే. ౩౯౬

ఆ॥ ఆతఁ డిచట నుండ నధికృతు ల్బిలువ నం, భ్రాంతుఁ డగుచుఁ బోవు ప్రస్తుతంబుఁ
దలఁపరాదె మాయతల కార్ముకంబు నం, తర్థఁ గనుట యెదకుఁ దార్పఁజనదె.

క॥ అంతయు నెఱుఁగుదు మైథిలి!, చింతార్ణవమందు మునిఁగి సిరి రా మోకా
లంతరము సేసి యడ్డెడు, నంతటిదాన వటె పతి మహత్త్వ మరయవే. ౩౯౭

క॥ ఆగక్కసి రామేంద్రునిఁ, జేరుట సౌప్తికముపొంతె సిద్ధపడుట య
వ్వారుషసింహు వధించుట, యేరీతి స్నిదుమదికి నెక్కెఁ దెలుపవే. ౩౯౮

మ॥ తరమే రామసురేంద్రపాలితుల విద్యాదక్షులం బౌరుషా
కరులన్ వృక్షశిలాప్రహారుల సమక్షం బంద సాధింప నొం
డారుల స్మితీనవారు సుస్థిరుల కానున్నారు జేజేల య
వ్వరుస న్నెక్కొనఁ దీసిపోరు ఘను లవ్వారి న్విదారింపఁగన్. ౩౯౯

ఆ॥ ఒక్క హనుమ తేజ మురియాడఁగాఁ జేసె, వీరి వీఁక నన్ని విధులఁ జెడిరి
తలఁపరాదె మదినిఁ దాత్కాలికం బెల్ల, నాకుచప్పుడులకు నలుకనగునె. ౪౦౦

సీ॥ శ్రీవత్సమున నరుణ్చెన్నార సిరి కెప్పు డోలోత్సవముఁ గూర్పఁ జాలువాఁడు
దీర్ఘవృత్తభుజుండు దీర్ఘాయు వగు నను శుభ్రితసంప్రదాయంబు చూపువాఁడు
స్వీకసంహాననలక్ష్మిఁ స్మరద్యుక్ఛరములఁ బరఁగింప విల్లు చేఁ బట్టువాఁడు
శ్రితరక్షణం బన నితనిసామ్మె యను భువనవిశ్రుతకీర్తిఁ బొలుచువాఁడు
రాముఁ డాతని తేజంబు రాణ విక్రి, మంబు నయశాస్త్రవేత్తృభావంబు వరబ
లాఘువిధ్వంసనము సర్వ మరసి యరసి, యూపిసాచు కౌడల్తురం చెంతునమ్మ.

పృథ్వి॥ అచింత్యబలపౌరుషుం డబల రాఘవుం డమ్మెయిన్
విచిత్రనటభావసంవిదితుఁ డెల్లలోకంబులన్
స్వచిత్తకలనావిశేషమునఁ గావఁగాఁ ద్రోవఁగా
రచింప మెఱయింప సర్వవిధి నోపుఁ బృథ్వీసుతా! ౪౦౧

క॥ పిడుగునకుఁ దోడు నాఁ జను, బడబాగ్నియె యనుజుఁ డట్టి పరబలహంతల్
బడసిన రామునకే సు, హృదుగా నొక్కండు గెడప దొరకొనుట సఖీ! ౪౦౩

తే॥ వాహినులు వాహినీంద్రులు వాహినీశుఁ
జేరి పరబల మెడయింపఁ జెనయు నపుడు
నిదురవోవుట యన్యులు గదిసి తమ్ముఁ
బొదివి పరిమార్చుటయు నమ్మఁ బోలునవియె. ౪౦౪

ఉ॥ తాను విరోధి యెల్లరకుఁ దాఱటమాఱటవాఁ డయుక్తసం
ధానితబుద్ధికృత్యుఁ డపధర్ముఁడు కాదుఱ డితండు నీకడన్
బూనికమై ఘటించినది బూటకమే యని నమ్ము మొండు చొ
ప్పేనెఱిఁగని నెన్నకు మహీనశుభోదయ మబ్బు నీ కిటన్. ౪౦౫

ఆ॥ నీదు శోక మెడలె నిత్యకల్యాణి వీ, వఖిలసుఖము లనము నందఁగలవు
నిజము లక్ష్మి నిన్ను నియతిమై భజియించు, నాదుపలుకు లరసి నన్నుఁ గనుము.

సీ॥ మున్నీటిపై నాలి మొనయించి వానరవరసేనతో నీదు వల్లభుండు
దాఁటి యుద్ధాని దా దక్షిణరోధంబు నెనసినాఁ డటు లగ్గ లెక్కినాఁడు
రెండవసంద్రంబు రీతిఁ గ్రమ్మినది దా నెడయాక యొగ్గర మ్మేర్పరించు
కొని దేవసేనగాఁ గులపతి స్కందుండు నా నొప్పినాఁడు స నాథుఁ డగుచుఁ
గనుల కఱవు దీఱఁ గంటిని వింటిని, జెవులపండువుగను జేడె! యింక
నలుకవలవ దొలయ నైనదిలే క్షయ, కాల మానిశాటకాండమునకు. ౪౦౭

క॥ అనుజుఁడు లంకానాథుని, యనుజన్ముఁడు వానరేంద్రుఁ డనుమఁడు ము న్నై
ననుచరులుఁ గొలువ నడుమం, దనరారెడు రాముఁ డధికదర్పోద్ధతుఁ డై.

ఉ॥ పంపినవాఁడు రక్కసులఁ బాలకుఁ డుద్భటులం బ్రసక్తి నై
లింపబలావరోధి చని లీలమెయిం జనుదెంచె నిందఱన్
ముంపఁగ నున్న సంద్రమని ముట్టవచించిరి వారు వచ్చి యా
తెంపరి మంత్రులం గొని యుదీర్ణవిచారణలం దనర్చెడిన్. ౪౦౯

ఆ॥ అనుచు నోడువుచున్న యంతలో సరమ దా, సరమ సీతఁ గూడి చక్క నిలిచి
యాలకించె భైరవాట్టహాసముఁ బోని, భేరికానసముత్థ పృథులరవము. ౪౧౦

ఆ॥ మరలఁ బలికె నల్ల మధురభాషిణి రణ, భేరిఁ బొడము భైరవారవంబు
వింటికాదె భీరువిశ్రుతం బైనది, తోయదస్వనంబు దొఱయనగుచు. ౪౧౧

వ॥ ఇయ్యది యుద్ధ సన్నాహంబకాని యొండు కానేరదు సింహనాదంబుల సముప
బృంహణంబు లట్టులే పొడకట్టుచున్నయవి మత్తమాతంగంబుల కాకల్పంబులు
కల్పించుచున్నారు రథవాజులు యోజింపఁబడుచున్నవి తురంగమారూఢులు
హృదయంగమంబు లగు వేషంబులతోఁ బ్రాసంబులు పూని వేలకొలందిగా

నిర్వేలం బైన కౌతూహలంబున నోలలాడువారు పదాతులు సన్నద్ధు లై
యచ్చటచ్చట గుంపులు గూడుచున్నారు విచిత్రదర్శనంబులు వేగవంతంబులు
శబ్దాయమానంబులు నగు ననీకంబులచే రాజమార్గంబు తోయపూరంబులచే
సాగరం బట్లు పూరింపఁబడుచున్నది నిర్మలంబులగు శస్త్రాస్త్రచయంబులయు
జర్మంబులయు వర్మంబులయు రథవాజిగజరక్షోవరభూషణంబులయు సంస్థానం
బుల నుప్పతిల్లి యుప్పరంబున నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొని నానావర్ణ మై వర్ణనీయ
మైన ప్రభ కానం బేర్పు కార్చిచ్చుమంట యట్టు లెట్లు గన్పట్టెడినో చూడుము
ఘంటానాదంబులు రథనిస్వనంబులు హయహేషలు గజబృంహితంబులుదూర్య
ధ్వనులు భేరీరవానంబులుం బెచ్చుపెరిగి వినవచ్చుచున్నయవి ఉద్యతాయుధహస్తు
లై రక్షోగజేంద్రునకుఁ బశ్చానుయాయు లగు రాక్షసుల ససంభ్రమం బునగు
సంభ్రమం బల్లపె తుములంబును రోమహర్షణంబును నై పరధర్షణంబునకుం
దొడరుచున్నది కావున నయ్యైంద్రజాలికం బెల్లఁ గల్ల. యిప్పిసాచులకు రాము
నాఁచికోలున భయంబు గదుర నయుంబు సెదరె. శోకఘ్ని యగు సిరి నిన్నే
భజించు నచింత్యపరాక్రముండు కమలపత్రాక్షుండు నగు రాముండు వానర
వర్గంబు నడుమ దైవతసంఘమధ్యంబునఁ బురందరుం డట్లు విస్మితుండును
నస్మితుండు నై క్రోధ మూనని తెఱంగునం గానిపించుచున్నవాఁడు విష్ణుసహితుం
డగు జిష్ణుండపోలె సహలక్ష్మణుం డై చెలరేఁగి దళమాఁగి త్రివిక్రమక్రమోల్లా
సంబునం బరాక్రమంబు నేఁడ సూపెడు బలె బలంబులతో దానవుండు సంబలుం
డగు కాలుని పోలికి విచ్చేయువాఁడు సమరవినిపాతితుం డగు నభియాతిం గని
సిద్ధార్థ వై రాముని యంకపాళి నధిగమించిన నిన్నుఁ గాంచి యామోదించుదాన.
నీదాన నా పై నానబెట్టుకొంటి నొండొంటెఁ దలంపకుము శోభనమూర్తీ! భర్తృ
సమాగమంబాంది విష్ణువక్షస్స్థలంబునయందు లక్ష్మియట్టు లమ్మేటి సమక్షంబున
నుపలక్షిత వగుచుఁ బరిరంభసమారంభంబునం బ్రహర్ష సంభవంబు లగు నశ్రు
వుల నాతనిచేతిమ్ముఁ జల్లనసేయుచు నుల్లసిల్లెదవు రసవేణీ! యీవేణి జఘనగతఁ
జిరకాలధృత నచిరకాలంబునన మహాబలుం డగు నీదు విభుండు విప్పంగలండు
మనోభిరాము మోముఁ బరిపూర్ణసోమునిం బలె సందర్శించి పన్నగాంగన నిర్మో
కంబు నట్లు శోకజలమోకంబు కర్జంబు వర్జించు తటి యయ్యె. నిత్తఱి నరి నతిమి
వధించి సంపూర్ణసకలకాముఁ డైన రాముండు ప్రియసిమణి వగు నినుం గూడి
పాడిమెయిం జయలక్ష్మి నాదరించి సుఖార్హుండు సుఖం బెనయనయ్యెడు
నమ్మహాత్ముఁ డగు రాఘవేంద్రునితో సమాగత వై యాతని వీర్యంబుచేఁ
బ్రశస్తవర్షంబుచే సస్యయుక్త యగు మేదిని మాదిరి కై యామోదించెదవు
సుమీ మైథిలీ! బంగరుగట్టు చుట్టును జుట్టి పరువు లొనర్చు మేటి వాజి

యోజం బరివర్తమానుం డగుచు నిజతేజంబున నీజగంబులకు భుక్తిముక్తులం గూర్చు పవలుసేయు జేజేలరాయని నాయకుని జయం బర్థించి దోసి లొగ్గి సంప్రార్థింపు మద్దేవుం డిష్టపూరణంబునకు ననిష్టవారణంబునకుం గారణం బనం దనరారెడువాం డిక్ష్వాకువంశంబునకు మూలకందంబ గదా యని ప్రబోధించి.

క॥ ఆనంద మందఁజేసె న, నూనప్రియకథనమున మహాహ్లాద్యమకలనా
ధ్యానపర సరమ సీతం, ద్యోనారి స్వవర్షణమున నుర్వరఁబోలెన్ ౪౧౩

మ॥ స్మితపూర్వోచితభాషణప్రవణ యై సీతామహాదేవికిన్
హిత మా నేలొనఁగూర్ప నెంచి సమయం బీక్షించి యాయమ్మ న
మ్మతి నైకో లెద నుంచి యిట్లనియె నమ్మాన్యత్వ మొప్పార నా
సతి సౌహార్దము మీఱఁ దోర మగు కౌశల్యం బపారంబుగన్. ౪౧౪

సీ॥ ప్రియసఖి! నీకూర్చు పేర్మికి నీడుగా నొకకర్జ మూహించి యున్నదానఁ
దరలాక్షి! యది నీయుదారభావంబున కెక్కనిచో దాని నెన్నఁబోను
నేఁడె రాముని గాంచి నీదు మే లెఱిఁగించి యతని మే లరసి గాకలఁ తిరాను
బ్రచ్ఛన్న నై ప్రియత్వథమందుచోఁ బవమానతార్క్ష్యుల కేని లోనుగాను
వల నరసి యింతవట్టు నావలని దైన
పనిగొనుము నాదు ప్రాణమ్ము ప్రాణ మనుచు
నిన్నుఁ దలంచితి నమ్ము మీ నిర్ణయమ్ము
నెమ్మనమున నిమ్మేను నీసొమ్ము సుమ్ము. ౪౧౫

—♦ సీతాదేవి సరమసహాయమును మెచ్చుట ♦—

క॥ అని మధురముగాఁ బలికిన, ననుపద మాలిఁ గని మహిజ యనె మృదులం బై
యనుపమమధురం బై తగు, ననఁజను నుడి శోక మెడవు నరుసము పొసఁగన్.

మ॥ గగనం బంట రసాతలం బెనయ దాతృత్వం బొప్ప నా కన్న నీ
తెగఁబా టొక్కడ యెన్న నేల చెలి! ప్రీతి న్నీదు చిత్తంబె యి
య్యగచాట్లొందెడుదాని కిచ్చి తివి నెయ్యం బిట్టి దాఁ గా భవ
త్సుగుణంబు ల్వరికింప ముజ్జగములున్ శోధింప నొం డుండునే. ౪౧౬

క॥ చాన! యెదియేనిఁ బూనం, గా నొ నీ కరయ నొండు గనుపట్టెడు నా
కీనాఁటి కుచిత మగు నది, గా నిది యొడ్లు కెఱిఁగింపఁ గర్తవ్యంబై. ౪౧౭

ఉ॥ మే లొనరింపఁగాఁ దలఁచి మేకొనుదానవు గాన నెట్టనన్
బోలుదు పీవ యంచు మఁది బొల్చెడు నిత్తతి నాశపుండు వా
చాలుఁడు రక్కసుం డెది ప్రసక్తిమెయిం గొనియున్నవాఁడొ య
జ్జాల మెఱింగి రమ్మచట సక్తవు గా కెద యొప్పు నేసియున్. ౪౧౮

ఆ॥ క్రూరుఁ డెన్న మాయికుండు నిష్కరుణుండు, రావణుండు శత్రురావణుండు
వానిఁ దలఁచునంత వడఁకు నెమ్మ నేమి, సేయుదానఁ దనకు సిరియుఁ గలదె.

ఉ॥ త్రాఁగినకల్లు నా నెదకుఁ దల్లడముం బొనఁగూర్చు నిచ్చలున్
వేగము పాటునం దఱియు విచ్చును దర్జనభర్జనంబులన్
మూఁగినమూఁకకుం దెలుపు మున్నడి వా రటు వేఁచువారు నా
బా గిటు లయ్యె రక్కసుల వజ్జ మెలంగు తెఱంగు చొప్పడన్. ౪౨౧

ఆ॥ శంకితాత్మ నైతి సకియా! యుద్విగ్నతఁ, బడసియుంటి మనసు పొలుపడదు
తద్భయంబె యెపుడుఁ దార్కొని మంచి ద, లంపనీ కలంప లావు సెడఁగ.

క॥ నేనా ? యశోకతరువని, లోనా శోకాంబునిధికి లోనై తెరలం
గా నో దానను విధి కిటు, లౌనా దానవుని బాఱి కగ్గ మొనర్పన్. ౪౨౩

ఆ॥ కాన వాని తెఱఁగు కథ నిశ్చితార్థంబుఁ, బూని యరసి యెల్లఁ బుట్టినట్లు
దెలుపుమమ్మ యిష్టదేవత వీవే యి, ట్లీగ్రహమ్మె పర మనుగ్రహమ్ము. ౪౨౪

క॥ అని దీన యగుచుఁ బలికెడు, వనితామణి సీతఁ గాంచి వల్గువచన యి
ట్లనె సరమ బాష్పవిక్లబ, మును దన్ముఖమును స్పృశించి మొనకొను పెరిమన్.

క॥ అమ్మరో యుమ్మలిక మ్మెద, నిమ్మయి నెనయంగ నింత కేల యదియు నీ
సమ్మత మైన క్షణములో, నమ్మార్గం బెల్ల యరసి యరుదెంతు నిఁకన్. ౪౨౬

ఆ॥ శత్రువృత్త మెఱిఁగి సరగ నుపావృత్త, నైన నన్నుఁ గాంచి యరుస మందు
దాన విభు డటంచు దానవి ధర్మని, దానభూత చనిమెఁ దత్ప్రసక్తి. ౪౨౭

ఉ॥ మంత్రులతోడఁ గూడి పెఱమార్గము లెన్నియుఁ బన్నువాని దు
ర్మంత్రిని మంత్రిణం బరసి మానసవృత్తియు రోసి దుష్టమా
తంత్రము కీ లెఱింగి వెసఁ దాఁ బఱతెంచె సుశీల యాప్తె యే
యంత్రణలోనఁ జిక్కువడ కాసతి సందియ మెల్లఁ దీర్పఁగన్. ౪౨౮

ఆ॥ పద్మ మెడసి చనిన పద్మాలయం బోలెఁ, దను నిరీక్ష సేయు ధరణిజాత
సీత మోముఁ గాంచి సిరిఁ బెంచెఁ గ్రమ్మఱఁ జేరునంత నవ్విశిష్టకాంత! ౪౨౯

క॥ ఆవల్గుభాషిణిం గని, యావరసతి చేయి సాచి యాలింగనముం
గావించి స్నేహ మెసఁగం, గా విష్టర మెనసియుండఁ గా నిడి పొసఁగన్. ౪౩౦

ఆ॥ పలికె నన్నుఁ గూడి పొలఁతి యిచ్చోట గూ, ర్చుండి క్రూరచిత్తు దుండగమ్ము
లున్నయట్లు దెల్పుమో యమ్మ నీవ కా, యెల్లగతులఁ దనకు నేడుగడయు.

—♦ సరమ సీతా ప్రార్థిత యై రావణుని ప్రవర్తన మెఱిఁగించుట ♦—

క॥ అని వడఁకు పడఁతిఁ గనుఁగొని, యనితర యిట్లనియెఁ దల్లి! యంతలు పడ నై
మొనకొనుతఱి గడచెను మే, ల్మానయఁగ నా సమయమిపుడు మొనకొనన య్యెన్.

ఆ॥ కదియవచ్చి తల్లి కైకసి మంత్రివృ, ద్ధుం డవిద్ధుఁ డట్లు దొఱయ నేర్చు
బుధులు కొందఱును బ్రబోధించి రవ్వాని, తెఱఁగు లెంచి బ్రదుకు తీరుఁగాంచి.

సీ॥ తొలి జనస్థానంబు దొఱసిన నాఁటి యద్భుతవిక్రమం బెన్న బుద్ధి సారదొ
నీతోడి మెక మట్లు నెఱిబాసిపో నీకు సన్న్యాసివేసంబు సంగతంబొ
ఘను నాజ్ఞఁ గడలిఁ దాఁగడచి మే ల్వడసిన మారుతాత్మజు వీఁక మఱచు టెట్లొ
యక్షాదు లటు చన నైన యీయున్నట్టి బిడ్డల మనఁజూచు పేర్మితగదొ
ఏటి పౌరుషం బి దేటి సంతోషంబు, మనుజమాత్రుఁ డనుట మాన వకట
రాము శరణుఁ జొచ్చి రామ నర్పించి కృ, తార్థభావ మందు మయ్య! యింక.

తే॥ అందరాని ఫలంబున కఱ్ఱు సాప, నేల యాలలితాంగి మహీజ లక్ష్మి
గాని యొండనఁబోలదు గడవకుండు, నంతలో రాముఁగొలిచి నెయ్యమున మనుము

క॥ ఈమాపలికెదు పలుకులు, నీమది కెక్కనివ యేని నిక్కం బనిలో
సామాత్యబంధుహితుఁడవు, గా మనువంశ్యునకుఁ జిక్కి కలఁగెదు సుమ్మా. ౪౩౬

క॥ అని పలు తెఱఁగులఁ దెలిపిన, వినఁ డాకష్టాత్ముఁ డర్థవృద్ధిపరుఁడ ధ
ర్మనిహితబుద్ధిం గొనఁ డ, య్యానయము మృతుఁ డైన పిదప నరిగెదు నెందున్.

ఆ॥ కాన మేలి నెఱికిఁ గాఁడు బాంధవులకుఁ, గాఁడు మంచిగతికిఁ గాఁడు నిక్క
మింతవట్టు వేర మిష్టం బభీష్టు ల, ద్దారివార యింక దరలనయున ! ౪౩౮

మ॥ అనియే నిశ్చిత మయ్యె మీఁదఁ బని లే దాసాస నఱ్ఱాడఁగా
జనితం బై తగె మృత్యులోభమున నీసంభ్రాంతభావం బతం
డనిరస్తుం డయి యీఁడు ని న్నొకరుఁడే యల్లైనఁ బోఁబోఁడు స
ర్వనిశాటాటవి గాల నున్నయది శ్రీరామేశు క్రోధాగ్ని చేన్. ౪౩౯

ఆ॥ సంగరమున నిశితశరముల రాముండు
రావణుని వధించి రాణ నెఱయఁ
బొలఁతి ! నిన్నుఁ గొంచుఁ బూజ్య మా పుష్పకం
బెక్కి యాయయోధ్య నెనయఁగలఁడు. ౪౪౦

క॥ మంగళము నీదు విభునకు, మంగళమూర్తి వగు నీకు మానితపులకాం
కాంగపరీరంభసుఖం, బంగన ! గొనె దేల యింక నలమటపడఁగన్. ౪౪౧

క॥ అజితుఁడు నీపతి సంగర, విజయం బాతనిదకాని వేఱొం డనరా
దజరులు గోరిన దదె య, య్యజరామరుఁ గూడి కాంతు వఖిలశుభములన్.

క॥ అనుచుండ శంఖభేరీ, నినదముతో నసఁగి పెనఁగి నిర్ణీతం బై
యనుపమ మై విననయ్యెను, ఘనహరిబలవార్ధిరవము కంజదళాక్షీ ! ౪౪౩

శా॥ ఆసైన్యార్భటి విన్నయంతటనె లంకావాసులౌ రాక్షసుల్
చేసారింపఁగ లేఁక నష్టవిభులై చేష్టాపరిభ్రష్టులై
యాస ల్మాని వడంకి రింక మన కెల్లా శ్రీయు మిన్నేత బ
న్ధ్రోసంబు ల్గణుతించినాఁడు మఱఁగు న్ధూస్తుం డటంచు న్వెతన్. ౭౭౭

ఆ॥ పుడమి వడఁకె గుహలు భోరుకొనంజొచ్చె, వానరౌఘసంప్రవర్తనమునఁ
బుడమికన్నె మోము వొల్చె సశ్రీకమై, తిరముపడె మనంబు దెస దొలంగి.

క॥ ఆసరమయు రమ యనఁగా, నాసమయమునం దలిర్చె నవనిజఁ గని సం
త్రాసం బెడలి ప్రహర్షో, ద్భాసిత నొనరించు పలుకుఁబడులం దనరెన్. ౭౭౮

క॥ అన్నియు శుభలక్షణములె, యన్నెలఁతకుఁ గానిపించె నరివిధ్వంసా
భ్యున్నతుఁడు రాముఁ డన్నెఱి, నన్నులమిన్నా! జయార్థియై వచ్చె ననన్.

క॥ అని శశిధరుఁ డెఱిఁగించిన, విని శశిముఖి గిరిజ యవలి వృత్తాంతము చ
య్యన వినవలతుం దెలుపవె, యనుపమరసభరితఫణితి నని యడుగుటయున్.

మ॥ మహితానంతవిలాసనైగమరసామ్నాతప్రభావా! గుణ
ప్రహితామేయకథానిధాన! సకలప్రారంభకప్రాభవా।
విహితానేకలయా! దయామయ! జగద్విఖ్యాతకీర్తి! స్వస
న్నిహితావ్యక్తకలానువర్తిసుదృశా! నిష్కాంచనా। నిష్క్రియా! ౭౭౯

క॥ ప్రణతాభీష్టఫలప్రద, గుణతాదాత్మ్యానుమేయ కువలయరాజ్యా!
వ్రణతాంత్రికసంసార, ప్రణాశకృత్హేతుదివ్యపదసంస్మరణా! ౭౮౦

ఉత్సాహ॥ విశ్వాతిగా! విశ్వగ విశ్వమూర్తి!, విశ్వప్రియా! విశ్వప! వేదవేద్యా
శశ్వత్కలాలక్షణ సంవిధానా!, పశ్వాఖ్యజీవామయ భవ్యవైద్యా!

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయగురవేనమః.

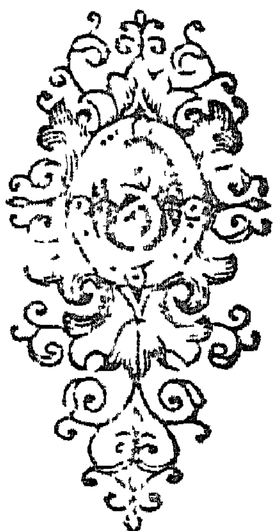
శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము.

—————:౦:—————

పూర్వభాగము - పంచమాశ్వాసము.

———:౦.———

సంప్రదాయకలనా
ప్రాసంగికనిజజనప్రభావోచ్ఛ్వసిత
వ్యాసంగసంపరాయ
న్యాసా! వ్యాసాదిమౌనినంద్యవిలాసా! ౧

ఆ॥ అవధరింపు మభవుఁ డచలరాజతనూజఁ, గాంచి యిట్టు లనియెఁ గమలనేత్రి!
వినుము రామదేవు విశ్రుతచరితంబు. పావనంబు విబుధజీవనంబు. ౨

గీ॥ శంఖభేరీరవంబు లెసంగఁ గపుల, యట్టహాసము ల్దగఁ దఱియంగ వచ్చెఁ
బరపురంజయుఁ డారామభద్రుఁడ నెడు, నన్నుడియు విని రాత్రుసాధ్యత్రుఁ డపుడు

చ॥ ఒకగడె ధ్యానసంగతుని యోజ నిలంబడి మంత్రివర్యులం
బ్రకటబలాఢ్యులం గని విపాకసమాపతనంబు దోఁప వా
రక సభ తల్లడిల్ల ఘనరావము చొప్పడ సంప్రబోధనా
వికలుఁ డనంగ నై పలికె వేల్పులరాయిడికాఁ డదల్చుచున్. ౪

శా॥ మున్నీ రన్నెతిఁ దాఁటె నంచుఁ గపుల న్మార్కారుగాఁ గొంచుఁ దా
నిన్నేలం జొరఁబాఱె నంచుఁ బ్రబలుం డీహోనమేతుండు స
త్సన్నాహుండు నరుండ టంచుఁ బొగడం జాల్కొన్నవా రెల్లవా
రున్నీతం బది వింటిఁ గంటి మిము మీ యోజమ్ము తేజ మ్మొగిన్. ౫

ఆ॥ మున్ను సంగరములు మొనయ సత్యపరాక్రమోన్నతిం బ్రసిద్ధి నొంది రాము
రాక వినఁగ వీఁక లేక తూష్ణీకులై, యొకరి నొకరు చూచు టొప్ప దిపుడు. ౬

క॥ అని యాఁడు తేనిమాటలు, విని యెన్నక మిన్నకుండు వెర వొప్పఁగ న
మ్మనసికిమగ లుండి రత్తతి, ఘనబలుఁ డాతఁడు ప్రయోగగతిఁ గనుచుండెన్. ౭

ఉ॥ అంతటమాల్యవంతుఁ డను నాతఁడు రక్కసిమన్నె కాని సా
మంతుఁడు బుద్ధశాలి నిజమాతృపితృవ్యుఁడు పాపరాయవి
క్రాంతుఁడు నీతికోవిదుఁడు గ్రక్కున రావణుఁ జేరవచ్చి వి
భ్రాంతత దోఁప నిట్లనె విభాషితశాంతపరాంతరాత్ముఁడై. ౮

- ♦ రావణునకు మాల్యవంతుఁడు నయతత్త్వమెఱిఁగించుట ♦—

తే॥ ఓమహారాజ నేఁ జెల్ప నుద్యమించి, నట్టి పలు కీవు విను మిష్ట మయ్యె నేని
నట్లొనర్పుము కాదేని నన్యగతిని, గాని మ్మేదిరి నేర మెన్నని యిమ్ము నెఱియ. ౯

ఉ॥ నాలుగువిద్దెలం దొఱసి సంధ్యసయాన్వితుఁడైన తేఁడు సం
శీలత చొప్పడెన్ రిపులఁ జెర్పఁగ వేర్పఱుపంగ నేర్చియే
కాలమువంక నేది తగు కారణ మట్లదె సంధ విగ్రహం
బౌ లలిఁ గూర్చు వాఁ డగు మహావిభవోన్నతుఁ డాశరేశ్వరా. ౧౦

క॥ నిజపక్షము పరపక్షము, నిజ మారసి రసికుఁ డగుచు నిగ్రహ మొనరిం
పఁ జనుం గాకుండిన తఱి, స్వజనావన మెంచి సంధి జరుపన వలయున్. ౧౧

క॥ హీనుఁడొ సముఁడో యరి గాఁ, దా నధికుం డైన తఱిని దఱుమంజనుఁ గా
కానయము విపర్యస్తము, గా నేక్తఱి పొసఁగ జెప్పుదుఁ గాఁగలపతికిన్. ౧౨

క॥ కావున నిమ్మెడ రాముని, తో విగ్రహ మొప్ప దనుచుఁ దోఁచెడు మదికిన్
నీవగసి కాంచు మంతయుఁ, దీనరపడ నేల తగిన తీ రెది లేదే. ౧౩

ఆ॥ దేవతలును మునులు దివ్యగంధర్వులు, రాము జయము కోరి రాణఁ దనరు
వార కాని యొండు వంకఁ జూపట్టర, ద్దాన నతనిఁ జెనకు దారి తగదు. ౧౪

మ॥ సృజియించెం గద రెండుపక్షముల నిస్సీమప్రభావుండు స
ర్వజగద్వ్యాపకసర్జనుండు విధి ధర్మంబు నధర్మంబుటం
చజరు ల్దానవులుం దదాశ్రయులుగా నా వార లంచుం బొరిన్
నిజము ల్గాఁ దనరారుచున్నయవి త న్నిర్ణీతకాలంబులన్. ౧౫

తే॥ ధర్మ మెప్పు డధర్మంబుఁ దా గ్రసించు
నదియె కృతయుగ మను కాల మయ్యె నట్ల
ధర్మమే ధర్మగతి నెప్డు దలఁగఁజేయు
నట్టియానాఁడె కలియుగ మౌ నధీశ ! ౧౬

సీ॥ నీవు లోకము లెల్ల నెఱిదప్పి తిరుగుచుం బాడుసేసితి ధర్మపదము దివిరి
దాన నధర్మంబు తనపక్షమున మిక్కుటంబయి స్వీయధర్మంబుం జెఱిచె
నమరుల ధర్మంబు నభివృద్ధి నొందించె ఋషులు తత్పక్షంబు నెనసియుందు
రగ్నికల్పులు వారి కపకార మొనరించి యుద్వేగ మొనఁగూర్చి త్రోటువడక
విషయసక్తుండ వగు నీదు విధము నెంచి, వారి దుర్ధర్ష మగు ప్రభావంబు తొడరి
దీప్తపావకజ్వాల లై తేజరిల్లి, నిన్ను నీవారిఁ గాల్పంగ నేటుకొనియె. ౧౭

ఉ॥ ధర్మువు మన్నఁజాలు నెఱ తాలిమి నెక్కొను వారు భావితుల్
నిర్మలు లట్టి కీ లరసి నిచ్చలు మానులు బ్రహ్మఘోషము
లర్మము లిజ్యలుం దపము కల్మికిఁ దోడుగఁ బెంచుచున్నవా
రర్మిలి వేల్పుల న్విజయ మందఁగఁజేయు తలంపు పొల్పడన్. ౧౮

శా॥ రక్షోఘ్నంబులు మంత్రము ల్చదువుచున్ రారాపు మాయించుచున్
దీక్ష న్వేల్చెడువారి హోమభృత మా దీవ్రంపు ధూమం బొగిన్
దక్షత్వంబున వీరి తేజముల సన్న ల్వాపఁగాఁ బోదు రా
లక్షింపన్ ధృతి లేక వేసవి మొగిళ్లంబోలుచున్ రాక్షసుల్. ౧౯

క॥ పసులం బోలఁగఁ బదియుం, బెసలకుఁ బోఁదోలి తారు దిట్ట లగుచుఁ దా
పసులు పలుతీర్థములఁ బర, వసమునఁ బొనరించు తపము వర్ధిలఁజొచ్చెన్. ౨౦

ఆ॥ ఎచట నున్న నైన నేవేళ నైన ని, య్యసురతతికిఁ దావ మతిశయిల్లె
నాతపంబు బలిమి నతిమెడువాఁడెల్ల, విజయమందుఁగాని నెఱచిచనఁడు. ౨౧

ఉ॥ నాఁటివరంబులం దనుజనాథ!వనాటులు మర్త్యు లెంత లిం
కేటి కటంచు మానితి వహీను లటంచుఁ దలంచుచుం బ్రిదో
షాటసుపర్వయక్షనివహంబులవల్ల భయంబు లేని యే
ర్పాటొనఁ గూర్చు మం చడిగి పొల్పడి తిప్పటి కీయవస్థకున్. ౨౨

ఆ॥ అది నిమిత్తముగ మహాబలు లిత్తఱి, మానవులును ఋక్షవానరులును
తొడరి విక్రమించి దుముకుచున్నా రిప్పు, డేటి పౌరుషం బికేటి యశము. ౨౩

ఉ॥ ఏగడెఁ జొచ్చె నీపురి మహీసుత జానకి రామపత్ని య
య్యాగ మదేమొ కాని యదె యాదిగ దుష్టము లౌ నిమిత్తముల్
సాగెను ఘోరము ల్సకలసంహృతిహేతువు లెన్ని చెప్ప ము
న్నా గురుభావ ముంచి విన నౌ నెఱి మున్నుగ విన్నవించెదన్. ౨౪

సీ॥ ఖరఘోషణల భయంకరము లై మొగిళులు వేఁడినెత్తురు లురియాడఁ గురియు
నేడ్చుచున్నవి చెమ రెడల వడంకుచు దేవలింగంబులు దేవళములఁ
గాళిక ల్నవ్వుట గనుపట్టు నెదుటనే దంతకాంతులు దెస ల్దాక నిగుడ
గోవు లీనెడు నేఁడు గోమాయువులనేని గర్దభంబులనేనిఁ గాన్పు సెడఁగ

మూషకంబులు నకులము ల్మానసి పోరు
చున్నయవి పన్నగంబు లయ్యురగభోక్త
లటు బిడాలమ్ము నెదిరించి యడరఁదొడరె
మీఁదఁ గాఁగల తెఱఁ గెదఁ బొడకొనదు. ౨౫

ఉ॥ కన్నులఁ గార్చుచుండు నుదకంబుల గుఱ్ఱము లేనుఁగు ల్సమా
పన్నము లౌచు నక్కలు దెస ల్వగుల న్వెస నార్చుచుండు నా
పన్నములయ్యెఁ బోరితముఁ బాయవు శారులు వీచికూచులం
బన్నుచునుండు జంతువులు భాస్కరుఁ గాంచుచు నేడ్చు నెప్పుడున్. ౨౬

క॥ తూలఁగెడు ధ్వజములు పెడి కా, కులు గ్రద్దలు బొర్లుగట్టి కూసెడు నెడఁ గు
క్కలుసొచ్చి బలులుగొనియెడు, గలరవములు శ్యేనములునుఁగలసి మెలఁగెడున్.

ఆ॥ కాలపింగళుఁడు కరాలుండు వికటుండు, ముండుఁ డైన పూరుషుం డొకండు
చొచ్చి ప్రతిగృహంబు శోధించుచున్నాఁడు, కావరమున నెల్లకాలములను. ౨౮

ఉ॥ ఇంకను దోఁచుచున్నయవె యెన్నిన నిన్నియనంగరాక యీ
పంకము వోవ రక్కసుల పాపము వెల్లిగొని నిక్కుచుండ నా
శంకలతో వితండముల జాడలఁ జూడని వృత్తిమైన నా
శంకరి యైన సత్క్రియఁ బొసంగఁ దలంచి ఘటింపఁజేయవే. ౨౯

క॥ నీకతన బ్రిదుకువార ల, నేకులు గాకున్నఁ జెడుదు రింతయు మది సం
శ్లోకించి శాంతివిధి సు, శ్లోకత్వము వెలయ నెరపఁజూడుము దయతోన్. 30

చ॥ సలలితవృత్తిమై జనకజాతను సీతను సోదరిం బలెన్
విలసితసద్గుణాఢ్యఁ బదివే లతివేలమణీసువర్ణరా
సులు గలితాంబరములునుఁ జొప్పడు మేలి సుదాయమై తగన్
గులపతి రాముఁ జేర్చి యనుకూలుఁడ వై కుల ముద్ధరింపవే. 3౧

ఉ॥ మానుషవేషముం గొనె నమానుషుఁ డాతఁడు విష్ణుఁ డట్లుగా
కేనరుఁ డుద్భటుం డగుచు నిమ్మెయి నద్భుతమైన సేతువుం
బూని రచించు నబ్ధిపయిఁ బోఁతర మొప్పదు సంధి మేలు నీ
కనెఱి నాయతిక్షమము నెంచుము కర్జము నాదు పల్కులన్. 3౨

తే॥ ఆదినారాయణునిఁ గాఁగ నతని నెంచి, సీత లక్ష్మిగ యటం చెదఁ జేర్చి పేర్చి
నేరము విలోలభావంబు విడిచిపుచ్చి, యాశ్రయించిన నీకు నింత లగుదు వధిప.

క॥ భజియింపుము శ్రీరాముని, సుజనత్వము వెలయ నేఁటి నూటిన నీక
య్యజరామరత్వ మబ్బును, బ్రజలు సుఖించెదరు రిత్త బన్నము లేలా. 3౪

ఆ॥ పెద్ద లనఁగ జగతిఁ బెంపు గన్నట్టివా, రటు తదంఘ్రిపోత మాశ్రయించి
దాఁటుచున్నవారు తఱిని సంసృతివార్ధిఁ, గాన నతఁడు నరుఁడు గాఁడు సుమ్ము.

ఉ॥ సర్వహృదాశ్రయుం డయిన జాణ విరాట్టు విభుం డటంచు దర్
నిర్వహణంబుఁ గూర్చు చెలి నిర్మలభక్తిఁ బరిగ్రహించి నీ
దుర్విధశీలవృత్తముల ద్రోచి భజింపుము రాము దాన ను
చ్చైర్వైభవంబు పొల్పడు విచారము వోవు శుభంబు చేకురున్. ౩౬

క॥ నీదు దురాచారంబులఁ, బాదుకొనిన యఘము లెడలఁ బరిశుద్ధుఁడ వై
శ్రీదయితు లోకమున సం, మోదముపై వర్తిలంగ మొనకొనె దవలన్. ౩౭

క॥ కులనాశకుఁ డను దూఱీ, వలఘుతరుఁడ వందనేల యంద ఱతులకౌ
శలమున సుఖులై మనఁగా, ఫల మది గాదె నినుబోటి భవ మొనయుటకున్. ౩౮

మ॥ అనుచు న్మాల్యవదాఖ్యుఁ డాత్మహిత మయ్యర్థమ్ము దెల్పంగ నె
మ్మనమం దించుక నేర్పఁ డాతఁడు కృతామర్షుండు కష్టాత్ముఁడున్
మనునే కాలవశంగతుం డగుచు దుర్మానంబె ప్రాణంబెడం
జనుఁగా కెందును నిత్యనిర్మలజగజ్జాలావనాంచద్గుణా! ౩౯

—♦ రావణుఁడు మాల్యవంతునిఁ దూలనాడుట ♦—

తే॥ బొమలు ముడివడఁ గన్నులు భూరివహ్ని
కుండములు గాఁగఁ బ్రబల మౌ క్రోధ మెగిచి
యాటలాడింప నతఁడు నిరర్థము లగు
మాటలాడంగఁదొడఁగె సన్మాన్యచరిత! ౪౦

మ॥ అరిపక్షంబునఁ జేరి యిట్లు అవఁగా నైనాఁడ వీ విత్తరిన్
శరణిందప్పినవాఁడ వంతగలఁడే సన్నాసి రాముండు త
త్పరిభూతిం బరికింతు గాక యిఁక నీపన్నాగము ల్సాగ వా
నరునిం బెద్దఁబొనర్చి పల్కకిటు లున్నా వెల్ల కర్జంబులన్. ౪౧

తే॥ తండ్రి గెంటింప నొంటిమైఁ దరలివచ్చి, యడవిమెకములఁ గూడి యిట్లాడుచున్న
వాని రామునిఁ గృపణుని మానవుని స, మర్థుఁ డంటివి కంటి వేయర్థ మచట.

క॥ హీనుఁ డని యప్రియుం డని, కాననమునఁ ద్రోచె గురుఁడు గా కేమని నీ
వీనుల కానెనో వాఁ డౌక, మానిసియే నాసభ న్విమతు నన్నదవే. ౪౩

క॥ వీరద్వేషంబుననో, వైరిదెసం బక్షపాతవల్గనముననో
యీరీతిఁ జేరిలె దేని, స్సారులు బోధించి రింత సంభ్రమ మొదవన్. ౪౪

తే॥ పండితుం డయి శాస్త్రతత్త్వం బెఱింగి
ముజ్జగంబు లేలెడు దొర ప్రోల నెవఁడు
పరుల బోధనమునఁ గాక పలుకఁగలఁడు
వచనములు రిక్తములు నగు పలుకుఁబడులు. ౪౫

సీ॥ తవిలి తెచ్చితి సీతఁ దమ్మిఁబాచిన సిరి నట్టు లారాము నెయ్యము సడల్చి
కోఁతిమూఁకలఁ గూర్చుకొని వచ్చె నింత లంతలు సేర నన నెట్టులలుకవాఁడ
న న్నెదిర్చిన దేవనాథుండు మున్నుగా నెంద ఱెల్లె రది యెన్నరాదె
కట్టె నెట్లో కట్టఁ గడలిపైఁ గడముట్టునదియు నాతని మంచి కనఁగఁబోల
ది ల్లలికినంతఁ బండు వదెట్టు లయ్యె, బ్రదికిపోయిననాఁ డిట్లు పలుకఁజనదె
పగులఁగోసిన నైన నేఁ బట్టువట్టి, విడువ నింతయు నిజ మింక వేయునేల. ౪౭

ఆ॥ తాత వనుచు వృద్ధతాతపస్వి వటంచుఁ, గర్ణపదవి నేర్చు కాఱుచిచ్చు
నీదు పలుకుబడిని నే సహించితి వడి, యుడిగి యొక్కచోట నుండి మనుము.

క॥ అని త్రోచిపలుక నిఁక నే, యనుమానము వలవ దంత మందెడు సమయం
బనువిద్ధమయ్యె నీతని, కని చనె ముదిరక్కసుం డహార్యతనూజా! ౪౮

క॥ రావణుఁడు మంత్రులనుఁ దా, నావల మంత్రించి తగినయట్టి వివేకం
బావేళ వలనుపడఁగా, నావీటికి మేలి గుప్తి నాజ్ఞాపించెన్. ౪౯

సీ॥ తూర్పుద్వారమున యందుఁ బ్రహస్తుఁ డుద్వేలసైన్యంబుతో నిల్వ జతనపఱిచి
దక్షిణంబున మహోదరమహాపార్శ్వ లుత్థితతేజు లుండంగ దిటవొనర్చి
యాపశ్చిమపు దెస నతిమాయు సుతు నింద్రజిత్తు సబలు గట్టి సేసి యునిచి
నే వచ్చెద నుదీచి నెక్కొ ల్లనుఁ డటంచు శుకసారణుల కగు చోటు నొడివి
మధ్యమం బైన యట్టి గుల్మంబునందు
ఘను విరూపాక్షుఁ దతిపరాక్రము ఘటించి
తన్నుఁ గృతకృత్యుఁగా మదిఁ దలఁచె నపుడు
కాలచోదితుఁ డగుచు రాక్షసవిభుండు. ౫౦

క॥ సచివులఁ బనిచి తదీయము, లుచితాశీఃపూజనంబు లొలసి ఘటితసం
ప్రచితపురరక్షణుం డై, యచిరము తనయంతిపురికి నరిగె బుధార్చ్య! ౫౧

—♦ శ్రీరాము తన్మంత్రుల కార్యాలోచనము ♦—

సీ॥ నరవానరేంద్రులు ననుచు వాయుసుతుండు జాంబవంతుఁడు ఋక్షజాతనేత
యావిభీషణుఁడు దైత్యాగ్రణి యువరాజు వరతేజుఁ డుదితుండు వాలిసూనుఁ
డమ్మేయి నెల్లర కధికుండు సౌమిత్రి మైందద్వివిదు లట్లు మానధనులు
శరభసుషేణులు సరభసు ల్పనసుండు కుముదుండు గజగవాక్షులు సుసిద్ధు
లెందు నలనీలు లొక్కట నెన్నబడిన
వారు సమవేతు లై తనవారిఁ జెరసి
యాయమిత్రవిషయ మప్పు డందఁగాంచి
మంత్ర మొనరించి రఖిలసంమాన్యచరిత! ౫౨

మ॥ ఇదె లంకాపురి గానవచ్చెడు సురారీశాభిరక్షాఢ్య సం
పదలం గాంచిన మేటి దుర్జయ సుపర్వప్రాక్సుపర్వాళికిం
బొదలంబోలదు కార్యసిద్ధికెన నీ ప్రోల్వీడఁ జేనాఁడు దు
ర్మదుఁ డా రావణుఁ డిన్నియుం దెలిసి సన్మార్గంబుఁ జింతింపుఁడా! ౫౩

క॥ అని యూథపు లొండొరులం, గని పలికెడు నెడ సమృద్ధి గ్రామ్యేతర మ
ర్థనిచిత ముచితము నగు నుడి, పొనర్చెఁ గైకసి కనిష్ఠపుత్రుఁడు పొసఁగన్. ౫౪

ఆ॥ అనఘు లనలశరభ లల్లు సంపాతిప్ర, ఘసులుఁ బక్షిరూప కలనఁ దనర
వైరిబలము సొచ్చి వలను మెఱింగి యి, చ్చటికి వచ్చి రాత్మసచివు లిపుడు. ౫౫

ఉ॥ అచ్చటి సంవిధానము దురాత్మకుఁ డాతని తత్త్వము న్యథా
వచ్చరితంబుగా నరసి వారక తెల్పిరి నాకుఁ దద్విధం
బిచ్చమెయి గ్రహించి తగు నేయది దానిఁ బొనర్పు మెందు నే
పొచ్చెము లేని యెత్తున రిపుప్రకరంబు హరింతు రాఘవా! ౫౬

వ॥ దేవా! యవధరింపు మివ్వానరవాహినుల రాక యెఱింగి పూర్వద్వారంబునం బ్రహస్తుండును దక్షిణంబున మహాపార్శ్వమహోదరులును బశ్చిమంబునఁ బుత్త్రుండు సురేంద్రశత్రుండు నగు మేఘనాదుండును మధ్యమగుల్మంబున విరూపాక్షుండును సన్నద్ధులు సాయుధపాణులు నై యలవోని బలంబుతో నిలువ నియమించి యుత్తరప్రతీహారంబున రావణుం డసంవిగ్నుం డై తగినయుండఁ గాని తా నుండ సమకట్టి గండుమీఱి చేరఁ బాఱెడువాఁడు మామకానుత్స్యు నింగా వట్టు సన్నాహంబునఁ దత్సైన్యసందోహంబు దారసిల్లుట నారసి యొరసిల్లుటయే మేలుగా నెంచి యరుదెంచిరి గజసాహస్రంబును రథాయుతంబును హయాయుతద్వయంబును రక్షస్సాగ్రకోటియు ననునిది వికాంతమై బలవంత మై యతిక్రూరం బై నిచ్చలు నచ్చటులునిఁ గొలిచి యిష్టసంపాదకం బై యుండు మహాబలంబు సంగరం బొదవిన యక్కాలంబున నొక్కొక్కనికిం బరివారసహస్రసాహస్రం బుపస్థితంబగు నిట్లింతయుం గనుంగొని వచ్చినవారలు వీర లే యని నిరూపించి వారిచే నయ్యుదంతం బంతయు నేర్పడం బలికించి మంచి దలంచి రావణావరజుఁడు శ్రీమంతుండును గమలపత్రాక్షుండును నగు శ్రీరామచంద్రునితో మఱియు నిట్లనియె. ౫౭

ఉ॥ అన్ని దెస ల్జయింపఁగ నహంకృతి ము న్నలమం గడంగి పె
ద్దన్నఁ గుబేరునిం గెలువ నయ్యెడ శౌర్యాన నేగునప్పు డీ
యన్నకుఁ బాపరూపునకు నయ్యెను నర్వదిలక్షలా బలం
బన్నిఁటఁ దన్నుఁ బోలినదె యాదటఁ జేరిన దింత వింతగాన్. ౫౮

తే॥ కోపగింపకుమయ్య! చిద్రూప! రామ!, యుత్సహింపఁగఁ జేయు నయ్యోజ కాని
నిన్ను నలికింపఁగాఁ గాదు నిగ్రహింతు, పన్ని నిల్చిన నిర్జరభర్త నైన. ౭౯
మ॥ చతురంగంబుగ సైన్య మొప్పు రిపు నిస్సారించుచు న్నెమ్మదిన్
దత ముత్సాహముఁ బెంచి నీ వని మొనం దార్క్ష్యాణగా నిల్వఁగా
నితనిం జెప్పఁగ నేల ముజ్జగము ల స్తోకంబ నై పన్నినన్
గతికిం బాసి తలంగుఁగాక తదితఃకర్తవ్య మొం డుండునే. ౮౦
ఆ॥ రహాని రావణావరజుఁ డిటు దెలుపంగ, రాముఁ డలరి శత్రురావణార్థ
మిట్లు పలుకఁదొడరె నీనానొడువు నుడి, వినుఁడు మీరలెల్ల వెరవు నెఱయ. ౮౧

—◆ శ్రీరామచంద్రుఁడు నీలాది సేనాధిపతుల నియమించుట. ◆—

సీ॥ అప్రహస్తు నడంప నఖిలబలేంద్రుండు నీలుండు తూర్పున నిలుచువాఁడు
దక్షిణంబున వాలితనయుండు గెల్పెడు నోగి మహాపార్శ్వ మహోదరులను
బశ్చిమద్వారంబుఁ బవనాత్మజుం డాక్రమించుఁ గావుత మప్రమేయబలుఁడు
వానరేంద్రుఁడు జాంబవద్విభీషణులు మధ్యమగుల్మ మెల్లెడఁ దడవువార
లెవఁడు వర మందితి నటంచు ఋషివరులకు నాసురాసురులకు నెగ్గు లరయుచుండు
నట్టి రావణుఁ ద్రుంప మదనుజుతోడ నుత్తరద్వారమున నేన యుండువాఁడ. ౮౨
క॥ అందఱును భిన్నరూపం, బందంగాఁ జనదు హరుల నై యుండవలెన్
బొందుగ మనవారికి దెయు, మందం బగు చిహ్న మరసి మలయుఁడు మీరల్.
ఆ॥ మానుషులము యగుచు మార్తుఱ నలయింతు
మేడుగురము గుఱుతు లెత్తఁగి తోడర
నాసహోదరుండు నాతో సనాథుఁ డ
ట్లాత్మపంచకాఖ్యుఁ డసురవరుఁడు. ౮౩
మ॥ అనిగామాధిపుఁ డర్ఘ్యసిద్ధి కయి యుట్లాగూఢిమన్గఁ బల్కి యో
య్యాస వృత్తిం దటరామణీయకము చాయం దా సువేలం బహో
యనిపింపం దదగాధరోహణము సేయన్మేకొనెం దోన న
య్యనుఁగు ల్లెస్స యటంచు ము న్గడఁగు నెయ్యం బెల్లఁ దియ్యంబుగన్. ౮౪
తే॥ అట్టు లరిఁ ద్రుంచు విషయంబు గట్టిసేసి, యాస్థలం బెల్లఁ దనసేన నావరించి
లంక నెద నెలకొల్పె నిశ్చింతుఁ డగుచు, శైలమధిరోహణ మొనర్చు జాడ గిరిజ
సీ॥ తమ్మునితోడి నేస్తమ్ము మోదమ్ము కన్దమ్ముల మేలి యందమ్ము సూప
ధర్మజ్ఞు లనురక్తిఁ దనరాగు సచివులు మంత్రిసంస్థానంబు మలయఁ జేయఁ
దనరాగకృత సొంచి ధాతురాగశతంబు లెనయించు నెఱి గిరి యేర్పఱింప
ననిశంబు శంబిడు నట్టి పట్టిది యంచు నిశ నందు మన్నించు నెమ్మి నెఱయ

ననుచు నాలోక మాలోకనాథుఁ డపుడు
రిపునిపురిఁ బురికొని కాంచురీతి పొసఁగఁ
జేర్చెఁ దదధిత్యకాస్థలిఁ జెరువంత
నంతరము లెడలంగ శుద్ధాంతరంగ! ౧౮

మ॥ ధర ధర్మంబు సువృత్తముం గొలము నిర్ధార్యంబు గాకుండు నె
వ్వారి కవ్వారలు నీతిబాహిరమ యా వర్త్మంబు గైకొం డ్రిదా
మరణాంతంబు సుమాళ చూఁకవడ దుర్మంత్రంబు మంత్రించి మ
ద్వరనారి న్హరియించె నియ్యసుర యేవం బౌ స్వభావంబునన్. ౧౯

తే॥ రాక్షసాధము నివ్వాని రాచియిడఁగ, రోష మున్నది యదనీయదోషమునను
గులముఁ గూల్పంగ నో నను కొఱఁత మదిని, బాదుకొన్నది సత్పథపథికులార!

క॥ ఒక్కండు కాలవశతం, జిక్కి వికర్మం బొనర్చెఁ జెడు నెల్లకొలం
బొక్కటఁ బొడమిన కార్చి, చ్చక్కనన మాక్రమింప కంతటఁ జనునే. ౨౦

వ॥ అని నొడువుచు నచ్చోటు విడిదల సేసి నిలుచునప్పు డనుజన్మండు సుజన్మండు
నగు సౌమిత్రి సశరం బగు శరాసనంబు పూని పొలివోనివిక్రమంబునం దన్నుఁ
గాచుకొనియుండ నండదండలుగా వానరేంద్రుండు సామాత్యుం డైన దానవేం
ద్రుండును నిరుదెసల నెలకొని పరఁగుచుండ హనుమంతుండు నంగదుఁడు నీలుండు
నలుండు మైందద్వివిదులు గజగవయగవాక్షగంధమాదనులు పనసకుముదహర
రంభులు సుషేణజాంబవంతులు ఋషభదుర్ముఖులు శతవలియు మున్నగా నెన్నఁ
దగిన యూథనాథులు వాయువేగసమాగమం బొప్పారం దోడన యగ్గిరి నారో
హించిన వార లెల్ల మెచ్చువడసిన యచ్చోటున నిచ్చమెయిం బెచ్చుపెరిగిన
వేడ్క శ్రీరామచంద్రుని వలగొని తలఁగని ప్రేమభరంబున నొప్పారి రప్పుడు. ౨౧

తే॥ కొండపై మెండుకొని దివి నుండె ననఁగ, నున్న యున్నతసాలసమున్నతర్ధ
శీలఁ గాంచిరి పురివైరి సిరిఁ దలంచి, రాలలి హరీంద్రు లోసుగుణాలవాల! ౨౨

క॥ నీలంపుఱాలగుం డ్లన, సాలముపై నెక్కి కనునిశాచరుల వృతిఁ
లీల న్నూత్నప్రాకా, రాలంబన మందఁగాంచి యది మెఱసె నుమా. ౨౩

ఆ॥ అట యుయుత్సు లయిన యాప్లవంగమవీరు, లసురవరులఁ గాంచి నంతలోన
రాముచెంతనుండి రాణమైఁ బరఁగించి, రరులు చెదర గర్జ లంబుజాక్షి! ౨౪

మ॥ రవి యస్తంగతుఁ డయ్యె సంజ కడుఁ దనరిగిల్లి రంజింపఁ జే
య వియన్మార్గము దాఁటి యస్తగిరిలోయం జొచ్చి ఖద్యోతోన త
త్ప్రవిలోపం బెడలింపఁ జందురుఁడు రారంగారు సింగారముం
గవియంగా నయి చూడనొప్పె క్షప ప్రాకామ్యంబు పెంపారఁగన్. ౨౫

చ॥ విడిసినసైన్యముం గని యవేలము హర్షము వొంగ రాముఁ డ
య్యెడఁ దనుఁ జేరి వేడ్క దనుజేశ్వరుఁ డాదృతి పూజ లుక్తు ల
ట్లిడుగక కూర్పఁ దమ్ముఁడును యూథపుఁడుం గపినాథుఁడుం గ్షణం
బెడయక కొల్చుచుండ వసియించి శయించె నిశ న్నయించుచున్. ౨౬

శా॥ ఆ రే యూథను లట్లు కొండచఱి నెయ్యంబొప్ప విశ్రాంతికై
తీ రౌ పద్ధతి నుండి లంకఁగల యుద్దేశంబులం గాంచి ర
య్యారామంబులు మేలిసౌధములు భవ్యప్రాంతభూము ల్గుణో
దారశ్రీవిభవంబు లై తనరి చిత్తంబు ల్గొనం బార్వతీ! ౨౭

క॥ సమసౌమ్యవిశాలాయత, నములం గని రమ్య యనఁగ ననిచిన యత్యు
త్తమ పురి యిట్యు౦డె కాక జ, గములం దొండొకఁడు చూడఁగలదే యనుచున్.

తే॥ జాతవిస్మయు లట్లు సస్మయులు నగుచు
హరులు హరియూథపు లధీశు లంద ఱొకట
తెప్పవేయక యద్దాని యొప్పు గనుచు
ననుచుప్రీతిఁ గొనిరి సైత్రిణనాయకమణి! ౨౯

—♦ వానరభటులు త్రికూటాద్రివనముల విహరించుట ♦—

తే॥ కామరూపులు కపు లసంకాశు లచటి
వనము లుపవనములు గాంచి వర్ధమాన
విహరణోత్సాహు లగుచుఁ బ్రవేశ మర్ధి
నాథుఁ బ్రార్థించి రాజగన్నాథుఁ డొలయ. ౩౦

క॥ సాన్నిధ్యబలమున నవ్విధి, వన్నెఁ బెనుచు చనవుసూప వా రెన్నిన యా
పన్నగడ ఋబ్బి సెలవిడె, నన్నాళీకాప్తతనుజుఁ డకాలమునన్. ౩౧

వ॥ ఆనతిఁగొని యానతనైరులు హరివీరులు హృష్టపుష్టాంగు లై ప్రమోదంబు
తనరార ఘనామోదంబుల కాటపట్టనఁగ నగు నారామతతి సొచ్చి యారామ
మాత మెచ్చి విచ్చిన కొంబచ్చిపూవులనుండి మెండుకొని గొనకొని ప్రవహించు
నించు విరిజేనియల దోనియల దారి నాధారించుకొని కోరిలు నోలిమిమై
వ్రాలుచు మాలిమిమైఁ దేలుచుఁ గ్రాలుచు సోలుచు ననుచు గీతక్రమంబుల
సక్రమం బగు పరాక్రమంబు గూర్చి యందమ్ము నెఱియం దమ్ముఁ బొగడ్తకుం
దెచ్చు భృంగరాజదంపతుల యతులస్నేహాతిరేకంబున గుబ్బుచుఁ బ్రిబ్బుచు
నాఁకపడి నాకపతివనంబునయుం దట్లుసర్వర్తుఫల కాంక్షల నిర్వర్తింపఁజాలి మేలు
కొను మేలిమాఁకుల చాలుం బెరసి చాల నోరసి రసాలవాలంబు లగు రసా
లంబులు మున్నుగాఁ బన్నుగాఁ గలుగు నవ్వాని పండుల పేసంబుల నాసం బుల

కించుచుఁ దులకించుచుఁ దలఁ కించుక లేక బొట్టల నించుచు దిట్టల నెంచుచుఁ గట్ట మించు సాగరంబు తరంగంబు లన మట్టుమీఱి మెట్టు పై నేరి కోరినట్టి వస్తువు లన్నియు శిస్తుగా గ్రహించుచుఁ జెట్టు లారోహించుచు గట్టులపై దుముకుచు నుబుకుచున్న పుష్పాదితిప్పలం బొరలుచుఁ బెరలుచుఁ గుసుమితాగ్ర లతాపరిగతతరుషండంబులపై హెచ్చినమచ్చికం బరపి పువ్వుటీరంబులు సొచ్చి యిచ్చమెయి దచ్చన ల్నెఱపి వచ్చి కూడి కేళాకూళుల జలకంబులాడి తమతోడి మోడిసూపు వాతపోతంబుల ననేతాదృశ లివియ పో యని యనుమతించుచుఁ జంపకాశోక పున్నాగనాగమాలూరసాల సాలతాలహింతాలతమాలనక్తమాల పాటల తిలకకులకసప్తపర్ణకర్ణికార రంభారాజరంభాదికంబు లగు తరురాజంబుల డంబు నిరూపణం బొనర్చుచు వేయునందనవనంబులు గోటి చైత్రరథంబులు నిమ్మెయి నెమ్మెలు సూపు నస్మన్మనోరథంబులకుఁ దీఁగుఁదనంబు నందీయుఁజాలునే యని ప్రశంసింపుచు శంసితంబులకుంజాల వని శుకంబులం దోలుచు మమ్మేలు చున్నవాఁ డని రామనామంబుఁ బ్రకటించి పికంబుల రకంబులుగా నోళ్లు మూయించుచుఁ గేకులమూఁకలఁ గూకలువైచి కేకలు మాయించుచు నాయించు విల్తుని బలగంబుల యలబలంబులవారించి మృగద్వీపంబుల నిస్సారించి సత్వంబుల నిస్సత్వంబులఁ గావించి సింహనాదసంవాదంబులు సముద్భావించి కడలి దాఁటించి కడల కెక్కించి యడుగుల వేగంబు సాగి పొడపుపడు నప్పుడు దొరికుడుపడు నప్పుడమి యాకసమ్ముగాఁ దద్రిజమ్మున నాకసమ్ముఁ బుడమిగా దిరుగుడుపడం జేయుచు నకలంక యగు లంకకు కలంకం బొడఁపించిన సొద మించినది యే మని మనికిపట్టుల రక్కసియన్నులు క్రిక్కిఱిసి తమబన్నంబు లెన్నుచుండఁ బన్నుచుండ నగు నప్పటికప్పుడు పొడమిన యప్పుడుమాట్లకు మాట్లకు నేగు పొలదిండిపోటుముల నెఱపోటుమాటకుం బాట గలదే యనుకొను వైమానికుల యభిమానిత్వంబున నుల్లసిల్లుచు నిచ్చకువచ్చిన ట్లెల్ల విచ్చలవిడిగా విహరించుచుండి రంత. ౭౨

ఆ॥ మూఁడు కూటములను మొనయు త్రికూటాద్రి
యం దొకండు మింటి నంటి యుండు
పూలరాసు లందు పొలుపొందు నయ్యది
చారుదర్శనమ్ము స్వర్ణఘనము. ౭౩

క॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం, బతివిమలము శ్రీమహిత మనంతవిశేషో
న్నతము దురారోహము స్నిగ్ధతరము దుష్ప్రాప మెదకు ఖగసంతతికిన్. ౭౪

సీ॥ చాల్పు వెడల్పు త్రింశత్తు శతము నైన యోజనమ్ముల లెక్క కొలఁపు లంకఁ
బూరి విశ్వకర్మ నేర్పున మించి నిర్మించె నట్టిశృంగంబునయందుఁ దొల్తఁ

బరఁపడి గావణు పాలనంబునఁ బశీ యరులకు దుర్ధర్షమై తనర్చెఁ
బాండురాంబుదసన్నిభంబు లుచ్చైర్గోపురంబులు నద్దాన డంబు సూపు
గాణఁ గాంచనములు రాజతంబులు నైన, నాలయములు విమానసంఘములును
బరఁగు నాను మేలి ప్రాసాదములు నట్టు, లదియు నా జగత్త్రియమ్ము సొమ్ము
ఆ॥ ఆఘనములచేత నాతపాత్యయమునఁ, దనరు వైష్ణవము పదమ్ము వోలె
దానినడుమ వేయి స్తంభము ల్గలుగు ప్రాసాద మొప్పు సంప్రసాద మగుచు. ౮౬
క॥ ఆసలుగొలుపుచు నది కైలాసశిఖర మట్టిదై విలాసభృతిసము
ల్లాసంబున నుల్లేఖం, బాసంజితమగుం బొనర్చు నంబరమునకున్. ౮౭
క॥ రక్షోగణపరిరక్షిత, మక్షోభ్యము చైత్యమెల్ల కాభరణం బా
రక్షఃపతిశరణం బన, దృక్షుం బద్దాని మించు ధృతిఁ గనిరి కపుల్. ౮౮

—♦ లంకా వర్ణనము ♦—

సీ॥ ౘలిగట్టులఁ బుట్టి మెఱుఁగారు ధాతురాగముల చిత్రములు రాగములఁ బెనువ
నంతయు నొకవెలుంగై వేవెలుంగుల రేవెలుంగుల తీగ్సు లేవి యనఁగఁ
గానన శ్రీల నేకాననమ్ముల ఖగప్రితతివాక్కులఁ దన్నుఁ బ్రస్తుతింప
నగ్గాగసంబంధులా సమృద్ధార్థనౌ నన్నుఁ బోలుము రను నవ్వు వారయ.
తే॥ మెరయనగు నప్పురీమణి మిహీరవంశ
మణి సహానుజుఁడై స్నిగ్ధమణులతోడఁ
గూడి కనుఁగొనఁ గొనకొని కూర్చు చూడ్కు
లెల్ల వెదచల్లె బళి యంచు నిందువదన ! ౮౯
ఉ॥ సృష్ట్యుపబృంహణం బిదియె శ్రీనిలయం బిదె యింద్రలోకసం
స్పృష్ట్యతిదేశ మియ్యదియె చెల్వ్వలదీవి యిదే యటంచుఁ దా
దృష్ట్యుపహారసారములఁ దీరుఁగఁ గూర్చుచుఁ దోడివారితో
ఘృష్ట్యతిరేక మొప్పఁ బరికించు తెలంపున నించు వేడ్కతోన్. ౯౦
ఆ॥ ఎగసి యెగసి కాంచి యేమంచుఁ బలుకంగ, నగు నటంచుఁ బణికి నైన చోటు
లెల్ల నెంచి కాంతి హేరాళ మాని యంత్ర, కలన లెటేఁగి తృప్తి గడలుకొనమి.
ఆ॥ రెండుయోజనముల నూడలం బగ్గిరి, నుండి మఱియు నరయుచుండునంతఁ
బురముగోపురమునఁ బొల్చె దైత్యేంద్రుండు, రాముఁ జూచు వింత రహి దలిర్ప.
సీ॥ కార్మొగి ల్గ్రిమ్మినగతి మెట్టుపై మేని కప్పుడా లోకయొడికంబు సూప
నెలిమబ్బు గురియు సలిలధారల ప్రసక్తి పిడిము త్రైపుంబేర్ల గొడుగు నగడ
వీచోపు లిరుగడ నవ్వారవున నిరుకెలంకుల జయశ్రీల యుంకువలు దనర
ననులేపరక్తచందనరత్నభూషలు పీగభావస్ఫూర్తి విస్తరింప

మేలిబంగరుతీఁగెల మెఱుఁగు లీను
శశము నెత్తురు రంగు వస్త్రంబు గట్టి
సంజకెంజాయ వహిఁ గొన్న జలద మట్లు
లున్న దైత్యేంద్రు నినవంశ్యుఁ డోజఁ గనియె. ౯౩
క॥ ఐరావణతీక్ష్ణవిషా, ణారూఢవ్రణకిణాంకితాంచితవక్షుం
డై రాజిలు నవ్వీరు, న్వీరోత్తంసుండు రామవిభుఁ డటు గాంచెన్. ౯౪
ఉ॥ వానరరాజు రాముఁ డటు వానిసిరిం గనుచుండ వానరుల్
దానవుఁ డెంత యొప్పె నని తద్దయు వేడుక నాడుచుండ స
న్మానము వీడి రోస మసమానముగా బలసత్త్వయోగసం
స్థానము పైకిఁ దా నెగసి తావుకొనెం బురగోపురంబునన్. ౯౫
చ॥ అలుకొకయింత లేక తని నాంతరవృత్తిఁ దృణీకరించి కొ
క్కులు మగు రీతిమై నతిమెఁ గాంతువె మోక్షము మోసకాఁడ! నే
నలరఘురాముదాసుఁడ మహాత్ము సఖుండఁ దదీయశక్తిమై
నులుమక పోను నిన్నిపుడు నొచ్చెదొ విచ్చెదొ యంచుఁ బల్కుచున్. ౯౬

—♦ సుగ్రీవ రావణుల మల్లయుద్ధము ♦—

ఆ॥ అట్లు పైన దుమికి యాతని మకుటంబు, దలకుఁ బాపి యెత్తి ధరణి నైచి
తాను నిలిచె నెదిరి ధరకుఁ జిత్రముగ లం, ఘించి తేజ మెసఁగఁ గీశవిభుఁడు.
క॥ అంతలు సేసి యలుక యిఁక, నంతలుగా నాక్రమింప నరుదెంచెడు దు
ర్దాంతు రవిసూనుఁ గనుఁగొని, యంతకసంకాశుఁ డసుర యనె నిట్లనుచున్. ౯౮
తే॥ మున్ను సుగ్రీవుఁడవొ యేమొ మొనసినాఁడ
విపు డపగ్రీవుఁడవ యౌదు వెందుఁ బోదు
వని పొదివి యెత్తి వైచె నవనినతండు
బంతివగిది నెగసి వాని నంత నేసె. ౯౯
ఉ॥ చెమ్మట లూర నొత్తుటలఁ జేష్టలు దక్కఁగఁ గ్రొత్తనెత్తురుల్
గ్రమ్మఁగఁ బర్ణశాల్మలుల రాణఁ దనర్చుచు నమ్మహాబలు
ల్క్రమ్మఱ కొండొరుం బొదివి కల్పితముష్టితలాగ్రహస్తఘా
తమ్ముల నిమ్ముల న్నెఱపఁ దార్కొని రప్డు నియుద్ధపద్ధతిన్. ౧౦౦
క॥ చిరకాలం బప్పురగో, పురవేద్యంతరమునందుఁ బోడిచి గెలుచు సం
బరము రభసం బెసఁగ సం, చరణక్రమ మొప్పఁ బోరు సలిపిరి వెలుచన్. ౧౦౧
తే॥ పొంచి మొగిచి యాక్షేపించి పొడిచి తివిచి, తివిరి సంవేష్టనశ్లిష్టదేహు లగుచు
వ్రాలి రట సాలపరిఘాంతరప్రదేశ, మునఁ బ్లవంగేశ్వరుండు నద్దనుజవిభుఁడు.

క. పడినంతన మొగకొని రప్పుడమి స్పృశింపకయ మొగిసి పూనిన గ్రహ మ
వ్వడుపున నాగ్రహాసే మై పొడవుపడఁగ నూర్పు లొంటఁబుచ్చుచుఁగడఁకన్.
క. ఆలింగనవల్గనముల నోలి న్మనములకుఁ బీక లొదవింపంగాఁ
జాలి రథిబాహుయోక్త్ర వేలస్ఫుటయోజనప్రవీణత మెఱయన్. ౧౦౪
తే. అభినివేశాభ్యాసనబలా ద్యతిశయితము లెసఁగ సింగము ల్పులులు గజేంద్రపోత
ములుగ దర్పితు లై కడ ముట్ట గాంచుకడఁక వా రట్లు పోరిరి కంజనేత్ర.
క. తాఁకి యురఃపీడన మటు తేఁకువ నొనరించుచును పృథివిఁ బడుచు ససం
బాఁకపడ లేక మొగయుచు వీఁక నధిక్షేపసరణి వెలయింతు రుమా! ౧౦౬
ఉ. వారణవారణాభములు బాహువు లెత్తి నివారణంబుల
న్వారక గూర్చుచుంద్రు వరవారణతుల్యులు వార లిత్థసం
చారవిశేషశిక్షల ప్రచారము లారసి నిర్విచారము
స్ఫారబలంబు తోడుపడ సాగు చలంబు క్లమం బడంపఁగన్. ౧౦౭
ఆ. అట్లు సుచిరకాల మాయోధన మొనర్చి స్థాన భేదముల ప్రసంగ మెంచి
పొంచి యొండొరులను బొలియింప భస్త్రార్థ మడరు గండుపిల్లు లట్లు మించి.
సీ॥ కొండొకండు ప్రసక్తి మండలక్రమ పరిభ్రమణంబు లొనరింపఁ బరఁగి పరఁగి
యట గతప్రత్యాగతావాప్తి గోమూత్రి కాదిలక్ష్యంబుల నడరి యడరి
యవలఁ దిరశ్చీనతావలంబనమున నెడసొచ్చి బడలింప నెంచి యెంచి
కడఁగి వక్రంబు లౌ గతులకుఁ జొరఁబాఱి దొంగవ్రేటులవంకఁ దొడరి తొడరి
ప్రమ్మి పరిమోక్షణము వర్జ నమ్ము విపరి ధావనాభిద్రవణము లాప్లావవిగ్ర
హించితాస్థానములు వెలయంగ వీరమల్లురటు మల్లయుద్ధంబు మలయఁగాంచి.
వ॥ నియుద్ధమార్గవిశారదు లయ్యిరువురు దొరలు దొరఁకొని మరలనీక పురికొలుపు
గెలుపుటుబ్బునం బ్రబ్బికొను నాన నానంజితంబు లగు పరావృత్తంబును నపావృ
త్తంబును నవద్రుతంబును నవప్లుతంబును నుపన్యస్తంబును నపన్యస్తంబును
మున్నగు ప్రచారంబుల సంచారం బొనరించుచుండి రంత. ౧౧౦
క॥ బడలువడి రక్కసుం డవ్వడువున మాయాకృతిప్రవణుఁ డౌట వారీ
శుఁడు గని మింటి కెగసె నయ్యెడ నెడపడి యాతఁ డున్న యెడ నుండంగన్.
ఆ॥ వంచకుండు తానె వంచితుండయ్యె నవంచకుండు ప్లవగవరుఁడు గెలిచెఁ
గ్లమమునొందె నతఁడు క్లమమొందఁడితఁడంచు నమరగణము పొగడె నాక్షణమున.
ఆ॥ కన్నతండ్రిఁబోల గగనమ్మునకు మణినాఁ దనర్చె సవితృనందనుండు
డక్కులాని నటు బడల్పడఁజేసినయుబ్బు నెఱయ ననుచు నోజ మెఱయ. ౧౧౨
క॥ పవమానగమనుఁ డై యుత్సవ మానందంబుఁ బెనుపఁ జయ్యనఁ బ్లవగ
ప్రవరులు పొగడఁగ రఘుపతిఁ గవియం జనె నతని ధృతి ప్రకాశిలఁ బొలఁతీ.

మ|| విభుఁ డవ్వీరు సమీకలక్షణముల న్వీక్షించి యక్షీణదు
ర్లభలాభంబు ప్రహృష్టిఁ గూర్చునెటఁ దా లక్షింపకే యాదరం
బు భరం బర్థిఁ బొసంగ మేనఁబులక ల్పొల్పొంద నా గౌఁగిటన్
రభసం బొప్పఁగఁ జేర్చి పల్కె మహితారంభుం డదంభస్థితిన్.
మ|| చనునయ్యా! నెఱ సాహసంబు కృతి మత్స్వామంత్ర మొక్కింత లే
క నతారీ! చననెంతె మేద్ధారలు పెక్కం డ్రొక్కఁ దూహించి యూ
నని కా కెద్దియుఁ జేయువారె బలము న్స్వామాత్యు వైత్యోగ్రుఁడు న
న్నను సన్నంద్యచరిత్ర సందియమున న్మోలపం దలం పొప్పునే. ౧౧౬
క|| ఎన్నఁడుఁ బూనకు మోసఖయెన్నక యిన్నెరికడంక నీ వొకఁడగుచో
నన్నాతి యేల తమ్ములసన్న లనఁగనేల మేని సంగడ మేలా. ౧౧౭
ఆ|| నీవు రాకమునుపు నే నిర్ణయించితి నరి మడంచి లంక నగ్ని నితని
కొసఁగి భరతు నాయయోధ్య భరింపఁగాఁ బనిచి మేను విడిచి పర మరయుట.
క|| అని నొడువు రాముని గని యినజుండనె హానిఁ జూచి యే నెట్లు సహిం
తును బతి కపరాధ మొనర్చిన ఖలు శిక్షింపకునికి సేవకు ధృతియే ౧౧౯
తే|| అనిన నభినంద్యుఁడవు నీక యాఁ గదయ్య
యిట్టి కృతి యంచు మెచ్చుచు నిట్టులనియె
మఱియు లక్ష్మణు లక్ష్మీసమగ్రుఁ గూర్చి
కొని రణోత్సాహ మెడఁదలోఁ గుదురుకొనఁగ. ౧౨౦
క. మును దెలిపితిఁ గ్రూరము లనఁజనెడు నిమిత్తములు పెక్కుసరణులఁ గనుప
ట్టునవి యటంచు న్నెట్టననుబద్ధము లగుచుఁ గాన నయ్యెడుఁ గంటే. ౧౨౧

— ◆ శ్రీరామచంద్రుఁడు లక్ష్మణునకు యుద్ధనియమముల బోధించుట ◆ —

ఆ|| కాకమూన దాజి పోకమూనరు వీరు లందు నిందుఁ గొంద అఖిలలోక
భీకరంబ యిదియుఁ బృథుల ముత్పాతం బనంగ నొలయు నని కసంగపలయు.
తే|| నీటివసతులు వనములనీడ లొనరఁదనరు నెడ లాఁక్షపడి నిల్వఁదగు బలౌఘ
మెల్ల విభజించి యుంచి యధీశు లడరఁదొడరుదము రిపుగెల్వఁ దోడ్తోడ ననికి.
తే|| పరమదుర్ధర్ష రావణపాల్యమాన
లంక నిశ్శంకముల సుబలములఁ గొంచు
మించు రక్కసుఁబొలియించి మేల్మి వడయ
నెఱయవలె నేఁడ యిదియచూ నిశ్చితంబు. ౧౨౪
చ|| అనుచునె లక్ష్మణాగ్రజుఁ డహర్పతితేజుఁడు ధర్మమూర్తి చ
య్యన గిరి డిగ్గి స్వీయబల మంత యుగాంతమహార్ణవంబు పెం

పుడఁ దనరారు దానిఁ గని పొల్చు సముత్కటసార్కసూనుఁడై
యనుమతి సేసె సంయుగమునందుఁ బ్రవర్తిలఁ గీర్తిశాలినీ!. ౧౨౫

శాలిని॥ సన్నాహం బాసన్న నొప్పారఁ గాల్యం బౌన్నత్యం బుద్యజ్జయశ్రీఁ దలిర్పన్
ము న్నై యోధు ల్మ్రొక్కు లుప్పొంగ జేజే లెన్నం దర్లె న్మేలశత్రున్మదంపన్.

—♦ రామచంద్రుఁడు వానరసేనతో లంకను ముట్టడించుట ♦—

క॥ లంకాభిముఖ్యు మొప్పఁగ శంకాతంకములు లేక జలజాప్తకులా
లంకారుఁడు రాముఁడు సర్వంకషదోర్వీర్యుఁ డని కవార్యుఁడు వెడలెన్. ౧౨౭

ఆ॥ కదిసె జోడుకోడెఁ గదె లక్ష్మణుం డనుయాయు లావిభీషణార్కసూను
లనుమ హనుమఁ జెప్ప నాఋక్షరాజన్య నానలు న్ననీలు నౌనె పొగడ. ౧౨౮

ఉ॥ అమ్మెయి వీరులం బెరసి యాఘనవాహిని మేదినీస్థలిం
గ్రమ్మచు రాఁ బొడంగె గిరికందరము ల్మొరయంగ సంగరం
బిమ్మెనఁ గూడివచ్చె నని హెచ్చగు వేడుకపాట గాని యం
దుమ్మలికమ్ము మాట పొర దుజ్జ్వలసద్గుణభూషణాంచితా! ౧౨౯

ర॥ వేలకొలఁది గాఁగ శైలశృంగంబులఁ దతమహీరుహములఁ దడవికొనిరి
వారణాభు లన్య వారణు ల్వానరు లానవాభ్యుదయకలానుస్మృతిని. ౧౩౦

క॥ వారలు నీరదములు గిరి సారము గ్రమ్మంగ నడరు సరణిఁ దొడరిరా
నారామలక్ష్మణులు తఱి నారాక్షసపురిఁ బెరసి రపాస్తసపత్నా ! ౧౩౧

సీ॥ నిట్టలు దొరిచి యా నింగి కట్టులు సాచు బలుపతాకావలు ల్వరగునదియు
హృద్యానవద్యమ్ము లుద్యానములకల్మి జేజేల వనవాటిఁ జెనయునదియుఁ
దతబహుప్రాసాద తామ్రవ్యనటనల వైజయంతము మ్రోల వంచునదియుఁ
బ్రాకారపరిఘతో రణవప్రగుప్తుల లీల ద్యోపురి మూదలించునదియు
నరికిఁ జేయూని దమరుల కందనిదియు నన దురాధర్ష యా లంక నలువంక
రామవాక్యప్రబోధితు ల్ప్రీతిమహితులు చొచ్చి రవ్వానరులు శ్రుతిస్తుతపదాబ్జ.

క॥ సంపీడన మొనరించుచుఁ బొంపిరివోవు సిరి నిలిచి పొలిచి చిత్కలితఱి నా
జంపువ కెగయు బరాబరి సొంపు నుతింపంగఁ దరమె సురలకు నైనన్. ౧౩౩

ఆ॥ జతనఁ దమ్ముఁ గట్టి సాయమై యఱుమంగ నుత్తరంపుద్వార మొరసి మెఱసె
రాముఁ డఖిలసైన్యరక్షణవిధితోడి పరనిరోధ మొంటఁ బరఁగుచుండ. ౧౩౪

ఆ॥ ఉదుటుఁదనము నెఱప నుండెఁ దానచ్చోట రాక్షసేంద్రు నునికి రా పెఱింగి
క్రూరదానవాభిగుప్త మయ్యది సహావరుణ మా మహార్ణవంబ కాదె. ౧౩౫

క॥ అద్దానిఁ దొలువనోపం డద్దానవవైరిదక్క నన్యుఁ డెవఁడు న
ట్టుద్దవిడి నచట రావణుఁ డుద్దామబలుండు నిలిచియుండుటకతనన్. ౧౩౬

క॥ లఘువులకుఁ ద్రాసజనన మలఘుపాతాళంబపోలె లావరి యగు నా
రఘువరుచే నఘహరుచే లఘుత్వమ్ముం గాంచు నది యిలాధరతనయా ! ౧౩౭

ఆ॥ అందుఁ గాంచె నెన్ని యాయుధోత్కరములు నట్లు కవచములు మహాసిరాసు
లును మహోజ్జ్వలాంగుఁ డినవంశ్యుఁడవి యెల్ల నెట్లుసేయ నెడఁదనెంచినాఁడొ.

క॥ పూర్వద్వారము నీలుఁడ ఖర్వబలుఁడు హవ్యవహముఖస్తుతుఁ డతిమెన్
సర్వహరిచమూనాథుఁడు గర్వప్రోల్లసితుఁ డంతకప్రతిభుఁ డనిన్. ౧౩౯

తే॥ వీర్యవంతులు మైందుండు ద్వివిదుఁడును సహాయులై రాతనికి నిది యనఁగ నెంత
మాయమై పోక నిల్చిన మన్ను మంటఁగలపమో యను పంతంబు గడలుకొనఁగ.

ఆ॥ వాలిపుత్రుఁ డమరవరపౌత్రుఁ డరిదాత్రుఁ డంగదుండు ప్లవగపుంగవుండు
వాలి గజగవయగవాక్షర్షభులతోడఁ దాను దక్షిణంపు ద్వార మఱిమె. ౧౪౧

తే॥ పశ్చిమద్వారమునను విపశ్చితుం డపశ్చిముం డుండె నమ్మహాబలతనయుఁడు
హనుమఁడు ప్రమాథిప్రఘసుం డనంతరులుగ నట్టులన్యులు వీరులు నాముకొనఁగ.

క॥ ఉగ్రవిధానుం డొడయఁడు సుగ్రీవుఁడు నిలిచె నెడలు సుడియ సుదరగు
ల్మగ్రీవమున గరుడపవనాగ్రహజాగ్రత్త గలమహాప్లవగులతోన్. ౧౪౩

ఆ॥ వాని నెనసియున్న వారు ముప్పదియాఱు కోటు లంత కగ్ర్య కోటి నెన్నఁ
బడినవారు జగతిఁ బ్రఖ్యాత వీర్యులు యూథపతులు పావకోపమితులు.

క॥ రామేంద్రు శాసనంబున సౌమిత్రి విభీషణప్ర సక్తిఁ బ్రతిద్వా
రాముత్తకోటిసంఖ్యల శ్రీమహితుల వానరుల విశిష్టులఁ జేర్చెన్. ౧౪౫

క॥ నడిగుల్మంబున నమ్మెయి గడకొని జననాథు వెన్నుఁ గాచుకొనుచుఁ ద
న్విడని నెఱి జాంబవంతుం డడరి సహాయుఁడుగ వాన రాధిపుఁ డుండెన్. ౧౪౬

క॥ శార్దూలము లట్టులు హరి శార్దూలులు దంష్ట్రి లెనఁగ సన్నాహముతో
నిర్దాక్షిణ్యతఁ గవిసిరి స్వర్దయితారిబలములను సమయించుటకున్. ౧౪౭

ఆ॥ పదియు నూఱు వేయుఁ బదివేలు లక్షయుఁ గోటిపైనఁ గొసరు కోటి యోఘు
మోఘశతము ననఁగ నొప్పు నేనుంగుల బలమువార లందుఁ బ్రబలు లుండ్రి.

సీ॥ పెనుమ్రాఁకులును గొండలును నేర్చికొని తెచ్చి యేరి మార్తు రటంచు నెగయువారు
కోఱలు దీటుచుఁ గొనగోళ్ళు మీటుచుఁబొంచి వైరుల నదలించువారు
వికృతచిత్రాంగము ల్వాలయు మోరలు సాచి రేద్రిమ్మరుల వెక్కిరించువారు
పేరెము ల్గొని వచ్చి పెరవారిఁ గనఁగాంచి తోఁక లాకిడఁ బైని దుముకువారు
నైరి వానరవీరు లత్యద్భుత మగుశరభవాల దండు చాడ్పున సరభసముగ
నప్పురియు శైలమును దన్మయంబ కాఁగనడరు నప్పట్టునను వికచాబ్జనయన !

క॥ ఆకాశ మనవకాశం బాకరణి ధరణి పిహిత మయ్యెను రాకం
బోకఁ దెరువీక నెరసెడు నాకపివీరుల ప్రసక్తి నయ్యెడఁ బడఁతీ ! ౧౫౦

తే॥ వచ్చువారలు నెడనెడఁ జొచ్చువారలట్లు డీకొని యరుల పై నఱుమువారు
గాఁగ వాయువు సొరరాదు కదలఁ జొచ్చెలంక గల గిరి గలఁగిరి లాఁతు లపుడు.
క॥ తెప్పునఁ బైఁ బడు నప్పటియుప్పాఁటున భయము విస్మయము నందిరి పై
న్నిప్పిది తప్పని దిప్పనినిప్పచ్చగ నిట్లు గూర్చునే యని పౌరుల్ ౧౫౨
క॥ నడనడ నడఁకెడు నప్పురినడుగిడ నేర రస వారి కగునే తమ మే
ల్గడవ్రకొనఁ గడవు గొనకొనఁ దడబడుచుం బడలుపడుట దక్కఁ సురారుల్. ౧౫౩
ఆ॥ ఆమె గిఖ్ఖ గ్రమ్మ నట్టు లర్ణవములు పొంగి పొరలునట్లుఁ బోరి బలౌఘ
ములు గవిల్ కొనంగ బ్రమోఁతలు నిర్ఘాతములఁ దరంగఘోష ములను మించె.
తే॥ ఆనివానము లోక్కఁ తై యఱుముమ సహావరణతోరణాకానన ధరణిధర ని
రామయకలంక లంక దియె య్యెనఁ దలంక భోరుకొనె నప్పు డోకర భోరు వింటె.
తే॥ రామలక్ష్మణసుగ్రీవ రక్షిత సుమహార్ణవాపూరణోచిత యూథవంగ
వీరవాహిని యటు వినివిష్ట తనరెఁదా సురాసురదుర్ధర్షతర యనంగ. ౧౫౬
ఉ॥ అన్నెలి సన్నివేశమున నాబల మొల్ల నెలర్పఁజేసి వి
ద్వన్నివహస్తుతుండు రఘువల్లభుఁ డావటఁ గర్జమెంచి సం
పన్న విభీషణుం బ్లవగపాలుని మంత్రుల మంత్రణంబునం
బన్నగఁ బూన్చి యాఘనుల పల్కుల సమ్మతిఁ గాంచి యూచితిన్. ౧౫౭
ఆ॥ తత్త్వవేత్త రాజధర్మంబు పాటించి యంగదుని లసద్గుణాంగదుని వి
కాస మొప్పఁ బిలిచి శాసించె నిట్లనిముందుభిస్వానంబు లోడవుగాఁగ. ౧౫౮
ఆ॥ సౌమ్యమూర్తి! నీవు చయ్యన లంకాపురాంతరమ్ము సొచ్చి యపభయుండ
నవ్యథుండవు నయి యరుగుము దశకంఠు నరసి నాదుపలుకు లని పలుకుము.

—♦ అంగదు రాయబారము ♦—

ఉ॥ నీసిరి ప్రామె సీశతయు నిన్నెడఁబాసెఁ దలంగెఁ బెల్వితో
నాస యన స్మమూర్ఖతకు నైతివ యింకను జ్ఞాన మున్నె నీ
చే సుర లచ్చర ల్మునులు సిద్ధులు యక్షులు పన్నగంబులున్
గాసిపడంగ నొకపలఁ గల్గిన పాపము పండె రావణా. ౧౬౦
తే॥ మోహ మవలేపమును దన్ను మొనసి పొదువ
నాస్వయంభు నొసంగిన యట్టి వరము
చెల్లె దర్పోపహతుని నిస్తేసి యింత
వట్టు జెల్లద యింకఁ దావలనుబాసె. ౧౬౧
తే॥ రేఁపితివి మదకరి సిల్గు సూపి మాన్య
మత్ప్రియను బంది సేసి త్వన్మారణమున

కితఁడు దండధరుం డిదె యేగుదెంచి
నాఁడు తగు సౌపయిక మొందు చూడు మిపుడు ౧౬౨

క॥ నిలిచె న్నీపురి వాకిటనలఁతింబోఁబోఁ డెదిర్చి హతుఁడవ యైనన్
వెలసెదు సురమునిరాజర్షుల కిమ్మగుచున్న యట్టి చోటునసురా! ౧౬౩

ఆ॥ ఏబలమ్ము నమ్మి యేమాయఁ గైకొని సీతఁ దెచ్చి తిట్టి చేసుగడను
నదియు నదియు నెఱప నైదిట్ట వైనిల్వ మెదిరి తలఁగి తిట్టులే పడసుము

మ॥ శరణంచు న్ననుఁ జేరఁగాంచి జనకక్ష్మాజాత నర్పింపవే
ని రక్షోణిని వాఁడియమ్ముల నిను న్నిర్భిణ్ణుఁ గావించు న
య్యురవట్లుండ జగం బరాక్షసముగా నుద్యుక్తి సాధింతుఁ బె
క్కురు పాపాత్ముని సంగతిం జెడుఁగు లై కోల్పోరె ప్రాణార్థముల్ ౧౬౫

తే॥ కొలము వెలయంగఁ బుట్టె నో క్కండు మేలి
పున్నెముల రాశి నిను వీడి పొలుపుఁగాంచె
నతఁ డకంటక మైశ్వర్య మందువాఁడు
శ్రీవిభీషణుఁడే ననుఁ జేరినాఁడు ౧౬౬

క॥ న్యాయ మని లేక మూర్ఖసహాయుఁడ వతిపాపరతుఁడ వవిదితుఁడవు నై
యాయము నెఱిచితి రాజ్యశ్రీ యెడఁబాసె నినుఁ గడమ చింత లిఁకేలా. ౧౬౭

క॥ యుద్ధమ గతి యనుచు ధృతిని బద్ధం బొనరించి శౌర్యపద్ధతిని శరా
విద్ధుఁడ వై శాంతుఁడ వై యిద్ధరఁబడి శుద్ధభావ మొనసెదవు బలే ౧౬౮

ఆ॥ పక్షి వగుచు మూఁడు పత్తనంబులవంక కెగయ నైన బ్రదికి యెసయు నీకు
నాదుకంటిగుఱిని బాదుకొంటివయేని నంటికొల్పఁదొడరు నలుఁగుఁజిచ్చు ౧౬౯

మ॥ హితమేఁ దెల్పెద నౌర్ధ్వదైహికకృతు ల్హామ్రష్టాత్మతం గూర్చుకొ
మ్మె తఱి న్లంక నలంకరించి కను మిమ్ముల్నాపు చుట్టమ్ములన్
జతనం బొప్పఁగఁ గాంచి తెల్పుకొను మాస ల్వీడి రమ్మింక జీ
విత మీనాయరచేతిలోని దని భావింపంగ నౌ తెంపునన్. ౧౭౦

క॥ అని తెలిపి రమ్మహాత్మ్మన సనఘుఁడు తారేయుఁ డధిపు నంఘ్రులకు నతు
లొనరించి పొగడి యాకసమున కెగసె న్హవ్యవహుని మూర్తత పొసఁగన్.

ఉ॥ ఒక్కముహూర్తమాత్రమున నుజ్జ్వలమూర్తి పురంబు దాఁటి పెం
పెక్కిన రాజమందిరము హేమమణిద్యుతిసంప్రకీర్ణముం
జక్కటి గాంచి చొచ్చి కనె సైంహముఖాఢ్యమహాసనంబుపై
నెక్కి సమంత్రమంత్రినివహేరణ లందెడు రాక్షసేంద్రునిన్. ౧౭౧

తే॥ కని ముఖాముఖి నిలిచెఁ జో క్కాట మొలసి
గాట మై నేటుకొనఁగ వనాటనేత

హేమకూటమ్ము దరిఁ దోఁచి యెనయు చంద్రుఁ
బోల్పఁ దగె నాతఁ డప్పు డో పూవుఁబోఁడి! ౧౭౩

ఉ॥ అమ్మయి నిల్చి తా నని యె నంగదుఁ డంచితకాంచనాంగదుం
డిమ్మగఁ బంపె నీ దెసకు నిద్ధచరిత్రుఁడు రామభూవరుం
డమ్మహనీయు కింకరుఁడ నంగదనాముఁడ వాలిపుత్రుఁడన్
జు మ్మిటు నీదు శ్రోత్రమునఁ జొచ్చెనొ లేదొ యొకప్పు డేనియున్. ౧౭౪

క॥ అని యన్యూనాధికముగ మనువంశ్యుం డను మటన్న మాటలవరుసన్
వినిపింపఁదొడఁగె నిట్లని సునిహితనయుఁ డతఁడు శుద్ధసురుచిరవేషా! ౧౭౫

ఆ॥ పురము వెడలి రమ్ము పురుషుండవు గమ్ము ప్రతిభటుండ వగుచుఁ బవరమునను
నిలువు మిట్టు లయిన నిలుచు నెక్కటి కీర్తి మేను బాయు టొండు మేలుగాఁగ.

ఆ॥ అడఁచువాఁడ నిను సహామాత్యు సతనయజ్ఞాతిబాంధవుని ససంశయముగ
నీవు చనిన లోకనివహ ముద్విగ్నతఁ బాసి మేలి సుఖము బడయఁగలదు. ౧౭౭

క॥ వేలుపులకు మునులకుఁ దొలివేలుపులకు సిద్ధసాధ్యవిహగాదులకున్
శూలమ వైతివి నిన్నిఁకఁ దూలింపక యున్నఁ గీడు దొరయవె జగముల్. ౧౭౮

క॥ ఈ తగనికంటకం బిటులీతఱి నెడలించి సుజనహితు మహితగుణో
పేతు విభీషణు రాజ్యశ్రీయుతుం బొనరింతు మత్సమీహిత మెసఁగన్. ౧౭౯

ఆ॥ సీతఁ దెచ్చి యొసఁగి చేసాఁచి శరణంటి వేని బ్రదుకువాఁడ వెట్టు లైనఁ
గాని లంక నేలఁ గా వీవు సీతమ్మ పాలిదయ్యె నది యభంగురముగ. ౧౮౦

ఆ॥ పక్షి వగుచు మూఁడు పత్తనంబుల నంకకెసయు నైన బ్రదికి యెనయ నీదు
నాదుకంటి కగుఱైని బాదుకొంటి పయోనినంటి కాల్చఁదొడఁగెపు పలుఁగుఁ జచ్చు. ౧౮౧

మ॥ హితముఁ జెప్పెద నార్థపైహికకృతుల్ హస్తప్రాప్తాత్మతం గూర్చుకొ
మ్మ తలఁకన్ లంక నలంకరించి కను మి మ్ముల్లాసపు చుట్టమ్ములన్
జలరాసం బొప్పఁగఁ గాంచి తెల్పుకొను మా నల్వాడి ర మ్మింక జీ
విత మీనాయరచేతిలోని దని భావింపంగ నా తెంపునన్. ౧౮౨

క॥ అని యిట్లు పరుషవాక్యములను నెరయింప రుషఁ బొదలి లావరి హరివ
ర్యునిఁ గని నిశాచరేశ్వరుఁ డనుబద్ధము పారవశ్య మదనునఁ దనరన్. ౧౮౩

ఆ॥ ఇతనిఁ బట్టి కొట్టుఁ డిట్టట్టు లౌ నను తలఁపు మాని మన్మతంబు పూని
దొర సమక్షమునకు దుర్మేధసుం డిట్టు లాడఁదొడఁగెఁ దెలుఁగు లాడ కిపుడు.

క॥ అని మఱిమఱి శాసింపఁ దదనుచరులు నిశాచరులు సమతిఘోరులు నె
ట్టన నలువు రగ్గు లట్టులుగొనకొని యమ్మేటి ముట్టుకొన నిగుడుటయున్. ౧౮౫

ఆ॥ పట్టుకొనఁగ నిచ్చె బలపర్వనేచ్ఛఁ దై యాత్మవంతుఁ డవల నందరాని
వాని పెద్దమేడ వలనున సలిలంఘనం బొనర్చె నాకసంబు ముట్ట. ౧౮౬

ఆ॥ తనదు బాహువులఁ బతంగంబు లట్టులు జిక్కియున్నవారు శీఘ్రగతి స
హింప కెడలి పడిరి హీను లై యిలపైని నసురనాథుఁ డింత యరయుచుండ.

క॥ పెనుగొండకొమ్ముఁ బోలఁగఁ దనరెడు ప్రాసాదశిరముఁ దద్దయుఁ గనె న
వ్వనచరవరజుఁడు తనలా వును మగఁటిమి నెఱపఁ దలఁపు పొడమఁగ మగువా!

ఉ॥ తన్నెను వాఁడు దాని నది తద్దయుఁ గూలె నగారి గట్లపై
బన్నిననాఁడు వజ్రహతి పాల్పడఁ జేడ్పడి నేల వ్రాలె నె
ట్లన్నగరాజు శృంగ మటు లై చటులైకపరాక్రమాఢ్యుఁ డాఁ
గన్నులఁ జూచుచుండె దశకంఠుఁ డొకం డొనరింపఁ బోలమిన్. ౧౮౯

శా॥ పేరొప్పారఁ దనర్చు నన్నగరి డా పెం పట్లు పోకార్చి నా
పేరిం దందఱు వింటిరా యనుచు సంప్రీతిం బ్రశంసించి యా
పో రిట్లే యిఁకఁ జెల్లు నెల్లి యని యాస్ఫోటించి బిట్టార్చి దే
వారుల్గుండె వియత్పథం బారసెఁ గీశౌఘుంబు లుప్పొంగఁగాన్. ౧౯౦

ఆ॥ తెప్ప వాల్ప కెలమి నుప్పరంబునచిక్కి కెగయు చూడ్కి లోంటఁదిగియునంత
లోన స్వీయజనము లో నుండె నవ్వాఁడు రాము పార్శ్వ మెనసి రాణ దనర.

క॥ ప్రాసాదధర్షణంబున నాసాదితమర్షుఁ డనఁగ నగుచు నసుర నా
యాస లిఁకఁ దలఁగె నని ని శ్శ్వాసము లెడలించె సకల శాసననిపుణా! ౧౯౧

తే॥ రామవిభుఁ డంగదాగమ మామెయి సద సీయముజయమ్ము నెఱి నయశ్రీప్రసక్తి
జాలుకొల్పుటయు నెఱింగి సంభ్రమంబు తనర మే ల్మే లని నుతించెఁ దళుకులాడి!

శా॥ స్పష్టాహంకృతు లుల్లసిల్లఁ బ్లవగు లస్నాహ మొప్పార సం
హృష్టాత్మత్వము చెన్నుమీఱ సమరం బెడ్డె ప్పు డంచుం బరా
నిష్టంబు ల్దలపోయుచుం గడఁగి రాయి మ్మిమ్ముఁ బాయంగ నా
కష్టం బేర్పడె రాముఁ డ ట్లసురశిక్షాకల్పముం గైకొనన్. ౧౯౪

ఆ॥ కామరూపు లైన కపివరేణ్యులఁ గొని యాసుషేణుఁ డధిపు నాన నద్రి
కూటనిభుఁడు నాల్గు బాటల హరుల బుఖముల జంద్రుఁ డట్లు గలయఁ దిరిగె.

శా॥ లంకామార్గము లెల్లఁ గ్రమ్మి కడఁకన్ లా వెక్క డాచుండ ని
శ్శంకుల్గా విహరించు వానరుల యక్షయ్యత్వ మూహించి యే
వంకం జూచిన నబ్ధు లి ట్లలుము నై వచ్చెంజుఁడీ యంచు సా
శంకాశ్చర్యభయప్రకంపు లయి రోజం బాసి యయ్యాసురుల్. ౧౯౬

క॥ కొండఱు సమరాకాంక్షన్మిం దడు గిడి రనుటె కాని ముద మేదఁగ న
య్యందఱ దెసఁ ద్రాసమె రూపందుట హాహారవముల నను వొందె సఖి! ౧౯౭

ఆ॥ వానరీకృతంబు నా నయ్యెఁ బరిఘ వప్రాంతరంబు నాఁగ నగునె పూర్తి
నాల్గుసాగరముల నడుచిక్కియును దదీయాఘపూర్ణ మనిన నన్నృత మగునె.

మ॥ అను కోలాహలము ల్సెలంగ దనుజాధ్యక్షు ల్మహాయూథము
ల్గొనకొంచుం గరలంగ నాయుధములం గొంచుం యుగాంతప్రవా
తనిర్యాఘత్వము గ్రోల సద్దెసల దోర్దర్పంబు చెన్నార నె
ట్టన సంచార మొనర్చి రొడ్ల పరికట్టంజాలు శీలంబులన్. ౧౯౯

క॥ అంతట నే చని హరివరు లంతిపురింగుండఁ బురము నలమి రెచటునం
దంతిరథము తే దటుంచు నుదంతము గానణుని తోడ దైత్యులు నలుకన్. ౨౦౦

ఆ॥ సగిరి గుప్త యయ్యెనా నదభ్రస్మృతి తోనె పెచ్చుపెరిగి యలుక చిచ్చు ముట్ట
డింప రక్షణము గు ణింపఁగాఁ బనిచి ప్రాసాద మెక్కె రాక్షసప్రభుండు. ౨౦౧

ఉ॥ కన్నులఁ గాంచెఁ గన్నులనుగట్టినయట్టులె విన్నయంత లా
నన్నరనాథు వాహిని బయళ్ళ నగంబులఁ గాననంబులన్
మన్నున మిన్నునం దనక మార్పడఁజేయఁగ లెక్క ద్రిక్కగా
నన్నెలమాయలాఁ కోటుల నయ్యెడునో యని విన్నవోవుచున్. ౨౦౨

శా॥ ఇన్నేలం గబళింతురో దెసల మా యింత్రో చద ల్ద్రింతురో
మున్నీర న్నడి సున్న సేయుదురుకో ముప్పోకల స్వేఁకలం
గొన్నా రెమ్మెయి వీరి గెల్వనగు వైకుంఠు లదా యంచు లో
న న్నిర్వేదము పొగి యూర్పులకు న న్న ల్సేయ సన్నాహుఁ డై. ౨౦౩

ఆ॥ అట్లు దీర్ఘకాల మాలోచన మొనర్చి ధీరభావ మొప్పఁ దీటుకొనఁగఁ
గనులు విచ్చి రాముఁ గపివరేణ్యబలమ్ముఁగలయఁజూచె మరలఁ గమలనయన!

క॥ వెలిగొడుగుల నీడలఁ దమ్మలఘుశ్రీ నట్టుగాంచు నాతనిఁ గని యు
త్కలమగు రోసంబున మోమలంకరింప నొకవింత హాసం బొలయన్. ౨౦౪

ఆ॥ రాముఁ డర్ధశశిశ రముఁ బూన్చి యుద్ధానఁబడి కిరీటములును భాసురాత
పత్రములుఁ దెరల్చె భంగజాపత్రపముంప వాఁడు తలఁగె ముదిత! వింటె.

—♦ రామాజ్ఞప్తులై కపిభటులు లంకపైఁ గవియుట ♦—

ఉ॥ లగ్గల కెక్కఁ బంచె నటు లాఁతిపురమ్మపయి న్వనాటులం
దిగ్గన దానిఁ గగ్గ నెడు తీరున సీత తలంపులోని దై
భగ్గు రసంగఁ గోపపరిపాకవిశేష మె సంగఁజేయ నా
దిగ్గజకుంభకస్తని విదేహజ యెట్లగు నేమొ యంచొగిన్. ౨౦౫

ఆ॥ ధర్మమూర్తి రామదైవతం బటు లానసేయు నంతలోనె సింహనాద
ములు సెలంగి దెసల ముప్పోకలకుఁ గూర్పనొండొకొండ్ల నొంట నొరసికొనుచు.

ఆ॥ కొండశిలల దీనిఁ గొనకుఁ బూడ్తుమొ పిడికిళ్ళఁ బొడిచిపొడిచి క్రిందువాఁడు
నేసి ప్రోవువెట్టి శీర్ణమ్మొనర్తుమో యని తలంత్రు వానరాధిపసులు. ౨౦౬

సీ॥ కొనముట్ట శిఖరము ల్గొండలు పెకలించి కొనివచ్చి వైతురు కోర్కె లలర
నటు మహాతరువుల నందించువారల మెచ్చి కైంకొందురు మేను లెగయ
నెగసి తన్నులు దన్ని యింతింతముక్కలు గావింత్రు నెట్టనఁ గడఁక దనరఁ
బిడికిటిపోటులఁ బీచం బడంగించి యొండెడఁ బడఁద్రోతు రుబ్బు సెడఁగఁ
బరిఘ లొంటఁ బూన్చి పటు పౌనర్చిరి మహావరణముల నగల్చి నటులు తోర
ణముల ద్రచ్చి యిడిరి సమభూమిగాఁ జేయనింక లంక యుండు నెట్టు లనుచు.

ఉ॥ బంగరుమేను ల ల్లరుణభాసము లా మొగము ల్ప్రసంగ స
య్యాంగజమూర్తి జీవములె యన్నియు నంచు రిపు ల్దలంక లం
కాంగములం గలంప నయి యాఁడిపెట్టిరి రాక్షసేంద్రు స
ప్వాం గిటు గ్రుంగుఁగాత మని బోరన వా రసవద్యభావనా! ౨౧౧

శా॥ కోటీకోటుల లెక్కకుం గవియుచు న్గోల్పోక నాటించుచు న్
బాటీకోచితభర్మహర్మ్యముల దౌర్భాగ్యంబు వాటించుచు న్
మాటన్ గోపురతోరణప్రతతి సంచూర్ణంబు గావించుచు న్
బోటీ! యాటలు పాటలు న్నెఱపి రాపో రెన్నఁగాఁ జక్కనే. ౨౧౨

ఆ॥ అతిబలుండు రాముఁడజితుండు జయ మొందు లక్ష్మణుండు నెలయు లాఁతినాఁగి
నేలపాలుసేయు నేత సుగ్రీవుండు తత్ప్రపోషణము గదపలినాఁడు. ౨౧౩

మ॥ అని యిట్లార్పులు నింగిముట్ట బలుసయ్యాట ల్సలంగ న్ రిపు
ల్గని భీతిల్లఁగ నుల్లసిల్లు ధృతిఁ దత్ప్రాకారముల్ద్రోచి యే
చిన దర్పంబునఁ జొచ్చి విచ్చలవిడిం జేడ్పాటు గూర్పంగఁ ద
ప్పని దీము ప్పను ఘోషణ ల్దెసలకుం బ్రాకెం దివౌకస్సుతా! ౨౧౪

వ॥ ఆసమయంబున ము న్నొనరించుకొనిన సమయంబునన యన్నినెలవులం దన్ని
పన్నుగడలు గడలుకొనం బన్నుచున్న యన్నెఱి నెఱజాణతనంబు మిగులను
వీరబాహుసుబాహులు ప్రాకారంబులు నిరాకారంబులు గావించు నయ్యుప వే
శనంబున స్కంధావారనివేశనంబు సమర్థించు విశేషార్థంబుఁ గైకొని ప్రఘసుం
డును బనసుండును బహుసైన్యంబులతోఁ దనకుం దోడ్పడం బడవాలునకు సహా
యంబుగా జితకాశు లగు పదికోటులు కీశవర్యులతోఁ గుముదుం డీశానదిశం
దార్కొని పూర్వద్వారసేనారక్షణంబున కోపి నిలుచునట్లును వీరుఁ డగు
శతవలి వింశతికోటులతో నాగ్నేయి న్నెలకొని దక్షిణానీకినిపైఁ గన్నిడి మెలం
గునట్లును నఱువదికోటులతోఁ దార తండ్రి యగు సుషేణుండును నైరృతపు
దిక్కుం ద్రొక్కి పశ్చిమద్వారంబున సేనాపారావారంబుఁ బాలింపఁ బాలు
పడునట్లును సర్వహరీశ్వరుం డగు సుగ్రీవుండు మధ్యమగుల్మంబు వెన్నుదన్ని
వాయవ్య దిశ నుండినవాఁడు సహలక్ష్మణుం డై యుత్తరద్వారం బాక్రమించి

మించిన శ్రీరామదేవుని యండం బాయక నాయకరంబు పొగడొందు నెగడొందు నట్లును భీమదర్శనుండును మహాకాయుండును నక్షీణవిక్రముండు నగు గవాక్షుండును విపక్షనిబర్హణుండును ఋక్షవ్యూహనాథుండు నగు ధూమ్రుండును గోటికోటిసైన్యంబులతో నాలీలామనుజేశ్వరుని కెలంకులన తొలంకునట్లును నిబంధనంబు సంధానించి గజగవయగంధమాదనశరభులుం దారును బరిధానవనం బొప్పారి సర్వహరివాహినీపరిరక్షణంబున మెలంగుచుండువారుగా నియ్యకొని రయ్యెడ మహాబలవీర్యుం డగు విభీషణుండు సన్నద్ధుండును గదాపాణియునై సచివులతో రామనరేంద్రుని బలమ్ము బలమ్ముగా నాసీరసీమను గైకొనియుండె నట్టియెడ ౨౧౭

క॥ పరబలములు పైకొని సంబరమునఁ బరవళ్లు సేయఁ బరఁగుటఁ గని స
త్వరమున నిజసైన్యముల కంబరచరరిపుఁ డాజ్ఞ సేసెఁ బ్రస్థానంబున్ ౨౧౮

—◆ రావణుండు తనసైన్యములను యుద్ధమునకు నెలవిచ్చుట ◆—

తే॥ అట్లు తన్ముఖనిర్గతం బైన పలుకు చెవికి సోఁకినయంత నే సిగ్గు మనుచుఁ
దరలి రెసఁసిరి సింహనాదములు కొసర్చి రశనినిర్ఘోషములఁ బోల నసురవరులు.

సీ॥ చంద్రబింబాస్య లగు నల ప్రమోదైకభేరిక స్తోమనాదాహతి భీమలగుచు
ముఖరనాదరతమ్ములు మోదసి ఘోరనమ్ముగా ఘోషిల్లె శంఖము లొక్కట్ల కోలది
గజములు ల్లాయతపు ల్గను లెంచి యేమొకో మొరసె నాశలను వైముఖ్య మొదవఁ
జక్క సేయఁ గ్రమసన్నద్ధనాదంబు లశనినిర్హ్రాదాప్తి ననువదించె

గీ॥ రానరా హేషణమున నగ్ర గామభూమి
నుం దమకమటంచు దరిలేని మొక్కలమున
సముదమస్మృతిపూర్వ్యమాణము ల్సాగర ప్ర
వేగములు యట్లసురభటుల్ నెడలు నపుడు ౨౧౯

తే॥ మిలిమీనులు కప్పల మొఱఁగులీను క్రొన్నగల యొప్పిదముల సంకులు ధరించి
వారు విస్ఫుటబలాకికానఖులతోడి యంబుదంబులు నాఁ బొల్చి రంబుజాక్షి.

ఉ॥ వారలరాకఁ గాంచి వరవారణతుల్యులు వానరోత్తముల్
భూరిబలుల్ విసర్పిరి ప్రభూతము లౌ ఘనగర్జితంబులన్
బూరిత మయ్యె నామలయభూధర మే యన నేల నేలతో
బోరటి లెస్స ఘం బటులె భోర్కొనెఁ దన్మహిమేఖలాటుర్భల్ ౨౨౦

క॥ దేవాసురుల కున లెనేయా వానరరాక్షసులకు నయ్యె సమర మ
హావేగ వేగవృత్తులు తీవర పడు వారిపట్లఁ దేటపడంగన్. ౨౨౧

—• యుద్ధప్రారంభము •—

ఆ॥ స్వస్వవిక్రమములఁ జాటుచు ఘోరుల వైరు లగిచి తాఁకి వనచరులను
బొడువఁజొచ్చి రోకటఁ బొలుచు గదాశక్తి శూలఖడ్గభిందివాలములను. ౧౧౨
మ॥ జయ మొప్పారుఁ బ్లవంగమాధిపతికిన్ క్ష్మాపుత్రికాజానికిన్
జయ మా మాకును వారి ప్రాపు గలుగన్ సంగ్రామరంగంబునన్
భయ మెన్నం బనిలే దటంచుఁ గడఁకన్ భాషించుచున్ స్వీయ సూ
హ్వాయముం దెల్పుచు వానరు ల్దొడరి రాయ్యన్మార్గముల న్మార్గొనన్. ౧౧౩
ఆ॥ కడఁగి యమ్మహోగ్రకాయులు నెలరేఁగి పూచినట్టి దైత్యపుంగవులను
గొట్టఁదొడరి రోకటఁ గొండల బండలఁ జేతిబలువు మెఱయఁ గొట్టువిసరి. ౧౧౪
తే॥ గోళ్ల వచ్చిరి పండ్లచే గ్రొచ్చి రెండ్రువే లిడఁగ సందు లేకుండ వేగితు లయి
మెట్టులేనియు విదలించి యిడిరి పగఱఁగ్రోఁతు లవ్వార లా వెంటఁ గొఱఁత గలదె.
ఉ॥ కొండల మంది రక్కసులు గొందఱు వప్రములందు నిల్చి యా
క్రింద నెదిర్చు వారిపయిఁ గ్రిక్కిరియించిరి భిందివాలముల్
ప్రందఁగఁజేయు శూలములు ప్రాని మెకా లది యోర్చి మార్తురన్
ముందల లాఁగి లాఁగి రొగి ముట్టఁగఁదాఁకి వియద్విహారు లై. ౧౧౫
తే॥ అట్టిసంకుల సమరంబు నందు మాంస శోణితాంకంబు పంకంబు చూడ నొప్పె
ధార మెడలించు కొననెంచు పట్టునందు నేల కొదవిన రోసంబు నెఱసె ననఁగ.
తే॥ అంతకంతకు బలకోప మతిశయిల్లె వారు పీ రనఁబోని యప్పోరితమున
మూఁక లేకట తోడి దై మొనయు దేరు పరవశత్వంబునకు వశపడుచుఁ బొడువ.
ఉ॥ ఓపు పిసాచికోలుపులు లుగ్రరణంబున నేపు మీఱఁగాఁ
బైపయి వ్రాలి రుద్దవిడి బంగరుపోడుము లొప్పు గుఱ్ఱముల్
ప్రాపుగ భానుమండలనిభంబులు వహ్నిశిఖాధ్వజంబు లు
చ్ఛ్రిపథముల్ రథంబులు విశిష్టసుకంటకము ల్దొలంకఁగన్. ౧౧౮
తే॥ ఆర్పు లెసఁగ రావణు జయ మభిలషించి
భీమకర్ముల తా మట్టు లాముకొనఁగ
రామవిజయంబు రూపించు రాణవొసఁగ
వానరచమూసముద్రంబు వారిఁ బొదివె. ౧౩౦

—• వానర రాక్షసవీరుల ద్వంద్వయుద్ధములు •—

మ॥ సమయం బియ్యదె యంచు ద్వంద్వసమరోత్సాహంబు వాటిల్ల రో
స మనేకాకృతు లూనె నాఁగ నుభయుల్ సన్నద్ధు లై యుద్ధతిన్

సమదేభంబుల భంగి మార్కొనిరి త త్సరంభ మీక్షించి త్రా
సమయంబు ల్తమహృత్ప్రదేశములుగా స్వర్వాసు లూపాడఁగన్. ౧౩౨

తే॥ వాలిపుత్రునితోఁ గడు వాలి క్రాలి యెదిరి పోరంగఁ దొడరె నయ్యింద్రజిత్తు
మున్ను నన్నుఁ దలంపక ముట్టికొనిన యంతకునిఁ బోల్చ నగుచు లతాంతలలిత.

సీ॥ సంపాతి తొడరెఁ బ్రజంఘరాక్షసునితో మలసెఁ బోరఁగ జంబుమాలి హనుమ
సక్రోధుఁ డవ్విభీషణుఁడు మిత్రఘ్నునిఁ దాఁకె గజుం డట్లు తపనుఁ బొదివె
నీలుండు దొరఁకొనె నెఱి నికుంభునితోడఁ బ్రఘసుని వానర ప్రభు వెదిర్చె
మఱి విరూపాక్షు లక్ష్మణుఁ డాఁటఁగదిసె శ్రీమంతు రామేంద్రుని మార్కొనంగ
గీల్కొనిరి నల్వు రాయగ్నికేతురశ్మికేతుసుప్తఘ్నయజ్ఞకో పాతియోధ
వరులు మైందున కగపడె వజ్రముష్టి ద్వివిదుఁ డశనిప్రభుని పోటు దీటుకొనియె.

క॥ రణదుర్ధరుఁడు ప్రతపనుఁడు గుణవంతుని నలుని నెమకి గూర్చుకొనె విచ
క్షణు నాసుషేణు దుర్మర్షణు విద్యున్మాలి నడసెఁ బ్రతియోధునిఁగన్. ౧౩౪

ఉ॥ ఎన్నికఁ గన్నవారె దను జేంద్రుని బంటులు వానరేంద్రు క
న్నన్న మెలంగువారిఁ గొని సంయుగము న్బొనరించి రీవ యం
చెన్నఁగ నిట్లు లట్లు లన నేరికి శక్య మగున్ రణంబు సం
పన్నము రోమహర్షణము ప్రాజ్యము కీర్త్యము నై ప్రవర్తిలన్. ౧౩౫

క॥ అన్యోన్యజయాకాంక్షు లసన్యాదృశములుగఁ బోరి రాపోరితపు
న్విన్యాసం బెన్నఁ జనునన్యము లన్యముల చూవె యగరాజసుతా! ౧౩౬

ఆ॥ కేశశాద్వలములు గిఱికొన నట్టలు కాష్ఠసంచయములు గాఁగ రక్త
నదులు నాఁటె బిట్టు పొదలుచు మారిరాక్షసాంగజనిత లై రణాంగణమున.

క॥ అంగదునిం గదఁగొని యా జిం గసలున మోఁదె నింద్ర జిత్తు పవిఁ బ్రస
క్తిం గేగు దాని నెన్నకయంగము వెనిచిన యమర్ష మన నై పెలుచన్. ౧౩౭

ఆ॥ వాఁడు వాని స్వర్ణ వర్ణనీయరథంబు నూడ్చి రథ్యసమితి నుక్కడంచి
సారథిని వధించి సరభసుం డై యార్చె సమరు లర్చ్యుఁ డీతఁ డనుచుఁ బొగడ.

తే. మూఁడు బాణములం గ్రుచ్చి ముమ్మరింప నాప్రజంఘుని సంపాతి యవనిఁ గూల్చె
సప్తపర్ణశరంబున నౌ నటంచు సచివు కరలాఘవము విభీషణుఁడు మెచ్చ. ౧౪౦

తే॥ జంబుమాలి రథస్థుఁ డై యంబరభవుతనయుని స్తనాంతరంబు బెల్చన నగల్చె
నతఁ డలిగి యాతని రథంబు నతనితోడఁ జూర్ణిత మొనర్చి యార్చెఁ బ్రసూనకలిక.

చ॥ ప్రతపనుఁ డార్చుచు న్నలుని పైఁ బఱతెంచి శరప్రపాతమున్
వితత మొనర్పఁ దత్ప్రదర విద్ధుఁడు వాఁ డది లెక్కసేయ క
ద్భుతముగ వాని గ్రుడ్లు దలతోఁ గొనగోళ్ళఁ బెకల్చి వైచెఁ బో
రిత మిది బెట్టిదం బని యరిప్రకరం బొగిఁ బిచ్చలింపఁగన్. ౧౪౧

తే॥ గ్రసన మొనరించు ప్రఘసునిఁ గాంచి సేన రభస మెడలంగ నైసప రాకు నెంచి
సప్తపర్ణంబునన వానిఁ జక్కడంచి మించె వ్రేల్మిడిఁ బ్రథితుఁ డమ్మిహిరసుతుఁడు.

ఆ॥ అగ్నికేతుముఖ్యు లానల్వు రుద్ధతు లడరి రాము ముంచి రస్త్రవృష్టి
నగ్నిశిఖలఁబోలు నన్ని తూఁపుల వారి జముని ప్రోలి కనిచె జనవిభుండు.

ఆ॥ అడరు వజ్రముష్టి కని మైందుఁ డొకముష్టిఁ గూర్చె దాన నవనిఁ గూలె నసుర
వాని తేరు పేరు వారువంబుల తీరుగానరాద కలదె గతియు మీఁద. ౨౮౫

క॥ పురగోపుర మటూతఁడు దెరలినఁ బలుదెఱువు లైన దితిజబలముల్
బోరిగొనె నితఁడు సమక్షముధరాధరం బట్టు లేచి ధరవరతనయా. ౨౮౬

క॥ నీలు న్నీలాంజనరుచిజాలున్ జలదంబు రవి ప్రసక్తి నికుంభుం
డోలి శరములఁ గరమ్ములయాలీలన్ బ్రీలఁ గొట్టి యార్చెం బెలుచన్. ౨౮౭

క॥ మఱిమఱి కరలాఘవ మేర్పఱచిన శరశతము లతనిపై నెఱసిన న
క్కఱ తోఁపకునికిఁ గని పనిసెఱిచితి ననె నసుర నవ్వు సెలవులఁ బాఱన్.

ఆ॥ సెలుఁ డడరి విష్ణునెఱి నాతనిద యైన రథము చక్రమున నరాతిశిరము
నఱికి వైచెఁ దోన నాథుండ ననకుండ యంతతలయుఁ దఱిగి యనువుసూపె.

క॥ అశని సమస్పర్శుండపుడశనిప్రభు గిరిశిఖాప్రహతుఁ జేయఁగ ని
ర్వశుఁ డయ్యె వాఁడు ద్వివిదునిస్వశరాశనిశతములం బ్రసక్తు నొనర్చెన్.

ఆ॥ క్రోధమూర్ఛితుండు కోవిదుం డాద్వివిదుండు దుడఁగీడ! పండు మనుచు
సాల మొండు దెచ్చి చదిపెరక్కసు రథ రథ్యసూతయుతు సుర లున్నతింప.

శా॥ విద్యున్మాలి రథస్థుఁ డై వితత మా వేగంబున స్స్వర్ణపుం
ఖద్యోతమ్ముల నమ్ములం బఱపినం గాలుష్య మొప్ప న్హరి
ప్రద్యోతుండు సుషేణుఁ డేచి విపుల గ్రావంబున న్వాని సం
పద్యోగాకృతి స్యందనోత్తమము నిర్భగ్నంబుఁ గావించినన్. ౨౯౨

క॥ గదఁ గొని గనుకనినిల నిలబ్రదికితె యసురా! యటంచు బలుశిలఁ గొని య
వ్విదితుఁ డరుదేర రాక్షసుఁడది ప్లవగోత్తముని వక్ష మంటఁగ విసరెన్. ౨౯౩

ఆ॥ ఘోర మాగదాప్రహార మాతఁడు లెక్కసేయ కెదిరి నిలిచి ఛాయఁ గాంచి
వాని గుండె వగుల వైచె గుం డెదఁ బిండిఁ గొట్ట నసుర మడిసెఁ గోమలాంగి.

తే॥ దేవదానవయుద్ధంబు తెఱఁగుసూపు నమ్మహాయోధనమున దైత్యౌఘ మట్లు
నాశ మందంగఁ దొడరెఁ గీనాశుఁ డడరి కీశరూపముల్గా నెనన్న కీలుదోఁప.

ఉ॥ భగ్నములయ్యెఁ బెన్గదలు పట్టసతోమరఖడ్గశక్తులు
ద్విగ్నము లై పడెం గరులు దీర్ణము లౌ రథరథ్యసంతతుల్.
మగ్నము లయ్యె రక్తఝర మాంసచయాంకితపంకమం దసం
భుగ్నతఁ గీసు లాశరులు భోరనఁ బోరొనరించు నత్తఱిన్. ౨౯౬

తే॥ చెడియుఁ జెలుపన చూతు రోచెల్ల యూపి సాచు లద్దాన నద్దాని పూచి మాయ
దేమసఁగనచ్చు సంగరం బింతనంత సంద్ర మెదిరించు సను సడిసన్నఁ గాంచె.

క॥ కరితురగస్యందనవానరాసురాంగచయశకలనాళాస్రఝరీ
ధర వైతరణీనదితోఁ సరిపోల్పఁగ నయ్యె నాప్రచారమునఁ జెలీ! ౨౫౮

ఆ॥ చామర గ్రాసంగులు చక్రాక్షయుగదండములు పతాకలును సమూహ మగుచుఁ
దెప్పదేల నాసధర ఝురపూరంబు పైని నెగసిపడెఁ గబంధవితతి. ౨౫౯

క॥ ఆమూయులు తనువులు దిన గోమాయుసకంకగృధ్రకూటగ్రహముల్
గామాయత్తతఁ బోరఁబడెఁగా మాయట్టిను వచింపఁగా రది మగువా! ౨౬౦

ఉ॥ ధ్వస్తసపత్నుఁగా హరివతంసుల ఘాటి నిరస్తశౌర్యులై
ప్రస్ఫురపాతజాసృగుపపన్నసమస్తశరీరభాగులై
ప్రస్తవికాసులై నిలువఁజాలమి వీడఁగరామి నెంచి సూ
ర్యాస్తమయాభికాంక్షు లయి రాశరు లోశరజన్మమాతృకా!

తే॥ సంగతుం డయ్యె నయ్యె నస్తాగతుండు కాలగతి ద్రోనరాని దా కారణమున
రవి యఖిలసుఖకారిణి రాత్రి వచ్చెఁ బ్రాణహారిణి యై వారి పాల బాల! ౨౬౨

రాత్రితుములయుద్ధము.

తరల॥ పరజయాభిరతు ల్పరస్పరబద్ధవైరులు ఘోరు లా
సురులు వానరు లుద్ధతిం దలి చూచి యోచి ప్రచార మ
బ్బురముగాఁ దలిరంగఁ జొచ్చిరి పోరు దారుణ మయ్యె న
ప్పురుసునం జగమెల్ల నేఁకటఁ బ్రాఁకె నే మని చీఁకటుల్. ౨౬౩

క॥ రక్కసుఁడనా యనుచుఁ గపులక్కపివా! నీ నటంచు నారక్కసు ల
ట్టుక్కుమిగిలి తమపేళ్ళను వక్కాణించుచును పోరువారైరి సఖీ!

ఆ॥ తలఁగ దేల యెదిరిఁ దాఁకి విదారింపు మడఁచి యిడుము పొడుపు మలుకవీడఁ
బోకు మనెడు నుడులు పొరిఁబొరి వినసయ్యెఁ దుముల మైన రాత్రిసమరమునను.

క॥ కాలు ల్కాంచనకంకటచేలులఁ రక్కసులు బిట్టుచీకటిలోనే
శైలమునఁ లోసిఘలతికాజాతేత్తును లట్లు దృక్ప్రసక్తి కయి రుమా! ౨౬౬

శా॥ ఆదుష్పారతమంబులోనఁ బోలదిం ద్గాక్రోశ మొప్పార ను
న్మాదోద్ధత్యము మీరఁ బ్రాలి కపుల న్మందింప భక్షింప దు
ర్వాదంబు ల్పచరింపఁజాలి రయి రవ్వా పెంచ కవ్వైరులన్
క్ష్వేదక్ష్వేదములం బొనర్పఁ గపిలాఖ్యుల్పళ్ళ చేఁ గోళ్ళచేఁ. ౨౬౭

ఆ॥ అగ్నిశిఖలఁ బోలు నవ్వారి ధ్వజముల హాటకోచ్చయముల హాయచయముల
గరుల స్యందనముల గ్రచ్చిరి ద్రచ్చిరి విఱిచి రడఁచి రావవీరు లడరి. ౨౬౮

తే॥ మారిమసఁగిన యట్టులై మారిమసఁగ రాశ్వికుల నశ్వములతోడ హాస్తిపకుల
హాస్తిపకులంబుతోడ సమస్తవైరిసంచయ మసంచయము గాఁగ నైలచరులు.
ఆ॥ అగ్గిపిడుగు లట్టు లాశీవిషము లట్లు జెట్టిదమ్ము లరివిభేదకమ్ము
లమ్ములనిచి యనిచి యారామలక్ష్మణు లసురవిసర మొకట నలఁచి రగజ.
క॥ దృశ్యాదృశ్యంబుల సంపశ్యులు వా రడఁచుచుండఁ బ్రభుతేజము సం
దృశ్య మన నయ్యె నయ్యెడ రాశ్యుచితు బగుచు నయ్యరాతితతులకున్. ౨౭౧
తే॥ వానరుల నావహించె నవ్వసన విభుని శక్తి యని యెంచి రమరులా సక్తి నెఱయ
నల్ల లాడంగఁ దొడరె నయ్యసురసేన సౌరసేనాధినాయక జనని! వింటె.
వ॥ వెండియుఁ బ్రచండతర తురంగఖురవిధ్వస్తంబును రథనేమిక్షతదేశదత్తహాస్తంబు
నగు రణభూమిపరాగంబు పరాగంబుల ముంపంజాలి యుధ్యస్మహాయోధుల
కర్ణనయనంబుల యయనంబులఁ గప్పం జెప్పరాని ముప్పునం బడియుఁ దప్ప
రానిద యగు తమతమకంబు గూర్చు నెఱిన పోరం బో రతిఘోరంబును రోమ
హార్షణంబును. బ్రవృద్ధతర్షణంబు నై యొప్పార నందు రుధిరోదలు నపరోధలు
నగునదు లుద్భవిల్లె భటఘనార్భటులం దెసలు ఘూర్ణిల్లె. శంఖభేరీమృదంగ
పణవవాద్యనిస్వనంబు లొక్కటఁ బిక్కటిల్లె నక్కదనంబునకుం బఱతెంచు
వారును. నఱచువారును బఱచువారును మలయువారును బొలయువారును.
నగు పేరుగల వీరుల సన్నాదంబు లవ్వానితో సంవాదం బొనరించె. శక్తిశూల
పరశ్వధాదులచే నిహతు లగు వానరుల కళేబరంబులును బర్వతశిలాపాతం
బులచే నిపాతితు లగు రక్షఃపతిసపక్షుల భూషణోచితానయనంబులును గొడు
గులు బడగలు నమ్ములు హారమ్ములును హారితపుష్పాద్యుపహారమ్ములుగా
రణమేదినీరంగం బొరుల యంతరంగంబులకు దుర్జ్ఞేయంబు దుర్నిరీక్షంబు శ్మశా
యితంబు నై యద్భుతంబునాఁ గనుపట్టె నప్పట్టున. ౨౭౩
క॥ హరిరాక్షసహారిణి యైహరిహరి యాకాలరాత్రి యనఁ దగె నారా
తిరి యెల్లభూతముల కదిదురతిక్రమ గాఁగ నట్లు దోఁచున కాదే. ౨౭౪
క॥ శరవృష్టులు గురియుచు నాశరు లాదాశరథి నెదురఁ జాల్కొని రొగిఁ బై
మిరికాపత్తియు సరి యగు తెరువున కొకపరి మరల్చు దివ్యర్షినుతా. ౨౭౫
తే॥ అట్లు క్రుద్ధులై రాముపై నడరువారి ఘోషణలు భీషణలు గాఁగఁ గొఱలసయ్యె
నాఱు సంద్రంబు లొక్కట నమ్మహార్ణవంబు సొరఁబొఱు కల్పకా లంబసంగ.
వ॥ దుర్ధర్షులు దురాసదులు మహాకాయులు నగు యమశత్రుమహాపార్శ్వమహోదర
వజ్రదంష్ట్రశుకసారణు లను నమ్మేటిమగ లాఱుగు రొక్కటం జక్కజేరి యుక్కు
మీఱి యురవడించిన.
౨౭౬

మ॥ భువనాధీశుఁడు రాముఁ డయ్యెడఁ గపీంద్రవ్రాతవిశాలకం
బనపాతంబు సహించి యూఁ గుటిగా నా ముల్కులం బూంచి యొ
క్క విశేషం బెద నుంచి వారి నెలుఁగు ల్గాడఁగ వీడంగ నా
యువె యొక్కించుక దక్కఁ దక్క రని సయ్యోధు ల్సముద్విగ్ను లై. ౨౭౮

ఆ॥ సారిరథము లీక్షి నరరథ్యముల యొూర కవల రాము శరము లగ్నిశిఖల
యగుచు దెసల వెలుఁగులనువొందఁగాఁ జేసె విశ్వరూపకలన వెరవుపడఁగ.

ఉ॥ క్రోధపరై క్రోధన నై యెదిరి దుండగికంబు గుణించుకొంచు న
ప్లేవిధ నెంద అింద్రరిపు లేడ్తెఅనూపఁ దొడంగి రన్నెఅిం
బావకుపైనిఁ బన్ను శలభంబులభంగి నశించి రేరి కొ
దేవున కెగ్గుసేసి తమదిట్టతనం బెలయింప భామినీ ! ౨౮౦

ఆ॥ స్వర్ణపుంఖములు విశాలకీలంబులు నైన రాము శరము లడరుచుండ
ఖద్యుతు ల్సెలంగె ఖద్యోతములు శరద్రాత్రి నాగ నాఁటిరాత్రి నగజ. ౨౮౧

ఆ॥ హరులు రక్కసులును బరగించు పగవళ్ళనడరు నిస్వనముల నాత్రియామ
ఘోర ఘోరతమయునై రాపు రూపించెనిలఁ ద్రికూటమింక నెలయ దనుచు.

క॥ సింహాం దర్దరకందరలంచ వెడలి కూలఁజొచ్చె నా కూటము లం
దుండెడు వారి విధికి వేకొండు గతియుఁ గలదె యమ్మహాధ్వనులన్. ౨౮౩

క॥ మొఱవెట్టఁ గో యనుచు సత్తలి గిరి యాలించువారె తారసిలఁగ వే
మఱు గ్రుక్కరాని తమయుక్కఱచెనఁ గొనకొంద్రు గాసి కమలాననా.

క॥ గోలాంగూలులు తమమనుసనాలీలన తసరుహార లతికాయులు స
మ్మేలసముసి రక్కసులను బేలాంవుసఁ బొదివి వెస గ్రసించిరి గౌరీ ! ౨౮౫

క॥ లమ్మాపాలము బ్రహ్మస యజ్ఞగనమ్మతాంజలిశోభపు లీక్ష్య మగు చేనఁ బ్లవం
గము లెలుఁగులనాఁ చతుర్థాంశము శేషముగా మాడిచిరి సంయమివంద్యా! ౨౮౬

ఉ॥ అంగనగఁ డింద్రనటిర్లు నటు లంగదపా లొసరించి వాని న
ర్వాంగము బింగి దళించి నిసూతాత్ముని చేయుఁ గడంగునంతలో
నొంగ యమింగా నిల్టునటుఁ గోఁపనపోయె నిరశ్వయంత్రకం
బంగివినిఁ దూర రిపు సుప్పటి ఁించి మహాహాన్రిదూ !

సీ॥ జానిసృతుని పుత్త్రుఁడు వాఁడె కాని నరిరోక విచారించు వారు లేరు
యుద్ధమున నాపిశదఁశ సహస్రము లమరు లెలిఁగియున్నారు శారిష్ట మఱచినారు
తే॥ ప్రణతి సేసిరి రాముల కృష్ణఁజాల సురలుమునులు సంగసు బలునెంచి ముచ్చటించి
రట్టనేగా లనికపు లాదరమున జయజయోక్తు లాడిరి శమలశమని ! ౨౮౮

ఆ॥ బ్రహ్మదత్తవరముఁ బాటించి యతఁ డట్టు లంతరమ్ముఁ గాంచి సంతమసము
గవియ వారి ముంగఁగాఁ దేల్పఁగాఁ జూచుచుండె గండుమిగిలి యుత్పలాక్షి. !

క॥ అందఱఁ గనుఁగొని యాశ్రితమందారము దాశరథి సమందహాసితుఁ డై
ముం దరసి పలికె నిటు లరవిందానన వింటె వాని విశ్రుతగుణముల్. ౨౯౧

సీ॥ అఖిలపూజ్యుఁడు బ్రహ్మ యసురు కిచ్చెను వరం బద్దాన ముజ్జగం బలఁచ వీఁడు
మనపాలఁ బడినాఁడు మలసి తా నీనాఁడు తద్వచఃకలన యాథార్థ్య మెలయ
వలయు మీ రంత కు వానరేంద్రుని వీడకుండుఁడు వెఱవెంచి యోసరిల్లి
క్షమియింపఁ దక్కొంట శమియింప నౌ వెంట వలను గన్గొని గెల్వవచ్చు నింక
ననుచు బ్రాహ్మ మస్త్ర మవధాని యై మదిఁ జేర్చి యావహిలు చేసినంతఁ
జూచుచుండె నతని సూనృతం బొకనోటఁ బొగడఁదర మె చిత్ర బోధసహిత!

శా॥ ఇంతీ! కర్కశుఁ డట్లు రావణసుతుం డేనోమయుం డట్లు తా
నంతర్ధానము నొంది రాఘవుల మాయామోహవిభ్రాంతులం
బంతం బొప్ప నలంతు నం చలుక మైఁ బాటించి వజ్రాశని
క్రాంతంబు ల్పరఁగింపఁగాఁదొడరె వీఁ కం దీక్ష్ణబాణౌఘముల్ ౨౯3

ఆ॥ సర్వభూతముల కసంద్రుశ్యుఁ డై యట్లు కసిమసంగి సర్వగాత్రములను
దాశరథుల నొగి విదారింపఁగాఁజొచ్చెఁ గూటయోధి వాఁడు కుధరతనయ ౨౯౪

తే॥ కాద్రవేయమ్ములనె బాణగతికిఁ దార్చి యంగుళాద్రమ్ము బ్రాహ్మమ్మున నలవరించి
యంతరము సేసి యమ్మేయి నస్త్రతతుల నన్నదమ్ముల బంధించె నాసతాంగి.

క॥ కన్నులపండువుగా నాయన్నలఁ గనుఁగొనుచు సమరమందు మెలఁగు సం
పన్నులు వానరవరు లాపన్నుల నవ్వేళఁ గని రపధ్వాంతకలా ౨౯౬

ఆ॥ ఎదిరి నిల్వఁజాల రెవ్వార లేని నా కట్టి జోలి యేల యని తలంగి
యప్రకాశగతుఁడ నై వారి సాధింతు నని తలంచి యింత లతఁ డొసర్చె.

క॥ సౌమిత్రి బ్రహ్మాస్త్రము తో మనుజాశినుతు నిపుడ ద్రుంతు ననె విభుం
డామాట విని తలఁకె వాఁడాముదలఁ గొనం డదేమి యభిమానంబో. ౨౯౮

ఉ॥ అమ్మేయి బద్ధుఁ డై రఘువరాన్వయుఁ డింత యెఱింగి వాని దా
నిమ్మరయంగఁ బంచెఁ ద్రిదశేంద్రసమానులు చిత్రకర్మ లా
దిమ్మరి పొవు పోక గని తెల్పుఁ డటంచుఁ బదుంద్రుఁ గీశసిం
హమ్ముల వా రధీశ్వరుని యానతిఁ గైకొని హృష్టచిత్తు లై. ౨౯౯

వ॥ సుషేణదాయాదయుగనీలాంగదశరభద్విషదవినతజాంబవత్సానుప్రస్థఋషభస్కంధు లనువారు భీమనగపాదపాదపంబుల మూఁపుల మోపుకొని దశదిశలరయుచు నాకసంబు సొచ్చి యవ్వాని యవస్థానంబు నెమకి పడయం జూచుననసరం బున. 300

క॥ ఆవేగవంతులం గనియావేగము నెఱయఁ దొంటి యావేశముతో
నే వేగవత్తరేషువులే వేఁగడలుకొనఁ జేసె నిషువిద్వనుతా. 301

ఆ॥ భీమవేగయుతు లభీకు లా నవ్వారు వానివలనఁ గనిరి వారణంబుఁ
గాసవైరి వానిఁ గాలికావృతు భాను నట్టు లంధకార మలముకొనఁగ. ౩౦౨

క॥ తరముతరముగా శరములువరఁగి తనువు లొరయ విన్నబాటు గదుర నే
వెరవును దోపమి గమికొనిధరపైఁ బడి రార్తు లగుచు ధరణీధరజా! ౩౦౩

ఉ॥ అంతట రామలక్ష్మణుల సంతకసన్నిభుఁ డాశరుండు వి
భ్రాంతులఁ జేయుపొంటెఁ బ్రదరంబులు మేనుల నించి సించి యెం
దంతర మింత చొప్పడని యట్టు లొనర్చె రుషాక్తరక్తనే
త్రాంతుఁడ వై కడల్కొనెడు నార్పులు నేడ్పులు మి న్నగల్పఁగన్. ౩౦౪

క॥ క్షతమార్గంబుల రక్తస్రుతు లొప్పఁగఁ దత్తనువులు సొగయక సంపు
ష్పితకింశుకతరువులతో వితండ మొనరింపఁదొడరె విధిముఖవినుతా! ౩౦౫

క॥ భిన్నాంజనచయకల్పుఁడుద న్నదలో మెచ్చుకొనుచు దాశరథులతో
సన్నైర్ఋతుఁ డిట్లనెఁ గ్రుధఁబన్నిన తమమున నె డాఁగి పర్వేందుముఖీ. ౩౦౬

ఆ॥ యుద్ధ మిట్టు లోల మొంది యే నొసరింపశక్రుఁ డైన నల్ల చక్రధరుఁడ
నైనఁ జేర నేర రన మీరు నరు లెంతవారు స న్నెదిర్చి వలను నెఱప. ౩౦౭

క॥ ఈ మిస్మిరుపుర శరజాలామయసంగ్రస్తతనుల ననుతు జముని డా
సీమకుఁ దోడ్పడువా రెవ రామెయి విదళింతుఁ గ్రోతు లందఱ నొకటన్. ౩౦౮

క॥ అని రామలక్ష్మణుల వాఁడనిస ప్రసరించి ఘోర యగు శరసమితిన్
దనియక చొనిపెను మర్మములను ఛేదింపంగ మఱియు లాస్యోల్లాసా! ౩౦౯

క॥ కన్నత్తి చూడఁజాలనియున్నెటికిం గూర్చె వారి నసవద్యుల సం
పన్న స్వనవేషములనన్నియుతికి నియతి గలదె యఖిలవిన్యాత్రీ. ౩౧౦

ఆ॥ నస్వఁదొడరె నెడఁగు నటనము లొప్పసరించెనన్నదమ్ము లిట్టు లై రటంచు
పాడు వారి లవుని నగు ధ్వజమ్ములు ముక్తదానుకములు ప్రాలుదారిఁ సాల.

వ॥ అంతయు గ్రాహిచుండు నిరోధయుసయోను లగు నవీరవముల నెమ్మనులు శర
పేష్టితసర్వాంగంబులు పరమపీడితంబులు నై జలప్రస్రవణంబుల పోల్కి నస్ర
జాలంబుల స్రవింపం జేయుచునుడ నంగుళీమాత్రంబేనియు నంతరం బనరాక
యుపిద్ధంబును, సవిభిన్నంబును, నస్యంబును నగు తలం బని లేక వీకఁ సెడ
బంగరుపిడులు సితాగ్రంబులు, సుమార్గతంబులు నైన యాశుగంబుల నారాచం
బుల నర్ధనారాచంబుల భల్లంబుల సంజలికంబుల వత్సదంతంబుల సింహదంష్ట్రం
బుల క్షురంబులఁ జేతులతీఁట నొనసం బరవసంబునఁ బఱపి పఱపి గ్రొచ్చిగ్రొచ్చి
విదళించివిదళించి యీరెంటను మద్బాణాసనంబు లయ్యెం జుఁడీ. ము
న్నింద్రునిం గెల్చినది గెలుపు గా దిదియే పదిలం బైన యదియని ఘననిస్స్వన
సంవాదంబుగా సింహనాదంబు సేసిన. ౩౧౨

ఆ॥ తొలుత బాణతల్ప మొలసిన యన్నదుర్ధర్షు రాముఁ బూరుషర్షభుఁ దస
కన్ను లెత్తి చూచి గతిసెడి యేడ్చుచు నాస లెడలఁ దమ్ముఁ డవనిఁ బడియె.
చ॥ హరివరు లట్లు వీరశయ నాంతరసంగతులం గరస్ఫుర
త్ప్రరుచిరవిజ్యచాపుల నపాపులఁ గన్గొని కన్గొన ల్సెనల్
పరువిడ నశ్రుపాతములఁ బొల్పడఁ జేయఁ బ్రతప్తులై పొరిం
బొరి విలపించి రంబరము భూమియుఁ గాంచుచు మించు నెవ్వగన్. ౩౧౪
ఆ॥ వాఁడు విసువు లేక వర్షించి వర్షించి ఘనుఁడవోలె నొక్కగతి దలంచి
యుండఁగా విభీషణుండు సుగ్రీవుండుఁ జేరఁ బోటి రచటు సింహవాహా!. ౩౧౫
క॥ అందఱుఁ గనుఁగొని రసురుండెం దడఁగినవాఁడో యనుచు నెఱుఁగ రయిరి ని
ష్పందితు మాయాచ్ఛన్నుఁ గనందివిరె విభీషణుఁడు కనత్త్రప్రతిభన్. ౩౧౬
క॥ అప్రతిమకర్ము నాతనినప్రతిభటు నప్రతిక్రియావిష్టు నయ
శ్రీప్రవణుఁడు గనె మాయావప్రాంతరవస్థితు న్నివారితదురితా! ౩౧౭
ఆ॥ వాని వరము పూచి వఱలుట విక్రమం బసమ మగు టసమ్మస్యల్లు గనుట
వీరవరులు నేల వివశత నుంటయు నతఁడు తలఁచి తెగువ నందఁ డయ్యె. ౩౧౮
క॥ అంతట నే నెక్కటి సామంతుఁడ నైతి నని నిక్కి మఘవరిపుఁడు శ్రీ
మంతుల నవనిశయులఁ గనియింతిం తనరాని యరుస మెసలారంగన్. ౩౧౯
క॥ పరిపార్శ్వగతులు రాక్షసవరభటు లుప్పొంగ వారివల నరయుచు నె
ల్లరు విన నిట్లనెఁ దనదగుపరాక్రమము నెగడుభంగిఁ బాటలగంధీ!. ౩౨౦
సీ॥ కంటిరే దూషణు ఖరునిఁ జంపినవార లతిబలాఢ్యులు వీరె యన్నదమ్ము
లారామలక్ష్మణాహ్వయులు ధరాశయులై యున్నవారు నిరాశయులుగ
మద్బాణపాతము ల్మలయించె నిమ్మోయి బంధనమ్ముల వీడుపాటు గూర్పఁ
దెలియ రింద్రాదులు దివిజర్షు లసురులు మొనసిర యేనియు మొత్తములుగఁ
దండ్రి దేనికతన దరిలేని చింతతోఁ గడపు రేయి సెజ్జఁ గసఁడు పోయి
గలఁక లంక వాన కారున నేఱు నాఁ గాంచె నయ్యనర్థగతి తలంగ. ౩౨౧
క॥ ఈయందఱు విక్రమణములాయెన్ శరదంబుదముల యార్భటు లట్లే
పోయె న్నిష్ఫలములుగా నాయంబకములు గడల్కొనం జల మెడలన్. ౩౨౨
క॥ అని వారలతో నొడువుచుఘనదర్పుఁడు వాఁడు సర్వకపిసైన్యపులన్
మొనకొనె నిర్భేదింపఁగననితరశరముల స్మరప్రియార్చితచరణా!. ౩౨౩
సీ॥ నీలునిఁ దొమ్మిది వాలమ్ములం గ్రొచ్చి మైందద్వివిదుల సమ్మదము దకల
మూఁడు మూఁడులుఁగులు మొనయించి యలజాంబవంతుని నక్షమ్ము నగులనొకటి
పరఁగించి హనుమనిఁ బదిబాణముల నొంచి శరభు గవాక్షుని జంట జంట
తూఁపుల బడలించి యేపారు నంగదు ననుచు గోలాంగూలనాథు నట్లు

చిచ్చుకోనలు నడలు సేకొన్న ములుకులు పెక్కు లేసి యేసి పెం పెడల్చి
పెచ్చుపెరిఁగి యార్చెఁ బిఱుఁదీని మగఁటిమి యగ్గలింప రావణాత్మజుండు. ౩౨౫

ఉ॥ వారలఁ బీడపెట్టి పరివారము నొత్తిలఁ జేసి స్వీయు తా
వారలతోడ ని ట్లనియె వాఁడు ప్రహాస మెసంగ నిప్పు డీ
వైరుల బంధము ల్గెడపు వా రిల లేరు నశింతు రంతలో
సారబలు ల్నృపాత్మజులు సందియ మందకుఁ డించుకేనియున్. ౩౨౬

క॥ పెరవార లేని విసములు పిరిగొన నీల్గుదుర కాని పెంపెసయరు నా
దురమిఁది పరవిధ్వంసకమనుచే యమ్మాతాళినాథుఁ డంతలు పలికెన్. ౩౨౭

మ॥ అనుసంతం బ్రమదంబు విస్మయము నెయ్యం బొయ్యన న్దోఁప వా
ర నువాదించిరి మేలు మే లని జగం బట్టిట్టుగా నెట్టనన్
ఘనగర్జ ల్నెలకొల్పి రంగకుసు నేకప్రాభవం బొప్ప నీ
కని ప్రార్థించిరి సన్నుతు ల్నెఱపి రయ్యర్థార్థు లక్షోశ్వరీ! ౩౨౮

క॥ ఊర్పులు నిగుడింపక యేయూర్పులు నేర్పులును లేక యడఁగి మడఁగి యా
మూర్పునఁ బండిన నృపసులస్వర్పతిసన్నిభులఁ గాంచి సంబర మొదవన్. ౩౨౯

ఆ॥ వీరు మడిసినారు వీరివా రింకను మడియువారె యనెడు మతి దొలంక
వాఁడు చనియె సపరివారుఁడగుచు లంక సేరఁ గన్నవాని చిత్త మెలయ.

క॥ అసమిలింజయుఁ డట్టులు నో సన్నాహంబు సెడఁగఁ బొలిసితి నని ని
శ్వాస సము లెడలించు విశ్వాసార్హుఁడు కీశవిభుఁడు వడఁ జేష్టుడుచున్. ౩౩౦

క॥ ఆరఘువీరవరేణ్యశరీరాంగోపాంగములు సిరం గోల్పడి దు
ర్వారపిశిఖముల పాల్పడిభారము మోయుకొను నెంటఁ బడి సాఃఖితుఁ డై. ౩౩౧

—♦ నాగపాశబద్ధులగు రామలక్ష్మణులఁ జూచి సుగ్రీవుఁడు దుఃఖించుట ♦—

క॥ ఏ నేల బ్రదికినాఁడనో యీనరపతు లిట్లు గాఁగ నింతను ననుచున్
జానడల నేత్రిఁ గన్నులసోనలుగొని బాష్పజలము చోత్తేరంగన్. ౩౩౨

క॥ అత్తఱి నాతనిఁ గనుఁగొని యాతతసత్త్వుండు బానవాధిపుఁ డేలుకం
బ్రీతిస్వక నుగు త త్త్వంబీతాన్మృత మనయుఁ జేసె నేణాంకముఖీ! ౩౩౩

—♦ విభీషణుఁడు సుగ్రీవు నూరడించుట ♦—

సీ॥ బాష్పవేగం బింత పఱఁగనేఁటికి యయ్య యుడుగంపఁబోకు సీయట్టివారు
సంగరంబుల జూచి వచ్చిగప బిట్టిద కాచె గణుక్కాని దొన కలిమి చెలిమి
మనభాగ్య మిటువంటి మాలఁ యుఁగాంచిరిఁ గాంచు రమ్మారస రస్మలు మోహా నుడువుఁ చెలివి
సీయుఁగంపని మన్ను నెలయింపవలన దే ని స్సనర్పాపింప నీన కాన
నత్యధర్మశీలిస్తు లా సజ్జనులకు మృత్యుభ్రమ నుగు ప్రాన మహాత్మ్యమున రోని
గలుగ దంచును మందటి గతిని గుర్చి మంచి సెలపియు మింక నూరడించినను.

క॥ అని నీటం జేయిడి యాతని మేల్కొందోయిఁ దుడిచి తద్దయు జలము
ల్గొని విద్యామంత్రజపంబొనర్చి దృగ్గ్మార్జనప్రయోజన నెఱపెన్॥ ౩౩౬

ఆ॥ అట్లు మొగము నిమిరి యాధర్మమూర్తి ప్లవంగమాధినాథు వలను గాంచి
సంభ్రమం బడంచి సమయోచితంబుగా నిట్టులనియె మదగజేంద్రగమన! ౩౩౭

వ॥ కపిరాజేంద్రా! యియ్యది వైక్లబ్యంబు వలగొను కాలంబు గాదు సుమీ ప్రియసఖా! యియ్యకాలంబున నట్టి యతిస్నేహం బవలంబించినచో నదియుంగ ప్రాణావసానంబు నుపకల్పింపం జాలి యుండు నట్లుగావున సర్వారంభవినాశకరంబు లగు నకార్యకారణంబుల తెరువు విడనాడి ససైన్యు లగు నిమ్మాన్యులం హితంబునకై మంతనంబున ననుచింతింపుము. కాదేని నవ్వీరవరేణ్యు లిరువురుం బ్రబోధం బెనయునంతవట్టు వీరలం బరిపోషించుకొను జతనంబునఁ నుండుము. లబ్ధసంజ్ఞు లగు నీకాకుత్థ్సులే మనభయం బపనయింపంగలవారు. మాయాకల్పితం బీశస్త్రబంధంబు రాము నొండొక్కం డేమియుం జేయం జాలదు. గతాయువులకు దుర్లభ యగు లక్ష్మి యిమ్మహాత్ముని వదనంబు వదలక పొదలుచున్నయది. యింతయుం దలంచి నీకై నీ వూరటగొని బలంబు బోరిడిల్లఁ దెఱంగుపడుము తగినభంగి నే నెల్లకర్జంబులుం దిరిగి చక్కపఱు సంచరించువాఁడ హరివరేణ్యా! చూచితే యాహరివీరు లచటను నిప్పొంగనులం బిత్తరిచూపులు చూచుచుం బులకితాంగులై నిక్కువీనులతోఁ దిలుచుచిట్టక్కనినం దెరలుచు నొండొకండ్ల కర్ణప్రాంతంబుల మూతు లిడుచున్నవా రట్టట్టు దెల్లాడు నన్నుఁ గాంచి వీఁ డింద్రజిత్తై యను తలంపునం గొబ్బరిలు. త్వరపడుము సంజ్ఞాపనంబున నవ్వారి వారింపుము భుక్తపూర్వం బగు సుమహాల్యాంబుకరణిం బ్రాసం బెల్లరుఁ ద్యజింతురుగాత నింక సరుసం బొడఁగనుగొన్న మని యాతని నవ్వేరవున ముచ్చటల హెచ్చరించి యారాక్షసేంద్రుం డగు విభీషణుండు కాందిశీకం బగు ననీకంబు సమాశ్వాసింపం బ్రసక్తించుచుండె నయ్యవసరంబున. ౩౩౮

క॥ మాయావి మేఘనాదుఁడు పాయని కుతుకమున స్వీయబలంబుం గొని తా
నీయుఱవునఁ దండ్రి యొడయుమాయింపం జనియె లోకమాన్యచరిత్రా! ౩౩౯

ఆ॥ లంక సేరఁగాంచి లావరి వాఁడు సాశంకుఁడైన గుసుసి యుంకపాళి
నౌరయఁ దఱియ నరిగి యోర నెక్కొని మ్రొక్కి దోసిలొగ్గి ప్రీతిఁగొనుకఁ బలికె.

—♦ఇంద్రజిత్తు రావణునకుఁ దన పరాక్రమమును వెల్లడించుట.♦—

క॥ నీ విట్టులైతి వెవ్వరిభావంబునఁ జేర్చి యొండు పడయని మదితో
నా వెరవరు లిప్పుడు నాచేవంబడి రవని నింత సిద్ధం బధిపా. ౩౪౦

మ॥ అనునంతం దన యున్కి వీడి తనయుం హర్షోద్గతిం గౌఁగిలిం
చి నిమేషాతిగదృష్టి మేకొన ధృతి శ్రీ మించి శీర్షంబు మూ
ర్కొని నాయన్న! యలంచితే రిపుల నీకోపంబు చూపించితే
తనయాసృగ్యముఁ బెంచితే జగములం దార్కొనగా నిక్కటిన్. 3రగ

ఆ॥ అనుచుఁ బాలసుదిండు లందఱు విని పొంగ పేనివలనఁ గులము వెలసె నని పొ
సంగఁ బలికి యడిగి స్వవృత్తాంతంబు వార కతఁడు దెలుప నలనుగాంచి.

వ. హర్ష వేగానుగతాంతరాత్ముండై యమ్మహారథునిం బొగడి యుల్లసి పొగడుచు నా
శరనాథుండు దాశరథివలని సంజ్వరం బెడలి కడలి దాఁటితి నని యుబ్బుమైఁ
బ్రబ్బుకొనె నంత నచ్చట

ఉ॥ అంతలు సేసి రావణి యనంతరుఁడై చన నార్తులయ్యుఁ దా
రంతకుఁ జాలు మేలి భటు లంగదజాంబవదాదు లట్టు లా
భ్యంతరుఁ డంజనాత్మజుఁడు నందఱు నెక్కొనఁజేసి వారి సం
భ్రాంతతఁ బాపి రాజసుతగ్రక్షణమును బొనరించుచుండఁగన్.

క॥ సెరవారు శిలలు ద్రుమములు సరభసులై తాల్చి శృంగము చలియించిన నా
శరు లేగుదెంచి రని మొగ్గరము గరము దీర్చుకొను రకంబున నుండన్. 3రగ

తే॥ రావణుం డంత నంతఃపురమున కరుగుచుని సుతుని వీడి క్షితిసుత నరయుచున్న
రాక్షసస్త్రీలఁ బిలున బిరానఁ బనిచె సేవకజనంబులఁ బ్రహ్మస్థభాన మొప్ప.

ఆ॥ వార లేగి తెలుప వచ్చి రచ్చటికిఁ ద్రిజటయు మునొకసంగ శాసనమున
కగ్గ మైన వృత్తి నవ్వారు వారితో నిట్టు లనిరెమె రాక్షసేశ్వరుండు. 3రథ

ఉ॥ వింటిరె యింద్రజిత్తు నృగినీపతినూనులఁ గూల్చి వచ్చె నా
కంటక మూఁడె నిప్పటికి గాదిలితమ్ముని తోడ రాముఁ డా
పంటునలంతిపైఁ బడి విపాకము దోఁపఁగ నున్నవాఁ డి టే
మంటిరి నాక తెల్పుఁడు ధరాత్మజ కిత్తటి వర్తమానమున్. 3రఱ

ఆ॥ పుష్పకమున నునిచి పుణ్యబోఁడిఁ గొనిచనియానవీక నతని నరయు మనుఁడు
రామ సిచ్చు లెనని రాకఁ గోరుచు నన్ను లెక్క సేయకుండె నుక్కివమున. 3రగ

తే॥ నేఁడు కాలవశతోఁ పనీతు రామునతనితోడిద గతి యని నట్టి తమ్ముఁ
గని నిరాశ మై యొంటఁ గ్క గతియు లేకతనకుఁ దాన కా! నాహుపా త్తెనయకు నెన్న.

క॥ భగ్నాశంకయు ననముద్విగ్నయు నిరపేక్షయు నయి వెర వెంచి గుణా
భుగ్నన వాలంకృతిసంలగ్నమనోగతుల నన్ను లాలించు బలే, 3౧౧

ఆ॥ అనుచు మూర్ఖుఁ డాదురాత్ముండు రావణుఁడాదు లోటుకు లెంచి యటు లనన్ను
వార మనుచుఁ దరలి వరవిమానముఁగొనివచ్చి రయ్యశోక వనికఁ దటియు. 3౧౨

ఉ॥ దేవికి వార్తఁ గూర్చి యుప దేశ మొనర్చి లతాంగి భర్తృశో
కావిలఁ బుష్పకాఖ్యమున నల్లనఁ జేర్చి ప్రసక్తి దోఁపఁగా
భావిని యైన యా త్రిజట భామకుఁ దోడయి రాఁగ ద్యోగతిన్
ద్రోవక వార లయ్యెడకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి స్త్రైణభూషణా! 3౯3

ఆ॥ వెఱ్ఱివాఁడొ మేలివెరవింత గలవాఁడొ కాని రావణుండు కలన లొప్ప
లంక నప్పుడపు డలంకరింపఁగఁ బంచె నెల్లయెడలఁ బడగ లెత్తుఁ డనియె.

క॥ మనయింద్రజిత్తుచే దురమున వినిహతు లైరి సుభట ముఖ్యులు రఘునం
దను లని పురమున నెల్లెడననువొందఁగఁ జాటఁబంపుఁ డనె సత్వరుఁ డై. 3౯౯

యుద్ధరంగమున ససైన్యబద్ధు లయిన రామలక్ష్మణులఁ గని సీత విచారపడుట.

తే॥ అట్లు గొంపోయి రణరంగమల్లఁ గాంచి సీత కెలఁగించి రాక్షస స్త్రీలు కీశ
సైన్యము నిపాతితం బైన జాడతోడ సొలసి రఘువీరు లొరఁగిన చోటు గూడ.

క॥ మునుకొని ప్రహృష్టమానసులను బిశితాశులను జూచె లలితాంగి ప్లవం
గనివహ మతిదుఃఖార్తంబనంతరం బరయఁగనె భయాకుల యగుచున్. 3౯౨

సీ॥ శరతల్పముల నడినన్న లేర్పడకుండ నొరఁగి చిత్తర్వు లట్లున్నవారి
ప్రేలిడ సందేడఁ గ్రాలు ముల్కుల శర సంభంబు లివి నాఁగఁ దనరువారిఁ
బుండరీకాక్షు లీపురుషులు స్కందనిశాఖు లం చనుటకుఁ జాలువారిఁ
బెందూళి గ్రమ్మినఁబృథుకాంతి మేల్బంతి వీడ కా సను భాతి నెలయువారి

తే॥ నమరతుల్యు స్వభర్తఁ దదనుజు లక్ష్మణాఖ్యుఁ గనుఁగొని బొమ్మపగిది కాఠినివగాని
యై వితర్కంబు నెఱయ నిట్లనియె సీత లోకనరాతి సుమంగళాంగి నసహిత.

క॥ కరుణము లగు నప్పలుకులఁ గడు కామునిపు లెట్లు దెలుపఁగా నేస్తురో యో
సుచరిత మూర్తీ! నీ వా తెఱఁగు నడిగిన నేను బ్రాచినిత్రిని ద్రాగ్ర్యయుత. 3౯౫

క॥ జ్ఞానులు లాక్షణికులు దన్నా నెఱిఁ బుత్రిణిరయు సుగళాంచితయు నగన్
మానిత యిది యని రవ్వానినొప్పవ నస్మృతపచనులే యైనొక్కో. 3౦౦

ఆ॥ యజ్వమహిషి యిది మహాసత్రికి సుపత్ని యానిరి లక్షణంబు లూని నన్నుఁ
గూర్చి యంత లేసి కోవిదు లట్టివా రస్మృతివాదు లైరె యాకట నడుమ. 3౦౧

ఆ॥ నాసవిత్రి మోల నాసంశ్రవణమునస్మితదృగాద లోలయు సిరులనవధి
యిది శుభాత్మ యంచు నెల్లకార్తాంతికులాడి రదియు మిథ్యయనఁగవలసె.

తే॥ వీరపార్థివపత్నివి వీరజనని వట్లు నిశ్వేలవిభవ పీ వౌదు వనుచు
మునులు దీవించి రమ్మోయి ముచ్చటలకు గతి యొకం డున్నె విభుఁ డిట్లుగూలిపడిన.

క॥ నాపదముల నీపద్మములీపగిది న్వెలయుచుండ నేపాపం బీ
యాపదఁ గూర్చెం బతితో దీపింపదె యిట్టి సతి ప్రథితరాజ్యమునన్. 3౦౮

ఆ॥ విధిన లోఁడు రెట్టి వికృతచిహ్నంబుల నింతు లట్టి పోఁగు లియ్యెడలునఁ
బడయనేర నెంత వరికించియును మేలి లక్షణములె నిష్ఫలంబులయ్యె. ౩౬౫
సీ॥ తస్యనాసికతిలపద్మసుములు మత్స్యసములు సమనీలసూక్ష్మలక్ష్మములు కురులు
కలియుఁబ్రామలు జంఘ లరోమశములు వృత్తము లవిరళ నాస దంతిపంక్తి
శంఖము ల్నేత్రాసము లుద్యమములు చరణమ్ము లూరువుల్ గుల్ఫమ్ము లుపచితములు
స్నిగ్ధంబు లనువృత్త శిఖనఖసముముల యంగుళు లెపయుమ పీనకుచంబు గంబు
మగ్నమామాకము నిమగ్న యుత్సంగిని నాభిచితము లురము ననుచు వెలఁదు
లధిమణిప్రభంబ గానా మేని నగ్న ముల్లంగ స్హాము లెన్న సామ్యహావులు.
క॥ అడుగు లటు ప్రేఘ్న ధరన్పైనెపం లేక ప్రతిష్ఠితత్వ మీమాప న్నెంచుచు
బడయును సడయదె యిన్నెఱిపడఁగుక యెందుం బ్రతిష్ఠ భవ్యాత్మిక యై.
ఆ॥ అలరు పాణిపాద మరుణవర్ణంబు సమగ్రయునవపవం బనంతరాశి
మిదియె రాజ్యలక్ష్మి యెల్లసామ్రాజ్యమ్ము నేలఁజాలు భర్త నెనయు ననిరి.
క॥ నాచెలుసవ్వ మొగముఁ గనియాచతురులు పలికి రిట్టి యంగన పతితోఁ
సాచివ్య మొప్ప సకలశుభోచితరాజ్యాభిషేక మొలయు నటంచున్. ౩౬౯
ఆ॥ నాతలంచినవియు ననుచు పెద్ద లెఱింగి పలికినవియు వ్యర్థభావ మెసనె
నేమి గలదో దీని కింక నపూర్వ మౌ కర్మ మెంచిచూడఁ గానఁబడదు. ౩౭౦
క॥ ముప్పాలము లెత్తివచ్చినదప్పక గెలుపుసిరిఁ గొనఁగఁ దానల మటు దా
నప్పాటం బడియుండఁగ నిప్పగిదిం గాంచుచుంటి నే మానితనే. ౩౭౧
క॥ ఆనెవ్వగ లెగయ జనస్థానము శోధించి వార్తఁ దడవి యనుతరం
బౌ నీరధి సాధించి యహీనులు గోష్పదము నంది యిట్లు పడుదు రే. ౩౭౨
ఆ॥ అల్ల బ్రహ్మశీర్ష మాగ్నేయవాయవ్య వారుణమ్ము లైంద్రదనరశరమ్ము
మున్న గాఁగఁ బెరసి రన్నదమ్ము లమోఘ పాతకృతుల వీరి పాల నవియు.
ఉ॥ మాయలమారి వాఁడు మఱు మాయ మొఱంగి తొలంగి యప్పుడే
మాయెనొ వాసన్రాపముల నన్నను దమ్ముని నిట్లు సేసెఁ గా
కేమెల పెట్టి యైన నిల నెంచిననో విదలించి యైన రే
పాయక కాలదండమును బట్టిన పట్టినయేని నాజిలోన్. ౩౭౪
క॥ మన్నాథు దృష్టిపథమునఁబన్నిన రిపుఁ డెట్టులేని బ్రదికిచనంబోఁ
డెన్నఁగ రాని మనోజవమున్న ప్రణరంగమున మహోగ్రుఁడ యైనన్. ౩౭౫
ఆ॥ కాలయమునకు లేదు గద భార మాకృతాంతుండు దలఁప నెంతు మర్దయుండు
గాక యున్నఁ బోర ఘనుఁడు రాముఁ డిట్లు వడునె యొకనిచేత భ్రాతతోడ. ౩౭౬
ఉ॥ నావతి కంతగా వగవ నాథుని సోదరు లక్ష్మణాఖ్యుని
ప్పావుచిఁ గూర్చు యట్లుడలఁ బావని దల్లిఁ దలంప నాదుమే

నీపగిది న్నశించు నని యెన్నఁ దపస్వివి యైన యత్త బి
ట్టూపెడు వంతపా లగుట కుమ్మలికమ్మున గ్రుగ్గిపోయెదన్. 3౪౮

తే॥ తలఁచుచుండు నాదు దైవతం బాయను తన్నుఁగూర్చిపోడఁ దరుణిపోడ
రాముఁ డెప్పు డెపుడు రాఁగలవాఁడోకో వ్రతము పరిసమాప్తి వచ్చు ననుచు.

క॥ ఎవ్వారి కేమి యున్నది మవ్వము సెడఁ బడిన వీరు మఱి యెట్లెట్లో
నొవ్వేద బ్రదుకుఁగాంచెడునవ్విధమే లేదయేని నాదటి సొదలోన్. 3౪౯

ఆ॥ సీత నాఁడె చనియె శ్రీరాము నెడఁబాసియువిద యొంగుచోట నుండు నదియె
యన్ని కష్టదశల ననుభవింపఁగఁ దోఁచినట్టి దీపిసాచి యనఁగరాదె. 3౫౦

తే॥ అనుమఁ డటు దెల్పి చనిన యీ యంతరమున నాన బాధించె దాన నిట్లనద సైతిఁ
గాక రక్కసిచేపడ్డ కాలమున నెమేను బాయని దీజంత మేలు గనునె. 3౫౧

ఆ॥ తీఱె ఋణము నాకు దేవున కద్దారిమాయదారిమెకము మలసినంత
రామ! రామ! యంచు రహి జపించుచునుంటి మై దొలఁగ కేమి మబ్బు పడెనో.

క॥ అనుచు విలపించు నాయమఁగని త్రిజటాభిఖ్య యెఱుకఁ గన్నకలనతోఁ
దన నిరతి సెడని యాధృతిమనమున నిద్దంపుఁ గరుణ మలసి నెరయఁగన్. 3౫3

ఆ॥ కనుల నీరు దుడిచి కల్యాణి! నీ విట్లు వగలఁ బొగులనగునె వాసిసెడదె
నీదుభర్త బ్రదుకు నెఱిఁగాంచియున్నాఁడునాదు పలుకు లరసి నయము గనుము.

ఆ॥ తగినకారణములు తరుణి! యే వచియించునవి మహత్తరము లనంతరములు
రామలక్ష్మణులు విరామమ్ము లే కింక మేలుకాంత్రు మేలుపాలు గొనుము.

—♦ త్రిజట రామలక్ష్మణులు బ్రదికియుంటకు తగు కారణము లెఱిఁగించుట ♦—

క॥ తమపతి మడిసిన యోధులు సుముఖతఁ గాంచుదురె దెసలు చూడఁజనరె బీ
రము సారము నెలకొలిపెడునమర్షపుండెఱఁగు మెఱయ నట్లు నిలుతురే 3౫౬

మ॥ కలదమ్మా! నిహతప్రధాన యయినం గాలూన కాసేన దా
జలధి న్నిర్గతకర్ణ నౌకయటు లోజం బాయనౌఁగాక యా
చలము న్వీడక తొంటిచందమున నౌజ్జ్వల్యంబు పెంపార మే
ల్కలన న్నెక్కొనుచుండ నొడ్లఁబొదువం గార్కొంట మార్కొంటయున్. 3౫౮

క॥ సేనఁ గనుఁగొంటె యెమ్మెయి నీనాథునిఁగాచుకొనుచు నెఱి నున్నదియో
చాన! యసంభ్రమతాధృతులూని ప్రవర్తించు దాని యురవల్పంబే. 3౫౫

ఆ॥ పుష్పకాఖ్య మిది సుపూజ్యంబు దివ్యంబునగు విమాన మట్టు లైనవారి
నువిద ! మోఁచిచనఁగ నొల్ల దియ్యానవా లంది కల్లనిజము లరసికొనుము.

తే॥ ఏను బ్రీతి నివేదించుదాన సదనుమానములు నానుడులు నమ్మి మనుము మేలు
గాంతు వెల్లవిధముల నీకాంతుఁడే జయించు నింతయు నీమది నెంచు మెలమి.

ఆ॥ అన్నులార నేను నోడువనమ్మ! యోనాఁడు నుదర్శనంబు లొరసి తక్క మరసి
పలుకుచాన నాను భావ మొందఁదలఁచి చారిత్రశీలముల బవిత్రనగుట. 3౯౧
క॥ సురలసురులేక సంహారమును సత్వరనటులు దొసఁగొందరు నా
వరు వరము నగవు నవ్వగ నురవడఁగినవారి లట్లు లుచ్ఛాగనుమా! 3౯౨
సీ॥ సన్న లేకున్న నీసంజ్ఞానమూర్తు లిట్లుండను లక్ష్మి తమ్ములసియుండ
గతసత్త్వజీవితు లగ్గగి వారల మోములందు వైకృత మప్పుడుండఁగోఁచుఁ
దమ్ము మాయావి శరమ్ములు గ్రమ్మిన నివారవ్రాయెను తీరు సెలపినారు
మూర్ఛితు లివ్వారు మొనయఁబోవుచునున్నవారు నెట్టనఁ దనరారు తెలివి
శోకమోహంబు లెడలి త్రిసద్ధ వగుచునిష్టదేవత భావింపు నుల్లగతుల
మేలుగాంచెద వొండెదఁ బోల దింకసుదతి నాపల్కుఁబడి మేల్మి చూచికొనుము.
క॥ అనునంతం బ్రాంజలి యైయనుపమగుణశీల బాల యఘగావృత మ
ట్లనవద్యము నీస్నేహముమనిచితి సఖి యనియె నిత్యమహోత్సోల్లాసా 3౯౪
ఉ॥ గీష్పతి శిష్యురా లనఁగఁ గీర్తిత యాత్రిజటాఖ్య యంతఁ దాఁ
బుష్పకము న్మరల్చుకొని భూసుతఁ జేర్చి నశోకసీమ న
బ్బాష్పపినద్ధనేత్ర నెరిఁ బాపె నలంతలు వాయు నింకిటన్
గోష్పద మౌను రామునకుఁ గోమలి! యీదుర నుంచుఁ దెల్పుచున్. 3౯౫
ఆ॥ రావణాజ్ఞ మెయిని రాక్షసీజనము మున్నెట్టు లట్లు సీత నెనసి నిలిచె
విభుని కుశల మెపుడు విందునో యనుచు నద్దేవి చిత్త మెరియఁ దిప్పురుండె.
మ॥ శరబంధం బతిఘోర మ ట్లునసి భూశయ్యాశయాను ల్మహీ
శ్వరపుత్రు ల్రుధిరోక్షితు ల్తతరజస్సంఛన్నదేహు ల్ఫణీ
శ్వరసామాన్యతదోఁప బున్న లిడుచుం బన్నుండ సుగ్రీవుఁడుం
బరివారంబును గొల్చియుండిరి మహాప్రస్తార మొప్పారఁగన్ 3౯౬
ఆ॥ శోకదీర్ణమానసుల యయ్యు నవ్వా నుదీర్ణకోషు లగుచు దెసలు గనుచు
నోగులఁ గలఁచు నిర్ణయోద్వృత్తి నుండిరి దైవసాహ్య మొదవు తఱిఁ దలంచి.

—♦ రాముఁడు తెలివొంది లక్ష్మణుఁ గూర్చి శోకించుట ♦—

క॥ అంతట మేల్కాంచె వారల సంతాపము దీర రామచంద్రుఁడు శరబం
ధాంతరితుఁ డయ్యు బీర మనంతము సత్త్వమును నిజమహత్త్వముఁ దెలుపన్.
ఆ॥ మేలుకొనియుఁ దనకు మేలు కోరఁ డదేమి వత్సలతమొ సుప్తనాఁడు దమ్ముఁ
డటులె వ్రాలియుండె నన్నుగుప్తుఁడు క్షితి దీనుఁ డగుచు ననుచుఁ దెలియఁగాంచి.
సీ॥ సీతతోఁ బని యేమి జీవితం బింకేల వీఁ డిట్లు పడియుండ వెరవు గలదె
న్యాజఁ బోలిన సతి సాంపరాయికసఖుఁ డిట్టి తమ్ముఁడు నెందు నేని లేడు

సౌమిత్రి మేల్కాంచు జాడ వొల్పడినచో నే నసు జూడవలెద నింక [illegible]
గాకున్న నటఁ జని కౌసల్యతోడ నే నే మందుఁ గైకమో మెట్లు గనుఁగొందుఁ
దా సుమిత్ర పుత్రదర్శనలాలసవేపమాన యగుచుండు విధముఁ గాంచి
యట్టె కురరి యట్టు లాక్రోశ మొనరింప నూఱడింప నొక్కఁ [illegible] గలఁడె.

వ॥ అంతటివాఁడు శత్రుఘ్నుండును యశస్వి యగు భరతుండును [illegible] వచ్చిన తోఁ డేడి? వీడి రానేల వాఁ డెందుఁ డడసె ననిన నోరు మూసికొందుఁ గాక నమ [illegible] యేమందు నెట్లైన సుమిత్ర యుపాలంభంబు భరింపఁజాల నట్లుగాన నీదేను మేను విడ్చుటునన వైచిత్రి నేని నన్నియుం జక్కఁబడు నాఁకారా నొంతి [illegible] తకట్మండ నైతి. న న్నెనాళ్ళు నిందింపవలనటే నానిమిత్తంబునను [illegible] యుత్తమసత్త్వం డిప్పుయిం దుష్టాసురనిహతుం డై భూశయ్యం గనాసుచు నిట్లు పడియున్నవాఁడు లక్ష్మణా! నిన్నలు విమర్శ నియ్యనాఁగు నూఱడింప [illegible] వాఁడ విప్పు [illegible] వేసి బలముచే పలుకనేరవా? యనసానంబు [illegible] [illegible] చూచితిరా? యిప్పుడు పలుపుర రాక్షసుల ఖండించి [illegible] [illegible] బకనిహతుండై [illegible] దేశంబున [illegible] శరజాలచితుండును శోణితపరిప్లుతుండు నగుచు [illegible] [illegible] చున్నవాఁడు [illegible] యగుచు [illegible] నన్నను సంతస్సుంతత యగు బుజనెల్ల [illegible] న న్ననుసరించి కానసంబునకు వచ్చిన [illegible] [illegible] లిచ్చకొలయిన [illegible] యిష్ట భుజనుం [illegible] [illegible] వాల్పడి నెట్టన [illegible] తుట్టతుదకుం [illegible] [illegible] నిర్ణయంబున నిట్టియవస్థకు సముపస్థితుం డైనాఁడు. [illegible] యాతం డెంతటిరోషం బలముకొననేనియు జలముపైనేనియు [illegible] సంబు విప్రియంబు నగు సంభాషణం బొనరించి యెఱుంగఁడు. [illegible] యోగంబు నం బ్రబలుం డై సహస్రశరంబుల నేకవేగంబునం బంచశతశరంబులఁ [illegible] నకార్తవీర్యునికన్న మిన్నయై యిన్నయిరాణ యిరుచేతులన యన్నికే నన్ని యిషుకాండంబులం బ్రయోగించి యెన్నికఁ గన్నవాఁడు. బలారి యస్త్రంబుల నేనియుం బ్రత్యస్త్రంబుల నురాళింపంజాలు నిమ్మేటిమగండు నూటిదప్పిన యిప్పో టున వీటిఁబోయి మహోర్వీశయనోచితుండయ్యెం గటకటా! నేల నలుంగులమొత్త నొత్తిగిల్లినవాఁ డింతకన్నఁ బాపంబు గలదే. విభీషణునకు రాక్షసరాజ్యంబు సంఘటింతు నని పంతంబు నెఱపి నేరక యూరక రెంటికిం జెడిన రేవనిం గావించి మిథ్యాభిలపుండ నైతి. నయ్యది యియ్యదనుఃం దన్ను దహించుచున్నయది సుగ్రీవా! న న్నెడఁబాసిన నిన్ను వేసరి యగు రావణుండు గాసిసేసి పరాభ

వింపకయ మున్న సరాళంబుగా నంగదుం బురస్కరించుకొని ససైన్యసుహృజ్జనూడ వై నీలనలాదులుం దోడ్పడఁ బ్రతిసవ్రించి సంద్రమ్ము దాఁటుముపొమ్ము. హనుమంతునిచే సాధింపఁబడిన చెల్లఁగరం బన్యదుష్కరంబ. ఋక్షరాజు యువరాజు గోలాంగూలాధిపుఁడు మైందద్వివిదకేసరిసంపాతిసేనాపతిసేతునిర్మాతృప్రభృతులు మదగ్రసమగ్రిశరీరు లైనవారి సైనం బతిక్రమింప మామకుల కశక్యంబు. శక్యం బైనయంతవట్టు ధర్మస్థుఁడ వైన నీవు వయస్యునిచే సచివునిచే నాచే నేర్పఁబడంబగిన యాయాకర్జంబులం బూని యొగ్జంబునం బ్రవర్తించితివి. వానరర్షభులారా! మీరా యెపుడుంత వఱకు మిత్రకార్యార్థ మహాకార్యంబుగా నడపించితిరి దీనిం [illegible] జనుం [illegible] మనుం [illegible] నుడియాడఁ [illegible] యునపానాజ్ఞంబుగాఁ బలుకి సమసరంబున— ౪౦౨

క॥ [illegible]
పురిఁ [illegible] నంగనో.

ఉ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౪౦౩

శా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] కేగి రామ [illegible] నిష్ఠుర [illegible] రిత్తుకీ. ౪౦౪

మ॥ [illegible] జ యున్నది గాంచి సేజా బల మొయ్యం గ్రాల నిక్కల మా
ర్గ్గాగి [illegible] నాక [illegible] వ్యాఘ్రతల్పం బండెడుం సేసి స
త్వర [illegible]జము [illegible] సంగరోఁడు తాపస స్మిత్రమే యీదారల్
శరజాలాంచిత [illegible] తచ్చలమునుం జన్పించె దే నాపుడున్. ౪౦౫

శా॥ పుత్రుం గాంచి యినాత్మజుం డతఁడును లే పో యీనిమిత్తంబు నే
నా త్రాసంబున కోను హేతు వని యొయ్యం గాంచు న ట్లాఁడు నే
య్యాతం బొప్పు విపాదవమ్ముఖులు నంత్యాక్తాయుధు ల్పొల్లన
న్నేత్రోను ల్గాఁ జనువారలే ప్లవగు లున్నేయాంశ మి ట్లుండు నే. ౪౦౬

ఆ॥ ముందు వెనుకఁ జూడ మూన్కొనఁబోక యొంగ డారుల లంఘనముల కోటుపడక
విప్రకర్షణమున వెలపు సి గ్గనియు లే కట్లు వఱచునదియె హరిబలంబు. ౪౦౭

క॥ అనుచుండ నావిభీషణుఁ డనుపమగుణుఁ డగుచు పేర హరిరాజని చెం
నని జాంబవంతుపిం గని ఘనబలమున కింత దెలిపి మలయుంపు మనఁగన్. ౨౦౯
ఆ॥ ఆతఁ డరిగి యిట్టులాడు కే మన విభీషణునిఁ గాంచి యనుమఁ జనెడు వాఁగి
నాఁగి యందఱకు నయం బొప్పఁ దెలిపినఁ దిరిగి వారలెల్లఁ దెలిసికొనిరి. ౨౧౦

—♦ విభీషణ విచారము ♦

ఉ॥ సన్నుతుఁ డౌ విభీషణుఁడు సంభ్రమ మొప్పఁగ రాము లక్ష్మణున్
సన్నుతుఁ డై కనుంగొని విచారము దోఁపఁగ నిమ్మహాత్ము లీ
పన్నగబాణబంధముల పాల్పడి రెట్లు విముక్తిఁ గాంతు రం
చెన్నుచు శోకపూరహతి నిట్టటు లై మది చెట్ట దేలఁగాన్. ౨౧౧
తే. హస్తము జలార్ద్రి మొనరించి యారఘూద్వ
హుల నయనయుగ్మముల నెయ్య మొప్పఁ దుడిచి
యధికతరశోకసంపీడితాత్ముఁ డగుచు
నతఁడు విలపించె నప్పు డోయలరుఁబోఁడి! ౨౧౨
ఆ॥ కూటయోధు లైన కూళలు రక్కసు ల్పొంచి యియ్యవస్థఁ బంచి యిడిరి
సాంయుగీను లధికసత్త్వులు సద్ధర్మపరులు నైన యట్టి నరవరులకు. ౨౧౩
ఉ॥ అన్నకుఁ బుత్రుఁ డీతఁ డన నయ్యెను బెద్దల పేరువాప య
న్నన్న కుపుత్రుఁ డట్టి జను లౌ నన రక్కసబుద్ధి నిట్టు లీ
యన్నలఁ ద్రోఁచె నార్జవ మయమ్ము నయమ్మును గల్గువారి నే
మన్నను బోల దిందఱను నైతి మనాథుల యట్లు లీకృతిన్. ౨౧౪
ఆ॥ శరశతముల వీరు సంవిద్ధు లై వీరు లస్రసిక్తు లగుచు నవనిఁ దెరలి
శల్యకముల యట్లు సందృశ్యమాను లై యున్నవార లింక నొకటి గలదె. ౨౧౫
ఉ॥ ఎవ్వరి వీర్య మూతఁగొని యేను ప్రతిష్ఠఁ గొనంగ నౌదు సం
చవ్వరదార్ఢ్య మొప్ప ననయంబు నయంబున మించినాఁడనో
యవ్వసుధాధినాథులు మహాత్ములు రిత్తకు రిత్త ముష్కరు
ల్నవ్వఁగ నెవ్వగంబడి యనాథులపోలెఁ బరుండి రేమనన్. ౨౧౬
ఆ॥ ఏను బ్రదికి బ్రదుకు లేనివాఁడను నష్టనిఖిలతర్షహర్షనిశ్చయుఁడను
నైతి నాసపత్నుఁ డైన రావణుఁ డఖిలార్థకామనిరతుఁ డయ్యె నిపుడు. ౨౧౭
క॥ అని వగచునతని హరిపతి గొని పరిరంభణ మొనర్చి కోవిదుఁడవు నీ
వనఘ! యిటు లాడె యింతకుమును దెలిపితి గాదె నాదు మోహం బెడలన్.
ఆ॥ సందియంబు లేదు సకలధర్మజ్ఞుండ వందువాఁడ వీవ యఖిలరాక్ష
సాధిరాజ్యపదము నగు లంకయు సనాథయగుల కోర్కి పార మరయఁబోదు.

తే॥ ఆత్మయిక మొందువారు గారన్నదమ్ములీమహాత్ములు మోహ మిచ్చెడదొలంగి
రణమున నధింద్రజిత్తు సగణు రావణు నటంచు క్రదికరణవిశుద్ధి తగ నీవు తెలిసికొనుము.

క॥ అను సాంత్వనమున నాతని ననువొప్పం దేర్చి శ్వశురు సఖిలజ్ఞు సుషే
ణునిఁ గనుఁగొని యిట్లనె సయ్యనతనయుఁడు ప్రాభవం బనిద్భృశ మొలయన్.

ఉ॥ విక్రమవంతు లైన హరివీరులు గొందఱు తోడరా దొరల్
సక్రమలబ్ధసంజ్ఞులగు జాడకుఁ దోడ్పడ నోపి నీదు తైత్రి
విక్రమలీల గ్రాల మనవీటికి వీరలఁ గొంచుఁబొమ్ము నే
శక్రవిరోధిఁ జంపి సిరి చొప్పన మైథిలి రాముఁ జేర్చెదన్. ౪౨౨

క॥ అని తెలిపినఁ గర్జము తెఱఁగనుపద మతఁ డెంచి యిట్టు లనె నాతనితో
ననఘా! యిక్కాలం బేననుమానించిన విశేష మభివర్ణింతున్. ౪౨౩

సీ॥ తొల్లి దేవాసురు ల్తొడరి పోరంగఁ బో రతిఘోరతరమునా నడరుచుండ
వేల్పుల బహుశస్త్రవేత్తలు దానవు లొరసి యాయువుపట్టు లురలఁ జేయ
నాబృహస్పతి వారి నరసి యార్తుల హతసంజ్ఞుల నిహతులఁ జక్కఁబఱుప
సన్మంత్రవిద్య లోషధు లుపాధులు గాఁగ వర్తించె నెప్పటివలను మలయ
గెలుపు గాంచి సురలు వెలయు నయ్యావి యెల్ల క్షీరసాగరంబు జెనయుచంద్ర
మట్లు ద్రోణసంజ్ఞ మగు గట్టుపట్టునందునిచి రాత్మనీన లని యెఱింగి. ౪౨౪

తే॥ అమృత మొదవిన యెంకియు నదియకాన నోషధిప్రకరం బందె యుండు నెపుడు
సరణి సంజీవకరణి విశల్యకరణి ముఖ్యములు వానిలోన నిమ్ములు ఘటింప.

క॥ అవి గొని తేరఁగ నిపుడే జవమున నరుగనగువారు సంపాతిముఖుల్
ప్రవరుం డందఱిలోపల నవిహతగతి వాయుసూతి యమ్మెయిధృతికిన్. ౪౨౬

క॥ అన విభుఁ డానతి సేసిన హనుమానుఁడు వల్లె యని ప్రయాణ మొనర్చెన్
జనితానందంబున నొడ్లును నే మే మనిరి ధర్మలోలమనీషా ! ౪౨౭

వ॥ అట్టియెడ. ౪౨౮

—◆ గ రు డా గ మ న ము ◆—

సీ॥ మెఱుఁగుఁదీఁగెలతోడి మేఘబృందంబులు దెరలి దిక్కులకు బోదెలు వానర్ప
నబ్ధిలో రసపూర మట్టిట్టు లై యిలపైఁ జల్లుపోరాటఁ బరఁగఁ జేయ
మేదిని పొదలు నమ్మెయికిఁ దజ్జములు మహాద్రుమములు సంద్రమందు ప్రవాల
స్థలజలజంతువు ల్సంభ్రమపడి యంతరాంతరం బెనసి యందడఁగి చనఁగ
నాకముహూర్తమున నె యుద్భవిల్లిన యట్టు లరుగుదెంచె వినత వరతనూజుఁ
డెల్లవాన రేంద్రు లిది యుజ్జ్వలాగ్ని తేజం బనంగ గరుఁడుఁ డంబరమున. ౪౨౯

ఉ॥ బంగరుటెక్క లగ్నిశిఖభాతి వెలుంగుల నీను మేను ప్రశ
స్త్యాంగమయంబు లంగము లహర్పతితేజము వాయువేగ ము
ప్పొంగెడు శీతరశ్మిరుచి పోడిమి మెచ్చని మోము సత్కృపా
పాంగతరంగితేక్షలు మహాత్ముని తార్క్ష్యుడితండె చూడ సనక్. ౪౩౦

ఆ॥ తటియవచ్చువాని తత్త్వ మూరసెనేమొ యుత్ప్రభాన మెసని యూపునాగ
బద్ధులం బొనర్చి పరంగెడు ఘణు లెల్ల విద్రుతంబు లయ్యె విస్వజుసుసి ! ౪౩౧

క॥ ఆమాయలెల్ల నాయెడ నేమాయెనొ కానఁబడక యెడసెం దడసి రా
నేమో యామెయిపురుషుండామాయం దలంప నజునకైనం దరిమే. ౪౩౨

మ॥ అభినందించె సువర్ణుఁ డాఘనుల నొయ్యం జేరి వా రిట్లు ప్ర
త్యభినందించిరి వాని నాతఁ డమృత వ్యానద్ధహస్తద్వయిన్
విభు లవ్వారల మోముల న్నిమిరె నున్నిద్రేక్షము ల్చంద్రస
న్నిభము ల్లక్షణ ముల్లసిల్లె నవి శ్రీనిర్వేలలీలాచితిన్. ౪౩౩

తే॥ వైనతేయకరోపసంస్పర్శమునను వ్రణము లన్నియుఁ బూడె సువర్ణము లయి
యట్లు సుస్నిగ్ధములు నయి యనుపదంబె మేను లొప్పారె మేనకో స్నిలదుదయ !

క॥ తేజము వీర్యము బల మట్లోజం బుత్సాహమహిమ మురుదర్శనమున్
బూజితధీస్మృతిధృతులును నోజ న్వారలదెస ద్విగుణీకృతము లయ్యెన్ ౪౩౫

ఆ॥ మహితవాసవోపమానుల నమ్మెయి మేలుకొలిపి వాఁడు మేలుగోరి
యెలమిఁ గౌఁగిలించె హృష్టాత్ములై వారుఁ దన్ను నలముకొనఁగఁ దరళనయన!

క॥ సకలజగదేకకల్యాణకలాసంపాదనప్రణయిసంభవుఁ డా
యకలంకమూర్తి రాముఁడు వికిరేంద్రునిఁ గాంచి ప్రీతి వెలయఁగఁ బలికెన్.

సీ॥ తాత నీదగు ప్రసాదంబున రావణిప్రభవంబు వ్యసనంబుఁ బాయఁద్రోచి
పూర్వవద్బలకలాపూర్ణుల మైతి మట్లఖిలసేనయుఁ గాంచె నభ్యుదయము
మాతండ్రి దశరథు మాపితామహు నజుఁ జూచినట్టులె చొక్కెఁ జూడ్కి మరియు
వరరూపుఁడవు దివ్యవస్త్రస్రగనులేపనుఁడవు పూజ్యాంగ వెవ్వఁడవు నీవు
దెలుపుమయ్య యిట్టి తేజం బసామాన్యమెల్లభువనముల వహింపఁజాలి
యున్నయది మదీయ మోజంబుఁ బెనుప నైయెనసె నాదు సుకృత మెంతగలదొ.

—♦ గరుడకృతరామస్తుతి ♦—

క॥ అని యడిగిన నమ్మాయామనుజునిఁ గని కనుగొలుగుల మహితానందా
శ్రునివహ మెలమిం బేర్కొన ననియె మహామహుఁ డతం డహార్యవరసుతా!

క॥ నీకింకరులమ యిందఱమో కరుణానీరధీ రసోజ్జ్వలమూర్తీ!
యేకరణిఁ దెలుపువారము లోకాలోకమున నీ వలోకుఁడ వడుగన్. ౪౪౦

ఆ॥ బ్రహ్మదత్తవరముఁ బాటించి యసురునకోహటించి యెఱిఁగి యుంటి వీవు
బ్రహ్మ యేమిసేయుఁ బాములా బంధించునవియు శేషశాయి వైన నిన్ను. ౨౨౧
తే॥ వైనతేయుండ గరుడుండ వలనెఱింగివచ్చినాఁడ నీదగుకూర్మి హెచ్చినాఁడఁ
బరఁగినాఁడను గాదె నా బాహిరంబుప్రాణ మనుచు నీ వెన్నంగ భద్రమూర్తి!
ఆ॥ మాయికంబు దీని మాయింప నెనసితి నీయుపేక్షసేయు నెఱి నెఱింగి
యిది సురాసురులకు నింద్రున కేనియుఁబాపరాని దస్త్రబంధనంబు. ౨౨౩
క॥ మాయాబలమున వరకృతమై యెలసిన చలమునను మహాసురుఁ డిమ్మై
నోయసురారీ! పఱపెనుదాయతనము దనరఁ దద్విధప్రదరములన్. ౨౨౪
సీ॥ నీసత్త్వమునకల్మి నిలిచితి నిలిపితి నీవు దమ్మునితోడ నింతసేనఁ
బదనుకోఱలు విషోల్బణము లౌ క్షాద్రవేయములె యిన్నియు మాఱె నస్త్రములుగ
నధిరౌద్ర మట్లు బ్రహ్మాస్త్రంబు జతపడె ధర్మజ్ఞుఁడవ యయ్యుఁ దవులుకొంటి
విద్దాన నోడ్డైన నింతకుమున్నె భస్మీభూతు లైపోరె మెలఁగువారె
సత్యవిక్రముఁడవు సర్వాత్ముఁడవు సభాగ్యుఁడవు నీవు గోరుకొనినయట్టు
లెవ్వియును ఫలించు నిద్ధతేజుఁడవ కానెన్నియును నడంగు నింత నిజము. ౨౨౫
క॥ త్వరపడి యరుదెంచితి స్నేహారమాకృష్టి స్వకృత్య మనుపాలింపన్
గరముఁ బొనరారె నయ్యాది కరముద్రాపితము త్వత్ప్రకాశ మెసంగన్. ౨౨౬
శా॥ కాని మ్మింతటివార లంచు రిపులం గాఱింప నా నార్జవం
బే నమ్మం దఱి నాఁ బ్రమాద మొగి నిట్లే కూటయోధు ల్సురా
రీను ల్జిహ్మలు పాపు లం చరయ నూహింపంగ నాఁ దంద్రి! నీ
కేనా తెల్పెదువాఁడ నీదగు తలం పె ట్టట్టు వర్తింపవే. ౨౨౭
ఆ॥ నీకు శత్రులందు నెఱయు వాత్సల్యంబు ధర్మవందుఁ దవులు తఱుగ కుండు
నిట్టి యెల్లలోక మెలయింపఁ బొడసూపితదియు స్మృతిహితంబ యగుటకతన.
క॥ అనుచుఁ బునఃపునరాలింగనముం బొనరించి రామ! ఘన మీభాగ్యం
బెనయందర మే నీ విదియనుమోదించినదె యనఁగ నై యొప్పనిచోన్. ౨౨౯
తే॥ అనుగుఁజెలికానిఁగాఁగ న న్ననవరతముఁబోలఁగా నేలుకొంటివి పొడవుసేసి
దొరసె సద్దాస నింతకుతూహలంబు సఖ్య మట్టిద యౌఁ గాదె జగతిలోన.
మ॥ సెల వి మ్మోరఘునాథ! యాశ్రితమహాశ్రీప్రాపకా! యుద్ధసం
కలనం బంతయుఁ దీర్చి రాక్షసవిభుం గార్చిచ్చులంబోని య
మ్ములఁ బోకార్చి సబాలవృద్ధ మగు నిమ్మ న్వాని తమ్ముండు నీ
చెలిమిం జేకొన సీతతోఁ దనరు ని న్సేవింపఁగావచ్చెదన్. ౨౩౧
క॥ అని యడిగి రాముఁ డనుమతిఁ బొనరింపఁ గపు ల్నుతింపఁ బొరిఁబొరి వినతు
ల్మొనయించి ప్రదక్షిణవిధిననఘుం డతఁ డరిగెఁ బవనున ట్లభ్రగతిన్. ౨౩౨

క॥ రుజఁబాసి తీరుఁగాంచినవిజితర్వరుల నారఘుప్రవీరులఁ గని వా
యుజముఖులు యూథనాథులునిజముత్సాహంబుఁ బెనుప నెలకొని రంత౯.

—◆ నాగబంధముక్తు లగు రామలక్ష్మణులఁ గని కపు లుత్సహించుట ◆—

సీ॥ తోఁకలెత్తి విదుర్పఁ దొడఁగెడు వా రట్లు సింహనాదంబులు సేయువారు
భేరీస్వనంబులు బెరయింప నౌ వారు తతమృదంగధ్వను ల్దార్చువారు
శంఖము ల్గొంచు నిశ్శంకఁ బూరించువా రాస్ఫోటన లొనర్చి యలరువారు
ద్రుమము లుత్పాటించి తోడ్తోడ నడరువా రగములఁ బెకలించి యెగయువారు
రక్కసుల బెదరించుచు రాముజయముఁ బేర్కొనుచు బాటలాటలు దర్కి మొలయ
నెఱపువారును నై కపు లతిమి రపుడు లంక వాకిళ్ళనెల్లఁ గలానిధాన! ౪౯౪
ఆ॥ అట్టు లానిశీథమం దమందమ్ములు భీషణమ్ము లైన ఘోషణములు
మొనసి యొక్కఁడై తుములమై నిదాఘాత్యయము మొగిళ్ళ నాదమై యెసంగె.
క॥ ఆయుత్సాహముఁ బొగడఁగ వేయుమొగంబులుగలట్టి వెరవరి కగునే
మో యొక్కని కగు నసఁగా నాయుల్లము మెచ్చఁబోదు నగరాజసుతా! ౪౯౬
ఆ॥ అనుచు మేలివార్త నభవుం డెఱింగింప విని భవాని దేవ! ననుచురీతిఁ
దెలిపినాఁడ వింకఁ దేటతెల్లము సేయు మవలి దగు గథాంశ మనుచు వేఁడ.
శా॥ మాయాతీతగుణోపలక్షితమహామాయాధిసంస్థాన! చి
చ్ఛాయాసంశ్రయసర్వలోకనిచయస్వాతంత్ర్యసామ్రాజ్య! వి
ద్యాయోగప్రసితానుభావ్య!యనవద్యా!స్వప్రకాశా!శ్రుతా
మేయానందరసస్వభావసదయోన్మీలత్ప్రభావాంచితా! ౪౯౭
క॥ అమ్నాయలక్ష్యసారసమామ్నాతకలాసమగ్ర! యఖిలజ్ఞా! ప్ర
ద్యుమ్నప్రాభవసంజ్ఞిక నిమ్నగతోద్ధరణశీలనిజసంస్మరణా! ౪౯౮
మాలిని॥ నిరవధికవిలాసా నిత్యసంపన్నివాసా! నిరసితగుణదోషా నిస్తులశ్రీవిశేషా!
విరచితబహురూపా విశ్వవిజ్ఞానదీపా! విగహితభవపాశా వేదమార్గప్రకాశా!

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

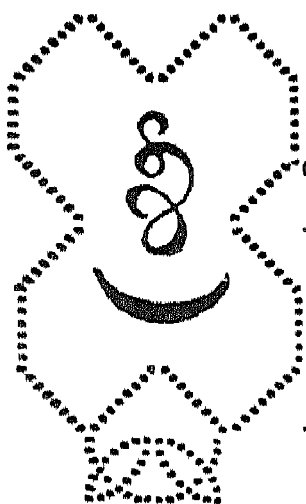
శ్రీశివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీమహిత ధర్మయోగ
క్షేమంకరచరణ! భక్తచింతామణి! తే
జోమండలాంతరుద్యత
కామాద్యరివర్గ నికృతి ఖండన నిపుణా!

తే॥ అవధరింపుము భక్తచిత్తానుషంగుఁ డంగజారాతి యిట్లనె నగజతోడ
రామసేన నిరత్యయభ్రాజమాన సరభసోత్సాహయాన యా సమయమునను. ౧

—♦రామసేనల యుత్సాహమును విని రావణుఁడు చారులఁ బంపుట.♦—

ఆ॥ చదురుసేసి తనదు సచివులు గొల్వఁగా నుండి దేవకంటకుండు వినియె
మానినెుకము లాఱిమల్లులు బలియురు నింగి వగులఁ దార్చు నెఱయుఱుములు.

క॥ విని యెల్లరఁ గనుఁగొని యి ట్లనె రక్కసిమన్నెకాఁ డయత్నపరిభవం
బనితర మియ్యది పగతుఱయనుత్తమపీతిఁ దెలుపన య్యెడుఁ దలఁపన్. ౩

ఉ॥ అద్దమరేయి మిన్నగల నార్తురె మార్తురు కల్పకాలమం
దుద్దవిడి న్మొగి ళ్లఱచునోజ బయల్పడ సంద్రమిత్తఱిన్
దద్దయు క్షోభముం బెరసె దాశరథు ల్శరపాశబద్ధులై
మొద్దులభంగి ద్రోవపడిరి మోస మిదేమొ యెఱుంగ మింతకున్. ౪

ఆ॥ ఇట్టి పెద్దమ్రోఁత లిప్పట్టునం బుట్టు వెనసి నాదుచేని మొనయఁగాంచి
కలుగరానిశంకఁ గలిగించె నవ్వారు మడిసి మరలఁ బ్రిదికి మలసి రనుచు. ౬
క॥ అని పరిసరపరివర్తులఁగని వైళమె చని కృంశిపఁగా నగు వేళన్
బనుపడిన హర్షకారణ మనాప్తతతిదెస నెఱింగి యరుదెండనినన్. ౭
తే॥ వారు సంభ్రాంతు లగుచుఁ బ్రాకారమెక్కి యినతనూజసురక్షిత నిర్థతేజఁ
గాంచి రాసేన నట్లు మేల్కాంచి మెలఁగు త్యక్తఘోరాస్త్రబంధుల దాశరథుల
ఆ॥ ఉబుకు తెలివితేట లూర్జితం బగు తేజ మంతకన్న మిన్న యైన వేగ
మల్లవారిపట్ల నారసినంతనే యిమ్ముసెడిరి రాక్షసేంద్రుభటులు. ౯
ఆ॥ హృదయముల భయంబు వదనంబుల విషణ్ణ భావ మట్టు లుట్టిపడఁగ గుండె
గుబ్బు రనఁగఁ జెదరి గుప్పున ప్రాకార లంఘనం బొనర్చి లంకసేరి. ౧౦
తే॥ దీనముఖు లయి రావణుఁ దేఱిపాఱఁ జూడలే కెట్లొ చూచి యచ్చెరువుమాట
యున్నయది యున్నయట్టులే యొక్కఁడేని దాఁపనోపక తెలిపిరంతయుఁ దలార్లు

—♦ చారులు రావణునకు రామసేనల విశేషములు నుడువుట ♦—

తే॥ కొండచట్టుపల్కొట్టినదుండగీని కొఱలుమగఁటిమి నుడికించి కొఱఁతవెట్టి
నట్టి జెట్టి నీకొమరుండు మట్టుమీఱి నాగుబాములఁ గట్టెఁగా నరవరులను. ౧౨
క॥ వా రిపుడు బంధముక్తులుఁగా రాజిలుచున్నవారు కదనక్షోణిన్
దారితపాశము లగు మదవారణములభంగి సంప్రవర్ధితకరులై. ౧౩
ఆ॥ నిష్ప్రకంపభుజులు నిర్నిద్రు లగు వారి యొడళులం దొకింత యొకఁడ యేని
గంటి గానరాదు కపు లన్న నమ్మైన యమరియున్నవార లభయు లగుచు. ౧౪
క॥ ఏమని తెలుపుదు మధిపా! యీరామెయి తేజం బొకంట నగుఁ గా దనఁగా
మామదికిఁ దోఁప దింకిట సేమముఁ గూర్పంగ నీక చెల్లెడు ననినన్. ౧౫

—♦ రావణుని విషాదము ♦—

చ॥ అది విని రాక్షసేంద్రుఁడు మహాబలుఁ డంచితవిక్రముండు నె
మ్మదిఁ గడుచింతతో నెడరుమాపుడు సూపుచు నేపుమీఱు మో
మదిగొని పెన్విషాదమున కై యతిదీనత నోహటిల్లఁ జొ
క్కొదవఁగ నిట్లనెం దనమహోన్నతియుం దలపోయ కత్తఱిన్. ౧౬
తే॥ బ్రహ్మదత్తవరంబులం బ్రథితిఁ గాంచి మొనయు నాశీవిషముల నమోఘములు ర
విప్రకాశములును నగు విశిఖములుగఁ జేసిబంధించెఁగద యింద్రజిత్తు నరుల. ౧౭
ఆ॥ అట్టి యస్త్రబంధ మలమ విముక్తులై యున్నకడఁక వార లుండి రనిన
సందియంబెడంద జాల్కొనుచున్నది మనబలౌఘ మింక మను నె యనుచు. ౧౮

ఉ॥ వాఁడిదొలంక బిట్టడరి వాసుకిముఖ్యమహాస్త్రమాఖ్య జే
ర్వాడి మథింప నోపునవి వారక శత్రుల నట్టిశస్త్రముల్
వేఁడిదొలంగి యిమ్మెయిఁ బ్రవేగము మార్పడ నిష్ఫలంబులై
పోఁడిమి దక్కె నాఁగ నిఁకఁ బోరున రక్కసు లోపి గెల్తురే. ౧౯

క॥ అని యురగ మట్లు రోజుచు ననితర క్రుధ యగ్గలింప నందఱ వెసకున్
దనచూడ్కిఁ బఱపి ధూమ్రాక్షునిఁ గనుఁగొని యిట్టు లనియె క్షుభితసపత్నా. ౨౦

ఆ॥ ప్రబల మధిక మైన ప్రధనబలముఁ గొంచు నీవు బొమ్ము వధకు నియతి వారయ
ననిఁ దనర్చు నరుల నటు వానరులఁ గూర్చి నెగడు పౌరుషంబు నిష్ఠ మెఱయ. ౨౧

క॥ అని పలుకు రాక్షసేంద్రునియనుమతిఁ గొని నతులొనర్చి యరుసం బెసఁగన్
జనె ధూమ్రాక్షుఁడు ద్వారం బెనసి బలాధ్యక్షుఁ గాంచి యిట్లనెఁ దోడ్తోన్.

ఆ॥ తామసంబు వలదు త్వరపెట్టుము బలమ్ము నేఁ డనుజ్ఞఁ బెరసినాఁడ మిమ్ముఁ
దోడుకొనిచనంగ దొర పంచె నాన్రదు వల్లె యనుచు నట్లె వాఁ డొనర్చె. ౨౩

క॥ ఆనతి కానతు లగుచున్ దోనే వెడలిరి ప్రశస్తితో నెక్కొనుచున్
బూనిక గంటలు బిరుదులు బూని కడ ల్వెడలఁ జేయు పుహరవ మొప్పన్. ౨౪

శా॥ ఘోరాకారులు హృష్టమానసు లసంకోచు ల్గదాద్యాయుధ
ప్రారంభోచితహస్తలాఘవులు సంప్రాప్తప్రశస్తాంకు లా
ధారుల్ రాక్షసలక్ష్మి కుద్భటసముద్ఘాటు ల్నిశాటు ల్వీరిం
దా రేతెంచిరి చుట్టి రాతనిఁ దదర్థమ్ము న్సమర్థింపఁగన్. ౨౫

వ॥ శరశరాసనశూలముద్గరగదాప్రాసపట్టసముసలదండభిండివాలభల్లపరశ్వథంబులు మున్నుగాఁ గల యాయోధనసాధనంబులు ధరించి మించిన వేడుకమెయి నలంకారంబులతోడి సన్నాహంబులుపెట్టి ధ్వజంబు లెత్తించి యుగ్యంబులంబూన్చిన యరదంబు లెక్కియు, మదోత్కటంబు లగు ద్విరదంబుల నధిష్ఠించియుఁ, బవనజవనంబు లగు హయోత్తమంబుల నారోహించియు, సురుచిరభూషణంబులు ఖరనిస్స్వనంబులు నైన ఖరమ్ములపై దిరమ్ముపడియు, రాక్షసవ్యాఘ్రంబులు వ్యాఘ్రంబులయట్లు దురాసదులై జలదనిర్ఘోషంబుల వెస లద్రువ నర్దనంబులు సేయుచు సదనంబు వదలి కదనంబునకుం గదలి రంత. ౨౬

ఆ॥ సింహవృకముఖములు రంహస్సమగ్రంబులట్లు కనకభూషణాంచితములు
నౌ ఖరములు పూను నాదివ్యరథము ధూమ్రాక్షుఁ డెక్కెఁ బరదిధక్ష పరఁగ.

—♦ రావణప్రేషితుఁడై ధూమ్రాక్షుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట ♦—

క॥ ఖరకరమండలనిభ మతి ఖరనిస్స్వన మాధ్యసత్త్వఖరవాహ్యము నౌ
సరదమునఁ బశ్చిమపుగోపురవుం ద్వారమున వెడలి పోడసూపె సఖి! ౨౭

ఆ॥ అంత సంతసంబు నందుచుఁ జనె రాక్షసాంతకుండు హనుమఁ డచట నున్న
వాఁడు చాలఁ డెట్లు వల నెఱింగినవాఁడుగాఁడొ దేవుఁ డతనిఁ గదియలేఁడొ.

క॥ ఘోరుఁ డసురుఁ డటు వెడలఁగ ఘోరతరంబు లస నౌ శకునములు వానిన్
వారింపఁదొడఁగె వాఁ డవ్వారణము సహించునే ప్రవగుఁ డసఁ జనుఁడే. ౩౦

క॥ స్యందనశీర్షంబున నిష్పందము భీమ మొకగ్రద్ధ వ్రాలె ధ్వజాగ్రం
బం దక్కే మిళితము లై కొందలపా టెఱుకసేసె గుణపాశసముల్. ౩౧

ఆ॥ చిత్రముగను రక్తసిక్తంబు శ్వేతంబునౌ కబంధ మొక్కఁ డపుడు వ్రాలెఁ
గన విరూప మట్లు విన నపస్వరము నౌస్వరము గాఁగ నేల వానిమ్రోల. ౩౨

క॥ నల్ల గురిసెఁ బర్జన్యుఁడు దల్లడిలెం బుడమి మారుతము నిర్ఘాత
ప్రోల్లసితపాత మన నై తెల్లముగా వీచె నిరులు దెసలం గప్పెన్. ౩౩

ఆ॥ చూచిచూచి వాఁడు సాక్షా రాక్షసభయావహము లివి యటంచు వానితోడి
వారు నొల్లఁబోయి రేరాళ మగు విధిచేఁత కితరు లేమి సేయువారు. ౩౪

క॥ కాని మ్మని పోని మ్మనికా నిమ్మరయంగవలయుఁగద యని యసురుం
డానిమ్మళమునఁ జని కనెఁదా ని మ్మగు రాముసేనఁ దతసన్మానన్. ౩౫

క॥ కాంచి నిరూపించి ధృతిం బెంచి సమీపించి తనరు పృథుదర్పముతో
మించిన రణోత్సుకతఁ దను బ్రాంచితు నొనరింపఁ జేతఁ బట్టెన్ ధనువున్. ౩౬

—♦ ధూమ్రాక్ష వానరసేనల తుముల యుద్ధము ♦—

శా॥ వానిం గాంచిరి వానరోత్తము లఖర్వస్థేమగర్వన్ సమి
ద్వ్యానోత్సాహవిరాజమానుఁ దతవిద్యామానుఁ దా రప్పుడే
యానేలం దిగఁద్రొక్క నంబరము ద్రోయం జిత్తమం దుంచి క్ష్వే
లానిర్మోక మొనర్పసాగి రతివేలశ్రీసముల్లాసినీ! ౩౭

క॥ అవ్వానరరాక్షసులకు నివ్వటిలెం బోరు ఘోరనియతి వనాటుల్
దవ్వుల ఱాలుం దరువులు రువ్విరి హేతితతు లాశరులు నవ్వేళన్. ౩౮

తే॥ కదిసి దనుజులు శూలముద్గరగదాసి పరిఘపట్టసముల విడల్చిరి ప్లవగుల
భూరుహంబులఁ బగతుర భూమితలసమీకృతులఁ జేసి రట్లు వనౌకసులును.

శా॥ రోసం బొప్పఁగఁ జూప నిస్సృతమహారోషంబు ల ట్టున్నత
ప్రాసంబు ల్బలుకూటముద్గరములున్ రక్షోవరు ల్మీటి సో
త్ప్రాసంబు ల్వరగించుచుం బఱపినం బా టోర్వ కవ్వానరుల్
వే సాలంబులు ప్రస్తరంబులును వేవే లైబ్బపయిం ద్రోచినన్. ౪౦

ఆ॥ అందుఁ గొంద ఱడఁగి రడపొడఁగనరాక కొంద ఱట్లు పడియుఁ గొఱలి హరుల
నటికి రసురు లసుల నానాప్రహరణప్రహతుల నొవ్వఁజేసి రలుకఁ దొడరి. ౪౧

శా॥ ఆవేగంబు సహింప కక్కపులు లబ్ధావేశు లై రాక్షస
ప్రావీణ్యం బుడిఁగొవ భూధరశిలాపాతంబుల న్గొంచి బి
ట్టావేగంబు ఘటించి యార్చి రదసీయాభిఖ్య లిట్టట్టు లే
మావేదించెద మంచుఁ బ్రోద్ధతరణవ్యాపార మేపారఁగన్. ౪౨

ఉ॥ అబ్బురమయ్యె ఘోరము మహాహవ మన్నఱి నేటుకోల్గనన్
బ్రబ్బుకొనంగ నై కపులు పాదపముల్ శిలలు న్నిగుడ్పఁగా
నిబ్బరపుంబ్రయోగముల నేర్పొలయం బొలదిండ్లు హేతులన్
గొబ్బున నాటుచుం బ్రబలి కోల్తల సూపఁగఁ గాంచువారికిన్. ౪౩

వ॥ వేగితు లై సాగి చెలరేగి జితకాశు లాగిరిచరవరులు రజనీచరుల నాఁగి బి ట్టదల్చి కదల్చి తెమల్చుకొననీ కనోకహంబుల ప్రోవులు గప్పియు ఱాలు గుప్పియు దంతంబుల ప్రచ్చియు నఖంబులం గ్రొచ్చియు మొగంబు లగల్చియు గ్రుడ్లు పెకల్చియు దలప్రహారంబులం దలలు వ్రక్కలుసేసియు వజ్రసన్నిభ ముష్టిప్రఘాతంబులం బలుమేనులు డొక్కలు సేసియు జేతుల నిమిరియుఁ గాళ్లం జమరియుఁ గొండలు వైచియు గండశిలల ద్రోచియు నుద్దండు లై గండుమీఱిన వారి గండడంచి ధ్వజంబులువిఱిచి రథంబులు నెఱిచి గజేంద్రంబుల నగేంద్రం బుల మాటుననుంచి ఖరంబుల శిరంబులు ద్రెంచి తురంగమంబుల నారోహకు లంగూడ వసుంధరకుం బలిపెట్టి యీసువ్రాక ముట్టవచ్చి పోటులకుం దలపడిన పొలదిండులం బొలివోని యగ్గలికంబొడిచి బిలుకుమార్చి పేర్చినమారి చిక్కనం బడినయస్త్ర రుధిరంబులు గ్రక్కువారును నేలంబడి పొక్కువారును జూర్ణి తులై యనిర్ణీతు లగువారును నధోముఖు లై పన్నుండినట్లు నేలంబడి సన్న సెడి నవారును సగము విఱుగ మోడ్పడినవారును మొగము దఱుగం బొడ్పడినవా రునుం గాఁ దోడువచ్చినసైన్యం బెల్లఁ బెల్లగించి యెడల్చిన పైరుతీరు ననుకరింప హతశేషులు నిలువనోపక యేపులుసెడి తూపులు నెడ నిడి కనుకని వెనుపారఁ బాఱంజూచుసమయంబున. ౪౪

క॥ అలుక దనర ధూమ్రాక్షుఁడు బలుకదన మొనర్చెఁ దనదు పలుకదనము వా
నలికి చనువారిఁ బిలుచుచు మొలికిచనుపఁ గపులవంక మొగకొలుపు నెఱిన్. ౪౫

సీ॥ ప్రాసంబుల నొకొండ్లఁ బ్రమథితుల నొనర్చె శోణితవిసరము ల్జొబ్బిలంగ
ముద్గరంబుల మోఁది మురు నడంగించెఁ గొండఱ ముద్దపాకంబు దారసిలఁగ
శూలంబులం గ్రొచ్చి చూపె సి ళ్ళొకళుల రక్తధారల నిలసిక్త గాఁగఁ
బట్టసంబులఁ గొట్టి ప్రాణము ల్వాపె వేఱొండ్లపైఁ బడి కర మొఱక మొరయఁ
బరిఘములను భిండిపాలంబులను విదారించె నసుల నఱికెఁ జించె భల్ల
ములను బాణములను మొనయించి భేదించె గపులసేన బిట్టు గాసిపడఁగ. ౪౬

క॥ భిన్నహృదయు లై మి న్నని మన్ననికన లేక ప్రాణమానంబులపై
నున్నచవి వీడి విడివడి యన్నగచరు లరుఁగఁజొచ్చి రబలామణిరో! ౪౮

ఆ॥ ప్రక్క లూడ హృద్విభాగంబులు ఘటిల్ల నెత్తు రుర్ల నాంత్రనిర్గమంబు
దారసిల్లఁ గపు లుదారులు గీ యను నెలుఁగు లెడలఁజేసి రేణనయన! ౪౯

తే॥ శబ్దబహులం బుపలవృక్షసంకులంబు ప్రహరణాభీల మురురుధిరప్రవాహ
మాప్తపిశితాశనము నయి హరిపలాశ భీమసంగ్రామ మొప్పె నుద్దామచరిత!

క॥ జ్యాతంత్రీమధురము హీంకాతాలసమన్వితంబు ఘనబృంహిత సం
గీత క్రమ మాయుద్ధం బాతతగాంధర్వవిభవ మై యొప్పారెన్. ౫౦

ఆ॥ అట్లు ధనువు దాల్చి యారక్కసుండు కోఁతులకు మొనసి సవ్వదలకుఁ బ్రాక
విద్రవింపఁజేసె విశిఖవృష్టుల దెసల్గప్పి కపిబలములఁ గదనమునను. ౫౧

—♦ సైన్యముల మర్దించు ధూమ్రాక్షుని హనుమంతుఁడు మడియించుట ♦—

క॥ ధూమ్రాక్షార్దితసైన్యముఁ దామ్రేక్షణుఁ డగుచు వాయుతనయుఁడు గని క్రో
ధామ్రేడితరయుఁ డై జయసామ్రాజ్యము సిరి వరింపఁ జనుదెంచె ధృతిన్. ౫౨

తే॥ విపుల యగు శిల యొక్కండు వేర్చి తెచ్చి
పితృసమపరాక్రమతఁ గొన్న పేర్మి హెచ్చి
వానియరదంబుపైఁ ద్రిప్పి వైచెఁ జూచి
యసుర గొదకొని గదకొని యవని కుఱికె. ౫౩

ఆ॥ ఆశిలాభిఘాత మంది రథంబు సాశ్వంబు సధ్వజంబు సశరవరశ
రాసనము సచక్రి మఱు సకూబరము నై యంతతోడఁ జూర్ణమయ్యె నపుడు.

*క॥ మహితుఁ డతం డహితహితుం బ్రహరణయుతబాహుపరిఘుఁ బాటింపక త
త్సహచరనిశాచరస్తోమహనన మదన మని కనలు మనమునఁ జెనయన్. ౫౫

క॥ సస్కంధవిటపవిటపుల నాస్కందనమున కమర్చి యనిలజుఁ డొడ్డన్
"గస్కోత్రిభో" యటంచుఁ బురస్కృతు లమరు ల్ఘటింప రయమునఁ జమరెన్.

ఆ॥ ఉసురు లెడల శోణితోక్షితు లై తల కాలు సేయు ననఁగఁ గానరాక
కూలి రసురు లపుడు కుంభినిపైఁ జాపకట్టుగాఁగ వాని కదనమునను. ౫౭

క॥ వారల యమసదనమునకు వీరుఁడు వాఁ డనిచి తొంటివీరుని దెసకున్
వారక పరువిడెఁ దోడ్తోఁ జేరువ గిరిశిఖర మొండు చేకొని పెలుచన్. ౫౮

ఆ॥ వచ్చువానిఁ గాంచి వాఁడు గొంటున బహుకంటకాఢ్య మైన గద నమర్చు
కొని పొనర్చి గాలికొమరుని నడినెత్తి మోఁదె మీఁది కెత్తి మురిసి మురిసి.

ఉ॥ కొట్టునొ యాతఁ డంచు మది గొం కొకయింతయు లేదు నెట్టనన్
గొట్టెనపో యనంతరము గొందల మందుట గానరాదు చే

పట్టిన శైలకూటము సపత్నుని మస్తకమధ్యమందుఁ బె
ట్టిదతనంబు నెక్కొన సుదీర్ణతమైఁ బడవైచె నార్చుచున్. ౬౦

ఆ॥ విహ్వలుఁడు విశీర్ణవివిధావయవుఁడు నిరస్తమస్తకుండు నగుచు నసురుఁ
డవనిఁ బడె విశీర్ణమైన పర్వత మట్లు లమ్మహాజవప్రహారమునను. ౬౧

ఆ॥ పవనసుతుఁడు పగతుఁ బడిమార్చి నెత్తురు లేఖు లెల్లయెడల నెనయఁజేసి
కపులు పూజ లొనరఁగాఁ గూర్పఁగ నజేయుఁ డాజివగకు పెడల నలరె నవల!

క॥ ఆధూమ్రాక్షుఁడు మడిసినయోధులు హతశేషు లఱిమ నోపక చని లం
కాధిపతి కెఱుకసేసి రగాధబలుఁడు హనుమ ధృతియు ఘనభుజ మృతియున్. ౬౩

ఉ॥ కూలెను ధూమ్రనేత్రుఁ డనఁ గ్రోధము శోకము నొక్కపెట్టునన్
జాలుకొనంగ రావణుఁడు సారెకు నూర్పులు పుచ్చుచున్ బరు
ల్వాలుట స్వీయు లొత్తిలుట సంభ్రమ ముట్టిపడంగ నెంచి య
క్కాలము వజ్రదంష్ట్రుని నికామబలుం గని సంయతాత్ముఁడై. ౬౪

——♦ రావణుఁడు వజ్రదంష్ట్రి నని కనుచుట ♦——

ఆ॥ పొమ్ము వీరకోటిఁ బొలియింప నగువారిఁ గొంచుఁ దొలుత రవిజుఁ గొలుపుచ్చి
రాము ననుజు వ్రచ్చి రమ్ము నీముమ్మరంబె నెఱింగినదియ మెయిదు మనిన.

ఉ॥ ఆతఁడు మిన్ను ముట్టి యవు నాఁ దగు నానతిఁ గూర్చి తంచు మా
యాతతుఁ డీడు జోడు నగు నట్టి సురారుల నేర్చికొంచు సం
పాతబలమ్ము లిమ్మరసి పాటున కోర్చెద మంచుఁ జుట్టిరా
నాతఁడె నుల్లసిల్లె రణ మున్న మహాభరణ మ్మటం చొగిన్. ౬౬

తే॥ రత్నకేయూరమకుటవిరాజితుండు దృఢతనుత్రశిరస్త్రకోత్తేజితుండు
నగుచు నలుఁగొంబె విలుదాల్చి యరిదళమ్ము నవఘళింపంగ నైన యయ్యను వరయుచు.

క॥ సుపతాకాశ్వాలంకృత మపరిమితపుటాప్తకాంచనాంచిత మరదం
బపుడు ప్రదక్షిణగతితో నిపుణుం డతఁ డెక్కె విజయనిర్ణయ మొప్పన్. ౬౮

తే॥ తోడివారలు జతన నైఁ గూడి రపుడు రథములు పతాకికావిచిత్రములు దనర
గజము లుష్ట్రము లశ్వము లురము లమరసమరభటు లట్టు లొరసిరి సరభసముగ.

చ॥ తరలిరి యష్టితోమరగదాముసలాసిపరశ్వధాదు లా
వరరణసాధనంబు లనివారణమైఁ గయికొంచుఁ గొంకులే
కరిబలము న్నరల్గు మను నార్భటు లొప్పఁగ నుద్ధరిష్ణుని
ర్భరకుతుకమ్ము ద మ్మలమి పాయఁగ ద్రోయఁ బదాతు లత్తఱిన్. ౭౦

ఉ॥ సొమ్ముల మెప్పు వస్త్రముల చొప్పు శరమ్ముల సౌరు వజ్రఘో
షమ్ముల తీరు మేల్పరవసమ్ముల కల్మి యెసంగు బల్మియున్

ద మ్మనివార్యు లంచనఁగఁ దత్పరు లై యమరారు లమ్మెయిన్
బమ్మెరపోకనా కనికిఁ బ్రస్థితు లైరి ధరాధరాత్మజా! ౭౧
ఆ॥ తోడరు కొండ లట్లు తోమరాంకుశపాణులాజికుశలు లైన యట్టి యంత
లెనసి నడుపఁ దరలె నిభరాజములు మదోత్కటము లుద్భటములు కదనమునకు.
క॥ లాక్షణికములు మహాజవ లక్షితములు సంచరణకలావంతము లా
నక్షీణాశ్వంబులపై రక్షస్సాదులు దనర్చి రానైరి సఖీ. ౭౩
ఆ॥ అట్లు వెడలి ఘోర మగుచు బిట్టార్చుచుఁబరఁగె నబ్బలంబు స్ఫురణ లెసఁగ
వానకారు దొడరఁ బ్రబలి విద్యుద్ద్యుతులడర ప్రమోత లిడు ఘనౌఘ మనఁగ.
క॥ అంగదుఁడు మెఱయు దక్కిణపుంగవనునఁ జొచ్చి వెడలి పొరిపొరి జని ర
య్యంగద చెలిపెడు శకునములింగాలము లట్లు చూడ నెనసె శుభాంగీ ౭౪
ఆ॥ మబ్బు మాయ లేకె మలసి యాకసమున నుండి యురలె నుల్క లుగ్ర లగుచుఁ
గూసె నక్క లోలిఁ గొఱవి మంటలు నోళ్ళ దొరల మెకము లఱచె దుష్టములుగ
క॥ వికటములు గాఁగ నౌత్పాతికములు పెక్కు లటు దోఁప దితిజులు భీతిన్
వికలత్వముఁ గాంచిరి తమ కకాలమృతి యొదవు నట్టిఁ డయ్యెనటంచున్ ౭౭
ఆ॥ అమ్మహాబలాఢ్యుఁ డావజ్రదంష్ట్రుండు దుండగీఁ డనిం బ్రచండతేజుఁ
డుత్సవంబ కాఁగ నొలసెఁ గా కింతయు దలఁకఁడయ్యెఁ దనదు ధైర్యమునను
మ॥ సారిది న్నిష్క్రమణం బొనర్ప జితకాశు ల్గాంచి రవ్వారి వా
నరవీరు ల్దెసలెల్ల బూరటిల సన్నాహంబుమై నార్చి రు
ప్పర మానం గమకించి రుల్లసన మొప్పన్ సంకులం బైన సం
గర మాపైఁ గర మావహిల్ల నగుఁబీఁక న్మించి రంచద్గుణా! ౭౯
ఆ॥ ఎగసియెగసి తాఁకి రిరువాఁగువారునుఁ గసిమసంగి విజయకాంక్షు లగుచు
నొడళ్ళు లెడల రుధిర ముదల నై పుడమిపైఁ బడఁ దొడంగి రపు డపర్ణ! వింటె.
అ॥ చొచ్చువాఁడు వెనుకఁ జూడఁ డాకలనున వివిధశస్త్రములను విసరివిసరి
గ్రొచ్చిగ్రొచ్చి కడఁగి నొచ్చి వ్రాలునకాని పోటుకాండ్రు తలఁగుబాటువారె.
ఉ॥ ఒండొరులం గడంకమెయి నుద్భటు లై పొడువంగఁజొచ్చి రా
భండన మద్భుతంబు నెఱబొఱులు దీర్చిరి వృక్షము ల్శిలల్
గం డడఁగంగ వైచి రది యానిది గా దనరాదు హేతు లు
ద్దండతఁ జిమ్మి రాకపులు దానవులున్ దృఢబద్ధ వైరులై. ౮౨
ఆ॥ ఆలు మ్రాఁకు లలుఁగు లోలిఁ బ్రయోగింపఁ
బొడమి జ్యాస్వనములఁ బొడవు పెరిఁగి
నేమివాద్యసింహానిస్వనంబులఁ గూడి
యొక్కయెలుఁగు దిక్కు లురలఁజేసె. ౮౩

తే॥ పాదుల నస్త్రము ల్వట్టిపోఁ బొలసుదిండ్లు బాహుయుద్ధ మొనర్చిరి పలుమొగముల
నెదిరి తక్కువపడుదురే యిట్టికలని కెదురుచూతురు తా రెప్పు డెప్పు డనుచు.

చ॥ తలముల జానుఘాతముల దారుణముష్టివిదారణంబులన్
బలుచరణప్రహారములఁ బాదపశైలశిలాప్రపాతనం
బుల విదలించి రుద్ధవిడిఁ బుల్లలఁ జేసిరి చూర్ణితంబుగాఁ
గలిపిరి నేల రాక్షసుల కాయము లోయనుచున్ బ్లవంగముల్. ౮౭

తే॥ యుద్ధదుర్మదు లవ్వారి యురుటు మాన్ప వాలె శరవృష్టిఁ గురియుచు వజ్రదంష్ట్రుఁ
డఖిలసంహృతికై పాశహస్తుఁ డగుచుఁ దరలి తెరలింపఁ దొడరు నంతకుఁ డనంగ.

క॥ బలవంతు లస్త్రసంవిదు లలఘులు నానావిధప్రహరణాఢ్యులు నా
పొలదిండ్లు క్రోఁతిమూకల నలవడి విదళింపఁ దొడరి రాజిని యలుకన్. ౮౮

— అంగదుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని సైన్యము నడంచి విజృంభించుట —

తే॥ అట్లు ప్రహరించు పెరవారి యాగడంబు దనబలగ ముబ్బడంగు నద్దశయుఁ గాంచి
యంగదుఁడు ద్విగుణావిష్టుఁ డయ్యె నలుకనపుడు సంవర్తకాగ్ని నెయ్యంబు దొలఁక.

మ॥ ఒకవృక్షంబుఁ బెకల్చి దాల్చి క్రుద్ధుఁడై నుగ్రాకృతి న్మించి పా
వక కుండోపమ నేత్రయుగ్మమున క్రోధన్ విస్ఫులింగంబు లా
ఱక దోఃపన్ బలుసింగ మొండు గడఁకన్ అంపిల్లి క్షుద్రంబు లా
మొకపుంగుంపుల నట్లు వైరితతుల న్మార్కొల్చి చక్కాడఁగన్. ౮౯

ఆ॥ పోరు ఘోర మయ్యెఁ బొలదిండిదిట్టలుగాలు సేయు దలయుఁ గానఁబడక
గొట్టఁబడిన ప్రమాని గుట్టల యస్తిరి హారిహాయాఖ్య తేజుఁ డాతఁ డడర. ౯౦

చ॥ అరదము లశ్వము ల్ధ్వజము లాశరవానరవీర దేహముల్
పొరిపొరి నెత్తురుటేర్ల పయి బోరన దెప్పలుదేలఁగా భయం
కరి యన నయ్యెఁ బృథ్వి యదె కంకణహారకిరీటకోటులం
బరఁగెడు వస్త్రమాల్యముల భాసిలె శారదరాత్రియో యనన్. ౯౧

మ॥ పవనప్రేరణ నంబుదంబువలె దుష్పారంబు రక్షోబలం
బవికంప్యంబు ప్రకంపితం బగుచు నొయ్యం గూలుటన్ వైరియే
సవికాసంబు జయంబు గైకొనుటయున్ జర్చించి సక్రోధుఁ డై
జవసత్త్వాఢ్యుఁడు వజ్రదంష్ట్రుఁ డధివజ్రజ్యాస్వనం బొప్పఁగన్. ౯౨

తే॥ అంగదునిఁ దాఁకి శరవృష్టి నతనిబలమునెల్ల ముంపంగ దొరఁకొనె నెడలినట్టి
తనదు యోధులు మొనసి స్యందనములందుఁ దసరి తనతోడి వారలై తఱుమ నపుడు.

తే॥ వానరులలోఁ బ్రముఖ్యులు వాలి శైలపాదపాదపములు గొంచుఁ బరఁగి రట్లు
వారు మొగకొనఁ బోరతిఘోర మయ్యెఁ దత్ప్రహారప్రహారము ల్దవుల నెఱయ.

శా॥ కాలుం జేతులు ద్రెవ్వఁ గొందఱు తల ల్గంపించుచు న్నేలపై
ద్రెవ్వఁగ గొందఱు గాత్రసంధు లధిమర్మంబు ల్పడం జేసిపై
కాలం గొందఱు నూరఁబిండు లగుచు న్గాన్పింప నూసింపఁగాఁ
బోలం బోలక కొండఱు స్మడిసి రప్పోరం గృతారంభులై. ౯౭

తే॥ కదిసె రక్తపూరము మాంసకర్దమంబుమలసెఁ గంకగృధ్రవక్షగోమాయుగణము
లెగసె నట్టలు భీరులు సొగయ ఘోరదారుణం బగు నా ప్రవిదారణమున. ౯౮

ఆ॥ వారు వీ రనంగ వలనులేక విభిన్నపాణిపాదశిరులు భగ్నకాయు
లగుచుఁ బడిరి యోధు లందు నింకను దుర్నివారకాలయోగవశ్యు లగుచు. ౯౯

ఆ॥ గ్రుడ్లు మిడుకరించి కోల్పోక గాంచుచు నున్నయాతఁ డొకఁబులుంకఁ గడమ
పొలసు మేఁతరులనుఁ బొలమార్చి భంజించి రగచరు ల్పవీణు లగుచుఁ దొడరి.

మ॥ భయవిభ్రాంతుల హన్యమానుల హతప్రారంభసంరంభులన్
నయ మొప్పారఁగ స్వీయులం బగఱ సన్నాహంబులం గాంచి యే
మయినం బో యవుఁగాత మం చసురసైన్యాధ్యక్షు పెన్నివ్వక
ల్బయ లెక్కంగను లెట్టసేసి యెదిరెన్ ప్లావంగమశ్రేణిపై. ౯౯

ఆ॥ ధనువుమండలమునఁ దద్దయుఁ బొడమెడు శరకరములు దెసలఁ జాలుకొనఁగ
వాఁడు నడిమిప్రొద్దు వేఁడివెలుం గయి వెలిఁగెఁ గపిబలంబు విహ్వలింప. ౧౦౦

తే॥ కంకపత్రంబులు నజిహ్మగములు నైన ప్రదరములను విదారించి పొదులుపొదులు
గాఁగ నిగుడించి యవ్వాఁడు కపివరేణ్యు బలగ మంతయుఁ జీకాకుపడి తలంగ.

క॥ ఏపుసెడ నలఁచు నసురుని కోపు సహింపంగలేక గుంటుపడుచు మా
ప్రాపుగదే యని యంగదు దాపున నొదిఁగి రగచరులు దయమానదృశా.

ఆ॥ ప్రజలఁ బాలనమునఁ బ్రబలు ప్రజానాథు నట్టు లల్లవారి నాదరించి
యదరు వాపి బిట్టు పొదలు నల్క నరాతిఁ జూచెఁ దన్ను వాఁడు చూచుచుండ.

—♦ అంగదునిచే వజ్రదంష్ట్రుఁడు హతుండగుట ♦—

మ॥ కదియంబాఱెను దోన యగ్గలిక మై గాఢంగ రాకాసి దు
ర్మదుఁడై మత్తగజంబు బొబ్బమొకము న్మార్కొన్న చందానఁ దా
నదలింపు ల్గఁ దాఁకె నైంద్రితనయు న్వ్యాపాద మొప్పార నా
నద నంచుం జరియించి రయ్యిరువు రుద్యత్ప్రక్రియారంభులై. ౧౧౪

తే॥ తోమరముల మదేభంబుఁ దొలఁచినట్లు
శరము లొక వేయి మర్మదేశములఁ గ్రొచ్చె
వాలి యాశరుఁ డవ్వాలివరతనూజు
నెన్నక సముద్భటార్భటు లెసఁగుచుండ. ౧౧౫

ఆ॥ గుహరయ్యునిని దోఁగి సహాస్త్రేక్షణుం డాతఁ ద్రొక్క పెద్దభ్రమాని నూడఁబెట్టికి
వజ్రదంష్ట్రిపైని వైచె వాఁ డద్దాని భ్రదిలిపడ నొనర్చెఁ బృథుశరముల. ౧౦౬
క॥ ఆవిబుధవైరి ప్రక్రమ మావిక్రమనిరతుఁ డరసి యాహా లె మ్మని పెఁ
గ్గానం బోక్కఁడు నొప్పడఁగాఁ ద్రిప్పుచు వైచె నార్చెఁ గడలు చలింపన్.
ఆ॥ నచ్చుకొండఁ గాంచి వాఁడు లాఘవ మొప్ప
గద గొనుకండు గొంచు త్పాత్రతలమున
కుత్తికి నిలిచె వాజియుక్త మయ్యోగదంబు
యంతతోడ సంయుతాంత మయ్యె. ౧౦౮
క॥ కొండొకగిరి విపులము ద్రుమ మండితముఁ బెకల్చి యెత్తి మాగ్గని తల నా
ఖండలపౌత్రుఁడు త్రోచెను గండరగండఁడు ప్రతాపకలనాంచితుఁడై. ౧౦౯
ఆ॥ దాన రక్కసుండు తతశోణితోద్గారి యగుచు నూర్పు లెడల నవని వ్రాలె
గదయుఁ బ్రక్కతోడుగా దానిఁ గౌఁగిట నలముకొని విసంజ్ఞుఁ డగుచు గారి!
ఆ॥ అట ముహూర్తకాల మటు లుండి మైకంబు విచ్చి చనినఁ గ్రోధవివశుఁ డగుచు
నంగదుని యురంబునం గదఁ గరమునఁ బూన్చి పొడిచె దెసలు భోరుకొనఁగ.
ఉ॥ పోటు సహించి యుద్ధవిడిఁ బొల్చి సురారి గదన్ హరింప వాఁ
డోటమి లేక పైకొని నియుద్ధ మొనర్పఁగడంగె నిద్దరున్
సూటిగ నిల్చి మార్కొనిరి పొక్కుచు నెత్తురులు గ్రక్కుచుం గ్రుధం
బాటిలు దార్ఢ్య మబ్బురముపా లెడఁ గాంచెడువారి కబ్బఁగన్. ౧౧౨
ఆ॥ ఎడసి కదిసి పొడిచి యెగిచి వాలి కడంక నూపి బిట్టడంచి యేపుమాపి
పోరి రొండొరొండ్లఁ బొలియించు తలఁపుల వక్రబుధులఁ బోలి వార లపుడు.
పృథ్వి॥ ప్రహారజనితశ్రమాపలపనంబు లొప్పారఁగా
సహార్యవరధైర్యు లట్లడరి పోరు నాలో ననో
కహం బొకఁడు చర్మఖడ్గములఁ దాల్చెఁ గన్మాటి య
య్యహార్పతిసమప్రభుం డగచరేంద్రుఁ డత్యుద్ధతిన్. ౧౧౪
క॥ వాఁడును నట్టివ కొని తనుఁ బోఁడిమి మొగకొనుచు నుండఁ బొడుచుకొనిరి వె
న్కాడక యెడచూడక పెను సూడెదలం గ్రాల నైంద్రిసుతుఁ డాశరుఁడున్.
క॥ చిరకాల మట్లు కలనునఁ జరియించిరి చిత్రగతుల సమదుఃఖసుఖ
స్ఫురణాల నొప్పారిరి తత్పరిక్రమము లొలుపు నెఱపెఁ బద్మదళాక్షీ! ౧౧౬
తే॥ రక్తసిక్తవ్రణాంకసంరక్తతనులు వారు సంపుష్పితపలాశవరతరువు ల
నంగఁ బొల్చిరి జయకాంక్ష ననుచు వేడ్క నిర్దయప్రఘాతములకు నెలవుపడిరి.
క॥ అంతట నిరువురునుఁ బరిశ్రాంతుల మై యవనిఁబడిరి జానుతలము ల
మ్మంతున నూఁతలుగా సంక్రాంతానోన్యప్రహారఘటకృత్యమునన్. ౧౧౮

చ॥ ఒకనిముసంబులోఁ దెలివి నొంది హరీంద్రుఁడు దండతాడన
ప్రకరణరోషితం బయిన పన్నగముం బురుడించి లేచి పా
వకరుచులం గను ల్నెగడ వర్ణ్యగుణాంకితకింకిణీకముం
సుకృతము నైన ఖడ్గమును స్రుక్కక గైకొని నిశ్చితాత్ముఁడై. ౧౧౯

—♦ అంగదుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని వధించుట ♦—

ఆ॥ వజ్రదంష్ట్రుఁ డల్లె వఱలఁ బైకొని వాని విపులశిరము రోషనృత్తనేత్ర
మపుడె కోసె వ్రాలె విపులపై నది యట్టుఁ బాసి యవల నదియుఁ బడియె ననల!
మ॥ హతుఁడై కూలిన సైన్యనాథుఁ గని దేవారుల్ భయభ్రాంతులై
తతదైన్యాననన్రములై హరివరుల్ దమ్మొక్కటం దాడ్యమా
నత నొందింపఁగ మ్రొక్క వేల్పు పిలువన్ బ్రాపంచు లే దంచుఁ బ్ర
స్థితులై వ్రాలిరి లంకలోఁ బగతు ఱాక్షేపింప ఱేఁ డొల్లఁబోన్. ౧౨౧
ఉ॥ వజ్రధరప్రభావుఁ డలవాసవిసూనుఁడు వజ్రదంష్ట్రునిన్
వజ్రసమానసారు ననివార్యు సుర ల్వొగడంగ వృత్రునిన్
వజ్రియపోలెఁ బేర్చి నని వ్రచ్చి ప్లవంగమరత్నమాలకున్
వజ్రమణీంద్ర మై మెఱసె వారనిబీరము వన్నె కెక్కఁగాన్. ౧౨౨
తే॥ వాలిసుతుచే నిహతుఁ డైనవాఁడు వజ్ర
దంష్ట్రుఁ డనుమాట విని యుల్కి దశవదనుఁడు
తనబలాధ్యక్షుఁ గాంచి యిట్లనియె నాతఁ
డంజలిఘటించి యభిముఖుం డై వినంగ. ౧౨౩

—♦ రావణుఁడు స్వసైన్యు నకంపను యుద్ధమున కనుచుట ♦—

క॥ అనుపదమె తరలఁదగువా రనుపమవిక్రములు నటు దురాధర్షులు నా
మనయోధు లకంపనుఁ గొని ఘనుఁ డాతఁడె సర్వనేతగా నగుచుండన్. ౧౨౪
తే॥ ఎఱుఁగు నఖిలశస్త్రాస్త్రంబు లెదిరి నొంప
స్వీయులను మన్పఁ దెఱఁగు భాషింపఁ గలని
వలను లూహింప నేర్చినవాఁడు నాదు
భూతిఁ బెంప నా కృతి సమవేతుఁ డెపుడు. ౧౨౫
ఆ॥ సంగరం బటన్న జాడఁ జేనకు మూరగాఁగఁ బెరుఁగు నితఁడు గదిసినపుడె
రాముఁ దమ్ముఁ బ్లవగరాజు ముట్టి జయించునితరబలముగోల యెన్న నేల! ౧౨౬
క॥ అని యానతిసేసిన నది తనయానతి యగా చెఱింగి తరలె న్నతిఁ గూ
ర్చి ననుచు సుమహోల్లాసంబునఁ బొదలి యకంపనుండు భూధరతనయా! ౧౨౭

సీ॥ త్వరపెట్టె నానాప్రహరణుల భీమదర్శనుల భీమాక్షుల రాక్షసులను
మొనఁ బుంచెఁ గుండలమ్ముల జోడు వజ్రాంగిజోడు తోడుగఁ దోడుతోడ మెఱయ
నారోహణ మొనర్చె నఖిలసాధనముల సన్నద్ధమై యున్న స్యందనంబు
నిగుడించె నుచ్చైస్స్వనితనిస్వనంబుల మేఘమట్టిఁడ యగు మేను దనర
నెడలె బిరుదము ల్వీఁ డతివీరుఁ డనఁగ ఘనబలౌఘపుఁదరఁగలఁ గలసి యుష్ణ
రశ్మిగే జట్లు బలు తేజు రాజిలంగ గంపితారాతినివహుఁ డకంపనుండు. ౧౨౮
క॥ దేవాసురాహవముగా నావానిఁ జెరల్పనేర రమరవరులు న
ట్టే వెరవునన యకంపనుఁ డై వెలసెను వాఁడు సురవరార్చితచరణా! ౧౨౯
ఆ॥ ఆయుయుత్సుఁ డట్లు లరుదేర నూరక లేటమొగము వడియె ఘోటకౌఘ
మదరె వామనయన మానసంబు వివర్ణమయ్యె మాఱుపడె గళారవంబు. ౧౩౦
క॥ సుదినమె దుర్దినమయ్యెనుఁ గదిసె న్మారుతము రౌక్ష్యకలితం బగుచున్
వదరెను ఖగములు మృగములు ప్రదుష్టభీకరము లైన పలుకుంబడులన్. ౧౩౧
తే॥ ఉపచితస్కంధుఁ డగుట సింహోపమితుఁడుచాలువిక్రమనిరతి శార్దూలసముఁడు
లెక్కసేయఁ డుత్పాతము ల్మిక్కుటముగఁ గానఁబడెనేని ననివంకఁ గడఁగుఁగాని.

—♦ రెండవునాఁటియుద్ధము ♦—

క॥ సాగరము క్షుభిత మయ్యె మహాగమములు పాదు లెడగి యటు నిటు పడె ది
గ్భాగములు మ్రోసె దనుజుల యాగము లాగము లొనర్చునపుడు పురంధ్రీ!
క॥ ద్రుమశైలాయుధు లాహరి చమూపతులు యోధులును బ్రసక్తి న్వివిధ శ
స్త్రముల మగు నులివు దోడ్తో నమరిరి తలపడిరి యుద్ధ మతిరౌద్రముగన్. ౧౩౪
ఆ॥ అపుడు రామరావణార్థసమర్పిత దేహు లైన రెండుతెగలవారుఁ
బోరిరలఘుబలులు పోరిఁ బరస్పరవిజిఘాంస నెరయుచుండ ఘనరయమున.
క॥ వారని యారన మొదవెను, వా రని నొండురులఁ బొడుచువలనునఁ దఱుచై
వైరనివేశంబున నను వై రని వేల్పులకుఁ గూర్చు నామంత్రణ మై. ౧౩౬
సీ॥ క్రోధంబువెనిచిన కోల్ల ల నొండొండ నభిగర్జితంబు ల ట్లతిశయిల్లె
నరుణవర్ణం బయ్యె యవనిజంబు పరాగ మంతరాలం బెల్ల నాక్రమించెఁ
దెర నైచినటు లయ్యెఁ జెలిరఁగునఁ గడంగు కొండొక భూక్షోదమండలంబు
పాటలాటలు సందె పరఁగ నేయంకంబు గానరాదనుచు నిషాక్రాంతు లాడఁ
గపులు గపుల నఱుమఁగా రాక్షసులు రాక్షసులనె పొడువ నెన్నఁ జోద్య మనిరి
కాని చోద్య మొకఁడు గానరాదెట్లునుఁ గలిత సత్ప్రయోగగతులు వారు. ౧౩౭
క॥ భూ భర ముడుపందొడరిరి భూభవము రజంబు నట్లు పొడవడఁగింపం
గా భీకరి రక్తమయింగా భీమా!ఝరి నొకొండు గల్పించి రొగిన్. ౧౩౮

ఆ॥ క్రోధజనిత రక్తకూలంకష పరాగ మెత్తి వైచి వార్ధి నెనసి మొఱసె
బహుళకబంధములనుఁ బడఁద్రోచుకొని చను టెంత దానికప్పు డేణనయన! ౧౩౯

క॥ రంగస్థల మపు డొప్పెఁ దురంగముఖాంగప్లవంగరాక్షసకలనా
ప్రాంగణ మగుచుం గన్నారం గన్నా రవ్విబుధులు రభస మెసంగన్. ౧౪౦

ఉ॥ కొండలు తాలు మ్రాఁకులునుఁ గొంచు హరీంద్రు లతంద్రు లాగదా
మండలశక్తిముఖ్యముల మానుగఁ బూనుచు రాక్షసుల్ రణో
ద్దండులు బాహుదండముల దర్ప మెలర్పఁగఁ జేయఁ ద్రోయ నా
రెండురకాలవారు నయి రేఁగిరిపో గిరినందిని! యనిన్. ౧౪౧

తే॥ హరులు రాక్షసులం గొట్టి యడ రడంచి రట్లు రక్కసు లవ్వారి సలఁచి పేర్చి
రాహవము హవ మై పశుహననమునను బొనరె నవ్విధిసాధనంబులు దలిర్ప.

క॥ దారుణశస్త్రాస్త్రంబులఁ దారుడుగక పొడుచుచుండఁ దఱి రక్కసులన్
బోరునకుం బురికొల్పెం బో రుషితుఁ డకంపనుండు భూరితరముగన్. ౧౪౩

ఆ॥ ప్లవగు లూరకుండు పాటివారలఁటె మహాద్రుమాశ్మవితతు లరసి తెచ్చి
తవిలి పగఱ నటు విదారింత్రు తత్సాధనములు గొంద్రు వారి సమయఁజేయ.

—♦ మైందద్వివిదాదుల విజృంభణము ♦—

క॥ అంతకుమును నలకుముదులు నంతకసన్నిభులు మైందుఁ డల ద్వివిదుఁడు వి
క్రాంతు లయి సైన్యముఖమున నింత యనఁగరాని దర్ప మిరవుకొనంగన్. ౧౪౫

ఆ॥ రక్కసులనుఁ బొడివి రాపాడి రాపాడి విఱిచి విఱిచి చెట్లు విసరి విసరి
చక్కఁజేసి రేర్చి సంఘసంఘములుగా నాప్రతాపతపను లతిరయమున. ౧౪౬

క॥ వానరసత్త్వము లమ్మెయి నా నెఱిఁ దమవారి నులుము టారసి క్రోధం
బూనిన యాకృతి తానే కా నోపు ననంగ నయ్యకంపనుఁ డంతన్. ౧౪౭

ఆ॥ పరమకార్ముకంబుఁ బట్టి యాడించుచు వహ్నికుండ మనఁగ వదన మొప్ప
నల్లవారి తెఱఁగు నంతయుఁ దనయంత కెఱుకసేయువహ్నిన యిట్టు లనియె.

సీ॥ కాంచితే యెట్టు లలంచుచున్నారొ లంకౌకసులఁ గపుల్ బంకదక్కి
చట్లు గుట్టలు వైచి చర్లాటలాడంగ నేర్చినార మటంచు నేటుకొనిరి
బలియుర మని యొడ్లఁ బోటిసేయరు వీరు భీమకాయులు పెచ్చుపెరిఁగినారు
మద మడంచినఁ గాని మలఁగిపో రీనాఁటి దా పోర నాచూడ్కి కబ్బినారు
గాన సత్వరముగఁ గడపుము తే రంత లెగయువారినెల్ల నీక్షణంబె
పొల్చు బాణవహ్నిఁ బూర్ణాహుతిఁ బొనర్చి విజయలక్ష్మిఁ బేర్చి వెలయువాఁడ.

క॥ ఈసమరశ్లాఘుల నిపుడే సమయించెదను జూడు మింకఱ ననుచున్
జే సారించి విశిఖముల వేసారక విడువఁదొడఁగె విబుధస్తుత్యా. ౧౫౦

తే॥ ప్రజవనాశ్వంబులం బూన్పఁ బరఁగినట్టి రథముపై నుండి హరివీరరాజిఁ గదిసి
యాజిఁ జక్కాడఁదొడఁగె ననంతములుగ నిశితనిర్మోకశరఘను ల్నెఱి నిగిడ్చి.
ఆ॥ వాని నెదిరి నిల్చువారె లేరై రందుఁ బొడిచి గెలువఁ జిచ్చుఁ బూనువార
లెవ్వ రింక దెసల కెగసి పాఱంజూచి రలఁతిఁబోని తూపు లలముటయును.

—♦ ఉద్ధతుఁ డగు నకంపను హనుమంతుఁ డెదుర్కొనుట. ♦—

క॥ భంగపడి మృత్యుముఖమున సంగాతులువడుటఁ గాంచి సరభసుఁ డై స
ర్వాంగముల రోస మెగువ నభంగుఁడు హనుమ పఱతెంచెఁ బొ రెడలింపన్.
ఆ॥ అమ్మహాబలు న్మహాబలసంభూతు నాప్లవంగయూథపాగ్రగణ్యు
నాజివీరు లరసి యతిహృష్టు లై చుట్టి యెగసి యెగసి యాడి రిందువదన!
క॥ బలవంతుఁ బెరసి తారుం బలవంతుల యోదు రెంత పాలసు లైనన్
బలవంతుల కతిబల మగు బలమొదవఁగ నేమిచెప్ప బలవైరినుతా! ౧౫౬
తే॥ అటు లవస్థితుఁ డచలాభుఁ డైన హనుమఁ గని యకంపనుఁ డుద్ధతి గవియఁబాఱె
నొగి శరాసార మొదవించు నోజ మించు జన్య మొనరించు లీలఁ బర్జన్యుఁ బోల.
క॥ వైరి నిగుడ్చు శరప్లుతి తీరెన్నక తద్వధార్థధీవృత్తి మహో
త్స్వరపరపార మెనసెను సారబలుఁడు మారుతాత్మసంభవుఁ డలుకన్. ౧౫౮
తే॥ తనువుననుఁ జొచ్చనే నుచ్చిచనెన యేనియునుఁ దదీయాశుగాహతి కోర్వ టింపఁ
డాశుగాత్మజుఁ డాశరు నభిగమించె భూమికంపంబు నొడగూర్చి పొల్చు గతిని.
క॥ దీప్తిస్ఫురితుఁడు సుగ్రీవాప్తుం డరి సలముతఱి మహాతేజముతో
సప్తార్చిర్నిభుఁ డయ్యెను బ్రాప్తాశం బగుచు రూపు ప్రబల సురూపా! ౧౫౯
క॥ ఒకగిరిఁ బెకలించెను దా నకరణుఁ డను మాట యేటి కని యద్దానిం
బ్రకటముగఁ ద్రిప్పె నొకచే సకలాత్మని భక్తుఁ డాత్తసంరంభుం డై. ౧౬౦
క॥ పొరి దుమికె నకంపనుపైఁ బురందరుఁడు నముచిఁ బొడువఁబోయినగతి వాఁ
డరసెఁ దనయాత్ర మరనెలశరముల నమ్మహీధరమ్ముఁ జక్కాఁడె ధృతిన్.౧౬౧
ఆ॥ అటు విశీర్ణ మైన యాకొండ వైచి యగ్గలిక దర్పమునుఁ బ్రకాశిలంగ
దాని కన్న నుచ్ఛ్రితం బగు నశ్వకర్ణాఖ్య మగముఁ దూర్ణ మాక్రమించి. ౧౬౨
క॥ దానిఁ బెఱికి దెస లద్రువంగా నార్చుచుఁ ద్రిప్పు లిడుచుఁ గదనాంగణముం
బూనిక నగలించుచు బలు జానువులం దరులు గిరులుఁ జమరుచుఁ బెలుచన్.
ఆ॥ పదరి రథుల హాస్తిపకులఁ దౌరంగికులనుఁ బదాతులనుఁ దదనుపదముల
తోడ ననుపదంబె తూఁటాడఁదొడఁగె సంక్రుద్ధుఁ డగుచు ననిలుకొడుకు గడిమి.
ఆ॥ అట్లు చుట్టుకొనిన యాకారుచిచ్చులో మిడుకు మిడుత లగుచు మడియు తనదు
బలగములను గాంచి పఱతెంచె నంతకుండితఁడు నిజ మటంచు నెదఁ దలంచి.

క॥ ఆయోధవరుఁ డకంపనుఁ డాయోధనమునకు నిక్కి యార్చెఁ గడంకన్
బోయెం గ్రోధముత్రోవంబో యెదిరి జయింతు ననెడు బుద్ధి దివియఁగాన్.
క॥ పదునాలుగు నిశితము లగు ప్రదరముల విదారణములఁ బఱపి హనుమనిన్
బదరి ప్రభేదించె నసురుఁ డదె మూలం బయ్యె వాని యంతమున కుమా! ౧౬౭
తే॥ మఱియు శరవృష్టిఁ బఱఁగించె మహితు నతనిఁ
బాప రక్షోవరానీకపాలుఁ డడరి
హనువు దాఁకి చిఱుతనాఁడె యైంద్ర మశని
మొక్కవోయె నటంచు నమ్మోమెఱుఁగఁడు. ౧౬౮
మ॥ అలుఁగు ల్గాడఁ బ్రరూఢవృక్ష మగు నయ్యద్రీంద్ర మట్లొప్పెఁ జి
ప్పిలు నెత్తుర్ల వికాస్యశోకతరుసంస్ఫీతత్వముం గాంచె భా
సిలు భాసంపదతోడి రోసమున నిస్సీమం బధూమంబు నా
ప్రలయాగ్నిం బురుడించె వాఁడు భువనప్రారంభసంభావితా. ౧౬౯

—♦ హనుమంతుఁ డకంపనుఁ జంపుట ♦—

ఆ॥ ఉత్తమము మహీజ మొక్కఁ డుత్పాటించి యామహీజశోక మపనయింపఁ
బొడమినట్టి ఘనుఁడు భువి దెస ల్గంపింపఁ ద్రిప్పి యసుర శిరము ద్రెవ్వనేసె. ౧౭౦
క॥ వాతాత్మజకృతవృక్షాఘాతంబున వాఁడు గూలెఁ గదనక్షోణిన్
స్ఫీత మగు మేను నులియఁగ నాతత మరదంబు శిథిల మై రాలంగన్. ౧౭౧
క॥ క్షితికంపంబున ద్రుమముల గతిఁ గంపితు లైరి తా రకంపనుఁ డటు సం
హృతుఁ డౌట గని నరాదులు మతిఁ బాసిరి ప్రహరణముల మఱచిరి సురుచీ.
ఆ॥ కాందిశీకు లైరి కడల కమ్మెయి నసంకీర్ణు లైరి ముక్తకేశు లైరి
భజ్యమాను లైరి భ్రాంతు లై రసురులు స్విన్ను లైరి శ్వసితవితతు లైరి. ౧౭౩
క॥ వెనువంకఁ దిరిగిచూచుచు ఘనభయమునఁ దొట్రుపడుచుఁ గాల్నిల్వఁగ లే
కనుగతుల నగలఁ దిట్టుచు జని రిరవున కెట్టులెటులొ సారసనయనా! ౧౭౪
ఆ॥ పూజసేసి రెలమిఁ బొందిరి కపివరు లెల్ల రనుమఁ జేరి హితముఁగోరి
పొగడి రుల్లసిల్లి పొగడె నవ్వాఁడు మీ సాయ మెంతకైనఁ జాలు ననుచు.
క॥ జితకాశు లతిస్వరభృతి నతిహర్షోల్లాసు లగుచు నార్చిరి రణభూ
గతులం బగతుర నీడ్చిరి ప్రతినిహతుల జీవయుతుల ప్రాణవిరతులన్. ౧౭౬
క॥ బలి బలములతో గెల్చి ప్రబలు హరిఁ బురుడించి వఱలెఁ బరకాలు మహా
బలు సబలు నసురుఁ గూల్చి సుబలుఁడు మహాబలునిపట్టి బలరిపువంద్యా!
శా॥ వీరశ్రీఁ దనరారు మారుతి ననిర్వేదుం బ్రశంసించి రి
శూరుం బోలునె యొం డటంచు సుర లాచోద్యంబునం బొంగుచున్

ధీరుం డారఘునేత లక్ష్మణుఁడు సన్మిత్రుండు సుగ్రీవుఁడున్
సారోదారుఁడు దైత్యనాథుఁడును బ్రస్తావించి రస్త్రౌఘులై. ౧౭౮
ఆ॥ కదనరంగమున నకంపనుం డీల్గిన వార్త వినియె దనుజవల్లభుండు
గాంచె సచివవరులఁ గడుదైన్యము మొగాన వ్రేలుకాడఁ దలఁకు విధముతోడ.

—◆ అకంపనమరణదుఃఖితుఁడైన రావణుఁడు పురిం దిరుగుచుఁ బ్రహస్తున కానయిడుట ◆—

ఉ॥ ఒక్క ముహూర్త మేమనుచునో మదిలోఁ గదియించి యెంచి యా
యక్కఱ గల్గు చుట్టముల కందఱకు న్వినిపించి తోడనే
రక్కసిఱేఁడు నల్గడల రాణువ లారయఁబోయెఁ బ్రాహ్ణమం
దిక్కులు గాంచుచుం దిరిగె నిక్కము చక్కటి కెక్కు వృత్తితోన్. ౧౮౦
ఆ॥ అట్టి వైభవంబు లందిన యాపురి ముట్టికోలుఁ గాంచి మొక్కవోవు
గతి దలంచి యలుక గారింపఁ దత్కాల మాప్రహస్తుతోడ ననియె నిట్లు.
ఉ॥ యుద్ధవిశారదుండవు నయోల్లసితుండవు నీ వెఱుంగవే
బద్ధయ కాఁగ నిప్పురి విపాశ నొసర్పఁగ నేర్చువారి నీ
బుద్ధిఁ దలంపు మొం డెదియుఁ బోలదపో యరిమర్దనంబె సం
బద్ధము గాన నీవెఱినిఁ బన్నుము పన్నుగ నర్థ మింకిటన్. ౧౮౨
క॥ నేనో ఘటకర్ణుఁడో నాసేనాపతి వీవొ యింద్రజిత్తో నికుంభుం
డో నేఁటిభార మింతయుఁ బూనఁగ నగువార మిట్లు బుద్ధిఁ దలంపన్. ౧౮౩
ఆ॥ కాన నట్టినీవు కదలుము ప్రబల మహాబలముఁ గొంచు విజయపట్ట మొనయఁ
గొమ్మమెకము లెచట గొనకొందు రచ్చటు నందు నీప్రతాప మతిశయిల్ల. ౧౮౪
క॥ నీనిర్యాణంబున న వ్వానరవాహిని స్వతశ్చపల చపలత్వం
బానెఱిఁ గాంచదె నిను నీతో నార్వ లెసంగనడరు ధూర్వహులఁ గనన్. ౧౮౫
క॥ తరళు లవినీతు లవ్వానరు లిభములు ననుచు సింహనాదము నల్లే
సరభసుఁడవైన నీవిస్ఫురితార్భటి నొచ్చి యింకఁ బొడవుపడుదురే. ౧౮౬
ఆ॥ బలము సెదరి నిల్వఁ బట్టులేక సుమిత్ర కొడుకుతోడ రామకువలయేశుఁ
డపుడె నీకరమున కందు నెవ్వా రటఁ బొంగి కొల్తలకుఁ గడంగువారె ౧౮౭
ఆ॥ యుద్ధ మొనరఁ జేసి యాడుటో నిల్చుటో శ్రేయ మూరకుండి చెడుట మేలు
గాదు నామతంబు గద యిట్లు నీతలం పిదియొ వేఱొ యన్వయించి యిడుము.

—◆ ప్రహస్తుఁడు రేనితోఁ దగుమాటలాడి యాయత్తుఁ డగుట ◆—

క॥ అని రక్షోవిభుఁ డడిగిన ననుపమజవసత్త్వుఁ డిట్టు లనియెఁ బ్రహస్తుం
డనుపద మసురేంద్రునితో దనుజగురుఁడు పలుకుచొప్ప దార్కొనుచుండన్.

మ॥ కుశలు ల్మంత్రులు నీవు నేనుఁ దొలుతం గూడంగ నై మంత్రముల్
విశదంబుం బొనరించినారమకదా వేయేల యావేళఁ బ
న్వశము ల్త్వాల్పడలేదొ నేఁటికొనమో పారంబుఁ గన్గొంట గా
కశమంబొప్పునె యిప్పుడొండు మదిఁ జక్కం గూర్చునే యింకిటన్. ౧౯౦

ఆ॥ సీత నొసఁగి సంధి సేయుట మే లంచు నట్లుగాక యున్న నరుల ముట్టి
పడుట నిజ మటంచు భావించితిని నాఁడు ప్రథితు లట్లె నేర్చి పలికినారు. ౧౯౧

క॥ అదె దృష్టం బయ్యెను నేఁడది యిది యని యెన్న నేల యలఁతిపడక యా
నదనునఁ బొడిచిన గెలుపో సదమలపరలోకగతికిఁ జనుటో యొప్పున్. ౧౯౨

శా॥ నీచేఁ బూజల దానమానముల నున్నీతంబులం గొంటి బల్
సాచివ్యంబున నుంటి మంటి కృతులం జాల్కొంచు మేల్కొంచు ని
ప్డీచారిత్రము చొప్పడంగ హిత మా నెట్టట్టులేకాక యొం
డొ చీ కెంచెడువాఁడనే మదిని మద్యాథార్థ్య మూహింపవే. ౧౯౩

ఆ॥ పుత్రదారధనవిభూషణవిభవము ల్వీడినాఁడ మేలి వెర నెఱింగి
వేల్తు జీవితంబు విధియుక్తముగ రణవేదిఁ దావకార్థవృత్తి నెగడి. ౧౯౪

క॥ అని పలికి వాహినీపతి తనయోధుల యూథపతులఁ దద్దయు వేడ్కం
గని సమకూర్పుడు బలముల ననితరముల కాఁగ నింక ననికిం దరలన్. ౧౯౫

ఆ॥ నగచరౌఘ మెల్ల నాదుబాణాశని వేగనిహతి నుసులు వీడి వ్రాల
మలవి పొలసు లొరసి మాంసాదములు పక్షు లెదలఁ దృప్తి మించి పొదలుఁగాత.

మ॥ అని సేనాపతి యాజ్ఞ సేయఁగ బలాధ్యక్షు ల్ససంరంభు లై
చని సంగ్రామబలౌఘముల్ దొరసి నిష్క్రాంతం బొనర్పంగ నై
రి నిమేషంబున లంక వన్యగజముల్ రెమ్మంగ నెట్టట్టు లా
దనుజు ల్సాస్త్రులు గ్రమ్మ సంకులయ కా దర్శింపనయ్యెం బొరిన్. ౧౯౭

ఉ॥ వేలిమి వేల్చువారు పృథివీసురులం గని మ్రొక్కువారు మే
ల్పూలును దండలుం గొని యపూర్వజపప్రణిధానము ల్తగం
బోలఁగఁ దాల్చువారు బలిపూజలవంక మెలంగువారు నై
రాలలి లంకలోఁ గలుగు నందఱుఁ దొందరపాటునన్ సఖీ! ౧౯౮

క॥ హవిరాజ్యహోమగంధము లవిరళముగఁ దాల్చి యనిలుఁ డంతట వీచెన్
వివర మొనరించె రక్షఃప్రవరప్రస్థానరభసపద్ధతి నదియున్. ౧౯౯

ఆ॥ పేర్చి విండ్లు దొనలు వివిధాయుధంబులు పొల్చుజోళ్లు మేలి బొమిడికములుఁ
దాల్చి సత్వరముగఁ దరలిరి రావణుఁ గాంచి రాప్రహస్తుఁ గలుసుకొనిరి ౨౦౦

క॥ ఆరాక్షసు లందఱు దగువారువములఁ దేర్ల సమదవారణముల న
ధ్యారోహించిరి ప్రస్థానారంభము దెలుప భేరు లత్తఱి మొరసెన్. ౨౦౧

సీ॥ నిఖిలదివ్యవిమానినివహంబు దులకించు శ్రీల సంచున ధిక్కరించునదియు
రవిచంద్రమండలారంభకంబుల నిజసర్జనం బను వార్తఁ జాటునదియు
నాడిసిసఁ దిరుగ దీయురగధ్వజము చక్క దిలకింపరాదంచుఁ దెలుపునదియు
రెక్కలు గల నంచు నిక్కకు మోగరుడీ! యనుతేజీల నెనయునదియు
సజ్జకల్పితంబు సకలార్థసమవేత మలఘుయంత్రచోదనాన్వితంబు
భీషణారవంబు పృథులంబు నౌ రథమెక్కె నయ్యమాత్యుఁ డిను ననుజ్ఞ. ౨౦౨
క॥ లంక విడిచి వాఁడు నిరాతంకుం డై బయలుదేరు తఱి మ్రోసె నెఱా
సంకటలు డక్కలు బూరా లింకం దగునవియుదిక్కు లెక్కం బెలుచన్. ౨౦౩
ఆ॥ బలము ప్రబల మతని బలిసి యార్చుచు రాఁగ నదియు నిదియు నొక్కఁ డై తనర్చె
దెసలు ఘూర్ణిలంగ దివ మబ్ధి నెరయంగ నగుచుఁ బ్రలయఘనఘనారవమున.
వ॥ భీమపరాక్రములు మహాకాయులు నగు నరాంతకకుంభహనుమహానాదసమున్నతు
లను నలువురు మానిసిదిండి మన్నెకాండ్రు తనదుమన్ననల విన్ననువుఁ గాంచు
వారగు వైరి పేరన్నంత బేరలుక మూరకుం బాఱగా సాఁగువార లాసర్వసేనా
ధీశుం బరివారించి రయ్యవసరంబున. ౨౦౪
క॥ సన్నద్ధకంకటము సంపన్నం బిభయూథనిభము బలతేజస్సా
రోన్నతము నౌ బలముఁ గొని పన్నుగఁ బురి వెడలె నతఁడు ప్రాగ్ద్వారమునన్.
ఆ॥ సాగరౌఘ ముబికి చనుదెంచెడు నటంచు నెదిరి బలమువార లెన్నుచుండఁ
గదిసె వాఁడు ప్రలయకాలాంతకయముండు నాఁగ నాగనాసికాగురూరు!
క॥ ఘననిర్యాణస్తనితం బనంతరం బగుచు స్వీయ మనుగజనము న
ల్లెనయఁగ లంకం గల భూతనివహ మార్తస్వరములఁ దద్ద నిగిడ్చెన్. ౨౦౭
ఆ॥ మొగిలులేని మిన్ను మొగకొని మాంసాస్రభోజి పక్షిరాజి భోరుకొనుచుఁ
జుట్టె నాజి రథముచుట్టు నపక్రమమున నె యసుర చేటు మూఁడు టనుచు.
ఉ॥ నక్కలు నోళ్ళ మంటలు ఘనంబుగ వెళ్వడఁ గూసె నుల్క లా
చక్కటి మిన్నునం బొడమి చాల్పుగ వ్రాలె సమీరవిక్రమం
బెక్కటి కర్కశంబనుచు నెన్నఁగ దోఁచెఁ బరస్పరాగ్రహం
బెక్కుడుగా సిరు ల్దిరల నేర్పడె నాగ్రహమండలంబునన్. ౨౧౦
మ॥ ఖరనిర్ఘోషములన్ సురారిపయి మేఘంబు ల్పరాళించుచున్
గురిసెన్ రక్తముఁ దత్పురస్సరులపైఁ గోకొల్లఁగాఁ జల్లె న
ట్లురుగృధ్రం బొకఁడుత్తరేతరముఖం బొప్పన్ ధ్వజాగ్రంబునం
దిరవొందెం బరిపార్శ్వకర్షణకృతి స్థేమస్థితి న్దెల్పుచున్. ౨౧౧
ఆ॥ తలఁకఁ డాజిఁ జొచ్చి తద్దయు నేర్చిన వాఁడు తురగవిద్య వంశగతయ
కాఁగ నదియు వెలసె ఘనుఁ డట్లు పేర్చినయంత చేతికోల యవనిఁ బడియె.

క॥ మొగ్గతిలంబడెఁ దేజీ లుగ్గులుఁ బెక్కులు ఘటిల్లె నొగి యానజ మై
దృగ్గత మమరదురాపము నగ్గలమును నైన తేజ మడఁగె న్గడెలోన్. ౨౦౩
ఆ॥ వెల్లఁబోయి యెల్ల విధి నేర్చుఁగాత నుంచదనునందు ధైర్య మధికమించి
యభిగమించె వానరాధీశు వాహిని ఖ్యాతపౌరుషుఁడు ప్రహస్తుఁ డడరి. ౨౦౪

—♦ ప్రహస్త సైన్యము రామ సైన్యము నెదుర్కొనుట ♦—

క॥ అదిఁ గని ప్లవంగయోధులు సుదినం బిది యనుచు మేలు సూచుచుఁ దరువుల్
పదిలము లగు శిలలుం గొని పదరి యెదుర్కొని రధీతపవనవిఖ్యాతు లై. ౨౦౫
తే॥ అట్టు లిరువాఁగువారు ననంతవేగు లప్రమేయోరుతేజులు నగుచు నొంట
నార్చు నార్పు లాహూతులు నడరి పెచ్చు పెరిఁగ దివిఁ బ్రాఁకె నల్గడ ల్భేదిలంగ.
క॥ ఆహరిసేనం జొరఁబడె నోహటిలక శలభ మగ్గి నొలయుగతిన్ బ్ర
త్యూహము లెన్నక మిన్నక సాహస మొనగూర్చినట్టి సంరంభమునన్. ౨౦౭

—♦ రామ విభీషణుల ప్రశ్నోత్తరములు ♦—

ఆ॥ లంకలోననుండి లావరి యొకరుండు వెడలుచున్న వాఁడు విపులతేజుఁ
డనఁగ నరసి యెంచి యవ్విభీషణుఁ గాంచి యరినిహంత రాముఁ డలఁతి నగుచు.
క॥ ఎవఁ డతఁడు మహాకాయుఁడు జవనుఁడు కపిసేనవంక సరభసుఁ డై పో
దివురుచునున్నాఁ డాతనిదవు తెఱఁ గేర్పడఁగఁ దెలుప నవు నీ కనినన్. ౨౦౯
క॥ మన్నాథ ! జగన్నాథా ! సన్నుతగుణధామ ! యతఁడు సకలానీకం
బున్నతిఁ బాలించెడువాఁ డెన్నఁదగిన మంత్రి విభున కెంతయుఁ గూర్చున్. ౨౧౦
ఆ॥ మూడుపాళ్ళబలము మొనసికొల్వఁగఁ జేర్చు వీర్యవంతుఁ డస్త్రవిదుఁడు శూరుఁ
డలబలంబు సేయు నరిబలంబులఁ గన్నఁ బలుదురంబులందుఁ బడసె నసము. ౨౧౧
క॥ ఈతఁడు ప్రహస్తసంజ్ఞం దాత వెరయఁ గాంచినాఁడు తతరోషుఁడు క్రూ
ర్యాతతుఁడు దుష్టబుద్ధిసమేతుఁడు పతి దలఁచు కృతి సమృద్ధి ఘటించున్. ౨౧౨
ఆ॥ ఇతఁడు దెగెనయేని నెల్లబలంబులుఁ బఱచు దొరయు విన్నఁబాటుఁ గాంచు
నీవు దలఁచినంత నెగడుగా కెవ రేమి సేయువారు మహితచిత్ప్రకాశ ! ౨౧౩
క॥ అని తెలిపె నటు ప్రహస్తుండని మొనఁ జొరఁబాఱి గర్జ లడరం దనవా
రిని బెరసి బరవసము సేసె నవాక్రమణంబు పగఱ సిలుగులఁ బెట్టన్. ౨౧౪
క॥ బల్లిదులు పెద్దకత్తులు బల్లెము లలుఁగులును విండ్లు బహుకరణములుం
గొల్లలుగాఁ గొని యడరిరి భల్లప్లవగాఢ్యసేనపై గుము రగుచున్. ౨౧౫
క॥ అవ్వానరవాహినియుం దవ్వుల నవ్వారిఁ గాంచి తలపడెఁ దలఁచున్
నొవ్వ నని లేక ప్రమాఁకులు నవ్వాటున శిలలుఁ గొంచు నఱిముఱి నెఱయన్.

క॥ బండారులఁ బొడుచువారల దుండగ మెన్నంగనయ్యెఁ దొలితాఁకున ని
ట్లుండవలనదే మగఁటిమి బండారం బనెదు సురల పలుకుంబడుచుల్. ౨౨౭
ఆ॥ అస్త్రవృష్టి నెరసె నటు లక్ష్మవృష్టియు నోరసెఁ గ్రోఁతిమూఁక నుక్కుమడఁతు
మనుచు నసురబలము లవ్వానిఁ దెగటార్తు మనుచు హరిబలములు నడర నపుడు.
సీ॥ శూలము ల్గ్రొన్వంగ గ్రుక్క ద్రావెడువారు పరమాయుధము లంటఁ బరియువారు
పరిఘప్రహరణాప్తిఁ బరిపరు లగువారు గండ్రగొడ్డళ్ళఁ జెక్కు లగువారుఁ
బ్రాసప్రసృతి నిరుచ్ఛ్వాసులై పడువా రిషుస్రోతులై బిట్టు సోలయువారు
ఖడ్గధారల ద్విప్రకారు లయ్యెడువారు గదలఁ గ్రక్కదల మ్రొగ్గతిలువారు
వైరి కపులు వారు వైరుల నమ్మోయి వరశిలాతరుప్రవర్షణముల
వజ్రముష్టిహతుల నచ్చి చూర్ణించి నల్లల నెడల్చి నేలఁ గలిపి రపుడు. ౨౨౯
ఆ॥ కండ్లు నగులఁ బండ్లు గదల గాలుం జేతులూడ మస్తకములు వీడ నుభయ
పక్షీయు లెగసిపడి రందు నిందు బిట్టార్తసింహరవము లతిశయిల్లె. ౨౩౦
క॥ కన్నులు దెఱచి వితాకుగఁ బన్నుచుఁ దెరలుచుఁ దిరమ్ముపడుచుఁ బయిం గ్రో
ధోన్నతిమై నగయుచు నపు డన్నిరృతులుఁ గపులుఁ బోరి రభయత వెలయన్.

—♦ సుగ్రీవసామంతులు ప్రహస్తసచివుల నలువుర వధించి విజృంభించుట ♦—

క॥ నలువురు ప్రహస్తసచివులు నలి నలిసేయంగడంగినా రని హరివీ
రులఁ దులకించు మగఁటిమిన్ జలమున నుబ్బున జయప్రచారాసక్తిన్. ౨౩౨
తే॥ ఆచతుష్కంబున నరాంతకాఖ్యు ముట్టి
యచలశృంగాహతిఁ దెరల్చి యంతకాల
యమున కనిచెను ద్వివిదుండు సమయ మరసి
యమరు లౌ సౌ ననంగ హర్షము వొసంగ. ౨౩౩
క॥ అది గని దుర్ముఖసంజ్ఞుఁడు విదితుఁడు హరివర్యుఁ డెగిచి వెలయుము సఖుతో
నదనున ననుచుఁ దలాహతి మదమడఁచె సమున్నతుం బ్రమథితుఁడు గాఁగన్.
ఆ॥ జాంబవంతుఁ డడరి శైలాభ యగు శిలయెత్తి తనదు తేజ మెసకమెసఁగ
నైనఁ బేసురంబు వగుల మహానాదుఁ డపుడె శమనుపురము నధిగమించె. ౨౩౫
క॥ తారుఁడు కుంభహనుని తలఁ దీరగు వృక్షమున మోఁదఁ దెరలె నుసులు ల
వ్వైరి శరీరము వడియెను ధారుణిఁ గ్రక్కదల భూతధాత్రీధరజా!. ౨౩౬
క॥ ఆకర్మం బోర్వక లంకౌకస్సేనాధిపతి ప్రహస్తుఁడు జవ మ
ప్రాకృత మై తనరార వనౌకసులం దాఁకె సరథుఁ డై సాయుధుఁ డై. ౨౩౭
క॥ ఆసమయము సంవర్తముగా సంక్షుభితార్ణవప్రకాండం బన నా
నాసైన్యయుగలమున దెస లాసంజితములుగఁ దోఁచె నారవ మొకటన్. ౨౩౮

వ॥ ప్రశస్తహస్తలాఘవుం డగు నా ప్రహస్తుం డలిగి యప్పరమాహవంబునం జెల రేఁగి యమోఘం బగు శరౌఘంబున వానరబలంబులం బీడింప సంపసను సేర్చిన వా రెల్ల రాక్షసదలంబుల విదలింప నయ్యురువాఁగునం దొడరి నిహతు లై పడు వారి కళేబరంబులం బర్వతంబులం బఱచి నట్లైన యమ్మేదిని యతిఘోర యై కానంబడియు మాధవమాసంబునం బుష్పితం బగు పలాశవనంబుచేతనుం బలె రుధిరౌఘంబుచేఁ బ్రచ్ఛన్నయై తొంటియట్లు గానంబడని దయ్యె. హత వీరౌఘప్రతీరయు భగ్నవివిధాయుధోద్దామద్రుమయు శోణితపూరమహానీ యయు యమసాగరగామినియు యకృత్ప్లీహదుర్దమకర్దమయు వినికీర్ణాంత్ర శైవలయు విభిన్నకాయశిరోమీనయు నంగావయవశాద్వలయు గృధ్రహంస గణాకీర్ణయుఁ గంకసారసేవితయు మేదఃఫేనసంపూరితయు నార్తస్తనితనిస్వ నయుఁ గాపురుషదుస్తరయు నగు నారణభూమితరంగిణిని ఘనాపాయంబున స్వపదరజోధ్వస్త యగు సరసిని గజయూథపంబులుంబలె వలీముఖముఖ్యులు క్రవ్యాదవర్యులుం దాఁటంగ నౌ తలంపున బాటగొని పాటుపడుచుండు నయ్య వసరంబున. ౨౩౯

—♦ చెలరేఁగిన ప్రహస్తుని నీలుండు వారించుట ♦—

క॥ స్యందనగతుఁ డై శరనిష్యందమును సృజించు నా ప్రహస్తుం గని యి
ట్లందఱ ముంచెడు వీఁ డనిస్పందము నొందని ప్రయత్నసంభ్రమ మొప్పన్. ౨౪౦
క॥ నీలుఁడు ప్రావృడ్జలదవినీలుం డవ్వానిఁ దాఁక నెఱసెఁ బ్రబలు డై
యాలీల నడరు నభ్రమునోలిం గాలి యన నెదిరి యొరసె నసురయున్. ౨౪౧
మ॥ ధను వాకృష్ట మొనర్చి యాహవమునం దర్పం బెలర్ప న్నికృం
తనుఁ డా రాక్షససైన్యనాథుఁడు మహౌద్ధత్యంబునం బేర్చి నీ
లునిపై వే పరగించినట్టి యలుఁగుల్ రుష్టంబు లౌ సర్పముల్
నా నెక్కొల్లనె భూగతం బతని మేనం జొచ్చుచుం గ్రచ్చుచున్. ౨౪౨
తే॥ అట్లు శరపూర మెగువఁ ద న్నణఁచు నసుర
వాహినీంద్రునిఁ గపిబలవల్లభుండు
మోఁదె బలుమ్రాఁ నొకఁడు గొని మొక్కవోక
వాఁడు వాని నాశుగవృష్టి వాంచి ముంచె.
ఆ॥ బాణగణము లట్లు ప్రబలి ఘోరతరంబు లగుచు నాక్రమింప నగ్నిభవుఁడు
కాంచి యుడిగి గెడపఁ గా దటంచు సహించెఁ దనదుబలము క్షాంతిఁ దవిలి మెఱయ.
ఉ॥ పెల్లగు శారదంపుజడిఁ బెంపెసఁగంగఁ జొరంగ నై మొగం
బల్లన వాంచి కన్మొగిచి యానెడ కేగఁగడంగు మేలి గో

నల్లభ మట్లు లా పదగవర్షము నోర్చి కడంకఁ బేర్చి యా
బల్లిదుఁ డొక్క బల్లుగుపుఁ బట్టి పెకల్చి విదిర్చికొం చొగిన్. ౨౮౯

ఆ॥ వాసిఁ జేర నరిగి నరరథాశ్వముల మనోజవముల నుగ్గునూచ మగుచుఁ
బోవ నడఁచి మించుచేనఁ బైకొని తచ్ఛరాన మొడిచి విఱిచి యార్చె నపుడు.

తే॥ ధనువు సెడ గత్యతతి గూలఁ దగినపరికరంబు సేర్చుకొనఁగనీ కరాతి వేఁప
నెట్టకేలకు నొడుపున్న గిట్ట ముసల మొకఁడు గొని స్యందనము వీడి యుటికె నసుర.

ఆ॥ ఉభయపాపవహీనగ్రదు లుద్దాము లై యొండొరులను దాఁకి వైరరూఢు లగుచుఁ
బోడుచుకొనిరి జనము పొగడొంద సింహశార్దూలసంప్రయోగలీల లొప్ప.

తే॥ శాతదంష్ట్రిలఁ గ్రొచ్చుచు సతజదగ్ధగాత్రు లగుచుఁ గపాయితనేత్రు లగుచుఁ
బెరసి విసువ గనము లేని పెనఁకువల మెలంగి రవ్వారు జయకాంక్ష లావుఁ బెనుప.

క॥ పేరసినవారే తగు తీరునమనువారె యెల్లదెలిసినవారే
వారగువుసఁ బోగఁగఁ గనువారికి సబ్బంబు వొడమె వరమునివంద్యా. ౨౯౦

క॥ పొరసి యలుకకె మెయిన్ మదవారణముల యట్లు దొడరి వరకరకృతదు
ర్వారాఘాతంబుల ననిసి రానల నెరపి రఖిలవందితచరణా. ౨౯౧

క॥ వాలుకిచిపుష్టిఁ గడుకొని నీలుని ఫాలమునఁ బొడిచె నిర్వాణమునం
బో లావఁగ నని ముసలముచే లావరి యసురుఁ డెదిరి చేడ్పా టొందన్. ౨౯౨

ఉ॥ నెత్తురులొల్క నల్కపయి నీలుఁడు శోణితదిగ్ధగాత్రసం
నత్తిఁ దనర్చి గుక్కఘనసాలము వే పెకలించి తెచ్చి యా
యుత్తక చొప్పడన్ గదిసి యాశరపర్యు నురంబు దాఁకఁగా
నత్తఱిఁ ద్రిప్పివైచె నది యాటడి పోన నొనర్చె నాతఁడున్. ౨౯౩

శా॥ దానం దీవ్ర మమర్ష ముప్పతిల నౌద్ధత్యంబునం బేర్చి వే
గానూనుఁ డనలాభ నొక్క శిల నొయ్యం దాల్చినం దొంటి దు
ర్మానం బాసతిసేయ నమ్ముసల మమ్మాంసాశి తాఁ గొంచు నా
పై నొ ప్పెన్న కెదిర్చి తాఁకె జయలాభశ్రీప్రలోభంబునన్. ౨౯౪

—◆ కపిసేనాపతి రాక్షససేనాపతిం జక్కాడుట ◆—

ఆ॥ ముసల మనిన మదికిఁ గిసలంబుగాఁ బొడ వెత్తి గ్రావ మతని నెత్తిమీఁద
వైచెఁ గపివరుండు పలువ్రక్కలుగఁ దలవగుల రాక్షసుండు వసుధఁ గూలె.

క॥ వసివాటున మొదలు వెగం బసచెడి పడు పాదపంబు పగిది నసురుఁ డ
ట్లసు తెడలి వ్రాల సిరి నెఱియుసి సత్త్వము నప్పుడపుడె యుడివోనయ్యెన్.

ఆ॥ శిరము మేను నటు విశీర్ణంబుగాఁ దొట్టు రుధిరపూర మపుడు రూఢమయ్యె
ధాతురాగయుతము తద్ధరాధరమున ప్రస్రవణ మనంగఁ బద్మనయన ! ౨౯౭

ఉ॥ నీలునిచేఁ బ్రహస్తుఁ డటు నీల్గ నకంప్యము తద్బలం బాగిన్
జాలఁ గలంగి లంకకయి. సాగెఁ దలంబున నిల్వలేక వా
ర్జాలము సేతుబంధ మవసన్నము గాఁగఁ దొరంగుచాడ్పునన్
బోలఁగ శోకసాగరము పొందెను పొందిక గానిపింపఁగన్. ౨౫౮
ఆ॥ ఒడయఁ డెడయఁ బ్రశమితోద్యమ హతశేషసేన ముందు వెనుక గాన కరిగి
చిన్నవోయి సన్నసెడి మూఁగ యై నిల్చె దానవాధినాథు దరినిఁ జేరి. ౨౫౯
శా॥ నీలుం డట్లు జయంబుఁ గాంచి బల మున్నీతంబ పో విద్విష
త్కాలుం డితఁ డటంచు స్వీయకృతిఁ బ్రస్తావంబులం బన్నువా
రాలో నేర్పడ రాము లక్ష్మణయుతు న్వ్యాసక్తిమైఁ జేరి త
త్పాలింబాప్తిఁ బ్రహృష్టరూపుఁ డనఁగా సయ్యెం గదంబప్రియా. ౨౬౦
వ॥ అంత

—♦ ప్రహస్తమృతికి వనరి రావణుఁడు స్వయముగ రణమునకు నడచుట ♦—

ఆ॥ అట్లు తన్నుఁ జెరసి యరచెడ్డ సైన్యంబు వెఱచి వెల్లమోము నెట్టి గట్టి
లేని పలుకుఁబడిని సేనాధిపతి వహ్ని సూనుచేతఁ బడిసనో ప్పనుటయు. ౨౬౧
ఉ॥ ఏయది తావొ శోకమున కేయెడ రోసము నేటుసేసెనో
పాయనిజంట యిర్కటము పాలయి నిర్జరపాలవైరి హా
హా యని యోధపుంగవుల నందఱఁ గన్గొని కన్గొన ల్భొరిం
దోయము విస్ఫులింగములుఁ దోయము వెల్వడఁ జేయ నిట్లనున్. ౨౬౩
ఆ॥ చుల్కఁజూడఁ జనునె సూడెంచు నవ్వాని నింకఁ దనదుబలఁగ మొగచిపడఁగఁ
దెగి బలారిబలముఁ ద్రెంచిన నాసైన్యపాలు నెదిరి నేలపాలు సేయ. ౨౬౪
క॥ ఒక్కనిమాటయ కా దాదిక్కునకుం జనినవానిఁ ద్రిక్కొనసీ రిం
కెక్కుడిసారము బీరము ద్రుక్కెదరే యిట్లు సిల్లుసూపిన వారల్. ౨౬౫
ఆ॥ బలము లిట్లు చేటుపడె నొండు దలఁపకే యంతసేయఁజాలినట్టి నేన
పోవువాఁడ నద్భుతావహ మారణసిమ కరుల నొంప సిరి వరింప. ౨౬౬
తే॥ నేఁడె జొరఁబాఱి వానరానీక మట్లు రాము సహలక్ష్మణు దహింతు నేమ మొప్ప
మించు కాంతారముంబోలె మిడుకనీక మామకశరౌఘదీప్తాగ్నిమండలముల.
మ॥ అనుచుం గట్టడసేసి సన్నిహిత మత్యగ్నిప్రకాశంబు భా
నునికాశంబు విరాజమానము జవాన్యానోత్తమాశ్వంబు స్యం
దన మెక్కెన్ సురరాజశత్రుఁడు సముద్యచ్ఛంఖభేరీముఖ
ధ్వను లాస్ఫోటితసింహనాదములు భవ్యస్తవ్యము ల్మ్రోఁగఁగన్. ౨౬౮

క॥ బహుమానపురస్సరముగ బహుళము బలగమ్ము గొలువఁ బరఁగుచు నసురో
ద్వాహుఁడు వెడలె నాజికి దుర్వహరోషభరంబు దన్నివారణ నలుమన్. ౨౧౯
ఆ॥ కొండల న్మిగిల్చిఁ గూర్చుమేనులఁ బావకప్రదీప్తనేత్రకలన లోలయు
నురుబలాఢ్యు లగుచు నొప్పు మాంసాదులతోడ నడిచె ననికి దుష్టదమని! ౨౨౦
క॥ తత్తాదృగమర్షంబున సత్త్వాఢ్యుం డతఁడు ప్రలయసంరంభకలా
యుత్తుఁ డగు రుద్రుచాడ్పున సత్త్వామసవర్గ మెనసి యరిగెం దరుణీ. ౨౨౧
మ॥ సగరాజన్యకుమారి! తేజము మహోన్నత్యంబుఁ బెంపారఁగా
నగ రారాక్షసరాజరా జెడలి సన్నాహంబుతోఁ జేరనై
నగరాజాచలహస్త మూర్జిత ముదస్వత్తోయదారావ మె
న్నఁగరా దంచు దలంచుచుం గనియె మాన్యం బర్కభూసైన్యముల్. ౨౨౨

—◆ రాముఁడడుగ విభీషణుఁడు వచ్చుచున్న దానవుల తెఱఁగు తెలిఁగించుట ◆—

ఆ॥ అట్టుగోఁచు రాక్షసానీక మత్యంతచండిమంబు రామచంద్రుఁ డపుడు
సైన్యపరివృతుండు సశ్రీకుఁ డరసి విభీషణు న్నపత్నభీషణుఁ గని. ౨౨3
శా॥ నానారత్నపతాకికాధ్వజమహోన్నత్యంబు జీమూతనా
గానూనేభసమంచితం బఖిలశస్త్రాస్త్రోపలక్ష్యం బభీ
కానేకోద్భటయోధజుష్ట మమరేంద్రాక్షోభ్య మెవ్వాని దీ
సేనావారము దెల్పు మోప్రియసఖా సిద్ధంబు యుద్ధంబుగాన్. ౨౨౪
క॥ అని యడిగెడు రాముని గని యనుపమవిభుఁ డింద్రనిభుఁ డయారే యస ని
ట్టని సను గేంద్రుఁ డసికము నిర్విఘ్నయము బొసరఁజేయు వేడుక తనరన్. ౨౨౫
తే॥ కాంచితే రామ! మదగజస్కంధగతు మహాశరీరు నప్రోదితార్కాభవక్త్రుఁ
గంపితేభము స్తకుఁడు గాఁ గదలినాఁ డకంపనుఁడు సుమ్ము వీఁ డధికాంతు సుతుఁడు.
ఆ॥ సింహకేతనంబు చెంగలింపంగఁ జేరెక్కి నిక్కువాఁడె యింద్రజిత్తు
మదకరీంద్రుఁ బోల మలయుదంష్ట్రల మేననొప్పినాఁడు కొఱవిఁ ద్రిప్పినాఁడు.
క॥ అధికవిభుఁ డయ్యె నీతఁడు విధిలబ్ధవరప్రధానవిలసనమున నిం
ద్రధనుఃప్రకాశ మగు స్వీయధనుఃకాండముఁ గదల్చున న్నైతేఁ గంటే. ౨౨౮
శా॥ ఏవాఁ డస్తమహేంద్రవింధ్యగిరులం దెప్పాటఁ బాటిల్ల నా
కీవి న్నెక్కొనువాఁడో వీనిఁ గనుఁగొంటే వింతచాపం బతు
ల్యావేశం డయి కర్షణోచితగుణవ్యానద్ధరూపంబుగాఁ
గావింపన్ దొరఁకొన్నవాఁడు రథిముఖ్యాత్యాధ్యసత్త్వంబునన్. ౨౨౯
తే॥ వీఁడె యతికాయుఁ డధికవివృద్ధకాయుఁ డన్నిమాయలు లేకున్న నన్నకన్న
మిన్న యాఁగాని తీసిపోఁ డెన్నఁదగినబీరమునఁ జేతిమొలకువఁ బెనకువలను.

క॥ వేయితురగములఁ బూన్చిన దీయుద్భటభటుని యుగ్ర మీతనియెదురన్
జేయాడింపం జాలర పో యింద్రాదు లగు సురలుఁ బురుషోత్తంసా. ౨౮౦
ఆ॥ పొడుచుప్రొద్దుకాంతిఁ బురుడించు కన్నులరం గెసంగ హస్తిరాజ మెక్కి
ఘంట యులివు శ్రుతిగ గర్జిల్లుచున్న యాజోదు గండ డౌ మహోదరుండు.
తే॥ సంజకెంజాయ నొప్పారు శైల మట్టిదైన కాంచనచిత్రభాండాశ్వ మెక్కి
ప్రాస మంచద్వికాసంబు పరఁగఁ దగుఁ బిశాచసంజ్ఞఁ గులిశతుల్యజవుఁ డతండు.
క॥ నిశితము శూలముఁ గొని పరవిశసనమున కడరి యచలవిధము చలాభం
బశనిరయము వృష మెక్కెను యశస్వి యీతండు త్రిశిరుఁ డనవద్యగుణా.
తే॥ అతిపృథువ్యూఢము సుజాత మైన వక్షమొప్పు నొప్పారు జీమూతమో యనంగ
నాగకేతుండు ధనువు ధూనన మొనర్చు నల్లవాఁడె కుంభుండు మహానుభావ!
ఆ॥ సొరిది హేమవజ్రజుష్టంబు దీప్తంబు ధూమయుతము నైన దొడ్డపరిఘ
మొకఁడు దాల్చి వచ్చుచున్నాఁడు వాఁడె నికుంభుఁ డద్భుతాఘ్యఘోరరణుఁడు.
ఆ॥ కేతుభూతుఁ డితఁడు యాతుధానానీకమునకు మించు తేర్ల ననిచి శరశ
రాసనములు దాల్చి యడరు నవ్వారలు నరసురాంతకులు ననాథశరణ. ౨౮౬
క॥ నగశృంగయోధు లివ్వారగల్పఁజాలుదురు పగఱ నతిరథవర్యుల్
సుగములు గా రేనాఁడును సుగాయులుం గారు దేవసూదను లధిపా. ౨౮౭
క॥ ఇందఱఁ జేకొని నిన్ననిగ్రందుకొనఁగ నరుగుఁదెంచెఁ గాలాంతకుఁడే
యందఱ కైనను నీదగుచందము గనలేఁడు రాక్షసప్రభుఁ డలుకన్. ౨౮౮
శా॥ ఘోరవ్యాఘ్రమృగేంద్రవారణతరక్షుశ్వాపదోష్ట్రాశ్వము
ఖ్యాహూధాస్యులు ఘూర్ణితాక్షులునుఁ గా నొ రాక్షసు ల్గొల్వ వి
స్తారప్రాభవుఁ డల్లభూతగణము ల్దన్నొంట సేవింపఁగా
నారుద్రుం డెటు లట్లు దోఁచె సురదైన్యాపాది వ్యాపాది యై. ౨౯౦
సీ॥ అదె నిండు జాబిల్లి యనువున నును వెల్లజిగి నుల్లసిల్లెడు సిరుల గొడుగు
వేఁడివెలుంగునా వెలయుచున్నది లసన్మణికిరీటము స్వీయమహిమఁ బెనుపఁ
జలకుండలంబు లాజతకుఁ జాలినయవిజగడాలు జాల్కొల్పు జాడ నెగడి
భీమ మక్కాయంబు పెరిఁగెడు వింజంబునాఁ డాకిడినభంగి నాడఁదొడరి
తా మహేంద్రవైవస్వతదర్పహంత తామసుఁడు వాఁడె నీపయిఁ దామసమున
వచ్చినాఁడు జయంబు నీ కిచ్చువాఁడు రణమునం బ్రేరణమున నీరాణ నెఱయ.
క॥ సన్నాహ మిట్లు మెఱయఁగ నున్నత మౌ తేరిపైని నుండి వెలుఁగులం
బన్నుచు నున్నాఁ డలుగుల వెన్నుని వలకన్నుతోడి వెరవునఁ దిరమై ౨౯౨
ఆ॥ అని విభీషణుం డహర్పతితేజుం డరిందముండు వలుక శ్రీనివాస
భూతుఁ డతనితోడ నాతఱి నిట్లనెఁ దనదు వచనరచన తద్ద బొసఁగ. ౨౯3

సీ॥ దీప్తుండు గాఁ డెట్లు దేవారి రావణుం డఖిలరాక్షసనాథుఁ డనఁగ నెగడి
దొరకొను రశ్ముల దుష్ప్రేక్షుఁ డౌట నొండాదిత్యుఁ డన సందియంబు గలదె
యవయవసంస్థాన మరయ రాకున్న దిట్లధిక తేజఃపుంజ మావరింప
నిమ్మెయి మెఱయువాఁడే సురాసురవీరులం దొక్కరుఁడయేని ననవరతముఁ
గొలుచువారు గట్టుకొన లందుకొనువా రగల్పనేర్చువా రనల్పతేజు
లస్త్రశస్త్రవిదులు నై యున్నవార లాయోధనముల బిరుదు లొందినారు. ౨౯౪

మ॥ కలఁడే యిట్టిఁడు పాపకర్ములకుం గాకున్న మేకొన్నవాఁ
డలఘుప్రక్రమఁ డింతకుం దొడరి దీవ్యద్భూతము ల్పుట్టిరాఁ
జలముం బూనిన యంతకుం డనఁగ నై సంగ్రామరంగస్థలిం
గలయం జేర్చుచు కాని రిత్తచనఁ డేకాంతస్ఫురద్ధాముఁ డై. ౨౯౫

—◆ రాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుం డగుట ◆—

ఆ॥ నాదుదృష్టిపథమునకుఁ గోచరం బయినాఁడు దుష్టుఁ డెనసినాఁడ సుకృత
మే నిఁకం బలె మహీజాహరణజన్మక్రోధ మితనిపైనిఁ గొలుపువాఁడ. ౨౯౬

ఉ॥ ఒక్కట నిట్లు పల్కి పలు కొక్కఁడె బాటయు నొక్కఁడే శరం
బొక్కఁడె చాప మొక్కఁడె యహో రఘువీరున కంచు వేల్పు లా
నొక్కపుబీరముం గనుచుఁ జొక్కన యంగశరాసనంబునన్
జక్కఁగఁ గూర్చె నొక్కఁడు ప్రశస్తము బాణము రాముఁ డత్తఱిన్. ౨౯౭

క॥ అమ్మెయి సన్నద్ధుం డై యిమ్మెసలారంగ నిల్చె నినకులజుఁడు తో
సౌమిత్రియంత లా నితఁ డమ్మక చెల్ల యన ననుజుఁ డటు దనరారెన్. ౨౯౮

శా॥ ఆరక్షోవిభుఁ డానలం గలను డాయంబోయి సైన్యంబు దు
ష్పారం బయ్యెడఁ గాంచి స్వీయము పరీవారంబు వీక్షించి యా
ఘోరా యం చెద నుంచి సంబలుల నొయ్యం బంచి యీ నెంచి దు
ర్వారుం డిట్లనె వారిదారవ మఖర్వస్ఫూర్తి వారించుచున్. ౨౯౯

ఉ॥ ఇచ్చటు సేరినాఁ డధిపుఁ డిందఱితోఁ బురి శూన్య గాక యొం
డచ్చట నున్నవాఁడె మగఁ డాయిది యేఁ తఱి యంచు వానరుల్
పొచ్చె మెఱింగి చొచ్చి యది పొల్లునఁ బోవ నొసర్పకుండు రే
తచ్చన గాదు పొం డయినదారి సమర్థులు గొంద ఱోమఁగన్. ౩౦౦

క॥ అని తగువారి నియోగం బనితరముగ ననిచి దురమునం దవికలుఁడై
ఘనఝషము పూర్ణ మర్ణవమునుఁబలెఁ బ్లవగాధిపౌఘమును మొగకొనియెన్.

—◆ రావణు నెదుర్కొని సుగ్రీవుఁడు మూర్ఛిల్లుట ◆—

ఆ॥ తవిలి వానరుల విదారించు నవ్వాని ధృతశరాసశరుఁ బ్రదీప్తుఁ గాంచి
వానరేంద్రుఁ డొక్క వరశైలశృంగ ముత్పాటితం బొనర్చి ప్రౌఢిఁ బేర్చి. ౩౦౧

క॥ ఎదిరి బహువృక్షసానుక మెదిరిపయిఁ వైచె దాని నింతింతలుగా
బదరి యతఁడు భేదించెను బ్రదరముల సువర్ణపుంఖభాప్రసితములన్. ౩౦౩

ఆ॥ అంత లట్లుపోవ నర్ధాంతరంబున నతఁడు దొడరనున్న యంతలోనె
యంతకాభ మటు మహోహిరూపము రోషమసుర దొడిగె నిజశరాసనమున.

క॥ పవనజవ మశనిసారము సవిస్ఫులింగాగ్నిసంప్రచారము నౌ నా
ప్రవరము శరము ప్లవంగ ప్రవరుని వధియింపఁ బనిచెఁ బటురోషమునన్. ౩౦౪

ఉ॥ రావణబాహుముక్త మతిరావణ మయ్యది యింద్రవజ్రపుం
ద్రోవనె స్కందదేవుకృతి ధూర్వహ శక్తి గిరీంద్ర మట్లు సు
గ్రీవుని వక్ష మున్నతము గీడ్పడ నేర్పడఁ జొచ్చి వ్రచ్చెఁ గీ
శావనినాథుఁ డార్తుఁ డయి యాదటఁ గూలె ధరాతలంబునన్. ౩౦౫

క॥ అఱచుచు నాతఁడు పడ నక్కఱ దీఱెనపో యటంచుఁ గడురభసమునన్
వెఱపేద నార్చి రసురులు నెఱాసుమాళంబు తలఁగ నిలిచిరి ప్లవగుల్. ౩౦౬

వ॥ గవాక్షగవయసుదంష్ట్రఋషభజ్యోతిర్ముఖనభు లను వానరవిభులు సముద్యత గిరిబాహులు వివృద్ధదేహులు నై పరవసంబునం బదరి పరువిడి రాక్షసేంద్రుని నిపై బంనళ్ళు సేయుచుం బ్రహరించిన శైలప్రహారంబుల నాతం డమోఘంబులగు శరంబులచే మోఘంబులుగా నొనర్చి గడిదేఁటి యవ్వారలం గడు తేర్ప జాంబూనదచిత్రపుంఖంబులు నిశితశిఖంబులు నగు విశిఖంబులు బఱపినం దద్బాణపాతనిర్భిన్నశరీరు లగుచు నవ్వా రల్లతీ రెల్లఁ బెడఁ బెనుప్రమాఁకుల యట్టివ యగు మేనుల గట్టి వట్టిచ కాఁగ ధరాతలంబునం బడి వరాంగంబులం బొరలుచుండ నిండువేడుక నట్లు చండకార్ముకనిస్సృతోద్దండకాండంబులం గడమసైన్యం బాచ్ఛాదించి కడలుముట్ట నార్చునవసరంబున. ౩౦౭

ఆ॥ వధ్యమాను లగుచు వారలు భయశల్య విధ్యమాను లగుచు విపులఁ బడిరి
ననుచు వీరవరులె నానద్యమానులు నగుచుఁ బగటు దెసల నగలు మిగుల.

ఉ॥ రావణసాయకార్తులు నిరావరణ ల్దొలుదొల్తఁ దారె యై
రావణసత్త్వ లయ్యుసమరంబు దెఱం గెడలన్ ప్లవంగముల్
రావములం బొనర్చుచు సురప్రకరార్చిత! రామ! కావవే
నీవ కదే శరణ్యుఁడవు నేర్తు వి దే మని వేఁడఁజొచ్చినన్. ౩౦౮

క॥ అనలసుఁడు ధనుష్మంతుఁడు ధను వమ్ములుఁ గొంచుఁ దోన తారసిలె విభుం
డనుజుఁడు ప్రాంజలి యై తా మొనకొని పరమార్థయుక్తముగ నిట్లనియెన్. ౩౦౯

—◆ కపివీరులఁ దునిమి తూటాడు రావణు మార్కొన లక్ష్మణుఁడు రామునను జ్ఞగొనుట ◆—

తే॥ ఎంతలెంతలు సేయంగ నేని నేర్తు వీశ్వరుఁడ నఖిలంబున కీవ కాన
నైన నా కాన యిడు మిద్దురాత్ము నీచు నేన వధియించెద ననుగ్రహింపు మిట్లు.

తే॥ ఆర్య! నాకోర్కి దీర్పవే యనుచు వేఁడుతమ్మునిం గని యభినివేశమ్ము మాని యమ్మహామహుఁ డిట్లనె నతనితోడఁ దనదుప్రాభవ మన్నెఱిఁ దలఁకు మిగుల.

చ॥ ఎయిదుము నేడ్క యట్టిఁ డగునేనిఁ బ్రయత్నపరుండ వైయని న్నియతిమయి న్మెలంగుము వినీతి దలంగక రావణుండు దు ర్నయుఁ డటుగాక యద్భుతపరాక్రముఁ డుద్ధతసత్త్వుఁ డాతనిఁ స్నయిగొని గిట్టి మూర్కొనఁగజాలదు ముజ్జగ మొంట లక్ష్మణా. 3౧౪

తే॥ క్రుస్ఫ్రూ వాఁడు కలనునఁ గూడెనేని దుష్ప్రసహ్యుండుసురలకుఁ ద్రోవ యిడఁడు గానఁ బరరంధ్రములు స్వనక్రతలు గనుము కంటిచే వింటిచేవ రక్షణ మొనర్పు.

క॥ అతులనుు విజయము సుసమాహితత్వ మొప్పారఁ గొను మహీనుఁడ వౌ దీ నతివాత్సల్యం బొంపాకగతిఁ జొరనీయ దటు తొటఁ గాంచి పలికితిఁ. 3౧౬

క॥ అని గిట్టసేసి యాలింగన మొనరించి జయవాక్యకలన లొలయ న మ్మను కులతిలకుఁడు సెల విడ ఘనుఁ డతనికి మ్రొక్కి పొగడి కదలె గలనికిఁ.

ఉ॥ వారణహస్త బాహుఁ డని వార్యమహోద్యతభీమచాపు దు ర్వారశరౌఘునిఘ్న ముదగ్రపతిరూపు సకోపు నాకల క్ష్మోరసక్రపతాపు సవిచింతితపాపు సురారికీర్తివి ద్రావకరాజ్యభూపుఁ గనఁ దద్దయుఁ గాంచ హతాత్మసైన్యముఁ. 3౧౭

క॥ వారక శరనిర్భిన్నశరీరుల హారిపిరవరుల రిపువిధ్వంసి ప్రారంభిం పరసి క్రోధసమారూఢుం డగుచు నసుర నతిమెడు నంతఁ. 3౧౯

—♦ హనుమద్రావణులు గ్రస్తుకొని యొండొరుల బలాబలమ్ము లరసికొనుట ♦—

ఆ॥ ఎచట నున్నవాఁడొ యెటు లెంచినాఁడొ మహామహుండు మారుతాత్మజుండు వచ్చి తాఁకె నసురవరుఁ దచ్ఛరౌఘము ల్వాయఁ ద్రోచుకొనుచుఁ బ్రౌఢి నెఱయ.

క॥ భుజ మహాత్మ్యయ మువామను భుజంగమేంద్రాభ మెత్తి పొరి సురరిపుడుం గుబిబిపడ వానిం గని విజేత వాఁ డిట్టు లనియె విధిముఖవినుతా. 3౨౧

సీ॥ తప మొనర్చి తెనంద దాఁకుతలంపుల నష్టకష్టముల కై యలఁతిఁబొక గోరితి వరములఁ గొనముట్ట దేవగంధర్వాద్యవధ్యత్వతత్త్వ మొలయ నరుల వానరుల నెన్నవ కాదె మెంతవా రనుచుఁ దత్ఫల మిప్పు డనుభవింపు మేనుగొమ్మలు గల దిదె నాదు దక్షిణబాహువు వెత్తితి దీనిఁ బరఁగఁ గనుము పాపకర్మంబులకు మన్కిపట్టు గాఁగనొప్పు నీమేనిలోనఁ జిరోషితమ్ము రోషితమ్ము సురేంద్రాద్యరుంతుదమ్ము జీవముం బాపునది యింక సిద్ధపడుము.

ఆ॥ అనిన రోస మొగున నసుర నోల్లుంతన మొప్పఁ జేయు మట్టు లుత్తమాట లేల యేలరాదొ యీజగంబుల యెల్ల యెల్లఁ దాఁక వీఁక నెసఁగు నేల. 3౨3

క॥ ఒకతఱి నీనెఱి గని యోఁడాకపరి నీమేను పఱియ లోనరించి యిలన్
వికలముగఁ ద్రోఁచిపుచ్చెద నెకలితనం బూడ నీదు విభుఁ డల్లాడన్. ౩౨౪

క॥ అన మెనయు మమల మింకిట ననసన లేల యన వాయునందనుఁ డలుకన్
వనమఱ మఱచితో ప్రహృతున్ స్వసూను నపుఁన్ స్మరింపఁజనెదే యనినన్.

క॥ పెనుపొందిన తేజము గల తన కంతటి దొ త్తిపోడుపు దవ్వుల నడఁచె న
ద్దనుజేశుఁడు బీరమ్మున ననిలజు నెడఁదం దలమున నతిసాహసుఁ డై. ౩౨౬

ఉ॥ పో టటు లందఁగాంచి నెఱపోటరి కంపము మాటిమాటికిన్
జోలెనయంగఁ గీడ్పఱిచి నొవ్వక బ్రువ్వని మేటి తెల్వియుం
దేటయుఁ దేజమున్ బలము దిట్టతనంబును ముట్టనిల్చి బ
ల్వాట మెఱింగి యమ్మొయిన వాని యుర మ్మరచేత ప్రేసినన్. ౩౨౭

తే॥ ఆమహాత్ముని ప్రేటున నసురవిభుఁడు భూప్రకంపంబు నొఱవకొభూధరంబు
పగిదిఁగరము సమాఘూతుఁ డగుచు చెరలి చేడ్పడె నిఁకేమి చెప్పుదుఁ జిద్విలాస.

క॥ కరతలనిహతి నసురవిభు నరసచ్చినవానిఁజేసె నచ్చెరు వనుచున్
సురలు మునులు సిద్ధులు వానరులునుఁ బవనజుఁ బొగడిరి నాకేశసుతా. ౩౨౯

ఉ॥ అంతటఁ దెప్పిఱిల్లి యమరాంతకుఁ డాహనుమంతు విక్రమ
క్రాంతునిఁ గాంచి యా బళిర రాక్షసనాథు యమాలయాంతసం
భ్రాంతు నొనర్చి తే మనఁగవచ్చును నీబల మిట్టివాఁడు గా
కంతటివీనికిం బగతుఁ డన్యుఁడు వోలునె పోల్ప నొక్కఁడున్. ౩౩౧

ఆ॥ మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చఁగావచ్చుఁజో దాయ వైన శ్లాఘనీయభావ
మందినాఁడ వనుఁడు హనుమఁ డవ్వానిపైఁ జూడ్కి నెఱసి పలికెఁ జోద్యముగను.

క॥ అంతలు వొగడఁగవలెనే యింతటి దగు బీర మెంచి యితని యడుపునన్
గంతుగొనఁక బ్రదికిన నీ వెంతటివాఁడ వనవచ్చు నే మనువాఁడన్. ౩౩౨

క॥ ఓరీ! దుర్బుద్ధీ! నను నోరికి వచ్చిన వినుతుల నొంప కొకటఁ జే
సారింపుము పైప్రేటున దారియిడుదు నీకు జముని దర్శింపంగన్. ౩౩౩

ఉ॥ ఎన్నకు మన్న వాని పలు కేడ్తెఱసూపిన దైత్యుఁ డల్కమైఁ
గన్నుల నిప్పుక ల్చెదర గాసిలియు న్మగపాడి వీడ కా
యన్న యురంబునం బొడిచె యత్నమునం బొనరించినట్టి ము
ష్టి న్నెఱపారఁ బోరగిలె శ్రీకరుఁ డంజనసూనుఁ డత్తఱిన్. ౩౩౪

—♦ మూర్ఛితుఁ డగు హనుమని మొఱంగి రావణుఁడు నీలుపైఁబోవుట ♦—

ఆ॥ వీఁ డవధ్యుఁ డెట్లొ విహ్వలత్వముఁ గొన్నవాఁడు చలము పూన వలవ దనుచు
నీలుఁ డున్నదెసకుఁ దోలించె నరదంబు శీఘ్రగమనమున విశీర్ణుఁ డగుచు. ౩౩౫

శా॥ రక్షోనాథుఁ డతిప్రతాపుఁ డటు దుర్మంత్రంబు పాటించి ప్ర
త్యక్షప్రోద్ధతు నీలుఁ దాఁకి రభసవ్యాసద్ధము ల్పన్నగా
ధ్యక్షాభంబులు భీమమూర్తు లరిభేదారీణము ల్బాణముల్
దక్షత్వంబునఁ బేర్చి తత్తనువున న్నాటె న్వనాటు ల్గనన్. ౩౩౬
ఆ॥ అగ్ని చిదుగు లిడిన నాదీపితుం డగునెట్టు లట్లు హరిగణేశ్వరుండు
ప్రజ్వలించి శైలపాద మొక్కం డొక్కచేతఁ గొంచు నసురఁ జేరఁగాంచి.

—♦ మూర్ఛదేఱిన హనుమని పలుకులు రావణుఁడు విననియట్లు నటించుట ♦—

క॥ పడవైచె నతనిపై నప్పుడె హనుమఁడు మేలుకాంచి పురికొని కడలం
గడలుకొను దృష్టి నసురుని బడలుపడం జూచి యలుక బయలుపడంగన్. ౩౩౮
ఆ॥ అమ్మహామనస్కుఁ డాయుద్ధలంపటుఁడరి వినంగ నిట్టు లనెఁ దలంగ
నైతి వన్యుఁ దొడరి యాయోధన మొనర్చువాని నన్నుఁ బోఁటివా రలుమరు.
క॥ అనిన విని విననియట్టిద యునికిం గొని నీలుచేఁ బ్రయుక్తం బగు నా
ఘనగండశైల మాతఁడు వినిహత మొనరించె నేడు విశిఖంబులచేన్. ౩౪౦
తే॥ హరిచమూపుఁ డయ్యది యట్టు లాఱడిచనఁ బరభటవిపాటనక్షమప్రతిభ మెఱయ
ప్రజ్వలించెనుఁ గాలాగ్నిపగిది గ్రోధమును మొనసినట్టి యప్పటి మూర్తినెగడ.
తే॥ అశ్వకర్ణంబు లట్లు ధవాఖ్యములును దాలములు సాలములు పుష్పితములు చూత
ములును మున్నగువృక్షముల మొనయఁ జేసె నసురపై వానియును దెంత లనఁగనగునొ.
ఆ॥ అఖిలవృక్షములు మహాద్భుతంబుగఁ దనపై నిగుడ్చు నతని పరుసఁదనము
నెంచి యవియు నెల్లఁ జించి చెండాడెఁ బ్రత్యస్త్రములఁ గడంగి యసురవిభుఁడు.
క॥ ఘోరశరవర్ష మన్నెఱ పోరాట వెసంగ నట్టె పొనరించె మహా
వీరుఁడు పావకిపై నతఁడూరక నిలిచె న్గిరీంద్రమో యన నగుచున్. ౩౪౪
తే॥ తనతనువు హ్రస్వ మొనరించి తనదురూపు వహ్ని రూపింప వానరవల్లభుండు
పగతుని ధ్వజాగ్రమున వ్రాలెఁ బొ లెఱింగి వాఁడు సక్రోధుఁడై మిఁదివలను దలఁప.

—♦ నీలుఁడు రావణుఁ జీకాకుపఱచుట ♦—

క॥ అతఁ డార్చినఁ దా నార్చుచు నతఁ డరయం దాను నరయు నట్టిడ యగుచున్
వితతబలుఁ డతనిఁ బొదువఁగ యతమానతఁ దనరె వాఁ డహర్పతితేజా. ౩౪౬
తే॥ పడఁగపై వింటిపై మౌళిపై నదల్పరాక వీఁకఁ దనర్చి మాటాకుఁ గూర్చు
ప్రమానిమొకములపడవాలు మగఁటిమిఁ గని యలరి రమరులు బలువిస్మయంబు గదుర.
క॥ అబ్బుర మనె హనుమఁడు కడు నిబ్బర మనె రాముఁ డొప్పు నీలుని కృతి యం
చు బ్బెనసె లక్ష్మణుండును దబ్బిబ్బుపడంగడంగె దానవుఁ డంతన్. ౩౪౮

తే॥ నీలలాఘవసంభ్రాంతు నిర్నిమేషు ననిమిషారిం గనుంగొని యగచరౌఘు
మెల్ల నాక్రోశనినదంబు లుల్లసిల్లఁ జేయఁ జేయి కాలాడక జేయుఁ డతఁడు. ౩౮౯
క॥ వ్యగ్రత్వం బటు మొనకొన సుగ్రీవానీకపతినిఁ జూచుచుఁ దగు సా
మగ్రి యెదియొక్కొ యీతని నిగ్రహ మొనరింప నని యనిర్ణయుఁ డగుచున్.
తే॥ ఎట్టకేలకు నూహించి యెట్టయెదుర నాడు నచ్చోనిఁ దూలించి యాట లుడుగఁ
జేయ నాగ్నేయమంత్రసంశీలితంబుఁ గొనె శిలీముఖ మక్కాళ గోల యగుచు.
మ॥ ధ్వజశీర్షంబున నున్న యున్నతబలోద్దాముఁ సుధాముఁ గృశా
నుజనుస్సంభృతశీలు నీలుఁ గడఁక న్నొంపం దలంపొప్ప న
య్యాజరామర్షణుఁ డెంచి వానిదెస డాయం దృష్టులం బంచి ద
ర్పజ ముల్లాస మెసంగ నిట్లనె రిపుధ్వంసప్రశంసోచితా. ౩౯౨
సీ॥ అన్నిఁట లాఘవం బందినవాఁడవే మాయాబలంబు నేమమునఁ గొంటి
గంటి లే దని పెక్కుగతుల మెలంగితి వేరుపర్చితి వెన్నియేని రూపు
లాముకొన్నవితాన బూమెలు పచరించి యేమకొంటివ కాక యొండు గలదె
యిదె వచ్చుచున్నది యెసలారు నస్త్రంబు జాలిఁదప్పకొనంగఁ జాలి నిలుము
తప్ప దింకిట నెట్లును ముప్పు నీకు బఱచెదో యుండి పడరాని పాట్లు పడెదొ
పిలిచెదో తోడివారల బిలుకుమార్తు నాకు మార్తురె యొక్కొ౦డ్లు ననుచువారె.
చ॥ అని యనలాస్త్రయుక్త మగు నమ్ము రయమ్మునఁ గార్ముకమ్మునన్
గొనయము మీటి సూటి గని కూర్చి మహార్చిరుపేత మై క్షణ
మ్మున నది వీక్షణమ్ములకు మున్కొనరానిద కాఁగ రాగ వాఁ
డని చెను నీలువక్షమున నంటఁగ నొంటని దర్ప మేర్పడన్. ౩౯౪
క॥ దుగ్ధముఁ డయ్యున్ శరపీడార్దితుఁ డై యచట నిలువ ననువుపడమి వే
నిర్దహ్యమానుఁ డగుచు న్నగ్గిల్లుచు వ్రాలె వాఁ డనంతం గాంతా. ౩౯౫
మ॥ పితృమాహాత్మ్యము స్వాత్మ తేజ మమరాభిప్రీతి రామేంద్రు స
న్నుతకారుణ్యము ప్రాణము లైడపు నానో వ్వందఁగానిక సం
తతరక్షం బొనరింప రాక్షసుని యస్త్రం బట్లు సోఁకంగ జా
నుతలం బూఁతగఁ గూలి మూర్ఛిలె సుజన్యుం డుద్ధతత్వం బఱన్. ౩౯౬

—♦ రావణుఁడు నీలు మూర్ఛ నొందించి లక్ష్మణునకుఁ గవియుట ♦—

తే॥ అతఁడు దెరలినయంత వీఁ డంత మొందుఁగాత మని గాతమనిపింపఁ గడఁగు నెడఁద
నొందు దలఁచుచు లక్ష్మణుం డుండు నెడకుఁబోయె నెడ పోయె నని వాఁడు పూవుఁబోఁడి!
క॥ అంబుదనాదం బగు నరదంబున డంబెసఁగఁ జని మదద్విరదవరం
బుం బొందిన పొందిక నెదిరిం బొరిఁ దిలకింపఁ గాంచి ప్రీతుం డగుచున్. ౩౯౭

తే॥ ఉజ్జ్వలుం డయి జ్వలనుని యోజ నెఱయ నెఱ యనీకంబు గోరెడు నీటు కాఁడు
క్రందుకొను నాదమున భూమి కంప మొంద నారి సారించెఁ గడఁక దేవారి దొడరి.

చ॥ పెరయ నదీనసత్త్వుఁ డపభీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డాశరేంద్రు వి
స్ఫురితధనుఃప్రచారుఁ గని పొచ్చెము లేకిట రమ్ము నీకు వా
నరులకుఁ బోలునే దురమునం గడిదేఱినవాఁడ వెన్న భీ
కరములు నీశరంబు లవి గానివిగా నొనరింపఁ జెల్లునే. ౩౬౦

మ॥ ప్రతిపూర్ణార్ణవనాద మైన నుడితోఁ బాటిల్లు జ్యాఘోష ము
ద్ధతిమైఁ దార్కొన నట్లు వల్క విని ప్రత్యక్షంబ యై సోఁకు రో
షితవృత్తిం బురుడించి తాఁకి సమవస్థిత్యంచితుల్ లోకస
మ్మతు రాజేంద్రసుతుం గనుంగొని రణోన్మత్తుండు వాఁ డిట్లనున్. ౩౬౧

ఉ॥ నాదగు దృష్టిమార్గ మిది నాక బలే చోర నైతి మిత్తికిం
బా దిది నమ్ము రాఘవ! విపత్తికిఁ బొల్పడి తంతగామికిం
బో దరిలేని దారిఁ జను బుద్ధి జనించు మదీయబాణముల్
మీఁదటివాడు లెన్న వరిమీఁదఁ బోరి న్విహరించు నత్తఱిన్. ౩౬౨

మ॥ అని యుద్వృత్తసితాగ్రదంష్ట్రుఁ డయిదుర్వ్యాసత్తి గర్జిల్లు న
మ్మనుజాశీంద్రు నవిస్మితుం డగుచు సన్మాన్యుండు సౌమిత్రి క
న్గొని యిట్లంచు వచించె రాజపదముం గొన్నాఁడ వెల్లైన నీ
కనుభావోచితమే వికత్థనము శౌర్యాస్పదు లిట్లందురే. ౩౬౩

ఆ॥ పాపకృద్వరిష్ఠభావంబుతోఁ డిదయా వరిష్ఠభావ మనువదింతు
రెల్లవారుఁ గొంత యేను నెఱుంగుదు నీదు తేజు బలము నిష్ఠ నెఱియు. ౩౬౪

క॥ వచ్చితి సాయుధుఁడవ నై యిచ్చటు ద్రొక్కితి నిలిచితి నింకేల వితా
గచ్చులు చెచ్చెర బఱపుము కచ్చొక యింతయును లేని ఘనవిక్రమమున్.

ఆ॥ అనుచు మాటపడిన యంత ననంత మై క్రోధ మెగువ ననవకుంఠితుండు
వాఁడు తోడుతోడ వాలమ్ము లేడు లక్ష్మణునిపై నిగిడ్చి క్రాలుటయును. ౩౬౬

—◆ లక్ష్మణరావణుల ద్వంద్వ యుద్ధము ◆—

ఉ॥ కాంచనచిత్రపుంఖములుగా నలువొంది శితాగ్రధారతం
గాంచిన మేలి బాణములఁ గ్రన్నన నాశరు హేతులం బటా
పంచము లై పడ న్నఱికెఁ బార్థివసూనుఁడు ఛిన్నభోగభూ
ర్వాంచితభోగు లట్లయిన వానిఁ గనుంగొని క్రోధమూర్తి యై. ౩౬౭

క॥ లంకేశ్వరుఁ డస్త్రములఁ గడంకఁ బృషత్కములఁ బఱపుటయు నవి చెడఁగా
నింకఁ బ్రయోగించిన మీనాంకసదృక్షుండు వాని నన్నిఁటిఁ దునిమెన్. ౩౬౮

ఆ॥ వర్షధార లొదవ వజ్రొడ్డినట్టు లా నాశరప్రయుక్త మాశరౌఘ
మటఁ దెరల్చె నాతఁ డర్ధచంద్రక్షురకర్ణి భల్లముఖ్యగణము లనిచి. ౩౬౯
కః ఇంచుక చలింప కమ్మెయి ముంచెన్ శరవృష్టి నసురముకుటుని హరి లీ
లాంచితుఁ డాఘనుఁ డదియును బంచాననవిక్రమ ప్రపంచం బయ్యెన్. ౩౭౦
చ॥ అవి యవి యట్లు మోఘములె యౌటయుఁ గాక తదీయహేతుల
య్యవి యవి దన్నుఁ గప్పుటకు నాతఁడు విస్మయమంది వాని లా
ఘవ మసదృక్ష మంచు నెదఁ గైకొనుచు న్నిశితాగ్రపత్రవ
త్ప్రవరముల న్నిగిడ్చె నపభంగుఁడు రక్కసుఁ డొక్కపెల్లునన్. ౩౭౧
ఆ॥ తొంటియట్లె యవియుఁ దొలఁచి రాక్షసువధ నెంచి వజ్రనిభము లీహితములు
జ్వలననిభము లైన శరములఁ బఱపె సంధానలక్ష్యమోక్షతత్త్వ మెసఁగ. ౩౭౨
చ॥ అటు లొనరించు లక్ష్మణుని యాశయ మాశరనాథుఁ డెంచి యా
పటుశరము ద్దెరల్చి బహుపాటన మగ్నిసమప్రభాఢ్య ము
ద్భటము విధాతృదత్త మనపాయము నౌ శరమున్ లలాటభూ
తటమున నాటె వాని ఘనదార్ఢ్య మెఱుంగక భావితాత్ముఁడై. ౩౭౩
ఆ॥ అది యమోఘ మౌట నాతనిఁ జేరి యొక్కింత దెరలఁ జేయ నెలమిఁ బాసి
శిథిలముగను విల్లు చే ధరించి చలించె నొంట నవల సంజ్ఞ నొందఁగాంచె. ౩౭౪
కః తెలివి మెయి వాఁడు పట్టిన బలువి ల్లవలీలఁ ద్రెంచి పార్థివపుత్రుం
డలయించె నట్లు మూఁ డమ్ముల రక్షోవిభుని సురలు మునులుం బొగడన్. ౩౭౫
ఆ॥ చాప మట్లు వోవ శరతాడితుం డయి యొల్లఁబోయె రుధిర మురల మెదడు
సెదరఁ గొంతవడికి సేదదేఱంగ నై ప్రతిభఁ గాంచి యసురపాలకుండు. ౩౭౬
ఉ॥ కన్నుల నిప్పు లుట్టిపడఁగా నరనాథకుమారుఁ గాంచి నీ
వన్నియు నేర్చినాఁడ వటులైనను దీని భరించిచూడు మం
చన్నెరి నాడుచున్ సముదయాఢ్య విరించివితీర్ణ నొక్క శ
క్తి న్నెలకొల్ప నెంచి కొనె దేవసపత్నుఁ డరీణయత్నుఁడై. ౩౭౭
తే॥ ఎగచి పొగ లేని యగ్గి కే సీడు జో డటంచుఁ గపివాహిని భయాబ్ధియందు ముంచు
నట్టిదై ప్రజ్వలించు నాగట్టిశక్తిఁ బఱపె సౌమిత్రిపై సురపాలరిపుఁడు. ౩౭౮
కః భరతానుజుఁ డమ్మెయి దుర్భర మై పఱతెంచు దానిపై నస్త్రములం
గురిసె హుతాగ్నినిభంబుల బరా కొంకితయును లేక పర్వేందుముఖీ. ౩౭౯
ఆ॥ అది యమోఘపాత యగుట నన్నియు ద్రోఁచుకొనుచు వచ్చి వాని ఘనవిశాల
బాహుమధ్యసీమఁ బాటించి చొచ్చె నచ్చెనఁటి పనుపుఁ గొనిన సిగ్గు పొదువ.
కః ఆసత్తి శక్తిమంతు సమాసత్తిం దాఁక మెఱసె నాతఁడు దోడ్డోఁ
ప్రాసంగికప్రసక్తసమాసత విహ్వలుఁడ కాఁగ నాదటఁ దొడరెన్. ౩౮౧

క॥ శక్తులు శక్తు లనంగా శక్తులె యన్నియును నదియ శక్తం బయ్యెన్
శక్తున కశక్య మై తన సూక్తియనుగతార్థ కాఁగ సూనృతమూర్తీ! ౩౮౨

తే॥ అవశుఁ డగు నాతనిం గని వివశుఁ డయ్యె
స్వవశ మెనయునపో యంచు సరభసుఁ డయి
పోయి మతిపోయి పొదివి కొంపోవఁ జూచె
నాస భుజములు సాఁచి పలాశివిభుఁడు. ౩౮౩

ఉ॥ మందర మెత్తు నేమొ మహిమప్రతిభాసిహిమాచలంబు చే
వం దరలించు నేమొ కడువాలిన మేరుధరాధరంబుఁ దాఁ
గ్రందుకొనంగ నై కడఁక గాఁజియపెట్టున యేమొ కాని యా
స్కందనముం బొనర్పఁ గతి గానఁడు లక్ష్మణు రాక్షసుం డనిన్. ౩౮౪

క॥ మనకందువ కైలాసము మునుఁ గదలించెఁగద యపుడు ముజ్జగముల నై
నను సురలతోడ నసురకుఁ జనుఁ దాల్పం జనదు రాము సహజు భరింపన్.

తే॥ తన స్తనాంతరమందు నిస్తంద్ర బ్రాహ్మిశక్తి నాటిన సౌమిత్రి జలదరింపఁ
డాత్మ తేజంబు వైష్ణవం బతుల మమితమప్రతర్క్యంబు స్మరియించె నంబుజాక్షి.

క॥ దానవదర్పఘ్నుం డద్దానం గురుఁ డయ్యెఁ జమ్ము దానికి విలయ
స్థానము జన్యమునకుఁ జని యా నెలవే కద ప్రకార మన్యం బగునే. ౩౮౭

ఉ॥ దానవుఁ డెట్లు భూతమయుఁ దాల్చెడుఁ దాఁ జెడుఁగాక యింకిటన్
మానవుఁ డయ్యెనన్న యొకమాటయె కాని సుమానితంబు ని
ర్మానవికార మాత్మమహామండల ముచ్ఛ్రిత మచ్యుతాంశ మా
వానిఁ గదల్ప లే కొదిఁగె వారణరాజమరాళగామినీ. ౩౮౮

క॥ తరలింపఁజూచుఁ దరలుం దెరలుం దెరలింపలేక దివిజారి కడుం
బరవళ్ళు సేయు నాసం బరవస మొదవంగ నట్లు పద్మదలాక్షీ. ౩౮౯

తే॥ అంతలో నంతకుఁడు దన కరుగుదెంచె ననుమఁ డారసి రక్కసి నాక్రమింప
వజ్రకల్పోరుదృఢముష్టి వఱలఁ బొడిచె నసుఱు లెడలంగ నపుడు బింబోష్ఠి! వింటె.

—♦ రావణుఁడు హనుమని పోటున మూర్ఛమునుంగుట ♦—

క॥ జానువులు నేల మోవఁగ దానవుఁడు చలించెఁ బడె వితాకువడెన్ బె
ల్లైన నేత్రశ్రవణాస్యస్థానకములవలన రుధిరఝరతతి యురలన్. ౩౯౧

ఆ॥ తిరిగితిరిగియాడి తేరెక్కి తేఱని మూర్ఛమునిఁగి వ్రాలె మురువడంగ
ఘూర్ణమానుఁ డగుచుఁ గూలంకషుఁడు వాఁడు చేష్ట లుడిగి సన్న సెడి మృగాక్షి.

క॥ అసురుసురుపడుచుఁ బడె వీఁడును జెడలెనొ యేమొ కడురణోద్ధతుఁ డనుచున్
వసమఱ నాడిరి మానులు వసుముఖ్యులు సురలు వాసవపురస్సరు లై. ౩౯౩

క॥ రక్కసులు దెరలి తమ కిఁక దిక్కన్నదియే యటంచు దీర్ణహృదయులై
దిక్కులకుఁ బఱవఁబూనిరి చక్కటి గనలేక హరిణశాబకనేత్రా. ౩౯౪

శా॥ తేజోరాశి యుదీర్ణుఁ డాహనుమఁ డుద్రేకించి యూర్జస్వితా
భ్రాజిష్ణుస్వకబాహువుల్ పొనిపి దీప్యన్మూర్తి సౌమిత్రి న
ట్లా జాడం గొనిపోయె రాముదరి కావ్యాపార మొప్పారఁగా
నాజన్మంబు ఫలించె వాని కెన యా నాతం డొకం డుండునే. ౩౯౫

తే॥ శత్రువుల కప్రకంప్యుఁ డౌనన్నఁ గ్రోఁతి
వానికటు వశ్యుఁడయ్యె నవ్వేలనునందుఁ
దూలమాత్రలఘుత్వంబు దోఁప నతని
పరమభక్తిసుహృత్త్వంబు పాటిసేసి. ౩౯౬

క॥ ఆశక్తి శక్తిమంతునియాశ న్విడనాడి యాపలాశాధిపు న
భ్యాశ మెలసి స్వకమైన నివేశముఁ గనఁగాంచె నపుడవేలప్రతిభా. ౩౯౭

తే॥ శత్రుసూదనుఁ డప్పు డాశ్వస్తుఁడును విశల్యుఁడును నయి మేల్కొని చాల మెఱసె
విష్ణుభాగ మమీమాంస్యవిధము స్వాత్మ రూపము స్మరించు మేలి నిరూఢి దొరయ.

——◆ మూర్ఛఁదేఱి విజృంభించు రావణు శ్రీరాముఁడు హనుమదారూఢుఁడై తలపడుట ◆——

ఆ॥ అట్లు తెరలినట్టి యాశరభర్తయుఁ దెలివిఁగాంచి తొంటితేజ మొనసి
యమ్మహాహవమునయందుఁ గ్రహించె బల్విల్లు నిశితము లగు విశిఖములును.

క॥ హరివీరుల మార్కొని యయ్యరిందముఁడు వేఁపఁదొడఁగె నటునిటు సై వా
నరిసేన తల్లడిలుట నృహరి రాముఁడు గాంచె మించె నాఁటనియలుకన్. ౪౦౦

శా॥ సింగం బాకటిపెల్లునం దొడరఁగాఁ జింతించుచో మత్తమా
తంగం బొక్కఁ డెదుర్పడంగ నగు తాత్పర్యంబు దోఁపన్ జగ
న్మాంగల్యోదయుఁ డుజ్ఝితాఘుఁడు స్తువన్మౌనీంద్రుఁ డౌ రాముఁ డ
ప్డంగమ్ముల్ పులకింప దైత్యు నఱుమ న్వ్యాసక్తి నుంకింపఁగన్. ౪౦౧

చ॥ హనుమఁడు చేరి యిట్లను మహాహవ మియ్యది రక్కసుండు ది
వ్యని రథ మెక్కి ఢీయ రఘునాయక నీ విల నిల్చి పోర నొ
పనిఁ గొననేల నాభుజము భాసిల నా బలుమూఁపునందు నీ
వనితరవృత్తి నుండి రిపు నార్పుము తీర్పుదు దర్ప మేర్పడన్. ౪౦౨

తే॥ గరుడి లావరి నెక్కి శ్రీకాంతుఁ డైన హరినిఁబోల మదీయాంస మాక్రమించి
యరిని శిక్షింపఁ గడఁగి దైత్యారి వగుము జానకీప్రాణనాథ! ప్రజానాథ! ౪౦౩

క॥ సంతమస మెడలి వేలుపులింత యనఁగరాని తృప్తి నెనయఁ బ్రథితసా
మంతుఁడ పిక్రతువున నీ వంతుపడిన పశువు వీని వధియింపు మిఁకన్. ౪౦౪

క॥ నానోములు ఫలియింపఁగ నానాలోకములు ముదమునం దేలఁగ ని
ధ్యాన మొనరింపుమయ్యా యానందమయాత్మ! రామ! యసురవిరామా! ౪౦౫
మ॥ అనినన్ సంతస మంది యెంతటిఘనుం డౌరా యితం డంచు నె
మ్మన ముప్పొంగఁగ మేను మేల్పులకల న్నిక్కొంచు నొప్పార నా
తని యంసం బవతంసితంబుగ మహాధాముండు రాముండు తోఁ
చెను బూర్వాద్రిని భానుఁడట్లు విభృతశ్రీ నంజనాసూనుపై. ౪౦౬
ఆ॥ ఆమహాత్ముఁ డధిబలాఢ్యు మహాకపి నధిగమించి మించి యలరువేడ్క
రథము నెక్కి నిక్కి రావణు సరిసరి గాఁగఁ జూచె నపుడు కమలనయన!.
మ॥ కనిసంతం గనదుద్యతాస్త్రుఁ డవనీకాంతావనుం డొయ్యనం
జనె వైరోచనుపైఁ ద్రివిక్రమునియోజన్ రాక్షసాధీశుపై
ఘనరోషంబు విభూషణంబుగ సమాక్రాంతం బొనర్పంగ నె
ట్టనఁ జాలండె యతండు ముజ్జగ మొకంటం గంటకం బేర్పడన్. ౪౦౮
క॥ జ్యాశబ్ద మధిక మై వజ్రాశనినిష్పేషతీవ్ర మై యుఱుముఁగ న
ద్దాశరథి రాముఁ డత్తఱి నాశరనాథుఁ గని యిట్టులనె శుకవాణీ. ౪౦౯

—♦ శ్రీరాముని పలుకులు. ♦—

క॥ గంభీరహృదయుఁ డాతని గంభీరవచఃప్రసక్తి కా దన్యుల కో
గంభీరవేదినామక కుంభిలసత్కుంభసదృశకుచకుంభయుగా. ౪౧౦
సీ॥ నిలునిలు మదిరించి నీదర్ప మేర్పడ గానిపింపంగ రాక్షసగణేంద్ర!
యిమ్మెయి విప్రియం బిట్టి నా కొనరించి యెట్లు విమోక్షణం బెనయువాఁడ
విటమున్నుఁ జరియించి తెల్లెడ శార్దూల మట్టిఁడ యనుచుఁ బే రంది జగతిఁ
గడచె నక్కాలంబు కాలమంతయు నొక్కఁప్రాతిగాఁ గడతేఱు రీతి గలదె
యింక శమనునేని నినునే ననలునేని నీశునేని నాప్రజేశునేని
శరణు సొచ్చి దశదిశల డాఁగియేనియు నాదుకంటఁబడి మనంగలేవు. ౪౧౧
ఆ॥ ఎవనిఁ గొట్టినాఁడ విత్తశక్తివి శక్తిచేతఁ జేతనంబుఁ జెనయు నలుక
వాఁడె కడఁక వచ్చినాఁడు నీపాలిటిమిత్తి యగుచు నొకనిమేషమునకు. ౪౧౨
క॥ నీవు సపుత్రామాత్యుఁడవై వేగమె యవని వ్రాలు దంతర మిఁక సం
భావింపవలవ దొం డెడఁబోవలతో నిలుతొ వలయు బుద్ధిఁ దలంపన్. ౪౧౩
క॥ ఈనాఁటియుద్ధముననే యానాకౌకసుల కస్తు లపనీతము లై
పోనొనరించెదఁ బాఱక నీనెఱబీరంబు నెఱప నేర్చెదవేనిన్. ౪౧౪
మ॥ తతభీమాద్భుతదర్శను ల్కృతజనస్థానాలయు ల్సంతతో
చ్ఛ్రితశస్త్రాస్త్రకరు ల్చతుర్దశసహస్రీభూతసంఖ్యాకు లు

ద్భుతవీర్య ఘనశౌర్యు లైతనరు దైత్యాధ్యక్షు లానాఁటి కే
గతికిం బాల్పడిరో తలంపు మటు వీఁకం దాఁకనై వీనిచేఁ. ౮౧౫
క॥ అని ముట్టనాడు రాముని గని వేల్పులసూడుకాఁడు గనలుచు నితనిం
గొని తెచ్చె నింత కనుచున్ హనుమని నోనాడుచు న్మహాదర్పమునన్. ౮౧౬

— ♦ శ్రీరామ రావణ ద్వంద్వ యుద్ధము ♦ —

తే॥ ప్రలయకాలానలశిఖావిభాసురంబులాశరంబులు నిశితంబు లౌ శరంబు
లతని పోకడ లెన్నుచున తసివోక నూటి గని నేటుకొన మేన నాటి యార్చె.
క॥ ఆరాటపడి నిగిడ్చినయారాక్షసు సాయకంబు లనిలజు నొడలం
దారూఢము లై మెఱసెఁ దదారూఢత నెగడఁజేయు నంతటి వగుచున్. ౮౧౭
తే॥ సహజతేజోనుమితమహాసత్త్వుఁ డతని తేజ మంతకు నంతకు దిటవుపడియెఁ
గాని లోపమొకింతయుఁ గలుగఁబోవదెదిరి యవ్వానిఁ గదలింప నేమి గలదు.
తే॥ రాముఁ డధిమహాతేజోవిరాజితుండు వాని తేజ మవ్వానరవర్గ ముండు
నెలవులం దెల్ల నెట్టన నెఱయుచుండుఁగాన వారలఁ దెరలింపఁ గా దొరులకు.
క॥ హనుమని గృతవ్రణునిఁ జేయ నుద్యమించెడునె యీతఁడనుచు మహాక్రో
ధనుఁడయ్యె రాముఁ డయ్యెడదనరెం దాన బరవసముదారి మెలంగన్. ౮౨౧
ఆ॥ అట్లు పేర్చియార్చి యభిచంక్రమ మొనర్చి శత్రురథము సాశ్వచక్రకేతు
సూత మాతపత్రసునిశితాయుధగణోపేత మవనిఁ గూల్చెఁ బృథుశరముల. ౮౨౨
ఉ॥ అంతట దేవదుర్హృదు రయంబున డగ్గరి రాముఁ డల్కఁ గా
లాంతికసన్నిభం బశని యట్టిఁడు నొశర మొందు వాని బా
హ్వాంతరసీమ వ్యూఢతర మా నెడ నాటె మహాత్ముఁ డిందుఁ జా
పంతమునన్ సువర్ణగిరిపైఁ గులిశం బెనయించి నట్లుగన్. ౮౨౩
ఆ॥ ఇంద్రవజ్రపాత మొనసి వడంకఁడు పిడుగుఁ జేయిసాచి పిడికిలించు
నట్టివాఁడు రాము నస్త్రంబు సోఁకఁబాఱ స్రుక్కె వడఁకెఁ దెరలె రక్కసుండు.
తే॥ వీరుఁ డతఁడు భృశార్తుఁ డై విహ్వలత్వ మందుచు స్వచాపమోచనం బాచరించు
టరసి మహితాత్ముఁ డౌ రాముఁ డందుకొనియె నర్ధచంద్రశరంబు దీప్తాజిరంబు.

— ♦ శ్రీరాముఁడు రావణు కిరీటంబు భంజించుట ♦ —

క॥ కరుణామయుఁ డద్దానన్ స్ఫురదర్కనిభంబు నిత్యశోభనమును నా
సురవైరివరకిరీటముఁ దరమిడి ముక్కలుగ నటికె ధరణిం ద్రెళ్ళన్. ౮౨౬
ఆ॥ హతకిరీటుఁ డై విగతమహాశ్రీకుఁ డై యప్రకాశుఁ డగుచు నస్త మెనయఁ
జనెడు సూర్యు నట్లు శాంతార్చి యగువానిఁ గాంచె రఘుకులప్రకాండుఁ డపుడు.

తే॥ నిర్విషాశీవిషం బట్లు నేటుసేఁతఁ బాసి రాకాసి యొదుఁగఁ దద్భావ మెంచి
యిట్టు లనె రాముఁ డాత్మీయ మింగితంబు పడయనేర్చినవా రెల్లఁ బ్రస్తుతింప.

—♦ శ్రీరాముఁడు దీనుఁడగు రావణుపై దయఁగొని యింటికేఁగ నాజ్ఞయిచ్చుట ♦—

చ॥ పెనుపగు యుద్ధకర్మ మిటు పేర్చి పౌనర్చితి భీషణంబుగాఁ
జెనకి వధించి తెందఱనొ చిక్కనిపోటుల ధిక్కృతుండ వై
తెనసితి శ్రాంతి నిప్పు డిఁక నెద్దియు మేకొనఁజాల విట్టి ని
న్ననయ మటంచు మిత్త్రివశ మందఁగఁజేయుప్రసక్తి జంకెదన్. ౪౨౯
తే॥ ఆనసేసితి పొమ్ము రణార్దితుఁడవు లంక సేరంగనుము నేఁడు శంకదక్కి
యోయిరాత్రించరాధీశ! యూరడిల్లి యెల్లి రమ్ము దురమ్మున కెసక మెసఁగ. ౪౩౦
క॥ పరికరము లెల్లఁ బొసఁగన్ సరభసముగ నరుగుదెంచి సన్నద్ధుఁడ వై
యరదముననుండి కాంచెద వరయందగు నాదుబలము నంతయు నంతన్. ౪౩౧
మ॥ అని శ్రీరాముఁడు పూర్ణకాముఁ డనినన్ హర్షంబు దర్పంబు నె
ట్టనఁబోవన్ వినికృత్తసన్మణికిరీటశ్రీకుఁ డస్త్రాయుధుం
డు నితాంతాహతసాశ్వసూతసురథుండున్ వాఁడు పెంపేద న
ప్పినువా దెన్నక లంకసొచ్చె నసురు ల్భీతిల్లఁ బ్రోల్లాసినీ. ౪౩౨

—♦ రావణుఁడు సెడి పాఱ శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణాదుల విశల్యులఁజేసి యూరడించుట ♦—

ఆ॥ ప్రబలసారుఁ డట్లు రజనీచ రేంద్రుండు పోరితంబు వీడి పురిసొరంగ
సకలహరిబలము విశల్యమ్ముఁ గావించెఁ దేర్చె లక్ష్మణుని విధిజ్ఞుఁ డినుఁడు. ౪౩౩
చ॥ అనుగుఁడు విద్రుతుం డయిన యంత సురాసురసిద్ధసాధ్యులున్
వసుగరుడోరగ ప్రముఖ వర్గములున్ మును లబ్ధులుం దెసల్
పొనఁగెడు భూతము ల్నదులు భూమిచరాంబుచరంబులున్ సమం
జసధృతిఁ గాంచి యుల్లసిలఁ జాలఁగ మే లిరవొందె సుందరీ. ౪౩౪
ఆ॥ సకలహరిబలంబు సంతసంబున నంబరంబు ముట్టికొన దిరంబుపడి దు
రంబునకుఁ దగం గరం బాయితం బైన సంబరంబు సురపురంబుఁ బెరసె. ౪౩౫
క॥ కల్యాణమూర్తి గుణసాకల్యాత్ముఁడు హర్షఘనుఁడు కరుణావిష్టా
వల్యాశ్రితజనసులభుఁ డహల్యావరదుండు రాముఁ డటు లొప్పెఁ జెలీ. ౪౩౬
క॥ అని గిరిసుం డెఱిఁగించిన విని గిరిజ కుతూహలమున వెలయుచుఁ బురికిం
జని వాఁ డేమయి మెలఁగెను వినిపింపవె యనుచు దనదువిభు నడుగుటయున్.
ఉ॥ శాత్రవసూదనా! సకలసంయమిధృత్యుపపాదనా మహా
మాత్రఫలోదయాఢ్యగుణమండలలక్ష్యజనాను మోదనా!

సూత్రితము క్తిమార్గపరిశుద్ధవచోర్థని వేదనా! జగ
న్నేత్రితరాజయోగపరినిష్ఠితచిత్సుఖసంప్రసాదనా!. ౪౩౮

క॥ మాయావిధాయిజనవిచ్ఛాయాచరణప్రకారసమయాప్తమహా
మాయాసహత్వయోగప్రాయికసంసారతద్విపర్యయసారా ! ౪౩౯

మాలిని॥ విస్మృమరరసరాశ్యుద్వేలపీచీసమీచీ
నసరణిభృతయోగానందసాంద్రోక్తిసారా
స్వసుకృతపరిణామాస్పందభావోదయశ్రీ
ప్రసితసుజనలభ్యప్రాజ్యసంపత్ప్రకారా. ౪౪౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

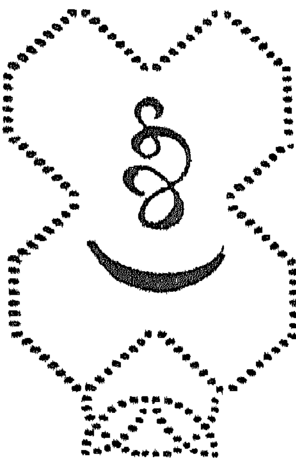
శ్రీశివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథామృతము.

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

సప్తమాశ్వాసము.

మానితభక్తజనో
ద్దామాహ్లాదనవిశేషతత్పరసత్తే
జోమహిమానన్యాదృశ
భూమైశ్వర్యప్రశంస! పురుషోత్తంసా!

ఆ|| అవధరింపు మట్లు లడిగినయద్దేవిఁ గాంచి పలికెఁ గాలకంఠుఁ డవలి
కథ తెఱంగు వినుము కలకంఠకంఠి! వాఁ డిల్లుసొచ్చి కలఁక నెడఁదనొచ్చి. ౨

ఉ|| రామశరాహతిం దనపురాణ సెడఁ హతదర్పుఁ డై తెఱం
గేమియుఁ బాలుపోక వ్యధితేంద్రియవృత్తి నిరస్తధైర్యుఁ డై
తామసము న్భయంబుఁ బెడదారుల కీడ్వఁ బ్రసక్తి వీడఁగా
నేమఱుపాటుతోఁ డివడఁ గేర్పడఁగాఁ బరితాపఖిన్నుఁ డై. ౩

క|| తలపోఁతలకుం బాల్పడెఁ దలఁ కెటు దలకొనఁగ బ్రహ్మదండద్యోతం
బులు విద్యున్నిభములు రాముఁ లసద్బాణములు దలఁపు మొనకొని వేఁపన్. ౪

క|| సింగము చేత మతంగజముం గరుఁడునిచేత నురగముం బలెఁ బరిభూ
తిం గనె రఘురామునిచేతం గడుసరి రావణుండు తరుణీమణిరో. ౫

క|| కాంచనమణిమయదివ్యసమంచితపరమాసనంబునం దుండియు న
న్వంచన కెరియుచు రక్షఃపంచాస్యుఁడు పలికెఁ దత్సభాజనములతోన్. ౬

—♦ రావణుఁడు తనభంగమును దలఁచి వాపోవుట. ♦—

క॥ నామపరమతపమెల్లం బూది న్వేల్చినహవిస్సు పోలిక మోఘం
బై చిక్కమాలి నట్టిదకాఁ దటే నక్కఱకురానిగతిఁ జేడ్పడియెన్. ౭
ఆ॥ ఏమహేంద్రు నంత లెంతకుం జాలిన వాఁడ నాతలంచువలను సెల్ల
వలదె యట్టినేను వ్యర్థుఁ డై మనుజుని చేతఁ బడితిఁ జేతఁజేతఁ జెడితి. ౮
ఉ॥ మాయలమారి బ్రహ్మ నను మాటలసందునఁ బెట్టి బెట్టిదం
బై యగడెంచు పల్కనియె నందవుమిత్తి కనందగున్ భయం
బౌమెన యేని మానవభవాత్మునివల్లన యౌనుఁగాని యిం
కేయెడఁ గాదటంచు నది యింతలు సేయుటఁ గాంచ నెమ్మదిన్. ౯
తే॥ దేవదానవగంధర్వదితిజపతగయక్షరాక్షసోరగముఖ్యు లైనవారి
వలన భయ మింత లేకుండవలయు ననుచుఁగోరితిఁ దలంప మర్త్యులఁ గ్రోఁతివాండ్ర.
క॥ మానుషుఁ డై జనియించె నమానుషసత్త్వుండై రాముఁ డా నా నటులుం
గానియెడ వానిచే నిమ్మై నవమానంబు నొంది మరలనగుదు నే. ౧౧
సీ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాథుఁడే యనరణ్యుఁ డన్జనపాలకుఁడు వానిఁ జెనకి యేను
సంగరం బొనరించి సత్త్వహీనునిఁ గాఁగ మదినెంచి యాతనిఁ ద్రోచి యిడక
పైఁబడి మడియింపఁ బార్థివుం డనఘుండు ద్రెళ్లెను ననుఁగాంచి త్రుళ్లిపడకు
మీవంశమునఁ దోఁచు నిత్థతేజుఁ డొకండు పురుషుండు పూజ్యుండు భూరిబలుఁడు
నిను సపుత్రు సబలనివహు సామాత్యు ససారథికునిఁ గాఁగ సంహరించుఁ
బోరఁ బోర నాదుపున్నెంబునన రాక్షసాధమాధమా యటంచుఁ దిట్టె. ౧౨
క॥ ఆదేవనిభుని శాపం బాదెసదోసఁ గిడఁగనుండ నాదట మునిజన్
వేదవతిం ధర్షించితి శ్రీదయితుంగూర్చి తపము సేయుచునుండన్. ౧౩
ఉ॥ ఆయమ రుష్టయై తప మనామయమున్ బొనరించుపొంతనె న
న్నాయెడఁ గాంచి యోరి యిటు లాడిననోటికి బుద్ధిసెప్పవే
న్యాయమ యైన నేమిసెడె నానుడి కింకను లేదె కాలమే
నోయెడ లిట్టు లుంచ నని యొక్కట యోగమహాగ్నిఁ జొచ్చుచున్. ౧౪
క॥ హరికి న్నాపైఁ దన కాహరిపై మక్కువ సుసిద్ధమగునేని నినుం
బొరిగొన మూలమ నగుచున్ ధరఁ బుట్టెద ననియె నదియుఁ దార్కొనె నొంటన్.
తే॥ ఆమహాభాగయే సీత యనఁగఁ జనకనందినియ కాఁగ నతని జన్నంపునేలఁ
బొడమె నింతయుఁ దలఁపఁగఁ బూర్వకర్మఫలమె యిమ్మెయిఁ బ్రబల మై ప్రాప్తమయ్యె.
మ॥ ఉమ కైలాసగిరీంద్ర మెత్తుతఱి శ్రీ యొప్ప న్నిమిత్తంబుగా
నమరద్వేషణ నీదుచేటున కనెన్ హా నంది యానంది శా

ప మొసంగెఁ గపిరూపు నన్నగితి నీపక్షంబువారిఁ బ్లవం
గములే కూల్తు రటంచు రంభకృతియు న్గారింపఁగాఁ జొప్పడెన్. ౧౭

తే॥ పుంజికస్థల వరుణునిపుత్త్రి నొడిసినట్టి కచ్చున కజుఁ డట్టు లార్చితిట్టెఁ
గద యెఱుంగుదు రిమ్మెయి కథలు గొన్ని మీరుఁ దపసుల నుడిచొప్పు మిథ్య యగునె

క॥ ఇది యంతయు మది నారసి గొదకొని జతనమున నుండఁ గూర్తురు మీ రే
యది యెట్లు లొనొ తుది నియ్యదనునఁ గనుమూసియుండు టర్హంబగునే. ౧౯

తే॥ చర్యలందు గోపురశిరస్థ్సలములందు మేటిసుభటులు గాపుండి మేలుకొనఁగఁ
దగిన కట్టడిసేసి దుర్గమునిఁ గుంభకర్ణు నెట్టన మేల్కొల్పఁ గడఁగవలయు. ౨౦

క॥ అప్రతిమగభీరుం డని దిప్రాశనివేగుఁ డఖిలదేవాసురద
ర్పప్రతిభానఘ్నుఁడు వాఁ డప్రీతిఘాతమున నిద్ర నెనయంజనియెఁ. ౨౧

చ॥ అని తనభంగపాటు ప్రహస్తుని పాటును శత్రుపాటనుం
డనుపద మెంచి భీమ మసురౌఘము నానతిసేసె ద్వారము
ల్గాని ఘనవప్రము ల్వెరసి కొంకక పాలనసేయుఁ డెట్లు లై
నను ఘటకర్ణు జాగరమున న్నలువొందఁ బొనర్పుఁ డిత్తఱిన్.

తే॥ ఉరక సుఖముగ నిద్రించుచున్నవాఁడు చింత లేక కాలాక్రాంతచేతనుఁ డయి
బ్రహ్మశాపంబుకతన నిర్భాగ్యుఁ డయ్యెఁ గాని యాతనిఁ దొడరంగఁ గలరె జగతి.

తే॥ నిద్రవశమునఁ బడి వాఁడు నెఱిఁదొఱంగి యాఱునెల లుండు నంతకునంత లయ్యె
మఱియు సప్తాష్టనవదశమాసములును సుప్తుఁ డౌఁ దేఱు నొకనాఁడు చొప్ప నెఱయ

క॥ ఆనాఁడు కార్యమంత్రము పూనికమెయినుండి యవలఁ బోయి పరుండెన్
గా నేఁటికి నవమదినం బైనది యది గాఢసుప్తి యలవడ దీలోన్. ౨౫

ఉ॥ నెట్టనఁ దేర్పవచ్చు రజనీచరులార! చనుండు వైళ మీ
పట్టున వాఁడు మేల్కనినఁ బాఁచును రామకృతావమానముల్
దిట్ట యతండె రక్కసులదేవుఁడు సుంతు మహాభుజుండు దాఁ
గట్టిగ నిల్వ మార్కొనఁగఁ గారు సురాసురు లెత్తివచ్చినన్. ౨౬

తే॥ వానరుల రాజపుత్రుల వరుసఁ బట్టి మ్రింగఁగా నేర్చు నొక్కనిమేషమాత్ర
లంక కొక్కఁ డితండెపో లావరి యని యెత్తినజయధ్వజంబు దైత్యేశ్వరుండు.

తే॥ మూఢుఁ డై గ్రామ్యసుఖరతి మొనసినాఁడు నిద్ర నది విధికల్పన నిరత యయ్యెఁ
గాని మేల్కొన్న నవ్వానిఁ గాంచి రేని వానరులు గీవరులు నేలపట్టి చనరె. ౨౮

ఆ॥ ఆజి రాముచే నిరస్తుఁడ నైనాఁడ నన్న బన్న మింత లనఁగఁ బోల
దతని బుద్ధుఁ జేసి యందిచ్చితిర యేనిఁ గాంచువాఁడఁ బుట్టుగనినఫలము. ౨౯

ఆ॥ ఇట్టివ్యసనమున ననీదృశుం డవ్వాఁడు సాయ మొనరఁ జేయఁ జాలకున్న
నుండ నేమి యవల నొండుగా నేమి మహేంద్రసముఁడు బలమహీయసుండు. ౩౦

క॥ ఘనుండతం డాతని బోధింపన నెఱయంగనలయు నొండుపద్ధతి యిష్ట
ట్టునం బొసంగనేర దియ్యాని ననివార్యుండు మెసయుండేగ నగు జయమునకున్.
ఆ॥ అనుచు రాక్షసేంద్రుం డాడుజాడనె సంభ్రమ మూస్త్రచిత్తులగుచు పనిగ కసిర
కుంభకర్ణభవన కుధరకందరముం బ్రసక్తిగాంచిరి రాక్షసప్రవరులు. ౩౨
ఉ॥ రావణు నానతిం గొని నరప్రకరాకులు మాంసశోణితో
ద్భావితభోజను లొక్కనసి భక్ష్యతతుల్ బహుపానకుంభముల్
వావిరి గంధమాల్యరసవర్గములు న్నెఱయంగం గూర్చి రా
త్రావుసయందు వాని ధృతి దార్పంగం దేర్పంగ సొంతెంగపుసన్. ౩౩
తే॥ సకలగంధప్రవాహప్రచార వితతసుప్రతీహార యోజనాన్యప్రకార
కలితసర్వతోవిస్తారం గౌంభకర్ణకందరాసారం జేర రక్కసులు దొరసి. ౩౪
క॥ ఆతనియూరువుగాడ్పుల ఘాతు లగుచుం గాలు నిలువద్రొక్కుకొనుచు ని
ష్ణాతులు సుబలోపేతులు నాతఱి వారందుం జొచ్చి గతియత్నమునను. ౩౫
ఉ॥ కాంచనకుట్టిమాంచితవికస్వరశోభశుభాఢ్యసత్కలా
భ్యంచలం దద్గుహాం గని శయాను మహాబలు భీమదర్శనున్
గాంచిరి కుంభకర్ణు నొకకైవడిం బాడిన దండికొండతీ
రెంచుచు వ్యాఘ్రము న్మొకము లట్టులు సేరిరి విశ్వధారిణీ. ౩౬
సీ॥ ఒడలిపైం బొడకట్టు నూర్ధ్వరోమంబులు జయవైజయంతికాచర్చ లగాన
భీమనాసాపుటోద్భిన్ననిశ్వాసము ల్వైపాహి యూర్పుల చెలిమిం గోగ
మేదోరుధిరగంధమిలిత మా వక్త్రంబు పాతాలకుహరంబుం బ్రస్ఫురింప
శయ్యాతలన్యస్తసకలావయవములు పాథోధిభూధరపఙ్క్తి నొరయం
గాంచనాంగదముకుటముఖ్యప్రరోచులం దిరమ్మదసంతాన మావహిల్లం
జేయంగ నజేయుం డాసురసింహుండటు గుహాశయుండయియుండం దదాశ మొనసి.
తే॥ వికృతుండయి నిద్రవోవు నవ్వీరు నరసి వెఱవుం బోంద్రోచి కర్ణమ్ము సనపుచుంచి
వానిం బ్రతిబోధితు నొనర్ప వలనుపడిరి సహితులై రక్కసులు జలజాతనేత్ర. ౩౮
క॥ తొలుదొల్త రాశిపోసిరి బలుమాంసవితతుల మేరుపర్వతశిఖరం
బొలసి తులందూంగ దనుజులు బలీయు లది వాని కెదురుపడి తృప్తి నిడన్. ౩౯
క॥ మృగమహిషవరాహాదులు నగపడ వేర్వేఱ రాసు లగముల యట్లు
సుగమములై యుండంగ వారు గడించిర యుగ్గడించురూఢికి సరిగన్. ౪౦
క॥ అన్నింటి కెక్కుడుగా నిడి రన్నపురాశిని సులక్ష్యమై తగ భక్ష్య
ప్రోన్నతసంచయముల నిక నెన్నం బనిలేదు పెచ్చులివి యవి యనుచున్. ౪౧
ఆ॥ మద్యకుంభశతము లుద్యద్గుణాసృక్ప్రకాండభాండలక్షకములు వాని
దరిని దరికొనంగ దారి యియ్యదె యంచు నేర్చి కూర్చి రసురనేత లపుడు. ౪౨

క॥ మొదలిడి రాతని సంతం గదలింప నిలింపరిపులు గా దన్యుల క
యయ్యదనునఁ దేర్పఁగ విధి తన మొద నిడిన తలంపు ముట్టనెనయదయేని౯. ౭౩
సీ॥ తనువు సుగంధిచందనకర్దమముల నలంది పన్నీరు మొల్లముగఁ జల్లి
దివ్యమాల్యములు గంధిలములు గుదులుగా మలయించి ధూపధూమములు నెట్టి
స్తోత్రపాఠంబు లస్తోకంబులు రచించి జలదనాదంబులు సంతరించి
సంకులు పూర్ణశశాంకసన్నిభములు పూరించి క్ష్వేళలఁ బొడవు పఱచి
విసువ కెల్లరు నొక్కట విలయభైరవారనంబుల నెలకొల్పి హత్తుకొని క
దల్చి యాస్ఫోటనంబులు దవులుకొలిపి స్రద మేల్కొల్పఁదొడరి రున్నిద్రులగుచు.
తే॥ శంఖభేరీపణవముఖజనితశబ్దమట్టు లాస్ఫోటితక్ష్వేళితాదినర్ద
మొక్కఁ డగుచు బ్రహ్మాండభాండోపరిగతకర్పరం బగలింపఁగఁ గడఁగె నపుడు.
ఆ॥ దెసలు ముట్టఁ బాఱి దివ మంటఁ బ్రాఁకి యేపట్టునందు నిలువ మట్టులేక
తిరిగితిరిగి భూప్రదేశంబునం బడె నారవంబు విని విహంగములు. ౭౫
క॥ నిద్దురమబ్బునఁ బడి యేప ద్దరయఁగలేక మొద్దుబాఱినవాని౯
దద్దయు నసురు లొనర్చెదు నిద్దపుఁజప్పుళ్ళు దేర్పనేరని వయ్యెన్. ౭౬
క॥ కసిమసఁగి యసురఁ గొట్టిరి ముసుండ్లు ముసలముల గదల ముద్గరముల బ
ల్పసుల శిలల వృక్షంబులఁ బ్రసుప్తు మేల్కొలుపఁబూని పలలాశు లొగి౯.
క॥ నిట్టూర్పు లెగువ నెదుట న్నిట్టనిలువలేక తలఁగి నెఱయుచు మరలన్
దిట్ట లగుచు మ్రోగించిరి కట్టలుకఁ గటాహభేరికాముఖ్యములన్. ౭౮
క॥ పదివేవురు రక్కసు లటు పదిలముగాఁ బట్టుపట్టి పరఁగించెడు న
య్యెదుటుతన మెన్న నేరఁడు ముదితరో! శాపోక్తి యెంత మొగకొనఁగలదో.
ఆ॥ కొట్టికొట్టి విసువుకొని యంతమాత్ర కీహంత కదలఁబోవఁ డని తలంచి
యవల గురుతరప్రయత్నం బొనర్చిరిదారుణంబు నాకధీరయన. ౮౦
సీ॥ తోలిరి పై నాగతురగోష్ట్రఖరముల దండకశాంకుశతాడనముల
నూదిరి చెవులలో నునిచి యుంకించి పెన్బూరాలు గొమ్ములు బూరటిల్ల
మ్రోయించిరి బలంబు మొనయించి రణరంగభేరు లన్నియుఁ దెచ్చి భీషణముగ
మోదిరి ఘనకాష్ఠములఁ గటారమ్ముల మే నిది యను బుద్ధి మెలపుఁ గొనక
త్రోచి రటు గండశైలము ల్దొరలఁ బెద్దమ్రాఁకులం గొట్టి వైచిరి మల్లచఱచి
పొదువఁజొచ్చిరి వజ్రమ్ముకడఁక వెలితిబుచ్చు పిడికిండ్లు గూర్చి యప్పాలసుదింప్లు.
ఆ॥ ఆగడం బొనర్చు నాఱడియే కాని వాని కెట్లుఁ దెలివి వఱలదయ్యె
లంక దానఁ గడువడంకఁగాఁ దొడరె సహాబ్ధిభూమిధరవనాంత యగుచు. ౮౩
క॥ ఘకాకసహస్ర మొక్కటఁ బెక్కురు కోణపులు హైమపృథుకోణములన్
నెక్కొని మ్రోయించిరి తమ చిక్కని మేనుల బలమ్ము సీమం బెరయన్. ౮౪

ఆ॥ దాని కేని నింత దలకఁడు కదలఁడు గుట్టువెట్టు నెదిరిగుండెలవియఁ
బెద్ద నిద్ర యదియుఁ బెద్దనిద్దుర గాదు బ్రహ్మవ్రాతఁ గూడునఁ బగుల కగును.

శా॥ ఆశాభంగకృతంబు రోస మెగువన్ హా యంచు మాంసాశనుల్
పాశంబు ల్దవిలించి యీడ్చియు ఘనప్రస్థానభేరీరవం
బాశ ల్వ్రీల ఘటించియున్ బ్రబలగర్జారావము ల్గూర్చియున్
గేశంబు ల్పెకలించియుం గఱచియుం గించిత్తుగా నొంచియున్. ౫౬

ఆ॥ కుంభకర్ణు కర్ణకుహరము ల్నిండ వాఃకుంభశతము లెత్తి గ్రుమ్మరించి
రదియు లెక్కసేయఁ డాతని నిద్దురసుఖము కష్టములనుఁ జూచునదియె. ౫౭

ఆ॥ కూటముద్గరములఁ గొట్టిరి పెల్చన గఱకువోవ నల్లగాత్రములను
శిఖరిశిఖర మెంచు శిరమున బలుకట్ల గట్టి వగు శతఘ్నికాశతముల. ౫౮

క॥ ఇంతకుఁ దలఁకనివాఁ డిఁక నెంతకునోపఁ డని మత్తమిభసాహస్రం
బంతటఁ ద్రోలి రతనిపైఁ బంతంబున నవియుఁ ద్రొక్కె బలు వాసంగన్. ౫౯

ఆ॥ స్పర్శవిషయకంబు సంజ్ఞాన మసురున కొదవె నవల నదియుఁ గుదురుకొనఁగ
నిదుర సెడె నటంచు నీల్గుచు మూల్గుచు నుబ్బతిల్లె నాతఁ డుత్పలాక్షి! ౬౦

క॥ క్షుత్తృష్ణాభయపీడితుఁ డత్తఱి వాఁ డెన్నఁ డగము లచలశిఖరముల్
సత్తువకొలఁదికి నసురులు మత్తతఁ దొలఁగింప రువ్వనుదు పొక్కటియున్.

ఆ॥ నాగభోగనిభము నగశృంగసారంబు బాహుయుగము సాఁచి ప్రబలుఁ డతఁడు
బడబమొగముఁబోని వదనంబుఁ దెఱచి జృంభణ మొనర్చె సురలు పల్లటిల్ల. ౬౨

క॥ పాతాళకుహరసన్నిభ మాతని మోమప్పు డొప్పె నధిమేరుగిరి
ద్యోతితము తపనమండల మేతావన్మాత్ర మన ననీదృశ మగుచున్. ౬౩

ఆ॥ మేలుకాంచి వాఁడు మెయి వెంచి జృంభించి దండికొండ భాతిఁ దద్దఱియ
దండ వీవఁదొడరు చండవాత మన నిట్టూర్పు వెడలఁదొడఁగె నుత్కటముగ.

క॥ పలుభూష లొలయ మేల్కాని నెలకొను నవ్వాని మేను నెట్టనఁ దనరెన్
జలదము సజలబలాకము తొలికారున నెట్టు లట్లు ధూతాఘచయా. ౬౪

తే॥ వాని గ్రుడ్లు విద్యుత్ప్రభావర్ణితములు వహ్నికుండసదృశము ల్వఱలె నపుడు
దివిరిఁ బరపీడనమునకై తేజరిల్లు శనికుజగ్రహములునాఁగఁ జంచలాక్షి. ౬౬

శా॥ కాంచెన్ భక్ష్యపురాసు లన్నగిరులుం గ్రవ్యోత్కరంబు ల్మరో
దంచద్గాత్రసహస్రము ల్సుకృతమద్యాస్పృక్సుమేదఃపయ
శ్చంచత్కుంభశతాయుతంబులు బుభుక్షాతృష్ణిక ల్దీఱ భ
క్షించెన్ గ్రోలె నొకించుకేని నెదియున్ శేషింప నీ కొక్కటన్. ౬౭

తే॥ ఇంద్రరిపుఁ డట్లు తృప్తుఁడై యొలయు కెంచి వచ్చిపడి రన్నిశాచరు ల్వాల నెఱింగి
శీర్షములు వాంచి యంజలు ల్సేర్చి మ్రొక్కి రంచి తస్తోత్రములఁ బ్రస్తుతించి రపుడు.

ఉ॥ కన్నుల నిద్రమబ్బులఁ దెరల్చి, గ్రమ్మఁగ నిర్మలభావమంత లే
కున్నదె యైన దృష్టి నతఁ డొంటఁ గడల్కొనఁ జేసికొంచుఁ గాం
చె న్నిభృతప్రచారుల విశిష్టవిచారుల రాజచారులం
గ్రన్నన మన్నన ల్నెఱపెఁ గార్కొనుచుట్టఱికంబు డంబునన్. ౬౯

తే॥ ననుచు సాంత్వన మొనరించి నైరృతర్షభుండు స్వప్రతిబోధనంబునను విస్మ
యంబున విడంబనంబు నయంబుసూప నిట్టులనె వారితోఁ గర్జ మెంచుకొనుచు.

ఉ॥ ఏమని నన్ను మేల్కొలుప నెంచితి రిట్టు లకాల మా నెడన్
స్వామికి మేలె యేభయముఁ బాటిలలేదుగదా యటంచు నే
నేమెయిఁ బల్కనేమిగల దెద్దియొ పాల్పడెఁ గాక యున్న నన్
నేమము మీఱఁ దేర్పఁ గృతనిర్ణయుఁ డంపునె మీరు వత్తురే. ౭౧

శా॥ నేఁడే తీర్చెద రాక్షసేంద్రు భయ మున్నింద్రుండ నైతింగదా
వాఁ డింద్రుండొ హుతాశనుండొ జముఁడో వాక్రుచ్చి న న్నంపుఁడా
మూఁడు న్వానికి ముజ్జగ మ్మఱిమినం బోకార్చెదం గర్జమం
దేఁ డంబంబులు వల్కనం చెఱుఁగరే యేపట్టువారేనియున్. ౭౨

ఆ॥ అల్పకారణమున కధినాథుఁ డిట్లు నన్మేలుకొలుపుతలఁపు మేకొనండు
గలిగినట్టి యర్థగతి వివరింపుఁడు డాఁపనేల యీతఁ డోపి క్రాల. ౭౩

మ॥ అని సంరబ్ధుఁడ యై వచించు నసురు న్వ్యగ్రస్థు నీక్షించి యి
ట్లనె యూపాక్షుఁడు కేలుమోడ్చి సచివుం డవ్వాఁడు రక్షోధినా
థున కిట్టింత మెఱుంగుమయ్య తమ కాదోషనాథముఖ్యు ల్పొవన
ర్చిన నేరం బనరాదు కా దొరుల కీచేడ్పాటు వారింపఁగన్. ౭౪

ఆ॥ మానుషంబు భయము మన కిప్డు వాటిల్లెఁబోల దొండు పీనిపుచ్ఛమునకు
లంకఁ జుట్టుకొనిరి లావరు ల్వానరులెల్ల నొక్కఁ డగుచు నెత్తివచ్చి. ౭౫

క॥ ము న్నొకప్లవంగముఁడె కద యెన్నినభటు నక్షుఁ దునిమె నేర్చె బలము సం
పన్నుఁ బురిఁ గాల్చె నవ్వ్యాపన్నుం డై చనియెఁ గార్యపద్ధతి పోసఁగన్. ౭౬

క॥ సీతం గొని తెచ్చిన యయ్యాతంకం బింత సేసె నాదటఁ గలదే
నీతోఁ దెలుపఁగ రాముని చేతఁ బోరిన్ భంగపాటు సిద్ధంబయ్యెన్. ౭౭

తే॥ దేవకంటకుఁ బౌలస్త్య దితిజనాథుఁ బ్రాణసంశయ మందించి పాఱఁదరిమె
రాముఁ డాదిత్యతేజుం డరాతు లెవ్వరేని సమకూర్ప రేనాఁడు నిట్టిగోడు. ౭౮

క॥ అన నిస్తురకలఁకయు మదమునుఁ దత్త్వం బెన్నపీక మొనకొని సోద
ర్యున కజయ మనిన యూపాక్షుని న్వివృత్తాక్షుఁ డగుచుఁ జూచి యతఁ డనున్.

క॥ ఇప్పుడె పోయెద నందఱఁ జెప్పలఁ దేర్ప రుధిరమునఁ దృషఁ దీర్చుకొనన్
గుప్ప లగు పలలముల నాయప్పటిక్షుధఁ బాపుకొనఁగ నొ జతనమునన్. ౮౦

క॥ ఏ నొక్కఁడనే త్రావెద మానవనాథాస్ర సొల్ల మఱి తన్మాంసం
బానెఱి భక్షించెద నోఁ బో నన్నోకఁ డాఁకపడునె పోరికలనులోన్. ౮౧
క॥ అని గర్వితుఁడై రోసము పెనఁగొన నటు లనెడు శత్రుభీకరు ననుసన్
మొనసి మహోదరుఁ డంజలి మొనకొనఁ దా నిట్టు లనియె మోహనమూర్తీ.
శా॥ అన్నం గాంచి ప్రసక్తి మించి కయిమో డ్పర్పించి భాషించి యా
సన్నం దన్మహనీయసూత్రితము భాష్యం బెంచి కా కొంటి నైఁ
జన్న న్వారలు చుల్క నౌదు రె విభాసంపన్ను లామీఁదటం
గన్నా కీతఁ డటంచు మెచ్చ మొలఁగంగారాదె జన్యంబునన్. ౮౩
క॥ అని గెలుతువపో భ్రాతం గని మేలుంగిండ్లుఁ జక్కఁగా నారసి లో
డన కదలి విక్రమము నెఱప నగుం బ్రాభవము నెలయఁ బరబలదమనా. ౮౪

—◆ కుంభకర్ణుఁడు రావణుం గాంచఁబోవుట ◆—

ఆ॥ అనిన వానితోడ నౌనులె మ్మని యెల్లవారిఁ గూడి సహజునలనుఁ గాంచ
నెంచి పయన మగుడు నెలమిమైఁ జనిరి వా రినుని కెఱుక సేయ సింహగతీ! ౮౫
తే॥ భీమరూపపరాక్రము భీమనేత్రు భీమబలు మేలుకొలిపి నిక్కికు లగుచు
వరు వరాసనాసీను నవ్వలని కరిగి కాంచి కైమోడ్చి పలికిరి కమలనయన! ౮౬
క॥ సీతమ్ముఁడు మేల్కాంచె ననేతావన్మాత్రుఁ డాతఁ డిటరాఁజనునో
యాతావున కరిగి సపత్నాతంకముఁ దీర్చి వచ్చి యటఁగననగునో. ౮౭
ఆ॥ అనుడు నాతఁ డుబ్బి యంతకునంతలై వాని వేడ్కఁ జూచువాఁడ నేలి
పలుకు లెలమి మీఱఁ బలికి యౌచిత్యంబు నెగడ ననుమవాఁడ నేన యనిన.
ఉ॥ వారలు పోయి రావణుని వాక్కులు దెల్పి భవత్సమక్షముం
గోరెడు వాఁడు తేఁ డిఁక నకుంఠితధీ వెలయంగఁ గొల్వునం
జేరి ప్రహర్ష మాతనికిఁ జెచ్చెర నెక్కొనఁజేయవే యనన్
దీరగు నద్దియే యనుచుఁ దేఁకువ సెజ్జదొఱంగి హృష్టుఁడై. ౮౮
ఆ॥ మోము గడిగి కృత్యములు దీర్చి స్నాతుఁడై మేలిచందనమ్ము మెయి నలంది
భూషణములు దాల్చి పురుబలం బొనగూర్చు పానకములు దేరఁబనుచుటయును.
ఆ॥ మలసి రావణాజ్ఞ మద్యకుంభంబులు రెండువేలు దెచ్చి ప్రీతి వెలయ
నర్పణం బొనర్ప నవి ద్రావి తేజోబలాఢ్యుఁ డట్లు మత్తుఁ డగుచు సతఁడు. ౯౧
క॥ కాలాంతకనిభుఁ డచ్చటఁ గాలానక వెడలి యసురగణములు గొలువం
గా లావరి భ్రాతం గనఁ గాలాహ్వాతుఁ డగుచు నడిచె క్ష్మాధరతనయా. ౯౨
క॥ పాదన్యాసంబుల ధర పా దగలఁగ రా సహస్రపాదుఁ డవనిపై
వాదమున వచ్చె ననియెడు వా దమరెన్ రాజపథము వలగొను ద్యుతులన్.

క॥ అంజలి మాలికఁ గొనుచున్ రంజిలి లే కతఁడు గాంచె నేతనగరు సే
రం జిష్ణుండు స్వయంభువు మంజులమందిరము మలయుమాడ్కి న్మహిలా. ౯౪
ఉ॥ రాజపథంబునం బెరయు రాక్షసభూతముఁ గాంచి వానరుల్
తేజ మిఁ దేటి దిట్టి దగు దేహ మొకం డిల నుండునే ధరం
బోజమొయి న్మెలంగు నటు లున్నదిగా కనుచున్ భయంబునన్
వే జనఁ జూచి రొండొడకు వేఁకర మెంచుచు సంచరించుచున్. ౯౫
ఆ॥ రామ ! కావవే శరణ్యుండ వీ వంచు గొంద ఱధిపు వేఁడుకొనిరి కొంద
ఱడఁగి రిలనుఁ గొంద ఱటునిటుఁ బఱచిరి వ్రాలి రందుఁ గొంద ఱోల మెడల.
మ॥ ఘనతేజంబున సూర్యునిం బొదువుచీఁకన్ శైలశృంగాభుఁ డై
కసదూర్జస్వికిరీటుఁ డై యొలయు నాక్రవ్యాదు నత్యద్భుతుం
గని స్థైర్యం బెడలించు త్రాసముమెయిన్ గాలూనఁగా లేక చి
క్కసి యా వానరసేన యయ్యదనునం గంపించెఁ బొంపేదఁగాన్. ౯౬
ఉ॥ అప్పుడు రామచంద్రుఁడు మహోమహుఁ డుజ్జ్వలసత్త్వుఁ డాతనిం
జెప్పనఁ జూచి భీమణుఁ డుదీర్ణుఁడు వీఁ డని బీర మొప్పఁగా
గొప్పశరమ్ము గార్ముకముఁ గూర్చి విభీషణుఁ గాంచి సైన్య మా
ముప్పున కోహటించుటయు మున్నిడియెన్నిక నుంచి యిట్లనున్. ౯౭
శా॥ విఁజంబొక్కొ త్రివిక్రమప్రభుఁడొకో విక్రాంతిమై నాకసం
బంజంజాలి సఃగోయతోయధర మ స్త స్వర్ణభూషాప్రభా
పుంజం బొప్పగు వైద్యుతద్యుతులతోఁ బోరాటముం గోరఁ దా
సంజల్వ్యట్టుఁడుఁ బృథ్వి గ్రక్కదలఁగా నాలంక నిశ్శంకుఁ డై. ౯౯
క॥ ఆంగదఁ బఱచెడు వీనిం బింగళలోచనునిఁ గాంచి పిఱికిపడి మహో
పింగలదృగ్వాహిని యడె సంగతి నెడఁబాసి యిది విచార్యము కాదే. ౧౦౦
ఆ॥ పుడమి కెల్లఁ గేతుభూతుం డొకం డీతఁ డంచు నామదిం దలంచువాఁడ
నిది యదృష్టపూర్వ మీభూత మెద్దియో తెలుపుమయ్య నాకుఁ దేటపడఁగ.

—◆ రాముఁ డడుగ విభీషణుఁడు సంభకర్ణునిఁ గూర్చి తెలుపుట ◆—

మ॥ అని రాజేంద్రుఁడు రామచంద్రుఁ డుదితుం డక్లిష్టకర్ముండు ద
న్మనుయోగాదృతుఁ జేయఁ బ్రాజ్ఞుఁ డుచితవ్యాపారుఁ డభ్యస్తరా
జనయుం డిట్లనె నవ్విభీషణుఁడు విశ్వవ్యాపకా! నీయెఱుం
గని దొం డై కుటిలగించు నీదగుకటాక్షం బంతయుం జాలఁగన్. ౧౦౨
క॥ తెలుపుదు భ్రాతయ యితఁడుం గలుషాత్ముకుఁ డైన పఙ్క్తికంధరు ననుజుం
డలఘుండు మధ్యముఁడు గా నలవిశ్రవువలనఁ బొడమె నరిదుర్దముఁ డై. ౧౦౩

సీ॥ పుట్టినప్పటినుండి పొడవారునంతలో మేలిసత్త్వము లేర్చి మెక్కినాఁడు
వైవస్వతుని నొంట వాసవు నొక్కింటఁ బట్టి తాళము గాఁగఁ గొట్టినాఁడు
దానవదేవగంధర్వాదిగణములఁ దోలుబొమ్మ లటంచుఁ దోలినాఁడు
శూలపాణిని నేన చూ జగంబులకెల్ల నొం డెవం డని యూఁపు లూఁపినాఁడు
చావులేనట్టివారలఁ జంప వీని నంతకునిఁగా సృజించినాఁ డజుఁ డటంచుఁ
దిట్టువారి నడిమినెత్తి మొట్టినాఁడు గట్టివాఁ డీతఁడే కుంభకర్ణుఁ డధిప! ౧౦౪
ఆ॥ వీని జోడు మూఁడు విష్టపంబుల లేఁడు వేల్పులందు దనుజవితతియందు
మనుజులందు ననఁగ మాయయ్య! నోరాడ దేను నీకుఁ దెలుపు నిఱుకటమున.
క॥ ప్రబలుండు విరూపాక్షుఁడు కబలింపఁగనోపు ముజ్జగంబుల నొకఁడే
యబలలపాలిఁటిమృత్యువు సుబాహు వీతండ చువ్వె సుగుణాభరణా. ౧౦౫
ఆ॥ ప్రకృతిచేతఁ దేజు బలము బీరము వీడు పట్టుగాఁగ నెపుడుఁ బ్రబలుచుండు
నన్యులం దనంగ నన్యంబులే వరోపాధికంబు లగుచుఁ బరఁగుచుంట. ౧౦౬
చ॥ తప మొనరించినాఁ డురక దద్దయుఁ గోరక కోరినాఁడు నా
కపగతవిఘ్నులై సుఖము నందఁగఁ జేయు సుషుప్తిఁ గూర్పు మం
చపకృత మంచుఁ దాఁ దలఁపఁ డత్తఱి వ్రొవఁగ వేల్పు లిమ్మెయిన్
గపట మొనర్చినా రనుచుఁ గాఱియపెట్టఁదొడంగె వారలన్. ౧౦౭
తే॥ ఇతఁడు భక్షింప భక్షింప నిమ్ముసెడఁగ నెల్లవారలు మొఱవెట్టి రింద్రుఁ జేరి
యతఁడు శితవజ్రపాతాభిహతు నొనర్చె నెఱుఁగఁడో మీఁద నా కర్జమెంచినాఁడో.
క॥ ఇంచుక కదలియుఁ గదలక చంచలచిత్తుఁ డయి రాక్షసప్రవరుఁడు గ
ర్జించె నశనిశత మురలెడు సంచున ఘోషించు జలదసంచయ మెసగన్. ౧౧౦
క॥ దాన న్వడఁకెను మేదినితో నంబుధి ఘూర్ణిలంగఁదొడఁగెను బ్రజలున్
మే నెఱుఁగక వ్రాలిరి సంధానం బెడలంగ దిశలు తల్లడపడియెన్. ౧౧౧
ఆ॥ కోప మెక్కుఁ డగుచు గొనకొన నైరావతంబు దంత మొండు దద్ద బెఱికి
వాసవుని యురంబు వగులఁగొట్టెను నైరృతుండు దుండగంబు తోడుపడఁగ.
తే॥ కుంభకర్ణప్రహారార్తిఁ గుందితుఁ డయిశక్రుఁ డల్లాడె దేవత ల్సంయములు వి
షాద మందిరి వారితో సంగతుఁ డయిచేరె స్వాయంభువాస్థానసీమ కతఁడు.
క॥ అందఱుఁ దా నొక్కఁడుగా నందించెం గుంభకర్ణు నతిదౌరాత్మ్యం
బం దరిగి శతానందునకుం దీ రగు నతులు నుతులు గూర్చి భృశార్తిన్. ౧౧౪
ఆ॥ ప్రజల భక్షణము సుపర్వశిక్షణ మాశ్రమాపకరణ మంగనాపహారణ
మొక్కఁ డొకఁడు గాఁగ నుగ్గడించి గడించియుంచినట్టి నుడి వచించె నపుడు.
తే॥ ఈతఁ డిమ్మెయిఁ జెలరేఁగి యెల్లవారిహింససేయంగ మెసవంగ నెంచెనేని
నచిరకాలంబుననె జగం బడఁగి శూన్యమగును మది నెంచుమయ్య లోకాధినాథ!

క॥ అను వాసవముఖ్యుల ప్రార్థన విని వాణీశ్వరుండు తద్దయు సురలం
బనివినుఁ డని యసురుల నెట్టనఁ జనుచెం డనియెఁ దనకడంక నోలంకన్. ౧౧౮

ఉ॥ అందఱు రా ఘటశ్రవణు నందుఁ గనుంగొని ధాత యెవ్వఁ డీ
సుందరుఁ డంచుఁ బిల్చి యెడ్రసుక్కి పదంపడి కైతవంబునన్
గ్రందుకొనంగనీక తగు కందువపల్కులఁ బల్కరించుచున్
ముం దననెంచిన ట్లనియె మూర్ఖుని తెంపుఁ దలంచి రాఘవా. ౧౧౯

తే॥ నిన్నుఁ బౌలస్త్యుఁడు సృజించె నెగడు జగములెల్ల ఘూర్ణిల్ల మడియింప నెంచి యట్లు
గాన నావాక్యమున నింకఁ గదలనీనిద్ర నెవ్వేళ మృతుఁబోల నెఱయఁగనుము.

క॥ అని శాప మిడిన నెల్లరు దనికిరి తా నొల్లఁబోయె దనుజవ్యాఘ్రుం
డును సురలు మునులు సంతసమునఁ దేలిరి బ్రతుకుదారి మొనసితి మనుచున్.

ఉ॥ అమ్మహనీయు వాక్యము మహత్త్వ మదెట్టిదొ కాని తోన తా
నమ్మెయి సోలె రక్కసుఁ డహో యని రందఱు చూచుచుండ మే
లిమ్మది యింతలామె నని లావరి రావణుఁ డావిధాతపా
దమ్ములమీఁద వ్రాలి కనుదమ్ముల నద్దుచుఁ బద్దు సూపుచున్. ౧౨౧

తే॥ ఇట్టులనె నీకుఁ దగునయ్య యింత సేయ దాను వెంచిన పైరు గ్రోధమునఁ గోయ
నేరు గాదనువారు నీ కేటిపోరు నేఁడె మడియింపు మదిఖ్యాతి నెఱయు తీరు.

క॥ మునిమనుమని నీవే యిటు లొనరింప నిఁకేమి యొదవు నోగిఁ బ్రబలినకాం
చనము తరువు ఫలకాలంబునఁ గెడపుదె మంచి సేయు ప్రొద్దిదిగాదే. ౧౨౩

తే॥ సత్యవచనుండ వీవు నిస్సంశయముగ నేఁడు శయనించుఁ గాకేమి వెరవు గలదు
శయనజాగరములకు భోజనమునకును గాలనిర్ణయ మొనరించి కావుమయ్య.

మ॥ అనుచుం బౌత్రజుఁ డర్థి వేఁడ ద్రుహిణుం డాలించి మేలెంచి వీ
డనిశం బార్నెలలున్ శయించు నొకనాఁ డా సంప్రబుద్ధుండు మే
కొని భక్షించు బుభుక్షు లక్షితములం గ్రొవ్వాడి సంక్రుద్ధు వ
హ్నినిఁ బోలంగఁ జరాచరం బగు జగం బేతద్వశం బయ్యెడిన్. ౧౨౫

ఆ॥ కసలి వానిఁ గెలువఁగాఁబోల దానాఁటి కందఱకును నెక్కుడై చరించు
మలయు నిదురవోవ మఱునాఁడు ప్రసభమ్ము మేలుకొలువ నాఁడె మిత్తిఁ బెరయు.

క॥ అని నిర్ణయింపఁగా నయ్యనఘుని యానతి శిరమున నభినందనముం
బొసరించుచు నిలుసేరెను దనుజులతో ననుజుఁ గొనుచు దశవదనుఁ డటన్

ఆ॥ తనకుఁ దానె శయనతత్పరుం డగు లేచు నట్లె యట్టె బహుపలాశి యగుచుఁ
దిరుగు నొక్కనాఁడు దేదీప్యమానుఁడై నాఁడు మొదలు లోకాధినాథ యితఁడు.

ఉ॥ నీదుపరాక్రమం బరసి నిక్క మజయ్యుఁ డటంచు నెంచి పెం
పేదఁ దలంగి కార్యగతిహీనతమై వ్యసనంబు పాల్పడన్

దా దరిసేరఁగా నయినదారి యిదే యని కానికాలమం
దీసురితాత్ము మేల్కొలిపె నింకట నేయది గాఁగ నుండెనో. ౧౨౯

ఆ॥ ఇతఁడు వెడలె శిబిర మిత్త్రతేజుఁడు క్రుద్ధుఁ డగుచు ననచనాఘు మలమి భక్షి
ణం బొనర్ప నౌ మనంబున సరుదెంచు ముంచు ముబ్బుభాతి మొక్కలమున.

క॥ విద్రుతు లగుచున్నారీకా ద్రుం గనినంతఁ గపులు రభసంబున ను
న్నిద్రుఁ డితఁ డనుచు మొగకొని ముద్రితునిం జేయనేర్చు మొసగాఁ డున్నె.

ఆ॥ వీరి భయముఁ దీర్ప వెర విట్టులూహింతు యంత్ర మొక్కఁ డని యటంచు నెల్ల
వానరులకుఁ జెల్పి వారిఁ దేర్చుచుఁ దగు నల నెకింగ పిసి సలఁతు మనుచు. ౧౩౨

చ॥ అలులు విభీషణుం డనఘుఁ డాడ సహేతుక మిట్టు లాచరిం
చుటె కడు లగ్గటంచు రిపుసూదనుఁ డారఘుపుంగవుండు దాఁ
దటుకున నీలునిం బిలిచి తన్మహితార్థముఁ జెల్పి తద్దయున్
బటుతర వాగ్విశేషము ప్రపంచితమై తనరార నిట్లనున్. ౧౩౩

సీ॥ హా మ్మెల్ల వానరపుంగవులం గూడుకొని మొగ్గరం బొసగు నేర్పు మెలసి
నిట్టనిల్వుఁడు లంక సెరయు ద్వారంబులు చర్యలు సంక్రమస్థలము లరసి
మేకొనఁగాంచుఁడు మేలివృక్షంబులు శిల లాయుధంబు లుచ్ఛ్రితము లరసి
యేమఱపా టింతయేనియు లేకుండ దురమున మెలఁగుఁ డా క్రోధనఁ బరసి
నీవు నేర్తు వెల్ల నేను దెల్పుట పయిపెచ్చనంగ నౌను బృథుబలములు
నిచ్చవచ్చినట్టు లెనయింపుమయ్యా యనం బెసంగు నెఱిఁ బెసంగుమయ్య.

క॥ అని రాముఁ డానతిచ్చిన ననలసుఁ డనలసుతుఁ డిచ్చ సలరాగుచుఁ జ
య్యన నమ్మెయి శాసించెఁ దదనీకముల కెల్ల జయరమాశంసాఢ్యా. ౧౩౪

క॥ హనుమానుం డంగదుఁ డట్లనుపములు గవాక్షశరభు లద్రిశిఖరము
ల్గొని ద్వారచయనిరోధం బొనరించిరి మించి రరుల నుజ్జ్వలమూర్తీ. ౧౩౫

తే॥ రామవాక్యచికీర్షావిరాజమానులగుచు హరిపిరు లరిసేన నలముటకుఁ
బాదపంబులు శిలలుఁ జొప్పడ ధరించి పొంచియుండిరి సద్గుణభూష! యోష!

క॥ శైలోద్యతకరులు మహాశైలచరులు గిరులతోడి సంగడమునఁ ద
త్ప్రాలంబము లా నంబుదజాలంబుల భంగి వెలయఁ జాలిరి తరుణీ. ౧౩౬

—♦ రావణ కుంభకర్ణుల ప్రసంగములు ♦—

ఉ॥ అంతట రాజమార్గమున నంతకుఁడో యనఁ గుంభకర్ణుఁ డ
త్యంతమదాకులుం డగుచు నంచితు లాఢ్యులు నైన మేటిసా
మంతులు యోధులుం గొలువ మానితుఁడై యరుదెంచెఁ బౌరసీ
మంతిను లాప్తులుం బోరి సుమప్రతతు ల్గురియించుచుండఁగన్. ౧౩౭

శా॥ హైమోద్యన్మణిభాసురంబు వితతం బాకృష్టదృష్టంబు సు
శ్రీమాన్యంబు సురారిరాజపదలక్ష్మీలాలితం బైన త
ద్ధామం బాతఁడు సేరఁబోతె రవి యబ్దం బట్లు సొచ్చెన్ మహో
ద్దాముం డుజ్జ్వలుఁ డెంచె నగ్రజుఁ బ్రశస్తప్రాజ్యపీఠాఢ్యుఁగాన్. ౧౪౦

క॥ శక్రుఁడు స్వయంభువుం బలె శుక్రాంతేవాసి విభునిఁ జూచి యతఁడు పా
దక్రమణంబుల మేదిని వక్రం గావించుచొప్పు వఱలఁగ నడిచెన్. ౧౪౧

క॥ కడపటికక్ష్య గడచి తొలి కడంక యుడివోనఁ బుష్పకవరాంతమునన్
గడలుకొను పీఠి నొఱవంబడి నెటిసెడి యున్న యన్నఁ బ్రబలుఁడు గాంచెన్.

ఆ॥ వానిఁ జూచినంత వాసవవైరి చేకూరె మేలు వీఁడె కుంభకర్ణుఁ
డనుచు నెదురువోయి యాలింగన మొనర్చి చేర్చుకొనియెఁ దనతనర్చునెడను.

క॥ పర్యంకాసీనున కపు డార్యునకు నమస్కరించి యాఘటకర్ణుం
డర్యమతేజు నతనిఁ గని పర్యవసిత మేమి యనుచుఁ బ్రస్తావించెన్. ౧౪౪

ఆ॥ తగినవిస్తరంబుఁ దార్చి యద్దాని వాఁ డాక్రమింప నసుర యాక్రమమున
నెగసిపడుచుఁ దమ్ము నెనయించుకొనుచు వశ్యం బొనర్పఁ దద్యశంబు వొగడె.

తే॥ ఉబ్బి తబ్బిబ్బుపడి వాఁ డహహో యటంచు ననలకుండంబు లగుచు లోచనము లడర
నేల పిలిచితి వేమేమి మొనవివలని భీతి ప్రేతత్వమున కభిప్రేతుఁ డెవఁడు. ౧౪౬

క॥ తెలుపు మనఁ గ్రుద్ధుఁడయ్యెం బలె యీతం డంచు నాచపలుఁ డించుక యా
వలనుస వాఁడే యగుచుం బలికెం దా నిట్టు లనుచుఁ బర్వేందుముఖి. ౧౪౭

సీ॥ శయనించి తట్లు నిశ్శంకమై సుఖ మొంచి యెఱుఁగవు నాకర్మ మింతవఱకు
నిదె దాశరథి రాముఁ డెల్లక్రోఁతులమూఁకతోడి సుగ్రీవునిఁ గూడి వచ్చి
సంద్రంబు దాఁటి నిస్సంద్రత సేతుమార్గం బొనగూర్చి సుఖమునఁ బేర్చి
వాస్తగ్ర శార్ణవం బె నటు లొనరించె వరగోపురపురోపవనవనముల
నెవరు ముఖ్యులొ యీయెల్లబలములయందు వారు మడిసి రం దొకండ
యేనిఁ జావఁ డొక్కయెడనేని నోడఁ డిం కేమిదెలుపువాఁడ నీవు వినఁగ. ౧౪౮

తే॥ మూలబలముల సడలింప మొనసి రిపుడు నేటి కూరకయున్న నిం కేటి బ్రదుకు
ప్రాణభయ మిట్టియెడ నెడఁబాతు వనుచు నిన్ను మేల్కొల్పితిమి నీవ నేర్తు వవల.

తే॥ శత్రునివహంబు దొడరి నాశన మొనర్చి కుపితకోశంబు పుర మిది సత్వరంబు
బాలవృద్ధావశేష మై పరఁగ నైనఁ బాలనం బొనరింపుము ప్రథితి గనుము. ౧౫౦

ఉ॥ అన్నకు మేలు గూర్పు మిటు లన్న! సుదుష్కర మంచు మాన కే
నెన్నఁడు నింతఁగాఁ దెలుప నేపని గల్గినఁ గూర్తు నాకు ము
న్నన్ని సురాసుర ల్దొడరఁ బాఱగఁ దోలితి నీకు నీవ సం
పన్నుల దివ్యులన్ భవదుపక్రమ మెన్నద నాఁటనుండియున్. ౧౫౧

క॥ అది యిది యన కియ్యెడ నీయదభ్రవిక్రమము నెఱప నయ్యెం దఱి త్వ
త్సదృశుఁడు లేఁడు జగంబుల నెదిరి గెలుచువార లింక నెందుం గలరే. ౧౫౨

చ॥ ప్రియహిత ముత్తమం బనుచుఁ బేర్చి ఘటింపుము దీని బాంధవ
ప్రియుఁడ వబంధువిప్రియముఁ బేర్కొని కూర్తు రణప్రియుండ వీ
వయము నయమ్ముఁ దోడ్పడ మహాపవనుండు శరద్ఘనంబు న
ట్లయమిత మియ్యరాతిబల మార్ప గడంగుము దర్ప మేర్పడన్. ౧౫౩

క॥ అనుచు నెఱిసెదరి పరిదేవన మొనరించు సురవైరి వల్లభుఁ గని యె
య్యన నవ్వి కుంభకర్ణుఁడు దనయరసినతత్త్వ మొకటఁ దార్కొనఁ బలికెన్.

సీ॥ తొలిమంత్రమున నేమి దోసం బౌదవు నంచు నేముదెల్పితి మది యిప్పుడిపుడె
నెరయనయ్యెను నీకు నిరయపాతం బట్లు దుష్కృతఫల మొంటఁ దొలఁగించును నె
యెలయదర్పంబున నొనరించి తొంటినై నిప్పని ననుబంధ మొంచవైతి
పదరి యెక్కటిసేసి పై రా విచారించు నాతఁ డజ్ఞుఁడు గాక యన్యుఁ డగునె
మొదల నడుపవలయునది యెవ్వఁ డవ్వల నవలఁ దీర్పవలయునదియు మొదల
నాచరించుఁ గడఁక నఖిలేశ్వరుఁడయేనిఁ జెఱుచువాఁడు గార్యసిద్ధి నధిప. ౧౫౪

క॥ వాఁడు నయానయవిజ్ఞుఁడు గాఁ డను వగు తలము మేలి కాలము గొనకే
వాఁడు పొనరించు గర్జము తాఁ డైన న్వేల్పుగముల కోఁడే యైనన్. ౧౫౫

ఆ॥ సువిహితములు గాని చో విధు లవిధులై యప్రయతుల కిడిన హావ్యముల వి
ధంబుదోఁపఁ జెడునుఁ దద్జ్ఞుఁడై పొనరించు నతనికృతులు ఫలము లందఁజేయు.

తే॥ మూఁటి నైదింటితో యోగమును ఘటింపనేర్చు సచివులసభ నొసఁగూర్చి సమయ
మొనర నొనరించు కర్జంబు పొనుపడంగనేర దాతండె సభ్యుఁడై నెగడువాఁడు.

శా॥ మర్మజ్ఞు ల్హితు లైన మంత్రుల నిజాత్మప్రౌఢి నూహించి యా
ధర్మం బర్థముఁ గామము న్వరుస ద్వంద్వంబు ల్పరీక్షించి యీ
కర్మం బుత్తమ మంచు దీని కిది యౌ కాలం బటంచున్ బొరిన్
నైర్మల్యంబునఁ దెల్ప నర్థిఁ గొను నన్నాథుండె నాథుం డిలన్. ౧౫౬

ఆ॥ దానసాంత్వభేదదండంబులం దేది యుచిత మెప్పుడగునొ యూహఁ గొనక
పురుషకారములనుఁ బోకార్చు నెవ్వాఁడు వ్యర్థ మతని శ్రుతము వార్ధిరవము.

క॥ సమయమున ధర్మకామార్థముల నదుపాయములఁ బ్రధానానుమతిన్
విమలుఁ డయి చేయునాతఁడఘములం దా నెన్నఁటికినిఁ గనఁబోఁ డెందున్.

ఆ॥ అర్థతత్త్వవేత్త లవు సచివులఁ గూడి యిది హితానుబంధ మిది యకార్య
మనుచు నిశ్చయించి యను వగు కర్జంబు నెఱపుఁడేఁడు బ్రదికి నెగడు జగతి.

మ॥ పురుషు ల్కొందఱు రాజకార్యవిధిసంపూజ్యస్థలిం జేరి శా
స్త్రరహస్యోచితబుద్ధి లేక కడఁకం దర్కింతు రవ్వార లాం

తరశల్యంబుల వో ధరావిభున కుద్యంత్సంపదం గోరువాఁ
డరసాలన్నెఱికొగ్గువారిఁ గొనఁ డౌ న్యాయ్యార్థ మూహించుచున్. ౧౬౩
మ॥ హితరూపం బహితానుబంధ మయి యెద్దేయర్థ మొప్పారు సం
తతముం దాని నెఱుంగువాడు దెలివిన్ సేకూర్చుఁ జెలిమి యే
తత్పరిపాద్యాంశము లేర్చి వీడు నతఁడే ప్రావీణ్యయుక్తుండు దూ
షితుఁడుం గాఁడు శుభాయతిం బెరయు సుశ్రీఁ గాంచి పొల్పారెడున్. ౧౬౪
ఆ॥ కృత్యదూషణంబుఁ గేలిమై నొనరించువారు శాస్త్రవిదులు గారు తగని
పనులు సేయఁబనిచి పగవారిలోఁ జేరి యవల జేని నడఁతు రంత నిజము. ౧౬౫
ఆ॥ ద్రవ్యలాభ మెంచి దాపరించినవారలొరుల యర్థ మొలయు టూహఁ బెనిచి
మిత్రరూపు లౌ నమిత్రుల నుపసంహితుల విమిశ్రగతులఁ దెలియవలయు. ౧౬౬
తే॥ చపలుఁడై యర్థముల సాహసమునఁ జొచ్చునధిపుదుర్మంత్రికృతరంధ్ర మరయఁగాం
క్రౌంచగిరిఛిద్రమునుఁ బొంచి ఖగములట్లు సేరుదురు వైరు లాతనిసిరి హరింప. [చి
క॥ శత్రువులఁ జేర్చుకొని యెవఁ డతాత్సంబున స్వరక్ష నారయఁ డవ్వాఁ
డాత్ర మెనయు నను నది యొక చిత్రమె తద్వంశ మెల్ల శీర్ణముగాదే. ౧౬౮
తే॥ శాస్త్రదృష్టము గురువాక్యసరణి నరసి యాత్మబుద్ధిబలంబున ననువుపఱిచి
చేయునతఁ డెప్డుఁ జెడఁడు దుశ్చేష్ట లెంచు తనతలఁపు మెచ్చువాఁ డనర్థంబు లొందు.
తే॥ అపుడు నొడివితి ననుజుండు నట్లె తెలిపె నదియె హిత మగు కర్జ మయ్యది తలంప
విచ్చవచ్చినదారిఁ బొ మ్మింత యేల తెలివిమై నొడ్డు నీనెరు లీడ్చువారె. ౧౭౦
చ॥ చదివితి వేదము ల్విధులు సత్త్రము లొనరించి తెల్ల మే
ల్పదములుఁ గొంటి భోగములు వాల్పడెఁ బెక్కులు శాస్త్రదృష్ట మా
విదితమున న్మెలంగ వీఁక వేయువిధంబులఁ దెల్ప నేమగున్
మది నిదె సొచ్చె నీయెడఁద దోసము మోసము నెన్న నేరమిన్. ౧౭౧
క॥ రాముఁడె నారాయణుఁ డాశ్రీమానిత యోగమాయ సీత యటంచున్
నేమమునఁ దెలిపినారము నీమది నది సొరదు పాపనియతికతమునన్. ౧౭౨
చ॥ ఒకవని నొక్కనాఁటి నిశ నొక్క విశాలశిలాతలంబునం
దొకఁడనె నిశ్చలత్వమున నుండ సుదర్శనుఁ డిచ్చె దర్శనం
బకపటవృత్తి నారదుఁ డహర్పతిసన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రునిం
బ్రకటితభక్తిఁ గొల్చి సముపస్థితుఁ జేసి సమాదరంబునన్. ౧౭౩
ఆ॥ ఎచటనుండి యెచటికేగుచుంటి యమీంద్ర కుశల మెల్లగతి నకుంఠితంబె
కద యుదంత మొండు గలదేని వివరింప వలనుపడున యేని వలయుఁ దెలుప.
క॥ అని వేఁడిన నాఘనుఁ డిట్లనె నేఁ డే నింతదనుక నమరులు మంత్రం
బొనరింపఁగ వినుచుంటి న్వినిచెదఁ దద్వృత్తమెల్ల విఖ్యాతముగన్. ౧౭౫

శా॥ మీచేఁ బీడితులై సురల్ తరలి బ్రాహ్మీవల్లభుం జేరి యా
లోచింపన్విధి వారిఁ దోడ్కొని విభున్ లోకేశ్వరున్విష్ణునిన్
యాచింపం జని ధ్యానసంగతునిఁ జేయన్వచ్చి యానేత మీ
రేచాయం దలఁపొప్పఁ గూడితి రఘం బే మంచు వాక్రుచ్చినన్. ౧౭౬

ఆ॥ ఇట్టు లనిరి సుర లహీనతల్పశయాన ! నీయెఱుంగరాని నెఱి యొకండు
గలదె ముజ్జగములు గన్నవాఁడవ కాదె యైనఁ దెలుపువారమయ్య వినుము.

శా॥ ముల్లోకంబులు వేఁపుచుండె నొకటన్ ముత్తాతచేఁ గొన్న యా
చిల్లాభావ్యవరంబులం బ్రబలుఁడై చిట్టాడుచుం దమ్ముఁ డా
చిల్లాడంబులపోల్కఁ దోడుపడఁగా సిద్ధార్థుఁడౌ రావణుం
డల్లో యంచుఁ జరించువారము గుహాభ్యంతఃప్రదేశంబులన్. ౧౭౮

క॥ ఆవరము లొసఁగునప్పుడె దేవుం డీబ్రహ్మ కొంత తేఁకువ నొడివెన్
గావరమున నెన్నఁడు నరుచే వీఁడు నశించు నింత సిద్ధ మటంచున్. ౧౭౯

క॥ కావున వాని వధింపుము దేవ ! జగత్కంటకంబుఁ దీర్పఁగవల దే
నావుడు వల్లె యనెను హరి శ్రీవల్లభుఁ డాననమునఁ జిఱునవ్వొలయన్. ౧౮౦

ఆ॥ ఆమహానుభావుఁ డాసత్యసంకల్పుఁ డాయధీశ్వరుండు నైన విష్ణుఁ
డిపుడు రఘుకులమున నిద్ధతేజుఁడు రాముఁడై జనించె సందియంబు వలదు.

క॥ ఆతఁడు మి మ్మెల్లర సంఘాతమ్మృతులఁ జేయఁగడఁగి కాన్పించెడు ని
ట్లీతఱి వింటి ననుచు ముని నాతోఁ దెలిపిచనె నసురనాయక వింటే. ౧౮౨

శా॥ నాయన్నా ! యటుగాన రాముఁడు పరానందాత్ముఁడౌ విష్ణుఁడే
మాయామానుషవిగ్రహుం డగుచు ని న్మాయింపఁగాఁ దోఁచె ని
ర్మాయతత్వంబున నాసనాతనుని సంభావించి సేవింపు మీ
తోయం బీయుడు కాఱు నిన్నుఁ గొను సంతోషంబు సేకూరఁగన్. ౧౮౩

క॥ ఆఱడిపోక పొసఁగునే మాఱటమఘువుఁడవు నీకు మఱిఁ దరియింపం
గా ఱాఁగతన మిదేలా గాఱాకులు గారె రాముఁ గ్రమ్మెడువారల్. ౧౮౪

క॥ బలి గెడపఁగా జనించియు బలియుఁడు హరి యతనిఁ బ్రోవఁ బాల్పడఁడె తుదిన్
లలి భక్తభావ మొలయఁగ గొలిచెడువారి మనుచును రఘుప్రభుఁ డధిపా. ౧౮౫

ఆ॥ భక్తి జ్ఞాన మిచ్చు భక్తి ముక్తి నొసంగు భక్తి లేక సేయు పను లవెల్లఁ
జెడుఁ దలంపు మింత సిద్ధంబు నాపల్కు గొనుము సకల మరయుకోవిదుఁడవు.

తే॥ విష్ణులీలావతారము ల్వేలయు నెన్నియేనియును రఘురాముతీ రెనయ వవియు
హరి శివుఁడు రాముఁ డజ్ఞానహరుఁడు జ్ఞానమయుఁడు శుద్ధసత్త్వాత్ముఁ డేమఱకుమతని.

క॥ హరి యాహ్వయములు వే యొకదరి నటు రామపద మొకదరిగాఁ దులపై
సరిపోల్పఁ జూచినను వావిరి ములుసూపుం దదాఖ్య వెలసిన దెసకున్. ౧౮౮

తే॥ నిపుణులై రాము భజియింత్రు నేర్చి మనము వాక్కు తన్మయములుగ నవార్యమతు
వా రనాయాసముననె సంసారవార్ధి గడచి పరమాఖ్యపద మందఁ గనెదువారు.[లు
క॥ రాముచరితములు చదువుచు రాముని ధ్యానించుచుం ధరాజనియుతు శ్రీ
రామునిఁ బూజించుచు నవిరామసుఖముఁ గాంత్రు రామరము లమరారీ. ౧౯౦
ఆ॥ భవమహాహిభోగబంధంబు లెడలంగ రాము ధరణిజాభిరాముఁ జేరి
కొలిచి బ్రదుకు మవలఁ గోవిదు ల్గోరు ననంతపదముఁ గాంతు వసురనాథ!.
క॥ అను కుంభకర్ణ భాషిత మనవద్యము తనదు చెవుల కధిశూలరుజం
బొనరింప బొమలు ముడివడ ఘనకోపస్ఫురితదృష్టిఁ గని యి ట్లనియెన్.* ౧౯౨
మ॥ అనుశాసించెద వార్యుఁ డైన గురు వ ట్లాచార్యకం బూని యే
మనువాఁడ న్నిను వాక్ఛ్రమం బొనరఁజేయంబోల దిప్పట్టునం
దనుకూలం బగు కర్జముం గొలుపఁగా నా దంచు మేల్కొల్పితిన్
జను మ ట్లోపవ యేని నెజ్జపయి దీర్ఘవ్యాప్తి నిద్రింపఁగన్. ౧౯౩
ఆ॥ మొనయు విభ్రమంబొ మోహంబొ బలవీర్య దర్పమో యెఁకొండొ దారి నూప
ననభిపన్న మైన యక్కార్జముం గూర్చి వితథకథలు పన్ను విధము వెరవె. ౧౯౪
క॥ ఎక్కాలంబున నది యగుఁ జక్కపఱుతు రదియ పూని శౌర్యఘనులు వే
రొక్కటిఁ గొనరు గతార్థము చిక్కిం బొక్కిపడఁబోరు సంయమ మెడలన్.
ఉ॥ నీవు పరాక్రమంబు నెఱి నిక్కమ కల్గినవాఁడవేని నా
పై విహితంబునం బరఁగు భావమునం జరియింతువేని బల్
చేవగలట్టివారి కిది చెల్లఁగన య్యెడు కర్జ మేని నా
కావల ముంచి నీకడిమిఁ గైకొని దీనిఁ బొనర్పు మేర్పడన్. ౧౯౬
తే॥ పనిసెడఁగ దీనుఁడగువానిఁ బట్టి విడఁగ నెంచకుండెడు నతఁడె సుహృత్తు జగతి
నెఱసి తనవాఁ డొకట నవినీతుఁ డైనఁ బాయ కటు సాయపడువాఁడె బాంధవుండు.
మ॥ అని పల్కందొరఁకొన్న యాదొర ప్రసక్తార్థంబు రోసంబుఁ దెం
పును లక్షించి యితం డొకొండుగతికిం బోఁబోడు తుష్టేంద్రియుం
డని తర్కించి ఘటశ్రవుం డనునయవ్యాపార మేపారని
ట్లనెఁ దత్కాలనయోచితంబుగ మహావ్యాహారలక్ష్మీదయా. ౧౯౮
సీ॥ చాలు రాక్షసరాజ! సంతాప ముడుగుము స్వస్థుండ వగుము రోసంబుఁ దొఱఁగి
దీనికై యింతలు దివు లొంది తద్దాని నేఁ జక్కపఱిచెద నేఁడ తొడరి
మది నుంచఁబోకు మిమ్మాటలు దీరెంచి బంధుభావంబునఁ బలికినాఁడ
నన్నవు నీదు మే లరయకే రిత్తకుఁ జనువాఁడనే మేను శాశ్వతంబె
యదనునను నాపొనర్చెడు కదన మీవు గాంచి సంతస మంద నా కథ ఘటిల్లె
రాముఁ బఱచెదఁ దమ్ముఁడు రాణువ హితవారమునుఁ దోడుపడ నింతవట్టు నిజము.

తే॥ రాముతల దెగి యే నిల్వరామిఁ దెరల సుఖివి గా వెట్లు నీ వది చూచి నేఁడు
సీతకును దుఃఖమొదవు నాశిరముఁగాంచ నవలఁ దేటిభవదుదంత మరయఁగలదు.
తే॥ రామునిధనంబు సుమహత్ప్రియామృతంబు నరయఁగాంతురు గాత లంకాధివాసు
లడలుచుందురొ యెవ్వారు హతనిజాప్తబాంధవులు నయి వా రేనుఁ బాలుపడఁగ.
తే॥ బంధువధకారణంబు చొప్పడఁగ నిచట నడలువారలకెల్ల మదాజి నస్ర
మార్జనం బొనరించు నమ్మాట పుట్ట శత్రునాశన మగును నిస్సంశయముగ.
క॥ ఈయెడఁ గాంతు ససూర్యము తోయద మట్టులు వికీర్ణ ధూర్తాగ్రణి యా
నాయర్కతనుజుఁ బర్వతకాయు న్నాసంగరంబు ప్రస్తావమునన్. ౨౦౩
ఆ॥ దాశరథి వధింపఁ దలకొను నిట్టి రక్కసులచేత నెదిరిఁ గనిమసంగఁ
బరఁగు నితనిచేతఁ బరిరక్షితుండ వీవనఘ! యెట్లు మడియు దరులవలన. ౨౦౪
ఆ॥ నన్నడంచికాని నాయన్న నినుఁ జంపలేఁడు రాఘవుఁడు నలేపుఁ డడరి
పరపరాభవంబుఁ బాటింప నొక్కింతయేని నెడఁదలోన నింతవట్టు. ౨౦౫
క॥ ఒండొక్కనిఁ బనుపకు మే నుండఁగ నా కాజ్ఞసేయు మురువిక్రమమా
ర్తాండ పరంతప!యాజిఁ ప్రచండుల సమయింప నాక సమయంబొదవెన్. ౨౦౬
ఆ॥ ఇంద్రుఁడేని యముఁడయేని పావకపవమానులేని వరుణమనుజధర్ము
లేని నన్నుఁ దొడరి యెదయువారల కాని నిలువనేర రింత నిక్కవంబు. ౨౦౭
క॥ గిరియంత లేను శూలముఁ గరమున ధరియించి తొడరఁగాఁ గలనఁ బురం
దరుఁడు వడఁకు శితదంష్ట్రిని పరవ శ్శైదవగులఁజేయఁ బ ట్టెటుఁ లేమిన్. ౨౦౮
ఆ॥ శస్త్రములను వదలి శత్రుకీటకముల నులుము నన్నుఁ బోరికలనిలోన
బ్రమకుఁ గోరువాఁడు గొదకొని నిలఁబడఁ జెదిరి నిక్క మనుచు నెదఁ దలఁపుము.
ఆ॥ నెగడు శక్తి గదయు నిశితాస్త్రములు నసియును ధరింప కేను యుద్ధమునకుఁ
దొడరి చేత శక్రుఁ బొడవడంపఁగ నైనఁ జాలువాఁడ నమ్ము మేలువాఁడ! ౨౧౦
క॥ నాముష్టివేగ మిత్తటి రాముఁడు తా నోర్చి యనిఁ బరంగున యేనిన్
బ్రామకొని త్రావు నవ్వల నామెయి రుధిరంబు మేలి యస్త్రౌఘబుల్.
తే॥ చింతచే బాధ నొందెదు చిక్కి యిట్టులేల యేలెడువాఁడ! యే నెలయుచుండ
నేఁడె శత్రువినాశంబు నీకుఁ గూర్ప గూర్చుచున్నాడఁ బయనంబు గొసరవలదు.
సీ॥ లంకఁ గాల్చినవాని లావరి రక్షోఘ్ను హనుమంతుఁ దోడివా రైన కపుల
రాము సలక్ష్మణు రవితనూజుని నేఁడ హాలియింతు నాదగు పూన్కి నెగడ
నను మాట కలిమి నీ వధిపునివలని దా భయము దొఱంగుము పట్టుగనుము
సవిశేష మగు యశస్సంపాదనంబు నీ కై హొనరింతు నెయ్యమున మనుము
నలువవలననేని నాకేశువలనన యేని నడ రొకింత యెనయఁబోకు
మేను గలిగియుండ నింతలుపడనేల యవల నేది యెట్టు లగునొ కాని. ౨౧౩

వ॥ ఏను నిక్కంబుగా రోసం బూనితినేని దేవత లందఱును మహీతలతల్పంబున శయనించువారు. శమనుని శమయింప సర్వభక్షకు భక్షింప నాదిత్యు నధఃపాతితుం జేయఁ జుక్కలు ముక్కలు గావింప శతక్రతుఁ గ్రతుపశువు నొనరింప వరుణాలయంబు జలంబులు వట్టిపోవం గ్రోలఁ బర్వతంబులఁ జూర్ణింప ధారుణి విదారింప నొక్కండ చాలుదు. దీర్ఘకాలప్రసుప్తుం డైన కుంభకర్ణు పరాక్రమంబు సర్వశోభక్ష్యమాణంబు లగు భూతంబు లెల్ల నేఁడు చక్కఁగనుంగొని యెఱుఁగునవి. వింటివా యొక్క వార్త వింటివాలమ్ములం గ్రొచ్చి పడఁ ద్రోవకమున్న మున్నటికమెయి నే భక్షింపం దొడరితినేని ముజ్జగంబు లొక్కఁడై పయింబడియు నాయుదరంబుఁ బూరింపం బర్యాప్తంబులు గావింక నాదు విన్నపం బవధరించి యానతి సేయుము. ౨౧౪

తే॥ దాశరథివధ పరమముదంబు నీకుఁ గూర్ప నేఁ బోదు నిదె యానుకూల్య మరసి
వారి నెదిరింతు మారివీరవరుల నెల్ల మ్రింగి తేవుదుఁ గడఁకమై మేను వెంచి.

తే॥ కడఁగి రాముని నాయమక్షయముఁ గూరఁ బనుతు సీత వశంపడు భద్ర మొనర
సంతరించి సుఖంపుము జ్వరము వీడి పాన మానంగ సత్క్రియ ల్పడయఁగనుము.

—♦ మహోదరుఁడు నీతి సెప్పుట ♦—

ఆ॥ అనుచు బలి సుబాహుఁ డతికాయుఁడును నగు కుంభకర్ణు మేలి గుంభనంబు
తొడి నుడుల విని సుధూర్తుఁ డైన మహోదరుండు వలికె నిట్లు క్రూరదమని.

క॥ ఓ కుంభకర్ణుఁడా! నీ వీకులమునఁ బొడమియును మహోచ్ఛ్రిత తలఁగన్
బ్రాకృతదర్శిన వైతివి నీకవలేపంబుకతన నెఱి లేదెందున్. ౨౧౮

చ॥ అరయనివాఁడు గాఁ డల నయానయము ల్విభుఁ డేటిమాట యు
ద్ధుర మగు బాల్యదోషమున దూషణ మొందెదు కేవలంబు ధా
ష్ట్ర్యకరతియ కాని కానఁబడ దర్థ మనర్థ మెఱుంగు నేర్పు కా
వర మొనయుంచునే తెలివి వాపిరి గూర్చెడి కృత్యసంపదన్. ౨౧౯

ఉ॥ స్థానము వృద్ధి హానియుఁ బ్రసక్తత నొక్కను దేశకాలముల్
దా నివి యన్నియున్ స్వపరతత్పరము ల్గను రాక్షసర్షభుం
డా నెఱబుద్ధి లేక బల మూ నను మూర్ఖ వినీతుఁ డైన య
వ్వానికి హేయ మైన పని వారక పూను బుధుం డొనర్చునే. ౨౨౦

తే॥ ధర్మమర్థము కామంబుఁ దత్పరులకు భిన్నఫలములఁ గూర్పంగఁ బెరయు ననుచు
నీవు నొడివితి నమ్మూఁడు నియతి గలదె యనుభవవిరుద్ధ మాఁగాదె యది జగమున.

ఆ॥ పాపకర్మములకు ఫల మగు శ్రేయంబు పుణ్యకర్మములనుఁ బొడము దుఃఖ
మీవిపర్యయమున నెంచ నో గర్మంబులెల్ల నెదియొ ఫలము నిడు నటంచు.

క॥ ధర్మార్థంబులువోలె నధర్మానర్థములు నుభయథాఫలముల నే
మర్మము లేకిడుచుండఁగ ధర్మముఁ దలపోయువాఁడు ధరణిం గలఁడే. ౨౨౩

ఆ॥ ఐహలౌకికంబు నట్లు పారత్రంబు నాచరింత్రు ఫలము లందుచుందు
రొంటఁ గామపరత నున్నవారలు శుభఫలము లెనయుటయును బఱఁగుచుండు.

ఉ॥ కావున నింతఁ దా నెడఁదఁ గాంచి సుఖింపఁ దలంచి దీని కొం
డొ విధి లేమి నెంచి యవు నం చొనరించెను ఱేఁడు కర్జ మే
మావెరవే మతం బనఁగ నైతిమి నేఁ డిటు సాహసించి దు
ర్భావులఁ దోలనెంచుటయుఁ బథ్యము కాక తలంగ నెట్లగున్. ౨౨౪

ఆ॥ ఒంటిఁ గవిసి నారి యుడుకార్చునంటి వయ్యాదియుఁ జెల్లు నెట్టు లనుపపత్తి
దెలుపువాఁడ వినుము తేటతెల్లంబుగ జౌనసాధు వనుచు నంద ఱనఁగ. ౨౨౫

క॥ మున్ను జనస్థానంబున నున్నమహాబలుల బహురణోల్లాసుల సం
పన్నుల ఖరప్రభృతికుల నన్నేత వధించె నొకఁడ యై గడెలోనన్. ౨౨౬

మ॥ హతశేషు ల్త్రిదశారు లందు నిలలే కాపన్ను లై యిందుఁ జే
రి తదేకాకృతి లక్ష్య మైన మతి నిర్వృత్తార్థు లై యున్నవా
రతిభీతిం బరికింతు రెల్లదెసలన్ హర్షంబు తీ రెన్నఁబో
యితరు ల్గా రెపుడేని వారిఁ గనలేదేమో యెదం దార్పవో. ౨౨౭

సీ॥ గొదకొని కుపితమై కుప్పించి దుమికెడు సింగ మయ్యాది దానిఁ జెనకె దెట్లు
కదిసి నిద్రించెడు కాలసర్పము మేలుకొనఁజేసి యేమేలు కోరువాఁడ
వెల్లశత్రువనంబు లేర్చు నద్దావాగ్ని నాఁకట్టి శలభంబ వౌదు సుమ్ము
పఱతెంచుచున్నది ప్రబల మా వక్త్రంబుఁ దెఱచి మిత్తియ యది తెరలు మింక
నీదు సంశయస్థనిర్ణయం బొక్కటఁ జెడునకాని పొడవుపడ దొకండ
నేన నేర్తు నంటి వెదిరింప మదమున మార్పుకాక యదియు మాట యగునె.

క॥ ఎదురుపడి బ్రదుకుటయె లేదదనున నచ్చోటి కరిగి నట్టిఘనులలోఁ
దుది నొక్కఁడేనియును నీవది గా దిది యా ననంగ నర్థం బెదియో. ౨౩౦

తే॥ అతిసమృద్ధార్థుఁ బగతు హీనార్థుఁ డయ్యు జీవితత్యాగ మొంట నిశ్చితము సేసి
ప్రాకృతపుమానిసింబలె వశ మొనర్చుకొనఁ దలంచు నె యెంతటి కూళ యైన.

శా॥ ఇల్లోకంబున నొక్కఁడేనియును లేఁ డీమేటికిన్ సాటి యా
ముల్లోకంబులుఁ దాఁక నెవ్వఁ డలుక న్మొచేతఁ ద్రోవం గలాఁ
డల్లావణ్యనిధాను నారవిశశీంద్రాగ్నిప్రతీకాశు నా
యుల్లోకప్రతిభుం దలంతె యెదు రై యూఁపం బలాశోత్తమా. ౨౩౨

ఆ॥ అనుచు నమ్మహోదరాఖ్యుండు సంరబ్ధుఁ డగుచుఁ గుంభకర్ణు నంటనాడి
రావణుం ద్రిలోకరావణుఁ దిలకించి యెల్లసభ వినంగ నిట్టు లనియె. ౨౩౩

ఉ॥ సీతనుఁ జేర్చి తద్దెసఁ బ్రసిద్ధుఁడ వైతి ధృతిం జరింప కి
ష్టాతురత న్వహింప వెర వయ్యుదియే తలఁ పున్న నాయమర్
భ్రాంతికిఁ దెచ్చుకొంట కొకపద్ధతి నేఁ గనుఁగొంటి దాని సం
ప్రీతుఁడ వై గ్రహింపు మెడఁ బెట్టుము తక్కినవారి వాదముల్. ౨౩౪

వ॥ ఏనును ద్విజిహ్వుండును సంహ్రాదియుఁ గుంభకర్ణుండును వితర్దనుండును నీవైదు గురము రాముని వధించుపొంటె సన్నద్ధుల మై యరుగువార మిట్లని యయ్యు దంతంబుఁ బురంబు నల్గడలఁ జాటంబనుపుము. నేమంబున నే మారిపునిఁ జేరంజని జతనంబు మెయి నాతనితో నాయోధనం బొనరించెద మయ్యధిపుఁడు దోడివారితోడఁ గూడ మాచే రణరంగంబునం బడినచో నేయుపాయంబుల వలనిపనియు నలవరింపం బనిలేదు సరిగదా! యొండువిధంబున నేటుకొని యా దుర్వారుండు జీవించి యుండునేని మానితం బగు సంగరంబు మాని యెదం గరం బూనిన యాసంగరంబునం బూనికమై వర్తించువార మయ్యాది యవధ రింపుము. ౨౩౫

సీ॥ అచ్చోటు విడచి యే మరుదేరఁగాంతుము రుధిరోక్షితుల మస్త్రరూఢతనుల
మగుచు భక్షించితి మారాఘువుని లక్ష్మణాదుల ననుచు బిట్టార్పు లిడుచు
నీపాదములమీఁద నేర్చి వ్రాలెద మెద నాతత్త్వ మునిచి మ మ్మాదరింపు
మవల మాకోరిక లరసి పూరింపుము గజమెక్కి పుర మెల్ల గలయఁజాటఁ
బనుపు మగువారి నవ్వైరి పాటు దోడివారి మారిమసంగుట వలను మీఱఁ
బెరయ గామార్థసంపద ల్పేరుపేర భ్రాంతిమెయిఁ బిల్వఁగాఁ బంచి పంచి యిడుము.

ఉ॥ భృత్యులఁ బ్రీతిదానములఁ బ్రీతులఁ జేయఁగడంగి నేఁడు మా
యత్యయ మెల్ల దీరె నని యాడుచుఁ బాడుచు వీరపాణముల్
ప్రత్యయ మొప్పఁగా నెఱపి బాట దలంగక వస్త్రమాల్య సం
పత్త్యుచితానులేపముల రాణమెయిందనరారుఁ డెల్లరున్. ౨౩౭

శా॥ కౌలీనంబటు సర్వతోగతము గాఁగా భక్షితుం డయ్యె భూ
పాలుం డన్నదె మాటగా మహిజ నాశ్వాసింపు మీ వేగి యీ
జాలం బింతయుఁ దోఁపనీక యెటులో జాడ ల్ఘటింపంగ నా
శాలీన ల్పరిఁ జేరకుండ నిడ నా శాస్త్రిప్రశస్తు ల్దగన్. ౨౩౮

క॥ కామము కామార్థంబుల నేమము మెయిఁ గూర్చి సద్వినిర్ణయ మరయం
బూ మెటు వచరింపుము తత్కామార్తిభయంబు లడఁగఁ గైకోల్పడఁగన్. ౨౩౯

తే॥ నష్టనాథ యకామయు ననుచు నొంటిఁ దగిన యట్లు ప్రబోధింపఁ దవిలెనేని
రక్తిగలభర్త పైని విరక్తి నూపుఁ గష్టనష్టము లొదవుట కారణముగ. ౨౪౦

క॥ అఘుకృతనైరాశ్యము స్త్రీలఘుత్వమును హేతువులుగ లలనలు పోరి గాం
 త్రు ఘనుం బెరయఁగ మొదలి ప్రతిఘ ముడుపంజాలు మేలి తెఱఁగు ఘటింపన్.
క॥ సుఖసంవృద్ధ సుఖార్హ్వ యసుఖకర్శిత సీత నేఁటి చొఱవ నకామో
 న్ముఖి యయ్యు నీదుకోలువున నఖండసుఖలాభ మెడఁద కందీకున్నే. ౨౮౨
మ॥ ఇది నిర్ణీత మొనర్చినాఁడఁ గదనం బే వేళ నేనిన్ సుఖ
 ప్రద మంచుం దలపోయఁబోకు మజితప్రాయుండు రాముండు నీ
 కెదిరింపంగ ననర్హ మయ్యేడు ముదం బిప్పాటఁ జేసూరెదున్
 పదరంగా నగునే ఫలంబు సులభోపాయాప్తి సిద్ధించుచోన్. ౨౮౩
ఆ॥ పగఱసేనవంకఁ బాఱక యుసుఱుపై సందియం బెడంద నందనీక
యొంట గెలుచు నాతఁ డూర్జితుం డవ్వాఁడె శ్రేయ మసము సుఖము సిరియుఁ గాంచు.
క॥ అనుచు మహోదరుఁ డాడిన ఘనుఁ డతని నదల్చి కుంభకర్ణుఁడు కడఁకన్
 దనయన్నతోడ నిట్లను ననితరవాక్ప్రౌఢి నిజమహత్త్వముఁ దెలుపన్. ౨౮౫
శా॥ గర్వం బొప్పఁగ నేర్చికూర్చిన కృతం గాదంచు లో డాఁగినన్
 నిర్వైరంబు ఘటిల్లునే సుఖము నిర్నిద్రం బనం జెల్లునే
 ఖర్వం బౌనె భయంబు ఘోర మది యెక్కాలంబు రాపాడెడిన్
 దోర్వీర్యంబునఁ గాక గెల్వఁదరమే దుర్వారు రామాధిపున్. ౨౮౬
క॥ ఆతఁడు దురాత్ముఁడై నిన్నితఱి భంజింపవచ్చె నెదిరించియ కా
 కేతలఁపులు గొన నేమగు నేతలముం బట్ట కెడసి యిటునటుఁ జెడెదే. ౨౮౭
తే॥ వైరి నిర్జించి సుఖపడువలను మేలు సు మ్మదియు నిప్డు నాపాలిసొమ్మనంగ
 నయ్యె నద్దాన నీదగు నాసఁగొంట నెట్టులేని రిపుక్షతి నెలయువాఁడ. ౨౮౮
క॥ గర్జిల్లరు వ్యర్థముగా నిర్జలతోయదము లట్లు నెఱిగల శూరుల్
 తర్జించి పగఱఁ బైకొని యూర్జించెడు కీర్తివంక నొ వారెంమున్. ౨౮౯
ఆ॥ మెచ్చుకొనరు తమ్ము మెయిమెయిఁ బోనీయ రెదిరి పరిభవింప నెంచెనేనిఁ
 జెప్పి చెప్ప రయవిశేషదుష్కర మగు కృత్య మాచరింత్రు కీర్తిపరులు. ౨౯౦
ఉ॥ ఓరి! మహోదరా! పలికెదో ననుబోంట్లు వినంగ మే ల్సభన్
 సారము లేని పల్కుల నశక్తు లబుద్ధు లసాధు లస్థిరుల్
 భీరువు లంచుఁ బేర్కొనఁగఁ బెంపఱఁ బండితమానులైన మి
 మ్మారసికొన్నదోసమున కామెను మోసము త్రేని కిన్నెఱిన్. ౨౯౧
ఆ॥ కాపురుషులు మీరు కర్జంబు నడుపంగనై యధీశు తలఁపు ననుసరించి
 ప్రియముగా వచించి పేరొందఁగా నెంచి యిట్టికర్మ మొడిని గట్టినారు. ౨౯౨
క॥ మాయాలోచనకతనన్ దాయలు పఱపంగ నొంటఁ డాగుటయో లే
 దా యసువులు వీడుటయో యామెన్నద యధిపునకు దురాత్మకులారా! ౨౯౩

ఆ॥ లంక రాజశేష లాగున నయ్యెఁ గోశంబు క్షీణ మఱు బలంబు శ్లథము
నాగ నయ్యె నిట్లు ననుచు సుహృత్సదామిత్రచయము విభుని మేలుకొలుప.

మ॥ ఇదె నేఁ బోవఁగడంగినాఁడ ననికిన్ హీనార్థులౌ మీర లు
న్నదులై గూర్చిన దుర్నయంబు ధృతిమై మార్పొందఁగాఁజేయ నో
డ్డది గా దియ్యది నాఁగ నేమగుఁ గృతం బాయోధనం బెంచి ప
ల్కఁ దలం పుండినఁ బల్కువారలు తుదిన్ గన్పట్టు మేల్కీడులన్. ౨౫౫

ఆ॥ అనుచుబుద్ధి మెఱయ నాకుంభకర్ణుండుపలుక నతని పలుకుబడి తెఱంగు
గలయ నరసి నవ్వగదుర మేకొని రాక్షసాధినాథుఁ డిట్టులనియె నపుడు. ౨౫౬

ఉ॥ యుద్ధముసేతఁ గోరఁడు మహోదరుఁ డిమ్మెయి రామభీతుఁ డై
యుద్ధతుఁ డెట్టు లయ్యెడు మహోద్యమశాలివి నీక చెల్లు నో
యుద్ధవిశారదుండ! ప్రతియోగుల దుండగము ల్సరల్ప సం
బద్ధసుఖాత్ముఁ గాఁగ నను బాటిలఁ జేయఁ గడంగు మిత్తఱిన్. ౨౫౭

ఆ॥ సౌహృదమున బలముసంపదఁ బౌరుషంబున నొకొండు నిన్నుఁ బోలువాఁడు
గలఁడె నాకుఁ దండ్రి! కదలుము శత్రుసంహారమునకు జయవిహారమునకు. ౨౫౮

ఉ॥ ఆధి దొలంప నీక చను నంచుఁ గలంక దొలంక నిన్ను సం
బోధితుఁ జేసినాఁడఁ గలప్రొద్దు కొలంబు చలంబు పాడియున్
గాధము గాకయుండ సరిగాఁ బచరింపు చరింపు మాజి నో
యోధవరేణ్య! నీదగు మహోద్ధతి పద్ధతి మేర మీఱఁగన్. ౨౫౯

తే॥ కాలపాశంబుఁ గొనివచ్చు కాలుఁ డీతఁడంచుఁ బగతురు భీతిల్ల నరిదిశూల
మొనసి త్రిప్పుచుఁ జని యని నిసకులీను లనుఁ బొదువుమట్లు గపివీరులను మొసవుము.

క॥ నీరూపముఁ గని వానరులారూఢి తలంగఁ దెరల నొదురు నరులుం
దీ రెడల గుండె లవియఁగఁ బో రదనునఁ బాసి యొంట బో రనఁజనునే. ౨౬౧

ఆ॥ అనుచుఁ బలికి యమ్మహాబలు ఘటకర్ణు ననుమతింపఁజేసి యసురవిభుఁడు
మరలఁ బుట్టుఁగాంచి మనినాఁడ నం చెద నెంచి యూరడిల్లె నేణనయన. ౨౬౨

చ॥ ఎఱిఁగినవాఁడు వాని బల మిద్ధపరాక్రముఁ డింకఁ జొచ్చి యే
త్తెఱ నెఱపంగలాఁడు తనదిక్కునఁ ద్రుప్పుడురాలనీయఁ డ
క్కఱ సమకూరు నం చెద నఘం బఱ రక్కసి చంపురుండు గా
దొఱసెను నిర్మలత్వము విధుంతుదు బాఱి దలంగు శేర్పడన్. ౨౬ 3

—♦ కుంభకర్ణుని యానసంరంభము ♦—

మ॥ ఘటకర్ణుం డట హృష్టుఁ డై కొనియె నిర్ఘాతోగ్ర మత్యాయస
స్ఫుటసారం బరిసూదనంబు జ్వలనస్తోమోద్గమోద్భాస్య ము

ద్భటభూషాఢ్యము రక్తమాల్య మశనిప్రత్యుద్యతం బామరో
త్కటదర్పాపహ మిద్ధతేజము జిఘత్సాశీలముం శూలముం. ౨౬౪
క॥ పరమాంసవసాదిగ్ధము పరమాయుధ మసుర దాల్చి పరఁగెను లోకో
పరమాత్తరూపభైరవపరమానభిదావిధానుభావాంచితుఁడై. ౨౬౫
తే॥ నిశిత మగు శూలము ధరించి నిట్టనిలిచి రావణుం గాంచి లోకవిద్రావణుండు
కుంభకర్ణుం డుదీర్ణవాగ్గుంభ మొప్పఁ బలికెఁ దేజస్స్ఫురణ లెడఁ బ్రాఁకుచుండ.
క॥ నే నేకాకిని చనియెద సేన యిచట నిలుచుఁ గాత సెలఁగెద నరులం
బూనికమెయి భక్షించెద వానరులనుఁ బ్రబలకోపవల్గన మొప్పన్. ౨౬౬
చ॥ అని పరవల్గుసేయ ముదితాత్మకుఁ డిట్లనె రావణుం డసీ
కినిఁ గొని యేగుమయ్య పృథుకీర్తి వహింపఁగదయ్య వానరుల్
సునిశితబుద్ధు లూర్జితులు సువ్యవసాయు లుదీర్ణకాయు లా
ఘనరయులం దెరల్చుపనిఁ గా దొకటం జన నెంతవారికిన్. ౨౬౭
తే॥ ఏకకుఁ బ్రమత్తు నఖదశనేరితముల నే క్షయం బెనయింతు రహీనసత్త్వు
లట్లుగావున నవ్వారి నడఁపఁ బ్రబల సాధనానీకపులతోడఁ జనఁదలఁపుము.
క॥ పెక్కురు రక్కసులను జముచక్కి కనిచినారు రిపుల చలమేదఁగ నీ
యుక్కుఱఁగింపుము వారల మక్కులు మక్కులుఁ దెరల్చి మారిమసఁగుచోన్.
క॥ అని పెనుగద్దియ విడి దిగ్గన దుమికి సుతేజుఁ డతఁడు ఘటకర్ణునకున్
దనువునఁ బ్రసాధనోచిత మనుబంధ మొనర్పఁదొడరె నధిపీరనుతా. ౨౭౧
సీ॥ మణికృతాంతర హేమమాల్యం బఱుతఁ గూర్చెఁ గ్రొంజిగు ల్చిఱుతనగోడులాడఁ
దారహారము దానిదారిన నెలకొల్పె దారితారి యశఃప్రచార మొదవ
నంగదుఁ డితఁ డయ్యంగదుపై నాడు నని చేర్చె మహితరత్నాంగదముల
నంగుళీవేష్టంబు లంగుళీకృతవైరి కొఁగాత మని తార్చె నంగుళములఁ
గలితచందన మలఁది సుగంధిదివ్యదామములు వెట్టె సంగరోద్దాముఁ డనుచుఁ
గుండలములు శ్రీమత్ప్రభామండలములు లావుఁ బేర్కొనఁ జెవుల నలంకరించె.
తే॥ కాంచనాంగదకేయూరకటకమకుట వర్ణితాభరణాఢ్యుఁ డై వలను మీఱ
ఘనబృహత్కర్ణుఁ డా కుంభకర్ణుఁ డపుడు వఱలె సుహుతాగ్నికల్పుఁడై వామనయన.
క॥ గట్టి మొలత్రాఁడు పెట్టిన దిట్ట యసుర మెఱసె నంబుధిం ద్రచ్చునెడన్
జుట్టిన యహీంద్రుచేఁ దరిమెట్టు దఱిసినట్టి సిరిని మేకొను నెఱితోన్. ౨౭౪
ఉ॥ కాంచనమూర్తి భారసహకారి నివాతము విద్యుదుద్యతం
బంచితదీప్తిదీప్తము మహాకవచంబు ధరించి మించు రా
త్రించరముఖ్యుఁ డొప్పెను బరిస్ఫుటసాంధ్యపయోధరప్రభా
సంచితరాగ మస్తగిరి చాడ్పున భూధరరాజకన్యకా. ౨౭౫

తే॥ సురుచిరాభరణప్రభాచ్ఛురితదేహుఁ డాప్తశూలాయుధుం డయి యసుర వొల్చె
మునుఁ ద్రివిక్రమణస్ఫురన్మూర్తి యగుచు ననుచు నారాయణుం బోలి వనజవదన!

ఉ॥ అన్ననుఁ జుట్టివచ్చి విహితాంజలి యై పరిరంభణోచితిన్
మన్ననఁగాంచి యానఁగొని మాఱటరుద్రుఁ డితం డటంచు నా
సన్నులు సన్నుతుల్ మెఱపఁ జాటుసకున్ స్మర లోట మెంచుచున్
దిన్నగఁ జేరఁబాఱ దురతిక్రముఁ డై తరలెన్ శుభక్రమా. ౨౭౭

క॥ భీమబలు భీమనాదున్ భీమాక్షు న్భీమకాయు భీమక్రముఁ బూ
ర్వామరవిభుఁ డాశీర్వచనామోదితుఁ జేసె ననుజు నయ్యెడఁ దన్వీ. ౨౭౮

ఉ॥ అబ్బురమయ్యె నత్తఱి వరాయుధు లా బలుయోధవీరు లా
గుబ్బుకొసంగ నార్చుచు నకుంఠితు లై తతిగొంచు నాతనిన్
బ్రబ్బిన సంగరేచ్ఛ నిరపాయునిఁ జేయఁ గడంగి చుట్టి రా
నిబ్బర మింత లేద కనునిర్జరవర్యుల కంబరంబునన్. ౨౭౯

ఆ॥ అంబుదస్వనంబు లౌ స్యందనములఁ దురంగమములు మదమతంగజముల
నెక్కి యతనితోడ నెయిదిరి శంఖదుందుభిరవంబు లేచి తోడరుచుండ. ౨౮౦

శా॥ అంహస్సంగ్రహకారు లాగ్రహులు మాంసాశు ల్కడంక న్మహో
సింహవ్యాఘ్రఖరోష్ట్రనాగమృగపక్షిగ్రాహసంఘాతముల్
రంహోయుక్తము లైన వాహములుగా రారాపు మై విద్విష
త్సంహారం బొనరింపఁ దర్లిరి మహాసంతాపసంహారిణీ. ౨౮౧

ఉ॥ తా నటు దేవవైరి రణతత్పరుఁ డై వెడలంగ నాగరుల్
సూనచయంబులం గురిసి సూనృతము ల్తగ నాడి మంగళ
స్నానములున్ ఘటించి జయసంశ్రయరక్ష లొనర్చి రేరికిన్
స్నానుకృతిప్రచార మనుపాహత మాఁగద ధర్మవర్ధనీ. ౨౮౨

ఆ॥ ఆమదోత్కటుఁడు ధృతాతపత్రుఁడు శితశూలపాణి ప్రథితశోణగంధ
పరవశుండు నగుచుఁ బఱతెంచె సంతతసంగరోద్యమంబు సందడింప. ౨౮౩

మ॥ ఘనసత్త్వోల్లసదేహు లుద్యతఘనాక్రాంతస్వను ల్మేచకాం
జనసంకాశులు రక్తనేత్రులు గిరిస్థానీయు లౌ రక్కసుల్
ఘనశూలాసిగదాపరశ్వధమహాకాలాయసాద్యాజిసా
ధనము ల్గొం చరుదెంచి రాతని సముత్సాహంబు పెంపొందఁగన్. ౨౮౪

క॥ తాలస్కంధములం గొని యాలము సేయంగ దఱిమి రధిపతి చక్కిన్
సాలంబు లై పదగు లక్కాలము శీలము వచింపఁగాఁ దరమానే. ౨౮౫

తే॥ దారుణము రోమహర్షణదంబు నైన యొండు దేహము దాల్చె నాదుండగీఁడు
దుమికెఁ దేజంబు దోఃస్ఫోటఁ దొడరఁగా నకాలదండధరుఁడు కుంభకర్ణుఁ డబల.

ఆ॥ నూఱువింటిపెట్ల నూల్కొను వైశాల్యమమర షట్ఛతోచ్ఛ్రితాఢ్య మైన
మేను బండికండ్ల మితి మీఱు కండ్లను దనరె నప్పు డల్లదానవునకు. ౨౮౭
క॥ దగ్ధాచలాభుఁ డసురుఁడు దుగ్ధాబ్ధిశయాను రాముఁ దొడరి గెలువఁ దా
దృగ్ధిప్రేరణమున నోముగ్ధాక్షీ! వెడలె నెంతమోసము తలఁపన్. ౨౮౮
క॥ ఆరౌద్రుఁ డట్లు కదలి మహారౌద్రోల్లాస మొప్ప ననుయాయులతోఁ
జేరి హసించుచు సాహంకారత నిట్లనియె హంసగామిని! వింటే. ౨౮౯
ఆ॥ ఏను రోస మెగువ వానరముఖ్యుల యూథములను భాగయోగ మొప్ప
నిర్దహింతు నింక నెఱసి కృశానుండు శలభములనుఁ బోలె సరభసమున. ౨౯౦
క॥ వనచారు లైన ప్లవగులు నను నొకఁడుం జేయఁగలరె నాబోంట్లకు వీ
రన నెంతలు పురవనభూవినోదముల కనుమతింప వెర వగు వారల్. ౨౯౧
ఆ॥ ఎవ్వ రెట్టు లున్న నిద్ధతేజుఁడు రాముఁ డనుజుఁగూడి నగర మాఁకపెట్టి
యింతసేసె వాని నెనసి వధించెద నాజి నతఁడు మాయ నగడువాయు. ౨౯౨
క॥ అని కుంభకర్ణుఁ డాడిన విని రాక్షసు లెల్ల నేకవిధమున నాదం
బొనరించిరి ఘోరముగా వననిధి బిట్టడరి యెల్లవలనులు ముంపన్. ౨౯౩
క॥ ధీమంతుఁడు సామంతుఁడు దీమసమున నతఁడు బయలుదేరఁగఁ దోడ్తో
నామయములో యనఁగ నెదు రై మొనసె నిమిత్తములు మహాక్రూరము లై.
ఆ॥ ఉల్కలశను లోలి నురలంగఁ జేయుచుఁ గర్దభారుణములు ఘనము లడరె
వసుధ సాబ్ధిగహన వడఁకె ఘోరలు శివ లఱచె జ్వాలభీషణాస్య లగుచు. ౨౯౪
క॥ అపసవ్యమండలాచిత విపరీతవిహంగమములు వెడయులివులతో
నుపగతములుగా గృధ్రమ్ము పరీత మ్మయ్యెఁ బఱ్ఱికి మొనసి పయిపయిన్.
క॥ వామనయన మ్మదరి సీనేమము సెడనేల యిట్లు నెఱసెద వనిమెన్
వామభుజము వడఁకుచు నీ కామెయిఁ బదరంగ నేమి యౌఁ దాళు మనెన్.
క॥ మండుచుఁ గొఱవి యొకఁడు గలగుండువడుచు మ్రోల వ్రాలెఁ గ్రూరనినద మై
చండఘృణి నిష్ప్రభుం డై యుండె నసుఖుఁ డగుచు వీచె నొగి మారుతుఁడున్.
శా॥ ఆతంకంబులు పెక్కు లట్లొదవిన న్వ్యాసక్తుఁ డై వాఁడు ని
ర్ణీతంబు న్గడిదాఁటనేరక వినిర్ణిద్రప్రతాపంబు సం
కేతింపం జనుచుండె దైవబల మాక్షేపింప వారింప నిం
దే తావంతుఁడు శక్తుఁడే విధియుఁ దా నీశుండు గాఁ డన్నచోన్. ౨౯౯
సీ॥ ఎగచి వప్రము సాల మిట్టట్టు లూఁపాడ వానరౌఘము లున్న వలనుఁగాంచెఁ
గాంచి యవ్వారల కలఁకపాఱించుచు భీమవేగంబున పెనుపునెఱపె
నెఱపుచో మొగిళ్లు లనిలు వీకఁ దెరలిన యట్లుగా బిట్టదరంట నార్చె
నార్చినఁ జాపక ట్టై నేల వ్రాలంగ వాలుమెఱుంగులఁ గోలుపఱిచెఁ

బఱిచె నిఁక నోట మాట కేర్పఱుచు ననెడు వారి కెదురయ్యెఁ బర్వతాకారుఁ డగుచుఁ
గదలి నడచినవన మనఁగాఁ బొనర్చెఁ గూడముట్టి బలము నెట్లు గూల్పఁగలఁడొ.
తే॥ శూలము ధరించి రుద్రునిచొప్పు సూపెఁ బరిఘదండముఁ గొని జముపగిది నొప్పె
రెండు నెట్టన లయవేల నుండునవియ కా యని తలంకె దివి దివౌకశ్చయంబు.
ఉ॥ కింకరభూతదండధరుఁ గృష్ణశరీరు శరారుఁ గాంచి యీ
వంకకుఁ గల్పకాలుఁ డిదె వచ్చె నటంచుఁ గపుల్భయార్తులై
క్రుంకిడు పాడిమై నొదుఁగఁ గ్రుద్ధుఁడు వాఁ డగకూటసన్నిభుం
డంకెకు రాని సాల మొకయంజఁ దటాలున దాఁటి సూటిగన్. ౩౦౨
క॥ ఘూర్ణిల్లుచు రాఁ బొర్లుచు నర్ణవ మొనరింపఁ దొడరె నమువాదన మ
టర్ణోదము పిడుగుల నభ్యర్ణంబునఁ గురిసె మంట లగములఁ బొడమెన్. ౩౦౩
తే॥ మఘువుచే వరుణునిచే శమనునిచే నవధ్యుఁ డితఁ డన నెగడినవాఁడు వాఁడు
గూడముట్టెడు నని కలగుండుపడుచు వానరులు కాందిశీకులై రానతాంగి! ౩౦౪
క॥ విప్రద్రుతులౌ ప్లవగుల క్షిప్రకరుల నరసి వాలి సిరిఁగాంచినకా
న్ప్రాకృతుఁ డంగదుఁడు తత్ప్రారంభుండు పలికెఁ దద్దయుఁ గడఁకన్. ౩౦౫
మ॥ నల నీలా! కుముదా! గవాక్ష! తగవౌనా? స్వీయవీర్యంబు ని
ర్మల మా స్వాభిజనంబు నెన్నక మహారంభంబు వోనాడి యి
ట్లలఁతింబోయెద రెన్నినా ళ్ళసుఖ లాహా వీడనీ కాఁగువా
రలు బండాటపుఁగ్రోఁతులైతిరి కటా ప్రావీణ్య మల్లాడఁగన్. ౩౦౬
తే॥ మంచిపని సౌమ్యులార వే మరలుఁ డింక నసముఁగాపాడఁ గానివౌ నసువు లేల
నిసువులా కాన రియ్యది నెఱయు పెనువి భీషిక యటంచు నింతటి వెరవు లేదె.
ఆ॥ యుద్ధమునకు వచ్చు నురువగు రక్కసి కాదు కల్పితంబు కండు జంత్ర
మిపుడె తొడరి దీని నింతింత లొనరింతు మెడయు టొప్ప దింక నెనయుఁడరసి.
క॥ అని బోధించిన నెట్టన జనక నిలిచి స్థైర్యమెనసి సంప్రస్థితులై
రనికిఁ దరుశైలకరులై యనివార్యులు వనచరులు చిదానందమయీ. ౩౦౭

—♦ కుంభకర్ణవానరసంగ్రామము ♦—

ఆ॥ మఱలివచ్చి క్రుద్ధమదకుంజరము లట్లు ప్రాంశుశిఖరిశిఖరపాదపాద
పములఁ గొట్టికొట్టి శ్రమపడిరే కాని వాఁడుతనుకఁ డద్రివరతనూజ! ౩౦౮
తే॥ వానిగాత్రంబులం బడి వాఁడి దక్కి పొడవు సెడి పొడులై కూలె భూతలమున
శైలశృంగంబు లుచ్చైర్విశాలశిలలు పుష్పితాగ్రంబులైనట్టి భూరుహములు.
క॥ ఆతఁడు సంక్రుద్ధుండై యాతతకపిబలములను మదాయత్తుండై
యాతఱి నలంచె వనముల నాతంకోద్ధితదవాగ్ని యటు లుజ్జయినీ ౩౦౯

ఆ॥ లోహితాస్యు లగుచు లోఁబడి పడి రక్తతామ్రసుమము లైన తరువులట్లు
తిరిగిచూడ కొకట దెసలకుఁ బఱచిరి వానిపీడనమున వారు దెగలి. ౩౧౩
క॥ మిన్నున కెగఁబ్రాఁకి రిలం బన్నుండిరి సుప్తు లట్లు బలియునిచే నా
పన్ను లయి వారు సంభ్రమున న్నెఱిసెడి కూలి రోటునం బడి నవలా. ౩౧౪
తే॥ ము న్ననసినట్టి దారినే మొనసి రందుఁగొందఱెక్కిరి కొండలఁ గొందలమున
గుహలడాఁగిరి కుజముల కొనలుఁ గొనిరి నిలుచఁబడి రట్లు గొందఱు నిలువ రైరి.

—♦ పలాయనపరాయణులఁ గపుల నంగదుఁడువారించుట ♦—

క॥ వారలఁ గనుఁగొని యంగదుఁ డారభటి సెలంగ నిట్టు లనె దుర్వారుల్
మీా రని నేనాఁడును నేఁ డీరభసం బేలకలిగె నింతపడుదు రే. ౩౧౬
సీ॥ నిలువుఁడు మఱలుండు నెరసినఁ దప్పనే భంగంబు దమకయి పాలుపడఁగఁ
బుడమి నెల్లెడ ద్రొక్కి పొలివోక యుందు రే ప్రాణరక్షణమున ఫలము గలదె
రుష లేక సంగపౌరుషగతు లయి మీారు పఱచిన నవ్వరే పడఁతులెల్ల
సాధనంబులు వీడి జరుగు శూరావలి కసము వో వైఘాత మదియ కాదె
కులమున నొకింతలునుఁ గొఱంత లనరాక బొడమి బీరము ల్నెట్టనఁ బొడవుపడఁగఁ
బరఁగువారల కిమ్మెయిఁ బట్టువదల నేమివచ్చిపడియె సుంత యెఱుక కలదె.
క॥ భీతి మెయిఁ బ్రాకృతము లగు క్రోఁతులవలె నరుగ నరులు కో యని యార్వ
భూతలమున మి మ్మెవ్వరు బ్రాఁతిగఁ గొనువారు మేలుబడయ నగుదు రే. ౩౧౮
ఆ॥ పెక్కులాడినారు నిక్కుచుఁ బలువురుగలుగు నెడలఁ బలువికత్థనంబు
లరిగె నెచటి కిప్పు డవియెల్లఁ బలికినపలుకుఁ దప్పి పుడమి బ్రదుకఁగలదె. ౩౧౯
క॥ వైరులచే ధిక్కృతుఁ డై పూరుషుఁ డెవ్వాఁడు సగముపాలిసి బ్రదుకు నా
భీరువుఁ దిట్టుదు రెల్ల రసారుఁ డతఁడు కాటికొఱవిచాడ్పున నడఁగున్. ౩౨౦
ఆ॥ యుద్ధహతుల మైన నొగి దుర్లభం బగు బ్రహ్మలోకపదవుఁ బడయువార
మట్లుగాక శత్రు నడఁచి సత్కీర్తి కైకొలు గందు ముసుఱు గొలుపడము. ౩౨౧
క॥ స్థితి చెడి క్షితి నుండెడు జీవిత మొప్పునొ దాని నొసఁగి వీరస్వర్గం
బతులితము గొనుట యొప్పునొ మతి నూహించి బుధజుష్ట మార్గ మెనయుఁడీ.
తే॥ కుంభకర్ణుండు కాకుత్థ్సకులునిఁ గాంచి బ్రదికిపోలేఁ డనలుఁ జేరి పతగ మట్లు
లింతలో నొక్కనిం గని యిందఱమునుబఱవనేల యసము పాడుపఱుప నేల.
క॥ అని కనకాంగదుఁ డంగదుఁ డనితరముగఁ బలుకుపలుకు లాలించి పలా
యనబద్ధబుద్ధు లిమ్మెయి నని రది గర్హితము నాక యమరార్చ్యపదా. ౩౨౪
ఆ॥ ఓపినంత లేము నొనరించినారముదురము త్రిదశ వైరితోడఁ దొడరి
కదలఁ డతని గెలుచుకాలంబు గా దనిజీవి తేచ్ఛ నిట్లు చెదరుటమ రే. ౩౨౫

మ॥ అనుచుం గ్రమ్మఱి యాశరుం గనుచు భీత్యాయత్తుఁడై యట్టులే
చనుచుండం జని సాంత్వము ల్వలుకుచున్ సంభ్రాంతి మాయింప నా
వనుమానంబులఁ దేర్చుచున్ గడఁకమై హర్షాత్మతం గూర్చుచున్
ఘనుఁ డాజ్ఞావశులం బొనర్చెఁ గపులన్ గల్యాణి! వాఁ డొప్పఁడే. ౩౨౬

వ॥ పదంపడి ఋషభుండును శరభుండును మైందుండును ధూమ్రుండును నీలుండును కుముదుండును సుషేణుండును గవాక్షుండును రంభుండును దారుండును ద్వివిదుండును పనసుండును వాయుపుత్రుండును గదియఁబాఱి యంగదుం గూడుకొని తక్కుంగల యోధవరుల నెల్లం గూర్చుకొని బలముల నేర్పఱించి నేటుకొన నెట్టనం బురికొల్పి నిలువంబెట్టి యయ్యువరాజువచనంబులు పాటిసేసి నైష్ఠికబుద్ధి నవలంబించి సంగ్రామకాంక్షులు సముదీరితవీర్యులు సమారోపిత విక్రములు పర్యవస్థాపితచిత్తులు నై యురవడించి యసుర నెదిరించి వానింజయించుటొండె నవ్వానిచేఁ జచ్చుటొండె గాకుండునది యొండు పొసంగ దనుచు జీవితాశ మాని యమ్మానితులు తరులు గిరులు సానువులుం బూని పూనికమెయిం గుంభకర్ణుపై నడరి తుములయుద్ధంబునకుం దొడరి రయ్యవసరంబున. ౩౨౭

—♦ కుంభకర్ణ విభీషణ సంభాషణము ♦—

ఉ॥ అన్ననుఁ జేరఁగాఁ జని మహామతి యైన విభీషణుండు పే
రెన్ని నమస్కరించి దయ నేలుకొనంగదవయ్య తమ్ముఁడన్
మన్నన సూపి నెయ్యమున మామకవాక్యము లాలకించి యే
తిన్ననిపల్కు పల్కెదవొ తేఁకువ నమ్మొయి నే మెలంగెదన్. ౩౨౮

క॥ అన్నయ యమువేళఁ జని పెద్దన్నకు నే మ్రొక్కి సీత యా శ్రీసతి యా
వెన్నుఁడు రాముఁడు తగ దీపన్నగడ యటంచుఁ బలికి పలు కొప్పారన్.

తే॥ అమ్మహాసాధ్వి రామునకిమ్మటంటి నోమహారాజ! కుల మిట్టు లోముమంటిఁ
బుణ్యుఁ డాతని కొలువ వందఁబోలునంటిఁ బొగడి నాకిట్టి చనువీయఁ దగుదువంటి.

క॥ నానుడిఁ గొన కాగ్రహమున నానతవైరి యసిఁ బూని యదలించి యటన్
బోనడఁచెఁ దన్ని మూర్ఖుఁడ! యీనెలవున నిలకు మెచటికేఁ జను మనుచున్.

మ॥ పలుకం బాఱిన మోముతో విరతికిం బ్రాఁకాడుచిత్తంబుతో
వల నిట్లౌ నను బుద్ధితో సతనికి న్వాక్రుచ్చి నాకూర్చువా
రెలమి న్నల్వురు మంత్రులే మనుచు రా నే నిర్థచారిత్రు కో
ల్వోలయం గాంచితి రాముఁ డాశ్రితుల నెయ్యుం డన్న చొప్పెన్నుచున్.

క॥ అనిన విని కుంభకర్ణుం డనుజుని తగ వెంచి ధృతి సమాలింగితునిం
బొనరించి యిట్టు లనియెను గనుకొలుకుల బాష్పజలము గ్రమ్ముకొనంగన్.

తే॥ వత్స! జీవింపుమయ్య నీవలనఁ గొలముమనియె నిది నాకు హితమ నేమమునఁ బెరసి
రాము శరణంటి వింక రారాపు గలదె బ్రదుకువారలఁ గొని కొమ్ము ప్రాభవమ్ము.
క॥ నీవు మహాభాగవతుఁడ వేనలనువనేని దొసఁగు లెనయవు నిను నీ
ప్రావీణ్యము వెలయును మా కావల మెల్లెనఁ గాంతు ఘన మగు యశముల్.
ఆ॥ ఈరహస్యమెల్ల నెఱిఁగించె మును నాకు నారదుండు నయవిశారదుండు
కర్మబంధ మెవరు గడచువా రెల్లెన మేలుకొంటి వింక మేలుగనుము. ౩౩౬
క॥ షా మ్మరులు స్వీయు లని నా కిమ్మదమునకతన మదికి నేర్పడకునికిన్
గ్రమ్మెదనో యేరి నెమ్మెయి నిమ్మెడలక గాంచుచుండు మెదియెల్లెనన్. ౩౩౭
క॥ అనినొడివి యతఁడు సెలవిడ ననఘుం డశ్రుముఖుఁ డగుచు ననువుగ నభివం
దనము నొనరించి నెట్టనఁ జని రామునికెలన నిలిచె జాలింబడుచున్. ౩౩౮
మ॥ గదచేఁ బూని కడంక మీఱి సుమహాకాయుండు కుంభశ్రవుం
"డిదమిత్థం"బని యెన్నకే ప్లవగులన్ హేవాక మొప్పారఁగాఁ
బదులు న్నూఱులు వేలుగా నఱిమి యాస్ఫాలించుచు న్గూల్చుచున్
బొదుక ల్దార్చుచు మ్రింగుచు న్నెలనికింబోనీక యాకట్టుచున్. ౩౩౯
క॥ చరియించె బలములో మునుజరియించె మహోర్మిషంబు జలధిజలములో
బరుసఁదన మరయ నొకఁడుగ సరిపోల్పంబడియె నపుడు జలజాతాక్షీ. ౩౪౦
తే॥ పది పదా ఱిరువదియు ముప్పదియు నైన లెక్కకుం జోదులం బట్టి యుక్కుమిగిలి
భక్షణ మొనర్చె గరుడుఁడు పన్నగముల నెట్టు లట్టులుగాఁ ద్రిదశేంద్రవంద్య.
క॥ నెట్టన సమాశ్వసితు లై కట్టలుకం దొడరి తరునగంబులు గొని యా
కుట్టాకునిపై విసరిరి పట్టెనయుచు నవియు ద్రుమ్మిపడుచుండె సఖీ. ౩౪౧
మ॥ ప్రవరుం డౌ ద్వివిదుం డదల్చుచు విలంబం బౌ పయోదంబు ప్రా
భవ మొప్పన్ గిరిశృంగతుల్య మగు గ్రావం బొందు గై కొంచు వే
గవియంబాఱి సురారి మే నవియ నొఁ గాకంచు వైవంగ న
య్యవయోగంబు తలంగ నయ్యది తదీయాఘుంబుపైఁ దూలినన్. ౩౪౩
తే॥ ఏనికలు గుఱ్ఱములు తేరు లెందఱేని భటులు మడియంగ నాతఁ డప్పాట నొండు
శైలశృంగంబు వైచెఁ దజ్జవముకతన వ్రాలె రక్షోబలాశ్వసారధిరథములు. ౩౪౪
క॥ అన్నెల యెల్ల రుధిరక్లిన్నం బయ్యెనుఁ గడంగి కీశులఁ బొలదిం
డ్లన్నెఱి గ్రొచ్చిరి శరములఁ బన్ని నిలిచి యేలువాని ప్రాభవ మొప్పన్. ౩౪౫
క॥ ఉరుకాయు లై పరఁగు వానరు లటు చెలరేఁగి చెట్ల నగముల వేట్లా
డిరి నుగ్గునూచమై కరితురగరథోష్ట్రరథితతులు దోడ్తో దొరలన్. ౩౪౬
మ॥ హనుమం డుక్కునఁ బెక్కు లౌ తరు లహార్యంబు ల్పొరిం గొంచు న
వ్వినువీదిం జని కుంభకర్ణుతలపై వేవేగ వర్షించె నా

ఘనసత్త్వుం డలశూలరాజమున నాక్రవ్యాశను ల్మెచ్చ నా
య్యన వానిం దెరలంగఁ జేసి హరిసైన్యారణ్యముం జొచ్చినన్. ౩౪౭
ఆ॥ కుపితుఁ డగుచు హెచ్చి కొండ నొక్కండు వాఁడడరి పెల్లగించి యార్చి పేర్చి
గిరిసదృశుఁ ద్రిదశకీనాశు గుఱిసేసి యెదిరి వీచివైచె సుదతి వింటె. ౩౪౮
శా॥ ఆ యుద్దాముఁడు వ్రేయ వ్రేటుపడి యొయ్యం గ్రొవ్వు రక్తంబు బ
ల్గాయం బెల్లెడ నుర్లఁ బుల్లసిలి యాకంపించి దెర్లాడుచున్
బోమెంబో యని తెప్పిఱిల్లి వడిఁ బెన్భూతంబు వాఁ డార్చుచున్
బోవెన్ శూలముఁ గొంచు నప్పవనసంభూతు న్విదారింపఁగన్. ౩౪౯
క॥ మిణుఁగురులు సెదర విద్యుద్ఘృణులు గడల్కొనఁగఁ ద్రిప్పి కీలించె సమీ
రణసుతు నెద దానిన్ శరవణజుఁడు గ్రొంచమల సత్తివాలున ననఁగాన్.
క॥ శూలవిభిన్నహృదయుఁ డై గాలికొడుకు శోణితము మొగంబున వెడలన్
దూలుచు బిట్టఱచెఁ బ్రలయకాలజలదగర్జితంబు గడలుకొనంగన్. ౩౫౧

—◆ కుంభకర్ణుని యుద్ధౌద్ధత్యము ◆—

ఆ॥ ఆతఁ డట్లు వ్యథితుఁ డయ్యె నంచుఁ బ్రహృష్టులగుచు నార్చి రసురు లగచరేంద్రు
లడరు గదురఁ దలఁగి రటునిటు దుష్టపలాశి పొడుపుపై నిరాసు లగుచు. ౩౫౨
క॥ బలవంతుఁ డైన నీలుఁడు బలము నవస్థాపనమునఁ బరఁగించి మహో
పల మెత్తి వైచె రక్కసుఁ డలబల మొనరింపఁ దొడరి యాతని మీఁదన్. ౩౫౩
ఆ॥ ఎదిరి నిలిచి దనుజుఁ డేచి ముష్టి విదుర్పఁ గొండయంత లదియుఁ బిండియయ్యె
నెడలె జ్వాల లట్లు విస్ఫులింగంబులు నేల వ్రాలె నవల నివురు లగుచు. ౩౫౪
వ॥ ఋషభశరభులు గవాక్షగంధమాదనులు నీలునితో నైదుగురు వానరవ్యాఘ్రు
లొక్కపెట్టునఁ గుంభకర్ణుం దాఁకి శైలంబుల వృక్షంబులఁ బాణిపాదతలంబులఁ
బిడికిండ్లం బ్రహరించిన నమ్మహాబలుల యభిఘాతంబు లాసమున్నతకాయునకు
సంవాహనసౌఖ్యం బొడగూర్ప నౌ నౌ నంచు బరిపోటులం గనలిన మత్త
మాతంగంబు చందంబునం జెలరేఁగి తొలుదొల్త పృథువేగుం డగు ఋషభు
సందిట నఱిమి యలమి విడిచిన నంతటిఘనుండును వాంతశోణితుం డగుచు
నేలంబడుటయుఁ బదంపడి ముష్టిఘాతంబున శరభుని జానుసంహతి నీలునిఁ
దలోపఘాతంబున గవాక్షుని బాదతాడనంబున గంధమాదనునిం దాఁకించిన
నాకంచుమించుసంచున నందఱుం దత్ప్రహారవ్యథితు లై శోణితోక్షితు లగుచు
నికృత్తంబు లై పడు వికచకింశుకానోకహంబుల విడంబించుచు భూతలంబునం
బోతరం బుడిగి వ్రాలిన దేలిన యప్పోటుమగల పాటు గాంచి వానరవీరోత్తంస
సాహస్రంబు లొక్కట నాదుష్టరాక్షసు నెదిరించి విడిబడి పైఁబడియు నెక్కియుఁ

ద్రొక్కియుఁ బళ్ళంగఱచియు నఖంబులఁ జీల్చియు ముష్టుల ఘట్టించియు జానువుల ధట్టించియు బహుప్రకారంబులం బీడింప నానిలింపవైరిశార్దూలుం డారూఢశాఖామృగశతసహస్రంబులచే స్వాత్మరుహంబులచేఁ బెనుగొండవోలె నొప్పారి యవ్వారిపైఁ గినిసి బాహువులం బొదివి తార్క్ష్యుం డురగంబుల నెట్టు లట్లు కబళింపం దొడరిన ద్రింగుడువడక వెలువడియుఁ బాతాళకుహరంబుం బోని తద్వక్త్రింబు సొచ్చి కర్ణనాసాపుటంబులదారిం బయలుదేరియు మాటిమాటికి నెదిరింప సైరింపక భృశసంక్రుద్ధుం డై యవ్వారల విఱచుచుఁ జఱచుచు రాచుచు వేఁచుచు పోరికల నెల్ల మాంసశోణితకర్దమదుర్దమంబుగా నొనరించుచో నయ్యది యుగాంతకాలరుద్రనితాంతాక్రాంతతాంత్రప్రదేశోపదేశకం బై కాన్పింప శూలహస్తుం డై వజ్రపాణి యగు శక్రునిఁ గ్రేణిసేయుచు బాశధరుం డగు నంతకున కింతలంత లగుచు నెడలుగ్రమ్మి గ్రీష్మదావపావకుండు శుష్కారణ్యంబుల చాడ్పున వలీముఖ సైన్యంబుల నిర్దహించుచుండ వధ్యమానులు నిర్మథ్యమానులు నష్టయూథులు వినష్టయోధులు హతనాథులు ననాథులు నగుచు వానరులు భయసంవిగ్నులై విస్వరంబుగా నఱచిన వెఱచి రని వీడక పఱచి రని చూడక కొట్టినవారినే పచ్చడిగొట్టుచు మెట్టినవారినే యడుగంట మెట్టుచు గారింప వారింప నైన దారిఁ గానక మాన కలమిన వ్యథ విధంబు సెడి ఖిన్నమనస్కులై సుమనస్కుం డగు రఘురాముని శరణు జొచ్చి రయ్యవసరంబున.

చ॥ పనిగొని వాలినందనుఁడు భగ్నుల విగ్నుల నూఱడించుచున్
మొనసెనుఁ గుంభకర్ణుని సమూలసశృంగ మొకండు కొండ సే
కొని తదుపాశ్రితాసురులు ఘూర్ణిల నార్చుచు వానినెత్తి పై
ననితరపాత మొప్ప విడనాడె మహాహవమం దుదగ్రుఁ డై. ౩౫౬

క॥ ఆవేటుపడి యదరి చటులావేగముతోడి కోప మతిశయితముగా
నావానవుమనుమనిపై వావిరిఁ బఱతెంచె నెల్లవానరు లదరన్. ౩౫౭

తే॥ బెగ్గిలం బగు నలుకతోఁ బెరిఁగి యమ్మహాబలుఁడు శూలముం బూన్చి యార్చి వైచె
నంగదుఁడ వీ వనంగుఁడ వౌదు వనుచు నదియు మంటలు మిణుఁగురు లడరదొడరె.

ఆ॥ మఱయు దాని యుద్ధమార్గవిశారదుండొలయు లాఘవమున నొండుదరికి
లంఘనం బొనర్చులాగున వీటిఁబ్రోఁ జేసె మగతనంబు వాసికెక్క. ౩౫౮

తే॥ ఉఱికి చలమునఁ దలమున నురము వగుల నడచె నెడయీక యవ్వానరర్షభుండు
కొండ నగలించు నలశతకోటికోటి కెక్కె నయ్యది యద్దాన నసుర తెరలె.

క॥ పడి లేచుచునే తన బలుపిడికిలి గూర్చుకొని పెరసి పేరిడి నీవుం
బడు మనుచుం బెడచేతం బొడిచె హరిపు వాఁడు స్రుక్కి పుడమిన్ బడఁగన్.

తే॥ వనచరవ్యాఘ్ర మట్టులు వ్రాలవాఁడు శూలముం గొని సుగ్రీవుఁ జూచి యడరె
రక్కసునిరాపు గాంచి బీరమున నెగిచి పర్వతాగ్ర మొడిచి తెచ్చెఁ బ్లవగపతియు.
ఆ॥ దానిఁ ద్రిప్పి వైచు దారిన పఱతేర వానిఁ గాంచి దనుజవల్లభుండు
సంభ్రమించి వికృతసర్వాంగుఁ డగుచు సమున్ముఖత్వ మెనసి మొనసి నిలిచె.
క॥ హరిశోణితదిగ్ధాంగుఁడు హరిభక్షణచణుఁడు నైన యసురుని రణత
త్పరునిఁ గని యిట్టు లనియెను హరివరుఁ డూర్జస్వితాఢ్య మగు బీరమునన్.
ఉ॥ పాతితులైరి వీరు లెడఁబా టొకయించుక లేని యుద్ధక
ర్మాతతవృత్తి సైన్యముల నన్యములం గబళించి తంతలో
నే తతిఁ గాంచి కీర్తి కొనె నెక్కటిపోటరి వంచు నిన్ను నా
చేతినిపాత మొం దెనసి సిద్ధపరుండవు గమ్ము నెమ్మితోన్. ౩౬౫
క॥ వదలుము ప్రాకృత కపులం బదరుచు నీ నఱుమఁ జేటుపడుచుం జెల్లా
చెదరౌ వారల నెల్లం బొదివి మెసవ దాన నేమి పురుషార్థ మగున్. ౩౬౬
వ॥ అని యిట్లు నొడివిన. ౩౬౭
ఆ॥ సత్త్వధైర్యసారసంపన్న మగు హరిరాజు నుడికిఁ గనలి రక్కసిపులి
కుంభకర్ణుఁ డమరకూలంకషుం డిట్టులనె ఘనార్భటిన్ షడాస్యజనని! ౩౬౮
క॥ మనుమఁడవు ప్రజాపతి కటు లనుత్తముఁడు ఋక్షరజున కైతి తనూజుం
డన విశ్రుతపౌరుషుఁడవు ఘనుఁడవు నీ వేల యురక గర్జిల్లెదవిన్. ౩౬౯
మ॥ అనినన్ శైలముఁ ద్రిప్పివైచెఁ గడఁక న్వా కూలి తంచు న్మహా
శనికల్పం బది వజ్రసారకృతరక్షఃపాలవక్షస్స్థలిన్
వినిపాతంబునఁ జూర్ణమై పడియె నావేగంబున న్వానరుల్
వనటంబొందిరి సల్పి రుత్సవమున న్వ్యాఘోషణ లోక్కణపుల్. ౩౭౦
తే॥ శైలశృంగాభిహతి రాక్షసవిభుండు కనలి వక్త్రంబుఁ దెఱచి నిర్ఘాతకల్ప
నాద ముప్పతిలంగఁ గ్రవ్యాదు లలరఁ గపులు బెగడొంద నఱచె నిష్కాసితారి!
ఆ॥ శూల మెత్తి త్రిప్పి సూడున హర్యక్షపతి వధింపనెంచి పఱపె నసుర
యది తటిత్ప్రకాశ మగుచు నేతేరంగ నంతరమునఁ జొచ్చి యనిలసుతుఁడు.
చ॥ భుజములు సాఁచి పై కెగసి పూర్ణమనస్కుఁ డతండు స్వీయ మా
ప్రజవ మహో యటంచు సురపాలముఖు ల్పొగడం గడంగఁ దా
రజనిచరప్రయుక్తము బిరాన గ్రహించెను శూల ముద్ధతిన్
గజిబిజిపుట్టె రక్కసులకాండమునన్ ధృతి గ్రోఁతిపిండునన్. ౩౭౩
తే॥ వేయిబారువ లుక్కిడి విశ్వకర్మఁ డొనరఁ గూర్చిన దయ్యది యురక విఱిచెఁ
దనదు మోకాలిపైఁ బెట్టి దారుమయము నట్లు బెట్టిదుఁ డతఁడు హృష్టాత్ముఁ డగుచు.

క॥ ఆశూల మట్లు సెఱిచిన యాశుగసుతుఁ గాంచి పొంగె హరివాహిని స
ర్వాశలఁ బూరించుచు విద్యాశమితాజ్ఞానవిలసితా! యిది వింటే. ౩౮౭
ఆ॥ సింహనాదములనుఁ జేసిరి వనగోచరులు ప్రహృష్టు లగుచు బలసి కొలిచి
పొలుపుమీఱ హనుమఁ బూజించి యిట్లని పొగడి రెలమి దొనుకఁ బూవుబోఁడి.
క॥ ప్రాణహరము దీని జగత్ప్రాణతనయ! కడిమి నెఱయ భంజించితి మా
ప్రాణము లొసఁగితి లోకత్రాణఫలము దీన నీకొదవె సదయాత్మా. ౩౮౮
ఆ॥ అట్టు లతనిఁ బొగడ నంతకోపమితుఁ డయ్యసుర గినిసి శూల మలఁతివోయె
ననుచు విసువుకొనుచు నాలంక మలయమ్ము కూట మెయిది తెచ్చికొని కడంగి.

—◆ సుగ్రీవమూర్ఛ—హనుమద్విచారము ◆—

శా॥ సుగ్రీవుం దఱియంగఁబోయి యెదురై సూడించి సర్వాగ్రహా
శాగ్రాహగ్రసితుండు దైత్యవరుఁ డాశైలమ్ము శృంగమ్మపా
స్తగ్రీవుండవు గమ్మటంచు విసరెన్ సంజ్ఞావిపర్యస్తతా
వ్యగ్రత్వంబున వాఁడు వ్రాలె నిలపై వైరుల్కరం బుబ్బఁగన్. ౩౮౯
ఉ॥ అద్భుతఘోరవీర్యుఁ డటులై పడ వాని హరింపనెంచి యం
చద్భుజసారుఁ డాశరథుఁడు చయ్యనఁ జేరి ప్రభంజనుండు వ
ర్షోద్భవమేఘముంబలెనె యెత్తిలఁజేసి గ్రహించి వే చనన్
జిద్భవను ల్హరీంద్రు లెడఁ జేడ్పడి చూచుచునుండి రార్తులై. ౩౯౦
ఆ॥ మేరుశిఖరిపైని మేలిశృంగము నాగఁ గుంభకర్ణుపై నిగుంభితుండు
ప్లవగనాథుఁ డొప్పెఁ బ్రాతిస్వికం బయి యుభయతేజ మొకట నుల్లసిల్ల.
తే॥ అట్టు లవ్వీరుఁ జేకొని హర్షమొప్ప లంకకై చనె నసుర నిశ్శంకుఁ డగుచు
దండిపొలదిండ్లు గూర్చుస్తోత్రములు సురలు వెఱచి పలికెడుపలుకులు వినుచుఁ బొలఁతి.
ఆ॥ ఇంద్రనిభ హరీంద్రు నేఁ గొంటి దక్కెఁ డు గొన్నవాఁడ నింకఁ గొఱంత గలదె
నరులు చనరె యెదిఁగి నామ్రోల నిలుతురే కపు లటంచుఁ దలఁచెఁ గ్రవ్యభుజుఁడు.
ఉ॥ వానరనాథు నొండు గొని వారక జాఱుట యెల్ల సేనయున్
బూనికదక్కి చేడ్పడుచుఁ బోకకుఁ బాల్పడియుంటయున్ జగ
న్మానితుఁ డంజనాత్మజుఁడు మారుతతుల్యుఁడు గాంచుచుండియున్
దా నెదలోన నుంచె నిటు తథ్యము పథ్యము నా ప్రసంగమున్. ౩౯౧
సీ॥ పతి యెంటిచేతిలోఁ బడె నిప్పు డెయ్యది సేయంగ నయ్యెడు సిద్ధబుద్ధి
న్యాయ్యమై పెనుపారు నయ్యదె కొనువాఁడ నన్య మొల్లన యది యట్టులుండె
ఱెక్కలుగలకొండ యుక్కున నుక్కిని దండింతు నఱిమి యుద్దండవృత్తి
నటులేని నెల్లవా రానంద మందుదు రధిపు విమోచనం బందె కలదు

త్రిదశు లసురు లెవనిఁ దేఱిచూడఁగ నేర రట్టివాఁ డితండు పట్టువడియుఁ
దెలివిఁగాంచి యెదిరిఁ దీర్పక రాఁబోవ డతని తెఱఁగు నిచ్చ లరసినదియ. ౩౮౫

క॥ ఈ రెండుపక్షములలో సారతరం బెద్దియగునో చర్చింప మనం
బారూఢం బగు నేయెడ నారీతి మెలంగ మేల యలరారుఁ దుదిన్. ౩౮౬

క॥ గాట మగు ఱాతిదెబ్బ న్వ్రాటముసెడి యున్నవాఁడు వల్లభుఁ డింకన్
దేటపడు నొక్కఁగడెకున్ నేటుకొనం జేయుఁ గార్యనిర్ణయ మవలన్. ౩౮౭

క॥ కాదని యేఁ దొడరిన రిపు సూదనుఁ డతఁ డప్రతిష్ఠ చొప్పడె ననుచున్
నాదెసఁ బ్రీతిఁ దలంగునొ మీఁదఁ దలంపంగ నేల మేళము సెడఁగాన్. ౩౮౮

ఆ॥ కాన నొకముహూర్తకాల మీక్షింతుఁ బార్థివుని విక్రమంబు ధృతి తెఱంగు
నంతలోన వానరానీకము విభిన్న మూరడిల్లఁ జేయ నొలయువాఁడ. ౩౮౯

క॥ అని యిటు లాలోచనమున్ ఘనుఁ డాతఁ డొనర్చి యచటు గదలి చని మహా
వనచరసైన్య మ్మదైన్యమ యను వాసి దలంగనీని యనువున నిలిపెన్. ౩౯౦

క॥ అంతట ఘటకర్ణుఁడు తనపంత మొకింత నెఱవేర్పఁబడె ననుచు మదిన్
సంతాప మెడల లంకకు సంతస మెగువంగఁ జనియె సైన్యము గొలువన్. ౩౯౧

ఉ॥ గోపురచర్చల న్భవనకోటుల నిల్చి పురోత్తమంబునన్
గాపురమున్నవా రెలమిఁ గన్పడఁ గూర్చిరి సూనవృష్టి న
ల్లోపు రహిన్వహించి ప్లవగేంద్రునిఁ దెచ్చె నధీశుతమ్ముఁ డం
చోపు రమోపదేశమున నోయనఁ దెమ్మెర నెమ్మిఁ గ్రమ్మఁగన్. ౩౯౨

క॥ చల్లని గంధోదకముల మెల్లనిగాడుపుల విరులమేలఁపు జడులన్
బల్లవితుఁ డయ్యెఁ గపిపతి యుల్లం బుల్లసిలఁ దెలివినొంది రసకలా. ౩౯౩

—♦ సుగ్రీవుఁడు మేల్కొని కుంభకర్ణు నకర్ణనాసు నొనర్చుట ♦—

ఉ॥ చక్కని రాజమార్గమున చక్కిఁ జన న్నెఱిగన్న యావిభుం
డక్కట పీనిచేఁ బడితి నాదట నెట్లొనరింప నేమగున్
బొక్కఁగఁబోల దొండుగతిఁ బోవఁగరా దటు లౌట నేర్పునన్
జక్కటి జాతికృత్యమున సల్పి తలంగెద బంధ మిత్తఱిన్. ౩౯౪

క॥ ఇది పథ్య మిదె హితం బిదె విదితం బగు కార్య మంచు వే సురశత్రుం
బొదివి ఖరనఖరముల శితరదముల విదలించెఁ బ్లవగరాజు కడంకన్. ౩౯౫

ఆ॥ చెవులు ముక్కుఁ గొఱికి సెలవుల సీల్చి పార్శ్వము లగల్చి సగము సంపి కాలు
చేయు నాడనీక సిలుఁగులు వెట్టుచుఁ గాలఁ జేత నులిమి కడకు దుమికె. ౩౯౬

క॥ హృతకర్ణనాసుఁడు విదారితమర్దితతనుఁడు శర్వరీచరవరుఁ డా
క్షతజప్రవాహ మారసి యతులితకోపానలోజ్జ్వలాత్ముం డగుచున్. ౩౯౭

క॥ పట్టుకొని మెట్టి మట్టిన గొట్టాడుచు రాత్రిచరులుఁ గొట్టనఁ దనుకం
డట్టె మొగసె నుప్పరమున కుట్టిపడెన్ రాముమ్రోల నొప్పగు నేలన్. ౩౯౮

ఆ॥ చెవులు ముక్కు లేని శిరము శృంగంబుగా రక్తధార లెడల రక్కసుండు
ప్రస్రవణచయములఁ బర్వతం బన నొప్పె నక్త్రికందరమ్ము వలనుసూప. ౩౯౯

తే॥ కాలమేఘం బడరి తొలుకారుసంధ్య సంజకెంజాయఁ బెనఁగొన్న చందమునను
శోణితోద్గారమున నప్పు చూడ నొప్పె నంజనచయోపముఁడు రావణానుజుండు.

మ॥ క్రమమే వ్యుత్క్రమమైన నింకఁ బురిఁ జేరంబోఁడ నే మా పరా
క్రమలీలాయిత మంచు సంగరసమారంభాత్తసంరంభుఁ డై
యమరేంద్రారి గిఱుక్కున న్మరలెఁ గ్రోధాయత్తుఁ డై తోడి శ్రా
గమరు ల్నాథునితోడి దే బ్రదుకటం చాన్మృత్తికిం బోల్పడన్. ౪౦౦

ఆ॥ అట్లు తరలి యే నిరాయుధుండ నటంచు రౌద్రుఁ డొక్క ముద్గర మతిఘోర
మందుకొని కడంగె ననికి వీడెడలి వనాటవీరు లున్నచోటుఁ జేరసి. ౪౦౧

క॥ భక్షింపఁదొడరె గ్రోఁతుల నాక్షయకాలాగ్ని ప్రజలనట్లు లెగిచి వాఁ
డక్షముఁ డై స్వీయము పరపక్షం బను నెఱుకమలఁచు పరవశ మొదవన్.

ఆ॥ తృష బుభుక్షయుం బ్రతీక్షింప శోణితమాంసగృధ్నుఁ డగుచు మలయుఁ గాని
కపులు భల్లుకములు క్రవ్యాదులు పిశాచములు నటంచుఁ దెలిసి మొనయఁ డతఁడు.

ఉ॥ ఒక్కని నిర్వుర న్మగుర నోజ ననేకుల నొక్కచేతనే
చిక్కినవారినెల్లఁ బరిశీలనసేయక యుక్కుమీఱఁగా
మెక్కుచునుండెఁ గ్రోఁతులను మేవడి రక్కసులన్ యుగాంతమం
దుక్కివమొప్ప మేకొన నియోజిత మా పెనుమిత్తి చాడ్పునన్. ౪౦౨

చ॥ గిరిశిఖరంబు లెత్తి వడిఁ గీశపతు ల్విసరంగ నాతఁడుం
ద్వరపడి మొత్తము ల్దివియఁ దార్కొని మ్రింగఁగడంగ శోణిత
స్ఫురణము మైదస్రుతియుఁ జొప్పడ మోము భయంకరమ్ముగా
శర ణని రాముఁ జేరిరి ప్రచారము దక్కి హరుల్ త్రిగోదరీ! ౪౦౩

క॥ అక్కాలంబున లక్ష్మణుఁ డుక్కిని న్వాని నెదిరి యురుతరశక్తిన్
గ్రక్కదల నేడుశరముల నక్కున నాటించె రుధిర మడరఁ బురంధ్రీ. ౪౦౪

—◆ కుంభకర్ణుఁడు రామునితోఁ బోరాడుట ◆—

ఉ॥ పాటన మోర్చి బీర మొకపాటిగ నెంచి తలంగి రాముఁడే
సాటి యటంచుఁ బోయె నెఱసాహసి వాఁడు ధరిత్రి గ్రుంగ న
ప్పాటనె రౌద్రసాయకము భంగి ప్రయోగమునన్ శితాస్త్రముల్
నూటిగ నాటె వక్షమున సూడడరన్ రఘునాథుఁ డత్తఱిన్. ౪౦౫

శా॥ రామాస్త్రంబు లురంబునం జొరఁగ ఘోరం బౌరవం బొప్పఁగా
నామర్త్యాశి చిరాకునం గవిసె నొయ్యం జేతిఖడ్గాదు లు
ద్దామం బైన గదాయుధంబుఁ దెరలన్ దర్పోద్ధతిం దొంటిమై
బ్రామెం జేతులఁ గాళ్లఁ గ్రోఁతిగములన్ బల్పారు క్రౌర్యంబునన్. ౪౦౯
తే॥ అధిపతిశరాతివిద్ధుఁ డౌ నసురమేన శైలవరమున దొరఁగు ప్రస్రవణ మట్లు
రుధిర మురలెను గ్రోధంబు రూఢమయ్యె నవల నగచరులను దిను టదనమయ్యె.
క॥ బలవంతుఁ డంతకుఁడె వాఁ డలఁతిగ గిరిశృంగ మొక్కఁ డారాటమునన్
దలఁకం గైకొని విసరెను వలఁతి రఘూద్వహునిపై నవారితుఁ డగుచున్. ౪౧౧
క॥ వంచన నారసి వల నటు గాంచి విభుఁడు సప్తవజ్రకఠినాస్త్రములన్
గాంచనచిత్రాంగములం బంచి విదారించె దానిఁ బ్రౌఢిమ నెఱయన్. ౪౧౨
క॥ పతిబాణశిథిలితం బది పతితం బగుచు నిరునూఱుబలము నఱిమి సం
హాత మయ్యెను క్షితితలమున వితతద్యుతి మేరుశృంగవిధ మొప్పారన్. ౪౧౩
ఉ॥ అయ్యెడ లక్ష్మణుండు మహితాత్ముఁడు శత్రువిపాటనక్రియం
డయ్యని యోగము ల్బలుకడంకఁ దలంచుచునుండి రాముఁ దా
నొయ్యనఁ గాంచి యియ్యసుర యుక్త మయుక్తము నాక యెల్లరన్
దయ్యమునా మెసంగెడు వితాన నెఱుంగఁ డొకండు మత్తుఁడై. ౪౧౪
మ॥ కలవా రొక్కట వీనిమేను గలఁతం గంపింపఁగా నెక్కి మొ
క్కల మా రీతి నలంచి బిట్టు భరముం గల్పింప నుత్తాల మై
యల్వై వ్రాలఁడె యూపయిం దొలఁపఁగా నశ్లైనఁ జింతింప నొఁ
దొలిలాభం బగు దుష్టుఁ డీప్లవగులం దోడ్తోఁ దినంబోమియున్. ౪౧౫
ఆ॥ అనుచు రాజపుత్త్రుఁ డనునంత వా రంత వానిమేనికెక్కి వంపఁజూడఁ
గ్రుద్ధుఁడై విదిర్చెఁ గోటికిలెక్క లేదనఁగ నిభము మత్త మట్లు లెగిచి. ౪౧౬
క॥ తన్నిర్ధుతులం గని రామన్న యమర్షాత్ముఁ డగుచు నహిపతిచోఱవం
గన్న మహితము శరాసన మన్నయమునఁ దాల్చె రుద్రుఁ డన భీషణుఁడై.
చ॥ పరిబృఢుఁ డట్టు లేచి బహుబాణము తూణయుగంబుతోడి దా
పరికర మొప్ప దానవునిపైఁ బఱతేరఁగ మేలియూథపుల్
గర మరుసంబునం దఱిమి గార్కొన మార్కొన నై ప్లవంగులన్
వెరవున నూఱడించుచు వివేకమునం బరికించె నాతనిన్. ౪౧౮
సీ॥ వింజమ్మ నెఱసిన విధమున నూర్ధ్వతలము కిరీటరుచు ల్దొలంప నొరసి
రుధిరాప్లుతాంగనిరూఢి రక్తిమతోడి సాంధ్యమేఘంబు సంసక్తిఁ గాంచి
రుష్టదిశాగజావష్టంభమున నొండు కడలెల్లఁ దానకాఁ గలయఁ గ్రమ్మి
కాంచనాంగదముఖ్యఘనభూషణద్యుతు ల్దావాగ్నికీలలఁ దార్ప నెగడి

సెలవులం దొట్టుకొను నల్ల నొలయ నాల్క సాచి తడవుచుఁ బ్రబలయూవసాసశమను నోజ హరియూథపుల మ్రింగనుఱుకువానిఁ గాంచెఁ గ్రవ్యాదు రాముఁ డోకంజనయన.

క॥ మిడిగ్రుడ్లు కుండములుగా మిడుంగుఱు లెసదర నగ్గిమేకొను నల్లే
కడఁక హరులఁ బసు లని యేర్పడ నులిమెడువానిఁ జూచి పటువిక్రముఁ డై.

ఉ॥ తోడును నప్పు డప్పునికిఁ దోడ్పడ రక్కసిపిండుతోడ వాఁ
డాడుచురా నదల్చి మహితాత్ముఁడు రామనరాధినాథుఁ డా
జాడ నెదిర్చి కార్ముకముచక్కటి శింజిని దిక్తటంబుల
ల్లాడ సుగాఢవిస్ఫురిత మై తగ స్ఫార మొనర్చె పెల్చనన్. ౪౨౧

క॥ దోషాచరుఁ డాపటునిర్ఘోషంబు సహింప కధికరోషం బఱుమన్
భాషాపతిసంస్తుతు శ్రీయోషాధిపు రాముఁ బొదువ నొలసె న్గడఁకన్. ౪౨౨

క॥ వాతోద్ధతజలదనిభున్ వాతాశనరాజభోగవల్గద్భుజు ని
ర్యాతధరణీధరాభు నుపేతు ఘటకర్ణుఁ గదిసి యినుఁ డిట్లనియెన్. ౪౨౩

మ॥ చనుదె మ్మోదనుజాధిపా! వ్యసనదుస్సాంగత్య మేలా? యహం
యును నిన్నోర్వఁగ నిత్యకార్ముకుఁడ నై యున్నాఁడఁ గన్నాఁడ నీ
ఘన మౌ పౌరుష మేను రాముఁడ జగత్కల్యాణ మూహించి యొ
క్కనిమేషంబునఁ ద్వచ్ఛరీరవిరతిం గల్పింపఁగా నెంచితిన్. ౪౨౪

చ॥ అన వెడనవ్వు నవ్వి యహహా సఫలంబననయ్యె జన్మ మే
నును నినుఁ గాంచు చొప్పరయ నొవ్వకఁ ద్రిమ్మరుచున్నవాఁడఁ జ
క్కనిలు మటంచు నక్కపులఁ గ్రక్కదలించుచు నిక్కి యార్చి య
య్యనిమిషవైరి గ్రమ్మఱ ఘనారవ మొప్పఁగఁ బల్కె రాముతోన్. ౪౨౫

సీ॥ కాను విరాధుండఁ గాను కబంధుండఁ గాను ఖరుండ నేఁ గాను వాలిఁ
గాను మారీచుండ ఘనరవాస్ఫాటితదిక్కుంభికర్ణుండఁ దెలిసికొనుము
కుంభకర్ణుండ ని న్గూర్చి వచ్చితి నిదె సర్వకాలాయససముపహితము
ముద్గరం బియ్యది మూలంబు జయమున కిటమున్ను దీనిచే నెందఱెంద
అరులు సుర లసురులు నరులు మడఁగ రిపు ముక్కుఁ జెవులుఁ దెగియె మొత్తి పోయె
నని హసింపఁబోకు మది లెక్కగాదు నా కింతనట్టు బీర మెడయఁబోదు. ౪౨౬

తే॥ నెఱసి యిక్ష్వాకుశార్దూల! నీదు పౌరుషంబు వెలయింపు మాదట సంతసమున
నిన్నుఁ గబళింతు రాహువు నీరజారి నట్లు సందియమందకు మంతరమున. ౪౨౭

క॥ కడుదర్పంబున నటు లను దుడుకుబొలసుదిండి పైనిఁ దొడియేసెనుఁ దో
నడరి రఘురాముఁ డార్చుచుఁ బిడుగులకున్ సాటివచ్చు పెనుమార్గణముల్.

ఆ॥ ఎవ్వి సాలవరము లేడింటిఁ దెగఁజూచె వానరేంద్రు నైంద్రి వాలి మడఁచె
నాశరములు చాల వాశరుఁ గదలింప వజ్రజవము లచలవరకుమారి ! ౪౨౮

క॥ మ్రింగెను శరధారల వాఁ డంగారపురాశి యట్టిఁ డై మేనున ను
ప్పొంగుచుఁ ద్రిప్పెను ముద్గర మంగజనిభుసాయకముల నలునిటుఁ జేయన్.

క॥ క్షతజానులిప్త మత్యూర్జిత మజితామరబలౌఘచింతాకర మా
యతము మెఱసె ముద్గర మాతతసారము దెసలఁ గపులు దల్లడిలంగన్. ౪౩౧

తే॥ అట్లు సుడియించుచు సురారి యరుగుదేర రాముఁ డీక్షించి పొసఁగు విరామ మొంచి
నఱికె వాయవ్యబాణంబునను సముద్గరము తదీయము దోర్దండ మమరవంద్య !

క॥ నెఱిసెడి కూలుచు నే యక్కఱగలయది పోలెఁ జదిపెఁ గపిబల మొంటన్
నెఱగుదియతోడి దది బిట్టఱచెను వాఁ డంత భైరవారవ మొప్పన్. ౪౩౩

క॥ నగశృంగకల్ప మాభుజ మగలించిన బలగ మెడలి యూదట శేషం
బగచరబలమెల్ల వడంకు గదుర నెడ నిలిచి యొరసికొని కనుచుండెన్. ౪౩౪

క॥ నరపతిరక్షోధిపతుల యరవా యొకయింత లేని యాసంగరపుం
దెరు వరయుచు నబ్బురపుం బరవసమునఁ దేలి రుభయబలములు సురలున్.

తే॥ అస్త్రవినికృత్తబాహుఁ డై నమరవైరి యర్ధవిచ్ఛిన్న మైన మహాగ మట్లు
గానిపించుచుఁ బెకలించె ఘనతరంబు సాలము గరంబునఁ గరంబు సంభ్రమమున.

క॥ దానింగొని దానవుఁ డద్దానం దానవవిరోధిఁ దడవుదు ననుచున్
దా నరుగుదెంచెఁ భ్రోద్యద్దానము వనగజము పోలె దర్పాన్వితుఁ డై. ౪౩౬

ఉ॥ పన్నగభోగకల్ప మవిపన్నగ మా కర మెత్తి చేరఁగా
నున్నతిమైఁ గడంగు బలయోధరిపుం గని రాముఁ డైంద్రసం
పన్నము స్వర్ణపుంఖ మసమంబు శిలీముఖ మేసి వాసిమై
నున్నభుజంబుగూడఁ దెగి యోజ దొఱంగ నొనర్చె నత్తఱిన్. ౪౩౭

ఆ॥ అది నికృత్త మగుచు నవనిపైఁ బడెఁ గొండవోలె దానిక్రిందఁ బొలిసెఁ దరులు
గిరులు శిలలు శాఖిచరు లసురులుఁ జాపకట్టుగా నడంగి కడలు మ్రోయ. ౪౩౮

క॥ అమ్మెయి నై తెరలక వాఁ డమ్మానుషవిభు హరింప నార్చుచు రా రెం
డమ్ముల నర నెలలం బాదమ్ములు దెగ నేసె దశరథసుతుం డలుకన్. ౪౪౦

క॥ పడెనవియు నవిసి యన్నియుఁ గడ లార్వం గిరుల గుహల గడకొని చప్పు
ళ్ళడర నుభయసైన్యంబులు కడంకసెడి మ్రోయ ముజ్జగమ్ములు వడఁకన్.

శా॥ చేతు ల్గాళ్ళును లేని మొండె మగుచుం జేడ్పాటునం బోక యు
త్పాతాప్తిం బడబాముఖాభ మగు వక్త్రిం బుత్క్రిమం బొప్పఁగా
శీతాంశుం గ్రసియించు రాహువుక్రియం జేరంగఁ దత్ప్రాణముల్
శాతాస్త్రంబుల నించె రామవిభుఁ డోజ న్వేల్పు లగ్గింపఁగన్. ౪౪౧

—◆ కుంభకర్ణహననము ◆—

క॥ శరపూర్ణవక్త్రుఁడై యాశరుఁడటు రోదసేసెఁ బలుకఁజాలమి మోహాం
బొరయు తెఱంగలవడఁగా దొరలెన్ దోస్త్రో జగమ్ముదొర యుజ్జ్వలుఁడై.

ఉ॥ భానుమరీచికల్ప మతిభాసుర మంతకకాలసన్నిభం
బౌనెఱి బ్రహ్మదండమున కంతలు నింతలు నై యమోఘసం
ధానము నాఁగఁ జెల్లు మహితప్రదరంబు మహేంద్రయోగసం
స్థానముఁ గూర్చె మార్విఁ ద్రిదశప్రభుముఖ్యులు దేఱిచూడఁగన్. ౨౨౨

తే॥ ఇంద్రవజ్రాతిగజవం బహీనసార మినవిభావసుయోగసమిద్ధతేజ
మమలవజ్రసువర్ణపుంఖాతిచిత్ర మాశరం బాశరుం ద్రుంప నధిపుఁ డనిచె. ౨౨౩

ఆ॥ మింట మంటలెగయ మెఱుఁగులు మిణుఁగుఱుల్వొగటనంట దెసల వెలుఁగు లడర
దోఁకచిచ్చునాఁగ దోతెంచె రామేంద్రబాహుముక్త మశని ప్రక్రమమున.

ఉ॥ పర్వతకూటసన్నిభ మపచ్ఛదదంష్ట్రము చారుకుండలం
బుర్వర వ్రాల దైత్యు శిర మొయ్యనఁ ద్రెంచెను రామబాణ మా
సర్వధరప్రహర్త నెఱసాయక మేత్తెఱ వృత్రు శీర్షముం
గర్వ మఖర్వముం గెడపి క్ష్మాస్థలిఁ గూల్చిన చొప్పు చొప్పడన్. ౨౨౭

ఆ॥ కుంభకర్ణు శిరము కుండలాలంకృత మపుడు మెఱసె నతిమహత్తరముగ
నదితిదేవతాక మగు చుక్కనడుచక్కిరేఁ దసర్చు చంద్రు వాడు నెఱయ.

తే॥ రామబాణాభిహత మయి రాక్షసుని శిరంబు పర్వతనిభము ధరం దొరంగు
కోలనె లంకాపురద్వారగోపురాట్టసాలచర్యల సమయింపఁ జాలెఁ గిరిజ !

ఉ॥ కాయము వ్రాలె వానరనికాయముఁ గోటుల లెక్క ధావనో
పాయము మే లటంచు ననపాయము వెంట మెలంగఁ ద్రోయుచున్
దోయమురాశిలోఁ బొరలెఁ దోయము గ్రాహభుజంగమీనముల్
గాయము లొంది చేడ్పడ సుగాయము స్వర్గము గాఁగ నత్తఱిన్. ౨౩౦

క॥ దేవబ్రాహ్మణశత్రుం డావలనునఁ బ్రబలుఁ డసురుఁ డవనిం ద్రెళ్ళన్
భూవలయము భూధరములు మేవడి వడకంగఁ దొడరె మిహికాధరజా. ౨౩౧

ఆ॥ తుములనాద మొదవె ద్యోలోక మంతయు సంతసంబకాఁ బొసంగఁ దొడరెఁ
బొగడు నదియ యయ్యె భూతభౌతికజాల మధిపు విక్రమంబు నరసి యొరసి.

శా॥ ధైర్యోత్సాహము లొక్కటం దెరల నాదైత్యాధిరాడ్బంధువుల్
శౌర్యోత్పాదితశత్రుఁ డట్లుపడ నిస్సారుల్భయభ్రాంతులున్
గార్యాదక్షులు నై వ్యథంబడుచు నాక్రందించుచున్ రాము శ్రీ
హార్యాత్మ్మం గనుచుం దలంగిరి కపీంద్రామర్త్యు లేపారఁగన్. ౨౩3

తే॥ దేవలోకమ్ము చీఁకటి దితిజు నడఁచి రాహుముఖముక్తుఁ డగు సూర్యు రాణఁ దనరి
వానరౌఘంబు నడిచక్కి వఱలె రాముఁ డంబరాంతరమునయట్టు లచలతనయ.
ఆ॥ అట్టిశత్రు మడఁచి యరిదురాసదుఁ డయి యిష్టభాగి యగు నధీశుఁ గాంచి
యానవంబు లొప్ప నర్చ లొనర్చిరి కపులు పద్మషండకలన దనర. ౨౫౪
ఆ॥ వృత్రహంత నమరవీరుల యట్టు లై తన్ను వానరప్రతతులు పొగడ
నలఁతి శత్రుఁ దునిమి యానందసాంద్రుఁ డై నాథుఁ డొప్పె నపుడు నగకుమారి.
క॥ సుర లరుసముమెయి నత్తఱిఁ గురిసిరి కుసుమములు గానకూటమ్ములు వా
ద్యరుచిరనాదమ్ములు నద్దిర యనఁ బతి యుల్లసిల్ల దివమున నెసగెన్. ౨౫౬
క॥ సురసంఘమర్దనుని సుఖపరాజితశ్రముని భీమబలుని బలద్వి
షిరిపునిఁ బొరిగొని నెఱిఁగను హరిఁ గానవియవియుఁ గన్నులనఁ బోల వుమా.
ఉ॥ ఆయెడ దివ్యమౌని మహితాత్ముఁడు నారదుఁ డాదరంబునన్
శ్రీయుతు రాముఁ జేరి నుతిసేయుతలం పెదఁ దత్తరింపఁగన్
స్వీయరుచు ల్దిశాముఖవిశేషముల న్వెలయింప నింపుచున్
దోయము దోఁచె వేలుపులత్రోవన వచ్చి ధరాతలంబునన్. ౨౫౮

—♦ నారదుఁడు శ్రీరాముని వినుతించుట ♦—

సీ॥ ఇందీవరశ్యామ మీయభీమము ధామ మెంతకోప దటంచు నెంచుకొనుచుఁ
బ్రాంతరక్తవిశాలపద్మరేఖలు కన్ను లివి యెన్నిలోకంబు లేల వనుచు
నమృతవృష్టులు దృష్టు లడరుచున్నవి రణాహతులఁ దేర్చెడు పని కొఱ యనుచు
నీయించువింటికా? యెల్లరాకాసులుఁ బ్రాణార్పణలు సేయువా రటంచు
నరసి యరసి గద్గదాంచితవాఙ్మయ మలరు భక్తితోడి దగుచు నెగడ
విశ్వమూర్తి రాము వేనోళ్ల కొకనోరె చాలు ననఁగఁ బొగడె జటి వధూటి.
ఆ॥ నతులు దేవదేవ నాథా! జగన్నాథ! హరి! సనాతనా! పరాత్మ! విశ్వ
సాక్షి! సర్వలోక సంశ్రయ! నారాయణా! మనోజ్ఞనామ! రామ! నీకు. ౨౬౧
క॥ అరయ విశుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁడవు నీవు మాయచక్కటి సుఖదుః
ఖరచన కొగ్గినయ ట్లీనరాకృతిం గొంట వంచనయ కాదె హరీ. ౨౬౨
క॥ ఉందు వధీశ్వర సంతత మందఱ హృదయముల మాయికావ్యక్తతఁ బై
పొందిన జను లొందరు నినుఁ గందు రరసి స్వప్రకాశకవిభాత్మ బుధుల్. ౨౬౩
ఆ॥ ఈజగత్త్రయమ్ము నోజ సృజించెదు కనులు దెఱచి చూచు గారవమున
నొంట నవియె మూసి యుపసంహరించెదు నీదుమహిమ దెలియ నేర మభవ!.
క॥ ఈసచరాచర మౌ జగ మేస్మృతి నెవ్వానివలన నేస్థానమునన్
భాసిల్లు ననన్యము లై యాసకలాత్మునకు నీకె యంజలిఁ గూర్తున్. ౨౬౪

ఆ॥ ప్రకృతిఁ బురుషుఁ గాలు వ్యక్తాత్మ నవ్యక్త రూపుఁ గాఁగ బ్రహ్మరూపు లైన
మునులు గాంతు రెవని మోహం బెడలి నిచ్చ లట్టినీకు శరణు లయ్య రామ!.
ఆ॥ నిను వికారరహితు నిర్మలజ్ఞానరూపునిఁగఁ దెలుపు శ్రుతియె పొసఁగునిష్ఠ
సర్వలోకనివహసంశ్రయుఁగా నిశ్చయించె నదె విరుద్ధ మేల కాదొ. ౪౬౭
సీ॥ ఈ వైదికవిరోధ మేనాఁటికిని నిన్ను శరణుఁజొచ్చినఁగాని చక్కపడదు
మాయతోఁ గ్రీడింతు మలయుదు సాక్షి వై నీభక్తు లెంతురు నెఱయు వింత
లంతలు మరుయుక్తి నర్కాంశుజాలమ్ము భిన్న మౌ జలమనఁ బెరయుచుండు
న ట్లఖిలంబు నీయందుఁ గల్పిత మయి భ్రాంతిచే నిజమనఁ బరఁగుచుండు
దేవ యట్లఁగాక భావనాతీతంబు నిర్గుణంబు పరము నీదురూప
మెట్లు దృశ్య మగుచు నెనయంబడుట యైన దిరముపడుట యెట్లు దెలివిఁగనుట.
క॥ కావున నీయవతారము లై వెలయు విలాసముల సదర్థము నిపుణుల్
భావింతురు భజియింతురు పావను లై కాంతు రవల భవవార్ధిదరిన్. ౪౬౯
క॥ కల వంతం బెక్కులుగా నలకామక్రోధముఖము లౌ పరిపంథుల్
దలకింపఁగఁ బొలియింపఁగ నెలుకకుఁ బిల్లులవిధమున నెప్పుడు రామా. ౪౭౦
శా॥ నీనామంబె స్మరింపుచు న్నియతిమై నీరూపె ధ్యానించుచున్
నీనానావిధసేవల న్నెఱపుచున్ నీపూజఁ గావించుచున్
నీనవ్యామృత నిశ్చితోచితకథ ల్నిత్యంబు వాక్రుచ్చుచున్
నీనంద్యాస్పద మందఁగాంతురు జను ల్నిర్నిద్రచిన్మూర్తు లై. ౪౭౧
తే॥ రామ! త్వద్భక్తు లెచట నిరామయులు చరింతు రవ్వారి సేవించి ప్రీతి మించు
వార లందఱు ధన్యులు వారి కెల్ల దాయ భవవారినిధి గోష్పదాయితంబు. ౪౭౨
క॥ ఇది మూలంబుగనే నెమ్మది నీసగుణమ్ము లోకమాన్యము రూపం
"బిదమిత్థ"మని తలంచుచు ముదమునఁ జరియింతు నిత్యముస్తుఁడ నగుచున్.
క॥ పూజింతు రెల్లవేల్పులు పూజితు లౌ మానివరులు బుధులున్ నను నీ
తాజాని! యేకొఱంతయు నీజనుఁ డగువాని కగునె నిఖిలజగములన్. ౪౭౪
ఉ॥ దేవహితంబుఁ గోరి జనదేవసుతుండవుగా జనించి య
ట్లే వనచర్యఁ బూని తగ వెంచి వధించితి పాపకర్ములన్
వావిరి లంక పైఁ దొడరివచ్చితిఁ ద్రచ్చితి కుంభకర్ణునిన్
శ్రీవర! తీఱె భూభర మశేష మడంగెడు నేఁట శేపటన్. ౪౭౫
ఆ॥ ఇంద్రజేత నెల్లి యీసుమిత్రాసూతి గెలుచు నలదశాస్య గీటడంతు
వీ వపరదినమున నింద్రాదు లేమును జొచ్చి యాకసమునఁ జూచుచుండ. ౪౭౬
క॥ ఏ నరిగి వత్తు సెలవీవే నాకౌకసులఁ జేరి యెలమిమెయిన్ స
న్మానోచితముగఁ బల్కి యనూనసుఖముఁ గాంతు.నిమ్మహోదయకలనన్.

క॥ అని రాము దేవు నాపృచ్ఛన మొనరించి తనయిచ్చఁ జనె భగవంతుం
డనఘుఁడు సురముని దివ్యార్చన లెనయుచు నెగడి సర్వజనతార్చ్యపదా. ౪౭౮

తే॥ వింటె నలినాక్షి ! యన్నచే విశ్వకంటకుండు రావణుబల మర్ధకోటి సెడియె
నున్నయది యింద్రజిత్తుతో నున్నయదియ తమ్మునకు భాగ మనఁగ విధాతమదిని.

ఆ॥ అనిన విభునిఁ గాంచి యగరాజకన్యక యభవ! పెనుపిశాచ మట్లు నేల
వ్రాల రావణుం డవల నెమ్మెయి మెలంగె వెలయఁ దెలుపు మనుచు వేఁడుటయును.

ఉ॥ ఆశ్రితరక్షణా ! స్తుతగుణౌఘచణేక్షణ ! శత్రుశిక్షణా !
ప్రశ్రయభూషణా ! ప్రహితపన్నగభూషణ ! బంధుతోషణా !
విశ్రమకారణా ! సుఖనివేశవిచారణ ! పాపదారణా !
సుశ్రుతదీపణా ! భువనశోభనరూపణ ! నిర్ణిరూపణా. ౪౮౧

క॥ నిగమాగమమంత్రరహస్యగతాగతతత్త్వభేదసంభృతబహురూ
పగుణావిర్భావాంచత్రిగుణాత్మైకరూప్యపరమవిలాసా. ౪౮౨

మాలిని॥ నవవిలసితవిద్యానందసంపత్తియోగప్రవిహితనిజభావప్రాపణాత్మప్రచారా
ప్రవరమననశీలప్రస్తుతబ్రహ్మతత్త్వస్తవనవిదితక్ష్మీలక్ష్మసారమోక్షప్రకారా.

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

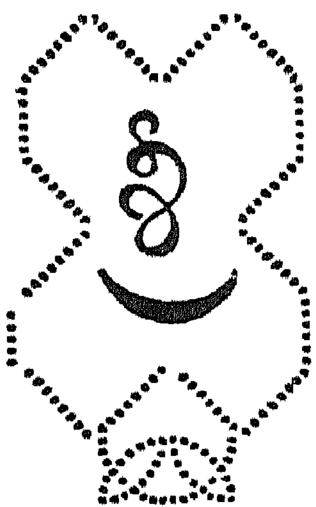
శ్రీ శివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

అష్టమాశ్వాసము.

రాఘవనారివన
స్తోమానలధామ భూమసుగుణోద్దామ
స్థేమానుభూతవిక్రమ
సామాంచితయోగిముఖ్య సంస్తుతనామా!.

వ॥ దేవా యవధరింపు మట్లు దేవి తన్నుఁ బ్రార్థించిన దేవదేవుం డగు మహాదేవుండు కుతూహలాయత్తచిత్తుం డయి యవ్వలికథాంశం బిట్లని వివరింపందొరకొనియె. నవ్విధంబున దిక్కుంభికుంభకర్ణవిదారణచణరణగుణారణనుం డగు కుంభకర్ణుండు రామబాణనిహతుండై రణరంగంబునం దెగిపడిన హతశేషు లగు రాక్షసులు తమ్ముఁ గపివరేణ్యులు తఱుమ నొచ్చి లంకసొచ్చి రాక్షసేంద్రుని కొలువుగద్దియమ్రోల వ్రాలి జాలింబడి యాక్రోశించుచుఁ గరయుగళంబులు మోడ్చి ధైర్యస్థైర్యంబులు వీడ్చి యిట్లనిరి. ౧

రావణుఁడు కుంభకర్ణునకై శోకించుట.

సీ॥ కాలకర్మంబులు గవగూడ నమ్మెయిఁ గాలసంకాశుండు గదిసె రిపుల
వానరి వరసేన వలను విద్రావించె భక్షించెఁ గొందఱఁ బ్రథితబలుల

నోకముహూర్తములోన నుద్భ్రాంతులూఁగిరి శాత్రవుల్దానవశత్రువులును
గడఁగి రక్షోహరి గారింప మనుజేంద్రపుత్రుల నోరసె నబ్బురము వొదల
నేమి దెలుపుదు మసురేంద్ర! యెసక మెసఁగె రాము తేజం బవల దెసలాము కొనుచు
నెరశిఖులు విశిఖము లంట నీయనుజుఁడు దావదగ్ధద్రుమం బట్లు ధరణిఁ దెరలె.

చ॥ సగముశరీర మంబుఁబడ సాగర మాగర మట్టెఁ డయ్యె నొం
డగలఁగఁ జేసె నూరుభుజ మా నది వానరసంచయమ్మునె
వ్వగఁ బొగులంగఁ బైఁబడి యవారణ వారణ నిర్గమోచితం
బెగచి పురమ్ముద్వార మవహిత్థకుఁ గూర్చె నిరోధ మేర్పడన్. ౪

ఆ॥ రాము శరము కంధరానాళముల్ గోయ నపుడు వెడలె విభు ఘనాంగపర్వ
తమునఁ బొడమి రక్తధారాప్రవాహంబు ధాతునిర్ఘరోచితత్వ మొదవ. ౫

క॥ కాకుత్థ్సశరరార్దితుఁ డై కాక వికృతుఁ డైలగండగతి కయ్యెడువాఁ
డే? కదనంబున నాతఁడు నాకాధిపు నడరనీని నయమున మనఁడే. ౬

ఆ॥ అనుచుఁ దెలుపఁ బ్రబలుఁడౌ కుంభకర్ణుండు పడినమాట చెవినిఁ బడినయపుడె
వ్రాలె నేల శోకవజ్రాహతుం డయి కొండవోలె నైరృతు ండు నగజ!

చ॥ తమపినతండ్రిపాటు విని తద్దయుశోకరయాభిభూతు లై
రమరనరాంతకుల్ త్రిశిరుఁ డయ్యతికాయుఁడు నట్టు లిత్థవి
క్రములు మహోదరాదులును గ్రందనముం బొనరించి రన్నకై
క్రమమున లంక చేడ్పడియె గాఢవిషాదము తన్ను ముంపఁగన్ ౮

తే॥ అవల నెట్టనఁ దేటి దశాననుండు దీనుఁ డై విలపించె నదీనుఁ డితఁడు
కుంభకర్ణుండు దిక్కుంభికోటిబలుఁడు గూలె నెవఁ డింకఁ దను మన్పఁ జాలు ననుచు.

సీ॥ ఓవీర! వాలిసితే యొంటిమై నను వీడి దైవతంత్రమున కీద్రఢిమ గలదె
నీబలం బేమయ్యె నిమిషార్థమునఁ దండ్రి! కలఁచి వైచిత కాదె కపిబలంబు
బంధు లనాథు లై పడఁగ మచ్ఛల్యంబుఁ బాప కేగుట నీకుఁ బాడి యగునె
యే నిప్డు భూమిలో లేనివాఁడన యైతిఁ గాదె నీదగుప్రాపు గడచిచనఁగ
నాదు కుడిదండ సడలె సన్నాహ మెడలి యెది సురాసురు లొక్కట నెదిరివచ్చి
రేనిఁ దనుకక తన్మద మింకఁ జేయు వజ్రసారం బసారితవాసవంబు. ౧౦

క॥ ఆలముసేసి కదిసె నెటు లాలములోఁ గెలిచె నెట్టు లలఁతిపడక దు
ష్కాలమ కా కెదిరించునె కాలానలరుద్రు రామకందర్పుఁ డొగిన్. ౧౧

ఆ॥ వ్యసనపడవు నీవు వజ్రనిష్పేషంబు పాలుపడిన నట్టిప్రభుఁడ వెక్క
నరుని బాణనిహతి నవసితి పడితి మహీతలమునఁ బలుక నేమిగలదు. ౧౨

ఆ॥ తపసు లరుగొ దేవతలఁ గూడి యాకసంబునఁ బొసంగి హర్షపూర్ణు లగుచుఁ
బదరుచున్నవారు పాకారి నుడికించువాఁడ వీ వొరగిన వలను గాంచి. ౧౩

తే॥ నిక్కువం బిది నేఁడ నీనిహతివలన లబ్ధలక్షులై వ్రాలి యిలాధ్రచరులు
దుర్గములు లంక ద్వారము ల్ద్రొలఁచువారు దిక్కుమాలిన తెఱఁ గిట్టు తేటపడఁగ.
ఆ॥ రాజ్య మేల నాకు రమణులజోలి యిఁ కేమిటికి ధరాజ యెట్టు లున్న
నెద్ది సేయువాఁడ నిటు కుంభకర్ణుండు గూల జీవితాశ కుదురుపడదు. ౧౫
క॥ ఈతతి భ్రాతం దునిమిన యాతనిఁ దెగఁజూడనేని నావల మరణం
బే తగుఁగాని యకించన మేతావన్మాత్రజీవితేహిత మగునే. ౧౬
క॥ ఇమ్మెయి నిట్టిసహోదరు వమ్మొనరించుకొని బ్రదుకువాఁడనె యే నా
యిమ్మెనయుదుఁ గా కాతం డిమ్మనఁ జరియించు నెచట నిక్కాలమునన్. ౧౭
క॥ నవ్వుదు రమరులు ననుఁగని నొవ్వొనగూర్చెదె యటంచు నోనాడుచు దా
దవ్వుల వారిం గాంచుచు నవ్వలి కేగుదునె యజ్ఞనాధిపుఁ డెగువన్. ౧౮
తే॥ కోలుపోయితి ని న్నాజిఁ గుంభకర్ణ ! యింక నింద్రుని వదలించు టెట్లు గలుగు
విడుతురే నన్నుఁ గనువాండ్రు వేఁటకాండ్రు గారె పూర్వాపకారి న స్మరించియుడరె.
ఉ॥ మున్ను విభీషణుం డనిన ముచ్చట మెచ్చక త్రోచిపుచ్చి యా
యన్నఁ బరాభవించితి మహాత్ముఁడు వాఁ డటు లేగె నజ్ఞతం
బన్నితి నిట్టిపాటులకుఁ బా లయితిన్ శుభ మిచ్చు వాని వ
ల్కెన్నెద నా ప్రహస్తుఁ డటు లీఘటకర్ణుఁడు నేలఁగూలఁగాన్. ౨౦
ఆ॥ సిగ్గుపడెద నేఁడు చేచేతులం దెచ్చుకొంటి ననుచు ధార్మికుండు సిరికి
నెలవు తమ్ముకుట్ర నెఱివీడి త్రోపాడు పాపుఁ డావదలకుఁ బాలుపడఁడె. ౨౧
క॥ అని పలుదెఱఁగులఁ గృపణుం డన వ్యాకులితాంతరాత్ముఁడై దశవదనుం
డనుజుం గూర్చి పనవుచున్ బనిసెడుగతి నేలవ్రాలెఁ బద్మదళాక్షీ. ౨౨

—♦ రావణు నూరడించి త్రిశీర్షాను లరికి వెడలుట ♦—

చ॥ అటు లెడఁదూలు రావణు దురాత్ము భృశార్తుఁ ద్రిశీర్షుఁ డాదృతిం
దటుకున లేవనెత్తి ధృతి దార్కొన నూఁది వినోదనోక్తులం
బటుగతిఁ బ్రస్తుతించుచు విపన్నతఁ బాపెడుభంగి కగ్గమై
యిటులనెఁ దృప్తభావమున కెక్కటి చాలుననం గృశోదరీ!. ౨౩
ఆ॥ ఔను నిహతుఁ డయ్యె నమ్మహావీర్యుండు తాత మధ్యముండు దర్పకలన
నెఱపి నిన్నుఁబోలు నెఱజోదు లిమ్మెయి నేడ్చువారె వాసి యింక వలదె.
క॥ నీపే రన ముల్లోకము లేపుసెడ న్వడఁకుచుండు నెల్లనెఱవఁగా
నోపుదు వొంటికి నై ధృతిఁ గాపురుషునిభంగిఁ దెరలఁగా గతి గలదే. ౨౫
ఆ॥ బ్రహ్మ యొసఁగె నీకుఁ బటుసాయకము శక్తి ధనువు కవచమును రథము సహస్ర
ఖరవరోధ మదియు ఘననిస్వన మభేద్యమిన్ని గలుగు నీనె యొడలుదయ్యె. ౨౬

ఉ॥ ఎక్కటి గెల్వ మీ వరుల నెందఱనెందఱ దేవదానవుల్
ద్రుక్కరె ని న్నెదిర్చి బలుజోదులు గూలరె యిట్టిసాధనం
బొక్కఁడయేనిఁ దాల్ప వపు డుద్ధతిమై నిపు డిన్ని గొంచు నే
ద్రక్కదలింపరాదె యచిరంబె రిపు న్నరదేవమాత్రునిన్. ౨౯

తే॥ ఇచ్చమెయి నిల్వు మింకిట నేన పోయి నీకు శత్రులనెల్లర నెమకినెమకి
గరుడుఁ డాపన్నగంబులకరణిఁ గెడపు వాఁడ నయ్యెద ననుఁ బంపువలని కగుము.

తే॥ ఓమహారాజ నాచేత నుక్కసెడి నిపాతితుం డయి శయనించు భూతలమున
రాముఁ డాశంబరుఁడు దేవరాజుచేత నరకుఁ డటు విష్ణుచేత నౌ నయము నెఱయ.

క॥ అనుచుం ద్రిశిరుఁడు నొడివిన విని రాక్షసనాథుఁ డెలమి వెలయం గనుచున్
మనమునఁ దన్నుఁ బునర్జాతునిఁగా నెంచుకొనెఁ గాలదోషాహతుఁ డై. ౩౦

ఆ॥ త్రిశిరుఁ డట్లు వలుక దేవాంతకనరాంతకాతికాయు లధికహర్షమునను
బొదలి రానఁగొనిరి కదలిరి గజ్జిల్లి గంతకోపమాను లధిపు సుతులు. ౩౧

ఉ॥ అందఱు మాయలాండ్రె యటు లందఱు యుద్ధమదోద్ధతాత్ము లే
యందఱు దేవదర్పహృతి కార్చుచు నే మని పేర్చువారె తా
రందఱు శక్రవిక్రములె యంబరచారులె సారకీర్తు లే
యం దరుదయ్యె వారల ప్రయాణము బాలకురంగలోచనా. ౩౨

సీ॥ పగటు మేకొన నిచ్చఁ బరఁగు బల్మికిఁ దోడు పురుషకారంబునఁ బొల్చినారు
శస్త్రాస్త్రవిద్యాప్రచారంబుతో నెల్లవిద్దెలఁ జుళుకించి వీఁగినారు
తాత దేవునిఁ జేసి తరముమీఱినమేటి వరము లెన్నెన్నియో వడసినారు
మాటకేనియు నొక్కచోట నెప్పాటఁ దా రోటమొంద రసంగ నొప్పినారు
వీటువోని కలిమి వెలయింతు రిన్నాళ్ళు వీటిపేరిసాని వెరపు మీఱి
వెడలినారు వారు విశ్వజిద్యాగంబు సేయఁబూని మేలిసిరి భవాని!. ౩౩

ఉ॥ దానవదర్పహారు లగు దైవతవీరులతోడి శక్రునిం
బూని హసించునంత లగు పోఁడిమి భానునిభప్రకాశు లా
సూనులు గూర్పఁ దా నెడఁదఁ జొక్కుచు వారి నలంకరించి బ
ల్మేనఁ గదించి సేనలిడి మే లని పొం డనెఁ బుణ్యవర్ధనీ. ౩౪

క॥ మత్తుని యుద్ధోన్మత్తునిఁ దత్త్రదక్షకులు గాఁగ దనుజేంద్రుఁడు దా
నత్తఱిఁ బనిచెను రిపుల యుదాత్తత లో నెంచి జళుకు తద్దయు గదురన్. ౩౫

క॥ వా రరిరావణురావణు వారని కుతుకమునఁ బొగడి వందనములు దై
వారఁ బ్రదక్షిణములు తని వార నెఱపి తరలి రుద్యతారభటులతోన్. ౩౬

తే॥ అలరు సర్వౌషధీగంధ మలఁది మేను లన్నియునుఁ గొండలన దేశ మలముకొనఁగ
వెడలి రవ్వారు సురలకు వెఱపు గదుర నలువు రిరువు రనికి స్త్రైణనాయకమణి.

తే॥ కాలచోదితు లై వారు గదలినారు మొనల కగువారు వారల మొనసినారు
కాఁగలది కాకపోదు పో కంజభవుఁడు వెర వరసికాక యొండుమై నెలయువాఁడె.

వ॥ త్రిశీర్షాతికాయదేవాంతకనరాంతకు లను కుమారులును మహోదరమహాపార్శ్వా
పరపర్యాయు లగు యుద్ధోన్మత్త మత్తులను సహోదరులును రాక్షసేశ్వరు
నానతిఁగొని యాస్థానంబుఁ బాసి ప్రస్థానంబుసేసి. రందు మహోదరుండు సుద
ర్శనాహ్వయంబు జీమూతసన్నిభంబు నభ్రమాతంగకులసంభూతంబు సర్వసాధన
సముపేతంబు స్వలంకృతంబు నగు గజరాజంబు నధిష్ఠించి యస్తగిరిశిఖరం
బునం బొల్చు భానుమంతుం బురుడించె. నుత్తమహయసంయోజితంబును సక
లాయుధసమాకులంబు నగు రథోత్తమం బధిరోహించి త్రిమస్తకుండు కొండల
తేనిపైని మెండుకొను బంగరుగుండు లనం గరంబు డంబెనయు మూడుకిరీటంబు
లతో నొప్పారుచు శైలాగ్రంబున సవిద్యుదుల్కంబును సేంద్రచాపంబు నగు
నంబుదంబు చాడ్పునం బరంగె. రాక్షసరాజప్రియతనూజాతుండు తేజోధనుండు
నిఖిలధనుష్మద్వరేణ్యుండు నగు నతికాయుండు సుచక్రాక్షంబును సుసంయుక్తం
బును స్వనుకర్షంబును సుకూబరంబును తూణీబాణబాణాసనప్రదీప్తంబును
ప్రాసాసిపరిఘాకులంబును నగు స్యందనశ్రేష్ఠంబు నలంకరించి కాంచనవిచిత్ర
మకుటంబును మణిభూషణంబులును గిరణస్ఫురణల దెస లాక్రమింప మేరుగిరీంద్ర
ప్రధానకూటంబు పై మోమోటలేక మాట యిడి యమరారిశార్దూలులు
గొలువ నమరారి యమరులతోడి వజ్రపాణిఁ బాణి నొడిచిపుచ్చుకొనె. నుచ్చై
శ్శ్రవంబు దన కాశ్రవం బన నై మనోజవంబును మహాకాయంబును గనకాభర
ణంబును నగు తెలివారువం బెక్కి యుల్కానిపాతోగ్రంబైన ప్రాసం బాసక్తి
మెయి మైకొన్న యన్నరాంతకుండు శక్తింబూని నెమ్మిజక్కపైఁ జక్కనమరి
తేజున నుక్కుమీఱు కుమారుండు దనకు మాఱురూప పో యను నాలాపంబు
లావహిల్లంజేసె. వజ్రభూషణంబగు పరిఘాయుధంబుఁ దాల్చి దేవాంతకుండు
దోర్యుగ్మంబున మంథానగిరిం బూని ప్రక్రమించు త్రివిక్రముని డంబు విడం
బించుచుం దనరె. మహాకాయుండు వీర్యవంతుండు నగు మహాపార్శ్వుండు పెను
గద నవధరించి సంయుగయుగంధరుం డై కుబేరునిచందంబున నొప్పె. నప్పగిది
నమ్మహాబలు లొక్కట నుక్కుమీఱి యప్రతిమంబులగు చతురంగబలము
లతో నమరావతిం బోని లంక వీడి సౌరబలంబులతోడి యధ్యక్షుల ననుకరిం
చుచుఁ బ్రవరాయుధమహాదేహులు సూర్యవర్చస్కులు కిరీటులు శ్రీసమేతులు
నై యంబరంబునఁ బొలుపారు గ్రహంబుల డంబరంబు సూపుచు సంబరంబునం
దమతమ ప్రశస్తనిశితసితశస్త్రావళి శారదాభ్రప్రతీకాశ యగుహంసావళి పేఁకఁ
జౌకసేయ మెఱయించుచు యోద్ధుకాములవ్వారెల్ల నీనాఁటియుద్ధంబునన విల

యంబొండె విజయంబొండె నిశ్చితంబ కాక యొండుత్రోవం బోవం దగ దని ప్రతిజ్ఞా
తంబు లొనరించుచు గర్జిల్లుచు ఘూర్ణిల్లుచు నాక్షేపించుచు నాస్ఫోటించుచు
సాయకంబు లెత్తి జళిపించుచు నెదిరియాపత్తి నూహాలం గలిపించుచుఁ బ్రధన
దుర్మదులై పదరుచు వదరుచుం బఱతేరం దదారవంబుల వసుంధర వడంకు
నాకడంకకు గగనంబు స్ఫుటితం బగునట్లు గాఁగఁ గడలు మ్రోయఁ గందరలు
ప్రతిధ్వను లీయ మురియుచు నభినిష్క్రమించి సముద్యతశిలానోకహం బగు
నవ్వానరానీకంబుం దఱియవచ్చి రయ్యవసరంబున.

చ॥ హరివరు లట్లు గాంచిరి మహాత్ము లహర్పతితేజు లుద్ధతిం
బరవడి నేగుదెంచు సురపాలవిరోధిబలంబు సారవ
త్పురథపతాకికాశతసుశోభిత మాధ్యఘనప్రకార ము
ద్ధురతురగేభ మాత్తశరధూర్వహయోధము నిర్ణిరోధమున్. ౮౦

క॥ దీప్తాగ్నిరవిప్రఖ్యు లనాప్తు లసురవీరు లట్టు లరుదేరఁగ సం
ప్రాప్తసులక్షులు ప్లవగు లసుత్తక్ష్వేళు లయి యఱుముఁజొచ్చి రుదారా! ౮౧

ఆ॥ కొండలగము లెత్తుకొని క్రోఁతు లుద్ఘుష్టనాదు లగుచుఁ దఱుమ నైరృతులును
బ్రతినినాదములనుఁ బరఁగింప రోదసు ద్దెసలు ఘూర్ణిలె న్విధిప్రపూజ్య! ౮౨

శా॥ సంచారం బొనరించి రుద్ధతము రక్షస్సైన్యముం జొచ్చి యా
పంచాస్యప్రతిభు ల్హరిప్రవరు లుత్పశ్యు ల్ధరిత్రిం దివిన్
గాంచుం గుండులు వృక్షము ల్పయిపయిం గూటస్థితిం దెల్ప నా
వంచం గొండల పోరితంబుఁ దలఁపింపంజాలి లీలావతీ! ౮౩

శా॥ రక్షోవానరసంకులం బగుచు ఘోరం బైన యప్పోరఁ బె
న్వృక్షంబు ల్శిలలున్ హరిప్రవరు లుద్వృత్తిం బ్రయోగింప స
త్పక్షంబు ల్శరము ల్పరు ల్గురియ విస్ఫారస్ఫురన్నాదముల్
సక్షోభంబులుగా బయల్నెఱసె నాశాచక్ర మల్లాడఁగన్. ౮౪

సీ॥ నామరూపంబు లనం గానఁబోలని క్షోదంబులుగ ఱాలఁ గొట్టికొట్టి
కవచాభరణములు గలగొనఁ బిడుగులఁ బోలిన పిడికిండ్లఁ బొడిచిపొడిచి
యదరి గ్రుడ్డును వ్రీల నదరంట నడినెత్తి నలవ్రాక తలముల నడఁచియడఁచి
తలవట్టి వెనుక కుద్ధతి లాగి కినుకమై గొదకొంచుఁ గుత్తుక ల్గొఱికికొఱికి
గుండ్లు వైచి పెద్దక్షోణీజముల రాచి ప్లవగు లార్వఁ గలఁగి లోఁతు లుదిల
పడిరి నేలఁబడిరి పసనెడి నడిఁకి బిట్టఱచి రార్తు లై యహార్యసమయ! ౮౫

ఆ॥ దండిరక్కసులు పదంపడి కోత్తలసేసి ప్రాసముద్గరాసిశూల
శక్తిముఖ్యతీక్ష్ణసాధనంబుల విదారించి రగచరుల గిరిప్రసూత! ౮౬

క॥ శోణితదిగ్ధాంగులుగా క్షోణిం బడవైచి రెదరి సారిది జయశ్రీ
పాణిగ్రహేచ్ఛ నుభయులు ప్రాణము లున్నంతవట్టు బర్వెంగుముగ్రన్. ౮౭
క॥ హరిరాక్షససృష్టము లగు నురుశైలాయుధవరముల నొకఁగూడన్
ధరణి సమావృతతలయు రుధిరాప్లుతయు నయ్యె సకలదివిజస్తుత్యా. ౮౮
క॥ పెనుగొండలట్టు లరిమర్దను లాజిమదాన్వితులు సురప్రతిపక్షుల్
దునిసి నెఱయ వసుమతి పూర్ణనఫుల్లాసాఖ్య యగుచు రాణదనగ్రేన్. ౮౯
ఆ॥ భగ్నశస్త్రులంచుఁ బగతు రాక్షేపింప క్షిప్యమాణు లగుచుఁ జేరి దనుజు
లంగసాధనముల నాప్లవంగులతోడ దవిలి పోరి రద్భుతంబు పొసఁగ. ౯౦
తే॥ వానరుల వానరులఁ బట్టి వరుసఁ గొట్టి యసుఖు లెసఁగింపఁ గోడగి నయ్యసుగ
రాక్షసుల రాక్షసులతోడ రాచిరాచి చంపి రగచరు లాజగజగడముసను [లఫుడు
ఆ॥ పగఱ తాలె యొడిచి పరఁగించి రాశరు లట్లు వారి పేంగు లాక్రమించి
కొంచు రక్కసులనుఁ గూలిచి రమ్మానిమెకముజోను లోజ నెుఱయుచుండ.
తే॥ శైలశూలాస్త్రముల నిర్విశేషముగనువారు పీగుదు విజయేచ్ఛ పలుగుచుండఁ
బోరిత మెసంగఁ బోరిరి భూతగణము నడుఁక నడరించి రటు సింహనాదములను. ౯౩
క॥ కంకటము లుచ్చిపోవ విశంకటగాత్రములు నులియఁగా రక్కసులా
వంక క్షతజం బెడల్చిరి కంకాళము మిగుల రస మగమ్ములపోలెన్. ౯౪
సీ॥ రథమున రథము వారణమున వారణ మశ్వ మశ్వమ్మున నడఁచువారు
శిల లెత్తుకొని మనశ్శిల లాముకొని తొంటివాని రక్కసుల పై వైచువారు
బహుశాఖశాఖులఁ బలువుర మడఁగించి యొడ్డపై నడరఁగ నొలయువారు
పరు లర్ధచంద్రము ల్భల్లము ల్పరఁగింప నొడిఁగి పట్టుకొని పై నుఱుకువారు
వారు వానరులే కద వారిచేష్ట లొప్పె నప్పాట చెల్లాటలో యనంగఁ
బోరితము పోరితము గాదు పొలిసి రసురు లందు నగపాలు పాల్పడి నట్లు గాఁగ.
తే॥ కొండలును బండలును శైలకూటములును బాదపమ్ములు నిటునటుఁ బడిన వివిధ
సాయకమ్ములు మెండైన సరణిఁ బాసి యొక్కటైతెక మయ్యె నాప్రధనోర్వి గారి.
ఉ॥ గర్వితహృష్టచేష్టు లయి కార్ముకిని రక్కసులన్ సడల్చి త
త్సర్వవిధాయుధంబులు ప్రసక్తిమెయుం గొని వారి భీతి లే
కర్వములం బలె న్నటికి యార్వ బలే బలుజన్న మిద్దియే
పర్వ మటంచు నాకపుల బల్విడి మెచ్చిరి నాకపు ల్మనుల్. ౯౬

—♦ నరాంతకుఁడు విజృంభించి యంగదునిచే నడంగుట ♦—

మ॥ ప్లవగు ల్మీఱ నరాదు లట్లు పడ దౌర్భాగ్యంబు వాటించి వా
రువము న్మారుతతుల్యవేగము సమారోహించి శక్తి న్నితన్

బ్రవర నైకొని యానరాంతకుఁడు దేవ న్వానరానీక మ
ర్ణవ మభ్యర్ణమహోర్మిషంబు గతి రారాపొప్పఁ జొచ్చెన్ ధృతిన్. ౫౯
తే॥ చొచ్చుచునె యేడునూర్లకు వచ్చెఁ గపులఁ దనరుశక్తికిఁ దనశక్తిదవులు గాఁగ
నెంతసేయఁడు వాఁడు నరాంతకుఁడట యాఁకపడె హరిసేన చీఁకాకుపడఁగ.
మ॥ హయపృష్ఠస్థితు సన్మహాతను రణవ్యాసంగవశ్యాత్ముఁ బ్రా
సయుతు న్వానరసైన్యసంచరణవైశారద్యపద్యాంచితున్
గుయివెట్ట న్విదలించువానిఁ గని రాక్రోశించి రీదుర్మదున్
జెయి యా కెవ్వఁ డడంచువాఁడొ యనుచున్ సిద్ధర్షివిద్యాధరుల్. ౬౦
తే॥ వాని మార్గ మరసి చూడరాని దయ్యె మాంసశోణితకర్దమమలిన మగుచుఁ
బర్వతాకారు లగచరు ల్వాతితు లయి తెట్టెలుగ నంపు మునుఁగుచుఁ దేలుచుండ.
సీ॥ యెడఁదఁ దన్నఁ ఋమంగ నిచ్చ సేర్చుచునుండ నదరంట నంతలో నడిచిపొడిచి
తరులు గిరులు దెచ్చి తార్కొన నొనెడఁ జేపట్టెడలఁ బొడిసేసి యార్చి
యోలాకుపడి చూడ్కు లోలయించు టారసి ప్రాసస్ఫుర ల్వాపి బడలుపఱిచి
యోల మానపడంగ నుంకింప నెదురేగి మలయించి ప్రాన్పడ మారిమసఁగి
పిడుగుపడినట్లు దావాగ్ని పేల్చినట్లు ప్రళయఝంఝానిలంబు పాల్పడిన యట్లు
వానరానీకిని నలంచె వాసవారితనయుఁ డాత్తనయుఁడు నరాంతకుఁడు గినిసి.
క॥ ఏదెసఁ గాంచినఁ దానే యై దానవుఁ డెగిచి నిలువ నటఁజన నైనన్
గా దనక వచ్చియిడ సమ్మోదం బేదఁ గపివరులు మొరసిరి తరుణీ. ౬౩
తే॥ ఎయిదుగతి గాదు స్థితికి నొ నిరవు లేదు కదలఁగారాదు వాని విక్రమముకతన
భయము దఱుచయ్యెఁ బతనంబు ప్రబలమయ్యె నగచరానీకమందు జన్యంబునందు.
తే॥ ఒక్కఁ డంతకకల్పుఁ డయ్యోజఁ దేజ మెసక మెసఁగెడు ప్రాసంబు నెత్తియెత్తి
పొడుపులొప్పారఁ బొడువంగఁ బొలుపుదక్కి వానరౌఘంబు పుడమిపై వ్రాలెనవల.
క॥ ఓర్వంజాలక యొదుఁగుచు నర్వాచీను లన్నసైరి హరివరు లపు డా
గర్వితునిపాలఁ బడుట సుపర్వబలము లెక్కగొనరు వఱపరె రిపులన్. ౬౬
ఆ॥ అఱచుచుం బ్రభిన్నులై పడు నవ్వారి రూపు లొప్పె నెదిరిరూపణమున
నశనిపాతనిర్హతాగ్రకూటము లయియురలు గిరులబాట నొలసికొనుచు. ౬౭
క॥ మును కుంభకర్ణుతో ననిఁ బెనఁగొని మూర్ఛమునిఁగిన కపిప్రవరులు నె
ట్టనఁ దేలి స్వస్థచిత్తతఁ గని సుగ్రీవు కొలు వెనయఁగాఁ జని రార్యా. ౬౮
ఆ॥ చేరినట్టివారి స్థితి నెంచి సైన్యంబు పిచ్చలించు టరసి భీతిగొలుపు
వాఁడు వీఁ డటంచు వారక సప్రాసు నానరాంతకున్ హయస్థుఁ గాంచి. ౬౯
ఉ॥ శూరతనూజుఁ డప్డు బలసూదనవీర్యుఁ గుమారు నంగదున్
సారపరాక్రమక్రము ససారుఁ గనుంగొని వీరవర్య!యా

నైరృతయోధుఁ గంటె జతనన్ బలముం బెరలించుచున్నవాఁ
డారభటుల్సెలంగఁగ మహాశ్వము నెక్కి జితశ్రమస్థితిన్. ౨౦

తే॥ వాని మదహస్తిఁ గేసరి వలను మీఱ విక్రమం బనువారంగ నాక్రమించి
ప్రాణవిరహితుఁ జేయుము భద్ర మెనయు మినకులీనుండు మది నుచ్చ నీకుఁ బంబ.

ఆ॥ అనుచు నధిపుఁ డనఁగ నాలించినంతనే బలము తలపొలమునఁ బరఁగ నతఁడు
కాఱుమొగిలు డించి ఘనతేజమున మించి యాడరు సంసుమంతు ననుకరించి. ౨౧

ఉ॥ అందఱిలోన మేటి కదె యంగదుఁ డంగదనర్ఘుఁ డప్పు డిం
పొందె సధాతుపర్వతము నోజమెయిన్ బరకాలుఁ డట్టివాఁ
డెందును లేఁ డనాయుధుఁడె యై నఖదంష్ట్రల దాడి శత్రునిన్
ముందలవట్టి యీడ్చు ధృతి మున్ దలకెక్కె ననెం దలోదరి. ౨౩

ఆ॥ ప్రాకృతుల నలంచి ప్రాఁకెడ నీ కేప్రతిష్ఠ వచ్చు నిలుము తెరల కిచట
నీదు ప్రాసమునకు నేనిత్తు పక్షమ్ము వజ్రభేదకమ్ము వజ్ర మసుర! ౨౪

ఆ॥ అనుచు నోడువ విన్నయంత నరాంతకుం డౌసుగఱచుకొనుచు నలుక వింత
రూపుఁగొనె ననంగ రోజుచుఁ బఱతెంచెఁ బ్రాస మొప్పఁబట్టి ప్రధనమునను.

క॥ మదమున దిద్దిరఁ ద్రిప్పుచు నెదిరియెద నైవ్వఁజె దాని నేస్తెఱ నెఱయన్
బదిల మగు నచటునం దది పది తునుకలు గాఁగ నేలఁబడె మసురాస్త్య. ౨౬

ఉ॥ ప్రాసముపన్నగాశనవిభగ్నమహోరగభోగవృత్త్యను
ప్రాసము సేసి నాకపతిపౌత్రుఁడు దాఁ దల మెత్తివైచె స
త్రాసము నత్తురంగమ మదల్చి తలన్ దళమెల్లఁ గాంచి స
త్రాసముగాఁగ దైవతవితానము మే లని యుబ్బియాడఁగన్. ౨౭

క॥ కొండవలెఁ బడెఁ బుడమిఁ దలపండు వగులనాల్కజాఱఁ బలుతాల్వఁగుల్
కండలు గడికండలు గాఁగం డంబముతోడ నదియు గండడఁగి సభీ. ౨౮

తే॥ వికలుఁడును క్రోధవశమున వివశుఁడు నయి యన్నరాంతకుఁ డంతకు నంతలుగను
వాలి దృఢముష్టిఁ గూర్చి యవ్వాలిసుతుని శీర్షమదరంగఁ బొడిచెను చ్ఛృష్టుఁడగుచు.

క॥ తల బీఁటగిల రుధిర ముత్కలముగ నుష్ణముగ వెడలఁ దలగుచు మోహాం
బొలసియుఁ దోడ్తోఁ దెలిసి ప్రబలుం డనుచు విస్మయమ్ముపడి సన్మయుఁ డై.

చ॥ అశనిసమానవేగము మహాగిరిశృంగనిభమ్ము వైరిహృ
ద్విశసనశీల మాశ్యము ప్రధృష్టము ముష్టి నమర్చి క్రోధవ
హ్నిశలభ మంచు రక్కసులనేతతనూభవు నెంచి వైచెఁ బ్రా
గ్విశదౌరపౌత్రుఁ డాతని యుదీర్ణము వక్షమునం దుదగ్రుఁ డై. ౩౧

ఆ॥ వాని పేరుగొన్న వడిగలపిడికిఁటిపిడుగుదెబ్బనలిగి పిండి యైన
యెడఁదతోడరక్త మెడలించుచుం బడె నసుర నేల శైల మట్లు బాల. ౩౨

క॥ ఆకసమునం ద్రిదశులు వనౌకసు లిల నొక్కెడుగ మహాహర్షాబ్ధి
ప్రాకటతరంగకలనం గైకొని రైంద్రిజుఁడు నిర్భృతుఁ గలనునఁ గూల్పన్. ౮౩

ఉ॥ ముష్కరుఁడై నరాంతకుని మోసమునం బడ కున్నమన్కఁడా
విష్కృతముం బొనర్చె నిజవిక్రమ మంగదుఁ డిద్ది యొడ్డకుం
దుష్కర మంచు నుబ్బె మది దోర్బలభీముఁడు రాముఁ డాతఁడున్
నిష్కృతి గల్గె దీని కని నెయ్యమునూపి మెలంగె నద్రిజా! ౮౪

క॥ కన్నులమ్రోల నరాంతకుఁ డన్నెఱిఁ గూల సయిదోడు లటు పినతండ్రుల్
చెన్నఱ నాక్రోశించిరి బన్నము వీడి యని వెంటఁ బరఁగిరి తోడ్తోన్. ౮౫

—◆ అంగదుఁడు మహోదరదేవాంతకత్రిశీర్షులతో నొక్కఁడ మార్కొనుట ◆—

తే॥ సాంద్రజలదాభ మగు వారణేంద్ర మెక్కి వారణాయుతబలు దేవవరు మనుమనిఁ
బొదివి పగసీఁగఁ బఱతెంచె భోరన న్మహోదరుఁడు రాక్షసేంద్రుసహోదరుండు.

క॥ భ్రాతృవ్యసననిపీడితుఁ డాతఱి దేవాంతకుఁడు మహాబలుఁడు కపి
వ్రాతపతిసుతు నలంపఁ గృహీతారిహపరిఘుఁ డగుచు నేడ్తెఱఁ బెరసెన్. ౮౭

అ॥ అగద ముచితతురగ మాదిత్యసంకాశ మెక్కి నిక్కిచూచి యెసక మెసఁగ
నటు త్రిశీర్షుఁ డలుక నరుదెంచె నవ్వాలిపుత్రు నాక్రమించి పోరొనర్ప. ౮౮

క॥ మువ్వురు సురారు లతిమిన నివ్వెఱపాటెనయఁ డాజి నేటుకొనె న్వాఁ
డవ్వారి నెదిరి పైకొనె నవ్వారిగఁ దనదు విక్రమార్భటి నెఱయన్. ౮౯

ఆ॥ ఆశతార మట్టిఁ డగు మహావిటపంబు విటపవంత మించు వేడ్కఁగొంచు
వచ్చి దీననోరి నొచ్చితివే యంచు వడి సురాంతకుపయి వైచుటయును. ౯౦

శా॥ వీరుం డౌ త్రిశిరుండు దాని నడుమ న్వే వ్రచ్చె సర్పౌఘవి
స్ఫారోగ్రప్రదరంబులం బనిచి దీప్తక్రోధుఁడై చెచ్చెరన్
ధీరుం డంగదుఁ డానెఱిం గురిసె నుద్వృక్షాగరాసు ల్తదా
సారం బాఁగె శరాళి నాశరుఁడు దోస్సారం బపారంబుగాన్. ౯౧

క॥ దేవాంతకుఁ డావృక్షము లావిధిఁ బరిఘాగ్రకృతఘుశరాస్ఫాలనముం
గావించుచు విదళించెను గావర మొప్పారం దనదుకడిమి మెఱయఁగాన్. ౯౨

సీ॥ త్రిశిరుఁ డంగదు వీరు దిష్టాంతరుద్రు నభిద్రవించె శరౌఘవృష్టి నెఱయ
నాముశేనుఁగు నెక్కి యల్లె యున్నత్త్రాఖ్యుఁ డశనిసన్నిభతోమరాళిఁ బొడిచె
గడుకొని పరిఘాభిఘాతం బొనర్చి సుపర్వాంతకుండు వ్యపక్రమించె
వెండియు మువ్వు రవ్వేరవునఁ దొంటి డౌ ప్రక్రమంబునకె యుపక్రమించి
రన్నియు సహించి తలమెల్ల నాక్రమించి యందఱకు నన్నిరూపులై యధిగమించి
తలమున నడంచె నమ్మహోదరుగజేంద్రుతలఁ బరమదుర్జయుఁడు వాఁడు తద్దగనలి.

ఆ॥ క్రుద్ధు లెడల నఱచెం గో యని యని మహావారణంబు తత్ప్రహారమునను
దానికొమ్ము వెఱికి తవిలి దేవాంతకుఁ గొట్టె గట్లపగతు కొడుకుకొడుకు. ౯౪

క॥ విహ్వలితావయవుం డై జిహ్వాపాదల లాక్షరసముఁ జెనయఁగ నోటం
బహ్వస్ర మెడల సురశమ నాహ్వయుఁ డిల కొఱఁగఁబడె మహాసురశమనీ!. ౯౫

క॥ వాతోద్ధూతద్రుమ మటు లాతతబలుఁ డట్లు వ్రాలి యాదట నెటులో
చైతన్య మెనసి పురికొనెఁ దాత తలం బొందుదారిఁ దలకొనుచుండన్. ౯౬

ఆ॥ వాఁడు పరిఘ మూని వలనొప్ప దిర్దిరఁ ద్రిప్పి హరివరేణ్యుఁ జెరల నడఁచె
నతఁడు మొగ్గతిల్లి యవశుఁ డై యంతలోఁ దేఱి యడరు నెడ నుదీర్ణుఁ డగుచు

క॥ త్రిశిరుం డజిహ్మగము లగు విశిఖమ్ములు మూఁడు నాటె వృత్రారితనూ
జశిశులలాము నొసట వజ్రశరీరుఁడు తత్ప్రసక్తి జంకెనయఁ డమా. ౯౭

క॥ ముప్వురు నైరృతపుంగవు లవ్వానరయూథనాథు నఱిమి కడిమిన్నా
నొవ్వనయింపఁ దలఁప జూదవ్వులఁ గని హనుమఁ డగ్నితనయుఁడుఁ దోడ్తోన్.

తే॥ వచ్చి తాఁకిరి దనుజు లవ్వారుసఁ గడిసి రంపు నీలుండు త్రిశిరస్కు నాక్రమించి
మించు గిరిశిఖరం బెత్తి మిత్త్రిపాలఁ బడితి వం చదలించుచుఁ బదరి నైష. ౧౦౦

—♦ హనుమఁడు దేవాంతకుఁ జంపుట ♦—

క॥ ధీమంతుఁడు రావణసుతుఁ డామెయి ధరకూటమును మహాశరముల ని
ర్నామముగాఁ జూర్ణించెను దా మిడుఁగుఱు లెసఁగ నదియు ధరపైఁ దొరఁగెన్.

తే॥ అనుజుని ప్రతాప మారసి యరుస మెనసియలఁతి గాని పరిఘ మొంట సడర మొఱసి
యీతఁ డీతనికిం జాలు నే నిఁ కేల యనుచు హనుమనిఁ దాఁకె దేవాంతకుండు.

శా. పైపైవచ్చెడు రావణాత్మభవు దేవప్రాణహర్తన్ జవుం
డై పైవ్రాలి యదల్చి సాంద్రతర వజ్రానూనముష్టిం దిరం
బై పైత్రం బగు చేవ యావహిల నొయ్యన్నెత్తిపై మొత్తె దా
పై పై నార్చెఁ బ్రభంజనాత్మజుఁ డమిత్రానీక మల్లాడఁగన్. ౧౦౩

చ॥ పిడికిటిప్రేటునం దెరలి పెందల పుందల లొంటఁ బిండిగా
బడిబడి గండ్లుఁ బండ్లురలఁ బ్రామిడి నాల్కయుఁ జుల్కప్రీల బ
ల్విడి రుధిరౌఘ ముట్టిపడ వీరుఁడు వాఁడు ధరిత్రిఁ జేడ్పడన్
మిడుకుచు వ్రాలె వేలుపులు మేకొన వానరసేన లుబ్బఁగన్. ౧౦౪

తే॥ అటు మహాబలుఁ డసురయోధాగ్రగణ్యు డమరవైరి తటాలున నవనిఁ గూలి
త్రెళ్ల సక్రోధవేగుఁ డై త్రిశిరుఁ డడరి నిశితశరవృష్టి నీలుపై నెఱయఁ గురిసె.

—♦ నీలునిచే మహోదరుఁడీల్గుట. ♦—

ఆ॥ ఆమహోదరుండు నమ్మెయిఁ బర్వత ధూర్వహాంభిభంబు తొంగలింప
మందరమున రశ్మిమాలినా దానిపైఁ దనరి తఱిమి నీలుఁ దాఁకెఁ బెలుచ. ౧౦౬
తే॥ నీలగిరి నట్లు తోయదనియతిఁ గ్రమ్మి చాప మలశక్రచాపంబు సన్న నెగడ
గర్జ లెసఁగంగ విద్యుదుపార్జనమున కౌ ద్యుతులతో శరాసార మడరఁజేసె.
ఉ॥ అగ్నికుమారుఁ డట్లడరు నాజహులం బడి ఛిన్నగాత్రుఁ డు
ద్విగ్నుఁడు స్తంభితుండు నయి వేగమె తెప్పిఱి యమ్మహోదరున్
భగ్ను నొనర్ప నెంచి బహుపాదప మొక్కధరంబుఁ దచ్చిరో
లగ్నము సేసె వాఁ డిభము లావఱి జంటగ నేల నంటఁగన్. ౧౦౮
తే॥ దంతితో దొంటిగాఁ బినతండ్రి మోలి నశనిహతశైలయుగలీల నవనిఁ గూలఁ
దొంటి హనుమనితోఁ బోరె దొడ్డుసేసి నిశితశరతతిఁ బరపె నాత్రిశిరుఁ డపుడు.
ఆ॥ కఱకుటమ్ము లట్లు గాత్రమ్ము సారఁ బాఱి నెఱకులంటి నొవ్వ నెఱయుటయును
వాఁడు గినిసి కొండవాలొండు గొని ఱువ్వ నసుర దాని వ్రచ్చె నస్త్రశక్తి. ౧౧౦
ఆ॥ భగ్నమయ్యె నాదు పవిసంగ మవిశృంగ మనుచు నాహరీంద్రుఁ డలుక గదురఁ
దొడరఁజేసెఁ దోన ద్రుమవర్ష మనుతర్ష మదియు రిపుఁ డెడల్చె నాశుగముల.
క॥ గర్జిల్లు నసురరాట్సుతు భర్జించుచు నెగిచి కరులఁ బంచాస్యము నాన్
దుర్జయుఁడు వాని వాజుల నిర్జరపతిహయనిభముల నిర్మూలించెన్. ౧౧౨
తే॥ అంతకుఁడు కాలరాత్రి న ట్లలఁతిగాని శక్తిఁ జేకొని పౌలస్త్యసంభవుండు
పవనపుత్రునిపై వైచెఁ దివురఁబోకు మాట లడఁగెడు లె మ్మంచు నదరిపడుచు.
ఆ॥ మింటనంటి యుల్క మేల మాడుచు మంట లొంటఁ దనరుచుండ నొరయవచ్చు
ఘోరశక్తి నొడిచికొని హరిశార్దూలుఁ డలఁతి విఱిచివైచి యార్చిపేర్చె ౧౧౪
క॥ ఆశక్తి భగ్నమై పడ నాశనముం గాంచు నింక నైరృతుఁ డని య
స్త్రాశంకి లగుచు మొరసిరి కీశవరు ల్మొగిళు లట్లు గిరిరాజసుతా. ౧౧౫
ఆ॥ సాంద్రహాస మెసఁగఁ జంద్రహాస మొకొండు దాల్చి యసుర వాయుతనయుఁ గదిసి
యడఁచె నతని యెడఁద నదరంట నది యుల్క యాకసమున నట్టులచట మెరసె.
తే॥ హనుమఁ డాఖడ్గనిహతిఁ దా నలఁతిసేసి తలముచే రాక్షసుని యురస్తలము వ్రేసె
స్రస్తహస్తాయుధుండు నిస్సంజ్ఞుఁడు నయి యమితతేజుం డతఁడు దాన నవని వ్రాలె.
క॥ పడునపుడె వానిఖడ్గం బొడిచికొని ప్లవంగవర్యుఁ డుజ్జ్వలుఁ డై మ్రు
క్కిడుల నదల్చుచు నార్చెన్ గడుఁబొడు గై కొండఁబోలఁగా నొడలొప్పన్.
క॥ ఆనాదము చెవిఁబడి లో నానఁగ నవధాన మొదవ నదియె విధానం
బౌ ననఁ దేఱి యసుర పవమానజు దృఢముష్టిఁ బొడిచె మానని యలుకన్.

క॥ పిడికిలిపోటునఁ దడబడ కడరెడు క్రుధ నతఁడు సింగమట్లు లెగసి యా
వడువునఁ గిరీటమునఁబట్టెడలఁగనీ కట్టె నిశిచరేభముఁ బట్టెన్. ౧౨౦
శా॥ స్పష్టాహంకృతితోడి దా తతసముత్సాహంబు వాటించి సా
వష్టంభుం డయి క్రోధ మొప్ప నిశితస్ఫారాసిఁ గోసె న్మహా
త్కృష్టంబు ల్సకిరీటకుండలము లై దీపించు తచ్ఛీర్షముల్
త్వష్టృప్రోద్భవు మస్తకంబు లచలవ్యాపాది యె ట్లట్లుగాన్. ౧౨౩
ఆ॥ వాని తలలు మూడు వరుస నవ్వసుధపై వ్రాలె ధరనిభములు వ్యాయతాగ్ని
దీప్తలోచనము లుదీర్ణముల్ రవిమార్గ మెడలి ధరకుఁ దొఱఁగు నుడులయట్లు,
తే॥ ఆక్రమంబున శక్రపరాక్రముండు దేవరిపుఁడు త్రిశీర్షుఁ డుద్రిక్తుఁ డైన
హనుమచేఁ ద్రెళ్ళ హరిబలం బడరె భూమి వడఁకె రక్కసు లటు చెస ల్వట్రి రబల.
చ॥ త్రిశిరుఁడు నమ్మహోదరుఁడు దేవనరాంతకులున్ రణస్థలిం
బశువులభంగి వ్రాలఁ దనపాటు దలంపక మత్తుఁ డుద్ధతిన్
వశమునరాని మానసము వైపున కొగ్గి ప్రకాండవేగుఁ డై
విశసనవృత్తికిం దొడరె విశ్వజనీనచరిత్రలక్షణా ౧౨౪

——♦ మహాపార్శ్వ మరణము ♦——

మ॥ ప్రలయాగ్నిప్రతిమానుఁ డమ్మెయి మహాపార్శ్వుండు సన్నద్ధుఁ డై
జ్వలదర్చిర్గణ స్వర్ణపట్టతతరాజద్భూష రక్తస్రగు
జ్జ్వల తేజోనిధి ఘోరసారకలిత న్సర్వాయసిన్ దిగ్గజా
విలతాపాదిని శోణితాక్త గద నుద్వృత్తిం బ్రచాలించుచున్. ౧౨౫
ఆ॥ పేర్చి తాల్చి కపులఁ గార్చిచ్చునై వడిఁ బొదువ నరసి దొరసి పొల్చె నెదుర
ఋషభుఁ డగచరౌఘఋషభుండు పృథుబలుం డసురబలము మెచ్చ కడరు కడిమి.
చ॥ ఎదిరి కడంక వానిఁ గని హెచ్చినకిన్కఁ బులస్త్యనందనుం
డద నిదె యంచు శైలనిభుఁ డా ప్లవగేంద్రు నురస్థలి న్మహా
భిదురనిభ న్గదం బదరి వ్రేసిన వ్రేటున భిన్నవక్షుఁ డై
పొదలుచు వ్రాలె నెత్తురులు బోరన నోల్కు ధరన్ ధరాత్మజా. ౧౨౬
చ॥ తెలివి యొకింతలోనె కని దిట్టతనంబున మట్టుమీఱి యా
వల ఋషభుండు వాని గద వారని బీరమునన్ హరించి క్రే
వలను మిణుంగులు ల్నెఱయ వావిరి ద్రిప్పుచు నప్పుదీర్ప నా
దలఁ దమకించి వైచె నవధాని యితం డని వేల్పు లుబ్బఁగన్. ౧౨౭
ఆ॥ వానివ్రేటు దగుల వరుసనె బలుతల వగులఁ గండ్లుఁ బండ్లు వలను లేని
యవియ కాఁగ నవియ నసురుం డసుఱుఁబాసి నేలవ్రాలెఁ దుహినశైలబాల.

క॥ రావణసహోదరుం డైరావణనిభుం డట్లు గూల రహిసెడి యలుంగుల్
గ్రేవల వైచి నరాదులు కేవలజీవార్థు లగుచుం గెడసిరి సుముఖీ! ౧౩౦

క॥ భిన్నార్ణవనిభ మిది యని యెన్నంగ నై యసురబల మహీన మెడల న
ట్లున్నలుం బినతండ్రులుం బడం గన్నుల నిప్పుకలు సెదరంగా నుజ్జ్వలుం డై.౧౩౧

సీ॥ కొండమట్టునకుం బైకొండపో యిది నాంగ నొఱపొందు బలితంపు టొడలు మెఱయ
బ్రహ్మాదత్తవరప్రభావం బెడందలో దుండగం బందియం దొడరుచుండ
దేవదానవుల నిర్దిష్టులం బణముంచి గెలిచినదర్పంబు గిరికొనంగ
మోటువారల బల్మి పాటిసేయదు వీని రణవిద్య యనుచు జ్యారణన మడర
వేడివెలుంగు లొక్కవే యొక్కటం బొసంగం గూర్చినట్టి కూర్పు నొఱలు నరద
మెక్కి నిక్కి చూచె నింద్రారి యాయతికాయుం డగచరప్రకాండు బలము.

*క॥ హితులకు మే లహితులకు న్వెతం గూర్పంగజాలువాండు వెరవరి యాతం
డతులితము దర్ప మేర్పడ నతిరావము సింహనాద మని పొనరించెన్. ౧౩౩

చ॥ తనదు కిరీటకుండలసుధామమణిద్యుతు లాత్మ తేజముం
బెనగొని దిక్కుల న్నెఱయం బే రెనయించుచు నించు గర్జలం
ఘనగుణనిస్స్వనంబులను గాసిలి వానరు లోసరిల్ల నా
పనిం బొనరింపంగాం ద్రిదశపాలవిరోధి నిరోధి యానెడన్. ౧౩౪

ఆ॥ అతనిం జూచి తొంటి యాకుంభకర్ణుండ మరలం దొడరవచ్చె మాన మనంగం
గలదె యింక ననుచుం గడలొత్తుకొన హత్తుకొనం గడంగి రచలకూటచరులు.

తే॥ హరి త్రివిక్రమతం గన్న యల్లనాంటి రూప మాతనియందు నిరూఢముగను
గనుపడం దేఱిచూడంగం గానివార లగుచుం దెరలిరి తరుచరు లసురదమని!.

క॥ అతికాయసంజ్ఞం డఱె తా నతికాయుం డతనిం గాంచి యగచరవర్యుల్
వితథేహు లగుచు నూర్మిళపతియన్న శరణ్యు శరణుం బ్రాపించి రుమా. ౧౩౭

ఆ॥ పెద్ద మే నెసంగం బిఱువ్రాక పెనుగొండబోని రథము నెక్కి పొలుచు విల్లుం
దాల్చి కార్మొగిలు విధంబున గర్జిల్లువానిం గనెం గకుత్థ్సవంశ్యుం డపుడు. ౧౩౮

క॥ స్మయమానముఖసరోజుండు దయమానహృదయుండు మేటి దాశరథి స్వకా
భయమానసలం గపుల నిర్భయమానసులం బొనర్చుపాడిం దనరుచున్. ౧౩౯

క॥ విభుం డఖిలశత్రుభీషణు విభీషణుం గాంచి చక్క వివరింపు సఖా
సుభటుండు వీండు విభాసురవిభాసమానుం డయి వెలయు విధ మెట్టిదియో.౧౪౦

సీ. గట్టుపుట్టినపుట్టుకకు శృంగ మా దల మకుటకుండలము లమర్చినాండు
హయసహస్రముం బూన్చినట్టి స్యందనమునం దనరి కోదండంబు దాల్చినాండు
నిఖిలసామగ్రులు న్నెఱయ భూతములతో భూతేశువలని కై పొల్చినాండు
కాలజిహ్వోభశాక్తద్యోతవిద్యుత్తు లోలయం దా ఘనుం డయి యొప్పినాండు

చాలు నొక్కండె యిన్నియు సమరభూమి కనఁగ సభ్యస్థితుం డయి యఖిలదిశల
వెలయఁ జేయుచున్నాఁడు విశిఖశిఖల వెలుఁగు లెవ్వాని యీయింత వేఁడి వెలుఁగు.
ఆ॥ హేమపృష్ఠములు మహేష్వాసములు నవాగ్న్యుల్లొప్ప నేకకలన నొలయఁ నెఱప
నైంద్రచాపసంయుతాంబరంబున దంబరంబు సూపు సేని రథవరంబు. ౧౮౨
తే॥ రాణ ధ్వజశృంగ రాహువిరాజితప్రతిష్ఠ మివ్వాని యురగద సుదీర్ఘ సుగుణ
సూర్యరశ్ముల హేతులఁ జొనుపు హేతుభావ మున్కఁజ మగుచు నెగ్గిపడసి దగ్యె.
తే॥ ధ్వజముతోడి పతాకలు దనర నానుకల్పము చితచామరవ్యాప్తతరప్రకృష్ట
మై స్తనితనిస్వనంబు నై యమరె నిమ్మహారథము తాన పెనతెల్ల నాఁడె పడుచు.
క॥ పది యెనిమిది యిరువదియును బోదు లున్నవి కార్ముకములు బోదిలెడు నారు
లదియ నెలకొనుచు నష్టాపదపింగళ లవి నిజప్రభాపముఁ దెల్పన్. ౧౮౫
క॥ పదిచేతులపొడవున నున్నది ఖడ్గయుగంబు పార్శ్వనద్ధం బగుచున్
విదితచతుర్హస్తత్సరు వదె చాలు న్వీని నధికుఁ డనిపింపంగన్. ౧౮౬
క॥ త్రిణతము ఘననిర్హ్రాదము గుణసంగత మశనికల్పనుగాత్రమ్ము ప్ర
రణవేది యితనికరమునఁ బ్రణుతం బింద్రధను వనఁగ బలుధను వొప్పెన్. ౧౮౭
ఆ॥ వచ్చుచున్నవాఁ డవార్యతేజుఁడు రక్తకంఠగుణుఁడు ధైర్యకలితుఁ డలంతి
గాఁడు కాలమూర్తి కాలమహాభ్రస్థ దంబువంబు నైని యగ్గునఁ డగుచు.
ఆ॥ కాంచనాంగదాఢ్యఘనభుజద్వయ మను తుంగశృంగయుగము తొంగలింప
మహితపర్వతోత్తమము హిమవంతంబు దనకు సాటి యనఁగఁ దనరె నితఁడు.
క॥ పొం దగు కుండలయుగిచే నందం బై యదితితారకాంతస్తనము పూ
ర్ణేందవబింబంబో యనఁగం దనరెడు వీని మోము కలితేక్షణమై. ౧౯౦
చ॥ భయ మెనయంగ నా కలఁకపాటునఁ దద్దుచునున్నవారు స
న్నయులు ప్లవంగమోత్తములు నా కెఱింగింపు మహాభుజా! జయం
బయహిత మౌ నటంచు నితఁ డందఱకుం దలకొట్టటంచు ని
శ్చయ మిది తోఁచుచున్న దెదఁ జయ్యన స్వస్పదరాతివృత్తముల్. ౧౯౧

—♦ విభీషణుఁ డతికాయు నుదంతము రామునకుఁ జెప్పుట ♦—

ఆ॥ అట్టు లమితతేజుఁ డధిరాజపుత్రుండు రాముఁ డడుగ సుగుణరాశి తేజు
మెట్టు పుట్టెఁగన్న మేలు విభీషణుం డిట్టులనియెఁ దనమ హితవు నెఱయ. ౧౯౨
చ॥ ఎఱుఁగుదుగాదె రావణు మహేచ్ఛ మహామహు భీమకర్మ నే
డ్తెఱ నెల విత్తసారుఁడు కడిందిమగండు లసద్భుజుండు చి
చ్ఛుఱపిడు గీతఁ డాధనదసూనునిసూనుఁడు రాక్షసేంద్రుఁ డ
క్కఱపడి ధాన్యమాలిని సకాశమునం గనె వీని నద్భుతున్. ౧౯౩

సీ॥ వృద్ధుల సేవించి వేదవేదాంగము ల్సకలాగమంబులుఁ జదివినాఁడు
సర్వాస్త్రవిదులలో సారభూతుం డీతఁడే యను మేలిపే రెనసినాఁడు
నాగాశ్వరథవల్గనప్రేరణంబుల సరిలేని యేడ్తెఱఁ జాలినాఁడు
చతురుపాయాఖ్య యగా సన్మంత్రశక్తి మద్యాభవినియే యంచుఁ బలికినాఁడు
వీని బాహ్వావలంబంబు వెరయఁగాంచి లాక నలువొంకుచున్నది శంకదక్కి
యప్సరస్సంభవుండు మహామహుండు ప్రథితుఁ డతికాయనాముండు రఘువరేణ్య.
ఆ॥ భావితాత్ముఁ డితఁడు బ్రహ్మనారాధించి యస్త్రశస్త్రవితతు లందినాఁడు
గెలిచినాఁడు సురల గిరికొని యన్యుల గేలికొట్టినాఁడు కీర్తి వెలయ. ౧౫౫
ఆ॥ వేయుమార్లు దేవవితతి దానవతతిఁ గొసరి తా దిసంతుగొట్టి యింద్రు
వజ్రమాఁగి యస్త్రె వరుణపాశముఁ బ్రతిహత మొనర్చి వీనుఁ డయ్యె నితఁడు.
చ॥ పదరి స్వయంభువుం డు పరిపాటిగ నెందు సురాసురేంద్రులుఁ
బొదలెడు వీని గెల్వ రని హొల్పెసలార వరం బొసంగున
య్యదనునఁ గూర్చె నియ్యరద మచ్ఛుతకర్మము దివ్యవర్మముఁ
ముదల నవధ్యుఁ డయ్యె రవిమూర్తి హసించు వికాస మేర్పడన్. ౧౫౬
క॥ సామాన్యుఁడు గాఁ డివ్వీఁ డేమొయినేనిఁ దగు జతన మిప్పటి కిపుడే
నీమది సంభావింపుము దీమసమున నితఁడు కపులఁ దీర్పకయుండన్. ౧౫౭
తే॥ పురుషపుంగవ! శ్రీరామ! పుణ్యమూర్తి! నైరృతులు నిన్నుఁ జెనకి యేనాఁటికేని
బొడవుపడనేర్తురే? దాస భూరియశము నీకుఁ గూర్తురుగాక సన్నియతి తనర.
క॥ అనునెడ నాయతికాయుఁడు దనమగటిమి మెఱయ యుద్ధదర్పితుఁ డై కా
ననచరవాహిని దరికొని ధను వాస్ఫాలించి యార్చెఁ దద్దయుఁ గడఁకన్.
ఆ॥ భీమమూర్తి వాఁడు పృథివి కాకసమున కొక్కఁ డగుచు రథము నెక్కి నిక్కి
యనికిఁ దొడగినంత నగచరోత్తములు మహాత్ము లెగచి నిట్ట లాక్రమించి.
క॥ గిరిశృంగంబులు దరువులు సరభసముగఁగొంచు నొకట శరభకుముదకే
సరిమైందద్వివిదర్షభ మరుత్సఖాత్మజులు నెఱయ మార్కొని వైవన్. ౧౬౧
సీ॥ కాంచనపుంఖము ల్గల శరమ్ముల నోలి శైలవృక్షౌఘము ల్చక్కుసేసి
సర్వాయసములు ససారంబు లగు మేటినారాచముల వారి నడలడంచి
వెడవాతియమ్ముల విసువక పరఁగించి చెక్కుడపుంబని చక్క నెఱపి
నిశితాస్త్రచయముల నెఱకులు నోనాటి యతిరభసంబున నార్చి పేర్చి
భీమకాయుఁ డాజిభీముఁ డయ్యతికాయుఁ డదర భగ్నగాత్రు లగుచు నేటు
పాటు వీడి యొండుభంగికిఁ జొరలేక యోలమెంచు చొదిఁగి రుత్పలాక్షి. ౧౬౩
క॥ హరివీరసైన్య మసురుఁడు హరి మృగయూథంబు నట్టు లఱిముఱి వడ నొ
పరుసునకుఁ దెచ్చి యావనపరిక్రుద్ధ ల్దన్ను దర్పభరితు నొనర్పన్. ౧౬౪

క॥ ఈహరివాహిని యిమ్మెయి నోహరిసాహరిఁ బెనంగు నోజకుఁ జెడి పై
యూహాఁగొన కోహటింపఁగ సాహసమున రిత్త దీనిఁ జనురంజనునే. ౧౬౫
క॥ అని రామునిఁ జేరంజని తనతూణీరంబు ధనువుఁ దద్దయు మెఱయన్
దనరుచు గర్వితుఁ డై యిట్లనె సురరిపురాజతనయుఁ డాతనితోడన్. ౧౬౬

— అతికాయుఁడు రామునితో మాటలాడుట. —

మ॥ అనిసేయం జనుదెంచినాఁడ నెదు రై హా నిల్వఁడొక్కండు స్యం
దనమం దే శరచాపపాణి నయి మాద్యల్లీల నల్పోంది యే
మని యీప్రాకృతసంఘము న్నెడపఁగా నే వాఁడ నేవాఁడయే
ననుభావంబున మించి న న్నణుము దాయన్ బోల నూహింపుమా. ౧౬౭
ఆ॥ అట్టివానిఁ గూర్చు మప్రాకృతుని యుద్ధభిక్ష వాఁడొసంగఁ బేర్మిఁగాంచు
వాఁడ నట్లుగాని వలనెంచి తేని నీనేర్మి సూపు మిదిగొ నిలిచినాఁడ. ౧౬౮
ఉ॥ మానము లే దనంగ ననుమానము లే దొకయింత రాజస
న్మానము గాన వున్కియు వినాకృత మేనయ మెన్నరా దెటుం
మానిసి వైతి మార్కొన సమానుఁడవే కులగోత్రసద్గుణా
ఖ్యానము లొప్పునే తనప్రయత్నమున న్నెఱయింపఁజూచినన్. ౧౬౯
శా॥ మీ నై వారిధిలోఁ జొరంబడిన నేర్మిం గట్టు మోయింప ను
డ్డీనంబుం బొనరించిన న్బుడమిఁ గ్రోడీకార మూహించినన్
గోనం బం డ్లికిలించినన్ దెరలి భిక్షుత్వంబు గైకొన్న నా
త్రాణం దల్లినిఁ దండ్రిఁ గూల్చినను నిధ్యానించి ని న్మెట్టెదన్. ౧౭౦
ఆ॥ ముసలి వైన శాంతి మొనకొని యని మాననైనఁ గలిక్వైన ననముఁ గోరి
నిన్నుఁ బోవనీను నీమీఁది లక్ష్యంబుఁ దలఁగనీను నాదుతలఁ పరయుము. ౧౭౧
ఆ॥ అనుచు నొడువువాని యానుడి వినినంతఁ గ్రోధమున సుమిత్రకొడుకు కమిత్ర
హంత దాఁగృతాంతు నంత లై విలుదాల్చి నసురు పరుసదనము నలఁతిసేసి.
మ॥ పదిలం బౌ పొదినున్న దొడ్డశరము న్బాటించి పా టించె యా
మదవద్దైత్యు దహింపఁబోలుకడఁక న్మానం బనూనంబుగాఁ
బ్రబరాసంబున నారిఁ దీర్చి రిపుసంత్రాసోచితిన్ భూమిభూ
ధ్రదిశావ్యోమసముద్రము ల్మారయ భూత్రవాత మగ్గింపఁగాన్. ౧౭౩
క॥ ప్రతిభయగుణనిర్ఘోషం బతిస్మయుఁడు విస్మితుండై యగుచు విన న్స్వః
పతి వైరికొడుకు బల ముద్ధతి తేజము నగ్గలముగఁ దనరుచునుండన్. ౧౭౪
క॥ కుపితుం డై యతికాయుం డపరిమితారంభు భరతునకనుజుం గని తై
క్ష్ణ్యపరీత మొక్కశర మయవిపరీతతఁ దలఁప కొరసి వెసని ట్లనియెన్. ౧౭౫

ఉ॥ బాలుఁడ వీవు కయ్యముల పాడి యెఱుంగవు మిత్త్రిపౌరుషం
బాలము సేసి పైకొనెద వాలము నీ కిది పోల దే సుహృ
జ్జాలము నేనిఁ గూర్చుకొనఁజాలి సమాను నదల్పఁబొమ్ము గ
ర్వాలపితంబు గా దమరు లైనఁ గడంగరు నన్ను మార్కొనన్. ౧౭౬

—♦లక్ష్మణాతికాయుల ద్వంద్వయుద్ధము♦—

క॥ మద్బాహుసృష్టబాణము లుద్బద్ధము లగుచు వేగ మొలసి పయికొనన్
బ్రోద్బలమున మ్రొగకొనునే చిద్బృంహితుఁ డచలభర్త క్షితియు న్నభమున్.
ఆ॥ నను సుఖప్రసుప్తు నడలార్చు కాలాగ్ని నేల బాధసేయ నెంచె దింక
విల్లు నమ్ము లునిచి వెడఁబాసి చని మను ముసుఱుమీఁది యాస వ్రుసఁగకున్నె.
క॥ నిలఁబడు మటుగాకున్నం జలమున నెదిరించి ప్రాణసంచయ మెడయన్
బలమఱఁ గానంజనె దావల వైవస్వతు పురంబు వల నేర్పడఁగన్. ౧౭౯
తే॥ చూచితే నాదు బాణము ల్సునిశితములు వైరిదర్పనిషూదనవల్గితంబు
లీశ్వరాస్త్రసంకాశంబు లిద్ధహేమ భూషణంబులు స్వజనసంతోషణములు. ౧౮౦
క॥ అగపడు నిప్పుడ పో యీ ప్రగుణం బగు శరము తనపిపాస తలఁగ మే
లగు రక్తముఁ గ్రోలఁగ నలమృగరాజిభరాజు నఱుము మెల పేర్పఱుపన్.
ఆ॥ అనుచుఁ బలికి వేఁడియలుక వాఁడియలుంగు మోడి మెఱయ వింట వాఁడమర్చెఁ
దోడివాని మదముతోడి డా నప్పలు కోర్వ కిట్టులనె రఘూద్వహుండు. ౧౮౧
ఉ॥ ఓరి!దురాత్ముఁడా!పలికె దోటమి లే కిటు మాటమాత్రనే
పూరుషధర్మ మొప్పునె విభుత్వము పొల్పదునే తలంగ కి
ప్పోరున నిల్వు మెల్లయొదుపుం బొడుపు న్వెలయంగఁజేయు మే
నోరిమి నేటు సేసితి ధృతోచ్చశరాసుఁ డ నై రణార్థి నై. ౧౮౩
ఆ॥ పొగడుకొనునె యెంతపొగరున్నఁ దన్నుఁ దాఁ బౌరుషంబు నెఱపి ప్రబలుఁగాక
శూరుఁ డైనవాఁడు చూపెట్టు మింక శస్త్రాస్త్రశక్తి వట్టి యఱపు లేల. ౧౮౪
సీ॥ పడునేమొ నీతల పాపంబుపండిన తాటిపం డన పీడి ధరణిపైని
మద్బాణజాలము ల్మర్మము లోన్నాటి త్రాగునేమో?నీప్రధానరక్త
మబ్బురం బై తోఁచు నరదం బధిష్టించి తఖిలాస్త్రసంచయ మవధరించి
తింక సందియ మేల?యీతండు బాలుఁడో వృద్ధుఁడో నీకయి వెలసినాఁడో
పిన్నవాఁడు గాఁడె పేర్చి మూడడుగుల నలమఁడే జగత్త్రియమ్ము విష్ణుఁ
డగునె దుండగమున నాక్షేపణ మొనర్ప జాణతనము మెఱయఁ జఱచుతఱిని.
క॥ నీపాలిమిత్తి యనుకొని యోపిక నెయి దండడింపు మోలముగొనఁబో
కాపయిఁ గానగు నదె యగుఁ బాపముఫల మిట్టి డనుచుఁ బ్రజ లాడుకొనన్.

ఆ॥ అనుచు హేతుయుక్తమై పరమార్థమై తనగురుహితుకు పలికి దానవగతుక
డంగ వాఁడు గడుకడంకమై మేలి మూపుసర విందుదాల్చి యురవడించి. ౧౮౭

క॥ మండిపడి వైవ నడరుచు నుండం దివి దివిజదానవప్రాంగముఖ్యుల్
నిండి నెలకొనిరి పున్నెము పండువు సౌమిత్రి యుద్ధపటిమ మరియుఁగన్. ౧౮౮

ఆ॥ ఆకసము గ్రసింప నౌ నిది యన రయమారఁ దొడిగిపట్టి యాశరము మ
హాశరుండు విడువ నాశీవిషోపమం బదియు రాఁగ జనవరాత్మజుండు. ౧౮౯

క॥ పరవీరహంత యాతం డరవాయి గొనంచు తోనె యాప్రవర మొకం
డర నెలయమ్ము నయమ్మున సరాళముగఁ బూన్చి యేసి చక్కొరసరించెన్. ౧౯౦

ఆ॥ కృత్తభోగ మగుచుఁ గెడయు మహోరగ మట్లు లది విభిన్న మై పడంగ
వాఁడు బిట్టు కనలి వాలమ్ము లే నిమ్ముగా ధరించి పటుపెంగ మలుసయున!. ౧౯౧

క॥ అవి యప్రాప్తంబుల యై యవియ నొనర్చె నృపతనయుఁ డాసుగముల నై
కవియునె ఘనుఁ డస్త్రకలాకవి యురవుగ మొలఁగ నెదిరికల్పన లెవియున్.

క॥ పరదర్పఘ్నుఁ డుదీర్ణుఁడు భరతానుజుఁ డపుడు మార్గిఁ బరఁగించె మహా
శర మొకఁడు దే జెసఁగ నాశరపతిసుతు పోగ రడంచు సన్నాహామునన్. ౧౯౩

తే॥ దాని నాకర్ణకృష్టంబుగా నొనర్చి వీర్యవంతుండు వానిపై విడిచెఁ బేర్చి
యదియు రాక్షసు సులలాట మంటఁదాఁకి మగ్నమై యొప్పె మార్తులునృలికి మంద.

ఆ॥ రక్త మురల వాఁ డలక్తకారక్తుఁ డై పొసరె బాణ మట్లు పొసఁగి మేరు
భూధరంబు నందుఁ బొలుపారు సురగేంద్ర మనఁగఁ దనరె నప్పు డచలతనయ!.

క॥ ఉర వడఁగి వడఁకె రక్కసుఁ డరసా వై రౌద్రబాణహతుఁ త్రిపురగో
పుర మువమితముగఁ బీడాకరుఁడే తన కితఁ డటంచుఁ గలఁగిసమితిన్. ౧౯౬

ఆ॥ ఊరడిలి విమర్శ మొనరించి యమ్మహా బలుఁడు రాట్తనూజుఁ బ్రస్తుతించె
మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చవచ్చును నాకుఁ దగు నరాతి వంచుఁ దలఁపుఁ దెలిపి.

క॥ ఆతనితో నిట్లని తనయాతంకంబెడల వదన మవనతముగ సం
స్ఫీతములు భుజము లుచ్చైర్నీతనియమితములు గాఁగ నెఱయించి వెసన్.

క॥ ఎసలారు తేరి మొగమున నసురులు దేఱంగ నమరి యారథచారం
బస దనఁ బోలక యుండన్ బొసఁగించుచు నేటుకొని విభుత్వము వెలయన్.

క॥ అహితుండికుండు భోగుల వహి నిరుమూడైదు నేడు వరసాయకముల్
వహియించెను మెఱయించెను మహితోచితదివ్యరత్న మాలా!బాలా!. ౨౦౦

క॥ సంధానగుణాకర్షణ సంధుక్షణధర్షణము లెసంగఁగ రక్షో
బాంధవుఁడు పఱపె సురయోధాంధంకరణము లనంగ నవు నవ్వానిన్. ౨౦౧

ఆ॥ అవి కృతాంతనిభము లసురనాథసుతోరు చాపవిచ్యుతములు స్వర్ణపుంఖ
ములు రవిప్రకాశము లొనర్చె దీప్తమై యంబరంబుదెస కరంబుఁ బొసఁగ.

ఉ॥ రక్కసుఁ డట్లు పంచిన శరప్రకరంబుల రాఘవానుజుం
డుక్కున మించి కాంచి విలయోగ్రుఁడ యై శితసాయకంబులన్
ముక్కలు సేసివైచె సురముఖ్యులు వాని యసంభ్రమంబుఁ జే
రెక్కినలాఘవంబుఁ గని యెన్నిన జో దనుచు న్నుతింపఁగన్. ౨౦౩

ఆ॥ తనదు ప్రదరములు వృథాస్థూలతూలము ల్గాఁగ నాగ్రహంబుకలన మించి
త్రిదశవైరి నిశితదీప్తశరం బొండు దాల్చె సురలు మునులుఁ ద్రాస మొంద.

క॥ దానిన్ సంధానించి ప్రభాసూన మొనర్చి వైవ నదియు సుమిత్రా
సూను సువిశాలవక్షం బాని ఘోరంబాఱుటయు మహామహుఁ డలుకన్. ౨౦౪

ఆ॥ దానిఁ బెఱికివైచి తద్దయు రుధిరంబు దొరఁగ మదజలంబుతోడి ద్వీపము
నాఁగ నొప్పి వాఁడు నాగాధిరాణ్మూర్తి యపుడె తీక్ష్ణశస్త్ర మవధరించి. ౨౦౫

క॥ జ్వలనాస్త్రయోజితం బుజ్జ్వల మరిపై నిగుడఁజేయుఁ జయ్యన నసురుం
డలఁతిఁజనక సౌరాస్త్రము సులక్ష్యముగఁ బూన్చివైచె సుర లరుదందన్. ౨౦౬

తే॥ అంతకాని కాలదండమో యనఁగ వచ్చు రాఘవానుజు నస్త్ర మమోఘ మెదిరి
యసురసూతి ప్రయోగించినట్టి హేతి ఘోరఁగాఁజొచ్చె రోదసు ల్బొరుకొనఁగ.

క॥ తేజోదీప్తాగ్రంబులు రాజద్భుజగములు నాఁగ రారా పోఱ పో
నోజం బెనఁగెఁ బ్రయోజిత మోజం బొప్పారఁ దన్మహోగ్రాయుధముల్. ౨౦౯

ఆ॥ కడఁగి కూలె నేలఁ గాలి యాఱిన కట్టియలె యనంగ రూప మందరాక
భస్మశేషములుగఁ బాద్వడి నెఱివీడి యెదిరి కుభయసత్త్వ మేర్పడంగ. ౨౧౦

క॥ అతికాయుం డతిరోషుం డతిమానకృతాగ్రహుండు నై యైషికం
బతిగయుసునఁ బఱపిన రఘుపతియనుజుఁ డెడల్చె దివిజపతియస్త్రమునన్.

ఆ॥ కనలి రావణజుఁడు కైనాశ మస్త్రంబు యోగవస్త్రప్రయోగయుక్తి నెఱప
నాఁబజుండు మారుతాస్త్రంబు బలిమి నడంచె దాని దివిజు లెంచి పొగడ. ౨౧౨

మ॥ శరధార ల్పరఁగించు తోయదమునోజన్ లక్ష్మణుం డుద్ధతిన్
శరధార ల్వరపంగ నాశరుఁడు బల్ శైలంబునా నొప్పె న
బ్బురమయ్యెన్ సహావజ్రపాతములు నాఁ బోలంగ నౌ వానికిన్
దెరువీ దబ్బలితంపు మె ననుచు భ్రాంతిం గాంచు నవ్వారికిన్. ౨౧౩

ఆ॥ వాఁ డమోఘలక్ష్యవరపాతదక్షుండు వాఁడియలుగువాన వమ్ము గాఁగ
ఘనమహేషుకల్పకల్పనం బొసగూర్చి యదియు నిష్ఫలంబ యైనఁ బదరి. ౨౧౪

తే॥ అసురవరు రథసూతధ్వజాశ్వవితతి బాణమయి గాఁగ నొసరించి పరుఁడు భోగి
భోని శర మేయ నొచ్చి తోతోన హెచ్చితద్వధోపాయ మూహామై దడవుచుండ.

క॥ తగ వెఱఁగి జగత్ప్రాణుఁడు జగజెట్టి న్వానిఁ జేరఁజని యిప్పాటన్
నొగులఁ డభేద్యకవచధృతి మగసిరిఁ గన్నాఁడు పోటుమానిసి యగుచున్.

ఆ॥ ఇంతెకాక ద్రుహిణుఁ డిచ్చె నవధ్యత్వ మెవ్వరేనిఁ జెనకి హీను లౌదు
రడఁగ నీవు మామకాస్త్రంబునం దక్క నని తపఃప్రసక్తి గాంచి మెచ్చి. ౨౧౭
క॥ భేదింపుము బ్రహ్మాస్త్రముచే దైత్యు న్వాలనుమీఱు సిరిఁగొను మీతఁ
డేదాన నవధ్యుఁడు గాఁ డాదిట్టం బైన కవచ మంగూట కసుఘూ. ౨౧౮
ఆ॥ అనుచు బోధసేసి యనిలభట్టారకుం డరుగ నింద్రతుల్యుఁ డా సుమిత్ర
కొడుకు భావ మెంచి గొనకొనె నయ్యమో ఘాస్త్రయుక్తి శరము ననువుపఱుప.
ఆ॥ ఆమహాస్త్ర మాతఁ డరివోయునంతనే కడలు చంద్రతారకాగ్రహములు
నభము పృథివి దివసనాథుండును వడంక ససురుఁ జెదఁ గలంగ ననువుసెడఁగ.

—♦ లక్ష్మణుని బ్రహ్మాస్త్రమున నతికాయుఁడు హతుఁడగుట. ♦—

తే॥ బాణము సుపుంఖ మశనినిభముకృతాంతదూతకల్పము వాఁడియుఁ దొడగునపుడె
మింటికిని మంటికినిఁ జాలు మెఱుఁగు లిడుచు గంటిలేనట్టి జ్వాలసప్రకాశ మొందనె.
చ॥ విడిచె సువర్ణవజ్రమణివిశ్రుతపుంఖ మమోఘవేగ మ
ట్లడరెడు బాణరాజము సురారితనూజునిపైఁ గడంకమై
నుడుగనికిన్క రాజసుతుఁ డుజ్జ్వలమై యది యేగుదేర నే
ర్పడఁగనె రక్కసుం డెదిరి పన్నక మా నతిపన్న మం చొగిన్. ౨౨౨
తే॥ మిన్నకుండక పోటరిమిన్న వాఁడు పన్ని పరఁగించె సాయకప్రతతు లనియు
నన్నిఁటిని దునుమాడుచు నడరెఁ బ్రలయకాలకాలాభమై మహోగ్రప్రసక్తి.
ఉ॥ ఉసుఱుల్వాపఁగ వచ్చునాశరముపై నొంటన్ గదాశక్తియ
ష్ట్యసిశూలాదు లనేకము ల్వఱపి విద్యాయుక్తి భేదింపఁ బెం
పెసలారం దమకించె నాశరుఁడు లోకేశాస్త్ర మవ్వాని నె
ల్ల సురాళించుచుఁ జేరెఁ బక్షివిభులీలాలోలదాశాంతమై. ౨౨౪
ఆ॥ మింట మంట లెసఁగ నంటదాఁకె కిరీటజుష్ట మసురశిరముఁ గాల్కి నాహ
రించె సురలు పొగడురీతు లాసురుల హాహారవంబు లొకట నానఁ బొల్ల. ౨౨౫
క॥ సౌమిత్రిబాణపీడితమై మిడుకుచు దైత్యు శీర్ష మనవిం గూలెన్
హైమనగశృంగమో యనఁగా మండనకాంతిపూరకలితం బగుచున్. ౨౨౬
ఉ॥ పచ్చిసెడంగ నా నెదలఁ బాములు పుట్టఁగ నిల్వ లేక కెటో
విచ్చిచనంగ నైన పరవీరులు క్షిప్తవిభూషణంబు సం
పచ్చలితంబు భూతలనిపాతిత మాదివిజారిమస్తకం
బెచ్చిన యార్తిమైఁ గనిరి హీనదశాప్రవిభాగ మేర్పడన్. ౨౨౭
క॥ రహిసెడ నేడ్వం దొడఁగిరి ప్రహారజనితశ్రమములు విపన్నులు నై వా
రహిఁ బోల్పం జను దయితుఁడు నిహతుఁడుగాఁ బోరియాస నెట్టనఁ దలఁగన్.

క॥ త్వరితులు దీనాననులు న్నిరపేక్షులు నగుచు నున్న నిశిచరు లెల్లన్
బురి కభిముఖు లై భీతిన్ జరియించిరి విస్వరములు స్వరములు నిగుడన్. ౨౨౯

తే॥ వానరానీక మెల్లఁ బ్రబుద్ధసరసిజాననం బయి యానంద మతిశయిల్లఁ
బ్రబలు రిపుఁ బొరిగొని యిష్టభాగి యైన లక్ష్మణుం బూజసేసెఁ గలాసమగ్ర!

ఆ॥ అంతలోనె చారు లతికాయుఁ డా టోకపాటఁ దెలుప వీర్యభరితుఁ డైన
లక్ష్మణేంద్రుఁ డు చలము లా వెంచి యుద్వేగమందె మందభాగ్యుఁ డసురవిభుఁడు.

సీ॥ శస్త్రభృద్వరుఁడు ప్రశస్తుం డమర్షి ధూమ్రాక్షుండు మడిసె నొయ్యాన నకంప
నుండు గండడఁగెఁ బన్నుండెఁ బ్రహస్తుండు కుంభినిఁ గూలె నాకుంభకర్ణుఁ
డపరాజితులు రిపుహంతలు ఘను లింతవట్టువా రధికు లవార్యతేజు
లన్యు లేనియు శూరు లట్లు మహాకాయు లెందఱెందఱు పడి రీకలనున
నెదిరిబల ముల్లసిల్లెడు నే మనంగ వచ్చు నక్లిష్టకర్ముండు వరగుణుండు
రాముఁ డొప్పారుచున్నాఁడు ధామ మెసఁగఁ గర్మబల మవిజ్ఞేయంబ కాదె యెందు.

మ॥ బలవీర్యంబు లసంవరంబు లగుచున్ భాసిల్ల నాపుత్రుఁ డిం
ద్రలఘుత్వప్రతిపాది యమ్మెయి మహాదర్పాఢ్యులన్ భ్రాతలన్
సులభాపాయులఁ జేసి కట్టి విడిచెన్ జొక్కొంది యవ్వారు దు
ర్బలు రై రేగతిఁ దేటిరొక్కొ విధి ప్రాబల్యంబు నిర్ధార్యమే. ౨౩౩

ఆ॥ బ్రహ్మదత్తవరనిబంధ మాబంధ మయ్యది సడల్ప బ్రహ్మకైన నరిది
సురల కగుట యె ట్లసురు లైన నేర్తురే యితర జనుల మాట యెంచ నేల.

తే॥ ఎంతటిప్రభావమో మాయ యేమొ మోహ సంప్రయోగవిధంబొ కానంగఁబోల
దంతలోన విముక్తు లై రంత మున్నె వారిమహిమ విమర్శించువలని కైన. ౨౩౫

శా॥ ఏయోధు ల్పురి నిర్గమించి చనిరో యెంతెంతవా రేని యు
న్వేయేలా హతు లైర కాని యొకఁడేని న్మర్లఁబోఁ డింతకున్
శ్రీ యుత్సాహము పెంపు సొంపు నచటం జేడ్పాటు లిచ్చోటునం
దాయెం దాయల నాఁగ నొ వలను కద్దా యింక నెవ్వానికిన్. ౨౩౬

ఆ॥ అంతవారు వార లననేల వానరు లెంతవారు గా రహీనబలులు
వంతునకును వారివారిలో నొకఁడేని మడియఁబోఁడు మీఁదిమాట గలదె.

క॥ ఏ నెన్నఁజాల నీక సీతానాథుఁ దదనుజుఁ బ్లవగతతిఁ దత్పతి న
ట్లా నెఱి విభీషణుని నెటు పోనీ కడఁగింపనేర్చు పురుషోత్తంసున్. ౨౩౮

మ॥ అవురా సాహస మద్దిరా బలము దివ్యాస్త్రప్రభావంబు సం
స్తవనీయం బగుఁగాదె రాముఁ డొకఁడే దర్పాఢ్యుఁ డవ్వావి దొ
ప్రవరప్రక్రమవిక్రమాకలనచే బ్రహ్మాస్త్రమే రిత్తయో
యొ విభుం డీశ్వరుఁడే యతం డనఁగరాదే తత్త్వ మూహించినన్. ౨౩౯

మ॥ పిహితద్వారకవాటతోరణయై కాం బెంపెద సీలంక సం
క హతప్రాయగఁ దోఁపకున్నయది యేత్మానాఘ ఘాతిక బలే
యహితధ్వంసకుఁ డయ్యెనామయుఁడ కాండా? యాదిఁ గాయాను
డు హతాశు ల్సురలే ఘటించి రిది తోడ్తోఁ జెల్ల నైన గొప్పదేశా. ౨౮౦

తే॥ అప్రమత్తుల రగుచు మీ రందఱుసుఁ బురాభిరక్షణకృత్యమే యవధరింపుఁ
డుసుఱు లున్నంతవట్టు నే నోసరిలక పొలఁగువాఁడ నగింతఱనిమేన్మ నగరు.

ఆ॥ స్వీయబలములెల్లఁ జీకాకుపడకుండఁ జొచ్చి గుల్మవితతి చోట్లు నెరిస
యుండునవియ కాఁగ నురవుమై నాయాజ్ఞ సెల్ల నెఱపుఁ డెట్టిప్రల్లదములు.

క॥ సీతాభిరక్షణంబున కేతావత్కాల మెచ్చొ తేర్పఱుపఁబడెఁ
జ్ఞాతము నాకై చెల్లెడు మాతావు ప్రవేశనిర్గమాస్పద మగుచున్.

ఉ॥ వానరులే యటంచు నెఱి వాయ ననజ్ఞ పొనర్పఁబోల దె
ప్పైనియతిం జరింతురో యహీనతఁ జొత్తురో గుప్పు దెచ్చుటక్
బూనిక నుందురో తొడరి పోరఁగ సంజల రేఁబవళ్ళ సం
ధానము లెంచ నా ధృతిన దానవు లుండురుగాత మింకిటన్. ౨౮౪

క॥ అని నిర్దేశించిన వా రనుశాసనవర్తు లగుచు నవ్యోహనులం
బొనరింపఁజనిరి రావణుఁ డనుపదమె స్వకాలయంబు నంచెఁ బురంధ్రిన్. ౨౮౫

తే॥ మన్యుశల్యాకులుఁడు దీనమానసుఁడు నగుచు నిట్టూర్పులెడలంగ నొగులుచుండె
నెదిరిగుటియల్క తన్నెదహించుచుండ నెదియు నొదవింపఁగాని యయ్యొఁటకటమున.

ఆ॥ చేరి యట హతావశిష్టులు రాక్షసుల్ రాక్షసేశ్వరుం బిరానఁ గాంచి
నరసురాంతకులు త్రిశిరుఁ డతికాయుఁ డున్మత్తమత్తు లొకట మడఁగిరనుచు.

క॥ కన్నుల నీ రొలుకఁగ నార న్నరిఁ దెలుపంగ వినినయాతని నల నే
ద న్నెలప్రాలె నాతఁడు మున్నగు పిడుగుపయిఁ గొఱిపి మొనయుట గాఁగన్.

ఆ॥ తెలివిగాంచి యొంటఁ దెప్పిరిల్లి యశ్రుపరిప్లుతాక్షుఁ డగుచు గీతి సెడఁగ
నట్టితనుజు లనుజు లాఱడిపోకపాలైరె యనుచు నొడవి యడలియడలి. ౨౮౯

ఉ॥ సంపద నేఁటిమల్లడిన జాతె నిఁకే మని శోకవార్ధిలో
సంపరిప్లుతాను డగు జాడనె తండ్రినిఁ గాంచి యింద్రజి
త్తంపఱ గల్గ నేఁ గలుగ నక్కట యిమ్మెయివాఁడ వౌదె నీ
పెంపు దలంపకుంట తగవే పరికింపుము మన్మహోన్నతిన్. ౨౯౦

తే॥ అసురేంద్ర! యింద్రారిబాణాభినిహతుఁ డెవ్వఁడు సమర్థుఁ డని జీవితేచ్ఛగొనఁగ
నుసుఱు లున్ననుఁ దనతోంటియోజకగునె మఱచితే నాఁటిరణములు మద్గుణములు.

తే॥ కాంచు మీనాఁడు రాములక్ష్మణసమేతు స్వాశుగవిభిన్నదేహుఁ గతాసుమహిత
గాత్రనిచయాచితకలంబు క్ష్మావిలంబు వేగిరం బేల మాటలు వేయునేల.

ఆ॥ వినుము శక్రశత్రువిశ్రుత నిశ్చితమైన ప్రతిన పౌరుషాభియుక్తు
దైనబలపరీత దాశరథులఁ గూర్తు శరథులుగ మదాత్త శరతతులకు. ౨౫౩
మ॥ బలిజన్నంబున వెన్నుఁ డెట్టు లటులే ప్రాగ్భార మొప్పార మ
ద్బలవిక్రాంతు లెసంగఁ జేయుతటిఁ ద న్బ్రస్తోత్ర లై కాంచు వా
రలఘు ల్లిఘ్నుయమానిలానలజలాధ్యక్షార్క చంద్రోరగేం
ద్రులు ము న్నా తెగుదార్లు దారి యిఁక నెందుం దోఁప దం చార్తు లై.
ఆ॥ అనుచుఁ బొనరఁ బలికి యమరేంద్రశత్రుం డదీనసత్త్వుఁ డుఱిది తేటపడఁగ
నతనియానఁ గొంచు నరిగె సాంగ్రామిక మరద మెక్కి దిక్కు లదరుచుండ.

—♦ రావణు విషాద మపనయించి యింద్రజిత్తుని కేతెంచుట ♦—

క॥ ఆరథము హరిరథోపమ మారాక్షసవిభుఁడు తనయుఁ డారోహింపం
గా రాము గెలువు మనుచుం గారాముననిడెఁ బొసంగఁగా దీవెనలన్. ౨౫౬
ఆ॥ అట్టు లురవడించు నాయరిందముతోడఁ బిడుగుతోడి కొఱవిపిండు లట్లు
గూడముట్టిచనిరి కూళ లౌ రక్కసు లరిదిసన్నహనము లడర ధరజ. ౨౫౭
చ॥ అరుస మెసంగ రక్కసు లహంయులు నెక్కొనువాని ప్రాపునం
బరుసదనంబు మీఱ శరపాణులు ప్రాసగదాసిశక్తిము
ద్గరముఖసాధనోద్వహులుగా రథనాగహయాధిరూఢు లై
వరుస పొసంగఁ దోడ్పడిరి వాకొని దిక్తటము ల్చలింపఁగన్. ౨౫౮
శా॥ భేరీశంఖనినాదము ల్సెలఁగ నిక్ఛికా!రణోగ్రా!మహేం
ద్రారీ! యంచు నుతించు దానవుల వాగ్వ్యాసంగము ల్మీఱఁగా
వినోత్తంసున కాతపత్ర మిడి రవ్విక్రాంతుఁ డద్దానిచే
నీరేజాతసపత్నుచే నభము మన్నింబోల నొప్పారఁగాఁ. ౨౫౯
ఉ॥ హేమవిభూషితంబులు సమిత్థము లౌ వరచామరంబులన్
ధామనిధిప్రతాపు సవిధంబున నిల్చి పొసంగ వీవ నై
రామయిఁ బొల్చు రక్కసు లయత్నజయం బొనఁగూర్చుపొంటె ను
ద్దామవికాస యుగ్మ సిరి తథాకృతులం గనుపట్టెనో యనన్. ౨౬౦
శా॥ ఆలంకాపురి యట్టివేళ నమరేంద్రారాతిరాట్పుత్రుఁ డ
చ్ఛాలంకారవిశేషయోగకలనాసాపేక్ష తేజోమయ
శ్రీలాలిత్యమునం బొసంగ రుచిరస్థేమాకృతిం బొల్చెఁ దాఁ
బోలం దోస్థలి చండభానుకిరణస్ఫూర్జద్యుత యెట్లట్టుగాన్. ౨౬౧
తే॥ అమ్మహాతేజుఁ డాజిరంగాంతరమ్ము సొచ్చి చెచ్చెర నిలిపెఁ బ్రస్తుతముఁ గూర్చి
తేరి చుట్టు నుద్దీపించు దితిజబలముఁ జలమువలనున కెద బాఱ సాచుచుండ.

క॥ హుతభుక్సదృశప్రభుఁ డాహుతభోక్తం గూర్చి సంప్రయోగవిధిన్ సమా
ర్జితముగ హోమ మొనర్చెను జితలక్ష్మీ వరింపఁ దనదుచేడ్పా టెడలన్. ౨౬౩

తే॥ గంధమాల్యపురోగసంస్కారయుక్తతతహవిర్లాజతతులఁ బ్రతాపసంతుఁ
డసురరాజతనూజుఁ డగ్నులు వేల్చె వేల్పులమొగం బనక వాని వేలు సేసి.

క॥ శరపత్రంబులు శస్త్రము లరాతిభీషణుఁడు వాని నా కృతికిఁ బరి
స్తరణము లక్షేంధనములు బరఁగెన్ గార్ష్ణాయసంబు వాటిలె స్రువ మై. ౨౬౫

తే॥ రక్తవస్త్రము లుగట్టి విరాజమానుఁ డగుచుఁ గృష్ణము ఛాగమ్ము నాక్రమించె
గళమున సజీవ మై యుండఁగాఁ బ్రసక్తి జయము గానలె ననెడు ప్రస్తావ మొప్ప.

క॥ ఒకపరి వేల్వ విధూముఁడు సకలార్చిర్వలయుఁడు నయి జయలింగంబుల్
ప్రకటము లొనర్చె హుతవహుఁ డకలంకుం డనుచు నాతఁ డలరుచునుండన్.

ఆ॥ ఆతఁ డొసఁగినట్టి యాహవిస్సుఁ గొనెం బ్రదక్షిణార్చు లలరఁ దప్తకాంచ
నాభరణములొప్ప నప్పావకుఁడు స్వయమాస్థితుండ కాఁగ నాక్షణమున.

శా॥ ఇంద్రద్విష్టుఁడు బ్రాహ్మ మస్త్రము నిజాభీష్టాప్తి నూహించి ని
స్తంద్రుండై జపియించుచున్ హవన ముత్సాహంబునం గూర్చి త
త్సాంద్రప్రక్రమణక్రియాకలనచే సన్మంత్రణం బేర్పడన్
రుంద్రస్యందనశస్త్రచాపశరధు ల్రూపించి రోపించుచున్. ౨౬౯

క॥ ఆథర్వణతంత్రోక్తిత మై ధర్షిణి కృత్తి తోనె యవాదల సూపన్
వేధోమయి దానిం గొని వేధింపఁగ నింక నేఁ బ్రవీణుఁడ ననుచున్. ౨౭౦

క॥ ప్రాపించెడు వానిం గని కోపించిన తెఱఁగు చక్కఁగొని బ్రహ్మాస్త్ర
వ్యాపార మెంచి యన్నెఱి నాపావకు తెలివితేట లారసి భీతిన్. ౨౭౧

క॥ వడఁకెను గ్రహేందుతారక లడరారు నభస్స్థలం బహం బనఁ గా క
ట్లుడికె సురరాజు చిత్తము నడికె న్భూతౌఘ మెల్ల నగరాజసుతా. ౨౭౨

తే॥ అట్లుహోమం బొనర్చి దీప్తాగ్ని తేజుఁ డసురరాజు తనూజుఁ డప్డధిగమించె
స్థాన మొకఁడు తిరోధానసంజ్ఞితంబు చాపశరయంత్రరథరథాశ్వములతోడ.

ఆ॥ వాఁ డచింత్యరూపవర్తనోద్వర్తనుం డైన నర్దనంబు లర్దనంబు
లమర నమరవైరు లగచరులం దాఁకి వేఁకరంబొనర్ప విడిసిరార్య! ౨౭౪

చ॥ సురథము లెక్కి రక్కసులు సూరెల బా తెలయించి మించి వా
నరుల నలంచి రొక్కట ఘనప్రదరాంకుశఖడ్గయష్టిలో
మరనికరంబులన్ దితిజమండనుఁ డుద్ధతి మీఱ హృష్టు లై
యురవడి వ్యాపరింపుఁ డని యుత్సుకతం బ్రబలింపుచుండఁగన్. ౨౭౫

ఆ॥ వానిప్రాపుఁ గాంచి వార లార్చుచుఁ బేర్చి వానరౌఘ మంపవాన ముంచి
రసురవరసుతుండు నదనెంచి చించి చెండాడఁదొడరెఁ దనదు మోడి మెఱయ.

క॥ నానాయుధముల నంతర్ధానప్రోల్లసితుఁ డతఁడు దలపడి పోదువం
గా నోపి పాదపాయుధులై నెక్కొనఁ గాంచి మించు నాగ్రహకలనన్. ౨౭౭

ఆ॥ కడఁగి యేర్చె నసుర కార్చిచ్చుపొదివిన కరణి హేతిహేతికల నిగిడ్చి
నేర్పువారు లేరు నియతి యిట్టిద కాఁగ నుండెనేమొ యనుచు నోరులు దెరల.

క॥ శర మొకఁడు వఱపి గ్రొచ్చెను హరు లైదుగు రార్గు రేద్గు రటు దొమ్మండ్రున్
వరుస నుదులు గుములుగా నర గాని మగంటిమి న్మహాశరుఁ డంతన్. ౨౭౯

తే॥ భానునిభములు శాతకుంభప్రసాధితములు నగు శరములఁ బ్లవంగముల సమర
తలమున నలంపఁదొడరె నిస్తంద్రుఁ డగుచు గర్జ లెసఁగంగ నావైరిదుర్జయుండు.

ఆ॥ భిన్నగాత్రు లగుచుఁ బేరు పెంపెడలంగ శస్త్రహతి సహింపఁజాల కపుడు
కపులు నేలవ్రాలి కాల్సాచి రలనాఁటి యని సురారులట్టు లచలతనయ. ౨౮౧

ఉ॥ హేతిగభస్తు లొప్ప సుసమిద్ధమహాం బలభానుమండలం
బాతఁడెఁ బోల్ప నొ ననఁగ నైన సురారిపదంబు సేర రూ
పౌ తలఁపూర గృద్ధు లయి యానముసేసిరి భిన్నదేహహృ
చ్చేతను లట్లు రక్తపరిషిక్తులు నై ధర వ్రాలి రద్రిజా. ౨౮౨

ఆ॥ రామునర్థమునఁ బరాక్రమించి కడంగి శిలలు చేతఁబూని జీవితేచ్ఛ
మాని మరలి సమరమహి వ్రాలి రాశైలచరులు హతవిధిప్రసంగమునను.

శా॥ మేటు ల్గొండఱు పర్వతాగ్రశిలలు న్మాకొన్న వృక్షంబులున్
బాటిల్ల న్వహియించి తత్పదము సంభావించి యాకాశ మె
ప్పాటం దా నవకాశశూన్యముగఁ గప్పంబూనఁ బాటచ్చరుం
డాటోపించి తెరల్చెఁ దీక్ష్ణవిశిఖవ్యాపార మేపారఁగాన్. ౨౮౪

తే॥ ప్రాణహారిణి యావర్షభంగి భంగమందఁజేసి మహాతేజుఁ డాశరుండు
వహ్నినిభము లాశీవిషవర్ణితములు నైన శరముల హరిసేన యడ రడంచి. ౨౮౫

సీ॥ గంధమాదనుని నిర్గంధుగా నొనరించెఁ బదరి యష్టాదశప్రదరములను
నలుఁ బరానలు రిత్త నలమాత్రుఁ జేసెఁ దొమ్మిదిబాణముల నొంట మిడుకుచుండ
మైందు నమందు మర్మవిదారణంబుల నేడింట గ్రుక్కించి యీసడించె
గజు గజప్రతిము నుత్కటుఁ జక్కడఁచెఁ బంచపంచాననఖోగ్రభల్లములను
జాంబవంతు యుగాంతాగ్నిసమయవంతు బాణదశకంబు వఱపి నిష్ప్రాణుఁ జేతఁ
డనియె నీలు ననిలవేగు నగ్నితేజు నార్చె ముప్పదివిశిఖంబు లనిచి యార్చి.

ఉ॥ ఘోరవిధాతృదత్తవరకూటశరాదుశరావలంబితా
సారము సారము న్నెఱపఁజాలి యసంజ్ఞునిఁ జేసె నర్కజున్
వారక యట్టు లాబుభుభు వాలిసుతున్ ద్వివిదున్ దదన్యులన్
నేరిచి కాలవహ్నిపరినిష్ఠితుఁ డై నొగిలించె నుగ్మలీ. ౨౮౭

క॥ చీఁకటి సూర్యులఁ గనియెడు పోఁకం దన్ముక్తహేతినిపాతులు పర్వాం
బ్రాఁకిడలేక కపులు తమ యేఁకట లెడలంగ ప్రాలి రేణాంకముఖీ. ౨౮౯
తే॥ ఉరక మందరగిరివైచి సురలసురులు ద్రచ్చిరటు వాహినీంద్రు నాలచ్చిఁ బడయ
శరతతి హరీంద్రవాహిని యురవడంచి జయమునిరి నలవార్చి రాక్షసవరుఁడు.
క॥ రక్తర్ఝరీవహ యయ్యె నరక్త యనం దగె ధరిత్రి రక్తస్నుభూ
రక్తప్రకరాలబ్ధి విరక్తత మది బ్రుంగఁ దనదు రాణ తలంగన్. ౨౯౦
తే॥ వరబలం బాత్మబల మిరువరుసఁ దన్నుఁ బ్రబలుఁజేయంగఁ జెలరేఁగి పాపుఁడపుడు
బాణశస్త్రప్రవర్షణభంగు లొప్పఁ జదిపె వానరసేన నిస్తంద్రుఁ డగుచు.
చ॥ అరమర లేక స్వీయ మగు నాబలు సైన్య మహాస్త్రసైన్యమున్
బురికొనఁజేసి యొల్లపయిఁ బొ మ్మని తాఁ బయిప్రేపలన్ దురు
ద్ధర యగు మాయ మాటుపడి తద్ద నిగిడ్చి నడల్చుచుండె వా
నరనివహంబు పేర్చుజడి నాశన మందు దవాగ్ని యట్టుగాన్. ౨౯౨
తే॥ ఇంద్రవజ్రాభిహతభూధరేంద్రములుగ నింద్రజిద్బాణశీర్ణదేహేంద్రియు లయి
విరసవిస్వరరసితము ల్వెడలఁ బ్రాలి రరిభయంకరవీర్యు లయ్యు ద్రిచరులు. ౨౯3
క॥ మాయానిగూఢుఁ డగు నమ్మాయవి సురేంద్రశత్రు మలయురు పటుశ
స్త్రీయుతములు నిశితంబులు డాయంగాంతు రనిఁ జేప్పడమిఁ బడయుసురే.
ఆ॥ నిశితబుద్ధిశాలి నిరృతాధిపతిపుత్రుఁ డఖిలదిశలు భూనభోంతరంబు
నస్త్రశస్త్రతతిసమాచ్ఛన్నము లొనర్చె నది రవిప్రకాశ మగుచు నెగడ. ౨౯౫
సీ॥ నెఱె విస్ఫులింగము ల్నిగుడఁ గార్చిచ్చులఁ బోని తూపులఁ బంచి పొడవడంచి
పూచిన కింశుకంబుల గుముల్ రూపింప నవ్వారి మేనుల నలవరించి
నో ఖ్లెత్తి యఱచిన నోవ్వరా యని వాని నపుడె యమ్ములపోసు లట్లు సేసి
మిన్నువంక కుఁ గను ల్మోడ్చి నె మొలఁగింపఁ జూతురు గా కంచు సొలయనేసి
పదరనీక యెట్లుఁ బొదలంగనీక యొండొండ్ల గాంచుగతియు నొదవనీక
కాలమృత్యు వన నకాలమృత్యు వనంగఁ దాన యై తనర్చె దాసవుండు. ౨౯౬
క॥ ఒండొరుల యొడల్లే తమ కండలుగాఁ గండ లవియ నని య స్లైనన్
గండడఁగి చనిరి కపివరు లుండం దరిలేక యమ్మహోత్పాతమునన్. ౨౯౭
వ॥ సుగ్రీవాంగద హనుమ ద్గంధమాదన జాంబవ త్సుషేణ వేగదర్శి మైంద
ద్వివిద నీల గవాక్ష గజ గోముఖ కేసరి హరిలోమ విద్యుద్దంష్ట్ర సూర్యానన
జ్యోతిర్ముఖ దధిముఖ పావకాక్ష నల కుముదప్రభృతు లగు వానరాధ్యక్షుల
జిత్వరుం డగు నాయింద్రజిత్తు మంత్రతంత్రోపబృంహితంబు లగు ప్రాసశూల
గదాశక్తిపరశ్వధప్రముఖనిశితశస్త్రాస్త్రంబుల నెఱయాక తనివోక నడల్చి తక్కు
వార లింక నీవంకం జీమలో దోమలో యనుచు నైన నుడివోని బీరంబుతోడ

వైరంబున వానరుల నఱువదియేడుకోటుల లెక్కకుం జక్కాడి యయ్యెదనునం గదనంబు తెఱంగు రంగు గన్నులారఁ గనుంగొనుచున్న రామలక్ష్మణులం దఱిసి కినిసి భాస్కరరశ్మికల్పశరవృష్టిజాలకల్పంబులం బరఁగించి యురవడించి యార్చు నయ్యవసరంబున. ౨౯౮

క॥ ఆబాణవర్షతతి విద్యాబోధాత్ముండు రాముఁ డలఁతిం జలధా
రాబాహుళ్యంబుగఁ గొని తాఁ బదరక యిట్లు లనియెఁ దమ్మునితోడన్. ౨౯౯

క॥ పరమాద్భుతాయితశ్రీపరతత్త్వము వాఁ డొకండు పాటించునఁటే
పరు లెట్లు పడిన వారల బరు లెఱుఁగ నడంచుగాక పటుసత్త్వమునన్. 300

సీ॥ కంటె లక్ష్మణ వీఁడు కారాడుచున్నాఁడు బ్రహ్మాస్త్రశక్తిచేఁ బరిఢవిల్లి
హరిసైన్య మబ్బంగి నఱవఱ ల్గావించి మనపై నెసంగె నేమను దొలంక
మాటుగొన్నాఁ డతిమానుండు దా నుద్యతాయుధుం డగుచునే యంబరమున
నీతనిసమయింప నీరేడులోకంబు లేక మైనను నోప వీక్షణమున
బ్రహ్మదత్తవరము బాటించి యి ట్లూరకుంటి నింతవట్టు గంటిపడియు
నాస్వయంభు వగ్యుఁ డమితప్రభావుఁ డద్దేవు మహిమ వలదె తేటపఱుప.

క॥ ఆభగవంతుని నుడికై నే భంగము గాంచి యైన నెక్కొని యట మ
త్ప్రాభవము వెలయఁజేసెద నాభంగికిఁ గూర్చు మీపు నడుకక వత్సా. 30౨

ఉ॥ బుద్ధిమదగ్రగణ్యుఁడవు భూరిబలుండవు నీవు మద్వచో
బద్ధుఁడ వై సహింపుము విపాకశుభోదయ మీవ్యళీక మ
త్యుద్ధతిమై నడంచె నెఱినొప్పు ననీక మనీకనాథులన్
నద్ధుఁడు గాక పోఁదలఁచు నాఘుని మె చ్చనయంగ నెంచుచున్. 303

క॥ భువి నొరగి విమోహితులము నివృత్తయుద్ధులము రోషనిర్వృతివిరహా
ప్రవణులము గాఁగ నుండినఁ బ్రవరుం డతఁ డరుగు జయముఁ బడసితి ననుచున్.

ఆ॥ అనుచు నొండొరులు సమాలాప మొనరించి మిన్నకుండ వాఁడు మిన్నువగుల
నార్చి శస్త్రతతుల నన్వారి నొప్పించి యరుగఁదలఁచెఁ దంద్రి కరుస మెసఁగ.

క॥ హరిబల మ ట్లగలించి నృహరిఁ దమ్ముని నొంచి సచివు లలరుచు రా నా
సురవరభుజాభిగుప్త నగరి సొచ్చె నతండు దివ్యకాంతార్చ్యపదా!. 30౬

—♦ ఇంద్రజిత్తుబ్రహ్మాస్త్రంబున బద్ధులగు స్వీయుల హనుమద్విభీషణు లరసి యూరడించుట ♦—

ఆ॥ వార లట్లు దెరలి వడిసెడి యుండ దుర్వార మఘుచరౌఘ మూరు బేరు
లేని దనఁగ భువి నిలీనంబ కా హరీంద్రాంగదాదు లెడలి నట్లుగాఁగ. 30౭

చ॥ అపుడు విషణ్ణ మైన బల మంతయుఁ గాంచి విభీషణుండు స
న్నిపుణుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు వినీతుఁడు రాజతనూజు లమ్మెయిన్

గ్లపితుల కా నడంగుటయుఁ గ్రన్నన నారసి కర్జ మెంచుచున్
గపివరులన్ స్వవాక్కులన గాఢతమస్స్ఫ్యుతులం బొనర్పఁగాన్. ౩౦౮

క॥ వలనెంచి పలికె ని ట్లని వల దిప్పొయి ముట్టమునఁగ వలసె నతనిదో
ర్బల మీనాఁ డిటు నెలకొన వలవియె విధికృతము గడవ నతిమెదు నెడలన్.

చ॥ తఱి యిది గా దటంచుఁ దనతమ్ముఁడుఁ దోడుగఁ జిక్కి నాథుఁ డే
డ్డెఱ నెఱపం గడల్కొనక తీరు సెడం బడియుండ వారి య
క్కఱఁ దలపోయఁగావలయుఁ గాన భయంబున వంకఁ బోక యా
తెఱఁ గెదలోఁ దలంచి సముదీర్ణత నెక్కొనఁజూడుఁడా ధృతిన్. ౩౧౦

తే॥ స్రష్ట యొసఁగిన వరము ప్రసంగమునను నేఁడు వీఁ డిట్లు క్రాలినవాఁడు బ్రాహ్మ
మస్త్ర మెందు నమోఘమై యలరుచుండు నసురమాయ నప్రతిహతంబయ్యె మఱియు.

క॥ సన్మానించె న్నరహరి తన్మాన్యాస్త్రంబుఁ దా విధాతృని గరిమం
బున్మాలింపందలఁపమి నున్మనులు న్మోహ మొంది రోపమి నెఱయన్. ౩౧౨

తే॥ కానఁ గర్జంబుసెడ దొండు గాకయుండ నగు విధానంబున నొలంగనోఁ గడంగి
యనుచుఁ బౌలస్త్యుఁ డొప్పంగ నాడు నుడుల సరణి చెవినాట మారుతవరసుతుండు.

క॥ మున్నే బ్రహ్మాస్త్రము నడి సన్న లరసి మన్నవాఁడు సాంగ్రామికయో
గోన్నతుఁ డతం డజునిపై మన్నన న ట్లుండి తెలివిమై నిట్లనియెన్. ౩౧౪

క॥ ఈవానరసైన్యం బిటు లై వావిరి దక్కి వ్రాల నందఱ తెఱువుల్
భావింప నూఱటల సంభావింప న్వలయు మనకు వల నదె యనుడున్. ౩౧౫

ఉ॥ అంజనగన్న నోముఫలమా! చనుదె మ్మని వానిఁ గొంచు వే
గం జనె నాతఁ డిర్వురు యుగంధరు లుల్కలు దాల్చి యుద్ధభూ
మిం జరియించి రార్తి ధృతి మేకొననీక యడంచుచుండఁ దా
రంజలు వైచుచున్ బడినయాప్తుల యాపద లుగ్గడించుచున్. ౩౧౬

సీ॥ కాళ్లు చేతులు మస్తకములు దోఁకలు దొడ ల్పెఱికివైచిన చెట్ల తెఱఁగు నూవ
నురువులు గట్టుచు నురలు నెత్తురువాఁక లలఁతులు గాక దా ర్లాఁకపడఁగ
నెడనెడఁ గొండ లేర్పడి చూడఁబడి నట్లు బలుమేను లొండొండఁ బరఁగుచుండ
నవిధనానావిధశస్త్రజాలంబులు జలజంతుసంతతి సంతరింప
సాగరాభ మగుచు సాంగ్రామికబలంబు భీమ మసురబాణపీడితంబుఁ
జూచి రల్లవారు స్రుక్కనిపేరాసఁ జూచుకన్నులకునుఁ జొక్కు గదుర. ౩౧౭

చ॥ అఱువదియేడుకోటులు మహాత్ములు వానరు లట్లుగాఁగ వా
రఱిమురి పాటునం బడుచు నానడిరే నెడవ్రాక నెట్టనన్
దెఱఁగుసెడెంగదా యనుచు ద్రిమ్మరుచుండిరి జాంబవంతుఁ డి
త్తఱి నెటు లున్నవాఁడో యని తత్పరత న్మన ముత్తలంబుగాన్. ౩౧౮

ఆ॥ అట్టు లరయువార లగచరాధీశుఁ దత్తనయు మైందు ద్వివిదు పనసు శరభు
గంధమాదనాహ్వకగవాక్షనలనీలముఖుల యూథపతుల మొనసి కాంచి. ౩౧౯

క॥ నిహతప్రాయుల చూపి రహహా విధిచేఁత యంచు నలజడివడుచున్
ద్రుహిణాత్మజాతు శామ్యద్దహనోపము జాంబవంతుఁ దద్దయు నెదురన్. ౩౨౦

ఆ॥ కవిరి శరశతముల గాసిల్లి తొల్లింటి వార్ధకమ్ము తఱిని ప్రాలఁజేయఁ
గాయ మిట్టు నట్టుఁ గాకుండఁగా నున్న వాని నగవరేణ్యవరకుమారి! ౩౨౧

క॥ కాంచి దరిఁజేరి పౌలస్త్యాంచత్కులభూషణుండు హా యిట్లున్నె
మంచి మనిన యీయొడలికిఁ బంచత్వము చెట్ట ప్రేట్లఁ బ్రాపింపదుగా. ౩౨౨

క॥ అను నెడ నమ్మొయిగళరవమున నాతని పలుకు తెలిఁగు మొనయం గని నె
ట్టన నెలుఁగేర్పడ నెలుఁగులవి నేత వాఁ డిట్టులనియె విధిసంస్తుత్యా. ౩౨౩

ఉ॥ కన్నులఁ జూడనేర నొడికంబుగ నైరృతనాథ! నీస్వరా
భ్యున్నతి నూహసేసి యెటులో పరికించుచునున్న వాఁడ ను
క్తి స్మరయింపు మంజన సుకీర్తిత పూజ్యుఁడు మారుతుండు నే
యన్న కతాన సుప్రజులో యాతని దా విధ మెట్టు లుండెనో. ౩౨౪

ఆ॥ అతని మేలు విందు నయ్యా నాచెవులార ననిన నెవ్వ రెట్టు లైరో యార్య
పుత్రు లెచట నెట్లు పొడకట్టుచున్నారో యనవు తలఁప వధిపు నతని తనయు.

క॥ మారుతిదెస స్నేహంబునఁ బూరించిన నుడి నొడివితి పొసఁగంగాఁ ద
త్కారణ మొకింత దెల్పుము గారవమున నన్నుఁ దేర్పఁగాఁ దలఁతేనిన్. ౩౨౬

ఆ॥ అనిన జాంబవంతుఁ డనియె నయ్యది వినుమయ్య యాతఁ డున్న హత నహతమ
యతని కొంచు వుట్ట నైన నందఱ మున్న నిర్హతులమ యిదియె నిర్ణయంబు.

ఉ॥ మారుతునంతవాఁడు ప్రథమానబలుం డతఁ డగ్నికల్పుఁ డీ
తీ రని వాని బీర మనిఁదెంపు వచింపఁ దరంబె యాఘనుం
డారభటిం బొనర్ప జగ మంతయు జంకు సురారు లెంతవా
రూరక పల్కుపల్కనక యోజఁ దలంపుము తత్ప్రభావముల్. ౩౨౮

ఆ॥ జీవితాశతోడి సిరిగాంతు మాతనిఁ దెలుపు మనిన వరుస మలసి హనుమ
సర్వవృద్ధుఁ డతని చరణయుగ్మముఁ గొని నియతి మ్రొక్కెఁ దాత! నే నటంచు.

క॥ ఆహనుమని వాక్యము తన యూహంగొని శరకృతార్తి నురవడఁగియు ని
ష్ఠాహా బ్రదికితి మిఁక సందేహము లే దనుచుఁ దెలివి తేట చొలంకన్. ౩౩౦

—♦ జాంబవంతుఁడు హనుమంతు నోషధుల దేరంబనుచుట ♦—

శా॥ రావోయీ కపిసింహమా! కృతముల్ రారాపులే కుంటివో
యీ? పీ రెల్లరు నీసఖు ల్ధరణిపై నిట్లున్నవా రుద్ధతిన్

లేహోయీ మనుపంగ విక్రమము నుల్లేఖింప నౌ నేశ సు
మ్మె వారు న్మెఱయంగ నేరరుకదోయీ యిట్టికర్జంబునన్. ౩౩౧

క॥ అని మేలున కెనయింపఁగ ననీకములకుం బ్రహర్ష మందీయఁగ రా
మనరాధిపు సానుజు ధృతి మనుపన్ నినుఁబోల నొకఁడు మహిలోఁ గలఁడే.

ఆ॥ ఎల్లవారిఁ జేయు మిద్ధతేజా విశల్యులను సాదితులుగ నున్నవారు
తఱియు నిదియ నీదు దర్పంబు సఫలంబుగా నొనర్ప నగును కడిమి నెఱప.

సీ॥ మున్నీటి పై పైని మొనయు ముత్తరమున కౌ మేలిమార్గమ్ము నధిగమించి
మునుమున్న హిమవంతమునుఁ గనుంగొను మది నగములలో సమున్నతవిభూతి
గాంచు మత్యుచ్చంబు కాంచనం బటమీఁదఁ గైలాసఋషభము లనును కడఁగి
యా రెండుకొండల యంతరాంతరమునఁ బరఁగు మహౌషధిపర్వతంబు
కన్నుదోయికి వ్రేఁగౌ ప్రకాశకలన ననుచు తచ్ఛీర్షమున నొప్పు నలుదెఱఁగులు
గలుగు తీఁగెలు సంజీవకరణి మున్నుగాఁ బ్రసిద్ధపదాప్తి జగమ్ము వొగడ. ౩౩౪

వ॥ మఱియును విశల్యకరణి సౌవర్ణ్యకరణి సంధానకరణియు నను సమ్మూడును సంజీవకరణితోడివ యై తనరారుచుండు నన్నాల్గును నాల్గుచందంబులం జేటపఱుపం దగినయవియ. యమ్మేలియౌషధమ్ముల నేర్పఱించికొని తెచ్చి నీదు బాంధవుల కిందఱకుం బ్రాణదానంబులు సేయ నియ్యకొను మని యర్థించి తత్తల్లక్షణంబుల నెల్ల సవిస్తరంబుగా వివరించిన. ౩౩౫

చ॥ హనుమఁడు తద్గురూక్తి వినినంతనె సంతస మావహిల్లఁ బ్రా
క్తనము తమంబు వీడ బలదర్పజవోన్నతు లుల్లసిల్లఁ దో
యనిధి ప్రవాహవేగముల నల్లి ప్రపూర్ణుఁ డనం దనర్చె నె
ట్టనఁ గని వేలుపు ల్మఱి గడంగెఁ ద్రివిక్రముఁ డంచుఁ బల్కఁగన్. ౩౩౬

క॥ అచలతటాగ్రస్థుండు వనచరోత్తముఁ డపుడు చూడ ననిచె ద్వితీయా
బచలోత్తంసంబో యన విచికలగంధీ! ప్రయాణవేగితుఁ డగుచున్. ౩౩౭

క॥ హరిపాదవినిర్భగ్నము ధరాధరము గూలఁబడె బ్రథమసాధ్యం బౌ
పరుసునఁ గన నై యాతని సరభసవృత్తి కది యెంత సారసగమనా! ౩౩౮

సీ॥ శృంగము ల్శిలలు విశీర్ణంబు లై పడెఁ బాదపౌఘము వ్రాలి ప్రజ్వలించె
గాలూనలే రైరి కాననౌకసు లందు ధరణి యట్టిట్టగు నరణిఁ దోఁచె
లంక సాశంక యై లావఱి పో నయ్యెఁ గూలె గృహద్వారగోపురములు
ఘూర్ణిల్ల గుహలెల్లఁ గొనకొనె నర్ణవం బఖిలభూతంబులు నదరెఁ బెలుచఁ
దననిపీడనంబు గొనఁబోల దిది యిప్పు డనుచు మలయశైల మాక్రమించె
నాతఁ డెట్టు లెంచ నది యట్లె యగాఁ దనతలఁపు మలఁచు పనియుఁ దరమె విధికి.

ఉ॥ కందర లెన్నియో పొనరఁగా సురసిద్ధమునీంద్రు లప్సర
స్సుందరు లెందఱో నిలువఁ జూడ్కుల కింపులు నింపు మేలి ని
ష్యందములున్ లతావలయసారససారసరశ్శతంబులున్
బొందగు శాఖిబృందములుఁ బొడుము లై తనరం గనంగ నై. ౩౮౦

తే॥ మేరుమందరములుఁ దనమేలు వడయునే యటంచు హసించుచు నెసఁగి షష్టి
యోజనోచ్ఛ్రిత మయి సిరు లొప్పు మలయు మలయగిరిపైఁ దనర్చె నమ్మానితుండు.

మ॥ పెనిచె న్మే నగరాజ మూఁగ స్వగతు ల్పొంపెద నిట్టట్టుగా
ఘనసంకాశుఁడు వాఁడు నెమ్మనముసం గాల్కొన్న యర్థంబె నె
ట్టన నొండెద్దియుఁ దోఁపనీక నెఱితోడ న్వీఁక నై ప్రాఁకిడన్
బొనరింపన్ సుర లాదరంబునఁ గనన్ బూర్ణప్రకమోదాత్ముఁ డై. ౩౮౧

తే॥ పాదముల గిరి నడఁచెఁ దత్పాదపాదపముల గములు దొలంగ దర్పము సెలంగ
నార్చె వహ్నిముఖం బట్టిఁ జౌ ముఖంబుఁ దెఱచి యరచెడి రక్కసు లఱచుచుండ.

ఆ॥ అద్భుతంబు వాని హౌ నినాదము విని లంకలోనివారు శంకవొడమ
నింక నెట్టు లౌదు మేమో యనుచుఁ గా ల్గదల్పరైరి భూమిధరకుమారి! ౩౮౨

తే॥ రామునకు మ్రొక్కె మారుతి భీమవిక్రముఁడు మనంబుననిడి భక్తి మొనయు దేరఁ
బరమము తదీయ మర్థంబు పరఁగ నాపరంతపుఁడు గూర్చెఁ బ్రాభవప్రక్రమమున.

సీ॥ భోగిభోగాభ మా భోగంబు పైకెత్తె శక్రుఁ డెత్తిన జయస్తంభ మట్లు
పృథ్విఁ దాల్పనపోలె వె న్నొకించుక వంచె శేషు నుల్లాఘుని జేయఁగడఁగి
సలిపె పీనుల నికుంచన మాంతరుం డైన విధి దెల్పు విధులెల్ల వినఁగ ననఁగఁ
గాల్తు ముజ్జగములు గడెలో ననియె వివృతాస్యంబు బడబాస్య మాఁగి నెఱియ
మెట్టె నమ్మెట్టు పౌలస్త్యు మేలిగెల్పు మగసిరి యడంగు నని తెల్పుమాడ్కిఁ గ్రుంగ
నెగసెఁ గుప్పించి రాము సమిద్ధతేజ మంతట నెసంగు నిట్లని యనిలసుతుఁడు.

ఆ॥ ఊరుబాహువేగ ముద్ధతంబుగ నుభయాగములును శిలలు నచటనున్న
సత్వములునుఁ దోడఁ జనుదేరఁ జనె నవి యవల నుడిగి జలములందుఁ బడియె.

క॥ ఉరగేంద్రాయితములు ప్రత్యరిఘ్నములు గరుడవీర్యుఁ డౌతనిభుజముల్
పరఁగె దివి నరుగునెడ విజయరమాప్రతిహారతోరణాంకము లనఁగాన్. ౩౮౩

మ॥ నగరాజంబును మేరువుం బెరయు సన్నాహంబులం దిక్కులన్
గగనంబున్ హరియింపఁగా నగుచు నిష్ఠాతోగ్రవేగంబునన్
దగవొప్పం జనె విష్ణుపాణితలముక్తం బైన చక్రం బనన్
దగి వీచిస్ఫురదాఢ్యసత్త్వము సముద్రం బొంట వీక్షించుచున్. ౩౮౪

చ॥ పురవరము ల్జనాంతములు పుణ్యనదీనదము ల్తటాకముల్
సరసులు సారసాధ్యములు సద్వనరాజములుం బ్రశస్తభూ

ధరములఁ గాంచుచుం జనియెఁ దండ్రిసిఁ బోలిన వాఁడు వేగమం
దరయొకయింతలేని బలమందుఁ బరాక్రమమందుఁ బోల్పఁగన్. 3౫౦

తే॥ ఆతఁ డాదిత్యపథ మట్టు లాక్రమించి జనసుఁడు గరుత్మసుఁడు సత్త్వసమయి
మారుతుఁడె యన నరుగుచో మారుతియన నిలానసనివిసౌఖ్యసదగె.

క॥ దెస లెల్ల శబ్దకలన వ్వసముఁ బూరించుచుం బవనసుతుఁ డలరం
డసదృశము జాంబవంతుని ప్రసంగముఁ దలఁచుకొనుచు బలుసరిగ మెచ్చన్.

క॥ చనిచని హిమవంతముఁ గనె ఘనుఁడు హనుమంతుఁ డలరి గిరిసమునుఁ జ
య్యనఁ దోఁపఁ దద్విశేషము లనుపద మరయుంగఁ గాంచె నద్భుతము లనేకముల్.

శా॥ నానాకందరనిర్ఝరస్రుతిసరిన్నద్యంబు పుణ్యస్ఫుర
త్స్థానం బచ్ఛతరాభ్రసంచయనికాశద్యోతిమానాత్మసం
గానంత్యమ్ము నగేంద్ర మాశ్రమశతవ్యాసక్త మత్యున్నతం
శ్రీనిత్యమ్ము సురర్షిసేవితము నద్దిం గాంచి సంతుష్టుఁడై. 3౫౪

తే॥ వాఁడు మహనీయముల దానివగుస నగ సిఁ బుణ్యపదములఁ బాలు పవిత్రలనుమోలు
నవల నుపదిష్టము విశిష్ట మధిగమింప నంతరాత్మసంతుష్టుఁడై యరుగుచుండ.

వ॥ బ్రహ్మకోశంబును రజతాలయంబును శక్రాలయంబును రుద్రునిశరసుష్టింబును హయాననంబును దీప్తం బగు బ్రహ్మశిరంబును వివస్వత్కింకరనివేశనంబును వజ్రాలయంబును వైశ్రవణాలయంబును సూర్యప్రభవంబును సూర్యనిబంధనంబును బ్రహ్మాసనంబును శంకరకార్ముకంబును వసుంధరానాభిప్రదేశంబు నను గల మహాస్థలంబుల సందర్శించుచుం బోయిపోయి గమ్యస్థానంబు దాసి మిగిలి యుచు న్నెఱసి ముందట. 3౫౬

తే॥ అగ్ర్యకైలాసహిమవచ్ఛిలాంతరమున మేలి కాంచనశైలమ్ము మేలనమున
దీప్తసర్వౌషధీసంప్రదీప్త మగుచుఁ దనగ నోషధిపర్వతేంద్రమ్ముఁ గాంచె.

తే॥ కాంచినంతనె జానకీకాంతచరణ సలిలనిష్యందమకరందసందితాత్ముఁ
డగుచు నగధీరుఁ డమ్మారుతాత్మజుండు విస్మయంబందుచును దత్సవిధము దొరసి.

క॥ అనలస్ఫురణలు వెల్లుగఁ దనర్చు బుషభాఖ్య మహాపర్వతము దిసెయుం
చు నవీనోత్సాహంబున మొనకొనుచుం దాని తత్త్వము చేర్కొనుచున్. 3౫౭

తే॥ యోజనసహస్రములు దనయోజ గడచి యోజనమున నోషధిసద్దాని నొరయగాంచి
యోజయార్థి మహౌషధు లందు వెదకె నాజిబోధితలక్షణాభ్యాస మమర. 3౬౦

ఉ॥ వాసవదూతసూతి యనివారితుఁ డై యటుసొచ్చి చిత్రవి
న్యాసములం బ్రవర్తిలుచు నాలతలం బరికించుచుండ వ్య
త్యాస మొనర్పఁ బూని తమయంతన తామె యదర్శనంబునం
బో సమకట్టె యట్లగుడు బుద్ధిమదగ్రణి యాగ్రహంబునన్. 3౬౧

క॥ కన్నుల నిప్పక తెగయఁగఁ గన్నదె కా న్పట్లు దెరలఁగాఁ జూచిన దా
నన్నగము చెయిద మోర్వక యన్నాలీకాసనాభుఁ డపు డి ట్లనియెన్
ఆ॥ ఏమి యిదియె యిట్టులే సువినిశ్చితం బయ్యెనే త్వదంతరంగమునను
రాముపైఁ గృతానురాగుఁడ వై కాక తలఁగి తీవ్ర శ్రేయ మొలయవా గ్రో.
మ॥ ఘనమద్బాహుబలాభిభూతుఁడవ వై కంపింపఁగా నిప్పుడే
ఘౌనరింతుం గను మంచు భూధరసముద్భూతంబు శృంగంబు కాం
చనజుష్టంబు సధాతుసంచయము ప్రాంచన్నాగ ముచ్చాగ మొ
య్యన బల్మిం బెకలించి యె త్తె నచలం బల్లాడ నుల్లాసి యై. 3౬౪
క॥ జ్వలితాగ్రసానుకూటము కలితౌషధిఝూట మన్నగము జంజాటం
బలవోక దాల్చె సుర లసురులు మున్నుగఁ ద్రాస మెనసి బ్రుంగుడుపడఁగన్.
ఉ॥ రోహణశాఖిశాఖిఁ గొని రూఢిమెయిం బఱతెంచు తార్క్ష్యునిన్
సాహసవృత్తి వేగము ప్రసంగములన్ సరిపోల మిన్నునం
దాహరివర్యుఁ డట్లెనయు నంబరచారులు సన్నుతించి రు
త్సాహము మీఱ మ మ్మితఁడు చాలి భరింప జనించె నం చొగిన్. 3౬౬
క॥ భాస్కరనిభ మగశృంగము భాస్కరమార్గమునఁ గొంచుఁ బఱతేరంగన్
భాస్కరవిభుఁ డొ ప్పెం బ్రతిభాస్కరుఁ డతఁ డనఁగ నుదితభాస్కరతేజా!.
ఉ॥ శైలము భాస్వరం బనిలసంభవుఁ డోజ ధరించి వ్రెల్చె స
జ్వాలసహస్రధార మగు చక్రముఁ దాలిచి విష్ణుఁడో యనన్
బోలెఁ ద్రివిక్రమాకృతియుఁ బుష్కరమార్గగతిన్ సమాగతిన్
జాలఁ బొసంగె సర్వజయసారరమాసహయోగశక్తియున్. 3౬౭
మ॥ హరిముఖ్యు ల్హరివర్యు వానిఁ గని నిర్హ్రాదంబులం దార్చి రా
స్వరువేగుం డటు వారిసంబరము సంభావించి తా నున్నత
స్వర మొప్పారఁగ నార్చె నింతయును సంసక్తంబ యై పేర్చినన్
సురవైరు ల్దిటవేది తా రఱచి రస్తోకస్ఫురత్త్రాసులై. 3౬౮

—♦ హనుమంతుఁడు తెచ్చిన యోషధుల గాలి సోకి రామలక్ష్మణులు స్వబలముతోఁ దెప్పిరిలుట ♦—

ఆ॥ అమ్మహాత్ముఁ డరిగి హరిసైన్యమధ్యంబునందు శైలరాజ మందు డించె
మహిత మా ర్తిహరము మహీధరశృంగమ్ముఁ బరఁగ నందఱునుఁ బ్రణతుఁ డయ్యె.
క॥ ప్రణయి విభీషణుఁ బరిరంభణమునఁ బటుతుష్టిఁ జేసెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు విలస
ద్గుణుఁ డంజనాతనుజుఁ డీక్షణతతులం గ్రోలి రతని సకలహరీంద్రుల్. 3౭౦
ఆ॥ గంధవహసుతుండు కడిమిమైఁ దెచ్చిన యమ్మహాద్రికూటమందు గలుగు
నోషధుల సుగంధ మొలసినమాత్రనే యెల్లరుం బ్రబోధ మెనసి రబల!. 3౭౧

క॥ ప్రహతులు నిహతులు నగుఁ జన దహామహమిక గసురఁ జేతఁ దా యాయోధనఘూ
ర్వహులై యందఱుఁ బరదుస్సహతేజమునం దనర్చి పరఁగిరి తరుణీ. ౩౨౩

మ॥ శరశల్యంబులు వీడ వర్ణము ప్రశస్తంబై తగన్ సంఘులన్
వరసంధానము లై మహౌజసులు నై వర్తిల్లఁగా గంటు లె
ల్ల రుజ లోవ్వ సుఖసుప్తు లట్లలరు లీలాకేలనోల్లాసముల్
తరము స్మీఱఁగఁ దెల్విఁగాంచి రచటం దార్కొన్నవా రొక్కటన్. ౩౨౪

ఉ॥ మానవరాజపుత్రు లతిమానుష మా పవమానసూను స
న్మానితవీర్యసార ముపమాకృతిదూర మటంచు భాసనం
ధానము లొప్ప మేలుగని తద్దఁ గపుంగిటఁ జేర్చి రాతనిన్
జానరొ యామహామహము జాల్పడె మూఁడు పొలాల నత్తఱిన్. ౩౨౫

ఆ॥ మున్నుఁ జనిన సోఁకుమూఁకల నెప్పటి కపులె సాగరంబునందు వైవఁ
బనిచె నసురవిభుఁడు పరఁగదు రక్కసిపీనుఁ గొక్కటియునుఁ బేరుననను. ౩౨౬

క॥ కావునఁ గపులకె యాసంజీవని మే లొదవఁజేసె సిరి దక్కెనె యో
కావరున కైనఁ దన దౌ భావము కర్మమును గూడి పరఁగుచు నుండన్. ౩౨౭

ఉ॥ అంతట రాము నానమెయి నాహరిసర్యుఁడు సంతసంబునన్
స్వాంతము వొంగ నయ్యసురసమ్మతి గ్రుంగ నహార్యశృంగ మ
త్యంతరయంబునం గొని తదాస్పదసంస్థ మొనర్చి వచ్చె శ్రీ
మంతు ననామయుం డగుచుఁ జెచ్చెరఁ జేరి భజింప భావినీ. ౩౨౮

—♦ సుగ్రీవుఁడు లంకం గాల్పించుట. ♦—

తే॥ అత్తఱిఁ బ్లవంగమేంద్రుఁడు హనుమఁ గాంచి యర్థ్య మగు కార్య మెంచి రామాప్తి
యిట్టు లనెఁ దేజ మొప్పార నెలమి మీఱ రాజసంబునఁ బర్వతరాజతనయ! ప్రసించి

ఆ॥ కుంభకర్ణుఁ డడఁగెఁ గూలిరి కొడుకులు మాయలానిఁ బట్టె మాటుపడిన
వాఁడు పొలసుదిండి తేఁడు కడంకతో రాఁడు కదలి యిది దిరంబనుమ్మ. ౩౩౧

క॥ కావున లావరులెల్లం దేవునియానతిన యిపుడె తెరలని యుల్కల్
గావించుకొనుచుఁ జనుఁడా కావరుపురిఁ గాల్ప నొ ప్రకారంబునకున్. ౩౩౧

మ॥ అనునంతం గడక న్నిశాముఖపరం బౌ రౌద్రకాలంబునన్
హనుమన్ముఖ్యులు వల్లె యంచుఁ జని రస్త్రాశంకు లై లంకపైఁ
గనదుల్కాశతము ల్గడల్కొనఁగ రక్షస్సైన్య మారక్షగం
బనివార్యంబు క్షణంబునం దెరలి యాయాదిక్కులం బోవఁగన్. ౩౩౨

తే॥ శ్రీపురాట్టప్రతోలికాగోపురములఁ జర్యల మహాగృహములఁ బ్రాసాదములను
వెదకి వెదకి తవిల్చిరి విశ్వమూర్తి నాహుతాశనుఁ గపులు హృష్టాత్ములగుచు.

క॥ కాల్పం దొడరె ననల్పుఁడు కల్పాంతాకార మొప్పఁగా హుతవహుఁ డా
కల్పోజ్జ్వల యప్పురిపైఁ కల్పితధృతి నెంత దలఁచి కన్నిడినాఁడో. ౩౭౪
సీ. పర్వతాకారము ల్ప్రాసాదము ల్గూలె హరిచందనాగరు లలఁతిఁ బోమె
నాణిముత్తియముల పోణిము ల్సెడె పొడులయ్యె వజ్రప్రవాళాదిమణులు
క్షౌమకౌశేయము సమసె దుమ్మట్టు లై వివిధావికోర్ణము ల్విధము సెడియెఁ
గాంచనాస్పదములు గరఁగి నీరయ్యె నానాసన్నివేశము ల్నవయఁ బాఱెఁ
దుమురుగా దొడంగెఁ దునిసి యాయుధవర్మబాణఖడ్గవాజిభాండహస్తి
కక్ష్య లరదములు వికస్వరములు క్రోఁతిగములవాండ్రు లంకఁ గాల్చునపుడు.
క॥ గొడుగులు సిడములు చామర లడరెడు వైయాఘ్రరోమజాండజముఖముల్
పొడిపొడిసేసెఁ గృశానుఁడు దడయక తత్సఖుఁడు దెసలఁ దార్చెం గడఁకన్.
క॥ వివిధగృహచ్ఛందంబుల సవిధంబునఁ గాంచి యెగసి సత్వరుఁ డై పె
ల్లవియ దహించెను దివిజప్రవరుఁడు పవమానహితుఁడు పంతం బలరన్. ౩౭౬
శా॥ స్రగ్దామాంబరధారు లంచితతనుత్రాణు ల్మదవ్యాపృతుల్
దిగ్దంతిప్రతిము ల్చలాక్షు లబలాతిస్నేహసంసక్తు లా
యుద్దర్పు ల్ప్రతిఘాఢ్యు లాయుధధరు ల్వ్యాఘ్రాన్నపానేచ్ఛులున్
బ్రాగ్దివ్యు ల్హతము ల్సహస్రములుగాఁ బా లైరి తద్వహ్నికిన్. ౩౭౭
ఆ॥ సెజ్జలందుఁ గొమలఁ జెంది నిద్రించువా రార్తు లగుచు నఱచునట్టివారు
దెరలు సుతులఁ గొంచుఁ దెరువునబెట్టెడువారు మడిసి రగ్నిమహిమ మఱియు నెఱయ.
తే॥ సారవద్గుణగాంభీర్యసంతతములు
హేమచంద్రార్ధచంద్రసమీడితము ల
మూల్యములు చంద్రశాలాఢ్యములు దహించె
దహనుఁ డప్పురి గృహములఁ దడవితడవి. ౩౮౦
ఉ॥ చిత్రగవాక్షము ల్మణివిచిత్రము లాస్థితభానుబింబముల్
సూత్రితవల్లకీనిచయసుస్వనబర్హిణనృత్యకృత్యస
త్పాత్రవిశేషభూషణవితాననినాదసముచ్ఛ్రితంబు ల
ట్లాత్రముపా లొనర్చె శుచి యద్రిసకాశపురీనివేశముల్. ౩౮౧
క॥ జ్వలనపరీతము లగుచుం బలుతోరణవితతు లపుడు భాసిలె విద్యు
త్కలనల ఘర్మాంతగతాత్యలఘుజలదజాలకముల యట్లు సురూపా. ౩౮౨
క॥ అనలావృతముల యగుచు భవనరాజము లవనిపైనిఁబడె నొయ్యన న
య్యనువున వజ్రధరాశనివినిహతగిరికూటములకు వియ్యము లగుచున్. ౩౮౩
ఆ॥ దహ్యమాన లగుచుఁ దద్విమానాగ్రప్రసుప్త లలస లైన సుందరాంగు
లస్తభూషణలు నిరస్తవస్త్రలుగ హాహారవంబు లొప్ప నడలి రార్య. ౩౮౪

క॥ నిర్దహ్యమానములు జ్వలనార్దితములు తద్విమానహర్మ్యము లొప్పెన్
నిర్దరదీప్తౌషధివననిర్దిష్టహిమాద్రిశిఖరనివహము లనఁగన్. ౩౯౫

ఆ॥ అంటఁగాల్చుచున్న యనలుని శిఖలు పైఁగ్రమ్మ హర్మ్యరాజి గానిపించె
నల్లనాఁటిరాత్రియందు సంపుష్పిత యగు పలాశవనిక యనఁగ నగజ!. ౩౯౬

ఆ॥ హస్తిపకు లెడల్ప హస్తు లశ్వాధ్యక్షు లట్టు లలమి విడువ నశ్వములును
దెరల లంక నెఱసె దిష్టాంతసంభ్రాంతసత్త్వ మగ్నవంబు చందమునను. ౩౯౭

క॥ ముక్తం బశ్వముఁ గని నిర్ముక్తము గజ మడరుదోఁప మొనకొనెఁ బాఱన్
రక్తిసెడఁ బఱచె నశ్వ మసక్తము గజ మరుగుదేర సంభ్రమ మొదవన్. ౩౯౮

క॥ ఆససెడఁ గాలు నప్పురి భాసముద్దీర్ణ యయి యర్ణవము జలముల ఛా
యాసంసక్త యగుడు నది యాసంగతి రక్తి నెఱయ నై యొప్పెఁ జెలీ. ౩౯౯

తే॥ ఒక్కగడెలోనఁ గ్రోఁతుల యుక్కువమున దీప్త యప్పురి వహ్నిసందీపిత యయి
ఘోరలోకక్షయాగ్నిప్రకోపమునఁ బ్రదీప్త యైన వసుంధర తెఱఁగుఁ గాంచె.

తే॥ ధూమసంవ్యాప్త మనలసంధుక్షితంబు నైన నారీజనంబు బిట్టడలుచుండ
నాస్వనము పదియామడ లాక్రమించి మించి వినఁబడె వినువారు మిడిసిపడఁగ.

ఆ॥ దగ్ధకాయు లైన దానవు లపరులు వెలికిఁ బాఱ నఱిమి వెడలనీక
యురువడంచి రాయుయుత్సువు ల్హరివరుల్ హరిహరీ విధిచ్ఛ యాఁగవశ మె.

తే॥ రక్కసుల యఱపులు వానరప్రవరుల యార్పు లొక్కట భూనభోభ్యంతరమ్ము
దెసలు కీలాలరాశి పృథ్వియునుఁ బిక్కటిల్లు ప్రతిఘోషము లగ్గార్ప నుల్లసిల్లె.

ఉ॥ అంతట రామలక్ష్మణు లహర్పతితేజు లశల్యులున్ విసం
భ్రాంతులు నై మహామహిమ పాదుకొనన్ దెఱవెంచి రక్కసుల్
చింతలపెల్లున న్మునిఁగి చేడ్పడ స్వీయశరాసనంబు ల
త్యంతరయంబునం గొని రయం బిడె యం చసురారు లుబ్బఁగన్. ౪౦౪

క॥ ఉత్తమము ధనువుఁ గొని లోకోత్తరచరితుండు రాముఁ డుగుగుణాకర్షం
బత్తఱిఁ గావింపంగ వియత్తలమున ఘోరతుముల మారవ మొదవెన్. ౪౦౫

క॥ బన్నములకుఁ దోడే నని పన్నె భయానకము దైత్యపఙ్క్తులు దెరలన్
మున్నెగయు నాదయుగ్మము నన్నిర్ఘోషమ్ము గడచి యడరు చునుండన్. ౪౦౬

తే॥ వేదమయ మదె యిది పొండవేలవిభవు భవు శరాసనమునఁ బేర్చు పరిభవ మని
రాముఁడె పురారి యనియుఁ గీర్తన మొనర్చిరమరవరు లెల్ల సానందు లగుచు మగువ.

ఆ॥ ఉభయపక్ష్యరావ ముక్కట మద్దానిఁ గొని మహాత్మ్మ రాము గుణరవంబు
భూనభోంతరంబుఁ బూరించె దెస లొంటఁ బసలువీడి బీఁటవాఱ బాల!. ౪౦౭

క॥ కార్ముకముక్తశరమ్ములు కార్మణములు తత్పురమ్ము ఘనగోపురమున్
నిర్మలమద్గిరిశిఖరసధర్మము నడలించి త్రోచెఁ దరుణీమణిరో. ౪౦౮

ఆ॥ మహితు బాణములు విమానరాజంబుల హర్మ్యతతుల గృహములందు నెందు
నెడము లేక నిండు మెఱఁగి సన్నద్ధు లై రసురవరులు సంభ్రమాత్ము లగుచు.

క॥ ఆసంరంభం బెగువఁగ నాసలు విడనాడి వార లాయితపడుచో
నాసంజిత యా శర్వరి యాసందున రౌద్రి యనఁగ నై యొప్పె సఖీ. ౪౧౧

శా॥ ఆసన్నోన్నతమై తనర్చెడు ప్రతీహారమ్ము హారమ్మునం
దాసన్నాసుల గెల్వ నిల్వ నగు డయ్యంబోక యావీఁకకుం
గాసం తేనిఁ దలంగు నాతనివధం గాంక్షింతు నంచుద్ధతిన్
బాస న్నెక్కొనఁ జేసె భానుజుఁ డనర్వాచీన యా సేనకున్. ౪౧౨

ఆ॥ రాజవదన! వారు రాజశాసనహూషకత్వ మంది యొండుగతికిఁ బోవు
వారలకొ! మహోల్క లారూఢిఁ గరముల నెఱయ ద్వారరోధనిహితు లైరి.

— సపరివారు లైన కుంభనికుంభాదుల తుములయుద్ధము —

క॥ వారల యుద్రిక్తత కనివారణరావణమదాంధవారణము మదిం
బూరించెఁ గోపవహ్నిస్ఫారశిఖావితతు లొంట సంభ్రమ మొదవన్. ౪౧౪

క॥ జృంభణవిక్షోభణసంరంభములన్ రూపుదాల్చె రౌద్రక్రోధా
రంభక మిదె యన జగముల స్తంభింపంజాలు మన్యుదర్పము మహిలా. ౪౧౫

వ॥ కుంభకర్ణాత్మజాతులు ప్రథితసంరంభులు శుంభద్బలోదీర్ణు లుచ్చైశ్శ్వరవిద్యా నిగుంభులు నగు కుంభనికుంభులం గాంచి మీర లిప్పాట నరిపాటనంబునకుం గడఁకొని యాపాకశోణితాక్షప్రజంఘకంపనులుం దోడరా వీడరాని యలుకం బలుకదనంబునకుం బోక బలుకదనంబునకై యడరారుచున్న యాసన్నంబు లగు బలంబుల మహాబలప్రతిబలంబులం గొని చని జయముసిరిం జేకొని రా నగుదురుగాత మని దీవించి యానతిం గావించిన నిర్దిష్టప్రకారు లవ్వీరులెల్ల నొక్కపెట్టునఁ జెలియలికట్ట దాఁటి యుఱవడించు సంద్రంబులభంగి సాంద్రనినదంబు లొప్పార నిప్పారంబు లైన పూరంబుల యట్టు లగు పరివారంబులతోడఁ బ్రజ్వలితాయుధు లాదొర లాయోధనంబునకుం దరలునయ్యెడ నెడయాని మేనికాంతులకుం గాంతు లగు తులలేని భూషణద్యోతంబు లనపేతంబులుగా నభంబు సప్రభం బొనరింప నిలింపగిరు లన గిరులుకొను హరివరులును స్వాభరణమణిగణజాలావేలకరస్థోల్కాజ్వాలాభీలాభలుం గడలుకొన నురవడింపం దత్తాలోపనతతారాతారాధిపసముద్యోతితస్ఫురణలుం దోడుపడం బ్రజ్వలజ్జ్వలనంబు లగు నివేశంబుల ప్రతిబింబప్రవేశంబులం బారావారంబు తరంగంబులు సారంగంబులు నొక్కండుగా వెలుంగుల కనుంగు లగుచుండం దండోపతండంబు లై

నిండారు నిరమ్మదంబులకుం బండారుగా ద్యావాపృథివ్యంతరంబు నిరంతరప్రభా
సమానంబై భాసమాన తేజోరాశి వాసిం గనుపట్టుచున్నట్టిసమయంబున. ౪౧౬

మ॥ ధ్వజరాజద్రథరాజి హస్తితురగోద్యత్పత్తిసంపత్తి సా
రజవ్రాపేతము భీమతోమరగదాప్రాసాసిశూలాసితం
బజరోల్లాసనిరాసకారణ మమర్త్యద్వేషిసైన్యంబు దు
ర్వ్రజినం బట్టులు దాఁకె వానరుల నుద్వృత్తిం గురంగేక్షణా. ౪౧౭

ఉ॥ కింకిణికాసహస్రరవకీర్ణదిశార్ణవ మాత్తకార్ముకా
స్త్రాంకగుణస్వనంబు జలజాదినినాదవినోదితాంబుభృ
త్సంకులగర్జితోర్జితము సారసుగంధిలగంధమాల్యస
ర్వాంకవగంధవాహ మమరద్విడనీకము వీఁకఁ బైకొనన్. ౪౧౮

క॥ శూరజనాకీర్ణం బతిఘోరం బవ్వ దాని లెక్కఁగొనక ప్లవంగో
దారబల మార్చుచున్ సమిదారంభ మొనర్చెఁ గడఁక నమ్మైవిధులన్. ౪౧౯

ఆ॥ జవ మెసంగ రాక్షసబలంబు సబలంబు నరిబలంబు నణుముసపుడు శాల
భంబు పావకాస్యపద మాప్తిఁ జొరఁబాఱు తెఱవ కానిపించెఁ దెఱవ!వింటే.

ఆ॥ మెఱసె మిగుల భుజవిమృష్టపృష్టాశనిపరిఘ మగుచు దైత్యవరబలంబు
తొడరి యప్పుడప్పుడు దొలుకారుకార్మబ్బుగమికి నీడు గాఁగఁ గంబుకంఠి!.

ఉ॥ మత్తత మీఱ నుత్సుకత మై గఱుపాఱ యుయుత్సువు ల్కపు
లుత్తలపాటునం దరుశిలాతతులం బ్రహరించి ముష్టులన్
మొత్తి యిలాతలాగ్రమున మోది నిశాచరులన్ హరించి రు
న్మత్తుల కారె వా రెదిరి మార్కొని పోరెడు తీరెలర్చినన్. ౪౨౨

తే॥ కోసి రసులఁ దల ల్కతమోసి ఖండితోసి యనుచు హరుల గిట్టి యాసురు లిలఁ
ద్రోసి రవ్వానిఁ గొని నిహతోసి మారితోసి యనుచునె వార లయ్యాసురులను.

ఆ॥ చెవులు గొఱికి తలలు చేద్పడఁ బిడికిండ్లఁ బొడిచి యవయవములు పొడులు గాఁగ
ఱాలు వైచి యార్తిఁ జాలుకొనంజేయ సడఁగిమడఁగె రాక్షసౌఘ మపుడు.

తే॥ కపిబలములోని మేటులు గదిసి రక్కసులఁ గసిమసంగి రొడళులు సొలయ మెదిపి
హరులఁ దెగఁజూచి రట్టు లయ్యసురు లసుల ఘోరరూపంబు లొప్ప సంకోచ మెడలి.

క॥ తొడరి తనుఁగొట్టఁ దఱి వేచెడువాసిం గొట్టె నెదిరి సేద్పడవైవం
దడవునతనిఁ బడవైచెఁ దెగడఁజూడం దెగడెఁ గొఱుకఁగడఁగం గొఱికెన్. ౪౨౬

ఆ॥ పొడువు మను నొకండు పొడుచులేరా యను నొండు పొడుచుచుంటి నూరడిల్లు
మను నొకొండు మిన్న కలయిక నొందెదవోరి యనును గొండొకొండు వొడుచు.

ఉ॥ వస్త్రవియోగ మెంచ రపవల్గిత మెన్నరు ప్రాసముఖ్యశ
స్త్రాస్త్రలయంబుఁ బేర్కొన రయత్నసపత్ననిమీలనాస్త్ర మా

శాస్త్రమువంకఁ బో రెదిరి సావక వీడరు పోరు చర్మపుం
భస్త్రిక లాడు నాట కనుబద్ధమునాఁ దగె యుద్ధ మత్తఱిన్. ౪౨౮
క॥ పదిపదు లేడేడులు నని పొదలుపొదలు గాఁగఁ గవులఁ బొరిఁగొని రసురుల్
పదిపదు లేడేడులుగా గుదిగూర్చుచుఁ గూల్చి రట్లె క్రోఁతు లసురులన్. ౪౨౯
ఆ॥ స్రస్తకేశవసన మస్తవర్మధ్వజ మగుచు నడరు రాక్షసౌఘ మాఁగి
కోలుపులుల యట్లు కోఁతులనూపి రా ఘోరసంక్షయమునఁ గ్రోఁతివాండ్రు.

—♦ అంగదుఁడు కంపనాదులఁ జంపుట ♦—

ఉ॥ సంకులజన్య మట్లు గొనసాగఁ బ్రకంపనవేగుఁ డంగదుం
డంకిలి లేక కంపను మహాబలు గిట్టి యదల్ప వాఁడు ద
ర్పాంకిత మారవం బెసఁగ నోఁ బఱతె మ్మని సాగి పెన్గదం
బొంకముగా నమర్చుకొని బో రన మోఁదె సురారు లుబ్బగన్. ౪౩౧
క॥ భృశతాడితుఁ డై యతఁ డోకదశకుం బొల్పడియుఁ దేఱి తద్దయుఁ దేజో
వశగోన్నతి నెఱయుంగా నశంకితుం డగుచుఁ దొడరి యార్చుచుఁ దోడ్తోన్. ౪౩౨
మ॥ గిరిశృంగం బొకఁ డేర్చి తెచ్చి ప్రసృతిం గీల్కొల్పి రాకాసి దా
శిరమున్ లక్ష్యము సేసి వైవ హతివిశ్లిష్టోత్తమాంగాతిపీ
వరసర్వాంగుఁడు గా ధరంబడియె నవ్వాఁ డంతకు న్మున్నె కా
వరముం గొం చసువు ల్చనం దెరలి నిర్వాంతాస్రజాలాస్యుఁ డై. ౪౩౩
చ॥ భయ మొకయింత లే కతనిపాటున కూర్చుచు శోణితేక్షణా
హ్వయుఁ డడరారు నల్క దహనాకృతిఁ గైకొన స్యందనంబు బల్
రయమున కాటప ట్టగుచు రాఁగఁ బరాగత మాత్మసైన్యము
న్భయగతి మూఁగఁ దాఁకె బలసాగరు వానరరాజనందనున్. ౪౩౪
శా॥ నారాచక్షురవత్సదంతశలవన్నాలీకముఖ్యాశుగ
స్ఫారాసార మెసంగఁ గూర్చి పగతున్ సంభ్రాంతునిం జేయ నా
దారి న్మేకొని పైకొనం గనలి యుద్దాముండు వాఁ డాశరున్
సారం బొప్ప శరాసరథ్యరథశస్త్రధ్వస్తుఁ గావించినన్. ౪౩౫
ఆ॥ వాలు పలక గొంచు వాఁడిమగం డాతఁ డడర వాలికొడు కహంకరించి
చేతిఖడ్గ మొడిచి చేకొని యార్చె నెమ్మోను వొంగ రిపుఁడు మిడుకరింప. ౪౩౬
తే॥ వాని మే నుపవీతంబువరుస దప్పకుండ ఖడ్గంబున నగల్చి యురవడించి
యన్యయోధులపైఁ జనె నంత సేయు నంతకుఁడు వీఁ డనుచు వార లలుకుచుండ.
క॥ ఆయసి గదఁ గొని గొదగొని యాయతధృతి శోణితాక్షుఁ డఱుమం గని తా
నాయత్తపడెఁ బ్రజంఘుం డాయోధనమున సురేంద్రజాత్మజు నడఁపన్. ౪౩౭

తే॥ ఇరుగెలంకుల నసురు లిర్వురు విశాఖ లనెడు చుక్కల తెఱంగున కగుచు నొఱయఁ
బూర్ణచంద్రుండు నాఁదగి పొలుపుఁగాంచె నంగదుండు కనత్కనకాంగదుండు.

క॥ ఓపినవాఁ డక్కొమరుని నూఁపుము నని దఱియవచ్చె యూపాక్షుం డా
పాపులకుఁ బ్రాపు దా పై పాపోన్మూలనసురూపపదపంకరుహా. ౨౨౦

ఆ॥ ఎదిరిచలము డింప నిమఁ బరిరక్షింప నరుగుదెంచిరప్పు డధికబలులు
మహితమతులు హితులు మైందుండు ద్వివిదుండు సరభసప్రసక్తి చక్కనెఱయ.

క॥ అసిచర్మగదాధరు లై యసురులు ప్రతియత్న మొప్ప నలుకం జులుకం
గసిమసఁగుదు మని ప్రేలుచు గసిమసిలే కడరి రసికిఁ గల్యాణగుణా. ౨౨౧

ఉ॥ రాక్షసపుంగవు ల్తొడరి రాపొనరింపఁ గడంగి కీశహా
ర్యక్షు లెదిర్చి వారి నద నారసి నొంపఁదలంప నామహా
ధ్యక్షుల పోరు తీరు గనునయ్యల కయ్యెను రోమహర్షణం
బాక్షణ మీక్షణంబుల కనంతర మై బలుభార మేర్పడెన్. ౨౨౩

తే॥ రథము లశ్వము ల్తారు దూరము మునుంగ వారు వరుసన నింపెడి ధరణీధ
రాగమముల విదారించి రసురవరులు మువ్వురును ఖడ్గశరగదాముఖ నిహతుల.

ఆ॥ ముగురువీరు లెగచి ముందల గ్రిందల సేయు నైవ ముంచుచాయ నడరు
తరుల గిరుల నడఁచుదారి మైఁ బెనఁగొన నొక్క రొకర చాలి రుత్పలాక్షి.

శా॥ ఆలోనం బలుఖడ్గము న్గొని ప్రజంఘాఖ్యుండు సాటోపుఁ డై
ప్రాలె న్వాలిసుతు న్మడంచుకడఁక న్వాఁ డశ్వకర్ణాఖ్య మహా
సాలం బొక్కఁడు దాల్చి రక్కసుఁడు నిస్సారుండ కా మోఁది యా
లీలన్ జాఁచిన సాసితద్భుజము నుల్లేఖించెఁ బెన్ముష్టిచేన్. ౨౨౬

క॥ ఆహతి నాహతకుఁడు పరు లాహా యన విడిచె ఖడ్గ మది గొని యరి ని
ర్దేహు నొనరింపఁ గవిసిన నాహరివరు వజ్రముష్టి నాతఁడు వొడిచెన్. ౨౨౭

చ॥ పిడికిలిప్రేటు ఫాలమునఁ బెల్చనఁ దాఁకిన నైంద్రిసూతి మై
దొడిబడ సంచలించి ధృతిఁ దోడనె కాంచి యదల్చి ఖడ్గ మే
ర్పడఁ గొని వానిశీర్ష మెడఁబాపె శరీరముతోడఁ గానివా
రడ రెడఁ బాల్కొనం దెరల నైనజను ల్మది నుబ్బియార్వఁగన్ ౨౨౮

తే॥ ఆపితృవ్యునిఁ బగతుఁడట్లలఁతిదునుముటరసియూపాక్షుఁ డశ్రుపూర్ణాక్షుఁడగుచుఁ
దూణముల బాణముల లేమిదొలఁప దలఁపడం గడఁగెఁ దేరుడిగ్గిఖడ్గంబుదాల్చి.

తే॥ ఒరయనొలయు నసురు నోరగిల్లం దాఁచె నురమునందు ద్వివిదుఁ డురవడించి
యంతఁబోవనీక యనువెంచి పొదివి పీడింపఁదొడరె నెదిరి డిందువడఁగ. ౨౩౦

ఆ॥ సోదరునిఁ బట్టెనంచు నిర్వేదమొదవ శోణితాక్షుండు శత్రుసంక్షోభణుండు
ఘనగదాగ్రంబుననురంబుగమియఁబొడిచెద్వివిదునతఁడొల్లఁబోయియూదిటవుసెడగ.

క॥ తెరలియుఁ దెరలని యమ్మెయి దెరువున నురుబలుఁడు వాఁడు తెప్పిలి తోడ్తోఁ
బురికొని రిపుఁ డెత్తిన గద హరించి యెదిరించి పెలుచ నార్చెం దిరమై.

ఆ॥ అంతలోనె ద్వివిదుఁ డరవాయి గొనని ప్రవీరుఁ డలఁతిఁబోని బీర మొప్ప
నొలయు కరతలమున యూపాక్షు నురము దాఁకించెఁ బ్రబలుఁ డతఁడు క్రిందుపడఁగ.

క॥ ఆయిరువు రిరువురం గొని యాయోధనముం బొనర్చి రలయిక లోదవన్
ద్రోయుచు వ్రేయుచుఁ దీవ్రం బీయది యని స్వీయ యెడఁద నెంచి తలంకన్.

చ॥ కవిసిన శోణితాక్షుని ముఖంబు నఖంబుల గ్రొచ్చి వ్రచ్చి యా
ద్వివిదుఁడు నేలఁ ద్రోచి పులిచీరునఁ బైకొని యొత్తియొత్తి మే
నవియఁగఁజేసి భిట్టుసొగయం గడఁకం దెగటార్చి యార్చె మా
కపుహరు వీర లెప్పు నని యంబరచారులు సంభ్రమ మొందఁగన్. ౨౫౬

ఆ॥ జోడుకోడె వానితోడు మైందుండు యూపాక్షుఁ గౌఁగిటం బ్రయత్న మొప్ప
నలమి బెసకనీక యలయించి సొలయించి యుసురు లెడలఁజేసి యుర్విఁ వైచె.

ఉ॥ రాక్షసరాజసేన హతరక్షణ యై బెగడొంది కుందుచున్
లక్షణహీన యై చనియె లావరి కుంభుఁడు జృంభణంబు సం
వీక్షణముం బొనర్చు నెడ వేగమ కన్గొని దానిఁ గాంచి వాఁ
డాక్షణమే పరాకెడలి యాధృతిసూపి రణోత్సుకాత్ముఁ డై. ౨౫౭

ఆ॥ తనరు వీరు లట్లు తరుచరవరులచే మడియు టెంచి తనదు మంతనమునఁ
గోపమెగువ మేటికోదండముం గొని యడరెఁ గపులసేన మడఁతు ననుచు. ౨౫౮

చ॥ పొదులుగ గ్రొచ్చి గ్రొచ్చి బరిపోటుల వ్రేటుల నొంచినొంచి పె
న్గుదులుగఁ గూర్చిగూర్చి యెడఁ గోయని డీయని యార్చియార్చి య
య్యదనునఁ గుంభుఁ డొక్కరుఁడ యందఱముందర నన్నిరూపు లై
యద రదరంట ముల్కిగమి కర్పణసేసెఁ బ్లవంగమావళిన్. ౨౫౯

క॥ ఆశీవిషవిఖ్యాతము లాశరు శరములు సొరంగ నటునిటుఁ బోవం
గా శరణ మరయఁ గాక వినాశముపా ల్గాఁదొడఁగిరి నగచరు లోకటన్. ౨౬౦

ఆ॥ వాని సశర మాత్తవల్గనం బుత్తమం బైన చాపరాజ మపుడు మెఱసె
నధికలక్ష్యవిద్యుదైరావతార్చులఁ దగు ద్వితీయ మింద్రధనువు వోలె. ౨౬౧

శా॥ కర్ణాకృష్టవిముక్తసత్కనకపుంఖప్రోల్లసత్పత్రకా
కీర్ణోదీర్ణశరమ్ముచే ద్వివిదునిం గీశేంద్రుఁ దాఁకింప న
భ్యర్ణక్ష్మాస్థలి వాఁడు గూలె గతివిన్యాసంబు చూపట్ట సౌ
వర్ణాద్రిశ్రుతకూటమో యనఁగ వైవశ్యం బవశ్యంబు గాన్. ౨౬౨

ఆ॥ పెద్దపోరులందుఁ బేరొందియున్నాఁడు వీఁడు పడె నిదేమి వింత యనుచు
శీఘ్ర మొక విశాల శిల యెత్తి రక్కసుమీఁద వైచె నతనిసోదరుండు. ౨౬౩

క॥ పరువిడి వచ్చితి వెంతటి పరు వొందెదొ యనుచు నసుర భల్లము లైద
వ్వరుసఁ బరగించి దానిన్ ధరఁ గూము లై వడ నొనర్చి దర్పోద్ధతుఁడై. ౪౬౪
క॥ సుముఖము శర మొక్కఁడు దొడి ప్రముదితుఁ డవ్వాఁడు విడువ ఫణినిభ మది మ
ర్మము నొనాటిన మైందుఁడు శ్రమమొగునం గూలె నిల నశక్తుఁడై పోలెన్. ౪౬౫
మ॥ బలరాసుల్లన మేనమామ లిలపైఁ బ్రాలం గరాలాస్యుఁడై
బలభిత్పుత్రుఁడు రావణానుజసుతుం బంహిష్ఠచాపోద్ధతున్
గలనన్ రంహ మెసంగఁ దాఁకె సతఁడున్ బాణాయసంబుల్ త్రిశా
తలసద్బాణములుం దవిల్చి నిలిపెం దత్పక్రమం బెంచుచున్. ౪౬౬
క॥ మదహస్తి తోమరంబుల నదవదపడురీతిఁ గైన దైంద్రితనూజున్
బ్రదరశతంబుల వివిధాపదానముల గ్రొచ్చి యలఁచెఁ బటువేగమునన్. ౪౬౭
ఉ॥ అంతలుసేయు రక్కసుని యాగడ మున్నక విద్ధుఁడయ్యు న
త్యంతబలప్రతాపరచితాకృతి యై గిరిపాదపావా
క్రాంతు నొనర్చె నయ్యదియ కార్కొను వృష్టిగ నంగదుండు వి
భ్రాంతి దలిర్పఁ దా నెదిరి ప్రల్లదమార్పఁ దనర్చు నేర్పునన్. ౪౬౮
ఆ॥ అంతకాభుఁ డసురుఁ డన్నింటి మునుమిడి నిశితబాణటంకనివహములఁ బె
రల్చి యఱుము రిపుని రా పెంచి సంధించెఁ గార్ముకమున రెండుమునశరములు.
క॥ ఆ రెంట నగచరోత్తము గారింపఁ దలంచి నాఁటెఁ గనుబొమ్మలఁ ద
త్ప్రారిప్సితకర్మము సెడఁగా రాక్షసుఁ డలుకతోడి కరకరినెరయన్. ౪౭౦
ఆ॥ పమ్మె రుధిర మెడలు గ్రమ్మ నేత్రమ్ములు బెఱనఁ గాక గొందుతెఱపు లేక
యుల్కలం గరీంద్రుననోజ నాజవనాగ్ర్యుఁ డుల్కనట్టిముల్క లారయ నవల,
ఉ॥ కన్నులు చేతఁ గప్పుకొని క్రన్ననఁ దక్కిన పాణిచేతఁ స
న్నము సాలముం దడవి స్కంధ మురస్థలపీడనంబునన్
మన్నన పాదుకో లెడలి ప్రాన్పడఁజేసి పెకల్చె నాతఁ డ
భ్యున్నత మా గజాధిపతి యోజము మీఱ నరాతి నొంపఁగన్. ౪౭౨
క॥ తలవంచె శాఖిఁ గైకొనఁ దలయెత్తిందాని దాల్చి తరలెం బెలుచన్
దలరింతు విమతు ననుచున్ డలకింతయు లేక వాఁడు దర్పోద్ధతుఁడై. ౪౭౩
ఆ॥ ఇంద్రకేతునిభ మహీంద్రవిస్తారమ్ము మందరమ్ముఁబోని ప్రానిఁబూని
పగతు నడఁప నడరు ప్లవగేంద్రసుతుఁ గాంచి యసురులెల్ల నడిఁకి రమరవంద్య.
క॥ నెమ్మొ లెడల్చెడు నవి యే డమ్ములు వడిఁ దొడిగి యసురుఁ డార్చుచు నమ్మా
నిమ్మారసి దునుమాడెను బమ్మెరపా టెనసి కీశపతిసుతుఁ డలవన్. ౪౭౫
ఆ॥ ఎయిది వ్యథితుఁడయ్యె నింద్రపుత్రజుఁ డదె యబ్ధిమగ్ను నట్లు లనుచుఁ గపులు
రాముతోడఁ దెలుప రణకోవిదులఁ బంచె వరుఁడు హరుల జాంబవత్ప్రముఖుల.

క॥ ఆవానరశార్దూలులు శ్రీవఱలెడు రామునాజ్ఞ సేకొని రుషకుం
దావలము లగుచు దుమికిరి స్థావరములు ఱాలుఁ గొంచు సంరంభమునన్. ౨౭౭

ఆ॥ పతిరిరక్షిషం బ్రబలు రట్లు దాఁకినఁ గుంభుఁ డోజ మెసఁగఁ గ్రుద్ధుఁ డగుచు
వారిఘురము వృక్షవరవాట మటు లాఁగె నడరు బాణనివహ మడ్డుసేసి. ౨౭౮

క॥ ఆశుగపదవిం బడి వా రాశుగతు ల్గడవఁజాల రై ర త్తతి వే
లాశ న్మహోబ్ధు ల ట్లమరాశంసితు లయ్యు దుర్మదాశరదమనీ. ౨౭౯

మ॥ శరవృష్టిప్రచయార్దితాగచరసంస్థానేశులం గాంచి సో
దరపుత్రుల్ శ్రమితుం గనుంగొని రణాస్థం గుంభకుంభిం దెర
ల్ప రహిం దాఁకె హరీంద్రుఁడే సరయసంపాతంబు వీక్షించి యం
బరచారు ల్వినుతింప భక్తజనతాపాపావలేపాపహా. ౨౮౦

ఆ॥ కొడుకు వెనుక నుంచుకొని కుంభకర్ణుని కొడుకు దుడుకుతనము గొడవ లెంచి
కురిసె సాల శైలకూటంబు లొక్కట నాకసంబు కుతల మాక్రమింప. ౨౮౧

తే॥ కినిసి యసురుండు నిశితాస్త్రకీర్ణవృష్టి నుపలతరువృష్టిఁ గెడపంగ నోజఁ దనరె
ఘోరరూపంబు లగు శతఘ్నుల గణంబు లారణాంగణమునఁ దీర్చినట్లు గాఁగ.

క॥ తరువర్షము దెరలించిన దరలఁడు విశిఖౌఘ మడరఁ దనుకఁడు కడు లా
వరి వాఁ డర్కిపైఁ బడి హరి శరాసముంబోని విల్లుఁ జక్కాడరించెన్. ౨౮౩

ఆ॥ అటు సుదుష్కరమ్మ యగు కర్మము నొనర్చి యర్చితుం డహస్కరాత్మజుండు
భగ్నశృంగ మగు ద్విపమ్ము పద్ధతి నున్న యసురుఁ గాంచి యిట్లు లనియె నపుడు.

సీ॥ ఓనికుంభాగ్రజ! యురుబాణవేగుండ వన నైతి నీబీర మద్భుతంబ
రావణు నంతటి రహిఁ గాంచితి ప్రభావసన్నతులం గూర్పజాలిన నెఱి
బలివృత్రహాకుబేరవరుణోపముఁడ వీవ బలవృత్తములఁ దంద్రిపాడిఁ గొంటి
విట్టి నిన్నహాచాపు నింద్రాదులేని జితేంద్రియు నాథు లల్లైదురనేర
రింకఁ దొడరి నిల్వ మీజాడ నేఁ జూడ నింద్రశంబరులకు నెట్టు లట్ల
పొనరెఁ బో రటంచుఁ బొరువులు దిలకింప బుద్ధిగన్న వలను పొడవుపడఁగ.

తే॥ నీపితృవ్యుండు వరదాననియతిఁ జేసి గెలిచెను సురాసురుల నను కీర్తిఁ గాంచెఁ
దా నొగి జయించె ససమానదర్పముననె నీదుజనకుండు బలయోగనిష్ఠితుండు.

క॥ అవ్వారలఁ దలకడచితి వవ్వాసవజిత్తుకన్న నద నన నైతీ
వవ్వారములు గిరములు లే కివ్వారవీర్యమున సాటి యెవ్వ రనంగన్. ౨౮౭

ఆ॥ తనుకుచున్నవాఁడఁ దారసిల్లియు నిన్నుఁ దొడరి యేయ బిట్టు బడలినాఁడ
వెదిరి గడఁచి మడఁచి యింతలంతలు సేసి యానొ కాదొ శ్రాంతు నలఁచుటనుచు.

క॥ కావున విశ్రాంతిం గొని నీవెరవుం బలము నెరపి నెగడుము తోడ్తో
దీవరబడ నేమయ్యెడు నావల నరయంగఁ దలఁచి నాకవిరోధీ. ౨౮౯

ఆ॥ పావమానసరణి నావహిం ద్రోయు సుగ్రీవు వాక్య మాజ్యరీతిఁ దోనుక
నగ్ని తేజ మట్టు లతని తేజము వృద్ధిఁబొందెఁ గ్రోధకలన పొంగిపొరల. ౪౯౦
క॥ తటుకున నినసంభవుఁ దన పటుబాహాయంత్రణమునఁ బట్టి విదిర్చెన్
జటులుఁడు రక్కసుఁ డమ్మెయి దిటమున నాతండు వాని ది మ్మదఁగించెన్.
క॥ ఆహితమదము లిభము లవ్యాహతదర్పమునఁ బోరునట్టు లిరువురున్
సాహంకారతఁ బెనఁగొని యూహాపోహక్రమంబు లోజ దలిర్పన్. ౪౯౨
ఉ॥ పట్టులు పట్టుచున్ విడుచుపట్టుల నొండొరులం బెరల్చుచున్
మట్టులుమీఱుచుం బొడుచు మార్గము లెంచుచు నూర్పు లూర్చుచున్
గట్టులుకం బ్రధూమితవికస్వరకీలిక లాస్యసీమలం
బుట్టుచు మొట్టుచు న్నెఱయఁ బోరిరి పో రరుదార నయ్యెడన్. ౪౯౩
క॥ తదుభయపదాభిహతులన్ జదికిలఁబడియెన్ ధరిత్రి సంక్షోభించెన్
గొదకొనుతరఁగలతో నయ్యదనున వరుణాలయం బయంత్రిత మగుచున్. ౪౯౪

—◆ సుగ్రీవుఁడు కుంభు గండడఁచుట ◆—

ఆ॥ ఉదధితలముఁ జూడు మోరీ!యనుచు సౌరి వాని నెత్తి నైచె వార్ధి నదియు
వింజ మట్టు లెగసె విసృమరజలధార లాకసమ్ముతలము నాక్రమింప. ౪౯౫
క॥ ఆలీల మునిఁగి తేలి చివాలున వా లట్టు లెగచి వడి రవిజుఁ బవిన్
బోలినపిడికిటఁ బొడిచెం గీలాలము లురల నురము గెఱకొని పగులన్. ౪౯౬
చ॥ పటపట మంచు నస్థిభృతపంజర మొయ్యన మ్రోయ వజ్రపుం
జటచట లుద్వహిల్ల గిరిచాల్పునఁ జా ల్పొనర న్నిడుంగుఱుల్
పటుతరకీలలుం దొడరు ఫక్కికి వక్షము పక్ష మై తగన్
జటులుఁ డతండు చేడ్పడక శాత్రవు నాత్రప ముంచి యుగ్రుఁ డై. ౪౯౭
మ॥ బలుముష్టిం బలుఘృష్టు లుల్లసిల భాస్వద్బింబసంకాశ మై
వెలయం జక్కనమర్చె వజ్రనిభ ముద్వీర్యంబు నౌ దాని నం
బలుఁ డర్కాత్మజుఁ డాబలారిరిపు చేడ్పాటొంచి తద్వక్షము
న్మలయించెన్ బొలియించె నంచుఁ గపు లానందాబ్ధి నోలాడఁగన్. ౪౯౮
క॥ బహ్వాశిసుతుఁడు దాన న్విహ్వలుఁ డై కూల నుసులు వెడలెను శమనుం
డాహ్వానించిన యట్లుగ జిహ్వాక లాలాస్రవితతిఁ జేడ్పడి యెడలన్. ౪౯౯
ఆ॥ అగ్గి యాఱినట్టు లంగారకగ్రహం బవనిఁ వ్రాలినట్టు లగుచు నసుర
రుద్రసమభిపన్నరూపుఁ డౌ నర్యము మూర్తి దగు ప్రకారమునఁ దనర్చె. ౫౦౦
ఉ॥ భీమపరాక్రముండు రిపుభీముఁడు నౌ ప్లవగర్షభుండు సు
త్రామవిరోధి నట్టి బలుతాఁకునఁ ద్రోవ సశైలవన్య యణా

భూమి వడంకె రక్కసులు పోఁడిమి దక్కి భయార్తు లౌచు నొం
డేమియుఁ దోఁప కుండిరి దిగింద్రులు పొందిరి విజ్వరత్వమున్. ౨౦౧

ఆ॥ కుంభుపాటుఁ గని నికుంభుండు తనయన్న నింత సేసెఁ గాదె యీతఁ డనుచుఁ
గ్రోధమున దహించి కూల్చునో యనఁగ సుగ్రీవుఁ గాంచెఁ గనులకీల లెగయ.

శా॥ ప్రస్థామప్రతిభిన్న మద్రిశిఖరోచ్ఛ్రాయంబు సారోల్లస
ద్దిగ్దంతావళసాధ్వసప్రద మమందోగ్రప్రతాపం బధి
ప్రాగ్దేవాభయదంబు వజ్రకనకప్రఖ్యోరుభూషం బనీ
దృగ్దర్పావహ మా మహాపరిఘ మర్థిం గొంచు యుద్ధార్థి యై. ౨౦౩

క॥ ఇది కాలదండ మొక్కొ యదియే యగునేని నీతఁ డంతకుఁ డౌ ని
య్యది యింద్రుధ్వజమొ వజ్రమొ యెది యైన బలారి యంచు నెదిరి తలంకన్.

సీ॥ పరిఘంబుఁ ద్రిప్పునప్పాట సైన్యంబెల్ల దూరదేశము ద్రొక్కి తొట్రుపడఁగ
వదనంబు దెఱువ నివ్వాతిపా లౌదుమో యని భూతనివహంబు లాత్ర మెనయఁ
జుఱుచుఱఁ జూడంగఁ జూచెబో యింకేది గతియంచు ఖేచరుల్ గడచిచనఁగఁ
గాల్గదల్చినయంతఁ గదలె నాపైవచ్చు ననుచు వీరావళి యలసగాఁగ
మారుతగ్రంథి విస్ఫోట్యమానభావమంద మిన్నందు మంట ల ట్లదను లగుచు
ఘూమలేశంబు దోసంబు దొడరనీక దొడర ఘూర్ణిల్లుచు సురారి దొరసె ననికి.

ఆ॥ మాలతోడి భూషణాలితోఁ బ్రహరణపాలితోడ వాఁడు పరిఘవిల్లి
యింద్రధనువుతో సమిద్ధవిద్యుత్క మా నభ్ర మనఁగఁ బెరసె నభ్రకేశి! ౨౦౬

ఆ॥ త్రిప్పెఁ బరిఘ మయ్యుదీర్ణుండు దానితోఁ దిరిగె నలకతోడ దెసలతోడ
ఖచరనగరితోడ గంధర్వపురితోడఁ బ్రాంచితేందుభము నభస్థలమ్ము. ౨౦౭

తే॥ అసుర ప్రలయాగ్ని యట్టు లయ్యదనునన్ దు రాసదుం డయి తోఁచె విభాసమాన
పరిఘ పరితస్సరత్ప్రభ ల్పరిఢవిల్లఁ గపు లకాలాంతకులు గాంచు కన్నులకును.

—♦ హనుమ నికుంభు మ్రందించుట ♦—

క॥ రక్కసులయేని వానరు లుక్కళులేయేని మెదలనోపరు భీతిన్
జక్క నిలిచె నంజన దా నక్కా న్పోకఁ దురము సాఁచి యక్కాలమునన్.

క॥ పరిఘోపమ భుజుఁ డసురుం డరిఘ్ను మాపరిఘురాజ మర్కాభము ది
ర్దిరఁ ద్రిప్పి బలి మహాబలపవనతనయుని యురము దాఁక వైచెం దరుణీ. ౨౧౦

తే॥ సంస్థిరవ్యూఢ మతని వక్షస్స్థలమున నదియు శతధావిశీర్ణమై యపుడు మెఱసె
నంబరంబునఁ దోఁచి యొయ్యన విదీర్ణమైన యుల్కావిశేషమో యనఁ దనర్చి.

ఆ॥ కొండ యతఁడు గదలెఁ గోయని యార్చెఁ గంపించెఁ దోఁడిదగుచుఁ బృథ్వి యన్ని
యసురుపాటు దెలుపు నట్టి యుత్పాతంబు లయ్యె నయ్యెడను సురారిదమని.

చ॥ తనబలమెల్ల నొక్కఁడుగఁ దార్చె ననం దనుపాయ సుష్టిఁ దె
ప్పునఁ బొనఁగూర్చె నయ్యనిలపుత్రుఁడు సంబలుఁ డానిశాటు చి
క్కనియెద దీని కగ్గమవుఁగావుత మం చని వ్రేసె నగ్గి తోఁ
డనినటులై స్ఫులింగతతి యగ్గలమై నెఱయంగఁ బార్వతీ. ౧౧౩
ఆ॥ మెఱుఁగు మెఱయు తెఱగు మేకొనె నొకజ్వాల వాయుసూను ముష్టిదర్శనమున
వాని యురము ప్రిదిలె వఱదలై నెత్తురుల్ నఱలఁజొచ్చె నొడలి వడఁకు హెచ్చె.
తే॥ తెరలి స్వస్థుండగుచుఁ దోన మరలివచ్చి పట్టుకొనియెఁ బ్రబలుగాడ్పుపట్టిఁ గడఁకఁ
గడఁగి యార్వఁ దొడఁగిరి లంకానివాసు లంతయుం గాంచి యిఁక నెట్టులగునొ
మ॥ తనుఁ గొంపోయెడు దానవుం గడఁక మైఁ దాఁకించెఁ బెన్ముష్టి వ [యనుచు.
జ్రనిభం బయ్యది దానఁ జేడ్పడు రిపుల్ సంక్షోభుఁ గాపించు నే
ర్పున క్షోణిం బడవైచి రాచి బలితంపుస్వోత్రిటు లొందించి వే
గనిపాతం బెనయించెఁ బైకెగసి వక్షమ్ము న్మహాద్రిగుల్ఫై. ౧౧౬
తే॥ అమ్మెయిం గాల ససురయురమ్ము ద్రొక్కి బాహుయుగమునఁ గంధరఁ బట్టి త్రిప్పి
సిరము దెరలించె భీషణస్వరముగాఁగ నది యఱవవైచి యవలఁ దానార్చి పేర్చె.
క॥ పావని పగతు నవాగ్నిక్షేపవనిఁ జేరంగఁ బనుప నయ్యెడఁ బొడసూ
భూవరణీయము లగుచున్ భూవరసుతరాక్షసేంద్రపుత్రాజికథల్. ౧౧౮
ఉ॥ చేడ్పడి యానికుంభుఁ డటు జీవముఁబాసినయంత హృష్టులై
గాడ్పుకొమారుఁగూర్చి యొడికంబుగఁ గూర్చిరి సంస్తవంబు గో
ల్మోడ్పు లమర్చుకొంచుఁ గపులు న్సురలు న్మునులున్ దిశౌఘ మా
చాడ్పున మ్రోసె రోదసుల సంచలనస్ఫురణంబు లేర్పడన్. ౧౧౯

క॥ బలమఱి రక్కసు లింకం బల మున్నదె మన కటంచుఁ బాఱిరి పురికై
వలనిది యని తోఁపమియును వల నిది యని చూపఁ దోడివారిం గొనుచున్.
తే॥ తోడుతోడఁ జనినవారితోడఁగూడఁ గుంభుఁ డుక్కఱిమడిసె నికుంభుఁ డడసె
నాన యే మను నుడి చెవి నానఁ దెరలె రావణుండు త్రిలోకవిరావణుండు. ౧౨౧
క॥ అనలుం డాజ్యాహుతిగతిఁ గనలునఁ దా నెగసిపడియు గారించెడు తోఁ
కనికాయం బమ్మెయి ధృతి కని కాకుండు మని పొదువ నతివిహ్వలుఁడై. ౧౨౨
ఆ॥ రెంటినడుమఁ జిక్కురీతి రీతికిఁ బాపఁ బాపరతుఁడు వాఁడు పఙ్క్తిముఖుఁడు
మడఁగునట్టు లగుచు మకరాక్షు ఖరపుత్రుఁ గాంచి యిట్టులనియెఁ గంబుకంఠి.

—◆ రావణునాజ్ఞ మకరాక్షుఁ డెదిర్చి రాముచే మడియుట ◆—

ఉ॥ పుత్రుఁడ! సైన్య మొప్పఁగొని పొమ్ము రణమ్మునకున్ ధరాధిరా
ట్పుత్రులఁ గ్రోఁతులం గెలిచి పొంపెసలార జయమ్ముఁగొమ్ము నా

యాత్రముఁ బాపు మెందును సయాత్రుఁడ వీ వయియుండ శ్రీలకుం
బాత్రుఁ డనంగఁ బే రెనసి పాలనసేయఁగఁ జాలితిం జుమీ. ౨౨౪

క॥ ఆరావణుఁ డటులనినన్ శూరంపమన్యుండు ఖరునిసుతుఁ డా లె మ్మో
నాయూథి నెరయ నంతలు రారాపొనరింతు ననుచు రణలాలసుఁడై. ౨౨౫

ఉ॥ ఆతనికిం బ్రదక్షిణవిధాంచితసన్నతు లాచరించి వి
ఖ్యాతుఁడు వాఁడు తేనిదగు నానతి శీర్షమున న్ధరించి ని
ష్ఠ్యూతరుచిప్రరోహ మయి యొప్పు స్వదేహము వీడఁగాంచి సం
పాతసహు న్బలాధిపుఁ బ్రపన్నుఁ గనుగొని చీరి యిట్లనున్. ౨౨౬

శా॥ సన్నద్ధం బొనరింపు మద్రథము శస్త్రం బైన సైన్యంబు నా
సన్నం గూర్పుము దర్పమొప్పఁ బ్రథనోత్సాహంబు పాటింపు మీ
వెన్నంబోలిన బంటు విట్టితటి నీయేర్పాటు మెచ్చంగ నా
నౌన్నత్యంబున మన్ను మి న్నలము సాయంబంచుఁ గాంక్షించితిన్. ౨౨౭

తే॥ అనిన నింతలు గావలెనయ్య దీని కానసేసినఁ జాలదే యనుచు నేగి
యన్నియుం గూర్చెఁ దెలిపిన యంతకన్న మిన్నసేసినపని యను మెలపు దోఁప.

క॥ తనదు సిరి యని ప్రదక్షిణ మనువొందగఁ జేసి యాఖరాత్మజుఁ డా స్యం
దనముపయిం దనరారెను గనదుజ్జ్వలమూర్తి కార్ముకముఁ గైకొనుచున్.

క॥ సూతుం బ్రేరేపించెను మాతలి నింద్రుండపోలె మహనీయగుణో
పేతుఁడ వీ వీతటి నా కాతతజయ మొసఁగ మెలఁగు మని సంప్రీతిన్. ౨౩౦

ఉ॥ రక్కసులం గనుంగొని బిరాన వరానతిచొ ప్పెఱింగి మీ
చక్కటి వానరౌఘములఁ జక్కొనరింపఁ దలంపుఁ డట్టు లే
నెక్కటి రామలక్ష్మణుల యే పుడిగింతుఁ గపీంద్రు నొంతు పే
రెక్కినవానరాధిపుల నెల్ల వధింతు శరోత్తమంబులన్. ౨౩౧

శా॥ శూలోత్పాతనిపాతసంభవమహాశుష్మార్చు లొండొండ శు
ష్కాలోలేంధనసంచయంబుఁబలెఁ గీశౌఘంబుఁ గాల్పంగ న
న్నాలోకింపఁగలారె శాత్రవులు మి మ్మా యందు రే మందు రే
యాలంభంబునయందు నౌ పనులయ ట్లాపన్నతం బొందరే. ౨౩౨

చ॥ అను మకరాక్షు నన్నుడుల కందఱు ముం దరుదంది సంతసం
బను వెనయింప లెస్స యని యాదృతిమైఁ బయనం బొనర్చి ర
ద్దనుజుల దండు వెల్వడెఁ బ్రధానవిధానము లొప్ప భేరికా
స్వనము లెసంగ క్ష్వేళలుఁ బొసంగఁ బ్రహాసకృతు ల్దెస ల్గొనన్. ౨౩౩

ఉ॥ అందఱు కామరూపులె కృతాస్త్రులె దంష్ట్రులె పింగలాక్షులే
యంద ఱిభేంద్రతుల్యులె భయానకమూర్తులె ముక్తకేశులే

కొండలమందువాఁ డనఁగఁ గోటికినేనియు లేఁడు క్షోణికిన్
స్పందముగూర్పనయ్యె రభసంబు రసోచిత మహా భరంబునన్. ॥౩౪

తే॥ శంఖభేరీసహస్రము ల్సంహతములు క్ష్వేళితాస్ఫోటితములు సుశ్రీ రహించి
యొక్కఁ డై పిక్కటిలి దివ ముర్వి దెసలుఁ జాల వికృతి కని పగఁజాలె నగజ.

సీ॥ తొలుదొల్త సూతు ప్రతోదంబు కరముననుండి ప్రభ్రష్టమై యుర్వి వ్రాలె
నాదట రక్కసు నరదంబునఁ దనర్చు విజయధ్వజము రిత్త విఱిగిపడియె
రథ్యము ల్విక్రమరహితంబులై సాస్రముఖములై యడుగిడి మొగ్గతిల్లెఁ
బాంసుయుక్తుండయి పవనుండు ఘనదారుణావేశమున నెదుపై విసిర్చె
రౌద్రుఁడౌ మకరాక్షు దుర్మతి మతము మహాహవమునకుఁ గూర్చు నిర్యాణమునను
గాని పోని నిమిత్తము లగలిగెఁ గాని యాతఁ డస్వస్థుఁ డనుమాట యంను లేదు.

ఆ॥ వీర్యవత్తములు ప్రవీణులు రక్కసు ల్వాని నెన్నికొనిన వలనుపడదు
కర్జ మనుచుఁ జక్క గడచిరి చేరిరి తాఁకి రరిబలముల దాశరథుల. ॥౩౭

ఆ॥ ఏనుఁగుల ఘటలకు నెనుబోతులకును సవర్ణులైన దనుజనరులు తొడరి
నేను నేన యనెడు నెఱు లొప్పఁగ గదాసి భిన్నభేదు లగుచుఁ బెరసి రబల!.

ఉ॥ ఆర్పులు మిన్నుముట్ట నడియాసల కాస లెదుర్పడంగ బల్
నేర్పులు సాగ వేగములు నివ్వటిలం ద్రిదశారు లేత్తఱల్
మార్పుల కందనీక గరిమంబుల సన్నగిలంగనీక ని
ట్టూర్పు లెసంగనీక సమరోద్ధతులై విలసిల్లునయ్యెడన్. ॥౩౯

మ॥ మకరాక్షుం డనువాఁడు వచ్చె ననికి న్మల్లాడఁగాఁ బొచ్చి రా
ప్రకటోద్రేకుని తోడిబంటు లసుల న్బాటింపఁబో రన్న వా
ర్తకుఁ గుప్పించిరి మింటిపై కెగసి రాస్థం బెంచి రాయోధనం
బకలంకం బెపు డెప్పు డం చనిరి వీరాగ్రేసరు ల్వానరుల్. ॥౪౦

తే॥ దేవదానవులకు నైన తెఱవు దోఁప నానిశాచరులకుఁ బ్లవంగాధిపులకుఁ
జరిగె రణ మది రోమహర్షణము గాఁగ నమరు లియ్యది సుమహత్తరమ యనంగ.

తే॥ కపినిశాచరు లయ్యెడఁ గడఁగి శూలపాదపశిలాస్త్రపరిఘనిపాతనముల
నొండొరులఁ దాఁకి మర్దించి రుక్కడంచి రెగిచి పయిఁబడఁదొడరి రిభేంద్రగమన.

తే॥ శక్తిశూలగదాపరశ్వధము లసులు ముసలముద్గరతోమరముఖ్యములును
విసరి విసరి విదారింప విరులుకొనిరి రక్కసులు వానరుల నగరాజతనయ. ॥౪౩

ఆ॥ వారిసాధనముల వారించుచు సహించు వార లగుచు శిలలు వరతరువులు
పోలఁగా నెఱపుచుఁ బో రొనరించిరి కపులు నాకపులు వికాస మొలయ. ॥౪౪

చ॥ అది గని దుర్దముండు వివిధాస్త్రపరంపర లుచ్చిపోవఁగాఁ
బొదలుచు నేసి యేసి ఖరపుత్రుఁడు వానరులం గలంప న

య్యదనునఁ జేవిదిర్చుటకు నైనఁ దటాలునఁ జాల కెల్లరున్
మదమఱి పాఱఁజొచ్చి రని మార్గ్గ్కనలేక వ్యలీకవారణీ. ౧౮౫

ఆ॥ అట్టివారు వనచరాధిపు ల్విద్రుతమాత్రు లగుట కుబ్బి మార్త్తు రెగచి
సింహనాదములు విశిష్టులై పొనరించి రంతలోనె విజయ మబ్బె ననుచు. ౧౮౬

చ॥ అదిగని తాటకాంతకుఁ డహా నిలుఁ డం చని బాణవర్షముం
బదరుచుఁ గూర్చి రక్కసుల పంకము బింకముఁ బాపి దీపిత
ప్రదరములన్ ధరించుటయుఁ బాపరతుండు ఖరాత్మజుం డస
ద్విదితుఁడు క్రోధమూర్ఛితుఁడు వేగయుతుండును నొచు నిట్లనున్. ౧౮౭

సీ॥ నిలునిలు మోరామ! నీకు నాతోడి దౌ ద్వంద్వయుద్ధంబు సిద్ధంబ సుమ్ము
కార్ముకనిర్ముక్తఘనబాణఫణుల కి ష్టర్పింతుగాక ప్రాణాశుగముల
మును దండకారణ్యమునఁ దండ్రిఁ జంపితి వెదురైతి విప్పటియిఱకటమున
నిన్ను స్వకర్మస్థునిం దిలకించినఁ గోపంబు రోప మై గొనయ మెనసె
నాదుకన్నుగవకు నాఁడు గాన్పింపని దోసముననె యింతదొసగు వొడమె
నోదురాత్మ నేఁటి కుడుకుచున్నవి మదీయావయవము లింక ననినఁ గలదె. ౧౮౮

తే॥ దర్శనం బొసఁగితి బలే తద్దమెచ్చి నాఁడ నాఁడట్టు లగునె యీనాఁటికలిమి
బలిమిగలవాఁడవేకదా పట్టువిడకు మెంతవట్టు ధరించెదో యితనిఁ జెనకి. ౧౮౯

క॥ ఏను క్షుధార్త్తము సింగమనైన నితరమృగము వౌదు వంతయుఁ దెల్లం
బౌ నెటులేనియుఁ గాంక్షితమైనది సేకూరె నింక నఱిగొఱి లున్నే. ౧౯౦

తే॥ నేఁడు మద్బాణవేగంబు నెఱయ నవలఁ బ్రేతరాడ్విషయంబు నివేదితంబు
గాఁగలదు మున్ను నీచేత గంతుకొనిన వారితోడిద లోక మహా వలనుగాంతు.

ఆ॥ ఇన్నిమాటలేల యేమన్న నే మగు రామ! నాదుపలుకు రాణగనుము
గాంత్రుగాత జగతిఁగలవార లెల్లరు నిన్ను నన్ను నేఁటి నిష్ఠితమున. ౧౯౨

మ॥ గదయో యస్త్రములో భుజాయుగళమో కాదన్న వేఱొక్కఁడో
యద నై యున్నది దెల్పుమిప్పటికి స్వభ్యస్తంబు నా నొప్పు న
య్యదియే కైకొని పోరువార మది గా దం చేను వంచింపఁబో
ను దిరం బౌఁ జుమి నాదు వాక్కగువ మున్మున్నోం డుపేక్షించిరన్. ౧౯౩

క॥ అని మకరాక్షుఁడు నొడివిన విని దాశరథి యనె గతి వివేచించి యనం
జను నుత్తరోత్తరాభాషిని మెచ్చరు తథ్యవాగ్విశేషితు లెందున్, ౧౯౪

క॥ పలికినయంతలు సేసినఁ బలికినపలు కొప్పుఁగాక బహుభాషణసం
వలనమునఁ గలుగునే జయ మలయిక చేకూరు వట్టియారాటమునన్. ౧౯౫

చ॥ మునుఁ బదునాల్గువేలు రథము ల్గొని యిక్కలకెక్కి నిక్కి ని
న్గనినయతండు దూషణుఁ డఖండితుఁ డౌ త్రిశిరుండు మున్నుగా

ననిఁబనిఁబూని వచ్చి హతులైరి ముహూర్తములోన నీవు తే
కునికియ తక్క నేకొఱఁతయుం గనుపట్టద నాఁటిపద్ధతిన్. ౫౫౬
ఆ॥ నాఁటఁగోలె బిట్టు నవయుచున్నవి కాకకంకగృధ్రవంచకప్రభృతులు
మేటి నంచు నీవు మెయివెంచుకొను టుంచియేమొ యిపుడు తృప్తి నెనయఁగలవు.
క॥ అని నగుచు రాముఁ డనినం గినిసి ఖరాసురునికొడుకు గీలించెనుఁ దో
డనె శరపరంపరల నవి మొనయకమునుపే ఖరారి మొగకొని నఱికెన్. ౫౫౮
ఆ॥ ఆశరుండు వైచు నాశరంబుల రుక్మపుంఖముల నరేంద్రపుంగవుండు
తనదు ప్రదరముల విదారింప ధారుణి కవియు భూషణంబులై తనర్చె. ౫౫౯
తే॥ వేలకొలఁదిగ నవి నేల వ్రాలునపుడుపుణ్యమెడలిన పురుషులఁ బోలుచుండె
వారి చల మంతకెక్కుఁడై వఱలెఁ దేజమోజముఁ బ్రమాణగతి మీఱి యురవడించె.
క॥ ఖరసూనునితో దశరథవరతనయుఁడు పోరఁ జిత్రవర్తన మని కి
న్నరగంధర్వసురాసురు లరయుచు దివి నిలిచి రద్భుతావహచరితా. ౫౬౧
చ॥ మొగిళులయట్టివై గొనయము ల్స్వనము ల్పొనరింప విండ్లపై
నెగసి యొకండుగాఁ బెరసి యొక్కటిపోరఁగ నయ్యె నవ్వియ
వ్వగలకుఁ దోడుగాఁ బెనఁగు వారల తీరికఁ జెప్పనేల క్రొం
బొగలెగయించి రిర్వురు నపూర్వ మనందగు సంగరంబునన్. ౫౬౨
ఆ॥ ఒంటికన్న నొండు యుక్తం బయుక్తంబునాక నాకసదులు నడుఁకుచుండ
నాటుకొని రొడళ్ల నారాచములఁ గృతప్రతికృతముల తెఱఁగు ప్రకృతి కిడఁగ.
తే॥ రక్కసుం డెన్ని బాణముల్ రభస మెసఁగ నేసె నన్నియుఁ దునుమాడె నినకులీనుఁ
డట్లు జనవిభుఁ డేసిన యవియు నవియఁజేసెఁ గడఁగి శరంబుల నాసురుండు.
క॥ బాణౌఘంబులు గప్పిన క్షోణియు నాకసము దెసలు శోభిల్లక సం
క్షీణము లౌ నననయ్యెం ద్రాణం బనరాని వింతదశ పాల్పడఁగన్. ౫౬౫
వ॥ అట్టియెడ. ౫౬౬
ఆ॥ కుపితుఁడై విభుండు కోదండపాణి మహాభుజుండు రాముఁ డసురధనువు
నఱికివైచి నిశితనారాచముల రథరథ్యసారథులఁ దెరల్చి యార్చె. ౫౬౭
మ॥ విరథుం డై కరము ల్విదిర్చి కర ముద్విగ్నత్వ మొప్పార భూ
మిరథుం డయ్యెనొ యంచు వేల్పు లలుకన్ మేకొన్న శూలంబు శా
ర్వర మాశార్వరుఁ డొయ్యనం గొనియె సర్వప్రాణిసంత్రాసనం
బురుతేజంబు యుగాంతవహ్నికలనాయుక్తంబు సక్తంబుగన్. ౫౬౮
ఆ॥ చిరసమర్చితంబు శీఘ్రసంపాతం బయంత్రితంబునైన యమ్మహాగ్ర
సాధనంబుఁ ద్రిప్పి సరగున రాము లక్షించి వైచె దీనఁ జెడితి వనుచు. ౫౬౯

శా॥ మింట న్మంటలు విద్యుదున్మిషితసాన్ద్రోష్మస్ఫులింగావళుల్
వెంటం గంటికిఁ గంటకంబు లగుచున్ వేవేలుగా నంటెరాఁ
బంటం గంట విసంబు చిచ్చుమియు నాబంట్లం దలంపించు నీ
తంటాదంట యటంచు నెల్లరుఁ గలంతం గాంచ నేతెంచుచున్. ౫౨౦

ఆ॥ మూఁడమోఘబాణములఁ దొడి రాముండు దివ్యభూషణం బుదీర్ణ మైన
దానిఁ దుంటలుగ విదారించె హరిసేన లుబ్బియాడ నసురు లులికిపడఁగ. ౫౨౧

క॥ శ్రీరామశరార్దిత మై యోరామ!మహోల్కయట్టు లురలి తెరలు నా
ఘోరాయుధ మీక్షించి వికార మెడలి సాధువాజ్ముఖరు లై రమరుల్. ౫౨౨

శా॥ ఆశూలం బటు భగ్న మైన సురరాజారాతి కోండొక్క ని
ర్దేశం బాయ్యనఁ దోఁపమిం గడఁక మై దిష్టాంతవేలాంతకా
భ్యాశం బౌ దృఢముష్టిఁ గూర్చుకొనుచున్ వ్యాపాది యై రాక్షసా
భ్యాశంస ల్తగ నిల్వు నిల్వు మని రామాధీశుపై వచ్చినన్. ౫౨౩

క॥ నవ్వుచు రఘునందనుఁ డపు డవ్వీకలుం గాంచి పావకాస్త్రము వింటన్
జివ్వునఁ దొడిగి మిడుఁగుఱు లవ్వులకు న్నిగుడ నేసె దర్పోద్ధతుఁ డై. ౫౨౪

క॥ ఆయస్త్రము తోన యసృక్స్రావి హృదయ మేర్చి వ్రచ్చె బలునాడికలన్
దాయ యిలఁగూల ననుపద మాయినకులు శరధి సేర నది వచ్చెఁ జెలి. ౫౨౫

ఆ॥ నాధుఁ డట్లుచన ననాథ యై రాక్షససేన రామబాణశీర్ణ యగుచు
సొరిది లంక సేరె సొక్కుచు సోలుచు దితిజపతియ యింక దిక్కటంచు. ౫౨౬

క॥ హతుఁ డైన ఖరాత్మజుఁ గని వితతము దాశరథి విశిఖవిక్రమ మతులం
బతిలోకం బని పొగడిరి సతతోత్సాహజము మేలి సంభ్రమ మొదవన్. ౫౨౭

ఆ॥ వజ్రహతగిరీంద్రవర్ణితం బగువాని మేను గాంచి యింక మేలె యనుచు
నుబ్బి గంతులిడుచు నుల్లాసమున నొప్పి రగచరేంద్రు లలికులాంచదలక!. ౫౨౮

మ॥ హతశేషు లెలుపంగ నంగబల మి ట్లయ్యెంగదా యంచు నీ
పితరోషుం డయి రావణుండు దశనోత్పీడోత్థనిర్ఘాతసాం
ద్రపతనిర్ఘోషము లుల్లసిల్ల సురజిద్భావంబు మానెం గటా
దితిజాధీశున కింక మించువిధ మేదీ యంచు ఘూర్ణిల్లుచున్. ౫౨౯

క॥ సుతు నింద్రజిత్తుఁ గని నీ వతిలోకేశ్వప్రభావుఁ డన నెగడితి నం
మతి దాశరథులఁ బొరిగొన నతులితవిభవుండ వగుచు నరుగుము కడఁకన్.

ఆ॥ దృశ్యమానుఁడవొ యదృశ్యుండవొ యై రయంబు నెఱయ నెట్టు లైన నమ్మ
హాజనుల జయింప యత్నింపు మది నాకుఁ బ్రీతికరము నీకుఁ బెనుపుఁ గూర్చు.

క॥ అప్రతికర్మ హరి గెలిచి తప్రాకృతుఁ డత్సుతుం జయంతు జయింపన్
ధీప్రతిభం దనరారితి వీప్రకృతుల నరుల గెడపు టెంతలు నీకున్. ౫౩౨

క॥ అను రాక్షసేంద్రు నానతి వినీతుఁడై మాలిఁ దాల్చి వెసఁజని హోమం
బొనరించె విధియుతంబుగ ననలుం బ్రజ్వలితుఁ జేసి యసుర కడంకన్. ౧౭౩

—♦ ఇంద్రజిత్తుసవరణ ♦—

ఆ॥ ఆతఁ డాభిచారికాయత్తుఁడై వేల్వఁదొడఁగఁ బొలసుదిండితోయ్యలులు ర
యంబు మీఱ శోణితాంబరోష్ణీషము లూని చనిరి సవనభూమి కార్య. ౧౭౪

మ॥ శరపత్రంబులు తోమరప్రముఖము లస్త్రంబులున్ వహ్ని కా
స్తరణంబు ల్సమిధ ల్విభీతకజము ల్సంరక్తవస్త్రంబులున్
వరకార్ష్ణాయస మా స్రువంబు దనర న్వాఁడ త్తఱి న్వేల్చెఁ జె
చ్చెరఁ గృష్ణాజగళగ్రహం బొనరఁజేసెన్ వేల్పు లల్లాడఁగన్. ౧౭౫

తే॥ అట్లొనర్ప విధూమమహాహోమాగ్ని వెలుఁగ విజయచిహ్నంబు లొప్పారు వెరవు దోఁపఁ
బ్రక్రమావర్తశిఖలతోఁ బావకుండు హవ్యము గ్రహించి స్వర్ణాభుఁడై తనర్చె.

తే॥ దేవదానవరక్షోగ్నితృప్తి నవ్విధంబునం బొనరించి యంతర్ధి నెఱయు
రథముపై రథివర్యుండు రాణఁదనరె శరశరాసనముఖ్యము ల్చాలఁగొనుచు.

ఉ॥ నాలుగు గుఱ్ఱము ల్నెగడ నవ్యగుణోత్తమలీల లొప్ప ని
ర్వేలకలాభిరామము సవేగము నై పెనుపొందు తేరిపైఁ
జాలన మెంచు చాపము ప్రసంగము చొప్పడ వజ్రవర్మభూ
షాలసితాంగుఁడై తనరి సంభ్రమవిభ్రమము ల్దలిర్పఁగన్. ౧౭౮

క॥ దీప్తానలసంకాశము తప్తకనకవలయ ముచ్ఛ్రితము వైదూర్య
ప్రాప్తాఖిలభూషణ మమరాప్తేతరు కేతనము మహారుచిఁ బొనరెన్. ౧౭౯

శా॥ ఆదిత్యాభము సజ్జ మారథము బ్రహ్మాస్త్రంబు సంమంత్రితం
బాదేవారికి రక్షణప్రవణపర్యాయంబులై చొప్పడం
గా దైత్యుండు పురంబు వెల్వడి సమిత్కల్యాణలీలాయిత
ప్రాదుర్భావకరాపిధానకలనాప్రాగల్భ్య మూహించుచున్. ౧౮౦

తే॥ దుష్టరాక్షసమంత్రనిర్ధూతవిఘ్నయత్న నిఘ్నుండగుట నొడ్డ కలవిగామిఁ
దనమతలఁ పునఁ దలపోసికొనుచు హితులఁ గాంచి యిట్లనె నతఁడు నిష్ఠాశితాత్రి.

ఆ॥ మాయదారి వ్రతము మానించి పురి వీడి యరుగుదెంచి యసురు లనినఁ దొడరి
మడఁచువారి వీరి మాయించి పితృతృప్తిగూర్చువాఁడ సిరికిఁ గూర్చుజాడ.

క॥ ఆనెఱి నిర్వానరఁగా నే నొనరించెద ధరిత్రి నేఁడె కనుఁగొనుం
డీనాసంగర మనుచున్ దా నంతర్ధానమున్ రథముతో నెనసెన్. ౧౮౩

తే॥ ఆదశగ్రీవుఁ డట్లు ద న్ననుప మాయలాఁడు శక్రసపత్నుండు వాఁడు తీక్ష్ణ
కార్ముకాశుగములు పూని కదనముతల నభ్రతలమున నిలిచి బిట్టార్చి తొడరి.

ఉ॥ రాము సలక్ష్మణుం గని పరాకు దొలంచి చిరాకు లెంచి సు
త్రామవిరోధి సాయకపరంపర లేర్తెఱ మీఱ గుప్పఁగా
దీమస మొప్ప మేకొనె సుదీర్ణుఁడు వాఁడు ఘనాఘనంబు ప్రో
ద్దామకబంధధారల విదారణ మేర్పడ రొప్పచాడ్పునన్. ౧౯౮

తే॥ అంసములతోడఁ ద్రిశిరస్కమైన పన్నగేంద్రయుగ మట్టు లొప్పెడు నినకులీను
లెదిరి నలఁచెడు వారు వీరే యటంచు నెంచి గుర్తిడెఁ దొలుతఁ దా నెగచె నవల.

తే॥ సరథుఁ డసురుఁడు వైహాయసపథ మెనసి యట్లె చక్షుర్విషయమున కందరాక
ధనువు సజ్యం బొనర్చి తత్తనువులగల నార్చుచుఁ గడంక శరము లేయంగఁదొడరె.

మ॥ శరసంవేగపరీతులై కినిసి యాశాచక్ర మల్లాడ దా
శరథుల్ స్వీయశరాసముల్ సశరముల్ సజ్యంబులుం జేసి య
స్త్రరహస్యజ్ఞులు సూర్యసన్నిభములౌ శస్త్రప్రతానంబు లం
బరముం గప్పఁ దమఃప్రహాణకలనాప్రాగల్భ్యముం జూపినన్. ౧౯౯

క॥ సహలక్ష్మణుఁడౌ రాముని సహస్రసంఖ్యాకనిశితశరముల కతిదు
స్సహముల కెదురైనం దన,విహార మే మగునొ యనుచు విహ్వలుఁ డగుచున్.

సీ॥ ఆకసంబెల్ల ధూమాంధకారమ్మునఁ గప్పినయప్పాటఁ గడుకొనంగ
మఱియు నీహారతమస్పాదితంబులై దెసలు శూన్యంబులౌ తెఱఁగు వడయ
జ్యాతలనిర్ఘోష మేతాదృశం బనరాక నేమిస్వనోద్రేక ముడుగ
నశ్వఖురారావ మంతలింతలు గాఁగ రూపనిర్ణయ మపహూప మనఁగ
నైన దశ పాల్పడంగ ఘనాంధతమసనక్తశరవర్ష మిది యనఁ జాలుకొలిపి
ముంచె నారాచవృష్టి రాత్రించరుండు నరవరేణ్యుల విధిదత్తవరబలమున. ౨౦౦

ఆ॥ సర్వగాత్రముల నసంగం బనంగ లేకుండ దాశరథుల నోజ మెఱసి
స్రుక్కనాటె నసుర సూర్యసంకాశమ్ములైన యాశుగముల నచలతనయ!

క॥ శరధార లెనయఁ బర్వతవరము లనన్ దనుక కుండి వా రిరువురు నం
బరము వగులఁ దిగ్మంబులఁ, బరఁగించిరి ప్రదరముల సుభాస్వరరూపా. ౨౦౧

తే॥ కంకపత్రులు పత్రులు గగన మెనసి లక్షితేతరు రావణి లావఱంగ
నెఱసి తచ్ఛోణితోక్షితోన్నిద్రము లయి ధరణిపై వ్రాలుచుండె విద్యావిలసిత!

క॥ అతిమాత్రవిద్ధు లయ్యుం దితిజేంద్రాత్మజుఁడు వనుచు దీప్తశరముల్
మతిమంతులు భేదించుచు వితథము లొనరించి రొగిఁ బ్రవీణత వెలయన్.

తే॥ వానిహేతు లేతెంచు నవ్వల నెఱింగి శబ్దవేధుల నుత్తమాస్త్రములఁ బంచి
మించి వేధింపఁదొడరిన మెలఁకువ న్గణించి వంచనఁ బెంచి నక్తంచరుండు.

ఆ॥ ఉన్నచోట నుండ కొండొండఁ దిరుగుచు నిశితవిశిఖతతులు నివ్వటిల్లఁ
జేయుచుండెఁ దనదు శీఘ్రగామిత్వంబు శస్త్రవేత్తృతయుఁ బ్రశస్తములుగ.

క॥ మాయావి శరకలాభ్యా, సాయాసితతనుఁ డసురుఁడు యత్నము తనరం
జేయాక మోకటిల్లఁగఁ జేయందొడఁగుటయు రాజసింహులు కడఁకన్. ౬౦౭

చ॥ విసువక యెల్లదిక్కుల న వేలశరాహతులం దెరల్చుచున్
గుసుమితకింశుకమ్ములనుఁ గూర్చినమెత్తనిమేను లొప్పఁగా
నసురుసు రందనీయని మహత్త్వమునం దులకించుచుండి ర
య్యసమశరాభు లయ్యదనునందుఁ దటిల్లతికాసమద్యుతీ. ౬౦౭

శా॥ రూపం బెన్నఁగరాని దన్న గతియున్ రూపింపఁగాఁబోల దీ
రోపం బీథను విట్టు లిట్టు లన నా రూఢప్రరూఢత్వముల్
దోఁపం బో వినుఁ డభ్రసంప్లవమునన్ దుర్భావ్యుఁ డై నట్టు లై
పాపం బాపతితుం డొనర్పఁదొడఁ రెం బాపాపనోదాదరా!. ౬౦౯

తే॥ స్యూతు లటు నిహతులు గతాసువులు నగుచు వానిశరములపా లయి వానరవరు
లవనిపైఁ జాపకట్టుగా నత్తమిల్లి రొకనిపై నొండు గాఁ దపోయోగనిపుణ!

ఆ॥ అన్నఁ గాంచి యిట్టులున్న నేమగు సర్వరాక్షసుల వధింప రాణ నెఱయ
బ్రాహ్మ మస్త్ర మిపుడె పరఁగించువాఁడ నంచనియె లక్ష్మణుఁడు మహాస్త్రకుశల!.

క॥ శుభలక్షణు లక్ష్మణుఁ గని విభుఁ డిట్లనెఁ దగని దట్టి విధి యొక్కనికై
యభగుల నందఱఁ దునుముట ప్రభావవిలసితుల కెందుఁ బ్రస్తుత మగునే.

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యెన్నఁడేనియు రణావ్యాసక్తు నున్మత్తుఁ బ్ర
చ్ఛన్నుం బ్రాంజలి రక్షణార్థి విజితున్ సన్నాహసంశూన్యు నా
పన్ను న్విద్రుతునిన్ వధింపకుము తత్పాపంబు నీ కిచ్చి నీ
పున్నెం బందుకొనంగ వా రగుదు రాపో టొప్పు నా నొప్పునే. ౬౧౩

ఉ॥ ఎట్టులయేని వీని వధియించు తెఱం గెనయించువార మీ
పట్టున ముట్టుచో నుసుఱుఁబాపఁగ నోపు శిలీముఖంబులన్
నెట్టనఁ బన్నగాభముల నేర్చి విదిర్చి యసమ్ము రెమ్మ నా
కట్టడిసేయఁగానగును గర్జముపైఁ దలఁ పూర్జితమ్ముగాన్. ౬౧౪

తే॥ తోఁచినంతన యీతని త్రుళ్ళడంతు రడరనీక మహామహు లగచరవరు [చరిత.
లలికి యంతర్హితుం డయ్యె ననఁగబోలు మాయికుఁడు క్షుద్రుఁ డతఁడు సమ్మాన్య

ఆ॥ మింటికెగసెనేని మేదినిఁ జొచ్చెనయే నధస్తలమ్ము నెనసెనేని
నెటు నిగూఢుఁ డయ్యెనేనియు మదిషుదగ్ధుఁ డయి పుడమిపైనిఁ బడు నితండు.

—♦ ఇంద్రజిత్తు రామాస్త్రముఁ జూచి పాఱిపోవుట ♦—

మ॥ మహితాత్ముండు రఘుప్రవీరుఁ డటు సన్మంత్రంబు పాటించి ప్రా
ప్తహరీంద్రుం డయి రౌద్రు ఘాతుకు రిపుం దండింపఁ జాడక్రమ

ప్రహితంబౌ శరరాజమున్ మనమునన్ భావించి వీక్షించినన్
విహ్వృతిం బాసి తలంగ నెంచె సురరాడ్విద్వేషి యుద్వేగియై. ౬౧౭

తే॥ అఖిలలోకమాయాతమోహరము శరముఁ
దొడిగి రఘువీరుఁ డేయ నిర్ధూతుఁడగుచుఁ
దోఁచి యెడఁద్రోచి లంకలో దూఱ దూఱు
పుట్ట నాచెట్ట దిటవు గోల్పోవ మగువ!. ౬౧౮

క॥ తెప్పిఱిలి ప్లవగసేనలు ముప్పిడఁబాసె నని మేలి మురిపెంబున రా
మప్పఁ గొనియాడఁదొడఁగిరి తప్ప దిదియె యసురుఁ డడఁగుతఱి యని రమరుల్.

తే॥ అనుచుఁ బురహరుఁ డెఱిఁగింప నచటుబాసి యసురి యాకష్టుఁ డెట్లుసేయంగడంగెఁ
దెలుపవే యవ్వలనికథ తెఱఁ గటంచు విభుని గిరిరాజకన్యక వేఁడుటయును.

మ॥ శ్రుతిసీమంత విశేషకాంచిత కలాశుంభద్రజోగుంభ వి
శ్రుతపాదాబ్జ!మహాధ్వరప్రవణ సంస్తుత్యాత్మసంస్థాన సం
శ్రుతలోకావనకృత్య సర్వజననాస్తోకప్రభావాఢ్య ల
క్షిత సాక్షిత్వ విభావ్యతత్వ మునిసంసేవ్యత్వరూఢోదయా. ౬౨౧

క॥ భూతజయ!బోధగమ్యా! ప్రభూతదయాత్మీయనయవిభుత్వాంచితసం
పాతహరణచణచరణా! చేతశ్శుద్ధిప్రకరణ! శ్రితసంభరణా ౬౨౨

వసంతతిలక॥ శాపాయుధోత్తమ వచశ్చయలక్ష్యకోపా!
పాపాపనోదనసవ ప్రవణాంఘ్రియూపా!
దీపాంకురాయిత మతిస్థితిలభ్యరూపా!
నీపాలయాది వినినీషు కలాకలాపా! ౬౨౩

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

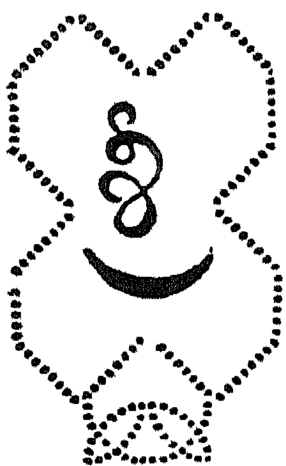
శ్రీ శివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

నవమాశ్వాసము

కరుణావేశభృత
ప్రాకామ్యవిభూతియోగ భద్రోద్దేశ
స్వీకారరిపున్యక్కా-
రాకారవిశేషవద్దృశా! పరమేశా! ౧

ఆ॥ అవధరింపు మట్టు లడిగిన గిరిజతో నిట్టు లనియె గిరిశుఁ డింతి! పూల ౨
బంతి! వినుము రుష్టభావం బెసఁగ వాఁడు పురము సొచ్చి దుష్టబుద్ధి హెచ్చి.

మ॥ కనులం గ్రోధము దొన్కుచుండ నన రాగం బొప్పఁగాఁ బశ్చిమం
బన నా ద్వారమునం బయల్పడి కదభ్యాసు ద్ధృతాసు ల్పలా
శను లొంటం దనుఁ గొల్చి రా నశనిభృచ్ఛత్రుండు పౌలస్త్యుఁ డే
చిన వేరమ్మున రామలక్ష్మణులఁ గాంచెం బొంచి దుర్లక్షుఁ డై. 3

ఉ॥ ఉద్ధతు లై రణోన్ముఖత నొప్పు నరేంద్రులఁ జూచి చూడ లే
కుద్ధృతవిక్రముండు సమయోచితమాయికవృత్తిఁ బెంచి సం
బద్ధుఁడు గాక మోహపరిపాటిన వారల ముంప నెంచి యా
పద్ధతికిం దగంగ నొక భామినిఁ గొంచుఁ గ్రమించి నొంచుచున్. ౪

తే॥ తోడవచ్చినవారలుఁ దోడరుచుండ వానరాభిముఖుం డయి వాఁడు సొచ్చి
యరదమున నున్న యంగన నట్టె తివిచెఁ జంపఁదలఁచు స్వభావంబు చక్కబెరయ.

ఆ॥ మాయలాఁ డతండు మాయామయాంగన నట్లు గొనుచు సీత యూ ననంగఁ
గానవౌకసులకుఁ గాన్పింపఁ దనపూన్కి నెఱయ వచ్చి యెదుర నిలుచుటయును.
క॥ సంక్రుద్ధు లగుచు వారలు చంక్రమములు పొనర శాఖిశైలవరశిర
స్సంక్రాంతుఁ జేయఁగడఁగి రసంక్రమ్ముఁ డవ్వానిఁ దొడరి చంపుదు మనుచున్.
తే॥ అందఱకుఁ దాన ముందల యగుచు హనుమ రిపుసురాసదుఁ డటు చెలరేఁగి దొడ్డ
గట్టు పట్టినపట్టునఁ గదలఁబెఱికి దానిఁ గొనివచ్చె దనుజు దుర్గము మడంప. ౮
క॥ అభ్యాశగతుం డగుచు దురభ్యాసుం జూచె నసురు నావల రథమం
దభ్యాగతఁ దత్పీడిత సభ్య యనం దగిన యొక్కజవ్వనిఁ గాంచెన్ ౯

(హనుమంతుఁడు మాయాసీతావధముం గని చింతిల్లి రావణు దూఱుట)

సీ॥ ఉపవాసములఁ గ్రుస్సియును శరద్రాకాశశాంకు గేరుచు నిజాస్యంబు దనర
వినిహతానంద యై వెల్లనైననుఁ దొంటి చిఱునవ్వుసిరి బాట స్పృశ్యు లెనయ
నేకవేణీవస్త్ర యే కాఁగ రామనామావృత్తి శుద్ధభావాప్తిఁ దెలుప
నమృజరజోవిలిప్తాంగసౌష్ఠవసుషమలు వరస్త్రీధర్మమర్మ మనఁగఁ
తే॥ దెరువు లే కతిదీన యై దెసలుసూచు తెఱవునవె తనుఁగావ నే తెంచువారి
నరయుతలఁపున నున్న యా యన్నుమిన్నఁ గాంచి యంజన నోము చక్కటిఫలంబు.
ఆ॥ అచిరకాలమునవె యామానినీమణిఁ గాంచియున్నవాఁడు గానఁ జాన
మైథిలియ యటంచు మది నిశ్చయించి రథస్థ యగు నవస్థతరము నెంచి. ౧౧
క॥ కన్నుల నీరెడల మహాపన్నుఁడు దా నగుచు సీతపస్విని గతి యీ
కన్నులఁ గననయ్యెఁ గదా యన్న తెవులు పాల్పడెన్ భయవ్యథితుం డై. ౧౨
ఆ॥ ఏమిసేయువాఁడొయీదురాత్ముఁడు కష్టుఁ డింత దలఁచు విధి యహీనుఁ డగునె
తొంటి మేలికూర్పు దొడిబడ నీనోట దొసఁగునుడువు మనియె ధూర్తుఁ డతఁడు.
శా॥ శోకార్త న్వ్యథిత గ్రథస్థలమునంజొప్పించి దర్పించి య
ట్లాఁకొన్నాఁ డిపు డాహరింప నదిగా కన్నెంబు పున్నెం బొకం
డీకాలంబునఁ గల్గునే యనుచు వాఁ డీక్షించియీక్షించి స్వ
ప్రాకట్యం బెద నెంచి వానిఁ దఱియంబ్రస్థాన మూహించుచున్. ౧౪
తే॥ వానరబలంబు తోడ్పడి వరదపొల్లు
గా నెఱయ నొక్కత్రుటిలోనఁ గదిసి యఱుమ
నంతకుఁడు రావణియుఁ గ్రుధాక్రాంతుఁడగుచు
ఖడ్గము వికోశ మొనరించి గళితఁ బొదివి. ౧౫
క॥ తలవంచి తాఁచి త్రోఁచియు నలయించిన రామ ! రామ ! యని యాక్రోశం
బొలయించెను సుస్వరముగ నెలనాగ యతండు గూర్చు నిడుములు పడుచున్.

మ॥ తలవంచెం గద పాపుఁ డిట్టి సుచరిత్రం బట్టి యెం డేటికిఁ
దలవంపు ల్ఘటియించె నిందఱకు మీఁదం జచ్చునో నొచ్చునో
తలఁపంబోలదు నన్నుబోంట్ల మహితోత్సాహంబు వమ్మయ్యె నే
తల పంతమ్ముల తీర్పు మార్పడియెఁ గద్దా ధర్మ మం చార్తుఁడై. ౧౭

ఆ॥ శోకమోహవార్ధిఁ జొరఁబాఱి విధి దూఱి దీనుఁ డగుచు నేది తెరు వటంచుఁ
గనుల వేఁడినీరు కాల్వలై ప్రవహింప నడలి సడలె మారుతాత్మజుండు. ౧౮

తే॥ చారుసర్వాంగి సౌమ్య యీసాధుచరిత
రాము ప్రియమహిషియ యంచు రాణఁ బేర్చు
భక్తివిశ్వాసములు తన్నుఁ బ్రాముకొనఁగ
నంతవాఁ డింతలయ్యె హేమాద్రితనయ ! ౧౯

క॥ క్రుద్ధుఁడు తజ్జీవాశాబద్ధుఁడు నై యసురఁ దఱిసి పరుషాక్షరసం
బద్ధము లగు భాషణముల నద్ధార్మికుఁ డాడఁదొడఁగె నబలామణిరో. ౨౦

సీ॥ ఓదురాత్ముఁడ ! సాధ్వి నుదుటార్చుకొనఁ గేశపక్షంబునం బట్టి పరిభవింతె
యేయపరాధంబు నీయమ పొనరించె నెఱఁగింపు మొక్కింత యెఱుకయున్న
బ్రహ్మర్షివంశంబు పాడ్వడె మీయిట్టి రక్కసికాన్పు నేరంబుకతనఁ
గాల్పనే పాపు నత్యల్పసమాచారు నిర్దయు నవినీతు నీచు నిన్నుఁ
దొడరి తెంతటిపనికి నీదుష్టబుద్ధి తెలిసెఁ గా కింతమాత్రన తెఱఁగు గాంతు
వొూటు నాచేతిలోన నీయుసుఱు నిలిచి యున్నయది సీతఁ జంపి నీవుండ విలను.

ఉ॥ ఇల్లటు వీడి రాజ్యమహితేందిర కెంతయు దూరమై మదిం
దల్లియుఁ దండ్రియుం బతియు దైవము ధర్మము రాముఁ డంచు సం
పల్లలితంబుగాఁ గొలుచు పావనమూర్తిఁ దెరల్చి తెచ్చె నా
ప్రల్లదుఁ డీవు చంపఁ దెగఁబాఱితి వింతటి పాపు లుందురే. ౨౨

తే॥ లోకవధ్యుండ వీవు స్త్రీలోకహంత లంతమందినయంత నేయంధతమస
లోక మతినుత్సితము తమ్ము లోఁగొనంగ నడఁగువారలా యాగతి నందఁగలవు.

ఆ॥ అనుచుఁ బలుకుచు న్మహాత్ముండు హనుమ సామర్షుఁ డగుచుఁ బ్లవగమండలంబు
దోడ రాఁగఁ దొడరి త్రుంచితూటాడెడు నంత లగుచు నసుర నభిగమింప. ౨౩

—♦ మూఁడు నాలుగు నేనవు నాళ్ళయుద్ధము ♦—

క॥ ఆవానరవరసైన్యము దావాగ్ని నడంచు తోయదము ప్రక్రియకుం
దావల మగుచుం దాకెను దేవారిబలంబు సర్వదివిజస్తుత్యా ! ౨౪

తే॥ అట్టి సంఘాతరణమున నమరనాధవైరి తనవారి కొంటఁ దోడ్పడి కలంబ
శతసహస్రంబులం గీశతతిఁ దెరల్చి యిత్థబలుఁ బావమానిఁ బేరెత్తి పిలిచి. ౨౫

శ్రీశివాయ గురవే నమః

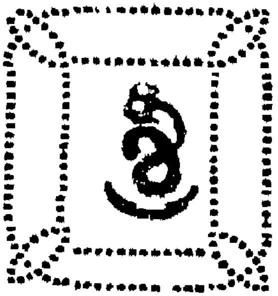
శ్రీరామకథామృతము

ఉత్తరకాండము

—:o:—

—♦ ఉత్తరభాగము — ప్రథమాశ్వాసము ♦—

—:o:—

సీతారామపదా
బ్జాసంచితభూవివిధవిహారవిలాస
ప్రాసంగికైకవీచీ
భాసురమహిమార్ణవప్రవణనిజసత్త్వా! ౧

వ. అప్రాకృతదివ్యవైభవా! దేవా! యవధరింపు మవ్విధమున నర్థిమెయి నర్థించిన యర్ధాంగి ప్రార్థితమ్ము సమర్థింపం బూని యర్థిజనర్థి యగు నయ్యర్థేందుకిరీటుం డను పదంబ. ౨

గీ. వింటివికదా సభాస్థితివిలసనములు భరతసంప్రార్థనంబు తత్ప్రాభవంబు
వినుము తన్వంగి! యటమీఁది విభువిహార లనుచు నొకనవ్వు నవ్వి యిట్లనెఁ బొసంగ.

వ. అమ్మెయి విమానరాజమ్ము సమ్మానిత మ్మయి వీడ్కొని చిత్తజ్ఞ మ్మయి నిత్య సాన్నిధ్యమ్మునఁ గొలువుఁ గొనుటయు. ౪

సీతారాముల వనవిహారము

క. ఆరామమహీశుఁ డశోకారామమహీవిహార మది మదిఁగొన సీ
తారామ మహీసుత "విస్తారా మమ హీయ మభిమతా" యని కొలువన్. ౫

వ. తదనురూపం బగు నుద్యోగంబునం బ్రవర్తిల్లె నంత. ౬

గీ. అన్నరేంద్రుని రాక నేఁ బున్నె మెన్నుకొనుచు వనపాలు రుచితనందనసమృద్ధి
మున్నె సంస్కృత మగు వనమున్ నవీనగతిఁ బరిష్కృత మొనరించి రతివమిన్న!

వ. అదియు. ౮

గీ. నాకు వర్ణించు శ్రమ మేల? నవల! యవల మీ కతిశయోక్తులుగఁ దోఁచు మేల మేల?
యొక్కనాఁ డింపు నింపవ యొక్కనాఁడు మేలు మే లన్న సొమ్ములే మెలఁతలకును.

క. ఉద్యానపాలు రాగమవిద్యార్థ్యులు నాగరికులు విభుఁ డత్తఱి కా
మాద్యర్థజగతితో రా నుద్యోగము సేసి రెంత యుచితమొ? యువతీ! ౧౦

సీ. పవలింటి దివిటీల ప్రభలు నభంబంటి యినవంశ్యు కొలువున నెలమి వొగడ
బెత్తముల్ గైకొన్న బిత్తరుల ప్రచార మంద వింద మటంచు నవని కొసఁగఁ
దాల్చిన సొమ్ముల ధగధగన్మణికాంతు లంతరాలంబు రవ్వంత సేయ
నాత్మీయసహజతేజోంకురవిస్ఫూర్తి దిక్కు లన్నిఁటి నొక్కలెక్క వ్రాయ
మనుకులారామపారిజాతనగ మట్లు రామదేవుండు వోయె నారామవాటి
కాత్మరామామణిం గూడి హరివివిధవిహృతు లే మే మటంచు నిర్వృత్తములుగ
క. ఏమణి నెనసినఁ బటికం బామెఱుఁగున మెఱయు స్వచ్ఛ మగు కతముననా
రామగతుల నామెయి కయి భూమానందమయుఁ డతఁడు వొలిచెన్ సాధ్వీ! ౧౨
శా. శ్రోణీబింబములన్ దుకూలముల వీచు ల్తాఱుమాఱైన ని
ర్మాణం బూహ రహింప నీవులకుఁ దార్పంబడ్డ కెంగేళ్ల స
న్మాణిక్యాభరణాభ నాభికుహరాంతప్రాంతము ల్గప్పఁగా
వేణీబంధము లూడ నూడఁ జని రావేళం గుమారీమణుల్. ౧౩
గీ. ఉత్సవము రూపమెనసిన యుదుటు దోఁప నుచితసమ్మోద మైన తద్యూధమరిగె
నాథు సన్నిధిఁ గొన్న విన్నాణ మొప్పఁ జెలయు ప్రకృతిప్రవాహవీచిక యనంగ.
వ. రామామణీ! యారామచంద్రమూర్తి. ౧౪
గీ. వానరులచేత రాక్షసప్రవరభటులఁ బట్టి కొట్టించెఁ దనప్రాభవంబు మెఱయ
నాడువారలచేత ననంగు రాజ్య మాహరించుకొనం బట్టె నట్టి పట్టు. ౧౫
శా. చూచుం జూడఁ డటు ల్వీను న్వినఁడు మెచ్చున్ మెచ్చఁ డానంద మ
ల్లై చెన్నొందఁగ రాజయోగమున నా నావృత్తికిం బ్రీత వై
సాచివ్యమ్మునఁ జిత్త మెత్తిన మహీజ న్మెచ్చఁగావచ్చుఁ ద
త్త్వాచుర్యం బభయంకరం బనుభవప్రాప్యంబ చూ శాంభవీ! ౧౬
శా. విద్యారణ్యము మాధవానుగత ముర్విన్ నిల్చె నాఁ బొల్చు నా
యుద్యానస్థలి నింతనంతఁ దఱియన్ యోగ్యస్థితిస్థానకం
బుద్యోగం బనఁ బూలపంజరమునం దొప్పారు రాచిల్క త
త్పద్యం బల్కె "మహాప్రభు ర్జయతు నిత్యం" బంచు మున్నంతటన్. ౧౭

శ్రీరామచంద్రునితోఁ జిలుక వనవిశేషంబులు మనవిసేయుట

ఉ. నాపలు కాలకింపు ద్రుహిణస్తుతచిత్రచరిత్ర! రామదే
వా! పలుపోక లిందుఁ గల వాత్మతదర్థము సంస్కరించి రీ
వే పొరపాటు లే కెనయవే యల వేదమునందుఁ బోలె నే
యే పద మింపు నింపు నదియెల్ల సమర్థసుఖం బమర్పఁగన్. ౧౮
మ. సవిశేషం బవిశేషకం బను విశేషం బొందు లేకుండ నం
స్తవము ల్గూర్చి విరించనుండు మును తత్సారస్య మ ట్లుండనీ
యవివేకంబొ వివేకమో పొగడఁగా నస్మద్విధు ల్పూనుకో
నవుఁ గైకోవలె నీకు నీ వ్యవహృతిన్ వ్యక్తేతరప్రాభవా! ౨౦

గీ. ఓమహారాజ! చూచితే? యుల్లసరణి దేవదారుద్రుమావళి దివ్య మరయఁ
జుట్టుకొనివచ్చె నీతోట సురుచిరముగ నిందు విశ్రమ మెనయక యేగరాదు.
గీ దాని కవ్వలఁ జూడు చందనవనంబు నందనవనంబు నందంబు నందుకొనుచు
సాహసంబున నాత్రోవఁ జరణ మిడెదొ? త్రాఁచు లేచిన వందు సీతాకలత్ర! ౨౨
క. పోనిమ్ము పువ్వుక మ్మ్మా దానిమ్మలచాలు వెంటఁ దత్ఫలబీజ
ప్రాణమ్ములు మా చిలుకలు మీ నెమ్ములకలిమిఁ బొగడ మేకొనవలదే? ౨౩
గీ. పొగడలే కల వామీఁద బొగడనేల? నెగడుగన్నది తత్సుమనిచయ మెందు
నగడువడుచుండె నీవు రా వని మనమునఁ జూడవలె నేఁడు తద్వని సొంపు జంపు.
సీ. సహజరాగరసాలసాలపల్లవముల నధరీకరించు నాస్యమ్ము లెత్తి
కనకసప్రభకర్ణికారవనంబుల నవకుంతనంబుల నతిశయిల్లి
కులకితతిలకసంకులతరతలముల లాలాటికరమోపలాలిత యయి
కదలీప్రకాండప్రకామకాంతోత్సంగసంగతులకు సరసత్వ మెనసి
విశ్వపూరుషరూపంబు విస్తరించు పూరుషోత్తము దేవేరి భూమిదేవి
విశ్వనారీస్వరూప మావిష్కరింపఁ బూనిన ట్లున్న దిన్నెలవున మహాత్మ! ౨౫
క. కదళులు శాకోకిలములు మదకింశుకముఖవిలాసమంజిమములు కు
చ్ఛదసుమగుచ్ఛఫలమ్ములు పొదలు వనముఁ గృత్రిమమ్ముఁ బొడగంటె నృపా.
గీ. శిల్పవిజ్ఞాను లధిప! నీచిత్త మలరఁ గడఁగి కల్పించినారు తత్కాననమ్ము
నసలుదాని సౌభాగ్యమ్ము నతిశయించు పసల నెసలారుచున్నది పరిసరమున. ౨౭
గీ. అల తటాకము గంటె? రత్నాకర మనఁ బొలము లెల్లను ముంప నై పొంగివచ్చు
చున్నదిదియు? నాగకూర్మమహోర్మికలన నీఁదఁబోయినఁ ద్రావఁగా నేది? నీరు. ౨౮
క. పొగలేని జ్వలనకాంతులఁ బగళులు శే లనఁగ రాక ప్రాంతము లెల్లం
దగిలి వెలింగించెడు నత్తెగ దేవా! పారిజాతదివ్యనగంబుల్. ౨౯
గీ. సర్వదాకుసుమంబులు సర్వదాఫలంబులు మనోరమంబులు లలితదివ్య
గంధరససముపేతముల్ గ్రాలుచున్న వెన్నఁ దడ వగు నిందలి వృక్షము లిన! 30
గీ. వేలుపుల కీ వొనర్చిన మేలు దలఁచి దోహదాపేక్ష లేకుండ ద్రుమలతాని
కుంజముల బామకొని ఋతుకుంజనారములు సంజితము లయ్యె నిట్టు లిక్ష్వాకుతిలక!
క. పెరుఁగఁడు తఱుఁగఁడు పవనుం డరుదగు నొకనడకఁ బట్టె నవనీశ్వర! నీ
తరుషండము నెడబాయఁడు హరిణగతి శనైశ్చరుఁ డగు టచ్చెరువ కదే. 3౧
గీ. మూడు వానలు నెలకు మామూలు గాఁగఁ బొదపాళికి నీ రెత్తు పనియు లేదు
తినుచునున్నారు నీసొమ్ము మనుచువార మే మనుచు ధామరాజ్య మనామయముగ.
గీ. మున్ను మాజాతి వెడజాతి భూమినాథ! తిన్నఫలములఁ దిను నూడ్చు నున్నఫలము
లిపుడొ? యవసర మవు నంతొ యింతొ మెసవి పలుకు నీ నామ మిశ్శనవలెనె? వీరు,
ఉ. ఇశ్శన నేమి యశ్శనిన నేమి రుచించిన పండ్లు దించుఁ బా
థఃశ్శుభసత్సరస్సమితి దప్పి వెలార్చుచు నీవనంబె యా

యుశ్శతకాలముం దమకు నూర్జిత మౌ ననసంబు గాఁగ భూ
యశ్శమితాఘ! పుంకోలము లన్నియు నిన్నె నుతించు నెప్పుడున్. ౩౫

గీ. సురల నేలెడువాఁడ వాసురులఁ గొంటి నరుల నేలఁగఁ బొడమి వానరుల నేలి
తండజాఖండలుండు నీ కైన బంటు సనదె? నీరాజ్యమున నింత చనవుమాకు. ౩౬

ఆ. కాలయాపనంబు గా నేల? ఛాయానగాధ్యుషితము మార్గ మనుసరించి
యరయు చరుగు మ య్యనంతరచన మా శౌరి నేర్చి కూర్చు సరసముగను. ౩౭

క. అను చిలుకపలుకులను విని యనుస్మితముఖాబ్జుఁ డనియె నారాముఁ డాహా
చను నే? నీ లేనియెడం జనవునఁ ద్వచ్చారిత్రోడి సల్లాపంబుల్. ౩౮

వ. శుకోత్తమమ! మహాజనాచారవిచారప్రచారమునకు నీ కెంతదవ్వు? చెప్పిన చొప్పున నప్పగించుట తప్ప నీజాతికి జ్ఞానాతిశయం బుండునా? యని యనుచుండ నయ్యండజంబు వెండియు ని ట్లనియె. ౩౯

శా. దేవా! నిక్కమె నీవచించు నుడి సందేహంబు లే దిందుఁ గా
నీ వైకుంఠుఁడ వైన నీవె యిటు మా నేత్రాబ్జము ల్సల్లగాఁ
బ్రో వౌ పున్నెము పంటగా నగపడం బోలేదె? యజ్ఞానముల్
తావన్మాత్రకు నిన్నుఁ గోరి మును లెల్లం గాసిగా నేటికిన్. ౪౦

వ. ఇందు బ్రహ్మలోకంబుఁ గనుంగొనఁ బోవుచున్న యిన్నగచయమ్మె ప్రమాణమ్మటులుంచు మది. నినుఁ గొల్చు రామతమ్ములకుం దక్కిన పక్షులకు నెక్కుడి సామ్య మదికాక. ౪౧

క. ప్రథమాన! "యథా రాజా తథా ప్రజా" యనఁగ లేదె ధర్మము ధుతవే
పథు వయి జీవగణము నీపథమున వర్తించుకలిమిఁ బరికింపు మనా! ౪౨

చ. అదియుఁ బ్రబుద్ధరాలు మరియాదయు మాటలపొం దెఱుంగు మె
చ్చొచెద వెడు భంగి ని న్గొలువనున్నది తా నదిగాక రాజ వీ
వుదయము నొందు వేళఁ దమయుత్సవముం బ్రకటింపకుండ నె
ట్లొదుఁగును లోకలోక మిదియున్ దురితంబ లెటు నిన్నుఁ బోటికిన్. ౪౩

వ. ఐన నిన్ని మాట లేల? నేను నీకు ధర్మపన్నమ్ములు నుడువు నంతలా? యచ్చటి యౌచిత్య మరయఁగల కలిమి రాచవారిద కాక. ౪౪

క. అని యుపరమింప రాఘవుఁ డనువ్రతం జూచి మెచ్చ నవు వింటివె? యీ
మినుకులు ఘనవేణీ! యన ననుగ్రహము నాపె లోచనాంతము గురిసెన్. ౪౫

క. అంతం గాంతాకాంతులు కాంతానివహంబు గొల్వఁ గాంతారమునం
గాంతలతాతరువేల్లితకాంతవిశేషముల మెచ్చు చరసిరి కాంతా! ౪౬

సీ. తమప్రేమలత లట్లు తరమెఱుంగక యల్లిబిల్లిగా నల్లిన వల్లరులను
వల్లరీరాగము ల్వాలఁగొన మినుఁజూచు తలఁపున నిలఁజూచు తరువరముల
వరతరుచ్ఛాయానివారితాతపము లై కుఱ్ఱ లనఁగ సాఁగు గుల్మములను
గుల్మమ్ముల మఱింత కల్మికిఁ గూర్పఁగాఁ బూనిన భ్రమరీవితానములను

జూచి చూచి ఘనంబున నేచినట్టి పండువులకు లోనయి యల్ల పతియు సతియు
దాఁచియుంచిన యింగితతత్త్వములను వాచికంబుల నెలయించి రీ చతురత. ౮౭

సీతారాముల సంలాపములు

మ. అవె కల్పంబులు దర్శనీయము లనన్యా! కాంచితే? నూత్నప
ల్లవరాగంబుల నింబుకొల్పుచు నసుల్లంఘ్యంబు లై యొప్పును
న్నవి సంకల్పశతంబు లిం దడుగు లూనం గల్గు సంకల్పసం
భవసంభావితధర్మకర్మతతశర్మస్వానుకూల్యస్థితిన్. ౮౮

మ. ధనముల్ ధాన్యము లిండ్లు వస్త్రములు రత్నంబు లొ్మ్మద ల్గాఁగ న
ర్థనముల్ వింతగ నేర్చి కూర్చు నివె స్వర్గశ్రీలకుం గామ్యతా
ఘనతల్ దేవి! యిదంసమృద్ధికృతముల్ గావా? నివారించు ర
త్యనుజాతశ్రమఘర్మతోయముల నుద్యచ్ఛక్తిఁ గల్పించుచున్. ౮౯

గీ. కర్మకాండంబుఁ గా దని కదలరాదు కల్పములె దీకు తత్కర్మకలనములకు
స్వల్పములు గాని కామనాఫలము లెల్ల నందుకొనవచ్చు నిందుఁ బొందమరెనేని.

వ. అనుచున్న ప్రియతము నెన్న నగు నప్పలుకులు పరాందోలితకుండలస్తబకం
బవు శిరఃకంపంబున నాదరించుచుఁ బ్రియతమ యి ట్లను నవు నవు నాథా! యవ
ధరించితె? ౯౦

శా. శిక్షాపాటవ ముల్లసిల్ల నగు వాసిం దన్నవవ్యాకృతి
ప్రేక్షావత్సమితింజయత్వకలనాస్ఫీతస్వనచ్ఛంద మై
యక్షుద్రంబు నిరుక్తవైభవ మనన్యాపవ్యంబె నా నొప్పు నీ
పక్షివ్యాహృత మిందు సాంగమె సమాప్తజ్యోతిషం బైనచోన్. ౯౧

గీ. పుణ్యగంధముల్ గ్రమ్మెడు పూవు లొరసికొనుచు నివ్వాతపోతముల్ జనుల నెల్ల
నిందు రం డని పిలిచి సుఖేచ్ఛఁ గొలిపి కట్టివేయుచునున్నవి కలిమి వెలయ. ౯౨

క. సుమగంధము ఫలరసముల్ సముచితము రూపు నీడ చల్లదనము నం
దము చందముఁ గల పులుఁగుల సుమహితగీతార్థ మర్థి సుఖ మమృత మిదున్.

ఉ. ఇంద్రియ మొక్కఁడొక్కఁడు మహిం గనుఁ దృప్తుల నందు నందు స
ర్వేంద్రియము ల్సుఖింప నగు నియ్యది యయ్యమృతంబ కాదె? ని
స్తంద్రత నిందుఁ జేరుటయె సౌఖ్యము ముఖ్యము గాకయున్న దే
హేంద్రియజాతి కందని సుఖేందిర నిర్విషయప్రసక్తయే. ౯౪

గీ. మును ననుభవించినది యొల్లఁ బూర్వభవము కృతము నట్టులు మఱపించి యిఁకననాగ
తం బనాఘ్రాతముగ నద్యతనసుఖంబె సుఖ మనుచునున్న దిచ్చోటు సురుచిరంబు.

క. పన్నీటికొలఁకు లవె సంపన్నవనవసద్విలాసభరభరితము లై
ని న్నాహ్వానించెడు సిరికిన్నేఁటికిఁ దావల మగు కెలసము నెనసెన్. ౯౭

క. అడుగడుగున కొండొకఁడుగ వెడవెడ వేసములఁ బూని వెలసెడు సిరి నీ
యడుగుల బడిఁ బ్రాణేశ్వర! నడయాడఁ గడంగుచున్న నాణె మరసితే? ౯౭

గీ. ఏకపత్నీవ్రతస్థుండ వీ వటంచు నిన్నుఁ జేరు నుపాయంబు లెన్ని యెన్ని
యాడుచున్న రమం జూడు మనుగణేశ! వ్రతముఁ గాపాడుకొనుమెు సాంప్రతము
వ. అనుచు మందస్మితసంస్తుతలోచనాంత యగు కాంతం గనుంగొని. [కృతికి.
క. పలుపోకలఁ బోవురు పొత్తులు పొత్తుల నెన్నఁబోరు లోలుప లెందున్
జలజాక్షి! చూడు మాలతి యలకురవక మాక్రమించి యర్జున మెనసెన్. ౬౧
క. సమరసకంటకితము దాడిమము సమాశ్లేషణము నటించుచు నారా
యమితోత్సాహమునఁ గదంబమునీఁదికిఁ బ్రాఁకువెట్టు పాటలిఁ గంటే? ౬౨
క. విస్తృతములు గనుఁగొను మీ గోస్తని యధికప్రసంగకోలాహలముల్
సుస్తని! ప్రస్తుతమువె పో యస్తవ్యస్తములు కావొ? యటు నిటు పడినన్. ౬౩
వ. అని రామదేవుం డన నవ్వాని వామలోచనము. ౬౪
ఉ. ఇంతకు నింత యేల? హృదయేశ్వర! యిట్టి స్వభావ మున్నవా
రెంతకుఁ జాల రంచు మది నెంచక వీరల పొందుగోరి యా
చెంత మానిద్రుమంబు లవె చేరఁగ ర మ్మను సన్నలన్ లతా
కాంతల బాహుశాఖకలఁ గైకొను హావములం దలంచితే? ౬౫
గీ. కట్టుబా టని మగలకుఁ గలిగియున్న మగువలను నూలుపోఁగున మలఁచివైవ
వచ్చు నెచ్చటఁ దెచ్చెద మచ్చరిత్ర మనుజులకు నీకుఁగాక మహానుభావ! ౬౬
వ. అనియె నిట్లు. ౬౭
క. అన్యోన్యప్రియభాషల మాన్యము దాంపత్య మెనయు మార్గమున నె త
జ్జన్యలు కన్యలు వన్యల ధన్యలఁ జేయం దలంచి తారొక్కని రబలా! ౬౮
క. ఆడిరి పాడిరి పూవులఁ దోడెము గాకుండఁ గోయఁదొడఁగిరి సరసీ
క్రీడలకుఁ జొచ్చి రమ్మెయి దాడి యనఁగనయ్యె నది లతానతగాత్రి! ౬౯
క. ఆనందంబున మెలఁగెడు నానెలఁతల కెలనమునకు నల సతి పతియున్
మానససీమలు పొంగంగా నందం బంది రాస్యకమలము లెలయన్. ౭౦
క. వను లట సరసులు నట యౌవనవతు లట మల్లికాదివల్లీవితతుల్
కనుమఱుఁ గట యుత్సవ మట కన విన వర్ణింప వశమె కాంతల వింతల్. ౭౧
గీ. తాను స్నానంబొనర్చి సీతావిభుండు తన్వితో నొక్క సరసి తీర్థమ్మునందు
దివ్యభూషణవసనము ల్దేవి మును ధరింపఁ దాల్చె సతంబు నిలింపవంద్య! ౭౨
గీ. కొంతదూరమ్ము వోవ నిష్కుటమునందుఁ జిత్రసంచారశీలిని చిలుకసాని
దేవితో వచ్చు దేవుని దివ్యవైభవంబుఁ గని "జయజయ" యని ప్రణతిసేసి. ౭౩
వ. సముచితంబుగా నిట్లనియె. ౭౪

శుకాంగన సీతతో ముచ్చటించుట

శా. దేవీ! మ్రొక్కెద నీకు నీవిభునకున్ స్త్రీజాతిధర్మంబుతో
నే విజ్ఞాపనఁ జేయుచుంటి నిది నానేరం బటం చెంచునా?

యీ విశ్వేశుఁ డెటులుంగఁడా? యుచిత మీవే పో ప్రమాణంబ విం
దో వైదేహి! వచింపనా? సెలవులా? యుద్యానిఁ గన్గొంటి వా?. ౨౫

సీ. విభు మేనికాంతి పర్విన మెత్తవడు మయూరముల బర్హముల కేశములు క్రేల
సురభికౌసుంభకౌసుమరక్తదికట్టు లంశుకమ్ముల కల్మి నాహరింప
నాస్యభాగంబున నలరారు తిలకాళి యలకలకళుల నెయ్యమునఁ గూర్పఁ
గోకిలకీరశారికలకలములు జాణతనమునఁ బ్రసంగము లనఁ
గొంచవడకల నడయాడు చదురు మనసు నాఁచికొనుచున్న దేమైన నగునుగాక
నైపు మపరాధ మంబ! నీ సవతి యనఁగ సవతు లేకుండ వనలక్ష్మి గవిసె నేఁడు. ౨౬

వ. అనుచుండ సస్మితవైలక్ష్యలక్షితాక్షి యగు నిజకమలాననం గనుంగొని యయ్యజ
తనయ ప్రియతనయుండు. ౨౭

గీ. తన్వి! వింటివె? యెంతలెంతలు సదివెడునో? శుకాంగన ప్రౌఢ సంతోషసమయ
మనుచు విడఁబడె నింతటి యడియరితన మతనియందు నరయరాద యబ్రమిదియు.

వ. ఇట్టి చట్టము లాడువారలకే చెల్లుంగాక. ఆలకింపు మయ్యనంతరవిషయం బనుటయు.

గీ. ఆడిపోసికొనన్వలె నాడువారి నాట వారలు లేకున్న నడుగసాఁగ
దమ్మ మగవారి నే మన నగును మన సొకింత సిగ్గాకకొంత యై యెరియుచుండ్రు.

గీ. ఆడువారల వలదన్న నాటయేది? స్థాణువులె కారో? మగలెల్ల జగముతల్లి.
వారికొఱకె కదా వార్ధి వంతెనలును గ్రోఁతులను గొండ్రముచ్చులఁ గూర్చుకొనుట.

వ. ఈమీమాంసల కెన్ని యహర్నిశము లైనఁ జాలవే చాలవు. ప్రస్తుత మవధరిం
పుము. జగదేకఖ్యాతా! సీతామాతా! ౩౧

క. తరుణాంకురపల్లవములు తరువరములు దివ్యగంధతతములు రససం
భరితఫలమ్ములు ఛాయోత్తరములు వాత్తేరితములు ధన్యము లయ్యెన్. ౩౨

క. మిముఁ గొలుచు కలిమి నేఁటికి సమకూరెఁగదా యటంచు సంకులముల ను
త్తమకోకిలకూజితముల భ్రమరీ ఝుంకారముల నుపచితము లయ్యెన్. ౩౩

గీ. చిత్రచిత్రముల్ మామిడిచెట్లు చూడు కాననేందిర కవతంసకలన కయ్యెఁ
దచ్ఛతమ్ములె కద రాగవచ్ఛదములఁ గాకభృతకంఠరక్తికిఁ గారణములు. ౩౪

గీ. శాతకుంభద్రవప్రతిషక్తము లన నొప్పుచున్నవి కన్గొను మువిదమిన్న!
కొన్ని పనసన్ని వేశమ్ము లెన్నఁదగిన పూలఁ గాయల నిగనిగ ల్మించుకొనఁగ. ౩౫

క. అగ్నిశిఖోపమమూర్తీ! యగ్నిశిఖాదిసుమకాంతు లంతటఁ బర్వెన్
మగ్నశిఖామూలం బయి సాగ్నిశిఖం బనఁగ నొప్పె నవ్వనము కడున్. ౩౬

క. నీలాంజనసమపాదపపాలీ తేలిహ్యమానపవనాఢ్యం బా
నీ లీలావన మలరెను శ్రీలీలాపాంగవల్లరీక్రాంత మనన్. ౩౭

క. సర్వర్తుకుసుమశోభిత మూర్వీతనుజాత! యీవనోద్దేశము దృ
క్పర్వ మొనరించు నప్పనిపూర్వవహముగ నిన్ని యోషధులఁ దాల్చెఁ జుమీ. ౩౮

గీ. మల్లమాతంగి నందందు మలచుకొనియె నొక్కెడ ధరించె మెఱయు మయూరశిఖిని
మఱవ దేనాఁడు గురుదత్తమంత్రజపము లోకసువశంకరము లివి లోలనయన! ౯౦

క. ఏవేసము వేసిన నేమీ? వినుతచరిత్ర! నీవు మెఱుఁగున మెఱసెన్
గేవల మీవనభవన మ్మీవిధమున సిరి యనంగ నెక్కడఁ గలదో? ౯౧

క. సురభిళములు వివిధమ్ములు సురతరుణీవందనీయసుందిరచరణా!
పరిగతములయ్యె సుమనోభరములు నీ సేవకొఱకు పాదపధృతముల్. ౯౨

వ. అదె భుజిష్య లమూల్యమ్ము లగు మాల్యమ్ములు నీకుఁగా సంతరించుచున్నారు.
రాజరమణీ! ౯౩

గీ. తిన్నగాఁ బరికింపు మీ దీర్ఘికలను పరమవారిప్రపూర్ణసంపద్భరితల
సవిధవివిధప్రకార సంస్కారసహితసుహితతం దెల్పుచున్నవి శుద్ధము లయి. ౯౪

క. అపరంజిబొమ్మ! కంటే? సుపరీతము లౌ మహార్హ సోపానముల
విపులముల మణియమ్ముల తుపలం జవళులుగఁ జేయఁజాలిన వానిన్. ౯౫

గీ. స్ఫాటికాంతరకుట్టిమస్థలము లొప్ప ఫుల్లపద్మోత్పలవనమ్ము లుల్లసిల్లఁ
జక్రవాకోపశోభితప్రక్రమములు స్వాగతము లిచ్చుచున్నవి సరసు లవిగొ.

క. సరసిజముఖి! తద్గతములై తరతమసంఘుష్యమాణదాత్యూహసుఖం
కరఘోషానుగసారసమరాళముఖసలిలశకునమంజుధ్వనులన్. ౯౭

గీ. పుష్పశబలమ్ము లంచితభూరుహములు తీరజమ్ములు ప్రతిబింబదానగతనుము
లెందు వేష్టింప లో వెలి నింపు లొలుకు కలిమి వీక్షింపు మాకర్ణకలితనయన! ౯౮

గీ. సారసాంచితము లగు కాసారములకు సవిధమునఁ గూర్పఁబడిన ప్రాసాదకముల
లీలలకు రాచవారియిల్లాల! నీదు కలికిచూపులు పసదనంబు లగుఁగాక. ౯౯

గీ. లలి సమర్చిరి చుట్టు శిలాతలములఁ ద్వాదృశజనానుకూల్యంబుఁ దలఁపున నిడి
యందు నీయిచ్చవచ్చిన యాట లెల్ల నాడుకొనవచ్చు నధిపుతో నమ్మవారు?.

ఉ. ఆర్య! వనప్రదేశమున నచ్చటనచ్చటఁ బొఱఁజూడు వై
దూర్యమణీప్రణాలికలతో విలసిల్లెడు శాద్వలస్థలుల్
స్థైర్యము సెడ్డ యమ్మరునిఁ దద్దయు ధీరు నొనర్ప నెంచు ప్రా
చుర్యము దోఁచుచున్నది విశుద్ధలతాద్రుమసూనమానసన్. ౧౦౧

మ. అవలోకింపుము తల్లి! యల్లదిగొ మాత్యద్దంతిసంఘర్షవా
తవిలోలత్కుసుమశాలిపాదపచమోత్తారప్రచారంబులన్
దివి తారాగణభాసురం బయిన యా తీరొప్ప భూదేవి పు
ష్పవృతప్రస్తరనిస్తులప్రబలశాబల్యంబుతోఁ గుల్కెడున్. ౧౦౨

గీ. ఇంద్రు నందనకాననం బేని నజుని చైత్రరథమేనిఁ గాదు పసందు నేఁడు
కలికి మంగళదేవత కనులకలిమి కబ్బెఁ జుబ్బనచూఱగా నధిపు వనము. ౧౦౩

మ. అనుచుండం జననాథుఁ డాత్మసతి నెయ్యంబొప్ప నీక్షించి మా
నిని! యే మే మనశారి కీఁదలఁచితేని న్వేగ మందీఁగదే

యనురూపంబు ప్రసాద మన్న నవు నమ్మా! మమ్ము నిట్లూడ ని
ష్మని యిమ్మానవనాథుతోడ ననుమా యానంద మే మందఁగాఁ. ౧౦౪

సీ. ఆకలి దప్పియు నైన నివ్వని సమాస్వాదించెదము పండ్లు సలిలములును
సురలకు మునులకుఁ జొప్పడ దెప్పుడు మీ దర్శనము సేయ మేలుకొందు
మవసరం బై నప్పు డబ్బురంబుగ నేర్చి కైవారము లొనర్పఁగా నగుసుము
స్వాగతప్రశ్నంబు సౌఖశాయనికత్వ మెడనెడ నేర్పడ నెనయుచుందు
మింతమాత్రము చన విచ్చి యేలుకొన్న మే లెనయువారిలోన మా మేలె మేలు
రక్కసుల కాలితాఁపుల రకముమాఱు నింద్రచంద్రత్వముల జోలి యేల మాకు.

క. అను చిలుకపడఁతిఁ గై కొని తనచేతం దడవి మేలి తగవరివ కదే
జననాథు లేలుకొనరో? ధనధాన్యము లడుగకున్న తాదృశజనులఁ. ౧౦౬

వ. నీయిచ్చవచ్చిన రీతిం జరింపుము కుమారీ! శారీ! యని మహారాజ్ఞి విడిచిపుచ్చిన
మహాప్రసాదం బని యది యాసన్నతరం బవు నీరంబున దూఱియున్న తనకీరంబు
నెనయం జనియె. ౧౦౭

గీ. కడిఁదిశత్రుల రణము శాఖామృగముల సంతతులసంతరించె నజ్జలధితోడఁ
జిలుకలును శారికలు వాని సేవసేయవా? యతఁడు మెచ్చ నేరఁడా? యచ్చెరువెది?

వ. తదనంతరంబ. ౧౦౮

సీతారాముల యశోకవిహార వైభవము

ఉ. హెచ్చిన సౌమనస్యమున నింగితవేదిను లాదరంబుతో
నచ్చటికి న్సమర్హ మగు నయ్యుపచారమునఁ మెలంగ న
భ్యుచ్ఛ్రితబహ్వగారకలనోజ్జ్వలదాసనభాసురాసవఁ
జొచ్చెను రామభూవిభుఁ డశోకవనిఁ వనితానుయాతుఁడై. ౧౧౦

గీ. ఊఁగుచున్నారు తీఁగలయూయెల లెలనాగ లదె తూఁగుటూయెల లైనపుణికయి
బాఱసాచిన యంఘ్రుల వైభవంబు లచ్చరల డీకొనఁగఁబోవు టనుచు నుండ.

గీ. తుమ్మెదల యులివను శ్రుతి రెమ్మకొనఁగఁ బాడుచున్నారు పాటలు పద్మముఖులు
వినెద మని వచ్చి వేల్పుల వెలఁదులు వనదేవతల పేర నందందు తావుకొనఁగ.

ఉ. ఆరఘురాముఁ డాసనమునందు సుమస్తబకాభిశోభివి
స్తారమునందు శోభనవిధానమునందుఁ గుథాస్తృతంబునం
దారచితప్రసాధనమునందు మణీమయమందుఁ బొందుగా
నారమణీయ తో నెనయ నాస్థితుఁ డయ్యె గుహాస్థితక్రమా! ౧౧౩

క. సుచరితుఁడు రామచంద్రుం డుచిత మెఱిఁగి సాదరముగ నుర్వీసుత నా
విచికిలగంధిని గై కొని శుచి యగు మైరేయక మను సురఁ ద్రావించెఁ. ౧౧౪

క. ఇంద్రుఁడు పౌలోమి నమృతముం ద్రావించెడు విధానమును మించెఁ రా
మేంద్రు సతి పానగోష్ఠు లుపేంద్రవిధీంద్రాదివినుత! వీరాసదయా! ౧౧౫

క. వివిధఫలమ్ములు మాంసములు విచిత్రము లుపచితములు లోకేశ్వరు స
భ్యవహారార్థము కింకరులు వెసం దెచ్చి యిడి రుజ్జ్వలు లభక్తినెయిన్. ౧౧౬

ఉ. అత్తటి నృత్తగీతముల నందెల నందినయట్టివార ల
త్యుత్తమరూపసంపదల నూర్జిత లాసవపానమానితల్
పుత్తడిబొమ్మలే యనఁగఁ బొల్చెడు బాలలు లీల లొప్ప రా
జోత్తము ప్రోల నాడిరి జయోపహితప్రవరప్రబంధముల్. ౧౧౭

గీ. రమయిత్రవరిష్ఠుఁ డైన శ్రీరామచంద్రుఁ డంచితాభరణాలంకృతాంగుఁ డగుచు
ధర్మమూర్తి సతమ్ము సీతాసమేతుఁ డై యలరఁ జేసె నలరించు నలఁగుఁబోండ్ల.

క. ఆదేవుఁడు నిత్యము సీతాదేవీయుతుఁ డగుచు నె తగ నాసీనుం
డై దొఱసె నరుంధతికిన్ నేదిష్ఠుం డగు వసిష్ఠు నిరతిశయరతిన్. ౧౧౯

క. అనుకూలనాయకుం డటె జనపతి స్వాధీనపతిక జనకజ కాదా?
జనవిదితమె తచ్ఛృంగారసవుల్లాసము మహోర్వరాధరతనయా! ౧౨౦

గీ. సురసుతోపమ యైన భూసుత విదేహనందినిం బ్రత్యహంబు నానందవెట్టె
దేవతుల్యముగా రామదేవుఁ డప్పు డంచితామోదభాగ్యయోగ్యప్రసక్తి. ౧౨౧

గీ. పౌరకార్యంబులును ధర్మపరమకార్యములును ధర్మజ్ఞుఁ డన్నేత మునుపుఁ దీర్చి
శేష మా దినభాగంబు సీతతోడ నంతిపురిఁ జొచ్చి పుచ్చు సన్తుహారహంబు.

శా. ప్రాతఃకాలము దేవకార్యములు సంభావించి మధ్యాహ్నమం
దాతిథ్యాదిక ధర్మకర్మముల చాయం బోయి శ్వశ్రూతతిం
జేతోమోదమునన్ యజించి యవిశిష్టిన్ శిష్టకాలంబు సం
స్ఫీతాలంకృతి యై భజించుఁ బతిఁ దత్సీతామహాదేవియున్. ౧౨౩

గీ. ప్రియుఁ ద్రివిష్టపమున నుపవిష్టుఁ డైన దేవదేవు సహస్రాక్షుఁ దెలివి వొదలఁ
గొలుచు పౌలోమి లీల నిచ్చలు భజించు సీతకుం బ్రీతుఁ డయ్యె నన్నేత గీత!.

కవులు సీతారామ వనవిహార మనువర్ణించుట

క. ఆపుణ్యదంపతుల మే లీపగిదిఁ దలిర్చుచుల్ల నెంచి కవులు మా
కీపట్టె పట్టనుచు వాగ్వ్యాపారరమావిహారకలఁ గొని రగజా! ౧౨౫

క. ఎంతని వర్ణింతుము శ్రీకాంతా! యే ముని నుతింపఁగల మే మేమో
సంతసమునఁ బలికెద మా పొంతం గలవేని దోసముల గొనకు మినా! ౧౨౬

వ. అని యుపక్రమించి. ౧౨౭

శా. ఔరా భాగ్యమకాదె? మావిభుఁడు దైత్యశ్రేణి మర్దించి వి
స్తారాత్మీయవనప్రదేశవిహృతార్థప్రార్థిజాయానుకూ
లారంభస్పృహణీయసద్విలసనవ్యాపారపారీణుఁ డై
సారామోదము వెల్లి నిల్లలిఁ బ్రపంచంబెల్ల నోలార్చుటల్. ౧౨౮

గీ. చూచునప్పుడు సుఖమునఁ జూపు మునుఁగు నొడువునెడ సాఁగు మామూలు నోట
చూచినది చూచినట్టు లేశుకము నియతి వలచి వర్ణింప నగు నదో వైభవంబు. [పాట

గీ. నాయకుఁడు వేయు వేసంబునకుఁ దగుగతి నాయికయుఁ దాల్చు భూమిక నవనవముగ
నడుగడుగునందు నొక వింత యలరుచుండుఁ దత్ప్రసక్తి నడంగు నేతత్ప్రవృత్తి. ౧౩౦
గీ. ఆఱు సంస్థానములు కల వాత్మకువలె నందు రామారమణుల విహరణములకు
నంచలం గట్టిన విమాన మందుఁ జెంది రుత్తమగతంబు జన్యలు నొనరి కొలువ.
వ. అట్టిడగు యోగంబున. ౧౩౨
గీ. నాల్గు దిక్కుల దలములు నాల్గు కల్గి యనలసచ్ఛాయ మైన దివ్యాంబుజంబు
చాయ దీపించు మొదలి సంస్థాయమందుఁ గర్ణికాంతరమణిపీఠికాతలమున. ౧౩౩
వ. పుష్టివిశిష్టుం డగు గణేశిత విధంబున. ౧౩౪
క. వరదాదినిషేవిత యై వరదానప్రసిత యయిన వల్లభతోడం
గర మరుదుగఁ గ్రీడించెడు ధరణీశ్వరుఁ గొల్తు మెపుడుఁ దాత్పర్యమునన్. ౧౩౫
ఆ. అచటి భోగభాగ్య మఖిలం బుపాసించి మించు మెఱుఁగుల పొలిమేర యైన
తద్ద్వితీయసంవిధానంబున నెలర్చు రాజతన్మహిలల రతికి స్వస్తి. ౧౩౬
క. బందిన్యాదిభుజిష్యాబృందము తత్తత్పదముల కెమ్మికొని మహా
నందమునఁ గొలువుఁ గొనఁగా నందలి మణిమహితపీఠమం దుపగతుఁడై. ౧౩౭
వ. ఉత్తమమ్ము లవు మైరేయమ్ములఁ ద్రావియు నిమ్ము లవు మాంసమ్ముల నుపదంశించియుఁ గమ్మ నవు ఫలమ్ముల నాస్వాదించియు నానందనగీతికల నాలకించియు మానితాభినయమ్ముల నాలోకించియు సద్వితీయుం డయ్యు నద్వితీయ సుఖం బనుభవించుచు. ౧౩౮
క. వాణీభావిని తన నిర్మాణము మానింప నెసఁగు బ్రహ్మ యనఁగ నై
యేణీలోచన మెచ్చన్ రాణించు మహాత్ముఁ బొగడరా? మముఁబోటుల్. ౧౩౯
వ. అల్లదె యచ్చటనుండి. ౧౪౦
క. మాధవితో విహరించెడు మాధవుఁడుం బోలె సారమతి సీతారా
మాధవుఁడు గదలిపోయెడు మాధవమధుమాధవీద్యమంటపమునకున్. ౧౪౧
మ. అలికేశీదశకంబు చుట్టు నెనయన్ హాలామదోల్లాసని
స్తులహేలాబహుభంగు లంగకములన్ శోభిల్ల నాభూమికిం
జెలు వౌ గోష్ఠుల నిష్ఠమై నెలమి సంశీలించి మాఱేఁడు మై
థిలితోఁ గూడి విలోచనంబులకుఁ బ్రీతిం గూర్చుచున్నాఁడిటుల్. ౧౪౨
శా. మందారప్రమదావనప్రసవసంపత్సంపరిష్వక్తని
ష్పందేందిందిరబృందకంబులకుఁ జాంచల్యంబుఁ గల్పింప నా
చందం బంగకసౌమనస్యములతో సాధించు టేచిత్ర? మా
సందర్భంబు మనుష్యజాతి ననిమేషస్ఫూర్తికిం గూర్పఁగన్. ౧౪౩
మ. వ్యతిభాస్వన్మణికాంతిపూరణకలావ్యాఖ్యాతతత్త్వంబు న
ప్రతిరూపంబును దత్ప్రదేశమును సత్వశ్రీలఁ గై సేసి స్వం

తతదేవీపరిచర్యలం దనియుచుం దద్ధంసయానం బనా
హతపర్యంతము నొక్క రమ్యవనవిన్యాసాంతముం జేర్పఁగన్. ౧౪౪

వ. చేరి హిరణ్మయప్రభాచక్రప్రక్రాంతోపక్రాంతం బగు నచ్చోట నచ్చెరువుగా.

సీ. కప్యాసపుండరీకవిలోచనప్రభావిభ్రమంబులు ముఖవీధి నెఱయ
హారకిరీటకేయూరకమకరికాకుండలకాంతు లఖండములుగ
మహితహిరణ్మయశ్మశ్రులోమశ్రీలు స్థానబలమ్మునఁ దాండవింప
నాప్రణఖం బగు నవ్విశేషస్ఫూర్తి దలఁచిన తలఁపుతోఁ దారసిల్లఁ
దనకుఁ దగిన వేస మనపాయినియు నూన సరసిజాసనమున సన్నివిష్టుఁ
డగుచు మా ధవుం డుమాధీశు భూమిక నవధరించి మించె నంచితగతి. ౧౪౬

క. పంద్రెండు స్థానకమ్ముల నాంద్రు మహాయుధశయముల నను వేష్టింపన్
దీంద్రించు రవికి నెనయై మంద్రాటము లేక వెలిచె మా కన్నులకున్. ౧౪౭

క. స్నిగ్ధవివిధపాకమ్ములు దుగ్ధరసమ్ము లొడగూర్చి తోయజవదనల్
ముగ్ధవిలోచన లందీ జగ్ధమ్ములఁ బీతముల రసమ్మున సలిపెన్. ౧౪౮

ఉ. మేనక రంభ నూర్వశిని మేకొనఁబోని విలాసినీమణుల్
గానకలాకలాపములఁ గావ్యపుధోరణులన్ విశేషవి
జ్ఞానవిలాససంపదల సౌఖ్యము దాగ్పఁగఁ గొంతసేపు స
న్మానము పేర్మితో నిలిచి మానినితో నటవోఁదలంచెదున్. ౧౪౯

వ. అనుచుఁ బరిక్రమించి చూచి తత్పరతమోయి నామాన్యకవులు. ౧౫౦

శా. ఔరా యిన్నిఁటికన్న మిన్న యలతా వాక్రాంతచంద్రస్ఫురా
స్ఫారం బై యకలంకమై వెలసెడు నృత్యస్వరూపాప్తి నే
యేరంగు ల్సరిరావు తెల్పున కటం చీ చోటె చాటించెదున్
సారామోదభరంబు చిత్తమునకున్ సంస్థానముం గూర్చెదున్. ౧౫౧

గీ. ఈవిశుద్ధతలమ్మున నెవ్వరేనిఁ జొచ్చిరా? యొచ్చెములు దక్క సురుచిరంబుఁ
దత్స్వరూపంబు నెనయక తలఁగరాదు తన్మణిస్ఫురణమ్ముల తత్త్వము లవి. ౧౫౨

శా. ఆయాదేశములందు సాయుధలు నై ప్రేష్యావరన్ షోడశ
ప్రాయశ్రీ లమృతాదిసంజ్ఞితలు భూపశ్రేష్ఠు సేవింపనౌ
నాయం బెంచి నిరీక్షసేసెద రనన్యాయత్త లై యింతలో
జాయం బ్రాణము ప్రాణముం గొని చనెన్ హృన్నాథుఁ డా నేలకున్. ౧౫౩

ఆ. అచట పాయసమ్ము లశనించి వింతలఁ గొంత ప్రొద్దు పుచ్చి కొదుక కరుగు
చున్నవాఁ డనంతరోద్దేశమున కందుఁ జేరి చూడవలయుఁ జెలువుచెలువు.

క. హంసపతి క్షమావతియును సంసత్పాలికలు గాఁగ జా నగు తల్పి
తాంసతలమ్మున బ్రుసిపై సంసక్తుండయ్యె సీత సమ్మతి నెనయన్. ౧౫౪

శా. ఉచ్చైస్థాన మిరంమద ప్రాదము నా నొప్పారు నప్పొంత స్ఫా
యచ్చిత్రోత్తమవేషభాషుఁ డయి యిచ్ఛాయత్తతోఁ జూడఁగాఁ
జొచ్చెన్శోభ మభౌమమా నఖిలవస్తువ్రాత మేతత్సమం
చచ్చాతుర్యము నిచ్చ మెచ్చుచు నతుచ్ఛంబౌ ప్రభావంబునన్. ౧౫౬

గీ. అదె తదంతఃపథమ్మున నలరుచున్న వేయితేకుల తామరవిరి విధమున
సంస్కృత మ్మవు నచ్చోటఁ జరణ ముంచె నంచితుం డట్టి సిరి నెంచ నా నెవనికి.

క. అదె విశ్వరూప మదె సంమదముల నెల వదె విచిత్రమండనములతీ
రదె భోగాపణ మదె సువిదుపార్జితవైభవం బవేలంబు బలే. ౧౫౭

ఉ. ప్రాభవనిస్తులంబు నిజభావవిభావ్యము సర్వవర్ణసం
శోభిత మాయుధీయశతసుస్తనికాపరిపాల్యమాన మ
క్షోభ మనంత మద్భుత మగోచరతత్త్వము తత్పదం బన
న్యాభుఁడు సెందె రాఘవమహాప్రభుఁ డప్రమిత ప్రమేయుఁ డై. ౧౫౮

సీ. కామేశ్వరీమహాకామేశ్వరాద్వైతసౌఖ్యసంపత్ప్రకాశ మిదె యొక్కొ?
లక్ష్మీస్మహృషీకేశలక్ష్యవిశేషితాద్వైతవిద్యాప్రమేయ మిదె యొక్కొ?
బ్రాహ్మణీబ్రహ్మప్రభావసంపాదితద్వైతైతిహాసికార్థ మిదె యొక్కొ?
పౌలోమకన్యాదివస్పతిప్రస్ఫురద్వైత సాద్వైతబంధ మిదె యొక్కొ?
యెడసి నట్టులుండి యేకత్వ మెనసిన సర్వవేదముల రస మిదె యొక్కొ?
వివిధహేవాత లేకవిధగతి కయ్యెడు తఱికిఁ దోఁచనగు పద మిదె యొక్కొ? ౧౬౦

మ. అనుభావంబుల కిక్క యౌ నిచటఁగాదా? మోద మెవ్వారికిన్
మునిమూర్ధన్యులు నిశ్చలప్రణిహితాత్ముల్గాంచువా రట్టె ము
న్ననిరూప్యప్రకృతిప్రకారకలనావ్యాసక్తు నెట్టెట్లొ? నేఁ
డనిమేషస్థితి సర్వదృశ్య మగు భాగ్యం బన్యసామాన్యమే? ౧౬౧

శా. దృశ్యాదృశ్యము కద్దు తద్దిశ లసత్తీరంబు దానన్ నసు
ద్రైశ్వర్యశ్రీసుఖసంప్రసాద మన మాదేవుండు దీపించు సం
పశ్యుల్కానఁగలేరు చెప్పఁగలరా? వర్ణింపఁగా రాని సాం
కాశ్యాతీతమహామహఃకలితముత్కల్యాణలాలిత్యముల్. ౧౬౨

ఉ. ఆగుహాలోఁ ధృతం బగు రహస్యము తత్పరివేద్యమే సుధీ
ధీగతి కందఁబోవ దిఁక స్త్రీ పురుషుం డను లింగభేద మా
భోగము చాయఁ గానఁబడఁబోదు చిదేకరసత్వసంభృత
శ్రీగరిమప్రసంగ మవిశేషసుసంగత మందు రిం దొరుల్. ౧౬౩

గీ. స్త్రీకిఁ బ్రాధాన్య మెసఁగ శాక్తేయమతము పురుషు ప్రాథమ్యమున మతములు బహు
లగును దల్లింగభేదం బపగత మైన నఖిలసమ్మత మద్వైత మనుమతంబు. [థము

గీ. బిందునాదకలాతీతభేదరహితవాదదురవాపనామరూపప్రకార
తానవచ్ఛిన్నకేవలత్వావభాసమాన మద్వైతసుఖ మభిమతమగుంబు. ౧౬౫

ఉ. శంకరసంస్తుతం బయిన సన్మత మయ్యది స్వానుభూతితోఁ
గింకరత స్వహించు వహిఁ గీల్కొనఁజేయునుగాత దగ్గురు
త్వాంకితభావుఁడయ్యె మును ప్రాప్తవిచిత్రవివేకుఁడైన మా
నాంకుఁడు నేఁ డదోగురుతక్రైన్నపదంపతిముత్ప్రసక్తికిన్. ౧౬౬

ఉ కాముఁడు రాముఁడుం జలముఁ గైకొని పోరఁగ నేమిసేయుఁ ద
ద్రామ విదేహనందిని పదంబుల ద్రావెనో? కాకయున్న నా
కాముఁడు సూపు మార్గములె కా దన కూఁకొననేల? రాముఁడో
రా మహిలల్ ఘటింతురు చిరాఘటమానము లోకసూత్రతోన్. ౧౬౭

ఆ. కాముఁ డూరకున్న రాముఁడు రాముఁడౌ రాముఁ డూరకున్నఁ గాముఁడేడి?
రామరామ కామరామయుఁ దలపడి యొతసేయలే రొకింతలోన. ౧౬౮

ఉ. రాముఁడు కాముఁ డయ్యుభయకామిను లెక్కడివార లొక్కఁడౌ
క్షేమములోని చీరికలె కారొ? యఖండత ఖండఖండతల్
మే మని చూచువారల నిమేషము దోషము లంతెకాక ని
ర్ధామము తన్మహార్థ మనిరూప్యము నిర్వికృతిప్రకారమున్. ౧౬౯

ఆ. అట్టి రామచంద్రు నానందనసమాధి కగునుగాత సత మనంతదాయ
మిదియు సిద్ధకథన మేము దీవించువార మొకో? యైన భాగ్యగమమె యదియు.

వ. అను నిర్వహణముతో. ౧౭౧

ఉ. ఇమ్మెయిఁ జిత్త మెట్టు లెటు లేగునో? యమ్మెయిఁ బోక లెల్లఁ దా
రిమ్ములఁ గూర్చు వారల మనీషితము ల్సమకూర రాము నే
స్తమ్మును బుష్పచందనలసద్వసనాగ్య్రమణీవిభూషణో
ఘమ్ములఁ జేర్చి తార్చిరి సగౌరవభావన భావినీమణుల్. ౧౭౨

వ. అట్లు సంభావితు లగు నాకవుల పరమానంద మే మని వర్ణింపఁదగు సరసికొనుము.

రాముల బుతుసమాజము సేవించుట

మ. సుముఖి! వింటివె? రాముశోభనవిధాశుంభద్విహారప్రకా
రము తత్కాలకృతప్రచారశిశిరప్రాగ్భారసంభారసం
గమనప్రాంచితచాతురీతురియ లోకప్రావృతిప్రీయ మా
రమ నేసెన్ నిజధర్మతం బ్రకృతివస్త్రమ్ము న్విశాలమ్ముగన్. ౧౭౪

క. వ్రణములు గూర్చును మేనం బ్రణయం బెడలంగనీని బాధపరీరం
భణసౌఖ్యము విశ్రమమున్ క్షణము సహింపఁడు శిశిరుఁడు జారుఁడ కాఁడే. ౧౭౫

చ. అతివ! యెఱుంగవా? యతని యాగడ మెల్లజగంబులందు నో
ర్చతివ యొకండు పూరుషున కౌ నెటిఁ గట్టలుకట్టుచున్నవాఁ

డితవుఁడు వోలె నీదయకు నీతని యల్కకుఁ బాత్రమైన యా
మతకరి పంచబాణుని సమాజమువాఁడవొ? యెంత సేయఁడే. ౧౭౬

ఉ. వానికిఁ దప్పుకోవలయువారలు గుంపటు లూనఁగావలెన్
దాని కెడంద బెగ్గిలు నతం డదె కారణ మెల్ల దిక్కులం
దాను జరించుపొంటె హిమధామమహాజలయంత్రసంభృతం
బౌ నివ మూవరింప నవు నప్పని నేమఱఁ డేమి వచ్చినన్. ౧౭౭

గీ. ద్వివిధసఖ లంచములు వెట్టి వెడలినాఁడొ? యగ్గి వెలవెల వాఱెడు నతనిఁ జూచి
యట్టె లేచిన వాని సద్యన మెలఁగని పాంథులే లేరు లోకసంవాదమందు. ౧౭౮

క. తదనంతరుఁడు వసంతుఁడు మదకోకిలకూజితములు మలయానిలముల్
మృదుపల్లవకుసుమములు విశదచంద్రప్రభలు వెలయ సంగతుఁడయ్యెన్.

గీ. కర్మఠుల సోమయాజులఁ గాఁ బొనర్చు యోగులకుఁ గూర్చు పండువు లొగి నమర్చు
నొత్తిగిలువారి హత్తించు నురక తేర్చి యందఱకుఁ గావలయువాఁడె యతఁ డతండ్రి!

ఉ. చల్లదనంబుఁ గేవల మొసంగఁడు కేవల మర్కతాపముం
జెల్లఁగనీఁడు రాజగతి చింతతము ల్సమకూర్చుచుండు నే
యల్లరి కూడదాతని కహమ్ములు రేలును నిర్మలమ్ము లి
ట్లెల్లరు వారి వారి విధులే నెరవేర్ప రహించు నంచితా. ౧౮౧

మ. మధునామంబు వహించినాఁడు జనసమ్మాన్యత్వముం జెందినాఁ
డు ధరాచక్రము నాక్రమింపఁగనినాఁడున్ ఱేఁ డన న్వాఁడె సో
విధుబింబానన! సామరస్యమున భావింపంగ నై యెవ్వఁ డి
వ్విధ మాత్రోవ మెలంగనేర్పు సభికు ల్వీరు ల్మను ల్మే లనన్. ౧౮౨

ఆ. దేవి రామదేవు దేవీసమేతు నదే విధమునఁ జేరి సేవసేసె
నామనియు నయంబు నటునిటు గానీక సుఖరసవిషయములు సూపిచెప్పి. ౧౮౩

ఉ. ఇంతటిలోనె నే ననుచు నేడ్తెఱఁ దోఁచె నిదాఘకాల మో
యింతి! మదీయమంశము నొకించుక దాల్చెనొ నా ననహ్యమై
కాంతులఁ గాంతలం బ్రణయకల్పితకోపవశంవదాత్ములం
గంతున కప్పగింప నొడికంబు తృతీయ ముపాయముం గొనెన్. ౧౮౪

మ. రజనిన్ సన్నము సేసి తత్కలన వాతంబందు హెచ్చించె నీ
రజనిబ్రాతము కల్మి నుల్మి సరసిన్ రాజీవనేత్రాముఖ
వ్రజముం గూరిచె మౌక్తికప్రకరహారవ్యాపృతు ల్మార్చి ఘ
ర్మజలాంకూర ములంకరించె నొడలన్ రాఁబోవుచు న్వచ్చియున్. ౧౮౫

క. వీఁ డొక దొంగకదే పూఁబోఁడీ! యెడవెట్టె దేహముల భావములం
బోఁడిమి నొక్కటిసేసెం గాఁ డెట్టులు మరునొఱపుల కలిమిం బెంపన్. ౧౮౬

సీ. ఘర్మజలంబులఁ గాయంబులం దెల్ల సంఘటించెను సర్వసామ్యముగను
కేశబంధంబులఁ గీల్కొ నసీయక చితచిత మనిపించు గతికిఁ దెచ్చె

చిత్రించి నట్టులు చేతి కొక్కఁడు గాఁగ వీవన ల్సమకూర్చె విభవ మొప్ప
నేత్రావధానంపు నేర్పు లలవరించెఁ బతులకు సతులకుఁ బహువిధముల
తపననామంబు లోకబాంధవున కొనరఁ జేసి కమరించె లోకమూర్తి స్వీయకలన
గ్రీష్మ మూష్మల మగుచు నింగికిని నేల కేకముగఁ దాన చాలి మహేంద్రపుత్రి!

సీ. రాముఁ డిట్లంబుధి రాఁ బొనర్చె నటన్న వగ జలాశయముల నిగుఱఁబెట్టి
రావణుపై నిట్టి తీవరముం జూపె ననె గాలిఁ గేలిగా సతకరించె
మగలు మల్లాడంగ మగువ లిట్లైరని చెమటలు పొక్కఁజేర్చె నంతఁ
గపుల కోత్తల కిట్టిగతిఁ జిక్కరరు లని గ్రామములఁ జూపె నొద్దులుగఁ జేసి
చెలసి హనుమని పనిఁ బ్రదర్శింపఁబూని యకట డక్కెడఁ గొంపల సగ్గఁగాల్పెఁ
గాని యేల్గాకొ? యాగినాఁ డా నిదాఘుఁ డాప్రకరణమ్ము నంతఁ దదభినయమ్ము.

సీ. ఆసమయమ్మున నవ్వని మవ్వమ్ము మీఱు స్ఫాటిక మైన మేడమీఁద
చంద్రకాంతాస్తృతచంద్రికాసుందరచంద్రశాలలఁ బుష్పశయ్యయందు
జలయంత్రములను బాటలముల నొరయుచుఁ బఱతెంచు వాయుశాబకుల కొలువు
లంగీకరించుచు నంగనతో రామదేవుఁడు లీలాతిదేవనములఁ
బ్రొద్దుఁ బుచ్చుఁదలఁచి పూఁబోఁడిఁ గనుఁగొని పంటె మేదియని సభంబుఁ జూడ
స్మితకపోల యయిన చెలువ భావము లెంచ బట్టెఁ గొంతకాల మట్టి సవల!

శా. అంతం బంతము గోసముల్ నెఱయఁ దానై వచ్చె వర్షస్తవా
వం తైన న్వలదే? విమర్శ మకటా యత్నోభ్యుఁ డీ రామభూ
కాంతుం డీ ప్రజ స్వప్రజన్వలెఁ గటాక్షవ్యాప్తి రక్షింప నా
నాంతర్యంబున నుండ నన్యు తగ వేనాఁ? వేఁచ నై యేచుటల్. ౧౯౦

చ. అని తన నెయ్యముల్ వినయ మార్దవముం బ్రకటంబు లై చనన్
మొనసి సువృష్టిఁ గూర్చి జగముల్ సుఖతోయధిఁ దోఁచె నంత వి
చ్చిన నిచులాగ్రమంజరులఁ జేకొని వీవన పూనె నెల్లెడన్
ఘనకుటజప్రసూనములఁ గ్రమ్మిన తెమ్మెర లావరింపఁగన్. ౧౯౧

మ. ఘనసాంగత్యము గల్గువారల యనర్ఘం బైన మార్గం బిదే
యన నై ప్రేలు డడంచె స్వేద మొడిచెన్ హాయిం గనంజేసె ను
న్నన శైత్యంబు నమర్చె మేల సుఖసంతానప్రమోదంబులం
గనుఁ డంచ సైనకొల్పె దంపతులఁ దత్కాలంబు కాలేశ్వరీ! ౧౯౨

క. వికసించెఁ గదంబము లామ్రుకొనం గేకుల విలాసములు కేకల బ
ర్హాకలాపమ్ముల నాటలఁ గకవిక లడరెంగదే జగమ్మునఁ గొమ్మా! ౧౯౩

ఆ. అంతరాగృహముల నపరంజిసెజ్జల హంసతూలికల విహారములను
సంతతముగ వేడ్క సలిపిరి మైథిలీదాశరథులు జగము తనివు మెచ్చ. ౧౯౪

గీ. అన్నియుం గల్గువారికి హాయిఁ గూర్ప నున్నదే?యిట్టిసమయ మొం డొక్కఁడవనిఁ
బైరులును శాద్వలమ్ములు ప్రజలఁ బసులఁ దృప్తి మొనయించుచుండు నిందాప్తకామ!

గీ. సీతఁబోలు సౌదామని సేకరించి తాను రాముని రంగైన తనువుఁ దాల్చి
జగము తృప్తి దయాప్రవర్షములఁ దార్చె ఘనుఁడు తద్విశిష్టాద్వైతికలన లలన! ౧౯౬

వ. ఇవ్విధంబున. ౧౯౭

క. ఆరామారాములఁ గొని యారామములందుఁ బడి మహారాగముతో
నేరీతిఁ బ్రవర్తించెనో నీరదసమయ మది వర్ణనీయమె? రమణీ! ౧౯౮

వ. ఇంతలో. ౧౯౯

చ. మరువము కాకచామరసమాజము దామరపూవులుఁ నిరం
తరకరిదానతోయములు దార్కొను వెన్నెలవెల్లవల్వలుం
దొరకొనఁగా వనీకమలతోఁ జనుదెంచె నుదారమూర్తి యా
శరదృతు వల్ల సీతమకు స్వామికి నూడిగ మాచరింపఁగన్. ౨౦౦

మ. అహముల్ నిర్జలనీరదాంచితము లాహా సాంద్రచంద్రాతప
స్పృహణీయంబులు రాత్రిభాగములు రామేశున్ సుఖింపంగఁజే
య హాసన్నీరజముల్ లసత్కువలయవ్యాపారముల్ గా మహా
త్సహనం బొప్పఁగ నిల్చి పొల్చె నపు డిచ్ఛాసంచితాచ్ఛక్రియా! ౨౦౧

ఉ. మానససీమఁ బాసి గరిమంబున భూమికి వచ్చు నమ్మరా
లీనిచయమ్ము పక్షపటలీపరిచాలనముల్ సృజించె మ
మ్మో నెటి నంచుఁ జాటుచు రహించె సమీరము లన్ని దిక్కులన్
మానితమైన సౌరభము మాంద్యము చల్లదనమ్ము నెక్కొనన్. ౨౦౨

క. జలదాగమ మందలి గొనములఁ బోనీ కలవరించి పొచ్చెములెల్లం
దొలఁచి యొక మెఱుగు వెట్టెన్ సలలితముగ జగతి కెల్ల శరదృతు వతివా! ౨౦౩

గీ. గ్రీష్మకాలంబు మెచ్చ కా రీతి మార్చె వార్షికం బవు సమయంబు వఱలఁజేసె
దాని తీర్పులను శరత్తు ధన్యుఁడు తదనంతరుఁడు పూర్వసిరిఁ బెంప నగునె కాదె?

గీ. కాల మెల్లను సుఖదాయకంబె భాగ్యవంతునకు నైన లోకప్రవర్తనమున
నీ శరత్తె శరత్తు నిరీతిగతికి నమ్మోయి వసంతమె వసంత మంబుజాక్షి! ౨౦౪

ఆ. ఇంట నున్న గింజలే మంటఁ గలిపించి పైరు పచ్చఁ జూపు వారిదర్తు
వట్టి సస్యముల ఫలాధిక్యముం జూపి యలరఁజేయు నిది మహాగుణనిధి ౨౦౫

గీ. కాలచక్రము తిరుగ కొక్కగతి నిలుచునా? విలోలవిలోచనా! నాయమునకుఁ
దత్కృత సమృద్ధి నిండ్లలోఁ దార్తు ననుచు వచ్చె హేమంత మొకవింత వైభవమున.

గీ. తమ్మ లోకమ్ము కొఱకె విధాత సేసె నందఱు నొనర్చు పని యొకఁడైన నేమి
కొన్ని మార్పులు గలిఁగించె గొనము లేని దోసముల యేని నాతఁడుం దోయజాస్య!

మ. చలికిం దాళగలేని వారల మహైశ్చర్యంబుగా నప్డు నె
చ్చెలికిన్ దాసులఁ జేసె మంచుఁ గురిసెన్ జీర్ణింపఁగాఁ జేసెఁ బ
ద్మలసత్సౌరభసంప్రదాయముల నే ధర్మంబు లెట్లున్నఁ బూ
వుల విల్కానికిఁ గూర్చి యార్చెను జగంబు ల్సంభ్రమింపం బోరిన్. ౨౦౯

వ. అట్టితఱి. ౨౧౦

క. అభికుఁడు రామనరేంద్రుం డభయంకరి సీత తనకు నభయం బిడఁగా
నుభయయముల సంధ్యలం దక్క భవనహర్మ్యములయందుఁ గాలముఁ గడపెన్. ౨౧౧

గీ. హిమభరంబుల మునిఁగిన హిమకరునకు నవ్వు నెవ్వ రపేక్షించునట్టివారు?
మొల్లపూవుల నలకలఁ బొంగుపఱచినట్టి లలనావదన మవ్యయమునుసుఖ మిడ.

శా. ఈరీతిన్ సకలర్తుసంచయమునం దిచ్ఛావిశేషంబులన్
శ్రీరమ్యుం డయి నిర్విశంకముగ నిర్వేశించి యుత్కంఠతో
నారీరత్నము ఛాయచాయఁ గొలువన్ మన్నించె రాజన్యుఁడుం
దారుం డుత్సుకుఁడై తృతీయపురుషార్థమ్మున్ గృతార్థమ్ముగన్. ౨౧౩

క. వంతులు పంతంబులు సీవంతమునఁ బొలుపార మిగుల పౌనఃపున్యా
క్రాంతమహీతల మయి శ్రీమంతున్ రామేశు ఋతుసమాజము గొలిచెన్. ౨౧౪

ఉ. రాముని సీత లక్ష్మణు నరణ్యముఁ బంచి గృహంబు సేర్చి యా
యా మునివేషముల్ దలిచి యక్కట యాఁ గూర్చి సుశ్రూషఁ జేసె నా
యామని పూర్వజుండు శిశిరాగముఁ డన్వహభోగదాయకుం
డామనితప్రచారముల నంటె శుభత్వము కల్మి సుందరీ! ౨౧౫

వ. అది మొదలుగా. ౨౧౬

మ. మదిరాక్షీ! మహితాత్ములౌ జనకజానుస్వాన్వయగ్రామణుల్
తదిదంశబ్దవిశేష్యతానవగతార్థప్రాయసంభోగసం
పదలం దేలుచుఁ గ్రాలుచుండ నెడ సంభావింప సర్వంబు తా
పదివే లబ్దము లేగ నొక్క త్రుటిగా భావింపనై చెచ్చెరన్. ౨౧౭

వ. శక్తిత్రయాత్మికా! తత్కాలప్రకామకాంతక్రాంతం బగు హేమంతానంతరం బగు
సమయంబు. ౨౧౮

గీ. మరలవచ్చితి నిదె యని మరులుకొలిపి పట్టుపట్టి సౌఖ్యరసపు నిట్టఁదేల్చి
జానకీరాఘవుల సుప్రసాద మొనసి పోయివచ్చెద నన్నట్లు పోయె సాధ్వి! ౨౧౯

ఆ. ఎట్టివేళలందు సేవను లెట్లున్నఁ బౌరజానపదుల గారవించు
తఱి యొకింతయేని తప్పింపఁగా రాదు రామురాజ్యమందు రామ! వింటె. ౨౨౦

ఉ. రామున కింపు నింపు జనరంజన మొక్కఁడె యంతకెక్కుఁ డా
రామము లేని భూసుఖపరంపరలే ననుజన్మ లేని స్నే
హామరలోకశోచకరుణాదికి మేని మహీజయేనిఁ గా
వా మెయిఁ బ్రీతిసేయవలె? ప్రాణము లన్నియు లెన్న నేటికిన్. ౨౨౧

శా. వైకుంఠాస్పదమందు నుండి డిగి యైక్ష్వాకాన్వవాయంబు సు
శ్రీకిం బట్టుగఁ దోఁచి రాజ్యరమఁ గైసేయంగ నౌసట్టి నాఁ
డే కీర్తింగొన నేగెఁ గానలకు నేఁ డింకం దదన్యంబు లౌ
నా? కాంక్ష్యంబులు వానికిన్ జయరమావ్యాసంగవశ్యాత్మికా. ౨౨౨

మ. క్షితిజానాయకు నానుకూల్యముసిరిం జె న్నేకపత్నీవ్రత
స్థితిసంపాదిత మందు రిం దొకళు లా తీ రొప్ప రన్యు ల్పదా
స్థితిరోధానవిధానచాతురులఁ దద్దాక్షిణ్య మూహింతు శే
గతి నే నంమను ధృష్టుఁ డం చతని నొక్కండ స్వడిక్ భామినీ ! ౨౨౩

మ. స్థిరపై గన్నను మున్ను జంచలపయిక్ స్నేహంబు మెం డిప్పుడున్
స్థిరపుత్రిం గను చూపుకన్న నొకవాసిం జూచు ముల్లోకముల్
సరవిం బ్రిమ్మటు ఖ్యాతినాతి నది తెల్లం బెల్లవా రొప్పకొం
మరు కానీ తగు పే రిడంజనరు నేను న్వారితోఁ బోయెదన్. ౨౨౪

క. చాటి వచించెదఁ జు మ్మోహబోఁటీ! సీతావధూటి పున్నెము లే దే
జోటికి నంతకు మిక్కిలి కోటికి నె క్కె ననుఁసిరి కూర్మల పేర్మల్. ౨౨౫

సీ. సీతావిభవ మంకసీమాచితము గాఁగ మొగమున నగవుల మొలక లెత్తఁ
దనచేతిధర్మంబు నతుజుఁ డింపునఁ దాల్ప నభయముద్రాంకితహస్త మొప్పఁ
దనుఁ గొల్చువారి చిత్తము లేకరసము లై యానందభూయిష్ట నుంది వెలయ
నిటు నట్టి కాని కా న్నెలమికిఁ గుసుకొచు ముమల శాంభవిముద్ర ముచ్చటింప
సింహాముఖదివ్యపీఠికాసీనుఁ డగుచుఁ గనులకలిమి దయావృష్టి గడలుకొనఁగ
లోక మేలెడు శ్రీరాము నేకమూర్తి యాత్మ లెడలించుఁగాపుత మాత్మ నిలిచి.

క. అని కన్నుల నానందముఁ గొనియాడు విజేశుఁ గొలిచి కుధరేశ్వరనం
దిని తాను నాదళకు నై యనుకూలశుభేరితముల నభినందించెన్. ౨౨౭

వ. అభినందించి తదనంతర కథాశ్రవణప్రవణశ్రవణానుబద్ధమనోంబుజాత యై యమ్మాట
పుట్టించుటయు. ౨౨౮

శా. తత్తత్స్థానగతాధిదైవవిలసత్తత్తద్గణోపేయభా
స్వత్తాసంప్రచితస్వరూపకలనాశాబల్య! నైర్మల్యసం
విత్తానుత్తమతాప్రకారపరసంవిద్భావ్యభవ్యక్రమా!
సత్తామాత్రపరిస్ఫుటప్రకృతినిస్వస్వైరసంభావనా ! ౨౨౯

క. ఆసన్నముద్రాముఖ్యన్యాసంగవశప్రకాశ! యుద్యద్భావో
పాసిత్వత్తద్భావోద్భాసిత కామాయమానతనువిస్ఫురణా! ౨౩౦

మాలిని. మదయుతదురవాపా! మాన్యమానాదివిద్వ
ద్హృదయగగనభాస్వద్దీప్తిభాస్వత్ప్రకాశా !
సదమలచిదుపాంతస్ఫారనానాప్రకార
స్వదయితనిజమాయాస్వస్వరూపప్రవేశా! ౨౩౧

గద్య:— ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వర........ వేంకటప్పాభిధానకవికుమార
....శ్రీదేవీసేవ్యమానరాఘవనారాయణప్రపూరితం బైన
రామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబు నుత్తరకాండంబు
నుత్తరభాగంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీశివాయ గురవే నమః

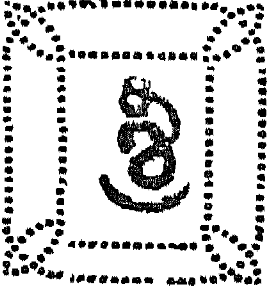
శ్రీరామకథామృతము

ఉత్తరకాండము

—:o:—

—♦ ఉత్తరభాగము — ద్వితీయాశ్వాసము ♦—

—:o:—

రంజితమునివాక్యా
చారాధ్వపరిక్రమణవశప్రారబ్ధ
ప్రారబ్ధానుభవప్రతి
సీరాంతరితస్వరూప! శ్రితసుఖరూపా! ౧

ఆ. అవధరింపు మభవ! యామీఁది రామకథామృతమున చవికి నాదరమునఁ
జెవులు దార్చెడు తన సీమంతినీమణి యచ్చెరువడ నిట్టులనియె భవుఁడు. ౨

క. పర్వతవంశవివర్ధని! సార్వపథీనంబు రాముచరితము రస మే
ధూర్వహు లేగతిఁ గొనిన నపూర్వత దోఁచుఁగదె పానఁ బున్నమకలిమిన్. 3

క. జటిసేవితాంఘ్రికమలా! యిటమీఁదటి కథాంశ మే రస మనెనో?
యెటు లేనన నేమి? మనస్తటమున నీనిర్ణయించు దారిఁ గొనవలెన్. ౪

వ. కావునఁ దత్ప్రసంగవ్యాసంగభంగివిశేషంబు లాద్యంతంబుగ నాడివెద శ్రద్ధ పూర్వకాన
నిర్ధారణసేయుదువుగాక. విను మవ్విధంబున సీతారామసుఖదాయకం బవు శగద
యుతంబు సంపూర్ణంబుగాఁ గృతకృత్యం బగుటయు. ౫

గీ. పలు తెఱంగుల రాఁబోవు పద్ధతులకు ననుగుణములు నిమిత్తమ్ము లగుచువచ్చె
నట్టు లన్నింటికిం దలకట్టనంగ నైనదిక దే మహాత్మ్య హ్రాదాచరితము. ౬

వ. ఆలకింపు మయ్యదియు. ౭

రాముఁడు సీతతో సుఖప్రసంగము సేయుట

ఉ. పూని స్వధర్మనిష్ఠముల భూతములం బొనరింప నైన భూ
జానికి నీ కధర్మ్య మయశస్యముఁ గాదొకో? దేవ! భూసుతా
జానిత యంచుఁ దెంపు మెయి జ్ఞాపనసేయఁగ ఛోటి మీఁటె నో
కోఁ? నియతిప్రధాని యన గుండియ జల్లనె రామమూర్తికిన్. ౮

ఉ. పొంగునె యంతమాత్రకు విభుండు విభూషితుఁ జూచు నొక్కనాఁ
డంగన చెంగటన్ మఘవు నంగనకుం గరువంబు నేర్పు న

ట్టింగితముం గ్రహింప నగు నింగిత మొప్పఁగఁ గొల్చుచున్న చో
నంగజజీవనీ! కడుఁ బ్రహర్షముఁ బొందుచు నిస్తులంబుగన్. ౯

క. కల్యాణసమన్విత నకల్యాణిం బత్నిఁ గాంచి కాకుత్స్థుఁడు సా
కల్యాత్తసుఖముఖం బవిచాల్యంబుగ మేలు మేలు సాధ్వీ! యనుచున్. ౧౦

ఆ. సురసుతోపమాన ధరణిజ నవ్వరారోహ నెంచి యుర్వరాహితుండు
తద్ధితార్థనంబు దారి మెలంగెడు నెలమి నలముకొనుచు నిట్టులనియె. ౧౧

శా. వైదేహీ! సముపస్థితం బయిన దీభవ్యంబు నీయందు నా
ప్రాదుర్భావము సార్థకంబ పితృదేవప్రార్ణము ల్వాయ నా
మోద మ్మేర్పడెఁ బొ ష్మపత్యకరణమ్ముం గూర్ప నై యుంటి విం
కేదీ? యుండుఁ గొఱంత భాగ్యమునఁగాదే యిట్టి మే లబ్బుటల్. ౧౨

గీ. ప్రాప్తకాలంబు నటు నిటు పడఁగనీక నీకుఁ గలకోర్కె దీర్ప యత్నింపవలయు
నోవరారోహ! కా దని యూరకున్న నసదృశం బగు సంతాన మబ్బుఁ జుమ్ము.

ఆ. నేను తీర్పవలయు నీకోర్కె యెయ్యది? యేమి కోరుచుంటివే? మహేచ్ఛ!
నెలఁత! మానిలాలనీయం బపత్యంబు నీకు ననముఁ గూర్ప నెగడవలయు. ౧౪

వ. కాన నీకామితంబు దాచక వెలిఁబుచ్చు మనుటయు. ౧౫

ఉ. ఆననమందుఁ జిన్నగ వద్దిర నా నొక ముద్దు సూప నా
మానిని ప్రాణనాథుని సమక్షమునం దొకకల్మిఁ గొల్పి దే
వా! నిను నాథుఁగాఁ బడయ నైన మనీషితముల్ తదర్థసం
దానితముల్ సుకర్మములు నాయెడఁ బూర్ణఫలంబు లై తగెన్. ౧౬

గీ. లోకనాథుని నాథుఁగాఁ గైకొనుసతి కిట్టిసమయమ్ములందు నెట్టి లెద్ది
యొద్ది జరుగంగవలె నన్న రద్ది గలదె? కాని నీకోర్కెఁ దీర్చుకాంక్ష ననుచుంటి.

గీ. ఆప్తకాము నగుదుఁగాక యడిగినప్పు డేదియును నాకు నకలఱి లే దటన్నఁ
జిన్నవోదె? నీమనము మహోన్నతుండ! కానఁ బ్రార్థింతు ననుకూలకథకుఁ గమ్ము.

మ. ఫలమూలాశను లుగ్రతేజులు మునుల్ భాగీరథీతీరవా
సులు తత్పుణ్యతపోవనంబు లనఘా! చూడంగ నొ నంచుఁ దోఁ
చె లసత్తద్ఘనపాదమూలముల నర్చింపం బ్రవర్తింపఁ ద
త్తలమందుం దలఁ పుద్భవించె నగునో? ధర్మాత్మ! కాదో? కదే. ౧౯

క. ఏకాహ మేకరాత్రమ్మో కానీ నేను దద్వనేందిరఁ గనుచున్
బ్రాకటముగ నివసించెద నా కిది యి మ్ముచితమేని నరనాథమణీ! ౨౦

ఆ. అని యడిగిన రాముఁ డక్లిష్టకర్ముండు దాను నొప్పుకొనెఁ దథా యని యనె
కే పచటికిఁ బైన మోపుణ్యకాంత! విస్రబ్ధ వగుము లేదు సంశయమ్ము. ౨౧

మ. అనె నే కాని ముహూర్తముండె మది నయ్యర్థంబె చింతించుచున్
ఘుని మై వ్యాకులమానసాబ్జుఁ డయి నిర్మోదంబు నాస్యాంబుజం

బున రానీక సుహృత్పరీతుఁ డగుచుం బోయెం బదాసీనతన
ప్రణయప్రగ్రహయుక్తి మధ్యమ మగారంబంగఁ జూర్చుండఁగన్. ౨౨

క. అచ్చట నుపవిష్టుం డగు నచ్చిత్రచరిత్రు నృపు నుపాసింపంగా
వచ్చిరి కథాకథనకృతు లిచ్చ మెయిన్ హాస్యకారు లింగితవిదులై. ౨౩

గీ. విజయుఁడును మధుమత్తుండు పింగళుండు కాశ్యపసురాజకుటులును గాళియుండు
భద్రుఁడు సుమాగధుఁడు దంతవక్త్రుఁ డనెడు నామములవారు హాస్యసన్నాహవిదులు.

మ. మహితాత్ముం డవు రాఘవేంద్రుదరి సమ్మానం బనూనంబుగా
బహుభంగీపరిహాసవాసితకథావ్యాసంగముల్ సద్రసో
ద్వహము ల్సల్పఁ జరింతు రెప్పు డపు డాత్మ న్మోద మొప్పార నా
వహి వర్తిల్లఁగ వారిఁ గన్గొని కథాభాగప్రసంగంబుగన్. ౨౫

గీ. ఎందులకు వచ్చె నీయాగ మెవ్వఁ డెఱుఁగు సెప్పటి సమాచరణము లేని సేముక్రొ ని
క్రొత్త లే? మని వారలూఁ గొనుచునుండ భద్రుఁ జేరఁ బిలిచి రామభద్రుఁ డనియె.

ఉ. భద్రుఁడ! యస్మదీయకులభవ్యయశోలతికావికాసని
ర్నిద్రుఁడ! చెప్పరా నను మనీషుల యేమి బదన్యులేని య
ద్యత్రసమందు నెట్టు లెటు లాడుకొనంగలవార లైరొ? త
త్తద్రభసంబునన్ జనపదంబున రాష్ట్రమునం బురిన్ దరిన్. ౨౭

వ. కల నిజం బనువదింపు మిదియుంగాక. ౨౮

సీ. భరతు సచ్చరితంబు వాటింపఁ బను చుండెనా? ప్రసంగముల ననారతంబు
లక్ష్మణశత్రుఘ్నులను గూర్చి యేమేని వాను లాడరుకదా! పదు లకసబును
మాతల్లి కైకేయి మాట లే మనుకొం ద్రపవాద్య కప్పిధి నింద నియతి సేసె
నకట సీతాసతి యాచార మేలాగు చర్చింతు రా యా యి సమయములను
మఱియు నే యే విశేషము ల్మమ్ముఁ గూర్చి చాటుచున్నాయన నైన సత్సభల నైన
వెలయుచున్నవి చెప్పు నవీన మైన రాజ్యమున రాజులకు దూఱు రాకపోను. ౨౯

క. అని యడిగెను రామునితో వినతుండై భద్రుఁ డనియె వివిధములు కథల్
నినుఁ గూర్చి నీదు విక్రమమును గూర్చియుఁ గొనెద రుచితముగఁ బురి ననుచున్.

గీ. వాని మాటల కడ్డము వచ్చి యడిగె రాఘవుం డున్నయట్లు సర్వంబు నిరవ
శేషముగ నాడవలె దానిచేతఁ గలుగు మేలు మేబా చరింతు నేమింతుఁ జెట్ట. ౩౦

చ. భయము దొఱంగి నమ్మకము వమ్మగు నమ్మెయిఁ గాక సంజ్వరా
మయరహితుండ వై యనుము మంచియుఁ జెడ్డయు నేర్పరించి నా
పయి నిదె యొట్టు వెట్టితిని పాపుల పాపకథానకంబు లే
నయమునఁ జెల్లుచున్నవియొ? నా కవి యిప్పు డవశ్యవాచ్యముల్ ౩౧

చ. అను రఘురాము నుక్తులకు నట్టిటు పోవఁగరాక వాఁడు స
త్తిన భయశోకతాపముల తీరునకుం బయిలోడి చేయఁగాఁ

జనియెదు దానిఁ గానక విచారము దక్కి వచించె వాని యిం
పున కగు పల్కు లిమ్మెయి విభుండు సమాహితచిత్తుఁ డై వినన్. ౩౩

లోకాపవాదము

గీ. చెప్పరా దిట్టిమాటలు చెప్పకుండ నుండరా దిట్టు లడుగఁగా నుర్విపతికి
విధివిలాసముఁ దప్పించు వెరవరి యెవఁ డాలకింపు మిఁ కే మైన నగుఁ గాక. ౩౪
మ. ధరణీంద్రా! ప్రజలాశుభాశుభము లా దార్గం బురిం బల్కుచుం
దురు రథ్యాపణచత్వరోపవను లందున్ సీసమాచారముల్
సరవి న్విందురుఁ గొంద ఱుత్తములు శీర్షంబు ల్విడు న్వంచి య
య్యరవిందాస్యనుఁ దెచ్చ్చి లంబుఁ గొని నాయం డేమి సేతుం గటా. ౩౫
ఉ. అంబుధి సేతుబంధన మొ? కరా నవ్వు మెచ్చఁగ నుమక్కరంబె కా
ర్యం బెవ రాచరించి రెపు డాశరులా? సురలా? నృపాలురా?
సంబలవాహనుం డప్పు దశాసను చావొ? తదేకసాధ్య మ
న్యాంబు విచిత్ర మెల్లులు వనాటులు రక్కసు లిట్టు కొల్చుటల్. ౩౬
గీ. రాము వీర్యంబు కార్యంబు రాజసంబు విన్నదియుఁ గాదు మున్నెందుఁ గన్నయదియుఁ
గాదు కానీ కలంక మొక్కండు గలిగె నిందునకుఁబోలె నినుని కథీశువలన. ౩౭
ఉ. రావణు నాహవంబున నరాతి వధించెన పో మహీజ సం
భావనసేసి రాఘవుఁ డమగ్గముఁ బృష్ఠగతం బొనర్చె నె
ట్లావిధి వైరి యంకమునయుం దమరం గొనిపోవు పోయి లం
కావనిఁ బెట్టి రక్కసులఁ గావలిఁ బెట్టిన దానిఁ దే నవున్. ౩౮
గీ. సీతఁ గుత్సింపఁ డేమి విశేష మరసెనొక్కొ? యాభుక్తభోగయం దొడయఁ డిక
నిట్టిపను లెల్లవారు సహింపవచ్చు రాజుసేసినపనిఁ జేయరా? ప్రజలును. ౩౯
చ. అని బహుభంగులం బలుక నై పురవాసులు విన్న నేఁడు నె
ట్టనఁ దెగఁబాఱె రిట్టి వికటంబు లెఱుంగము వత్సరంబులో
యినకులసార్వభౌమ! చని యొంటి బదివే లిది యిప్పు డేల వ
చ్చెనొ? మును వేల కా డసరొ? చిత్రము లిం కెవి పుట్టుచున్నవో? ౪౦
ఉ. అందఱు నట్టులుండ నిటు లప్రియముం బ్వలుకంగ నా మొగం
బందు విధాత వ్రాసె నని యక్షుల నస్రము లుర్లఁ గంధరం
బందునుగద్గదత్వ మెనయంగ నతం డపు డంగలార్ప న
య్యందఱుఁ గాంచి ఱేఁడు పరమార్తుఁడువోలె విషాదమూర్తియై. ౪౧
క. ఇది యేటి మాట? ప్రజలే యదయత నిటు లాడి రన్న నది నమ్మ నెటా
విదితాత్ములార! నిన్నయ మిది యెట్టిదొ? నొడువవలయు నెల్లరు ననినన్. ౪౨
వ. దీనుం డవు నామహీజానిం జూచి చేయునది లేక కన్నుల చెన్నుఁ జెఱచు
మున్నీరు నాఁగియు నాఁగలేక దేవా! యందఱుఁగాని యింకం గొందఱుగాని యన

నిందుఁ గొండొకదారి యుండినఁగదా! మాభాగ్య మి ట్లున్నది యని మోములు
వాంచుటయు. ౪౩

క. జనవాక్యముఁ గాకుత్స్థుఁడు వినినంతనె యున్న రనుచు విడిచె న్వారిన్
చనుఁ జన దనక మహామహు మునుకొని వర్తించె శోకమును పిలిచినటుల్. ౪౪

క. చింతాక్రాంతుం డై యొకకొంతతడవు పలుకకుండి గొందకొని గోత్రా
కాంతుఁ డెద నిశ్చయించి యనంతరమే ద్వాస్థుఁ బిలిచి యనె నాతురుఁ డై. ౪౫

శా. పోరా లక్ష్మణు భవ్యలక్షణు మహాపుణ్యున్ సుమిత్రాసుతున్
సారజ్ఞున్ భరతున్ పరాక్రమపరున్ శత్రుఘ్ను నొక్కుమ్మడిన్
వేరమ్మం చిటఁ దోడితేర క్షణమేని న్సైపగా రా దిఁకన్
రారా యిక్కడ నన్న సన్న నన ద్వారస్థుం డవార్యత్వరన్. ౪౬

క. తా నా మూల మెఱుంగమి దీనము కాకున్న మోము తేకువ నేదేఁ
గానోపు రాచకర్జం బానెటిఁ జడిముడివడు విభు వ్యగ్రత కనుచున్. ౪౭

క. అంజలిబంధముఁ దలనిడి యంజక లక్ష్మణుని గేహ మనివారితుఁ డౌ
చుం జొరఁబాఱి తనుం గని రంజిల్లు మహాత్ము ముందరం దీవించెన్. ౪౮

ఉ. ఆపయి రాజశేఖరుఁ డనా! నినుఁ గాంచఁ దలంచె వేగమే
యాపని నిర్వహింపు మన నంతకు మిక్కిలి యొక్కఁడేది? యం
చాపురుషోత్తముం గనఁగ నయ్యనుజుం డపుడే వడింజనెన్
దీపితవేగవర్ధయము తేరొకఁ డెక్కి సముత్కచిత్తుఁ డై. ౪౯

వ. అంత నాప్రతీహారి యప్రతిహత మైన రయమ్మున. ౫౦

క. భరతునియింటికి వినయాదరావనతుఁ డౌచు నేగి తనుచితముగఁ జె
చ్చెరఁ బెంపుఁగూర్చు పలుకుల వరుసనె రామప్రజేశు పని వినిపించెన్. ౫౧

ఉ. రాముని ద్వారపాలకుని రాకకుఁ జిత్తము దత్తరింపఁగా
నా మెయి నుండి యాన యను నానుడితోడనె గద్దె వీడి యు
ద్ధాముఁడు పావనుండు భరతప్రభుఁ డేగెను పాదచారి యై
యా ముకువ్రాపు లక్ష్మణునికన్నను మున్నుగ నెట్లు నేర్చెనో? ౫౨

వ. అనంతర మా ద్వారాంతికచరుండు శత్రుఘ్ను హజారంబున కరిగి. ౫౩

ఉ. వర్ధిలు మింతకన్న రఘువల్లభ! రాగదె యన్నఁ గొల్వ న
ప్పార్థివుఁ డర్థితోఁ బిలువఁ బంపెను దమ్ముల మిమ్ము నెల్ల సే
వార్థులు పూర్వజు ల్సనఁగ నై రదె యింతకుమున్న యన్న వా
క్యార్థము వించు నాసనము నప్పుడ డిగ్గి మనం బెలర్పఁగన్. ౫౪

ఉ. చయ్యన రాముఁ జిత్తమున సన్నిధిసేసికొనంగ నై శిరం
బొయ్యన భూమిఁ జేర్చి మహితోక్తుల భక్తి నమస్కరించి యా
యయ్యయు నన్న యున్నెడకు నమ్మెయివోయె రయంబు దోఁప నా
నెయ్యము లెవ్వ డట్టివియె నేఁడు నవంబులె? ప్రేయసీమణీ!. ౫౫

క. ఆ వాకిలికావలివాఁ డావెంటనె ముందుబోయి యవనీశునితో
నావిధి వచ్చిన తమ్ముల సేవావసరంబుఁ గోరి చెప్పి నిలిచినన్. ౫౬

క. విని యనుజన్ముల వచ్చుటయును జింతావ్యాకులేంద్రియుఁడు దీనమనుం
డు నవాఙ్ముఖుఁడై తన తీరని గోరము మోము దెలుప రాజాతనితోన్. ౫౭

ఉ. ఓరి! కుమారులం ద్వరగ నొక్కట నిక్కడఁ దోడితేర య
వ్వారలయందు నాకు నగు ప్రాణము లున్నవి వారె సర్వసం
భారము లిష్టముల్ వినవె వారలఁ దెచ్చుట కిన్ని విన్నపా
లా? రభసంబుతో మది కలంగుచునున్నది పోర యం చనెన్. ౫౮

ఆ. విభుని యన్నెతి నుడి వీతెంచుచుండంగ నరిగి రాకుమారు లన్నదరికి
శుక్లవసనమాల్యసురుచిరుల్ ప్రహ్వులు ప్రాంజలులు సమాహితాత్ము లగుచు.

వ. ఇట్లు సన్నిహితులై. ౬౦

గీ. గాము గైకొన్న చంద్రు మొగంబు వోలెఁ జరమసంధ్యాగతుండు భాస్కరుఁ డనంగ
నిష్ప్రభుం డయి బాష్పము లెనయు కనుల విన్ననగు నన్నఁజూచి యుద్విగ్నులగుచు.

గీ తలలు శ్రీరామదేవు పాదములఁ జేర్చి త్వరితు లయి కూర్చి రట్లభివాదనమ్ము
లసువులెల్ల నెటో? వోయినట్టు లుండ నశ్రుపాతం బొనర్చె లోకార్చితుండు. ౬౨

వ. తదనంతరంబ. ౬౩

గీ. బాహువుల లేవనెత్తి సంభ్రమము గొఱలఁ గౌఁగిటం జేర్చి వారలు గలఁగుచుండ
నాసనంబులయం దుండుఁ డనుచుఁ బనిచి గద్గదిక యుద్గతంబుగాఁ గనుఁగొనఁగని.

శా. నాసర్వస్వము మీర జీవితము నెన్నన్ మీర మీచేఁ గృతం
బై సౌఖ్యం బిడు రాజ్య మేలఁగ నిమిత్తార్థంబుగా నుంటి మీ
రో? సచ్ఛాస్త్రసునిశ్చితార్థు లతిధీరుల్ శేముషీనిష్ఠితుల్
మోసం బేద మదర్థ మొక్కఁ డిది యాలోచింపుఁడా యం చనెన్. ౬౫

వ. అంతకు నాసోదరు లెల్లఁ దెల్లవోయి ౬౬

ఉ. ఈగతిఁ బల్కుచున్న వసుధేశ్వరు మార్గ మెఱుంగరామి ను
ద్వేగముఁ జెందు డెందములఁ దెచ్చి వధానపరాయణమ్ము లౌ
యోగముఁ గూర్చి రేనియు నొకొండును దోఁచకపోయె నర్థ మా
యాగ మెదో? యదర్థమొ? యదాగతమో? యదుపజ్ఞమో? సతీ! ౬౭

సీ. మాయమ్మ యే మైన మరల నారంభించెనా? యని ఖిన్నుఁడై యరసె భరతుఁ
డీసారి మాకొంప కే మైన నెస రామెనా! యని లక్ష్మణుం డలయఁజొచ్చె
నెదో? వచ్చిపడియెఁ గాదేనిఁ గంటిమె? యీవిధం బెందు నని యూర్చెఁ దదనుజుండు
ప్రజలలో నేమైన రాదుకదా నేర? మని దూర మేగె నామనసు లెల్ల
నక్కట సతీతిలక మైన యమ్మవారు దేవునకు నింత వంత లౌ తెరువు వట్టి
నడచునా? కలలో నైనఁ గడవరాని యిడుమ లెవి యున్నవో? యని యుడికిరి కదె.

సీ. ప్రాప్తరాజ్యము వీడి యడవికి వెడలుచో మోమున దైన్యంబు మొనయఁబోదు
చిత్రకూటంబున సిరు లెసలారంగ భాషించె నొక వెల్తిపాటు లేదు
వననిధి పొడసూపి యనుపుఁ దెల్పనినాఁటికల వేఱు నేఁటి యీ కలయు వేఱు
రావణుఁ బరిమార్చి రామ నగ్ని గరంచు నాఁ డేని నిట్టిసన్నాహ మరిది
యనుచుఁ దమతమ యనుభవంబున కగునటు లెంచి చింతించి చింతించి యుఱుఁగలేక.
పోయి రప్పటి కార్యంబు పోల్కి నంత లక్ష్మణుం డుల్కిపాటున లా పెడలఁగ. ౧౯

మ. అకటా సీతను రావణుం డటులు గొంపోనై నెడం బర్ణశా
లకుఁ జేరంజను వేల నన్నయెడ నీ లాగింత కాకున్న నిం
చుక గన్పట్టె నొకండు కాదిది హాలా శోకంబ కానోపు న
య్యకలంకస్థిరసచ్చరిత్రకు నపాయంబే లగుం దైవమా! ౨౦

గీ. అన్యకార్యమ్ములకు నేన యరుగువాఁడ రాము శాసన మూఁదల రాజిలంగ
నకట సీతావిషయ మైన నందుఁ గానిరీతు లెవియైనఁ జనసి భరింపఁజాల. ౨౧

వ. అనుకొనియె నిట్లనేకప్రకారంబుల దూరదూరగతంబు లగు మానసంబులతో
నమ్మువ్వురుఁ గవ్వకుఁ గాకుండ బెండువడి యుండి యథాప్రస్తుతంబులగు చూపుల
నొక్కట్లో మెత్తియు నెత్తని యత్తెఱంగున రాము మోమునఁ గీల్కొల్పటయు. ౨౨

శ్రీరాముఁడు తమ్ములతోఁ దన దుఃఖము దెల్పుట

ఆ. ఆయవస్థకైన యనుజన్ములను జూచి నోరు పొడివడంగ నా రఘువరుఁ
డెడయు నెలుఁగుతోడ హీనాతురం బైన యట్టివాక్య మిట్లులనియె సునయ! ౨౩

క. వినుఁ డందఱు భద్రము మీ కనువోం దెఱుఁగాత మనము లన్యపథములం
జననీకుఁడు సోదరులార! నితాంతస్నేహములార! ప్రాణములారా! ౨౪

ఉ. ఓకృతులార! నన్నెఱుఁగరో? మహితాత్ములు భవ్యులైన యి
క్ష్వాకుల సత్కులమ్మునఁ బ్రశంసకుఁ బాత్రమనై జనించితిన్
లోకము పాట్లడంగ సురలోకభయంకరు గీటడంచితిన్
ప్రాకటరాజ్య మేలితి భవత్సుసహాయత నిన్ని యబ్దముల్. ౨౫

శా. నాకు న్సర్వవిధంబులం దగిన దీ నారీవతంసంబు లో
కైకారాధ్యుల యింటఁ దోఁచె సిరియే యన్నట్టు లీ సీత నా
నాకల్యాణవిశేషముల్ తటిఁ గొనెన్ నాతోడ మీ కెల్లఁ ద
త్ప్రాకట్యంబు చరిత్రశుద్ధి సుగుణవ్యాపారముల్ దెల్లముల్. ౨౬

గీ. అమ్మహీజాత సౌశీల్య మాభిజాత్య మాత్మశుద్ధి యెఱుంగు నా యంతరాత్మ
సురలు మునులా యశస్విని తెఱఁ గెఱుఁగుదు రెఱుఁగరే? మీర లెల్ల నాయింతిఁ
గొంత. ౨౭

ఉ. లక్ష్మణ! సౌమ్య! నీ వెఱుఁగులా గిది దండకకాననంబునం
బక్ష్మలనేత్ర నెత్తుకొనిపాఱెను రావణుఁ డన్న మున్ను ద

తాన్నత్మపతివ్రతాచరణశోభన మారసికాదె? శాస్త్రవృ
యత్నము మందులన్వలె మహాస్త్రచయమ్ముల రూపడంచితిన్. ౭౮

ఉ. పుట్టెను నాకు నప్డె యొకబుద్ధి విదేహజఁ గూర్చి యెట్టు లా
కట్టిడి యైన రక్కసుని కానన మం దటులున్నదాని నా
పట్టునఁ జేర్చుకొందు నని భావిని ప్రత్యయ మీయ నగ్గిలో
నట్టియెడం బడెంగద నయం బగు నప్డె యుపాయ మైనచోన్. ౭౯

శా. నీప్రత్యక్షము హవ్యవాహనుఁడు మానిస్రావాత మగ్గింప ధ
ర్మప్రీతిం గొని తెచ్చి యీయఁడె? సుమిత్రాపుత్ర! తత్సాధ్విఁ బా
పప్రారంభము లిందుఁజెంద వని యవ్వాయుప్రభుం డప్డు స్వీ
యప్రామాణ్యముఁ దెల్పి కల్పుకొని చంద్రాదిత్యులం గూర్పఁడే. ౮౦

క. దేవర్షులు బ్రహ్మర్షులు దేవగరుడకిన్నరాదిదివ్యులు గొలువన్
దేవేంద్రుఁడు లంకాద్వీపావని సతి శుద్ధిఁ బొగడి యర్పించెఁగదే? ౮౧

క. ధీయుత! నీవు నెఱుంగుదు నీయెఱిఁగినయంతకన్న నే నెఱుఁగుదుఁ జా
మ్నాయతివ శుద్ధభావము నాయెఱుఁగుటకన్న నంజనాసుతుఁ డెఱుఁగున్. ౮౨

గీ. దేవతుల్యులు వానరుల్ దివిరి పొగడ నిట్లు శోధించి శోధించియే గ్రహించి
తెచ్చితి నయోధ్య కభిషేక మచ్చెలువున ననుభవించితిమికద భూజను లగునన.

చ. జరిగినవృత్త మిం దొకటి చాటునఁ బెట్టితిమా? సభార్య్యల
పురుసన మూఁగ సర్వ మశుభంబు శుభంబు వచింపలేదె? య
ప్డెరవుగఁ బల్కరేని యెది యేవిధ మయ్యెడునో? తలంప వ
త్సరములు వేలు వందలు గతంబులు గా నిపుడా? తదీరణల్. ౮౪

ఆ. సీత విషయమున నిసీ నన్ను లక్షించి నగర నగరమున జనపదములను
నాడిపోసికొనఁగ నై రెల్లరను వార్త చెవికి సోఁకె నేమి సేయువాఁడ? ౮౫

గీ. మందబుద్ధు లజ్ఞానంబునం దలపడి రెట్టి పాపమ్ము లొడిఁగట్టె? నెంత మాట
వడె ధరాపుత్రి జనకసంవర్ధిత సతి దశరథుని కోడ లీ రాము దయిత నేఁడు. ౮౬

గీ. ఇట్టి బీభత్స మింక నే నెట్టు లోర్తు? మర్మకృంతన మొనరింప మాఱుకొనియె
శోక మేకాంతదుస్సహం బా కృతాంతు చెయిదమునఁ దత్ప్రతిక్రియ సేయఁగలదె.

క. నాయట్టివాని కింతటి యీయపవాదంబు వచ్చెనే? యే మందుం
దోయజముఖి వర్జింతునె? యాయువుఁ బెడఁబాయుదునె? మహాయశులారా! ౮౫

వ. ఇంత యేమిటి కంటిరేని. ౮౬

శా. ఏపుణ్యాత్ముని మంచిమాట లిలపై నెందాఁక వర్తించునో?
యాపుణ్యాత్ములు పూజలందెదరు తా రందాఁక నాకంబునం
బాపం బోపి గడించు దుర్యశము త్మ్మాపై నెంతకాలంబు సం
దీపించున్ నరకంబు లంత కతనిం దేలంగనీ వెట్టులున్. ౯౦

ఉ. కీర్తిని గౌరవించెదరు కేవల మెల్లజగంబులందు సు
కీర్తికిఁ జోటు లేదు నృపశేఖరు లెల్లగ నాససేయరే
కీర్తికి? నెంతలేనిఁ బడి కీర్తితులార! తదర్థమేకదా?
యార్తికి నైచి పోయితి మహాటవిఁ గ్రుమ్మఱి మున్ను గ్రన్ననన్. ౯౧
గీ. అడఁగియందురు తమ కెంత లమరియున్నఁ బెద్ద లేయపవాదము ల్వాగయునొ?యని
యేను భయమందువాఁడ మఱెంత దాని నామమును విని పిన్నటనాఁటఁగోలె. ౯౨
ఉ. నే నెడలింతుఁ బ్రాణములనేనియు మిమ్ములనేని నొక్కటన్
జానకిమాటకేమి? యది సద్వ్రిత యంచుఁ దలంకుచుంటిఁ గా
నీ నరవర్యులార! యిటు నిష్ఠురదుఃఖపయోధిలోఁ బడం
గా నయినాఁడ నేఁటి కెటు కాతురొ? పెద్దఱికంబుఁ గీరితిన్. ౯౩
క. కడచిన దుఃఖంబుల నెప్పుడు నింతటి వంత లేను మును గన్గొనటే
దుడుబింబానన గర్భిణి నెడలించి గృహాంగణం బిఁకే మన్యోదనో! ౯౪
వ. ఏ మైన నేమి? ధార్మికులకుఁ గీర్తియ పత్ని దానిఁ గాచికో లుఱదె? ౯౫

సీతా వివాసన శాసనము

శా. సౌమిత్రీ! మది సంశయింపకుము వత్సా! రేపు రేపాడి యు
ద్దామాంగంబు సుమంత్రసారథిక మా దత్స్యందనంబందు నా
భామారత్నముఁ జేర్చి నీవ చని సంవర్జింపుమా యస్మదీ
యామేయభ్రియమాణభూమితలసీమాంతంబునం దొంటిగన్. ౯౬
వ. కాదు కాదు. మునిమాననీయ యగు నమ్మానినిని. ౯౭
ఉ. ఆకమలాయతాక్షిఁ దమసాపరపారమునం దెలగ్చు నా
ల్మీకులయాశ్రమం బమరు మేదినికిం దగ నింత నంత మం
దాకినిపొంత నిర్జనవనాధ్వమునం డిగబెట్టు వేగ మి
క్ష్వాకుకులేశ! పా మ్మగును గా దనఁబోకుము నీకు మే లగున్. ౯౮
క. ఈయంశమున విచారణ సేయకు చన వున్నదేని సీతకు నై నా
శ్రేయ మెడల మాటాడకు మాయుమ్మంతుండ! చని రయమ్మున రమ్మా. ౯౯
వ. నీ వీపనిఁ బరిహరించి నా ప్రీతిఁ జెఱచెదవో? యప్రియుండ వని వేఱ చెప్పనేల?
యని తలయెత్తి యుత్తలపాటుతో నెల్లర నాలోకించి. ౧౦౦
ఉ. మానితులార! నన్నుఁ బ్రతిమాలఁగ నెక్కని మాట మాటతో
మానుప నెంతు రేని ననుమానము లేదు సతంబు శత్రులే
కా నెద నెంతు మిమ్ముల నికామ మభీష్టవిఘాత మేర్పడం
గాన మదీయశాసనము గావలెనో? కృతి నాదరింపుఁడా. ౧౦౧
గీ. పాదములతోడ నాదు జీవనములోడ నొట్టు వెట్టితి మీ కెల్ల నొప్పుకొనుఁడు
ఖండితులకేని మాటోడ్డవశమె నియతి యప్రతిహతప్రచారము లన్నలార!. ౧౦౨

వ. లక్ష్మణా! యిచ్చటినుండి యిప్పుడ యప్పుడఁతి నెడలింపుము. నాయిష్టము నెరవేర్చె
దవా? ప్రతిఘటించెదవా? పోనీ యదియేని వివరింపుము. ౧౦౩

ఉ. ఇంతకుమున్నె నే నడుగ నింతియు గాంగతటాస్థితాశ్రమ
ప్రాంతముల న్మెలంగవలె నంచు వచించెను దౌహృదంబుగా
నింత యవశ్యభావ్య మనియే తలఁతుఁ విను మేన కాదు నీ
మంతినియుం దలంచె నిదె మార్గము దప్పఁగఁ ద్రోవ నేటికిన్. ౧౦౪

గీ. నన్నుఁ గైకొని యేనాఁడు వారి సుఖముఁ జెందె నీనాఁటి కీరితిఁ జేయవలసెఁ
గదె ఋణము దీఱె నాకు నాత్మజ కనుచు బాష్పసంపిహితేక్షణపద్మఁ డగుచు.

చ. ధరణివిభుండు శోకజము తాపము వేఁప భరింపలేక కుం
జర మన నూర్చుచుం జనె నిశాంతములోనికిఁ దమ్ము లట్టులే
యరిగిరి భ్రాతతోడ ననయమ్మునకు న్మనముల్ దలంక నో
ప్పి రెటులో? మాఱుమాట కెడబెట్టని యట్టి విధిప్రసంగముల్. ౧౦౬

గీ. రాచగుట్టు బయల్పడరాదకాదె? యేమిసేతురు చెప్పరు రెవరితోడ
శోకమున డిల్లవోయిన చొప్పుఁ దప్పు కొనిరి తాటస్థ్యగుణదోషగూహనమున

వ. మఱియు నమ్మువ్వురు నెమ్మిమైమాటగా. ౧౦౮

శా. సీతామాతను జూచిరం డనుచు సౌశీల్యాంబునం బత్నులన్
జేతస్సంస్థ మెఱుంగనీ కనిచి రిస్సీ యప్పచెల్లెంద్రసం
ప్రీతుల్ సెల్లినయంతకే నెఱప కేడ్పింపంగ నేలా? యటం
చాతన్వంగులు గానవచ్చుటయు నో నో నంచు నా యక్కయున్. ౧౦౯

ఆ. వారి నాదరించి బహుశోభనపదార్థముల నొసంగి మేలి ముసువు మెఱయ
ననుజలార! చూడనరిగెద రేపాడి తాపసాశ్రమముల తగవు లనిన. ౧౧౦

వ. సహజస్నేహనిబద్ధబుద్ధు లగు నాసహజాతలును వ్యాజ మెఱుంగమి శుబ్ధలై. ౧౧౧

చ. ఇది యిపు డేల వచ్చిపడియెన్? జననీ! మదు లుల్కె నన్న న
మ్మునిత యి దేమి దోసము విభుండు మదర్థితుఁ డై సరే యనెం
గదె యటు కోరికవృత్తైనటె కా దన నేల? సుఖాస్పదంబ లై
మదవతులార! యుండుడు సుమాళమునన్ మఱివత్తు నం చనెన్. ౧౧౨

వ. ఆసల్లాపము లట్లుండె నింక. ౧౧౩

గీ. భరతశత్రుఘ్ను లోకపాట బహులదుఃఖకలన లోర్చిరి తముచేతఁ గాకయుంట
నంతకంతకు ముమ్మర మగుచు ముంచె లక్ష్మణునిఁ దత్ప్రకరణసంలగ్నుఁ డగుట.

గీ. రాము కరుణాతిశయము వర్ణనకు రాదు మొదలువెట్టిన నేండ్లను బూండ్లఁ బట్టు
బట్టరాని యరుసమునఁ బ్రబలు ప్రజల మనసులు చెయివెట్టి కలఁచిన మాద్రిఁ గలఁగె.

ఉ. ఎప్పుడు తెల్లవాఱు నెపు డేగెద వన్యల కందుఁ గందు నే
నెప్పుడు మౌనిమండలిఁ దదీయ్యసతీతతులందుఁ ద్యాగ నే

నెప్పుడు నూపురము సుకృత మొప్పును చొప్పడు సంచు నున్న యా
యొప్పులకుప్పఁ జూచి మనమోర్వమి వెల్వెలవోయె రాత్రియుజ్. ౧౧౬

గీ. అప్రభాతప్రచురమయ్యె నా ప్రభాత మాస్య మొందుచునుండ దైన్యమున మునిఁగి
యలసుమంత్రాఖ్యు నప్పుడే పిలిచి యిట్టు లనియె సౌమిత్రి ధుర్యధైర్యప్రపత్తి.

సీతా ప్రయాణము

ఉ. ఓయిసుమంత్ర! కూర్పుము రథోత్తమమందు హయాళి నిప్పుడే
శ్రీ యొసలార స్వాస్తృతము సీతమ శాసన మొంద మగ్గు నా
యాయతనేత్ర రాజవచనాదరణంబునఁ బుణ్యకృన్మునీం
ద్రాయతనంబులం బెరయ నా విధి నే నొనరింపఁగావలెన్. ౧౧౮

ఉ. అన్న నుడు ల్విసంబడినయంత సుమంత్రుఁ డతంద్రుఁ డై సుసం
పన్నజవాశ్వయోజితము భాస్వర మంచితరత్నకంబలా
చ్ఛన్నసుతల్ప మా రథముఁ జయ్యనఁ దెచ్చి సుహృన్నిరంతరా
భ్యన్నతికారణా! యిదె నియోగ మశూన్య మొనర్చితింక దే. ౧౧౯

గీ. ప్రభుఁడ! చేయఁదలంచిన పని నొనర్పవచ్చు నింకేల యాలస్య మిచ్చటు? నన
రాజగృహముఁ బ్రవేశించి రామపత్ని సముచితమ్ముగఁ గాంచి లక్ష్మణుఁడు పలికె.

క. అమ్మా! నీవడిగితివట యమ్మానవపతి వర మని యమ్మహితుఁడుఁ దా
సమ్మతి నొసంగెనట కర్జ మ్మాజ్ఞప్త మ్మయినది ప్రభునగ్యనిచేన్. ౧౨౧

క. మా రాజు శాసనమ్మున నో రాజ్ఞీ! నిన్ను మునుల యుటజమ్ముల భా
గీరథితీరమ్మునఁ గల యారణ్యకసీమఁ జేర్ప నై వెడలితిఁ జూ. ౧౨౨

గీ. ఇట్లుచితవేది లక్ష్మణుం డెఱుఁగనట్లు విన్నవింపఁగ వైదేహి విని యతులము
నందెను బ్రహర్ష మాత్మ ననంతరమ ప్రయాణమున కైన సన్నాహ మనుష్ఠించె

ఉ. రత్నము లుజ్జ్వలంబు లభిరామము లాభరణంబు లింబుగా
నూత్నవిభాంశుకమ్ములు ననుత్తమతత్తదుపేయవస్తువుల్
ప్రత్నసభాజనార్హములు రాజితకుండికలుం బ్రసీతతుల్
యత్నసమాహితమ్ములు శుభార్థము లం దిడఁబంచి గ్రక్కునన్. ౧౨౪

గీ. వత్స! లక్ష్మణ! యివి మునిపత్నులకును దరమొసఁగి యిచ్చుదాన సంతసమ్మున
వట్టిచేతులతోఁ బోవ వల్లకాద యట్టివారలఁ జూడ నాయట్టివారు. ౧౨౫

వ. అనవుడు నవిదితకైతవ యవు పవిత్రగృహమేధిని నుపధిసోయి సనసత్నిసనసా
యాసము పాలొనర్పంజను తన యనయముసకుఁ దాన యనూనశోకాను వేశమ్మున
నిమ్మనెడియుఁ దోఁపనీక యేకావనీశ్వరు పత్నికి నింతమాత్రమా స్వాతంత్ర్యము
లేదా? యను భావంబున ననుభావసమగ్ర యగు నయ్యగ్రజ మహిషి నుద్దేశించి
నేలచూపులు సూచుచు. ౧౨౬

గీ. ఇష్టమైనది యెల్ల నీయిచ్చవచ్చినట్టు లొనరింపుమమ్మ నీ కది తగనిదె?
క్షేమ లరద మెక్కుమన్న సౌమిత్రిఁ గాంచి మురియుచుం దగుననువున ముద్దరాలు.

ఉ. రాముఁ దలంచి మ్రొక్కి యనురాగముతో గృహదేవతాతతిం
గామితపూర్తిగాఁ బొగడఁ గాఁ గని యత్తలఁ జిత్తమందు నా
యా మెలపొప్ప మెప్పుమెయి నాడి వడి స్వరిబోఁడి యెక్కెఁ దే
రామహితాటవిం జొరఁగ నౌ మతి రామహితానుబంధితన్. ౧౨౮

శా. ఆసౌమిత్రియుఁ దద్రథాంతరము నధ్యాసీనుఁ డై పోయె వి
శ్వాసం బొప్పగ నన్న యాన నెఱవేర్పంబూని వేగంబ యా
లో సీతాసతి చిత్తముత్తలపడన్ లో లో విచారించి ల
క్ష్మీసంవర్ధను లక్ష్మణుం గని యనుం గీడెంచి భద్రాంచితా! ౧౨౯

ఉ. ఓరఘునందనా! యరయవో? యశుభంబులు పెక్కు లోకటం
దోరము దోఁచెఁ దత్ఫల మెదో? హృదయం బభయంబు గాదు శా
రీరకకంప మద్భుత మరిందమ! సవ్యము కానిలోచనం
బారక విస్ఫురించెడు నహో! యధృతిం గనుదాన నెంతయున్. ౧౩౦

గీ. భ్రాతృసమ్మత! సీ భ్రాత స్వస్తి గలఁడె? యత్తలకు నెల్ల నిప్పు డనామయంబె?
పురిని జనపదముల రాష్ట్రములను బ్రాణిజాతి కెందు నశుభములు జరుగవకదె?

క. ఓపృథులోచనపద్మా! యీపృథివియు శూన్య గాఁగ నీక్షణములకుం
జూపట్టెడు నిప్పుడు విభు నోపి యెడసిచని యిఁకెట్లు లుండెడుదానన్. ౧౩౨

వ. అని యనేకవిధమ్ములఁ దోఁచు ననిమిత్తములకుఁ జిత్తముత్తలపాటెనయ.

క. ఆరామదేవతకు సురలారా! మునులార! స్వస్తి యగుఁగాత మటం
చా రామ దేవులాడెన్ భీరూ! యంజలులఁ బన్ని వేల్పుల కృపలన్. ౧౩౪

క. ఆయర్థమునకు లక్ష్మణుఁ డాయమ్మకు శిరమువంచి యభివాదనమున్
జేయనయి హృదయ మెండఁగ నాయాసముఁ దోఁపనీక శివం బనియెన్. ౧౩౫

గీ. ఆమెయిం బోయి వారు సాయంతనమున నలరు గోమతీతీరమం దాశ్రమమున
నశ్రమమ్మున విడిసి రనంతరంబ రామరామను దర్శింప రాత్రి వచ్చె. ౧౩౬

క. నిద్దుర నెలార్చి కలవర మెద్దియొ సమకూర్చి యెడఁద లేఁకటఁ జెనయం
దిద్ద నయినట్లు తా నొక పెద్దతనము పూని నిలిచి పిదప నిశ చనన్. ౧౩౭

చ. తెలతెలవారునప్పుడె విధిం గయిసేసి సుమిత్రనందనుం
డలయుచు సారథిం గని రయమ్మునఁ బోవలె తేరఁ బన్ను మా
వుల వెస నేఁడు గాంగజలపూరము నేరము లేద నూది యాఁ
దలను ధరింపఁగావలయుఁ ద్ర్యంబకుఁ డద్రివిభుండు నెట్లటుల్. ౧౩౮

మ. అనుచుండంగఁ బ్రవీణుఁ డాతఁడు రథంబందున్ మనోవేగముల్
ఘనవాహంబులు నాల్గుఁ బూండెనయఁ బ్రగ్గంబు లటరంబందుఁ గూ
ర్చి నృపప్రేయసి నాదరం బెసఁగ రాజ్ఞీ! యెక్కు నౌ స్యందనం
బన నద్దేవియు నప్పు డం దమరె మున్నా లక్ష్మణుం డెక్కఁగన్. ౧౩౯

గీ. దూరమున ముందుఁ గననగు ద్రుమములెల్ల నిట్టు చూచుచునుండఁగ నెనసి వెనుక
దూరమునఁ బడిపోవంగఁ దేరుదోలె సుస్థమంత్రుం డవు సుమంత్రసూతుఁ డతివ!
గీ. అఘవినాశని యైన జాహ్నవిఁ గనుఁగొనె నావిశాలాక్షి యావిశాలాక్షి! విడెవి?
మఱందిఁ సారథియుం దన్ను మాననీయ గరిమఁ గొంపోవఁ బోయి సకాలమునకు.
గీ. తనకొలంబునవాఁ డైన దాశరథికి వచ్చిన జనాపవాదమ్ము వాసిపోయె
దీన నావారు నేనుఁ గీర్తుల మైతి మనుచు నడిమింటి కెక్కె- సహోస్ర-రుగ్డు.
ఆ. గంగమడువుఁ జూచి ఘనుఁ డఘ మాకృతిఁ జెందినట్లు దైన్యమంది యేడ్చె
నశ్రురాగ్రరహిత మతితరనిస్వనం బైన స్వరముతోడ నజు మనుమఁడు. ౧౪౩
ఉ. అత్తఱి నుత్తధైర్యుని మహామహు లక్ష్మణుఁ జూచి చిత్త మా
యత్తము గాక బుద్ధిలత నట్టిట్టు లాగఁగ మెత్తనై సతీ
సత్తమ వాక్య మిట్టివరుసం బలికెన్ విదితార్యధర్మ!ని
ర్వృత్తమహార్థ!రోదనము వృత్తికి నెద్ది నిమిత్త?మిత్తఱిన్. ౧౪౪
క. అరుమగనున్నది నాకుం జిరార్థితము గాంగతటముఁ జేరితి నని నే
నరుస మెసయంగనగుతఱి నరవర్య!విషణ్ణుఁజేయ ననిచెద వేలం?. ౧౪౫
ఉ. ఎప్పుడు రాము పార్శ్వముననే నివసింతువు పూరుషప్రభా!
యిప్పుడి కీ ద్విరాత్ర మెడమయ్యె నటంచుఁ గుదించి శోక మా
తెప్పున నిన్ను ముట్టికొని తీవ్రతఁ జూపెడు చంద మొక్కొ?యే
యొప్పమి వేఱ లేదకదె?యూర్జితచిత్తుఁడ విట్టు లయ్యెదే? ౧౪౬
గీ. నాకు నా రామవిభుఁడు ప్రాణములకన్న దయితుఁడేకద లక్ష్మణా!తద్వ్యళీకముగ
నేనె యేడువకున్నాను నీకు నేల?బాలిశత్వము ధైర్యసంపద నెసయుము. ౧౪౭
మ. అనఘా!గంగఁ దరింపఁజేయు మిపుడే యాతాపసావాసముల్
మొనయంగూర్చుము తత్సతీతతికి సొమ్ముల్ వస్త్రముల్ భక్తిమై
వినయస్వర్పితము ల్యొనర్తు విధితో వేయేల?యిం దుండు నే
కనిశం బోవుద మంత స్వీయపురికిం గానీను జాప్యం బిఁకన్. ౧౪౮
ఉ. నాకును బద్మపత్రనయనున్ విలసన్మృగరాజమధ్యు మే
ఘాకుశలుం బ్రియున్ సుమహితక్రము రామునిఁ జూడఁగా మనం
బోకులదీప!కొట్టుకొనుచున్నది చువ్వె ముహూర్త మొత్తునే?
యా కమనీయమూర్తి విరహం బిదె పోవుద మూరడిల్లుమా. ౧౪౯
గీ. తాపసుల నెల వెనయుదుఁ దడయ కనఘసంతతిని గానవయి వచ్చి స్వామి మెచ్చ
నచ్చపుంగీర్తి వెలయ నిత్యసుఖ మందుదాన శపథం బొనర్తు నింతకును సౌమ్య!
క. నీయన్నకు నీకును గలదే యెడబా టెన్నఁడేని నేఁ గనఁ బో నా
తోయమునడపడి నేఁ డీయోగవిభాగమునకె యేడువనేలా? ౧౫౦
క. ఇన్నిటి నూరడఁబలికెడు క్రొన్ననబోఁడి వచనములు కొన్నట్టు లోగిం
గన్నులుదుడుచుకొనుచు నాయన్న పిలిచె నావికుల రయమ్మునఁ గొమ్మా!

గీ. ప్రాంజలి ప్రహ్వు లగుచుఁ గైవర్తు లెఱఁగి పడవ సిద్ధ మిదే యంచుఁ బలుకుటయును
శత్రువీరప్రహర్త దాశరథి గంగ దాటఁ దమకించి యెక్కె నబ్బోటు పోటి. ౧౫౩
వ. అంతకు మున్న భువనపావని యగు నాభాగీరథియందు స్నానాదివిధుల సధిగతములం
బొనరించిన. ౧౫౪
చ. జనకజ సాధ్వి మున్నుగ నిషాదవరప్రతిపాదితన్ విశా
లనయన సుందరిం దరిని లక్ష్మణుఁ డెక్కె సుమంత్రు సూతు ని
ల్వ ననిచి శోకతప్తవిపలద్దయనీయహృదబ్జసంపుటుం
డు నిభృతుఁడై సుధీవర! కడు న్వడిఁ బోవఁగని మ్మటం చనన్. ౧౫౫
క. తత్సంచోదితుఁడై వాఁడుత్సాహము నెఱయ స్వీయసోదరయుతుఁడై
తత్సమయమ్మునఁ బడవ సముత్సర్జించెఁ దెరయెత్తె నొప్పఁగ నడపెన్. ౧౫౬
క. ఆపరమసాధ్వి యెక్కిన యాపడవచు మాళిఁ దాల్చి యాటాడినయ
ట్లేపారు భంగికరముల నాపరపారంబు నీడు నగ్రజ సేర్చెన్. ౧౫౭
క. నావ డిగి పోవు త్రోవన్ భావిని గతిఁ దలఁచి హృదయబంధం బగలన్
భూవరు తమ్ముఁడు బాష్పప్రావృతలోచనుఁడు గద్గదాంచితగళుఁడై. ౧౫౮
క. కరములు జోడించి మహీశ్వరు పత్నిం జుట్టివచ్చి పాదములం ద
త్తరపడి పడివిహ్వలుఁడై కర మరుదుగ నేడ్చుచుం బ్రకంపితుఁ డగుచున్. ౧౫౯
వ. అతిదీనుండై యవ్వరవర్ణియుఁ దనయవస్థకు నెవ్వారికి నేమిమూఁడెనో? యన్నట్లు
మి న్నూడి పయింబడినట్లు నుద్విగ్న యగుచుండ ని ట్లనియె. ౧౬౦
సీ. ఓయమ్మ! శల్య మ్మొకొండు దుర్వారమ్ము నాహృదయమ్మున నాటుకొనియె
నవిచికిత్స్యం బిద్ది యందఱనోళ్లలో నా నెడు గతి పట్టె దీనికతన
శ్రేయంబు మరణం బుపేయ మా నేని నా కంతటికన్న మే లన్నె మున్నె?
లోకనిందితము వివేకిని! యీకార్య మిందు నియోగింపనేల నన్ను?
బుద్ధిమంతుఁ డార్యపుత్త్రుండు సెలవిచ్చె సువ్రతా! ప్రసాదసుముఖి వగుము
నీను రోషవహ్ని నే దుమారము గానె? కాకయున్న నేమి కలదొ? కాక. ౧౬౧
గీ. న్యాయ మిది యిది యన్యాయ్య మని యెదియునుఁ జెప్పరాదట చెప్పినఁ జేయకుండ
నుండరాదట కట్టెఁ దా నొక్కకట్టు ప్రభులపూనికిఁ గా దనువారు గలరె? ౧౬౨
క. అని శోకము దను ముంపఁగఁ దనువున తా నెఱుఁగకుండఁ దడబడి యెటో మే
దినిపైఁ బడి పొరలాడెన్ దినకరవంశ్యుండు పార్వతీ! యే మందున్. ౧౬౩
ఆ. అట్లు లేడ్చువానిఁ బ్రాంజలిబంధుఁడై చెడి మరణముఁ గాంక్షసేయువానిఁ
దనమఱందిఁ గాంచి తన్వి నివ్వెఱవడి గుండె జాయిసేసికొని యిటు లనె. ౧౬౪
సీ. ఏదియు నే నెఱుఁగనే యేమి వచ్చిపడియెఁ దత్త్వ మ్మెఱుంగ నుత్తముఁడ! తెల్పు
మమ్మహీపతికి సేమమ్మెగా? యిట్లేల? నీకు నస్వాస్థ్యమ్మ నేటుకొనియె
నొట్టు పెట్టెద నమ్మహోదారుతో నీకు సంతాప మేచాయ సంభవించె
నాసన్నిధానంబునను సమస్తం బది విన్నపించిసఁ గార్యవిధ మరయుదు

నరసి యాజ్ఞాపన మొనర్చు నైన కృతికిఁ గానిదానికి నగచినఁ గలదె ఫలము
చూడనగువారి డెందము ల్గాడబడవె? యెఱిఁగి యేడ్చెడివారల యెడఁద లుండ.

క. నీవిధమువాని కక్కట యీవిధి శోకంబె? నే నిఁకే మాడుదునో? నీ
వావిధముఁ దెల్పు మన్నా! భావించెద నేవిధమునఁ బ్రతివార్యంబో?. ౧౬౬

గీ. ఇంద్రుని కజేయుఁ డైనయా యింద్రజిత్తు మూఁడహోరాత్రములు పోరి పొలియఁజేసి
నట్టి నీ వప్రతీకార మని తలంచిన యాపదయుయేనిఁ జెప్పు మిష్టముభవింతు. ౧౬౭

క. నాజన్మము దుఃఖములకు భాజన మై యొసగె నిట్లు బహువిధముల నె
ట్లో జగదీశిత పతి యన నో జతనము దసకుఁ బున్నె మందున కలిగెన్. ౧౬౮

గీ. తన్వి యిమ్మాడ్కిఁ గాఁ బ్రబోధన మొనర్ప నేలసూచుచుఁ బలికె నస్నేత భ్రాత
బాష్పవశ మైన వాక్యంబుఁ బ్రస్తరించి దీనచేతనుఁ డై సర్వదేవవంద్య! ౧౬౯

మ. జనకాధీశ్వరవంశపావని! స్వరాష్ట్రంబౌను దేశంబులం
దు నరేంద్రుం డతిదారుణంబు నెనసెన్ దూఱద్ది నీమూల మొ
య్యనఁ దత్కర్ణపథంబునం బడియె నేఁ డంతస్సభం బే మనం
జను నింకన్ జననీ! మదాచరిత మీచాయన్ ఫలించెం జుమీ. ౧౭౦

క. సంతప్తహృదయుఁ డై యామ్మకాంతుఁడు ననుఁ బనిచె న నగారంబున కే
నింతలు సేసితి సాధ్వి! యనంతర మెది యెట్లు జరుగ నై యున్నదియో? ౧౭౧

క. దేవి! నీకట్టెదుటన్ నావిధమునవాని కె ట్లనం గాన వచ్చున్
నీవలని యవచనీయము లావసుధేశుండు స్వాంతమం దెవి యిడెనో? ౧౭౨

క. పౌరాపవాదభీతుం డారామవిభుం డమర్ష మడంచికొనె నెటో
నారాము నిట్టు లాడెద రే? రహితనయు లని ధిక్కరింపఁడు వారిన్. ౧౭౩

ఉ. మాటల నేమి కార్య మజమాన్యచరిత్ర! చరిత్రశుద్ధి యన్
మాటకు నేన పూఁటకటె మాయెనుటన్ జ్వలనుండ చెప్పఁడే?
పాటికిఁ దేఁడు తేఁ డది నెపం బెదియో? సను పీడ నేఁడు జం
జాటము మాననెంచెనో? విచారము లే దన నాకుఁ జెల్లునే?. ౧౭౪

ఉ. కంటికి మంటి కేకముగఁ గాలుచునున్నది నారిభార వా
కొంటకుఁ గాదు నీయెడలఁ గూరిమి మున్నను నీ వెఱుంగవే?
కంటకమయ్యె వాఁడు నరకంబునఁ గొన్నటులున్నవాఁడు నా
కంటె నభాగ్యుఁ డేడి? యవకార్యముఁ గార్య మటం చొనర్పఁగన్. ౧౭౫

క. కాంతాశిరోమణీ! పతి సంతసమున వర మొసంగ జటాశ్రమభూ
ప్రాంతము లరయఁ గొనవె విభు పంతము నీస్వాంత మొక్క బోటం బోలన్ ౧౭౬

ఉ. కావున నీవుకోరిన సుఖంబు తపోవన ముత్తమర్షిసం
భావిత మిందు డించిచనఁ బార్థివు శాసన మేమిసేయ నోఁ
బావనము న్మనోహరము భవ్యము నైనసురాపగాతట
స్థావని సంచరింపుము శుభాస్పద వై యవిషాద వై సతీ! ౧౭౭

క. భూజనకుం డైన దశరథభూజానికి నిష్టుం డైన మునిపుంగవుం డీ
భూజనివాటికి నవ్వల భ్రాజిష్ణుయశుండు విప్రవర్యుం డుండున్. ౧౭౮
క. ఆకారుణికోత్తము వాల్మీకిమునిం గాంచి చేరి మెలఁగుము తత్పా
దాకలితచ్ఛాయకు నై నీకుం దగుకీర్తి నిఖిలనిర్జరవంద్యా! ౧౭౯
సీ. జనకాత్మజా! లోకసంభావనీయ వై నైకాగ్ర్య మెప్పుడు నలవరింపు
ముపవాసపరత సంయోజింపుము చిదాత్ము భావించు నెఱి నుపవాసరసిక!
రామపత్ని! పతివ్రతము నేమఱకు మయ్యది కాదె మున్ను ని న్నంత సేసె
క్షమ నీకుఁ దగిన భూషణ మయ్యదె ధరింపు మోక్షమార్గప్రభూతోజ్జ్వలమణి!
తల్లి! మాబోంట్లమీఁద వాత్సల్య ముంచు మాచితవు కమ్ము దేవవిప్రాంచితుండు
రామదేవుండు హృదయాంతరమణిపీఠి నటునిటు తొలంగకుండ నాయత్తతఁ గొన.
క. అమ్మహితుఁ జెట్టవట్టితి వమ్మొయి ధర్మమ్ము లెల్ల నారసితి సతీ
త్వమ్మున నీసొమ్మే కద యెమ్మెయిఁ బరమమ్ము శ్రేయ మెనసెదొ? కనుమీ. ౧౮౧
క. అని లక్ష్మణుఁ డనుచుండఁగ వినుచును జనకాత్మజాత విహ్వల యగుచున్
ఘనతరవిషాదయోగంబునఁ బుడమిం బడియెఁ దుహినభూధరదుహితా!. ౧౮౨
ఆ. నఱుకఁబడ్డ తీవ నాఁగ డాసేపు విసంజ్ఞ యై మరల ససంజ్ఞతఁ గొని
బాష్పబిందుబృందపర్యాకులేక్షణ యగుచు మఱఁదితోడ ననెఁ బురంధ్రి! ౧౮౩
క. నాతను విమ్మ్యది నూనం బాతతదుఃఖములకొఱకె యజుఁడు సృజించెన్
పూతచరిత్రా! నాదగు చేతము మూర్త మగు శోకమే యనుకొందున్. ౧౮౪
గీ. ఏమి పాపంబు సేసితినో? మును పిటు లెవని దారల నెడఁబాపి యెలమిఁగంటి
నో? విశుద్ధసమాచార నై వెలసియు నిపుడు విడనాడఁబడితిఁగా నృపతిచేత. ౧౮౫
మ. మును పున్నావు మునీశ్వరాశ్రమముల నోమ్మదంబుతో నందు వే
మొ? నిరస్తాఘరఘూద్వహాంఘ్రికమలమ్ము ల్సర్వదుఃఖమ్ములం
దును ముం దై ననుఁ దేర్చు నుంటి నెటులుందున్ ముందు సౌమ్యాకృతీ!
వనులందున్ విమనస్క నై విజన నై వాతాతపాధూత నై. ౧౮౬
క. దుఃఖపరాయణ నగు నాదుఃఖముఁ జెప్పుకొన విభుఁడు దోడువడునె? వే
ధఃఖేలన మిట్టిద పో నిఃఖేతత సంభవించునే? నా కెట్లున్. ౧౮౭
ఆ. తండ్రి లేఁడు తల్లి దయలేని మూఁగ పెంచిన ఘనులకు మాట సెల్లె నెట్లొ
నాథుఁ డిపుడు విడువ నన్ను ర క్షింనువార లెవ్వ రేది దిక్కు కెందుఁజొత్తు.
చ. జనకుఁడు నట్టివాఁడె? తనసంగతి యింత వినంగ నైన నా
కు నెటులుఁ గూడు వెట్టి యొకగుడ్డయు నీయఁగలేఁడె? యకటా
వనిత పతిం గొమారుల శుభస్థితిఁ గైకొని పోవఁగాక యొం
టి నరిగి యిట్టి వా దవి నటించినఁ జేర్తురె పుట్టినింటికిన్. ౧౮౯
ఆ. చెట్లపాలొనర్చెఁ జెట్టవట్టిన తేఁడు తాపసులకు నేల? తన్ని గోల
చిన్నవాఁడె పోఁడొఁ జెందిన మోహాముల్ గన్నవారికన్నులఁ గాలుత లయి. ౧౯౦

మ. మహితాత్ముం డపాపుఁ డైన రఘుసంతానాన్వయుం డా ధర్మోత్తముం
డహహా ప్రాణగృహీతిఁ బాపిడుచునే? యంతంతమాత్రంబునన్
మహిళా! చెప్పుము మంచి బుద్ధి లేవె? యున్న నర్మనిసంఘంబులో
"నహ" యంచున్ వివరింతు నేమని మహాపాపాద మిట్లబ్బెనన్. ౧౯౧

క. గంగాజలముల జీవితముం గలిపెద నిపుడె యున్న బుద్ధి గొలుపు గస
తుంగ మిను వంగడము నా సంగతిఁ జెడు ననియు భర్త సడిఁ బడు ననియున్. ౧౯౨

ఆ. ఇట్టి నన్ను ననదఁ బుట్టింపఁ దుండిన బ్రహ్మ జగములందు నా వెనయునో?
యేమి సేయుదాన నెటు పుత్త్రుఁ గాలంబు రాముఁ బాసి యావకరంబు హాసి. ౧౯౩

క. అని లక్ష్మణుఁ డాసరేడ్వఁగ ఘనతరముగ నేడ్చి సొమ్మడ్చి కాంతారత్నం
బనద యన నుండి వెండి మగని యానకు శోకమునఁ యొనయంగాఁ గాదనుచున్. ౧౯౪

వ. లేచి ధైర్యం బవలంబించి. ౧౯౫

శా. సౌమిత్రీ! విడు దుఃఖభాగిని నన్ జ్యోన్నాథు నాజ్ఞాపనం
బేమైఁ జొప్పడె నమ్మయిం జరుగనీ యే నీవుఁ గాదన్న నా
భూమప్రజ్ఞుని శాసనం బోరులు సమ్మోదమ్మునం దాల్తురే?
యామర్యాదఁ దొలంగనీక చని రాజాదేశమం దుండుమీ. ౧౯౬

క. ఓరామసోదరా! నా యీరితముల సంగ్రహించి యిదె తుది వంపం
జారీతిఁ జేయవయ్యా కారుణ్యము పొసఁగ నని తగం బ్రార్థింతున్. ౧౯౭

క. అవిశేషముగా గురువులకు విశేషించి కరయుగము గూర్చి భక్తిన్
సవిశేషముగా మ్రొక్కుల నవనిజ యర్పించె ననుచు ననుమా సుదలన్. ౧౯౮

సీ. మాయత్త కౌసల్య మాదిరిఁ గోడలిమాటల మన్నించు మహిళఁ గాన
నా సుమిత్రాదేవి యాహ్వాయ మే తెల్పు నందఱ నెడ నామె యట్టిద యని
నాఁటి ప్రారబ్ధంబు నని చెనట్టులు దైక ననుఁ జూచు నెపుడుఁ బ్రాణముల గనగ
రామమాతలు కల రామాపితల ప్రేమలతల యల్లికల నెల్ల యనరాద
అందఱకుఁ జెప్పు ప్రారబ్ధ మని చెఁ దన్ను నాకు నై శోక మొసయకుఁ డాకుల లయి
పెద్దతనమున మిమ్ము సేవించుభాగ్య మీ మొగంబున లేదు ట్యిం కేమి కోఱుత?

వ. అన్నింటికి నాదేవుం డైకలం డమ్మహాత్ముఁ దననిమిత్తముగ మీ గల్లగు నొత్తి
యొత్తిపోడుపు లాడకునికియ సీతకుం బరమప్రియ మ్మనుము. ౨౦౦

గీ. నాదు చెల్లెంద్రకుం జెప్పు నయము చొప్పు నాపరాభవ మెంచి చింత పడవలవ
దిదియుఁ బ్రారబ్ధ మెడయఁగా నెట్టులగు నటంచు మే లెంచి యాశీర్వదించితి నని.

క. భరతుని శత్రుఘ్నుని నాదరమునఁ గుశలం బడిగితిఁ దగ ననుము ధరా
భరణము నానే స్తమ్ముల బరణిఁ దరణివంశమణిని బ్రాపించి ధృతిన్. ౨౦౨

గీ. సీత ప్రణమిల్లె ననుము నీ సేమ మడిగె ననుము శోకము దిగమ్రింగె ననుము నీవు
నట్లు సేసిన సంతోస మావహిల్లు ననుము ధైర్యమ్ము తలతి యిది యనుము తొలుత.

క. ధర్మసుసమాహితుం డామర్మజ్ఞునితోడ నాడు మాటలుగా నో
కూర్మిమఱంది యనుమీ కర్మం బిటు సేసె నీవు గా దనఘాత్మా! ౨౦౪
చ. ఎఱుఁగుదు నిశ్చయమ్ముగ మహీజ విశుద్ధచరిత్ర యంచు న
న్నెఱుఁగుదు భక్తియోగమున నెంతయు మంతున కెక్క నంచు న
న్నెఱుఁగుదు వాత్మనిత్యహిత యీహరిణేక్షణ యంచు నింత నీ
వెఱుఁగుట చాలు నాకు జగదీశ్వర! దీని మఱాకు మెన్నఁగన్. ౨౦౫
ఉ. వీరుఁడ! యెగ్గులాడెద నె? వీడితి వీ వని నమ్మియున్న న
న్నీరహిఁ గంచు దేవ! తగవే? నినుఁ బోటికి నిట్టి వాడు నా
కారణ మేది యెట్లు చనఁగా నయినం జనుఁగాక దుర్యశో
భీరుత మీ కొలంబునకుఁ బెట్టనిసొమ్ము కదే? ప్రియంవదా! ౨౦౬
క. అపవాదసముత్థిత మైన పలు కెదియు నీకు వచ్చెనా! యది నాకున్
సుపరిహరము కదె? రాఘవనృపతీ! పరమగతి వీవె నీసతి కగుటన్. ౨౦౭
వ. అని వచించితి నను మఱియు లక్ష్మణా! ధర్మావహితుం డవు మనతేనితో. ౨౦౮
క. తమ్ములయెడ నెమ్మాదిరి సమ్మతి వర్తింతువో? పురజనపదజనులం
దమ్మెయి నెమ్మి నడుపు నిత్యమ్మం బరమమ్ము ధర్మ మదె యన మొసఁగున్.
శా. నీ యీ ధర్మమునం బురీజనము కానీ రాష్ట్రమే కాని యే
చాయన్ సౌఖ్యముఁ బున్నెముం గను నటే సర్వేశ! వర్తింపు మే
నో? యీతుచ్ఛశరీరముం దలఁచి ముంపుం గుందఁగా నౌదునే?
న్యాయం బెంచి చరించెద న్వలచెదన్ యావద్భవత్సంగతిన్. ౨౧౦
వ. అని యంటి నను మెండియు నిప్పౌరుల వాడు చొప్పెఱుంగుదువు కదా
యప్పగిదికి రఘునందనా! ౨౧౧
మ. పతియే బాంధవుఁ డాతఁడే గురుఁడు దైవం బన్న వాఁడే ప్రియుం
డతఁడే పుత్త్రుఁ డతండె యీ నగుతతిన్ ప్రాణంబు లవ్వానివే
సతికిం గాపున దత్ప్రియంబు సలుపన్ సర్వప్రకారంబులం
జతనం బూనవలెన్ విశేషముగ విశ్వాసంబుతో నంగనల్. ౨౧౨
మ. అనుభూతమ్మను శాస్త్రసమ్మతము నా నాధర్మము స్త్రీడఁబో
నని నే నాడితి నంచు సంగ్రహము నెయ్యం బెంచి శ్రీరామదే
వునితోడం బయిలోటఁ దక్కు యనుమా పుణ్యాత్మ! యం చాడు నీ
తను దచ్ఛాసన మట్లు సేయు పతిఁ జిత్తంబందు శంకించుచున్. ౨౧౩
క. అంతటి ప్రేమకు నాపద లింతలు వాడముటయు దీన నీ ధర్మం బే
కాంతకుఁ గాంతున కబ్బున్ వింతగఁ బెగఁబాటి రిందు వెర వెదియొ కదే. ౨౧౪
వ. అనుకొనుచు మీఁద రయ రామి భూమిం జూచుచున్న యన్నరనాథానుజుం
బిల్చి పోల్చియెత్తిన కన్నుఁదమ్ములతో నమ్మానవతీలలామంబు ౨౧౫

శా. అన్నా! లక్ష్మణ! యింక నొక్కటి సహాస్యం బౌను గాక నే మునన్
గన్నారం గనిపొమ్ము నన్నిపుడ నీ తల్లి బంధమ్ముల దప్పింపజాలమి
ము న్నొక్కట్టున కిట్టిపట్టున జనమ్ముల్ ప్రవ్వగా దిట్టగ
యన్నన్ వాఁ డతిదీనచేతసత నో రాడింపలేఁ డంగనా! ౨౧౬.

క. వెంటనె ధాత్రీస్థలి నరిలుంటాకుఁడు వాఁడు ధర్మశీలుం డగుచుం
గొంటునఁ బడి లేచియు వాల్గంటి న్వెసఁ జుట్టివచ్చి కన్గొను వగలన్. ౨౧౭

వ. మహాస్వనమ్ముగా నేడ్చుచు మునిసార్థమ్మును కాలినమ్ము ప్రదక్షిణించి యిట్లనియెన్.

ఉ. శోభనమూర్తి! యే మనెదు? చూడుము నన్నని చూచినావె? నీ
నో? భవదీయ మాకృతిఁ గనుంగొనవైతివె యొప్పఁజేసి యా
యాభరణాళి కాంతి నెఱయం గన నైన కనరాని తీవ్రపుఁదా
బ్జాభ నెఱుంగుదు న్వినతు లర్పణసేసెదమట్లఁ జూచుటన్. ౨౧౮

ఉ. రాముఁడు లేనిచోట వనరాజి నినుం గన నెట్లువచ్చు నో
రామ! సురల్ మునుల్ తెలియరా? మును రాముఁ డెఱుంగఁడా? జగ
బేమెయి వోయినన్ సుకృతమే కరణీయము నిన్నుఁ గోల్చినన్
నీమహితానుభావమె వనిన్ నినుఁ గాచెదుఁ గాత మిక్కిలిన్. ౨౨౦

ఆ. అని నమస్కరించి యద్దేవి వీడ్కొని మగల నావ నెక్కి మగిడి మగిడి
యనదవోలె నున్న యాయమ్మఁ జూచుచు నేఱు దాఁటి పోయి నొక్కఁ డేగ.

గీ. శోకభారావనమ్రుఁ డై సొలయు సలయు నేటి పరభాగమున నున్న యింతిఁ గాంచు
మాటిమాటికి రోజుఁ గంపమ్ము నెనయు మనము పరితాపవహ్నికి ప్రముగ్గిపోవ.

గీ. అవశ నై మేను స్యందనమ్మం దమరఁగ సీతఁ గని లక్ష్మణుండు మూర్ఛితోఁ లంగె
నింక నేటి యయోధ్య యింకేటి రాము పోయుగము నంచు వనరుచు మూర్ఛఁ బోచి.

వ. కన్నుల నీరొలుక గొంతు పట్టిపోవఁ బెదవులు దడుపుచు మూర్ఛ నొందె తెల
యూఁచి రథయానమ్ము సూచించుటయు వాఁడు. ౨౨౧

ఉ. హాయముల పగ్గము ల్వదల నయ్యవి వేగమ పోవఁజొచ్చె న
మ్మెయిఁ జను స్యందనమ్మును సుమిత్ర కుమారుని మాటిమాటికిన్
భయపడి చూడఁజూడ నతివం బడలించుచు శోకసాగరా
చ్ఛయరయ మట్టె ముంచుకొనెఁ జారువిలోచన! యేమిం జెప్పుదున్. ౨౨౨

సీత వాల్మీకిమహాముని యాశ్రమమునకుఁ జేరుట

ఉ. ఆసతి శోకభారవివశాంగి తపస్విని రాజపత్ని ని
ర్వాసిత గర్భనిర్భర నిరాశ యశోధన నాథుఁ గానమిన్
దోసము మోసముం దలఁచి ఘోరముగా నపు డేడ్చె బర్హిణా
ధ్యాసిత మా వనమ్మునఁ దదారవముల్ దనమాత నై తగన్. ౨౨౩

ఆ. ఆదరించువార లటు దోఁచకుండిన నున్న యేడ్పు లోఁపు నెన్న నారు
కమ్మహానుభావ కటు నిటు సెప్పరు లేమి నట్టిఘోర మహాముకొనిరి. ౨౨౪

ఆ. ఆకసమునఁ బోవు నాయాయి విహగము లొక్కొక లుడిగి సుదతిఁ బొదివికొనియె
నావిమానచారు లల విమానన నెంచి నింగి నంగలార్చుచుం గని రుమ! ౨౨౮

గీ. ఆయశోకాఖ్యశోక మాయతము గాఁగఁ జూడలే కాభగీరథు శుద్ధకీర్తి
యార్తిఁ గని భంగకరముల నటునిటుఁ బడు చనుకరించుచునున్నట్టు లచట మ్రోసె.

ఉ. అన్నిరవమ్ము లన్ మిదిలి యమ్మొయిఁ బర్వెడు రోదనధ్వనిం
గ్రన్నన వించు వచ్చి కని శాఁగలవా రల మౌనిదారకుల్
సన్నుతు నుగ్రబుద్ధిఁ జిరసంచితపుణ్యుని వామలూరుజున్
దిన్నఁగఁ జేరఁబోయిరి విధిం గని రాదరసంభ్రమంబులన్. ౨౩౦

క. చిత్రితులై మునికిన్ మునిపుత్రకు లభివాదనములు వొనరించిరి ము
న్నాత్రముగ విన్నవించిరి సుత్రామనుతా! తదీయసుచరితవిధముల్. ౨౩౧

సీ. భగవంతుఁడా! మున్ను పరికించి యెఱుఁగ మెన్నం డిట్టి రూపసన్మాహ మెందు
నొకదేవి సిరియ కా నోపు నెవ్వండేని నొకమహాత్ముని పత్ని యురుగుణాఢ్య
విశ్రుతాననాబ్జ యై వెఱ నేడ్చుచున్నది సమ్మోహమున నెట్టి చలమొ? విధికి
వ్యోమమ్మునుండి విచ్యుత యైన దేవత యని మేము తలఁచెద మయ్య వాదు!
తద్దశకు నర్హురాలు కా దద్దిర సతి శాపదుఃఖిత యైన యప్సరసయేమొ
యున్న దన్నది యొడ్డున నొనరఁ జూడు మా వరాంగన నేభంగి నరయవలెనొ?

క. అతిశోకపరాయణ యై గతి యొండెది లేనియట్లు కాననమం దా
పతిదేవత యేడ్చెడు చొప్పతిదీన మ్మొకిక యగు టచ్చెరు వనఘా! ౨౩౩

క. మానుషి యని యనరా దా మానినిఁ గనుఁగొన్న భక్తి మాబోటులకే
మేనులు ప్రహ్వము లగు సమ్మానము సేయఁగదె మౌనిమండన! సతికిన్. ౨౩౪

ఉ. త్రాత యెవండు నా కను విధంబు వినంబడె సాధ్వి రోదనా
ధీతరవంబునందు మహితేచ్ఛ! త్వదాశ్రమసంవిభాగమం
దేతదవాప్తి నా శరణ మీ సినె చెందెను లేదు సందియం
బాతరుణీమణిం గొని మహాత్మ! సమర్థవిధిన్ భరింపవే. ౨౩౫

గీ. కీర్తికిని బున్నెమునకును గేవలముగ నీవె నిక్షేప మైతివి నియతి కిప్పు
డల్ల సాధ్వీమణిం గన్న నఘము వాయుఁ గావు మెమ్మెయి నైన నక్కమలనయన.

ఆ. ధర్మవేత్త యైన తన్మునిముఖ్యుఁ డా బాలవచనములను బ్రహ్మవచన
ములను నొకటి సేసి బుద్ధిసంబద్ధంబు నిశ్చయించి వెడలె నీరజాక్షి! ౨౩౭

క. అక్షులు గల వందఱకుం జక్షువ్మంతుండు వాఁడె సంపాదించెన్
నక్షుద్రము తపమున నొక యీక్షణ మొక్కఁడుగ దాన నెఱిఁగికొనె గతిన్. ౨౩౮

క. ఎక్కడ నెక్కడ ననుచుం గ్రక్కున సంభ్రమము వొంపఁ గా నాపని కై
దిక్కులు మున్నే కనుఁగొను నక్కీర్తిధనుండు వోవ నల బాలకులున్. ౨౩౯

వ. వెంటనంటి గౌరవాతిశయంబున దారిసూపుచు నేగుచుండిరి. ౨౪౦

క. ఆదేశముఁ జేరంజని పాదమ్ములకుత్తొన యల్ల పరమమునీంద్రుం
డాదేవికి రుచిరార్ఘ్యం బేదీ? యని పాదపముల నెలమిం గనియెన్. ౨౮౧

వ. అని తద్వితీర్ణం బగు ఫలపుష్పాదికముం గొని జాహ్నవీతీరమ్మునకుం జని. ౨౮౨

మ. దరిసించె న్మునినాథుఁ డయ్యెడ ననాథప్రాయ లోకైకనా
థ రఘుశ్రేష్ఠు నభీష్టపత్ని సతి సీతన్ శోకభారార్త దీ
న రసారేణుపరీతగాత్ర సతిసంతప్తన్ భృశోద్విగ్న నా
తురఁ దేజంబున దీని సౌఖ్యమెనయుంతుం బొందుఁ డన్నట్లుగన్. ౨౮౩

వ. మఱియు నయ్యాదిమకవీశ్వరుండు. ౨౮౪

గీ. హ్రాదము నాఁ దగు గంభీరహృదయమంచు మధురమధురసంభాషసంభావిత మవు
ప్రియవచనపూగ మెలనాఁగ విందుసేసెఁ జెవుల త్రుప్పుపు వదల సాంత్వితము వదల.

గీ. ఓపతివ్రత! స్వాగతంబో? దశరథభూతలేంద్రునికోడలా! పుణ్య సేను
సేసితిని రామవిభుమహిషీ! కుశలమె? జనకలాలిత! నేఁడు పావనుల సేము. ౨౮౬

గీ. ఓమహాభాగ! నీ వింటియొద్దనుండి బయలువెడలెడునపుడె సర్వమ్ము నేను
మది నెఱింగితి ధర్మసమాధిచేతఁ గారణ మదేని నీ వనఁగా నిఁకేల? ౨౮౭

క. నీ వెఱుఁగుదు వే నెఱుఁగుదు నావిభుఁ డెఱుఁగున్ సమస్తమది యట్లుండుం
గావుత నాయాశ్రమమే పావవ మొనరింపఁ దలఁచి వచ్చితె? తల్లీ! ౨౮౮

గీ. ఇదియ కాదెద్ది యెద్ది యీ రేడులోకములఁ బ్రవర్తిల్లు నది యెల్ల మున్నెఱుఁగుదుఁ
జిత్తమున నుబ్బు కోర్కుల చిన్నె లేని దాచుకొనలేర మాకు నేతరము సూవు.

క. నీచరితము రాఘవు నయ్యాచరితము మాకు వింతలా? యపపాపా!
యీచక్షుస్సునఁ గా దాలోచనమున నింత యెఱుక లోలాపాంగీ! ౨౯౦

గీ. సాధ్వి, వైదేహి! యింక విస్రబ్ధ వగుము సాంప్రతంబుగ నుంపు మీసంశ్రయమున
మలఁక లన్నియుఁ దీఱు నిమ్మళముమీఁద మే లగు నభీప్సితంబు గంభీరభావ!

గీ. స్వాశ్రమమ్మున కనతిదూరావని సటె తప మొనర్చుచున్నారు తాపసులు గ
రిష్ఠ లయ్యెడ నిన్నంతుఁ బ్రీతి నుచిత మాడువారలలో నుంట యాడువారు.

క. వారలు నామాటలచే నీరీతి నెఱింగిరేని నెత్తిన నిడుకోఁ
గారే? తల్లుల బిడ్డల గారాబము నెఱయ నిన్నుఁ గనుఁగొని తనయా. ౨౯౩

చ. సదమలమానసాంబుజ! విషాదము మానుము చింతలేల? ని
ర్గద వయి యింటనుండిన రకంబుగ నుండు మదాశ్రమస్థలిన్
సదయుఁడు రాఘవుండు జతనంబున రమ్మనునాఁడె పోవఁగాం
చెద విదె పాద్య మర్ఘ్య మిదె చేకొని నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయవే. ౨౯౪

ఉ. ఆముని యామెయి న్నొడువు నద్భుతము ల్నుడు లాలకించి సీ
తామహిళాశిరోమణి కృతప్రహితాంజలిబంధ యై తదీ
యామలపాదపద్మములయం దలవోక శిరమ్ము సేర్చి యా
ల్లే మెలఁగంగ నొప్పుకొనియెం బ్రతిపేఁథము లేసి యానతిన్. ౨౯౫

చ॥ సరవి శరీరనాభి యయి సత్త్వమయార్చియు నై శరార మై
సారిది శరాసనేమి యయి చొప్పడె జ్యాతలఘోషఘోష మై
యురుతర తైజసాత్మగుణితోజ్జ్వల మై తగు రామచక్ర మ
ప్పరితతిఁ గాలచక్ర మన నై హరియించె నిమేషమాత్రలోన్. ౪౮౬

సీ॥ దశసహస్రానీక విశదసంఖ్యాతము ల్శ్వసనవేగము లైన స్యందనములు
సరవి నష్టాదశ సాహస్రము లనీకములు మత్తకుంజరమ్ములు జవనము
లటు చతుర్దశసహస్రానీకములు సాదియుక్తంబు లౌ తురంగోత్తమములు
శతసహస్రద్వయ సంహితానీకంబు లుక్కుతునక లనంగ నొప్పు భటులు
రామశరవహ్నిలోఁ బడి రభస మెడలి పోయె నెల్ల నొకట శలభాయిత మయి
పగటిలో నష్టమం బగు భాగముననె యరిది గాదె తదనుభావ మబ్జవదన. ౪౮౭

తే॥ రాము వహ్నిశిఖోపమప్రదరములను గామరూపు లసురులు నిష్ప్రాములగుచుఁ
దెగినవారలు సద్గత్యుదీర్ణు లయిరి శేషభూతులు పఱచిరి శీర్ణు లగుచు. ౪౮౮

క॥ సుమహాత్ముఁడు రుద్రుఁడు క్రోధమున న్విహరింపఁ బొడరఁ దనరు తదాక్రీ
డ మన రణాజిర మయ్యెడ గమనింపఁగనయ్యె ఛిన్నగహనోపమ మై. ౪౮౯

క॥ దేవతలును గంధర్వులుఁ బావను లౌ సిద్ధవరులుఁ బరమర్షులు సం
భావించిరి నెమ్మనముల సేవించిరి రామదేవు శ్రితదుఃఖహరున్. ౪౯౦

ఆ॥ రాముఁ డెలమిఁ దఱియు రవిజు విభీషణు హనుమ జాంబవంతు నట్లు మైందు
ద్వివిదుఁ గాంచి వారి తెఱఁగెంచి యిట్లనె హర్షవికసితాత్ముఁ డగుచు సాధ్వి!

క॥ ఈయస్త్రబలము నా కటు లాయోగివరేణ్యుఁ డైన హరునకు నగుఁ గా
కేయెడ నేరికి నేని నుపేయము గా దాప్తులార ప్రీతిఁ దెలిపితిన్. ౪౯౨

వ॥ అని యుగ్గడించిన నవ్వారలెల్ల హర్షపారావారంబునం దోఁగుచుండిరి. ౪౯౩

తే॥ అట్లు రాక్షసవాహిని నడరడంచి శక్రసముఁడు రాఘవుఁ డస్త్రశస్త్రముల జి
తక్లముఁడ యయి తనరఁ ద్రిదశగణములు పొగడఁ దొడరె వదనజితపూర్ణచంద్ర.

ఉ॥ కోటులలెక్క కెక్కుడయి కొల్పులులం బురుడించి యేడ్తెఱన్
బాటిలు మేటు లుద్భటులు బంటులు గొంటులు స్యందనావళుల్
ఘోటకపంక్తులుం బ్రథితకుంజరసంఘములున్ రణస్థలిన్
వాటము దప్పి వ్రాలె రఘువర్యునిచే నను వార్త చొప్పడెన్. ౪౯౫

—♦ లంకలో నాడువారల యేడ్పులు. ♦—

క॥ హతశేషులు దెల్పఁగఁ బురి వితతం బై నెఱసె నదియు వినిహత మయ్యెన్
సత మైన మూలబల మిఁక గతి యే మని యింట నింటఁ గలవర మొదవెన్.

క॥ రక్షస్స్త్రీలటు చేరిన రాక్షసులను గుములుకొనుచు రహిసెడు సైన్యం
బక్షత మై పొల్పడ దెస లక్షమతం గాంచుచు స్వ్యాఘాత్మక లగుచున్. ౯౭
క॥ చింతాతంతువు లల్లఁగ గంతవ్యము లేమి శూన్యగతి చొప్పడ న
భ్యంతరలు బహిర్గత లై వంతలఁబడి పొరలుచు న్వివశతం గనుచున్. ౯౮
మ॥ హతపుత్త్ర ల్హతభర్తృక ల్హతగురు ల్వ్యానష్టవద్బాంధవుల్
వితతాక్రోశము లొప్ప నేడ్చిరి మహావీరు ల్గుణాఢ్యు ల్లస
న్మతు లాత్మీయము లాఢ్యనిర్వహణసన్నాహమ్ము లొప్పారఁగాఁ
బతి వంపం జని యిట్టు లై రనుచుఁ దత్ప్రస్తావము ల్గార్చుచున్. ౯౯
సీ॥ పాపాత్మురాలు శూర్పణఖ దైత్యేశుతోఁబుట్టు వై యిచ్చోటఁ బుట్టనేల
పుట్టెఁబో మగఁడు గొంపోవ నయ్యెడ నుండి మడియ క ట్లధవ యై మరలనేల
మరలెఁబో యొకమూల మార్పడి కూలక దిట్ట యై యిల్లిల్లు దిరుగనేల
దిరిగెఁబో దిమ్మరి తెవులుగొం టనికాక యాజనస్థానమ్ము నందనేల
అందెఁబో కుమారుఁ గందర్పసుందరు సౌకుమార్యకలితు సత్త్వమహితు
సర్వభూతహితుఁ బ్రసక్తిమైఁ దవులెంచి చేరఁగోరవలెనె చెట్టయగుచు. ౧౦౦
తే॥ అమ్మహామహుఁ డనవద్యుఁ డనఁగ నెగడు రాముఁడెక్కడ రాకాసిరాలుగాయ
వలిని పలితశిరోజ దుర్వహపిచండ వృద్ధ తా నెక్కడ యొకింత వెరవు వలదె.
చ॥ ఇది యపహాస్య మియ్యదియె హీన మకార్యము నిందితమ్ము దు
ర్మద సుగుణాఢ్యు సర్వగుణమంథరు దుర్ముఖి సన్ముఖుం బొరిం
బొదలుచు సొంగనుం గదియఁ బోవలెనే వల వల్లకాఁటికి
గుదివడి కాలుసాచు నెడఁ గూడ విడ న్వలదే వలంతి యై. ౧౦౧
క॥ వారలఁ గని పనిసెడె నని వారక ధర్షింప నెంచ వైరూప్యము దు
ర్వారము పొల్పడెఁ దనయాకారమునకుఁ దగిన దగుచుఁ గారణయుక్తిన్.
ఆ॥ అంతఁబోక పోయి యాజనస్థానమజనము స్థానముగఁ బ్రసక్తిఁ జేసి
యొండు గాఁగ బలికి యోటవెట్టి సజన్ముఁ బనిచె వారితోడి వైరమునకు.
ఉ॥ ఆతఁడు వోయి దుష్టుఁ డయి యప్పుడ వారలతోడఁ బోర కా
సీత నొనర్చె సీత సతి నేత లొకొం డెడ కేగఁ బొంచి మా
యాతతదుర్నయంబున నయారె గుణాఢ్య మహానుభావ త
న్నేతజితేనిఁ గొల్చునె మహీసుత వర్తన మెన్నశక్యమే. ౧౦౪
తే॥ ప్రబలవైరమ్ము తనవారిఁ బాడుసేయ నేర్పడెనకాని తన కబ్బె నేమిసౌఖ్య
మగ్నిశిఖ యాపె నంటిన నపుడె చచ్చు రిత్త వెకలితనమ్మున రీతి గలదె?
ఉ॥ ఇందఱ పూర్వకర్మ మిటు లేడ్తెఱ నూపఁగనయ్యెఁ గానిచో
నెందులఁ బుట్టె నింటఁ దలయెత్తఁగ నా మగవాఁడు లేఁ డనన్

మందల శూన్య మెయ్యెఁగద మందులమారిది మందెమేలపుం
బొం దెదఁగోరు టిన్నిఁటికిఁ బొందు నిమిత్త మనంగ నయ్యెడున్. ౧౦౭
క॥ ఎక్కడఁ డాగెనొ యాచెడురక్కసిఁ దెగటార్చి సీత రాముని దెసకుం
జక్కఁగఁ జేరిచి శర ణనఁ దక్కొరులకు నైనఁ జావు దప్పదె యింకన్ ౧౦౮
ఆ॥ అంత పాడువడియె నోఁ గామ మింతకుఁ బుట్టుబోవు మీఁదఁ బుట్టు నెట్టు
లింతసేసి యాపెనే వధింతు నటంచు నరిగె నిన్న నేఁడు నబలలార! ౧౦౯
*క॥ ధిషణోర్జితుఁ డారాముఁడు ధిషణునకుం జదువు సెప్ప తేఁకువగలఁ డా
విషకంఠు నైన నిజపౌరుషమునఁ జేరికిఁగొనండు రుష్టుం డైనన్. ౧౧౦
క॥ అరయక జనకజఁ గోరిన విరాధుఁ బొలియించెఁ దొల్త విపినతలమ్మునన్
బెరయునపుడె దుస్సాధుఁడు నరవరుఁ డనుటకు నిదర్శనం బది కాదే. ౧౧౧
ఆ॥ అగ్నికీలనిభము లాదిత్యసంకాశములును నైన మేలి ములుకు లేసి
చదిపె రాముఁ డొకఁడె పదునాల్గువేవుర గడుసురక్కసులను గడియలోన.
ఆ॥ ఆఖరుం ద్రిశీర్షు నాదూషణుం దన్ను గిట్టితొడరువారి గీటడంచె
నంతలోనె తివిరి మంతిరించినయట్టు లదియు నదియు నెన్న నలఁతు లగునె.
క॥ యోజనబాహుఁ గబంధుని నోజమెయి న్నతికి రిరువు రొక్కటనె వర
వ్యాజమునఁ దన్ను ద్రిమ్మఁగఁగ నాజమఁ డొడిచికొన నదియు నన్యాదృశ్యమే?
ఆ॥ వేయుఁ గనులు గలుగు వెరవరి కొడుకఁట మేరుతుల్యుఁ డట నిమేషమాత్ర
దునిమె వాలి వాలి ద్రుహిణకల్పుఁడు రాముఁ డదియు సన్నిదర్శ మగునకాదె.
క॥ భగ్నమనోరథుఁ డై యుద్విగ్నతమై ఋశ్యమూకదిశ దుర్గతి ని
ర్మగ్నుఁ డగు రవిజు సుశ్రీలగ్ను నొనర్చె నదియు న్విలాసమ కాదే. ౧౧౬
తే॥ సకలరాక్షసకుల ముపసంహృతంబుగాక మనఁ బుణ్యజనసుఁడు ఘనుఁడు మనవి
భీషణుఁడుదెల్పె హితవుక్తి వెలయ నదియు నెఱుక మరలిన దొరమది కెక్కదయ్యె.
ఆ॥ అతని వెడలనడిచె వాంత యీఁయెడయందు రాముఁ జేరె నాసుధాముఁడరసి
ధన్యుఁ డయ్యె దేవు దర్శించినంత నాకృతి సుసిద్ధుఁ డనఁగఁ గీర్తిఁ బెరసి. ౧౧౮
వ॥ అమ్మలారా! యీధనదానుజుండు బుద్ధిమంతుం డగు విభీషణుని పలుకుబడి ననుసరించి యడచిపడక తనదు చెడుగునడవడిని మార్చుకొని నడిచి నశ్లైన నీలంకాపురి యిమ్మెయి నిమ్ముసెడి దుఃఖార్త యై శ్మశానభూత యనం గాకుం డుఁగదరే. తొలుదొలుతఁ జూడవచ్చిన హనుమంతుఁ డక్షప్రభృతుల న్వధించి లంకఁగాల్చి దురాధర్షుం డై చనిన యవ్వార్తకు మనవారు మేలుకొనంబోరు సరిగదా మేలుకొని మెసవి త్రావి ప్రతిక్షణజృంభమాణబలార్ణవుం డగు కుంభ కర్ణుండు రాఘవేంద్రుచే నవలీల వడి చెడి కూల మునుమున్నుగా దుర్ధర్షుండు మహాకాయుండు నగు నతికాయుండును బదంపడి ప్రియపుత్రుండగు నింద్ర

జిత్తును లక్ష్మణకుమారుచే సలీలంబుగాఁ గరాలం బగు నాలం బున నిహతు లై వసమతి నేలఁ వ్రాల నెఱుంగఁజాలని యీరక్షఃపాలకుఁ డింక నేనాఁటికిఁ దెలిసికొనువాఁడు? ఆశామోదకభక్షణంబ కాక యీకరణి నింటింట నాకొడుకు నాసోదరుండు నాతండ్రి నాభర్త యనువార్తలతోడి విలాపారవంబులు మిన్నుముట్టం గరితురగరథపదాతివర్గంబు లనర్గళంబుగా రాము నెదిర్చి పోరిపోరికలనునం గార్చిచ్చుం బొదలి పొదివిన పెనుమిడుతలదండుపోలికిఁ గాలి కమరి పోయిన నేఁటికైన నసురనాయకునకు వివేకం బుదయింపవలవదే? రుద్రుండో విష్ణుండో మహేంద్రుండో యట్లుంగాక శమనుండో రామరూపంబున నిప్పురం బాక్రమించి మించుక్రుధం గ్రసించుచుండెం గాని యట్లు గానియెడ మనుష్యమాత్రునిచేత శతకోటులు సహస్రకోటులు నొక్కపరి ముహూర్తమాత్రంబున మడియుట యేనాఁడేనియుం గనియు వినియు నున్న యదియే? యింక నేమి యున్నది? యాశ లన్నియుం గడముట్టం జన జీవితనిరాశ యలమై భయాంత మరయనేరక యనదల మగుచుఁ గలకాల మిట్టులెలగోలడర నడలియడలి పనవిపనవి వనరివనరి కాలము సేకూరం గాలుని పురి సేరం బాఱువారము. బీరంబుగల శూరుండ విధాతృదత్తమహావరుండ నని దశగ్రీవుండు రామదేవునివలనం బొడమిన యీయతిఘోరభయం బెన్నకున్నవాఁడు. దేవగంధర్వపిశాచయక్షరాక్షసులలో నెవ్వారేనియు సంగరాంగణమ్మున రామునిచే నుపసృష్టుం డగువాని సంరక్షింప సమర్థులు గారు. రావణుని రణసంరంభంబున ననేకంబులగు మహోత్పాతంబు లుత్పన్నంబు లగుచు రామకర్తృకం బగు రావణనిబర్హణంబు నొడువుచునే యున్నయవి. పితామహుఁడు సంప్రీతుం డై తనకు వరప్రదానముసేయు నప్పట్టున దేవదానవయక్షగంధర్వకిన్నరగరుడోరగాదులవలని భయంబు లేకుండెడు మని యర్థించెన కాని నరవానరులఁ బరిగణింపఁడయ్యె నది కారణంబుగా రణంబున నవ్వారల కసాధ్యుం డై యింతవట్టు వర్తించె నేఁడు మానుషభవం బగు భయంబు వాటిల్లె నియ్యది యతిఘోరంబు జీవితాంతకరంబు నై రాక్షసులకు రావణునకును గ్రమ్మింగరానికడి యయ్యె వరబలం బొదవెం గదాయని యుడిగిమడిగి యూఁడిలి వలయుసౌఖ్యంబుల నొలయనేర కఖిలవిబుధుల నెల్లసాధ్వీమణులం బీడింపం దొరఁకొన నవ్వేలుపు లెల్లరు వాణీవల్లభుం జేరి యాతనిపదంబుల ననుపదంబ యర్చించి చర్చించు నప్పుడియ్యర్థంబు నర్థిమై నర్థింప సంతుష్టుం డై మహామహుం డద్దేవుండు దేవహితార్థంబుగా నొక మహనీయం బగు నుపేయవాచాలంబం బొప్పనిట్లనియె.

ఉ॥ దేవతలార! యింకిట నుదీర్ణులు రాక్షసు లైన దానవుల్
కావరు లైన మంచిగతిఁ గానరు కాంచిర యేనియు న్భయ

ప్రావృతు లై చరించెదరు పాపము పండిన నాయతిక్రమం
బావరుస న్వితా యనఁగ నయ్యెడుఁ గా కెటు మేల్మి చొప్పడున్. ౧౨౦
వ॥ అని యానతిచ్చి యనిచిన— ౧౨౧
క॥ ఇంద్రప్రముఖులు వెరవునఁ జంద్రకళాధరు మహావృషధ్వజుఁ గరుణా
సాంద్రుం ద్రిపురహరున్ నిస్తంద్రు మహాదేవుఁ గని ప్రసన్ను నొనర్పన్. ౧౨౨
తే॥ అహివరకలాపుఁడు ప్రసాదమహితుఁడగుచు నిట్టులనె నింక మీకు మే లెనయఁ
రాక్షసక్షయ మొనరింప రాణ నెఱయ సంభవించు నొక కర్తల సంభ్రమంబు? [జేయ
వ॥ అని యనుగ్రహించి యప్పరమేశ్వరుండు సెల వొసంగిన వేల్పుగమి సముదంచి
తం బై చనియె నని యింతవట్టు వృత్తాంతంబు మున్న వినియుంటి మట్లుకావున.
క॥ ఆయమ యా సీయమ సీతాయువతి ధరాజ దేవతాప్రేరిత మున్
మాయించె దానవుల క్షుధ మాయించు న్నేఁడు మనల మనరావణునిన్.
ఆ॥ దుర్వినీతుఁ డసుర దుర్మతి యగు తేని యపనయమున నింతలావహిల్లె
ఘోరనాశనం బకుంఠితశోకసమావృతంబు దుర్దశాయతంబు. ౧౨౬
చ॥ శరణదుఁ డెట్టిఁడో తెలియఁజాలము రామనృపోపసృష్టులం
గరుణమెయి న్భరింపఁగ యుగక్షయకాలపుఁ గాలుబాఱికిం
బరువడిఁ బాఱుదేర నగు వారలఁ బాలనసేయు నెవ్వఁ డే
సరణియుఁ గానఁ బోలదు దశాభృత యమ్మెయి వేళ చొప్పడన్. ౧౨౭
క॥ పెనుభీతిపాలఁ బడితిమి మనుపంగలవారు లేరు మలయు కరేణుల్
వనమున దవాగ్నివేష్టిత లన ననడల మైతి మింక ననఁ బని గలదే. ౧౨౮
క॥ ఎచ్చోట భయంబొదవెనొ యచ్చోటిక చని కృతార్థుఁ డయ్యెను సుకృతా
భ్యుచ్చయ మాతని కొదవెను మెచ్చ నగు విభీషణుని సమీహిత మెందున్.
ఉ॥ నెవ్వగ లట్లు పొంగ రజనీచరకాంతలు దోడివారలం
గ్రొవ్వఱియున్న బాహువుల గ్రుచ్చికవుంగిటఁ జేర్చుకొంచు దా
దవ్వుల ఱాల్గరంగఁ బృథుదారుణదుఃఖభరమ్ము లాఁగలే
కవ్విధిఁ దిట్టి యేడ్చిరి మహారవము ల్దెస లాక్రమింపఁగన్!. ౧౩౦
శా॥ ఇంటింటన్ జనసంనివేశయుత మా నిల్లాంద్రనిర్ఘోష మా
వెంట న్నక్కొను శోకపూరములతో వేలాతిగం బై బయ
ళ్ళంటం బ్రామెడు నర్ణవంబునగతి న్వ్యాకీర్ణ మా నంత నొ
క్కొంట న్వ్యవ్యసనాబ్ధి వొంగె నన నా నుద్వేగ మొప్పారఁగన్. ౧౩౧
తే॥ రావణుండు జగత్త్రియరావణుండు వేఁడినిట్టూర్పు లెడలంగ విన్నఁబోయి
తన్నుఁ దా నెఱుఁగనిగతి తారసిల్ల నొక్కఁడు ముహూర్తముండె నట్లువిద!వింటె.

క॥ ఆదటఁ బరమ క్రుద్ధుం డై దర్శింపంగరాక యాఁడు గఱచుచుఁ
మీఁ దరయక రక్తేక్షణుఁ డై దెసలం గాంచుచు న్మహోవ్యగ్రుఁడు నై. ౨౩౩
క॥ కాలాగ్నికరణి మూర్ఛితుఁ డై లావరి వాఁడు చూచు నద్దిశ గాల్పం
బోలు ననఁ బలుకు రాల్పడ నోలగమున నున్నవారి నొగిఁ గని పలికెన్. ౨౩౪
తే॥ ఓమహాపార్శ్వనామ! మహోదరాఖ్య! యోవిరూపాక్ష! యిత్తఱి నూరకుంట
తగదు మీ రేఁగి చెలరేఁగి తద్ద నాదు పలుకు వివరించి కూర్పుఁడు బలములెల్ల.
క॥ ఆపగిది నుడి వెడల విని యాపదపడి వారు పఱచి యవ్యగ్రుల న
వ్యాపన్నులఁ దరలఁగఁ బ్రేరేపించిరి విభునియాజ్ఞరీతిఁ దెలుపుచుఁ. ౨౩౬
క॥ వారందఱు నట్లే యని వారక స్వస్త్యయనములు ప్రవర్తిల్లఁగ దు
ర్వారులు రణాభిముఖు లై ఘోరాకారతఁ దనర్చి కూర్చిరి సభటుల్. ౨౩౭
ఆ॥ పొగడి విభుని కొలువు తగవెంచి తజ్జయాశంస లొలయ నన్నిశాచరవరు
లాన వేఁడుకొనిరి ప్రాంజలు లగుచు నిరంజనప్రతాప మంజ కఱుమ. ౨౩౮
తే॥ రోసమెగువంగ మొగమున హాసమొప్ప వారితో నిట్టులనె మంత్రివరులమువ్వ
రామహోదరముఖ్యు లౌ నా ననంగ రావణుఁడు తనచలము బీరమ్ము వెలయ.
సీ॥ నేఁడు బాణౌఘము ల్నిజధనుశ్చ్యుతము లై నెఱయుయుగాంతార్కనిభములగుచు
నరు లన్నదమ్ము లీనాఁడె మద్వినిహతు లయి జముఁ జేరంగ నరుగువారు
ఖరుఁడు ప్రహస్తుండు ఘటకర్ణుఁ డింద్రజిత్ప్రముఖులు సంతృప్తిఁ బడయఁగలరు
నాదుశస్త్రాస్త్రపాథోదము ల్దొరఁకొను నంతరిక్షదిశాబ్ధు లావరింప
నెంతు నీప్రొద్దు ములుకుల గంతుకొనినవారి మిసిమింతు లైన యవ్వారి నేర్చి
నేర్చి క్రోఁతుల భాగముల్నిర్ణయింతుఁ బక్కలకును బిసాసుల బలఁగములకు.
తే॥ పవనజవన మై యరదంబు పరఁగుచుండఁ గార్ముకసముద్రసంభూతఘనశరోర్ము
లడర మథియింతు శాఖామృగౌఘశతము సారనిస్సారగోచరచర్చ పొనర.౨౪౧
తే॥ పద్మకేసరవర్ణు లై పరఁగు కపుల వదనములు పద్మములు గాఁగ వఱలు యూథ
వరతటాకము లగలింతు వారణంబ నై రణంబున శరకరప్రేరణమున. ౨౪౨
తే॥ నేఁడు వానరయూథపు ల్నెగడఁగలరు తమమొగమ్ములు శరసహితములు గాఁగ
ననుచు సంసక్తిమెయి సనాళము లగు పంకజమ్ముల వసుధ నలంకరించి.
క॥ ఒక్కొక యిషువునఁ గ్రుచ్చెద నొక్కొక రణచండవృష్టియోధికపిశతం
బుక్కఱ నక్కజ మొదవఁగ నక్కఱ నెడే నని సురౌఘ మారాటపడన్.
సీ॥ హతుఁడయ్యె నాభర్త హతుఁడయ్యె నాభ్రాత హతులైరి నాబిడ్డలనెడువారి
యస్రప్రమార్జనం బాచరించెద నేఁటి యాయోధనంబున దాయఁ గూల్చి
శరముల హరిసైన్య శవములఁ గప్పంగ జతనమై వీక్షింత్రు క్ష్మాతలంబు
మాంసాశులకుఁ గూర్తు మదిషుసంప్రోతారితతమాంసకృతము సంతర్పణంబు

రథముఁ బన్నింపుఁ డీక సశరము శరాస మట్లు పేర్కొనఁబడిన యయ్యాదియకాఁగఁ
దొడు వైళంబ చని చనుదొడు నన్నుఁ జేరి రావలె నష్టావశిష్టులెల్ల. ౧౮౩
క॥ అని నొడువు నధిపు నుడి గొని యనుపదమె బలాధిపతుల కాజ్ఞాపించెన్
ఘనబలుఁడు మహాపార్శ్వుం డెనయింపుఁడు కలబలముల నిప్పుడ యనుచున్.
ఉ॥ వా రవు నంచు నేగి గృహావారములం గలవారల న్నయాం
బారయనీ మటంచు రయమార యమానుగు లట్లు వేపుచున్
బ్రేరణముం బొనర్చి రని పిరణము ల్తగ వారు రాఁగ హా
హారవము ల్దొడంగె నిది యాఱవసారి యటంచు వీఁటిలోన్. ౧౮౫
ఆ॥ ఒకముహూర్తముననె యుద్దాను లసురులు భీమదర్శనులు విభీషణాస్య
లార్చుచు న్మహాయుధార్చులు నివురంబడం గడంగి యొడయనిం గనుటయు.

—♦ రావణుఁడు ముగ్గురు మంత్రులతో యుద్ధరంగమునకు వెడలుట ♦—

మ॥ అసిధారాయససారవృరిఘశస్త్రాస్త్రాశనిప్రాసస
న్ముసలోదీర్ణగదాపరశ్వథముఖమ్ముల్ వ్యాలముఖ్యమ్ములున్
గసిమీఱం గొనివచ్చు వీరవరులం గన్నారఁగాఁ గాంచి య
య్యసురేశుం డెద మెచ్చుచు న్సమరనిర్యాణంబుఁ గాంక్షించుచోన్. ౧౮౭
ఆ॥ అధిపు నానతిం బలాధ్యక్షుఁ డంతకు మున్న తేరఁబనుప సన్నమెయిఁ బ్ర
సన్న మైన రథము సత్వరంబుగఁ దెచ్చి మ్రోలనిలిపి భటులు మ్రొక్కుటయును.
భుజంగ॥ తురంగాష్టకోదీర్ణతుంగధ్వజాంచన్నరాంగప్రభాజాలనద్ధాస్త్రశస్త్ర
స్ఫురత్కార్మ్ముకాకీర్ణసూతోత్తమేక్షాసురక్షంబు జేజేలసూ డెంచె దానిన్.
భుజంగ॥ భుజంగేంద్రసారుండు భూరిప్రభావుం డజేంద్రాదివర్ణ్యాట్టహాసోపహాసుం
డజస్రప్రభాఢ్యమ్ము నాస్యందనంబున్ గజేంద్రప్రయాతంబు గాన్పింప నెక్కెన్.
తే॥ సత్త్వగాంభీర్యధృతివిలసన్ముఖుండు బహుగణాధ్యక్షరాక్షసప్రవరవినుతు
లందియానంద మొందుచు నచటు వాసి తరలె సమరమునకు సురాసురులు దలల.
క॥ ధారుణిని విదారించునొ యీరభసము మెయిని జలధు లింకించునొ య
త్తారాపథముం దెసలుం బేరునకును లేకయుండఁ బీఁచ మడఁచునో. ౧౯౨
ఆ॥ అనుచు బెరుకువార లలుకుచుండఁగఁ దర్లి ముగురుసచివు లట్లు తగు రథముల
నెక్కి నిక్కుచు న్మహీంతల మదరంగ నార్చుచుండ వారి ననుమతించి. ౧౯౩
క॥ కాలాంతకోపముఁడు వాఁ డాలమునకు వెడలెఁ దేజ మారూఢి దిశో
పాలంభమునకుఁ దొడరఁగ సాలంబాసురబలంబు లలరుచు నడువన్. ౧౯౪
ఉ॥ ఆజవనాశ్వ మా రథమునందు మహారథుఁ డొప్పి తత్క్షణం
బాజితనూజు లాజికృతి కాయిత మై తనరారు ద్వార మ

ట్లోజమెయిం గ్రమించునెడ నొయ్యనఁ దోఁచెను దుర్నిమిత్తముల్
దా జితభావముం గనెడు దారి వచింపక యే వచించుచున్. ౫౫౭

సీ॥ ప్రొద్దు నష్టాభతఁ బొనుపడునటు లయ్యె నఱిమెఁ జీఁకటులు దిశాంతములను
మిన్నకున్నట్లున్న మెయి మేదిని వడంకెఁ బులుఁగు లెలుంగెత్తె బోరనంగ
వర్షించె నెత్తురు ల్వాఱలఁ బర్జన్యుండుఁ దురగము త్రైరువునఁ దొట్రుపడియె.
ధ్వజశిరస్థ్సలమున వ్రాలెను గృధ్రమ్ము మొనసె శివారావము లశివముగ
నదరె నెడమకన్ను గదలె వామభుజంబు వెల్లబోయె మొగము వేఱువడియె
స్వరము రాము నెదురు వలనున నాదశగ్రీవునకు మొగుడ్చు కెడు నోడువ. ౫౫౮

ఆ॥ ఉల్క వ్రాలె నప్పు డుప్పరంబుననుండి పిడుగు పడెడు తీరు పెరయుచుండఁ
గాకు లఱచె గ్రద్దగములతోడం గూడి యశివలక్షణంబు లలవడంగ. ౫౫౯

క॥ ఆమెయి ఘోరనిమిత్తము లామత్తుం డెన్న కడరె నది మోహామ కా
కామయమె కాలచోదితుఁ డామోదింపఁడె శుభేతరార్థం బెడఁదన్. ౫౬౦

తే॥ కలని కేతెంచు రక్కసిగముల మేలి
తేజమునఁ దద్రథముల యుద్రిక్తఘోష
మున మొనసి రల్లదె యటంచు మొనయఁ బొఱి
రావనాటులు సుభటు లొయ్యారి! వింటె. ౫౬౧

క॥ తుములము సమరం బప్పుడె సమకూరెం బ్లవగరాక్షసప్రవరుల కా
క్రమమున నాహ్వానము లత్యమర్షములు విజయగోచరాస్థలు వెలయన్. ౫౬౨

చ॥ అది గని దానవేశ్వరుఁ డహంకృతి మీఱఁగ నెల్లదిక్కులన్
బద నదనంబు నాఁ దనరు బల్విడితూఁపుల రూపు లేర్పడం
గదన మొనర్చె వానరులు గాసిలి వాసిఁ దొఱంగి విన్ననై
చెదర మహాద్భుతం బయి విశిష్టవిదారణ మొప్పుచుండఁగన్. ౫౬౩

సీ॥ తల లొకండ్లవి మహీతలమునఁ దెగి వ్రాలెఁ బరిపక్వములు తాళఫలము లట్లు
కొండొడ్లహృదయముల్ గుమిలి యామంబున గుండ లగ్గొరపిడి గూడ విచ్చె
వీను లొక్కొరులవి విడె మెక్క విఱిచిన చక్కిలంబుల వింత జాడఁ దోఁప
బొంద లయ్యెను మఱి కొందఱి వగు కండ్లు నడిబండికండ్ల సున్నా లనంగఁ
గొందఱకు నూర్పువెడలుట ల్గొఱత లయ్యెఁ
గొందఱక్షను సాఁబాలుచెక్కబడు లొదవెఁ
గొందఱ శరీరములు పిండిగొట్టి యుడిన
ప్రోవులై యావరించె నప్పోరికలను. ౫౬౪

ఉ॥ క్రోధవివృత్తనేత్రుఁ డయి కూళ దశాననుఁ డేదిశం జనె
న్వ్యాధుని దారి పక్షు లయి వ్రాలిరి నేలఁ దదాశ వానరుల్

వేధ ఘటించె నవ్వైరవు వేఱొకనిం దెగడంగ నే మగుఁ
సాధు లిఁ కెంద ఱిట్లయి రసజ్జనుఁ డీతని బాఱి సొచ్చుచోఁ. ౧౬౫
ఆ॥ క్రోఁతివాండ్రు గూలఁ గుతలంబు తన్మయం బనఁగనయ్యె దచ్చరాక్షు లడర
నున్నవార లయిన నుత్తుంగ మనలంబు దఱియలేని మిసుతతండ మయిరి.
ఆ॥ నిశితహేతితతులు నిగుడించు దావపావకుఁడు చుట్టుకొనిన వనగజములు
పరుగు లిడఁగ నైన భంగి పాల్పడె భంగపాటు మేటు లగు వనాటులకును.
క॥ ప్లవగానేకానీకముఁ బ్రవరవలాహకచయమ్ముఁ బవనుఁడ పోలెఁ
గవిసి యడలించి తఱిమెను బవరంబున రాక్షసాధిపతి భద్రగుణా! ౧౬౮
ఆ॥ లాఘవంబుకలిమి లావరి యవ్వాఁడు గడియలోనె క్రోఁతిగముల నలఁచి
త్వరితుఁ డగుచు రాము దఱియంగఁ బఱతెంచె సంగరంబు వేడ్క జాలుకొనఁగ.
చ॥ కపు లటు భంగపా టొదవఁ గాననము ల్గనఁగా నదల్చుచుఁ
గపిపతి సేరి వారల మొగమ్మున నాఁగ సుషేణు నిల్పి కో
ణపపతితోడి దా నదె రణం బనుచుం జనుదెంచె గట్టిపా
దప మొకఁ డేర్చి తార్చుకొనె దర్ప మెలర్ప మహాద్భుతంబుగఁ. ౧౭౦
తే॥ పార్శ్వతఃపృష్ఠతోగతి పరఁగ యూథపతులు పతితోడివార లై పరుగులిడుచు
వచ్చి తాఁకిరి తాఁకుస వైరివర్గ మర్గళము వెట్టి నట్టేఁ డై యడరకుండ. ౧౭౧
తే॥ శైలశిలలు మహాశాఖిశాఖ లెత్తి యేఁచి వైచుచు వానరు లెగువఁ బేర్చి
యార్చుచు విదుర్చుచుం దెగటార్చె రాక్షసోత్తముల నేర్చి రవిసుతుం డోజ మెఱయ.
ఆ॥ ప్రలయసమయముసను బ్రబలు ప్రభంజనుం డెట్లు చెట్లు విఱచి యింత నంత
నెనుచు నింతలంత లేర్పడకుండ న ల్లెదిరి సేసె నాహరీశ్వరుండు. ౧౭౩
తే॥ కాననంబునఁ బక్షిసంఘములమీఁద నశ్మవర్షంబు గురియు మహాబ్దమట్లు
రాక్షసానీకములపయి రవిజుఁ డపుడు శైలవర్షంబు వఱపె నిర్జరులు పొగడ.
క॥ ఆశైలంబులు పైఁబడ నాశలు దిగనాడి యుత్తమాంగము లెడలం
గా శైలము లశనుల నటు లాశరు లిలఁగూలి రుద్భటాశరదమనీ! ౧౭౫

—♦ సుగ్రీవునిచేత విరూపాక్షుఁడు మడియుట ♦—

ఆ॥ తోడరు నోఘు మెల్ల ధూత మై యిలఁగూలఁ గూలునదియు మఱలఁ గొఱలకుండ
సైన్యసాగరంబు సంక్షీణ మై పోవఁ బ్రోవకుండు టెట్లు పొసఁగు ననుచు. ౧౭౬
శా॥ ఉగ్రాకారమున న్విరూపనయనుం డొప్పారుచుఁ స్వీయనా
మగ్రాహం బాలయంగఁ దేరు డిగి సన్మాతంగకుంభస్థుఁ డ
వ్యగ్రాత్ముండును నై శరప్రతతుల న్వ్యాలీఢుఁ గావించె నా
సుగ్రీవుం గదలంగనీ కసువులఁ జోకొట్టు మె ట్టొప్పఁగఁ. ౧౭౭

గీ॥ నిలువరించె సుగ్రీవు నిర్ణిద్రుఁ డీతఁ డనుచు రక్కసు లానంద మందుచుండ
బాణవిద్ధుండు కుపితుండు భానుజుండు వాని నగలించు తలఁ పెదఁ బూనియుండె.

ఉ॥ శూరుఁడు వానరాధిపుఁడు చొక్కపుఁ బాదప మొక్కఁ డెత్తి దు
ర్వారబలంబు వైరిమదవారణము న్నడినెత్తి వైవఁగా
ఘోరనినాద మొప్ప నది కూలె ధనుఃప్రమితస్థలంబునన్
నైరృతుఁ డోసరిల్లె నిజనాశన మీశతమైఁ దలంచుచున్. ౫౭౯

ఆ॥ ఆర్షభంబు చర్మ మసిరాజమును గొంచు లఘుపరిక్రమంబు లావు నెఱయ
నెదిరి నిల్చి కూల్చి నినసుతు భర్త్సించు నటులు వొల్చె నప్పులాశనుండు. ౫౮౦

క॥ కుపితుండై సుగ్రీవుఁడు విపులశిలం దెచ్చి వైచె వికృతాక్షునిపై
నపసరణశరణుఁ డంబుభృదుపమిత నద్దానిఁ దలఁగ నోపె నసురుఁడున్. ౫౮౧

ఉ॥ అంతటఁ బోక ఖడ్గమున నర్కతనూజు నడంచిన న్మహా
ర్తాంతర మాతఁ డోడ్డగిలి యాదటఁ దెప్పిలి వానివక్ష మ
త్యంతదృఢోరుముష్టి సరయాహతిముం బొనరింప వాఁ డప
క్రాంతుఁడు గాక యయ్యసిన క్రమ్మఱ వానరనాథు నేసినన్. ౫౮౨

ఆ॥ అతని కవచ మెడలి యసితోడ నిలవ్రాలె నతఁడు మోకరిల్లె నల్లె యవనిఁ
బతితుఁడయ్యెఁ గీశపతి తలాహతి ఫణి భాతి నొడుపు మీఱ వైచుటయును.

క॥ అశనిసమానం బయ్యది పిశితాశి తలంగెఁ దన్నుఁ బెరయకయుండన్
గుశలతమై నుడివోవక ప్రశస్త మగు ముష్టి యెదిరిపైఁ బరఁగించెన్. ౫౮౪

చ॥ అది యెద వ్రాలినంతనె యహర్పతిసూతి మఱింత క్రుద్ధుఁడై
పదిలముగా నమర్చి యరిపాటన మెంచి విరించి వ్రాఁతప
ట్టదర మహాశనిప్రతిభ మైన తలంబున వైచెఁ గాలుఁ డ
య్యదనునఁ గాలదండబల మాభుజదండమునందుఁ జేర్పఁగాన్. ౫౮౫

మ॥ అది దాఁకం దనవీఁక వో రుధిర మొయ్యం గ్రక్కె నారక్కసుం
డది స్రోతస్సులనుండి ప్రస్రవణనిర్యాద్వారిపూరంబు తీ
రొదవించెం బడె వాఁడు క్ష్మాతలమునం దొప్పారె ఫేనంబు ల
ట్లదనం బయ్యె వివృత్తనేత్రతయు పేయత్వంబుఁ బోకార్చుచున్. ౫౮౬

తే॥ మునువిరూపాక్షుఁ డవ్వానిమొనసె నప్పు డతివిరూపాక్షభావ మట్లవనిఁ బొరలి
నెత్తుటం దోఁగి యొత్తిలి నిక్కి నీల్గి యెలుఁగు సెడి దీనుఁ డౌ టెంచి రెనసి కపులు.

ఉ॥ పో రొనరించు నయ్యుభయపూర్ణబలార్ణవము ల్తరస్వు లా
తీరునఁ బడ్డవానిఁ గనెఁ దెల్వియు నార్తియుఁ గారణంబు లౌ
దారిని వారి నిస్వనవిధానము లేర్పడె భిన్నవేలముల్
గా రణ మాఁగి భూతలము గంపము నొందఁ జలింప నత్తఱిన్. ౫౮౮

ఆ॥ ఆవిరూపనేత్రుఁ డటు హరీంద్రుని వ్రేటుగాంచి యసురకూలఁగ కపిబలము ప్రయుక్త మొప్పె నఖిల మున్మత్తగంగాప్రసంగసంగతం బనంగ నగుచు. ౫౯

చ॥ బలములు రెండు నల్లిదిరి పాయని పట్టుదల ల్సెలంగ ద్రో
ర్బల మలరారఁ బోరఁగఁ దిరం బగు ఘర్మమున న్సురస్సు ల
ట్లలవలనోకఁ బొల్పడిన యంతి యలంతికుఁ జొచ్చి చేడ్పడన్
దలఁకుచు రావణుండు పరితాపము కోపముఁ దన్ను ముంపఁగన్. ౬౦

తే॥ ఆవిరూపాక్షుఁ డటు గూలె ననుచుఁ బలవి
ఘాత మొదవించె ననుచు నక్కాన మెకము
లడరనీ రున్నవారల నైన ననుచు
విధివిపర్యయ మెంచి యవ్వీరవరుఁడు. ౬౧

—♦ రావణుఁ డుద్విగ్నుఁడై మహోదరుఁ బ్రేరేచుట. ♦—

ఆ॥ వ్యధితుఁడయ్యుఁ గ్రోధ మవశునిఁ జేయంగ నౌడుగఱచుకొనుచు నమ్మహోదరుం దరి న్నెఱాయరిందముం దిలకించి పలుకు దాట్టువడఁగఁ బలికె నతఁడు.

శా॥ ఇక్కాలం బిటు దిక్కు లే కెరియు నాయిచ్చ న్జయాశంస వీఁ
డొక్కం డోపు మహాభుజుం డని సముద్యోగిం బొనర్పంగ ని
న్జక్కం గొంటెసి వేఁడుకో ల్నెరపెదన్ సన్నాహము ల్శత్రులన్
జక్కాడం దమకింపు ముజ్జ్వలము నీశౌర్యమ్ము గాంభీర్యమున్. ౬౩

తే॥ భర్తృపిండనిర్దేశమ్ము పఱప నైన కాల మియ్యదె సుమ్ము నీకతన మేలు గాంతునని యున్నవాఁడ నొకదనమునఁనె తనరఁజేయు ముత్సాహమ్ము తలకు మిగుల.

ఆ॥ అనిన నట్లుసేయు నౌదుఁ గా కంతకు నింత వేఁడవలెనె యేను లాఁతి
నే యటంచుఁ బలికి యెనసె వాఁ డరిసేన దహనుకీలవెసఁబతంగ మట్లు. ౬౫

క॥ తనబీరము విభుబేరము దనుఁ బ్రేరేపింపఁ బొగరు డార్కాణముగా
ననిసేసె వానరులతో ననిసేయం గలఁడె చెల్ల నని వేల్పు లనన్. ౬౬

ఆ॥ విపులశిలలు గొంచు విపులఁ గా లూనక యలబలమ్ము నలమి యలపులేక
యలబలమ్ము లొప్ప నలయించి రెలయించి రథిపు మదిఁ బ్లవంగమాధిపతులు.

—♦ మహోదరుని సుగ్రీవుఁడు గీటడంచుట ♦—

ఉ॥ కాంచనభూషణమ్ములు వికాససమంచితము ల్శరమ్ము ల
ర్పించి యలంచె శత్రుల శరీరములం దెరలించు నేర్పునన్
మించి చరించె నయ్యుదరు మేకొన నేర మటంచుఁ బొటి ర
భ్యంచితు లైన వానరు లహంకృతి మాని యమానితస్థితిన్. ౬౮

క॥ వానికిఁ దోడుగ నసురులు పూనికమై నఱుమ నెసఁగు పో రుడిగిచనన్
గా నైరి కడఁగి యినసుతు దీనులమై వేఁడుకొనిరి ధృతి వెలితిపడన్. ౬౯

క॥ వానరసేన కలంగుట దానవుఁ డదరిపడుచుంటఁ దదనుగు లన్మై
నానిక సూవుటయుం గని లో నూనిన యలుక నుజ్జ్వలుం డయి కడఁకన్.

క॥ బలుగొండఁ బోలి ఘోర విపుల యా శిల నొండు గొంచు బోరన వానిం
బొలియింప నేగుదెంచెను బలారిసిభుఁ డినజుఁ డధికబల మొప్పారన్. ౬౦౧

ఆ॥ దాని వైవ నదియుఁ దరలిరాఁగ మహోదరుం డసంభ్రమంబు రూఢి నెగడ
నశనిసన్నిభంబు లౌ శరంబుల విదారించె నద్రిభేది రీతి దసర. ౬౦౨

ఆ॥ తలరి శిల సహస్రధాభిన్న మై పడె గృధ్రచక్ర మన వికీర్ణ మగుచుఁ
గ్రుద్ధుఁ డగుచు సాలకుజ మొండు కపిపతి వైవ దాని నసుర వ్రయ్యఁజేసె.

క॥ క్రిందఁ బడియున్న పరిఘం బందుకొని హరీంద్రుఁ డలుక నడరి తదీయ
స్యందనహరుల నడంచె నమందస్ఫురణం బెసంగ మలసిన వేడ్కన్. ౬౦౪

చ॥ హతహయ మమ్మహారథ మహంకృతి వీడక వీడి యల్కనై
నతిరయ మొప్పఁ బెన్గదియ హస్తమునం దలకింపఁ బైకొనెన్
వితతబలుండు రక్కసుఁడు వేగమె వాని నెదిర్చె భానుజుం
డతులితవిస్ఫురత్పరిఘ మన్నెఱి దీర్చి విహర్చుచున్ ధృతిన్. ౬౦౫

పృథ్వీ॥ గదాపరిఘహస్తు లై కదనదేశ మట్టిట్టుగా
నదన్మదవృషంబుల న్నవసవిద్యుదబ్దంబులన్
మదింప నగు పద్ధతి న్మలసి రుద్ధతి న్వీర ల
ప్పుదంచితమహాగ్రహాఽభ్యుచితవిగ్రహోదగ్రులై. ౬౦౬

క॥ రజనీచరుఁడు మహోదరుఁ డజగరనిభ మైన గల మహాస్వర భా
నుజుపై వైచెఁ బరిఘమునఁ బ్రజవుఁ డతం డడఁచె రెండు భగ్నము లయ్యెన్.

క॥ వసుధాతలస్థ మాయసము సర్వతస్స్వర్ణఘటితము సుఘోరము బె
న్ముసలముఁ గొని యసురునిపై విస్ఫురతేజుఁ డినసుతుఁడు వీఁచె నై వైచెన్.

క॥ అన్యుం డన్యుం గదఁ గొని యన్యోన్యాఘాత మొదవ నడరించినచో
విన్యాసోపేతము లై సన్యస్తము లయ్యె రెండు సమరతలమునన్. ౬౦౯

ఆ॥ ముష్టియుద్ధమునకు మొనసిరి వారు భగ్నప్రహరణు లగుచు ననుచు తేజ
మోజ మలము చలము నొప్ప హుతాశనులొండు నొండు నోరయు నొఱపు నెఱయ.

క॥ నాదములు వినోదంబులు మోదములు గ్రహమ్ము లట్లు మోదనములు వ్యా
పాదపతనోత్పతనసంస్వేదనఘాతప్రఘాతవిధులుం దనరెన్. ౬౧౧

క॥ ఒండొరులం ద్రోయుచు భుజదండముల న్వేయుచుం బ్రధానత మీఱన్
జండిమమై నెక్కున నుద్దండు లెనసి రిరువురుం బదంపడి యలఁతన్. ౬౧౨

ఆ॥ ఆహరించె ఖడ్గ మటు చర్మ మురువేగుఁ డమ్మహోదరాఖ్యుఁ డసురవరుఁడు
పరిసరప్రదేశపరివర్తు లగుచుండ నవియ తాల్చె వానరాధిపతియు. ౬౧౩

క॥ ఇరువురు శస్త్రవిశారదు లరమఱలే కలిమి రుద్యతాసులు వరభా
సురహాసు లమర్షాత్ములు సరభసు లుచ్చైర్నినాదసహితులు నగుచున్. ౬౧౪
ఆ॥ సరగఁ బరఁగనైరి సవ్యాపసవ్యప్రచారవల్గనప్రసక్తు లోలయ
మండలప్రయుక్తమార్గం బఖర్గళం బయ్యెఁ దజ్జయేచ్ఛ లతిశయిల్ల. ౬౧౫
క॥ వీర్యశ్లాఘి మహోదరుఁ డర్యమసుతుచేతి చర్మమందసి ప్రవేసెన్
దుర్యోగంబున మఱలఁ గదర్యం డద్దాని నొడియ తవులునఁ దవిలెన్. ౬౧౬
ఆ॥ అంతరమ్ము గాంచి యర్కాత్మజుఁడు వాని కుండలప్రభ ల్నిగుడఁ బొసంగు
శిరము సహాశిరస్త్ర ముఖఖడ్గమునఁ గోసి ధరణి కొసఁగె బలివిధాన మెసఁగ.
క॥ తలదెగిన వాఁడు రణభూతలమునఁ బడెఁ దద్బలంబు తలఁపు సెదర నై
తలఁగెఁ దలకొనె హరిపుంగవు త్తలపడె రావణుఁడు రామదయితుం డలరెన్.
ఆ॥ సన్నహృదయు లటు విషాదసద్వదనులు నగుచు రాక్షసులు భయార్తులైరి
వికసితాస్యు లగుచు వినిపాత మెడలంగ హరివరేణ్యు లరుస మందఁగనిరి.
క॥ హరిపతి మహోదరు మహాగిరిశృంగము న ట్లగల్చి గెలుపుగనిన మే
ల్సిరిఁ గీర్తిం గొని మెఱసెను గిరికొను తేజమున సురలు కీర్తింపంగన్. ౬౨౦
ఆ॥ అంతరిక్షగంబు లవనీతలగతంబు లైన భూతగణము లఖిలమునులుఁ
బొగడఁదొడరి రినజుభూరి తేజముతోడి పురుషకార మెంచి పుణ్యమూర్తి!

—♦ మహాపార్శ్వుఁ డంగదునిచేఁ బడుట. ♦—

క॥ ఇనజునిచేత మహోదరుఁ డని నిహతుం డగుట గని మహాపార్శ్వుం డా
య్యన నెఱ్ఱసేసెఁ గనులం దను గ్రుంగెడు క్రోధ మెడఁదఁ దారసిలంగన్.
ఆ॥ భీమసాయకముల భేదింపఁగాఁ జొచ్చె నంగదోపపన్న మైన సేన
నందు ఘనుల తలల నంగమ్ములకుఁ బాపెఁ బండ్ల వృంతములకుఁ బాపినట్లు.
క॥ కొందఱ బాహువుల న్మఱి కొందఱ స్కంధముల ముట్టఁ గోసెఁ గ్రుద్ధాంధుం
డందుం గొందఱ పార్శ్వములం దెగఁజూచెన్ ధనుఃకలాకలితుం డై. ౬౨౪
క॥ శరవర్షార్దితు లై వానరవీరులు నర్దనము లొనర సువిషాద
చ్ఛురితు లగు టరసి యంగదుఁ డరిమర్దన మొంచుచు న్మహావేగుం డై ౬౨౫
ఆ॥ పర్వమయ్యెఁ దనదు ప్రజల రక్కసుఁ డట్టు లటిముటిం దెరల్ప నటుమ నగుట
దా సముద్రుఁడయ్యెఁ దదనంతరప్రకారంబు మనమునం దిరమ్ముపడదె. ౬౨౬
క॥ ఆయసపరిఘం బొక్కం డాయతబాహుండు దాల్చె నది హేమాప్తిన్
స్ఫాయద్రవిరశ్మివిభోచ్ఛాయం బై తనరఁ దత్ప్రసంగం బొప్పన్. ౬౨౭
తే॥ అది మహాపార్శ్వుపై వైచి యార్చుటయును వాఁడు సూతుండు స్యందనవరముఁ
వ్రాలి రిల మేను లెఱుఁగని వ్రాత గ్రమ్మఁ గ్రమ్మఱంబడు నపు డేమి గలుగునొక్కొ. [బాసి

శా॥ సంభిన్నాంజనపుంజమంజిమతనుచ్ఛాయుండు తేజస్వితో
జ్జృంభోత్తంభితశత్రుఁ డూర్జితుఁడు సశ్రీకమ్ము స్వానీకమున్
సంభావించుచు జాంబవంతుఁడు రణశ్లాఘిత్వసంపాది యా
శుంభద్వీర్య మెసంగ గ్రావ మొకఁ డక్షోభ్యంబు గొంచు న్వడిన్. ౬౨౯

క॥ పఱతెంచి దాన హయముల నఱిముఱిఁ దెగటార్ప నరద మఱిమి గవాక్షుం
డఱవఱలు గాఁగ విఱిచిన నఱగొఱగా నసుర తేఱి యారటపడుచున్. ౬౩౦

ఆ॥ వాలిసూను బిట్టు వాలమ్ముల నగల్చి జాంబవంతు మూఁడు శరములన్ స్త
నాంతరమున గ్రుచ్చి యటు గవాక్షుని మేన నాటె నెన్నియేని నారసముల.

క॥ అంగదుఁడు క్రుధాలహరి మునింగిన మనమునఁ దనర్చి నెయ్యురు శరవి
ద్ధాంగు లగు టరసి ద్విగుణితముం గావించుకొని రోసము గ్రభసమ్మున్. ౬౩౨

ఆ॥ ఆయసంబు పరిఘ మర్కరశ్మిప్రభ మందుకొని భుజద్వ యమునఁ బట్టి
త్రిప్పి యసురుఁ గడకఁ దెగఁజూడఁగా నెంచి విసరివైచె మసరు మసురుకొనఁగ.

క॥ సరగ నది శరశరాసనశిరస్త్రములఁ బాచి పగతు సిగ్గుపఱిచినన్
గరమున శరము దడవుకొని సరభసుఁ డగు నసురుఁ గాంచి సరిలె మ్మంచున్.

ఆ॥ తన ప్రతాప మొలయు దర్పంబునం జని వొచ్చి పెచ్చుపెరుఁగు మచ్చరమున
గొంటు వాని రుచిరకుండలకర్ణమూలము హరీంద్రజుఁడు తలమున నడఁచె.

ఆ॥ పెద్దకోప మెగువఁ బెడచేఁ బరశ్వథ మంది పుచ్చుకొని మహాసురుండు
తైలధౌతవిశదధరసార మా దాని వాలిపుత్త్రుపైని వైచి యార్చె. ౬౩౬

క॥ ఆమాంసభుక్కుఠారము వామాంసమునందుఁ దవుల వడిఁ బెఱికి మహా
శ్రీమాంసలతనుఁ డాతఁ 'డరే మాం నముపైహి' యనుచు రెచ్చిన యలుకన్.

చ॥ జనకుపరాక్రమంబు తనజాడఁ బ్రవృద్ధము గాఁగ వజ్రమున్
మొనకొనఁజాలు సంద్రుఢము ముష్టి నమర్చి తనర్చు నీఁకనై
దనుజుస్తనాంతరస్థలము దాఁకఁగ మర్మవిదుండు వైచె న
య్యనలతనయుండు నమ్మెయిన మెత్తి నిగుడ్చెను గాలదండమున్. ౬౩౮

ఆ॥ అనిపాత మెనయ నానిపాతమ్మున కాని పాత మట్టులైనయపుడె
హృదయ మగల దుష్టహృదయుఁడు నేలపైఁ బడిమె నిదియ చెల్లుబడి యటంచు.

ఉ॥ వాఁ డటు వ్రాల వానిదగువర్గము దుర్గముపా ల్పడంగ నో
గో డెనసె సురారివిభుక్రోధము రోధము మీఱి పొంగఁ బే
ర్వాడుచు సింహనాదములు వానరు లానరులన్ సుఖంపుఁ డం
చాడుచుఁ గూర్చి రట్లొదవె నాశరనాశరవంబు లంకలోన్. ౬౪౦

ఆ॥ ఇంద్రుఁ గూడి యాదిగింద్రులు దేవతల్ సంతసించు టొకఁడు సంతరించి
యంతవార లగుచు నలరు వానరులతీ రెంచి రాత్రిచరమహేశ్వరుండు. ౬౪౧

క॥ ఆముష్య రమాత్యులు సన నాముకొనిన బా మసర్ష మై నెలకొనఁగా
ధీమహితు సూతుఁ గనుఁగొని దీమస మొప్పారఁ బలికె దివిజస్తుత్యా! ౬౪౨

మ॥ హతు లై చన్న యమాత్యవర్యుల నిరుద్ధాపన్ను లౌ పట్టణం
బు తతశ్శీల యపార మా వ్యసన మేఁ బొల్పారు సామర్థ్యల
క్షిత యోగంబున నీఁగువాఁడఁ గడఁకం జిట్టాడుచున్నట్టి దు
ర్మతులన్ క్ష్మాపతుల న్వధించి విహితామర్ష ప్రకర్షంబుగన్. ౬౪౩

శా॥ సీతాపుష్పఫలోచితం బయిన దీశ్రీరామవృక్షంబు ని
ర్ణీతం బయ్యెను భానుజానిలసుతైంద్రిప్రౌఢపుత్రర్క్ష ప
ఖ్యాతానీకపకాండపల్లవితశాఖాంచత్ప్రపంచంబుగా
నేతావంతము దీని దున్మద నన్ హేతుప్రసక్తస్థితిన్. ౬౪౪

ఆ॥ కాస నేర్మి మెఱయఁ గడపు మీ వరదంబు నేఁడు నేటుకొనిన నియతికతన
ననిన వల్లె యనుచు నతఁ డట్టు లొనరింపఁదొడరె నదియునడరెఁ దోడుతోడ

—♦ రావణుఁడు క్రోధమూర్ఛితుఁడై రాము నెదుర్కొనుట ♦—

క॥ పది దెసలు రథస్వనములు నదరఁగఁ బడితలలయాతఁ డతిరథవర్యుం
డదనున రాముం జేరఁగఁ బొదలె న్మంజేత ధనువు భూరిధ్వనులన్. ౬౪౬

క॥ ధారుణి తదారవంబులఁ బూరిత యై సంచలించె భూధరవరదు
ర్గారామనదీనదయుత యై రక్షఃకపిబలంబు లటునిటు గాఁగన్. ౬౪౭

ఉ॥ ఘోరము తామసాస్త్ర మతిఘోరుఁడు వాఁ డెనయింప నాకృతిం
దారుణహేతు లుప్పతిలఁ దద్ద దహింపఁదొడంగెఁ దన్మయా
సారము కీశసైన్యము ప్రచారముఁ దక్కి యసార మై ధరన్
బోరనఁగూలె రోదసులు భోరుకొనెం బలుధూళు లేర్పడెన్. ౬౪౮

క॥ అది విధిచే నిర్మిత మై యదనున రావణుని బెరసి నమ్మాయాస్త్రం
బొదవిన సహింపనేరరు త్రిదశులు నైరృతులు సర్వదేవోపాస్యా! ౬౪౯

క॥ ఆకరణి ననేకంబు లనీకంబులు భంగ మెనసి నెరసినఁ గని సు
శ్లోకుఁడు రాముఁడు రావణు నాఁకపడెం దఱియఁ జని మహాకల్పలతా! ౬౫౦

క॥ అంత నసురశార్దూలుఁడు వింతగ హరివాహినిం బ్రవిద్రావితఁగా
సంతసమునం బొనర్చి తదంతమునం గాంచె రాము నధిగుణధాముున్. ౬౫౧

సీ॥ తన సొమ్మె యపరాజితత్వమ్మనఁగ మహితస్థానకస్థితిఁ దనరువాని
లీలమై నింగి నుల్లేఖించు బలువిల్లు భూరికాండముఁ జేతఁ బొసఁగువాని
విష్ణుతో వాసవువిధము చూపట్టంగఁ దమ్మునితోడి యందమ్ము వానిఁ
దమ్ముల మీఱు కన్దమ్ముల సోయగంబునఁ దొంటి హరిలక్ష్మిఁ బొల్చువాని

దీర్ఘబాహు నరిందము దివ్యతేజు భవ్యలావణ్యశేవధి భద్రమూర్తిఁ
గాంచె ననుమాటయేకాని కానఁడయ్యె రావణుఁడు రాము జగదభిరాముఁ బెరయ.

క॥ సౌమిత్రిసహితుఁ డాతం డామిత్రేతరునిఁ జూచి యగచరవరు ల
ట్లామనెడు టరసి సుమహాశ్రీ మీఱ ఘటించె వింట శితశరగుణముల్. ౬౯౩

క॥ అల్లన విస్ఫారించిన యల్లాఘవమాత్రముననె యవని దెసలు ఘూ
ర్ణిల్లెం దజ్జవరవములు ఫుల్లాంబుజపత్రనేత్ర! పొగడఁ దరములే? ౬౯౪

ఆ॥ రావణుని శరౌఘరావముల్ రామవిస్ఫారితోదితంబు శబ్దచయము
గడలఁ గడలుకొనఁగ గాసిల్లి యం దిందుఁ గ్రాలువారు నేల వ్రాలిరపుడు.

ఆ॥ రావణుండు పొల్చె రాజపుత్రుల శరలక్ష్య మగుచు నిలిచి లావు మెఱయ
సైంహికేయుఁ డొకట శశిసూర్యు లొనరినయపుడు వారి నెదురు టచ్చుపడఁగ.

క॥ తొలుదొల్తఁ దానె యనికై సలక్షణుఁడు లక్ష్మణుండు సంరంభించెన్
బలుశరములఁ దొడి యేసెను బలియుఁ డసుర వాని నెల్లఁ బ్రతివారించెన్.

చ॥ అనలశిఖోపమంబు లగు నట్టి శరంబుల రాఘవానుజుం
డనుపద మేయుచుండె నతఁ డన్నియు వార కెడల్చుచుండె న
య్యనువునఁ బాణిలాఘవ మనల్పము తద్దశఁ దోఁప నైన న
ద్దనుజుని మేన నొక్కటియుఁ దార్కొన దయ్యె మహాద్భుతంబుగన్. ౬౯౮

ఆ॥ ఒండు రెండు మూఁడు నొకపది పదిపదుల్ పింజమది శరముల నిగుడఁజేయ
నన్నియును సడల్చి యతఁడు సౌమిత్రి నతిక్రమించి మఱియు విక్రమించి. ౬౯౯

చ॥ కని పెనుగొండ యాఘనునిఁ గార్కొని కాని గరంపనంచుఁ దె
ప్పునఁ జనె రాముబాఱి సరి పోలఁగ నాసమితింజయుండు లో
చనముల కెంపుడా లెదుఁగ శస్త్రములం బరఁగించె వృష్టు ల
య్యనుపమమూర్తిపై నడరి యాగడ మట్లుడిపోవకుండఁగన్. ౭౦౦

మ॥ శరధార ల్నిగుడంగ రాముఁడు ధనుశ్చక్రజ్వలజ్జాలికా
స్ఫురదుష్ణాంశునికాశభల్లతతులం బోకార్చెఁ దద్వృష్టులన్
బరుఁ డాశీవిషసన్నిభంబు లటు పైఁ బై నింప ఖండించె న
వ్వరుస న్రక్కసు మించె నైజ మగు దుర్వారత్వ మొప్పారఁగన్. ౭౦౧

క॥ అతని కితం డితని కతం డతిరయమున సాటివత్తు రన నొప్పిరి బా
ణతతుల వర్షించుచుఁ దత్ప్రతాన మెడలించుచుం బ్రభాస్వరు లగుచున్. ౭౦౨

సీ॥ సవ్యదక్షిణచిత్రసన్మండలప్రచారంబులఁ బాణివేగంబు లొప్ప
నవ్వాని నాఁగుచు నపరాజితులు వీర లంతకాంతకు లన నగుదు రనుచు
భూతము ల్త్రాసంబు పొంద సంతతశరసంతతు ల్నెఱయ నిరంతరం బ
నంతంబు నాఁ జను నభ్రమ్ము ఘర్మాంతశంపాయుతాబ్దసంఛాదనముల

నెట్టు లట్లుగాఁగ నిషువృష్టుల గవాక్షితంబు దిమిరతత మతత్ప్రకార
మగుడు భానుఁ డస్త మంద పీడనివారివాహములప్రసక్తి వా రెనసిరి. ౬౬౩

తే॥ అట్టు లన్యోన్యవధకాంక్షు లైన వారి సంకుల మచింత్యగుణ మనాసాద్యమునగు
సమర మొప్పారె వృత్రవాసవులు మున్ను నెఱపిన విధాన మంతయు నివ్వటిల్ల.

మ॥ పరమేష్వాసులె యిర్వు రిర్వురును సంప్రజ్ఞాతశస్త్రాస్త్రులే
వెరవొప్పారఁ జరించువారలె జగద్విఖ్యాతులే పోర నే
యిరవుం గొంచు మెలంగనెంచి రచటన్ హేలాగతి న్మించె సా
గరయుగ్మాహతి నా శరోర్మ్యులు సదాగత్యాధిపత్యంబునన్. ౬౬౫

తే॥ రావణుఁడు లోకరావణుం డావలనున రాచబిడ్డని నొసఁట నారాచమాల
రౌద్రచాపప్రయుక్త బిరాన నాఁటె నదియు నీలోత్పలదలాభ యచట మెఱసె.

క॥ శిరమున దాని ధరించియుఁ బరమపురుషుఁ డెన్నఁబోఁడు భర మం చెదలోఁ
బరఁగించె రౌద్రమంత్ర స్ఫురితశరము లసురపైఁ బ్రసూనశరకలా!. ౬౬౭

ఆ॥ అవి యభేద్యకవచమందు వ్రాలెనె కాని దాని కేకొఱంతయుఁ దారసిలదు
పాలఫలకమునను బరమాస్త్రమంత్రితాస్త్రముల మఱియు నాఁటె శస్త్రవిదుఁడు.

క॥అసురేంద్రుఁ డేయు శరములఁ గసిమసఁగుచుఁ గవచ మొంటఁ గలఁచుచుఁ గడకన్
మిసిమింతలుగాఁ బంచాస్య సర్పములభాతి బుస్సు మని యవి తెరలెన్. ౬౬౯

తే॥ రాము నస్త్రము ల్మరలించి రావణుండు క్రోధమూర్ఛితుఁ డై యతిఘోర మైన
యాసురం బస్త్ర మొదవించి యందె యుద్భవింపఁజేసె మహాదుష్టవిశిఖములను.

వ॥ అవి మఱియు సింహవ్యాఘ్రముఖంబులు కాకకంకముఖంబులు గృధ్రశ్యేన
ముఖంబులు సృగాల వదనంబులు వ్యాదితాస్యంబులు భయానకంబులుపంచాస్య
లేలిహానలపనంబులు ఖరవరాహవృశ్చికకుక్కుటవక్త్రంబులు మకరాశీవిషాన
నంబులు నగు శస్త్రాస్త్రంబులు తండోపతండంబులుగాఁ గావించి యమ్మాయావి
ప్రకుపితదర్పితం బగు మహాసర్పం బట్లు రోజుచు ఘన తరౌజం బగు నిజతేజంబు
దెస లావరింప రఘునందనునకై యార్జించినయవి యెల్ల విసర్జింప నమ్మహా
మహుండు. ౬౭౧

తే॥ఆసురాస్త్రంబు తనమీఁద నడరునంతఁ దాను సృజియించెఁ బావకాస్త్రముగడాక
మీఱఁగాఁ బావకనిభుండు మిహిరకులుఁడు తనమహోత్సాహ మంతకంతకును మిగుల

మ॥ అనలజ్వాలకరాలవక్త్రములు దీప్యత్సూర్యబింబాస్యముల్
ఘనఖండోజ్జ్వలచంద్రలక్ష్యముఖముల్ గ్రస్యద్గ్రహర్క్షోల్కికా
ననవిద్యుద్ద్యుతిధూమకేతుముఖసన్నాహంబులుం బొల్చె రా
మునియాగ్నేయమహాస్త్రవిస్ఫురితనిర్ముక్తాహు లేతేరఁగన్. ౬౭౩

తే॥ రావణాసురఘోరశరప్రపంచ మడరి రాఘవా స్త్రజ్వాల లందు ప్రగ్గి
విలయమొందె నాకసమున వేలకొలఁది కొఱవు లేర్పడె బూడిదయై కూలెఁ గడఁగి
తే॥ రమణ నక్లిష్టకర్ముఁడౌ రాముపలన నాసురాస్త్రంబు నిహతమై యవనిఁ బ్రాల
నగచరులు కామరూపు లాహ్లాద మొదవ నధిపుఁడుం దారు నార్చి రొయ్యనఁ దనర్చి
క॥ రావణభుజనిస్సృత మగు నావరశర మట్లు గాఁగ నభయప్రదుఁడౌ
శ్రీవరుఁ గొలిచిరి పొగడిరి దేవత లవ్వారు నొక్కతీరున గారి! ౬౨౬
మ॥ తనయస్త్రం బటుగాఁగ రాము నెఱియుం దారాకృతిగా రావణుం
డనువేలంబ యమర్షితంబు గుణితం బై పొంగఁ గ్రోధాత్ముఁ డా
స్త్రనివేశం బొనరించె నయ్యది మహారౌద్రంబు మాయామయా
ఖ్యనిస్సృష్టంబు రఘూద్వహుం గెడప నౌ నంచు న్సమంచద్ధృతిన్. ౬౨౭
శా॥ శూలమ్ము ల్గదలు న్ముసుంఢిముసలాసు ల్చక్రటపాశాశనుల్
వాలమ్ము ల్పలుముద్గరమ్ములు మహావజ్రప్రసారమ్ము లై
క్రాలంజొచ్చెను దన్మహాస్త్రమున నాకంపించె భూతౌఘ మ
ప్డాలీలం గనుగొంచు రామవిభుఁ డుద్యత్స్మేరన క్రోడ్యుఁడై. ౬౨౯
ఆ॥ ఉత్తమాస్త్రకుశలుఁ డొయ్యన గాంధర్వ మనెడు పరమమైన యస్త్రమున నె
య స్తమింపఁజేసె నద్దాని శ్రీమంతుఁ డనఁగఁ దాన యగుచు నర్కకులుఁడు.
తే॥ క్రోధతామ్రాక్షుఁడై వాఁడు గొనెను సౌర
మస్త్రము ప్రయుక్త మటు వ్యర్థ మయ్యెఁ దనుచుఁ
జక్రములు భాస్వరము లందు సంభవించె
గగనమతిదీప్తమయ్యె వేగము పొసంగ. ౬౩౦
తే॥ చంద్రసూర్యగ్రహోద్యత్ప్రసక్తి సంపతత్సతచ్ఛస్త్రాయుధతతిఁ బాపెఁ
దనసుదర్శనబాణసంతతికతమున నది సుదర్శనధరుని సామ్యగున కాచె. ౬౩౧
క॥ తనయస్త్రము నిహతముగా దనుజేంద్రుం డదరిపడుచుఁ దద్దయు శరముల్
ఘనమర్మస్థానంబులఁ జొనిపెం బది నిజధనుఃప్రసూతంబు లొగిన్. ౬౩౨
క॥ అవి యేసిన నివి యేసిన నవికంప్యుం డతఁడు దనుకఁ డధిబహుశరముల్
గవియించి నొంచె గాత్రము లవియించి మహాసురు ప్రయం బొప్పారన్. ౬౩3
మ॥ తొలుదొల్తం దనతోడఁ బోరుచునె యస్తోభుండు గా కేచి మో
సల రాముం దిలకించి రావణుఁడు తత్సామ్యంబుఁ జింతించుచున్
దలపడ్డం దరిగొంచు బాసటయకాఁ దా నున్న సౌమిత్రి సం
విలసద్బాణము లేడు కార్ముకమున న్వే దాల్చి సంరంభియై. ౬౩౪
ఉ॥ అందు మనుష్యశీర్షము మహాధ్వజ మొంట నగల్చె నొక్కటన్
ప్రమందఁగఁజేసె సూతునిశిరం బురుకుండలముం జెరల్చి యా

క్రందున నైదుకాండముల ఖండితముం బొనరించె హస్తిసం
స్పందకరోపమం బయిన చాపముఁ గోపము రూప మొందఁగన్. ౬౮౫
ఆ॥ నీలఘననిభములు శైలోపమములు నౌ రథమురథ్యముల సవిధచరుండు
కదనమున నడంచె గదఁగొని యవ్విభీషణుఁడు భ్రాత దొఱసి సంభ్రమమున.
ఆ॥ అమ్మహారథమ్ము హతరథ్యమైన రయమ్మె మెఱయ నమ్మహారయుండు
క్రోధ మెసఁగ డిగ్గి క్రూరుఁడై తమ్మునిఁ బిడుగుఁబోనిశక్తిఁ బేర్చి వైచె.
ఉ॥ రాకకురాఁగడంగిన నిరాకృతఁ జేసెను మూఁడు బాణముల్
గైకొని లక్ష్మణుండు గడఁకన్ఘనశక్తి నగల్చె నంచు న
ప్రాకృతు లెల్ల వానరులుఁ బ్రస్తుతి జేసిరి ప్రాలె నుల్కనా
వీఁకనెడంగ నయ్యదియు విశ్వజనీనచరిత్రశోభితా! ౬౮౮
మ॥ పలుపూజల్బలు లుల్లసిల్ల నియతప్రఖ్యాతమై కాలు సం
బలుని న్మెచ్చని మేటిశక్తి మయసంప్రాప్త న్మహాతేజస్వి
యలసత్తేజమున న్మెలంచి బలి యొయ్యన్వేగితం జేసి వాఁ
డలఘుప్రక్రియఁ దమ్మునిం గెడపఁగా నంకించి యుంకించినన్. ౬౮౯
ఆ॥ అది మహాతిఘోర యన్యదురాసద మైంద్రవజ్రనిభయు నగుచు నడరు
నంతఁ బ్రాణసంశయాపన్నుఁడై విభీషణుఁడు తనదు ప్రోల సంచలింప. ౬౯౦
క॥ దత్తాభయు నాతని సంసత్తిమెయిం గావకుంట చనునే యని సం
పత్తికరుఁ డెదిరి లక్ష్మణుఁ డుత్తంభితుఁ జేసె శత్రు నురుశరవృష్టిన్. ౬౯౧
ఆ॥ శక్తిహస్తుఁ డగుచు శరపీడితుం డయి యనుజుమీఁద వైచు టాగె నసుర
లక్ష మెడలె నింక మోక్షితుఁ జేసెఁబో యతనిఁ దననిబాధ మరయఁ డనుచు.

—♦ లక్ష్మణమూర్ఛ ♦—

క॥ సౌమిత్రిం గని యిట్లనె నేమోయీ! వానిఁ బాచి యీ వెనసితి విం
కేమెయి నేనియు నొక్కని నేమంబున నడఁచుఁ జిక్కి నిలువుము కడఁకన్.
ఆ॥ రోహితాక్త యతినిగూఢ యీశక్తి నీప్రాణముల హరించి పఱచు హృదయ
మగలఁ గూలువాఁడ వడరెడు మద్భుజసృష్ట నిలువు మనుచుఁ జేర్చియార్చి.
తే॥ అష్టఘంట మహాస్వన నత్యమోఘ శత్రుఘాతిని దేజఃప్రసత్తికలిత
విడిచె లక్ష్మణుపై మహావీరుపై నతం డెదిరి నిల్చె బంగరుకొండవోలె. ౬౯౫
తే॥ భీమవేగుండు వాఁ డట్లు విడుచుటయును వజ్రనిర్ఘోష మగుచుఁ బై వఱలిమంట
లంటిరా నంటరా నది యతిరయమున నుంటఁ గని రామవిభుఁడు మహోజ్జ్వలుండు.
క॥ మోఘ వగుము నీయుద్యమ మోఘాయిత ముడుగుఁగాత మొగి నానుడి సు
శ్రీఘను నీతనిఁ ద్వచ్చరితౌఘ మెనయ కెడయుఁగాత మనె సత్వరుఁడై ౬౯౭

తే॥ క్రుద్ధుఁ డగు రావణునిచేతఁ గ్రూరుచేత ముక్తయాశీవిషోపమ శక్తి యభయుఁ
డైన లక్ష్మణు నురమున నంటి మెఱసె దీప్తయురగేంద్రజిహ్వాక సెఱఁగు దోఁప.
శా॥ మాయాసంభవశక్తు లన్నిటికిఁ దా మానింప నాధారుఁ డౌ
శ్రీయోషావిభు నంశసంభవుఁడు సుశ్రీకుం డనంతుండు స
న్మాయామానుషవేషధారి యగుట న్మగ్నత్వముం గాంచిన
ట్లాయెంబో యటు వ్రాలె నేలపయి మూర్ఛాయత్తుఁ డై చెచ్చెరన్. ౨౦౩
ఆ॥ అధిపుఁ డనుజునకు ననతిదూరగతుఁ డయి కడఁగి చూచె నతఁడు గండడంగి
వ్రాలుటయు విషాదవశమున నున్నట్టు లుండె క్షణము బాష్పకలన ననల!
ఆ॥ అంతరమ్మున్ గాంచి యసుర లక్ష్మణుఁ దొంటియట్ల కొనిచనఁ బ్రయత్నపడిన
హనుమఁ డెత్తిగి యెడఁద నడఁచెఁ దలాహతి నతఁడు మోకరిల్లి యవనిఁ బడఁగ
క॥ నెత్తురులు నోట నురలఁగఁ దత్తరపడి రావణుండు తలఁగి నిలువ శూ
రోత్తంసుఁడు రాముఁడు ప్రలయోత్తాగ్నిస్ఫురణ లెసఁగ ననశత పొసఁగన్.
క॥ కా దిది విషాదమునకు నోర్మిదమునకుఁ గాల మనుచు నొనసి ఘనముల యు
ద్ధాదృతుఁ డగుచుఁ బగతు నపుడే దర్పం బెడలఁజేయ నెంచుచుఁ దఱియన్.
ఆ॥ అసురశక్తిభిన్నుఁ డై కలంక దొలంకఁ దన్నుఁ దా నెఱుంగకున్నవాని
నచలుఁ బన్నగోచితాచలసన్నిభుఁ గాంచి యిచ్చవడెను గతిఁ దలంచి. ౨౦౪

—♦ రాముఁడు రావణు లెక్కసేయక లక్ష్మణుహృదయమున శక్తిని బెలికి ముక్కలుసేయుట. ♦—

క॥ రక్షఃప్రణిహతశక్తిం దత్తులు వానరులు పట్టి తరలింపఁగనై
విక్షేప మొనసి రొడలుల నాక్షిప్రకరుండు వైచు నలుఁగులు సొరఁగన్. ౨౦౫
మ॥ ధరణి న్నాటుకొనె శక్తి లక్ష్మణు నెదం దారించి వాంఛించినన్
దరమే కూర్చుచు బాహుయుగ్మ మొగి సంధానించి రాముండు సం
గరభీముండు తెరల్చి దానిఁ బలుముక్కల్ సేసి వైచె న్నురల్
భర మంచు న్వివరింప రావణుఁడు సంభ్రాంతాత్ముఁ డై చూడఁగన్. ౨౦౬
ఆ॥ సర్వగాత్రములఁ బ్రసక్తంబు గాకున్న యదియ లేదనంగ నధిపుపైని
మర్మభేదు లైన మార్గణమ్ముల నేసె నసుర లెక్కసేయఁ డాతఁడవియు. ౨౦౭
తే॥ ఆలవానఁ గొనని యద్రిలీల వానియస్త్రజాలము లరకుసేయక మహాత్ముఁ
డామనశ్శక్తి గరుడి ఘనాహినట్లు చక్కుపడ విదళించి నిశ్శంకుఁ డగుచు.
క॥ తమ్ముని గౌఁగిట బాదివి హిత మ్మలరారంగ హనుమఁ దపనజుఁ గని యి
ట్లమ్మిహిరకులుఁడు పలికెను నెమ్మనము పరాక్రమైకనిరతము గాఁగన్. ౨౦౮
సీ॥ అన్నలారా! మీర లనవద్యు లియ్యెడ వీనిఁ గాపాడుచు వెలయుఁ డింక
మగఁటిమి సూపంగ మలసెఁ జిరేప్సితం బైన కాలంబు దైవార్పితంబు
ఘర్మాత్యయమున మేఘప్రాప్తి స్తోకకంబున కెట్టు లట్టులు పోల్పవగుచుఁ

బాపనిశ్చయుఁ బాపుఁబాపుదు రక్కసు జగములవారెల్ల సంతసిల్లఁ
దడవు లే దింక నొకముహూర్తంబె చాలునియతిఁ బాయక యీతండు నిలిచెనేని
రాముఁడో రావణుండో దిరం బొకండెయుండువాఁ డటుగా కిర్వు రుండ రిలను.

చ॥ పొనరిన రాజ్యము న్వదలి పొల్తి దొఱంగి వనంబు సొచ్చి ని
ర్ధను నటు దండకాటవుల ధావనము ల్పచరించి భూమినం
దన నెడఁబాసి కష్టానువిధంబున కిచ్చటు సేరి నేఁటికిం
గననవు కష్టము ల్గలఁగఁగా ఖలు వీనిఁ దొలంతు నిత్తఱిన్. ౨౧౧

ఉ॥ వానరసైన్యమెల్ల నిటవచ్చెనో వాలినిసంహరింపఁగా
నైన విధంబుగా రవిజుఁ డప్పదమందఁగ నయ్యెనో గుణా
ధానము సేతుబంధ మనధానముమై ఘటియింపఁగూడెనో
దేని కతండు గన్పడియె దీనుగఁ గన్నులఁ గట్టినట్లుగాన్. ౨౧౨

క॥ దృష్టివిషసర్పరాజము దృష్టిం బడి మనని జనుని తెఱవున నా యీ
దృష్టి కెదురై బ్రదుకఁ డీ దుష్టాత్ముఁడు వీని కొదవె దుష్కాల మిఁకన్. ౨౧౩

తే॥ నాకు వీనికి నగు ప్రధనంబుడంబు గాంచుచుందురుగావుత గదిసి యైన
గొండతల లెక్కియైన సంకోచ మెడలి యెందు దుర్ధర్షు లగు వారి కేమికొఱఁత.

క॥ సచరాచరలోకంబులు ప్రచితం బగు దేనిఁగూర్చి ప్రస్తావంబుల్
సుచిర మిల నుండుదనుకం బచరించునొ యట్టికృతిన పరఁగింతు నిఁకన్. ౨౧౫

మ॥ అనుచుం బల్కుచు నే శితాశుగముల న్వ్యానద్ధభూషంబులన్
గొనయంబందు సమాహితత్వ మొనరం గూడంగ నంకించి యే
సె నరేంద్రుండు నిశాచరేంద్రునిపయిన్ శ్రీమీఱఁగా వజ్రపుం
బను లొప్పన్ క్షతజంబుతోడి క్షతము ల్ప్రాగ్భారముం బాపఁగాన్. ౨౧౬

తే॥ రామరావణు ల్పరఁగింప రాణ నెఱయు బాణము ల్బాణము లొప్పరు వడయఁజొచ్చె
నవియు విసివి వికీర్ణంబులై కడంగి యిలపయిని వ్రాలె నిస్వనంబులు సెలంగ.

క॥ జ్యాతలనిర్ఘోషంబులు భూతలసంపాతనములు పొడ వగు దీప్తుల్
భూతనివహముల కెల్ల నభూతోత్పాతాదిభీతిఁ బుట్టించె సఖీ! ౨౧౭

మ॥ ఎడలే కొక్కడ బాణధార లఱుమన్ హేతిస్ఫురద్దీప్తు లె
ల్లెడలుం గ్రమ్మ ధనుర్విశేషధృతి సాహిత్యంబు చెన్నొంద నే
మెడ నేనిం దనరూప మొప్పఁ బిడుగు ల్పై నేతరాస్త్రంబు లే
ర్పడ రంహస్సముపేతరామఘనసంరంభంబు మీఱెం బోరిన్. ౨౧౮

—♦ రావణుఁడు పాఱుట ♦—

తే॥ భయము నయ మెడలింప నిల్వ దరి లేక పఱచె రావణుఁ డమ్మేటి పజ్జ గొనక
లాఁతివాతంబు తఱుమ వలాహకంబుభాతి నచ్చోటు విడనాడె పద్మనయను!.

క॥ పిడుగుల కీడుగ నెడపక తోడఁ జెడు నిజశరవితతుల గోపాచగనిం
బడలించి కెడపి తమ్ముఁడు పడియున్న తెఱంగుఁ గాంచి పతి దుర్మనుఁడై.
తే॥ అల సుషేణునిఁ గాంచి యిట్లనియె వీఁడె శక్తినిర్భిన్నహృదయుఁడై జాడ లేక
ధరణిపైఁ బడియున్నవాఁ డురగమట్లు నాదుశోకంబు పెనుచు సన్నాహమునను.
క॥ ఈ నెఱి రుధిరాప్లుతమై నానెయ్యపుఁబ్రాణ మున్న నయమే తలఁపే
ధ్యానమె శక్తియె యుద్ధాఖ్యానము రుచియించుటయె వికాసంబున్నే? ౨౨౩
మ॥ సమరశ్లాఘి సులక్షణుండు సుజనస్తవ్యుండు శుద్ధాంతరుం
డమరప్రఖ్యుఁడు నాకుఁ గూర్చు నిరతం బన్యాన్యుఁడై సోదరుం
డమరెన్నా కని సంతసించితి వనం బాకట్టి నన్గాచె న
న్నము సుప్తిం గొనియే యెఱుంగఁడు సుసన్నాహాఢ్యుఁడై యెన్నఁడున్. ౨౨౪
ఆ॥ ఇట్టి భక్తు నెన్నియేని జన్మంబులఁ బడయఁగలనె తనకుఁ బ్రాపు దాపు
నితఁడ కాడె యింక నెట్టులేనియు నైన నసుఁలు తేల సౌఖ్య మురవదేల.
శా॥ సిగ్గుం గాంచెడు బీర మొల్లగిలుచుం జేనున్న విల్లమ్ములున్
మొగ్గంబోయెడు దృష్టి బాష్పవశఁగా మున్నాడి గాత్రస్రజం
బుగ్గంబట్టిన యట్టిఁ డయ్యెడు సుషుప్త్యన్మార్గమం జెన్నసై
పగ్గంజూపెడుఁ జింత మూర్ఛగొలుపం బ్రాగల్భ్య మూహించుచున్. ౨౨౬
చ॥ అనుచు దురాత్ముఁ డౌ నసురుఁ డట్లభిఘాత మొనర్ప వ్రాలి నె
మ్మన మురువేదనం దెరల మర్మము కర్మ మెఱుంగకున్న య
య్యనిమిషకల్పుఁ దమ్ముఁ గని యార్తి మునింగి తెఱంగు వీడ ని
ట్లనియె విషాదమూర్తి యయి యర్కకులోద్భవుఁ డందఱు న్వినన్. ౨౨౭
సీ॥ తన కేల యుద్ధంబు తగ వెందు కర్జంబు జీవితం బిం కేల సీత యేల
మున్నె రాజ్యమువంక మొనయదు చిత్తంబు నేఁ డట్టిదానిపై నెనరు గలదె
దుష్టులఁ గెడపంగఁ దోడరితి సుజనుల యొత్తిడి గన నైన యుడుకుకతన
నాబహిఃప్రాణంబు నవసె ముఖ్యం బిది యున్న వానికి నొకం డురవు గలదె.
యెందు నేనిఁ గళత్రంబు లెల్లబాంధవులును గాన్పింతురు లభింత్రు పుత్రులు హితు
లట్టిదేశంబె కనుపట్ట దనువుసెడిన భ్రాత సహజన్ముఁ డెచ్చోటఁ బడయఁబడునొ.
చ॥ అడవికి వచ్చునప్పు డటు లాకృతబుద్ధి సుమిత్ర నాకు నే
ర్పడ నిను నప్పనం బిడెఁ బ్రపన్నత నీ కొనగూర్చె నిప్పు డే
కడచిచనంగ నైన నినుఁ గానక యాయమ వల్క నేమనం
దొడరెద నూరకుండి కడు ధూర్తుఁడ నౌదునటోయి తమ్ముఁడా!. ౨౨౯
తే॥ తెలివిగలమాట గా దిది తేటపడియె నిన్నినాళ్లును నాకొలు వీ వొనర్చి
కడకు నాకొఱకై యిట్లు గాసివడిన నిన్ను వీడి యే నీభువి నిలుతునయ్య? ౨౩౦

క॥ అని యెల్లరు నొగులంగ వగ ననువెడలి వచింపఁదొడఁగు నధిపు ధరావే
ష్టనకలితు సనిశ్వాసుం గని నేర్చి సుషేణుఁ డొప్పఁగా నిట్లనియెన్. 230

సీ॥ అయ్య! నీయెఱుఁగని దఖిలలోకంబులఁ గలదె మహోజ్జ్వల కావె తెలుప
నాయగసినయది నయమొప్ప వివరింతు నురక సుప్తునియట్లు లున్నవాఁడు
మృతుఁడు గాఁ డితండు మేలితే జొప్పెడు వైకృతం బొరయ దేవలనువందు
సుప్రభం బిమ్మోము చూడ్కులతోడఁ బ్రసన్నమై తనరుచు నున్నయదియ
పద్మరక్తములుగఁ బాదహస్తతలంబు లొఱపు నెఱపుచున్న వ్రాజ మెసఁగ
హృదయ మదరుచున్న దిదిగో యాయుష్మంతుఁ డనుచుఁ బలుకుచున్న యర్థమొలయ

క॥ లక్ష్మణుఁడు గాడె యీతఁడు లక్ష్మీవర్ధనుఁడు నీవు లాఁతుల తెఱఁగై
పక్ష్మలము లైన కన్నుల లక్ష్మము సెడ నీరు నింతె లాలితచరితా! 233

—◆ హనుమంతుఁడు సంజీవనికై ద్రోణాద్రి కరుగుట. ◆—

తే॥ ఇతఁడు జీవించు స్వామిఁ డే విషాదమందఁబోకుము దీవింపు మందఱకును
మేలు గలిగెడు మీఘను మేలుకొలుపఁ దగుప్రయత్న మొనర్పంగఁ దలఁపు మెదను.

చ॥ అని హనుమంతునిం గని మహాత్మక! తెల్పెను జాంబవంతుఁ డీ
వును గనుగొంటి తెచ్చి మముఁ బోలఁగఁ బ్రోచితి వప్పు డిప్పుడుం
గొని పఱతేరఁగాఁ దలఁచి గొబ్బున నేగుము దివ్య మోషధుల్
దనరెడు పర్వతోత్తమము దారినిఁ గైకొని రక్షణార్థి వై. 234

క॥ సౌమిత్రిం బ్రదికింపుము నీమైత్రీప్రతిభ జగతి నెఱపుము నీపీ
స్వామికృప నెగడఁగాంచుము భూమియు నాకసము బ్రొద్దు పొనరెడు దనుకన్.

వ॥ లవణసముద్రము లంఘించి కుశద్వీపంబు దాఁటి యుద్వేలం బైన పాలవెల్లిం గడచి చని యద్దాని కుత్తరంబునం బరఁగు ద్రోణచంద్రగిరివరంబు సేరంగను మం దమృతంబుతోడివ యై మందులతీవియ లున్నయవి విశల్యకరణియు సౌవర్ణ్యకరణియు సంధానకరణియు సంజీవకరణియు నను నవి యిప్పట్టున వలసిన వన్నియు రాత్రులయంద వెలయుంగాని పవలు గానిపింపవు గంధర్వరాజు లచ్చోటనం గావలియుందు రవ్వార లలిగిన వారలతోడం బోరు సంభవించు మఱియు మాయావిశారదు లగు శర్వరీచరు లెచ్చోట నెప్పాట నెదుర్పడు వారో యప్రమత్తుం డ వై యేవిఘ్నంబులం బొరయక విభావరి యవసానం బెనయకుండ రవి యుదయింపక యమున్న యయ్యోషధిరత్నంబులం గొనిరమ్ము. తడవైనం గార్యంబు తప్పు; ముప్పు వాటిల్లు; నిచ్చోటున కయ్యాది మూఁడులక్షలు నిరువదివేలు నగు యోజనంబులు రాకపోకలకు నించుమించుగా సరిపడియుండు. శ్వేతహరిద్రరక్తవర్ణంబు లగు పర్ణఫలపుష్పంబు లాయోషధిలతామతల్లికలకుం గల గుర్తులు. కీర్తిపరిగ్రహంబునకుం బొడమిన నీ కింతయుం గరతలామలకంబ

యైనను బ్రమాదంబు చొప్పడకుండ నింతలు వివరించినాఁడ నెమ్మి బోయిర మ్మనిన నమ్మానవేంద్రుండును శ్రీమీాఱు సామీరి చిబుకంబు పుణుకుచు నిను మీాఱినవా రెందును లేరింతవట్టు నిక్కంబు ద్రోణశైలంబు చక్కటి యౌషధులం దెమ్ము; సోదరుని బ్రాణమ్ము లిమ్ము; సలువురితో నైదవవాఁడ వగు నిమ్ము గైకొమ్మని వేఁడినం బొంగి నింగి ముట్టి శ్రీరాముని పాదారవిందమ్ముల శిరమ్ము మోపి నీదు నానతిమెయిన యరిగి వచ్చెద నచ్చటిమందులెల్లం దెచ్చియిచ్చెద నూఱడిల్లవే యను నాతని నాతరణికులమణి కౌఁగిటం జేర్చి యెల్లవేలుపులు వేల్పుఁ బెద్దయుఁ గామారియు దిక్పాలకులు నిఖిలభూతంబులు కుమారగణపతులు సరసిజనాభుండును నిన్నెల్లవేళలం గాపాడుచుండుదురు గావుత మని దీవించి యనిచిన నమ్మహానుభావుండు పయనంబై ఫణిరాజు భారం బదనం బగుడు ఫణంబులు వంపఁ బెనుగొండపై నడుగు లూఁది యైంద్రహస్తిహస్తోపమితంబు లగు నిజహస్తంబు లాకసం బోరయం బైకెత్తి వాసుకి కసరైన వాలు వాలమ్ము పెరిఁగి చుక్కలఁ బరామర్శింప మేరునగమ్ముతో మేలమ్ములాడు మేని మేలిమెఱుంగు లెఱుంగు తెఱంగుపడు చూపరుల కన్నుల మిఱుమిట్లు గొలుప నడు మించుక వంచి మెడ సంకోచించి దృష్టిం బురోభాగంబునకుం బ్రసారించి గిరులు తరులు గూడిరా నభ్రగంగాస్రవంతి యుప్పొంగ దిశలొక్కటంజేరి గుసగుసలాడ లంక కంపింప వార్ధి కలుషింప మహాసాగరంబులు చలింప నిలింపులు పుష్పవృష్టి గురియింప సురదుందుభులు మ్రోయ దర మందఱుం బాయ నాయపారబలుం డగు మహాబలనందనుండు హరికరముక్తం బగు సుదర్శనాయుధంబుకైవడిఁ గడు వడినుప్పరంబున కెగసి యప్పథం బోరసి కొనుచుఁ బరచుచుండు నయ్యవసరంబున. ౨౩౮

ఉ॥ రామశరాహతిం బెరలి రావణుఁ డంతిపురంబు సేరి పె
ల్లామయమందిన ట్లయిన నామహనీయ ప్రతాప మంతయున్
రామకుఁ జెల్పుచుం దదభిరామగుణోక్తులు వించు నెట్టనన్
రాము జయించు మార్గ మెదిరా! మది రాయిడి నొందెనం చొగిన్. ౨౩౯

మ॥ మును కైలాసము దాల్ప నే నదుమ సమ్మోద మ్మెలర్పన్ నన్నుఁ గూ
ర్చి నుతు ల్వేదగతు ల్పొసంగ దనుజశ్రీకాముఁ డొప్పింప నె
మ్మన ముప్పొంగ నొసంగి నట్టి వరము న్మానించి దాసం జయం
బొనఁగూడుం దగ వేల్పు నిప్పు డని యుద్యోజం బ్రశంసింపుచున్. ౨౩౬

తే॥ అందు ననవద్యత యుపాధి యంచు విఘ్న మైన నిజహాని నిజ మంచు నరసిపౌరు
షంబ కా కొండు పోల దీ సమయమందు నంచు నతి తెల్ప నోను గాదంచు మఱియు.

క॥ తనబుద్ధి నోర్యోజించుచు ఘనయుక్తులు బన్నుకొనఁగ గడకొంచు నయం
బను వంచుఁ గా దటంచుꣳ దనుజేంద్రుం డుదిలపడెను తలఁపున నుండెꣳ.

ఆ॥ అంతలోనె చారు లంతయు వృత్తాంత మరసి యసురనాథుఁ బెరసి దేవ!
హనుమ రాము ననుజు మనుప మహౌషధు లేర నరిగె ననుచుఁ దెలుపుటయును

—♦ కాలనేమి వృత్తాంతము ♦—

క॥ చింతాక్రాంతుండై వాఁ డంతటఁ జనెఁ గాలనేమి యను రక్కసు గే
హాంతమున కొంటిమై దివసాంతమున కనంతరంబ యై తగువేళꣳ. ౨౮౩

తే॥ అతిథి యై వచ్చినట్టి సురారిఁ గాంచి విస్మయసమన్వితుఁడు భయవిహ్వలుండు
నగుచు మారీచజుఁడు పూజ లాచరించి యంజలి ఘటించి యిట్లనె నమరవంద్య!

క॥ ఆగమనకారణం బెది యాగమనయవేత్త! యాసురాధిప! నాకుꣳ
వేగమ తెలుపుము విదితుఁడ నై గమనించెదఁ ద్వదీయ మగు నాజ్ఞమెయిꣳ.

మ॥ అనిన న్రావణుఁ డార్తుఁ డై పలికె నేఁ డాపన్నతం గంటి రా
మనరాధీశుఁడు క్రోధితులం గొని పురి న్ముట్టడించున్నాఁడు నె
ట్టనఁ జంపె న్ఘటకర్ణముఖ్యుల రణాధ్యక్షత్వంబు కోల్పుచ్చి యి
ప్డనివార్యం బౌకకర్జ మయ్యది త్వదేకాయత్తమై చొప్పడెꣳ. ౨౮౬

ఆ॥ ప్రబలశక్తి వైచి పతి తమ్ముఁ బడవైచినాఁడ నతని జీవనంబుకొఱకు
హనుమఁ డోషధిగ్రహార్థంబు ద్రోణాద్రి కరుగుచున్నవాఁడు యుక్త మొప్ప.

మ॥ మునివేషంబున నమ్మహాప్లవగు సమ్మోహంబు నొందించి య
ప్పని చేటొందెడు జాడను న్మలఁచు మాపన్నుండు కాలాత్యయం
బున నే యా నగుగానఁ బ్రొద్దుపొడుపుం బొల్పార వీక్షించి ర
మ్ము నికేతమ్మున కిట్టి మేలు మఱవం బోనున్నయన్నాళ్ళకుꣳ. ౨౮౮

క॥ అని దనుజేంద్రుఁడు పలికిన విని వెరవరి కాలనేమి వెఱవకె యతనిం
గని యనుపమ మనుభావ్యం బనఁదగు విదితమ్ము వెలయ ననె ని ట్లనుచుꣳ.

తే॥ నాయరసినట్టి తత్త్వంబు నాథ! నీకుఁ దెలుపువాఁడ వినుము దానఁ దెఱఁగుగనుము
హితము గావించుపొంటెఁ గా కిట్టి జతన యుసుఱు గాపాడుకొను నట్టి యుఱవు గాదు

ఆ॥ మున్ను మెకము కాఁగ మొనసిన మారీచుఁ డెంతలయ్యె నడవి నంతపట్టు
నాకుఁ గూర్చినదియ నాళీకజన్ముండు నేర్చువాఁడు గాఁడొ నియతి లేదొ.

ఆ॥ పుత్రపౌత్రబంధుపూరుషు లందఱు హతులఁ జేసి వంశ మడఁచి వైచి
బ్రదికియేని నీవు పడయు సుఖం బేది తెలుపుమయ్య నాకుఁ దేటపడఁగ.

క॥ ఏలా రాజ్యము సీత యిఁ కేలా దేహము జడం బి దేలా చెడ నై
యేలాగున నెఱిగాంచెదు వాలాయము గతి దలంప వలయున కాదే. ౨౯౩

సీ॥ సీతామహాదేవి శ్రీరామునకు సమర్పింపుము న్యాసమ్ము పేర్మి వెలయ
నెల్లరాజ్యమ్ము నీయిచ్చమైఁ దమ్మున కావిభీషణునకే యందఁజేయు
మేగుము వనమున కెలమి వానప్రస్థ మిమ్ములకెల్ల మేలి మ్మటంచు
శుద్ధజలంబుల సుస్నాతపూతుండ వై నిత్యకర్మంబు లాచరింపు
మట రహస్థ్సలంబునం దాసనపరిగ్రహంబు సంగవర్జనంబుఁ దనర
బాహ్యావిషయపరము ప్రత్యక్ప్రవాహప్రవణ మొనర్పు మక్షగణము నిమిరి.

వ॥ ప్రకృతికన్న భిన్నం బగు స్వాత్మతత్త్వంబు విచారింపు మాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతం బై కననగుచు విననగుచు దేహబుద్ధీంద్రియాదిసంకలితంబు నగుచు నానావిధంబుల భాసిల్లు చరాచరప్రపంచం బంతయుఁ బ్రకృతియ కాఁ దలంపు మయ్యదియే మాయ యనం గీర్తింపఁ బడుచుండు దానపో సంసారవృక్షంబునకు సృష్టిస్థితిసంహారంబు లొడఁగూర్చు నది నిజరజస్సత్వతమోగుణంబులచే సంవృత యై లోహితశుక్లకృష్ణవర్ణంబుల నొప్పారు ప్రజల సృజించి యందుం గామక్రోధాదిపుత్రపౌత్రవర్గంబులతోడను హింసాతృష్ణాదికన్యకాసముదాయంబులతోడను సంలక్షిత యై నిత్యయౌవనవిలాసవిభాసిత యగుటకతన దేవుం డైన యాత్మేశ్వరు ననిశంబు మోహపరవశు నొనరించి కర్తృత్వభోక్తృత్వప్రముఖంబు లయిన యాత్మీయగుణంబుల నాతనియం దారోపించి యమ్మహాత్మని వశ్యునిం గావించుకొని యెడయాక యాతనితోడం గ్రీడించుచుండు. నిత్యశుద్ధుం డయ్యు నద్దేవుండు బాహ్యవిషయగ్రహణశీలత్వంబునం బరఁగుచు స్వస్వరూపంబు మఱచి తద్గుణాయత్తచిత్తుం డై ప్రవర్తించుచుండు. ౭౫౫

ఉ॥ ఒప్పరికించు తన్నుఁ గని యోడకు మంచు గురూత్తముండు దా
నెప్పటి కీ వధీశ్వరుఁడ వెంచి సుఖించు మటంచుఁ జెల్పుచుం
దెప్పరము న్నడల్చి గడిఁదేర్చుఁ బ్రబోధితుఁ జేసి యప్పుడే
యప్పరమాత్మదృష్టిపరుఁ డై ముదమందును జీవుఁ డమ్మెయిన్. ౭౫౬

క॥ ఆకరుణానిధివలనం బ్రాకృతగుణముక్తుఁ డగుచు రహి జీవన్ము
క్తాకలనఁ దనరు నిట్లని నీకే నెఱిఁగించినాఁడ నిజవిదిత మొగిన్. ౭౫౭

ఆ॥ నీవనాత్మవిషయ నిరసనంబునఁ బరమార్థతత్త్వసార మరసి ప్రకృతి
కవలివానిఁ గాఁ బరాత్మ నెన్నిభజించి ముక్తిఁ గాంచు మింక మోహ ముడల్చి,

మ॥ నసమర్థుండవ యేని నిర్గుణపరానందాత్ము ధ్యానించి ది
వ్యసురూపున్ హతకిల్బిషున్ శుభగుణవ్యానద్ధు లోకేశ్వరున్
బొసఁగన్ హృన్నలకర్ణికాంతరమునం బూజింపు మేవేళ నీ
కసమానప్రతిభాసమాన మగు భవ్యస్థాన మబ్బుం దుదిన్. ౭౫౮

సీ॥ మణిగణాంచితహేమమయి మృదులశ్లక్ష్ణ మైన హృత్పీఠి పై నమరువాని
శ్రీజానకీదేవి సింగారపుంగల్మి చెలు వెఱింగించు సుస్మితమువాని
హారకిరీటకేయూరకౌస్తుభముఖ్యభూషణస్ఫురణలఁ బొసఁగువాని
విద్యున్నిభశుభాంబరద్యోతమానాంగవీరాసనస్థితి వెలయువాని
సిరికి తావులు నవసరసీజరేఖ లైన కనులొప్పఁ గరుణార్ద్రిఁ డైనవాని
నఖిలమునిభావ్యు సకలగుణాభిరాము రాము వలగొని ముక్తి బిరానఁ గనుము.
మ॥ వనమాలాంచితవక్షు లక్ష్మణకరవ్యానద్ధకోదండయు
గ్మనిరీక్షాస్ఫురితాఢ్యవీర్యు మహిజాకల్యాణలీలాయితా
త్మనివిష్టస్ఫుటహాసలక్ష్ము సకలాత్మస్థానభూతు న్సదా
త్మ నరేంద్రు న్భజియింపు మాతఁడు త్వదాఘు ల్మాన్పు దైత్యాధిపా! ౭౬౧
ఆ॥ పరమభక్తి మహిజపతిని భావించి సేవింపు మతని కథలు విను మనన్య
బుద్ధి నట్టులైనఁ బూర్వార్జితాఘంబు లడఁగుఁ దూలరాసు లగ్ని నట్లు. ౭౬౨
మ॥ అరిభావం బెడసేసి రాము మహికన్యాసంయుతుం గొల్వు మా
హరి సుమ్మాతఁ డవాప్తకాముఁడు హతవ్యామోహుఁ డానందచి
త్పరిపూర్ణుం డొకరుం డనాదిపురుషప్రఖ్యుండు ప్రాజ్ఞైక త
త్పరుఁ డంచత్కరుణాంబురాశి యనుచు న్భావించుచు న్రావణా! ౭౬౩
క॥ అనుభావ్యభావరూపితు ననామరూపు సుఖరూపు నాశ్రితజనతా
వనదీక్షితేక్షితుం గనుఁగొని శరణను మవల లేవు కొఱఁత లధీశా! ౭౬౪
ఆ॥ నేమ మొన్పఁ గాలనేమి య ట్లాడెడు నమృతసన్నిభంబు లయిన నుడులు
వానిఁ బ్రజ్వలించు వలనున కొనఁగూర్చె మసలు నేతఁ బడిన రసము లట్లు.
క॥ కను లెఱ్ఱసేసి వానిం గని యసి చేకొని వికారకలితుం డగుచున్
వినికృంతనపరుఁ డై యిట్లనె గడుసరి రక్కసుఁడు మహామునిపూజ్యా! ౭౬౬
ఉ॥ ఓరి దురాత్మ! నాయెదుట నోటము లేకిటు మాటలాడఁగా
నో రెటులాడె నొ ల్లిడఁగ నొవ్వక గొంటివె స్వాపతేయమున్
దారి దలంగి రాముఁ డొక దైవత మంచు వచించి తింతలోఁ
గూరెనె మర్త్యకింకరత గూల్చెద లే క్షణమాత్రలోపలన్. ౭౬౭
క॥ అని యఱుము నాతనిం గని యనదయ కా నని యె ట్లు లన నేల నెఱిఁ
వినిచితి రుచింపకున్నం బనివిని యెద నీయెలర్పు పని యేర్పఱుపన్. ౭౬౮
ఆ॥ అనుచుఁ గాలనేమి యను మహాసురుఁ డప్డె తరలి శిశిరశిఖరి దరికిఁ జేరి
యొకతపోవనంబు నూహమై సృజియించె హనుమకృతికి విఘ్న మాచరింప.
మ॥ మునివేషుం డయి శిష్యులుం గొలువఁగా మున్నాడి యవ్వానరేం
ద్రుని మార్గం బరికట్టి యాశ్రమమునన్ గ్రొక్కారు వేదంబులన్

బని లేకే పఠియించుచుం దపము సంభావించుచు న్నిల్చె నే
పున రామాధిపు దూత రాక నెదకు న్బోధించు దుర్వృత్తి గర్వోన్నతా. ౨౨౦

చ॥ అటఁజని కన్గొనె న్వనచరాగ్రణి వాయుతనూభవుండు దాఁ
దటుకున భవ్య మాశ్రమపదంబు మనోజ్ఞతరంబు భూనిశం
కటమణిభూషణాయితము గర్బురకల్పన గోపహాసివి
స్ఫుటకుటజప్రతత్యుచిత భూరితపస్విగుణానుభూతముల్. ౨౨౧

తే॥ కాంచినంతటనే పులకాంచితుఁ డయి మున్నెరసినది గా దిది మొనసె నిప్పు
డబుర్వంబుల కెల్లఁ దా నిబ్బరంపుటాస్పదం బన నగుచు నియ్యాశ్రమంబు. ౨౨౨

క॥ విన్నది గా దిది యెన్నఁడు గన్నది గా దొకనిచేతఁ గల్పింపఁ బడె మం
టున్నదియొ మతిభ్రమమో తిన్నని మార్గంబు దప్పి తెరలితినొక్కో. ౨౨౩

క॥ అని తనలోఁ జర్చించి పవనసూనుఁడు బుద్ధిశాలి వల నెఱుఁగ మదిఁ గూ
ర్చెను గా దని పెడదారిం జన నేల? యనిష్ట మొదవఁ సంభ్రమమునకున్? ౨౨౪

ఆ॥ తపసి యాశ్రమంబు దద్దయుఁ గనఁగాంచి మునికి మ్రొక్కి సలిలముఁ బ్రగహించి
యవల నేదదీఱ నరుగుదు ద్రోణాద్రి కట్టు లైనఁ గృత్య మనుపహతము. ౨౨౫

క॥ అని నిశ్చయించి చేరం జని తనబీరంబు లావుజతనయు విదితం
బును నెఱయఁ బ్రవేశించెఁ బవననందనుఁ డవ్వనంబు వనజాతాక్షీ! ౨౨౬

సీ॥ కదలికాపనసామ్రఖర్జూరనారంగనారికేరముఖాగ్రనందితంబు
వల్లరీతల్లజావేల్లితగురుతరతరుకుంజగృహధర్మ[illegible]ంబు
నిర్మలరసయోగనిష్ఠితసరసీసరోజాతలక్ష్మీవిరా[illegible]ంబు
నిర్ముక్తరిపుభావనియతిమన్మృగగణద్వంద్వనిర్ద్వంద్వతా[illegible]కంబు
మాయికము సర్వతోయోజనాయతంబు నౌ తపస్విజనోచితమాశ్రమంబుఁ
జొచ్చి కనుఁగొనె జగదేకశోధనుఁడు యశోధనుఁడు వాఁడు సలలితశోభనాంగి!

మ॥ శుకము ల్శారికలుం బఠించు శ్రుతిమత్సూక్తు ల్ప్రశంసింపుచున్
సకలాజ్యాహుతిమంత్రతంత్రనిచయోత్సాహంబు చర్చింపుచున్
బ్రకటోల్లాససహంససారసరవప్రస్తార మూహింపుచున్
వికలంకుం డటఁబోయె నూతనగుణావిఖ్యాతి భావింపుచున్. ౨౨౭

క॥ ఆతఁడు తనదరిఁ జేరఁగ నౌ తఱి నాతక్కులాఁ డహంకృతిమెయి ను
న్నీతము శివపూజనము నిరాతంకత నెఱపె నైంద్రమగు యోగమునన్.

—♦ కాలనేమి హనుమంతుని వంచించుట. ♦—

ఉ॥ ముక్కున దృష్టి నిల్పి బలుమూఁపులు వంచి పొసంగ నిక్కి పెం
పెక్కిన పేర్లపూస లురవేర్పడఁ ద్రిప్పుచు భూతిపూఁతలున్

జక్కని యక్షమాలికలు సన్నని మేనుఁ దపశ్ర్శమంబునన్
నిక్కువము న్వచింప రజనీచరమాని దొలంకె నద్దెసన్. ౨౮౦
క॥ అనుసృతులై వానికిఁగల వినేయు లటు మంత్రతంత్రవిధు లొనరింపన్
దనుకక స్వాధ్యాయంబులఁ దనరారఁగ హనుమ గాంచి తద్దయు మెునసెన్.
ఆ॥ పెద్దతబిసి యగుచుఁ బెనుపొందినాఁ డితఁ డెవ్వఁడేని నెట్టులేని నను చు
ననుచుభక్తి మెఱసి నమ్రుఁడైనాఁడు వాఁ డసురమాయ లివియు ననక దొఱసి.
ఉ॥ రాముని బంటువాఁడ మునిరాజ! హనూమదుపాహ్వయుండ బ
ల్నేమము గొన్న వాఁడఁ దన నేత పయోనిధిజాడఁ బంపఁగా
నీమెయివచ్చినాఁడఁ దృష యి మ్మెనయం జనసీక వేఁపఁగా
నీముఖ మందినాఁడ నను నెమ్మి దగం గని యాదరింపవే. ౨౮౩
తే॥ నిర్మలము లగు తోయము లెమ్మఁకుచున్నవాఁడ నీదయ నవి గల వల నెఱింగి
కొఱలు బలుడప్పి దీఱంగఁ గ్రోలువాఁడ నవలఁ గలయర్థ మీా వెన్న నరయువాఁడ
ఆ॥ అనిన మాయదారి ముని యిట్టులనె భేద మెంచనేల విమల మీాకమండ
లూదకంబు గొనుము మాదిరి గనఁగాంచి యవిగొ మధురఫలము లవలఁదినుము.
క॥ ఈనాఁటి కిచట నిలిచి సుఖాన శయింపు మెుకవార్త గలదేని నటం
బో నగు క్షీరాంబుధికిన్ నేనే మెఱిఁగించువాఁడ నీ కగువలనుల్. ౨౮౬
క॥ ముక్కారు లెఱుఁగువాఁడన్ దక్కొన కరయంగనేర్తుఁ దలఁపులఁ మెలఁపుల్
మిక్కిలికూరిమి రాముని చక్కటిఁగల దతని నెపుడు సంభావింతున్. ౨౮౭
ఉ॥ వంచనఁ బొంచి సీత జనవంద్య హరించెను రావణుం డటన్
ద్రుంచెను వాలి నర్కసుతుఁ బ్రోఁచెను రాముఁడు క్రోఁతిమూఁకలన్
గొంచు మహాబ్ధిఁ గట్టి నెఱ కోలలసేసెను గూల్చె నుగ్రతన్
మించి యరాతిసైన్యముల మేఘనినాదునిఁ గుంభకర్ణునిన్. ౨౮౮
ఆ॥ అనల వగచి యసురుఁ డతికోపమున శక్తి వైచి రాముతమ్ము వసుధఁ గూల్చె
నతని మనుప నిట్టు లరుదెంచితివి యెురు ల్గానలేరు నన్నుఁ గాంచి తీవు. ౨౮౯
ఆ॥ పుణ్యమతివి గానఁ బొడవగు మంత్రము లెలుప నుంటి నిందె తేటపడును
మంచిమందు లొక్కమాత్రన లంకలోఁ జేర్చువాఁడ వింత చింతయేల. ౨౯౦
సీ॥ అనిన రాజానుజుం డచ్చోటఁ బడియుండ నాయమా? నా కివ్వనమున నిల్వ
రుచియించునే? పండ్లు రుచిరంబులైననుఁ గన్నులు మోడ్ప నా గతియు వలనె?
మిక్కుట మీాతృష్ణ మెయివెంచి వేఁపంగ నడిగితిఁ దోయ మీా యర్థమునను
గురుణించితివ యేనిఁ గా దొక్కపాటి దా జలము నదీనదసరసులందు
సొరిది నొకఁడు నాకుఁ జూపిన నిచ్చమైఁ బొసఁగఁ గ్రోలి ప్రొద్దు పొడువకుండు
నంతలోనె మందు లరసి కొంపోయెద నధిపుప్రాణరక్ష కతిరయమున, ౨౯౧

మ॥ అనిన న్మాయికతాపసుండు [illegible]
యనె నిక్కోక నను బూర్వ[illegible]
య్యనఁ జూపట్టఁ గలాగులం బని[illegible]
వ్వనము ల్పావనము ల్గ్రహింపుము [illegible]

తే॥ సత్త్వసంపన్నుఁ డవు బుద్ధిశాలి వగుదు [illegible]
జను మనుచుఁ గూటశిష్యులఁ బనుప వారు [illegible]

వ॥ దురాత్ముం డగు రావణుండు [illegible] టోపాయంబులకుం గడపటి దగు [illegible] యిఁ దేనియలం బూసిన ములుకుల[illegible] కు బడసి కలంక నొడసిన చిత్తంబుతోడ [illegible] దావు లైన దీవుల మావుల [illegible] మెండుకొని మ్రోయు గండుతేఁటుల [illegible] కారంబులం గడింప [illegible] నూరార్పక దర్పకసంకీర్తనంబులం బులకింపఁ [illegible] స్సంపదలుగా మార్చు [illegible] మాను మని పరాకులు దెలుపుచుం గలుపు[illegible] వుల పసిదనంపుఁ గ్రొమ్మినుకులనుం దనుకు [illegible] లకై మలయు మలయమారుతమ్ముల [illegible] చూచుకొను నుభయవనలక్ష్మల [illegible] నను నీవులు నరవిరివిరుల [illegible] మాకందమకరందనిష్యందంబులు శ్రీసంప[illegible] కైరవబృందంబులు విలోలనయనల [illegible] బులు కాముకుల కమనీయగమనంబులం [illegible] యురోజమండలంబుల పైన నసూయ గొని [illegible] ఖుల వేణులం బోలఁ జాలమను విసువునఁ జందనతరు[illegible] బులు విప్రయుక్తజనంబులకు హాలాహలంబు [illegible] కోలాహలంబులును వెలువుచున్న [illegible] బులతోడి బిరుదంబులు నుడీ యని [illegible] కెంగ్రొవు నవ దీఁగెచప్పరంబుల [illegible] రాజహంసాంగనల యున్నమిన్నల కాలియందియల[illegible] తవభులును గొమ్మల తలలపై నాడు నెమ్మిల[illegible] మ్మొదవించు తుమ్మెదల పాటలును క్రొత్త[illegible] చిత్తంబుల[illegible]

టోనఁగూర్చ నందంబులెల్ల నొక్కటం డైన చందంబున ననంగి పెనంగి వింతకాంతులం బురస్కరించుకొని యాకసంబున మేలుకట్టులు నేల నెలకట్టులుం గావింప సేవింప నెదురుచూచున్నయదియపోలె నాసరస్స్రవంతి రంగదభంగతరంగసంగతంబు లగు భ్రూవిలాసంబుల సంజ్ఞానంబునం దనమలకలు వాపవే యని యప్పవమానసూను నాహ్వానించు తెఱంగునం జూపట్టె నట్టియెడ. ౭౯౪

క॥ దానిం గని సమ్మోదము మే నొందెనొ నాఁగ నాసమీరతనూజుం
డానే యని చేరం జని లోనికి డిగ్గి రసపానలోలాత్ముం డై ౭౯౫

మ॥ కనుదమ్ము ల్మొకుళింపఁజేసి మహిపైఁ గార్కొన్న జీమూతమో
వనమాతంగమొ నాఁగఁ దృష్ణ దెరల న్వాఃపూరముం ద్రావెఁ దొ
ల్తనె పై కల్గ మెడక్కి యొంటి గెడపన్ లా వొక్కఁడే తోడుగా
ననవద్యాత్ముఁడు వాఁడు విశ్వభరణవ్యామోహవశ్యాత్మకా! ౭౯౬

—♦ హనుమంతుని మొసలి పట్టుట. ♦—

ఉ॥ పుట్టుకసంద్రమందుఁ బడి పోలని యిచ్చఁ దొఱంగ లేక తా
నట్టె కదర్థపున్ రసము లానెడు జీవునిఁ బొంచి మాయ యి
క్కట్టొనరింపఁగా నఱుము కైవడి బల్విడి పర్వి నాతనిం
బట్టె నొకర్తు పెన్మకరి పారము లేని మహాబలంబునన్. ౭౯౭

ఆ॥ పరఁగ వచ్చి తనదు పాదయుగ్మముఁ బట్టి యలవిగాని యర్థ మడుగఁదలఁచు
గాఢసత్త్వ నక్రి ఘనరసాసక్తుండు వాఁడు చూచె వికచవనజనయన!. ౭౯౮

క॥ వాల మ్మను త్రిదశేంద్రుని వాలమ్మున దాని పండ్లు వడి డుల్చిన న
క్కాలమ్మున నవి ప్రాలె విశాలమ్ము సురారి యశము శకలము లనఁగన్.

ఆ॥ దాని నాల్కఁ ద్రెంచెఁ దద్దయు సునిశితకరరుహములఁ జిలువ గరుడికరణి
నదియు శాపరోగ మడఁచు మం దని గాలిపట్టిఁ బట్టి ద్రింగఁ బరఁగుటయును.

ఉ॥ కర్జము ప్రొవునో యనెడు గాఢవిషాదము గ్రమ్మఁ దోనె వి
స్ఫూర్జితమూర్తి వాఁ డొడలు సూక్ష్మతరం బొనరించి చొచ్చె స్వో
ర్జన మొప్పుచుండ వదనాంతరమార్గమున న్గడంగి యా
వర్జితఁ జేయ నెంచుచు బ్రవర్ధితగర్భగుహాంతరాళమున్. ౮౦౧

ఆ॥ ఆస దీఱ దొరికె నాహార మని తృప్త యై జలాంతరమున కరిగె మకరి
గరళ మట్టు లోనఁ గళవళ మందింపఁ దొడరె ననిలు కూర్మి కొడుకు గడఁగి.

చ॥ వెరవున నెమ్ముల న్విఱిచి వేగమె ప్రేవులు ప్రోవొనర్చి లే
నరములు ద్రెంచి యాంతరపు నాడికలం బెకలించి మాంసముల్

దరమిడి ముద్దసేసి యది తాళఁగఁ జాలక నోరు విప్పఁగా
బరవడిఁ ద్రోఁచె నెల్ల వెలి బాఱఁ గొలంకు కలంక మందఁగాన్. ౨౦౩

ఆ॥ నెఱకు లెల్ల నొవ్వ నెమ్మది నెడ నంగసంధు లెడల బరులు సతికిలఁబడ
నోట నల్ల లెడల నుగ్గునూచం బగు మేను వీడ కుసుఱు మెలఁగుచుండ. ౨౦౪

ఉ॥ పైపయిఁ దోఁచు మూర్ఛల విపాకమునం బడి దుశ్చికిత్సితం
బోపఁగరాని రోగ మిది యూరక పోబడి తిండి గాదు నా
పాపము పండె మిత్తి కొగిఁ బొల్పడితి న్వైరవేద నంచు హృ
త్తాపముతోడ నెక్కొను నదభ్రతరాపద బమ్మరింపఁగన్. ౨౦౫

ఆ॥ జలధి బాడబాగ్ని చందంబు గృహదాహకాగ్ని తెఱఁగు స్వాంబరాంతరహి వి
ధంబు నంతవట్టు దనయంద చూపట్ట దాని యు బ్బడంచి తనువు వెంచి. ౨౦౬

చ॥ కరచరణప్రహారతలఘాతనఖాస్త్రవిదారణాతిని
ష్ఠురతరముష్టిపాతముల సొమ్మసిలం బొనరించి దాని ను
ద్ధురగతిఁ దాల్చెఁ దద్రుధిరధూసరితంబు సుఫేనిలంబు నా
సరసిజినీతటంబునకు స్పర్శనసూనుఁడు శౌర్యధుర్యుఁ డై. ౨౦౭

క॥ తలపగుల నడఁచి మై వ్రక్కలుసేసి సమీరసుతుఁడు గ్రక్కున వెడలెన్
వలనొప్ప రాహుముఖనిర్గలితప్రతిపన్నతారకాప్రభుఁ డనఁగన్. ౨౦౮

ఆ॥ సొరిది లోతు గలిగి శుద్ధాంతరంగుఁ డై రక్తసిక్తుఁ డగుచు రాణఁ దనరె
వఱలు తేజ మొప్ప వాఁడు బాడబశిఖల్ నెఱయ మెఱయు నీరనిధి యనంగ.

తే॥ తమముఁ దూటాడి వెడమంచు దలఁగఁ ద్రోఁచి యుదయమందిన ఖరకరునోజ వెలయ
గ్రాహిదేహం బగల్చి నీరంబు వెడలి వచ్చి యతిదుస్సహుండయ్యె వాయుసుతుఁడు.

—◆ ధాన్యమాలిని యుదంతము ◆—

మ॥ వనికై వచ్చు జలాధిదేవతయొ తద్వాఃకేళికిం జొచ్చు కా
ననలక్ష్మీసతియో సురాధిపతిమాన్యశ్రీయొ పుష్పాస్త్రుపైఁ
గన లొప్పారఁ దలంగి నట్టి రతియో కావచ్చుఁబో నాఁగఁ బా
వనికిం గన్పడె నయ్యెడన్ లలితదివ్యస్త్రీలలామం బొగిన్. ౨౧౧

తే॥ ఎంత పరుసఁదనంబున నంతపడెనొ యంత కెక్కుడై లావణ్య మచ్చుపడఁగ
నయ్యెఁబో యయ్యదానిక య్యబ్జభవుఁడొ పయ్యెరవరాలపంట మేల్పసదనంబొ.

క॥ అనవద్యాంగికి సిరి చయ్యన వచ్చెను సొమ్ము లొదవె నంబర మొప్పెన్
గననివినని కీవియు దిగ్గనఁ బొడమెన్ భావనాత్మ గరిమఁ బురంధ్రీ! ౨౧౩

ఉ॥ పయ్యెదమాటున స్తనములు పర్వ యపూర్వత నుగ్గడింప నా
నెయ్యపుఁబ్రోవు లయ్యురము నీటులకూటువ లుల్లసిల్లఁ దా

నయ్యెడ భాసమాన మగునంబరయానముపై వెలుంగులం
దొయ్యన మించి కాంచె ఘను నుజ్జ్వలతేజు మరుత్తనూజునిన్. ౨౧౪
తే॥ కనుల నెడు వింతమోహంపుగనులనుండి వెడలు చూడ్కులు రతికాంతువిశిఖములుగ
జిగినగవువెన్నెలల మోము సిలుకుచుండఁ గులుకులాడి మారుతితోడఁ బలికెనిట్లు.
సీ॥ వచ్చితే? పరిపాటి వలనుమీఱిన ఘోరకష్టంబు కడముట్టఁ గలుగు సుఖమ!
మెచ్చితే? తపముల మేర తపస్వుల సామి సేర్చిన సహాసంభ్రమాజ్ఞ!
వ్రచ్చితే? దుస్సంగవారవాణము దుష్టతనువు విదారించు ధర్మశక్తి!
యిచ్చితే? యభయ మిల్లిలమి సంభావించి పురుహూతుఁ గూర్పనోపూలపూజ!
నాయ మరసితె? నన్ను వినేయురాలిఁ జేసితే కృతు లందెదె వాసిఁగొనెదె
వాయుదేవప్రసాదమా! శ్రీయుతాంజనాంబికాగర్భశుక్తిముక్తాఢ్యఫలమ! ౨౧౬
క॥ నా కొనరించితి మేలే నీ కెఱిఁగింపంగవలయు నెఱి గల దితనిం
బోకార్పుము ముని యన కటఁ బోకఁగనుము ద్రోణగిరికిఁ బున్నెము వెలయన్.
ఆ॥ మాయలాఁడు వీఁడు మాఱటమారీచుఁ డతనికొడుకు వీని నంపినాఁడు
పొలసుదిండిఱేఁడు పూని నీకర్జంబు గడపఁ గంకణంబు గట్టినాఁడు. ౨౧౮
ఉ॥ నమ్మకుమయ్య! యిత్తపసి నాకసపత్నుఁడు కృత్రిమాశ్రమం
బిమ్మెయిఁ బన్నినాఁడు పతి యీతనిఁ బంపెడుచోఁ దలంచి నా
యిమ్మెఱిఁగించె నం దనువ నేడ్తెఱ గ్రాహియ గీటడంచు లే
పొమ్మని వీఁడు నత్తెఱఁగు పోలు నటం బొనరించె నిత్తఱిన్. ౨౧౯
క॥ పావనివి పావనాత్ముఁడ వేవలనన నేనిఁ జిక్క వేరికి దేవ
శ్రీవిత్తుఁడ వట్లగుట న్నీ వికల్మంబుఁ బాప నేర్చితి తండ్రీ!. ౨౨౦
క॥ ఈ నరసినదియ యిమ్మాయావనముం గడచి యుత్తరాశకుఁ జన నౌ
త్రోవ పయోబ్ధికి ద్రోణగ్రావమునకుఁ జనఁగ నీకుఁ గన్పడు ననఘా. ౨౨౧
క॥ అనినఁ జమత్క్రియమాణం బన నగు చిత్తంబు హర్ష మందఁగ నమ్మా
నినిఁ గనుఁగొని ఘనతేజుం డనె ననిలతనూజుఁ డరయ నగు నిది యనుచున్.
క॥ ఏకతమున నిక్కాలనున నేకతము వసింపవలసె నీవు మకరివై
నా కెఱిఁగింపఁగ వల నగు నో కాదో తెలుపు ముదిద! యుచితం బైనన్. ౨౨౩
ఆ॥ అనినఁ ద్రిదశకాంత యాతనిఁ గనుఁగొని నీకుఁ దెలుపరాని నెఱియుఁ గలదె
యన్న! నీమపాద మందితి గురుఁడవ వినుము నాదు కథ సవిస్తరముగ. ౨౨౪
క॥ నాపేరు ధాన్యమాలిని యేపునఁ దనరారుదాన నింతులలోనన్
గోపురమె కాపురముగద యాపగిదిన్ బ్రహ్మపురికి నరుగుచునుందున్. ౨౨౫
మ॥ ఒకనాఁ డిందుకలాధరుం డగజతో నొప్పారుచు న్నాదు లా
స్యకలాభిజ్ఞత నుల్లసిల్లి కృప దివ్యం బైన యానంబు తా

ఎక మాఱు గావ్రత మం చొనంగఁ గొని చెల్వం బొప్పఁగా జాని నె
క్కి కురంగాక్షులతోఁ జరించితి ధృతిం గీల్కొన్న చిత్తంబునన్. ౨౬
ఆ॥ ఇచ్చ వచ్చి నట్టు లెల్లలోకంబులఁ దిరిగితిరిగి యొక్క దివసమునను
నీజలాశయమున కేతెంచి జలకేళిపరత నుంటిఁ గర్మబంధమునను. ౨౭
శా॥ శాండిల్యుం డను తపోధనాగ్రణి వివస్వత్తేజుఁ డవ్వేళ న
ట్లుండంగా ననుఁ గాంచి పంచశరుఁ డుద్యోగింపఁ దత్కాండముల్
తండాతండము లై పయింబడఁగ నిద్దం బౌ నెఱిం గ్రోఁచి పో
కుండం జూచుచు నిట్లు వల్కె దృఢరాగోన్మత్తచిత్తాబ్జుఁ డై. ౨౮
ఆ॥ చూడ్కు లనుపు మిందు సుందరి! చిఱునవ్వు మోము గాంచినంత మొక్కవడు నె
పడఁతి! మునులతోడఁ బలికిన పాపంబె తామసింపవలదు తలిరుఁబోఁడి!. ౨౯
చ॥ ఒడిసెడు స్మారవహ్నిశిఖ లొర్వదు మేను పిపాస పుట్టెఁ ద
ల్లడపడెఁ జిత్త మిమ్మొయి మెలంగు మెడందఁ దడిం దలంగనీ
కిడు మమృతంపుబావి నుతి కెక్కిన మోవి ప్రసూనవల్లరు
ల్దడవెడు బాహువు ల్సొనిపి దయ్యకము న్నడసేస్తి భావినీ!. ౩౦
ఆ॥ మదనబాణపాత మగ్నుఁ దపస్వి న న్మనుపు మొండు తలఁపు మలయనీక
ప్రాణరక్షణంబు పరమధర్మం బని నీ వెఱుంగవే వినీలవేణి! ౩౧
చ॥ అనవుడు మాని గన్గొని మహాత్మ! తపశ్చరణంబు వీటిఁబు
చ్చిన ఫలమేమి సిద్ధులకుఁ జేటులు పాపపదంబు లార్తిసం
జననము లేమెడన్ సురతసౌఖ్యము లిట్లని మిమ్ముఁబోఁటి స
జ్జను లెదమెచ్చ రేఁ దెలుపు జాడకు నెమ్మది నెట్టు లెంచెదో. ౩౨
క॥ అని పలుక వ్యథితుఁ డగుచున్ మనసిజపీడితున కొండు మాట పొసఁగునే
నినుఁ గవియుటె జపమును దపమును ననుఁ దెరలింప కెనయ మునుకొనుమబలా!.
ఆ॥ తుంటవింటివాఁడు తుంటరితనమునఁ బూవుటమ్ము లేసి పొలియఁజేయఁ
జొచ్చెఁ దాళఁజాల సొరిది నీనెనరున నుసుఱు లున్న సుకృత మొందనేర్తు. ౩౪
ఆ॥ కాముఁడనెడు పాము గఱచె మందిడకున్న నావిషంబు దాని కదె శమించు
టరయఁ గలదె సుఖరసాస్వాదమునఁ దేర్పు మొండు పోకఁబోకు మువిద!యనుచు.
క॥ జాలింబడు తబిసిం గని జాలింగొని సామి! యే రజస్వల నైతిన్
దాలిమి మూణ్ణా ళ్ళున్న న్నాలవనాఁ డిచ్చదీఱ ననిచెద ననినన్. ౩౬
తే॥ తాపసుం డొప్పుకొనిన నత్తావు వీడి గంధమాదనమున కేగి క్రమ్మఱంగ
వత్తు నని చిత్తమున నుంచి వఱలుచుంటి నాటపాటల మేటినయ్యాటములను.
శా॥ ఆ రే యుద్ధతుఁ డైన రావణుఁడు సైన్యాటోప మొప్పార ది
క్పూరంబు ల్దెరలంగఁ జేసి జయము న్గైకొంచుఁ దో నగ్గిరిం

జేరన్వచ్చెను బ్రాక్తనాఘతతి నన్ జిట్టాట లాడింపఁగా
నై రానొప్పు ననంగఁ దన్నగగుహాభ్యంతస్థ్సలు ల్రోమ్మియఁగన్. ౮౩౮

ఆ॥ అచట భూతవితతు లార్వ మెకంబులు పాఱఁజూడ సురలు పల్లటిల్ల
విడిసె సేన లచట విశ్రుతుం డవ్వాఁడు మలసెఁ బుష్పటీరమఁల వసింప. ౮౩౯

మ॥ చలచిత్తుం డయి యొక్కచోట నిల కాశంకించి యేజాడ నే
లలన ల్రుక్కమ్మఱువారొకో యనెడు హృల్లక్ష్యంబున న్వచ్చె నే
నెలమిం దీఁగెలతూఁగుటుయ్యెలపయిన్ హేలాగతి న్నిల్చి గే
యలసల్లాలసవృత్తిదుర్లలితక్ష్యాత్తాలస్య నై యుండఁగన్. ౮౪౦

తే॥ ఇంక నేఁ దెల్పఁ బనియేమి హీనబుద్ధిజాతి యజ్ఞాతి కాదె నిశ్శంకవృత్తిఁ
జేరి కులగోత్రసంపద ల్సెప్పి మారుకోత్తలం బడి గవయంగఁ గోరుటయును.

ఆ॥ తగదు సేర నేఁడు తలఁగినదాన నీయాన యనిన వినక యట్టులైనఁ
దద్ద లెస్స యనుచుఁదార్కొని వాఁడు రమించె నళిని గజమలంచుగతిని. ౮౪౨

క॥ పేరున నతికాయుం డాకారం బేమనఁగ వచ్చుఁ గ్రౌర్యము ఘన మ
వ్వీరవరుఁడు సద్యోగర్భారూఢిం బొడమె నిర్జరాంతకుఁ డగుచున్. ౮౪౩

క॥ వానిం గొని తృప్తిం గని యానిర్మృతిప్రభుఁడు వోవ నావలిదినముల్
నే నడిపి స్నాతనిర్మలమానితధృతవస్త్రమాల్యమలయజ నగుచున్. ౮౪౪

చ॥ మునివరుపాలికిం జని యమోఘవచస్కున కల్ల మ్రొక్కి యా
దినములు మూఁడునుం గడవఁ దేఁకువమై నరుదెంచితి న్వెసన్
ఘనతరపుణ్యమూర్తి! ననుఁ గైకొని యేలుకొనంగఁ బోలు నీ
మన మలరంగ నాఁగ ననమానమతిం బరికించి యేర్తైలన్. ౮౪౫

మ॥ నను వీక్షించి కృతవ్రతాచరణ వైన స్నాత వై తింక యా
వన మెవ్వాని కొసంగి తెవ్వఁ డిటు నొవ్వం జేసె నిన్నట్టివాఁ
డనిలోనన్ సహపుత్రమిత్రుఁడు ససైన్యవ్రాతుఁడుం గా వినా
శనముం గాంచునుగాత శత్రువులు దుస్సాధుల్వెస న్మ్మాగఁగన్. ౮౪౬

ఆ॥ ఇందె యుండ కొక్కయెడ కేగి నన్ను వంచించి యన్యుఁజేరఁ గాంచి తీవు
ఘోరమకరి వగుచు వారక యిజ్జలాశయము సొచ్చి మనఁగ జనెదుగాత. ౮౪౭

వ॥ మోహవిజ్ఞానంబులకు దర్పేంద్రియజయంబులకు భోగేచ్ఛానైస్పృహ్యంబులకు ననురాగవైరాగ్యంబులకుఁ దృష్ణానిర్లోభత్వంబులకు జనసంబాధరహస్యంబులకు నహంకారశాంతత్వంబులకు మదౌద్ధత్యాప్రమాదంబులకుఁ దమస్తేజంబులకుఁ బావకసలిలంబులకు నెందునుం బొం దుండునే? కులశీలదయాసత్యశౌచపరహితసద్భావశమదమధర్మపుణ్యచారిత్రవివేకబుద్ధిభయసత్త్వగుణంబులు తెఱవలున్న పొరువునం బోవు. నిరయమార్గంబులు మహాపాతకంబుల పొలిమేరలు నను నివి.

నారీశబ్దార్థంబులునాఁ బరంగు నిట్టి చర్మమయపుత్రికలయం దొకింతయేని సౌఖ్యంబు గలదే? వల దేనుఁ దేఁకువ సెడి నీకుం బ్రవసం బైన మానసంబున దూషిత వర్తనుండ నైతి నక్కటా యని వితర్కించుచున్న యమ్మునివరేణ్యునిం గాంచి కరయుగళంబు మోడ్చి వడవడవడంకుచు నల్లన నే నిట్లు విన్నవించితి.

మ॥ అలఁతిం బోవుదువాఁడు గాఁ డసుర దౌరాత్మ్యంబునం గ్రాలుచున్
బలిమిం బట్టి పరాభవించె నొకటం బ్రచ్ఛన్నుఁడై యుండి య
వ్వల నేతేరఁదలంచి చన్నకతన న్బాటిల్లె మోసం బిఁకే
వల నెంతో కడు శాపవార్ధిఁ గడవన్ వాక్రుచ్చి నన్బ్రోవఁగన్. ౨౪౯

ఆ॥ నీకు దాస్య మొలయ నే నున్నదాన నీదాన నీదు పాద మాన యోద
యానిధీ! తలంపు మంతయు శరణ మీవనుచు మ్రోలవ్రాలి యడలుటయును.

క॥ జాలింబడి కరుణాంబుధిఁ దేలుచు నమ్మునివరుఁడు డీలని దిదిసి
కీలాగున ననుభావ్యం బై లావఱఁజేయు మీఁద నగు కాలమునన్. ౨౫౧

ఉ॥ రాముఁడు ఘోరపాతకవిరాముఁడు మంగళనాముఁ డాగుణో
ద్దాముఁడు వంప దాశరథితత్పరతాంచితుఁ డేగుదెంచు సు
త్రామనుతుండు వాయుజుఁడు రాజిలు తత్కృతిపొందు నాతఁడే
నేమమునం దొలంప నగు నీదగు నేరము దుశ్శరీరమున్. ౨౫౨

తే॥ అతని పాదము లప్పావనాత్మతనువు సంటినంతన నీయఘం బడఁగు లెమ్ము
పొమ్మనుచు నానతిచ్చి తాఁ బోయె మౌని నలనుమీఱిన గంగాస్రవంతిదరికి.

క॥ ముని యనిన యత్తెఱంగున మనిచితి నాతండ్రి! తొంటి మహిమం గంటిన్
జనియెద నీదయ నెప్పుడు ననుభావ్యం బైన యాశుభాస్పదమునకున్. ౨౫౪

—♦ హనుమంతుఁడు కాలనేమి మాయలనడఁచి చంపుట. ♦—

తే॥ అని జగత్ప్రాణనందనుఁ డనుమతింప నతనిఁ గొనియాడి దీవెన లర్థి నొసఁగి
పోయె సురకాంత. యిది యింత పోలు ననుచు వింత కలగుచు సచ్ఛేతుఁ వెడలివచ్చి.

క॥ అక్కాలనేమిఁ గఱిసిన మ్రుక్కడి యవ్వాఁడు వేగమొనసెద నని నీ
వక్కాలనిదరికిఁ జని రా వక్కారణ మేమి? తలఁగితా? పరిపాటిన్. ౨౫౫

తే॥ నీకు సంజీవనీమంత్రనిష్ఠఁ దెలుపువాఁడ శిష్యుండ వై శుద్ధి వెలిల నిమ్ము
చేరి గురుదక్షిణ యటన్న సిద్ధుఁ డగుచుఁ గోప మడరంగ నాతఁ డన్పూర్వఁ గవిసి.

క॥ ఇచ్చెద గురుదక్షిణ నీ విచ్చమెయిన్ గొను మిఁకేల యెడమఁగ నోపా
టచ్చరజటిలా! యనుచున్ గ్రచ్చరఁ దాఁకించె నెడఁద ఘనతరముష్టిన్. ౨౫౬

తే॥ కాలఁ దాచినఁ గ్రోధంబు గదుర నెగయు కాలసర్పంబునోజ రక్కసుఁ డెదిర్చి
వ్రేసెఁ బృథుఖడ్గమున గాఢవేగ మొప్ప నంజనాగర్భరత్నంబు సథయురమున.

మ॥ అసిఘాతం బొకలెక్కసేయ కతఁ డాహా యెందుఁ బోవచ్చు నీ
కసురా! యింకిట నంచుఁ జేరి చటులం బౌ ముష్టిపాతంబునన్
వెస నవ్వాని మొగం బగల్చి వయిపై వ్రేటు ల్నిగుడ్పంగ నూ
డుసు అల్లాడఁ దలంగి పక్షివిభుఁ డై యుప్పొంగి పై వ్రాలుచున్. ౨౬౦

తే॥ చట్టుపలగాడ్పు పరఁగం బ్రసక్తి ఏచి చరణనఖముల ముక్కునఁ జఱచి కఱచి
యుక్కివంబున నొప్పింప నుక్కుతునియ యాప్రభంజనసూనుఁ డనాదరమున.

చ॥ పిడికిలితాఁకిడిన్ బలువు పెంపఱఁ ద్రోటి యగల్చి వాలధిం
బొడవున కెత్తివైచి వెడ పుల్లలుగా నెముక ల్నడల్చి చొ
ప్పడు నెఱక ల్పెకల్చి యొక పట్టున మేదిని ద్రోఁచి తాఁచి పే
రడచెడు నంతలో దనుజుఁ డబ్బుర మొప్పఁగ సింహరూపుఁ డై. ౨౬౨

మ॥ సటల న్మబ్బులఁ దోలుచుం గడఁకమై సామీరిపై మీఱి మా
ఱటవజ్రాబులు శాతశస్త్రములు కోఱ ల్గోళ్లుఁ దత్కాయ మం
తట గాయంబులు గాఁగఁ జొన్పి కడిమిన్ దర్పించి యార్వ న్వనీ
ఘట లెల్లం బెదరెన్ దిశాగజము లాకంపించె నొక్కుమ్మడిన్. ౨౬౩

ఆ॥ శరభమట్లు వాని సరభసంబునఁ జేరఁబాఱి గాఢముష్టి బలువడంగఁ
బొడిచి కూలవైచి పొలివోవఁ దర్దనభర్జన ల్సెలంగఁ బరఁగుటయును. ౨౬౪

తే॥ అతఁడు సుగ్రీవుఁడై తోఁచి యన్న యేల! యిట్టికష్టము ల్సామిత్రి యనసెసంజ్ఞ
రాముఁ డనుపంగ వచ్చితి రమ్ము ప్రీతి పొసఁగ నన వాని చెయిదము ల్పోలఁగాంచి.

క॥ అసురాధమ! యొడలునఁ గల పసనెడి వెడమాయ లిట్లు పన్నఁదొడరినన్
గసిమసఁగక పోనిత్తునె వసుమత్సుతు పురము చేరువయ నీ కింకన్. ౨౬౬

క॥ అని కాలదండనిభ మగు తనదు భుజాదండ మెత్తి దనుజునురము వ్రేఁ
టునఁ బగుల వైవ వాఁ డొయ్యన ధరఁబడి నోట రక్త మడర నడలుచున్.

క॥ హతుఁ డైన యట్టు లుండియు శతశృంగాకార మొకఁడు సయ్యనఁ గొని మా
రుతిఁ దాఁకి నొంచె వింటన్ శితశరములు దొడిగి యేసి సెడు గాతఁ డొగిన్.

శా॥ వాలం బెత్తి పలాశిసాయకముల న్వారించుచుం జేరి యా
భీలాకారము దాల్చి వానిఁ బుడమిం బెంపేదఁగాఁ ద్రోఁచి మో
కాలన్ ఘట్టనసేసి మోము పగులంగా ముష్టి ఘట్టించి యు
ద్వేలశ్రీభుజశాఖ వక్ష మగలన్ వ్రేసె న్ససంరంభుఁ డై. ౨౬౯

ఆ॥ కదలనీక పట్టి కారించి కారించి గాలిపట్టి తనదు కరయుగమున
వాని శిరముఁ జుట్టి వడిఁ ద్రెంచి పడవైచె మేనిపొత్తుఁ బాసి మిడుకుచుండ.

ఆ॥ మాయలాని నసురు మారీచతనయుని మారిమసఁగి కాలుమందిరమున
కనిచి కీశనాథుఁ డాదటఁ దా ద్రోణగిరికి నరిగె నోజ గిరితనూజ! ౨౭౧

ఉ॥ సింగముభంగి వాఁడు శుభశీలుఁ డగాలిగుణంబుఁ జూపె న
ల్మింగ మనించు నయ్యెడ సమీరణుఁ డాత్మతనూజు నొప్పఁ గా
యంగ సుపర్వసింధుహృదయంగమసారసుగంధశీకరా
భంగరసానుషంగుఁ డయి ప్రాఁకెడఁ జొచ్చెఁ దలిర్చి మెచ్చికన్. ౮౭౨

శా॥ సంతోషంబున సత్త్వముల్ జవముఁ దేజంబుల్ ప్రవృద్ధంబు ల
చింతాతంతువులం దెరల్ప సుయశశ్శ్రీ గౌరముఁ జూపామముఁ దా
ద్యంతంబు ల్గనరాని మార్గము ననంతాకాశపు నొక్క యంతలోఁ
జెంతం జేరెడు సేసి చేరె జగదుజ్జ్వనంబు గ్రాసం బగన్. ౮౭౩

క॥ ఆద్రోణము సుత్రాణ మనిద్రాణము సోమసఖీప్రణిహితమహౌష
ధద్రాఘిష్ఠప్రాణము ముద్రాపితమేరుకోణముం బావని గాంచెన్. ౮౭౪

సీ॥ కార్చిచ్చుకీలల కడఁక నుద్దీపించు కంజరాగోజ్జ్వలకటకములును
మెఱుఁగుఁదీవియల బూఁమెలు సూపు నవహేమవల్లీమతల్లికావనములును
శారదాంబరతలతారకాళులఁ గూర్చు లలి రాలు పూలసెలవుఁజెట్టులును
గలఁకులగజకుంభగళితముక్తాళులఁ దలపించు నెదురుపొదలఁదగులును
గలిగి యోషధులకు నెలవైన యమ్మహీధరము సొబగు గాంచి దర్శిసినంత
దర్శనంబు మాను తరమున నవి యెల్ల నురు వడంగి యుండ నుర వెలింగి.

చ॥ హనుమఁడు పల్కె శైలవరమా! సురమానవకోటు లెల్ల నీ
వ్వనికృతి నెంచి చిత్తముల వారక సత్కృతులన్ నుతింతు రా
ఘనమతి యానతిం బొనగుకర్జ మొకం డొనరింప వచ్చితిన్
నెనరున నీదరి న్వేలయు నిద్దపు మందు లొసంగి ప్రోవవే. ౮౭౬

ఆ॥ అనిన దర్పమునఁ బ్రియంబు లెన్నక యున్న నలిగి నలిగి కాని యట్లు సేయు
వెందు నేనిఁ గఠినులందు దాక్షిణ్యంబు నెలవుకొనున నె మొఱఁగు నీతి గొనున.

మ॥ అనుచో మేనున విస్ఫులింగకము లొయ్యం గ్రోధ గోషంబు పెం
పున మంట ల్సెద లంటి గంటుకొన నంభోదారవం బెచ్చ నా
ర్చెను సర్వంకష తేజుఁ డాఘనుఁడు నిస్సీమప్రకమ్రముం జూగ్గున్
దనప్రారంభము సప్తలోకమహితాస్థాసమ్ముల న్నక్కఁగన్. ౮౭౮

ఆ॥ ఒఱగె ధరణి క్రుంగె నురగనాథుఁడు కూర్మ మదిల వడిమ ప్రాగెనె మప్పరంబు
దలఁగె దిగ్గజములు గలఁగెఁ బయోనిధుల్ హనుమఁ డచలమొత్తె నాగుఱుసడంగ.

క॥ ప్రక్కలు ప్రక్కలుదలఁగ నిలఁ ద్రొక్కి మహావాలవివృతి దొడిబడ నిట్టు
ట్టుక్కునఁ బెనచి పెకల్చెను నిక్కిన యక్కుధర మొక్క నిమిషార్ధములోన్.

—♦ చిత్రసేనాదులు ద్రోణాద్రిఁ బెఱికిన హనుమంతు నెదిరి నివృత్తులౌట ♦—

తే॥ విశ్వమహిధారణచణు దర్వీకరేంద్రుఁ బోలు వాలంబునం జుట్టి భూరిబలుఁడు
పెఱికి తరిగొండ హరి దాల్చు పెనుపు దోఁప హరివరేణ్యుఁ డగ్గిరిఁబూనె నగకుమారి!

వ॥ అట్లు పదియు నైదు యోజనంబులు చాల్పును వెడల్పునుంగల యమ్మహీ
ధరంబు ధరియించి కేసరికిశోరంబు దెస లవియ నార్చు నవసరంబున. ౨౮౩

తే॥ తఱిసి చిత్రసేనాదిగంధర్వవరులు మొనలుదీర్చి తాఁకిరి పదుమూఁడుకోట్లు
లెక్క కఖిలాస్త్రశస్త్రవిలిప్తు లగుచుఁ గ్రొమ్మెఱుంగులు నిగుడంగఁ గోమలాంగి!

క॥ మున్నిటులే కొనిచనినాఁ డిన్నగమున శిఖర మిప్పు డింతయు నొకటన్
మన్నేనియు విడనాడక కొన్నాఁ డిన్నాలిముచ్చుఁ గూల్తు మటంచున్. ౨౮౪

క॥ తన్నఱిమి యిాఁగ కగుదే యిన్నాలీకభవుసృష్టి నిన్నెఱి కగువా
రున్నారె దొంగతనమునఁ గన్నెఱుఁగ విదేమి పాపకర్మం బొదవెన్. ౨౮౫

ఆ॥ త్రిభువనములు బ్రోఁచు తేఁకువ కిగ్గిరి వలనుపడు నటంచు వాసవుండు
మనికిసేసి యిందు మమ్ముంచినాఁడు తదాజ్ఞఁ గడచె దింత యాగడంబె. ౨౮౬

క॥ ఒక్కఁ డడిగి కొను టని కా కిక్కుధరం బెత్తినాఁడ వేడ్తెఱ నెఱయన్
దక్కించుకొనెదె యిమ్మెయి నిక్కనమాత్రన తలంగ నీతర మగునే. ౨౮౭

క॥ నిలునిలు మిాధర మిడి పోఁ దలఁతువయేని నటుచనుము దర్పించిన నీ
బలము చలము డించెద మను పలుకులతో శస్త్రసమితిఁ బరఁగించుటయున్.

తే॥ కొండ మూఁపున నిడి పైడికొండ వాఁడు వాల మల్లార్చి బ్రహ్మాండగోలమగుల
నార్చి ప్రథనాదృతుం డయ్యె నతనిచెయిద మెన్నఁదరమటె మిహికామహీధ్రతనయ!

సీ॥ ఘట్టించి తన్నిన దంతంబు లెడలంగ మూల్గుచు నొక్కెడ మొనయువారు
పెడచేతిత్రేటులఁ బిడికిళ్ల పోటుల నలినులియై వ్రాలి నవయువారు
గోళ్లఁ జీల్చినఁ బండ్లఁ గొఱికిన వికలాంగు లగుచు నీహారువు రా మనెడువారు
వాలంబుకొనఁ జుట్టి వార్నిధి వైవంగ నడఁగి పాతాళంబు నరయువారు
గట్టుచఱుల మోదఁ గడకాళ్లుగొని త్రిప్ప నొకనితోడ నొకరు నొరయువారు
జాలు విడువు మనిరి జరిగిరి పఱచిరి వెఱచి రుదిలపడిరి వివశు లయిరి. ౨౯౦

శా॥ ఆగంధర్వులు నుగ్గునూఁచ మగుచున్ హా! యేటి కీపోరు మా
యాగమ్మాగుము వానరేంద్ర! భవదీయాక్రాంతి కే మెంత లి
ల్లా గర్వం బెడయింప నీక చను మే లా లెమ్ము నీదారి నీ
వేగం గాంచి సుఖించువార మిదె మా కిష్టార్థసంసిద్ధియున్. ౨౯౧

ఆ॥ అనుచు వారు దలఁగ ననిలతనూజుండు మనము భుజము లట్లు మలసి వొంగ
సంగరాంగణంబు సరగ పీడి నగంబుఁ గొనుచు సురలు వొగడఁ జనియెఁ జెలియ!

తే॥ భరతుఁ డారాత్రి దుర్గుణ భరిత మైన తనదు కలలోనఁ గాంచినాండొరము నందు
రామలక్ష్మణు లెన్నఁగారానికష్టదశల పాల్పడియుంటఁ దద్దయు నాఁకొగి. ౮౬౩

ఆ॥ మేలు గాంచి యతఁడు మేను వడంకఁగ లంక గోఁపఁ దనదు లోను సెడఁగ
దుర్నిమిత్తములును దోడ్పడ బలుధైర్య మొడల నెదఁ దలంచె నిట్టు లనుచు.

కం॥ అశివారావము లుల్కలు దిశలఁ ధూమములు నెఱసెఁ దెరలె సరస్వ
ద్రస మొకర్తుక యేడ్చెడు నిశవేళన్ ముక్తకేశి నెవ్వగ లెగునన్. ౮౬౪

సీ॥ నానాథుఁ డడవిలోనన దేవితోఁగూడఁ దమ్మునఁగూడియుఁ దోనతవిలి కొలువ
నున్నవాఁ డమ్మేటి యురవేదియు నెఱుంగఁగా రాము కీదేమి గలిగెనొక్కొ
యమ్మహామహునకు నాపద లొప్పెడమునే యాశ్రితాంతుని చిత్తమంత కగునె
పదునాల్గు వర్షము లుదముట్టఁగావచ్చెఁ గాంతు మే లని యెంది గడపుచుంటి
నింతలో నేమిపుట్టెనో యెట్టులగునొ మఱియు నాదు తపోయజ్ఞ మహితదాన
తీర్థవాసాదిపుణ్యము ల్తోఁకువ మెయి నర్పణము సేసినాఁడ రామాధిపతికి. ౮౬౫

క॥ నాయిష్టదైవతము లెడఁ బాయని కుతుకమున రామభద్రునకు శుభం
బేమెడ నేనిఁ బొసంగెడుచాయం గరుణింత్రు గాత సమ్ముఖు లగుచున్. ౮౬౬

వ॥ అని యాలోచించుచు నిగమాగమపారంగతులైన బ్రాహ్మణోత్తముల రావించి వారికిఁ దగుసత్కారంబులు గావించి స్వప్నవృత్తాంతం బెఱింగించి రామ వియోగకృశుం డవు వాఁడు తదీయం బగు నియోగంబున వేదచోదితక్రమం బొప్ప దుర్నిమిత్తశమనంబునకుం దగిన శాంతిక్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తింప నేర్చినవారిం బుత్తెంచి డోలాందోలనచణచిత్తవృత్తి యగుచుం బొద్దు గడపు చుండు నంత. ౮౬౭

ఆ॥ పొడుపుఁ బొద్దు నొడుపు పుడికిపుచ్చుకొనంగ నోపి ప్రలయకాలయుక్తిఁ బేర్చు
ననిలుఁ బోల్పనగుచు ననిలజుం డగధీరుఁ డగముఁ దాల్చి మార్గ మధిగమించి.

వ॥ వియత్తలం బారయుచుం బఱతెంచుచున్నవాఁడు నందిగ్రామసమీపస్థపరిప్రదేశం బునం బొడకట్టె బాహిరస్థలంబునం గనుపట్టె తోడివారలతో దనయులమటలం దలపోసికొనుచున్నవాని ఘనసుందరదేహు నాజానుబాహుఁ బద్మపత్రవిశాల నేత్రు సుచరిత్రు జటావల్కలాకల్పు రామచంద్రకల్పుఁ దపోనిరతు భరతుం గని సంభ్రాంతుండై రఘువరేణ్యుండు దమ్మునకుం జేటుమూడిన దుఃఖభారంబు సైరింపనోపక కాంతాలలామంబు ధరణిజాత దిగనాడి యిచ్చోటునకు విచ్చేసె నేమొకో యని శంకించి విమర్శించి చూచెదంగాక యని మది నెంచి తిలకించి నగేంద్రధీరుఁడు ధీరోదాత్తుఁ డుదాత్తప్రజ్ఞుండు ప్రాజ్ఞుండు సత్యధర్మదయాదయ ధనుండు ఘనుండు నగు రాముండు సాధ్వి ననుజుం బన్నంబుల పాల్సేసి యా విభీషణు నర్కతనూజుని వీడి పాడిదప్పి దురాత్ము రావణుం బోరఁ గూల్చి

నను ప్రతిజ్ఞం బాలింపక నైలింపవిజ్ఞాపన లాలింపక జాలింబడి యోలిం బేరు
నెఱిచి యూరుదఱిసి యుండునంతటి వాఁడే యీతలంపు నాకేలపాడమె నీతం
డెవ్వండో కాని దాశరథి భజించి తద్రూపంబున నొప్పారు తాపసోత్తముండు
గానోపు నింత నిక్కువంబని నిశ్చయించి రయంబుమీఱ లంకవంక కకలంకుఁడై
యరుగుచుండు సమయంబున. ౯౦౦

ఆ॥ గగనవీథిఁ గాంచెఁ గాకుత్స్థుఁ డప్పుడు భ్రాజమాన తేజుఁ బవనతనుజు
నాకసంబు మ్రింగనైనఁ జాలినవాని నతిరయమున మింట నరుగువాని. ౯౦౧

తే॥ ఉదురుతనమునఁ దెఱగొప్ప నురుధరాధరంబు వెలుఁగుల నికరమంసంబు మోవ
నరుగుచున్నది పెనుభూత మౌర దీనిఁగూల్తుఁ బ్రబలాస్త్రముననంచుఁ గోలుమసఁగి.

క॥ ఉదిలపడెడు చిత్తము తనకదనున రోసంబు వెనుప నధికార్ముకమున్
బదరి ధరించి పినాకం బడిగా శరమంది యట్టహాసం బెసఁగన్. ౯౦౩

క॥ ఏయఁదొడర నశరీరచ్ఛాయము భూతంబు వలికెఁ జన దీతనిపై
నీయలుఁగు బ్రయోగింపఁగ స్వాయచ్ఛరసన్నివేశ! భరతాధీశా! ౯౦౪

తే॥ నీకుఁ బ్రియబంధుఁ డీతఁడు నెగడువార లిందఱును వీనికతన నంచెలమి మించు
నుడి వెలయఁజేయఁగా వైవనూల్కానకుపసంహరించె శరంబు బ్రశాంతుఁడగుచు.

క॥ రఘునాథువలనిస్వప్నం బఘముం గూర్పక చనంగ నగుఁ బరమేశా
లఘుపూజాదిక మరిరాజఘుఁ డతఁ డొనరించి సుజన సంగతి నుండెన్. ౯౦౬

చ॥ అటఁ జని కాంచె వాయుసుతుఁ డాకసవుం బలువాఁక వీఁక వి
స్ఫుటతరభంగసంగమునఁ జుంబనముం బొనరింప నెంచుచుం
బటుతర ఫేనహాసముల భాసిలుచున్ మణిమస్తకోరగో
త్కటరుచిరప్రవాళరుచికల్పనలం దనరారు వార్నిధిన్. ౯౦౭

క॥ ఆకొన్నపులియ కా నతఁ డాకడలిం గడచుచుండ నాకట్టిరి నా
కౌకస్సపత్నుఁ డనుప నిశాకులుఁ గ్రోఁతి నలయింతు మనుచుఁ గడంకన్ ౯౦౮

ఆ॥ అంద ఱంద ఱైన నాముదిరక్కసుం డందు మాల్యవంతుఁ డధికబలుఁడు
మును సురాసురాజి మొనయ విష్ణునితోడఁ బోరినాఁడు తావుసేరినాఁడు. ౯౦౯

క॥ గడితేఱిన గడుసరి వెంబడి నరువదికోట్ల లెక్కఁ బరఁగెడు నసురుల్
వడిఁ బఱతేరఁగ సంద్రము నడుమ హనుమ నెదిరి నిలిచె నారీమణిరో! ౯౧౦

ఆ. మాయదారు లుజ్జ్వలాయుధుల్ సమరదుర్మర్షణులును గాలిమప్రధాను
లైన వారికోటు లఱుమ జీమూతంబు లనుచుఁ దలఁచెఁ దొల్త ననిలసుతుఁడు.

క॥ తఱియఁగ శస్త్రాస్త్రంబుల నెఱి క్ష్వేళల తెఱఁగు బొడువ నెఱయఁ దొఱయునే
డ్తెఱయుఁ గనియసురు లనుకొని నెఱుకఁ గనినయంత నెదిరి నెదిరించె ధృతిన్.

—♦ హనుమంతుఁడు మాల్యవదాదులతోఁ బోరుట ♦—

ఆ॥ గగనవీథిఁ జరణఘట్టనాదులు లేమి సంగరంబు నిస్తరంగ మైన
యబ్ధి యనఁగ నయ్యె యాదస్తతు లనంగ బరఁగె నందుఁ గలుగు పరికరములు
మ॥ గదల నొక్కొ౦ది శరాళు లేసి పృథుచక్రంబు ల్ప్రయోగించి మే
ల్పద నౌ కత్తులు శక్తులు న్విసరి యుత్త్రాపాదికాసాదనం
బాదవంజేసి విదల్చి వైరులు రణోద్యోగమ్మున న్మించినన్
గదియంబాఱి క్రుధాయితాత్ముఁ డయి రక్షశ్శాసనోగ్రస్థితిన్. ౯౧౪
ఆ॥ తనవయిం దొఱంగు తతహేతితతులె యాజ్యాహుతులుగ హేతు లఖిశయిల్ల
మలసి వాఁడు వర్ధమానతేజుం డయి యనలుఁ డనఁగ వికచవసజనయన! ౯౧౫
సీ॥ మున్నీటినీటిలో మున్పొక మైకొన్న యాదిమీనము ఛాక ననుకరించి
యాప్రభంజనుఁడు తా నై యెల్లకడ లేర్చు కడనాఁటి యాచిచ్చు కడఁక మించి
యట్టహాసంబున నఖిలంబుఁ బోకార్చు నలకల్పభైరవు నలవు గాంచి
సర్పప్రతానంబు దర్పం బడంగించు వైనతేయుని తోఁటి వాసి నెంచి
తుంగమదువు సొచ్చి తూటాడు మదకుంజరమ్ముఁ దెగడి మృగచయమ్ముఁ జమరు
వ్యాఘ్రముం గ్రమించి వాఁడు రక్కసులఁ గలంపఁదొడఁగె సత్కళానిధాన!
తే॥ వాలమునఁ జుట్టి కొందఱ వార్ధి వైచి తాఁచి వేర్లొఁ బాష్ణిఘాతతలపార్శ్వ
జానుఘాతంబుల నొకొందఁ జమరి చమరి పొలియఁజేసె నమ్మారుతపుత్రుఁ డలిగి.
మ॥ తనవా రుక్కఱ మాల్యవంతుఁడు మహాదర్పప్రతాపంబు నొ
య్యన నెక్కొల్గన మండలీకృతసముద్యచ్చండకోదండుఁ డై
యనికిం జొచ్చి సహస్రబాణముల నర్కాంశుప్రమాణంబులన్
జొనిపె న్వాయుజు మేన నార్చుచుఁ దదర్చు ల్మింటితె న్నంటఁగన్. ౯౧౬
ఆ॥ లీల మెఱయ రణకరాళుఁ డాభీల ముద్వేలధూమకేతుజాలకీలి
కాలవాల మైన వాలమ్మునన వానిఁ దూలనడఁచె లోకపాలవినుత!. ౯౧౭
సీ॥ తలకొని రక్కసు తలఁ దన్ని తా వియత్తలమున కెగసిన చాసవుండు
నెత్తురు లురలంగ నెఱదప్పి తేఱి జముని చూపు లట్టి తూపులు నిగుడ్ప
వాలమ్మునఁ దెరల్చి యాలాతి విల్తుదెంపఁ దెమలి శూలమున ఫాలమునఁ బొడిచి
యదియె పేరురమునం దసురుండు తాఁకింపఁ జెఱకుఁగట్టింబోలె విఱిచెఁ గాలఁ
బావని సురారి గద వైవఁ బట్టి త్రుంచి తలమున నడంచెఁ బగతునిఁ జలము నెఱయ
నంతటం బోక యమ్మాల్యవంతుఁ డడరి హనుమనిం గని యిట్లనె నబ్జవదన!
ఆ॥ తార్క్ష్యు నెక్కి వార్ధి దైత్యారి నాతోడఁ బోరి పోరలేక పోయెఁ దెరలి
నీతరంబె నన్ను నెఱి మీఱి గెలువఁ గాపేయమునఁ జెడకుము వాయుజుండ!

క॥ మున్నిట నీనగంబిడి క్రన్ననఁ జనుదేనిఁ జంపఁగా రానని వా
డన్నం గన్నుల నిప్పుక లున్నిద్రము లగుచు నెరయ నొరయ నరిగినన్. ౯౨

చ॥ నవశితశక్తి వైవ నది నాకసదుల్బగడొంద విస్ఫులిం
గవితతు లొంట నుప్పతిలఁ గఁ బెనుమంటలు మింట నంట రాఁ
బవనతనూజుఁ డుద్దవడిఁ బైకొని సేకొని దానిఁ ద్రుంచి యా
భువనధిలోనఁ ద్రోఁచెఁ బెరపూర్వసుపర్వులు విన్నఁబోవఁగన్. ౯౩

ఉ॥ అంతట మాల్యవంతుఁడు రయంబలరారఁగఁ గాళికాకటా
క్షాంతలసత్ప్రకాశమన నా కరవాలముఁ గేలఁ దాల్చి నీ
యంతము దీన నయ్యెడు నటంచు వ్రేసిన వ్రేటుతోన యిం
తింతలు ముక్క లయ్యె నది యెంత? తదీయబలప్రసక్తికిన్. ౯౪

ఆ॥ వజ్రసంహననుఁడు వాయుతనూజుండు వాలపాశమునన వానికంఠ
మొనరఁ జుట్టి గరుడి యురగమ్మునటు త్రిప్పి వీఁచి వార్థిలోన వైచుటయును.

క॥ తలముడి వీడ వియుక్తోజ్జ్వలభూషాంబరుఁడు నగుచు సడలిన యొడలుం
దలఁగిన బలము నయి రసాతలమునఁ బడె జీవితమ్ము తరలకయుండన్. ౯౬

ఆ॥ మారుతాత్మజన్ము మహితోగ్రరూపమ్ముఁ గాంచి ముజ్జగములఁ గలరె వీని
గెలుచువార లెల్లకృతుల నీతఁడె గెల్చు ననుచుఁ జనిరి కడకు నసురు లెడలి.

క॥ ఆజి గెలిచి గిరిఁ గొంచును యాజితకాళి చనె వెలుఁగు లన్నిఁటి కితఁడే
యోజమెయిఁ దానకంబనగాఁ జని గగనంబు వెలుఁగఁగా వెలుఁగులతోన్.

మ॥ స్ఫురదుద్యన్మణిరత్నదీధితితతు ల్స్వోద్భిల్ల దివ్యౌషధీ
వరవిద్యుద్ద్యుతు లుల్లసిల్ల స్వతనుప్రాగ్భారదీప్రప్రభల్
వెరయంగా నొకఁడైన దీప్తి భయ ముద్వేలంబుగాఁ బొంగి భా
స్వరభాస్వన్మహనీయబింబ మన నుద్భాసించి కాన్పించినన్. ౯౯

—♦ రాముని విషాదము ♦—

ఆ॥ ప్రొద్దుపొడు పటంచుఁ బోలఁగా భావించి ప్రొద్దుకోలముసామి భూరిచింత
మునిఁగినట్టు లగుచు మునుకొని యిట్లనెఁ దమ్ము నొడలు చేతఁ దడవుకొనుచు.

సీ॥ నిక్క మారయ వచ్చె నీరజాప్తుం డదె యుదయాద్రి సేరంగ నోజ మెసఁగ
విరియఁజొచ్చెఁ దమంబు వెలసెడు దిక్తటుల్గ్రహతారకాతతు ల్గాంతు లుడిగె
నేర్పడ నెల్లర కిది ప్రొద్దుపొడు పైన నాప్రొద్దు గ్రుంకు ననంగ వలసె
నీమాయసత్తికి నిచ్చితిఁ దమ్మునిఁ బాపపు దుఃఖాబ్ధి పాలుపడితి
నన్న నగధీర! లక్ష్మణ! యగునె యిట్లు నన్నుఁ దిగనాడి చన నెపం బున్నయది యొ
ని న్నెదురుచూచు తల్లికి నీదుసతికి నన్నదమ్ముల కెటుదెల్పు మనెదొ చెపుమ.

క॥ అన్న! విడిచె నీవే శర ణన్నా! యన్నాఁ డటంచు నభయం బిడి నే
ని న్నరసెద నంటిని నా కన్నెఱి గలదే యభాగ్యు లన మున సెదరే. ౯౩౨
క॥ ఇల నిలువఁజాల సీతని విలసద్గుణు విడచి జంట వెలయుం జనినన్
మలయుదు సుగతికి దొసఁగుల గలవరపుంగొంప యిచటఁ గలవే సుఖముల్.
క॥ బంధుత్వము నెఱపితి నీబంధులఁ గొనివచ్చి తరులఁ బఱపితి విఁకఁ గి
ష్కింధకుఁ బొ మ్మనుఁగులతో బాంధవ మెద నుంచుమయ్య భానుతనూజా!.
ఆ॥ అని విరక్తి నెఱయ నాడు రామునిఁ గాంచి యనఘ! యీవిచార మగునటయ్య
ననిచె నిప్పుడిపుడె నాల్గవఁజా మొంట వచ్చు హనుమ యుంకఁ బొచ్చె మున్న
క॥ చన దూరక యతఁ డరిగిన పని ఘనతేజుండు తత్ప్రభావపటలంబే
యనవచ్చు నొకగడెకు మే లనువొందెడు నింతలోనె యలముట తేలా. ౯౩౬
ఆ॥ అనెడునంతఁ దేజ మగ్గలం బై దుర్నిరీక్ష మగుచు నుండ నినుఁడవోలె
గవియరాఁ గపు ల్ప్రకంపితు ల్గా రాముఁ డలుక నెమ్మనమున నడరుటయును.
మ॥ కలయ న్మంటలు పర్వఁ గాలు ననలుం గాలారిఁ బోల్పంగ న్నై
తలఁ బొంటం దహియింప నోపి మెలఁగం దార్క్యాణగా నెల్ల ది
క్కులు నేడంబుధులుం గలంప నగుచుం గూలంకషం బైన రో
షలసన్మూర్తివిశేష మొప్ప దృఢసంస్థానంబు చెన్నొందఁగన్. ౯౩౮
చ॥ కొలమున కెల్లఁ గర్త యఁట కూలిన లక్ష్మణుఁ డిట్టు లుండ ద
వ్వొలసిన వాయుజుండు తల మొందకయుండ సురారి కర్జముం
దలఁపున నుంచి నాయొడువు దక్కుడి సేయఁగ నెంచి ముందుగా
వెలయఁదొడంగినాఁ డినుఁడు వేడబ మయ్యెనె రాము పాటిలన్. ౯౩౯
ఆ॥ నా కజేయ మున్నె నాకొకు లలరంగ వేఁడివెలుఁగుఁ గూల్తు నెంటసంటి
ప్రదరశక్తి నిదె యరాక్షసం బొనరింతు వలయునేని సృష్టి వల నరయుడు.
క॥ అని రౌద్రరసభరంబున ననితరసంరంభుఁ డై యుగానలకీలల్
దనరార నిలిచి రాముఁడు తన వి ల్లందికొనె జగతి తద్దయు నడఁకన్. ౯౪౦
క॥ మును పురములు గాల్పఁగ నేఁ బినాక మందుకొను వీఁక పెనఁగొన రౌద్రం
బనుపమ మస్త్రముఁ గొనె భానుని నొకయుంకింపులోనె నోనేయంగన్. ౯౪౧
వ॥ అట్లడరిన రఘువీరుని ప్రక్రమంబు తెలంగెలింగి సుగ్రీవజాంబవద్విభీషణాదులు
సంభ్రమంబునం బెరసి వినయవినమితశిరస్కులు ఫాలఫలకఘటితాంజలిపుటులు
నై యొక్కపనిఁగొని లోకత్రయంబు నెఱు పందలంతే మానుషవేషం బూరసి మె
ఱుంగమి నటించుచుంటి వింతియ కాని నీయరయరానిదియుం గలదే రుద్రునట్లు లీవు
రౌద్రతరంబు వహ్నిమయంబు నగు రౌద్రాస్త్రంబు చేఁ బూనినయంతన సురసిద్ధ
సాధ్యగరుడగంధర్వప్రభృతు లతిభీతిం గడగండ్లు పడుచుం గడల్గొంటం బఱచుచున్న

వారు ప్రతిభయోల్కాప్రతతుల నంబరస్థలం బెల్లఁ గాలి పగులు చందంబున నొగులుచున్నయది. భూతలంబు గ్రక్కదలంజొచ్చె. ధరణీధరంబులు వడంకుచున్నవి. దినకరవంశసంభవా! యియ్యస్త్రరాజం బింకఁ బ్రయోగింపవలవ దుపసంహరింపుము. మా మొఱలాలింపుము. మహితదివ్యౌషధిలతికాస్ఫురితం బగు ద్రోణశిఖరి నిజభుజశీర్షంబున ధరియించి పఱతెంచు నమ్మహాత్ముండు వాయుతనూజుండు గాని భానుమంతుఁడు గాఁడు. సహజతేజోవిరాజమానుం డగు నాయగ్నిమిత్రపుత్రునకు జ్యోతిర్లతామణిరత్నవిభ్రాజితం బగు చంద్రశైలంబు ప్రభావిశేషంబులఁ బైపెచ్చయ్యె నఖండజ్యోతిర్భార పూరితదిగంతరుం డగుచు రయంబునఁ దపనునికన్న మిన్న యని యెన్నం దగియున్న కతంబునను బ్రొద్దు పొడుచుతఱి గాకుండుటంబట్టియు మనహనుమని వీఁకతోడి రాక యని నిశ్చయింపుము. సంశయింపకుము. అమ్మహామహున కెదురుగాఁ గపివరులం బనుపు మాతండును సంతసించు నని విన్నవించుటయు. ౯౮౩

రాముఁడు హనుమంతుని మెచ్చుట.

తే॥ నల్ల కలువల కాంతి విన్నాణ మైన మేనివాఁడు కన్దమ్ముల నూనువేడ్క
మోముచందురు తెలివియు మురువుసూప వరమహుఁడు రాముఁడని చెల్లవంగవరుల.
ఉ॥ అంతట సంతసంబొ నలినాప్తుఁడొ పండువొ యిష్టలాభమో
యింతగ రామసన్నిధికి వేఁ బఱతెంచెడు నాఁగ వ్యత్క్రమం
బంతయుఁ దీఱ భూస్థలికి నాహనుమంతుఁడు డిగ్గి జానకీ
కాంతుని పాదము ల్గొలిచెఁ గ్రన్నన నగ్గిరి డింపి సొంపునన్. ౯౮౫
మ॥ పలికెం బల్కు సుధారసంబు జిలుకం బాలింపవే రామ! నే
నలచోటం గిరిఁ గాంచి యోషధుల నొయ్యం గాన కద్దానినే
చలమొప్పం గొనివచ్చినాఁడ దొసఁగు ల్సన్నద్ధము ల్గాఁగ ని
క్కల నొక్కించుక సేపు త్రోవ మసలం గానయ్యె నయ్యారఁడిన్. ౯౮౬
ఆ॥ అనినఁ దప్పటంచు నాలస్య మంచు నీవెనసి చేయుపనుల నెన్నఁడేనిఁ
గలుగునయ్య! తండ్రి! కాపాడితివి నన్ను నాకొలమ్ముఁ దమ్ము ననుచుకూర్మి.
క॥ నీపేర్చు కృతుల భారము నాపయి నిటు మోపుచుంటి నలఁచు ఋణం బే
నేపగిది నెన్నఁటికిఁ గులదీపక! తీర్పంగనేర్తుఁ దెలియం జెపుమా! ౯౮౮
ఆ॥ అనుచు రాముఁ డతని నాదరించుచునుండ భానుజుఁడు సుషేణుఁ బరగఁ గాంచి
భూధరంబు నెక్కి పొలుపొందు మందులు దెమ్ము తడయ కీవు తెలివి పొదల.
క॥ సౌమిత్రి కిడి మనుపు మిపుడామీఁదట నెల్లవారి కానందరస
శ్రీమానితాబ్ధిపూర మసామాన్యం బెనయఁగాఁ బొసంగింపఁ జనున్. ౯౯౦

క॥ అనునంత హరివరులు తోఁ జనుదేరఁగ సత్వరంబ చని యాశైలం
బనుపమకూటకటకతటఘనలక్షణ మరసి యొరసి కౌతుక మొదవన్. ౯౫౧

శా॥ వేయుంగన్నులవేల్పు వేల్పుగమితో విన్నాణ మా వేడ్క నిం
దే యానం గనె నాసుధారసము లక్ష్మీశుండు చక్రాహతిన్
స్వాయద్రాహుశిరంబు ద్రెంచె జగతీసంరక్షకిచ్చోటునన్
దోయం బొప్పెడుఁ దద్ద్రివృత్తములు మందుండఁగె లిప్పట్టునన్. ౯౫౨

క॥ అది సౌవర్ణకరణి యయ్యదియే సంధానకరణి యరయుఁ డెఱుకన్
యిదిగో విశల్యకరణి యిట్లిదియా సంజీవకరణి యేర్పడఁ గొనుఁడీ! ౯౫౩

ఆ॥ అనుచుఁ దోడివారి కాయాస్థలమ్ముల మహిమ లెన్ని తెలిపి మానితుండు
చేరి పుచ్చుకొనెయె సిద్ధౌషధి విశల్యకరణి సంతసంబు గడలుకొనఁగ. ౯౫౪

చ॥ ఘనతరశక్తి పేరురము గాడిన యావివరంబునందు నె
క్కొనఁగ మహౌషధి న్ననిచికో లొనరించిన యంత లక్ష్మణుం
డు నిహతవేదనుం డగుచు డొం పెడలంగ నిలింపు లుబ్బ సు
ప్తునిక్రియ నుత్థితుం డయి ప్రఫుల్లముఖస్థితి నుల్లసిల్లుచున్. ౯౫౫

—♦ లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛఁదేఱుట ♦—

క॥ నిలునిలు రావణ యిపుడే హొలియించెద నె మ్మటంచుఁ బొలుచు మగఁటిమిం
బలికెడు తమ్ముని ర మ్మని పిలిచెన్ రాముండు ప్రీతి పెంపెసలారన్. ౯౫౯

ఆ॥ తేజు లావు దెలివి తేటయు మునుపటికన్న మిన్న లగుచుఁ గ్రాలుచుండ
నన్న పాదయుగళి నత్యంతభక్తిమై నెఱఁగి నిలిచెఁ గుతుక మెలయుచుండ.

క॥ సహజార్ద్రి స్నేహాఢ్యుఁడు సహోదరుం గౌఁగిలించె క్ష్మాపతి పులకో
ద్వహుఁ డానందరసామృతమహోర్మిమిళదక్షుఁ డగుచు మహిలామణిరో! ౯౬౧

ఉ॥ ఒక్కఁడ పో కృతార్థుఁడు మహోదయుఁ డేలినవాని కర్జముం
జక్కఁగ నిర్వహించెఁ దన సారము బీరము పెంపు సొంపుఁ జే
రుక్కు వహింప నాపదల కోర్చి తగ న్నిరపాయుఁ డౌచు నాఁ
డక్కల నేఁటి కిక్కరణి నంచు నుతించిరి వాయుజుం గపుల్. ౯౫౯

తే॥ రాముఁడు సుషేణు హనుమని రమణఁజేర్చి మిాకతంబునఁ దమ్ముని మేలు గొంటి
మేలుకొంటిఁ బ్రత్యుపకార మేలలి నొనరింతునో దోఁపకున్న దే నంత గలనె.

క॥ సోదరు నొసఁగిన యీకృతి కేదియు సరి గాదు గాన నిందఱు గన సం
మోదమునఁ గౌఁగిలించెద నాదెసఁ గల కూర్మి పేర్మి ననిచి వెలయుఁడీ. ౯౬౧

వ॥ అని పలికి శ్రీరాముఁ డమ్మెయి ననుగ్రహించినం దత్ప్రసాదంబున ననంత తేజో
వీర్యబలాతిరేకంబు లొప్పార నవ్వార లరుసంబునం బొదలి రయ్యవసరంబున

రామలక్ష్మణవానరేంద్రానుమతులై యగచరవరు లమ్మహామహీధరం బారోహించి వివిధమణిమయశృంగంబులం గనుంగొనియు సవిధమధురమధురసంబులు ద్రావియు భూమాభౌమసురుచిరరసవదవిఫలఫలంబు లసదృక్షంబు లనుచుఁ భక్షించియు నమృతజాతీయంబు లగు పానీయంబు లానియు నసమానబలౌజులు విగతక్షతశల్యవేదనులునై యగ్గిరి డిగ్గి రామసేవానిరతులై రంత జానకీజాని యమానుషతేజోవిరాజమానుం డగు పవమానతనూజన్మునిం గాంచి మీఁదటి కర్జం బెంచి యిట్లనియె. ౯౭౨

—♦ హనుమంతుఁడు స్థూలజంఘాదుల సమయించుట ♦—

క॥ అన్నా! యెప్పటిచోటున నిన్నగ మునిచి చనుదెంచుటే మే లని నే
నెన్నెద నన నౌనని వాఁ డన్నెఱి గిరి గొంచు నరిగె నమృతకలాఢ్యా! ౯౭౩

క॥ ఉరవడి న వ్వరవరి యంబరతలమున నరుగుచుండఁ బరు లారసి యా
సురవరున కెఱుకసేసిన సరభసుఁడై యాతఁ డధికసంరంభమునన్. ౯౭౪

వ॥ స్థూలజంఘ మహానాద మహాదంష్ట్ర మహాఘోర స్ఫోలాక్షముఖ మహావీర్య చతుర్వక్త్ర శంఖకర్ణ చిత్రవర్ణాదులగు నక్తంచరవరులం బెక్కండ్రంగనుంగొని. ౯౭౫

ఆ॥ మీర లేగి యాసమీరకుమారకు నాస మీఱఁ బొదివి యలఁచుటొండె
వాల మరసి చేతి కూటవంతంబు మున్నీట వైవఁజేయ నెఱయుటొండె. ౯౭౬

క॥ కావింపఁగ భావింపుఁడు సేవించెడు వాని నెల్లి శ్రీవిలసిత మా
నావలనియర్ధరాజ్యము నా వలవదు శంక యెవని నయ మిం దవునో. ౯౭౭

వ॥ అనుచుఁ బ్రేరేప నిది యానా నా ననుచు నహమహమిక ననుచు దుస్సహసాహస జయాశాతిరేకంబుల నొందు రులం బ్రోచుకొనుచు సేనాసహస్రంబులతోఁ దరలి నానావిధప్రహరణహస్తులై కొఱలి రణపారీణులవ్వారు సురాసురరూపంబులు దాల్చి తఱిమి నడిచి మారుతిం దఱిసి యురవడిందాకి నీలమేఘంబులు మహాశైలంబున ట్లిఱిమ యాగ్రహంబున కలిమి నఱిముఱి పడుచు నహంకారంబుల తోడి హుంకారంబు లాకసంబు ప్రక్కలింపం దొడరం గక్కసం బొనరింప నడరుచు నిట్లనిరి. ౯౭౮

తే॥ గిరి పెకల్చి తెచ్చితి సురాసురుల మమ్ముఁ జీరికింగొన కిది మా యశేషధనము
నీమదమె నినుఁ దిను నొక్క నిమిషమునఁ జలించెదే యాయుధమ్ముల ముంచి యిడమె.

ఆ॥ అనిన వారితోడ ననియెఁ బావని మీర లెంతవారొ మడిసి రిట్టివారె
కొండ ఱింత యేల కొనసాగునంతకు నిలువుఁ డంతకునకుఁ దెలివి లేదె. ౯౮౦

మ॥ అనుచుం బల్కెడునంతలో నరిహుఁ డౌ నవ్వాని వాలం బహీం
ద్రనిభోగంబు మహేంద్రు హస్తి కరముక్ రూపించుచు న్మించె నె

ట్టన లంకాపురధూమకేతువు నిశాటస్తోమనిర్వాపణో
పనిషణ్ణోద్ధతకాలరాత్రి యది తత్త్వం బట్లు చెల్లింపదే. ౯౭౧

ఉ॥ చిచ్చుఁగంటి మంట యయి చేరి దహించె నొకొండ్లఁ దాకిక
మెచ్చెనఁ గూర్చు దండ మయి మేకొని కూల్చెను గొంతవట్టు దెం
పెచ్చిన వజ్రమై గెడపె నెందఱినో హరిచక్రచక్రమై
తచ్చటులోగ్రవాల మటఁ దక్కిన తండము గంటడంపదే. ౯౭౨

క॥ గద యై కార్ముకముక్త ప్రదరం బై ప్రళయవహ్నిపటలం బై స
రదనిర్ఘాతంబును నై యదనున నవ్వాలి తోఁక యసురులఁ గెడపెన్. ౯౭౩

ఆ॥ మిత్తి పాశ మగుచు మెడజుట్టి త్రోఁచిన రాచియుడిన మీఁట వైచిన న్ని
శాచరౌఘ మట్టులేచి యాచికొనంగఁ జూచి చూచి జముని జూడఁ జనియె.

క॥ ప్రహరించు పగఱ శస్త్రము లహస్కరుంబోని వాని నంటవ చదలన్
దహనజ్వాలాభీలత దహించె నవ్వాఁడు వారిఁ దనవాలమునన్. ౯౭౪

తే॥ పదములం దన్ని హుంకృతి బడలుపఱచి తోఁక పీఁక విదారించి త్రోచివైచి
యొక్కనిం జిక్కనీక వాఁ డుక్కడంచె జాలు భైరవు సట్టహాసకృతి నెగడ.

ఆ॥ భూతజాత మంధభూతంబుగాఁ గులగిరులు వడఁక దెసలు గీడ్పడంగఁ
బొదివి పొదివి చంపెఁ బొలదిండ్ల నాగండఁ డడరునంత కైన నడరనీక. ౯౭౬

క॥ అమ్మెయి గ్రమ్మిన పరజలదమ్ముల యెడ టడఁగి విరియఁ దతబలుఁడుం దే
జమ్ములయ నొప్పె నత్తఱి నమ్మారుతసుతుఁడు శారదార్కుం డగుచున్.

చ॥ హరిపద మంది యావరణ మట్టె చన స్సితకాశి కాంతిసుం
దరుఁడును నై కళ ల్సెలఁగఁ దద్ద దరస్మితచంద్రిక ల్సగన్
వరధృతి నేగుచుం దనరె వాఁడు ఘనాంతపువేళఁ బొల్చు చం
దురుఁడో యనంగఁ గ్రోపడిన ధూర్తుల యాస్యసరోజమ్ము లుక్కఱన్. ౯౭౮

క॥ సిద్ధికరుఁడు హనుమఁడు కృతిసిద్ధుం డై యటఁజనన్ సుసిద్ధుఁడు గాఁగన్
సిద్ధులు సాధ్యులు సుర లనుబద్ధు లగుచు గురిసి రతనిపై విరులజడుల్. ౯౮౦

వ॥ మానసోచితవేగుం డగు పవమానతనూజుండు నీతఃభేదుండు ప్రమోదభరితుండు నై యసమాన నసమానవీర్యబలంబు లొప్పార నప్పరమహామహాస్పదం బయిన నగరాజంబు బ్రాక్తనస్థానంబునం బ్రతిష్ఠించి యతిమానుషంబు నధ్దైవికంబు నధ్యాత్మంబు నయిన నిజసత్త్వసంపదకు నిలింపగణంబు లచ్చెరువొందం జెచ్చెరం జని శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందమ్ముల కెఱఁగి సౌమిత్రిరవినందనులకు నమ్మెయి వందనమ్ము లాచరించి వేడుక దనరం దనదగు వృత్తాంతం బెల్ల నల్లన వివరించిన నమ్మువ్వురుం దదీయప్రసంగంబు లాకర్ణించి విస్మయసంకీర్ణంబు లగు చిత్తంబుల నత్తరంబు దరంబు మీఱి మేనులం బులకంబులు గులకంబుగా

హర్షోత్కర్షజనితబాష్పనివహంబులం గనుంగవలు నిమీలనోన్మీలనసాదరంబులై కాన్పింప ననన్యసుకరం బిక్కార్యంబు సాధింప నీక పోలు నింతియ యనుచు నెడయరాని కౌతూహలంబున నుపగూహనాదిసత్కారంబుల సంభావింప భావింప నశక్యంబు లగు పురస్కారంబులం గానచరు లందఱు హనుమత్సుషేణుల నగ్గించుచుం బరస్పరాలింగనసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచు లంకాపురసౌధంబులం బ్రతిధ్వను లుప్పతిల్ల సింహనాదంబు లెసంగించుచు ననామయులై చెలంగుచుండు నాసమయంబున. ౧౮౧

తే॥ అభ్రలక్ష్మీమనోహర హారమౌక్తి
కంబు లన నొప్పు తారకౌఘంబు లెడలి
యసురవిభురాజ్యచిహ్నంబులనంగ దృష్టిమార్గదూరంబు లయ్యె గ్రమక్రమమున.

తే॥ గంధసింధురకల్పులు ఘననిభులు మదాంధులును నగు నసురుల బంధుకోద్యమాంధతమసంబులం గూడి యంధకారగంధములు గ్రంథములు వీడఁ గడచిచనియె

—♦ సూర్యోదయము ♦—

తే॥ వారిజము లొప్పె వానరవీరముఖము లట్లు కుముదము లొమ్మగిడె నిశాటమనము
లనఁగ రామరావణసముద్యమముల గతిఁ గోకఘూకప్రసక్తులు గొఱలెఁ దెరలె.

మ॥ తిమిరోద్యద్గజరక్తసిక్తతనురక్తిం బొల్చు సింహంబు ప్రా
చ్యము సంద్ర మ్మెడఁద్రోచి పై కెగయ నా నార్వంబు పూర్వాద్రిశృం
గముపై నెత్తిన పద్మరాగఘటి ప్రాకాంతాలలామంబు హ
స్తమునం గొన్న ప్రవాళగుచ్ఛ మట భాస్వంతుండు దోఁచెం బొరిన్. ౧౮౫

క॥ అరుణుఁడు రామమనోరథపరిపక్వఫలంబు నాఁగఁ బరఁగెం బ్రాచిన్
వరతేజోరాశిఁ దమోహరుఁ గులదీపుఁ దనుఁ బోల్పనై జగ మెలయన్. ౧౮౬

ఆ॥ కాల్యవిధులు దీర్చి ఘనుఁడు గుణాంబుధి యద్రిధీరుఁ డతిదయార్ద్రహృదయు
డంచితావలోకుఁ డనె రాముఁ డిమ్మెయిఁ దమ్ముతోడ మోముదమ్మి వెలయ.

ఉ॥ నీ విటు దైత్యరాజపరినిష్ఠితశక్తిహతిన్ ధరం బడన్
లే వికఁ నేకృతు ల్గడిమి లేమయు సీమయు జీవితమ్ము నం
చే విలపించినాఁడ నిపు డీ వనపాయుఁడవై కనంబడన్
వావిరి నన్నియు న్మగిడి వచ్చిన యట్లలరారె లక్ష్మణా! ౧౮౮

ఆ॥ నినుఁ బ్రబుద్ధు నెనసి నెఱిగంటి లే బలే యట్లుగాకయున్న నవని యేల
విజయ మేల సీత విధికృతం బేల నీ తోడిలోక మేను దొరయుచుండ. ౧౮౯

క॥ అని పలికిన ఖిన్నుండై యనె గద్గద మొదవ రాఘవానుజుఁ డిమ్మై
ననఁ దగునే ధీరోదాత్తున కిది తెలిఁగే యొకొండు దొసఁగునఁ బడెదే. ౧౯౦

క॥ సత్యపరాక్రమశీలుఁడ వత్యలఘుగుణుండ విట్టు లనిన జగములన్
నిత్యముగఁ బ్రతిన నెఱపెదు ధృత్యుచితక్రముఁ డొకం డుదీర్ణుఁడు గలఁడే.

చ॥ చులుకనివాని తీ రెనసి సూనృతమూర్తివి నీవు పల్కినన్
గలఁడె యొకం డిలం దగవు గా దవు నం చన దండకాటవిన్
వెలసి తభీతిదాన మిడి వేల్పులు మానులు వేఁడ నయ్యెడన్
బలసి విభీషణుం డొదుఁగఁ బ్రాజ్యము రాజ్య మొసంగి తమ్మెయిన్. ౯౯౨

క॥ నీవు ప్రతిజ్ఞారక్షణ మేవిధి నేనియుఁ బొనర్ప నెంచక నాకై
చేవ చెడి యట్టు లాడే యావర్తన మడఁపకున్నె యఖిలార్థములన్. ౯౯౩

తే॥ సత్త్వసంపన్నుఁడవు నీకు సకలధర్మపాలనమ్ము ప్రతిజ్ఞానుపాలనమున
సులభ మగుఁగాని యొండొంటఁ జూడ నెంచ నున్నధర్మంబు సెడుట గా కొండు లేదు.

సీ॥ ముజ్జగం బీవు కార్ముక మూని నిలిచినఁ దలఁకెఁడు ననిన నీతండు ఘనుఁడె
నీకోపవహ్నిలో నిమిషార్ధమున వైరి మిడుత యై తక్కొని మిడుకకున్నె
సింగమ్ము విక్రమించిన సామజము మదోత్కటమైన ధృతి నెట్లు గాంచగలను
వైనతేయు నెదిర్చి యానాగ మెంత లేనియుఁ బౌరుషం బొంట నెఱపనగునె.
పగటికగుసామి యస్తమింపకయమున్న యతఁడు కరములఁ దిమిరంబు నడఁచుమాడ్కి
నీశరమ్ములఁ బొలియింపు మాశరేంద్రు నామహేంద్రాదు లలర శ్రీరామచంద్ర!

ఉ॥ నీమది రావణుం గెడప నిష్ఠ వహించెనయేని సత్ప్రతి
జ్ఞామహితప్రవర్తనమె జానుగ ధర్మనిదానమేని నేఁ
డామహిజాత కష్టదశ నాఁగుటె పౌరుషమేని నెట్టనం
బాముల కోర్చి నాపలుకు పాడి మెలంగు మిఁక న్రఘూద్వహా!. ౯౯౬

క॥ అని నొడివెడు తమ్ముని నుడు లనుయుక్తము లాలకించు నతన నెఱసెన్
దనసహజం బగు తేజం బనుపమ మది భానుమండలాంచిత మననై. ౯౯౭

రాముఁడు లక్ష్మణాదులతో సుఖంబుండి రావణున కెదురుచూచుట.

క॥ కల్యాణాత్ముఁడు రాముఁడు కల్యము శోభనము గాఁగఁ గని విజయశ్రీ
కల్యోక్తి వెలయఁ గృతిసాకల్యము నేఁ డే నొనర్పఁ గాంచెద రనియెన్. ౯౯౮

క॥ అందఱయం దన్నెఱినిరవొందె మహానంద మప్పుడపుడె సురల్సం
క్రందనముఖ్యులు పొగడిరి ముం దెనసెడు మేల్దలంచి మునులు న్గలయన్. ౯౯౯

క॥ చంద్రముఖీ! వింటివె యాచంద్రార్కస్థాయిగాఁ బొసంగదె రఘురా
మేంద్రుని జయప్రసంగము సాంద్రయశశ్శ్రీగుణప్రసక్తం బగుచున్. ౧౦౦౦

ఆ॥ అనుచు విభుఁడు చెప్ప నది యెల్ల వివరింపవలయు మేలి తఱియ వలనుపడియె
సంగ్రహించి పలుకఁ జాలునే నొడువు మయ్యధికథాంశ మనుచు నడుగుటయును.

శా॥ చిత్రామేయకథావిధానినిగమాశ్లేషాఢ్యపాదాంబుజా!
పాత్రీభూతజనోదయప్రణిహితప్రాజ్యప్రసాదాంచితా!
అత్రాసాదినిరాసనసంవలితచిత్త్రాయత్తవీర్యోజ్జ్వలా!
మిత్రామిత్రవిభావనావిధురసంమృష్టాత్మతత్త్వాశ్రయా! ౧౦౦౨

క॥ శ్రుత్యంతసూక్తివిలసత్ప్రత్యయపరతత్త్వనిరతపండితజనతా
నత్యయతాసంపాదిప్రత్యక్షానుభవలక్ష్యభాసురరూపా! ౧౦౦౩

మాలిని॥ విదితగురునిదేశావేశసంపత్ప్రకాశాభ్యుదితతరసవిశేషాభ్యున్నతస్థానలక్ష్మీ!
సదయహృదయయోగైశ్వర్యసంధానలీలా స్పదనిజపదభక్తీ! సంభృతానంతశక్తీ!

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
నవమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

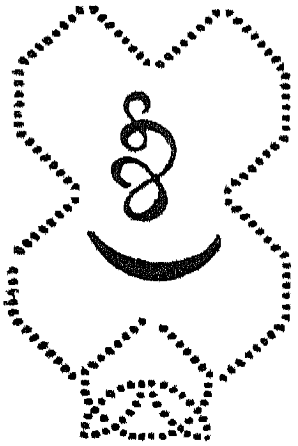
శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము

పూర్వభాగము

దశమాశ్వాసము

సురమునిసంప్రార్థిత
భాసురలక్ష్మీవిలాసపరినిష్ఠిత దు
ష్టాసురకోటిశమన లీ
లాసురభిళకీర్తిపుష్కలప్రాజ్యకలా!

— ఏడవునాఁటి యుద్ధము —

వ॥ అవధరింపు మమ్మెయి నమ్మహారాజ్ఞి యానందసాంద్రయై యవ్వలికథాంశముం
గూర్చి ముచ్చటించుటయు నమ్మహాదేవుం డిట్లని వినిపింపం దొడంగె. ౨

శా॥ వింటే నీరజపాణి! రామచరితావేలామృతోల్లాస మా
తంటా లెల్లఁ దలంగ స్వీయజనసంధానంబు చెన్నొంద నే
వెంటం గాంచినఁ దద్గుణాభ్యుదితనిర్వేశంబు పెంపార శ్రీ
లుంటాకుం డగు రావణుం డరసి లోలోఁ దా విమర్శించుచున్. ౩

తే॥ ఇట్లనె సభాసదులఁ గాంచి యింతసేత బూది వేల్చిన యట్టిదై పాడవడంగఁ
దొంటితప మెల్ల మున్నె నిర్ఘాతమయ్యెఁ గలుగఁబోయెడు తెలియఁగింకఁ గానరాదు.

సీ॥ ఆయింద్రజిత్తు వోనడఁగె మాయ లటంచు నద్దమరేయి నే నరిగి వేఁడి
మైరావణుం బంప మాయావి రాముని గాళికి బలివెట్టఁ గడఁగి మొఱఁగి
పాతాళలోకమ్ము పట్టునఁ జేర్పంగ నంత విభీషణు ననుమతమున

ధూర్తుఁ డాహనుమఁడు తో నేగి యవ్వాని వధియించి తలపూవు వాడకుండ
నన్నుఁదెచ్చి యిచ్చె ననుజునిఁ జోకార్చ మేలి మందు గూర్చి మెలఁగఁ జేసె
శరున నైనవారు ననుమించువా రైన నింకఁ జేయ నైన దేమి గలదు?
తే॥ అలవు చల మొప్ప నేఁ జని యయ్యరాతివర్గ మెడలించి వచ్చెద వార కిప్పు
డున్న బలమెల్లఁ జేర్పుఁ డియ్యోజ నన్ను బలసి రాఁజను నయ్యద్రిప్రౌఢి నెఱయ.
క॥ అని యానతిసేసిన వా రనుపద మటు గూర్ప దాని నండఁగఁ గొని చ
య్యన నేగె రణస్థలి కయ్యనువున నది మిడుతదండ యన నగుచుండన్. ౮
తే॥ రాము నెదిరి తద్బాణాగ్ని రాలె నదియు నొక్కపెట్టన తా నట్టు లోజ మెఱయ
నాఘనునితోన పెనఁగిన నతఁడు గనలి పిడుగుఁబోలిన శర మొండు దొడిగి యేసె.

—◆ రావణుఁడు రామబాణార్దితుఁడై భార్గవు శరణు వేడుట ◆—

చ॥ అది యెదఁ దాక సొమ్మసిలి యాదశకంఠుఁడు నిల్వలేక దు
ర్మదము దలంగ లంకకయి మానము దూలఁగ నేగి రాము సం
పద యతిమానుషస్థితి నభంగుర యాటయు వాయు వగ్గిక
ట్లదనున మారుతాత్మజసహాయ మెసంగుటయుం దలంచుచున్. ౯
తే॥ తనదుసైన్యంబు తలపోసికొని కలంగి హంగుసెడె నింక నేమి సేయుంగఁబోలు
ననుచు నెట్టన భార్గవు మొనయఁగాంచి యతని పదయుగ్మమునకుసాష్టాంగ మెఱఁగి.
క॥ ఆతఁ డుపలాలనంబునఁ జేత స్సొకయింత చల్లసేసి సరగ ని
ట్లీతఁడు రాఁ బని యే మనఁ జేతులు జోడించి యసుర సిబ్బితిపడుచున్. ౧౧
ఆ॥ గురునిఁ గాంచి పలికెఁ గూళ వాఁ డేనాఁడు నీదయం గొఱంత నే నెఱుంగ
దొరసినాఁడ నిప్డు దుఃఖపరంపర నీవు గలుగ నేమి నియతి సెడెనొ! ౧౨
క॥ భగవంతుఁడ! నీయెఱుఁగని దగు నంశం బేజగమున నైన సుగమ మై
నెగడునె యైన న్వినుచు తెగ వంచు వచించువాఁడఁ దత్పరబుద్ధిన్. ౧౩
సీ॥ నరుఁడు రాఘవుఁడు వానరయూథపులఁ గొంచుఁ దరలినాఁ డంబుధి దాటినాఁడు
పలుకోటు లగచరు ల్బలసి రా మనలంక నజిమినాఁ డెల్లరఁ దఱిమినాఁడు
లగ్గలెక్కి మహాబలముల నొక్కట మారి మసఁగి నాఁ డేత్తెఱ నెసఁగినాఁడు
పుత్రుల బంధులఁ బొలియించి నాపయి వాలినాఁ డన్నిఁటఁ జాలినాఁడు
నాయలవుతోడి చల మొంట నవయఁ జొచ్చె నేమిచెప్పుదునయ్య! నీయెలమి గలుగ
నెల్లెడల ముంపఁ దేల్చంగ నితఁడె నేర్చు ననఁ బొగడుగంటి నేఁ డిట్టు లగడుగంటి.
ఆ॥ ఇంక నీవ నేర్తు వెద్దియేని నొకండు తెరువు సూపి మనుచు తెఱఁ గొనర్చ
మెలఁగువాఁడ దాని మేకొని పగతుఱ యాగడం బెడల్చె నాఁగ నెగడి. ౧౪
మ॥ అనినన్ దైత్యగురుండు దైవకృత మయ్యర్థంబు సాధింపఁ జ
య్యనఁ బాతాలగుహాంతరంబున రహస్యప్రక్రియన్ హోమముం

బొనరింపం జను మందు నహిన్ననమా బుట్టుం బ్రశస్తంబు స్యం
దన మశ్వధ్వజసూతయుక్త మవిభేద్యం బొక్కఁ డబ్బమ్మగన్. ౧౬

ఆ॥ ఖడ్గచాపబాణకవచశస్త్రము లట్లె యావహిల్లు నెల్ల నధిగమించి
గెలుతు వఖిలలోకపులను ని న్నెదిరించి మిత్తియైన నవల నిడుకఁజనదు. ౧౭

క॥ ఏను గలిగి నీకొక కొఱ రానిత్తునె మంత్రతంత్రరాజవిశేషా
నూనప్రక్రియ లొనఁగెద నీ నెఱి నవి యెల్లఁ గొని జయించెద వరులన్. ౧౮

ఆ॥ విఘ్న మొనయకుండ వెలయించితేని నివ్విధి సురాసురులును విధిముఖులును
నిన్నుఁ దేఱిచూడ నేరరు నరులు వానరులు నలఁతులే యసురవరేణ్య! ౧౯

చ॥ అనిన మహాప్రసాద మని యన్నియు నట్లె గ్రహించి యొయ్యనన్
జని జనితప్రహర్షుఁ డయి సంభ్రమవిభ్రమము ల్పొసంగ నం
గన లుచితస్థలంబున రకంబుగ నిల్వఁగ గట్టిసేసి లం
కను గనుపట్టు పట్టు లరిగాఁపులు గాపులు గా నెలర్పఁగన్. ౨౦

—♦ రావణుడు పాతాలహోమము సేయుట ♦—

ఆ॥ పొనర నానవెట్టి పురగోపురద్వారదుర్గరక్షణంబు ధూతవిఘ్న
ముగ ఘటించి తలుపుల గములు మూయించి యనుపమితమహాప్రయత్నుఁ డగుచు.

క॥ పాతాలసదృశి యగు గుహ నాతంకం బెడల మందిరాంతస్థలి సం
స్థిత నొదవంగఁ జేసె ననేతాదృగ్విభవుఁ డరిజయేచ్ఛ తలిర్పన్. ౨౨

క॥ అంతటికిం బైకాపుగ నంతకసన్నిభు మహాట్టహాసప్రసితుల్
సంతతభృతశస్త్రాస్త్రి నియంత తటిజ్జిహ్వు నభ్యనంతరు నిలిపెన్. ౨౩

సీ॥ ఆభిచారికవిధి కౌ నెల్లపరికరంబుల నేర్చి కూర్చి విభుత్వ మొప్ప
స్నానాదికృత్యము ల్సలిపి పాతాలగుహాగర్భ మంతకాస్యంబు నట్లు
సొచ్చి రక్తవిలేపసూనమాల్యాంబరాభరణంబులు ధరించి సరభసముగ
గంధపుష్పాక్షతబంధుర మైన వేదిక విధిననలుఁ బ్రతిష్ఠితునిగఁ
జేసి శరపరిధులు సేర్చి శాండిల్య భల్లాతకాక్షసమిదుపేతములుగఁ
సరవి తత్ఫలములు సర్షపాగురుగుగ్గులుప్రయుక్తపాత్రలుం గ్రహించి. ౨౪

తే॥ ప్రణిహితంబులు గాఁగ దూర్వలఁ బొసంగ సంస్కృతంబు లొనర్చి ప్రసక్తరక్త
సురలు దధిమధుఘృతములు నిరవుకొనఁ బ్రవాలదర్భప్రభృతులును వర్తిలంగ.

తే॥ మౌని యై నిశ్చలము నియమమ్ము దనరఁ దన రసావేశమున నె చందనసుమఘన
సారకుంకుమములు పాయసములు ధాతురసములుం గేశములు రక్తవసనములును.

ఆ॥ కాకకంకగృధ్రకచ్ఛపచ్ఛాగము ల్మకరఝషభుజంగమములు శ్యేన
ములును భల్లములును మొనయంగ హోమమ్ము సేయుచుండెనతఁడు శీలమహిత!

మ॥ పొడమెన్ ధూమముపేరి చీఁకటి నభోభూభాగము ల్గ్రమ్మి యె
క్కడఁ దానే యయి యక్కడ న్నెఱఁపగా గట్టాయితంబయ్యె నాఁ
బుడమిం గ్రక్కదలించి మించి రవితోఁ బోరంగ నౌ నిచ్చ నే
ర్పడె నా భోగివిషాగ్నికేతనచయాభంగాత్మసంఘుంబుతోన్. ౨౮
ఆ॥ గాలి వాలి యెల్ల కడ లాక్రమింపంగ నావరింపఁ జను లయాభ్రగణమొ
కల్పకాలకాలికాకాలిమస్ఫురద్ఘనశిరోజనిచయకాంతిచయమొ. ౨౯
క॥ అన నడరు ధూమమండల మనుపదమే భువనమెల్ల నలమఁగ నైత
మ్మనియమితచిత్తవృత్తులఁ బొనరింపం గలఁగె నఖిలభూతౌఘమ్ముల్. ౩౦
క॥ పొగ యభ్రమ్ముగ వెడలఁగఁ బగతుం డొనరించు హోమ పద్ధతి యనుచున్
దగ నెఱిఁగి తగ వెఱింగిన యగణితగుణుఁ డసురవిభుని యనుజుఁడు తోడ్తోన్.

—♦ అంగదాదులు పాతాలహోమంబుఁ జెఱుపఁ బోవుట ♦—

మ॥ అలఁతం బొందుచు రాముఁ జేరఁజని యయ్యా! కాంచితే భూనభ
స్స్థలము ల్గ్రమ్మెడు ధూమరాజి యదె రక్షఃపాలుఁ డీనాఁటి నీ
బలువుం బీరముఁ గాంచి నైజ మగు నాపన్నత్వ మ ల్లెంచి యా
చలమున్ డించి శరణ్యు ఘక్రుఁ గని యిచ్చం దెల్పి ప్రార్థించినన్. ౩౨
క॥ ఆదైత్యగురుఁడు తనవిద్యాదర్పము కలిమి నసుర కభయం బిడి యి
ట్లీదారి సూపె నతఁ డయ్యాదేశముమెయి మెలంగ నయ్యెడుఁ గడఁకన్. ౩౩
ఆ॥ సరఁగ నట్టిదైన పాతాలహోమంబు పరిసమాప్తి గవియఁ బాఱెనేని
నందు సంభవించు స్యందనం బెక్కి యాతండు ముజ్జగములు దఱిమి గెలుచు.
క॥ అజరుద్రాదులకేనియు నజేయుఁ డగు నయ్యరాతి యటు గాకుండన్
గజిబిజి జేసి యలంపంగఁ జనుం దగువారి ననిచి కాకుత్స్థమణీ! ౩౫
తే॥ రాజితయశస్కుఁడగు యువరాజుతోడ మంతుఁ గనినట్టి మన హనుమంతుఁగూడఁ
బ్రబలు రగు యూథనాథులం బలసి కొలుచు బలములం బంపు మీ నుడి పాటిసేసి.
క॥ అని తెలుప నల్లె యౌఁ గాకని యాసుగ్రీవు ముదల నగచరవరులన్
బనిచెఁ బదికోట్ల కంగదహనుమత్ప్రముఖుల జతన్ హిమాద్రితనూజా! ౩౭
శా॥ దిట్టల్గట్టులు తాలు గొంచు వినువీథిం బోయి ప్రాకారక
ట్యాట్టాదుల్గ్రమియించి ద్వారపరిరక్ష్యధ్యక్షులం ద్రుంచి ప
ద్దెటద్దెటలు గాఁగఁ దేర్లిభములుం దేజీలు వే జీరుచున్
మట్టన్మట్టున గొగ్గఁజేయు తెగువ న్మల్లాడుచుం గూడుచోన్. ౩౮
క॥ మొగిళుల యుఱుముల చందం బెగసెడు మున్నీటి తెరల మెలగోలు తెఱం
గు గణితము లయ్యె వారల యగణితరణకౌతుకోద్భటారావములన్. ౩౯

సీ॥ తేరుల తెగ లున్న తీరునఁ బైకెత్తి ధ్వజపటంబులఁ గూలనేసి
కుంభీంద్రకుంభము ల్గుల్లపుట్టికలుగాఁ బిడికిళ్ల పోటుల బిట్టగ్రచ్చి
వెలపెచ్చు తేజీల తలపుచ్చె లాగి క్రీలఁ బెఱుక్రేవు సాముల బలుపుసూపి
యంపకోలల కొంప లలమి శస్త్రము లెల్ల నీటతాటఁబున్నగా నిఱిచివైచి
జిగిమెఱుఁగు లీను రొక్కమ్ము లెగయఁజల్లి యుల్లగు లెసఁగ నప్పట్టు లడఁచి తాఁగ
సౌధములు గోపురమ్ములుఁ జక్కసేసి కోల్పఱిచి రప్పురిని బగకూటచరులు.
తే॥ రావణుని జాడి? యతఁ డున్నతావు సూపుఁ డింక నున్న నగల్లు మం దోజ నెఱిఁగ
వారు వెగఁబాఱి పొచ్చి యిల్వగుస దప్పకుండ శోధించువారు నైరి సుభటులు
శా॥ ఆలుం బిడ్డలు నేడ్వ రేపుచు గృహం బుల్లాడఁగా నూపుచుం
గోలాంగూలవరు ల్తదంతరితరక్షోజాతి దక్షోల్వణ
జ్వాలిం బెట్టుచు నీడ్చుచుం గడఁకతోఁ జాపోఁదుచుం బెట్టుఁ జెం
కేలా జాగనుచుం గలంచిరి పురం బిట్టట్టుగా నత్తఱిన్. ౮
ఆ॥ ముసలిముతక లెడలి మొఱ్ఱో యనఁగఁ బాలు రెగుగువచ్చి విఱువుఁడీ యనంగ
గావు కావు మనుచుఁ గసుగందు లడలంగ నింతు లేడ్వ లంక గోడ్పులయ్యె.
తే॥ రావణు పురిం గలంచి రైరావణంబుఁ బోలువారుఁ బెగ్గండలఁ బోలువారు
నైన హరివీరు లాడాడి కంత మొరులు గాన రైరి వా రసురేంద్రుఁ గాన రైరి
సీ॥ అడరి రౌద్రం బట్టు లతిభీషణము గాఁగఁ గలనిపండువు పొంగి కడలుకొనిరె
బుడమి క్రక్కదలిపోఁ బడిమైనఁ బాలదిండ్ల యొడళుల నయ్యది యుబ్బుగాంచె
బెనుధూళు లెగసి యక్కనుకలి మరలింప నస్రపుంజముల నయ్యని యడంగ
మొనయు రోదనశబ్దముల దీనదశ దోఁప నాచికోలూనెపె త్త్వోళారవములు
లంక కపిమయిగా నకలంక యయ్యె నసురసుభటుల యస్త్రశస్త్రాసిభూష
ణాద్యతులఁ దుల లేని రాణిం దనర్చెఁ దేజ మొప్పారె నప్పుడాక తేఱపుగదుఁ
చ॥ అలిగి నిశాచరుల్ గ్రొవ్వుడువ నార్చుచు వానరులుం గడంగి బె
బ్బులు లటు లాక్రమింప నని పోఁడిమి యొప్పెను మున్సురాసురుల్
చలమునఁ గొన్న కయ్యమును సాటికి రా దన నందు వానరుల్
గెలిచిరి రక్కసు ల్దొసఁగు గీల్కొన వాలి రగేంద్రనందనీ! ౯
మ॥ హతశేషుల్ ప్లవగాంగనలు దయ్యంబాఱి భీతుల్ పరా
గతులై సందుల గొందులం జొరఁగ నిర్ఘాతోగ్రపాతంబులన్
గతిలేకొంట నొందుంగ నాజనము పోకన్మాని సాకాద్రినై
నతలంబు న్వితలంబు గాకడఁగఁ గీశౌద్ధత్య మొప్పెం బురిన్. ౮
ఆ॥ అట్లు గెలుపు గొనియు నార్చియు నెల్లెడ నెమకియును దురాత్ము నియమపదవ
గానలేక తెరలు గతినుండ నద్దేశమును విధాత చెయిది మొసయనగుచు. ౮

తే॥ పతిహితాత్మ దుష్టాసురుభావ మెంచి సుకృత మొదవెడుఁగాత మంచును దలంచి
యావిభీషణు సతి సరమాభిధాన తెలిపె నచ్చోటు కరసంజ్ఞఁ దేటపడఁగ. ౪౯

క॥ సమ్ముఖగతుఁ డగు నంగదుఁ డమ్మెయి వెర వరసి సమ్మదామర్షమ్ముల్
గ్రమ్ముకొనఁ దద్గుహావదనమ్మున గ్రావమ్ముఁ దన్నె నలినులి గాఁగన్. ౫౦

ఉ॥ లోపలి గుట్టు గాంచి రణలుబ్ధుఁ డరుద్ధత నార్చి పేర్చి బి
ట్టా పదఘట్టనంబున నె యాయజనస్థలి గ్రుంగఁ జొచ్చున
ట్లే పెసలారఁ గీశవరు లెల్లరు మల్లడిఁ గొంచు వాఁకిం
బ్రా పగుచుం జొరంబడిరి భావన రాముని జేర్చి చెచ్చెరన్. ౫౧

తే॥ ప్రముఖులై రగచరయూథపతులు వీరభద్రుఁ డయ్యెను దద్యువప్రభుఁడు రాక్ష
సాధిపకృతాభిచారకృత్యంబు దక్షకల్పితాధ్వర మన నయ్యెఁ గంబుకంఠి!

తే॥ పెండిలికిఁ బిలువం జను పేర్మి దోఁప నతనియార్పున లోఁజని యతఁడు గాంచఁ
గాంచి రగచరు లబ్బంగి కడఁక వేల్చు రావణు జగద్విరావణు రా వెలర్ప.

క॥ కాపున్న రక్కసులఁ బులికాపొనరింపంగఁ దోడరి కదిసి చమరి య
య్యాపుదల సెడ నిరంకుశు లై పురుషవిశేషసంపదభిరాములు నై. ౫౪

చ॥ కను లరమూసి హోమము రకంబుగఁ జేయుచు ధ్యాననిష్ఠ నె
ట్టనఁ దనరారఁగా నెదిరి డంబరముం బరికింపనీని తెం
పున జయకాంక్షి చిత్తధృతి ప్రోపొనరింప నిలింపవర్గముల్
గనుకనిఁ బల్లటిల్ల లయకాలు నదల్చెడు నెత్తికోలునన్. ౫౫

క॥ పొనరారు నసురనాథునిఁ గనుచూడ్కిన యొర్వరామి గడలుకొనంగన్
గన లెగువఁ దెగువ మేకొన ననువర్తన మనువుపడ ఘనార్భటు లెసఁగన్. ౫౬

సీ॥ చేతిస్రుక్స్రువములు చెచ్చెర నొరసి తెప్పర మిది యనఁ ద్రెంచి పాఱవైచి
పరవంజి చేర్చిన పరిధులు సమిధలు నొక్కటఁ జిచ్చులో నురక ద్రోఁచి
పాత్ర లింకిట నియ్యపాత్రున కేల యం చురవడిఁ దెమలించి యురవడించి
యున్న పశ్వంగంబు లొంట నాజ్యాదులు హోమకుండంబున నునిచి యార్చి
వెఱచఱచి యఱచెడు నట్టి విధమునఁ బరిచారకుల నంద యుడి చక్కఁ జదిపి చమును
సేసి యాగోపసద మెల్లఁ జిక్కుపఱిచి చెఱచి రచ్చోటు కర్త్రివశిష్టముగను.

క॥ ఒలసి పిడిగ్రుద్దులం గరతలప్రహారముల మేలితాఁపుల నలమన్
గలఁగమిఁ గని యచలత్వం బలముకొనెనో యంచు నెల్ల రనుకొనుచుండన్.

—♦ అంగదుఁడు మందోదరిని రావణునెదుటి కీడ్చితెచ్చుట ♦—

తే॥ అంగదుం డంతిపురి కేగి యలవు నెఱయ నంగనలు తన్నుఁ జుట్టి నయంబులాడు
పగిదిన తదీయదుఃఖంబు పాలుగొనఁగ విన్నఁబోవు సురారి దేవేరిఁ గనియె. ౫౯

వ॥ అత్తఱి నమ్మత్తకాశిని యుత్తలపాటునం జిత్తం బుడికిన యట్లైన నురవు సెడి వెర వరయలేని దను సడికిం దలఁకినయదియపోలె మిట్టిపడిపడిచూచుచుం జూడ్కుల వలను వీడ్కొని తరలు తెఱవున నురలు బాష్పజలకణంబులు తెరువువట్టి సలు కని చెక్కులపేరి లవలీదలంబుల నవలీల నాక్రమించి మించినం ద మ్మోసంచు ముంచు నేమొకో యని సంచలించి యాశ్రయించినం గెంగేలుఁదమ్మిదోయి యొక్కం డవలంబంబుగాఁ దక్కొండవ్వాని రెమ్మి గోళ్లం జిమ్మునట్టుగా నొడం బడి యాఁచికోలు సూప నెదిరి దౌర్బల్యం బెంచి యింతవట్టు సాలుపడిన యాడి కోలు చాలు నని వాసికై యచ్చోటు వాసి హారయష్టుల లోఁగొని స్తనమండ లం బలమి యలవు గని విట్టవీగి యెల్లకడలం దామ యై యడరుచుండఁ బుల్లగిలి విన్ననువెడలి విన్నవై చిన్నవోయిన నెమ్మొగమ్ము నెల బాముపేరింటి పాముబలుగాము బుస్సు రనుచు నొడియు నుత్పాతంబున నుత్పతితంబు లగు నిట్టూర్పు వేఁడిమిఁ బోఁడిమి గెడసి పల్లటిల్లు నధరపల్లవంబు సంపల్లవంబులేక నల్ల నై పొంకం బెడల నంకంబు పైకొనిన చందంబుతోన యొండొండ నుఱిసిన విరు లతోఁ జిట్టుముట్టాడు కురు లను చిట్టచీఁకటులకుం బ్రాపయి యేపుసూప నాపదలకు నెదు రైతిం గదా యనుచు ననివారితంబు లగు ననివృత్తాంతంబులం గూర్చి యూరార్చు తోడిచేడియలతోడం గల కష్టంబులం దలపోసికొనుచున్న యన్నిశాచరేంద్రు నారీరత్నంబు దఱియం జను నవసరంబున. ౭౦

తే॥ అమ్మ చెల్లె దమ్ములు బిడ్డ లఖిలబంధువులుఁ బరివారములుఁ బోరికలనఁ జెసిన
లంకయిరుమాఱుఁ గాలిన లక్ష్మణాగ్రజన్ముతోఁ బగ విడఁడు రాక్షసవిభుండు.

ఆ॥ ఇంకఁ బ్రాలుద్రవ్వ నేల? రాముని గెల్వఁ దనతరంబె బ్రమునఁదలఁపఁడొక్కొ
యతఁ డజేయుఁ డజహరాదుల కీవంక మగిడెఁ బ్రొద్దు తొంటిమాట గాదు.

తే॥ అంజనాసూనుఁ డిచ్చోటు నలమినపుడె మన తెలివితేట లన్నియు మాఱుపడియె
దా నొకఁడు గాఁగ నైన యీదశ దశాస్యుఁ డెట్లు జయమంద నెంచెనో యెఱుకపడదు.

క॥ రామస్మరణము దక్కఁగ రామకు వేఱొండు తలఁపు రాదు మదికి సా
ధ్వీమణిమహిమం బెన్నంగా మనవశమే? తదర్థిగా మన వశమే. ౭౪

ఆ॥ అందుఁ గలుగు యోధు లందఱు నందఱే యంద ఱెవ్వరికిని యమునివలని
భయము లే దదేమి పాపమో మనవారి మదికి నింతవట్టు మలయఁబోదు. ౭౫

క॥ అనుచుం బెక్కుతెఱంగుల వనితామణి వసరఁ జోడివనితలు నట్లై
యనయం బిది యనుచుండఁగ ఘనభుజుఁ డైంద్రితనుజుండు గదిసి రయమునన్.

శా॥ ఆమందోదరి కొప్పువట్టి తిగిచెన్ హా యంచు శోకింప ను
ద్దాముం డుద్ధతిమై హరీంద్రుఁ డసురేంద్రప్రాజ్యసామ్రాజ్యల

ఱ్మిమర్యాద గజేంద్రయానఁ గొనివచ్చె న్రావణుం డున్న యా
ధామముం బొయ్యనఁ జేర వాని యెదురం దన్వంగిఁ బీడించుచున్. ౬౯
తే॥ రత్నభూషితకంచుకరాజ మెడలఁ జేసె నీవి సడల్చెఁ జేచేతఁ బుణికి
ముక్తల విముక్తలఁ బొనర్చె మున్నె త్రెంచివైచెఁ గటిసూత్రముఖ్యముల్వాఁడుకెరలి.
క॥ సీమంతినీమణీఘనసీమంతమణీచయములు శీఘ్రమ వ్రాలెన్
దామసవిభు చేటిదె యన నై మహిఁబడు నుల్కలట్లు లంభోజముఖి! ౭౦
ఉ॥ సొమ్ములు రాలె నెమ్మొగము సోలె దృగంబుఝరంబు లెక్కరాఁ
జెమ్మట లమ్మెయిం దొడరి చేరెన నొడ్లును బూండ్లు నయ్యె శో
కమ్మవశమ్ము గూర్ప నయి క్రాలఁగఁజొచ్చెను మానహానితో
బమ్మెరపోక ముట్టుకొనె భావిని కా వినిపాత మేర్పడన్. ౭౧
ఆ॥ ఆస నాధు మ్రోల నటు లాసనాథ యనాథ యట్టు లడలె నలువు సెడఁగ
సిగ్గుబలు వొకొంటఁ జేడ్పా టొకటఁ దన్ను మొనయ శోకవార్ధి మునుఁగి.
క॥ తక్కినకాంతలలోఁ బెంపెక్కిన యవ్వారినెల్ల నిభనిభులు కపుల్
గ్రక్కునఁ గొనితెచ్చిరి తో నక్కర్జమ పోలునంచు నరుసం బెసఁగన్. ౭౩
తే॥ కమలినులభంగి వారుఁ దక్కరములందె దీనదశ నొంది కుందుచు దిటవుసెడఁగ
నాటకాంత్రడాట లాడించు నచటి పైఁడిబొమ్మల తెఱంగు దోఁచెఁ బూబోడి!వింటె.
ఉ॥ మంగళవస్తుధారణము మానిని కింకఁ దలంగునన్న య
ట్లంగన నట్లొనర్చి జనితార్తిమెయిం గృశియింప నైన యా
సంగతియుం గనంబడఁగఁ జాన యెలుంగుపడంగ నేడ్చు నా
భంగియుఁ గానిపించి యనె వాలిజుఁ డాపొలదిండ్లఱేనితోన్. ౭౫

—♦ అంగదుఁడు రావణుదూఱి వానిపలుకులకు బదులు సెప్పుట ♦—

సీ॥ మాయదారి మెకమ్ము మారీచు నొనరించి యధిపునిఁ దమ్ముని నల్లు పనిచి
సన్న్యాసి వై యొంటఁ జని సాధ్వి వంచింప బిచ్చం బనుచు నొక పేరుపెట్టి
పిలిచి రక్కసిరూపు వెనిచి మూర్ఛిత యైన యద్దేవిఁ దెచ్చితి వంతవట్టు
నీకుఁ బోలినయది నే నాజి నిందఱు వీక్షింపఁ ద్వద్భార్యఁ బిఱికి వగుచుఁ
గనులు మూయుచుఁ దెఱచుచుఁ గదలకుండ నీయెదురఁ బట్టి యిన్నాతి నియతి సెదర
నాటలాడించుచున్నాఁడ నడరవలదె? భుజపరాక్రమ మెపుడు జూపె దసురేశ!
క॥ ఈనాఁడె యిట్టివిధి గా నేనాఁటికిఁ దాచుకొంటి విస్సీ మగలా
గీనింద సాలుఁ జచ్చిత యేనిం దనుజేంద్ర! సెడితి విటునటు గతికిన్. ౭౬
క॥ అనునెడ నాక్రోశించుచు వనితయు బిట్టార్తి మునిఁగి వశముసెడఁగ ని
ట్లనెఁ బతితో నతిదీనంబును గరుణంబు నగుచుండఁ బుణ్యచరిత్రా! ౭౮

ఆ॥ ఇంత సిగ్గుమాలి తేల? యొండొక్కండు కేశపాశ మొడిసి గెలిచేసి
తెచ్చి ప్రేమాల నిడఁగఁ దెప్పితిల్లక వేల్చదే? జపంబొనర్చదే? కడంగి. ౭౯
క॥ పాపులు పగతులు సొరఁబడి యేపున నిజభార్యఁ గడఁక నేచు నెడం గా
కాపురుషకార మెన్నఁటి కాపట్టునఁ జావకున్న యాతఁడు మగఁడే? ౮౦
ఉ॥ రాముని జూచి యైనఁ దటి రాపొనరింపఁగ రాదె? తత్పతిఁ
బూమెలు వన్ని తెచ్చినది పోఁడిమి యయ్యెనె? దుష్టవర్తనం
బీమెయి నిప్పుడే కుడుప నేడ్తెఱ సూపఁదొడంగె నట్టి గా
నామయయముం దలంగెదె? యహమ్మను దుర్యశ మింక మానునే? ౮౧
శా॥ కైలాసంబుఁ బెకల్చినాఁడ వటు తార్కాణంబుగా దిగ్గజ
శ్రీలక్ష్యోన్నతదంతము ల్విఱిచి తాచేత న్సురేంద్రాదులం
బోలం గెల్చితి వన్నియుం జెడఁగ నీప్రొద్దీవ నాటుంచు డా
చే లంఘించెఁ ద్వదాత్మకల్పసుమలక్ష్మీవాసము ల్కేశముల్. ౮౨
ఆ॥ ఇంద్రజిత్తుతోడనే పోయె మాయలి ప్లిజపమ్ము లేల? యెదిరి నిలిచి
పగతు గెలిచి యసము బాటించుటో, చచ్చి పరమసుఖము గనుటొ! పరఁగు నింక.
ఆ॥ నీవు బ్రదికియుండనే నిట్టులైతిఁగా కట్టకొడుకె యున్న నరుల ముట్టి
యడఁచి యిడఁడె నన్ను నంటనిచ్చునె యంగవాఁడు గూలె నీదు వర్తనమున.
ఆ॥ ఇంత చేతఁగాని యీచల మింకేటి కరి యటంచు రాము సనక యగ్గి
సీత నిచ్చి వేఁడి జీవింపఁగా రాదె యాస లున్న నోంట సడిచిపడక.
క॥ అని పలుకుచు నెం దరిగితి తనయా! యోమేఘనాద! యెఱిఁగి రానలదే
తనతల్లికిఁ బరిభవ మిట్లొనగూరఁగ నింద్రు గెలుచు నోడ నుడలెనే. ౮౬
తే॥ అనుచు వనరుచు నాథ! నన్నలఁతి ద్రోఁచి పుచ్చితే కావనలదె సప్రోఁ పెడలెనె
యని మహాక్రోశ మొనరించె నబల కురరి యట్టులాక్రోశ మయ్యెదియాక్రమింప.
ఆ॥ కనులు దెఱచి ప్లవగుఁ గాంచి సాధ్వి తెఱంగు నెంచి తెగిన నిష్ఠ యెడయుననుచుఁ
బులిమిపుచ్చు పాడి వృసఁగ నిట్లనె రాక్షసేంద్రుఁ డప్పు డోసురేంద్రవినుత!
క॥ పగ లేదు నీకు నిదగు తెగవారికి నాకు నిదియుఁ దెఱవగునె కడుం
దెగఁబాఱెద నాదట నీయగచాట్లు కొంకండ్లు చాలి యడ్డుపడెదగే. ౮౯
క॥ వికలుఁడ వయ్యెదె నైజము వెకలితసము మాన వెచటి వేరం బిది కూ
లికి విసముఁ ద్రావుదురె యూరక చనఁ జనదే యసక్తరభసము నలనే. ౯౦
క॥ అని పలుక నాహరీశుఁడు కనలుచు నిట్లనియె నీవు గాని తెరువుఁ గై
కొని యాడఁ జొచ్చి తింతటఁ జన దాఱడి యబ్బు నిదియు సౌజన్యంబే. ౯౧
మ॥ పగ లేదున్నది యేల యావివరమో పందా! యమందాయతిం
బగలే నీసతి కొప్పు వట్టుకొని యీడ్వం గాంచి నన్నడ్డగిం

పంగ లే వక్కట యింకఁ బొడుజపము ల్పన్నాగము ల్నాగ వా
పంగలేఁ డీశ్వరుఁడేని రామశరసంపాతోగ్ర ముత్పాతముల్. ౯౨

క॥ అని తెగనాడిన నసురుం డనితరవిక్రముఁడు కలఁగి యసిఁగొని చెడెఁ బో
ఘననియమ మనుచు వ్రేసెను జనవిభునిం గొలిచి దీనఁ జచ్చి తటంచున్. ౯౩

క॥ వ్రేఁటువడి యంగదుం డప్పాట రుధిరధార లొలుకఁ బడె నేలఁ ద్రియా
మాటపతి వడఁతి విడచి వనాటులు ముసురుకొన నాతఁ డాఱని యలుకన్.

వ॥ శూలముద్గరాసిగదాప్రభృతిసాధనంబుల హనుమదాదియోధవీరుల నొప్పించి తక్కుంగలుగు యువతులంగూడ విడిపించె నంతలోన దెప్పిరిల్లి వాలినందనుండు వాలిన కినుకం దోడవాలిం గూడుకొని పిడికిఁటిపోటులఁ దలప్రహారంబులఁ బాష్ణిఘాతంబుల నవ్వాని నొవ్వాని తెరలునట్లు సేసి యచ్చోటు వాసి శ్రీరామదేవు చరణారవిందములకు వందనంబు లాచరించి రాత్రించరు వేలిమి సెఱిచిన తెఱం గెఱింగించి మన్ననలు వడసియున్నంత. ౯౫

ఉ॥ శోకరసాధిదేవతయ చుమ్మన నిమ్ముసెడంగ హృద్వ్యథో
త్సేకము బాష్పసేకమునఁ దీర్చుచునున్నదిపోలెఁ గందు కుం
దేకముగా నలంప నిఁక నేఁటికి జన్మ మటంచుఁ గర్మ కిం
పాకము నెంచుచుం బొరలు భామినిఁ జేరి సురారి చొక్కుచున్. ౯౬

—♦ రావణుఁడు మందోదరి నూరార్చుట ♦—

తే॥ సాంత్వములుపల్కి డెందమ్ము చక్కపఱుచుచుంద మొప్పారఁగాఁజేయి సాచి
కోలు నూపుచు నద్దానికొఱఁతఁ గూర్చి నేర్చి యిట్లనె నతఁడు వినీలచికుర! [యాంచి

క॥ ఇంతయు దైవాధీనమ యింతిరో! నీ వలుకవలవ దెంతలువడినన్
సంతతము గాదు జీవిత మెంతటివారలకు నైన నిది యరయనిదే. ౯౮

తే॥ ఓవిశాలాక్షి! శోక మిట్లొలసి తేని నొడలు సెడుఁగాని లాభ మొం డొకఁడు లేదు
గాన నిశ్చిత యగు జ్ఞానకలన నూని దీని విడనాడి మే లైన తెరువు గనుము.

తే॥ ఎఱుకలేమిన తొడరు నివ్యోడరు దాను బొడమినంతనె జ్ఞానముం బొడవడంచు
నజ్ఞభావంబుననె బంధమావహిల్లు నబల! దేహాదు లైన యనాత్మలందు. ౧౦౦

ఆ॥ అట్టి బంధముననె యగుఁ బుత్రదారాదిసంగలక్షణమ్ము సంసరణము
హర్షశోకభీత్యమర్షతర్షవిలోభమోహామదముఖములు మొనయు నందు. ౧౦౧

క॥ ఆసంసారాంబుధిఁ బడి కానునకుం గానివారుగా నొదురు వి
న్యాస మొనఁగూర్చు నిది యాభాసం బనఁ జెల్లుచుండుఁ బరిగత మగుచున్.

ఉ॥ కేవలుఁ డాత్మ శుద్ధుఁ డవిగీతుఁ డలేపుఁడు సర్వతఃపరుం
డేవికృతు ల్గొనం డతఁ డహీనసుఖామలచిత్స్వరూపుఁ డం

చీవు దలంపు మావిభున కెన్నఁడు యోగము విప్రయోగముల్
భావ మభావముం గవియు పద్ధతి లే దెటు లెంచి చూచినన్. ౧౦౩
క॥ ఈవిధమున నీ యాత్మను నీవే పరికించి శోక నిరతిఁ దెగడి
నావిష్కృతి నెగడుము ని న్నావిలభావమ్ము సెరయ దావల నబలా! ౧౦౪
తే॥ ఓయనిందితురాల!నీ వ్రొటుపడకు భద్రమూర్తి! నానుడి పరిపాటి నరయు
మిపుడ వోయి సలక్ష్మణు నినకులేశు నినసుతాదిదీశులఁ బ్రమంగు నేగుచెంతు.
ఆ॥ అట్లుగాక యాతఁ డధికుఁడై సను వజ్రకల్పశరము లనిచి గాసిపఱిచె
నేని నాదునుడుల నీ వానరింపంగ వలయు శోకముఁగు వినుచు వాడ వినుము.
క॥ సీత నలమి పాలియింపుము పాతక మొకఁ డున్న నీకుఁ బతిసుగు నాతో
సీతనువు వేల్చి పరలోకాంతతసౌఖ్యంబు లంది మందలు పొద్దన్. ౧౦౫

—◆ మందోదరి రావణునకు కర్తవ్యముఁ జెప్పుట ◆—

చ॥ అనియొఱఁగించిన న్విని ఘనార్తిమునింగి లతాంగి కన్నులన్
దొనదొన మంచు నశ్రుతతి తొంగలిఱెప్పలఁ ద్రోచుకొంచు నె
ట్టనఁ బ్రవహింపఁ జేద్పడి యొడ ల్వడకంగ నెలుంగు రాల్పడన్
వినమితవృత్తియై పలికె వెల్లఁదనంబు మొగంబు నందఁగాన్. ౧౦౬
సీ॥ నాథ!నానుడి విని నన్నుమన్నింపుము తలఁపు మియ్యది యథార్థంబటంచు
కలన నీకేని నన్యులకేని గెలువంగ నలవిగాఁ డధివీర్యుఁ డర్కకులుఁడు
ప్రత్యక్షదేవుండు పరుఁ డాతఁడు ప్రధానపురుషేశ్వరుఁడు నిత్యభూతిమయుఁడు
విభుఁడు రాముఁడు నాఁగ వెలసెను ధర్మసంస్థాపనార్థము శ్రితసౌధమణియ
కాఁగ శ్రుతివిదితం బిది కాదె తొల్లి నిగమముల ముచ్చిలిన యనిసితు సోమ
కాఖ్యుని వధించి యవి దెచ్చి యజునకిచ్చె ననుచు మత్స్యావతారముం డనంగ నెగడి.
క॥ మను వగు వైవస్వతు నటు మనిచె న్నిఖిలాపదలను మాయించి జగం
బున విశ్రుతంబకాదే యనవద్యునిచరిత మిప్పు డన నేర్పడునే ౧౦౭
తే॥ భక్తవత్సలుఁ డీరామవరుఁడె లక్షయోజనాయామవిస్తృతం బాడలు నలయఁ
గూర్మమైతరిగిరిక్రిందఁ గుదురుకొనియె సంద్రము ద్రచ్చు నాఁటి ప్రసంగమునను.
మ॥ అతిదుర్వృత్తతమై హిరణ్యనయనుం డబ్జోత్థుఁ జేడి యటం
చతిరౌద్రాకృతిఁ బేర్చి సంద్రమున నొయ్యం డయ్యెఁగాఁ జుట్టి యీ
క్షితి ముంపం దనక్రోడరూపమున నిస్సీమప్రభావోన్నతిం
బ్రతిపక్షుం దునుమాడి యెత్తడె స్వదంష్ట్రన్వేల్పు లుప్పొంగఁగన్. ౧౦౮
ఉ॥ పట్టి యగల్చుచుం దనదు పట్టిని నీహరిఁ జూపుమన్నఁ జే
పట్టి ప్రసన్నుఁడై నిసువుఁ బాలనసేయఁగ స్తంభ మందు వేఁ

బుట్టి నృసింహరూపమునఁ బూర్వసుపర్వ హిరణ్యసంజ్ఞునిం
గిట్టి వధించి యాశ్రితునిఁ గీర్తి తుఁ జేయఁడె యాతఁ డెన్నెలన్. ౧౧౩
తే॥ అదితికింబుట్టి బలిని మూఁడడుగు లడిఁగి యాత్రయమున జగత్త్రియ మాక్రమించి
మించి యతనికి సుతలమ్ముఁ బంచియిచ్చి యింద్రుని కిడండె స్వారాజ్య మిాఘనుండు.
తే॥ దుర్మదుల రాజులఁ దొలంపఁదోఁచె బరశురాముఁడన భార్గవకులంబురాణమెఱయ
హైహయులఁ ద్రుంచి సత్తపం బధిగమించి జగతి కశ్యపున కొసంగెఁ జాణయితఁడు.
తే॥ అనఘునవతారములు విస్మయావహములు భార్గవుఁడు శాంతుఁడైన నెపమున దశర
థాత్మజుఁ డనంగ నుదయించె నసురతతులచేష్ట లుడిగింప నెఱిమిాఱు సిరిఁ దలిర్ప
క॥ తలఁ పెఱిఁగి యప్పురాత్పరుఁ దలఁపున నిడి యతని పాదతలము లెనయ నా
పొలు పెన్నక తత్సతినే వలపింపఁదలంచి తీ వవార్యుఁడ వగుచున్. ౧౧౭
ఆ॥ మాయలానిఁ జెడుగు మారీచుఁ గొనియాట లాడి తతఁడు పడిసె నవల నెట్లొ
చిచ్చు నొడి నమర్చి చేర్చితి విచటికిఁ గొలమడంప నాదు కొడుకుఁ జంప. ౧౧౮
ఆ॥ ఏమి బ్రామకొంటి విప్పాట నైన విదేహతనయ దేవదేవునకు నొ
సంగు మాదరము పొసంగఁ దమ్మున కిమ్ము రాజ్యభార మిచ్చ రహిఁ దొలంక.
క॥ ఇమ్మెయి సౌచిత్యమ్మున కిమ్మా జతనం దనర్చి యేఁ దోడై రా
సమ్మతిమై వానప్రస్థమ్మున వని కేగి తపము సాధింపు మొగిన్. ౧౨౦
తే॥ నిత్యయౌవన నగు నాదు నెఱి నెఱింగి యొండుసేయం దలంపక యుచితవృత్తి
మై మెలంగుము సీతమ్మ మాననీయుఁ జేసిన తెఱం గరసి రాముఁ జేరఁగనుము.
క॥ సకలశరణ్యుని శరణనుట కలంకము గాదు నీవు డంబర మెల్లన్
వికల మయిన నిప్పటికినిఁ బ్రకటముగాదఁటె విరక్తభావం బకటా. ౧౨౨
క॥ నీనేర్చిన విద్దెలకును నీనెఱపిన తపములకును నీపుట్టునకా
యీనీమహిమమునకు సరియౌనే యాఱడివినాశ మందు టధీశా! ౧౨౩
తే॥ నిన్ను మించిన కొడు కట్లు నిహతుఁ డైన చుట్టపక్కము లెల్లరు మట్టమైనఁ
బాయనీయని కూర్మి నీ బ్రమకుఁ గోరి వేఁడుకొనుచున్న దాన నావెరవుగొనుము.
ఆ॥ అనుచుఁ బాదయుగళి నవశతమై వ్రాలి యొత్తి తెలుపు నువిద నెత్తుపడితె
కలికి! యంచు గ్రొచ్చి కౌఁగిటఁ గదియించి బుజ్జగించుచు నె విభుండు వలికె.

—♦ రావణుఁడు భార్యతో తన నిశ్చయము దెల్పుట ♦—

ఉ॥ ఇమ్మెసెడంగఁ దమ్ముల నహీనుల సూనుల రాముతోడి యు
ద్ధమ్మున గీడ్పడం బనిచి తక్కినబందుగు లాప్తులున్ స్వనీ
కమ్ములు నమ్మెయిం జని వికావిక లై పడఁ బ్రాణభీతి నే
స్త మ్మొనరింతునే? తుదిఁ బ్రశస్తి తలంగ వనిం జరింతునే? ౧౨౬

ఆ॥ మున్ను దొడరి గెలుపు సున్నగా నగులిడ్డ యరులు సర్వ నోరుల నాశ్రయించి
బ్రదుకఁజాల నెదిరి పాఱంగనేర నా తలఁపు దెలుపువాఁడఁ దన్వి! వినుము.
తే॥ రాము నెదిరించి నిలిచి రారాపు సూపువాఁడ గెలిచినఁ బరఁగుదు నోడనైన
నతని బాణాగ్నికుండంబునందు వేల్తుఁ దనువు విశసించి తద్ధామ మనుగమింతు.
తే॥ రాఘవుఁడు విష్ణుఁ డనుచు శ్రీరమణి ధరణిజాత యనుచు నెఱుంగుదు సంతసమున
నాయమం గొని తెచ్చితి నఖిలసిద్ధు లిందె కల వని సందియం బంద నేల? ౧౨౯
క॥ రామునిచే ననిఁ దెగి యభిరామము తత్పరమపదము రహిఁ గాంచెద ని
ష్ఠీమెయిఁ బదముల కొలువున సీమే నుండంగఁ దలఁచి చెలఁగ మృగాక్షీ! ౧౩౦
క॥ సహధర్మిణీ! వినుము నే సహింతుఁ దద్బాణవహ్నిసంస్పర్శమ్మున్
బహిరంగ మెడయునంతనె వహింతు విభు సంతరంగవర్తిత్వమ్మున్. ౧౩౧
క॥ చిరకాలము సంసారముఁ బెరసి సుఖించితిని సీదుపేరిమి నెఱయన్
దరియింతు నిఁక భవాంబుధి దరి నెనయఁగ నైన మేలి తఱి యిదె యనుచున్.
తే॥ ఎది పరానందమయి శుద్ధ మెద్ది గోన ముముక్షు లీక్షింతు రాగతి మొనయఁగాంతు
రాము నెదిరించి సద్ధాము రాణ నెంచి మించి తిలకించి పులకించి మీ నడంచి.
క॥ చేసిన యఘముల నెల్లం బాసెద జన్యావభృథము ప్రస్తావముసం
దీసీమనె రాముకృతిన్ భాసిల్లెద ముక్తియోగపరతంత్రుఁడ నై. ౧౩౪
తే॥ క్లేశముఖపంచకతరంగకీర్ణ మాశ్యపుత్రదారాప్తబంధుస్వభూరిఝషమము
భ్రమయుత మనంగజాల మార్వనిభరోష మిట్టిసంసారసాగర మేఁ దరింతు.
క॥ నేను హరి నెనయఁబోయెద మానిని! నీయిచ్చమెయిని మనియో చనియో
శ్రీనాయకాంఘ్రియుగలశ్రీనుతసేవాప్రసక్తిఁ జెనయము సుగతిన్. ౧౩౬
తే॥ అనుచు నర్మిలిఁ బ్రియరాజ్ఞి నాదరించి తెలియ నగు నర్థ మంతయు దేటపఱిచి
తరలె రావణుఁ డాధురంధరు నరేంద్రుఁ దొడరి గెలువ నెడఁద నాస పొందడింప.

—♦ రావణుఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁడై వెడలి రాముం గవియుట ♦—

ఉ॥ ఘోరనిశాచరుల్ వెడలి కోరిక లేరిక లెత్తఁ బగ్గెలం
గూరిచి పల్కుచుం గవిసి కోల్తలల సేయుచు నేగుదేర నిం
ద్రారి మహారణంబునకు నాయితపాటునఁ గూర శ్రీయుతం
బై రహిఁ దేర్పు నా నరద మాశరు లేర్పడి మీఱఁ దార్పఁగన్. ౧౩౮
సీ॥ వజ్రనిర్భేద్య మై వఱలుచుఁ దొల్లింటి సంగరంబుల కీర్తిఁ జాటునదియు
షోడశచక్రము లొప్పఁగ బొంద స్వరదల మబ్జమ్ముతో సామ్య మందునదియు
నటు పిశాచాస్యంబు లౌ ఖరంబులఁ బూన్ప నతిభయావహవృత్తి నడరునదియుఁ
బ్రబలశస్త్రాస్త్రముపస్కరాఢ్యము నిరవస్కందగతియు నై వాలునదియు

సంచితవరూథకూబరాభ్యంచితంబు నైన యారథ మెక్కె మహారథుం డ
ధీశు రాము జయింతు నిట్టిట్టు లనుచుఁ దనమనోరథముల నెల్లఁ దడవుకొనుచు.

ఉ॥ భీషణమూర్తి వాఁడు సవిభీషణు లక్ష్మణవానరేంద్రసం
తోషణు వైరిపక్షబలదూషణు నుద్ధతసాగరాంబుసం
ప్లోషణు భక్తజాలపరిపోషణు భానుమదన్వయోల్లస
ద్భూషణు రాముఁ జేరఁ జని భూరితరోపహితప్రతాపుఁడై. ౧౪౦

తే॥ కడఁగి వానరసేనఁ జక్కడఁచుపొంచె నడరుటయు భీతి నది రాము నాశ్రయించె
దోడిబడఁ బ్రతీపవాతంబు దొడరి గెడప వార్ధి యవ్వలిదరిఁ బట్టు వలను దోఁప.

తే॥ వెస దిగువ కేగు బలువాఁక వీఁక నాఁకపడిన తెక్కలపెనుగొండ పగిది నలమి
కనలి పవనజుఁ డెగసి రాక్షసుని వక్షమగల దృఢముష్టిఁ గీలించి యార్చె నపుడు.

క॥ ఆపిడికిఁటిపోటున నతఁ డాపదపా లగుచు రథమునందఁ బడెం దా
నేపఱు రూపుసెడం జానూపోపాలంబ మొదవ నుచితం బెడలన్. ౧౪౩

ఆ॥ ఒక్కగడియ ప్రాలి యున్నయట్టులె యుండి తేఱి యోరి! నీదు తెలివి మెచ్చి
నాఁడ ననిన హనుమ నన్నేల పొగడెద వింతవట్టు బ్రతికి తెట్టు లనుచు. ౧౪౪

క॥ రావణ! నావక్షంబున నీవిలసితముష్టి. వెలయ నెఱయింపుము నే
నావల మఱి బరఁగించెదఁ జావో చేవయొ యొకొండు సమకూరు నటన్. ౧౪౫

ఆ॥ అనిన వాఁడు వ్రెంగి యట్లై యొనర్చిన ఘూర్ణమానుఁ డగుచు గొడవ నొంది
యవలఁ దెలివి గాంచి యసురు నొంపఁ దలంపఁ దెరలి యాతఁ డొండుదెసకుఁ జనియె.

వ॥ అగ్నివర్ణుండును సర్పరోముండును ఖడ్గరోముండును వృశ్చికరోముండు నను రాక్షసవీరులు కనలున నెగిచిపడుచుం దీక్ష్ణాయుధంబులు ధరించి వానరవీరవరుల నురవడించి తాఁకి నామసరూపంబు లగు చేష్టావిశేషంబులఁ బొడవడంపం దొడరుటయును నవ్వారలలో నగ్నివర్ణుని హనుమంతుండును సర్పరోముని నంగదుండును ఖడ్గరోముని విశ్వకర్మతనయుం డగు నలుండును వృశ్చికరోముని సేనాధీశుం డగు నీలుండును వరుస దప్పక పరుసఁదనంబుతోడి యురుసంబున మొగకొని యగపడి యగడుపఱుపం జొచ్చి రందు. ౧౪౭

తే॥ అగ్నివర్ణుండు తనమేని యగ్నిశిఖలఁ బరఁగు బాణాగ్నిశిఖలతోఁ బరిధవిల్లఁ
జేసి హనుమని గాసిల్లఁ జేయుటయును బవనసుతుఁ డోసరిలని దర్పమునఁ బెరిఁగి.

ఆ॥ అలవి గాని యచల మలవోక పెకలించి యసురమీఁద వైచె నలవు నెఱయ
దాన నడఁగి గిరికిఁ దద్ద వాఁ డొనఁగూర్చె వహ్నిమత్త ధూమవర్తనమున.

తే॥ సర్పరోముఁ డంగదు నుపసర్పణమున దర్ప మెడలింపఁ దొడరి యదల్పఁ గనలి
వాఁడు వాని విశాల మహా పాదపమున వాలి దుందుభి నట్టులు వాలి మడఁచె.

తే॥ ఖడ్గరోముండు పటురోపఖడ్గములను నలుఁ బరబలాబ్ధిబాడబానలు నెదిర్చి
యార్పువుచ్చుకొనంగనీ క్రూరయుటయును బెగ్గుగ్గోనంబునం బెచ్చు పెరిఁగి
క॥ ఒక్కఁడు మహాకృపాణము జిక్కం జేర్చుకొని వాని శీర్షం బలుఁగుల్ [యార్చి
సిక్కని మేనును ధరపై ముక్కలుముక్కలుగఁ జేసి మొనయఁగ వైచెన్. ౧౫౭
క॥ ఆమై నుడిసెడు వృశ్చికరోము న్నీలుండు గదిసి యూర్చి తలిర్చం
గా మితిమించు శిలం గొని యామఱ జముఁ గాంచు మనుచు నడఁచెం బెలుచన్
క॥ నలువురు నలువురఁ బోరిగొని బలువు నెఱయఁ జేసి రాము పార్శ్వ మొనసిరన్
బలువురు బలువుర నమ్మెయి చలమునఁ బెగటార్చి యార్చి సంభ్రమ మొదవన్.
వ॥ ఏలినవాని సన్నిధికిం జని తోడివారితోడిపాటుగ మన్ననలు వడసి యున్నంత.
క॥ భానునిఁ బెరయం జను స్వర్భానునిక్రియ దోఁప నరిగెఁ బౌలస్త్యుఁడు నీ
తానాథుఁ డున్న దెసకసమానాటోపబలవిక్రమంబులు పొసఁగన్. ౧౫౮
తే॥ ఉరవడి రథస్థుఁ డసుర వజ్రోపమంబు లైన శరములు వరఁగించె నచలముపయిఁ
దోయదము వర్షధారల దొఱయఁ జేయు పగిది రాముపైఁ గెలనివా రగడుపడఁగ
తే॥ అగ్నివర్షంబు నెగడించి నట్లె రాముఁ డసురుపైని శరాసార మడరఁ జేసె
వాఁడు పొదలె దివిం గనువార లెల్ల నబ్బ మిది యంచుఁ దమలోన నాడుకొనఁగ.
ఆ॥ భూమి నిలిచె నెదిరి పురుషోత్తముఁడు రాముఁ డడరుచుండె నట్టు లాశరేంద్రుఁ
డరదమునఁ బొసంగి యది యిది సరిపోలు టెట్లు లనుచుఁ బలికి రెల్లసురలు.

—♦ ఇంద్రుఁడు తన రథసారథుల రామునకుఁ బుత్తెంచుట ♦—

ఉ॥ మాతలిఁ బిల్చి శక్రుఁడు సుమాళము నెట్టన మీఱఁ బల్కె నీ
వీతఱి నస్మదీయము సమీహిత మెంచి రథమ్ముఁ గొంచు వే
భూతల మందఁ గాంచి రఘుపుంగవునిం గెలిపింపు మాత్మనీ
ఖ్యాతికి నీ డనం దనరు నట్టిద నేర్మి రహోర్మిలంబుగన్. ౧౬౦
క॥ అనినన్ మహాప్రసాదం బని యరదము హరుల హరుల నాయిత మొనరం
బొనరించి పూంచి రఘునందను దఱియం జనియె నతఁడు దద్దయుఁ బ్రీతిన్.
సీ॥ బంగారు రంగారు పరితోవయవముల నుప్పరంబునకుఁ జె ల్వొప్పతిల్ల
గింకిణీసాహస్ర కిణకిణారవముల పంపిణు లైసలాని పరిథవిల్ల
రవిమండలం బొండు రవణిల్లె నన నచిరత్నరత్నద్యుతు ల్లగము మీఱ
సితము ఛత్రము మేలి సిడముసీవిరులును శ్రీవిలాసకలావిశేషములుగఁ
బిచ్చుకుం టని యరుణు మార్పేరఁ బిలుచు సారథీద్యుఁడు సారథి ప్రేరణింప
రాముఁ జేరంగ నరుదెంచె రయము మెఱయ రాజరాజప్రథము దేవరాజరథము.
క॥ ఆమెయి రాము విజయముం గామించి నికామహృష్ట గతి నెఱయఁగ సు
త్రాముని సారథి రథ మపు డాముని సురవరదుఁ జేర్చి యవహితుఁ డగుచున్.

క॥ వందన మొనర్చెదను శ్రితచందన! యవధారు దేవ! సవితృకులమణీ!
ముందుగ నింద్రుని దగు నాసందేశముఁ గొను మటం బ్రసక్తము జయమున్.
సీ॥ ఇనవంశ్య! నీ వరి నెదిరి మేదిని నిల్వ నతఁడు రథంబున నమరియుండ
నీదుకింకరులకు నెఱిమాలి నటులయ్యె నటుగాన నీకయి యనిచినాఁడ
దీని నధిష్ఠించి తెరలింపు మసురుని దీనపాలనవిధి తెలుఁగుపడఁగఁ
బురహంత కజుఁడట్లు పొనరించు సారథ్య మితఁడు కృతార్థత నెనయుఁబొంకె
ననుచుఁ దెలుపు మనియె నయ్య ని న్సేవించువాఁడ నగుచు వచ్చినాఁడ దీన
నస్త్రశస్త్రములు మహాశక్తిముఖ్యముల్ గలవు తూణఖడ్గకార్ముకములు. ౧౬౫
ఆ॥ ఒకఁ డభేద్యకవచ మున్నది యది దాల్పు మన్నియుం గ్రహించి యరద మెక్కి
నన్ను నేలుకొనుము నాతండ్రి! నీవాఁడ నెందు నీకు సురల కెరవు గలదె. ౧౬౬
తే॥ అన ఘనానందసాంద్రుఁడై యలరుటయును రాముఁ డభిరామమూర్తియా రాణ
లక్ష్మి యుపలాలనంబు కలానిధానమగుచు లోకావలోకాద్భుతావహముగ. [నెఱయ
ఆ॥ చుట్టివచ్చి మ్రొక్కి సూనృతుం డద్దేవుఁ డీప్సితంబు పొనర నీశిత్రుండు
దేవరాజరథము తెలిఁగెంచి యధిరోహణం బొనర్చెఁ బులితశంబరారి! ౧౬౯

—♦ రామ రావణ మహాయుద్ధము ♦—

క॥ రామరో! కన్నులు గలిగి నిరామయు లగు వారు గాంచి యలరారిరి శ్రీ
రాముని గోదండకలారాముని మునిమానసాభిరాముని నియతిన్. ౧౭౦
తే॥ అద్భుతం బగు యుద్ధ మప్డడరె రామరావణులకు జగత్త్రియరావణముగ
దారతమ్యప్రచారంబు తవులు విడుపు లేని దగుడుఁ దదాఖ్యానలీలలోలయ.
ఆ॥ కడఁక నడచె విభుఁడు గాంధర్వముననను గాంధర్వ మసురవైవ దైవము నధి
దైవమున మహాస్త్రతత్త్వవేత్త కొకంటఁ దఱుగు నొఱఁగు ననుచుఁ దలఁపఁగలదె.
మ॥ పరమక్రోధమునం దనర్చి ఘనచాపస్ఫాలనం బొప్ప ని
ర్భరరక్షోస్త్రము గ్రమ్మఱం బనిచె ఘోరం బాశరేంద్రుండు త
చ్ఛరమం దుప్పతిలె న్మహావిషము లాస్యప్రోల్లసజ్జ్వాలముల్
స్ఫురదాశీవిషశస్త్రజాలములు వాసుక్యాదిసంశీలముల్. ౧౭౨
తే॥ రావణధనుశ్చ్యుతము లహిరాజ శరము లట్లు
వ్యాత్తాస్యములు గాఁగ నడరి దెసల
నావరించుటయును నరదేవవరుఁడు
తతిమి గారుత్మతాస్త్రంబు దవులుకొలిపె ౧౭౩
ఆ॥ అవి భయానకముల యైన నత్యంతభయావహమ్ములగుచు నడరఁ దొడరె
రాము గరుడశస్త్రరాజము ల్కామరూపములు స్వర్ణమయసుపర్ణములుగ.

తే॥ క్షణములోపల నమ్మహాశరము లగ్ని నిభము లాశరపన్నగనినహములను
రూపుమాపె నేరికిని నిరూపణంబు సేయరాని ప్రభావంబు సిగి దలిర్ప. ౧౭౫

క॥ అహితశత్రుశరము లమ్మెయి నహిరిపునిభు రామవిభు ననంతప్రతిభుఁ
సుహితు నెలయించి యహితుని యహితండములం బెరల్చి యలరారుటయుఁ.

మ॥ తనయస్త్రం బటు వ్యర్థ మాటఁ గని దైత్యస్వామి సంక్రుద్ధుఁడై
ఘనఘోరాశుగవృష్టుల గ్రనఘువరు గ్రాతింపఁగాఁజొచ్చి శ
క్రుని సూతుం బటుబాణసంపిహితగాత్రుఁ జేసి దైమెంద్రధ్వజో
పనిపాతం బొనరించి యశ్వముల దర్పంబు న్నివారించినఁ. ౧౭౭

తే॥ కాలు సేయాడనీయని కల్పమునను రామచంద్రుని రావణ రాహువు నడరి
గ్రస్తుఁజేసె భృశార్తుండు గా నటంచు దివ్యు లెల్లరు వడఁకిరి దిటవుసెడఁగ.

క॥ అమష్టకర్మ కర్మం బాదశరథతనయు సునయు నటునిటు జేయం
గాఁ దొడరునపుడు రోహిణిఁ బాదుకొనియె బుధుఁడసాధుపరివర్తనుఁడై.

తే॥ అట్టు లింద్రాగ్ని దైవతం బైన కోసలాధిపతుల బుతువుఁ గుజుఁ డాక్రమించె
నదియు నశుభావహం బైన యదియ యుటయ సెట్టరక్కసి యేతెంచె సెల్లుటయును.

తే॥ ధూమపరివృత్తమై యగ్ని దుష్టమయ్యె ప్రజ్వలన మొప్పరోషా ప్తిఁబ్రబలె సంద్ర
మర్కుఁ డాయంగనరిగెడుననఁగ నెగసెనాదురాత్ముంబు రామునట్లుయునుటయును.

ఆ॥ చెడె దివాకరుం డసితశ్యాముఁడై పరుసందనంబు దోఁప శాంతరశ్మి
ధూమకేతుయుక్తుఁ డామట్టునను కబంధాంకుఁడును ననంగ హంగడంగ. ౧౮౨

క॥ పదితల లిరువది చేతులు పదిలములు శరాసనములు బరఁగఁగ నపుడా
పదికుత్తుకల పిశాచము పదరెను జట్టుపలతోడి పర్వత మనఁగఁ. ౧౮౩

ఆ॥ వానిచే నిరస్యమానుఁడై బాణసంధానదృష్టి మఱిమెఱిసు దార
సిలఁగ స్వాత్మనీన శ్రీయొప్ప నొప్పారె నది యశక్య మున్న నమరులకును. ౧౮౪

శా॥ కించిల్లోహితనేత్రుఁడై భ్రుకుటి సంకీర్ణత్వ మొందంగ నై
ష్కించన్యం బెడఁబోవ గాఢ క్రుధ లక్ష్మీభూత గా వైరిమే
న్గొంచెం బంచు దహించు దృష్టి వెడసంకోచంబు నోనాడ భీ
మాంచన్మూర్తి ధరించె రాముఁడు స్వతంత్రామేయభావోన్నతిఁ. ౧౮౫

క॥ కాలస్వరూపుఁ డీశుఁడు కాలాకృతి శత్రుఁ గెడపఁ గా నతిమెదు నా
లీల దులకించె లయకాలాలంబిత భైరవాట్టహాసస్ఫురణల్. ౧౮౬

ఆ॥ ముద్దుమోము నగవు మురువు మార్పడునంతఁ గ్రుద్ధభావలక్ష్మి కొమరువింత
వేడబములు సూప వేల్పులే సడలిరి పుడమి వడఁకెఁ బెదరెఁ భూతవితతి. ౧౮౭

తే॥ సింహశార్దూలములతోడ శీర్ణవృక్షసంతతులతోడ శైలంబు సంచలించె
క్షుభితతర మయ్యె సంద్రంబు క్షోభమందు నదులతో గగనస్థఘనములతోడ.

క॥ పరుషముగ నఱచుచుం దివిఁ బరిక్రమము లేర్పడ న్నిపాతోత్పాత
స్ఫురితములతోడ ఖగములు విరావమొప్పారఁ జెట్ట వివరించెఁ జెలీ. ౧౮౯
తే॥ ప్రభువు సంరంభ మమ్మెయిఁ బరఁగుటరసి తోఁచు నుత్పాతవితతి యుద్ధురతఁ
సన్నలెడలిన యక్కెరి సకలజనులువాసి క్రోల్ప్రక రెఱయరావణుఁడువడఁకె.[గాంచి
క॥ సురలు మునులు గంధర్వులు నురగులు గరుడులును జేరి యొకదెస నటు ఖే
చరుల యగు నసుర లోకదెస నరయుచు సంవర్తలక్ష్య మాయుద్ధంబుల్. ౧౯౧
ఆ॥ కూర్చి ముచ్చటించుకొను నెడ మొదలిసంఘములవార లనిరి ఘనుఁడు రాముఁ
డే జయించు ననుచు నితరులు వచియించి రసురవరుఁడు గెలుచుననుచు నపరి. ౧౯౨
క॥ అరుసముప్రపత్తియును నెవ్వరియెడ నెవ్వారి కెట్లు వఱలెడునో య
వ్వరుసనెములుచూచె ను మదిఁ బరగింత్రవ్వార లట్టి పలుకుంబడులన్. ౧౯౩
ఆ॥ అట్టు లడరి క్రోధ మవశతఁ గూర్పంగఁ జాపసంప్రయుక్త శాతశరశ
తంబు లనిచి దైత్యుఁ దద్దయు బడలించుటయు నరేంద్రుఁ గినుకమెయి నదల్చి.
క॥ రావణుఁడు కడఁక తోరం బై వెలయ దురాత్ముఁ డగుచు నతిరౌద్రం బౌ
నా వఱలు ప్రహరణం బొకఁ డావేళ స్ప్రుశించి వఱప నౌఁ గా కనుచున్.
సీ॥ ఎది వరప్రాప్తమై యిత్థయుగాంతాగ్నికల్పమై కలనునఁ గాని పించు
నెక్కాల మేయది యిచ్చమైఁ బరఁగించు నుపహారతతపూజ లోజ నొఱయుఁ
జూపుమాత్రన దహించు ననంగ నెయ్యది పెనుపొంను పేరునఁ బేర్చుచుండు
హీరసారం బెద్ది ధారుణీధరశృంగనిభకూటములతోడ నివ్వటిల్లుఁ
గొనలు పొగలు గాఁగఁ గొఱలు మంటల జంటఁ దనదు రోస మిట్లు దనరె ననఁగ
నగుచుఁ గాలునకు దురాసదం బనఁ జను నట్టి శూల మొక్కఁ డవధరించి.
తే॥ దారణము సర్వభూతవిత్రాసనంబు భేదనంబును నైన యాపృథులపరమ
సాధనము నెంచి రాముఁ బ్రసక్తిఁ గాంచి యేయ నుద్యుక్తుఁ డై రాక్షసేశ్వరుండు.
క॥ నడుమన యుద్ధానిం గొని కడురభసం బొప్ప నెదిరిఁ గని కన్నులఁ గెం
పడరఁ దనవాడు పురికొనఁ దొడరించె న్భైరవంబు ధూర్తుఁడు రవమున్. ౧౯౮
ఆ॥ పుడమి చదలు నెల్ల కడలు గంపింపంగఁ గడలి క్షోభ మొనయఁ గా సమస్త
భూతములు వడంకి పొలివోవ నాతని భీషణారవంబు పెచ్చుపెరిగె. ౧౯౯
క॥ అటు లార్చి మహావీర్యుఁడు పటుతర మాసాధనంబు బరఁగించుచు ను
త్కటమదమున రామునితోఁ దటుకున నిట్లనియె దైత్యదర్పాపహరా! ౨౦౦
చ॥ అడ రడఁగించు లే నరుఁడ ! యాయుధ మియ్యది వజ్రసార మే
ర్పడినది నిన్ను నీయనుజుఁ బొపఁగ వేఁపఁ గలంపఁ జక్కనై
తొడరినఁ జాలుఁ దృత్పరమధూర్తతఁ ద్రుంగఁగఁ జేసి యుద్ధమం
దెడలిన యస్మదీయుల సమీహితము ల్సమకూర్తుఁ జెచ్చెరన్. ౨౦౧

ఆ॥ ఓరణార్థి ! నిలువు ముదటార్తు లెవ్విడె యనుచు శూలము గ్రహించి
వైచె దుష్టుఁ డసురవరుఁ డది యాకసం బగలఁజేయు రభస మగ్నిహేళ్ల. ౨౦౨

శా॥ విద్యుజ్జ్వాలసమాకులం బగుచు నుర్వీద్యోంతరం బెల్ల నే
కద్యోతం బగుచుండ స్వాత్మసుమహాఘంటానినాదంబు నే
గోద్యన్నాదము నొక్కటై దిగిభకర్ణోత్పీడనాపాత గా
నుద్యల్లీలఁ గరాల నైపదరు నయ్యుత్పాత మగాహించుచున్. ౨౦౩

ఆ॥ ఆపఁదొడరె రాముఁ డాశుగవర్షంబు నడుమ నాసన్నుండు ప్రళయమున
నిజజలౌఘవృష్టి నెఱిఁ జూప మిక్కిడి నీర్యసాగుఁ బర్వతోపగ ఘనంబు. ౨౦౪

తే॥ రామకార్ముకనిస్సృతభీమబాణములను సూర్యుర సంగ్రామమ్ముల నొనర్చ
రాక్షసేంద్రు మహాశూలరాజ మగ్ని పతగములు సర్పమ్ము లాఘమున ఘనముగను.

ఆ॥ శూలసన్నిపాతచూర్ణితభస్మసాద్భూతపంక్తివితతి భువితలమున
నట్లు వ్రాల రాముఁ డగ్గలికం బెచ్చు పెరిఁగి దాని యులుపు పంచ నంగి. ౨౦౬

ఉ॥ మాతలినీత నిర్జరసమాజపతీరిత దివ్యశక్తి ను
త్పాతహరం దటాలున విపాకదురుద్ధరఁ దాల్చి రాఘవుం
డాత మొసంగి వైవ నది యుప్పరవీథి జ్వలత్ప్రభావళీ
ప్రోతముగా యుగాంతసమయోల్కన చుల్కన సేయుచుం బోరిన్. ౨౦

క॥ ఘంటానాదాఢ్యయు నై లుంటాకుని శూలము న్విలోడించి వెసన్
దుంటలుగ విఱిచి యిడి నిష్కంటక మొనరించి గమ్యగతిఁ బోలుపొందెన్.

తే॥ అది హతద్యుతి యై రాల నవనిజానాధుఁ డరిరథ్యముల జననముల వజ్ర
కల్పనిశితప్రదరముల గాసిపఱిచి వానివక్షమ్ము వ్రచ్చెఁ దీవ్రనిరతతుల. ౨౦

క॥ వెండియు మూఁడు పతత్రుల గండడఁగ. లలాటమునను గాడి మొఱయ ను
ద్దండత నాఁటె రఘుప్రవరుం డాశరు మేను శరనిఘాతమున న్వ్రేల్. ౨౧

క॥ అని శరభిన్నాంగుం డై దనుజేంద్రుఁడు ప్రస్రుతాస్రతతశోణితుఁ డై
యనుకృతఫుల్లాశోకుఁడు నన నై యను వరయ లేక యవశతను నుండెన్. ౨౧

క॥ ఖేదము క్రోధంబును సమ్మోదం బెడలంగఁ జేయ ముఱముఱలాడం
గాఁ దొడరెను రామాస్త్రవిభేదితగాత్రుఁ డయి వ్రీడ పెనఁగొనుచుండన్. ౨౧

ఆ॥ అర్దితుండు గాఁగ నలము రోసము సైపలేక ఘూర్ణితాక్షిలీల గ్రోలయ
సంభ్రమమున కల్మిఁ జాప మాస్ఫాలించి మొదిఁ గదిరి బీర మొసఁగొసఁగ.

తే॥ అంబరం బెల్లఁ గ్రమ్మి మహాంబుదంబు వర్షధారాసహస్రము ల్పఱపి ప్రాదము
నెట్లు పూరించుఁ గ్రొమ్మించు లెసఁగ నట్లు రాముపై నించె బాణధారాశతము

క॥ ఆశరుఁ డేయఁగ నేయఁగ నాశరజాలములఁ దాల్చె నదిదియ కాదా
మేశుఁ డకప్యుఁడు విజయశ్రీశంస్యుఁడు నాఁగ నెగడి శ్రితసురవల్లీ! ౨౧

తే॥ ప్రేరణంబు శరౌఘనివారణంబు దారణంబు సపత్నావధీరణంబు
నారణంబునఁ గాన్పింప నధిపుఁ డొప్పెఁ గారణగభస్తిసంగ్రహాగ్రహము నెఱయ.
క॥ ఖీప్రకరుఁ డన్నిశాచరుఁ డాప్రక్రమ మరసి యొరసి యతిదుష్టుం డై
దీప్రప్రదరసహస్రము లాప్రభు నెద నాఁటె విస్మయం బొదవంగన్. ౨౧౮
తే॥ రక్తదిగ్ధాంగుఁ డై సమరమువనమునఁ బూచి యొప్పారు మోదుగు పూచికగుమ
నాఁచికోలయ్యెఁ గాకుత్స్థు నపుడు చక్కఁజూచువారి కన్గవలకు శోభనాంగి.
మ॥ సుమహాజుం డసురాశుగాభిహతి రుష్టుం డై యుగాంతార్కక
ల్పము లౌ సాయకము ల్నిగుడ్చి యరిదర్పం బెన్న కవ్వాని వ్ర
చ్చి మహాధ్ధత్యము సూపె నిర్వ్యరను లక్ష్మీభూతభావం బల
క్ష్యము గావించికి ప్రస్తుతగ్రహితశస్త్రాస్త్రావృతిప్రక్రియన్. ౨౧౯
సీ॥ అలవెంచి రావణు నలఁగాంచి సక్రోధుఁ డై రాముఁ డిట్లనె నల్ల నగుచు
నవివేకమునఁ దెచ్చి తట్లు జనస్థానమం దున్నతఱి సీత నవనిజాత
మద్భార్య నాదుసమక్షంబు గాకుండఁ బొంచి వచించి మై వెంచి యొకట
దీనయు వివశయు దీర్ణయు గా బలాత్కారంబునం బాపకర్మ మనక
ధూర్త! యంత నె వీర్యవంతుండ వైతె చెడుగ! స్త్రీశూరుఁడ వనంగఁ జెల్లుఁగాక
యదియును ననాథ లగువారియం దొకొంట నీదు కాపురుషత్వంబు నెఱయుచుండు.
తే॥ రహితమర్యాదుఁడవుగ నిర్లజ్జుఁడవుగ నటులె యనవస్థితుఁడవు గా నడరి తొడరి
యన్యదారాభిమర్శనం బాచరించు నీవు పురుషుండ వౌదె వినింద్యచరిత. ౨౨౧
శా॥ శూరమ్మన్యుఁడ వన్నఁ దోలితి నటంచుం దమ్మనిం దన్ని తే
జోరూఢిం బ్రకటింపఁగంటె ననుచుం జుక్కాణికిం గర్వ మొ
ప్పారంగా రహిఁగాంచె దంతయును సవ్యాజంబ యెందేనియుం
జోరత్వంబె ప్రసిద్ధమయ్యె నిఁక సంశుద్ధత్వ మాబద్ధమే. ౨౨౨
తే॥ పూర్వుల యశంబు దలఁపవ పౌత్త్వదార్జితం బనఁగఁ జెల్లు నది యేది ధన్యమాని
వైన ఫలమేమి గెలిచితి వన్నిదిశల దుష్టవర్తనముననె నిర్ధూతసుకృత! ౨౨౩
తే॥ పుట్టితివి కన్నతల్లి దాపొంపు సెడఁగఁ బెరిఁగితివి పెద్దవారల పెంపు దలఁగఁ
దక్కులాని ని న్నన నేల తాతసేఁత యింతవాని నొనర్చుట యెఱిఁగియెఱిఁగి.
తే॥ కల బలసమృద్ధి యుత్సేకగతి వరప్రసక్తియుం గర్వ మెదిగింప జరిగె నెల్ల
రకు నహిత మగు వృత్తంబె ప్రకట మైన లోగి రొడ్లంచు నీవు లోలోన మురియ.
ఆ॥ దొంగ వై మొఱఁగి తోడితెచ్చితివి సీతాంగనం దలంప వదియ మిత్తి
యగుచుఁ జేరఁబాఱె నగుణ! తత్ఫల మిప్డె యనుభవించువాఁడ వదరిపడకు.
ఉ॥ సిగ్గొక యింత లేనిపని సేసితి వింతియ కాక యేది నీ
వగ్గె బలంబు శౌర్యమును బాడ్వడ వీడ్వడఁ బోని దుర్యశం

బగ్గల నైన బయల్పడఁగ నమ్మెయి చౌర్యపుఁ గోఁతకుంటివి
వొగ్గితి నన్నుఁ జాలదొ మహోద్యమము సైడనో యనూచిరోక. ౨౨౭
క॥ డయకపోయితి వే నాచాయం గొని పొలఁగుచుండు సమయంబున ని
న్నాయెడ మదీయసునిశితసాయకములఁ గ్రొచ్చి ఖరుని జతనుఁ బనుపనే. ౨౨౮
ఉ॥ లేఁ డనిపింప కెట్టులో బలే కనుపించితి వింక చాలు నీ
నాఁడయిన న్నిలంబడుము నైఋతనాయక! రెంటఁజొక్కి ని
న్నాఁడి యలుంగులం జొనిపి వచ్చి కృతాంతనిశాంతలక్ష్య మా
పోఁడిమి గన్నులారఁ గనఁ బుచ్చెద నుచ్చెద నుచ్చితంబు గాక. ౨౨౯
తే॥ మచ్ఛరచ్ఛిన్న మయి జ్వలన్మహితకుండలమ్ము నీమస్తక మ్మీనుగులం దొలంగి
ధూళిబ్రుంగుడువడుచుండ దొర్ల నీడ్చుఁ గాత మొరయుచుఁ గ్రవ్యాదఖగవ్రజములు.
ఉ॥ నీయుర మెక్కి గృధ్రములు నేఁడె యథేచ్ఛముగా నవాంత్రముఁ
బాయక గ్రోలుగాత మతిపాతశరవ్రణనిస్సృతం బౌగిక
డాయఁగ వచ్చి మెచ్చి గరుడంబులు డంబుగఁ జిల్వలం బలెక
వేయును గంకముఖ్యములు విస్రపుఁ బ్రేఁగుల లాగుఁగాన్పురోక. ౨౩౦
క॥ అని ముట్టఁబలికి రాఘవుఁ డనిమిషులౌ నఁగ సహితు సంతిక గతు నె
ట్టన శరవర్షంబులఁ జొప్పనయఁగనీ కటిమొ సన్మహితచారిత్రా! ౨౩౧
మ॥ కలన న్శత్రునిశాతనం బెడఁద నాకాంక్షించు శ్రీరాము స
ద్బలవీర్యంబులు హర్షత ద్రకలనాత్రాపోన్యము లెత్తిగా
బలుపొందె న్బలు పొందు నూపె సకలప్రౌఢాస్త్రశస్త్రంబు లు
జ్జ్వలతేజోనిధి జ్ఞానమూర్తి లఘుహస్తస్ఫూర్తియుం గానె కాక. ౨౩౩

—♦ మెత్తవడిన రావణు రథము సారథి తొలగించుట ♦—

ఆ॥ ఆత్మగతము లైన యాశుభచిహ్నంబు లరసి రాక్షసాంతకరుఁడు రాముఁ
డరుస మొనసె నసురు నభ్యర్దితుం జేసె మరలఁ దెరల కొలయు మత్సరమున.
క॥ హరినికరశిలావృష్టుల సరేంద్రశరవర్షముల వినాశోన్ముఖుఁ డై
వెరవేది విఘూర్ణాత్ముఁడు విరతక్రముఁడును నిశాటవిభుఁ డయ్యె సతీ! ౨౩౫
ఆ॥ శస్త్ర మొరయలేఁడు శరశరాసనములఁ గూర్పఁ గల్గఁడు బొనర్పఁ జాలఁ
డస్త్ర వైచెనేని సంతరంబున వ్రాలు నవియు నైరిఁ దాక కసురశమని. ౨౩౬
క॥ తనబీర మెదిరిబీరము గననేరని చిత్తవృత్తిఁ గలఁతంబడు స
ద్దనుజేంద్రు మృత్యుకాలంబున వర్తన ముచిత మైన బుద్ధి నరయుచుఁ గాక. ౨౩౭
క॥ సూతుఁడు ప్రవీణతాసముపేతుఁడు తదవస్థ రథికు నీక్షించి రణా
పేతముగఁ జేసె నరదము శీతాచలతనయ! తనదు చేమొల పొప్పక. ౨౩౮

శా॥ క్రుద్ధాత్ముండు కృతాంతచోదితుఁడు నై క్రూరుం డట న్నోమహాసం
బద్ధుం డై కను లెఱ్ఱసేసి నయముం బాటింపఁగా లేక దు
ష్టౌద్ధత్యంబున సారథి న్నురథవిద్యాసారధీయుక్తునిన్
రుద్ధుం జేయుచు నిట్లనె న్నెపము లారోపించి శ్రీపాలసీ! ౨౩౯

ఉ॥ బీరము లేనివానిగతి భీరువునట్టు లశక్తుఁబోలె ని
ష్పౌరుషునింబలెన్ లఘునిభాతి నసత్త్వ నమాయికు న్నుతే
జోరహితు న్వ్యపాస్తగిరిఁగఁ జొప్పడ న స్గని స్వేచ్ఛ నిమ్మెయిన్
వారక వర్తిలం దలఁచి వచ్చినవాఁడవ కావె దుర్మతీ. ౨౪౦

సీ॥ అలవోక న న్నిట్టు లపవాహితు నొనర్తె రథముతో నిజమనోరథముతోడ
ఖ్యాతవీర్యుం డరి కనుచుండ రణాలుబ్ధు ననుఁ గాపురుషుఁ జేయ ననిచి తెట్లు
చిరసమాశ్రిత యశశ్శ్రీ తేజ మోజమ్ము ప్రత్యయమ్మును బాడు పఱిచి తీవ
పరు పురస్కృతుల కై ప్రాల్మాలి తని కాక యవిదితం బిది యంచు నరయఁజాల
నిట్టిపనికిఁ జోరఁడు హితకాంక్షి యగువాఁడు పదరుఁ బఱప శత్రుపక్షజనుఁడు
పిన్ననాఁటఁగోలెఁ బెనుపొంది తిచ్చోట మలసి తరుస మదియు మఱవవలెనె.

తే॥ రిపుఁ డుపగతుం డగుచు నన్నొ రెమ్మ కుండు నంతలోపల నతని నే నఱుమునట్లు
సేయు మిపు డైన రథ మందుఁ జేర్చి నేర్చి తేని మది యీదెసఁ బ్రసక్తి నెంచు నేని

ఆ॥ ఇటు లబుద్ధియగుచు హితబుద్ధియుతు సూతుఁ గాఱులఱచి యలఁచు గతికి నాతఁ
డలఁతి నధిపుతోడ ననునయ మొప్పఁ బథ్యంబుగాఁగఁ బలికె నంబుజాక్షి!.

ఉ॥ భీతుఁడనో విమూఢుఁడనొ పెంపఱ వైర్యపజావ మంచు నే
నీతర మందు వింటినొ నిరీహుఁ బ్రమత్తుఁ గృతఘ్ను స్నేహని
ర్యాతునిఁ గూర్చువాఁడనొ మహాశయవర్యుఁడ విట్లు లాడఁగా
నాతలఁ పెల్ల వ్యర్థ యగు నాళిక నందె నిశాచరేశ్వరా! ౨౪౪

క॥ అయమెంచి నయము నారసి స్వయశఃపరిరక్షణంబు జాడనె చని వి
ప్రియ మొనరించితిఁ బ్రియ మని నియతస్నేహార్ద్రభావ నిష్ఠితబుద్ధిన్. ౨౪౫

తే॥ దోస మెంచి గొనంబులఁ దూలపుచ్చి ప్రియహితాదృతు నన్నిట్లు పెనుపుదక్క
దూఱకు మనార్యలఘుఁడగుఁదొరయ పోలె వినుము నాయపరాధమ్ము విధముదెలియ.

క॥ ఏ నేనిమిత్తమునఁ దే రానియతరణాంగణమ్ము నాభోగము నే
జేనెఱి నట్టులు దలఁగం గా నొనరించితినొ యట్టి క్రమ మరయఁజనున్. ౨౪౭

సీ॥ పెనుబోరునం దీవుబీఱుపొ్రామెడువాని తెఱఁగున నలఁతమై్ఁ దెరలుటయును.
సౌముఖ్య మరుసంబు చక్క నై మెలఁగుట యను నివి నీదెస నడఁగుటయును
వర్షాహతములు గోవరముల ట్లీవాజు లఱుమ తే కొండొండ నలుకుటయును.
దుష్టనిమిత్తము ల్దోడ్తోడఁ బ్రతికూలములు పెల్లుగాఁ దోఁచి మొనయుటయును

దెలియఁ గాంచి నిన్నుఁ దేర్పఁ దురంగమ స్ఖలితగతులతోడి శ్రమముఁ బాప
దొరవు నీదుచనవుఁ దొందరింపఁగ నిదె క్షమ మటంచు నిట్లు జరిపినాఁడ. ౨౮౮

తే॥ దేశకాలమ్ము లధిపుని తెలివితేట లింగితములు నిమిత్తంబు లీహితములు
దైన్యఖేదహర్షంబులు తద్బలాబలములు సారథి యెప్పుడుఁ దలంపవలయు. ౨౮౯

తే॥ సమవిషమనిమ్నభూభాగసరణు లాత్మపర పరావరభావము ల్పరఁగుతఱులు
స్థాన ముపయాన మపయాన సర్పణాపసర్పణములును యంతకుఁ జనునెఱుంగ.

ఆ॥ రథకుటుంబి వాఁడు రాణమై నెఱయంగఁ దగినయట్లు మలఁగఁ దగునకాని
యరద మెక్కునంత కాపే రెనయఁబోవఁ డింత నిజము రాక్షసేంద్ర! వింటె.

క॥ లక్షణలక్ష్యము లరసి పరీక్షణ మొడలించితిని యథేచ్ఛంగా దీ
వీక్షణ మేయది తత్త్వమొ వీక్షించి యనుజ్ఞసేసి వెలయుము కరుణన్. ౨౯౧

క॥ నీనెఱపిన శిక్షమెయి స్నే హాన్నృణ్యంబు మదిని నెలకొనఁగానా
పూనిక మెలంగువాఁడం బో నొం డగు తెఱఁగు వంకఁ బోరయఁగ నింకన్.

చ॥ అని వివరించుయంత నుతు లారసి సంగరలుబ్ధుఁ డాత్రఁ డా
నని పరితుష్టి నెక్కొనఁగ నాహృదయంబు దయామయంబు నై
తనరఁగ వానిఁ బేర్కొనుచుఁ దద్దయు రత్నపుఁ గూర్పు లొప్పు చ
క్కని కరకంకణం బొసఁగి క్రయ్యని యాదర మొప్ప నిట్లనున్. ౨౯౪

ఆ॥ సూతవర్య! నీవు సుముఖుఁడ వైరాఘవాభిముఖముగా నయంబు మీఱియ
రథము నడుపు మింక నరాతులం దెగఁజూడ నురక రాఁడు రాత్రిచరవిభుండు.

క॥ రావణు నెదిర్చి మనఁబో డే వైరియు ననుచు నీవు నెఱుఁగుదు మదిలో
నావల నరయుచు మెలఁకువ నైవిహరింపు మనమొందు మూర్ఛడకుండన్.

ఆ॥ అనుచు నానసేయ ననితరహర్షాప్తి బొదలి సెల వటంచుఁ బొలుపుమీఱ
దీఁగెఁ దివిచి నట్లు తే రెనయించె వాఁ డదియు రాము నెదుట నపుడ నిలిచె.

మ॥ అలఁతం బొంది తలంగి క్రమ్మఱి మహాహర్షంబుతోఁ దొంటియ
ట్టిలలిం ద న్నలవొక మార్గాని నిరూ ఢిం బేర్చు పౌలస్త్యు దు
ర్లలితం బెంచి స్వకీయఖేదమును సంలక్షించి యివ్వాని నె
ట్లలఁతిం గెల్వఁగవచ్చు నంచు హృదయ వ్యాపార మేపారఁగన్. ౨౯౫

క॥ విస్మితుఁ డగు రామునిఁ గని సస్మితుఁ డై యరుగుదెంచె సంయమివర్యుం
డాస్మాకభావి దానవఘస్మరుఁడు మహామహుండు కలశజుఁ డంతన్. ౨౯౬

తే॥ సురలు మును లని దివి నుండి చూచుచుండ వారితోఁ గూడి యచ్చోటవఱలు
పాపకర్మల సిరులకు బందెకాఁడు చులకవోని తపస్సారములకు వీఁడు. [వాఁడు

—◆ అగస్త్యుఁడు రామునకు నాదిత్యహృదయం బుపదేశించుట. ◆—

క॥ భగవంతుఁడు పీతాంబుధి నిగమాగమపారదృశ్వ నిశ్చితమహిమో
పగతుఁ డగస్త్యుఁడు రాముని నగణితగుణరాశిఁ గాంచి యలరుచుఁ బలికెన్.

సీ॥ ఉన్నవాఁడవె తండ్రి! యోజన నెఱయక మునుపటి దగు తత్త్వమును స్మరింతె
మాయామనుజతాప్తి మార్గంబుఁ బ్రకటింతె పాటింతె పాఱు చాపలపునుడియు
విధిపల్కు తెఱఁగు గావించితివే కద యనుమాన మింకేల యసురు గెలువ
జయలక్ష్మి మొనయనౌ సమయమియ్యదియ సుమ్మ సముతో సురకార్య మరసికొనుము
గోప్యము సనాతనము ప్రతికూలహనన మఖిలపాపప్రణాశన మభయదము జ
యావహము పర మక్షయ్య మశివహరము నైన యాదిత్యహృదయ మీవవధరింపు.

క॥ పురమశివతత్త్వసారము హరియోగాస్పదము బ్రాహ్మ మఖిలసురాధీ
శ్వరభావిత మిది నిత్యము స్మరియింపుము దీనఁ దలఁగు సకలాపదలున్. ౨౬౩

తే॥ సర్వమంగళమంగల్య సర్వవేద సారసర్వార్తిశమనప్రశంసిత మిది
ఆయురభివృద్ధికర ముత్తమానుబంధ మిట్టి స్తవరాజము జపించి యెదిరి గెలుతు.

సీ॥ తెలిసి పూజింపుము దేవాసురార్చితు రశ్మిమంతుని దెసరక్తి నెఱపు
ముద్యన్మహోరాశి నొప్పారఁ గొనియాడు మావివస్వంతున కంజలు లిడు
మట్లు భాస్కరు కొలు వంది మిన్నందుము భువనేశ్వరునకు సంస్తవము లొసఁగు
మఖిలభూతాత్మున కాత్మార్పణ మొనర్పు మాశ్రయింపుము ద్వాదశాత్మగురుని
నితఁడె దేవదేవుఁ డితఁడె తేజస్వి యితఁడె రశ్మిభావనేప్సితుండు
నీతఁడే గభస్తి యెనయించి యలరించు నెల్లలోకములఁ దదీశతతుల. ౨౬౫

వ॥ ఇమ్మహామహుండు బ్రహ్మయు విష్ణుండును రుద్రుండును శివుండును స్కందుండును బ్రజాపతియు మహేంద్రుండును ధనదుండును గాలుండును యముండును సోముండును నపాంపతియుఁ బితృదేవతలును వసువులును సాధ్యులు నాశ్వినేయులును మరుత్తులును మనువును వాయువును వహ్నియుఁ బ్రజాప్రాణుండును ఋతుకర్తయుఁ బ్రభాకరుండు నాదిత్యుండు సవితయు సూర్యుండును బూషయు గభస్తిమంతుండును సువర్ణసదృశుండును భానుండును హిరణ్యరేతసుండును దివాకరుండును హరిదశ్వుండును సహస్రార్చియు సప్తసప్తియు మరీచిమంతుండును దిమిరోన్మథనుండును శంభుండును ద్వష్టయు మార్తాండుండును నంశుమంతుండును హిరణ్యగర్భుండును శిశిరుండును దపనుండును భాస్కరుండును రవియు నగ్నిగర్భుండును నదితిపుత్రుండును శంఖుండును శిశిరనాశనుండును వ్యోమనాథుండును దమోభేదియు ఋగ్యజుస్సామపారగుండును ఘనవృష్టియు నపాంమిత్రుండును వింధ్యవీథియుఁ బ్లవంగముండును నాతపియు మండలియు

మృత్యువును బింగళుండును సర్వతాపనుండును గవియు శసస్వుండును మహా తేజుండును రక్తుండును సర్వభవోద్భవుండును నక్షత్రగ్రహతారాధిపుండును విశ్వభావనుండును దేజస్వితేజస్వియు ద్వాదశాత్ముండును నను నీ ప్రశస్తివిశ్రుతంబు లగు నామవాచకంబులఁ జతుర్థియగువిభక్తితోడం గూర్చి నమోంతమంత్రముల నొనరించి యద్దేవు నీక్షించుచు జపింపవలయు. ౨౬౬

సీ॥ వెండియుఁ బ్రాగ్గిరీశుండ!నీ కంజలు ల్పశ్చిమగిరిదేవ బహువినతులు
జోత లియ్యవె కొను జ్యోతిర్గణాధిపతీ! దినాధిపతీ! నతిరితములు
జయ నమస్కారము ల్జయభద్ర! దోయిళ్ళు మ్రొక్కులు హర్యశ్వ! మోడ్పుఁగేల్ల
తతి సహస్రాంశుండ! దండంబు లాదిత్యుఁడా నమస్కృతు లుగ్రుఁడా! నమోను
వాకము ల్వీరసారంగ! వందనములు పద్మబోధక! మార్తాండ! బ్రహ్మశంక
రాచ్యుతేశ! ప్రణామాళు లయ్య యివిగో సూర్య! జోహార్లుగూర్తుఁద్రిశుద్ధి దనర!

వ॥ జేజేలజేజే! నీకు జేజే లర్పించెద నాదిత్యవర్చస్కుఁడా! శరణు భాస్వంతుఁడా! శరణు సర్వభక్షా! శరణు రౌద్రాకారా! శరణు తమోఘ్నా! శరణు హిమఘ్నా శరణు శత్రుఘ్నా! శరణు అమితాత్మా! శరణు కృతఘ్నఘ్నా! శరణు దేవా! శరణు జ్యోతిషాంపతీ! శరణు తప్తచామీకరాభా! శరణు హరీ! శరణు నహ్నా శరణు విశ్వకర్ముఁడా! శరణు తమోభినిఘ్నా! శరణు రుచీ! శరణు లోకసాక్షీ! శరణు శరణు లోకతంద్రీ! శరణు లనుచు శరణులు సమర్పింపవలయు. ౨౬౭

తే॥ తానె నశియింపఁజేయు భూతము సకలము దాన సృజియించు నీతండె తవిలి ప్రోచుఁ
దన గభస్తుల చాయన తపనవృష్టు లెనయఁగాఁజేయుచుండు నీయన ప్రభుండు.

తే॥ భూతపరినిష్ఠితుం డై ప్రభూతమహిమ మేలుకొనియుండు సుప్తుల మేలుకొలుపు
నీతఁడే యగ్నిహోత్రాత్ముఁడీతఁడె యగ్నిహోత్రఫలదాతయునవంగనొప్పుచుండు.

క॥ శ్రుతులుం గ్రతువులుఁ గ్రతుఫలవితతులు న ట్లఖిలలోకవిధికృత్యము లా
కృతివిషయములు నయంబులు నతీంద్రియుఁడు రవియ నేర్చు ననుశాసింపన్.

తే॥ దుర్గమారణ్యసంచార దూరగతిభయార్తులం దేపురుషుఁడేని యత్న మొప్ప
నీ స్తవంబు పఠించి కీడెనయఁబోవఁ డాపదల నిస్తరించు సుఖాత్ముఁ డగును.

తే॥ దేవదేవు జగత్పతి నీవరాన్వయమ్ముకంద మ్మితని దృఢైకాగ్ర్య మొప్పఁ
బూజసేయుము త్రిగుణితంబుగ జపింపు మీ స్తవం బెందు నేని జయింతు వధిప.

క॥ అజితుఁడ వీవని యెఱుఁగుదు నజముఖ్యవరప్రసక్తి నతఁ డంతలు గా
గజిబిజిపడి సాధింపంగ జతన నీ కొదవె మనుజకలనఁ దనరుటన్. ౨౭౪

క॥ రామాజగదేకమనోరామా! శీతకల్పకాభిరామా! రామా!
నీమానితమహిమంబున నే మాకభయప్రతిష్ఠ హితసుఖభూమా! ౨౭౫

తే॥ ఈక్షణంబున నసురు నీ వీక్షణమున నే దహింతువు నిజ మింత నేఁ దలంతు
రాజతేజంబునను గ్రహరాజతేజ మోజ మెసఁగింప నైన యిద్యోజ నెఱయ.
క॥ వియదాదివ్యాపక! యిదె జయ మందెద వనుచుఁ బలికి చయ్యనఁ జనెఁ దా
నయ మెన్నుచు మునిమండనుఁ డయత్నలాభంబు వడసి యారఘువరుఁడున్.
ఆ॥ నిర్విచారుఁ డగుచు నిర్వృతాత్ముండు నిర్ధారణం బొనర్చి ధారణాశ్ర
యతనె యాచమించి యాదిత్యు ధ్యానించె నిత్యశుచి శుచిత్వనిరతి మెఱయ.
క॥ కష్టాత్ము రావణుంగని హృష్టాత్ముం డగుచు రాముఁ డేడ్తెఱ నెఱపన్
స్పష్టం బయ్యెను బగతుని నష్టత్వము చూచువారి నయనంబులకున్. ౨౭౯
తే॥ అవల నగు జతనల ధృతి దవుల దేవదేవుఁ డట్లుండ వాసరదేవుఁ డెలమి
మించి రక్కసు క్షయము యోజించి రాముఁ గాంచి యిట్లనె సురగణకలితుఁడగుచు.
క॥ త్వరపడుము సురసనాథా! పరఁగుము పరు గెలువు మసము పాటింపుము పె
ల్లరుసము గొనుము జయశ్రీకరగ్రహణ మెనసి సీతఁ గైకొను మనియెన్. ౨౮౦
ఉ॥ అంతటఁ జేరవచ్చె నమరాంతకుఁ డాశరనాయకుండు వాఁ
డంతలు ప్రేరణంబు తన యంతిను గూర్చి పొనర్చిన న్రనా
భ్యంతరవర్తివర్తన మయత్నిత మై తగ నాతఁ డొడ్డు వి
భ్రాంతతమైఁ గనుంగొన దురంబు నయంబు రయంబు సూపఁగన్. ౨౮౧
సీ॥ ఆకసం బొరయుచు నద్దాని గ్రసియింపఁ దవిలెఁబో యన నొంటఁ దివురునదియు
దనధాటి కే నెంత లని ధాత్రి మొరయంగ నేమిఘట్టనముల నెఱపునదియు
గంధర్వనగరంబు గలదె యెుండొక్కొట నిదె యంచు రుచులెనయించునదియుఁ
బురదాహకునకేనిఁ బోలునే తన్ను వ్రేలిడిచూపు నని గర్జ లిడెడునదియు
నవిమె శ్రీపతాక లన నుచ్ఛ్రితపతాక లొప్ప నొప్పు వాజు లోసరిలక
యిలకు మింటి కొక్కఁడే కాఁగ మొనయింప నడరునదియు నయ్యె నసురురథము.

—♦ రామ రావణులు మరలఁ దలపడుట ♦—

మ॥ శరధార ల్పరఁగించు సంచున శరాసారాఢ్య మా నంబుదం
బు రహి న్మించి తటిత్పతాక లెగువన్ భూరిస్వకేంద్రాయుధ
స్ఫురణ ల్నెక్కొనఁ గృష్ణవాజియుత మై పోలంగ రౌద్రోరుడం
బరవర్చస్స్వనవత్సమీరితము లొప్పం దాఁకు నప్పట్టునన్. ౨౮౨
తే॥ తివిరి వజ్రాభిమృష్టవిదీర్యమాణ ధరణిధరనిస్వనస్ఫురోద్ధురము గాఁగఁ
దనదు ధనువు స్ఫాలించుచు దద్దయు నది బాలచంద్రనతం బయి పరఁగుచుండ.
క॥ ఘనవాహను సారథితో నవె ననవద్యుండు రాముఁ డనవద్యకలా
వన మైన పలుకుఁబడి యిమ్మన స్మితరుచి గూర్చు తెలివి మొనకొనుచుండన్.

ఉ॥ మాతలి! చూచితే కడఁక మార్తు రథంబు మనోరథంబుతో
నీతఱి డాయవచ్చెడు సమేధిత మై యపసవ్యపుం గతి
న్నేతకు నాదు గెల్పిడెడు నేర్పనయించుచు వేగమోగవ
క్రాంతతవర్తనం బయి లయాభ్రఘనార్భటు లుల్లసిల్లఁగన్. ౨౮౫

ఆ॥ అట్లుగాన నీవు నస్మదీయము రథం బెదిరి కెదురు గాఁగ నెసయఁజేయు
మనిలుఁ డడరు నబ్దమునుబోలెఁ దద్ధ్వంసనం బొనర్తు నెఱచలంబు నెఱయ.

ఆ॥ స్వాక మవిక్లబం బసంభ్రాంత మవ్యగ్రహృదయవీక్షణము సమిద్ధనియత
రశ్మిసంచరణము రయవంతమును గాఁగ రథము నడపు మీవు రాణ నెఱయ.

క॥ నీ కేను దెలుపువాఁడనె ప్రాకటయశుఁడవు పురందరవిభుప్రబలా
నీకరథోచితుఁడవు ని న్నేకాగ్రయుయుత్సుతాప్తి నిటు దలఁపింపన్. ౨౯౦

క॥ అను రాముని నుడి విని నంతనె పరితుష్టుఁ డయి వేడ్క తనరారఁ బ్రవో
దన మొనరించె నతం డయ్యనువున రథ మంతరముగ నాటాడంగన్. ౨౯౧

క॥ సురసారథిసత్తముఁ డయ్యురదము రావణరథంబు నపసవ్యముఁ జే
యురహిఁ దఱిమి చక్రోత్థిష్ఠరజమ్మునఁ గ్రమ్మెఁ బగుఁడు పరిభూతుఁడు గాన్.

చ॥ అలిగి దశాస్యుఁ డంతకుని యట్టులు తామ్రవివృత్తనేత్రుఁ డై
చల మొగువంగ సమ్ముఖు లసమ్ముఖు రాము నిశాతసాయకం
బుల నవధూతుఁ జేయు నెఱపోఁతర మొప్పఁగ నేసి యార్చె న
య్యల వధికం బటంచుఁ గన నయ్యె సురాసురకోటి కయ్యెడన్. ౨౯౩

తే॥ ధర్షణామర్షితుం డయి దాశరథియుఁ జండకోదండ మైంద్రంబు శరము లర్క
రశ్మిసప్రభములును బిరానఁ దాల్చె రోషలంభితధైర్యుఁడై రూఢి వెలయ.

ఆ॥ అలఁత నొందఁజేసె నంతకు ముబ్బడి గాఁగ రామధరణికాంతుఁ డసురు
సరభసముగ నడరి శరవరాసారమ్ము వఱపి సురలు మునులుఁ బ్రస్తుతింప. ౨౯౪

తే॥ అప్పు డన్యోన్యవధకాంక్షులైన వారి కొదవెఁ దరమెన్న రానియాయోధనంబు
రుష ముఖప్రతిముఖతానిరూఢి దనరఁ గదిసి యొరపెట్టు కొదమసింగముల కట్లు.

క॥ దేవర్షులు గంధర్వులు నావలనున సిద్ధవరులు నాదైవ్యరథజ
న్యావభృథ మెదలఁ గోరిరి రావణశసనమునకై ధరాధరతనయా! ౨౯౫

శా॥ ఆలో రాక్షసనాశనంబు రఘురామాధీశు లీలాజయ
శ్రీలాలిత్యముఁ దెల్పులక్షణము లక్షీణంబులై తోఁచె ని
ర్వేలార్తి న్దనుజు ల్మనుంగఁ బ్లవగు ల్వేలాతిగానందవే
ణీలోలాత్ములు గా సురర్షిసుఖనిర్ణిద్రత్వ మొప్పారఁగన్ ౨౯౬

సీ॥ వర్షించె నెత్తురు ల్వాఱఁ బర్జన్యుండు సుడిగాడ్పు లపసవ్య మడరి చుట్టె
నెట్టెట్టు లసురు తే రెనయు నన్నెఱి గృధ్రకులము భ్రమించుచుఁ గూడముట్టె

దాసనపూజిగిఁ దనరారు సంజచే దీపితం బయ్యె లంకాపురంబు
పగలేనిఁ జుట్టును బొగలేని నిప్పట్లు భాసిల్లె నవ్వేటి ప్రాంతభూమి
వాని కటు కానివై యెల్లవారు నడలఁ బిడుగులంగూడి యుల్కలపేర్చు ధ్వనుల
నెలవులనె సంప్రచారంబు నెఱపుచుండె దసిలిచేడ్పడె నతఁ డున్న దెసపుడమియు.

ఉ॥ సంగరముం బొనర్పఁ జెయి సాచు తెఱంగునయందె పట్టిన
ట్లంగద వుట్టె బాహువుల కాశరసంతతి కెల్ల భర్త మే
నం గనుపట్టెఁ దెల్పెఱుపు నల్పును బస్పును నైన భానుర
శృంగము లింగలమ్ములు మహీధరమం దగు ధాతువుల్వలెన్. ౩౦౦

క॥ గ్రద్దలు తోడ్పడిరాఁ దమ గద్దఱితన మెగుడ సరిమొగం బసురున కై
యుద్దవడి నార్చె నక్కలు తద్దయు జ్వాలనములు నోళ్లఁ దరలుచునుండన్. ౩౦౧

క॥ వీఁచెఁ బ్రతికూలవాతం బాచెయిదంబున నె ఘూళు లడరించుచుఁ బె
ల్లేచి యసురాధినాథుని లోచనమార్గంబు దృష్టిలోపం బెనయన్. ౩౦౨

తే॥ పడియె నింద్రాశనులు సేనపట్టునందు దుర్విషహ్యాస్వనంబులు ఘూర్తములుగ
జలధరంబులతోడి ప్రచారమింతలేక యే యాఁకపడుచున్నలీల వెలయ. ౩౦౩

ఆ॥ దిశలు విదిశ లొకటఁ దిమిరావృతములయ్యె బాంసువర్ష మటు నభంబుగ్రమ్మె
ఘోరకలహ మడర గొనకొని శారిక ల్వాని తేరిపైని వ్రాలి యఱచె. ౩౦౪

క॥ జఘనముల స్ఫులింగమ్ములు నఘమయములు గనుల వెంట నశ్రువులును జా
ఱ ఘనస్యందనహయములు మఘవారికిఁ గీడువుట్టు మార్గము సూపెన్. ౩౦౫

తే॥ అబల! యేవంవిధములు భయావహములు
బహుళములు దారుణమ్ము లుత్పాతములు మ
హాహవమ్మున నెట్టన నావహిల్లె
రావణుని కీడు నొడువు విరావములను. ౩౦౬

క॥ కృతనిశ్చయోషితుం డమ్మతకరిరక్కసుఁడు మతము మఱలింపఁడు స
మ్మత మగుఁగాదే యదియును వితతోత్సాహమునఁ బెనుగు వీరుల కెపుడున్.

ఉ॥ పూవుల చల్లకంబు పరిపోషణముం బొనరించు వంక నె
త్తావులు నెక్కొనన్ సులలితంబులు భృంగరవానుషంగముల్
శ్రీవిలసద్వనోపవనసీమవిహారము లొప్పఁ బయ్యెరల్
పావనమూర్తి రాము జయపద్ధతిఁ బేర్కొనసయ్యె నయ్యెడన్. ౩౦౮

ఆ॥ పరఁగె భౌమములు నభౌమమ్ములును సాత్త్వికమ్ము లాంగికములుఁ గలసి మెలసి
తెలివితేట లెనయ దిక్కులతోఁ గూడి రాము మేలు సూపు రాణలొలయ.

క॥ జయశంసులు సౌమ్యము లప్రయత్నసిద్ధములుఁ గాఁగఁ బార్థివవరు స్వ
స్త్యయనం బెనయ నొనర్చె సదయములై యహ్లాదవె నాఁగనగు లక్షణముల్.

క॥ ఎమ్మె లగు శుభనిమిత్తము లెమ్మెయిఁ దనకుఁ బొడసూప నెం తె మ్మరిద
ర్పమ్మడఁగు కాల మిదె యని నెమ్మది నూహించె భువనసేత యలరుచున్.

మ॥ పరమానందముఁ గూడి విక్రమము దర్పంబు స్ఫురస్మేరసుం
దర మాస్యాబ్జ మలంకరింపఁ బ్రథితాత్మప్రౌఢి యానూఢి య
బ్బుర మాకాశసదంతరంగముల రూపు ల్పూనఁ బ్రేరేప స
త్త్వరమావల్లభుఁ డొప్పె రాముఁ డధియుద్ధప్రాజ్యరంగంబునన్. ౩౧౨

ఉ॥ ఆనల రామరావణుల కయ్యె దురంబు సమస్తజీవజీ
త్యానహ మత్యుదారమహిమాస్పద మాత్మ్యమహాస్త్రమంత్రవి
ద్యావిలసత్ప్రయోగ మతిదారుణ మద్భుతదృష్టపూర్వ ము
ద్భావితసర్వలోకచయపాలనశీలనయాంచితేక్షణా! ౩౧౩

క॥ సురరాజవైరి సైన్యము హరిరాజచమూచయంబు యతయుద్ధసమా
దర మై తిర మై నిజపరవరతరతమభావ మరయువలెనున నుండెన్. ౩౧౪

ఆ॥ ప్రహరణములు వట్టి బలుజతనల ముట్టి యాటలాడనున్న యాబలములు
చూచుచుండెఁ గాని చొరఁబాఱ వవ్వారి దురము సుమరముగ దొరయుచుండ.

క॥ అద నరసి పదరి యొండొరు గుదియింపఁగ నెంచు వారి కోల్లలవంకన్
హృదయములు వ్రూవ విస్మయ మదనముగాఁ జేష్టలుడుగ నవి యట్టు లుండెన్.

ఆ॥ ఉదుటుతనముతోడి యుద్యమంబులు దోఁప నాయుధములు దాల్చి యట్టులున్న
యుభయసైన్య మొప్పె నురుచిత్రగతమైన యదియ పోలె విస్మితాత్మ మగుచు.

ఆ॥ అట్లు వారివారు సంబరచారులుఁ జూచుచుండ మిగుల నేచి శస్త్ర
వీక్షణప్రవృత్తవృత్తులై నరవరాసురవరు ల్తదేకపరతఁ గనిరి. ౩౧౫

క॥ కృతనయులు స్థిరామర్షులు ప్రతిహతసాధ్వసులు నగుచుఁ బ్రతికృతిరచనా
ద్యతిశయితము లొప్పారఁగ సత మిది యనఁ బోరి రేకసంయుమ మమరన్.

తే॥ ఎట్టులుం గెల్పు తనయదియే యటంచు దాశరథి మేలియసమబ్బ తలఁచియటంచు
రావణుఁడును స్వవీర్యసర్వస్వములను ధారవోసి రథప్రోరునఁ దరళినయన!

చ॥ కనలున దానవుండు గనుగానక దేవరథంబు వజ్రకే
తన మగలించుపొంతు నిశితప్రదరంబులఁ గూర్చి నైచి యా
ర్చిన నవి తద్ధ్వజాగ్రమున శీర్ణము లై ధరణిం దొరంగెఁ దో
డనె తమమిట్టిపాటున విడంబన మెల్లరు గాంచుచుండఁగాన్. ౩౨౧

మ॥ అట రాముండును కోపచిహ్నముల నుద్యద్వహ్నినా నొప్పుచున్
బటుచాపార్ణవఘూర్ణనం బెగువ దీప్రం బొక్క బాణంబు మా
ఱటసర్పాధిప మేర్చి కూర్చి గుఱివాఱం బేర్చి యేయంగ ను
త్కట తేజం బది వైరి తేరి సిడ ముత్పాటించి చొచ్చె న్మహిన్. ౩౨౨

ఆ॥ అదియు రాక్షసేంద్రు నధిరాజ్యలక్ష్మితో జీవితాశతోడ క్షితిని ద్రెళ్ళ
నదియె నేయి వ్రాయు లై చుట్టుసుడియు కృశాను నట్లె మండె దానవుండు.

క॥ కోపోజ్జ్వలుఁ డై తద్వశతాపన్నుఁడు వాఁడు బుస్సు రను నహివహి బల్
రోపవిషవర్ష మొక్కటఁ బ్రాపింపఁగఁజేసె రామపర్వతముపయిన్ ౩౨౪

ఆ॥ అలుక పలుకబాఱ కాశరుం డా శరజాలములఁ దెరల్పఁ జాల నెఱపె
దివ్యరథ్యముల నుదీర్ణుం డవధ్యంబు లని తలంప కడరి యాక్షణమున ౩౨౫

తే॥ పద్మనాళంబులం గొట్టుపడిన యట్లు స్వస్థహృదయంబు లై యుండె స్వస్థహరివ
రేణ్యములు గణ్యమానము ప్రీతి దప్ప సడల వెనయంజనవు భయసంభ్రమముల.

చ॥ అవి యవిసంభ్రమంబు లగు టారసి సారశిలీముఖంబులన్
బ్రవిమలచక్రచక్రములఁ బ్రాసగదాసిపరశ్వధంబులన్
నవ రగు నద్రికూటముల సాలములం బటుశూలపంక్తులన్
సువితత మైన వృష్టి సురసూదనుఁ డేర్పడఁజేసె నేర్పునన్. ౩౨౭

క॥ మాయావిహితము శస్త్రామేయాసారంబు నిర్నిమీలనముగ న
ల్లేయెడఁ జూచినఁ దానే యై యణుమ రఘుప్రవీరుఁ డాఱనియలుకన్. ౩౨౮

క॥ తుములము భీకర మతిభీమము భీషణరవము నైన మాయాశరవ
ర్ష మనేకశస్త్రమయ మస్త్రమహామహిమం దెరల్చె రభసం బెసఁగన్. ౩౨౯

ఆ॥ నైకశోవిభిన్న మైన యాశస్త్రౌఘ మధిపు స్యందనంబు నందలేక
చెదరి వానరేంద్రు సేనలపైఁబడి యుడిగె మొదలి దైన యుడుకుసడల. ౩౩౦

ఉ॥ వెండియుఁ జండకాండముల వేలకొలందిగఁ దాల్చి రాక్షసా
ఖండలుఁ డాకసం బనవకాశము గాఁ బరఁగించె నుద్యమం
బొందు దలంపనీని దయి యుత్కటబంధము చిత్తవృత్తి కా
దండనె కూర్చుచుండ నవధానము దుండగ మండఁగాఁగొనన్ ౩౩౧

మ॥ జతనం బెంచుచు రామభూవిభుఁడు శిక్షాపాటవం బొప్పఁగా
శతసాహస్రములన్ శితాశుగములన్ సంధించి బంధించి న
ట్లితరుల్ దృష్టి నిగుడ్పనేరని తెఱంగే సేసి యేసె న్రణా
యతనం బుజ్జ్వలదస్త్రవహ్నిమయ మై వ్యాపాదఘోరంబుగాన్. ౩౩౨

ఉ॥ రక్కసుఁ డోసరిల్ల కని రాగము వెంచిన చిత్తవృత్తి పే
రక్కజముల్ సృజింపఁగ దిశాంతరమెల్ల నిరంతరంబుగా
నుక్కున బాణము ల్వఱపె నోటును గీటునఁ బుచ్చుచు న్మనో
వాక్కులనంబు లొక్కఁ డగు బాటఁ గొన న్సకలాంగసుందరీ! ౩౩౩

క॥ ఇరువురచేఁ గల్పిత యగు శరవర్ష నిరంతరప్రసక్తిం బడి యం
బర మపర మయ్యె నన భాస్వరము ప్రదరబద్ధముగఁ బొసంగెఁ బ్రియసఖి! ౩౩౪

మ॥ అనిమిత్తం బతిపాతి నిష్ఫలము నా నం దొక్కఁడున్ లేదు నె
ట్టన లక్ష్యం బగలింప నౌ నవియ కట్టా యన్నియుం గట్టె వ
య్యని నన్యోన్యవిమర్శనం బొదవుచున్ వ్యాహాస్యమానంబులై
వినిపాతం బెనసె న్ధరాస్థలమున న్వేవేలు వేవేలుగాన్. ౩౩౭

ఆ॥ రామరావణు లట్లు నిరామయులుగ బాణములఁ బఱపిరి మహోగ్రప్రాణనముల
నవి నిరుచ్ఛ్వాసులుగఁ జేసె నంతరంబువారి యెదలఁ గీడు చూడ్కి నివారితముగ.

తే॥ యుద్ధ మొనరించి రాసంప్రయోద్ధ లోలసి సవ్యదక్షిణక్రమమండలముల సరిపి ఘోరయ
భూనభోంతర మంతయు భోరుకొనియె వరశరాసారముల సనసగతముగను. ౩౩౮

క॥ రావణు హయముల రాముఁడు నావరదుని హరుల సమ్మహోశగుఁడును సం
ప్లావమునఁ దేర్చి రలుఁగులఁ బ్రావీణ్యకృతానుకృతులు పరఁగు మనుచున్.

ఆ॥ అబ్బురంబు గాఁగ నతితుములము గాఁగఁ గ్రోధదీప్తు లగుచు గోమహాగ్ర
ణంబు తమకుఁ గనుజనంబుల కొకటఁ దిరంబువడఁగ బలుదురంబు సెలఁగ.

ఆ॥ అట్టు లొకముహూర్త మై యహోరాత్రప్రయోగఘటన కదియె యుక్తి సూపె
ధ్వజహయావమర్శనజ మమర్షం బెద నాఁటుకొనఁ జలంబు నేఁటుకొనఁగ.

క॥ రావణుఁ డెడయీ కతిమెను జీవధ్వజ మొడలెనన్న సిగ్గునను ధరా
దేవవిభుఁ డట్టు లడరె నిసీ పీనికి నింతవట్టు చేతయె యనుచున్. ౩౪౦

సీ॥ ఒండొరు తేరుల నొరయించి యలుఁగుల నెఱకులు నొనాడ నెఱసి నెఱసి
గతము ప్రత్యాగతం బతులితం బగుచుండ నాసాస నెట్టన నఱిమియుఱికిని
మండలవీథ్యాదిమహితాకృతు లూను యంతల ప్రావీణ్య మరసియరసి
ద్రుతపాతముల నేర్పు దులకింపఁ బరికరమ్ముల పీడనమునకై మొనసి మొనసి
యంతకంత కెక్కుడై యధిక్రోధం బభిద్రుతంబు బెనుప బెంపుఁగాంచు
పెనకువల విధములఁ బేర్చి రమ్మొలఁకువ యఖిలభూతవిస్మయావహముగ. ౩౪౧

తే॥ కుపితులై యట్టు లెగయుచు ఘోరరూపులగుచు నొండొరులకుఁ బీడలందఁజేయు
నెఱసి పోరాడి రిరువురు నిస్థితములు చేష్టితంబులు సరిసరి సిరిఁ దలిర్ప ౩౪౩

మ॥ శరజాలంబుల ముంచుచున్ మగఁటుము ల్భాసించుచుం బేర్చుచున్
భరసంరంభము లోర్చుచుం గడఁక సంప్రస్థానము ల్గూర్చుచున్.
సరథు ల్వారటు పోరి రుద్ధవడి సాసారంబు లభ్రంబు లి
య్యెర వొందెన్ యుగకాల మేర్పడుప నం చేవారు భావింపఁగాన్. ౩౪౪

తే॥ శరధు లట్లాశశేంద్రదాశరథు లడరి గతివిశేషంబులందు సంగతివిశిష్ట
తలకుఁ దలకొని యొక్కింత తలఁకులేక తలపడిరి నరిమొగకొను తలఁపములఁప.

ఆ॥ కాఁడి కాఁడి మోవఁగా రథంబును రథంబును ననంతరముగ మొనసి సంగ
ఘనపతాక లెనయఁగాఁ దురంగమముల మొగము లొరసుకొనఁగ మొగిసి రసికి.

మ॥ స్వధనుర్ముక్తశితాశుగంబుల మహోత్సాహాప్తి రాముండు త
ద్రథరథ్యంబులు నాల్గు దీప్రతనువుల్ రాపొందఁగా నేసి స
వ్యథతం బ్రత్యపసర్పణం బెనయఁగా నొ భంగికిం గూర్ప న
వ్విధికిన్ రాక్షసలోకనాయకుఁడు దుర్వృత్తుండు క్రోధాంధుఁ డై. ౩౮౭
క॥ తలఁగించితి హయముల నిఁక దలఁగించెద నిన్ను ననుచు దర్పం బెసఁగన్
మలయించె నిశితశరముల విలయాంచద్యముఁడ పోలె వెస రాముపయిన్.
క॥ బలవంతుఁడు దశముఖుఁ డటు బలునారసముల నొకంట బరఁగించిన న
బ్బలరిపునుతుఁ డించుకయుఁ దలఁకఁడు వ్యధితుండుఁ గాఁడు తన్వీ!వింటే. ౩౮౯
ఆ॥ మఱియు వజ్రపాతమహితస్వనంబు లౌ మార్గణముల వజ్రిమానితాత్ముఁ
డైన సూతు నేసె నమరాంతకుండు వాఁ డంతకంత కలుక యగ్గలముగ. ౩౯౦
క॥ ఆవేగప్రహితములు మహావేగము లసురశరము లటు నాఁటి తెగం
గా వివశుంగా వ్యధితుంగా విధికృతి వానిఁ జేయఁగానని వమ్యోన్. ౩౯౧
తే॥ మాతలి ప్రధర్షణము తనమాటకన్న మిన్న యనుకొని యానూత్నపన్నగారి
వాహనుఁడు శరజాలవివదనుఁ జేసె నమరవిమతుం బగతు వృత్రునంతవాని.
తే॥ అలఁతి నిరువదిముప్పదియఱువదియును నూఱులిన్నూర్లు మున్నూర్లు నూఱునూర్లు
గానగు శరంబుల విపక్షు కదనరథము ముంచి తేలించె నమరులు మురియ విభుఁడు.
ఆ॥ క్రుద్ధుఁ డటఁ దెమల్చుకొని రాక్షసేంద్రుండు ముసలముద్గరాసిముఖ్యశస్త్ర
విసరములను గుప్పె వేలకొలందిగా రాము నరదమున విరామమెడల. ౩౯౪
తే॥ అట్టు లభివృద్ధ మైన మహాహవ మమితాద్భుతము తుములము రోమహర్షణంబు
నయ్యె నప్డు గదాముసలాసిశస్త్రశరవిశేషప్రసారప్రచారములను. ౩౯౫
మ॥ క్షుభితం బయ్యెను వార్ధిసప్తకము సంక్షుబ్ధార్ణవాధస్థనల
ప్రభు లప్పన్నగవర్యు లాపదలకుం బాలైరి తోడ్తోదను
ప్రభువుల్ సేడ్పడి రెందరో ధరణి కంపంబందె భానుండు స్వ
ప్రభ వీడెన్ దెస లార్చె మారుతుఁడు పీవంజాల కోడెం దుదిన్. ౩౯౬
సీ॥ అమరులు గంధర్వు లాసిద్ధసాధ్యులు పరమర్షు లట్లు కిన్నరు లురగులు
నొక్కటఁ గూడి పెల్లొదవెడు చింతార్ణవమునఁ దేలుచు ధృతి వ్రాలనీక
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణసమితి కౌఁ గావుత మెడ రడంగెడుగాఁత మిందఱకును
లోకము ల్శాశ్వతలోకంబు లౌఁగాత మీరాము జయలక్ష్మి యెనయుఁగాత
మసుర డ్రెల్లఁగాత మనుచు జంపించుచుఁ జూచుచుండి రాజిఁ జోద్యముగను
రామరావణుల దురం బవిరామాతిఘోర మగుచు నేటుకొనఁ బురంధ్రి. ౩౯౭
తే॥ తలఁపులొప్ప నచ్చరలు గంధర్వవరులు మొత్తములు గాఁగ వినువీథి మొనయుఁ
యుపమితము గానిదౌ తదాయోధనంబు నూహసేసిరి తారిట్టియోజ గిరిజ! [గాంచి

ఆ॥ గగన మెన్నఁ జేసి గగనాకృతియ యగు సాగరోపమంబు సాగరంబ
రామరావణుల దురం బట్లు రామరావణుల దురముఁ బోల్పవచ్చు నింక. ౩౫౯
క॥ అని నిశ్చయించి నోడువుచు ననితర మయ్యనిప్రకార మాలోకనముల్
మొనయించుచునుండిరి దివి ననంతరోపహిత మర్ధ మరయుతలఁపులన్. ౩౬౦

—◆ శ్రీరాముఁడు రావణు తలలు నఱకుట ◆—

క॥ అంతట రాముఁడు భుజబలవంతుఁడు శ్రీమంతుఁ డని నవార్యక్రుధ దు
ర్దాంతుం డై క్షురము ఘణావతం బనఁ దనరుదాని వఱలెడుదానిన్. ౩౬౧
ఆ॥ కొని శరాసనమునఁ గూర్చి సమంత్రకముగ నొనర్చి యసుర మూదలించి
సిరుల తానకంబు శ్రీమజ్జ్వలితకుండలంబు నైన తచ్ఛిరంబు దునిమె. ౩౬౨
క॥ అమరారి శీర్ష మటు లాసమయంబున రాముకృతి రసాస్థలి వ్రాలన్
దమకించి కాంచె ముల్లోకము జన మయ్యద్భుతంబుఁ గాంతామణిరో. ౩౬౩
క॥ వీడని సిరు లేర్పడఁ దోడ్తోడనె పొడచూపె దానితోయను శిర మ
వ్వాడ పిశాచము బలుమెడఁ గూడఁగనే వింతజాడ గొనకొనకుండన్. ౩౬౪
ఆ॥ క్షిప్రకారి రాము క్షిప్రహస్తత దోఁప క్షిప్ర మల్లవాని శిరము మఱలఁ
దునిసిపడఁగఁ దాఁకె దోర్బలసృష్టంబు సాయకంబు ఘ్యూహనాయకంబు. [గడఁగి
తే॥ ఛిన్నమాత్రం బగుడు దాని చెలువ మొప్ప నొండుశిరమచ్చోటుం బాయకుండెఁ
యదియు దనుమాడె నశనికల్పాశుగముల మనుజమూర్తిధరుం డైన మాధవుండు.
ఆ॥ ఒక్కశిరము గోయ నుజ్జ్వలంబులు పదితలలు నట్లు బాహుదండము లిరు
వదియు వెలయఁ దనరి యుదిలపాటని లేక యడరువానిఁ గాంచి యవనివిభుఁడు.
క॥ తలలు పదియు నొకమాత్రన బలుశరములఁ దెగిపడంగఁ బరఁగించిన న
వ్వాలనున నవియుం దాళము ఫలములక్రియ రాలె నిలఁ బ్రభావన్మూర్తీ! ౩౬౮
ఆ॥ నూఱు నొకఁడు నైన మాఱు లాశరు తల ల్నఱికె నురక దివసనాథకులుఁడు
దొంటియట్లు లన్ని దోఁచుచునుండెఁగా కలఁతిఁజనిమె నొక్కఁ డనఁగరాదు.
క॥ జీవితమున కవధి యెటుల్ భావింపంబోల దులికిపా టెనయంబోఁ
డేవలనున నలమటఁ గొనఁ డావీరుఁడు రాముపై నహంకృతి నెఱపుల్. ౩౭౦
సీ॥ రుధిరోక్షితంబు లౌ రూఢినె రణభూమి దొర్లుచుఁ బంకంబు దొరయుఁ గొన్ని
బామముడు ల్వీడని పొంగు గాన్పింపంగ నలుక మేకొనినట్లు లడరుఁ గొన్ని
రాముపైఁ దొంటి దారభస మేర్పడ వ్రాల నుంకించు తెఱఁగున కొలయుఁ గొన్ని
కన్నుల నిప్పుక ల్గ్రాలంగఁ గ్రవ్యాదములఁ దోల నారీతి మొనయుఁ గొన్ని
గాని యంతలయ్యుఁ గానిపద్ధతిఁ బోవు తాత వ్రాత నెంచి తల్లడిలవు
తలఁగియును సురారి తలలు వింతలఁ బెంపిరోత్తమాంగకలన లోప్పఁగాదె. ౩౭౧

క॥ అంతట రఘువీరుఁడు దన కెంతయు విస్మయము దోఁప నిది యే మనుచున్
జింతాపరుఁ డై తద్విక్రాంతిఁ దలపోసుకొనుచుఁ గలవరపడియెన్. ౩౭౨

ఆ॥ విభుఁ డనేకశస్త్రవిదుఁడు కోసలసుతానందవర్ధనుండు సంద్యచరితుఁ
డఖిలసంప్రదాయ మరసినవాఁ డెల్లమునులు దనకుఁగూర్చి ముచ్చటింప. ౩౭౩

క॥ అసుర వినాశ మొనర్చెడు దెస కడ్డుపడంగ నైన తెఱఁ గూహింపన్
మనలెనటె యేమిచెప్పుదు భసలాలక! విధివిలాసభర మదె కాదే. ౩౭౪

మ॥ ఎవి మారీచు మడంచె నేయవి ఖరున్ హింసించె నద్దూషణున్
జవిచూచెం దెగఁజూచె నాత్రిశిరు దుస్సాధు న్విరాధు న్గబం
ధు వినాశం బెనయింపఁజాలె నవి యాఘూతాఘబాణౌఘము
ల్నవయంజొచ్చెను నేఁడు రావణుజెన న్నష్టోరుతేజంబు లై. ౩౭౫

తే॥ వరమున ప్రభావమో? మాయవలని తెఱవొ? యలఁతిఁబోనిశరమ్ములిట్లయ్యెఁదనదు
నమ్మకము సెడ మీఁదఁ గీనాశుఁ డేమి దలఁచుచుండెనో మదికేవిధంబు సొరదు.

క॥ అని యాలోచించుచునే ఘనతేజం డప్రమాదకలన దనర దా
నని శరశతఘాతంబుల దనుజేశ్వరు నెడఁద వ్రచ్చి తనికించె ధృతిన్. ౩౭౭

క॥ వారని మదవారణ మటు లారాక్షసవిభుఁడుఁ గుపితుఁ డై ముసలగదా
వారములు వఱపి రాముని సారోదారుని వికారసంగతుఁ జేసెన్. ౩౭౮

ఆ॥ అటు ప్రవృత్త మాధ్య మమ్మహాయుద్ధంబు సంకటము నిరంకుశంబు నగుచు
నవని నాకసమున నచలమూర్ధంబున సరభసంబ కాఁగ జరుగుచుండె. ౩౭౯

క॥ రోమాంచము లొప్పార నభోమాంచద్ధామకలనఁ బరఁగిరి దివిజుల్
ధూమాంచలాగ్నికీలాభూమాంచన మైన రణము పొం గరయంగన్. ౩౮౦

తే॥ దేవదానవరాక్షసదితిజయక్షకిన్నరోరగముఖ్యులు కీర్తితులు ము
నీంద్రు లింద్రాగ్రసరు లయి యింతవట్టు తెఱవు గాంచుచునుండిరి దివిని నిలిచి.

చ॥ పవలును రేయు నాక నొకపట్టున ముట్టుట వీడు టంచు లే
కపిరళబాణవర్షనివహోర్భటు లుద్భటసంప్రయోగముం
దవిలి చెలంగ దాశరథిదానవవీరులు పోరుచుండి ర
య్యవసరమందు దుర్విషహ మయ్యది యై నెగడొందుచుండఁగన్. ౩౮౨

క॥ తల లెడయక కొలనిమహోత్పలములు కరిదితము లట్లు తలమునఁ బడఁగాఁ
జలమున నరి నఱుకుచు నుత్తలపడఁజేయుచునె రఘువతంసుఁడు తనరెన్.

చ॥ ఇరవగు నస్త్రపాతముల యేడ్తెఱసూపుచు బాణవర్షము
ల్పరఁగ ఘటింపుచు న్వెఱఁగు పాటునకొగ్గుచు వైరిశీర్షము
ల్కరములుఁ ద్రెంచి ప్రోవులు రకంబుగ నించుచుఁ దత్పునర్భవం
బరయుచునుండె. రాఘవుఁ డహార్పతితేజుఁడు క్రోధమూర్తి యై. ౩౮౪

క॥ నెరలియుఁ దెరలక తేజోభరితుం డసురుండు రామబాణాగ్నిశిఖా
విరతికిఁ బాలుపడుచు శరపరంపర లిన్నిగుడఁ జేయు నదరుపాటునుండెన్. ౩౮౫

క॥ సరిసరిగాఁ బోరెడు నాశరు సరణికి రామదేవు సంభ్రమమునఁగాన్
బరఁగ దిఁక నంత మన నౌ పరిపాటి తనర్చె సురల పలుకులు బడుగన్. ౩౮౬

క॥ ఎన్నఁ డిఁక వీనిఁ గూల్చుటొ యెన్నంబడ దనుచు రాఘవేంద్రుఁడు మదిలో
న న్నెఱయఁగాంచు టారసి యన్నెలవునను న్నవాఁ డయాం బెసయంగన్. ౩౮౭

—◆ విభీషణుఁడు ఉపాయము చెప్పుట ◆—

ఉ॥ చేరి విభీషణుం డనియెఁ జేప్పెద దిమ్మయి నేల పోలదే
గారడి యన్న నీ కరయఁగా వరలాభము పేర్మిఁ గాదె యా
వీరుని బాహువు ల్తలలు వ్రీలుచు మొల్చుచు నుంట ప్రాంచితా
కార! సురేంద్రవంద్య! శ్రితకల్పక! భానుకులప్రదీపకా! ౩౮౮

క॥ అనలాస్త్రంబున నుదరంబునఁ గల రసఘట మగల్పఁ బోరిఁ దనోద్యమం
బొనరింపఁ గాని యీనాటన ముడుగం డితఁడు రిత్త డంబర మేలా. ౩౮౯

తే॥ కుండలాకార మై నాభికుండముదరి నుండి యయ్యది యమృతము గండుమిగులఁ
జేయుచున్నది వీని నజేయుఁ గాఁగ నావుడు వికాసి యై రఘునందనుండు.

మ॥ అనలాస్త్రం బరివోసి దివ్యశరవిద్యాప్రౌఢిమం బొప్పఁ జ
య్యన సన్మంత్రితముం బొనర్చి విడువన్ వ్యాపద్ధసంపాతమై
దనుజేంద్రోదరమందుఁ జొచ్చి కడఁకం దత్రత్యసంపూర్ణామృతం
బును శోషిల్లఁగఁ జేసి వచ్చి శరధిం బోలం బ్రవేశించినన్. ౩౯౧

చ॥ మునుపటియట్టు లయ్యసుర మూర్ధము లున్నతబాహుదండముల్
మునుమిడి కోసె రాఘవుఁ డమూల్యమణీఘృణిసంప్రకీర్ణమం
డనమహితంబు లామరకుటప్రకటస్ఫుటసూనమాల్యని
స్స్వనితమధువ్రతంబులును శాతశిలీముఖజాతసంహతిన్. ౩౯౨

క॥ బలువడిఁ బలుమాఱులు దా నలయక తెగఁజూచె రాముఁ డారాత్రిచరు న
దలలు భుజములునుఁ గడపట దల యొక్కఁడు రెండుబాహుదండము లుండన్.

ఆ॥ అట్టు లగుచు ఘోర యమ శక్తి యొకఁ డెత్తి యసురవిభుఁడు వైచె ననుజు పైనిఁ
దోడరి దానిఁ బెక్కుతునియలుఁగాఁ జేసె బలుశరముల భూమిపాలసుతుఁడు.

చ॥ అటులు శిరంబు లన్నియు మహావిభవోజ్జ్వలము ల్విసర్జని
స్ఫుటమహిమంబు లోలిఁ దెగి భూరితరోర్జితబాహుశాఖికా
పటలముతోడ భూతలనిపాతనముం గనఁ దేజమేది యా
దటఁ గడుమ్లానరూపుఁ డయి దైత్యుఁడు ప్రాకృతభావ మొప్పఁగన్. ౩౯౫

ఆ॥ ముఖ్యమొక్క శిరము మొగి బాహువులు రెండు గండుమీఱియుండఁ గానిపించి
తొంటిదైన చలము ద్రోవక రఘునాథుఁ గ్రోధదృక్ప్రసక్తిఁ గొఱలఁగాంచి.

క॥ నానాశస్త్రాస్త్రంబులఁ బూనికెమెయిఁ గురిసె భూనభోభాగములన్
మానుగఁ దన్మయములుగ నమానుపవిక్రమము దోఁప మదమెసలారన్.

క॥ శిక్షాపాటవమున నటు లాక్షణమున నడరు వాని యయ్యైశరము
ల్ప్రక్షీణములై ధరఁబడ నక్షీణాశుగము లేసి యధిపుఁ డొనర్చెన్. ౩౯౮

తే॥ నిచ్చఁ బూజలఁ దనియుచు నెఱిఁదనర్చు పరిఘ మొక్కండు వైచె నాప్రల్లదుండు
దానిఁ బలుతునియలు గాఁగ దాశరథి నిశాతశరముల నొనరించె సరభసముగ.

ఆ॥ అంత నైనఁ దెరల కద్దానవేంద్రుండు గడఁకమెయిన రాముఁ గదిసి పెక్కు
లలుఁగు లేసియేసి యలమట నొందించి నెగడఁజూచుజాడ నెగయుచుండె. ౪౦౦

క॥ ఘోరాకారం బగుచు నసారము కల్లోల మనఁగఁ బరఁగి దురము దు
ర్వారముగా సురసారథి యారాఘవుఁ గాంచి యిట్టు లనె నెయ్యమునన్.

—♦ మాతలి బ్రహ్మాస్త్రమేయుమని రామునికిఁ జెప్పుట ♦—

చ॥ ఎఱుఁగనివానిపోల్కి నిటు లేల మెలంగెదు లోకనాథ! యే
డ్తెఱ నెఱపంగరాదె గడిదేర్చి పరుం గొని యాట లాడెదే
మఱుకువ సూపు టిట్టిటఁ జె మాన్యమటయ్య సురేంద్రవైరి నే
మఱక వధింపు మింకిట నమానుషనిర్భరదర్ప మేర్పడన్. ౪౦౨

క॥ పైతామహాస్త్రరాజముఁ బాతకు నీతని నగల్పఁ బరఁగింపు మెదన్
బా తెడలఁ గాని కూలఁ డపాతుకుఁ డివ్వాఁడు తల కుపద్రవమైనన్. ౪౦౩

ఆ॥ సురలు నొడివి రితని చోద్య ముద్యమ మద్యతని వినాశదశయుఁ దత్పరత్వ
మొప్ప నాకుఁ దెలియ నోజమైఁ దనరారు మరి దెరల్చి కీర్తి నవధరించి. ౪౦౪

క॥ అని మాతలి యెఱిఁగించిన విని యెఱుకమెయిన్ దలిర్చి విభుఁ డుజ్జ్వలమై
తనరారు శరముఁ గైకొనె వినిశ్శ్వసత్పవనభోజివిధ మది గొనఁగాన్. ౪౦౫

సీ॥ ఎది సృజింపంబడె నింద్రార్థమై యమితప్రభావముగ విధాతచేత
బ్రహ్మదత్తం బనఁ బరఁగెడు నెద్దానిఁ దాల్చి ముజ్జగము లతండు గెలిచె
నిల్లట వెట్టె శచీంద్రుండు దేనిఁ గాఁగలకర్జ మెంచి యగస్త్యునొద్ద
భగవంతుఁ డమ్మునిప్రవరుండు దన కిడె నెద్దాని నాశ్రమం బెనసినపుడె
దలములం బవనుఁడు ఫలమునఁ బావకభాస్కరులును లోకపాలు రఖిల
పర్వములను గారవంబున మేరుమందరములుం దనర్చుఁ దనువు నభము. ౪౦౬

క॥ ఏమనియాస్త్రంబున కామహితుఁడు దానిఁ దాల్చె నరిపాటనముం
గామించి యదియు మించెను శ్రీమదఖిలభూతసారసిద్ధము ద్యుతులన్. ౪౦౭

—◆ శ్రీరాముని బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగమున రావణసంహారము. ◆—

వ॥ నిఖిలచేతనసత్త్వతేజోవిశేషనిర్మితంబును జాజ్వల్యమానసమూర్తియు హేమభూషణభూషితసుపుంఖంబును భాస్కరవర్చస్కంబును సధూమకల్పకాలాగ్నికల్పంబును బ్రదీప్తాశీవిషనిశ్శ్వాసోచ్ఛ్వాసంబును బరనాగాశ్వబృందభేదనంబును క్షిప్రకారియు నమోఘంబును ద్వారపరిఘగిరిప్రముఖవిదారణంబును నానారుధిరసిక్తాంగంబును మేదోదిగ్ధంబును సుదారుణంబును వజ్రసారంబును మహానాదంబును బహుసమితిజయవిధాయకంబును సర్వవిత్రాసనంబును భీమంబునుఁ గంకగృధ్రవళగోమాయుగణరక్షశ్చయనిత్యభక్షప్రదంబును యమరూపంబును భయావహంబును వానరేంద్రాభినందనంబును రాక్షసావసాదనంబును వివిధగరుత్మచ్చారుచిత్రపత్రవాజితంబును లోకోత్తమంబును స్వపక్షభయనాశనంబును విపక్షకీర్తిహారణంబును నిక్ష్వాకుప్రకర్షకారణంబును బ్రాహ్మంబునైన యమ్మహాస్త్రరాజంబు. ౪౦౮

క॥ అభిమంత్రించెను సకలప్రభుఁడు మహాబలుఁడు రామభట్టారకుఁడు
త్ప్రభ మగు ధనువునఁ గూర్చెను విభాసితం బగుచునుండ వేదోక్తవిధిన్.

క॥ ఆయధివిభుఁ డాయస్త్రం బాయత మగు వింటఁ దొడిగినపుడె సకలలో
కాయతన భూతవితతియు శ్రీయుత వసుధయు నడంకి చేష్టుడఁ దొడరెన్.

తే॥ మర్మఘాతిశరేంద్రంబు మానవేంద్రసూనుఁ డాకర్ణకృష్టంబుగా నొసర్చి
విడచె నసురేంద్రవక్షంబు వేధ్య మగుచునుండఁ బ్రళయాగ్నికీల లొండొండనిగుడ

ఆ॥ వజ్రబాహుసృష్టవజ్రం బనంగ దుర్ధర్షమై కృతాంతు తర్షమై దు
రంతమై యవార్య మగుచు నాక్షణమె విపక్షు వక్షుమునను బ్రాలి యడరి.

ఆ॥ ఆదురాత్ము నెడఁద భేదించె నతివేగవంత మంతకరము వరశరమ్ము
బిరుసుఁదనము దోఁప బెఱుకువృక్షమ్ముపైఁ బడి యగల్చు దుడుకుపిడుగువోలె

శా॥ చోఁచ్చెన్ వ్రచ్చి శరంబు జీవితహరాస్త్రోకస్వరం బవ్విధిన్
మెచ్చెం దద్రుధిరంబు స్వాదము సముస్మేషస్థితిన్ భూస్థితిన్.
గ్రొచ్చెం జెచ్చెరఁ బ్రాణము ల్గెడపి సాకూతంబు నా నిచ్చమై
వచ్చెన్ రాముని తూణము న్నెలయ దుర్వారప్రతాపోన్నతిన్. ౪౧౪

క॥ ఉసురు వెడలు నప్పాటనె యసురుని శరకార్ముకంబు లవనింబడె న
య్యసి గడకొని త్రోవ నిజప్రసక్తభావంబు లెచ్చుపడి యెడయంగన్.

ఆ॥ భీమరంహుఁడును మహామహుఁడును నగు నైరృతపతి స్యందనంబుఁ బాసి
యశనిహతుఁడు వృత్రుఁ డన భూమిపైఁ ద్రావాలెఁ గాలనిహతిఁ గడవఁగలఁడెయొకఁడు

క॥ పతితుం డగు పతిఁ గనుఁగొని హతశేషనిశాచరౌఘ మడలుచుఁ బఱచెన్
బ్రతిదిశము భయత్రస్తము గతబోధ మనాథ మగుచుఁ గల్యాణనిధీ. ౪౧౭

తే॥ పఱచి రఱచుచు వారివెంబడి బరవడి వానరులు ద్రుమయోధులు వార కఱుమ
నట్లు పీడితు లగుచుఁ బెల్లడరు గదుర నెట్టకేలకుఁ బుఱిఁజొచ్చి రిందువదన.

క॥ అసదృశము రాము విజయం బసురేంద్రు వినాశమును గతాశ్రయులం ద
మ్మసురుసురుపాలు సేయఁగఁ బసచెడి రాక్షసులు దుఃఖపడి రబ్జాక్షీ. ౪౧౯

క॥ దీనానను లై యెది యనఁగా నైన నొకండు లేని గతి పాల్పడ ని
ధ్యానం బశ్రుప్రస్రవణానద్ధం బగుచు నుండ న ట్లడఁగి రుమా ౪౨౦

క॥ జితకాశులు వానరు ల ట్లతిసంహృష్టాత్ము లగుచు నరినాశనమున్
బతివిజయము నెల్లెడలం బ్రతిధ్వనులు పుట్టఁ జాటఁబరఁగిరి పెలుచన్. ౪౨౧

ఉ॥ అయ్యెడ నంతరిక్షమున నంచిత మారవ మొప్ప మ్రోయఁగా
నయ్యెను సౌరదుందుభి మహాసుకుమారుఁడు మారుతుండుఁ దా
నొయ్యన వీచె గంధరసయోజన నెక్కొన సర్వసౌఖ్యముల్
నెయ్యమున న్నడల్కొలుప నేర్చి యలర్చు స్వభావ మొప్పఁగన్. ౪౨౨

శా॥ ఏనాఁ డందసి లై మనోరమయు నై యేతెంచె విన్వీథి న
స్దానందామృతసారఘృష్టి కుసుమవ్యాకీర్ణ యా వృష్టి దే
వానీకంబులు సృష్టిసేయ రఘునాథాంచద్ధ్వనస్యందనం
బానేమిప్రసృతంబుగా నెఱియ నుద్యల్లీల విద్యుద్ద్యుతీ! ౪౨౩

తే॥ రాఘవ స్తవరాజవిరాజమాన సాధువచనద్విరుక్తిప్రసాధ్యమాన
మైన భారతి విననయ్యె నంబరమున నగ్ర్య మహిత దైవతకృతి నధిగమించి.

క॥ అచ్చర లాడిరి గంధర్వోచ్చైస్స్వరగీతికలన యొప్పారఁగ సం
పచ్చయములెల్లఁ జొప్పడె నచ్చపుఁగుతుకంబుపేరి యంబుధి వొంగన్. ౪౨౪

క॥ ఇంత యనరాని సాతస మంత వియచ్చరులపాలి దై వెలసె సుర
ద్రాంతుఁ డతిరౌద్రుఁ డసురుఁడు సంతతభీకరుఁడు రామసంహృతుఁ డైనన్.

ఆ॥ కోర్కి దీర్చె నపుడు కోణపాధిపుఁ ద్రుంచి రాముఁ డఖిలహృదభిరాముఁ డలరి
సౌరిది సుహృదుఁ డైన సుగ్రీవునకు నట్టు లధిబలాఢ్యుఁ డైన యంగదునకు.

మ॥ ప్రశమం బందిరి దేవత ల్నిజసుఖప్రస్తావ మొప్పారఁగా
దిశలెల్లం బెరసెం బ్రసాదసుసమృద్ధి న్నిర్మలశ్రీకలా
వశ మై యుండె నభంబు భూమి స్థిర మై వర్తిల్లె గంధాఢ్యుఁ డై
యశముం గాంచెను గంధవాహుఁ డటు సప్తాశ్వుం డెసంగెన్ బ్రభన్. ౪౨౫

చ॥ రణవిజయాభిరాముఁ డగు రాము సుధామునిఁ జేరఁగాంచి స
ద్గుణులు విభీషణార్కజముఖుల్ సహలక్ష్మణు లాప్తియోగల
క్షణసవిశేషు లాహవవిచక్షణు లాదృతు లై క్షణాఢ్యు లై
ప్రణతులు పూజలు న్నుతులుఁ బన్నిరి తన్మయచిత్తవృత్తులన్. ౪౨౬

—◆ రావణు చైతన్యము రాముఁ జెందుట ◆—

ఆ॥ నిహతశత్రుఁ డతఁడు నిర్నిద్రనేత్రుండు నుదీర్ణసంగరుండు దీప్తతేజుఁ
డాప్తయుతుఁడు నగుచు నమరవర్గములతో నింద్రుఁ డనఁగ నొప్పె నేణనయన!
శా॥ ఆలో రావణు మేనిలోని దగు నుద్యజ్జ్యోతి భానుప్రభా
జాలాభం బొకఁ డేగుదెంచి సుర లాశ్చర్యాబ్ధినిర్మగ్నులై
లోలాత్మత్వమునం గనుంగొనుచు నాలోచించుచుండంగ నా
లీలామానుషమూర్తి తేజమున నోలిం గాంచె నేకత్వమున్. ౪౩౧
క॥ తమలోఁ దారి ట్లనుకొని రమరులు భాగ్యంబకాదె యన దీతఁడు స
త్త్వమయాత్ము నీశు నెనసెను జము ప్రోలికిఁ జనక యక్కజముగా నిచటన్.
ఉ॥ క్రూరుఁడు రక్కసుండు ద్విజకోటి వధించెఁ బరాంగనారతుం ౪౩౨
డేరికి నేనిఁ గీడొదవ నెప్పుడు వర్తిలు నీచు తామసుం
డారయ విష్ణువైరి యితఁ డౌర యిటెందఱముం గనంగ నీ
దారికివచ్చె మెచ్చునొకొ తద్దయు దైవము దోసకారులన్. ౪౩౩
తే॥ ఎంతటి మహాత్ముఁ డయ్యె వీఁ డింతలోనె సాత్త్వికులమయ్యు హరికటాక్షప్రసాద
భాజనములము నా నయ్యుఁ బరఁగుచుందుమిట్లు సంసారభయదుఃఖహేతుకృతుల.
క॥ అని దివిజు లాడుచుండఁగ విని నారదమౌని వారి విస్మితులఁ గనుం
గొని స్మేరవదనుఁ డై యి ట్లనె సాదరవృత్తి నెలయ ననుపమసుగుణా. ౪౩౪
సీ॥ వినుఁడు దేవతలార విస్మయమానమానసవృత్తసంబున నడుగనేల
ధర్మవిత్తములరు తద్దయు మీకు నియ్యర్థంబున రహస్య మరయరాదె
విష్ణుచారిత్రము ల్వింతలు గా వెట్లు ద్వేషంబున నిరంతము వెగల కెపుడు
రాము భావించుచు రాముకథాంశమ్ము లరయుచుఁ దను స్మరించుచు సభయుఁడనుచు
విని తదేకాత్మకత భృత్యవితతితోడ నాతని తెలుఁగు తెంచుచు సకలజగము
తన్మయ మటంచు స్వప్నవృత్తములఁ గనుచు రామతత్త్వపరత్వంబు రమణఁ గాంచె.
మ॥ గురుఁ డయ్యెం దనక్రోధమే తనకు విక్షోభంబు వోకార్చి రా
మరహస్యం బెఱిఁగింప నంతమున దుర్మానాదిదోషచ్యుతిన్
స్థిరుఁ డై రాము నెదిర్చి కూర్చుకొనెఁ దద్దృష్టి న్నిరస్తోరుబం
ధురసాంసారికబంధుఁ డై పడసెఁ దోడ్తో రామసాయుజ్యమున్. ౪౩౫

—◆ అందఱు సుఖమెనయుట. ◆—

సీ॥ పాపి దురాత్ముండు పరధనపరదారసక్తుండు ననఁగ నే జనుఁ డయేని
నిచ్చలు స్నేహంబు నెఱయంగ నైనను భయమున నైన నెప్పాట నైన
రఘుకులతిలకుని రాణ భావించుచు సంపరేతుం డగు జాడ నతఁడు
శుద్ధాంతరంగుఁ డై సురుచిరుఁ డై భవశతజనితానేకశమలబంధ

ముక్తుఁడై తోడుతోడనె మొనయుఁగాంచు రాముఁడే విష్ణుఁ డద్దేవు ధామ మనఘు
మఖిలసురముని సంభావ్య మై తనర్చు పరమపదము వైకుంఠంబు ప్రాంచితంబు.
సీ॥ భువనకంటకు దురంబున దశాస్యునిఁ గూల్చి యనువృత్త యాకీర్తి నవధరించి
వామహస్తగచాపవరకోటిఁ బుడమిఁగన్నియ నూఁజించు నన్నెఱికిఁ గూర్చి
దక్షిణకరధృతోద్ధత బాణరాజంబు భ్రమియింపఁజేయు దర్పమునఁ దవిలి
యరిశస్త్రదలితాంగుఁ డారక్తనేత్రాంతుఁ డర్కకోటిప్రకాశాంచితుండు
నగుచు నగుమొగమునఁ దగు వీరలక్ష్మీధురంధర ప్రబంధబంధురత్వ
కలితుఁ డింద్రనుతుఁడు సలలితుం డెలమి న న్నోముఁగాత వీరరాముఁ డెపుడు
క॥ అని సురముని వివరించిన యనువున రఘువీరు తత్త్వమారసి యమరుల్
వినుతించి రాఘనుఁడు న ట్లనుమోదము నెఱపెఁ దత్కథాంచత్కీర్తిన్. ౪౪౦
తే॥ చెప్పినంతన చాల దా చెలువు గనులఁ జూచితీరంగవలెఁ గాక సుందరాంగి
సీతతోఁ గూడి పట్టాభిషేక మెనయు నాఁటి సౌభాగ్య మేమందు నలిననయన.
శా॥ శ్రీరాముండు విభీషణున్ హనుమ సుశ్రీలక్షణున్ లక్ష్మణున్
ధీరోదారు హరీంద్రు ఋక్షపతి సాధీయుం గుమారాంగదున్
సారాచారు సుషేణు సర్వజగదాశ్చర్యక్రమాక్రాంతిమ
ద్వీరోత్తంసుల నీలముఖ్యుల నొగిన్ వీక్షించి సంతుష్టుఁడై. ౪౪౨
చ॥ ఇటు లనె నన్నలార! భవదీడ్యగుణోన్నతబాహువీర్యవి
స్ఫుటతరసాహసంబు లొగిఁ బ్రోదియొనర్చుచునుండ నేననిన్
నిటలతటాక్షునిం జెనకనేర్తునపో యను వైరి రావణున్
జటులబలంబుతోఁ గెడపఁజాలితి నొం డననేల యింతకున్. ౪౪౩
మ॥ జగతిన్ సూర్యుఁడు చంద్రుఁ డెంతవఱకున్ జానొందువా రంతవ
ట్టు గుణోదార భవత్సుకీర్తి వెలయున్ ఓంపింతయున్ లేక యే
వగలుం జేరవు పున్నెముబ్బు గెలుపు న్వాటిల్లు సుశ్లోకులై
నెగడంగాఁ గల రేరి కేని మిము ధ్యానింపం దలం పొప్పినన్. ౪౪౪
క॥ కలిహర మదీయకృతిసంవలిత భవత్కథ త్రిలోకపావని భావం
బెలయఁగ బాగడుదు రెవ రయ్యలఘుగుణులు పరమపదము నందుదురు తుదిన్.
క॥ అని రాముఁ డానసేసిన ననఘులు వా రందఁగాంచి రానందరసా
బ్ధిని వినతు లొప్ప నవ్విభుఁ గొనియాడిరి సత్కథాఢ్యగుణరత్నములన్. ౪౪౬
తే॥ అనుచు వాగీశ్వరేశ్వరుం డభవుఁడు భవుఁడాభవాని కెఱింగింప నాయమయును
విస్మయోత్ఫుల్లనేత్రయై విభునిఁ బొగడి యవ్వలికథాంశముం గూర్చి యడుగుటయును.
మ॥ సకలామ్నాయరసైకలక్ష్య! జగదాశ్చర్యప్రభావోన్నతి
ప్రకటామేయగుణాఢ్య! సన్మునిగణప్రస్తూయమానోదయా !

వికటారిప్రకృతాహితవర్గదలనావిఖ్యాతిచాతుర్య వ
త్సుకృతస్థేమకలాభిరామ శ్రితాస్తోకస్మయాంచన్నయా! ౪౪౮

క॥ అక్షీణాన్నమయాదిక సాక్షాద్గ్రిస్పృత్వనిత్యసామ్రాజ్యగమా
దీక్షితభావరసాభ్యుత్ప్రేక్షితపరతత్త్వయోగఘసారమయా. ౪౪౯

మాలిని॥ సరససురమునిప్రస్తావవిస్తారకీర్తి
స్ఫురదమలకథాంశస్ఫ్యూతనిర్ణీతసత్త్వా!
పరహితగుణలక్ష్మీభ్రాజమానానుషంగా
స్తరతమఘననిత్యానంద సాంద్రాత్మతత్త్వా. ౪౫౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలినసిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్పుత్రసయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
దశమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

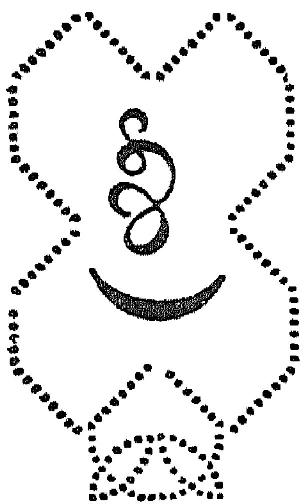
శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము

ఉత్తరభాగము

ప్రథమాశ్వాసము

కరుణావేశపరా
లోకనసంపుషితసర్వలోకనిచయ ! సు
శ్లోక ! సుచరిత్ర ! సుకవి
వ్యాకృతనిఖిలార్థభవ్యభావా ! దేవా ! ౧

—♦ విభీషణుఁడు రావణునిఁగూర్చి దుఃఖించుట ♦—

వ॥ అవధరింపు మవ్విధంబున ననంతరకథాశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తయై తన్ను వేఁడుకొనిన ప్రాణేశ్వరికి మహేశ్వరుం డిట్లని వివరింపందొడంగె. అట్లు శ్రీరామచంద్రుండు సాంద్రానందనిష్యందపరీవాహంబున సుహృద్వరేణ్యులతో నోలలాడుచుండునంత సంతతావిచ్ఛేద్యసహజన్మస్నేహాతిరేకనిర్బంధనిబంధనబంధురబాంధవుం డగు నవ్విభీషణుండు శోకావేగపరీతాత్ముండై పరేతత్వం బంది పడియున్న సహోదరునిం జేరంజని రామనిహతుండై భూశయానుండును బాంసుచ్ఛన్నదేహుండు నై సన్నసెడిన యాయన్న తెఱం గవలోకించి వీర ! విక్రాంత ! విఖ్యాత ! విధపినీత ! నీతికోవిదా ! యనుచు సంబోధించుచు నిట్లని విలపింపం దొడంగె. ౨

సీ॥ అధిప ! మహోర్వీశయ్యాతలంబు దొఱంగి యనవిస్రంబడి పొర్లఁ బ్రతి వేల
వీరగంధోచితపిస్తృతవక్షంబు నెఱుగల్ ఘూళులు నెఱయు నడఁగె
యంగదాముక్త వైఖ్యాంచిత దోర్యుగి విక్షేపఁ జేసినవిధ మదేమి
భాస్కరాకారవర్చస్కంబు మకుటము మిల్లపన్నద్రి కేనేర మానరించె
గీ॥ కామమోహాదిదోషసంకలిత మైన చిత్తమున కేట్టియును సూచింపకుంట
దొరవు నా తెల్పిన తెఱంగు ద్రోచివచ్చి యయ్యె నాకు సదృశ్య యుల్లలితపడితె.
ఉ॥ ఒక్కనికేని నా తెలుపు నోజ మెలంగఁ దలంపు పుట్టదా
మిక్కిలిదర్ప మీదశకు మేకొని తేరఁగ డంగుచుండఁగా
డక్కరి మేఘనాదుఁడు ఘటశ్రవణుండు ప్రహస్తముఖ్యులా
రక్కసిమన్నికాంద్రులను ధర న్నిలనేస్తురె మేలు గాంతురే. ౪
మ॥ నయసేతుచ్యుతి గల్గె ధర్మగతి హానం బందె సత్వాగ్రహాం
బు యతం బయ్యెను ప్రశస్తవంబులు సెడెన్ భూమిం బడెన్ సూర్యుఁ డ
వ్యయుఁ డౌ చంద్రుఁడుఁ జీకటి న్మునిఁగె హా హా యగ్ని చల్లాఁగ స
త్యయ మీవీరుని శస్త్రభృద్వరుని డాయన్ సానసాయూంచితున్. ౫
తే॥ ఇపుడు రాక్షసశార్దూలుఁ డిట్టి నేలఁ బాంసువులఁ గప్పఁబడి సుప్పసగదినొదుఁగ
లుప్తపీరాగ్ర్యమైన యిల్లోకమునకు మిగిలినది యిట్టినఁగ నా నుతులపు గలదె.
ఆ॥ ధృతికిసలము ప్రసహాతతపుష్ప మాధ్యతపోబలంబు శౌర్యమూలనిభృత
మాజి రాక్షసాధిరాజవృక్షముఁ గూల్చె రామమారుతుఁడు మహామహుండు ౬
మ॥ క్షితిపై రావణగంధహస్తి శయనించెన్ రామసింహోత్తమా
ర్దితవిస్తారససారదేహము లసత్తేజోవిషాణంబు సం
గతరంగత్కులవంశవంశము మహాకార్యక్రమక్రోధభా
గితరాంగంబు ప్రసాదహస్త మజితం బిక్కాలయోగంబునన్. ౭
తే॥ అమితవిక్రమోత్సాహతతార్చి నిశ్వసనలసద్ధూమము బంహోష్మ మనుపమాన
తేజ మసురాగ్ని రాముండు దీర్చె ఘనుఁడు స్వాతిశరవృష్టి యుద్ధవర్గాగమమున. ౮
ఉ॥ పోలినజోదు సింహాభవిభూతి తతాన్వయయోధముఖ్యలాం
గూలకదుద్విషాణ మురుకోప మరాతివిభేదకంబు వ్యా
లోలనిజాక్షికర్ణ మవిలూనము దైత్యవృషమ్ము రాజశా
ర్దూలముచే హతం బగుచుఁ దూలె విధిప్రతిపాదనంబునన్. ౧౦
తే॥ తొలుత నా తెల్పినట్టి నీతుల గ్రహింప వవల వెడలంగనడిచితి వంత్రఘుఁ దన్ని
తుదిహతుఁ డవైతి నిజకర్మదోషవృత్తి నన్నిఁటికిమూలమై విధియడరుటయును. ౧౧
ఆ॥ అని సహేతుకము కృతార్థనిశ్చయము నౌ నుడి పొసంగ నెడఁద నొవ్వ దోఁప
శుద్ధవృత్తి వాఁడు శోకసమావిష్టుఁ డగుడు ననుజుఁ గని నృపాత్మజుండు. ౧౨

తే॥ ఈతనిఁ బ్రబోధితునిఁ జేయుమిట్లు మృతునిదరిమృతుఁడపోలెఁబడియుండుతఱియెజాగు
పోలదన్నకుసంస్కృతుల్ పొసఁగఁగూర్చు తానెయిట్లైనసైరణాంబుదాల్చునదియె.

—◆ రామప్రేరితుఁడై లక్ష్మణుఁడు విభీషణునకుఁ దత్త్వంబు సెప్పుట ◆—

కం॥ అని తెలిపిన విని లక్ష్మణుఁ డనుపమనయుఁ డనఘు నాసురాధిపుఁ గని యి
ట్లనెఁ దగునే నీయట్టిఁడు వనరం దొడఁగుటయు దుష్టన ర్మమ కాదే. ౧౪

సీ॥ ఎవ్వానిఁగూర్చి నీ విట్లు దుఃఖించెద వాతనికిని నీకు నైన దేమి.
యేసృష్టినాఁటిది యిట్టి సంబంధంబు ము న్నున్నదే యింక మొనయఁగలదె
తోయౌఘపతితము ల్దారయు వీడునుఁ దద్వశంబు లై నెట్టన సైకతంబు
లట్లు సంయుక్తంబు లగు వియుక్తములును బ్రాణు లన్నియుఁ గాలపరవశములు
గీ॥ ధానములయందు ధానము లేలి తవుల వెట్టు లట్టులె భూతమ్ము లీశు మాయ
దనరు భూతంబులం దొంటఁ దనరకుండుఁ బ్రేరణము నైవయు క్తిమైఁ బెరయు నెపుడు.

ఆ॥ నీవు వారు నేము నీవార లన్యులుఁ గాలవశతఁ దుల్యగతిఁ దనర్తు
మట్లుగాఁగ నియతి నాజన్మమృత్యువు ల్దారసిల్లు బహువిధంబు లగుచు. ౧౬

మ॥ అజుఁ డీశుండు సమస్తభూతములఁ గా న్పాదించుఁ ద్రుంచుఁ దా స్వస
ర్గజభూతంబుల నస్వతంత్రములఁ జక్కంగొంచు నాపేక్షుఁడ
య్యు జరాద్యాకృతిక ప్రసంగములు జేయుఁ దా బాలకుం డెట్లు ల
క్కజపుంగ్రీడలవంకకుం దొడరి వేడ్క ల్సాపు నమ్మాడ్కిఁగాఁ. ౧౭

తే॥ వఱలు బీజంబు బీజంబువలన నెట్లు లట్లు దేహంబువలన దేహంబు వొడము
దేహయుక్తినె జీవుండు దేహి యగుట యతఁడును బరాత్ముసట్లు శాశ్వతుఁడుఘనుఁడు.

సీ॥ పృథులావివేకకల్పితము ము న్నీదేహి దేహవిభాగంబు తెఱఁగుపడఁగ
నానాత్వమును జన్మనాశంబులును సంక్షయాభివృద్ధులును గ్రియాఫలములు
ద్రష్టకుఁ దోఁచు నతద్ధర్మములు తారు విక్రియల్ వహ్ని కావేడబముగ
నదియు నియ్యవియు దేహాదిసంయోగాప్తి సమకూరు నాత్మ కసద్గ్రహమునఁ
బ్రథితి యెట్టులట్లు పరఁగంగఁ బరమార్థ మరయనీని నైన యాగ్రహమున
సారహీన మైన సంసార మాత్మకు సద్గ్రహంబులేమి సంభవించు. ౧౯

ఆ॥ గాఢసుప్తుఁ డగుచుఁ గానఁ డహంకృత్యభావమునను జీవవంతుఁ డయ్యు
దేహి సంసృతిప్రతీతివిముక్తుఁ డనాగ్రహుండు దాని నందఁ డెపుడు. ౨౦

క॥ మమకారాహంకారభ్రమ మిది మాయామనఃప్రభవ మగు ధర్మా
బములుఁడ వై విశనాడుము సమరసభావమున స్వాత్మసంయమ మమరన్. ౨౧

సీ॥ భగవంతుఁ డీరామభద్రుం డధీశ్వరుం డఖిలభూతాత్ముఁ డవ్యయుఁడు పరుఁడు
మాయామనుష్యాత్మమహితాత్ముఁ డీతనియెడనె చిత్తము సేర్చు మేమఱకుము
బాహ్యేంద్రియార్థసంబంధంబు వలని దోషంబులు సూపి మనంబు గెడపి

స్వాత్మ రామానందమునను నియోగింపు మనల బంధనష్టతి మాయ నిన్ను
వఱలఁగు దేహబుద్ధి భ్రాతృమాతాపితృబంధుమిత్రులను భ్రమించు …
ద్వంద్వలక్షణాత్మతత్త్వ మాధ్యాత్మికవృత్తి నరయుఁగ నన్ను … ౨౨

క॥ అన్నల నెన్నని కెవ్వం డెవ్విధ బాంధవుఁడు గాఁగ …
నివ్వటిలు తత్త్వ మారసి మవ్వమునగు … ౨౩

శా॥ మిథ్యాజ్ఞానవశంబునం బొడము … దారిద్ర్య …
తథ్యం బైన ప్రపంచ మిట్టి …
వేశ్యంబుల్ బహురాజ్యసంపదలు నానావిధ …
పథ్యంబుల్ క్షణసంగభంగురము లాపత్ప్రాప్తికి … ౨౪

ఆ॥ ఇంక లెమ్ము రామ నెనయింపు మొదట భక్తి భావమిమ్ము …
నెఱయు రాజ్యసుఖము నీతివర్తనమున నరయుమను …

క౦॥ భూతభవిష్యత్కర్మము లాతతవిదితము నిను …
వీతతని వర్తమానము నీతిమెయి న్నెఱపి కీర్తి … ౨౬

క౦॥ భవదూషణావిలిపుడ వవసితకృత్యుఁడను … నఖిలసురములు
స్తవనీయం బగు సత్పద మవలం గాంచదవు … ౧౭

ఆ॥ ఇంత రాము నాన యేను చెల్వుచునున్నవాఁడ …
స్త్రీల నూఱడించి చేయుము సత్క్రియ లన్న … ౨౮

క౦॥ ఆకరణిఁ దెలుపు లక్ష్మణు శ్రీకరవాక్యముల దేరి … రఘుకులం
డాకులదీపకుఁ గనుఁగొని ప్రాకటశుభదాయివచన … ౨౯

సీ॥ ఇతఁడు నిశ్చేష్టుఁ డై యింతకునష్టుండు నా నయ్యె …
నతిచండవిక్రముఁ డత్యుచ్ఛ్రితోత్సాహుఁ డాశంకితుఁడు …
క్షత్రధర్మోజ్జ్వలు ల్సంగరాంగణహతు లైన వీరులఁ …
యాశంసితార్థ నా నఖిలలోకంబులు గెలిచె నింద్రాదుల …
గీ॥ నెల్లరు వడంకి రివ్వాని హేతికలన కెందునేనియు నొండొరు …
నొక్కఁడుజయించుఁదకొక్కరుఁడోడుచుండుఁగానియిరువురుగెలుపుటగానఁబడదు.

ఆ॥ పరులఁ బొడిచి గెలుచుఁ బరులచే హతుఁ డగుఁ బేరుగాంచినట్టి వీరవరుఁడు
కాని యొండుతెఱఁగు గలుగ దాతని కెందుఁ గాన నిశ్చితప్రకార … 3౦

క౦॥ ఈ నిర్ణీతార్థముఁ గొని జ్ఞానిం బోద్రోఁచి యవలి కర్తం బనుపో
నానెఱి నాలోచింపుము శ్రీనందితకీర్తి జగతిఁ జెలువారంగన్. 3౧

క౦॥ ఆక్రమమునఁ గార్యము రణవిక్రాంతుఁడు రామవిభుఁడు వివరించిన శో
కాక్రాంతిక్లాంతుఁడు నిర్వక్రత నెలయంగ నసురవరుఁ డిట్లనియెన్. 33

ఆ॥ వేలఁ గడవరాని విధి సముద్రం బట్లు ని న్నెదిర్చి యాజి నిహతుఁడయ్యె
గాని మున్ను వేల్పుగములతో వాసవు క్రందులందు భంగమందఁ డితఁడు.

తే॥ దానము లొసంగెఁ బూజలఁ దనిపె గురులఁగలిమిభోగము లెల్ల భుక్తములు సేసె
భృత్యుల భరించె మిత్రులఁ బేర్మి నరసె వైరనిర్యాతన మొనర్చె వైరులందు.

ఆ॥ ఈతఁ డాహితాగ్ని యిద్ధతేజుం డనూచానుఁ డఖిలవేదసారవేత్త
తపసి కర్మఠుండు తగు సంస్క్రియ లొనర్పఁగాఁ దలంతు నీప్రసాద మెనయ.

క॥ అని దీనుఁడగుచు వేఁడు నతని నుడులం దేర్చి యిచ్చె దవుల మహాత్ముం
డనితరగుణుఁడు నృపాత్మజుఁ డనుశాసించె నిటు లోమహాసేనాంబా! ౩౮

తే॥ వైరము ల్మరణాంతము ల్వచ్చె మరలి తలఁపులం గొన్న యస్మదర్థంబు లడరి
సంస్కరింపు స్వర్గాధానసముచితముగ ననఘ! నీ కెట్టితఁడు నాకు నట్టివాఁడె.

—♦ రాక్షసస్త్రీల విలాపములు ♦—

మ॥ అనునాలోఁ దమభర్తపాటు విని శుద్ధాంతాంగనల్ రాజ్ఞియున్
జనుదేరంగని వారణ ల్వెలయఁగా సంసక్తశోకాత్మలై
యనపేతత్వమున న్ధరం బొరలుచున్ హాయంచు బిట్టేడ్చి రా
వినిపాతంబున ముక్తకేశు లయి యావేగప్రవేగంబునన్. ౩౯

క॥ హతవత్సలు ధేనువు లట్లతిశయితారావ మడర నటఁజని నష్టా
యతు లెడయనీని కూర్మిం బతిపజ్జం దొరసి రార్త్యుపప్రేరిత లై. ౪౦

తే॥ ఉత్తరద్వారముననుండి యోల మెడలి రక్కసులుగూడిరా ఘోరరణముతలము
సొచ్చిపడియున్నతమభర్తచొప్పెఱింగి వ్రాలిరొగి నాథ! రాజపుత్రా! యటంచు.

ఆ॥ కనుల దొట్టు నీరు కాల్వలై పారంగ భర్తృశోకజితలు పరగతలుగ
రిక్తయూథపలు కరేణుక లట్టు లపారరావ మెగువఁ బనవి రపుడు. ౪౧

ఉ॥ నెంజిలివాకలో మునిఁగి నీలకచ ల్మహిమాఢ్యు నీద్యు నీ
లాంజనసారసన్నిభు మహావిభు భూరిశరీరు శూరు శ
త్రుంజయు సర్వతోజయు సుదోర్బలవీర్యు సధైర్యు భర్తఁ జే
రంజని పర్వతంబు భిదురప్రహతం బటు గాంచి మూర్ఛలై. ౪౩

క॥ ధూళిం బ్రుంగుడుపడుచు నిరాలంబలు ఛిన్నలైన యౌవనలతల
ట్లోలిం గనుఁగొననగుచున్ వ్రాలిరి తద్గాత్రముల నవారిత లగుచున్. ౪౪

ఉ॥ ఒక్కతె కౌఁగిలించుకొని యొక్కతె పాదము లాని పూని వే
ఱొక్కతె కంఠసక్త యయి యొత్తు భుజమ్ములు సేర్చుకొంచు నిం
కొక్కత మోము గన్గొనుచు నొత్తుక యుర్వర వ్రాలి పొర్లుచున్
రక్కసితేని యంతిపురి రాములు రావడి గాంచి రత్తరిన్. ౪౫

తే॥ అంకమున శిర మునిచి మోమందిపుణికిమొక్కరితయేడ్చె నోస్తకయొగి మొగమ్ము
మొగము సేర్చియవశ్యాయముల బయోజమట్లు గన్నీళ్ళఁదుడుపుచు సడలదొడఁగె.

క॥ పతి ప్రహతుం డై సమరక్షితి మృతుఁ డయి వ్రాలి రుధిరసిక్తుఁడు ఘూర్ణి
ప్రతిసక్తుఁ డగుట కోర్వక సతు లాక్రోశించి రురువిషాదము పొదువన్. ౪౮

ఉ॥ ఎవ్వనివల్ల నిచ్చ భయ మెంచునొ శక్రుఁడు కాలుఁ డెవ్వనిం
దవ్వులఁ గాంచి చింతిలునొ త్రాసితుఁ డై ధనదుండు పుష్పకం
బెవ్వని కోడి కోల్పడెనొ యెల్లమహర్షిసురాసురాదు లె
వ్వైవ్వని గుండెగాల మని యెంతురొ యాతఁడు గూలె నేఁ డనిన్. ౪౯

తే॥ వరసురాసురభుజగఖేచరులవలనఁ బ్రబలగంధర్వసిద్ధచారణులవలన
నెన్నఁడేనియు భయ మంచు నెన్నఁ డట్టివాఁడిమగఁ డంచె మానుషులనిర్భయము.

క॥ ఏ వాఁ డవధ్యుఁ డెపుడును దేవాసురయక్షదనుజదితిజవరులకున్
దావల మట తేజమునకు నావిభునిఁ బదాతి మనుజుఁ డని నిలఁ గూల్చెన్. ౫౦

క॥ ఆజి సురాసురముఖు లేతేజోనిధిఁ గానలేక తెరలుదు రర యే
యాజిత్వరుం డసత్వుని యోజ న్మృత్యుగతుఁ డయ్యె నొక మనుజునిచేన్. ౫౧

క॥ అని పనవిపనవి వెండియు వనితామణు లిట్టు లనుచు వాపోయిరి న
ట్టన గడవరాని యంగద మునుకొని త మ్మొకటఁ దడవి మూట్టుకొ సంగన్. ౫౨

సీ॥ మతు లెన్ని చెప్పిన మాన వమ్మానవనాథు సంగనఁ దెచ్చివాఁడ నడరి
యాయమ యిలుసొచ్చినదె మొదల్గాఁ దోఁచ నన్ని యరిష్టమ్ము లసురపురికి
నిందర మిమ్మొయి నెడరునకుం బాలుపడి కులనై యుండఁ బ్రోఁగి నెట్లు
పరుషమ్ములాడి నీభ్రాత విభీషణుఁ ద్రోచి తిట్టము వల్కి దాఁగఁ దెరల్చి
యతని హితము మెచ్చి యాసాధ్విఁ బనిచి శ్రీరాము శరణ మనిన రావు లేక
బ్రమకువార మెల్లభంగుల సుఖవృత్తి నెటఁ బోసంగిన సనిగ్గతులను. ౫౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డెఱింగి తెల్పిన విధమ్ము మనమ్మునఁ జేర్చి పాపసా
ర్థమ్ము ఫలమ్ము గాంచె నని తా నెదఁగాంచు ముదమ్ము రాఘవుం
డిమ్మహి కెల్ల మిత్రుఁ డగు నించు నయమ్మునఁ దాంటిశాత్రవుల్
వమ్ములు దీఱ నవ్వగతి వాటిలకుండుఁ గలంతకాలమున్. ౫౪

ఆ॥ ఘాతుకుండ వగుచుఁ గల్యాణి సీత నిరుద్ధఁ జేసి రాము రోషితుం బొ
నర్చి తకట యాబుధార్చితుం డడరిన నింతవుట్టె నింక నేమి గలదు. ౫౫

*కం॥ యోధాగ్రేసరుఁ డని యవ్వేధకు మునిమనుమఁ డని వివిధవిదుఁ డనియున్
నాథా! నినుఁ గొని పొంగితి మాధికి మముఁ గూర్చెఁ గామఁ డక్కట కంటే.

తే॥ ముందు వెను కని లేక నిర్మూల మయ్యె రక్షసికొలంబు నేఁడిట్టు లుసుర్కదక్క
నీవు గూలితి వింకొక్క నెఱియు గలదె విధవలము మేము పలవించువిధము దక్క

ఆ॥ నీదు కామకారనిరతిఁ దిట్టఁగ నేల విధియ యిట్లొనర్ప వేచియుండ
దైవనిహతు నొందుఁ దాఁ గండడంచితి ననువ కాని యెల్ల యదియ చేయు.

కం॥ వానరులు మడిసి రెందరొ హానము నొందిరి మహాత్ము లా రాక్షసు లిం
కేనెరి కోపదు హతవిధి నీనెల విటు రిత్తసేసె ని న్నడలించెన్. ౫౯

ఆ॥ అర్థమునన కాని యటు కామమునఁగాని విక్రమమునఁగాని విధినకాని
దైవగతి యశక్య తద్దయుఁ గడవఁ జేఁ ద్రోవ నాకసంబు హూర మగునె. ౬౦

క॥ అని దీన లగుచుఁ గుఱరుల యనువున దుఃఖార్త లై మహానాదమ్ముల్
మొనకొనఁగా నేడ్చిరి కనుగొనల నుడుకునీటి సొనలు గొనకొని నెఱయన్.

ఉ॥ రక్కసియాండ్రు పెక్కు రటు రావము లెచ్చ వగర్పు లేర్పడన్
దిక్కఱి యేడ్చుచుండ నతిదీనత మైకొన జ్యేష్ఠపత్ని పే
రక్కఱ కెక్కు పెంపుఁ గని నట్టిది వర్ణితశీలవృత్త యా
చక్కటి సేరి భర్తఁ గని సాంద్రవిషాదమునం గృశించుచున్. ౬౧

—♦ మందోదరి శోకము ♦—

ఆ॥ వనరె నిట్టులంచు వాకొంచు మందోదరీసమాఖ్య రుచిర భాసమాన
యాయచింత్యకర్ముఁ డా రాముచే నంత లైన యాతఁ డింత లగుట కదరి. ౬౨

సీ॥ ఓమహాభాగ! ని న్నోపె నెట్లు వధింప వనగోచరుం డైన మనుజుఁ డొకఁడు
నీసమ్ముఖమ్మున నిలువ నేరఁడు సంగరం బనునంతఁ బురందరుండు
నీవు క్రుద్ధుఁడ వైన నెఱిమాలి సురలు గంధర్వులు ఋషులునుఁ దలఁగఁజూతు
రుద్వేగ మెదఁ గ్రమ్మ నోటము పైకొనఁ జారణు లైన లెక్కి సంచలింత్రు
సిగ్గు వొడమకున్నె సిరి బీర మెసఁగఁ ద్రైలోక్య మాక్రమించి లోఁగొనంగ
నైనయాతఁ డిట్టులయ్యెఁబో యను వాదు పుట్ట దానఁజేసి పొలిసితొక్కొ. ౬౩

క॥ వైశ్రవణానుజు నిను నరుఁ డశ్రమమున గెలుచుజాడ నరయఁగనిన నీ
కాశ్రవు లై మనువేల్పులు విశ్రాంతికి నిట్టి వెరవు వెదకి రనఁ జనున్. ౬౪

ఉ॥ మానవు లే? నినుం జెనకి మార్కొనువారలు కామరూపసం
ధానమునన్ గడల్కొనెదు తాఁకఁ బినాకినయే నలంతు వే
పూనికమై వధించు నెఱపోటరి యయ్యెను రాముఁ డింక నే
నా నెఱి నమ్మఁజాల సకలర్థులు నీయవె నాఁ బొసంగఁగన్. ౬౫

ఉ॥ తా నొకఁడే కడంగి సహదానవనైకసహస్రసున్ జన
స్థానమునందు నాఖరునిఁ దావకసోదరునిన్ ద్రిశీర్షుతో
నా నెఱి వైరిదూషణుఁడ వై తగు దూషణుతో క్షణంబులో
మాన కడంచినప్డె యతిమానుషుఁ డన్నరుఁ డంచు నెంచితిన్. ౬౬

ఆ॥ ఎపుడు నగరి లంక యింద్రాదులకు దుష్ప్రవేశ బీరమునఁ బ్రవేశ మొనసి
హనుమఁ డంతలంత లాచరించి చెలంగె నపుడె కీడు మూఁడు టరయనయ్యె.
క॥ సేతువు మహార్ణవంబున నేతటి నిర్మించి రగచరేంద్రులు కడిమిన్
గాతరత నపుడె రాముం డేతావన్మాత్రుఁ డనుచు నెంచకుఁ డంటిన్. ౧౯
ఉ॥ ఒక్కెడ రామరూపమున నోజఁ గృతాంతుఁడు తానె పొంచి యా
తక్కరి మాయతో నపరితర్కితతోఁ జనుదెంచి మించి ......
రక్కసివీడు సొచ్చి కడురాయిడిమై ననుతానుజాప్తు ని
న్నిక్కరణి న్వధించె నని హేతుకృతిన్ సమకూర్తు నెమ్మదిన్. ౨౦
ఆ॥ అట్లు గాకయున్న నరి వాసవుఁడె యిట్లు చెనకి ధర్షితునిగఁ జేసె నిను మ
హాబలుం బలారి యనిన నంతటి శక్తి కలదె యతని కెవిరి నిలువ వాఁడె. ౨౧
సీ॥ యుక్తమీతఁడు మహాయోగి సనాతనుం డాదిమధ్యాంతశూన్యాత్ముఁ డైన
పరమాత్మ మహదాదిపరమతమ స్తత్త్వపరముఁ డవ్యాకృతసగుఁడు ధాత
శంఖచక్రగదాసిసంశ్రితకరుఁడు శ్రీవత్సవక్షుఁడు శ్రీనివాసనిత్యుఁ
డప్రమేయుఁ డజయ్యుఁ డటు శాశ్వతుఁడు ధ్రువుండణిమాదికైశ్వర్యగుణసమృద్ధుఁ
డైన విష్ణుఁ డిపుడు మానుషదేహాప్తి సత్యవిక్రమప్రశస్తి వెలయ
సురల హరులఁ జేసి చూపట్టె నిమ్మహాద్యుతి నతీవతంసయుక్తుఁ డగుచు.
తే॥ సర్వలోకేశ్వరుండు సాక్షాత్కరించి లోకహితకామ్య రాక్షసలోకకలితు
నిన్ను దునుమాడె నాతని నిర్ణయమున కీవును సహాయ మొనరించితేమనంగ.
ఆ॥ ఇంద్రియముల గెలిచియే గెల్చి తీత్రిభువనముఁ దపము పేర్మి వాసికెక్క
యింద్రియములె వైర మెంచి నిన్ను జయించె నమ్మ్మబోంట్ల కర్మమార్గమునను
క॥ అవిరోధ మందఁ గాంచుము సువిదితుఁడగు రాముఁ గొలిచి సుఖపడు మనుచున్
సువిహిత నేఁ దెలిపిన విన వవిరళఫల మబ్బె నదియ యంతిమదశగాన్. ౨౨
తే॥ ఆత్తకాముఁడ వైన నీ వంతకాల మగుడు సీతాభికాముఁడ వైతి రిత్త
స్వాత్మనిజజనతామహైశ్వర్యనాశ మొదవఁజేయంగ నగు రోగ ముట్టిపడగ. ౨౩
తే॥ చెలి యరుంధతికన్న విశిష్ట తలఁప సాధ్వి రోహిణికన్న విశాలకీర్తి
సీత జగదేకమాతధర్షించినాఁడ వసదృశం బైన దదియ సేయట్టిదొరకు. ౨౪
సీ॥ వసుధ కద్దేవియే వసుధ శ్రీకిని సిరి భర్తృవత్సల సీత పరమసాధ్వి
సర్వానవద్యాంగి సకలశుభాత్మిక యొంటి కాననమున నున్నతఱినిఁ
గపటంబు పన్ని నన్గావు మోయన్న యం చతిదీన యై యార్తి నడలుదాని
నటు తోడితెచ్చితి వాత్మస్వదూషక! యక్కామ మెద మొదలంటఁ గ్రాచె
దగ్ధుఁ జేసె నిన్నుఁ దనుమధ్య సుచరిత్ర తపము తోడుతోన తగులఁబడ వ
దెట్లొ? దానఁజేసి యింద్రాగ్నిముఖ్యులు ప్రమందుచున్నవారు మాత్రభుండ. ౨౫

ఆ॥ పాపకర్మఫలముఁ బడయుఁ గర్త యవశ్య మది సుఘోర మగుచు నవసరంబు
వచ్చినపుడ కాల్చు వారనిదై దైవ మదియ చుమ్ము సందియమ్ము లేదు.

తే॥ మంచి చేసినవానికి మంచి కలుగు పాప మొనరించు నతనికిఁ బాప మొదవు
నావిభీషణుఁ డటు సుఖ మందినాఁడు నీకు సంప్రాప్త మైన దీనిర్వారణము. ౮౦

ఉ॥ కామము మోహ మిట్లు నినుఁ గాఱియపెట్టి విమూఢుఁ జేసెఁ గా
కామెయి రూపలక్ష్య లగు నంగన లెందఱు లేరు నీకు నే
నామిథిలేశు కన్యకకు నన్వయమందో సురూపమందో బల్
ప్రేముడినో వయస్సుననో పెక్కువ తక్కువ నిశ్చయించితే? ౮౧

ఆ॥ ఎల్లభూతములను నెద్దియో యొక నిమిత్తంబు సూపి మిత్తి తారసిల్లు
నీదుమృతికి సీత నెపమునఁ దలయెత్త నెయిది తెచ్చికొంటి వింతసేయ. ౮౨

కం॥ ఆయుమ రామునితోఁడ సుఖాయతనం బన విశోకయై విహరించున్
బాయక ఘోరాఘాంబుధినే యడఁగెద నల్పపుణ్య నే నెప్రొద్దున్. ౮౩

శా॥ కైలాసంబున మందరాద్రిఁ గనకగ్రావంబునం దేవతా
లీలోద్యానములందుఁ జైత్రరథపాలిం బాళిమైఁ బుష్పక
శ్రీలఘ్వ్యాఢ్యవిహారము ల్నెఱయ లక్ష్మీలాలనోద్యత్కలా
లాలిత్యంబున నిన్నుఁ గూడి ప్రమదోల్లాసంబుల న్మించితిన్. ౮౪

శా॥ ఆయాదేశములం గనుంగొనుచు నయ్యాటంబు లర్థించుచో
నాయావేషములం దనర్చుచు మహావ్యామోహ మొప్పార నీ
శ్రేయం బెంచుచు మాల్యలేపవసనశ్రీ లొయ్యఁ గల్పించుచున్
జాయంబోల మెలంగితి న్విభవవిస్తారాఢ్య నై నిచ్చలున్. ౮౫

తే॥ నీక్షయంబున నిప్డుఁ దున్నిద్రకామభోగవిభ్రష్ట యై మందభాగిని యగు
ప్రాకృతస్త్రీ తెఱంగున బడలుదాన ద్రిమ్మరులు సిరు లనుచు నిందింపవలదె. ౮౬

వ॥ హా మహారాజా! సుకుమారంబును సుభ్రువును సుచర్మంబును సమున్నతనాసంబును గాంతిశ్రీద్యుతులచే నిందుపద్మదివాకరతుల్యంబును గిరీటకూటోజ్జ్వలితంబును దామ్రాస్యంబును దీప్తకుండలంబును బానభూమివిహారంబుల మదవ్యాకులలోలాక్షంబును దివ్యమాల్యాలంకృతంబును జారుతరంబును వల్గుస్మితకథంబును శుభకరంబును నగు నీవదనం బీదుష్కాలంబున రామసాయకవినిర్భిన్నంబై రుధిరవిస్రవసిక్తం బై విశీర్ణమేదోమస్తిష్కం బై స్యందనరేణురూక్షం బై యొప్పారకున్నయది. మందబుద్ధి నగు నాచే నెక్కాలంబును సంబుద్ధగానిదైన నీయీపశ్చిమదశ నాకిప్డు వైధవ్యసంతాపకారిణి యై సంప్రాప్తించినది. తండ్రి దానవేంద్రుం డగు మయుం డనియు, భర్త సకలరాక్షసేశ్వరుం డనియుఁ, బుత్రుండు నిర్జరేంద్రనిర్జేత యనియు సుభృశగర్విత నైతి. నిం కే మనుదాన

నా వార లందఱు దృప్తారిమర్దనులు శూరులు ప్రఖ్యాతబలపౌరుషులు ననుత శ్చిద్భయులునుం గదా. నా కేమి కొఱంత యను సాహసమున దృఢతర నై సంతృప్తిం బొదలించుచుండె. నట్టి మీార లిందఱు విదితప్రభావు లేక కాలంబున నొక్కమానుషమూర్తివలని భయంబునం బొడవడంగితిరి. సుగంధగుణితత్వం బన నిట్టిద గాబోలు స్నిగ్ధేంద్రనీలనీలకోమలం బై మహోన్నతాంసస్థలోపమం బై కేయూరాంగదవైడూర్యముక్తాదామస్రగుజ్జ్వలం బై విహారాధికమనోహరం బై సంగ్రామభూమిప్రదీప్తం బై విద్యుద్విభాంచితశోభనం బట్టు లాభరణప్రభా భాసితం బై సహజలావణ్యాభాసురం బై యుపభోగయోగ్యం బగు నీశరీరం బిప్పుడు శలలంబులచే శ్వావిన్మృగంబు మేని చందంబున దీర్ఘనేకశరశతం బులచే నిచితం బగుచు దుర్లభసంస్పర్శం బై పరిష్వంగంబున కర్హంబు గాకున్న యది. స్వర్ణపుంఖంబులు నిరంతరసంలగ్నంబులు నై మర్మంబుల నంటనాటు కొని నేటుకొనిన బాణంబులచే శ్యామవర్ణంబును రుధిరప్రవాహంబులచే లోహితం బును నై వజ్రప్రహారాభిహతం బై వికీర్ణం బైన సర్వాంగంబుతోడన బుడమిం బడియున్న దీనిం గన్నులారం గనుంగొనుచున్నదాన. నీదాన నో నాథా! నన్ననాథం జేసి యెం దరిగితివి. నిజంబుగా నిది స్వప్నంబ యగునొక్కొ. నట్లు గాకున్న మిత్రికి మిత్రి నగు నీవు రాఘవునిచే నిహతుండ వై మృత్యువశ్యుండ వెట్లగుదువు. త్రైలోక్యవసుభోక్తవు త్రిభువనసమూహవశంకరుండవు లోకపాల విజేతవు శంకరగిరిక్షేప్తవు దృప్తనిగృహీత నానానృపపరాక్రముండవు లోక క్షోభయితవు. భూతనిరాసుండవు. నోజమ్మాకలిమి రిపుసన్నిధి యనక దర్పిత వాగర్పణంబు సేయువాఁడవు స్వయూథభృత్యవర్గగోప్తవు భీమకర్మప్రహంతవు వేలకొలందిగా దానవేంద్రులను యక్షులను నివాతకవచులను జేకొనిన యజ్ఞేశ్వరుండవు ననేకయజ్ఞవిలోప్తవు స్వపక్షత్రాతవు ధర్మవ్యవస్థాభేత్తవు రణరంగమాయాస్రష్టవు దేవాసురనరనరకన్యాహర్తవు శత్రుస్త్రీశోకదాతవు స్వజననేతవు లంకాద్వీపగోప్తవు నసమ్మత్కామభోగప్రదాతవు రథికాగ్ర గణ్యుండవు ననంబరఁగి యప్పుత్రప్రభావుండ వగు భర్త నీవు రామునిచే నిట్లు వినిపాతితుండ వై యుండ స్థిర నై హతస్వామికం బగు నిద్దేహంబు హస్త లేక ధరించుచున్నదాన ననుచు మోహాపారవశ్యంబున మునింగి కొంతదడవునకిం దేఱి నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు వెండియు నిట్లని విలపింపందొడంగె. ౮౭

ఉ॥ నాయక! మమ్ముఁ గూడి శయనప్రవరంబుల సమ్మదంబులన్
సోయగ మెచ్చ నిద్ర యను జోటికిఁ జొ టిడి మేలుకాంచ దా
నాయకరంబు వీడి కఠినం బగు నిట్టి ధరాతలంబునన్
బాయని సుప్తిఁ బొల్చెను నెపంబున ధూళుల ద్రుంగు టొప్పునే. ౮౮

తే॥ నగము నచ్చితి నాబిడ్డ శత్రుజేత లక్ష్మణునిచేత మరమున లావరి తన
లా వఱ విశస్తుఁ డైన స్థలాత మైతి నున్న యుసు ఱిప్ప డెట్టు లుజ్జూతలూగ.
తే॥ బంధుజనహీననై మున్నె బడలి యిపుడు భర్తృహీననై కడగండ్లుపడుచుఁదొంటి
సుఖము లెడలంగ నిలువంగ జోటులేని శోకవార్ధిలోఁ బడి యింక సాగయనేర.
తే॥ శాశ్వతసుఖమ్ము లీఁజాలు జాణ వీవు శాశ్వతపథంబు గైకొని జాతి తింక
శాశ్వతం బగు కాలంబు సతతదుఃఖభాజనం బయి నీపత్ని బ్రతుకఁగలదె. ౯౧
ఆ॥ మడుకుదనము మీఱ దుర్గమపథమునఁ బోయె దొంటి చనుట పోల దింక
నన్నుఁ దోడుకొనుము నాయక! నిను వీడి నొవ్వపాలు గొంచు నోగులఁజాల.
క॥ ఏ మనినఁ బలుక వే మని యేమఱపాటెంచి విడిచి యేగెద వనథు
న్నీమహిళ దీన దుఃఖిత నేమెయి నేరమి పొసంగ నెఱిఁగింపు దయన్. ౯౩
ఆ॥ కాలినడక నిల్లు గాలుచు నగరంబు వెడలి త్రొక్కరాని పుడమి త్రావి
యడలు టొప్పదనుచు నన వకుంఠిత నన్ను దిట్టవేల యిదియు దిట్టతనమె. ౯౪
తే॥ ఇష్టదార! భవద్దార లిరవు బాసి భ్రష్టలజ్జావకుంఠితత్వమున తెఱఁగు
వీడి మసలంగ నెట్టి దీమోడి కూడ దనవు పలుకవు కోపింప వరయ వెదియు.
తే॥ నీదుక్రీడాసహాయ మిన్నెలఁతపిండు నేఁ డనాథ మై విలపించుజాడ యెఱిఁగి
యూరడింపవు చేరి బహూకరింప వింతలోనన తీఱెనే యంత చెలిమి. ౯౬
సీ॥ ఎందఱెందఱుఁ జేసి తిల్లాంద్ర విధవలు గాఁగఁ గూడని సమూత్రాంతి నెఱపి
పతిదేవతలు ధర్మపరమలు గురుసేవనాభిరతలు నైన యతివమిన్న
లట్లు నీచే పడి యార్తలు శోకాభితప్తలు నౌ వారు తలరి తలరి
నాఁడు దిట్టిన తిట్లు నేఁ డిట్లు ఫలియించెఁ గా కొడ్లు గలరె ని గ్గాసిపరుప
సత్య మింతవట్టు నతులఁ గాఱియవెట్ట వారి కంటినీరు వసుధఁ బడినఁ
జేటు మూఁడు ననుచుఁ జెప్పుదు రార్యు లవ్వాదు నీకతమున వఱలె నధిప.
ఉ॥ శౌర్యమునన్ జగత్త్రియము సంభ్రమ మొప్పఁగ గెల్చి యీవధూ
చౌర్యమునం జొరంబడితి చక్కదలంచిన నిట్టి దేటిశౌం
డీర్యమొ మాయలాతని గడించిమెక మ్మొనరించి స్వీయకా
తర్యము దోఁప రాముఁ డటు దాఁ జన జానకిఁ దెచ్చి తేమనన్. ౯౮
తే॥ కాతరత్వంబు జాడయే కానఁబడదు నీదెస దురంబులం దీవు నెగడునప్పు
డెట్లు భావించినను నేఁటి కీవిపర్యయంబు దలయెత్తె నాయభాగ్యంబుకతన. ౯౯
సీ॥ అనవద్యగుణుఁ డతీతానాగతజ్ఞుండు ప్రస్తుతార్థవిశేషపండితుండు
సత్యవాఙ్నిరతుండు సంప్రదాయజ్ఞుండు దేవసన్నిభుఁడు నాదేవరుండు
నిట్టొర్పు లెడలంగ నినుఁగాంచి యూహించి సీత ముచ్చిలి యిల్లుసేరినపుడె
ధర్మార్థయుక్త మై తగ నాడె నిట్టి యీపర్యవస్థిత మైన పాపమునను

సర్వరాక్షసకుల ముపసంహృత మగుఁ గూడ దిమ్మెయి వ్యసనంబు క్రోధకామ సంభవ మటంచు నమ్మాట సరకుగొనక మూలనాశ మొనర్చితి మునిఁగి తీవు.

చ॥ పరఁగితి వీవు ఖ్యాతబలపౌరుషుఁ డెక్కటి యీతఁడే యనన్
బెరసితి భోగమున్ జగతిఁ బేరునుఁ బెంపునుగాంచి తన్నిఁటన్
నరసురవీరులం గెలిచి నల్లవె పున్నెమొ పాపమో చిరం
బారసిన దెల్లఁ గొంచు నని నోడక సద్గతి కెక్కి తీగతిన్. ౧౦౧.

ఆ॥ స్త్రీస్వభావయోగసిద్ధచాపల్యకారుణ్యావలనమునను రూపుసెడిన
బుద్ధిఁ ద్వద్వియోగపురుదుఃఖదాయి శోకాత్మవృత్తి మగ్న నైతి నేను. ౧౦౨.

వ॥ హితకాము లగు సుహృద్వరుల సువచనంబులు నీకుం గొఱగానివయ్యె; నన్న దమ్ముల మహితోపదేశంబుపై వెగటు వాటిల్లె; హేత్వర్థయుక్తము విధివంతము శ్రేయస్కరంబు నదారుణంబు నగు విభీషణోపపాదితం బగు వాగౌషధంబు విషం బని మిమ పెట్టి గ్రహింప నొల్లక కుతర్కంబున నాతనిఁ బేలఁజేసి యడచి పుచ్చిన నరులు వీడి యాతండు నరులవాఁ డౌట కతన నింతటికేదు మూఁడె నది యట్లుండ మారీచకుంభకర్ణులు మజ్జనకుండునుఁ గార్యకారణభావంబరసి సారవంతంబు లని నొడివిన నుడు లెల్ల వీరరసమత్తుండ వైన నీకు నిస్సారంబులని తోఁచె నన్నిటికి నైన ఫలం బిదియచుమీ యోనీలజీమూతసన్నిభా! పీతాంబరా! శుభాంగదా! నిజావయవవిచ్ఛేదంబులం బోరికలనున వెదజల్లి రుధిరాప్లుతం బైన కడమదేహంబుతో నొంటి శయనించి నిద్రించువానివలె శోకార్త నగు నాతో మాటాడ వడిగిన దానికిం బ్రత్యుత్తరం బీయవు. మహా వీరుండవు దక్షుండవు సంయుగానివర్తివి. యాతుధానేంద్రదౌహిత్రుండవు నగు నీవు రాజ్యలక్ష్మింబోని నన్నేలొకో యి ట్లుపేక్షించుచున్నాడవు. లే లెమ్ము. వింతపరిభవమ్ము సంప్రాప్తం బగుచుండ నింకను నిమీలితుండ వై యుండ నేల. యల్లవిగో నేఁడు సూర్యరశ్ములు నిర్భయమ్ము లై లంకలోఁ బ్రవేశించుచున్నవి. చూడుము. దునుమాడుము. దురముల నరివర్గంబులం బరిమార్చునదియు హేమజాల పరిష్కృతంబును సతతార్చితంబును వజ్రధరునకు వజ్రంబపోలె సూర్యవర్చస్కుండ వగు నీకుం బరమసాధనంబై నెగడొందు నదియు నైన యమ్మహా పరిఘంబు రామబాణంబులచే సహస్రధాచ్ఛిన్నంబై వ్యవకీర్ణం బై యున్నది. ప్రియురాలిం బలె సమరమేదినిం గౌఁగిలించుకొని ప్రీతిమై నిద్రించుచున్నాఁడ వెందులకో? సమాగత న న్నప్రియం బోలె ననాదరించి యభిభాషింప నొల్లమి నూపుచున్నాఁడ వియ్యది యాగ్రహంబా? పంచత్వంబా? ఛీ! ఛీ! యీపాడు హృదయంబు వేయి వ్రక్కలు గాక యుక్కుమిగిలి యున్నయది. వజ్రకఠినం బగు దీని శోకవజ్రంబుగూడ భేదింప నేరనిదయ్యె. నింకనేమిసేయుదు నని

యిట్లనేకప్రకారంబుల విలపించుచు బాష్పవ్యాకులలోచనయు స్నేహోపస్క
న్నాంతరంగయునై యద్దేవి మోహపారవశ్యంబున మగని యురంబున వ్రాలి
మే నెఱుంగక యున్న యవసరంబున. ౧౦౩
తే॥ కశ్మలాభిహతయు సన్నగాత్రియు నయి రావణోరస్స్థలమున నారాణి మెఱసె
నసితసంధ్యానురక్త మహాంబుదమున దీప్తమైన విద్యుల్లత తెఱవుదోప. ౧౦౪
క॥ అది గని సపత్నులొల్లను ముదిత విపర్యస్తదశకు మొగకొనె ననుచున్
గదిసి భృశాతుర లగుచున్ సదుపస్థాన మొనగూర్చు సంగతి నెఱపన్. ౧౦౫
ఆ॥ తేఱి రుదిత యగుచు దెరు వేది యున్న యన్నాతితోడ రోదనమ్ము లెసఁగ
నిట్టు లనిరి దేవి! యిది తెఱం గగునె నియెఱుఁగనిదియు నెందు నేనిఁ గలదె.
క॥ లోకస్థితి యధ్రువ గద ప్రాకటము దశావిభాగపర్యాయమునం
దాకలన నెపుడుఁ జంచల మై కాలెడు రాజ్యలక్ష్మి ననఁగావలెనే. ౧౦౭
తే॥ అనుచు బాంధవవృద్ధాదులును ననునయ మొప్పఁబలుకఁగృశాంగిబిట్టూరసికొనుచుఁ
బొర్లు నస్రాంబువిస్రవంబుల నభిముఖముల స్తనంబులఁ దడుపుచుఁ దలరుచుండె.

—♦ రాముఁడు రావణు సంస్కరింప విభీషణు నియోగించుట ♦—

ఆ॥ అంతలోనె రాముఁ డనఘు విభీషణుఁ గాంచి పలికె నేల కాలహరణ
మింక సోదరునకు నెనయింపు మంత్యేష్టిసంస్కరణము సాధుసమ్మతముగ.
క॥ అనుపుము నగరికి వనితాజనతం దగనూరడించి చయ్యన నను న
య్యనుపమచరితుం డా రాముని ధర్మార్థోపహితమమ్మూల్యవచనమున్. ౧౧౦
తే॥ విని వినమితోత్తమాంగుండు వినయనిధి విభీషణుఁడు శ్రుతిసమ్మితభాషణుండు
మతి విమర్శించి రామునమ్మతి స్థిరీకరింప నా తలఁపునఁ దగు రీతి ననియె.
ఉ॥ క్రూరుఁడు త్యక్తధర్ముఁ డతికోపపరీతుఁడు మూర్ఖుఁ డన్యయో
షారతిశీలి పాతకి మృషావచనుండు నృశంసుఁడున్ దురా
చారుఁడు భ్రాతృరూపుఁ డగు శత్రుఁడు సర్వహితేతరాస్థుఁ డే
గౌరవ మెంచి వీనికి రకం బగు సంస్క్రియ లెట్లొనర్చెదన్. ౧౧౨
ఆ॥ పతితులైనవారు భస్మాంతసూతకు లనుచు స్మృతులు దెలుప ననుచు విధుల
నెట్లు మెలఁగువాఁడ నితరులు దనుఁబాపకర్ముఁ డనుచుఁ దిట్టఁ గడఁగి కడఁగి.
క॥ తద్దోషంబుల నారసి మద్భాషణ మానుకొండ్రు మహి నెల్లరు నీ
విద్దానఁ గనిన సందియ ముద్దవడి దెరల్పఁజాలు దూర్జితచరితా. ౧౧౪
మ॥ అనినన్ రాముఁడు ధర్మభృద్వరుఁడు ప్రీతాత్ముండు నై తోనె యా
తనితో నిట్లను వాక్యకోవిదుఁడు సద్వాక్యజ్ఞుఁ డవ్వాఁడు మే

లన నెవ్వారును సంతసిల్ల నుచితం బౌ నర్థ మూహించి నీ
వనయాభిజ్ఞత చొప్పడంగఁ గడు నెయ్యం బొప్ప నేఁ జెప్పెదన్. ౧౧౫

సీ॥ నీవు మత్ప్రియ మైన నెఱిఁ బ్రవర్తించుట యుక్తమే గాని గద యొరసి చూడ
నీ ప్రభావంబున నే జయించినవాఁడ నరయంగ నయ్యది యట్టులుండె
ద్వచ్ఛ్రేయ మూహించి తగునుక్తిఁ దెలుపంగ వలయు ధర్మ్యమును నైన నల నెఱింగి
యీ నిశాచరుఁ డధర్మానృతవర్తనుం డైనను దేజస్వి యధికబలుఁడు
శీలిఁ గాంచె నింద్రాదుల గెలుపు కతన నీతఁ డపరాజితుండు ఘనుఁ డనుచు నిట్టి
నట్టులు తపోనిరతుఁడు మహాత్ముఁ డెన్న రావణుఁడు సర్వలోకవిద్రావణుండు.

తే॥ వైరము ల్మరణాంతము ల్వచ్చె మరలి తలఁపులం గోర్కె లెనయ్యెఁ బ్రయోజనంబు లడరి
సంస్కరింపు స్వర్గాధానసముచితముగ ననఘ! నీ కిట్టివాఁడు నాకు సట్టివాఁడె.

క॥ అపరాప్తమ్మృతుం డితఁ డపరిమితానందలోక మందంగను దే
యుపహితమైనది కావున సుపక్వ మీ ఫలము గాంచు డీ ప్పుడుజనుల్.

ఆ॥ వెరపు నెఱయ నీవు విధిపూర్వకంబుగా భ్రాత సంస్కరించి ప్రఖ్యాతి
వగుదు ధర్మమూర్తి వైన నీ సత్కృతు లంది పరమపదము నందు నతఁడు. ౧౧౯

క॥ అని రాఘవుఁ డానతిచ్చేసిన నలరి విభీషణుండు నాచ్ఛాద నమోచ్చ
త్సనసి తగు ఋత్విజులతో ననురూపవిధాన మొప్ప నారంభించెన్. ౧౨౦

సీ॥ శ్రీచంద నేధ్మరచిత మైన పాదమీఁదఁ బద్మకోశీరము ల్పరఁగఁ బఱచి
రాంకవాస్తరణవిరాజమానంబుగా నొదవించి బ్రాహ్మ మూనోజ నెఱియ
భ్రాత రావణు దానిపై నివేశితుఁ జేసి యాహితాగ్నివిధాన మమరు నట్టుఁ
గ్రమ మొప్పఁ బిత్రుమేథకల్పోదితక్రతుసంస్కారముల నెల్ల జరిపి రపుడు
దక్షిణప్రాచి వేది సలక్షణముగ సంఘటించి యథాస్థితి జ్వలనములను
జేర్చి హోమం బొనర్చి యర్చితఁ బితఁ బృషదాజ్యసంపూర్ణపాత్రము నొసఁగి నిలిపిరి.

చ॥ ఒడయని యంఘ్రులన్ శకట మూరుయుగాంతరమున మోఘములం
బెడనెడ దారుపాత్రము లనేకములుం బ్రశస్తము లౌరరణుల్
బడి ముసలాదులు న్విధులఁ బాటిలు స్థానములందు నుంచి రె
ర్పడ నిగమాగమోక్తపరిపాటి విచక్షణు లైన ఋత్విజుల్. ౧౨౨

తే॥ పశువు మేధ్యము విశసించి ప్రకృతహోమవిధనసమావన మొనరించి వేదవేత్త
లాఘృతాక్తము లైన యిజ్యాపరిస్తరణములందుఁ జితిపైఁ బరఁగ సమర్చి.

తే॥ కలఁగు చిత్తంబుల సుగంధిగంధమాల్యానసనభూషణావిసరము లొప్పెసఁగఁ దార్చి
రందఱు విభీషణసహాయు లశ్రుపూర్ణముఖులు నై లాజలుం జల్లి మొనసిరపుడు.

క॥ పావనవిధియుక్తం బగు పావకకీల నెలకొల్పె బహుమంత్రప్ర
స్తావం బెసఁగ విభీషణుఁ డావల వలనొప్ప స్నాన మాచరించెన్. ౧౨౫

తే॥ తిలల దూర్వాభిమిశ్రితముల జలములఁ గలితసార్ద్రవసనుఁడయి క్రమముగను ని
వాపవిధు లెల్లఁ దీర్చి వలగొనె నతఁ డాసురేంద్రున కాసురేంద్రారి కపుడు.
క॥ మందోదరీప్రభృతు లగు నందఱకును సాంత్వపూర్వ మగు భాషణ మిం
పొందఁ బచరించి యనిచె నమందవివేకుఁడు నగరికి మాన్యత మెఱయన్.
ఆ॥ రాము లంతిపురిఁ దిరముపడ నొనరించి రామపార్శ్వ మెనసి రహి వొసంగ
నిలిచె నసురపతి వినీతత్వమున కమ్మహాత్ముఁ డలరుచుండ నంతలోన. ౧౨౮
తే॥ వృత్రునంతటి శత్రునిఁ బీచ మడఁచి యాశతక్రతుఁ డట్లు కృతార్థుఁ డగుచు
లలి సుహృల్లాభమున సహలక్ష్మణుఁడు సరవిజుఁడు ససైన్యుఁడును నైన రాముఁ డొప్పె.
సీ॥ ఘోర మా రావణుఁ గూల్చు తెఱంగున రాఘవేంద్రుస్ఫురత్పరాక్రమంబు
వాఁడిమగంటుము ల్వాఱల రక్కసులపై వాలు వానరుల గర్వములకలిమి
సుగ్రీవుమంత్రంబు సూనృతోక్తులఁ గల మానితార్థవిశేషమాజిమంబు
వరసుమిత్రానందవర్ధను లక్ష్మణు వీర్యానురాగనిర్వేలమహిమ
మన్నిటికిని నెక్కుఁడైన హనూమంతు నన్నిరంకుశము సమర్థనమ్ము
నాటనమ్ము తీర్పునం గూర్పు శోభిల్ల నడిగికొనుచుఁ దెలియ నాడుకొనుచు.
ఆ॥ కనుల గట్టినట్లు గాన్పించు రావణు వధవిధాన మాజివర్తనంబు
చూచినట్లు వినుచుఁ జోద్య మియ్యది యంచు హర్షవార్ధి నోలలాడఁ గనుచు.
తే॥ దేవగంధర్వదానవు ల్దివ్యయానయానములు ప్రాప్తశుభశోభమానములుగ
రాము విజయ మాత్మీయమహా రాణవెలయ స్వస్వధామమ్ము లెనసిరి స్కందజనని!
మ॥ జ్వలనజ్వాలవిలాసమండనకలాజాజ్వల్యమానం బనా
విల ముద్వేలసుఖావహంబు విజయావిఖ్యాతిహేతుప్రసా
దలసన్మూర్తి స్వభావభావుకము నిత్యశ్రీక మత్యుచ్ఛ్రితం
బలఘూల్లాసి సురేంద్రదత్తము రథం బాలో రసాలోలుఁడై. ౧౩౩
ఆ॥ పూజసేసె విభుఁడు పూజించె మాతలిఁ బూజ్యమాను సర్వపూజ్యుఁ డెలమి
మీఱ నభ్యనుజ్ఞ మెలకువమై నిచ్చె హెచ్చు మాలిమి న్మహేచ్ఛుఁ డతఁడు.
క॥ ఆమంత్రితుఁ జేసె రఘుస్వామీ! నేఁ బోయివత్తు సౌరపురికి న
న్నేమఱవి ప్రేమనెంతుకదే మహనీయాత్మ యనుచు నెల్లరుఁ బొగడన్. ౧౩౫
ఆ॥ అవల నింద్రసూతుఁ డారథం బెక్కి స్వర్గాధిరోహణము రయంబు మెఱయ
నెఱపె నాతఁ డట్లు నింగికై చనఁ బ్రహృష్టాత్ముఁ డగుచు దశరథాత్మజుండు.
చ॥ ఇనజునిఁ గౌఁగిలించుకొని యిచ్చమెయిన్ శుభభాషణంబులన్
దనరుచునుండ లక్ష్మణుఁడు తత్పరత న్వెలయింప నెల్ల రా
నన ననపేతహర్షకలనాంచితుఁడై శిబిరంబు సేరఁగా
జనె హరిముఖ్యులెల్లరుఁ బ్రసక్తసమర్హణ లర్థిఁ గూర్పఁగన్. ౧౩౭

శా॥ ఆవేళన్ స్వస్తివేలహర్షలహరీవ్యాసంగవశ్యాత్ముఁడై
శ్రీపరిఘ్ణుతను న్సమీపపరివర్తిన్ సత్యసంపన్న స
ద్భావున్ సోదరు లక్ష్మణున్ ఘను సుమిత్రాగర్భరత్నాయితున్
వ్యావల్గత్కరుణావలోకనకలావ్యాసద్ధునిం జేయుచున్. ౧౩౮

తే॥ శ్రీనివాసుఁడు దాక్షిణ్యసీమ రామనాముఁ డలసితుఁ డాగుణాఢ్యుఁ డిట్టు
లనియె నను నుడితో సుర ల్ననలజడియు సౌరదుందుభికలనయు సంతరింప.

తే॥ ఈవిభీషణు ఘను రావణావరజు స్వభక్తు ననురక్తు నుపకారపరు సుతేజు
సౌమ్యు సౌమ్యుండ! కొనిచని సరగ సకలరాక్షసాధీశ్వరుండయి రాజిల్లఁ బోసఁగ.

క॥ ప్రాకటలంకారాజ్యశ్రీకిం బట్టాభిషిక్తుఁ జేయుము సిద్ధ
శ్రీకామఫలుఁ గనుంగొని ప్రాకామ్యసమృద్ధి గాంచి పరఁగుదుఁ బ్రీతిన్. ౧౪౧

ఆ॥ ఒసఁగినాఁడ సీతఁ దొలసినయప్పుడే పరఁగు నెలమి కలిమిఁ బాడి నెఱయ
విషమకాలమున విభిగ్నుండ నైనాఁడ నిట్టిభాగ్య మొదవు టెట్లు యనుచు. ౧౪౨

శా॥ నా పున్నెంబు ఫలించె నేఁడు విబుధానందైకసంధాత నీఁ
డీపట్టొంది సురేంద్రసఖ్యమున సంప్రాప్తాత్ముఁడై రాక్షస
శ్రీపాలుం డగుచుండుఁగాత మిది సంసిద్ధార్థ మెక్కాలమున్
స్వాపత్యాధిపతిత్వ మారసి పులస్త్యాదు ల్ప్రశంసింపఁగాన్. ౧౪౩

—◆ శ్రీవిభీషణ పట్టాభిషేకము ◆....

చ॥ అని కరుణాసముద్రుఁ డతఁ డానతిసేయఁ బ్రహర్షమూర్తి యై
తనరెను లక్ష్మణుండు సుకృతం బిది యంచని రెల్లవాసరుల్
మనుకులదీపకుం బొగడి మాన్యుఁ డినాత్మజుఁ డానురేంద్రు న
క్కునఁ గదియించి కర్జమునకుం బురికొల్పె సుఖాయితాత్ముఁడై. ౧౪౪

సీ॥ అనఘుఁడు సౌమిత్రి యన్న కంజలిసేసి యాన యథాగల స్రజముట్టు దనరఁ
దనపంపు బూని పాదపచరేంద్రులు చతుస్సాగరసలిలము ల్పరగ దేర
సౌవర్ణకలశసుసంభృతంబులు గాఁగ నొప్పారు నవ్వాని నోషధీర
సోపబృంహితముల నొనరించి పౌలస్త్యు నసురాధిరాజ్యసింహాసనమున
నునిచి రామానుశాసనం బొప్పఁ దెలిపి మంత్రదృష్టవిధానంబు మలయుచుండ
రాక్షసామాత్యపౌరసమక్షముననుఁ జేసె సిరిమీఱఁ బట్టాభిషేక మపుడు. ౧౪౫

ఉ॥ మంగళవాద్యము ల్మెలఁగె మానిత లై తనరారు నట్టి పు
ణ్యాంగన లొప్ప సేసలిడి రాదృతు లై కులవృద్ధు లార్యులుం
బొంగుచు మేలిదీవెనల పొల్పొనయించిరి వేల్పులు ల్బ్రసం
గం గురియించి రోలిమికఁ గల్పతరుప్రసవప్రసూనముల్. ౧౪౬

తే॥ దిక్కులు ప్రసన్నభావాప్తిఁ దేజరిల్లెఁ గమ్మతెమ్మెర లొప్పారె నెమ్మెలోలయఁ
బౌరులెల్లరు సుఖసారభరితు లైరి పూజ్యుఁడు విభీషణుండు ప్రభుత్వ మెనయ.

ఉ॥ మాన్యుల సత్కరించె బహుమానము లొప్ప గ్రహించి మిత్రులన్
ధన్యులఁ జేసి యుత్తమపదంబుల నిల్పి సమంచదాత్మసౌ
జన్య మెసంగఁగాఁ బ్రకృతిసంఘము సాంత్వము సంతరించి వా
దాన్యకశీలు రామవిభుఁ దత్పదతత్పరతం గనుంగొనన్. ౧౪౮

తే॥ నచ్చునెడ రాజమార్గంబువరుసఁ బౌరులాయితముసేసి యిడినయుపాయనములు
దివ్యసుమములుఁ మున్నుగా ధృతిదలిర్పఁ గొంచునరుదెంచెఁ దగువారు గొలిచిరాఁగ.

ఉ॥ మంగళవస్తువర్గము సుమాళి మెసంగ నొసంగి కేలు మో
డ్చెం గులదీపకుం డసుర శ్రీపదపద్మములన్ భజింపుచున్
మంగళదేవతాంచితుఁడు మాన్యుఁ డతండుఁ బరిగ్రహించె స
త్సంగతిఁ దత్ప్రియార్థము ప్రచారము తోరము గాఁగ నత్తఱిన్. ౧౫౦

ఆ॥ మఱియు సత్కరించె మహితాత్మ సౌమిత్రి నట్లు గారవించె నర్కతనయు
ననిలజాంగదాదు లగు యూథపతుల బహూకరించె హార్దయుక్తి దనర. ౧౫౧

క॥ కృతకార్యు సమృద్ధార్థుం గృతకేతరమహితచరితుఁ గీర్తిప్రియు న
ప్రతిమగుణు నసురవిభు రఘుపతి మెచ్చెఁ దనర్చెఁ దనదు భావం బలరన్.

ఉ॥ ఆదట రాఘవుండు పవనాత్మజుఁ గన్గొని పల్కె సౌమ్య! నీ
వీదనుజేంద్రుసమ్మతిమెయిన్ బురిలోనికి నేగి జానకిన్
మోద మెసంగఁ గన్గొని విముక్తసుఖేతర గాఁగఁ దెల్పుమీ
నాదు జయమ్ము రావణు వినాశనము న్మనవారి సేమమున్. ౧౫౩

—♦ శ్రీరాముఁడు హనుమని సీతదరి కనుపుట ♦—

తే॥ శ్రీవిభీషణు పట్టాభిషేకవిభవ మట్టులె యుదాహరించి తదభిలషితము
తోడి సందేశముం గొని దొరయు మ్మిచటు నీముఖమ్మున నదియును నెగడుగాంచు.

క॥ అని పతి యానతిసేసిన హనుమఁడు మతిమంతుఁ డనఘుఁ డటఁ జనె దనుజుల్
దనుఁ బూజించుచు వెంబడి వినమ్రభావంబుతోడి వెరవున మొనయన్. ౧౫౫

ఆ॥ మందిరమ్ముఁ జొరసి మానితాశోకవనమ్ము సొచ్చి కాంచె నమ్మహాత్ముఁ
డంతరమున శింశుపాగమాధస్థలంబునఁ జరిత్రపూత భూమిజాత. ౧౫౬

సీ॥ సంస్కారరహిత భాషయ పోలె మాలిన్యయుక్తయై యేర్పడకున్నయదియుఁ
క్రూరగ్రహాక్రాంతిఁ గుంఠితద్యుతి యైన యారోహిణిదశాప్తి కందునదియు
వ్యాఘ్రములు పొదువనౌ హరిణి నా రాక్షసీవ్యూహమ్ము నడిచిక్కి నొదిఁగినదియు
భానూదయార్థిని పద్మిని తెఱఁగున మొగిడిన మో మెత్తి మొనయునదియు

నై నిరానంద యై కృశ యై వివిగ్న యై శుభాశంస లెన్న భవ్యాత్మవృత్తి
రామనామపదావృత్తి రహిం దొలంకు వాణిం దులకించు నద్దేవి వలని కరిగి.

తే॥ నిభృతుం డై మాతృసన్నిధి నిధి యటంచు
గీర్తితుండు స్వీయనామసంకీర్తనంబు
మున్నుగాం బ్రహ్వుం డై చేరి మ్రొక్కి నిలిచె
వినయనమితోత్తమాంగుం డై యనిలసుతుండు. ౧౫౯

క॥ వచ్చిన హనుమ మహాబలు నచ్చపలాలోక గాంచి యటులుండి స్మృతిం
దెచ్చుకొని ప్రముదితాత్మత నొచ్చెము లేకున్న తెలివి నొప్పసయుటయున్.

క॥ పావని త్రిలోకపావని యావదనాంబుజవికాస మారసి రామ
శ్రీవిభువచనామృతఝరి దావల మై నెఱపం దొడరెం బరుసీమయిసో! ౧౬౦

—♦ హనుమత్సీతాసంవాదము ♦—

సీ॥ కుశలి మైథిలి! రామకువలయాధీశుండు సహజార్కసుతవిభీషణసహాయుం
డాయరిందముం డిప్డు హతశత్రునివహుం డై సిద్ధార్థుం డై మేలి సిరి భజించె
వేల్చె రావణు నని విభుండు లక్ష్మణు నయం బసుర తోడ్పాటు దోయంబు దసర
నడిగె నీకుశలమ్ము నావీరుం డా దేవుం డారఘునందనుం డరుస మొసఁగ
నమ్మరో! మనోరథము సఫలమ్ముగాఁగ నెమ్మిం బొనరారుచున్న చిత్తమ్ముతోడ
నెమ్మె లోలయంగం బలికి నీకెఱుక సేయు మనిన పలుకులు గల వవి యవధరింపు.

శా॥ దేవీ ! నీకుం బ్రియంబు దెల్పెదను వింటే ? నీదు సంతుష్ట మా
భావం బొప్పెడు నట్లు ధర్మపథసంప్రజ్ఞానమూర్తీ ! తిరం
బై వర్ధిల్లఁగ నుంటి మంటి విడుమ ల్వ్యాపింప నిష్కంప మై
యీవేళ న్విజయోదయం బొదవె నీయిష్టంబు సేకూరఁగాన్. ౧౬౨

తే॥ సఖి! గతవ్యథ వై యింక స్వస్థచిత్త వగుము శత్రుండు రావణుం డడఁగె లంక
వశములో నున్నయదియయ్యె వార కిపుడు నీదు నిర్మలభావంబు నిరతిం జేసి.

ఆ॥ ఏను నిన్నుం గూర్చి యేకాగ్రచిత్తుండ నగుచు నిదుర వీడి యర్ణవమున
సేతుబంధ మొప్పం జేసి తరించితి నట్లు ప్రతిన దీర్చి యలరఁగంటి. ౧౬౪

ఉ॥ రావణునింట నొంటి నితరప్రతిరుద్ధత నుంటి నంచు నీ
వేవిధ మైన సంభ్రమము నింకిట నెమ్మదిం గూర్పఁబోకు మో
భావిని ! ధర్మమూర్తి యన భాసిలువాని విభీషణాఖ్యు లం
కావిభుం జేసితిం బరుండు గాం డతం డస్మదుపాసనాప్తిచేన్. ౧౬౫

తే॥ స్వగృహముననుంటివి నెడు విశ్వాసమున నయారడిలుము భవద్దర్శనోత్సుకుండయి
యరుగుదేరంగనున్న వాం డసురవిభుండు నిన్నుం బూజించి సంసిద్ధి నెఱయఁగోరి.

చ॥ అని యనునంతనే శశినిభానన దిగ్గన లేచి హర్షరో
ధనిభృతచిత్తవృత్తి యయి తత్పరతం బలు కెద్ది యేనియున్
గొనకొనకుంట నూరకయె గోలతనంబునఁ జూచుచుండె న
య్యనువనిలాత్మజాతుఁడు మహాప్రతిభుండు దలంచి యిట్లనున్. ౧౬౮
తే॥ అమ్మరో! ప్రతిభాషణం బదనునందుఁ గూర్ప వేమెయి చింతలోఁ గూరనయ్యెఁ
బతి విజయలక్ష్మిఁ గొనె నీదు బన్నముడిగె నింకఁ గృతిశేష మొకఁడున్న నేర్పులుపుము.
చ॥ అనవుడుఁ బ్రీతచిత్త యయి యాసుకృతాత్మిక హర్షగద్గదాం
చనసముపేతవాక్కులన సంభ్రమ మొప్పఁగ విభ్రమక్రమం
బనువుపడంగ భర్తృజయ మంతయు మంతనమందు చూపుగాం
చిన తెఱఁగేర్పడంగ శ్రుతశీలుఁడు పావనితోడ నిట్లనున్. ౧౬౯
సీ॥ అన్న! తటాలున మన్నాథు విజయంబు చెవిసోఁక నెట్టనఁ జిత్తసీమ
నరుసంబు తాన యై యాక్రమింపఁగఁ బారవశ్యంబు పేర్మి నిర్వాక్య నైతి
నొకక్షణం బిప్పు డత్యుల్లాసమునఁ బ్రియాఖ్యాత వై తనరు నీకనుగుణ మగు
నభినందనం బెది యగునొకో యని యిచ్చ నరయు నవ్వేడుక నందియున్న
దాన సౌమ్యుండ! యెందేనిఁ గానఁబడదు తలఁప నొక్కండ యేని నేతత్సదృక్షు
నైంద్రరాజ్యంబె పోల్ప ననర్హ మనిన మణిసువర్ణాదులకు నింక మనికి గలదె.
ఆ॥ అనిన నెదిరి నిలిచి యంజలిబంధంబు నెఱయ సీతపలుకు నెఱికిఁ బొంగి
యిట్లు లనియె నాతఁ డింగితాభిజ్ఞుండు తనదు నొడువు తెఱఁగు తరము మీఱ.
ఆ॥ భర్త ప్రియహితంబె పాటించి మెలఁగెదు భర్తృవిజయకాంక్షఁ బరఁగె దెప్పు
డమ్మ! భద్రశీల! యా నీకె స్నేహసంభరిత మైన యిట్టి పలుకు పలుక.
క॥ ఈ నీనుడియే చాలును వేనూర్లకు నైంద్రరాజ్యవిభవంబునకున్
దా నెక్కుడుగా స్నిగ్ధము మానితగుణసారమంజిమం బిది సౌమ్యా! ౧౭౩
తే॥ అర్థతఃప్రాప్తములు మున్నె యైనవి సురరాజ్యముఖ్యగుణంబు లోరామపత్ని!
విభుఁడు విశిఖాగ్ని విద్వేషి వేల్చి యాజి విజయి యై వీక్షణసుఖమ్ము వెలయఁజేయ.
క॥ అను నుడి తననుడికన్నను వినయమున వివేకమునను విశ్రుత మగుచున్
దనరారు టరసి మైథిలి జనకజ శుభతరకలన పొసఁగ నిట్లనియెన్. ౧౭౫
క॥ అతిలక్షణసంపన్నం బతిమాధుర్యగుణభూషణాస్పద మష్టాం
గతతమతియుతము నగు భాషితము రచింపంగ నీక చెల్లు నభిజ్ఞా! ౧౭౬
సీ॥ పాడమితే? నాతండ్రి! పుట్టిన పుట్టిల్ల మాపాలిభాగ్య మై మలయుచుండఁ
దీర మెక్కించితి దివియు శోకాంబుధి దాఁటించి నీనెఱి తరము మీఱఁ
బూరుషాకృతి గొన్న పున్నెంబుసిరి వన్న నాదు గా కెట్లు లేతాదృశుఁడవు
శ్రుతసత్త్వములు బలశూరత్వములు పరాక్రమదాక్ష్యములుఁ దేజ క్షమయు ధృతియు

ధైర్యము వినీతతయు నింకఁ దక్కఁ గలుగుబహుగుణములునీయందె శోభనము లై ప్ర
భాసమానము లగు రిత్త వలుకుదానఁ గాను సందియ మిందేమి గానఁబడదు.
తే॥ అనిలునకు శ్లాఘనీయుండ వాత్మజుఁడవు పరమధార్మికుఁడవు నాఁగఁ బరఁగినాఁడ
వంజనాదేవి నోముల యాఫలంబు జనకు మించిన కొడుకు నీఁజాలి నగడ.
క॥ ఆయుష్మంతుఁడ వగు మయ్యా యోగశ్రీసమృద్ధి నంది మహాశ్రే
యోయుక్తి గను మనుచు సీతాయోషామణి శుభోక్తి తగఁ బలుకుటయున్.
ఆ॥ దోసిలొగ్గి యెఱఁగి తొట్రుపా టింతయు లేని వినయమున సలీలరుద్రుఁ
డాతఁ డేతదీయ మగు సన్నిధి స్నిధిఁ బేదయట్టు లొలసి ప్రీతిఁ బలికె. ౧౮౦
సీ॥ అమ్మరో! వర మొకం డర్థింతు వాత్సల్యమున నిండుమది దాని మొనయఁ జేయు
మీపాపరూపలా నింతులు పతిదేవతావతంసము నిన్నుఁ దద్ద పొదివి
క్రౌర్యం బెసంగ ఘోరతరోక్తులం బిట్టు తర్జించుచు న్వ్యథితం బొనర్చి
రిమ్మాయలాండ్రఁ గ్రూరేక్షాత్మవృత్తులఁ జెడిప రాకాసులఁ జనక యిపుడె
కాలఁజేత ముష్టిఘాతంబులఁ దలప్రహారముల వధింతు నడరు కినుకఁ
గర్ణనాళికాస్యకచకుచకంఠముల్ గోళ్ళఁ ద్రెంచి పండ్లఁ గొఱికి కొఱికి. ౧౮౧
క॥ ఇదియె మహానుగ్రహ మీమదాహతలఁ బుడమి వైచి మట్టెదఁ దార
య్యాదనున నీకప్రియ మగు సొద గూర్చిన యది దలంచి గ్రుక్కుచు మిడుకన్.
తే॥ త ప్పొనర్చినవానికి దండనంబు విహితమే కద యని తన్ను వేఁడుటయును
దేవి వైదేహి సద్ధర్మభావకలన తనయశస్వితఁ బెనుపంగ ననియె నిట్లు. ౧౮౩
ఉ॥ ఎవ్వఁడు కోపగించును హరీశ్వర యేలెడువాని కెప్పుడున్
గ్రొవ్వళి మేను వెట్టి యనుకూలకృతు ల్పొనరించు దాస్యపుం
గవ్వలమీఁద వారలకుఁ గానిది యానది యంచు నుండునే
చివ్వన నట్టియాండ్రపయి జేయిడు టొప్పునె నిన్నుఁబోఁటికిన్. ౧౮౪
మ॥ ఘనసద్భాగ్యవిపర్యయంబునఁ బురాఘప్రాప్తియోగంబునన్
నను నాపన్నివహంబు చుట్టె నదియు న్న్యాయంబ యెవ్వారు చే
సిన పాపంబు ఫలంబు వారిదెస నక్షీణంబుగాఁ జెల్లుఁబొ
టొనరింపంగ న దెట్లటంచు మదిలో నూహించి మర్షించితిన్. ౧౮౫
తే॥ నాదశాయోగమున నిన్నినాళ్ళు నిట్టివారిచే వడి చేడ్పడవలయు టెంచి
యనుభవించితి నదియెల్ల నట్టులౌట దఱుమఁ జేటులఁ బొదువ నిత్తఱిమహాత్మ.
ఆ॥ వానరోత్తమా! యవారితుం డగుచు నాదానవుండు కనలి యాన సేయ
నట్లు పఱచి రాతఁ డడఁగిన నాజోలి యేల వీరి కింత యెన్నరాదె. ౧౮౬
చ॥ వినుము ప్లవంగమేశ!భువి విశ్రుత మైనది ధర్మసంశ్రితం
బనఘము ఋక్షకీర్తితపదాక్షరగీతము ప్రాక్తనంబు దు

ర్మను శ్రితు వ్యాఘ్రభీతుఁ బరిరక్షితు వ్యాధుఁ గృతాపరాధు నె
క్కొనుకృప నమ్మికంబు ధృతి గూర్చి రచించెను దీని నొక్కెడన్. ౧౮౮
ఆ॥ ప్రాజ్ఞుఁ డెపుడుఁ గొనఁడు పాపంబు బరుఁ డెట్లు పాపకర్మపరతఁ బరఁగెనేని
యును సురక్ష్య మరయ నుత్తమాచారంబె సచ్చరిత్రులైన జనుల కెందు. ౧౮౯
ఉ॥ కావునఁ బాపులేని శుభకారులయేని వధార్హులైనచో
నేపగనైనఁ గావఁ దమయిచ్చఁ దలంచెద రార్యు లిట్లనం
గా వధియింపనేల నెఱి గల్గినయయ్యెడ నస్వతంత్రులన్
రావడిదోఁప నెవ్వ రపరాధ మొనర్పనివార లియ్యెలన్. ౧౯౦
ఆ॥ కామరూపు లగుచుఁ గ్రాలుచు లోకహింసావిహారపరత సంభ్రమించు
నట్టి జాతి పాప మాచరించినయేనిఁ దగదు దానిఁ గూర్చి దండనంబు. ౧౯౧
క॥ ఎన్నఁగ నిసర్గజం బగు నన్నెఱి మాని పరకృతుల కగు సజ్జనమే
మన్ననికి దండ్యం బగుఁ బన్నుగ మది నెంచి చూడఁ బాపదురాపా. ౧౯౨
క॥ అని పలుకు సీత పలుకులు విని హనుమఁడు వాక్యసారవేత్త రఘువరే
ణ్యుని పత్ని యశస్వినిఁ గనుఁగొని మఱియిట్లనియె సకలకోవిదవంద్యా. ౧౯౩
ఆ॥ తల్లి! నీవు రామధరణీశునకుఁ దగు ధర్మపత్ని వసము దద్ద గాంచి
తేను గఱపనేర్తునే ప్రతివాచికం బిడుము విభునిపాలి కేగువాఁడ. ౧౯౪
క॥ అనవుఁడు విదేహనందిని జనకాత్మజ పలికె మేలిసంభ్రమ మొప్పన్
దనభర్తఁ గాంచు వేడుక దనరారుచునుంటి ననుచుఁ దత్పర యగుచున్.
క॥ ఆమాట వినినయంతనె యామారుతి హనుమఁ డిట్టు లనె హర్షితుఁడై
యామానవతి ప్రహర్షిత యై మానుగ వినఁగఁ దనమహోద్యుతి నెఱయన్.
సీ॥ అమ్మరో! పూర్ణచంద్రానను రాము నీక్షణమె వీక్షింతు వీక్షణము లలర
హతశత్రు స్థిరమిత్రు నధిలక్ష్మణాఢ్యు నీయధిపు నింద్రుని శచియ లైనయుదు
చంద్రుతో రోహిణి చెలువునఁ జెలువుతోఁ బరఁగెదు మానేత్రపర్వముగను
సీతామహాలక్ష్మి శ్రీదేవి రాఘవుఁ జేరె నందురు చూచువార లెల్ల
జగతినోమిన నోములు చక్కఁగా ఫలించె నాథు గెలుపుపేరి లిబ్బిపడఁతి
కోరి వరియించె వేల్పులకోర్కి దీఱె గొఱఁత లున్నవియే యింకఁ గువలయాక్షి.
క॥ అను నెడ సాక్షాల్లక్ష్మియ యన నాయమ తనరి యలర హనుమ వినతి గూ
ర్చిన నానసీసె నాసతి చని యాతఁడుఁ జెరసె రాము సాన్నిధ్యంబున్. ౧౯౮
ఉ॥ ప్రాజ్ఞవరేణ్యు రామనరపాలు ధనుఃకలనాగ్రగణ్యు న
రజ్ఞుఁడు వాయునందనుఁడు తత్పరతం గనఁగాంచి మ్రొక్కి సం
విజ్ఞత మీఱ సంతతవివేకవిశేషవిభాసురాస్యుఁడై
యాజ్ఞఁ బొసంగఁ జేర్చితి మహాత్మ! యటంచు వచించు వెండియున్. ౧౯౯

—◆ హనుమంతుఁడు శ్రీరామునితోఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్పుట. ◆—

సీ॥ యన్నిమిత్తం బయ్యె నట్టియారంభంబు సత్ఫలోదయముగ నీయుఁ గడఁగి
యద్దేవి మైథిలి నభిశోకసంతప్త నౌలముకప్తూ గాంచు నొప్పు నీసుఁ
బెద్దకాలముఁ దన వెనుపటిఁ బాష్పపర్యాకులేక్షణ యయ్యు యుడిలు సుండి
నేఁడు త్వద్విజయమ్ము నెఱి విని హర్షాశ్రుకలన్యనఁ దొంటి నాకంగనఁ బొసెఁ
బూర్వపుం బ్రత్యయమ్మునఁ బుణ్యమూర్తి పలికెఁ బతిసన్నిధిని తక్కఁ దఁ బరఁగుచుంటి
నన్న సహాలక్ష్మణుఁ గృతార్థు నధిపు నాదుకనుల పండువుగాఁ గాంగ్నఁ గడ మటంచు.
క॥ దేవర యానతికై యద్దేవి నిరీక్షించి యున్నదియా సమయంబేదియుం
గావలెనె సతికిఁ బతిపదసేవాతత్పరత నిచ్చ చెలఁగుట దక్కన్. ౨౦౧
తే॥ అనుచు హనుమంతుఁ డు విన్నవించిన మహాత్ముఁడజముఖ పాదరస సన్నుతుండు వనిఁ గనుచు
నించుకంతలు గనుల నీ రేర్పడంగ ధర్మనిష్ఠుఁడు ధ్యానతత్పరతనుండె. ౨౦౨

—◆ రామునానతితో విభీషణుఁడు సీత నలంకృతఁ జేయించి తెచ్చుట. ◆—

ఉ॥ వేడబ మింతయుఁ సకలవేత్త యెఱుంగదె నాఁడు దేవి నా
జాడ నిజస్వరూపమును జాటొనరింపఁగఁ బంచె వహ్నిలో
గూడఁగ నా పరామరిక గూరిన నేఁడు యథార్థఁ గొంటిఁకన్
పాడిమెయిం బ్రవర్తిలెడు పద్ధతి కన్నతి ధ్యాన మొప్పెడిన్. ౨౦౩
తే॥ నిట్టనూర్చుచుఁ గొండొక్కదిట్టతనము నెఱయ సముపస్థితుఁ బయోదనిభు విభీష
ణుం గనుంగొని యొండు తెఱంగు దోఁప నొడయుఁడు గభీరభాషితం బొప్పఁ బలికె.
తే॥ సీత సుస్నాతఁ గావించి శ్రీసమేత పూత దివ్యాంగరాగవిభూతిమహిత
దివ్యభూషణభూషితస్థితి దలిర్పఁ దెమ్ము చిరకాలమున నన్ను దర్శనమునకు. ౨౦౪
క॥ అని రాముఁ డానతిచ్చిన విని ఘనుఁడు విభీషణుండు వేసగదనసదనం
జని తనగరితలచే న య్యనఘాత్మిక కెఱుక పఱిచె నవ్విధ మెల్లన్. ౨౦౫
ఆ॥ దేవి!జనకపుత్రి!దివ్యాంగరాగసువసనభూషణప్రభాసమాన
వగుచు విభునియాన యాన మారోహింపు మమ్మ!భద్ర ముదవు సరయవలదు.
క॥ నినుఁ గాంచు వేడ్క నీపతి గొనిరమ్మనెననుచుఁ దదనుకూలమ్ముగ న
వ్వనితలతలవాకిట నట్లనెడు విభీషణుఁడు వినఁగ ననె నాసతియున్. ౨౦౭
ఆ॥ అన్న!రాక్షసేంద్ర!యున్నట్టి యస్నాత నగుచు భర్తఁ గాన నరుగు టుచిత
మని తలంచుదాన నది యెట్లొకో?యను ననుపమానచరిత యాను నత్తఱింగి.
క॥ తా ననె విభీషణుం డమ్మానినికి న్మ్రొక్కి యంబ!మహిజాత!విభుం
డేనెఱి నానతిసేసెనొ యానలువున నెలఁగు టొప్పు నన్య మిఁకేలా. ౨౧౦

ఆ॥ అనుచు నతఁడు దెలుప విని నంత భర్తృదేవత దృఢవ్రతాఢ్య పరమసాధ్వి
యట్టులౌనుఁగాక యని పతిశాసనపరత నెగడు పలుకుఁ బలుకుటయును. ౨౧౧

క॥ అతఁ డానసేయ రామునిసతి యువతిజనమ్ము పొదివి సంభ్రమ మొప్పన్
గుతుకమున నలంకారప్రతిభాసితఁ జేసి రుచితభావాంచిత లై. ౨౧౨

సీ॥ జలకమార్చిరి వింతజలజవాసినిఁ గరిగమనలు కరరత్నఘటజలములఁ
దడియార్చి రట్లు పుత్తడిబొమ్మ కురుల కగురుధూపయుక్తి గగ్గురు వొడమఁగ
వరమహార్ఘాంబరం బిరవొప్ప నిడిరి ప్రాగంబరచారిణు లమ్మహాంబ
కాజగద్భరణాఢ్య కంచితమణికాంచనాభరణంబులు ననువుపరిచి
రంతిపురిచాన లంగరాగాతిశయిత మృగమదవిశేషతిలకిత యగుచు వెలయఁ
జేసి రాసిరి దొల్లింటిసిరిఁ దలిర్చెనొ నె యను మేలిపలుకు లందంద నెగడ. ౨౧౩

క॥ వితతపరార్ధ్యాంబరసంవృత దీప్త సుగుప్తయుగ శిబిక గూర్చిన నా
క్షితిసుత యారోహింప మహితుఁ డాసురవిభుఁడు వేడ్క యెలరారంగన్. ౨౧౪

క॥ పరిజనము దేవితోఁ దగువరివస్యలు వేచి కొలిచి వచ్చు నెటికి న
ప్పరతత్త్వజ్ఞుఁడు గూర్చుచు వరయోగం బిరవుపఱుచు వల నొప్పారన్. ౨౧౫

ఆ॥ అమ్మహాత్ము రాము ననవద్య ధ్యాననిధ్యానకలితుఁ జేర నరిగి యెఱఁగి
త్రోవగనియు దేవి దోఁతెంచె నిదె దేవ! యని సహర్షుఁ డగుచు నాడుటయును.

శా॥ రక్షోగేహమునం జిరోషితయ కా రారాపు భావించి యు
ద్వీక్షం బెంచు తలంపున న్బినఁగు నవ్వేళం దదీయాగమ
ప్రేక్షావచ్ఛ్రవణంబు రామునకుఁ గూర్చెం దోనె హర్షంబు దై
న్యక్షుబ్ధత్వము రోషముం దదుపపాద్యం బెట్టిదో? భావినీ! ౨౧౮

క॥ సవిమర్శవిచారణమున నవిమృశ్యమనోగతుఁడుగ నై దనుజేంద్రున్
బ్రభిమలుఁ బార్శ్వగుఁ గని రాఘవదేవుఁ డహ్లాప్త మగు రకంబునఁ బలికెన్.

ఆ॥ అసురాధిపతి! మహాసౌమ్య! మద్విజయైకనిరత! సందియం బిఁ కేల
నాదు సవిధమునకు వైదేహి వైళంబ యేగుదెంచుఁగాత మెరవుపడక. ౨౧౯

చ॥ అను పలు కాలకించుచు నె యాసురభర్త విభీషణుండు చ
య్యనఁ బలుసందడిం జడియ నా జతనం బురికొల్పఁ గంచుకుల్
ఘనతరవేత్రపాణు లయి కార్కొని పాయఁగఁ జేయఁ జొచ్చి ర
ష్టనఘుల ఋక్షవానరుల నమ్మెయి రాక్షసులం దలోదరీ! ౨౨౦

క॥ తెరలించు పురుషు లన్నెటఁ బరిక్రమింపంగ నిలువఁ బట్టనరా క
య్యురుసత్త్వ లొదుఁగఁ జొచ్చిరి భర మగు రాజాజ్ఞ కెదురుపా టొప్పమిచేన్.

ఆ॥ ఓజమెడల నట్టు లుత్సార్యమాణంబు లైన బృందశతములందుఁ బొడమి
యొక్క యులివు మారుతోద్వర్తమానాబ్ధులందుఁ దోఁచు తెఱఁగు నధిగమించె.

క॥ చిరసంప్రార్థిత మఁట యాసిరిదేవిం గాంచి కొలిచి సిద్ధార్థత్వం
బరఁగుమ మనువారల కానెరవున వినివారణంబు విషమం బయ్యెన్. ౨౨౩

క॥ సమ్మర్దము దలఁగింపఁగ సమ్మతిసెడఁ దోల జాతసంభ్రమ మగు స్వీ
యమ్ము జనముదెస వాత్సల్య మ్మెగువ సమర్షితాత్ముఁ డై రాముఁ డటన్.

క॥ వారణసంరబ్ధుఁ డగుట వారనికినుకన్ దహించు వల నొప్ప మహా
ధీరు విభీషణుఁ గని సస్మేరోపాలంభ మైన స్థితి ని ట్లనియెన్. ౨౨౪

సీ॥ దర మెన్న కి ట్లనాదరవృత్తి నే మని మెలఁగఁజొచ్చితి వీవు మేల్మి సెడఁగ
స్వాత్మీయ మా జన మలఁతపా ల్గా నివారింపఁబూనితి విది రీతి యగునె
చాలింపు మొప్పని సంరంభ మియ్యది యిందఱు నావార లెంచిచూడ
సాధ్వి కావరణంబు సద్వృత్త మని కాక తెఱ లింట్ల వసనము ల్శిష్టసాల
ములును రాజసత్కృతులును యోగ్యత గూర్పఁజాలునోటు పెడవిచార మేల
పొడమె నీకు నాదుబుద్ధిమై వర్తింపు మనువుగాని చోట నడుగు లిడక. ౨౨౫

మ॥ వ్యసనంబు ల్బలుకృచ్ఛ్రము ల్సమరము ల్యజ్ఞస్వయంగ్రాహయో
గసముత్సాహవివాహము ల్వేలయుచోఁ గాన్పింపు స్త్రీజాతికిం
బొసఁగుం దోసముఁ గూర్పఁబోవ దన నీపూఁబోఁడి బిట్టాగ్రిక
వసమై చేరఁగనయ్యె నాజికలనావ్యానద్ధ యూథ పద్ధతిన్. ౨౨౬

ఆ॥ మఱియు మత్సమీపమహిత మై యున్నెడ నొజ్జ్ల దన్నుఁ గన్న నోటు గలదె
బెఱుకు లేక గాంచుఁ బ్రియసుహృద్వ్రతు నన్నుఁ జెలువ నిట కుఁ దెమ్ము శీఘ్రముగను

తే॥ ఓవిభీషణ యన నతం డూర్జితుండు మహితుఁ డగు రాము పలుకు విమర్శనంబు
సేసి తత్సన్నికర్షంబు సేర్చె సీత నవనిజాత విసితత్వ మలరుచుండ. ౨౨౯

ఉ॥ అంతట లక్ష్మణుండు తపనాత్మభవుం డనిలాత్మజుండు లోఁ
జంతిలఁజొచ్చి రియ్యధిపు చింతిత మొండుగఁ దోఁచె నింతిపై
మంతన మొప్పకున్నయది మాటలతీ రటు చేష్ట లింగితం
బింత యెఱుంగఁజేసెడు విధీప్సిత మెట్టిదొ యంచు నెంచుచున్. ౨౩౦

ఆ॥ వరుఁడు దఱిఁ గళత్రనిరపేక్షుఁ డైనాఁడు చెల్ల రే యటంచు సిగ్గుపడుచు
వార లట్లు తర్కవార్ధి మునుంగుచు నుండి రనుశయమున నుడుకు నెదల. ౨౩౧

సీ॥ అవయవమ్ములలోనె నడఁగెడునోయన హ్రీయంత్రణాలక్ష్య మెనయఁగాంచి
యావిభీషణుఁడు తో డై తోడితేరంగఁ బ్రియు నెదుర్కొను సిరిఁ బ్రేముడించి
చక్కనివదనంబు జనసమక్షం బంచు నవకుంఠనపటంబునందు డాచి
కోర్కి పెల్లున నెట్లొ గొనకొను నెలుఁగున నార్యపుత్రాయని యధిపుఁ బిలిచి
స్నేహవిస్మయహర్షము ల్చిగురులిడఁ బతివ్రతామణి పతిమోముఁ దేఱిపాఱఁ
జూచె నుదితేందుమండలశోభమాన మమలహరిణాంకముఖ లోని యలఁత వాయ.

క॥ చిరకాలదృష్ట మన్నెఱి సిరి నెలవగు మగని మొగము సిరి గాంచి వియో
గరచిత వ్యథఁ దొఱఁగి విభాసురసుఖవార్ధిఁ జొరఁబాఱి చొక్కుచు నుండెన్.

—• శ్రీరాముఁడు సీత నెగ్గులాడుట. •—

క॥ ప్రాంతస్థిత నమ్రానన సంతుష్టస్వాంత విగతసంతాప రసా
భ్యంతర నిజసేవాగత సంతతశుభశీల సీత జనవిభుఁ డరసెన్.
సీ॥ ఆశ్రయించినవారి కఖిలార్థములు గూర్చి చన వ్రెసంగు నటంచు సంశయింపఁ
డఖిలాండకోటుల ననిశంబును సృజించు నార్భాట మెంచి నెయ్యంబు మానఁ
డేరూపు గొని రచ్చకెక్కిన నచ్చోటఁ గూడి తన్నెలయింపఁ గోపగింపఁ
డెల్లవాడల నీపె యిచ్చకంబులతోడి యాడిపోత లటంచు నవమతింపఁ
డెడయ కే ప్రొద్దు గవయు నం చీసడింపఁ డట్టిదేవుఁ డద్దేవిపై నలుకఁ బూని
యెన్నఁడును లేని నేరమ్ము లెన్ని యెత్తిపొడుపు లాడంగఁ దొడరెఁ బూబోఁడివింటె.
క॥ ఇదె నిన్నవమానించిన మదవద్రిపు నాజిఁ గూల్చి మలయించితి స
మ్మద మో భద్రముఖి యే నదనునఁ బౌరుషము ధన్యమై తనరారన్.
ఆ॥ అలుక కొదవగంటి నంతంబు ఫలము ధర్షణ ప్రమార్జితత్వసరణిఁ బట్టి
శత్రుపరిభవములు సమసమయోద్ధృతంబులుగఁ గెలుపు గాంచి పొలుపు గనుట.
చ॥ మగఁటిమి నేఁడు స్పష్టమయి మన్నన కెక్కె శ్రమంబు సత్ఫలం
బుగ నెగడొందె నా ప్రతిన పూర్ణ యుదీర్ణయుఁ గాఁగ లోకమం
దగపడినాఁడ నిప్పటికి నంద ఱితండు స్వతంత్రుఁ డంచు నె
న్నఁగ నగచాట్లు వాయఁగ సనాతనధర్మపథాశ్రయంబునన్. ౧౩౮
మ॥ చలచిత్తుం డగు రక్కసుండు నిను నిచ్చన్మెచ్చి తోడ్తెచ్చుచో
యలఘూపద్రవకారి దోష మది దైవాయత్తమై చెల్లె మ
ద్వ్యాలసత్సన్నిధిఁ బాసి తెట్లో పడి తే విక్రాంతిమై దాని ని
క్కలనం దీర్చి జయంబుఁ గొంటిఁ బృథుదక్షత్వంబు పెంపారఁగన్. ౧౩౯
తే॥ ప్రాప్తమవమాన మెవ్వాఁడు ప్రాభవమ్ముఁగని ప్రమార్జన మొనరింపఁగాఁదలంపఁ
డల్పతేజుఁ డపూరుషుఁ డందఁగాంచు నట్టి పురుషార్థ మనఁగ నొం డవనిఁ గలదె.
క॥ మున్నీరు దాఁటుటయు లంక న్నిష్పేషించుటయు మొగంబుగ నెది సం
పన్నుఁ డొనరించెఁ గర్జము పన్నుగ హనుమండు దాని ఫల మొప్పారెన్.
ఆ॥ ఆజి విక్రమించు టరుల మర్దించుట మద్ధితంబుపొంటె మలయుచుంట
యింతవట్టు సబలుఁ డినజు పరిశ్రమం బెల్ల సఫల మంచు నెన్నఁబడియె. ౧౪౧
క॥ తను దానె భ్రాత నిర్గుణుఁ డని విడనాడి ననుఁ జేరి యనువగు భక్తిం
దనరె నెవఁ డవ్విభీషణుఁ డనుపమయోగము కృతార్థమై నెగడొందెన్. ౧౪౩

మ॥ అని నైరాశ్యము దోఁప రాముఁ డిదు నయ్యర్థంబునం గల్పనం
బనవద్యాంగి గ్రహించి కన్నుఁగవ బాష్పాపూరి తమై వ్రేఁగ
న్గానె నుత్ఫుల్లవిలోచనాప్తి భయసంత్రస్త మృగిం బోల నై
తనపై దక్షిణభాగముం దొలఁగి క్రోధంబూనె నం చా గ్రహితుడై.

ఆ॥ అట్లు లున్న దేవి నటుగాంచి నాతనె మఱియు రుష ప్రవర్ధమాన యయ్యెఁ
బ్రాజ్య మాజ్య మిడిన పట్టున జ్వాలనునిజ్వాలఁ బోల నగుచు జనవిభుసను.

మ॥ భ్రుకుటీబంధము మోమునం దమరె నాప్రోష్ఠాకసంబంధము ఘో
రక గన్పట్టిన కేతువట్టిఁ డనఁ దిర్యక్ప్రేక్షితాక్షిక్రమం
బు కరాలం బయి కానిపించె క్షుభితాంభోరాశి యై రాముఁ డో
డక కీడెంచి సతీమణిం బరుసు లాడంబోవునప్పట్టునన్. ౨౮౬

ఆ॥ జనసమక్షమునను జనవల్లభుఁడు చన దనక పలికె వింటె జనకతనయ!
యేమి సేయుఁ బురుషుఁ డెవిరి ధర్షణ మూఁగ నది కృతము సమస్తమయ్యె నిపుడు.

ఆ॥ అరికరమున నుంటె వని యమర్షణమునఁ దలఁగఁ జేసినాఁడ ధర్మ వెంచి
కుంభభవుఁడు దనుజుఁ గూల్చి దక్షిణదిశ భూమిత్రాణ్ముఁ జేగువఱచినట్లు. ౨౮౮

సీ॥ విదిత మాఁగావృత మది త్వదర్థము గాదు మత్కృతాజిపరిశ్రమస్ఫురణము
బిరుదు లా సుహృదుల బీరమ్ము తోరమ్ముగా నాయ మొసరింప గణన కెక్క
స్వాత్మవంశంబు ప్రఖ్యాతంబుఁ బోషించుకొన నపవాదంబు గోలుపఱుపఁ
బడితి నింతలు నీవు ప్రాప్తచారిత్రసందేహవు ప్రతిముఖస్థితవు గాఁగ
నక్షిరోగి కెట్లు లా ప్రదీపిక ప్రతికూల యగునో యట్టి మేల మయ్యె
ధ్రువము జనుము మదికిఁ దోఁచిన దెస కనుజ్ఞాత వైతి జనకజాత! వినుము. ౨౮౯

క॥ లే దిఁకఁ గర్జము నీతో నీదశదిశలందు నెడఁద కష్టం బెవియో
యా దేశమునఁ జరింపుము వాదున కిట్లనుట గాదు వనజాతాక్షీ. ౨౯౦

తే॥ పరగృహోషిత నెవ్వఁడో పందదగ్గ బురుషుఁ డై సత్కులంబునఁ బుట్టినట్టి
వాఁడు తేజస్వి మరల నేనగ గ్రహించుఁ జిత్తమును బలాటపుంబూపఁ జింతలాడ.

తే॥ రావణాంకపరిభ్రష్ట నీవు దుష్టవైతి తద్దుష్టదృష్టిదృష్టాత్మ వగుచు
నిట్టి ని న్నెట్లు గైకొందు నెఱిఁగి తిరిగి యాభిజాత్యంబు వ్యపదేశ మాడుకొనుచు.

తే॥ ఏతదర్థంబె నిర్జిత వైతి కాని లేదు నీదెస ననురాగలేశ మేని
ననము ప్రత్యాహృతం బయ్యె నదియ చాలు నింక నీ యిచ్ఛవచ్చిన ట్లుమిదఁబోలు

ఉ॥ ఏఁ గృతబుద్ధి నొచు వచియించెద నెంచెద వేని నిమ్మహా
భాగుని లక్ష్మణున్ భరతు భద్రయశున్ రవిజున్ విభీషణున్
బాగుగ బుద్ధిఁ జేర్చి తనుఁ బాలనసేయఁగ నేర్చికొమ్మతం
డాగరిమంబున న్మనుపనయ్యెడు స్వైరిత పోలదేనియున్. ౨౯౪

క॥ ఎటులైన నిచ్చమెయి నో కుటిలాలక! మెలఁగు టురువ కూడదు స్త్రీలం
పటు నింటం జిరకాలము దటమటపడినట్టి యువతిఁ దద్దయుఁ గొనఁగన్. ౨౫౫
తే॥ దివ్యరూప మనోరమఁ దేజరిల్లుదాని నిను యౌవనాఢ్యఁ జెంతం గనికని
యెట్టులు సహించు రావణుం డేల విడుచు వంటయి ల్వొచ్చిన శశమ్ము వరుస గలుగ
చ॥ అని తెగనాడు నాప్రియుని యప్రియభాషణ మాప్రియార్హ తా
విని వినిపాతభీతి భృశవేపిత యై జనకాత్మజాత నె
ట్టన మదహస్తిహస్తహతి డస్సిన సల్లకి క్షీరమ్ముం బలెం
దొనదొన రాల్చెఁ గన్నుఁగవఁ దోయము దోయము పిచ్ఛలింపఁగన్. ౨౫౭
తే॥ ప్రవ్యథిత యయ్యె సతి నిజభర్త యట్లు పరుషముగ రోమహర్షణాస్పదము గాఁగ
రోషరూక్షేక్షణుం డగు రూఢి నెఱయఁ బలుకుపలుకున డెందమ్ము పగులువాఱ.
ఉ॥ అశ్రుతపూర్వ మా నుడి మభాజనమెల్ల వినన్ జగత్త్రియీ
విశ్రుతుఁ డౌ విభుండుఁ దను వెంగలిఁజేయుచు నాడఁ దత్పదై
కాశ్రయ లజ్జ రెమ్మకొన నంగములం దడఁగంగ నొచుఁ బె
ల్లశ్రులదందడి న్నెఱపె నొఁదల వంచి విరించి నెంచుచున్. ౨౫౯

—◆ సీత శ్రీరామునితో నుచితములు పలుకుట ◆—

తే॥ అబల వాక్ఛల్యముల సశల్య యన బాష్పదూషితం బాస్యబింబంబు దుడుచు
గద్గదిక గూర నల్లనఁ గాంతుతోడ నిట్టులని పల్కఁ దొడఁగె రాకేందువదన.[కొనుచు.
సీ॥ ఇది యేమి యసదృశం బీదృశం బగు నుడి నోడివితి శ్రోత్రంబు లుడికి నాగుల
వీరుఁడ రూక్ష మా విధమున వినిపింతె ప్రాకృతం బ్రాకృతభవుఁడ పోలె
నీ కసగత మైన నెఱి దాన నేఁ గాను నమ్ము మి ట్లని శపథ మ్మొనర్తు
సుభుజుండ చారిత్రసూనృతం బరసిన నావల నె ట్లన్న నగునకాదె
దుష్టవర్తన లగువారి తోడను జేర్చి జాతిసామాన్యమున కెల్ల సంక్రమింపఁ
జేయు టొప్పునె ననుఁ బరీక్షింపు మెడఁదఁ బుట్టినది యైన యాశంక పొడవడంగ.
మ॥ పివశాత్మ న్ననుఁ దెచ్చునాఁ డసుర యావేశంబున న్మేనిసో
కవు నన్నన్ విధి చెట్ట గాక యది స్వీయం బైన దోసంబు గా
దనలోకంబెద వాక్కు సత్త్వమును నీయం దేకరూపంబు లై
స్తవనీయత్వముఁ గాంచియున్నయవి సత్యం బింత భావింపుమీ. ౨౬౨
ఆ॥ ఏమి సేయుదాన ని ట్లనీశ్వర నయి యొకని నెలవు సేరి యొదిఁగియుండ
వ్రాసె నొసట బ్రహ్మ వారింప నెట్లగు నదియు నీయెఱుంగనిదె నరేంద్ర.
తే॥ సహజసంవృద్ధ భావప్రసాదమునను గృతసుసంసర్గమునను నాకీడు మంచి
నీక విజ్ఞాతముల యైన నెఱియుఁగలదె శాశ్వతంబుగ హాత నైతి జనవరేణ్య!

సీ॥ నన్నవలోకింప ననుచు బ్రేముడిఁ బంపితివి వీర! హనుమునిఁ దెలియ నలయ
లంకాస్థ నైన నాలా గెల్లఁ బరికించె బహువరిశ్రమ మోర్చి పరిసవిల్లి
నీసేమ మెఱిఁగించు నెఱిన నాసందేశముం గొనియు న్నిన్ను మొనయఁగాంచెఁ
గాని నీతలఁపునఁ గలకర్జ మిట్లంచు నించుక దెలుపంగ నెంచఁడయ్యె
నప్పుడే విడనాడితి వన్నమాట విన్నఁ బ్రత్యక్ష ముసలులు విడచి యెల్ల
కష్టములుఁ బాసి యుత్తమగతికిఁ గూర్చుదాన దానవు నింట నింతకుఁ బడుదునె.
ఉ॥ జీవిత మింతమాత్ర కరచేత విడంగని యీవృథాశ్రమం
బేవల నెంచి కాంచితి నహీనసుహృజ్జనసంగతుండ వై
భావ మొకింత యేర్పడఁగఁ బాటిలఁ జేసిన నే నిరాశ నై
నీవలఁ గీర్తి నిల్పి సుఖనిష్ఠిత నై చనుదారిఁ జూచెనే. ౨౬౬
ఆ॥ నిష్ఫలంబులయ్యె నీవు నీపక్షంబువారుఁ బడిన కష్టవాటు లెల్ల
స్త్రీత్వమే పురస్కరించితి రుమఁ గొని లఘుజనంబునట్ల సలఘుఁడ వయ్యు.
శా॥ భూగర్భంబునఁ దోఁచితిన్ జనకు సత్పుణ్యంబు మూలంబుగా
నాగక్ష్మేశ్వరి నాఁ దనర్చితి శ్రుతవ్యాపారపారీణతా
శ్రీగణ్యత్వము వృత్తము న్మనిజనాళిస్థ్సేమ మా ఘనసుమున్
నీగుణ్యత్వచణమ్ము చిత్త మెఱుఁగు న్నేఁడేల యిట్లాడెనో. ౨౬౮
తే॥ బాలుఁడవయై యబాల్యంబు పరఁగఁ బాణిఁ బాణిఁ గొన్నట్టి తెల్లఁగు ప్రమాణితమ్ము
గాదొ మద్భక్తిశీలము గ్గాంచలేదొ యంతయునుఁ బృష్ఠతఃకృతమయ్యె నిపుడు.
మ॥ అనుచుం బల్కుచు బాష్పగద్గదిక చెన్నారంగ నుష్ణాంబువుల్
గనులం దొట్రిలఁగా విలాపపర యై కల్యాణి నాథుండు త
న్ననుమానించిన తీరు సన్మనము నొయ్య న్నిరుగాఁ జేయ దీ
నుని ధ్యానైకపరాత్మ లక్ష్మణునిఁ గన్నుంగోయి లక్షించుచున్. ౨౭౦

— సీతాగ్నిప్రవేశఘట్టము —

సీ॥ ఓసుమిత్రకుమార! యురుతరవ్యసనంబునకు భేషజం బిదె నాకుఁ జూడ
మదిఁ దోఁచినది గాన మానక చితిఁ గూర్పు మొల్ల మిథ్యాపవాదోపనిహత
గాఁగ జీవించుట కథలు గొనంబులు నట్లుండ నప్రీత నైతి భర్త
కిట్టి యాస్థానిఁ దా నిటులాడ నింకిట నే మని యేఁ దలయెత్తుదాన
ననఘ యగ్ని యనఁగ నా గతి యియ్యది హవ్యవాహునందు నాస యెడలఁ
దనువు వేల్చి రామతత్పరతం గాంతుఁ బరమపద మటంచుఁ బలుకుటయును.
క॥ అనుపద మరివీరఘ్నుఁడు జనవంద్యుం డతఁ డమ్మగ్నసంగత వృత్తిం
గనె రాము మోము నెట్టన ఘనతాపం బెద నగల్పఁగా విహ్వలుఁ డై.

ఆ॥ అట్లు చూచి విభుని యాకారసూచితం బేమి గనెనొ యెల్ల యెఱిఁగి సురిగి
కొండఁబోల దిండు గూర్చిఁ గట్టియలఁ జేచేతఁ జితఁ గడంగి చేర్చె ననలు.
తే॥ మతిఁ యుతుండట్లు రాముని మతము నెఱయ నాయితము సేయు నంత గట్టాయితముగఁ
బతి నధోముఖుఁ జుట్టి వినతిఁ బొనర్చి దీప్యమాను హుతాశు వైదేహి దఱిసె.
ఆ॥ చుట్టు దిరిగి మ్రొక్కి శుద్ధాత్మ దేవభూదేవవర్గములకుఁ దెలివి మీఱ
వందనము లొనర్చి వఱలి బద్ధాంజలి యగుచు నిట్టు లనియె నగ్గిదరిని. ౨౭౫
సీ॥ తలఁగదు నామది ధర్మాత్ము రాఘవు వలనుండి యేనాఁడు వాంఛమెఱయఁ
ద్రికరణంబులఁ దానె దేవదేవుం డని యనువృత్తి నుండ నెట్లతిచరింతు
నను శుద్ధచారిత్ర నాథుండు దుష్టఁగా నెంచె నిక్కాల మిల్లెడరు దొడర
సత్యంబె పాలింపు సకలలోకములకు సాక్షివి శుచివృత్తి సంశ్రయుఁడవు
వఱలు దీవు హవ్యవాహుండు నా దేవముఖతమైఁ దదేకముఖ్యకలనఁ
గాన నాదు కర్మగతి విమర్శింపుము పాడి నెగడు మెల్ల ప్రజలు పొగడ. ౨౭౬
క॥ భగవంతుం డాదిత్యుం డగణితగుణుఁ డైన వాయు వాశలు శశియున్
బగలును రేయును సంజలు జగతియు నితోడి సర్వసాక్షులు గారే. ౨౭౭
క॥ నను జారిత్రసుసంయుత ననిశం బరసి కనువార లందఱు నొకఁడై
మునుకొని నీ మొగమున సత్యనిరతి నెల్లం బొనర్ప నాదురు కరుణన్. ౨౭౮
తే॥ అనుచు నిస్సంగ మగు నంతరంగమున మహాహుతాశనుఁజుట్టి యయ్యున్నమిన్న
జనకసుత సొచ్చె నందుఁ దజ్జ్వాల లెగువ భూనభోంతర మంతయు భోరుకొనఁగ.
ఆ॥ చిచ్చులోన నుఱుకు చెలువఁ గన్గొనెఁ ద్రస్త మగుచు నచటి యమ్మహాజనమ్ము
బాలవృద్ధయుతము బాష్పపూరమ్ములు గ్రమ్మ నెమ్మనమ్ము లుమ్మలింప. ౨౮౦
ఆ॥ మేలిపసిఁడిబొమ్మ మెఱుఁగారు బంగారు తీరు వగల నగలఁ దేజరిలుచు
జాతవేదునందు జనకజ సొరఁబాఱె సర్వలోక మరసి జలదరింప. ౨౮౧
తే॥ ఆమహాభాగ సీత హుతాశనార్చిఁ దనదు నెమ్మె నిడఁగఁ ద్రిభువనముజనము
లార! యిది పుణ్యమైన యాజ్యాహుతియని యెన్నఁగాఁ దొడఁగెను శారదేందువదన!
తే॥ అంద ఆక్రోశ మొనరించి రబల లార్య హవ్యవాహునునందు మే నట్లు వేల్వ
మంత్రసంస్కృత యధ్వరమహితయైన యా వసోర్ధారఁగా నెంచి యబ్జనయన!
శా॥ ముల్లోకమ్ములవారు వేల్పులు మును ల్మొత్తమ్ము మొత్తమ్ము లై
కల్లోలోల్లసితమ్ము లౌ మనముల న్గాఱ్కొంచుఁ జర్చించుచున్
సల్లాలిత్య సుపుణ్యదేవత యిదే శాపార్తమై వ్రాలెదున్
జెల్లంబో దివి బాసి దుర్గతిదెసం జేరాదు చిత్తంబునన్. ౨౮౪
క॥ అనుచుండ వహ్నిలోఁబడి యనవద్య శుభాంగి నెఱయ హాహారవముల్
దనరారె వానరులదెస దనుజులవలనున మహాద్భుతంబుగ మగువా! ౨౮౫

శా॥ ధర్మాత్ముం డగు రాఘవుం డతివిశుద్ధన్ సాధ్వి నస్మానినిన్
మర్మావిత్పరుషోక్తులం బెగడి యమ్మాడ్కిం దలంగంగ నా
కర్మం బెట్లు ఘటిల్లె నంచు వగ తార్కాణంబుగా నెల్లగున్
నిర్మింపం దొరకొన్న యన్నదుల నిర్ణీతంబు భాసింపుచున్. ౨౮౯
తే॥ దుర్మనుండుగఁ దోఁచెను రొందరు ధ్యానసంగతిం గసఁగాంచె నానవిత్పకులుఁడు
నేలఁ జూచుచుఁ గను లశ్రుజాలములను ఖిన్నములుగా గాఁగఁ జూపట్టు ఖిన్నగతిని.

—♦ బ్రహ్మాదులు శ్రీరాముసమక్షమునకువచ్చి సీతను స్వీకరింపుమని చెప్పుట ♦—

సీ॥ రాజు వైశ్రవణుండు రారా జమిత్రకర్శనుఁడు యమునుండు భువనసుప్రీత
యామహేంద్రుఁడు సహస్రాక్షుండు వరుణుండు ప్రత్యగా ధీశ్వ పరంతపుండు
త్ర్యక్షుండు శ్రీమన్మహాదేవుఁడు వృషధ్వజుండు నా నెగడు ప్రాతం జితండు
గలలోకములకెల్లఁ గర్తయుఁ బ్రహ్మవిద్వరుఁడు నౌ బ్రహ్మయు నగుచు పొసఁగ
మొనసి దేవర్షిపితృగణమ్ములు భజింప నిందఱు విమానకలితులై యేగుదెంచి
రాదిమూర్తివిభుఁడు రాముఁ డచ్యుతుండు నెతఁ దనర్చు చునున్న యన్నెలవు సేర.
ఆ॥ సూర్యమండలముల చొప్పున నొప్పు విమానతతులు లంక మలసి నిలిచి
రాణమెఱయ నరివిరాము రామునిఁ జేర్వ సరిగి రంజిల్లమున కథగునాథ్య.
క॥ పరమం బగు నరుసంబునఁ బరమాత్ముని రాముఁ దలఁచి ప్రాంజలు లగుచున్
బరమార్థయుతశుభోక్తుల బరఁగింపందొడరి రఘుకు ప్రజ్ఞానుపితా. ౨౯౦
ఆ॥ కలితలలితరత్నకంకణమ్ముల దీప్తి లోలయఁ జేతులెత్తి యనుగుభుజమ్ము
లమరశాఖిశాఖ లన నమరారంగ నెలయు నభివు గాంచి యుప్పొంగ లసరి. ౨౯౧
సీ॥ కామింతు నఖిలలోకములుఁ గాపింపంగఁ గర్త నీవ ఖిలసంసారర్థ నీవు
సిరిఁ బెంపనేర్తు సాక్షివి జ్ఞానవిగ్రహస్ఫురణామైఁ దనరారు చొరవ మఱియు
నఖిలభూతంబుల కాదిభూతంబవు బ్రహ్మ నీ నటు పరబ్రహ్మ మీవు
కలరుద్రులందు శంకరుఁడ వీ వష్టవసు వైతి ఋతధామ వసువులందు
సాధ్యులందుఁ బంచముఁడవు చంద్రసూర్యులక్షు లీనీకు శ్రవణంబు లశ్వినులు మ
హామహుండవు నిత్యస్వయంప్రభుండ విట్టి నీవు నిన్నెఱుఁగ వే యుండిరేని. ౨౯౨
క॥ ఆద్యంతము లన్నిటికి ననాద్యంతుఁడ వైన నీదు యాసనె పరఁగున్
వేద్యావేద్యము లెల్ల నివేద్యము లగు నిన్నుఁ గొలుచు విదితాత్ములకున్. ౨౯౩
వ॥ జగత్కల్యాణమూర్తి సద్గుణనిధానంబ వగు నీవు నిత్యుండ వాక్కరుండవు
సదోదితుండవు సదాశుద్ధుండవు సదాబుద్ధుండవు సదాముక్తుండవు సదాశివుండవు
నగుణుండవు నద్వయుండవునై నెగడొందుచుండు నట్లగుటం ద్వన్మాయా
సంవృతాత్ములకు మానుషవిగ్రహుండ వై చూపట్టెదవు; భవన్నామస్మరణపర

తంత్రమానసులకు సత్యానందచిదాత్మస్వరూపుండ వై భాసిల్లెద విట్టి నీదు
విలాసంబులు గణియింప నశక్యంబులు. ౨౯౪

ఉ॥ ఏల యుపేక్ష సేసితి వహీనశయాన త్వదానతిం గృతిం
బోలఁగఁ గూర్చునట్టి సతిఁ బుణ్యచరిత్రఁ ద్రిలోకభావ్య ని
య్యాలమెఱుంగరాదు గదె యారయఁ బ్రాకృతు కృత్య మట్టిదై
మా లలివారిచిత్తముల మార్కొనఁ గాజగదేకసంశ్రయా. ౨౯౫

క॥ చిచ్చుఱుకఁ జేయుదే సిరి లచ్చి యనక సుదతి నీకు లాఁతి యగునె నీ
యిచ్చఁ దొలఁగి యున్నదియే కచ్చని సీతలఁచుపనియుఁ గావించినదే. ౨౯౬

తే॥ మాపదము లాక్రమింప దుర్మదునిఁ గినిసి రావణుని వధియించితి రావు సైప
కాపదలు దీఱె సుస్థితు లందఁగంటి మింక నిమ్మెయి వేడబం బేల వలసె. ౨౯౭

తే॥ అనుచు నింద్రపురస్సరు లైన లోకపాలకులును లోకేశుండుఁ బలుక వినుచు
నాత్రిదశవర్యులం గాంచి యనియె రాముఁ డఖిలపతి ధర్మభృద్వరుఁ డాదరమున.

ఆ॥ నన్ను మానుషునిఁగ నాబుద్ధి నూహింతు దశరథాత్మజప్రథాప్రసక్తి
నెవఁడ నెవనివాఁడ నేల తోఁచితి భగవంతుఁ డజుఁడు తెలిసి పలుకుఁగాత.

క॥ అని పలికెడు కాకుత్స్థుని గని బ్రహ్మవిదుండు బ్రహ్మ గడుకొని ప్రణతిం
బొనరించి సత్య మిగి సత్యనిరూఢా! విను మటంచు నాదటఁ బలికెన్. ౩౦౦

సీ॥ నీవు నారాయణదేవుండ వోదేవ! శ్రీమంతుఁడవు చక్రసిద్ధహేతి
వేకశృంగవరాహ తేత్తవైభవుఁడవు భూతభవ్యారిజయాతిశాయి
వక్షరం బవు బ్రహ్మమవు సత్యమూర్తివి లోకాదిమధ్యాంతలోకక మగు
పరమధర్మమవు విష్వక్సేనుఁడవు చతుర్భుజుఁడవు శార్ఙ్గధన్వుఁడ వజుఁడవు
పరఁగు నీకు హృషీకేశ పురుష పూరుషోత్త మాజిత సంజ్ఞ లుపాత్తఖడ్గ
విష్ణు కృష్ణ బృహద్బల వేదవేద్య ముఖ్యనామంబులుఁ బురాణమునివిచింత్య.

క॥ సేనానిని గ్రామణి వీ వానెఱి బుద్ధియును సత్త్వ మాక్షమ దమమున్
మానుగఁ బ్రభవాప్యయలీలానిరతులు త్వత్ప్రకృతులు లక్ష్మీనాథా. ౩౦౧

వ॥ దేవదేవా! నీ వుపేంద్రుండవు మధుసూదనుండ వింద్రకర్ముండవు మహేంద్రుం
డవు పద్మనాభుండవు రణాంతకరుండవు శరణ్యుండవు శరణం బవు ని ట్లని దివ్య
మహర్షులెల్లం గొనియాడుచుండుదురు. నీవు సహస్రశృంగుండవు వేదాత్ముండవు
శతజిహ్వుండవు మహర్షభుండవు లోకత్రయాదికర్తవు స్వయంప్రభుండవు సిద్ధ
సాధ్యాశ్రయుండవు పూర్వజుండవు యజ్ఞంబవు వషట్కారంబ వోంకారంబవు
పరంతపుండవు నిట్టి నీదు ప్రభవంబు నిధనంబును వేదంబులు వేదనిష్ఠులు
నెఱుంగ రన నీ వెవ్వండవో యెవ్వాని కరయవచ్చు? నేనెవ్వనివాఁడ నంటి
వెవ్వారివాఁడవు కావు? సర్వభూతములయందును సర్వబ్రాహ్మణులయందును

సర్వగోబృందంబులయందును సర్వదిక్కులయందును గగనమందును బర్వతంబుల యందును వనంబులయందును నెందు నేనియు నీవ యుందువు. శ్రీమంతుండవగు నీవు సహస్రచరణుండవు సహస్రశీర్షుండవు సహస్రనేత్రుండవు నగుచు సర్వభూతంబులను సశైలకాననేందిర యగు వసుంధరను ధరించుచున్నవాఁడవు. పృథివ్యంతంబున సలిలమధ్యంబున మహోరగంబ వై భాసిల్లుచు మూఁడు లోకంబులను దేవగంధర్వదానవ ప్రభృతుల నవధరించుచు మహాత్ములచే సవలోకింపఁ బడుచుందువు. రాఘవేంద్రా! బ్రహ్మంబ నగు నీకు నే హృదయంబ నై యొప్పారుదు. దేవి సరస్వతి నీదు జిహ్వ యై వర్తిల్లు. దేవత లెల్ల గాత్రంబులం దలి రోమంబులుగాఁ బరిగణింపంబడుచుందురు. నీదు నిమేషంబు రాత్రి; యున్మేషంబు పవలు; నిశ్వాససంస్కారంబులు వేదంబులు. నేయు నేల? నీవుకాని దెద్దియును లేదు. జగత్తంతయు నీశరీరంబు. నీదు స్థైర్యంబు వసుధాతలంబు. పావకుండు కోపంబు. సోముండు ప్రసాదంబు. శ్రీవత్సలక్షణా! మున్ను త్రివిక్రమసంజ్ఞం దనరారి త్రివిక్రమక్రమణంబుల లోకత్రయం బాక్రమించి మహాసురుం డగు బలిని బంధించి మహేంద్రునకు స్వారాజ్యం బొసంగితివి. లక్ష్మీ సీత యై సముపేత గాఁగ విష్ణుండవు కృష్ణుండవు దేవుండవు ప్రజానాథుండవు నగు నీవు రాక్షసవధార్థంబు మానుషతనుప్రవిష్టుండ వై యక్కార్యంబుఁ జక్కపఱిచి మామనోరథంబు లెల్ల సఫలంబు లొనరించితివి. రావణుండను నిహతుండు గాఁగ ధరాభారంబు నివర్తితంబయ్యె నట్లుగావున. 303

క॥ నీదగు హర్షముకొలఁదిగ నేదిప్తం బీజగమున నిలిచి నెగడ నై
యాదట నాదివ మూరసి ప్రోఁది యొనర్పం దలఁపుము పురుషోత్తంసా. 304

క॥ నీబలవీర్య మమోఘము నీబహుళపరాక్రమంబు నెంతయు నమోఘం
బాబంతిఁ గా స్వమోఘం బౌఁబో నీస్తవ మమోఘ మన్నిఁటికన్నన్. 305

పృథ్వి॥ పురాణపురుషోత్తము న్నొరి భజంతు రెవ్వారు ని
న్నారాభయకరాథ్యు నివ్వసుధ దేవ నీద్యుం ధ్రువున్
నిరంతరసుఖాంబుధి న్నెగడ నొందు రిం దాదటన్
బరాహ్వాయపదంబునం బరఁగఁగాంత్రు విశ్వాధిపా. 306

సీ॥ శ్రీవిష్ణుదేవు నశేషసంస్థితిహేతుభూతు నధ్యాత్మదృగ్భావిభావ్యు
ద్వంద్వవిహీను సత్తామాత్రుఁ బరుని నొక్కని సకలాంతస్థు ఘనచిదాత్ము
నిను భజించెదఁ దండ్రి! నిశ్చయబుద్ధిఁ బ్రాణాపానముల హృదయమున నిల్పి
సర్వసంశయబంధ సంక్షయం బొనరించి విషయౌఘములఁ బాచి విగతమోహు

లగుచు మణికిరీటహాటకోజ్జ్వలు మందహాసలలితు ద్యుమణిభాసమాను
నెవని సర్వజగదధీశుఁ గన్గొనుచుందు రమ్మహాత్ముఁ బరము ననవరతము. ౩౦౭

సీ॥ ఆద్యు మాయాతీతు నభవు మాధవు జగదీడ్యు నిత్యానందు నిద్ధతేజు
మోహవినాశను మునివంద్యు యోగినిత్యధ్యేయు యోగవిధానునిఁ బరి
పూర్ణు రంజితలోకుఁ బుణ్యుఁ బుణ్యశ్లోకు రమణీయు నినుఁ గొల్తు రామదేవ
భవముఖు లోకభోగసంపద్యుతు లిచ్చలు నర్చింతు రెవని పాదాబ్జయుగ్మ
మట్టి నీకు వందనార్చనదాస్యము లొనరఁజేయుచుందుఁ బుణ్యపాప
కలన లెడల జ్ఞానఘను లెన్న నీదగు నల్లపరమపదము నందుకొఱకు. ౩౦౮

క॥ భావాభావప్రత్యయ భూవిరతు న్నిత్యు శుద్ధు బుద్ధు ననంతున్
దేవు నశేషాసురదవదావుం బ్రణవాఖ్యు నిను నెదం బూజింతున్. ౩౦౯

సీ॥ నాథుఁడ వీవు మన్నాధిత్వాఖిలకార్యకారి వౌట జగత్ప్రకాశ మయ్యె
మానాతిగుఁడవు శ్రీమాధవమూర్తివి నిఖిలధారివి నిత్యనిర్మలుఁడవు
భవహారి నయ్యెదు భక్తియోగాభ్యాస భావితహృత్సమాభావి వగుచు
భావనారూపసద్భక్తిగమ్యుఁడ వంచు నిన్నుఁ బేర్కొందురు నిగమవేత్త
లధిప! లోకతతుల కాద్యంతములు నీవ లౌకికప్రమాణలక్ష్య మీవ
యఖిలలోకలౌకికాతీతుఁడవు నీవ పరుఁడ వీవ లోకపతివి నీవ. ౩౧౦

సీ॥ భక్తియు శ్రద్ధయు భావంబు నీయందుఁ బరఁగిన నినుఁ గాంత్రు పరము నీకు
నతిమానుఁడవు గతాహంకారుఁడవు సనాతనముని వనఁగ మాధవ తనర్తు
మానాశ్రయుఁడు నీవు మర్మం బరయ నెట్లు నేర్చువాఁ డెవ్వఁ డెఱయఁ గనిన
నిందీవరశ్యామసుందర! రాఘవ! రామ! భజింతు నీరమ్యమూర్తి
నెపుడు బృందావనమున దిగీశమౌనిబృందబృందారకతతులుఁ బేర్మిఁ గొలువ
నుందు సుఖకంద మన నయి యోగనిరతి దవిలి యానీకు నేను వందనము లిడుదు.

ఉ॥ ఆనిగమాగమానుస్మృతి నయ్య! భజింతుము ని న్నతీంద్రియ
జ్ఞానమ వీ వనాది వటు సత్యము హార్దము నీస్వరూపముల్
మానుషభావ మాది మము మన్నన సేయఁగఁ దోఁచి తీనెఱిన్
మా నగు గారుడాశ్మరుచి మాధురి మైకొను మంజిమంబునన్. ౩౧౨

ఆ॥ నీకు శరణు లయ్య ! నీకు వందనములు నీకు నతులు వికచనీరజాక్ష !
నే సమర్పణంబు నెఱిమీఱఁ బొనరింతు నీప్రసాదలాభనిరతికొఱకు. ౩౧౩

శా॥ ఆద్యం బార్షము నై పురాతనము నై యర్థ్యేతిహాసంబు నై
హృద్యం బౌ నిది బ్రాహ్మ మౌ స్తవము సాహిత్యాప్తి నిద్దాన సం
వేద్యున్ రాముని శ్రద్ధ భక్తిఁ గొని భావించు న్నరుం డెవ్వఁ డా
యుద్యుక్తుం డఖిలార్థము ల్వడయుఁ బాయుం బాపజాలంబులన్. ౩౧౪

తే॥ మలయు నతనికిఁ గరతలామలక మగుచు మూఁడు మూర్తు లిరించి సమున్నమునను
రామవిభుఁ గొనియాడెడు రాణిఁ గాంచి యఖిలమునులు సురలు హర్ష మందుచుండ.

క॥ శుభ మైన యాయుపశ్రుతి ప్రభుఁ డవ్విధి మోముసందు భాసిల్లఁగ శ్రీ
ప్రభవుఁడు హుతాశనుఁడు దా నభయతఁ బొడసూపి నితని మలరాఁగఁగన్.

తే॥ మన్మహామూర్తి శ్రీదుండు మహితుఁ డతఁడు దేవి సుచరిత్ర నల్లిసి వేహాతనయఁ
బుణ్య స్వస్వభూత మాతృవత్పూజ్యఁ దెచ్చి రామున కొసంగు నిచ్ఛ నా రాణ మణియ.

క॥ చితఁ ద్రోచుకొనుచు వచ్చి యుచితరూపం బొలయఁ గాంచి చేరంజని శ్రీ
పతి నవ్విభుఁ గీర్తించుచు నితశోత్సవమునఁ దనర్చు నృత్తి దలిర్పన్. ౩౨౧

—♦ అగ్ని సీతను సమర్పింప శ్రీరాముఁడు గ్రహించుట ♦—

సీ॥ పొడుపుప్రొద్దున నొప్పు పూజనీయతతోడి భానుముస్నతి వింత బలుచునూహఁ
దళుకు లీనఁగఁ జాలు తప్తకాంచనభూషణశ్రీలు రూపగుణాభిఁ జెనుచు
రక్తమా చిత్రంబు రాణ నైనెసలాగు నంబరంబున డంబరంబు వెలయ
నీలకుంచితమూర్ధజాలంబునను బాల ప్రపతితకుసుమనవల్లక్ష్మిఁ బ్రస్తుతింప
నవనవోన్మేషమాల్యంబు నలువు మీఱ దనమునస్వీశ నఘుసౌగతిను దనర్చ
కీర్తి యన మందహాసవిస్ఫూర్తి పొనర నగడు సద్దేవి రఘుదేవు నెదుటఁ దార్చి

తే॥ పావకుఁడు కర్మసాక్షి విభావసుఁడు లోకపావని సీత సుశ్లోకితాత్మ
రాము నంకమ్ము సేర్చి విరాజితముగఁ బలికె నిమ్మాయి నుడి భక్తపాపనాశుని!

సీ॥ నీధర్మపత్ని యీనిర్మలాత్మికయందు లే దక్షిశ్వర! పాపలేశ మేని
వృత్తశౌండీర సువృత్త వాక్కర్మదృఙ్మనముల నెపు నేమఱక నిన్ను
నీ వింట లేకున్న నెరిసి రావణుచేత నిర్జనవనతోపసీతి యదుష్ట
ప్రబలరాక్షసుఁడు నేడ్పడి దీన వివశయు నై యుండఁ బేఁగ లై నను సూచి
యాసురీసంఘరుద్ధ యై యంతిపురిని గుప్తయుఁ బ్రబోధ్యమానయుఁ గూరువాక్య
భర్త్స్యమానయు నగుచు నప్పాపకర్ము నెంచ దెద నీదు మూర్తి ధ్యానించుచుండు.

ఆ॥ త్వద్గతాంతరాత్మ త్వత్పర త్వత్పరాయణ విశుద్ధభావ యఘువిదూర
నీయమం గ్రహించి యెనసి సుఖింపు మొండాడ కాస పెట్టువాఁడ నిట్లు. ౩౨౨

శా॥ నీయాన న్నెటఁ గాంచె నిట్లు మెలఁగ న్నేఁడేల యీవేడబం
బాయాకల్పన లట్లు సెల్లెఁ దుది నయ్యర్థంబు గావించి త
చ్ఛాయామూర్తిఁ దొఱంగి నిత్యము నిజస్వం బైన తత్త్వంబునన్
స్థాయత్సత్వమునం దొలంకె సతి సద్భావంబు పాటింపవే. ౩౨౩

ఆ॥ ఇంతయేల మెప్పు డెడసియున్నది యనపాయినియ యనంగఁ బ్రథిత గాదె
సాధ్విఁ గూర్చి నీకు సంశయింపఁగ నేల వలసె నొడ్ల మొఱఁగు వలన కా క.

క॥ అని విన్నవించి యనలుం డనుపమవాఙ్మయము వెలయ నగ్గించెను రా
  ముని విశ్వమూర్తి యజ్ఞాత్ముని భావన తనర దేవ! మునినుత యనుచున్. ౩౨౫
శా॥ శ్రీనాథుండగు రాముఁ డన్నుడులచేఁ జిత్తంబు పొంగారఁగా
  నానందాశ్రుపరీతనేత్రుఁ డయి నిధ్యానంబు ధ్యానంబు న
  మ్మై నెక్కొల్పనుచుండ మంతనమునన్ మంత్రంబు పాటించుచున్
  దా నాదిత్యవితాన మెల్ల వినఁగం దాత్పర్య మొప్పారఁగన్. ౩౨౬
క॥ తేజము దృఢవిక్రమతయు నోజము ద్యుతిమత్తయును మహోన్నతములు గా
  నాజతనుఁ బెనుపుఁ గనుచున్ నైజస్థితి మేలుకొలుప ననుచు ప్రభుతతోన్.
ఆ॥ మోము త్రిదశులకుఁ బ్రముఖ్యుఁ డధ్వరయోగి రుద్రమూర్తి వహ్నిరూఢిగాంచి
  యామహానుభావుఁ డాతఁ డుద్ధర్మమూ ప్రవక్త రాముఁ డనియె నిట్లు.
సీ॥ సీత పుణ్యోపేత సేయదు పాప మవశ్య మత్సైన నవ్వామనేత్ర
  యున్నది చిరకాల ములిపిరక్కసు నంతిపురి నవశత నొందు తెరువు గాన
  కబల శోధింప కై ట్లంగీకరించెను బాలిశుఁ డట్టై నృపాలసుతుఁడు
  రాముఁ డిన్నేరవునఁ గామాత్ముఁ డనవచ్చు నని జగమ్ముల ఘను లాడుకొందు
  రెపుడు నాన్యహృదయ యేకాంతభక్త మచ్చిత్తవర్తినియు విశిష్టయు నగు
  నేను నెఱుఁగువాఁడ నిమివంశసంభూత జనకజాతవలని సద్గుణములు. ౩౨౯
క॥ లోకప్రత్యయమునకై యీకల్యాణి చిత సొచ్చునెడ సత్యమ హే
  వాక మిడుఁగాక యని నే గైకొంటి నుపేక్ష నెల్లకలఁక తలంగన్. ౩౩౦
చ॥ జలనిధివేలఁ బోల గుణసంభృతకీర్తి విశాలనేత్ర ని
  శ్చల సుమహామహోభరిత సాధ్విఁ గ్రమింపఁగ లేఁడు రావణుం
  డలవుస దీప్తవహ్నిశిఖ నాఁకపడంగలదే పతంగ మ
  మ్మలకయ కాదె దుష్టమతి మైకొనఁజూచినయేని వానికిన్. ౩౩౧
తే॥ భాస్కరునితోడి ప్రభయట్లు పరఁగుచుండు సీత నా కెప్పుడు ననన్యశ్రీ యనంగ
  రావణాంతఃపురైశ్వర్యరంజనమున కర్హురా లనుకొను టనర్హంబ కాదె. ౩౩౨
తే॥ మూడు లోకంబులు విశుద్ధమూర్తి సీత జనకనందిని యన వీడ శక్య యగునె
  యాత్మనంతున కగు కీర్తి యట్లు నేర్చు సీతఁ డనిపించుకొను నా కధీశులార.
ఉ॥ కావున లోకమాన్యు లిటు గైకొని నాదు హితంబుపొందె సం
  భావనసేసి యిందఱునుఁ బల్కఁ దలంగుదునే భవద్వచ
  శ్శ్రీ వెలయంగలాడ నిది సిద్ధ మటంచు విభుండు దివ్యులన్
  భావితులం బొనర్చి ననపాయసుఖోజ్జ్వలమూర్తి యై తగన్. ౩౩౪
శా॥ ఆనందాశ్రుపరీతనేత్రుఁ డగుచున్ స్వాంకస్థలిన్ జానకిన్
  శ్రీనంద్య న్నెలకొల్పి పావకుని మే ల్చింతించి పూజించి తే

జోనూనుం డనపాయినిక్ సిరిఁ బంధుర్యం గూడి శోభిల్లు నా
శ్రీనారాయణదేవుఁ డై వెలసె నిశ్చింతాత్ముఁ డై పార్వతీ. ౩౩౫

ఆ॥ రాముఁ డట్లు నెగడ రాణ జగత్త్రయజనని జనకజాత సంతసమునఁ
బొదలఁగా నభూతపూర్వ శోభనలక్ష్మి తోఁకె వారియందుఁ దోయజాక్షి.

క॥ సురనాయకుఁ డత్తఱి నాసురనాయకుఁ గెలిచి కీర్తి సుస్థిరగా భూ
సుర సీతఁ బెరసి మెఱసెడు సురసిద్ధస్తుత్యు రాముఁ జూచుచు వేడ్కన్. ౩౩౬

తే॥ తొడరి మ్రొక్కి ప్రపత్తిమై దోసిలొగ్గి పలుకుబడి గద్గదిక వేఁజుపడి పొసంగఁ
బలికెఁ గలిమికిఁ బాత్రుఁ డై భయముఁదొఱఁగి పలుకునది స్తోత్రరాజ మై పరిఢవిల్ల.

—♦ ఇంద్రకృత రామస్తవము ♦—

సీ॥ ఏనెప్డును భజింతు నిందీవరాభుఁ బాపారణ్యదావానలాభిధాను
రాము నిరత్యయధాము సీతేందిరాశ్రీనందితాత్మసంసేవ్యమాను
భవభవానీచిత్తభావితానందప్రపత్తిగీతు భవాద్యభావహేతు
భూతు నిన్నుఁ ద్రిలోకపూజ్యు సురానీకదుఃఖౌఘనాశనుఁ దోయజాక్షుఁ
కలితమానవప్రకారు నిరాకారు నీడ్యు హర్షఘనుఁ బరేశు హరి వ
రేణ్యు సర్వతోగ్రగణ్యు భావాభావవిరతు విశ్వరూపు వేదవేద్యు. ౩౩౭

సీ॥ అభవుఁ బ్రపన్నాఖిలానందసందోహదోహఁ బ్రసన్ను నిర్ధూతపాపు
నతజనాఘౌఘనిర్ణాశనదక్షస్వకీయమంగళనామధేయు మహితు
జపతపోయోగప్రశస్తయోగీశభావాభిభావ్యుఁ గపీశ్వరాదిమిత్రు
శ్యామలగాత్రు సంసరణభోగాసక్తదూరయోగోద్భాస్యదూరభాసు
నినుఁ జిదానందకందమ్ము నిరతిఁ గొలుతు రామచంద్ర! దేహాత్మజామహామ
హాంబ నను ధన్యుఁ జేయవే యఖిలపాపసంచయముఁ బాపి నీపాదసరణి సూపి.

సీ॥ మహిత! మహాయోగమాయావికాసానుయుక్తుండ వై పురుషోత్తముఁడవు
లీలానరాకారహేలావిశేషప్రవర్తనంబున నిట్లు వఱలినాఁడ
వో రామ! త్వత్కథాపూరంబు గర్ణరసాయనంబుగఁ గ్రోలి యమృతతృప్తు
లై లోకులెల్ల సదానందరూపు లై నీసన్నిధిఁ గాంత్రు నియతి తనర
మానపానాభిమత్తప్రమత్తతలు ననూనబలతాధిపత్యాభిమానములును
మున్నుఁ గలిగియు నేఁ డిన్ని ముడుఁగఁ బాఱెఁ ద్వత్పదాబ్జప్రసాదసంపత్ప్రసక్తి.

సీ॥ నీలమేఘోల్లాసనిర్ణాయకంబు లౌ నెమ్మేని తళతళ ల్నివ్వటిల్ల
నుద్రశ్మిరత్నకేయూరకుండలతారహారద్యుతు ల్దిక్కు లాక్రమింప
శరదిందుచంద్రికాసల్లాపమున మించు చిఱునవ్వు మోమున సిరి దలిర్ప
నటు దయాశరధి నామాంకితమ్ములు గనుదమ్ములు నేత్రము ల్గ్రుమ్మరింప

నిమ్మెయి ధరాభరం బెల్ల నెడయఁజేసి హేమవర్ణ తటిత్పుంజధామ సీత
యంకపాళి కలంకార మావహింప రమణ నెగడొందు నిను రాజ్యరము భజింతు.
తే॥ చంద్రకోటిప్రకాశప్రసాదభరితరాజ్యపీఠి సీతారమారమణితోడ
వర్తిలి నివర్తితాత్మజనార్తితంద్రుఁ డితఁ డనఁ దనర్చు దేవు ని న్నెనసి కొలుతు.

—♦ శివుఁడు రాముఁ బ్రశంసించుట ♦—

చ॥ అని వినుతించుచుండఁగ మహావిభవాంచితు రాము వేడ్కమై
మొనసి భవాని! యే నిటులు మున్కొని పల్కితిఁ బుష్కరాక్ష! యి
ట్లని యనరాదు త్వత్కృత మనర్ఘ మసాధ్యము కర్మవృత్త మి
య్యనువున సంతసిల్లె జగ మంతయు మామది కెక్కె నింతయున్. ౩౮౪
ఆ॥ శస్త్రభృద్వరుఁడవు సన్మహాదక్షుండ వటు మహాభుజుండ వరినిషూద
నుండ వెన్నఁదర మె గండరగండఁడ వైన నీపరాక్రమాతిశయము. ౩౮౫
తే॥ ఆక్రమించె రావణదారుణాంధతమము సకలలోకంబులందు నిస్తంద్ర మగుచు
విరియఁజేసితి వెలుఁగులు వేనవేలు నొక్కఁడయి నీవుగాఁ దోఁచి యొఱపు నెఱపి.
క॥ తలఁగించితి వలరావణు వలని భయము వలన జగము వల నొప్పారన్
వెలయించితి వీ నీనెఱిఁ దలఁపున నిడువార మెపుడు దైత్యధ్వంసీ! ౩౮౭
తే॥ సచ్చిదానందవిగ్రహసత్త్వరూప! చారుతరమూర్తి! సర్వజ్ఞ! సదసదితర
నిర్మలాత్మ! మాయాపరినిష్ఠితాత్మ! యనఘ! విశ్వేశ! ని న్నెంతు మనవరతము.
సీ॥ పదరజమ్ములు లేవె? పాషాణతరుణీకరణయశస్ఫూర్తి కేర్పడవు గాక
భుజసత్త్వములు లేవె పురదాహిచాపవిదారణోన్నతి కెన్నఁదగవు గాక
శరరయంబులు లేవె కరటాసురత్రిలోకగమనహేతువు ల్గావు గాక
మాహాత్మ్యములు లేవె మహిభృజ్జలోన్మజ్జనక్రియావ్యాప్తిఁ జెనకవు గాక
క్షితిపతులు లేరె నృమృగాదితతుల సుతుల లీలఁ బాలింతు మనువారు లేరుగాక
యనుచు దివిభువి సంస్తుతు లావహిల్ల నోముమిఁక భూమిఁ గల్యాణధామ! రామ!
సీ॥ దీనుఁ జూ భరతుని దీవింపవే యారడించి కౌఁగిటఁ బ్రేముడించి నెఱపి
నిను గన్నది యశస్విని గోసలునికన్నె నలరింపవే మ్రొక్కి యలఁతవాయ
మేలిమిఁ బాటింపవే లక్ష్మణాంబ సుమిత్ర నానందాశ్రుమిలితఁ జేసి
యల్ల కైకేయి దూఱ డఁగింపవే గారవించి నీకథ విస్తరించి తెలిపి
ప్రకృతుల సుహృజ్జనుల మహాబ్రాహ్మణులను మన్ననలఁదన్పి మహిత సన్మానమెనసి
యాయయోధ్యామహారాజ్యమరసి యేలుమఖిలజగములుఁబొగడ నైయసముఁగనుము.
మ॥ కుల మైక్ష్వాకవ మంచితంబుగ హరిత్కాలంబు లేల న్మహా
బలులం బుత్రులఁ గాంచి సర్వశుభము ల్వాటిల్లఁగా నశ్వమే

థలసద్యాగముఁ గూర్చి యర్చితముగా దైవంబు లోకంబు భూ
తలముం దృప్త మొనర్చి రమ్మ స్వక మున్ధామంబు ధామం బురన్. ౩౯౧

తే॥ రామ! మీతండ్రి దశరథరాజచంద్రుఁ డల్లఁడుగో దివ్యరథముపై నలరుచున్న
వాఁడు మాతోడ నినుఁజూడవచ్చినాఁడు సానుజుండవయి కనుము సన్మానమొలయ.

ఉ॥ మానవనాయకుం డితఁడు మానుషలోకగురుండు నీకుఁ జి
న్మానితమూర్తి తత్తపమునం గదె యిత్తను వంది యింద్రసం
స్థానమున న్మెలంగుచుఁ బ్రశస్తిఁ గనంగనె నీకతంబునన్
దాను భవాబ్ధి దాఁటె సుకృతం బొలయన్ సురమానిపూజ్యుఁడై. ౩౯౩

చ॥ అను నుడి విన్నయంతనె మహామహుఁ డారఘుపుంగవుండు ప్ర
కృన ననుజుండు దోడనయఁ గోరికె తీరికె లెత్త మ్రొక్కె న
య్యనువునఁ జేరఁబాఱి విరజోంబరసంవృతు దీప్యమాను శ్రీ
ఘను మహనీయదేహుఁ గనెఁ గద్గద కొప్పగు విప్ప చొప్పడన్. ౩౯౪

—♦ సీతా రామలక్ష్మణ దశరథ సమావేశము ♦—

క॥ అతిశయితానందంబున క్షితిపతి సుతు ననుజసహితుఁ జేరఁ దివిచి స
మ్మతిఁ దనసింగపుఁబీఠికిఁ గుతుకంబునఁ జార్చి సముపగూహనపరుఁడై. ౩౯౫

తే॥ బాహువులఁ గ్రొచ్చి ప్రాణమ్ము ప్రాణమైనరామునితో నిట్టులనె గుణధామ! నిన్నుఁ
బాసి నచ్చితి స్వర్గంబు బహుమతంబు గాదు సురమునిసన్మానగణన లేదు.

సీ॥ ఉంటి మహేంద్రు పేరోలగంబున దివ్యతనుధారి నై సురాంగనలు గొలువ
నిన్నినాళ్లును సుఖ మిది యిట్టిది యటంచు నిక్కంబు పలికెద నీ నెలుంగఁ
గైక నాయెడఁ దార్చు కా ఱుఅపులు భవత్ప్రవాజనార్థము ల్బడలుపఱుప
నిటవచ్చినాఁడ మే నెడయంగ నైనాఁడ నెలకొనె నవి మది నేఁటివఱకుఁ
గుశలి వై లక్ష్మణునిఁ గూడి కూర్చి నాదు కనులపండువు గావింప గతము వీడ
నివము దొఱఁగిన భాస్కరుం డట్టు లట్టు లైతి సౌఖ్య ముపస్థిత మయ్యె రామ.

ఆ॥ తారితుండ నైతిఁ దఱిఁ బుత్రక! సుపుత్రుఁడవు మహాత్ముఁడవు కడంగి నీవు
చిత్తమునఁ దలంచి చేయ నష్టావక్రుచేఁ గహోళుఁ డట్లు సిద్ధ మిదియు. ౩౯౭

ఉ॥ ఇప్పటి కే నెఱిఁగితిన యింతలు సేసిరి వేల్పు లంచుఁ దా
నప్పుడు దోఁచకుండె మది నాశరమర్దన మీ వొనర్ప న
య్యొప్పమి పుట్టఁగావలసె నోపురుషోత్తమ! యెట్టు లైన నా
తప్పులు ముప్పులుం దలఁగెఁ దావక మా యశ ముప్పతిల్లఁగాన్. ౩౯౮

తే॥ కోసలాత్మజ సిద్ధార్థ గుణనిధి యది రామతో వనవాసంబు రభస నొడలి
యింటికి సహానుజుండ వై యేగుదేరఁ గాంచుచు ముదశ్రువు ల్నించుకలనరామ.

తే॥ అరినిషూదన! సిద్ధార్థు లయ్యెదరు మహాజనులు పురగతులు ని న్నరయఁగాంచి
వనముఁ బాసి గృహస్థితిఁ గని జలాభిషిక్తుఁడవు క్షితిపుఁడవు నా సిరి దలిర్ప.

మ॥ అనురక్తుండు సుధర్మచారి శుచి భవ్యాత్ముండు సత్త్వాఢ్యుఁ డ
వ్వినిపాతం బటు వుట్ట నీకయి మహోద్వేగంబున న్నిష్ఠఁ గై
కొని నీ మే లగు రాక నెంచి నెఱకోర్కిం దీవియల్లాఱ నె
ట్టన నున్నాఁడు త్వదాసతిన్ భరతుఁ డొంట న్వాని లాలింపవే. ౩౬౨

సీ॥ సౌమ్యుండ వౌ నీవు జతవమైఁ బదునాల్గు వత్సరంబులు నిల్లువాసి వన ని
వాసి వై యొంటొంట గాసినొందియుఁ దండ్రి సత్యంబు పాటింపఁజను నటంచుఁ
బ్రతినవట్టితి దానిఁ జాలించి తింతకు సాధ్వితో సుమతి లక్ష్మణునితోడ
దేవకంటకు ననిఁ దీర్చితి రావణు సఫల మయ్యెను నీప్రచార మెల్ల
సురలు మునులును సంతోషభరితు లైరి శ్లాఘ్యకర్ముఁడ వైతి వసంబు పాసఁగ
దమ్ములఁగూడి రాజ్యపదమ్ముఁ గొని చిరాయు వంగి ప్రజాక్షేమ మరసికొనుము.

క॥ అని తెలుఁగుపడ వచించెడు మనుజేంద్రుం గాంచి రామమహిపాలుం డి
ట్లనెఁ బ్రాంజలి యై తనసుడి వినుతం బగుచుండ మేలి వినయం బొప్పన్.

ఉ॥ పాపమొ పున్నెమో పలుకు పాటిలె నాఁడటు మధ్యమాంబ క
య్యాపద గూడముట్టు నెడ నాపఁగ నెవ్వరి కౌఁ దలంపునం
గోపమువుట్ట ని న్నసుతఁ గూళఁ దొఱంగితి నంటి ఘోర మా
శాప మనంగనయ్యె నది సంభృతధర్మ! మరల్చి కావవే. ౩౬౫

ఆ॥ తండ్రి! తానకోక్తి తడవి యింకిట వారిఁ దరలఁ జేయకుండఁ దలఁపు మనుచు
దోసిలొగ్గి వేఁడు నాసుతు మత మెంచి యిల్లె తలఁగుఁగాత మనియె నతఁడు.

తే॥ విభుఁడు సౌమిత్రిఁ గౌఁగిట వేడ్కఁ మీఱఁ బొదివి నాయున్న యడవులఁ బ్రొద్దు
తఱిని సీతాసహితు రాముఁ దద్దఁ గొలిచి మంటి వదినామదికిఁ బ్రీతిమహితమయ్యె [గడపు

క॥ లోకము లెల్ల జయించితి వీకారుణ్యనిధివలన నెల్లశుభములుం
జేకురు నీ కిఁక ధర్మప్రాకటసంస్థాన మెనసి పరఁగితి జగతిన్. ౩౬౮

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు లెక్కటి మనుపంగఁ బుడమిభార మెడల్పఁ బొడమినాఁడు
సిద్ధులు మునులు సంసేవింప నింద్రాదు లాశ్రయింపఁగ నిట్టు లమరినాఁడు
పురుషోత్తముఁ డితండసో యను నాబ్రాహ్మకీటంబు నెఱిఁ బరికించినాఁడు
"తదిద మేవావ్యక్తతత్త్వ మక్షరపరబ్రహ్మ" మం చను శ్రుతిఁ బరగినాఁడు
దేవతాహృదయం బిదె దీవ్యమానతేజ మిదె గోప మిదె రామదేవుఁ డనఁ బ
రంతపుఁడు విష్ణుదేవుఁడే రాణదసరఁ బూజసేయుచు మనుము సంపూర్ణభక్తి.

క॥ ఈపతి ప్రసన్నుఁ డైనన్ రా పొకయింతయును లేని రహి వాటిల్లున్
బ్రాపనఁగఁ దగుడు మహిమకు శ్రీపరమార్థంబుఁ గూడఁ జేకురు వత్సా!

ఉ॥ ఇట్టిపురాణదంపతుల నేమఱ కెల్లెడఁ గొల్చి తీవు చే
పట్టితి కీర్తిఁ దత్కలనఁ బాటిలె ధర్మవృత్తితోడి నేమ మా
కట్టిడికర్మ మ ట్లడవిఁ గాఱియ వెట్టిననాఁడు నేని నీ
పట్టు దలంగ వన్న! నిరపాయుఁడ వైతివి లేర యింకిటుల్. ౩౭౧

ఆ॥ ఆసుమిత్ర కాను పతిశయితం బన నయ్యె సటఁ జనంగ నైన నాఁటి
కింత దలఁచి జనని సంతసింపంగ నేమఱక రాముఁ జేరి మనుము తండ్రి! ౩౭౨

క॥ అని తెలిపినఁ గడుసంతసమునఁ జేలుచు దోసిలొగ్గి మ్రొక్కి నిలిచి బా
ష్పనివహము కనులఁ జాల్కొనఁ దనరారెను లక్ష్మణుండు తన్నృపతియున్.

క॥ జనవందిత జనకజ స్త్రీజనమణిఁ బేర్కొని వచించె సమ్మద మెదఁ గ్ర
మ్మ ననుచు వత్సతలం బావని! స్నుష వై తీవు జగతి వఱలితి ననుచున్. ౩౭౪

సీ॥ తొడిగితివిలే మంచితొడవు లన్నియు మేలి గొనములపేరిటఁ గొమరుమిగుల
నర్థిఁ గొంటివిలే మహార్ఘంబు స్త్రైణంబు ధర్మంబు గీర్తితోఁ దనరఁ జేసి
యార్జించితివిలే శ్రుతార్జవధృతిసార మగ్నిశోధనమున నలవరించి
సిరి నేలితివిలే ప్రసిద్ధపాతివ్రత్య మాభిజాత్యముతోడ ననుపఱచి
తలఁగినాఁడ ననియె ధవుఁ డంచు నెదఁ గూర్మి పొలియఁ గోపగింపఁబోకుమమ్మ!
యిట్టి నీదుశీల మిందఱ రావించు నురవు నరయఁగాక యొరవు గలదె. ౩౭౫

క॥ నీహిత మెంచియ యిట్టి సమీహితమున కీవు కోర నసదృశుఁడు విభుం
డూహించి యూరకుండెను సాహిత్యము వెలసెఁగాదె సతి! యీకృతిచేన్. ౩౭౬

క॥ సుభ్రూ! పతిశుశ్రూషణ మభ్రంశముగాఁ బొనర్చు మతఁ డీశ్వరుఁ డం
చభ్రేష మగును ధర్మం బభ్రంకష యగును కీర్తి యమలాకృతి నై. ౩౭౭

తే॥ ఏను నీ కిట్లు దెలుపంగ నిచ్చ మెయిన వచ్చినాఁడ నినుఁ గని మెచ్చినాఁడ
నమ్మ! చిరకాల మధిపు నెయ్యమ్ముఁ గాంచి మనుము నామాటమఱవక మహితవగుము.

క॥ అని తెలుప సిగ్గుపెంపున వనితామణి మ్రొక్కి పొదల వారల నెల్లన్
గని బుజ్జగించి వీడ్కొని చనె జనపతి యింద్రలోకసదనంబునకున్. ౩౭౯

తే॥ రాము నామంత్రితునిఁ జేసి రహి రహింప నందఱును స్వస్వధామంబు లందఁగోర
నామహామహు నింద్రుఁ డయ్యాదనునందుఁ జేరి కూరిమి మీఱ వీక్షించి పలికె.

ఉ॥ రామ! యమోఘదర్శనవిరాజితవృత్తుల మేము నీవు మా
సామివ యైన నీతలఁపు చక్కటి కర్జ మొనర్చు టొప్పఁ ద్వ
త్కామిత ముగ్గడింపు మిదె కంజభవాదులు మెత్తు రింతయుం
బ్రేముడిఁ బల్కు ప ల్కనుచుఁ బ్రీతి గణింపుము దేవ! నావుడున్. ౩౮౧

తే॥ లక్ష్మణుఁడు సీతయుం గేలు లాలితముగ మోడ్చి నిలఁబడఁ దానింద్రు మోముగాంచి
రాముఁ డిట్లనె జగదభిరాముఁ డగుచు నెనరు నుడి రూపు గొనునడి నివ్వటిల్ల. ౩౮౨

క॥ వదతాంవర! సర్వసుపర్వదయిత! యంతలుగఁ బ్రీతి వఱలెడునే ని
యొయ్యదనున నీయున్నది ననుఁ బొదలించెడుఁగాత మించుపొలమున కెదురై. ౩౭౩
సీ॥ ఎచ్చటెచ్చట నున్న యిందఱు నీవెంట గుమిగాఁగ నొక్కటఁ గూడినారు
దారపుత్రాదులఁ దగ వెన్న కెడలి యిక్కార్జంబు వలనెంచి కడఁగినారు
కడుఁబరాక్రాంతులై కడలిఁ గట్టుట మున్నుగా నెల్లెడలఁ దార క్రాలినారు
మత్ప్రియార్థము మిత్తిమాట దలంపక యాజి శత్రువులపై నడరినారు
కూటరాక్షసముద్గరకోటిదవులఁ బెనఁగి యుడిపోక యుసుఱు లర్పించినారు
వానరులు వీరు నీకృప వఱల మఱల జీవితము లొంది నెగడంగఁజేయుమయ్య.
క॥ మనియున్నవార లైనను జనితశ్రము లగుచు నంగసంధు లెడల నె
ట్టనఁ గ్రాలఁజాల రేర్పడ ఘనసత్త్వులఁ జేసి మనుపఁగాఁజను దేవా. ౩౭౪
ఉ॥ నెక్కొని వీరు నిర్వ్రణులు నీరుజులుం బలపౌరుషాఢ్యులుం
జక్కని నేరుము ల్ననుచు సంయమము ల్దగఁ బేర్చువారు నై
యెక్కుడుసంపదం బొదల నేఁ గనఁగోరుచునున్నవాఁడఁ బెం
పెక్కన నీప్రసాదమున కియ్యది యీ వర మీయవే హరీ. ౩౭౫
ఆ॥ ఎట్టికాలమందు నేని ముఖ్యము లగు మూలములు ఫలములు మొనయుచుండ
నేఱు లించునీరు లెడలకయుండంగ వలయు వీర లెనయు వలనులందు. ౩౭౬
క॥ ఇదియును నిట్టులుగా నీయెదఁ దలఁపుము నాఁగ నింద్రుఁ డెఱిఁగి ముదమునం
బొదలఁగ రఘువీరునితో నదనున నిట్లనె ధరాధరాధిపతనయా. ౩౭౭

—♦ ఇంద్రవరమున రామకింకరులెల్ల సజీవులు సబలులు నగుట ♦—

చ॥ అనుపమ మీవరంబు మహితాత్మక యెట్టిదయేని నీవు గో
రిన నెడసేయువాఁడ నెటు ప్రీతి ఘటించెద నంటిఁగాదె యే
యనువున నేని నొండనఁగ నయ్యెనె నానుడి కూర్తు నట్టులే
ఘనరససారవృష్టిపదకల్పిత దృష్టి యెలర్చుచుండఁగాఁ. ౩౭౮
సీ॥ అసురాస్త్రహతులైన హరు లెలుంగులు గూడ నిపుడె జీవితు లయి యెనయువారు
కృత్తబాహులు విసికృత్తాస్యులును నగు వార లన్నియు నొప్ప వఱలువారు
నిర్వ్రణగదు లౌచు నెగడొంది బలపౌరుషాఢ్యులై యెల్లరు నలరువారు
సుప్తప్రబుద్ధుల చొప్పున నెలకొని యెల్లబాంధవులతో నెలయువారు
మఱియు నీకుఁగోర్కి నెఱి వీరు నెక్కొనుచోటు లన్నియుం బ్రసూనఫలస
మృద్ధవృక్షమూలహితరసోల్లసితనదీకములుగ నెదలఁ దివియు రామ.
మ॥ అనుచో నిద్దుర వీడి మేల్కొనినయట్లై యందఱుం దేఱి యొ
య్యన రాముం గని మ్రొక్కి రెట్టి దిది యాహా యంచు స్మేరాస్యులై

ఘనహర్షంబునఁ జేలి యబ్రపడుచుం గల్యాణధాము న్నరేం
ద్రునిఁ గీర్తింపఁదొడంగి రిచ్చగొను నాయాఖం డ్రిలోకార్చితా. ౩౯౧

తే॥ అట్లు పరిపూరితార్థు మహాత్ము నాదయాశరథి దాశరథిఁ గాంచి యంతవట్టు
దనరు సురనాయకుఁడు సురోత్తములు ననుచు సంస్తుతులు నన్ని గొనములచాల్పు

క॥ స్తోత్రార్హుఁ డావిభుఁడు సౌమిత్రియుతుం డలరుచుండ మే లెంచుచు ని [లెన్ని.
ట్లత్రాసు లగుచు నొడివిరి సుత్రాణుఁడ వైతి దనుజసూదన యనుచున్. ౩౯౩

సీ॥ హెచ్చు మత్స్యాకృతి ద్రుచ్చురక్కసు ద్రచ్చి పెనుబల్కులజున కర్పించితికద
తామేటిరూపునఁ దరికొండ వీపునఁ దాల్చి సంద్రంబొంట ద్రచ్చితికద
మొఱకుల మొఱఁగ నౌ మోహనాకృతిఁ దల్లి పేర్మి మా కన్నంబు బెట్టితికద
నీటఁ ద్రొక్కు దురాత్మునిం ద్రెవ్వ దంష్ట్రి వై దంష్ట్రఁ బంటనలంతిఁ దాల్చితికద
పట్టి విష్ణుధర్ముఁ బట్టి బాధించుచుఁ జూపు మిచట నీనుసొబగుకాని
నోరి! యని యదల్చ నోజన నరహరి నగుచుఁ దోఁచి యసురు నడఁచితికద.

ఆ॥ వేల్పులమ్మ నోము ద్రేగున కాన్పునఁ బొట్టిపట్టి వగుచుఁ బొడవుసూపి
బలి నడంచితికద పాతాళగుహ సేర్చియింద్రునకు స్వరాజ్య మీయమున్ను.

క॥ మత్తు లగు భూమిపతుల నికృత్తులఁ జేయుకృతి మహితకేళీపరతం
జొత్తిల్లితివి కుఠారోపాత్తతదీయాస్రనదుల నధిరాముఁడ వై. ౩౯౬

మ॥ రఘురామేంద్రుఁడ వై తనర్చితివి శ్రీరామామణిం గొంచు ని
ట్లఘుకారిం ద్రిదశారి రావణు నని న్వ్యాపన్నునిం జేయ నై
మఘువుం దేర్చితి మమ్ము మన్చితి మునిమ్లానత్వము న్మాన్చి తెం
దు ఘనం బీయభిరూపరూప మఖిలస్తోత్రార్హ సాభ్యర్హణా. ౩౯౭

సీ॥ తొలఁగించితివి మానితో నేగి జన్నంబుకొలఁ బలాసుల నొంటఁ గూలనేసి
చేపట్టితివి తోనె శివు వింటిపై బీర మడరించి యిమ్మేటిఁ బుడమికన్నెఁ
దఱిసితి వనసీమఁ దపసుల మొఱలెంచి యభయంబొసంగ నే నాదరమున
ననువుసూపితి దండకారణ్యము తతాసురము నోలి నిష్కంటకముగఁ జేసి
తార మగనిఁ దెరల్చితి ధర్మ నరసి క్రోఁతిపిండుల నేలంగఁ గొలిపి తినజు
నందఱం గొని మున్నీట నడ్డుకట్ట గట్టి కట్టిడిఁ బౌలస్త్యు మట్టి తభవ. ౩౯౮

క॥ పగవాని తమ్ము రక్కసు నగణితబలు నేలి యర్థి నధిరాజ్యశ్రీ
కగపడఁజేసితి నిదగు తెగువ నుతింపందరంబె దివ్యార్చ్యపదా. ౩౯౯

ఉ॥ మా నవమూర్తిఁ దోఁచి తను మాటయె బూఁట యొనర్చు తెన్నునన్
మానెటఁ బెద్దసేసి తతిమానుషలీలఁ దనర్చు నీకు మే
మా నలి దీర్చువారము వరార్థనపూరణము ల్దలంప ని
న్మానితవృత్తిఁ గొల్చుకతన న్సమకూరెన కాక రాఘవా. ౪౦౦

ఉ॥ ఆ లలనం బొనర్చిన తెఱంగునఁ జిచ్చుఱకంటిసామి వి
ల్లాలము సేసి త్రెంచి యిడు నప్పటికప్పుడు కాకిదుండగీఁ
డోల మటంచు ముప్పాలము లోఁటఁ గ్రమించిన పూట వారిధిం
గోలకుఁ దెచ్చునాఁ డెవరిఁ గోరితి సాయ మధోక్షజా! హరీ! ౪౦౧
సీ॥ పొ మ్మయోధ్యకు నీదు పొలము కాదె మహాత్మ! వీరాగ్రగణ్య! యుదారభావ!
భావనాదూర! నీపత్ని నూఱడిలంగఁ బలుకవే యనురక్తిఁ బాడినెఱయ
వానరోత్తముల నీవారలం దగ నామతించి యన్పవె ప్రీతి నించి పొసఁగ
నందఱఁ దల్లుల హర్షమాణలఁ జేయు మలఘు శత్రుఘ్ను నెయ్యమునఁ గనుము
వ్రతముఁ బూని యున్నవాఁడు ని న్బాసిన నాఁటఁగోలె నెవఁడు నందితాత్ముఁ
డౌసమెయినిఁ ద్వత్పదార్చ లొనర్చుచు నట్టిభరతుఁ దనుపు మాదరమున. ౪౦౨
క॥ ప్రాకటజగతీరాజ్యశ్రీకై పట్టాభిషేకసిద్ధిం గొని నీ
వా కల నుపలాలింపు ముదాకలనం దనరఁ బౌరు లందఱు నొకటన్. ౪౦౩
ఆ॥ అనుచు నొప్పఁబలికి యనుజాఘ్యు రాము నామంత్రణం బొనర్చి మనము లలర
మలయు సూర్యనిభవిమానరాజములపై నమరి దివికిఁ బోయి రమరు లార్య.
తే॥ నందనాభినందనము లవ్వలనునందుఁ బొనరఁ ద్రిదశోత్తముల నట్లు పోవఁబనిచి
లక్ష్మణునితోడి సల్లాపలాలనంబు లొప్ప నప్పుణ్యరాశి తా నోజ మెఱసె.
చ॥ వసతి కనుజ్ఞసేయఁ బరివారము తోరము గాఁగ నెద్దియున్
విస్మృమరవృత్తిఁ గూర్పఁ దగు వేసము లొప్పఁగ నెల్లరుం బ్రశాం
తిసలలితప్రచారసుఖదీవ్యదుదారరమాసమేతులై
పొసఁగి రిఁకెందు నేని సరిపోలద యమ్మెయి పొందు సుందరీ. ౪౦౪

—♦ సపరివారుఁ డగు శ్రీరాముని సుఖనివేశము. ♦—

తే॥ రామలక్ష్మణపోషణభ్రాజమాన యామహాసేన హృష్ట జనార్చ్యమాన
శ్రీయశోనూన యానిశఁ జెలువుగాంచెఁ బూర్ణచంద్రనిశాకలాస్ఫురణ తనర.
ఉ॥ ఆనికపూనిక ల్దనర నందఱుఁ గూర్చు కథాళి జానకీ
జాని యశఃప్రతాపముల సంగతిమైఁ బెనుపొందఁ బ్రాంచిత
శ్రీ నెగడం దదేకరససిద్ధి తలిర్చెను సానుభావమై
మానితసాత్త్వికాకలన మంజులవాణి యథాక్రమంబుగన్. ౪౦౫
క॥ ఆనందముపై నందం బానం దమ నిండువృత్తు లలరారంగన్
సూనములఁ దేనియలు నాఁ గానంబడె నచటివారి కనుల ముదశ్రుల్. ౪౦౬
సీ॥ తనపద్దబన్నము ల్దార్కాణసేయఁగా రామి నాథు సుఖాంబురాశి నొడువ
నభిమానహాని కే మనఁగూడ దని ప్రియు మన్నన ల్చెలు లట్లు మలసి తెలుప

మాలిన్యకృశతల మలంచి వచ్చితి మని హృష్టపుష్టులు సేరి యెలమిసూప
సిరితోడి దానె యీ సిగ్గు మొగ్గను మేల్మి సింగారపుంగల్మి చెవికిఁ దార్ప
రాము నంక మెనసి రాణ మీఱంగ ధరాజ సతి విదేహరాజతనయ
మేటి శుభసమృద్ధి మెయికొన నెక్కొనె సకలలోకపాళి సంతసింప. ౨౧౦

॥ ముచ్చటలు మురువు లొఱపుం బెచ్చులు నిర్ధారణములు ప్రేరణలుఁ దగన్
బొచ్చె మనరాని కూరిమి సచ్చరితులు మెఱసి రపుడు సతియుం బతియున్.

॥ రాముఁడు నిఖిలసపత్నవిరాముఁడు హితజనమనోభిరాముఁడు మహిజా
రాముఁడు ప్రసన్నకల్పారాముఁడు సుఖనిద్రఁజేసె రామామణిరో! ౨౧౨

॥ వింటివా మేనకాత్మజ! విశ్రుతంబు రామచరితామృతంబు నిరామయంబు
గొంటివా శుభయుక్తి సేకూర వెలయఁ గంటివా చిత్తవృత్తుల కలఁక వాయ.

॥ అని పరమేశ్వరుఁ డెఱిఁగించిన విని శర్వాణి యభవ! శ్రీజానికథం
దనివోదు చిత్త మింకిట ననువృత్తకథాంశ మెలమి నానతి ...వే. ౨౧౪

॥ అనుచుం బ్రార్థించుటయు. ౨౧౫

॥ ఆగమయోగనిత్య నిగమాంతసుసంభృతతత్త్వసార! వి
ద్యాగమమూలనైజచరణాంబురుహస్మరణప్రచార! వ్యా
ద్రోగశమక్షమైకరసరూఢమహాసమయప్రసార! సం
త్యాగిజనాత్మరూపమహితత్త్వసమాకలనప్రకారకా. ౨౧౬

॥ పారాశర్యవచోఽమృతసారామలవృష్టిపుష్టిశమి...నేక
ప్రారంభహరణచణసంసారదవానలజనాత్మసంశ్రయణాపరా! ౨౧౭

మాలిని॥ నవవిలసితయోగానందలక్ష్మీవిలాస
ప్రవణమననసంపద్భ్రాజమానాత్మరూపా!
వ్యవహితపరతత్త్వావ్యక్తసన్మానితోద్య
ద్భవతిమిరపదాంతఃపాపనాశప్రదీపా! ౨౧౮

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితాసవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు నుత్తరభాగంబునం
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

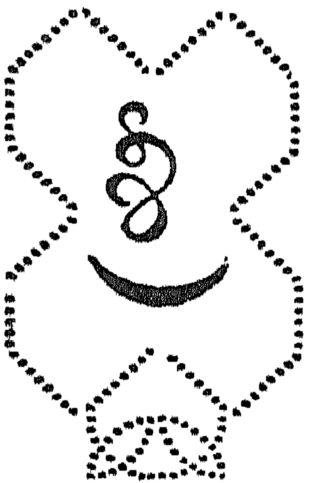
శ్రీ శివాయగురవే నమః

శ్రీరామకథామృతము

యుద్ధకాండము

ఉత్తరభాగము

ద్వితీయాశ్వాసము

సాన్నిధ్యవిశేషో
ద్భాసివికాసాప్రమేయబహుశుభగుణల
క్ష్మీసంప్రదాయకలనా
ప్రాసంగికవిశ్వరూపభర ! పరమేశా !

ఆ॥ అవధరింపు మభవ యట్లు దన్నడిగినచెలువ కార్య కిట్లు చెప్పఁదొడరె
శివుఁడు వినుము దేవి! శ్రీకాముఁ డారఘురాము చరిత మఖిలరంజకమ్ము. ౨

ఉ॥ వానరసైన్యసాగరము వర్ధిల సర్వసుపర్వులున్ సుఖ
శ్రీ నలువొందినార మని చెప్పఁగ నొప్పగు రీతి ఖ్యాతి తా
నానెఱిఁ జంద్రికాప్రకృత మై జగదంచితలీల దిక్తటం
బానఁగ రామచంద్రు విభవాఢ్యత మీఱెఁ గవు ల్నుతింపఁగన్. ౩

ఆ॥ రాత్రియెల్ల సౌఖ్యరాశి నా నొప్పారెఁ జంద్రుకృతికి రాజచంద్రుఁ డొకఁడె
చాలు నన్నరీతి సంస్మరింపఁగఁజేయనగుచు వృత్తవర్తనాప్తి నగుచు. ౪

మ॥ కల మే లెంతయుఁ జూడఁగంటెఁ ద్రిజగత్కల్యాణి క్షోణీజ ము
త్కలనన్ రాముని సన్నిధిం గొనె జయస్థానోదితశ్రీ యనన్
గల దొక్కం డిఁక నాదుకన్నులకు సత్కారం బొనర్పంగ నౌ
వల నూహం బురిసేర్చి కాంతు ననుచున్ వ్యాకోచచిత్తాబ్జుఁ డై. ౫

ఆ॥ పద్మబాంధవుండు భవ్యాత్ముఁ డుదయింప లోఁ దలంచునంతలోనె రాముఁ
జేరి కౌతుకమునఁ జేసె విజ్ఞాపనం బావిభీషణుఁడు మహోమహుండు. ౬

—♦ విభీషణుఁడు శ్రీరామచంద్రు రాజోపచారములఁ బ్రార్థించిన నను ♦—

క॥ వైతాళికులుం దాను ననేతాదృశవిధవ మిట్లిదే యనుకొను చుక్కా
బూతవచస్థితి రాఘవు శ్రీతరుణీశుం బ్రబుద్ధుఁ జేసెఁ దరుఁడి ! ౭
సీ॥ తొలి బాలమున్నిటి తెలిదీవి ఫణిశయ్య మించు వేలుపుమిన్న ! మేలుకొనుము
బంతితేర్లదారి కేర్పడ జన్న మిడిన యెమ్మెల పాయసాన్నంబ ! మేలుకొనుము
కోసలాత్మజ యిచ్చు గూర్చి పేర్చిన వ్రతామృతసారగర్భంబ ! మేలుకొనుము
రాపుట్టుపాఱు నిరాబారి వేలిమి మెఱయించిన మహోజ్జ ! మేలుకొనుము
చిచ్చుకంటి వింటిచేవ దొలంచిన మేటి పౌరుషంబ ! మేలుకొనుము
ప్రొడమిగన్న కాన్పుపున్నెంపు సిరి గన్న నేలుకొన్న యన్న ! మేలుకొనుము.
తే॥ రాచవారికొలంబున రాణ నెఱపు తలఁపునను భార్గవుని చేసిన దప్పు మాపి
తతఁడు శరణన్నఁ గాచితి నజిత నీకు వేఱొకని మేలుకొలుపులు పేసిపు నలెనె.
క॥ ఏలితి వేల్పుల నెఱుకని నేలితి తపసులను గపుల నేలితి విను మ
మ్మేలితి యింకట మనుజుల నేలంగావలెనె కూర్కు టేనునకు వలనే. ౧౦
క॥ జయ మెప్పుడుఁ గొనుము పరాజయ మాస్మాకం బెపట్టు చతురతరం బా
నయమున మేల్కొనియుండుము నయవేత్తవు గానె లోకసంధ్యాచరిత్రా ! ౧౧
చ॥ సుఖశయనం బొనర్చితె ? విశుద్ధమనస్కత నొప్పితే ? జగం
బఖిలము పాల్య మింక నని యంచితబుద్ధిఁ దలంచితే ? స్వస
మ్ముఖ మిడరాదె ? వీరి కయిమోడ్పులు గైకొనుమిప్పుడే ? త్వదు
న్ముఖులు భరింపఁజూచు బలునోముల పంటవు గావె రాఘవా. ౧౨
మ॥ భవదాజ్ఞాకలన న్మెలంగ నగుచుం బ్రాజ్ఞు ల్మునివ్రాతము ల్గా
కవులుం గాయకనైణికప్రభృతులుం గల్యాణమూర్తీ ! మహో
త్సవ మొప్పం సమకూర్పవచ్చి రిదె త్వత్సాంద్రదాపతంద్రామల
త్వవి శేషోన్నతకీర్తిచంద్రికల చెల్వం బిందు రూపింపవే. ౧౩
సీ॥ కాల్యకృత్యంబులఁ గైకొనవే నీదు వరవున కిచ్చారు వచ్చినారు
మహితప్రశస్తి సన్మానింపవే వేఁచి మంగళగాయను ల్మలసినారు
పాద్యార్ఘ్యముఖ్యము ల్పాటించు మెంచవే త్వద్భక్తు లిందఱు దఱిసినారు
కర్పూరపుటారతి గని సేస లెనయవే పుణ్యాంగనలు ప్రీతిఁ బూరసినారు
మేలి సంపంగినూనియ ల్మెఱుఁగుపిండ్లు జెలివిమై నేర్చి సుందరు ల్దెచ్చినారు
శోభనస్నాన మొనరింపఁజూడుమయ్య! నామనోరథములు ఫలోన్నతి వహింప.

క॥ జతనమొయిఁ దెచ్చినా రిదె రతనపుఁబీఠపయిఁ జెలువు రాణబొనర నీ
యతులితవిభవం బెసఁగఁగఁ గుతుకంబునఁ గాంతు మధిప! కూర్చుండఁగదే.
తే॥ మొదల మధుపర్కముంగొని ముగ్ధమూర్తి! యవలఁబంచామృతోక్షితం బాదరించి
మొనసి గొజ్జఁగనీటిమజ్జనముఁ బ్రీతి మజ్జనము గూర్చ సుఖవృత్తి మలయఁగనుము.
తే॥ అట్లు శుద్ధోదకస్నాన మవధరించి యాచరింపుము ధృతి సమ్యగాచమనము
మహీకుమారికతోడ లక్ష్మణునితోడఁ బరిజనముతోడ నైన యిప్పరిథవమున. ౧౭
ఉ॥ డం బెసఁగంగ ఱింగులఁ గడానిబెడంగు మెఱుంగు లీను తో
రం బగు వస్త్రయుగ్మము విరాజితహాటకయజ్ఞసూత్రముల్
పం బెడు రత్నభాసమితి భాసిలు భూషలు కల్పసూనదా
మంబులు నాయెడం గలుగు మాలిమి పొల్పలరారఁ దాల్పవే. ౧౮
క॥ చందన మలందెదను శ్రితచందన ! నాకల్క మెడల సన్మునిసురసం
క్రందనవందిత ! కస్తురి పొందిక ముఖరేఖ తీర్పు పొసఁగఁగ మేనన్. ౧౯
ఆ॥ పూలపూజ గొనుము పున్నెంపురాశి ! మాపాలిభాగ్యమా ! గుణాలయంబ !
మైథిలీమనోబ్జమార్తండ ! దర్పకదర్పహరణసంవిధానధామ ! ౨౦
తే॥ సహజబంధురపరిమళస్నిగ్ధ్యకాంతిపుంజమంజులతర మాత్మఁ బొరి నలర్తు
దివ్యగంధాఢ్యసద్గుణోదీర్ణధూపధూమమంజిమమున శుభనామ ! రామ ! ౨౧
తే॥ కప్పురపు మేలి దీపము ల్కలితరత్నదీపములు స్నేహగంధిలదీపములును
మ్రోల వెలయించి నీదగు మూర్తికలనఁగాంతు మదివ్రెంగఁ గన్నుల కఱవుదీఱ.
క॥ వివిధోపాహారంబులు సవిధంబునఁ జేరి మ్రొక్కి సంతర్పణ మొ
ప్పవు రీతి సమర్పించెదఁ బవిధరవందితపదాబ్జ పరిపంథిహరా ! ౨౩
క॥ సప్తాన్నబ్రాహ్మణనుత ! సప్తాశ్వకులప్రదీప ! సకలాత్మక ! మ
త్ప్రాప్తసరసాన్నములఁ గొని తృప్తి వహింపవె కృతార్థదేహుఁడ నౌదున్. ౨౪
తే॥ పచ్చకర్పూరపుఁబోడుల సంభావ్యము లగు పచ్చిపోఁకల కలనలఁ బరువ మొలయ
వెలయ తెలియాకుమడుపులువిహితచూర్ణవివిధవస్తుసమేతము ల్విభుఁడ! కొనుము.
క॥ నీరాజన లేర్పఱిచెద రా రాజీవాక్ష లెలమి నరయవలవదే
సారాగమతత్త్వవిచారా ! రాణం దనరు త్వచ్చరణపద్మంబుల్. ౨౬
ఆ॥ కలితభక్తిపూర్వకముగఁ బ్రదక్షిణనతులు గూర్తు మేను నాజనములు
పూజనము దలిర్పఁ బుష్పాంజలులతో నుపాయనములు సేర్చి శ్రేయ మొనయ.
మ॥ అపరాధక్షమ మర్థి వేఁడెద భవద్వ్యాసంగవశ్యుండ నై
విపరీతంబులు కొన్ని మున్నొనరవే వేయేల సంసారబం
ధపరీతాత్ముఁడు నిన్నుఁ గొల్వక దరిం దాఁ జేరునే విశ్వమూ
ర్తి ! పరానందరసస్వరూప ! మహితశ్రీ ! జానకీనాయకా ! ౨౮

క॥ రక్కసికోలమునం బోడమితి రక్కసుఁడ భవాబ్ధికలితరంహోలోకగసుఁడౌ
దిక్కెడలితి నినుఁ జేరితి నక్కటికముపేర్మి నెట్లు లరసెదొ ? రామా. ౨౯
ఆ॥ ప్రాప్తకాల మిదియ పాలింపు మత్ప్రజ లంది లసదనుగ్రహంబు నెఱపు
మిట్టి విన్నపము రహిం గ్రహింపుము నిన్నె వేఁడువాఁడ గడమ వేఁడువాఁడ. ౩౦

—♦ శ్రీరాముఁడు భరతునిఁ గానక ఠీవి నీవనను ♦—

క॥ అని పలుకఁగఁ గాకుత్స్థుం డనితరుని విభీషణుని మహామోదమునన్
దనరుచుఁ బోదివి సుతత్త్వం బనఁ దగు నిజవాక్యకలన సనె నిట్లనుచున్. ౩౧
తే॥ నిన్నెఱుంగుదు నీదగు నెమ్మి నేర్మి నెఱియును నెఱుంగుదును సువినీతమతి వ
నన్యుఁడవు సుమ్ము నాకు మహానుభావ! నీయెడ రహింపు నామది నిక్కమెపుడు.
క॥ నీపాటివార లే యెరు లోపాల స్యకులదీప! యొఱ పో ధర్మం
బీపగిది రూ పెనసె బలె యోపితి ప్రహ్లాదుఁ బోల నోం పెసనేలా. ౩౩
ఆ॥ మత్ప్రియన్ను లెల్ల మనవార లే నీకు సందియంబు వలదు సౌమ్య! వేగ
హరివిభుప్రముఖుల నామాత్రతం జెయొసర్పు మదియ నాకుఁ దృప్తి నావహించు.
సీ॥ నను నిచ్చ మది నిల్పి నాకై వ్రతంబూని యున్నాఁడనుజుఁడు సుశోచితుండు
సుకుమారమూర్తి సుశ్రుతుఁడు రూ పెనసిన ధర్మంబు కొఱలేని దయ గలండు
భరతకుమారుండు ప్రబలుండు తేజస్వి కైకకా న్వెసనిన కల్పతరువు
సత్యసంశ్రవుఁడు ప్రసన్నుండు మునిజనస్తుత్యుండు హితవాది సూనృతుండు
ప్రతిన నట్టినాఁడు పదునాలుగేండ్లు వ్రోనైననాఁడు నీపదాబ్జయుగముఁ
గనుల నద్దుకున్నఁ గాల్తుఁ జిచ్చున మే నటంచుఁ దగు నె వాసి సరయువనికి. ౩౪
మ॥ అనఘాత్మన్ బహుసమ్మతు స్మహితు నే నవ్వాని వీక్షింప నె
ట్లను మోదించెద భోగ్యభోగముల నెయ్యాం దాని యుయ్యాని సూ
తనికిం గాని ముదం బదేల తనువుం దానంబు పాసంగు నా
య్యనఁ దత్సంగతి నందియున్న యసి తథ్యం బేను వ్రాసుచ్చితిన్. ౩౬
తే॥ ఇయ్యదియె మార్గ మిద్దాని నెనసి పురికి నాయయోధ్యకుఁ బోయెదనయ్య యింక
దూరదూరం బదియు నెల్లి సేరవలయు నితర వాంఛల కిర వున్నదే? మహాత్మ! ౩౭
చ॥ పురి సొరఁగాఱ కెందు ముని పొందిక నొందితి నిన్నినాళ్ళు నా
వరగుణుఁ జేర కీవ్రతము వారణసేయఁగనేర నన్ను నీ
దరిఁ జరియించువానిఁగ నెదం దలపోయుము పోయివత్తు నే
యెరవు దలంప కూఱడిలి యేలుము రాక్షసరాజ్య మేర్పడన్. ౩౮
క॥ అని రాముఁ డానతిచ్చిన విని సుమతి విభీషణుండు విహిత మరసి యి
ట్లని పలికె నాథునునితో వినయము నయ మయముఁ బెరసి వెలయుచునుండన్.

చ॥ మనవిని వింటె మన్ననకు మార్కొనఁజేయుదె నన్ను రామ! ని
న్ననిశము గొల్చియుండఁ దగునట్టిఁడ నిల్లడ కోర్చి యానతిన్
విని యొకనాఁడయేని విధి విన్నను వొప్పఁగఁ బూజసేయఁగా
మనమున నెంచినాఁడ నధిమానుషమూర్తి! సుమాళ మేర్పడన్. ౪౦

సీ॥ ఒకపూటలోనె నిన్నోలిమి మెయి నయోధ్యాపురిఁ జేర్పంగఁ దలఁచినాఁడ
బుష్పకం బున్నది పూజ్యమానవిమాన మసమాన మది దేవతాత్మకంబు
కామయానరవిప్రకాశసౌందర్యసౌభాగ్యంబు లానెంటఁ బరఁగుచుండుఁ
బెద్దన్న నర్చ్యఁ గుబేరు గెల్చి బలాత్కరించి రావణుఁడు హరించినాఁడు
నెమ్మిమీఱ దాని నీకయి పీడ్కొల్ప కునిచినాఁడ నింత కోమహాత్మ!
భవదనుజ్ఞ వడసి పాటింతు నిందఱఁ జేర్చు కెఱఁగు సేసి సిద్ధిఁగాంచి. ౪౧

క॥ అవికల్పస్ఫురణా! నీ సవికల్పస్థితిఁ దనర్తు వందఱతోడన్
బవిధారి విమానము చూపఁ పిధానము నూపు దీనఁ బయనమ్ముఁ గూర్పన్. ౪౨

ఉ॥ నాదెస నున్న సౌహృదము నాదు గుణమ్ముల నెన్ను పేర్మియున్
నాదగు భాగ్యమైన జనసంధ్య మనుగ్రహముం స్మరించి య
ట్లే దయసేయు మీవిహితు లిందఱతో సకితోఁ గుమారుతో
సోదయితా! యహం బిచట నుండి యటం బయనం బొనర్పఁగాన్. ౪౩

మ॥ సకలార్థంబుల స్వర్చితుండ వగుచున్ సౌముఖ్య మొప్పార న
న్నకలంతాత్మునిఁ జేసి లంకఁ గల నాయంశమ్ము వారెల్ల నీ
ప్రకటశ్రీపదపద్మముం గొలువ సంభావించి నేఁ డోర్చు వే
డుకనై నెల్లి చనంగ నౌ జతన మెట్లుం బోలదే రాఘవా. ౪౪

తే॥ ప్రీతియుక్తుండ నైతి నా పెనుపుఁగోరి యెల్లరంగూడి సత్క్రియ లెనయఁగనుము
కూర్చుకింకరుఁడని నన్నుఁ గూర్చుకొనుము చన వొసంగు మివ్విధముప్రసాద మొలయ.

తే॥ నాపలుకు వింగు వని యెడు నమ్మకమున నీదు మహితమౌ బహుమాననిరతివలన
సౌహృదమ్మున నిన్నుఁ బ్రసన్నుఁజేయ నమరినాఁడఁ బ్రేష్యుఁడ నీ కనంతవిభవ.

క॥ ఆజ్ఞాపించుట గాదిది విజ్ఞాపన మయ్య రామ విధిముఖనుత సం
ప్రజ్ఞానమూర్తి మామక మజ్ఞానము దొలఁచి ప్రోవుమా వేఁడు నెఱిన్. ౪౫

చ॥ అనుచు విభీషణుం డడుగ నందఱు రక్కసులెల్ల వానరుల్
వినతివినమ్రులై వినఁ బ్రవీణుఁడు రాముఁడు వల్కె నింత కో
యనఘుఁడ తెల్పినాఁడఁ గల యర్థము నీమది నాఁటఁ బూఁట కే
మన మలరింప కొం డయిన మాట దలంచి వచించినాఁడనే. ౪౬

సీ॥ ఇట్లనవిధిచేఁతనేఁ బూజితుఁడ నైతి సౌమ్య సాచివ్యంబు జరిపినాఁడ
వెదచేష్ట లెలమియు నేఁకట చెలిమియు నేకంబ కా వాక్కు నెనసి వెలయ

నర్థించి తిట్టి నీయర్థంబు సర్వోత్తమోత్తమం బనఁ జెల్లు నొండెన లేదు
నీపలు కొనరింపకే పోవ నెంచితి ననఁబోకు మంతయు నరసి కనుము

భరతుఁ జూడంగ మనము సత్వరము గాఁగ నతని ప్రతిసఁ దలంపఁ బిట్టాగ్ని వ్రేడమ
నాకుఁ బురిఁ జొరఁగా రామి నాయమగుట నింతలు బెనఁగెదను దను జేంద్ర తోడరి.

సీ॥ వనవాసమున కేను వచ్చు వాడెఱుఁగఁడు తాత రమ్మనఁ జని తడసినాఁడు
తండ్రిపోయిన వార్త దవుల ఘోషించుచు దరలినాఁ డిలుసొచ్చి తెరలినాడు
తల్లి దూషించి సత్కర్మము ల్దండ్రికిఁ బొనరించి ననుఁ గాంచ బొరసినాడు
చిత్రకూట మ్మట్లు సేరి నెమ్మది నెంగ గ్రాలి నాయదుగుల వ్రాలినాఁడు
శిరము గదియంగ మ్రొక్కి యాచించినాఁడు పెద్దలగు వారిచేతఁ జెప్పించినాఁడు
విసివి ప్రాయోపవేశాప్తి వెలసినాఁడు తెలిసి నేఁ బేర్చ నెట్టన మలసినాఁడు. ౯౦

తే॥ గురుఁడు బోధింప నయ్యనవరగుణుండు కాని పనిసేయ నొల్లఁ డూఁగాని వాని
పూనిక దెరల్చి వచ్చితిఁ బొరి మరల్చి తండ్రిసత్యంబె పాటించు తలఁపు వెలిపి.

ఆ॥ నాఁటఁగోలెఁ జొరఁడు నంద్యచరిత్రుండు పురము వ్రతవిశేషభరముతోడఁ
గెలనిపల్లె సేరి కలగుండుపడుచున్నవాఁడు నాదు రాక వల నరయుచు. ౯౧

క॥ పాదుకలం గొనిచనె నామీఁదనె మదినిలిపితసదు మెలకువ రాజ్యం
బూదియుఁ దద్వశతనె ప్రతిపాదించును గడువుచన విపద్దశఁ బొరయున్. ౯౩

క॥ అది యొక శల్యము గతి నామది నాఁటినయది మహాత్మ! మాటాడకు మి
య్యదనున వానిం దల్లుల విదితుల గురులఁ బురజనుల వే గనవలయున్. ౯౪

క॥ పనులెల్లఁదీర్చి యాతనిపనిఁ దలఁపక యిచట నునికి పాడియె నాక
వ్వినిపాత మెంచి కాకీ పని చెద నెల్లి యన నొక్కఁ డనునట్టిఁడ నే. ౯౫

ఆ॥ అనుమతింపుమయ్య యన్న! నాదు ప్రయాణ మావిమానరాజ మందఁ జేసి
కోపగింపవలదు గుణరత్ననిధి! యిట్లు వేఁడు నాదునుడుల వెరవెఱిఁగి. ౯౬

క॥ అను రామచంద్రు పలుకుల ననుమోదించి చని రాక్షసాధిపుఁ డపుడే
మొనయించెఁ బుష్పకాఖ్యం బనుపమితము దివ్యయాన మాతఁడు మెచ్చన్.

సీ॥ కాంచనమణియోగకలితాంగములతోడఁ బ్రకటవైదూర్యవేదికలతోడఁ
గూటయంత్రాగారకుట్టిమంబులతోడ హైమపద్మవిభూషణాళితోడ
ధ్వజపతాకాహర్మ్యవరజాలములతోడ విమలముక్తాగవాక్షములతోడ
ఘంటికాకింకిణీకలరవంబులతోడ తతగోపురద్వారతతులతోడ
స్ఫటికమాణిక్యతలవరాసనమహార్హ శయనమహితాస్తరణవిశేషములతోడ
నొప్పు నప్పుష్పకముఁ గాంచి యుల్లసిల్లె రాముఁ డధిసాధువచనాభిరాముఁడగుచు.

ఆ॥ విశ్వకర్మ తనదు వెరవుమై నిర్మించె మేరుశిఖరరూపమేలనమున
స్వర్గపురము దీని సరిపోల దను నట్లు తన్మనోరథము రథమ్ము గాఁగ. ౯౭

తే॥ సూర్యమండలతేజమ్ము సురుచిరమ్ము చంద్రబింబవిశేషప్రసాదభరిత
మనిలవేగమ్ము కామరూపాంచితమ్ము సానుభావమ్ము సా వ్యోమయాన మొప్పె.
క॥ త్వరితుం డగుచు విభీషణుఁ డరుసంబున దాని విభున కర్పించి ప్రబం
ధరుచిరపదవాగ్గుంభన యిరవుకొనఁగఁ గేలుమోడ్చి యిట్లని పలికెన్. ౬౧
సీ॥ పుష్పకం బిది పుష్పపూజితం బనిశంబు దేవతాత్మోపజీవితంబు
ధృష్టు లౌ విద్విషు త్తేఱిచూడఁగ నేర రప్రధృష్యప్రభావాంచితంబు
త్రైలోక్యసంచారదక్ష మియ్యది దీనఁ జొచ్చువారికి లేవు క్షుత్పిపాస
లమృతహ్రాదంబుల నమరియున్నది మనోజవమున నెదియును సాటిరాదు
పుణ్యమూర్తు లిమ్మేటిపైఁ బొసఁగువార లెందఱకు నేని నవకాశమొనయఁజేయు
చుండు నిండుమనంబున నోజ మెప్పఁ గైకొనుము దీనిఁ గల్యాణకలితమూర్తి.
క॥ అంకిలి లే కిదియు భవత్కైంకర్యము వంక మెలఁగుకళఁ గన్పడె ని
ట్లింకిటఁ బొనర్ప నగు నది యంకసదుఁడ నన్ను మనుప నానతి యీవే. ౬౩
చ॥ అనిన విమర్శనం బెసఁగ నామహితాత్ముఁడు రాఘవుండు దా
ననియెను లక్ష్మణుం డుచిత మా నని ప్రీతిమెయి న్వినంగ స్నే
హనిభృతవృత్తి సంస్కృత మహంకృతిదూరము గాఁగ వత్సల
త్వనిరతుఁ డీతఁడే యనుచుఁ దత్పరత న్సర లుబ్బియాడఁగాన్. ౬౪
సీ॥ అన్న విభీషణ యనువొప్ప నీ కేనుఁ దెలియంగ నగునది దెలుపువాఁడ
మానార్హు లెందు సన్మానింపఁబడి ప్రీతి నాకృతజ్ఞు గణింతు రనవరతము
దానసాంత్వప్రసాదవిహీనుఁ డై క్రోధహింసారతుం డగు నేలువాని
సంవిగ్ను లగుచు మెచ్చరు తఱి యొదవిన విడనాడుదురు ధృతి బడలుపడఁగ
సంగృహీతయుఁ ద్యాగియు సమయవిదుఁడు కీర్తిశాలి సానుక్రోశవర్తనుండు
నగు విభునిపాలివారలై యఖిలజనులు నుందు రెవ్వేళఁ బొరపొచ్చె మొరయకుండ.

—♦ శ్రీరాముఁడు పుష్పకమూనెక్కి యయోధ్య కరుగుట ♦—

ఉ॥ కావున నెల్లవానరులఁ గైకొని పూజ లొనర్పు మిత్తఱిన్
భావితయత్నకర్ములు విభాసితవీర్యులు సంస్తుతవ్రతుల్
ధీవరు లెల్లకృత్యములు దీర్చి రొకింత గొఱంత వెట్ట కే
నీ వను భేద మెన్నక మహేచ్ఛుల కిట్టిరఁ దేర్చు టొప్పదే. ౬౬
క॥ జితకాశులు వీర లనిర్జిత లంక జయించినారు జీవితభీతిన్
మతిఁ గొనరు హృష్టు లనివర్తితు లంచితకీర్తు లిట్టి ధీరులు గలరే. ౬౭
ఆ॥ ఇచ్చ వచ్చినట్టు లివ్వారి నర్చింపు మఖిలవస్తువాహనార్పణములు
పొసఁగ నిదియ నాదు పూజ నే మెచ్చెద వార లెల్ల గూర్చువారు నీకు. ౬౮

క॥ నీకై తెలిపితి నిట్లని యేకాంతప్రణిహితుండ నీ వొట మహిం
ప్రాకటమై చెల్లన్వలె నీకారుణ్యామన మొలసి నిర్మలచరితా. ౧౯
క॥ విభుఁ డవ్విధిఁ దెలుపఁగ నవ్విభీషణుఁడు సకలసైన్యవీరులఁ దత్త
త్ప్రభుల నరసి పూజించెను విభాగ మొప్పార మహితవివిధార్ఘ్యములన్. ౨౦
ఆ॥ రాణఁ దనరు స్వర్ణరాసులు వసనము ల్మణికిరీటముఖ్యమండనములు
ప్రవరచిత్రవస్తునివహంబులును దాస్యసతుఁడు నారియుత్తరాత్మ లలర.
తే॥ అన్నియును రత్నమయములే హాటకోజ్జ్వలములై శయ్యాసనప్రముఖములు భాజ
నములు వాహనములు మహోన్నతము లతఁడొసంగ సంప్రీతి మెయిఁ దత్ప్రసంగమునను
శా॥ పర్జన్యుండు మహార్ఘవృష్టి నెఱపం బాల్గొన్నచందాన స్వో
పార్జన్విత్త తతాదరార్జన సముద్యల్లాసము ల్మీఱ వి
స్ఫూర్జద్వస్తుపరంపర ల్లుగిసె సంస్తుత్యంబుగా దానఁ దా
నార్జించెన్ సుయశమ్ముతోడి దగు సఖ్యార్థంబు కీర్త్యుజ్జ్వలా. ౨౩
సీ॥ అటు వారు పూజితులై రా విమాన మారోహించి రాముఁ డాయాశ్రి దనర
లజ్జిత వైదేహి లలిత యశస్విని నంకస్థలంబున నవధరించి
తమ్ముఁడు సౌమిత్రి ధను సమ్ములుం గొని విశ్రాంతుఁడై వెనువెంట నెగడ
నంత వానరనాథుఁ డసురనాయకుఁడునుఁ బ్లవగవీరులుఁ దన్ను బలసి కొలువఁ
బూజితుం డెల్లవారలఁ బూజితులుగఁ జేసి యుపలాలనంబున సిరి దలిర్ప
మంత్రణం బనువొంద నామంత్రణం బొనర్పఁ దొడరెను గందర్పదర్పజయుఁ డు. ౨౪
ఉ॥ మంచి దలంచినారు మహిమంబునఁ గీర్తివహించినారు స
ఖ్యాంచితవృత్తి నీ విజయ మర్మిలి నాకొసగూర్చినారు మి
మ్మెంచఁగ నాతరంబె సకలేశ్వరుల ప్రతిరి రెండు సోయురం
డించుని నాసము ల్వేరయు నిమ్మెయి నేనునుఁ బోయివచ్చెదన్. ౨౫
చ॥ సుహృదుఁడవు స్వయస్యుఁడవు చుట్టమవుం దగ నిన్ని నీవ నైయ
విహితుని కర్జము స్తదుప్రవీణతఁ దీర్చి తధర్మభీరుతో
ద్వహుఁడవు నట్లభీరుఁడవు దద్దయు నన్మది నుంచి వేడ్కఁ ద్వ
న్మహితబలంబులం గొని సమాహితతం బురిఁ జేరు మర్కజా. ౨౬
ఆ॥ ఏనుఁ బురిక చనుదు నెలమిన్నెఁ గిష్కింధఁ బాలితం బొనర్చి ప్రథితిఁ గనుము
పెరిమ నంగదప్రభృతుల బోధింపుము హనుమతోడినాఁడ వగుచు మనుము.
క॥ ఏ నరిగెదను విభీషణ! నీనెఱి వర్తింపు మెల్లనిర్ణయములకుం
దానకము నీకు ధర్మంబే నెయ్యముసూపనేర్చు హితజన మనసై. ౨౭
శా॥ లంకారాజ్యమున న్వసించి స్వజనాలంబంబవై యెల్ల ని
శ్శంకం బాలనసేయు మేనిడిన ని న్యాసింప నింద్రాదు లా

తంకం బందెడువార కాని యెపుడున్ ధర్షింపఁగాఁబోవ కీ
వింక న్నిర్మలవృత్తిమై మనుము న న్నేవేళ ధ్యానించుచున్. ౭౯

క॥ ఇందఱ నామంత్రించెద జందం బొప్పార సెల వొసంగుఁడు జనకుం
డెం దుండి యేలె నిల సిరి పొందిక పురి యాయయోధ్యఁ బొరయుడు గరిమన్.

క॥ అని నొడివెడు రామేంద్రునిఁ గని కనుగొలుకులను బాష్పకణికలు దొనుకన్
వినతు లయి కూర్చుదోయిళు లనువొందఁగ నిట్లు పలికి రందఱు నొకటన్. ౮౧

సీ॥ ఏ మయోధ్యకు వత్తుమెల్లర మనుమతి నలరింపుమయ్య దయావిధేయ!
తమ్ములఁ గాంచి నేస్తమ్ములు నెఱయించి యమ్మలకును మ్రొక్కు లందఁజేసి
మాయమ్మ సీతమ్మ మలయ రాజ్యపదాభిషిక్తుండ వగు నిన్నుఁ జేరి కొలిచి
నగరి వనంబులు నానాస్థలంబులు నుద్యుక్తతం జూచు నోజ మెఱసి
నీయనుజ్ఞ వడసి నెఱి మీఱ స్వస్వధామంబు లందువార మంబుజములు
ధామనిధినపోలెఁ దవిలియున్నవి మామనములు నీదెసం దనర్చి రామ! ౮౨

క॥ ఇదె దయ యిదె గారవ మి య్యదియె యనుగ్రహము జనవు నని మాయెదలం
బొదలెద మిటు గైకొనవే సదయత మ మ్మిందఱం బ్రసాదగుణాఢ్యా! ౮౩

మ॥ అని ప్రార్థింపఁగ సన్మహామహుఁడు ధర్మాత్ముండు శ్రీరాముఁ డో
య్యన వారిం దగురీతిఁ బేర్కొని వచోభ్యర్చ ల్పొసంగంగ నె
మ్మన ముప్పొంగఁగ సర్వమానిజనతామంతవ్యుఁ డి ట్లంచుఁ బ
ల్కె నవోద్యన్ముఖసారసోల్లసితదృక్కిర్త్యాళిపాళు ల్తగన్. ౮౪

చ॥ ప్రియములకెల్ల నియ్యదియ పెద్ద యటంచుఁ వచింపనయ్యె ని
య్యయమున కింక మేర గలదా? నయదృష్టులు మీర లన్నిటన్
రయమున మిమ్ముఁ బొమ్మనుచు రా పొనరించితి నాంధ్ర బిడ్డలన్
మెయికొనఁ గాంచి ప్రీతి నెఱి మించెద రన్న తలంపు చొప్పడన్. ౮౫

ఉ॥ పున్నమ కాదె యిన్నెఱిన పోయి పురంబు సొరం బురీజను
లున్నతు లైన బంధువులు సన్నుతులం బచరింప వారలన్
మన్నన సేయఁగాంచుట సుమాళమ చొప్పడె లెండు రండు మా
యన్నలు మీర లీమహిత మైన విమానము నెక్కఁ గ్రక్కునన్. ౮౬

తే॥ హరిబలము గొల్వ సుగ్రీవ! యమితతేజ! లలిత మిప్పుష్పకవర మ్మలంకరింపు
మసురనాయక! నీవు నీయనుఁగుఁజెలులతో విమానాధిరాజమ్ము పై వఱలుము.

క॥ అను రాము ప్రబోధన మొయ్యనఁ దమపాలిధన మనఁగ నై తారసిలన్
జనితోల్లాసంబున వా రనుపదమె పరిక్రమించి రనుకృతి తనరన్. ౮౮

ఆ॥ ఇంత యనఁగరాని సంతసం బిగురొత్త సేనతో హరీంద్రుఁ డైనవారి
తో విభీషణుండుఁ దోన యారోహించి రావిమానవర మహార్ఘ్యనిభము. ౮౯

ఉ॥ అందఱు యానరాజమునయం దిరవొంద మహాద్భుతప్రకాశముం
బొంది తనర్చ నయ్యె నది యోజము తేజము హంసకల్పనా
మందవికాసము న్వెసఁగ మానితుఁ డా రఘువీరు చిత్తవృ
త్తిం దళుకొత్తఁ జేయుచు నుదీర్ణవిశేషమహానుభావ మై. ౯౦
ఆ॥ హంసయుక్త మైన యద్దాన నిరవొంది రాముఁ డపుడు నలుసరాణిఁ బొనరె
దేవిలోఁడఁ గడమదివిజు లై రందఱు నదియు బ్రహ్మసభయ యనఁ దనర్చె. ౯౧
శా॥ ఆకౌబేరవరాసనేంద్రము మహేంద్రాస్యుండు రాముండు ద
న్నాకన్నా కెనయం గుబేరు విడ నై యభ్యర్థితత్వంబు నేఁ
డికర్జంబునఁ గంటినంచు నిజసంప్రాప్తత్వముం జూపె నా
నా కల్యాణపరంపర ల్నెఱయఁ జేయంజాలె నప్పట్టునన్. ౯౨
ఉ॥ ఎందునుఁ గాన మిమ్మెయి నహీనమహత్త్వము వ్యోమయానమున్
గ్రం దొకయింత లేదు సుఖకంపమ పో యిది యెన్నఁ జేసి నిం
కెందఱికేనిఁ జో టిడుఁ బ్రహృష్టుల మైతి మటంచు వాసగు
ల్పొందిరి హర్ష మబ్బురముఁ బొల్పునహించిరి రాక్షసోత్తముల్. ౯౩
తే॥ అంద ఱం దుపవేశంబు లంది నెగడ నానసేసెను రాముఁ డత్యాదరమున
దాన నది యుబ్బి తోడ్తోన తరలె నుత్తమోత్తమము నాతభుత మభ్ర మాయనంగ.
తే॥ విశ్వతోముఖుఁ డన్నెఱవెరవు నెఱయ సర్వతోదృష్టికలితుఁ డై సంభ్రమమున
మహిత మహితనయం జంద్రమస్సమాస్య సీత మైథిలిఁ గాంచి లక్షితము లెంచి.

—♦ శ్రీరాముఁడు త్రోవలోని స్వచరిత విశేషములు సీతకుఁ జెప్పిచూపుట. ♦—

క॥ తత్తద్విశేషములఁ బ్రియ కత్తఱి బోధింపఁదొడఁగె నర్మిలి రఘువం
శోత్తముఁడు నేను నీ కెటు లత్తని వొప్పార వికసితాంబుజవదనా! ౯౬
చ॥ అలికులదృశ్యవేణిరో! యహర్పతితేజుఁడు విశ్వకర్ముఁ డీ
య్యెలయు త్రికూటకూటము గిరీశగిరీంద్రశిఖాభ మింపుఁ దా
నలఘుతపఃపరిశ్రమసయమ్మున నియ్యకలంక లంక ని
ట్లలవున సృష్టిసేసి యిడె నాదృత మై కను మాన తిచ్చితిన్. ౯౭
ఉ॥ కైశికకాంతినిర్జితవికస్వరబంభర ! కాంచు మీయెడన్
గీశవరు ల్నిశాటులును గీల్కొని యుద్ధ మొనర్చినారు మ
త్తాశయలక్ష్యవృత్తి నిరయంబు సయంబున నీస్థలంబు మాం
సాశనజంతువాస మన నయ్యె నసృక్ప్లలకర్దమస్థితిన్. ౯౮
ఉ॥ ఓకుటిలాలకా ! యిచట నుద్ధతు రావణుఁ గ్రూరకర్మునిన్
నీకయి త్రుంచినాఁడ నవినీతుఁ డనం జనెఁ గాని వీఁడు ము

ల్లోకములుఁ జయించె సురలోకమువారల గన్నుకొట్టె నా
లోకవిభుం డొసంగిన యలోపవరంబుల కల్మి బల్మితోన్. ౯౯

తే॥ వెలసె నియ్యది బహుపశువిశసనమున నమరిన మహాహవం బన నాహవంబు
పున్నెపుంగతిఁ గనినారు పొలిసి వీరు లష్టమీచంద్రకలనాంచదలికఫలక! ౧౦౦

క॥ అందఱు నందఱె దశముఖుఁ డందఱు తలకట్టు తపమునందలి గరిమన్
గ్రందె నిటు లిచట నీకథఁ జందము సెడ నగుచు నోవిశాలశుభదృశా! ౧౦౧

క॥ స్మరచాపోపమసుభ్రూ! కర మరు దిది వీనిమస్తకము లిల ద్రాలెన్
బోరిపోరి నఱుకం బలువే ల్వరశక్తిం బక్వతాళవరఫలములు నాన్. ౧౦౨

క॥ అగుణుండో? సగుణుండో? తెగ నిమ్మెయి నీకుఁ గాని తెఱఁగొనరింపన్
దెగి వర్తిలి ఘనుఁ డాతఁడు త్రిగుణాత్మకదివ్యరూపధృతిమన్నయనా!

ఆ॥ కుంభకర్ణుఁ డిందుఁ గూలెఁ గనుంగొను మ్రావహస్తుఁ డిచటునం దడంగె
ధూతరిపుఁడు హనుమ ధూమ్రాక్షు నిచ్చోటఁ జదియనేసెఁ బూర్ణచంద్రవదన!

శా॥ విద్యున్మాలి సుషేణుచే నిహతుఁడై వ్రేలాడె నిచ్చోటునం
దుద్యచ్చాపుఁడు రావణాత్మజుఁడు మాయోల్లాసి యింద్రారి యిం
దద్యోతుం డయి త్రెళ్ళె లక్ష్మణునిచే నవ్యాగ్రుచేఁ బోర ది
వ్యద్యుత్యూర్జితకామదర్పణమణిన్యక్కృత్కపోలాంచితా! ౧౦౫

తే॥ కలితుఁ డంగదుఁ డిచట వికటు మడంచె నటు విరూపాక్షు దుర్ధర్షు లామహోద
రాదులు నకంపనుఁడు వ్రాలి రవని ననిఁ గపిప్రవరు లేచి పొదువఁ జాంపేయనాస!

క॥ అన్యులు నన్యుల నఱిమి రనన్యాదృశులం గపుల మహాబలు లసురుల్
సైన్యం బెనసి రనలశలభన్యాయము నెఱయ బింబఫలరుచిరోష్ఠీ! ౧౦౭

ఉ॥ కన్నుల నీరు దొట్రిల వికాసము నాశిల మేను గాసిలన్
ద న్నొక వేయుఁదోడిగఁజేత ల్నరిపోలుచుఁ బొక్కుచుండ న
య్యన్నులమిన్న రావణుని యంతిపురిం దులకించు రత్న మ
ప్షిన్నెలవొంది ఘూర్ణిలుచు నేడ్చె సుధామధురాధరాంచితా! ౧౦౮

క॥ మందోదరి యాయమ రతిసుందరి మయపుత్త్రి మహిత సూనృతపద య
స్పందిత సతి కాలగతిం గ్రందన మొనరించెఁ బోరికలనున సుదతీ! ౧౦౯

ఆ॥ ఇది యొకండు తీర్థ మే మబ్ధి దాఁటి యానాఁటిరాత్రి విడిసినార మిచటు.
నందుఁ గాంచినార మలఁతఁ బాసి ముదమ్ము స్నిగ్ధసమసరూపశిఖరిదశన! ౧౧౦

ఉ॥ ఈయది సేతుమార్గము త్వదీహితము న్నమకూర్ప నెట్టనన్
దోయధిఁ బన్నినాఁడఁ బ్రణిధు ల్నలముఖ్యులు నేర్చి కూర్చు బ
ల్పాయముకల్మి నూఱుఁ బది సంఖ్యల కేర్పడు యోజనంబులన్
స్వాయతవిస్తృతు ల్దనర నైన దిదె చూ స్మితచంద్రికాంచితా! ౧౧౧

॥ ప్రకటం బయ్యెను నలకృత మకలంకం బగుచు నిది తదాఖ్యన్ జగతిన్
సుకృతము దుష్కర మట్టిద సకలకలామూర్తివాక్ప్రసాదప్రచురా! ౧౧౨
॥ పారావారం బిదిగో యపారం బై యున్నయది యభంగోద్ధతభం
గారూఢిం గర్జిల్లుచు సారగుణోదారసత్త్వసంపత్సహితా! ౧౧౩
॥ ఈవార్ధియె సాగర మన నై వరుణాలయము నయ్యె నక్షోభ్యం బై
తా విదె రతనములకు ముఖలావణ్యరమాధిపీఠలాలితచిబుకా! ౧౧౪
॥ అదె హిరణ్యనాభ మను శైలరాజమ్ము కాంచనమ్ము కంటె కాంచనాంగి!
జనకపుత్రి! యిదియె సాగరమ్మున నుండి హనుమవిశ్రమార్థ మరుగుదెంచె.
॥ దీన ముద మంది సురపతి దీనతఁ బాపఁగ స్వపక్షధృతిని సపక్షం
బై నలువొందుచునున్నది గానామృతసారతత్త్వకలరవలక్ష్యా! ౧౧౬
క॥ వే నచ్చుతతి నిచట స్కంధావారనివేశనం బొదవఁజేసితి మి
ట్లీవార్నిధి యంతర మిదె యా వేదాత్మత్రిరేఖికాభ్యర్చ్యగళా! ౧౧౭
మ॥ ఇదె కంటే కలకంఠకంఠి! మహితుండే యయ్యె నీసాగరుం
డొదవెం దీర్ఘము సేతుబంధ మన నిట్లోజన్ సుపుణ్యాంబు నా
విదితం బైనది ముజ్జగంబుల గుణావిష్టంబు బూజ్యంబు స
త్పదసంపాది సుపావనం బటు మహాపాపౌఘనిర్ధ్వంసి నాన్. ౧౧౮
క॥ కర్ణాభరణ మొనర్పుము కర్ణాలంకారమహితకర్ణా! యిది యి
ట్లర్ణవగర్వోచిత మై నిర్ణీతం బయ్యెఁ బాపనినహము వోలఁపన్. ౧౧౯
ఉ॥ దీనిఁ గనుంగొనం గనిన దేవి! పునర్భవ మొందఁ డట్టివాఁ
డేనియు నేను సేతువున కేగెద స్నాన మొనర్పఁ దర్పణం
బానెటఁ బైతృకంబు గలయంతలు సేయుదు నంచు నిచ్చలున్
దా ననిశం దరించుఁ బితృతండముతోడ మృణాలబిద్భుజా! ౧౨౦
క॥ పున్నెముల నెలవు దీనిం గన్న కృతార్థులకు నెల్లఁ గామగవి యనం
గన్నది పేరు సకలసంపన్నులఁ జేయు న్నరులనుఁ బల్లవపాణీ! ౧౨౧
తే॥ సేతుబంధమహత్త్వంబు సెప్ప నరిది యేను సురలు సిద్ధులు నుంచు మించునందు
వాలఖిల్యాదు లౌ మును ల్వత్తు రెపుడు దీని సేవింప సనుఁ గొల్వ దివ్యమూర్తి.
సీ॥ దీని భావించిన దేవుండె యగు నన్న సేవామహత్త్వంబు సెప్పఁదరమె
సార్ధత్రికోటితీర్థౌఘంబు మధ్యాహ్నసమయంబునం దీని సంశ్రయించు
నరునిఁ జుట్టిన పాపనాశంబులఁ దెరల్ప దీని మించిన దొండు తెరువు లేదు
హనుమద్విభీషణార్కాత్మజసౌమిత్రు లెనయ సన్నిధ సేసి యెలమిగూర్తు
నే నిచటఁ గాంచువారి కభీప్సితములు సిరు లెసఁగ నంతమున ముక్తిసిద్ధిపొసఁగ
రామసేతుస్మరణము నిరామయ మ్మొనర్చు నరులకు సకలలోకార్చనీయ!

శా॥ ఏ రామామణి మత్సమాఖ్య తగ రామేశుం బ్రతిష్ఠించితిన్
ధీరుల్మెచ్చఁగ దేవదేవుఁడు మహాదేవుండు నా కర్థిమైఁ
దీ రొప్పారఁగ దర్శనం బొసఁగె ని త్తీర్థప్రదేశంబునన్
సారోదారవరం బొసంగి నిలిచె న్సర్వార్థము ల్గూర్పఁగన్. ౧౨౪

తే॥ ఇది మహాపుణ్యసంస్థాన మిచటు సేరి వతులు రామేశుఁ బర్వతవర్ధనీమ
హాంబ సేవించి గంగాజలాభిషేక మొలయఁజేసిన నరులు ముక్తులు గుణాఢ్య!

క॥ ఇది దర్భశయన మిచ్చో నొదవించితిఁ ద్ర్యహసమంచదుపవాసవిధిన్
దుది సాగరుఁడు మహాత్ముఁడు ముదముంగూర్చెఁ గనఁగాంచె మోసముదలఁగన్.

తే॥ అట్లు ప్రత్యక్షమై కొన్క లనువుపఱచి సేతు నిర్మాణవిధిఁ దీర్చు చేసి దుష్ట
కోటి నాచేఁ దెరల్పించుకొని చనెం బ్రసాద మొప్పారఁగ సుసంప్రసాదకలిత!

ఉ॥ వేరము గూడ దన్నుఁ గడు వెంగలి యై తను వీడె నన్న యం
చారభసంబునం బెరసె నంచితబుద్ధి విభీషణుండు న
న్నీరమణీయ దేశమున నీఘనుసాయముకల్మిఁ గల్మి న
న్నూరిమిమై వరించెఁ గరికుంభహాసత్కుచకుంభశోభితా! ౧౨౫

మ॥ ఇదె కిష్కింధ విచిత్రకానన ప్లవంగేంద్రుండు సుగ్రీవుఁ డే
ల దనర్చుం బురి రమ్య కన్గవలకున్ లాలిత్య మాతిథ్య మిం
పొదవం గూర్చెడు వాలి యింద్రతనయుం డోజస్వి యిచ్చోట భ్రా
త్రదయుం డొటఁ దెగె న్మదస్త్రహతి దీవ్యత్తారహారాంచితా! ౧౨౬

—సీతాప్రార్థితుఁడై రాముఁడు వానరస్త్రీల నయోధ్యకుఁ దోడితెమ్మని సుగ్రీవుతో ననుట—

చ॥ అన విని భూమిజాత వినయాన్విత యై ప్రణయంబు సాధ్వసం
బనునయముం బొసంగఁగ నిజాంచితదృష్టిఁ బురీవతంసముం
గనుఁగొని వల్లభుం గని ప్రకాశిలు కార్యవిశేషసంపదన్
గొనకొను చిత్తవృత్తి మొగిఁ గోరిక లీరికె లెత్త నిట్లనున్. ౧౩౦

ఉ॥ నాయక! నామనం బలర నాదగు ముచ్చట సెల్లఁ గూర్తు వం
చీయెడ నర్థిమై నడుగ నెంచితి నొక్కటి తార మున్నుగా
నీ యినసూనుప్రేయసులు నెల్లహరీంద్రుల సుందరాంగులున్
దోయము సేరి రా నరుగుడు న్నినుఁ గూడి యయోధ్యఁ గన్గొనన్. ౧౩౧

క॥ చన వింతవట్టు నాదెస ననుగ్రహము కలిమి నొసఁగు మని వేడుటయున్
జననాయకుండు తన నెమ్మన మలరారంగఁ గూర్మి మలయఁగ ననియెన్. ౧౩౨

క॥ ప్రీతిమెయిఁ బలికె తియ్యది నీతియ సు మ్మివ్విధంబు నే నొనగూర్తున్
బ్రాఁతియె యిది నీ పేర్మికి నాతిరో! యని యచటు సేరి ననుచుశుభోక్తిన్. ౧౩౩

ఆ॥ ఆవిమానరాజ మాఁగి సుగ్రీవునిఁ గాంచి స్మేరదృష్టికలితుఁ డగుచు
నెలమిమీఱఁ బలికె నినవంశతిలకుండు రమ్యవాక్ప్రసంగరమ నొసంగ. ౧౩౪

సీ॥ మనవార లిందఱు మానుగ వినఁ బల్కు మిత్త్రమ దేవి యభీప్సితమ్ముఁ
దార మున్నగు నీదు దారలతోఁ గూడఁ దమతమభార్యలు దరలిరాఁగ
సిరిమీఱఁగ నయోధ్యఁ జేరి మెలంగ సన్మానం బనూనంబుగా సభ్రాతృ
దుత్సవం బరయంగ నోగి రాజపత్నులఁ గాంచి సమ్మోద మొదవించి చెలఁగఁ
గోరినది యటంచుఁ గోర్కి సాఫల్యంబు నెఱి దలిర్ప వారు నీవు సరిగి
వారిఁ దోడుకొనుచు వచ్చి వైళమె పుష్పకంబు నధిగమింపఁగాఁ గడఁగుఁడు.

ఆ॥ అమితతేజుఁ డైన యారామచంద్రుఁ డి ట్లన సుముహుఁడు వానరాధిపతియు
నంతవట్టు దెలిపి యవ్వారలం గొని యంతిపురికిఁ జేర నరిగి ప్రీతి. ౧౩౫

క॥ తార నుదార స్వదారం దారాధిపవదనఁ గని ముదంబున ననె ని
ట్లోరామామణి! వినుమా శ్రీరామాధిపుఁ డనుజ్ఞసేసెం బ్రీతిన్. ౧౩౬

క॥ తడయక నీవును నీసరిపడఁతులు వారివరుల కూర్చుభామల ననువే
ర్పడఁ బిలిచికొని కడంగుఁడు పుడమితనయ కోర్కి దీర్పఁ బో నగు గరిమన్.

సీ॥ ప్రేయసీ! రాముఁడు పేర్చి రావణుఁ దీర్చి సీతఁ గైకొనె గెల్పుసిరియుఁ గూడ
నావిభీషణునిఁ బట్టాభిషిక్తు నొనర్చె నఖిలామరులు మును లభినుతింప
వారితోఁ గపులతో వరపుష్పకం బెక్కి చేరె నిచ్చోటికిఁ జెలువఁ గూడి
యాయమ మీఁదెస నత్యాదరం బొప్పఁ దోడి తెమ్మనె మిమ్ము దొరసి తా న
యోధ్యకుం బోయి యందఱ నోజ మెయిఁ గనుంగొనన్వలె నేడ్కఁ బొసంగననుచుఁ
బ్రియుని వేఁడెఁ దా నిట్లని ప్రీతిమెఱయ నాతఁ డెఱిఁగించి యనిచె స న్నాన నెఱప.

ఉ॥ కావున నందఱుం గొని వికాసము పేర్మిఁ గడంగి చెచ్చెరం
బోవలెఁ బుష్పకం బెనయఁ బూజిత లై తగు రాజపత్నుల
న్నావిరి గాంచి రామవిభు వైభవముం గని సీత మన్ననల్
శ్రీ వెలయంగఁ గైకొని విశిష్టల రై చనుదెంతు రేర్పడన్. ౧౪౦

ఉ॥ నావుడు దార సంతసమునం దనరారుచు వల్లభుండు సు
గ్రీవుఁ డనుజ్ఞసేసె నిటు ప్రీతిమెయిం జనువార మి ష్టయో
ధ్యావరరాజధానికిఁ బ్రియం బిది నేనును గోరుచుందు మ
ద్భావన నెల్లఁ బ్రాభవము వైభవముం బెను పొందుచుండఁగాన్. ౧౪౧

తే॥ నాథులం గూడి చని జననాథు సతుల భూమిసుత తోడికోడండ్రఁ బొరసి కాంచు
రహికి మున్నుగ రాము పురప్రవేశ పౌరజానపదాప్తులుఁ బడయఁగలము.

క॥ సకలైశ్వర్యసమంచిత మకలంకం బైన రాము నభిషేకంబున్
బ్రకటశ్రీకలనముఁ గని స్వకము పురం బెనయుదుము ప్రసాదాఢ్యుల మై.

మ॥ అనుచుం దార యనుజ్ఞసేయ నఖిలం బా వానరీబృంద మొ
య్యన మేలంచు నలంకరించుకొని డాయం దాను సర్వాంగశో
భనలక్ష్మిం దనరారుచు న్వడలె సంపన్నన్ రుమం గొంచుఁ ద
మ్మనువృత్తి న్విభుఁ డెల్లవానరులు నెయ్యంబారఁ బ్రేరేపఁగాన్. ౧౮౪

ఆ॥ అట్లు వచ్చి విభవ మనువొంద నావిమానంబునకుఁ బ్రదక్షిణం బొనర్చి
జనకరాజతనుజఁగను 'కాంక్ష దళుకొత్త నభ్యుపేత లగుచు నలరుటయును.

క॥ వా రెల్లవానరులు నధ్యారోహింపంగఁ దరలె నట రయమారం
గా రాజేశు విమానం బారాజేంద్రాజ్ఞ నెఱయ నంబరవీధిన్. ౧౮౬

తే॥ అంగనామణితో నిట్టులనె విభుండు డంబుమీఱిన ఋష్యమూకంబు దఱిసి
తొంటి దైన ప్రసంగంబు ధోరణిం బొసంగి యిగురొత్తుచిత్తంబు సరణిఁ బెరసి.

ఉ॥ అంబర మాహరించెడు మహాకృతి మించి సవిద్యుదుద్యద
బ్దం బన నొప్పుచున్న యది భాస్వరకాంచనధాతురాగచి
త్రాంబరము న్ధరించె నన నంచిత మై యిదె సుమ్ము ఋశ్యమూ
కం బను పర్వతోత్తమము కాంతవళిత్రయచిత్రితోదరీ! ౧౮౮

క॥ ఇన్నెల వే మెనయఁగ నడీనన్న గనం బనిచె హనుమ నవితృసుతుఁడు వి
ద్వన్నుతుఁ డతఁ డిగువురకునుఁ బన్నెను సఖ్యంబు దిరముపడఁ దనుమధ్యా!

ఆ॥ ప్రతినచేఱచినాఁడఁ బవనసఖుండు సాక్షిగ సురేంద్రసుతుని గీటడంప
నేను రవిసుతుండు నెఱపినాఁ డట్లు నీనెల వెఱెంగి తెలుప నిమ్ననాభి. ౧౯౦

మ॥ ఇది పంపాహ్వయ చిత్రకానన జనాభీష్టంబులం గూర్పనై
నది స్వచ్ఛాశయ పద్మినీమణి రసౌన్నత్యంబునం బెంపుఁ గాం
చె దయాహీనత నన్ను శోకవివశుం జేసెన్ సిరి న్నిన్ను బా
సి దరిం జేరితి నన్న దోసమున కో శ్రీకామ్యకాంచీగుణా! ౧౯౧

మ॥ శ్రమణీసంజ్ఞిత ధర్మచారిణి తపస్సంసిద్ధ యేతత్తట
స్థమతంగాశ్రమసీమఁ గానఁబడియెం దచ్ఛిష్య మత్పూజలం
గ్రమయుక్తిం బొనరించె రస్యఫలవర్గమ్ము ల్సమర్పించె ని
ర్గమ మొప్పం గనె ముక్తి స్మారరథచక్రశ్రీసమంచత్కటీ! ౧౯౨

క॥ విధుతారికబంధుఁడు రవివిధుల విధుంతుదుఁ డనంగ వేధించెను మ
మ్మధిభుజుఁ డట దివి గనెఁ దెగి పృథువర్తులకామరాజపీఠజఘనా! ౧౯౩

తే॥ ఇదిగొ శ్రీమద్వనస్పతి యిచట నీకతన జటాయువు రావణుఁ దలరఁ బొదివి
ధార్మికుఁడు పోరె నవలఁ దత్ప్రహతిఁగూలెఁ బ్రిదిలి పృథ్వీసుతా త్వాత్తపృథునితంబ!

చ॥ ఇదె మనయాశ్రమమ్ము పద మిచ్చటునన్ ఖరదూషణాదు లా
త్రిదశవిరోధు లుద్దవిడి దెల్లిరి న న్నెదిరించి పోరి య

ల్లదె ఘనపర్ణశాల ముద మారఁగ నిందు వసించినార మ
ట్టిద యయి యున్న దిప్పటికి డిందద మందరసోచితక్రమా! ౧౫౫
క॥ శుభదర్శన! నీ విచ్చట నభయస్థితి నుండఁ బూంచి యసురేంద్రుఁడు దు
ర్లభుఁ బ్రసభముగాఁ గొనిచనె విభుత న్నే మాయమృగమువెంబడిఁ జనఁగాన్.
మ॥ ఇదె గోదావరి రమ్యతీర్థ శివ వాహిన్యగ్ర్య తోఁబుట్టు వి
య్యది పాపాపహ సుప్రసన్నసలిలోద్యన్మార్గ శోభిల్లుచు
న్నది యెన్నందగు నిన్నదీతటి మహౌన్నత్యంబు పెంపార న
భ్యుదయం బందఁగఁ గాంచినార మటు రంభోరూ! విహారంబులన్. ౧౫౭
తే॥ అదె యగస్త్యమునీంద్రుని యాశ్రమంబు మోదిత యిదియె సుతీక్ష్ణ సన్మునివరంబు
ప్రథిత మైన దల్లదె శరభంగమౌనివాస మచటికి శక్రుండు వచ్చునపుడు.
మ॥ స్మరతూణీరవిశిష్టసద్గుణసమంచజ్జంఘికా! యిచ్చటన్
సురవిద్వేషి విరాధుఁ డేచి యటుమన్ సూడెంచి ఖండించి బం
ధురకాష్ఠాగ్ని దహించినార మన దా త్రోవం దలంగించి చె
చ్చెర వానిం దివి సేర్పఁ దోల్త విజయశ్రీలాభ మస్తోర్పడన్. ౧౫౯
ఉ॥ అల్లవె తాపసాశ్రమము లంచితహంసగమప్రపంచ! యం
దెల్లశుభంబులం బొసఁగు నీయదె యత్రిమునీంద్రు మందిరం
బుల్లసితంబు తన్మహిమ ముజ్జ్వలతేజము సూర్యవహ్న్యలం
గొల్లఁగొనంగఁజాలు సురకోటి నుతింపఁ జెలంగు నెప్పుడున్. ౧౬౦
తే॥ పసుపుకుంకుమములు నీకుఁ బొసఁగ నొసఁగె ధర్మచారిణి తాపసి తత్సతీవ
తంస మబలావతంసమా! తత్ప్రభావ మధిగతంబయ్యెఁ బనునాలు గబ్దములును.
సీ॥ అదె చిత్రకూటాఖ్య మగు కూటవంతంబు గొంటిలితి మచ్చోటఁ గొన్నినాళ్ళు
నను దేర్ప నిటవచ్చె నయవేత్త భరతుండు కైకేయి తనుజుండు ఘనభుజుండు
కానిపించెదుఁ జిత్రకానన భానుజనది యిదే కనుల కానంద మిడుచు
నదె భరద్వాజాశ్రమాంచిత భూమి శ్రీమతి ప్రకాశించు సన్మానితముగ
నిదిగొ గంగాస్రవంతి కవీడ్యమాన పావనచరిత్ర త్రిపథగ భవ్యసలిల
ద్విజగణాకీర్ణఫలసుమోదీర్ణవనవిభాసితతట భద్రమూర్తి దాఁ బడయనయ్యె.
క॥ ఇదె శృంగిబేరపుర మయ్యదనున ననుఁ జేరవచ్చె నాప్తుఁడు గుహుఁ డి
య్యదె జానకి! సరయూనది ముద మలరఁగఁ గాంచుమిచటి మునుపటిపదముల్.
క॥ ముఖనిర్జితవిధుమండల! నఖకోటిద్యుతివిధూతనక్షత్రగణా!
నిఖిలాతిశాయిసద్గుణ! సుఖాస్పదము శుభపతాక చూడంబడియెన్. ౧౬౪
మ॥ అదె కంటే భువనైకసుందరి! యయోధ్యాభిఖ్య నాతండ్రి యే
లె దయాసింధుఁడు రాజధాని యయి తన్ లీలాంచితశ్రీయ కాఁ

బొదలింపం బలువేలు వత్సరము లప్పుణ్యాత్మకం గ్రమ్మఱన్
మది వొంగం గనఁగంటి మానతులు నేమం బొప్ప నర్పింపుమా. ౧౧౭
సీ॥ అనునంత సంతసం బనువొంది నెఱయ వానరవరుల్ రక్షఃప్రవరులుఁ బొదలి
యెగసి యెగసి కాంచి రేఁకట యెదలఁ బిక్కటిలంగ నవశత గడలుకొనఁగ
సురుచిరదర్శన శోభనమూర్తిఁ బాండురహర్మ్యమాలిని వర విశాలఁ
గఘ్యాసమంచిత గజవాజిసంకులఁ గాంచనమణిరత్నఘటితసాల
మహితమాణిక్యమౌక్తికమయవితాన జాలతోరణగోపురోచ్చైర్విమాన
రమ్యతరవైజయంతీవిరాజమాన ధారుణీసారపురి రాజధాని దాని. ౧౧౮
ఆ॥ ఆవిమానరాజమం దిరవొందె నానందపూరణాభినందనములు
వందనములు నట్టు వరనుతిసారనిష్యందనములునగర మరయ నయిన.
సీ॥ పదునాలుగవది యై పరఁగు వత్సర మప్డు పరిపూర్ణమగుటయుఁ బంచమి తిథి
గడకొన లక్ష్మణాగ్రజుఁడు భరద్వాజమౌనివర్యుని యాశ్రమంబు దఱిసి
యావిమానం బాఁగి యటఁజని యమ్మునిపాదపద్మములకు భక్తి నెఱఁగి
అంజలిసేర్చి నా నెంజిలి వాయంగ నెఱిఁగింపుము మహాత్మ! యెఱుక నెఱయ
నందఱ కనామయంబ కా నప్పురము సుభిక్షమై యున్నయదియే సురక్షితముగ
నేలుచున్నాఁడె భరతుఁ డేయెడను లేదుగద ప్రజల కంబ లున్నారె కడచిచనక.
మ॥ అని ప్రార్థించిన రాము లక్ష్మణయుతు న్వ్యాసమ్ము నీక్షించి య
మ్మునిచంద్రుండు ప్రహృష్టుఁడై స్మితరమ న్మోమాదరింపంగ మ
న్నన లొప్పారఁగఁ గూర్చు పల్కుఃబడిసన్నాహంబు చెన్నొంద ని
ట్లనెఁ బ్రాలేయమహీధరాత్తసుకృతావ్యాపన్నసంపత్ఫలా! ౧౧౯
మ॥ కుశలంబే మనవారి కెల్లరకు నేకుంఠత్వమున్లేదు త్వ
ద్వశమై చిత్తము నెక్కొనన్ భరతుఁ డాతంకంబునం బంకది
గ్ధశరీరుం డయి వల్కలమ్ములు జడ ల్తా నిన్నుఁ బోలంగఁ దా
ల్చి శుభాశంస పొసంగ నీయడుగు లీక్షింప న్నిరీక్షించుచున్. ౧౨౦
క॥ నీపాదుకలే తనకుం బ్రాపగుచుండంగఁ బోఁడు పట్టణమునకున్.
దాపై నందిగ్రామం బాపయికత నిల్వ నీడ యగుచుండంగన్. ౧౨౧
క॥ వ్రతనిష్ఠతోడ రాజ్యవ్రతనిష్ఠ న్నీయనుజ్ఞ వర్తిలఁజేయన్
సుతర మొనరించుచున్నాఁ డతులమ భవసాగరము దయామయహృదయా!
ఆ॥ అచటివార్త యొక్కఁ డననేల సకలప్రపంచమునను దోఁచు భంగు లెల్ల
నీయనుగ్రహమున నేనేర్తు వివరింపనదియుఁ ద్వన్మహత్త్వ మగున కాదె. ౧౨౩
క॥ నేమమున నినుఁ దలంచుచు నీమంత్రము తత్త్వ మురసి నిర్మలమతితో
నీమఱువు సేరఁగాంచు టె ధీమన్నుత! తప మన న్విదిత మగు నెపుడున్. ౧౨౪

సీ॥ నైక నెమ్మదిలోని కాంక్ష జొప్పనయించి యెదిరి లాభముఁ గూర్ప నెంచితివని
తండ్రియానతిమానఁ దగదన్నవలఁ బన్ని పౌరువులయెదలెల్లఁ బొదివితి వని
ప్రథితసర్వస్వంబుప్రాప్తరాజ్యము వీడి సన్నంగవృత్తినై నెగడితి వని
తమ్ముకుఱ్ఱనితోడఁ దరుణితోడంగూడ వన్యవృత్తిఁ జరింప వచ్చితి వని
ధర్మకాముఁడవే కద తాపసులను మనుపఁదలఁతివే కద మఱిఁ గిఁ కేల
పాపకర్ములఁ గెడపి భూభరముఁ బాప నవతరించితి వని యొక్కఁ డనినఁ జనదె.
ఉ॥ నీదెసఁ జాలి దోఁప నవినీతుల మెట్టఁగసాగె నల్క య
వ్వాదున వేస మూని తెఱవాటుగఁ గూరలు నారచీరెలున్
వేదురువుట్టఁ గొంచు నటవీస్థలికీ వరుదెంచునాఁ డహో
మాదశ యిట్టులైన నొరుమాట దలంపఁగనేల ముచ్చటల్. ౧౭౬
ఆ॥ అపుడు కాళ్లనడక నలసి వచ్చితి విప్డు దివ్యపుష్పకమునఁ దేజరిల్లి
తెవ్వఁ డెఱుఁగు నీమహీయఃప్రభావంబు తాత తలఁపులోనఁ దవిలెనేమొ.
ఉ॥ కన్నులపండు విట్టి దనఁగాఁ గనఁగాంచితి నయ్య నేఁడు మా
యన్న! పరార్థము న్నెఱపి తాశరకోటిఁ దెరల్చి తీయెడం
గన్నెడ సేసినాఁడ వని కాక సమృద్ధుఁడ వై తనర్చి యా
బన్నము వాప వచ్చితి ప్రపన్నజనౌఘముఁ గొంచుఁ జెచ్చెరన్. ౧౭౮
క॥ మాతల్లి జానకియు నీ వీతఱి ని ట్లరుగుదేర నీ తమ్ముఁడు నాఁ
డే తెఱఁగున నట్లే రా నాతలఁపున సంతసము ఘనం బై తనరెన్. ౧౭౯
తే॥ ఇల్లు బాసిన దాదిగా నింతవఱకు జరిపిన కథాప్రపంచ మే నరసినాఁడ
నదియు దృశ్యప్రబంధంబ నై తనర్చె నామనోవీథి విధముఖనందితాత్మ! ౧౮౦
సీ॥ ఇటవచ్చి యెచటికే నేఁగి మౌనులఁ గాంచి నెఱి దండకాటవి నిలుచుటయును
బ్రాహ్మణార్థనియోగపరత జనస్థానదుష్టరాక్షసకోటిఁ ద్రుంచుటయును
నదివిని రావణుం డడరారి నీసతిఁ బొంచి హరింపఁగా నెంచుటయును
మారీచు వెంట ని న్మలయించు పులుఁకనై సీత నాఖులుఁ డిలు సేర్చుటయును
నా కబంధదర్శనము పంపాభిగమము వాలి వధియించి సుగ్రీవు నేలుటయును
నింకహనుమ యాయమఁ గని లంకఁ గాల్చి వార్తఁ దెచ్చుటయునుసనవఱలుకృతులు.
చ॥ పదఁపడి వార్ధిఁ గట్టి వినిపాతము దోఁప సపుత్రబాంధవున్
గదనమునందు రావణు నగల్చుట యా పగవానితమ్మునిన్
సదయత రాజుఁ జేయుటయు జాణతనమ్మున వేల్పుపెద్దలన్
బొదలుచు రాఁ బొనర్చుటయు బోధమయాత్మ! యెఱుంగుదు న్మదిన్. ౧౮౨
క॥ నీవు పరబ్రహ్మాఖ్యం బై వఱలెడు తత్త్వ మైతి వాద్యంతరితాం
తావస్థలు లే వెన్నఁడు దేవార్చితమైన నీదు దివ్యవిభూతిన్. ౧౮౩

సీ॥ తొలుత నీ వుదకమ్ము గల్పించి యద్దాన భూతసృష్టికి సుప్తి పొలుపుగాంచి
నారమ్ము జలము గా నరసమూహము గాఁ దదంతరాత్మత్వమ్ము నవధరించి
నారాయణుండవు నా మించి నీదగు నాభిపద్మమ్మున నలువఁ బెంచి
సకలలోకమ్ములు సంభవింపఁగఁజేయు మని కర్జముం గూర్చి యతనిఁ బంచి
యెలమి గనినవాఁడవు జగదీశ్వరుఁడవు స్రష్ట యొాపెఁ బితామహసంజ్ఞఁ దనరఁ
దానుఁ దనుబోంట్లఁ గల్పించి తలఁపు సెల్లఁ జేసినకతమ్మున జగద్విశిష్టుఁ డగుచు.
ఆ॥ విశ్వవంద్య! నీవు విష్ణుదేవుండవు జనకజాత లక్ష్మి సన్నుతాంగి
శేషభూతుఁ డితఁడు శేషుండు లక్ష్మణుం డొడ్ల నెన్న నేల యొాజ నెఱయ.
శా॥ నీయందే నిఖిలంబు సేయు దెపుడు న్నీయాత్మచే మాయచే
నేయంశంబులనేని సక్తుఁడవు గా వేనాఁడునేని న్నభం
బాయాభూతములందు నెట్లటులె భవ్యస్వాత్మచిచ్ఛక్తిచే
నాయె న్నీదగు సర్వసాక్షితయు విద్యావిద్య లం చేర్పడన్. ౧౮౬
క॥ భూతములకు బహిరంతర్యాతుఁడ వీ వగుటకతనఁ బూర్ణుఁడ వయ్యున్
ద్యోతించెదు విచ్ఛిన్నతఁ బాతకి దృగ్గోచమునను బాపాత్ములకున్. ౧౮౭
ఆ॥ జగము నీవె తండ్రి! జగదాశ్రయుఁడ వీవె పాలకుఁడవు నీవె ప్రభుఁడ వీవె
భూతములకు భోక్తృభోజ్యంబులును నీవె నీవు గాని దెదియు నెగడ దీశ! ౧౮౮
క॥ దృశ్యంబు శ్రూయమాణ మదృశ్యంబు స్మృతంబు నైనదియు నీవే యు
త్పశ్య! సకలంబు నీవే పశ్యత్పాలుఁడవు నీవె పరమేశానా! ౧౮౯
క॥ వితతభవచ్ఛక్తిప్రేరిత మాయ సెలఁగి యహంకరిష్ణు వగుచు సం
తతనిజగుణముల జగముల జతనం బొనరించు లోకజనని యనంగన్. ౧౯౦
సీ॥ అదియెల్ల నీయందె యారోపణ మొనర్తు రజ్జు లా జనులు మోహాత్ము లగుచుఁ
బ్రాజ్ఞులు చుంబకప్రాధాన్యమున జలజ్జడలోహవస్తుప్రచార మరసి
యట్లె యియ్యది జడయగు మాయనగు నంద్రు గడఁగి సంరక్షేచ్ఛ గడలుకొనఁగ
లీలనై మైకొందు స్థూలంబు సూక్ష్మంబు నను దేహయుగమున యవకలనము
స్థూలము విరాట్టు సూక్ష్మంబు సూత్ర మందు నెగడు వైరాజమునను నిర్జిద్రుఁడ వయి
వేనవే లవతారము ల్వెలయఁజేయు దవియుఁ గృతిఁదీర్చి తొంటినీయందు డిందు.
క॥ మహితాత్మ! యట్టి వగు నీమహావతారముల కథల మానుగ నెవ్వా
రహరహము స్తోత్రగీతులఁ బ్రహృష్టతం గూర్తు రేకపరు లవ్వారల్. ౧౯౧
ఆ॥ ముక్తిఁ గాంతు రభవ మును నీవు బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండ వైతి ప్రబలతపము
ఫలమ వగుచు నిట్లు ప్రభవించితివి రఘుకులము మహితమహిమఁ గొనకొనంగ.
ఉ॥ తీర్చితి దేవకార్యములఁ దెల్లముగా బరదుష్కరంబులన్
బేర్చితి వెల్లజాడలను బెంపొనరింపఁగ నాయశస్స్థితిన్

గూర్చెదు రెండులోకములకుం గులకం బిటమీఁద ధాత్రిపై
స్వర్చన లొప్ప నెక్కొను మహత్త్వముసం బలువేలు వర్షముల్. ౧౯౪

చ॥ పరమపవిత్రము ల్నిఖలపాపహారంబులు కీర్తిపూరముల్
నిరవధిసంపదాఢ్యములు నీదుచరిత్రము లెప్పు నేఁడు నీ
వరమహిమంబు సెల్లఁ బరివారముతో నిచట వ్వసించి యం
దరుగుదు వెంచి రేపకడ నాదృతి న న్నిటు గారవింపవే. ౧౯౫

ఆ॥ విందు బూచి వఁడె ముకుంద!నీ కిం దేను వింపుసేయుతలఁపు వెరవుఁగొంటి
భాజనంబ నగుటఁ బాటించెదవ యేని బావనం బొసర్పు భవన మిదియు.

క॥ ఆదటు నన్నివరంబుల నందంజేసిరిగదా కృతార్థుల మై నే
నం దొకరుఁడ నీ కొసఁగెదఁ బొందుగ నొకఁ డెన్నదేనిఁ బుగుసువరేణ్యా!

ఆ॥ అనినఁ గేలుమోడ్చి యంజలి మస్తకమం దనుజ్ఞతోడ నవధరించి
యట్లె మెలఁగువాఁడ నని క్రమ్మఱ రఘూద్వహుండు పల్కె మేలి యురవు మెఱయ.

సీ॥ సంయమీంద్ర భవత్ప్రసాదంబె తటి గాఁగ వెడమోటులునుఁ బల్లవింపవలయు
దట్టంబు లై యెందుఁ దలకొని యవి యెల్ల నిండారుచాయల నెఱపవలయు
సురభిళమ్ములు పూవుజొంపము ల్నలిరేఁగి ఘ్రాణతృప్తి నొసర్పఁ గడఁగవలయు
కలవృక్షములు కల్పకము లై యమృతకల్పఫలమధుస్రవము లై పరఁగవలయు
నే నయోధ్య కిట్టు లిందఱతోఁ గూడి యరుగవలయు కగ్గ మానసిల్లఁ
గూర్చు నొకటయేనిఁ గొఱఁత వాటిలకుండ నెలమి సూపుమయ్య యిదియె వరము

క॥ రెండవస్రష్టవు నీదగు నిండుమనంబునఁ దలంచు నెఱి నట్లని గా
కుండునె మీబోంట్లధృతుల నండగొనెడు మా కనాప్త మని గమికెఁ దసన్నె.

ఉ॥ నావుడు నీతలం పరసి నంద్యచరిత్ర! యటే పొసర్ప మ
ద్భావము సేర్చినాఁడ నొకపాటఁ దలంగునటయ్య యట్లు గా
కీ వికఁ నర్ఘ్యముం గొని యహీనసుఖోచితవృత్తి నుండు మో
దేవ! యటంచుఁ బల్కె ముని దిష్టమువంక ధృతి న్మెలంచినన్. ౨౦౧

ఉ॥ మోటులు పల్లవించె ఫలము ల్రసపూర్ణము లయ్యెఁ బెందెరల్
వాటిలు తేనెలం బెరసి వర్తిలె నెల్లజలాశయంబు ల
ప్పాట సుధామయత్వమునె పాల్కొనెఁ గీల్కొని మాని రాము జం
జాట మయోధ్యఁ జేర్ప నగు జాడ కొనర్చిన సంయమంబునన్. ౨౦౨

క॥ అడిగిన యంతకు వేయును మడుంగులని సట్టు లయ్యె మహితార్థంబు
ల్తడ వింత లేక యెడయీ కడరిన యాయొప్పు దలఁప నచలేంద్రసుతా! ౨౦౩

క॥ ఫలములె పుష్పంబులె మే ల్వలిపని పయ్యెరలె రసపువాఁకలె సద్భా
యలె దలిమపు న్నెలవులే యలమార్గము యోజనత్రయావిష్టముగాన్. ౨౦౪

ఉ॥ అంతట వానరర్షభు లనంతరు లై హృదయాంతరంబు ల
త్యంతరసప్రకర్షమున హత్తుకొనం గనుఁగొంచు నెల్లరున్
మంతన మొప్ప నన్నిట నమానుషసౌఖ్యము లందఁ గాంచి రి
ట్లింతలు స్వర్గమందుఁ గలవే యనుచుం బరికించి మెచ్చుచున్. ౨౦౫

క॥ సీతాసమేతు రాము ననేతాదృశుఁ డత్తపస్వి యెలమి దొనుక సం
స్ఫీతుఁ డగుచుఁ బూజించె నుపేతాభీష్టార్థదోహాభృతి పెంపెసఁగన్. ౨౦౬

తే॥ అట్లె సౌమిత్రి నమ్మెయి నర్కతనయు నావిధి విభీషణుం బవనాత్మభవుని
మఱియు నందఱ సన్మాన్యమహితవృత్తి నెగడ సంతృప్తుల నొనర్చె నీరజాక్షి!

ఆ॥ నాఁడు భరతునకు మనం బలరఁగ నొడఁ గూర్చినట్టి కలిమి కోమలాంగి!
వింటిగాదె దాని వేడబం బగిపించె నేఁటివిందు తెఱఁగు నీలచికుర! ౨౦౭

క॥ లక్ష్మీవిలాసమునఁ దగె లక్ష్మణు నగ్రజుని రాక రహిఁ గూర్పఁగఁ బా
పక్ష్మాభరనగ్రజము కాఁ బక్ష్మలనేత్రా! ప్రసాదభరితం బగుచున్. ౨౦౮

క॥ ఆనందసాంద్రుఁ డై నిత్యానందుఁడు రాముఁ డొప్పె టరుదే మునివ
ర్యానీతవైభవముఁ గని యానమ్రతఁ గాంచి రసురు లగచరవరులున్. ౨౧౦

సీ॥ అంతట రఘునాథుఁ డాయయోధ్యఁ దలంచి చింతించి హనుమనిఁ జేరఁబిలిచి
యనవద్య నీవేగి యధిరాజమందిరజన మనామయ మైన జాడ నరసి
శృంగిబేరపురంబునం గాంచుము గుహుం గహనగోచరుని నిషాదాధిపతిని
నను సానుజు సభార్యు ననుగతు విజ్వరుఁ గుశలవంతునిఁ గాఁగఁ గూర్మినొడువు
మతఁడు ప్రీతిఁబెరయు నావల భరతుని మొనసి మేలివార్త ముచ్చటించి
నృత్తవర్తనము సవిస్తరంబుగఁ దెల్పి నేఁడు మునిపదాప్తి నిలుచు టనుము.

ఉ॥ నాదగు పల్కుగా ననుము నంద్యచరిత్రుఁడు వానితోడ నే
నీదరి మెట్టి నిల్వఁ జల మేర్పడ రక్కసి సీతఁ బాఁచు టా
పాదితశక్రసూనువధ భానుజసఖ్యము వార్ధిఁ గట్టి మాం
సాదుఁ దొలంచు టీశ్వరముఖాదృతి మైథిలి ప్రాప్తి కల్మియున్. ౨౧౧

తే॥ వానరులు రాక్షసులు తత్ప్రవరులు నన్నుఁగూడివచ్చుటయునుఁ దెల్పి కూర్చునెఱి
నింగితము బహిరాకృతి యాప్సితమును గనఁగనుము భాషణాదిప్రకారములను. [యు

చ॥ కలనరపెట్టుఁ జూ సకలకామసమృద్ధము హస్తిముఖ్యసం
కులము స్వపూర్వవర్తిత మకుంఠితయోగము నైన రాజ్య మే
వలనున నైన నెల్లర వివర్తితవృత్తులు నెట్టనన్ జలం
బలవునుఁ జెల్ల వీడుదు రహంకృతి చొప్పడి వేఁపకుండినన్. ౨౧౨

క॥ కావునఁ దన్మనమునఁ గల యావద్వ్యవసాయ మెంచు మేర్పడ నతఁ డా
శ్రీవిలసితుఁ డిల యేలఁగ భావించిన నదియ నాకుఁ బదివే లరయన్. ౨౧౩

ఆ॥ బుద్ధిశాలి వీవు పోరసి యాతని వృత్త మరసి నాదుపనులయు సంత నాడెను
యేము మిగిలిరాక యే యుండ నాతోడఁ గలిసి తెలుపు మిల్లు కార్యగతియు.

చ॥ అని తనకోర్కెకి న్వాలిగ నాన యొసంగిన నట్టె యాంమ న
య్యనిలజుఁ డేగె మానుషము న్నై నలువొందుచు నింగ మాని యా
య్యన భుజగంబు బట్టికొను నోజ ఖగేంద్రుఁడు పోలె వేగి నై
ఘనసురవర్త్మవర్త్మమునఁ గర్జముసం దెలఁగు నూహ సేయుచున్. ౨౧౮

—◆ హనుమంతుఁడు గుహునకు రాము కుశలవార్త తెలిపి గొనుట ◆—

ఆ॥ గంగ యమునతోడి సంగతి నున్న శుభాగమస్థలంబు బరసి కడచి
శృంగిబేరపురి విశిష్టు సద్గుహుఁ గాంచి హృష్టుఁ డగుచు నతని కిట్లు లనియె.

మ॥ విను కాకుత్స్థుఁడు సత్యవిక్రముఁడు నిర్వేలప్రభావుండు నీ
కనుకూలాప్తుఁడు రాముఁ డంగనయు భ్రాతృత్వగుడు సౌమిత్రియున్
దనతో రా నరుదెంచినాఁడు శుభముం దార్కొన్న సేయంగ న
న్ననిచెన్ ద్వత్కుశలంబు వార్త లడిగెన్ వ్యాసంగ మొప్పారఁగాన్. ౨౧౯

తే॥ అలభరద్వాజు నెలవున నమ్మునీంద్రుఁ డామతింపంగ నున్నవాఁ డగున మొనఁగ
నేఁట రేపటఁ గాంచెదు నీదుచెలిమికాని సంయమినగు రామునఁ గదలిరాఁగ.

చ॥ అని యిటు ముచ్చటించి మహితాత్ముఁ డతండు ప్రహృష్టవారిధిన్
మునుఁగుచుఁ దేలుచుండఁగనె మున్నటి యట్ల వియత్పథంబునం
జనెఁ దన తేజమున్ రయము సంభ్రమముం దనరార వాయుసూ
దనుఁ డెదనున్న కర్జము పదంబున మైగలుపాలు నుండఁగన్. ౨౨౧

ఆ॥ ఒంటిదెసనుఁ జూడ్కి నోలయింపఁబోఁడు తా సంటసీఁడు చిత్త మంద నైన
దెదియు నేకలక్ష్య మేర్పడఁ జనియెఁ దజ్జనివిశేష మెన్న శక్య మగునె. ౨౨౨

చ॥ అరుసముపేర్మి నట్లరుగు నాతఁడు వేగమునం గ్రమించె న
వ్వరుసను రామతీర్థమును వాలుకినిం బ్రథితార్థ గోమతిం
బరుసని సాలవృక్షవనవాటిని గోసలపుం బ్రజావళిన్
బరఁగెడు మేలిగ్రామములఁ బల్లియలన్ బహుపుణ్యభూములన్. ౨౨౩

ఆ॥ వాఁడు దూరపథము వారక లంఘించి కూడఁ బొడెఁ బ్లవగకుంజరుండు
ఫుల్లవృక్షకలిత స్ఫురితనందిగ్రామ పుణ్యసీమ నోప్రఫుల్లనయన! ౨౨౪

మ॥ ఉపశల్యోపహితార్జితోపవనికాధ్యుష్టస్ఫురద్రూవపా
దపసంతానము స్త్రైణబాలయువవృద్ధప్రార్థితం బై సురా
ధిపు నానందన మట్లు చైత్రరథముం దీ రొందనీ కన్నిటన్
నెపము ల్వన్నఁగ నేర్చు నం చతఁడు తన్నిత్యాత్ముఁ డై కన్గొనెన్. ౨౨౫

తే॥ అది యయోధ్యకుఁ గ్రోశమాత్రాంతరమున నందితంబు నందిగ్రామనామకంబు
నగుచు నలువొంద నచ్చోట నధివసించియున్న రామానుజన్ము నయ్యోజ దఱిసి.

సీ॥ బవిరిగడ్డము జటాభారమ్ముఁ బొదువ దర్దరితుఁ డౌ మోముచందురునితోడఁ
వల్కలాజినకృతావరణంబు నెరడున మెయికొనరాని నెమ్మేనితోడ
ఫలమూలభక్షణం బెలరు గో మెడలింప గడుసువాఱిన యంగకములతోడ
సంస్కార మెనయక చదు వట్లు కృశ మయి రూపింపఁబడని దా రూపుతోడఁ
గలితుఁ డయ్యును బ్రాహ్మ మౌ లలితతేజ మింత లనఁ బోలని ప్రసక్తి నెసక మెసఁగఁ
దాపసోత్తముఁ డితఁడు నాఁ దనరుచున్న భరతు రామనామావృత్తినిరతుఁగాంచి.

చ॥ ఎది చెవి సోఁకెనేనియు మునీడ్యుఁడు రాముని వార్త యంచు నే
యది కనుదోయి కేర్పడఁగ నైన మహీతనయేశు రూపటం
చుఁ దెరువు గాంచుచుఁ దడసె శోభనమూర్తి యి చేల మాటత
ప్పేదవుగె దేవదేవుదెస నొప్ప దిఁ కెట్లనువాని దీనునిన్. ౨౨౮

మ॥ మలదిగ్ధాంగనిబద్ధదుస్థితి నిజోన్మాదంబు రూపింప ని
ర్మలభావోన్నతి భావితాత్ముఁ డని సన్మాన్యత్వముం దెల్ప ని
ష్ఫలమో? సత్ఫలమో? శరీరభృతి దౌర్భాగ్యంబు వాటిల్లెఁ బో
కలదే యింకిట మే లటంచు నొగి నాక్రందించువానిన్ ఘనున్. ౨౨౯

ఆ॥ రూపుగొన్న ధర్మరూఢత్వ మనఁగ నంతర్ధిఁ బాసి నట్టి తప మనంగ
నెఱిఁ దనర్చు విషయనిగ్రహం బన నొప్పువాని భ్రాతృభక్తి వఱలు వాని.

ఆ॥ అష్టగంధముల నభీష్టార్థముల రామపాదుకార్చనంబు పరఁగఁజేసి
యఖిలరాజ్యతంత్ర మవ్వాని సన్నిధి నెఱుకపఱిచి ధరణి యేలువాని. ౨౩౦

తే॥ సకలవర్ణాశ్రమములు నసర్వతోభయమ్ములుగఁ బ్రోవఁజాలు నయమ్మువాని
నన్నిలక్షణములను రామావనీంద్రుఁ బోలు నిస్తంద్రుఁ డితఁ డనఁ బోలుచువాని

చ॥ నియమవిదు ల్పురోహితులు నిర్మలచిత్తు లమాత్యులున్ లస
న్నయు లగు యోధముఖ్యులును నద్వ్యవిచారులు పౌరు లాప్తులున్
మెయిమెయి రాజుతోడిగతి మేకొన నా స్థితి వన్యవృత్తులై
గయికొని కాచికో ల్నెఱపఁగాఁ దఱి వేచెడువాని నగ్రణిన్. ౨౩౩

ఆ॥ గడువు గడవ రాము కలన గన్పడనిచోఁ దెఱఁగు లేమి బ్రతినఁ దీర్చు నీతఁ
డవల గతియుఁ గలదె యని యశ్రుముఖు లగు వారి నాదరించువలనివాని. ౨౩౪

—♦ హనుమంతుఁడు భరతునితో శ్రీరామసందేశముఁ జెప్పుట ♦—

ఆ॥ అంద ఱాస లెడలి యసురుసురుపడంగ ముందుగతినిఁ గూర్చి ముచ్చటించు
వాని సతతధర్మవత్సలు రామమయాత్ముఁ జేరి మారుతాత్మజుండు. ౨౩౫

ఉ॥ అంజలి ఫాలభాగమునయందు ఘటించి విరించికల్పుఁ డా
యంజన నోముపంట తగ వంతయు నిట్లరుదెంచె నాఁగ నీ
నెంజిలి వాసెనయ్య నెటు నెక్కొనఁ గంటికదయ్య సమ్మదం
బంటకఁ గాంచుమయ్య పొలుపారె శుభోత్కరమయ్య! యం చొగిన్. ౨౩౬
ఉ॥ ప్రకృతి నింటివాసి చను పేర్పడఁగా వనవాసి యయ్యె న
చాకృతి నీవు పాలుగొని యంత లలంతలు నంది కుందె ది
గ్లాకరుణాంబురాశి మహితాత్ముఁడు రాముఁడు సమ్మదంబునన్
నీకుశలంబుఁ బేర్కొనఁగ నేఁ డనిచె న్నను భవ్యభాసనా. ౨౩౭
ఆ॥ దేవ! ప్రియము నీకుఁ దెలిపెద దారుణశోకభార మొదలి సుఖము గాంతు
వీముహూర్తముననె యెలమిమై భ్రాతతో సంగమొంద వగుదు చక్కనగుము.
ఉ॥ రాముఁడు రావణుం దునిమి రా వెడలించి మహీజ మైథిలిన్
ప్రేముడిఁ గొంచు సోదరుఁడుఁ బ్రీతమనస్కులు మిత్రవర్యు లు
ద్దామయశోబలాంచితులుఁ దద్దయుఁ గొల్వ మహాసమృద్ధిఁ దై
శ్రీమహితుండుగా నిచటు సేరఁగవచ్చుచునున్నవాఁ డనా. ౨౩౯
తే॥ లక్ష్మణుం డురుతేజుండు లక్షణమున దా నుపేంద్రుండు గా శచి మానసమున
సీత వైదేహి యాయశస్విని సమగ్రకామ్య గా రాముఁ డింద్రుని కరణి నొప్పె.
క॥ ఏను హనూమానుఁడఁ బవమానసుతుఁడ వానరేంద్రు మతమున రామున్
మా నగు భక్తిం గొలిచితి నీ నెఱి విభుఁ డనుప నిన్ను నెనయఁగఁ గంటిన్. ౨౪౧
ఉ॥ అని హనుమంతుఁ డాడు నెడ నాభరతేశిత భ్రాతృవత్సలుం
డనితరవృత్తి యై ప్రబలు హర్షమునం దలఁ పేద వ్రాలె మో
హానహతిఁ బూలి యొక్కగడె యమ్మొయినుండి మలంగి తెప్పిలం
గని ప్రియవాదిఁ గన్గొని నికామలసద్రసపారవశ్యుఁ డై. ౨౪౨

—♦ భరతుని పరమానందము ♦—

చ॥ కవుఁగిట నెక్కొనం బొదివి కార్కొను సంభ్రమవృత్తితోఁ గనుం
గవఁ బ్రమదాశ్రుపూర మొగిఁ గ్రమ్మ దిరమ్మగు వానిమేనునం
దవిలి యెలర్పఁజేయ నెడ దక్కు నెలుం గొడగూర్చుకొంచు గా
ఢవిదిత మించు వేడ్కయు గడల్కొని పల్కొదవింప నిట్లనున్. ౨౪౩
ఉ॥ దేవుఁడవో? మనుష్యుఁడవొ? తీరగు మద్విభుశాసనంబవో!
భావుకమైన నా ననుచు భాగ్యమవో? యరయంగఁ జాల న
న్నీవెర వొప్పఁ గాచి తిటు లిందఱ మన్నితి పుణ్యరాశి! యో
పావనమూర్తి! నీనుడువు భంగి యెఱింగి నుతింప శక్యమే. ౨౪౪

ఆ॥ ఓ ప్రసన్నరూప! యుల్లాసమో? యను క్రోశమో? యెటుంగఁ గూర్చు నీకు
రాకమేల్మి కెన్న నా కారణము నన్నుఁ గడఁకఁ జేర్చి తెడరుకడలి దరిని.
క॥ రాము శుభాగమము మదీయామయ మెడల నోడివిన దయామయునకునా
నోముల పున్నెపుజేజే కేమహితార్చన లొనర్తు నేమెయిఁ గొలుతుకా. ౨౮౬
సీ॥ ఇదె నే సమర్పింతు నించుగోశతసహస్రము గ్రామశతము సుసంభృతమ్ము
సుందరమూర్తులు శుభసమాచారలు కుండలాఢ్యలు మహాకులజనితలు
స్వర్ణవర్ణలు శశిసౌమ్యాననలు సమస్తాభరణాంచిత లలరుఁబోండ్లు
నగు కన్యకలఁ బదియార్గుర నొసఁగెద నీకు దారలు గాఁగ నెజే దలిర్ప
నెలమిఁ గూర్చితి మన్నాథుఁ డెనయవచ్చె ననిశుభోదర్క యా వార్త నందఁజేసి
యిట్టినీకుఁ బ్రియాఖ్యాత కిడఁగ సదృశ మైన యర్థంబు గలదె యియ్యవనిలోన.
క॥ జీవితదాతవు నీ కే జీవితమె వశం బొనర్తుఁ జెలిమి నెపమునకా
నీవలన మత్ప్రవర్తన మేవలనున నేనిఁ జెల్ల నెనయింపు సఖా! ౨౮౭
ఆ॥ అనుచుఁ బలికి విభుని యాగమనం బద్భుతోపమంబు హనుమఁ డొప్ప నొడువు
విధిఁ బ్రహర్షితుం డవేలకుతూహలుం డై దిదృక్షు భరతుఁ డనియె మఱియు.
తే॥ పెనుపుదక్కి మహాటవిఁ బెరయఁ దొడరు నెడరు దోడుగ నడరు పెక్కేండ్లు నడిస
నంగఁ బ్రీతికరంబు మన్నాథు కీర్తనంబు నేఁటికి వింటిఁ గర్ణంబు లలర. ౨౮౮

—♦ భరతుఁ డడుగ హనుమంతుఁడు రాము పూర్వవృత్తము నొడువుట. ♦—

తే॥ అరయఁ గల్యాణి లౌకికి యైన గాథ నన్నువలగొని వెలసె నీనాఁటి కహహా
వెరవుమెయి వర్షశతము జీవించుచుండు వాని కానంద మొదవు నవశ్యమనఁగ.
సీ॥ అన్న! రాఘవున కయ్యగచరౌఘంబున కెట్లు సమాగమం బిటువడిమె
నెయ్యది వర్తనం బెచ్చోట నునికి తా రే మేమి పని వంక నెట్లు మెలఁగి
రారాక్షసుం డెట్టిఁ డభియోగ మెభ్భంగి నొదవెఁ దీర్పున కేమి యురవు గలిగె
నిదియెల్ల వివరింపు మే దూరగుఁడ నయి యున్నాఁడఁగద నాథు నొంటికటమున
ననుచు ముచ్చటించి యంచిత యా బ్రుసి యందుఁ దదుపవేశ మనువువఱిచి
యాదరింప హనుమఁ డధిపుని వనవాసభంగి వివర మొప్పఁ బలుకఁదొడఁరె.
సీ॥ ముని దండ్రి తల్లి కిచ్చిన వరంబున రాము ప్రవ్రాజనం బట్లు పరఁగుటయును
బుత్రశోకమె తన్నుఁ బొరిపుచ్చ దశరథాధీశుండు పరలోక మెనయుటయును
దూత లేతెంచి మాతులగృహమ్మున నుండఁ దెరలించి నిన్నుఁ దోడ్తెచ్చుటయును
వచ్చి యయోధ్యలోఁ జొచ్చి మాతృవృతం బభీప్సితం బెల్ల గర్హించుటయును
జిత్రకూటశిఖరిఁ జేరి యమిత్రకర్శనుఁడ వీవు రాము సంశ్రయించి
యన్న! నన్నుఁగూర్మి మన్నించి ధరయేలు మనుచు నడుగులొత్తి యడుగుటయును.

శా॥ ధర్మం బింతయుఁ దప్పకుండ మెలఁగం దారొక్కన్న ని న్నెంచియుం
మర్మజ్ఞుం డతఁ డయ్యనిక్కపునుడి న్మానించి తాఁ గొన్న స
త్కర్మంబుం దిగనాడ నేరక సిరిం దార్కాణగా వీడఁగాఁ
బేర్మిం బాదుక లీవు వేఁడ నిడి తృప్తిం గూర్ప నెక్కొంటయుం. ౨౫౪

ఆ॥ అంత నవి గ్రహించి యాన చొప్పే వేచియుందు ననుచు భర్త కొప్పఁబలికి
వచ్చి తింతవట్టు వరుస నీయరసిన యదియ యనఘనృత్త మనధరింపు. ౨౫౫

ఉ॥ నీ విటరాగ వా రరుగ నెక్కొని కన్గొని రొక్క నిర్జనం
బౌ వన మందుఁ జొచ్చిరి మహాత్ములు భ్రాంతమృగద్విజంబు స
గ్రావము దానవానకవికంపితమార్గము ద్యూన మూస మా
నావిపినంబు వీడి చని రాదట నొ నటవీపథంబునన్. ౨౫౬

ఆ॥ హా స్తిమృదిత మగుచు నతిఘోర మటు హరివ్యాఘ్రమృగమృగాదనాయుతాఢ్య
మైన విజనదండకాఖ్యమహావన మెనసి రబలతో సమిత్థబలులు. ౨౫౭

ఉ॥ వారల మ్రోలఁ దోఁచె బహువారణసారబలోన్నతుండు దు
ర్వారుఁడు వీరుఁ డుద్ధతుఁడు రాక్షసుఁ డొండు విరాధసంజ్ఞుఁ డే
పారఁగ వాఁడు ద మ్మతిమి యారవ మొప్ప నలంప నాతనిన్
నేరిమిచొప్పడ న్మడఁచు నిష్ఠ బయల్పడ నొక్క లోయలోన్.

ఆ॥ కూల్చి ఘీంకరించు కుంజరం బట్లుగా నఱచు మొఱను నట్టి యంటఁ గాల్చి
దుష్కరక్రియావిఘాతపాతకు వాని నమరపురికిఁ బనిచి యచటు వాసి.

క॥ సాయంతనసమయంబున నాయిరువురు సీతతోడ నటఁజని శరభం
గాయత్తము రమ్యము నౌ నాయాశ్రమపదము సేరి యుల రాగ నెడన్.

క॥ ఆముని రాముని సుమహితనామునిఁ గని సుకృతి సైతి సాన్యచరిత ని
న్నేమమునఁ గంటి శతధృతిధామమునకు నరుగువాఁడ దయ సెల వీవే.

ఆ॥ హరిహయుండు పిలిచి యరిగె నం చని యోగ వహ్నిఁ జొచ్చి మాని వరుఁడు సనిన
నచటు వీడి తాపసాశ్రమంబుల నెల్ల నరసికొనుచుఁ బూజ లందఁగనుచు.

తే॥ తపసు లడిగిన కర్జంబు దలఁపున నిడి యందఱకు వందనము లర్థి నందఁ జేసి
యట జనస్థానమునఁ గూర్చినట్టి వసతి సతియుఁ దా ననుజుఁడు నుండుసమయమునను.

ఉ॥ శూర్పణఖాఖ్య రావణుని సోదరి దుష్టచరిత్ర రామునిన్
దర్పకసన్నిభాకాశు మదదర్పమునం దమకించి దుష్క్రియం
బేర్పడఁ బైకొనన్ వలవ దేగు మనన్ జనకాత్మజాత నేఁ
దీర్పక పో నటం చది యుదీర్ణత నూప నమర్ష మూర్తి యై. ౨౬౪

క॥ రాముఁడు లక్ష్మణుఁ గని యీయామయము బాపు మనిన నసిఁ గొని తోడ్తో
నామూర్ఖ కర్ణనాసం బామహితుఁడు గోసి యింక నరుగు మనవుడున్. ౨౬౫

మ॥ అది రేఁప న్బదునాల్గువేవు రసురు ల్వ్యాపాద మేపార నా
పద మల్లాడఁగ నేగుదెంచి యఖురుల్ ప్రావీణ్య మొప్పన్ ఘన
ప్రదరంబు ల్వాఱఁగించి రాముఁ డొకఁ డప్పాపౌఘు మెల్లన్ సుదు
ర్మదముం దా నరజాములోన మడఁచె న్మౌను ల్సుర ల్పొంగఁగన్. ౧౧౬
ఆ॥ తపముచేటు గూర్చు దారులు ఖరముఖ్యు లతిబలాఢ్యు లట్టి లనవశేషు
లగుడు మూర్ఖురా లహంకృతిమైఁ జని యగ్రజునకు వినిచి యడలుటయును.
శా॥ మారీచుం డనువాఁడు తత్ప్రణిధి దుర్మానుండు ఘోరుండు మా
యారంభుం డతఁ డంప రత్నమయదేహం బుల్లసిల్ల న్మృగా
కారుం డై చని యాశ్రమంబునడుమన్ గాంతు ల్దిశాంతంబులం
దీ రొప్పం గబళింపఁగా విహరణోద్వృత్తిం బ్రవర్తింపఁగాన్. ౧౧౭
ఆ॥ మాయదారిమెకము మైథిలి తాఁ గాంచినంత నిట్టిదాని నరయ మెందుఁ
బట్టితెచ్చి యిమ్ము ప్రాణనాయక!యిది యిమ్ము వెలయఁజేయు సొమ్ముసుమ్ము.
క॥ అనవుం డట్లొనరించెద నని యనఘుఁడు దాని పజ్జ నరుగుటయుం దా
నని మిషగతి నది పొదలిన జననాథుఁడు ద్రెళ్ళనేసె శాతశరమునన్. ౧౨౦
క॥ హా లక్ష్మణాయనుచు దుష్టాలాపము సేసి యసుర యడఁగిచనిన నిం
కేల తడసె దని లక్ష్మణు నాలీఁగామూర్తి వనిచె నధిపు నరయఁగాన్. ౧౨౧
చ॥ అద నిదె యంచు దుర్మతి దశాననుఁ డాగ్రహసీమఁ ద్రొక్కి పా
పదము గ్రహమ్ము రోహిణినిఁ బాల్కొనినట్టులు సీతఁ గొంచు దు
ర్మద మొదవంగఁ బోయెను రిరక్షిషు దక్షు జటాయువున్ జయా
స్పద మగు చంద్రహాసమునఁ జక్కొనరించి వియత్పథంబునన్. ౧౨౨
ఉ॥ ఆయెడ ఋశ్యమూకమను నద్రిఁ బ్లవంగమనాథుఁడుం గపుల్
శ్రీయుత నేసతీమణినొ చెచ్చెరఁ గొం చిదె పోవుచున్నవాఁ
డాయతతేజుఁ డియ్యసురుఁ డంచుఁ దలంచుచు నుండునంతలో
నాయెలనాగఁ జేర్చె నతఁ డంకిలి దీఱ నటంచు లంకలోన్. ౧౨౩
క॥ సౌవర్ణమణిమయాంచిత మా వేశ్మమునందు నునిచి యాయమతోడన్
దా వెడసాంత్వపుఁ బలుకుల నావికలుఁడు దేర్తు ననెడు నాసం బలికెన్. ౧౨౪
ఆ॥ వాని భాషితములు వరవర్ణిని వికర్ణితము లొనర్చి తృణము దానవుండ
టంచు నెంచి చనియె నట నశోకాఖ్య యా వనిక నుండు తలఁపు వఱలుచుండ.
ఉ॥ దుష్టమృగంబుఁ బోకడచి దోర్బలభీముఁడు రాముఁ డాదటన్
గష్టతరం బటం చనుజుఁ గన్గొని చెచ్చెర నేగుదెంచి యా
నష్టగృహంబు చందము వినాకృతముం గని గృధ్రరాజు నా
దిష్టపదంబునం గనమి దీర్ణమనస్కత నొల్లఁబోవుచున్. ౧౨౬

తే॥ అల్లగోదావరీతటాభ్యాశపదవిఁ బుష్పితానోకహంబులుఁ బొదలుఁ జొచ్చి
యరసి కొంతవడికి గృధ్రవరు నిరస్తుఁ బితృసఖుం గాంచి తల్లఘగతికి వగచి.

క॥ ఆతని దహించి పేర్మిం బ్రేతక్రియలెల్లఁ దీర్చి పెం పేద సన
వ్రాతముఁ బెరయుచు నరయుచు లూతాకృతి నున్న పిశితలోలు కరములన్.

ఆ॥ చిక్కి యతని పొడవుచేతులు వెగఁజూడ జూడ నొప్పు తనువుఁ గోడ నతఁడు
పుణ్యగతికిఁ బోవు పొలుపునఁదగు వార్తఁ దెలుప మొలఁపుగూర్చు తెగవుఁగాంచి.

క॥ శబరి న్మతంగముని వనిఁ బ్రబుద్ధఁ గని పూజవడసి పరమపదవికిన్
బ్రబలతపోయోగంబున నబల సనుచుఁ దెలిపి నట్టి యర్థముఁ గొనుచున్. ౨౮౦

క॥ పంపాసరోవరము దరి సొం పెడలిన యెడఁదగతులఁ జూడఁగ నగుచున్
శంపాలతాంగి నొగులు తలం పెఱియఁగఁ జేయఁ దనదు లా వెడలంగన్. ౨౮౧

క॥ సానుజుఁడు ఋశ్యమూకాఖ్యానం బగు నద్రి సేర నరు దేర మహా
జానాయకుఁ గని భానుజుఁ డానరవరు లెవరో యనుచు నతిశంకితుఁ డై. ౨౮౨

ఆ॥ నన్నుఁబనుప నేను నాథుని చరణము ల్గొలిచి వారి నచటు గూర్చుటయును
భ్రాత వాలి దన్నుఁ బఱప నం దున్నవాఁ డతఁడు విభుని శరణ మర్థి వేఁడె.

ఉ॥ ఆతని వర్తనం బడిగి యాతఱి రాముఁడు వానరేంద్ర ! ని
న్నేత నొనర్చువాఁడ నని నిర్ణయ మొప్పఁగఁ బల్క వారికిన్
ఖ్యాతము సఖ్య మావహిలె నగ్నిసకాశమునందు సవ్వలన్
శాతశరంబునం దునిమె శక్రజు నవ్విభుఁ డొక్కమాత్రలోన్. ౨౮౪

తే॥ ఆమహాకాయుఁ డతిబలుఁడట్లు గూలఁ రాజ్యమున నిల్పె సుగ్రీవు రఘువరుండు
దాన నుప్పొంగి యినజుండు తద్దబనిచె సీత నరయంగ నలుదెసల సేనయఁ గపుల.

మ॥ పదికోటు ల్ప్లవగు ల్ప్రపంచ మఱుమన్ బ్రస్థాపితు ల్గాఁగ స
మ్మద మొప్ప న్మది దక్షిణాశఁ గొన సన్మానించు మా కపు విం
ధ్యదరిన్ మాసయుగంబు గోల్పడిన చందం బయ్యె నయ్యాపదం
బదిలం బించుక లేని మమ్ముఁ గని వ్యాపాదంబునం జేర నై. ౨౮౬

ఆ॥ గృధ్రరాజ మొకఁడు గిళనం బొనర్పంగఁ బెరయ నేము వాక్యసరణి నాజ
టాయు వట్లు సనిమె నాయ మా గతి నన నదియు వగచి కపుల నాదరించి.

తే॥ అయ్యలార! నాతమ్ముఁడే యతఁడుమీరురామకార్యార్థులట్టె యారావుయదిగొ
లంకలో నున్నయది మేలి లావు నెఱయ నబ్ధిదాఁటి చనుం డని యనును నోఁప.

క॥ ఆసంపాతి మహాబలుఁ డాసన్న న్నొడివి యిచ్చు నరుగుటయు నఘం
బౌనయుఁ బెనఁగొన నంబుధి నాసన్నం బైనదాని నటఁగాంచి కపుల్. ౨౮౯

ఆ॥ వగవ వారి యెడరు వారించెద నటంచు జ్ఞాతివర్గ మెల్ల సంతసిల్ల
యోజమెయి మహాబ్ధి యోజనశతము గలంకతోడఁ గడచి లంకఁ జేరి. ౨౯౦

ఉ|| శోకము పెల్లెసంగఁగ నశోకవనస్థలి నొంటికట్టుతో
నేకికయు స్థరాశయయు క్షీనయు దీనయు నై తపస్వితా
ప్రాకటవృత్తి నున్న రఘురాము సధర్మిణిఁ గాంచి మ్రొక్కి తాఁ
నీకడ కమ్మరో! పనిచె నేత తరించితి వంచుఁ బల్కుచున్. ౨౯౧

ఆ|| ఆయనిందితాత్మ కధిపు సేమంబుతో నంగుళీయకము మహామహం బ
నుత్తమంబు భక్తి నొసఁగితి నడియాల మదియ చాలె నంబ నలరఁజేయ. ౨౯౨

క|| ఏయమ్మ నోము ఫలమవొ? మాయన్నా! కాన్పవైతి మా కింతకు నే
నాయుర్వ్యయ మొనరింపమి మాయురె శుభమయ్యె ననుచు మానిని పలికెన్.

ఆ|| అట్లు హృష్టయైన యద్దేవి నచటి యుదంత మడిగి యరసి తడయ కేను
నెలవుగోర నొసఁగె సీమంతమణిని సీమంతినీమణియు సుమాళ మెసఁగ. ౨౯౪

ఆ|| అచటువాసి యొకెడ నాలోచనము సేసి లోచనోత్సవంబు నాచరించు
నసురనాథు నమ్మహావన మ్మంతయు ధ్వంసిత మ్మొనర్చి వఱలుచుండ. ౨౯౫

క|| ననుఁ బట్టి కట్టి కొట్టఁగ ననుపదమె సురారి ననుప ననుచరవర్గం
బనిచితి జముప్రోలికి నాతనువుం గాపాడుకొనెడు తత్కర్మమునన్. ౨౯౬

ఆ|| అట్లు కోట్లకొలఁది నబ్బలంబుల రూపుమాపి వానిఁ జేరి మాటచొప్పు
దనర బుద్ధిసెప్పి తద్దుర్నయపుఁ జేఁత కలిగి పురవరమ్ము నగ్గి కొసఁగి. ౨౯౭

తే|| అవల దేవికి వందనం బాచరించి యంబ యొసఁగిన యారత్న మనువుసేసి
కొని తరించితి సంద్రమ్ము గొనకొనెడు భవమ్ము వేరిటి సంద్రమ్ము వరుస పొసఁగ.

క|| కృతకృత్యుఁడనై యమ్మెయి కృతిఁ దీర్పసలార రాముఁ గృతిసత్తముఁ జే
రితి నతిఁ గూర్చితి వినిచితి సతీవతంసంబు వార్త సంభ్రమ మలరన్. ౨౯౯

క|| అర్చిమ్మంతం బమ్మణి నర్చిమ్మత్ప్రతిభునకు సురార్చితునకు నే
నర్చన లెసఁగ నొసంగితి నేర్చినవాఁ డీతఁ డనుచు నేత గణింపన్. 300

తే|| అబల శుభవార్త విని రాముఁ డరుస మొప్ప జీవితాశంస సేసెను జీవితాంత
మొదవ నాతురుఁ డగు నాతఁ డమృతసేవనమున నుజ్జీవితుం డయి ననుచునట్లు.

క|| ఉద్యోగమసురహతికై యుద్యోజించె మదిలో రఘూద్వహుఁ డంతన్
సద్యోఽఖిలలోకశమప్రద్యోతితమూర్తి యా విభావసుఁ డనఁగాన్. 302

ఉ|| వానరవీరవాహిని ప్రవర్తిలె నంతట సాగరాంతసీ
మానుస్మృతంబుగా నలుని నాదట సేతు వొనర్పఁ బంచి ని
ధ్యాన మొనర్చి దాన బల మంతయు నవ్వలిగట్టు సేరఁగాఁ
బూనిక సంతరించె రఘుపుంగవుఁ డప్పురి ముట్టడింపఁగన్. 303

ఆ|| అట్లు దాడివెట్టి యసురులు పైకొనఁ దునుమఁదొడరి రెదిరి ధూతదురితు
లైన హరివరు ల్ప్రహర్షాప్తి రిపుల కయ్యదె యుగాంతకాల మగుచునుండ. 304

ఉ॥ నీలుఁడు ద్రుంచె వైరిబలనిష్ఠితుఁ డైన ప్రహస్తుఁ దక్కవా
రాలలి యోధనాయకుల నందఱఁ దున్మిరి లక్ష్మణుం డస
జ్జాలము మూలకంద మగు శక్రవిజేత జయించె రాముఁ డు
ద్వేలశరార్చి వేల్చె సముదీర్ణుల రావణకుంభకర్ణులన్. ౩౦౫
ఉ॥ పూవులవాన జాల్కొనఁగఁ బుణ్యమహర్షులు వేల్పులు న్మహా
దేవుఁడు శక్రకాలజలదేశ్వరులు బ్రహ్మయు డాయవచ్చి సు
శ్రీ విలసిల్ల రాము నుతిజేసిరి భావన నెంగ లోకము
ల్భావుకసంపదం బొదలెఁ బావని భూసతి యొప్పె నొప్పునన్. ౩౦౬
క॥ మీతండ్రి దశరథేంద్రుఁడు చేతోమోదంబు దనరఁ జెలు వొప్పారన్
బూతచరిత్రుని రాముని ఖ్యాతయశోధనుఁడు గ్రొచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. ౩౦౭
శా॥ ఆయానందరసప్రవాహసృతియం దర్థోక్తులే కాని యె
వ్వేయేవక్త్రలు నేనిఁ దెల్లముగ నిశ్శ్రేయర్థ మంచు న్వచ
శ్శ్రీయుక్తి న్వివరింప నేరరిదియు న్సిద్ధంబ పో యేను న
శ్లే యూహా న్నమకూర్చుకొంటె భవదీయోష్ఠాగ్రసంసిద్ధికిన్. ౩౦౮
ఆ॥ అమరులెల్లఁ బొగడి హర్షప్రహర్షాప్తి వరము లొసఁగ రక్కసంశమౌక్తి
కమున క్రం దొకంటఁ గలనునఁ బొలిసిన కపులు బ్రదికి మేలుకాంచి రపుడు.
శా॥ ప్రీతుం డయ్యె రఘూద్వహుండు ప్లవగు ల్ప్రీతాత్ము లై రెల్లరున్
జేతోమోదమునన్ సుర ల్మునులు సంస్థితత్వముం గాంచుచున్
సీతానాయకు నాన స్వస్వపదము ల్చాలొప్పఁ గా జేరి ర
య్యాతాయాతము లొప్పె న ప్డుభయలోకానందసాంద్రస్థితిన్. ౩౧౦
తే॥ వానరులు రాక్షసులునుఁ దత్ప్రభులు నుదితమహితసౌహార్దమున నతిమమతము హిత
వెలయ వెలలేని కందువ విభుని యానఁ బుష్పకవిమానవరముపైఁ బొనరుపడిరి. ప్రము
క॥ సీతాసమేతుఁ డై రఘునేత సమారోహణంబు నెఱప సుహృత్సం
స్తుతుని యనుమతి వడసి యనేతాదృశమహిమ మది మహీయస్స్ఫురణన్.
ఆ॥ మొగిలుదారిఁ జంద్రమోమండలం బనఁ దళుకు లెల్లకడల దళముకొనఁగ
నవ్విమానరాజ మరుదెంచెఁ గిష్కింధ సేర నొక్కమాత్రఁ జిత్రముగను.
క॥ అటఁ దరలి గంగ సేరఁగఁ దటుకున నేతెంచి మానితారావిభు న
య్యుటజమున నున్నవాఁ డిపు డటవీచరవరులు గొలువ ననుమోదమునన్.
తే॥ పుష్యయోగంబు తగ నెల్లి వొసఁగుచుండు నెరవుమైఁ గనఁగాంతు వవిఘ్నముగను
రామచంద్రు దయాసాంద్రు రహిదలిర్పఁ దపము సిరిరూపు గని సిద్ధిఁ బార్పఁ దొడర.
చ॥ అను హనుమద్వచస్సరణి యంతర మంతయు సంతసంబుగా
నినుచు కడంకఁ జిప్పిలెడు నెయ్యపుఁ దేనెల సోన లన్నటిన్

గనుల నలుంగుల న్వెడలఁగా రస మియ్యది యే యటంచు వా
క్కనుసృత మై కడల్కొనఁగ నాన్పపసందనుఁ డుల్లసిల్లుచున్. 3౧౬
క॥ పునరాలింగితుఁ జేసి విభుని దూతుని దెసనె చూడ్కి పొనరారఁగ ని
ట్లనె నాథునుఁ డొయ్యనఁ గూర్చిన యంజలి పరవసంబు సిరిఁ బేర్కొనఁగన్.
ఆ॥ తవిలి నామనోరథంబుఁ బూరింపంగ నిన్నినాళ్ళ కిట్టు లేగుదెంచి
తదియ నీవు గాఁగ నన్న! మే ల్తెలిపితి వన్న నిన్ను బొగడ నలవి యగునె.
సీ॥ కావించినాఁడవు కలిమికి మూల మయ్యినజునితోఁ బతి కెలరు సఖ్య
మర్పించినాఁడ వయ్యంగుళీయక మంబ కసుర యాదలఁ గాల నాక్రమించి
నడిపించినాఁడవు ననుచు వానరసేనఁ గడలి యవ్వలి దైన గట్టు సేర
గెలిపించినాఁడవు గీల్కొను దొసఁగులఁ గెడపె సీతం డన్న కీర్తి వడసి
నాథు నన్నుఁ గూర్చినాఁడవు నేఁ డిట్లు మేలివార్తఁ దెలిపి మేను నిలిపి
నాశిరమున మోపినాఁడవు ఋణభరం బెట్లు దలఁగువాఁడ నేర్పఱుపుము.
క॥ ధన్యుల రైతిరి మీర లధన్యుఁడ నై యిల్లుసొచ్చి తడసితి నీ పు
ట్టన్యుల యట్టిది గామిన్ ధన్యుల నోనరించెఁ గన్నతల్లిం దండ్రిన్. 3౨౦
తే॥ అన్నయడుగులు దఱియంగ నన్నుఁ జేర్చి యన్నె మెఱుఁగని నాసడిసన్న లెంచి
యన్న ద న్నేలుకొనునంత కనువుపఱుపఁ గడఁగు మింకనుఁ బున్నెంబుఁ గట్టుకొనుము
క॥ అని వినయమునఁ బలికి ముదమున భరతుఁడు సత్యవిక్రముఁడు హృష్టుని ద
మ్ముని శత్రుఘ్నునిఁ గని యి ట్లని యాజ్ఞాపించె సంభ్రమాంచితుఁ డగుచున్.
సీ॥ పూజింపఁబనుపుము పూజ్యపూజకుల దేవాగారనగరచైత్యస్థలముల
నర్చింపఁజేయు మనన్యసామాన్యు లౌ బ్రహ్మణ్యమూర్తుల బ్రాహ్మణులను
గూర్పింపఁజూడుము గోసహస్రంబుల వత్సయుక్తముల సువర్ణితములఁ
దెప్పింప నెంచుము దివ్యసుగంధచందనమాల్యముఖశుభార్థవ్రతతుల
మృదుమధురశుద్ధపాకసమేతభోజ్యభక్ష్యరాసు లెందెందు నేర్పడ నొడువుము
చలువపందిళ్ళు పానీయశాల లెచటునందు నేనియుఁ గన్పట్ట నలవఱుపుము. 3౨3
ఉ॥ సూతులు వందిమాగధులు స్తుత్యపురాణవిశిష్టయోగని
ర్ణీతకసప్తపంచగుణరీతికలాపకళాసమగ్రతో
పేతులు సత్కవీశ్వరులు ప్రీతిమెయింజను దెంతు గాక! యి
ట్లీతఱి రామదేవుఁ గని యెల్ల ఫలోన్నతి నుల్లసిల్లఁగాన్. 3౨౪
తే॥ దివ్యగాయనుల్లను భ్రమించు దిట్ట లైన భవ్యగాయను లెల్లెడఁ బరఁగువారు
గీతవాదిత్రనృత్తాదిగీతచరిత పూతగణికాగణములతోఁ బొలుచువారు. 3౨౫
ఉ॥ సుందరమూర్తి రామవిభు శోభనసంపదుదారకీర్తి మో
మిందుఁ గలాభిపూర్ణ సిరి నేర్పడ నేలఁగ నైన సన్మహం

బిం దిరవొందె నేఁ డరసి యెమ్మెయి నెంచఁ బుణ్యయోగని
ష్పందగుణానుభూతి రసపారగులై ముద మందఁగాంతురో. ౩౨౬
వ॥ అనుచు నయ్యనూచానుండు వివరించునంత. ౩౨౭
క॥ శిష్టుఁడు భరతుని యాన విశిష్టుఁడు శత్రుఘ్నుఁ డలరి చెలు వలరారన్
విష్టిశతసహస్రముల కభీష్టప్రతిపాదకముల కేర్పడఁ బలికెన్. ౩౨౮
సీ॥ చదునొనర్పింపుఁడు సమవిషమోన్నతనిమ్నస్థలంబుల నెఱిదలిర్పఁ
బరిశోధనంబునఁ బరఁపు సేయింపుఁ డట్లాలయ ప్రదేశంబు లొప్పు నెఱపఁ
గల్యాణధామంబు గాఁగ నందిగ్రామ మాయయోధ్యం గూడి యమరు టెంచుఁ
డించు చందనసారహిమపూరముల నించు లీల గుబాళించు మేలు గాంచుఁ
డలరు లాజలు మవ్వంపుటలరుగములు సలవరింపుఁ డాగుల్ఫకీర్ణాస్పదముగఁ
బురవరమున నగారగోపురపతాకికాంకముల నొడగూర్పుఁ డలంకృతులను.
మ॥ మణిదీపోజ్జ్వలమండలాంచితలసన్మానోద్విమానోఘతో
రణజాలోరువితానరాజగృహయంత్రశ్రేణిక ల్నేఁడు స
ద్గుణవృద్ధిం గని శ్రీసమృద్ధిఁ దమ కెందున్ సాటి లే దంచు మే
ల్పణితుల్గాంచుచు నుండఁగావలెఁ జూడీ భానూదయం బెంచుచున్. ౩౩౦
ఆ॥ నూర్లకొలఁది గాఁగ నూతనస్రగ్దామముల్కుసుమసుగంధి మూలపంచ
వర్ణచూర్ణములఁ బ్రవర్తింపఁగాఁ జేయవలయుఁ జూండు రాజవర్త్మములను.
ఉ॥ మంగళవాద్యనాదములు మానితగాయకగీతిసంగతుల్
పొంగి మహాహ్లాదయాకలనఁ బోడిమి మించు సముద్రరావపుం
భంగి గడంకొన న్నెగడు భక్తిమెయిన్ రఘునాథుఁ డోడి తే
రం గమనింపఁగా వలయు రాణఁ బొసంగ సుమాళి మొప్పఁగాన్. ౩౩౧
క॥ అని భరతు నాన శత్రుఘ్ననివేదిత మగుడు నెగడు గనిన మనములం
దను వొందిన యౌత్సుక్యము దనువెంబడె నొనాఁగఁ బ్రజల యెదారొకని నెలయున్.
వ॥ అంత నొక్కింతసేపులోన యనంతామణిమండనాయమానం బగు నయో
ధ్యానగరంబు నగరుతోడం గూడి శ్రీకాంతుని రాక చెవిసోక రాకాశశాంకో
దయంబున డం బెనసిన యంబునిధి సంబంధంబు ననుబంధించి ప్రాతిభాసికం
బగు ద్వైతం బేమిచేయు నేనాఁడేనియు నద్వైతంబె సిద్ధాంతంబు గదా యను
కొనినట్టు లొక్కటం డై స్వయంప్రకాశంబును నక్షరంబును నవికల్పంబునుఁ
బ్రజ్ఞానఘనంబును శుద్ధంబును బుద్ధంబును బరమప్రేమాస్పదంబును సాంద్రా
నందంబును నమృతసారతత్త్వాత్మకంబును నిత్యతృప్తంబును బరిపూర్ణంబును నై
శోభిల్లుచుండె నందు వాత్సల్యంబున కలిమిం దోలుదొల్త భరతానుమతిం
బురస్కరించి పురంధ్రీజనంబు పురోభాగం బలంకరింప నుదారభావంబున

రాజదారలు వెలువడునంతలో నిరంతరం బసంతంబు నగు సంతసంబు సెలంగి యలుంగులు ద్రోంచికొని సాత్త్వికవికాసమిషంబున మొల్లంబై వెల్లివిరియ ధృష్టియు జయంతుండును విజయుండును సిద్ధార్థుండును నర్థసాధకుండును నశోకుండును మంత్రపాలుండును సుమంత్రుండు నను నమాత్యసత్తములుం దదుత్తమాంగనలును సేనాగణగణేశ్వరులును దత్తరుణీమణులును బ్రాహ్మణులుం దత్కుటుంబినీరత్నంబులును రాజన్యప్రభృతులును దద్యువతివతంసంబులును శ్రేణీముఖ్యగణంబులుం దదీయస్త్రైణంబులు సామంతులు హితులుం బురోహితులుం బౌరులు జానపదులుం బరదేశీయులును విద్యుల్లతాపుంజమంజులద్యోతమానంబు లగు యానరాజంబుల శాతకుంభమణిగుంభవిభూషణశుంభజ్జృంభమాణమత్తకాశినీకుచకుంభోపమాన కుంభ మత్తమాతంగసహస్రంబుల హేమకక్ష్యావిరాజమానసుందరకరేణుకాబృందంబులం దురంగమాక్రాంతమహారథంబుల నాజానేయాదిహయోత్తమంబుల నధిష్ఠించి యలరారుచు నేమే మనుచుం జనుచుండ శక్తిప్రాసప్రముఖంబు లగు సమస్తాయుధంబులు ధరించి ధ్వజపతాక లడియాలంబులు గొడుగులు నాలవట్టంబులు నొప్పారం బరవళ్ళుసేయు వీరనరవరులకు సహాయంబు లగు పదాతిసహస్రంబులు పండితులు గవివరులు గాయకులు వైణికులు మార్దంగికులు వందులు మాగధులు మణికాంచనాలంకృతగణికాశతంబులుం బడవాళ్ళుం బడిదియలు వరవుళ్ళును దదేకాభ్యుదయసమయంబున రామదర్శనకుతూహలాయత్తచిత్తంబుల నొఱపారం బరతేరనైన సాకేతనగరంబు సకలంబును నందిగ్రామంబుతో సద్వితీయంబయ్యు నద్వితీయం బై నిండారి సిరులబండారి యై నెఱిమీఱు నయ్యవసరంబున. ౩౩౪

ఉ॥ యానవరంబులం దశరథాంగన లెల్లరుఁ గోసలాత్మజన్
మానుగ ము న్నమర్చుకొని మానిత లైన సుమిత్రఁ గైకన
వ్వానికిఁ బార్శ్వయుగ్మమునఁ బొం పమరారఁగఁ గూర్చుకొంచు స
న్మాన మనూన మై నెగడ నందనదర్శనలాలసాత్మ లై. ౩౩౫

—◆ సపరివారుం డగు భరతుండు సపరివారు రామునెదుర్కొనుట ◆—

శా॥ నందిగ్రామము సేరి రయ్యెడ మహానందంబు పూరంబు వొం
గం దత్కాలనిబద్ధము ల్తురగరింఖాఘట్టహేషారథ
స్పందేభావళిబృంహితారవములున్ సన్మంగళాతోద్యయు
గ్దుందుభ్యంచితనిస్వనంబులును జ్యా ద్రొట్టిల్లు న ల్లేర్పడన్. ౩౩౬

తే॥ అంతయును సంతసంబున సంతరించి నదియ కాఁగ నదియ కాఁగతార్థ మయ్యె
రాము వరియింపఁ బొదలు సామ్రాజ్యలక్ష్మి యందియల మొరపము మురు వంబుజాక్షి.

చ॥ గురులు ద్విజాతిసత్తములుఁ గోవిదవర్యులు నైగమాఢ్యులై
పరఁగెడు శ్రేణిముఖ్యులునుఁ బ్రాజ్ఞులు మంత్రులు బంధుపఙ్క్తులున్
బరవడి మంగళార్థము లపారము లేర్పడఁ గొంచు హర్షసం
భరితులు గాఁగఁ జేరి నడువన్ భరతుండు రసార్ద్రమూర్తియై. ౩౩౮

ఆ॥ నృత్తగీతవాద్యనిశ్రేణులఁ బొసంగు వీణమెట్టు లెక్కి వివిధతూర్య
భేద మరయుచును సవిధవందినుతు లందు కొనుచు నలువరాణి గూడి రాఁగ.

సీ॥ ఔదల పీఠంబునం దార్యపాదుక లాత్మీయభాగ్యంబు లనువుపఱిచి
యాణిముత్తెపుఁబేర్ల నలరుదండల నొప్పు పాండురచ్ఛత్రంబు పరఁగదాల్చి
వెల్లజల్లిమెకమ్ము వీచోపు లిరుగడ హేమభూషితము లిం పెనయఁ గూర్చి
యధిరాజయోగాఢ్య యగా శ్రీ యదియ యిట్లు రూపొందె ననెడు నిరూఢిఁ బేర్చి
దీనుఁ డుపవాసకృశుఁ డతిధీరుఁ డుచిత చీరకృష్ణాజినాంబరశ్రీవిలాసుఁ
డన్నఁ గనుఁగొనఁ దత్పూర్వహర్ష మెసఁగ భరతుఁ డందఱఁగూడి తాఁ బయలుదేరె.

ఆ॥ అన్నమాట యన్న నన్నన్న వాని మే నొప్పొంగు హర్షవార్ధిపూర మెసఁగ
నిన్ని యభ్యుదయము లెనసిరా నానాఁట నంతలవ్వొ ననుట యబ్బురంబె.

శా॥ ఆలో రామునిఁ జేరి తత్పదయుగం బర్చించి తద్వృత్త మా
లీలామానుషమూర్తి మే లన సముల్లేఖ న్నివేదించి వి
ద్యాలంకారవిశిష్టకీర్తి హనుమం డర్థాఢ్యుఁడై మర్లిరా
నాలోలత్వము దోఁపఁ గైకకొమరుం డవ్వానితో నిట్లనున్. ౩౪౧

తే॥ అన్న! యిట్లిది కాపేయి యై తనర్చు చపలచిత్తత గాదుగా సంభ్రమమునఁ
బలికితో కానరాఁ డేమి? ప్రభుఁడు రాముఁ డాపరంతపు విడిది యిట్లలఁతి నున్నె.

ఆ॥ కామరూపు లగుచుఁ గడకొందు రంటి వారేరి? ఘనులు నానరేంద్రు లెందు
నెఱయకుండువారె సహితులై యొక్కడ నేమిచోద్య మొక్కొ యెఱుకపడదు.

సీ॥ అని సందిహానుఁడై తను నిక్క మరయంగ నాసత్యవిక్రముఁ డడుగ నర్థ
విజ్ఞాపన మొనర్చు విధమున నే వాని హనుమఁ డిట్లనె దేవ! యవధరింపు
మింతయుఁ గల్ల గాదే ననదే? సదాఫలకుసుమమధుస్రవంబు లగుచుఁ
దతమదభ్రమరనాదితము లౌ వృక్షము ల్మౌనిప్రసాదంబున మొనయుదేర
నలరుచున్నారు వారు తదనుభవమునఁ జొక్కి యిక్కాల మింతయు సూనృతంబ
యమ్మహాతిథ్య మఖిలగుణాన్వితంబు వినుతిసేయంగఁ దీఱదు వేయునోళ్ళ. ౩౪౫

ఉ॥ వాసవసంప్రదత్తవరవైభవ మయ్యది మౌనియోగదృ
గ్భాసముపార్జితంబు విభుప్రాప్తి విభాసిత మయ్యె నియ్యెడన్
శ్రీసముపేతులై యిపుడె చేరఁగలా రెడలేక కాంతులే
యాస ఫలింపఁ గన్నుఁగవ కాఢ్యమహోదయ మావహిల్లఁగన్. ౩౪౬

మ॥ అదిగో కోనమెకంబు లార్వ నొఱపొ నారావ మార్గాద్గతం
బు దృఢం బంచితహృష్టిపుష్టికలనాపూర్ణం బుదీర్ణంబు నై
మదికి స్వీనుల కెక్కి నెక్కొనఁగ నా మార్గంబు రూపించుచు
న్నది యవ్వాహిని గోమతీతరణసన్నాహార్థ్య యా నెన్నఁగాన్. 3౮౭
క॥ అల్లదిగో రజోవర్షం బుల్లోలం బగుచు నెఱసె నుద్భూతం బై
యల్లలి వాలుకినిస్థలి సల్లలితమ కాదె యదియు జనపతితిలకా! 3౮౮
ఆ॥ సాలవనము రమ్యసాల మాలోల మొనర్చుచున్నవార లర్చితులు ప్ల
వంగు లిమ్మొడం గడంగి లోలాత్మత నాగణింప నొఁగదే గుణాఢ్య! 3౮౯
సీ॥ అదె యిదిగో కాననమ్యోఁ బుష్పకము దివ్యవిమానవరము సమంచితంబు
చందురు బింబంబుచక్కి దోసంబుల రూపించు కాంతినిరూఢి మెఱసి
విమల మై మెది తపోవిధిమనోయోగాప్తి బ్రహ్మనిర్మిత మనఁ బరఁగెఁ దొల్తఁ
గడఁగి ప్రసాదించెఁ గమలసంభవుఁడు కుబేరున కాతని బీర ముడిపి
రావణుండు హరించె నారాక్షసేంద్రు సకలబాంధవసముపేతు సంహరించి
రాముఁ డెనయంగ నీనాఁట రామవాహనంబు నాఁగఁ దనర్చుచున్నది జనేశ!
తే॥ తరుణరవిబింబసదృశ మిద్దాన రాముఁ డనుజుతో జనకజతోడ నధివసించి
యున్నవాఁడు మహాతేజు లూర్జితు లగు ప్లవగ రాక్షసవిభులు తన్నులసికొలువ.
మ॥ అనుచుండం గనుచుండునంతటనె హర్షాంభోధు లుప్పొంగి నె
ట్టన నొక్కం డయి యంబరం బెనసి దార్ఢ్యం బొప్ప నొప్పారు ని
స్వన మై చొప్పడె వచ్చె నల్లదుగొ భాస్వంతుండు రాముండు నాఁ
జను ప ల్లెక్క పెనుపొందె బాలయువపౌంస్నస్త్రైణవృద్ధాస్థితిన్. 3౯౧
ఆ॥ వాహనములు డిగ్గి వసుధ నిలంబడి కనులపండువుగను గనిరి జనులు
రాము సోము నట్లు రహిమీఱ నంబర యానగతు స్వకీయ మయము వెలయ.
చ॥ భరతుఁడు దోసి లొగ్గి ముదపారమహోదధి పొంగి పొర్లఁ ద
త్పరతఁ దదున్ముఖుం డగుచుఁ బ్రాప్తయథార్థసుఖాగమంబునన్
బరముని రామునిన్ సముని భావన నర్చ లొనర్చి మెచ్చి స
త్వరుఁ డగుచుండెఁ బాదముల వ్రాలి దోసంగుల నెల్లఁ ద్రోవఁగాన్. 3౯౪
సీ॥ బ్రహ్మసృష్టవిమానరాజంబుపై రాజరా జట్లు సిరిఁబొల్చు నోజవాని
నంచల కూర్పొప్ప నది మించు సరణి వాక్పతి తాన యా లీలఁ బరఁగువాని
పృథువిశాలాక్షుఁ డై పెనుపొంది వేయొండు వజ్రపాణి యనంగ వఱలువాని
లక్ష్మీవిలాసంబు లలి సద్వితీయత విష్ణుఁ డితం డన వెలయువానిఁ
బుష్పకాగ్రగతుని భూరితేజుని నగ్రజుని సుమేరు నిష్ఠ సొబగు మీఱు
భాస్కరునిన పోలెఁ బరికించి కేల్మోడ్చెఁ బ్రయతుఁడై ప్రపత్తి భరతుఁడపుడు.

శా॥ రామాజ్ఞం గొని వ్యోమయానవర మారాహ్యాభితన్ ధన్య యా
భూమిం దా రయ మాగి యంచ లొలయన్ బొల్పారుచు న్నిల్వఁగా
భూమానందుఁడు రామదేవుఁ డనుజన్ భూరిక్రమోపక్రమున్
శ్రీ మీఱం దనయున్నచోటున కటన్ జేరం గటాక్షించినన్. ౩౫౬

ఆ॥ రాము నెనసి యతఁడు రాణించు భక్తిఁ దత్పాదపద్మయుగళిఁ బరఁగ వ్రాలె
నదియు కూర్చుకొనియె నవల సాష్టాంగనమస్క్రియావిశేషమంజిమంబు. ౩౫౭

క॥ చిరకాలమునకుఁ దమ్ముఁడు భరతుఁడు వ్రతనిరతుఁ డక్షిపథగతుఁ డగు భా
గ్యరమం గాంచితి నని విభుఁ డరుసమున నొనర్చెఁ దివిచి యాలింగనమున్. ౩౫౮

క॥ తోడ నిడుకొని యనుజుని మది తోడసెడలఁగ లాలనంబు తోరంబుగఁ బ్రే
ముడి నూపె రాముఁ డాతఁడుఁ బడసితి నేఁటికిఁ గృతార్థపద మని పొంగెన్.

ఉ॥ ఆదట లక్ష్మణున్ భరతుఁ డక్కునఁ జేరిచి బుజ్జగించి స
మ్మోదమున న్విదేహజకు మ్రొక్కెను మోడ్చిన కేలుదోయి ము
న్నాదలతోడి దై నెఱయ నంబరో! నే భరతుండ నంచు సం
పాదితసర్వవంద్యపదభావరమావిభవానుభావుఁ డై. ౩౬౧

ఉ॥ కూరలు దించు నెమ్మనము గుందఁ గృశించి జటాలుఁ డై ధృతి
న్నారలు గట్టి యన్నెఱిన నాఁటికిఁ దోఁచి నమస్కరించు న
వ్వీరవరేణ్యు నమ్మగుఁది విశ్వజనీనుని మెచ్చి దీవెనల్
సారగుణాఢ్య భూసుత పొసంగ నొసంగె న్వసత్యసూక్తులన్. ౩౬౧

సీ॥ కైక బిడ్డం డంతఁ గలయంగఁ గాంచి సుగ్రీవు నంగదు నళ్లు కీర్తిమంతు
జాంబవంతు సనీలు సద్వివిదు నైమ్రందు ఘనుల నలర్షభగంధమాద
న సుషేణశరభపనసగవాక్షప్రభృతులఁ దులలేని దై నెలయు మేలి
పారవశ్యంబునఁ బరగు సమాదృతి నాలింగితులఁ జేసె నంద అతని
పేర్చు గారవమునఁ బెనుపొంది పొదలుచు మానవాకృతులనె మలసి యంత
వట్టువార లట్టి వలను చొప్పడనాని కుశల మడిగి తమ్ముఁ గూర్చుకొనిరి. ౩౬౨

ఉ॥ రాజతనూజుఁ డాభరతరాజు విరాజితతేజుఁ డర్కజున్
నైజసుధర్మనిష్ఠ జననందిత గాఁ బరిరబ్ధుఁ జేసి వి
భ్రాజితమూర్తి నాతని నపత్రపితుం గనుఁగొంచు మించు న
వ్యోజనఁ బల్కెఁ బల్కు స్వరసోజ్జ్వల మై తనరారుచుండఁగాన్. ౩౬౩

క॥ ఏ నవు తోబుట్టు వయితి వీ నలువురతోడఁ గూడ నీ విందఱకున్
మానిత యగు నీకృతియును మానింపఁగ శక్య యగునె మహితమనీషా. ౩౬౪

క॥ అరిలక్షణ మపకారము నరిసంగడికానిఁ జేయు సౌహృద మెందున్
నిరుపమము త్వచ్చరిత మే నరమర లే కాడువాఁడ నరివిధ్వంసీ. ౩౬౫

ఆ॥ అనుచుఁ బొగడి తోనె యసురేంద్రుఁ దిలకించి యంతకంతకుం బ్రహర్ష మెసఁగఁ
బలికె సాంత్వవచనపద్ధతి సహజాతపారవశ్య మెనసి బలుపు గాంచ. 3౬౬

క॥ అరిభీషణా! విభీషణ! ధరఁ బొడమితి వీవు కొలము ధన్య మొనర్పన్
దరమె పొగడ నీసాయము దర మెడలఁగఁ జేయఁజాలె దర్ప మెలర్పన్. 3౬౭

తే॥ అతిసుదుష్కర మగు కర్మ మట్లు దీర్చి తన్నదమ్ముల నలరింప నరుగుదెంచి
తౌర యిక్ష్వాకుసంతతి కసము సిరియుఁగూర్ప నొదవిన నీపుట్టు గొఱఁతవడునె.

సీ॥ అనుచుండ శత్రుఘ్నుఁ డన్నకుఁ బిన్నన్న కతిభక్తి మ్రొక్కి బిట్టాదరించి
యారామలక్ష్మణు లాతనిఁ దనువ్రొందఁ బొదివి దీవించిరి పుడమికన్నె
యడుగుల కెఱఁగె నయ్యనఘుండు వినయావనతుఁడై కడంగి యన్నాతిమిన్న
దీవెనలం దేర్పఁ దెలివ్రెందె రాముండు ఘనశోకకర్శిత కడు విషణ్ణ
యైన తనుఁగన్నతల్లి పాదాబ్జము లగ్రహించె నాయమ యెడనున్న యెడరువాయ
నావల సుమిత్రకు యశోనుభావయుతకుఁగైకకును నతులొనరించె గారవమున.

తే॥ ఎల్లరకుఁ దల్లులకు నట్టు లినకులుండు వందనమ్ము లొనర్చె నవ్వారలు నభి
నందనము లొనగూర్చి రానాఁటి దైనచంద మంతయు వింత యా శైలతనయ!

ఉ॥ ఆదట రాఘవేంద్రుఁడు మహామతి దేవపురోహితాభు స
మ్మోదభరు న్గురుం దఱిసి మ్రొక్కె సుదర్శనుఁ డవ్వశిష్ఠుఁ డా
శ్రీదయితున్ యశోరతు విశిష్టవచోమృతతుష్టుఁ జేసె ని
ర్వాదరసోచితంబు లభివాదము లవ్విధి నివ్వటిల్లుచోన్. 3౭౧

శా॥ ఓకల్యాణగుణాబ్ధి! స్వాగతమె నీ కోకోసలేంద్రాత్మజా
స్తోకానందవివర్ధనా! సుభుజ! సంశుద్ధాత్మ!యంచుం బురీ
లోకౌఘంబులు దోయిళు ల్మెఱయ సుశ్లోకాళి శ్లోకింపఁగా
నాకోశాబ్జసహస్రలక్ష్యము ప్రహృదం బై యొప్పె నప్పట్టొగిన్. 3౭౨

క॥ భరతాగ్రజుండు సదసభరితుం డై వారినెల్ల బహుమానించెన్
స్వరసాధ్య మయ్యె రాముని చరితామృతవార్ధి యట్టి సంరంభమునన్. 3౭3

శా॥ పుణ్యాహం బదె కాదె యాభరతుఁ డప్పూజ్యుండు పూజాధ్యవా
ద్గుణ్యంబు ల్విధిపూజితంబులు శుభాకూతంబు లౌ పాదుకల్
గుణ్యాగ్ర్యంబులు రాము పాదములతోఁ గూర్చెన్ స్వధర్మజ్ఞతా
గణ్యత్వంబు ప్రకాశిలంగ సకలక్ష్మాద్యోసదు ల్మెచ్చఁగాన్. 3౭౪

ఉ॥ అంజలి సేర్చి యి ట్లనుచు నాతఁడు రామునితోడఁ బల్కె నా
నెంజలి వాసె రాజ్య మిది నీయది పాలనసేసి న్యాస మ
ట్లంజక బత్తియుం దనర నప్పనముం బొనరించినాఁడఁ ద్వ
న్మంజులపాదపాదుకల మాలిమి సర్వము నిర్వహింపఁగాన్. 3౭౫

కం॥ నాపున్నెము ఫలియించె నిటు నాపుట్టు కృతార్థ మయ్యె నాకోర్కియు నే
డే పండె మరల నినుఁ బ్రభు నీప ట్టనయంగఁ గాంచి మెలయంగంటిన్. ౩౭౬

ఆ॥ అరసికొనుము కోశ మట్లు కోష్ఠాగార పురబలాదికంబు పూరితంబు
దశగుణంబు గాఁగఁ దద్దయు నీదగు తేజ మెనసి నాదు తెలివిఁ బెనుప. ౩౭౭

చ॥ అను నెడ భ్రాతృవత్సలుని యాభరతేంద్రుని పల్కు విన్నమా
త్రన రవిజుండు వానరులు రాక్షసనేత విభీషణుండుఁ గ
న్ననఁ దమకన్ను లశ్రుల ప్రణాళిక లై తగ నోసరిల్లె రెం
డునుఁ గన మింత కింక నను ధోరణి సూపు మనోగతంబులన్. ౩౭౮

తే॥ అంత నింతింతలనరాని సంతసమున మంతనం బొప్ప భరతు రామప్రభుండు [చె.
స్వాంకమున నుంచుకొని విమానాగ్ర్యయుక్తి నందఱుఁ దగం దదాశ్రమ మందఁగాం

ఆ॥ అవతరించె రాముఁ డద్దానిపై నుండి యవని కదియు నప్పు డబ్బ మయ్యె
నెల్లబలగ మట్టు లెనసిరాఁ దొల్లింటిదైన యాప్రసంగ మచ్చుపడఁగ. ౩౮౦

ఉ॥ దేవనిభుండు రాఘవుఁడు దివ్యవిమానముఁ గాంచి యింక నీ
వావరదేవు వైశ్రవణు నాన మెలంగుము నాదు సమ్మతిన్
గా వల నైన నిస్దలఁతుఁ గన్పడు మప్పటికప్పు డంచు సం
భావన సేసి వీడ్కొలుప బోవు రె యంచుఁ దదాప్తి నెంచుచున్. ౩౮౧

ఆ॥ అదియు నుత్తరాశ కరిగ ననుత్తమ మా విమానరాజ మధపు నాజ్ఞ
రాజరాజుఁ జేర రాణమై ఘనరయ మొప్ప జనత కబ్బ ముప్పతిలఁగ. ౩౮౨

చ॥ తన కనురూపుఁడై నెగడు తాపసవర్యుఁ బురోహితు న్మహా
త్ము ననఘుఁ గూడి యాంగిరసుతోడి దివస్పతివోలెఁ దత్పదా
బ్జనిహితహస్తుఁడై మహితసంస్తరణాసనసంస్థుఁ జేసి తా
నునుఁ దనరారె రాముఁ డభినుత్యవరాసన మంది పొందికన్. ౩౮౩

కం॥ ఆకల్యాణోదయమునఁ గైకేయ్యానందవృద్ధికరుఁడు నిజకుల
శ్రీకరుఁడు భరతుఁ డగ్రజుఁ బ్రాకటయశు రాము సత్పరాక్రముఁ గనుచున్.

—♦ భరతుఁడు శ్రీరామునకు న్యాససమర్పణముఁ జేయుట ♦—

ఆ॥ శిరసు కేలుమోడ్పుఁ జేర్పు తీర్పున వినయావధాని యగుచు ననును నెఱయఁ
బలికె నిట్టు లనుచు భాషాపతియు మది మెచ్చి యిచ్చకమున మేకొనంగ.

సీ॥ ననుఁ గన్నతల్లి పూజన మొనరించితి నాఁటివరం బన్న మాట నడసి
తండ్రి నిక్కపునుడిఁ దద్దయు నెఱపితి వంతలు పోనఁగ నీయనుమతమున
ననుఁ బ్రీతి దైవార ననుచు కూర్పున భవత్సత్యంబు పాటించుసమయ మొదవె
నాయందు నిచినట్టి నయమునఁ బాలించి నీదు రాజ్యము నీకు నే నొసఁగితి

నేలుమయ్య యింక నేల సంకోచ మొంద డొక కిశోర మెట్టు లుత్సహించు
లీల బలిత మగు బలీవర్ద మొకఁడు భరించి యిడిన ధుర వహించుటకును. ౩౮౬

ఆ॥ పృథులవారివేగభిన్న మూచు క్షరించు సేతు వట్టు లెపుడు ఛిద్రయుతము
ధుత మసంవృతంబు దుర్బంధనము రాజ్య మనుచుఁ దలఁచువాఁడ నమితతేజ.

తే॥ అశ్వగతి నవలంబింప నౌనె ఖరము హంస గమనికిఁ బెరయ వాయసము దగునె
య ట్లరిందమ! రామ! నీయధ్వ మనుసరింప నెట్లును నే నుత్సహింపఁజాల. ౩౮౮

ఉ॥ ముంగిట మొక్కవెట్టి దృఢమూల మొనర్పఁ బెరింగి పెద్దయై
సంగతి మించి స్కంధతతశాఖల నెక్కొని పుష్పితంబు నౌ
భంగికి నై ఫలంబు లిడు పాడిఁ దొఱంగిన మ్రానిచంద మీ
యింగిత మీ వెఱుంగుదువ యింతకు మిక్కిలి వల్క నేఁటికిన్. ౩౮౯

ఆ॥ మానవేంద్ర! యింక మము భక్తులను భృత్యులను భరించి మనుప ననుమతింప
వేనిఁ దెలిపినట్టి యీయుపమానంబు నిన్నుఁగూర్చినదియ నిక్కముగను. ౩౯౦

సీ॥ అనువొంద నిన్ను రాజ్యాభిషిక్తుఁ గను మా కనుల కల్మి ఫలంబు గలుగుఁగాత
మట్టమధ్యాహ్నంబు మార్తండు మలయించు నీదు తేజము దెస ల్నెఱయుఁగాత
శరదిందుచంద్రికాస్ఫురణ భవద్యశ మార్తార్తిహర మయి యలరుఁగాత
మెల్లజ్యోతిశ్చక్ర మీవసుంధర యుండు నంత కీవే స్వామి వగుదుగాత
కాంచినూపురనిస్వనకలన లొప్పఁ దూర్యమహితారవములు దోడ్తోడఁ బర్వ
మధురతరగీతసుస్వరమంజిమము పొసంగ మేల్కాంతుగాత క్ష్మాజాకళత్ర. ౩౯౧

క॥ అని యడుగులఁ బడి ప్రార్థించిన గురుఁడు తథా స్తనఁగఁ జిఱున వ్వెలయన్
ఘనుఁ డటు లొనరించెద నను ననుమతి ననుజన్మ లాలితాత్ముని జేసెన్.

శా॥ మాయామానుషవేషధారి యటు నిర్మాయుండు సర్వాశ్రిత
శ్రేయోదాతయుగాఁ బొసంగదె సహస్రాక్షుండు గా సంతత
స్థాయిజ్ఞానసుఖాత్మరాజ్యనకు రాజ్యం బొక్కఁ డేలా స్వరా
జ్యాయుక్తుం డఁటె మైంద్రకోటిసిరు లొయ్యారంబునం గూర్చుచోన్. ౩౯౩

ఆ॥ లీల సృష్టిసేయు లీనంబుఁ గావించు నెల్ల యెరవుసేయు నేలుచుండు
వాని పోకడలకు వరుస యొక్కండు న్నె భక్తకామపూరభంగి యనదె. ౩౯౪

తే॥ పరపురంజయుఁడగు రామభద్రుఁ డెలమిఁ దమ్ముని తలంపుగూర్చి నేస్తమ్ము నెఱపఁ
గైక మున్నుగ నలమహీకాంతు కాంత లరుసమునఁ దేలి రుచ్ఛ్వసితాత్మ లగుచు.

క॥ సన్నుతుఁ డౌ భరతుఁడు తన యన్న యనుమతిన్ శుభాసనాధ్యుఁడు గాఁ గ
న్నన్నఁ గొని పిన్నతమ్ముఁడు మిన్నందుచు మెలఁగె నెల్ల మే లగు కృతులన్.

మ॥ స్వపురాపుణ్యవికాసలబ్ధవిభుసేవాపాండితీమండితుల్
నిపుణుల్ శ్మశ్రునికృంతకు ల్వారసి సన్నిర్ణీతభవ్యోదయం

బుపయుక్తంబుగ రాముఁ గొల్చి రపు డాయుష్కర్మపుం జేతకై
నృపుఁడుం దమ్ములుఁ దద్విశేషకలనోన్నిద్రాత్ము లై రత్తఱిన్. ౩౯౭

ఆ॥ శుద్ధుఁ డయ్యె విభుఁడు శోధితజటుఁడు సుస్నాతుఁడుగఁ దనర్చి సన్మహార్హ
వసన మవధరించి వరచిత్రమాల్యానులేపనములుఁ గొనె నిలింపు లలర. ౩౯౮

ఉ॥ అన్నకు మున్నె శోధితజటాలియు స్నాతుఁడు నై ప్రపత్తిసం
పన్నుఁడు కైకనందనుఁడు ప్రస్తుతు లాహరిరాక్షసాధిపుల్
గ్రన్నన స్నాతు లై పెరయఁగా మహితాంబరభూషణాదులన్
మన్నన సూపె వారును సుమాళమునం దనరారి రయ్యెడన్. ౩౯౯

మ॥ సహగశ్రీలలితోజ్జ్వలాత్మునకు సంసక్తిం బొనర్పించె భూ
ర్వహుఁ డిక్ష్వాకుకులాభివృద్ధికరుఁ డింద్రశ్రీకుఁ డా కైకకా
న్వహితఘ్నుండు సురారిదర్పహరు నుద్యత్తేజ మొప్పార స
న్మహితం బైన ప్రసాధనంబు కలితాత్మప్రాజ్యభాగ్యంబునన్. ౪౦౦

మ॥ చికిలీచేసిన చంద్రహాస మన నిస్సీమప్రభావోదయుం
డకలంకుం డగు రాముఁ డొప్పె నపు డాయ్యాకారంబు తోరంబుగా
సకలం బేలెడు నాతఁ డీతఁడె యనన్ సర్వాతిశాయిస్ఫుర
త్ప్రాకృతాలంకృతిసంవిధానపదలజ్జన్వప్రకాశంబునన్. ౪౦౧

క॥ ఆదట లక్ష్మీవంతుఁడు మోదమునన్ లక్ష్మణునకు మొనయించె శుభా
పాదక మగు సన్మండన మాదంబుతు భజించె సుకృతి యని భరతుఁ డొగిన్.

చ॥ జనకుని పట్టి సద్గుణవిశాల యశస్విని సీతఁ బూతవృ
త్త యనుచు వేడ్కఁ బూర్వనృపదార లలంకృతఁ జేసి రమ్మన
స్వినుల స్వయంకృతి స్మటియు శ్రీసుమనోహర యై తనర్చె న
మ్మనుకులదీపు రాజ్యరమ మా నగు రూపు ధరించి మించె నాన్. ౪౦౩

తే॥ పుత్రలాలస కౌసల్య భూరియశ ప్రహృష్ట యగుచు సకలవానరస్త్రీజనావ
తమున కొనరించె శోభనతర మలంకరణవిశేషమ్ము జతనమై రాణ దనర.

తే॥ అధికృతుం డయి శత్రుఘ్నుఁ డన్నియెడలఁ దవిలి శాసించుచుండె నుద్దామకలన
భరతుఁ డెల్లెడ తాను నిర్భరకుతూహలుండు గా జనముల చూడ్కి పండు వగుచు.

—♦ రాముఁ డంతఃతో నయోధ్య కరుగుట ♦—

క॥ ఆశత్రుఘ్నుని శాసితి యాశాస్యనిజాశ తోడి దగుడు సుమంత్రుం
డాశోభితసర్వాంగ మధీశోచిత మరదము ప్రహిన్మో నయించెన్. ౪౦౬

ఉ॥ భానవమండలోచితిఁ బ్రభాపటలాంచిత మా రథోత్తమం
బానవమోహనాకృతి మహామహుఁ డూర్జితవిక్రముండు త

న్మానవలోకమాధవుఁడు మంజులవేషుఁడు రాముఁ డెక్కె న
న్మానవచఃప్రసంగములు మంగళవాద్యములుం బొసంగఁగాన్. ౮౦౭
కం॥ అహరధిపానిలతనుజులు మహేంద్రసదృశద్యుతులుగ మాన్యత వెలయన్
మహనీయదివ్యవస్త్రములు సహశుభకుండలులు నై పొసఁగి రవ్విభుతోన్. ౮౦౮
ఆ॥ దేవితోడఁగూడ దివ్యమండనభవ్యకుండలాఢ్య లగుచుఁ గూర్చు వేడ్క
శోభమానముఖులు సుగ్రీవపత్నులు పయనమునకుఁ జక్క బరఁగి రపుడు.
సీ॥ అనువొప్పఁ జని రయోధ్యాపురంబునకు మహారాజసచివులు మంత్రివర్యు
లాయశోకుఁడు విజయాహ్వయుండు సుమంత్రుఁడును మంత్రసన్నాహమునఁ దనర్చి
రహిఁ బురోహితునిఁ బురస్కరించుకొని నాయకు సమృద్ధియు నగరాభివృద్ధి
యును నభ్యుదయములు మొనయంగ నభిషేక మొనరింపఁ దగు యత్నమును బొనర్చి
యన్నియును మీరలే నేర్తు రనుచు గురున కప్పగించి తదనుమతి నభినుతించి
వీడు వెడలి వచ్చిరి శుభవిభవ మెసఁగ రామదర్శనబుద్ధి మరాలగమన. ౮౧౦
మ॥ హరియుక్తంబు మహారథంబున సహస్రాక్షుం డధీంద్రుండ పో
లె రఘూత్తంసుఁడు శ్రీసతీరమణుఁ డాలీలామనుష్యుండు సుం
దరవేషాంచితుఁ డై ప్రధాననగరిం దాత్పర్య మొప్పారఁ జే
ర రవిద్యోత మెసంగఁగా నరిగెఁ బౌరప్రాప్తభాగ్యంబ కాన్. ౮౧౧
సీ॥ ప్రగ్గ మూని హయాళిఁ బరఁగించె సారథి యై సారధీయుతుఁ డౌ భరతుఁడు
శత్రుఘ్నుఁ డల సితచ్ఛత్రమ్ము ధరియించె విభుని మస్తకముపై వేడ్క దనర
వ్యజనంబుఁ గొని వీచె ననఘుండు సౌమిత్రి వాలవ్యజన మొండులీలఁ దాల్చి
చంద్రసంకాశ మాశరనాథుఁ డెలయించెఁ బెరచామరంబు విభీషణుండు [ముగఁ
మొనసి వేల్పులు ఋషిసంఘములు మరుద్గణములు నముచిరిపుడు వొంగ సముచిత
బొగడి రాశసమున రాము పూర్వచరిత మెల్ల మధురస్వనము లుల్లసిల్ల మహిళ!
సీ॥ రాణమైఁ దనరారె రావణవిద్వేషి కుంభకర్ణఖరాంతకుండు వీఁడె
యూఁత డాయతికాయు నింద్రజిత్తుఁ దోలంచె మునిజనరక్షానుమోది యిదుగొ
దేవకార్యంబెల్లఁ దీర్చె నీతగవరి సీతావిభుం డధిశ్రీప్రభుండు
సౌమిత్రిసహాజుండు సత్యైకనిరతుండు పరదారసోదరత్వప్రథితుఁడు
శాస్త్ర ధన్వి సుగ్రీవరాజ్యప్రదుండు పగతుతమ్ము నియ్యనఘుండె ప్రభు నొనర్చె
కంటిరే శరణాగిరక్షకు శరణ్యు రాము భగవంతు దశరథరాజతనయు. ౮౧౩
కం॥ శ్రీమంతుఁడు భరతాగ్రజుఁ డీమహితుఁడె ధర్మ మెల్లయెడ స్థాపింపన్
భూమి వెలసె నిమ్మెయి నీభూమానందుండు గెడపె భూభారమ్మున్. ౮౧౪
ఆ॥ అనుచు నొడువుచుండ మనుదండధరవంశ్యుఁ డఖిలవైభవంబు లమర నమర
రాజధానిఁ బోలు రాజధానికిఁ బోలు స్వాత్మజనతతోడ నరుగుచుండె. ౮౧౫

క॥ శత్రుంజయ మను కుంజర మత్తాసము పర్యాలోసమాంచిత మొనసెన్
శత్రునిషూదనుఁ డర్కజుఁ డాత్ర మెసలి మహితుఁడై మహానందమునన్.
ఉ॥ మానుషవిగ్రహంబు లతిమానుష విక్రమము ల్పొసంగఁగా
వానరవీరు లాఢ్యనవవారణరాజసహస్రసంస్థులై
మానితవస్త్రభూషణసుమంజిమపుంజితభవ్యకాంతిసం
స్థానితనూత్నసంపదభిసంభృతులై చని రుత్సవాదృతిన్. ౪౧౭
తే॥ శంఖకాహళభేరికాస్వనము లొప్ప మంగళాశంస లొలయంగ మాన్యమూర్తి
పూరుషవ్యాఘ్రుఁ డాతండు పొరసె హర్మ్యమాలిని యయోధ్యానాజను మహితనగరి.
ఆ॥ వరరథస్థుఁ డగుచు వచ్చు నయ్యతిరథు రాజలోకనుతు విరాజమాను
రాఘవేంద్రు నంశురాశి దర్శించిరి దతిసి యట్టి రగు ప్రధానవరులు. ౪౧౮
ఉ॥ ఇమ్ముగ వా రెదుర్కొని రభీష్టశుభార్థము లెల్లఁ గొంచు నే
స్త్ర మ్మొలయించుచున్ బ్రథితసంస్తుతి గీతికలాసమగ్రమో
గమ్ము ఘటించుచున్ నవవికాసలసద్గుణవాక్యసంగతిన్
సమ్మద మావహించుచుఁ బ్రసాదరమాధిగమాస్థ మించుచున్. ౪౨౦
క॥ ప్రతినందితులై రపు డప్రతిమప్రతిభుఁ డగు రామభద్రునిచే వా
రతిలోకవికాసము సంప్రతిపన్నం బయ్యె స్వకము భాగ్యం బొలయన్. ౪౨౧
తే॥ అందఱం గూర్చుకొని మహానందుఁడగుచు భ్రాతృవర్గం బమాత్యులు బ్రాహ్మణులును
పౌరజను లాప్తులునుఁ దోడఁబరఁగ రాముఁడుడుతతులతోడి చందురు నోజ మెఱసె.
క॥ తాలస్వస్తికకరనర లీలాగాయనులు హర్షలీలాత్ములు తూ
ర్యాలంబులతో మాంగళికాలాపము లొలయ నడిచి రగ్రేసరులై. ౪౨౩
తే॥ అక్షతలు జాతరూపమ్ము లలరుగములు మోదకమ్ములుఁ బళ్ళెరమ్ములఁ గ్రహించి
నరులు గన్నెలుగోవులుఁ బెరయ ద్విజులు ముందునడచిరి రాముఁడామోద మొంద.
మ॥ మహిజాజాని సుమాళ మొప్ప నిజసామంతు ల్సుమంత్రు ల్వినన్
మిహిరాత్మోద్భవు సఖ్య మద్భుతము సామీరిప్రభావంబు దు
స్సహ మా వానర యోధసత్త్వ మురుదాక్ష్యం బాసురం బట్లు మే
ల్రహి శుద్ధం బు విభీషణుండు దనుఁ జేరంగంటయుం జేర్కొనెన్. ౪౨౪
తే॥ అందఱు సవిస్మయులు ఘనానందులు నయివందనము లొనరింప నవ్వారిఁగూడి
హృష్టపుష్టజనాకీర్ణ నించువేడ్కఁజొచ్చె రాముఁ డయోధ్య సంస్తుతులు సెలఁగ.
మ॥ అదె శ్రీరాముఁడు వచ్చె న న్పలుకుచో ప్రాసాదితంబైన సం
పద మీఱం బ్రతిమందిరాంగణములం బౌరు ల్పతాక ల్శుభా
స్పదము ల్తోరణము ల్సమాస్తరణము ల్సన్మండపోల్లోచముల్
ముద మొప్పారఁగ గూర్చి రన్నగర మామోదార్ణవంబై తగన్. ౪౨౫

సీ॥ దూర్వాదళవికాసధూర్వహశ్యామసుందరతనుఁ గందర్పదర్పమథను
హారకిరీటాంగదాదిమహార్హాభరణు జగద్భరణప్రవణసుచరణు
నారక్తసరసిజాయతదయాకలితనేత్రాంతు మదోచ్చరదరికృతాంతు
సువిచిత్రరత్నాఢ్యసూత్రనద్ధస్వర్ణపీతవస్త్రు కరాభ్యుపేతశస్త్రు
భానుకోటిప్రభాభాసమాను సూర్యసూనుదనుజేంద్రముఖసేవ్యమాను దశర
థానురూపతపఃఫలత్వానుమిత్యధీను నసమానుఁ గాంచి రధీనుఁ బ్రజలు. ౭౨౮

ఉ॥ కస్తురిరేఖ యింపెసఁగగా నవచందనలేప మొప్పఁగా
శిస్తుగఁ గల్పవృక్షసుమశేఖరమాల్యము లుల్లసిల్లఁగాఁ
బ్రస్తవనీయసంపదతిభాసురహాసవిలాసము ల్రమా
వాస్తవసన్నివేశవిభవస్తుతిపాతులు గా రసాధ్యుఁ డై. ౭౨౯

తే॥ వీరలక్ష్మీపుమవతారవిలసితుండు రామచంద్రుండు రా నభిరామయోగ
వర్ధితామోదు లై పురీవరనరు ల్నితాంతగౌరవ మొప్పారఁ దలఁపు లూర.

క॥ తద్దయుఁ గనఁగాంచుచుఁ దమముద్దియలం బిలువ వారు మోదాంచిత లై
యుద్ది చెలువలకుఁ దెలుపుచు బద్దులు విడనాడి భక్తిపరవశ లగుచున్. ౭౩౦

—♦ పురస్త్రీల ప్రస్తావము ♦—

ఆ॥ చంద్రశాల లెక్కి చలువపందిళ్ళపై నమరి యమరసతుల యట్టి రగుచుఁ
గనిరి రాముఁ గన్నుఁగవలఁ గ్రమ్ముముదశ్రుసంతతులునుసుగుణసంతతులుగ.

క॥ ఒండొరులకుఁ దెలిపిరి భూమండలనాయకుఁడు రాము మాన్యచరితముల్
పండువు వారల కొదవెను నిండుతపము ఫలము నాఁటి నెఱి కేర్పడఁగాన్.

సీ॥ సుదతి! యాతఁడ చువ్వె శుద్ధాత్మ కౌసల్య కన్న గర్భపయోధికల్పకంబు
పొలతి! యాతఁడ చువ్వె పురుషోత్తముఁడు దశరథు జన్మమున మనోరథముపంట
పడతి! యాతఁడ చువ్వె భద్రాత్ముఁడు తపస్వి పడసిన మేలితపఃఫలంబు
మడఁతి! యాతఁడ చువ్వె మహిజాత కదనునఁ బున్నెం బిడిన రత్నభూషణంబు
ఱాలు నీట దేర్ప ఱాతి నాతి నొనర్పఁ గ్రోఁతిగముల నేలి కొఱఁతఁ దీర్ప
నఖిల రాక్షసాగ్ను లార్ప వేల్పులఁ గూర్ప నేర్పు గనిన జాణ నెలఁత! యితఁడె.

క॥ పరనారీసోదరుఁడే పరమకృపాభరణకీర్తిభరుఁడే రక్షా
పరుఁడే పరిపంథిజనోత్కరశిక్షాకరుఁడె భూమికన్యావరుఁడే. ౭౩౪

ఉ॥ ఈతఁ డరణ్యభూమి కటు లేగిననాఁ డు మొదల్కృతంబ యీ
పాతక మందు రిందఱునుఁ బట్టుగ నిద్దుర రాదు కంటి కిం
దాతతవైభవం బనుటె యాఱడి యయ్యెను గన్నబిడ్డలం
బ్రాఁతి యొనర్ప రెవ్వరును బాసె వ్యథ ల్సతులార నేఁటికిన్. ౭౩౫

తే॥ లక్ష్మి తన కెడఁబనని యాలంబనముగ నీమహామహుఁ డీరాముఁ డీతపస్వి
నందితుఁడు రాజ్యభారమ్ము ననుచు హర్మ్యఁగొని ప్రవర్తింపు మనఁటె యింకఁ గొఱఁతలున్నె

చ॥ అనుచుఁ బ్రహర్షవేగకలితానసలక్ష్ములు స్మేరదృష్టులో
య్యన నెఱయం దృగుత్సవమ దైమె తగు రామునిపైఁ బ్రసూనముల్
దనరెడు లాజ లక్షతలుఁ దద్దయుఁ జల్లిరి వల్లరీమిళ
త్తనులు తనూకృతాన్యసుకృతంబు కృతం బటుత మ్మొనర్పఁగన్. ౪౩౮

క॥ మననం బొనరించిరి దృఙ్మనసరసాయనము రాము మానసమున న
య్యనఘుల కాత్మానందం బనుభూతిపదం బనంగ నయ్యాదియ కదే. ౪౩౯

సీ॥ నెనరుఁ బేర్మియు నెద నిండార స్మేరదృష్టిని నిజప్రజలపైఁ జేర్చి కనుచు
నపరప్రజానాథుఁ డౌ నీతఁ డన ననవద్యాదృతుల నెల్లవారిఁ గొనుచు
శ్రోత్రసుఖంబులు సుకృతంబు పండె నిట్లనుట మున్నగు పల్కు లంద నగుచు
నలరు ప్రసాదనంబులు వరంబులు దనుఁ గన్నవారల కెల్లఁ గలయనిడుచు
రాజవీధి గడచి రాణించు నగరి కక్ష్యలఁ గ్రమించి లోని కరిగి కాంచె
నించువేడ్కఁ దండ్రి యేలిన సుందరమందిరస్థలమ్ము మలసి విభుఁడు. ౪౪౦

ఆ॥ కన్నతల్లి కెఱఁగెఁ గడుప్రపత్తి సుమిత్ర కట్లు వందనంబు లాచరించెఁ
గడఁగి కైక కిడియెఁ గైమోడ్పు వినతులు గడమతల్లులకును గలయఁగూర్చె.

క॥ అందఱకు వందనము లిడి యందఱ దీవెనలు వడసి యద్భుత చరితుం
డందె మొగసాల మహితానందుఁడు భరతుఁ గని పలికె ననుచు శుభోక్తిన్.

ఉ॥ మామక మిందుసన్నిభము మందిరరాజము సుందరమ్ము ము
క్తామణివాలవాయజవిధానగుణాఢ్య మశోకముఖ్యవ
న్యామహనీయ మాప్తతముఁ డర్కతనూజున కిమ్ము సమ్మద
శ్రీ మలయంగఁ దక్కఁగల స్నిగ్ధులకున్ సమకూర్పు మిమ్ములన్. ౪౪౩

క॥ అను నుడి వినినంతనె యాతని కరమునఁ దనకరంబు దనివొప్పఁ గడ
ల్కొనఁ జేసికొంచుఁ జని యొయ్యన నచ్చటునం బ్రవేశ మమర ఘటించెన్.

క॥ పర్యంకాస్తరణాదులు పర్యంచితదీపికలును బరఁగించిరి స
త్కార్యౌచితి శత్రుఘ్నుఁడు పర్యుత్సుకుఁ డగుచుఁ బనుపఁ బరివారజనుల్.

క॥ అందఱుఁ దగు మందిరములయం దిరవొందంగ నునిచె నలరారిరి వా
రెందుఁ గనువార మిమ్మొయిచంద మనుచుఁ దద్విశేషసత్కృతు లగుచున్.

తే॥ వైజయంతంబునకు సాటివచ్చు రాము మందిరంబున యందు సుమాళి మొప్ప
హనుమదాదులతోఁ గొలు వందియున్న యింద్రసన్నిభుఁడైన యయ్యినజుఁ గాంచి

—♦ భరతప్రేరితుఁడై సుగ్రీవుఁడు హనుమదాదులఁ జతుస్సముద్రజలములఁ దేరం బంపుట ♦—

తే॥ భరతుఁ డానందభరితుఁడై పలికె దేవదేవు శ్రీరాము రాజ్యలక్ష్మీవిలసితుఁ
జేయఁ బనుపుము వానరశ్రేష్ఠులను నదీనదాంభోధిజలముల నానయింప. ౨౨౯

క॥ అని యిటు లమ్మహనీయుఁడు తను నామంత్రింప మేలి తనివున భాస్వ
త్తనయుం డాన యొసంగెను ఘనమతు లగు వానరులకు గారవ మొప్పన్.

చ॥ లలితసువర్ణపుంఘటముల న్మణిరత్నవిభూషితంబులన్
మలకలు లేకఁ గొంచుఁ జని మాన్యత మీఱఁ జతుస్సముద్రసం
వలితజలంబుల న్నినిచి వారక వే జనుదెండు మీర ల
త్యలఘులు నల్వు రేర్పడ మహావిభవం బటు లాయితంబుగాన్. ౨౩౦

ఆ॥ మఱియు నలువు రరిగి మానితసర్వతీర్థాఘరసముల న్మణీఘటముల
నందుకొనుచుఁ బెరయఁ డంద ఉుషఃకాల మేగుదేర మాప్రతీక్ష గూర. ౨౩౧

క॥ అనుటయు నతిరయు లనఘులు ఘను లిభనిభు లెగసి రపుడె గగనంబునకున్
హనుమత్ప్రభృతులు గరుడపవను లిరునలురూపు లెనసివారై రనఁగన్. ౨౩౨

ఉ॥ పంచనదీశతంబుల ప్రపంచితతీర్థజలంబుల న్సమ
భ్యంచితపాత్రల న్నినిచి యమ్మెయిఁ గొం చరుదెంచి రుత్కటన్
బంచముఖాభుఁ డయ్యనిలుపట్టియుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు జాంబవంతుఁడున్
మించు వృషాఖ్యయోధుఁడు సమీరితవేగుఁడు వేగదర్శియున్. ౨౩౩

సీ॥ పూర్వవారిధి వారిపూరితమణిఘటం బలసు షేణుఁడు సేర్చె నతిబలుండు
దక్షిణాబ్ధిజలాంచితముఁ గూర్చె ఋషభుండు లలిఁ జందనలతాంక మలఘుకలశ
మాగవయుఁడు పశ్చిమార్ణవోదకపూర్ణ మొనయించె సౌవర్ణ మిద్ధ కుంభ
ముదగంబుధిరసాప్య ముత్తమోత్తమరత్నపాత్రవిశేషమ్ము పరఁగఁ దార్చె
నలుఁడు గరుడానిలరయావికలుఁడు ధర్మసత్త్వగుణసర్వసంపదుజ్జ్వలుఁడు వరద
వానలుఁడు వానరేంద్రుఁ డట్లందఁగపిన వారల బహూకరించె నుదారుఁడగుచు.

—♦ శ్రీరామపట్టాభిషేకఘట్టము. ♦—

ఆ॥ సకలతీర్థరాజసలిలసంభృతమణిస్వర్ణకలశములఁ బ్రసక్తి మీఱ
నందుకొనెఁ బ్రహర్షితాత్ముఁడై శత్రుఘ్నుఁ డలరుచుం బ్రధాను లాప్తులాలయ

క॥ మంగళవాద్యధ్వను లెసఁగం గమకించు శుభదార్థకాండంబులతో
డం గురు వశిష్ఠముని కతఁ డంగం బుప్పొంగ వాని నర్పణసేసెన్. ౨౩౪

క॥ రత్నాంచితపీఠమునఁ జిరత్నభృతమనోరథంబు రాణ దనరు స
ద్యత్నమున గురుఁడు నారీరత్నసహితు రాముఁ జేర్చె రహి పెనుపారన్. ౨౩౫

సీ॥ మణిమండితము దివ్యమహితంబు మకుటంబు స్రష్టృనిర్మితము నేర్పడ ధరించి
రమణీయపట్టాభిరామాంచితాభిఖ్య కొకఁడె యగ్రాం డన నోజఁ గాంచి
యర్ధాంగలక్ష్మి సీతాంగన స్మేరదృష్టిప్రసారంబుల స్వీకరించి
దర్పకకోటిసౌందర్యంబుతోడి దా భానుప్రభోచిత ప్రతిభ మించి
రాముఁడు విరాజమానుఁడై రాజపీఠరాజము నలంకరించె స్వారాజముఖులు
రాజముఖులు బలయ నంబరంబుఁ బెరయ బ్రహ్మ బ్రహ్మర్షులం గూడి పరిఢవిల్ల.

సీ॥ మొలకనవ్వులతోడి ముద్దుసూపెడు మోము సిరిదమ్మిఁ జంద్రుసోదరత నెఱపి
పతిపాదభక్తిరూపమున హ్రీలక్ష్మివిలాసరూపకదృగ్వికాస మొలసి
యంకపాళిం దగి యధిపు సవ్యకరంబు పొదువఁ గైఁ దద్దక్షభుజము దార్చి
వరభూషణాఢ్యంబు వామహస్తంబునఁ బొలుచు కెందామరఁ బొందుపఱిచి
సహజలావణ్యసర్వాతిశాయికలన లొప్ప నొప్పారు భర్తృపుంయుక్తిఁ గూడి
చతురలంకారధృతిసముచ్ఛ్రితయ కాఁగఁ జెలువ సీతామహాదేవి చెలువు మీఱె.

సీ॥ వృద్ధు వశిష్ఠుండు విశ్వజనీనచరిత్ర యరుంధతి శ్రీఁ దనరు
తెఱఁ గేర్పఱుప వామదేవుండు జాబాలి ఘనుఁడు కాశ్యపుఁడునుఁ గదిసి వెలయఁ
గాత్యాయన సుయజ్ఞ గౌతమ విజయ వాల్మీకిముఖ్యు లగు సుశ్లోకు లోలయ
నభిషేక మొనరించె నందఱుఁ దనతోడివారు గా రామేంద్రు వసుమతీసు
తాకళత్రు మహితతాత్పర్య మొప్పార మొనయు పులక లరుసమును గణింపఁ
బట్ట మలవరించి ప్రభు మహాప్రభుఁ జేయ సకలతీర్థరాజసలిలములను. ౮౬౦

క॥ గాయత్రప్రభృతిచ్ఛందోయుక్తసుయుక్తమంత్రధోరణు లొప్పన్
శ్రీయుతు రామవిభుని దీర్ఘాయుస్సముపేతుఁ జేసి రభిషేకాఢ్యున్. ౮౬౧

క॥ పూజ్యార్యమణంముఖసామ్రాజ్యశ్రీయుతు లొప్ప రాము రాజేంద్రు జగ
త్పూజ్యులు మును లెనయించెదు నాజ్యాలోకాభిషేక మలరారె సభ. ౮౬౨

చ॥ వసువులు వాక్పతిం బెరసి వాసవు నట్లు వశిష్ఠుఁ జేరి తా
పసులు ప్రసన్ను రాఘవు నపారగుణాబ్ధి మహాభిషేచన
ప్రసితు నొనర్చి రూర్జితము రాజ్యమునం దనరారు మంచు న
వ్వసుమతి తజ్జలార్ద్రి యయి వావిరి యుబ్బి కృతార్థ నై నన్. ౮౬౩

తే॥ ఋత్విజులు ద్విజులుం దొల్త నిష్ఠమూర్తు లైన కన్నెలు పదునార్గు రనుపదంబ
మంత్రులును యోధులును నైగమప్రకాండులట్లు సామంతులునొనర్చిరరుస మెసఁగ.

తే॥ సర్వదివ్యౌషధిరసంబు లుర్వరేంద్రు శీర్షమునఁ జిల్క రపుడు సుశ్రీ దలిర్ప
దేవతలు దిక్పతులు భూమిదేవతలును భువియు దివియు నొక్కండగు పొలుపు నెఱయ.

తే॥ ఎల్లలోకంబు లేలు రమేశుఁ గూర్చి యేకలోకాధిపత్యాభిషేక మెంత
లన వలవ దయ్యదియె తమకబ్బమయ్యె విశ్వమోహనమూర్తి యవ్విధికిఁగూర్ప.

శా॥ తాల్చెన్ ఛత్రము పాండురంబు శుభ ముద్దాముంబు శత్రుఘ్నుఁ డా
మే ల్చెన్నార ధరించెఁ జామరముఁ జేర్మి న్వానరేంద్రుం డొగిన్
గొల్చెం జంద్రనికాశ మన్యమునఁ గైకోలొంది దైత్యేశుఁడున్
బొల్చెన్ రాఘవు ప్రాభవం బపుడు సంపూర్ణ ప్రభావంబునన్. ౪౬౯

సీ॥ కాంచని శతపుష్కరాంచితోజ్జ్వలమాల వాయువుచేఁ బంచె వాసవుండు
మణిరత్ననాయకమణిరత్నయుక్తముక్తాహారములఁ దానె తద్ద దార్చె
దిక్పాలకులు నిజతేజంబులకు నీడుగాఁ గూర్చి రర్థము లాకాంక్ష మీఱ
జనకాదిబంధువు ల్సామంతరాజేంద్రు లెలమి నప్పనముల నెనయఁజేసి
లలరులు సుర ల్గురిసి రచ్చరలును రామచరితనాటకమునఁ బరిచర్య నెఱపి
రొలసి పాడిరి గంధర్వు లొజ్జ లైరి మలసి విద్యాధరులు స్తోత్రమంజిమమున.

తే॥ ఈతఁడే ముజ్జగంబుల నెలయఁజేసె నీతఁడే చాలు నీతఁడే యేలు ననుచు
మొరసె దివి దేవదుందుభు ల్మొత్తములుగ నవని మంగళవాద్యాంతరాంతరముల.

క॥ రామోత్సవరత్నాకర మామెయి నుప్పొంగఁ దన్మహాత్మ్యాధ్యతరం
గామేయశ్రీ మలసెను భూమానందములు తత్ప్రభుస్తోత్రంబుల్. ౪౭౦

సీ॥ లలి నవదూర్వాదళశ్యామలాంగంబు క్ష్మాదేవి పైరుపచ్చదన మొలయ
రవికోటిదీప్తిస్ఫురద్దివ్యమకుటంబు వినువీధి తోరణ ల్వేలయఁజేయఁ
బద్మపత్రాయతప్రహితేక్షణేక్షలు నిట్టల బలుచాందినీ లమర్పఁ
బీతాంబరచ్ఛాయఁ బిరికొని భూషణశ్రీలు తేజన కాలవాలములుగ
వామభాగస్థ జనకజ వలపుతోడ వలచు చందనలేపంబు వావి దెలుపఁ
గ్రొత్తపెండిలికొడుకు కట్లుగొమరుమిగులు సామిఁ గని యేనుసంస్తవోత్సాహినగుచు.

క॥ కందర్పకోటిసుందరు నిందిర చుట్టఱిక మతని నీక్షింపఁగ సం
క్రందనముఖ్యులతోఁ జని పొందిక నొడఁగూర్చు తీరుపున ని ట్లంటిన్. ౪౭౧

—♦ అభిషిక్తుఁ డగు శ్రీరాము రుద్రాదులు నుతించుట ♦—

సీ॥ నిను సశక్తికు నీశు నీలోత్పలాంచితశ్యామలకోమలసన్నుతాంగు
హారకిరీటాంగదాఢ్యు మహామహు సింహాసనస్థు నచింత్యవిభవుఁ
జేరి భజించెదఁ జెన్నొందు చనవునఁ గొనియాడెదను నెదఁ గోర్కు లడర
నెంచెద వినతి గావించెద నీదగు ప్రాభవం బరసి సంభ్రమము దనర
నాదిమధ్యాంతరహితుండ వైన నీవు నీను మాయాప్రభావంబు నెఱి దలిర్ప
జగములఁ బొనర్తు పోషింతు చక్కడంతు వెక్కటిసుఖింతు వద్దానఁ జిక్క కెపుడు.

సీ॥ అనవద్యుఁడవు లీల లొనరింతు కల్యాణగుణసంవృతుండ వై కొమరుమిగుల
నది యెల్ల భక్తజనానువిధాన నిదానంబ వై యెచ్చు దనరుచుండు

దేవనరాదినానావతారంబుల జ్ఞానవంతముల నజ్ఞానిచంద
మలవరించెను స్వాంశ మఖిలలోకము గాఁగఁ బరఁగించి యద్దాని ఫణివరేణ్యు
నోజఁ దాల్తు క్రింద నుపరిపర్యంచితభానుచంద్రపవనభంగులం బ్ర
వర్షణాదు లొలయ వఱలింతు వ్రోషధు ల్వెలయఁ బ్రోప నేకవిధుల నెఱయ.
ఆ॥ పచనముం బొసర్తు భక్తంబు భుక్తంబు దేహధారులగునుఁ దేజరిల్లు
వహ్నిరూపునం బవనసహాయుండ వై దీనఁ గాతు వెల్ల దిట్టవగుచు. ४२५
ఉ॥ ఎందు రవీందువహ్నిగ మధీశ! త్వదీయము తేజమూర్జితం
బొంది శరీరభృచ్ఛయము నోపు భరింపఁగ శౌర్యధైర్యముల్
పొం దగు నాయువు న్వెలయుఁ బోఁడుములు న్నమితర్చి యుందు వీ
వం దటులే చిదాత్మకత నాదట సర్వముఁ ద్వన్మయం బగుఁన్. ४२६
వా॥ నిక్కం బీవు విరించివిష్ణుశివనిర్ణీతప్రభేదస్థితిన్
దిక్కాలాఖిలకర్మసంగతుల నాదిత్యేందుభాగస్థతా
దృక్కర్తృత్వములన్ బృథక్ప్రమితి నిర్దిష్టుండ వోలెం గనన్
వక్కాణింపఁగ నౌదు వాదిమత నిర్వాహాభ్యుపోహప్తులన్. ४२२
తే॥ నిశ్చితము బ్రహ్మతత్త్వమ్ము నీవ సుమ్ము కేవలము శ్రుతిసారసంభావితమ్ము
నీ కనన్యంబ యెదియు ననేకభావవిలసనంబున నయ్యెఁ దద్వికసనంబు. ४२८
సీ॥ మానితం బగు నెట్లు మచ్చెం బసుర వచ్చి శ్రుతులు తాత కొసంగఁజూడకున్నఁ
గూర్చునే సురలకుఁ గూర్మంబు తరిగొండఁ దాల్చి సుధాఘటిఁ దార్పకున్నఁ
బాటింతురే పందిఁ బరిశుద్ధ మని పెద్ద లిల వార్ధిఁ బడనీక యెత్తకున్న
సింగంబుఁ గొలువఁ గాక్షింతురే దుర్మాని మడఁచి బాలునిఁ గావ మలయకున్న
గూనిబాపని మెత్తురే కూళ క్షత్రియాంతకు నుతింతురే యింట నగడు పొడమ
నడవిఁ ద్రొక్కిన దొర పూజ్యుఁడగునె యెుక్కఁ డధిప త్వచ్చరితము లద్భుతావహములు
ఆ॥ ఇట్టిరూపు లెనసి యెసక మెసంగుట శ్రుతిపురాణలోకసుశ్రుతంబ
యయ్యె నెట్టు లట్లె యూ నెల్ల సదసన్నయమున నీ కనన్య మగు టధీశ. ४३०
చ॥ అరసి చరాచరాదిజగదంతరలక్ష్య యనంతసృష్టియుం
దిర వగు దృష్టిఁ గన్గొనిన నేయది యయ్యెనొ యేది గాఁగ నై
పరఁగునొ యేది యేది యటు పాటిలుచుండునొ యట్టిదెల్లఁ ద్వ
త్పరతఁ దనర్చుటం బొసరుఁ దావక యోగవరాత్పరత్వముల్. ४३१
ఆ॥ నీదు మాయ తమ్ము నెఱయఁ బరాత్ముఁడ వైన నీదుతత్త్వ మరయనేర
రఖిలజనులు గాంతు రమలమానసులు త్వద్భక్తిపరులు నిన్నుఁ బరము నీవు.
సీ॥ బహిరర్థభావులు బ్రహ్మదులును నీదు రూపు చిదాత్మత్వరూపితంబు
గలయంతవట్టు జక్క గనుంగొనంజాల రటుగాన సగుణ మియ్యమలరూప

మొలసి సేవించి తారోగిఁ గాంత్రు ముక్తి నదుఃఖులై బుధులు నిరుష్ములగుచు
నేను భవన్నామ మెలమి భజించుచు నుందుఁ గాశీపురమందు దేవి
తోఁ గృతార్థభావధూర్వహత్వమున ముమూర్షమాణు నరు విముక్తుఁ జేయ
నీదు మంత్రరాజనిర్ణయార్థంబుఁ దత్కర్ణమెనయఁ దార్చుకలన కగుచు. ౪౮౩

తే॥ ఈస్తవ మనన్యభక్తిమై నిచ్చ నిచ్చ లెంచువారించుపేర్మి లిఖించువారు
జదువువారును వినువారు సర్వసౌఖ్య మంది నీదయఁ ద్వత్పద మందఁగలరు.

క॥ అని మొనసి వేఁడు నానుడి కనంతరం బింద్రుఁ డిట్టు లనె నధియోగం
బునఁ దనరు రామదేవుం గొనకొను భక్తి న్నుతించి కోర్కు లలరఁగాన్.

శా॥ దేవా! నాదగు సౌఖ్య మెల్లఁ గొనె నుద్దీప్తుండు రక్షోధిపుం
డే వేళన్ సెలకట్టనీ కఱిమి వాణీశప్రసాదంబు దన్
శ్రీవర్ధిష్ణుఁ బొనర్ప మత్తిలి సమర్థింపంగ నా నీప్రభా
హావిష్కారమునన్ హతుం డతఁడు గా నర్థాధ్యతం గాంచితిన్. ౪౮౬

తే॥ అనిన దేవత లిట్లని రసుర కసరి యజ్ఞభాగమ్ము లెల్లఁ దా నపహరించె
నేము రిత్తకు రిత్తగా నెడసినార మభవ వాని వధించితయ్యాగడు వాసె. ౪౮౭

క॥ నీపున్నె మెసఁగుఁగావుత మేపారెఁడుగాత జగతికెల్ల శుభమ్ముల్
ప్రాపై నీ వుండఁగ మే మాపట్టుల నిలిచి సౌఖ్య మందెద మింకన్. ౪౮౮

తే॥ అనునెడం బితృదేవత లనిరి దేవ! దుష్టదైత్యుండు కెఱలి యా దోర్బలమున
నాగయాదుల నస్మదీయార్పితమ్ము లొడిచికొనెఁ బిండముఖ్యమ్ము లొకఁడె చాలి.

క॥ ప్రల్లదుఁ డాతఁడు నీచేఁ ద్రెళ్ళె న్మద మొదవె మాకుఁ దీఱెన్ దొసఁగుల్
ముల్లోకంబున నీనెఱి నల్లలితాత్మా! ప్రసంగసంభృత మయ్యెన్. ౪౯౦

ఆ॥ అనిన యక్షు లిట్టు లాడఁదొడంగిరి వెడఁగు మోచి మోచి విసివినార
మయ్య దుఃఖదుఃఖ మభినియుక్తుల మయి దిష్టకృతి బలాత్కృతిం గలంగి. ౪౯౧

క॥ ఆ రావణుండు నీచేఁ బోరితమునఁ దెగియె మానుపుణ్యము నీవై
యారాటము మాన్పితి ని న్నారాధించి మనువార మనిశ మధీశా. ౪౯౨

సీ॥ సంగీతనైపుణి జాల్కొను మే మెప్డు నీకథాఽమృతమున నియతి దవిలి
యానందరసతృప్తి నలరారుచుండెడువారము దుష్టాత్మువలని బాధ
లెనసి భీతుల మయి యిక్కాల మసురేంద్రు గానం బొనర్చి తత్కథలుగూర్చి
యారాధితుం జేసినారము దీఱని యాపదబ్ధి మునుంగ నైన మమ్ముఁ
దేర్చితభవ! వాని ధృతి గిట్టి వధియించి యింకఁ ద్రాత రాఘవేంద్రు నిన్నె
పొగడుచుండు మెల్లప్రొద్దె మఱక నీదు రూపు డెందమున నిరూపితముగ.

మ॥ అని గంధర్వులు ప్రస్తుతింప నమరుల్ హాయిం గనన్ సిద్ధులు
న్మునులుం గిన్నరులు న్మరుత్ప్రభృతులు న్మఖ్యోరగమ్ము ల్పత

త్రినికాయాగ్ర్యులు నోలి సంస్తవము లర్థిం గూర్పఁగాఁ జాలి ర
య్యినవంశ్యాగ్రణి రాముప్రాభవము సర్వేష్యప్రహృష్యంబుగాన్. ౪౯౪
ఆ॥ అప్సరోగణంబు లలవార్చి తచ్చరిత్రంబు తగ నిరూపితం బొనర్చి
యధిపు మెచ్చునడసి యానందసాంద్రతఁ గఱఁగు బొప్పె నప్డు కంబుకంఠి !
క॥ అందఱుఁ బ్రజేశు నెక్కొన ముం దిడుకొని రాముఁ బొగడి ముచ్చటమెయి నిం
పొందెడు తన్మహితోత్సన మంది తదభినందితత్వ మలరారంగన్. ౪౯౬
సీ॥ చిఱునవ్వు మోమునఁ జిందులాడఁ బ్రసన్నదృక్కలావిభవంబు నేటపడఁగ
శ్యామలాంగానంగకోమలత్వ మెసంగ మిహిరస్ఫురలు మిఱుమిట్లు గొలుప
జానకీసౌదామనీనివేశం బొప్పఁ దమ్ములకొలువు నేస్తమ్ము పొసఁగ
మునుల యాశీర్వాదములు పెంపుదల నింప వాయుజాంచితవరివస్య లోలయ
వెలయు రాఘవు నభిషేకవేషధారి భూరిసింహాసనస్థు విభూషణాఢ్యుఁ బ్రమించి.
గాంచి ధృతిఁ బెంచి వినుతించి కనుల భాగ్య మెంచి సుకృతప్రభావ మూహించి
ఉ॥ ఆతఱి వీడుకో లెదల కగ్గల మౌ వ్యథ సంతరింప సీ
తాతరుణీసమేతము సుధామధురంబు సుధామ మాదరో
పేతవచస్మితాఢ్యజగదీడ్యకటాక్షనిరీక్షణాంచిత
శ్రీతముఖాబ్జమున్ ధృతి నయించిరి తన్మహనీయరూపమున్. ౪౯౮
క॥ అమానితాత్ము రాముని నామంత్రితునిం బొనర్చి యరిగిరి స్వకముల్
ధామము లెనయఁగ వేల్పులు నేమమునం దత్ప్రసంగనిహితోక్తులతోన్. ౪౯౯
ఆ॥ అటు విరించిముఖ్యు లమితహర్షతరంగితాంతరంగు లగుచు స్వామిపదము
లందఁ బోవువార లందించి రలరులవాన రాముపైని వారిజాక్షి!. ౫౦౦
తే॥ మ్రోసెసురదుందుభులు స్తుతుల్మొనసె రామగీతిమధురోక్తి నాటనకృతులెలర్చెఁ
గంచె వీచుచుఁ జేరి విరించికొడుకు మాని యియ్యమృత మ్మసామాన్యమనియె.
క॥ ఏ నవ్విభు వీడ్కొని సన్మానితసమ్మాన మెనసి మధురోక్తులతో
నా నెఱి సంబోధించి మహానందం బొలయఁ గాంచి యట రాఁగంటిన్. ౫౦౨
తే॥ రామవిభుఁ డటు లభిషిక్తుఁడై మహీమహీనజనపాలనాహితహితసువృత్తి
దనరఁదనరా రెభూతము ల్తనివు నెఱియఁదమగుణము లుత్తమోత్తమత్వమున మెఱయ.
సీ॥ మోటులు పల్లవమ్ముల జొంపములతోడ సాంద్రతరచ్ఛాయ సంతరింప
శాద్వలమ్ముల నిండుచాల్పు ల్పసరువన్నె రత్నకంబళముల రాణఁ బొనర
మవ్వంపుఁబూఁగుత్తు లువ్వెత్తు గొని తీఁగె లొగి సిరు ల్తావులు నొలసి వెలయ
స్కంధాత్ప్రభృతిఫలోచ్చయసుమదళసంపదాఢ్యంబులై క్రమాఁకు లందగింప
నధిపు మే లన్నఁ దన మేలె యనెడు నిచ్చఁ బైరుపచ్చల సుసమృద్ధిఁ బరఁగెవసుధ
యమరె భువి నిదె నిత్యకల్యాణ మట్లు పచ్చతోరణ మని ప్రజ ల్ప్రస్తుతింప.

తే॥ సజ్జనుల మానసంబుల సరణి సుప్రసన్నములు సలిలంబులు చాలనెగడె
సరసనిర్దుష్టశివపూర్ణసన్నివేశసురుచిరాంబుజగంధబంధురత లొరసి. ౫౦౫
ఆ॥ ఇంచురుచులతోడ నినశశిగ్రహతార కాగ్నులుల్లసిల్లె నాన లెల్ల
రాము నసముఁ జెరసి రాణ నొప్పారె నాఁ దెలివి మీఱి మిగులఁ దేజరిల్లె.
క॥ గమకించు మేలిపయ్యెర దమకించి గొనంబు లొలసి తాత్పర్యమునన్
దమ కించు సరణి బొదలెడు సమవృత్తి నటంచు జనుల సంస్తుతు లొప్పెన్.
ఆ॥ ఎంబునేని శ్రుతుల కింపగు సుస్వర స్వరములొప్ప ద్వివిధశబ్దసమితి
పరగ నాకసంబు పరిఢవిల్లెను శబ్దగుణక మనెడు న్యాయగణన దనర. ౫౦౮
సీ॥ శతసహస్రకము లశ్వము లిభమ్ములు నూళ్ళు ద్విజకోటి కర్పించె వెలయుప్రీతిఁ
దలఁచి నవప్రసూతలు ధేనువు లొసంగెఁ గోటులు కోటులు గోవృషములు
నటులె ముప్పదికోటు లంచితస్వర్ణము ల్మలయించె దక్షిణ ల్మమత నెఱయ
మహితాంబరంబులు మణిరత్నభూషణంబులఁ గట్టఁ దొడుగంగఁ బొరి నమర్చెఁ
జందనాదుల నర్చించె సన్నుతిప్రచారములఁ గూర్చె వివిధోపచారయుక్తి
బ్రాహ్మణాన్వర యనియెడుపలుకు దనర జనవిభుఁడు తన్మహోత్సవసమయమునను
క॥ మణివిగ్రహ కాంచని సద్గుణ రవిరశ్మిప్రకాశకోటికలిత జ్వా
భణ నొక్కదివ్యమాలిక గణించి సుగ్రీవు నఱుత క్ష్మాపతి కూర్చెన్. ౫౧౦
తే॥ వజలు వైడూర్యమణిచిత్రవజ్రరత్నభూషితము లంగదంబులు పొలుపు మీఱ
నంగదునకిచ్చె నతఁడు సమంచితుఁడయి యొప్పెనవిదాల్చి పతిధృతియుక్తినెగడ.
శా॥ ముక్తాహార మనుత్తమాఢ్యమణిభాముక్తంబు చంద్రాత్మతా
దృక్తత్త్వైక్యవహం బమూల్యకలనాదేదీప్యమానంబు శ్రీ
యుక్తిప్రేక్ష్యము దివ్యభూషణము దీ రొప్పార నర్పించెఁ బ్ర
త్యక్త్వాసాదిని మేదినీతనయ కుద్యత్ప్రీతి నాథుం డొగిన్. ౫౧౨
ఆ॥ లలితవిమలవస్త్రములు దివ్యములు రెం డనర్ఘ్యములు శుభావహములు గొన్ని
భూషణములుఁ బవనపుత్రున కిడెఁ బతి స్మేరదృష్టి నోర సీతఁ గనుచు. ౫౧౩
క॥ తన కిడిన కంఠహారముఁ గొని జానకి ప్లవగవర్యకోటిం గను నా
థుని కూర్చు మోముదమ్మిం గను నానతి వేచుఁ జిత్తగతి నెగడొందన్. ౫౧౪
క॥ ఇంగిత మారసి రాముఁ డనంగప్రతిభుండు రాముఁ డనెఁ బ్రేయసితో
డం గమనీయత్వాఢ్యశుభంగమవాక్కులన పొనర భద్రాత్మకుఁడై. ౫౧౫
ఆ॥ సాధ్వి యొసఁగు మింక జాగేల త్వన్మనోగతిఁ దనర్చునదియ కాదె యిమ్మ
హార్హహారవరము హనుమని కీతని కృతి జగత్త్రియోపకృతి వెలయదె.
తే॥ పౌరుషము విక్రమము బుద్ధి పరఁగుచుండుఁ బావనాత్ముం డితనియందు ప్రథితములు
యిట్టిగుణమణులకు స్థాన మిదియ యనుచు మతివిమర్శించి తీవు సమ్మతిపొసంగ. [యి

క॥ తుష్టిం గాంచితి నీతని హృష్టాత్ము నొనర్పు మనుఁడు నెలమి మహిజ యా
దిష్టము వెలయఁగ హార మభీష్టానహ మొసఁగె వత్స!యిదె కొను మనుచున్.
ఆ॥ అమ్మ గూర్చినట్టి యాహారవల్లిక నమరఁ దాల్చి వానరర్షభుండు
శ్వసనసుతుఁడు వొల్చెఁ జంద్రాంశుచయగౌరవా సితాభ్రమునసి యచల మట్లు.
క॥ గౌరవ మలెనసి శుభాకారుండు సమీరసుతుఁడు కడు నొప్పారెన్
శ్రీరమణీశుఁ గొలువఁ జేకూరెన్ సిరు లనెడు తలఁపు గూర్చెడు ధృతితోన్.
క॥ మైందద్వివిదుల కొసఁగె నమందానందమునఁ బ్రభుఁడు మఱి నీలునకున్
సందానించె న్నలునకు సుందరతరభూషణములు శుభవసనంబుల్. ౫.౨౧
ఆ॥ ఒక్కతారహార ముజ్జ్వలం బెడఁగొని జాంబవంతు మెడఁ బ్రసంజితంబు
సేయ ముసలి కేల సింగార మిది నవ్వఁగాల కనియె నెల్ల రోలి నగిగి. ౫.౨౨
క॥ వానరయూథపవృద్ధజనానందము పెల్లెసంగ నధిపతి కడు స
న్మానించె నెల్లరు న్మమే నందుల్యల మైత్రి మనుచు నిచ్చఁ దలంపన్. ౫.౨౩
క॥ సుగ్రీవు నెట్లు లట్లు దశగ్రీవానుజు స్వకీయసహితు విభుఁడు సా
నుగ్రహుఁ జై పూజించె బుధాగ్రణి పో యిఁతఁ డనుచు నాడుచు నెలమిన్.
తే॥ కామగుణరత్నచయము పుష్కలము గాఁగ గామితార్థము లొసఁగె నాత్మజాతలెం
డెవ్వ రెమ్మెయి వరముల నెలమి వేఁడి రంత కినుబడిగాఁ బృహృష్టాత్ముఁ డగుచు ప్రభుఁ
ఆ॥ అడుగలేనివార లందు లే రడిగిన వారి కీయరాని వర మటంచు
లేదు రాముఁ గొలువ లేమి యెవ్వారలకేనిఁ గలదె యెందు నేణనయన. ౫.౨౪
మ॥ గుహునిం బ్రాంజలిభక్తు ధీవరు ధుతాఘుం గాంచి పేర్మిన్ రఘూ
ద్వహుఁ డోస్నిగ్ధుఁడ! శృంగిబేరపురముం బాలింపు ము న్నెట్టుల
ట్లు హరిన్నాథులు మెచ్చ నేయెడల నేలోపంబు వాటిల్ల దా
వహిలు న్మద్భజనంబునం మది ననాప్యం బాత్మసారూప్యమున్. ౫.౨౫
ఆ॥ అనుచు నామతించి యంచితభూషణాంబరము లొసఁగి యనుపఁ బరమ మరున
మమర నరిగె నాతఁ డమరేంద్రనందితు రాముఁ బొగడుచును స్వరాష్ట్రమునకు.
సీ॥ తనయంఘ్రియుగ మాని తరలని చిత్తంబుఁ బొదువంగఁ గేల్దోయిఁ బొందుపఱిచి
తనభవ్యనామమంత్రమె మెచ్చెడు రసజ్ఞ మేలెంచి తద్దయు మేలుకొలిపి
తనమోహనాకృతిఁ దవిలి త్రిక్కని చూడ్కి ధ్యానయోగావాప్తిఁ దనియఁ జేసి
తనదాస్య మెడలఁ బొమ్మని మోకఱిలు నొడల్పారవశ్యంబున బ్రతిభ నాఁగి
యున్నవాని హనుమ నొప్పార వీక్షించి కన్నుఁగవ ముదశ్రుకణము లొలుక
నన్నుమిన్న! కంటివా? బిడ్డ తెఱఁగంచుఁ బొలఁతి హర్షవార్ధిఁ బొదలుచుండ.
శా॥ భూమానందుఁడు రాముఁ డిట్టు లనె సంబోధించి యోవత్స! నీ
నేమం బెక్కుడు ప్రీతిఁ గూర్చె మది నున్నిద్రం బనన్యాప్య మా

సేమం బే నొడఁగూర్చువాఁడ నెడఁదం జింతించి యర్థింపు ము
ద్దామప్రఖ్యఁ దనర్తు లేర పరతత్త్వశ్రీ మహోల్లాసి వై. ౫౩౦

చ॥ అనుచుఁ బ్రసన్నుఁ డై పలుక నర్థి జగన్మయి సీత తత్త్వము
న్మనముగ నందఁజేయ మహిమప్రథితుం డనిలాత్మజుండు నె
మ్మన మలరార నెట్టన సుమాళము మీఱ నుదారభావగుం
భన మొనఁగూర నిట్లనియెఁ బ్రాంజలిబంధనిబంధనోచితిన్. ౫౩౧

ఆ॥ అడుగ వేదపాఠ మర్థి నర్థింపఁ దద్వివర మాత్మనిష్ఠ వేఱె వేఁడఁ
దప మొకం డొనర్పఁ దలఁపఁ దలంపిడి తీర్థసార్థసక్తిఁ దెరలఁజాల. ౫౩౨

క॥ భావమునఁ గూర్ప నణిమాద్యావిష్కరణంబు కరణ మధిదేవత్వం
బే వెరవున నే వలగొన నో విశ్వాత్మక! గణింతు నొకఁ డెదలోనన్. ౫౩౩

శా॥ నీనామంబె పఠించుచుం దలఁపులో నీరూపె రూపించుచున్
నీనిష్ఠాంచితవృత్తుల న్మలయుచు న్నీవీక్ష లీక్షించుచున్
నీనంద్యస్తుతిపాఠము ల్వినుచుచు న్నీపాదతీర్థంబులన్
ధ్యానాత్తంబులఁ గ్రోలుచు న్నిలుతు నిత్యానందయోగంబునన్. ౫౩౪

క॥ తనివోవ దెపుడు నీనామనిరతిమైఁ దవిలి మనము మానుగ నటు లా
టను భూతలమున నుండెద ననవరతముఁ ద్వత్పదాప్త మగు భావమునన్.

ఆ॥ ఇదె యభీప్సితార్థ మిక్ష్వాకుకులవార్ధిసోమ పూరితార్థికామ జాన
కీమనోభిరామ కీర్తనీయశుభాఢ్యనామ నీకు వందనములు రామ! ౫౩౬

క॥ కొలుతు న్నీపదముల నెదఁ దలఁతు న్నీనామ మెపుడు దవిలిన ధృతితో
నిలుతు న్నిలుపవె యిమ్మె నలఘుత నీకథ దనర్చునంతకు న్నృహరీ. ౫౩౭

సీ॥ అనినఁ గటాక్షాంచలాంచితు నొనరించి యటు బిగికౌఁగిఁట నలవరించి
యానందబాష్పసిక్తాంగునిఁ గావించి యప్రమేయచిదైక్య మవధరించి
కర్మబంధనిరాసకలన సంధానించి బ్రహ్మస్వరూపతఁ బరిగణించి
నిర్మలరసతృప్తి నెఱయ సంయోజించి ముక్తాత్ముఁ డై మించు మురువు బెంచి
యిట్టు లనియె రాముఁ డిదియె జీవన్ముక్తి యెందు నేని నెట్టు లేని నిలిచి
నెగడుగాంచు మెపుడు నీవు కల్పాంతంబు నందుఁ గేవలత్వ మందఁగలవు. ౫౩౮

తే॥ అనుచు రాముఁడు ఘనుఁ డట్టు లానసేయ నమృతవర్షణ మొదవించె నవనిజాత
మించుతరబడి నుడులఁ గ్రొమ్మించు లొలయ మలయుస్మేరదృగంచలమహిమ వెలయ

క॥ ఎచ్చోట నున్న నీకెపు డచ్చోటనె యొదవుచుండు నఖిలార్థము లీ
విచ్చ నొడఁగూర్చు తిరవుగ సచ్చిత్సుఖమూర్తి మనుము సంయమపరతన్.

తే॥ అనుచు దేవుండు దేవియు నభిమతార్థసిద్ధిఁ గూర్పఁ గృతార్థుఁ డై చెలఁగెనతఁడు
హర్షబాష్పౌఘ మొలయఁ దదంఘ్రులకు నమస్కృతు లొనర్చి పేర్చె సన్మాన్యకీర్తి.

క॥ సురలెల్ల మేలు మే లని విరులజడు ల్నెఱయఁజేయ విశ్వాచి మొదల్
తరుణులు నటింప ముజ్జగ మరుసంబునఁ బొదలనయ్యె నవ్వేళ సఖీ. ౨౪౨

ఆ॥ వీడరాని దొరను వీడి యెట్టెట్టులో తలఁపులోని చూడ్కి దార్ఢ్యమునను
వీడకే ప్రాసంగె విశ్వమయుఁడు దాను నై తదాత్మభావ మలవరించి. ౨౪౩

క॥ సెలవుగొని నీదుజనకుని నెలవున నిలువంగఁ దలఁచి నెఱసె మహాత్ముం
డలఘుచరిత్రుఁడు పవనజుఁ డలివేణీ వింటివా గుణాద్భుత మిదియుష్. ౨౪౪

క॥ ఆమంత్రణ మొనరించుచు నేమెయి నిను విడచి నిలువ కేగుదు మనుచున్
సామీ! యేమెలకువ నెపుడే మము రావింతె యనుచు నిటు నటు గనుచున్.

క॥ ఆనరనాథుని యాసతి వానరవరు లరుస మెసఁగ నఱలుచుఁ దరలం
గా నెరి తోడివారలతో నెమ్మనములు తదాత్మభూర్వహములు గాన్. ౨౪౬

శా॥ నైష్కించన్యము దోఁప రామకృతసన్మానంబు మే ల్మూప స్వా
విష్కారప్రహితప్రభావగుణ ప్రావీణ్యాఢ్య రాలచ్చి త
న్నిష్కామ్యత్వ మెడల్ప స్వీయజనతానిర్వాహ మొప్పారఁగాఁ
గిష్కింధాపురి కేగె నర్కజుఁ డటన్ గీశౌఘము ల్గొల్వఁగాన్. ౨౪౭

చ॥ కులధన మంది రాము నుపగూహనముం గనఁగాంచి యవ్విభుం
దలఁపున నేర్పడ న్నిలిపి తద్దయు భక్తిఁ దనర్చు వృత్తితో
నెలమి భజించుచుం బురికి నేగె విభీషణుఁ డల్లలంకలోఁ
గల జన మెల్ల సంతసిలఁగాఁ బలుపూజ లొనర్చ మెచ్చఁగాన్. ౨౪౮

ఆ॥ జనకముఖ్యులైన సకలబాంధవుల నా మంత్రితులఁ బొనర్చి మన్ననలఁ ద
నర్చి వార లాలయ ననుచు గూరిమిఁ బంచె స్వస్వధామములకు సరసహృదయ.

—♦ శ్రీరామరాజ్యము ♦—

మ॥ పరిపాలించెను రాముఁ డెల్లజగము న్బ్రావీణ్య మొప్పార ని
ర్జరు లెల్లా నన రాష్ట్రపుంప్రజలు నిస్త్రాసంబు నిష్కంటకం
బర రే యిమ్మహనీయు స్వామ్య మనుచున్ హాయిం గనం గీర్తి రా
జ్యరమాకీర్తితవృత్తి సర్వదిశ లొయ్యం బ్రాఁకి నర్తింపఁగాన్. ౨౫౦

చ॥ తొలిబలుకల్లనాఁ డొదవెఁ దోడుగ నేలర యెల్లరాజ్య మేఁ
బలికిన పల్కు సెల్లమియుఁ బాడియె యంచు జగద్విభుండు దా
వల నొదవంగఁ దావలము వాక్కులకల్మికి రాముఁ డేర్పడం
బలికి నయింప లక్ష్మణుఁడు ప్రాజ్ఞత మీఱ నయాంచితాత్ముఁడై. ౨౫౧

మ॥ ఎలమి న్నిన్ను భజించెదర్ గొలువునం దేవేళఁ జూపట్టెదర్
బలి నీపం పెదనింపు సత్త్వకృత ముల్లాసంబునం గర్జ మిం

పలర స్త్రీర్చేదఁ గాని యొండుపద మే నర్థింప నీవాఁడ న
న్వల నొప్పారఁగఁ బ్రోవవే యనితరవ్యాసంగిత న్మేకొనన్. ౫౫౨

ఆ॥ అట్లుగాక పెద్ద యటులుండఁ బిన్న కా వెరవు పోలదనుచు వేఁడుటయును
భరతు యౌవరాజ్య పట్టభద్రు నొనర్చె భద్రదాయి రామభద్రుఁ డెలమి.

తే॥ రామసేవాపరుం డయి రక్తి భక్తి భుక్తిముక్తుల వలని వైపొసఁగుచుండ
మెయిమెయి మెలంగుచుండె సౌమిత్రి తనదు సకలధరణాక్షమతయెల్ల సంతరింప.

సీ॥ అజుఁడు మాయామానుషాకారలక్షితుం డాదిదేవుండు నారాయణుండు
పరమాత్ముఁ డౌ రామభద్రుండు దా నెప్డు నిర్వికారుం డతినిర్మలుండు
దనరు కర్మాధ్యక్షతం గర్తృతాదులఁ బెరయఁబోఁ డానందపరత కలిమి
నిత్యతృప్తుండయ్యు నెట్టేఁ బ్రాకృతుల నుపదేశంబు కలనలఁ దేర్పఁదొడరు
టొప్ప ననెడు నోజ నొనరించె బహుదక్షిణాక లిజ్యలం ద్రిలోకి సంత
సమునఁ దేల మునులు సంతతాశ్రయమున మొనసి యెల్ల కృత్యముల మెలంగ.

క॥ ఆధానముఖ్యములు లక్ష్మీధాముఁడు తొలుత దీర్పు మెయిఁ దీర్చి మహా
గ్న్యాధాని యై తురంగమమేధక్రతుశత మొనర్చె మేకొను కలిమిన్. ౫౫౬

తే॥ పౌండరీక తురగమేధ వాజపేయ విశ్వజిత్ప్రముఖములు నిర్వేలవిభవ
ములుగ నొనరించె నావిశ్వమూర్తి లోక లోకవితతులు తనియ నలోలుఁడగుచు.

మ॥ తనతోఁ దైత తనతోడు లక్ష్మణుఁడు ప్రోద్యల్లక్ష్మి వర్తిల్ల మె
చ్చనువొంద న్యువరాజధర్మమున భక్త్యాగ్య్రిండు కైకేయి నం
దనుఁడు న్మేకొనఁ బిన్నతమ్ముఁడు మహోదర్పోన్నతిన్ సైన్యపా
లనవృత్తిం బచరింప రామవిభు లీలాస్ఫూర్తి యొప్పెం గడున్. ౫౫౮

క॥ బందుగుల రాకపోకలకుం దెఱపి వచింప నెల్లు గొనకొను నెపుడా
సందానితదీక్షుఁడు సురబృందంబులు వొగడ వేల్చు విధుల న్నెగడన్. ౫౫౯

శా॥ ధర్మాత్ముం డటు రాజ్య ముత్తమము సీతాజాని పాలింపుచున్
గర్మిష్ఠుం డన నొప్పి సత్క్రతువులం గావించె ధర్మాహతా
ధర్మం బై జగమెల్ల మేకొనఁగ నిత్యశ్రీవికాసంబునన్
శర్మోపేతసుధర్మ మేలుకొని యైశ్వర్యోన్నతిం గాంచఁగాన్. ౫౬౦

మ॥ పదికాలంబుల కీతఁడే ప్రభుఁడుగాఁ బాటిల్ల నాఁగాత మి
య్యాదె కా మాసుకృతంబు నెల్ల నొకఁడై యందిచ్చు నర్థం బటం
చుఁ దదేకాత్మత భూప్రజ ల్దలఁపుల న్సూచింపఁగా రాముఁ డా
పదివేలుం బదినూర్లు నేం డ్లెలమి మై భావించెఁ బాలింపఁగాన్. ౫౬౧

సీ॥ విధవలు లేరు నిర్వేదవంతులు లేరు లేరు వ్యాళజభయాలీఢహృదయు
లాధులు వ్యాధు లంచనువారు లేరు దస్యుకృతంబు దురితం బసూర్క్షణంబు

లేమి యనర్థము ల్లీనంబు లయ్యె శబ్దములందె యుండెనొక్క దారి దరియు
దఱియఁగాఁ బోలమిఁ దని వొప్ప వర్షించె నెల మూఁడువానల నియతిఘనుఁడు
పదరి పండఁదొడరెఁ బంటవలంతి ముక్కారు గాఁగ మెచ్చు కర్షకులకుఁ
బాడమఁ బొసఁగె సర్వపూర్ణత జానకీజాని రాజ్యమేలు సమయమునను. ౧౬౨

క॥ పిన్నలు పెద్దల ముందఱ బన్నముపడుట గనరామిఁ బైతృకకృత్యం
బున్నితయథాక్రమవిధికన్న న్యతిక్రమము గాఁగఁ గనుపడ దెందున్. ౧౬౩

క॥ అంతయు సంతస మయ్యె నిరంతరధర్మపర మయ్యె నఖిలము జగ మ
త్యంతక్షము రాముంగని మంతనముల మఱచెఁ బ్రాణిమాత్రములు సగన్.

ఉ॥ వేలకొలంది వర్షము లవేల సుఖోన్నతిఁ బుత్రపౌత్రసం
శీలన మొప్పఁగా మనిరి చేటని లేక ప్రజ ల్నిరామయుల్
పోలఁగ రాము రాజ్యపరిపోషణ మొప్పఁగ నెందునేని శో
కాలపనంబు లట్టి యడియాలములుం గనరా వొకప్పుడున్. ౧౬౫

ఆ॥ నిత్యపుష్పితములు నిత్యఫలములునై క్ష్మాజములు పొసఁగె స్కంధవిస్తృ
తప్రవాళరచన దళుకొత్తఁ గ్రొత్తలై రాము రాజ్యకలన రాణఁ దనర. ౧౬౬

తే॥ సమయవర్షి పర్జన్యుండు స్పర్శనుండు స్పర్శసుఖదుండు సర్వసంపాదనప్ర
సాదపరు లెల్లవేళ నిర్జరులు రామరాజరాజస్ఫురన్మహారాజ్యమునను. ౧౬౭

చ॥ క్షమ గల యెల్ల బ్రాహ్మణులు క్షత్రియు లర్యులు శూద్రులున్ స్వక
ర్మము లొనరించుచుండ్రు కసుమాలపు లోభము వీడి తత్పర
త్వము నెగడొంద స్వీయకృతి దారితకల్మషవృత్తితృప్తులై
యమితఫలాప్తి సౌఖ్యముల నందుదు రారఘునాథు ప్రోపునన్. ౧౬౮

క॥ వర్ణాశ్రమధర్మంబు లపర్ణా! విశదంబు లగుచుఁ బరఁగెఁ బ్రజలయం
దర్ణవముద్రితభూస్థలి నిర్ణీతంబయ్యె నీతినిగమం బెల్లన్. ౧౬౯

ఆ॥ సత్యరతులు గాని జను లెందు లేరనృతులు విధర్ములైన తులువవాండ్రు
మాటలందునేని మలయరు రాము రాజ్యము ప్రవర్తనమున శమితశమల!

క॥ రామపదోల్లసితంబుల యామురిపెపు నుడుల తక్క యన్యాశంసల్
నేమమున నెగడ వెందును రామమయం బయ్యె జగము రామామణిరో! ౧౭౧

తే॥ రామపూజ లొనర్తురు రామభజనపరులమై యుందు రెప్పుడు భావనంబు
రామనామంబె స్మరియింత్రు రామగీతు లొప్పఁ బాడుదు రెల్లెడ నుండు ప్రజలు.

క॥ అందఱు ధర్మపరాయణు లందఱు లక్షణసమగ్రు లందరొరుల కొ
నం దరుదేమి ప్రజాహితమం దరుచి యటంచు లేని యధిపుమనుపునన్.

తే॥ తన పను నొకండు వేలేండ్లఁ దనరు రాజ్యపాలనము తెఱఁగులు ధర్మపద్ధతు లని
మునులు గూర్పంగ జేజేలు మురియుచుండ రాముఁడు ధరించె ధర సుఖధాముఁడగుచు

సీ॥ ముద్దులొల్కెడు మేలిముచ్చటలం దేర్చు తెరువున క్షితికన్య తెలుఁగు సూప
భారమ్ము తనపాలఁ బడె నంచు మే లెంచు పరిశీలనంబున భరతుఁ డొప్పఁ
బాదపద్మంబుల పజ్జ సెజ్జఁ బొనర్చి సౌమిత్రి కొలువునే స్తమునఁ దనరఁ
దనదు శత్రుఘ్నపదమ్ము సార్థకముగఁ జిన్నతమ్ముఁడు దండభృతిఁ దలిర్ప
రాముఁ డేలెఁ దండ్రిరాణ నౌరసు లైన ప్రజల నట్లు ప్రజలఁ బ్రబలి ధర్మ
మొకఁడె విశ్వరూప మొలసెఁబో యని వేల్పు లలరి యలరువాన లలరఁజేయ.
సీ॥ జిలుఁగునవ్వుల పంట సిరి నేలకన్నియ తోడి సింగారమ్ము తోడవుగాఁగ
రావణారి!యంచు రహిఁబెంచు వందుల నుడిసంచు బీరమ్ము నొడువుచుండ
మునులపాలిటి లిబ్బి మొగసాల యగు గోష్ఠి తలఁపులఁ గరుణ నేస్త మ్మొలర్పఁ
జుప్పనాతి యనీతి చొప్పారు నప్పాట హాస్యభీభత్సమ్ము లడరుచుండ
నబ్ధిశోషణకథ రౌద్ర మచ్చుపడఁగ
స్వీక యధర్మభీరుత భయానకముఁ జూప
శాంతుఁడు గుణాద్భుతుఁడు రామచంద్రుఁ డొప్పె
నవరసాలంకృతివిశేషనాయకుఁడుగ. ౫౭౬
సీ॥ శ్రీరమాపద్మినీశ్రీయోగభాస్కరుం డినకులాంబుధిరజనీశ్వరుండు
యజ్ఞవిఘ్నకృదాశరాటవీదహనుండు గ్రావసతీత్వకలావిరించి
రౌద్రశరాసనాక్షుద్రాద్రిపవిధారి క్షితిసుతార్ధాంగలక్ష్మీవిభుండు
మునిమనోనిర్వేదముదిరమహానిలుం డహితరాక్షసనివహాంతకుండు
హరివిరోధిపుర ప్లోషణాగ్నినేత్రుఁ డసురరాజాసువాయూరగాధినాథుఁ
డఖిలసురమూర్తి రామనారాయణుండు తనదు సత్త్వము దనరార ధరణి యేలె.
సీ॥ సింహాసనము మూర్తిఁ జెంది కృతార్థత్వ మొందితి నని యుర్వి యుల్లసిల్లె
గొడుగుతోడి ప్రసక్తిఁ గొంటిలే కొఱఁతలు లే వటంచు దివంబు లేమిఁ దొఱఁగె
వరవుల్లు మానారె వర్ధిల్లెదము వారిఁ జేరి యంచు సుర ల్విచార ముడిగి
రందలి కవుల వాగర్థయోగావాప్తి నొలయ నామ్నాయంబు లొప్పుకొనియె
సీత నెనసి సిరి విశేషిత నైతి నం చలరెఁ బరికరమ్ము లంశకలన
మున్నె పెరయు టెంచి మురిసె రాఘవహరి జగతిఁ బ్రీతిఁ బ్రోఁచు సమయమునను.
సీ॥ మొలకనవ్వులతోడి ముచ్చటలం దీర్చు ధర్మసందేహవిదారితయును
గలికికాన్పులతోడి కన్నుల నందిచ్చు సకలసమృద్ధిప్రసాదితయును
బొమముడితోడి విస్ఫురణమైఁ బోకార్చు దుష్టసంకల్పారిదూషితయును
నొడికంబుతోడి వౌ నొయ్యారములఁ బొల్చు లక్ష్మీవిలాసోపలక్ష్యతయును
రామునంద కాని రాణింప వెందును మనము నానియందె మగ్న మయ్యెఁ
దలఁతు నెపుడు లోన దర్శింతుఁ దద్రూప మెంతు గుణగణముల నెలమిఁగాంతు.

క॥ వేయు నవతారములఁ సుశ్రీయుతు శ్రీరాము గరిమఁ జెనయఁ డొకఁడు ని
ద్యాయోగాయుర్లక్ష్మీశ్రేయంబులు రామభక్తిసిద్ధి ఫలంబుల్. ౫౮౧
తే॥ ఇది రహస్యము ధనధాన్యబుద్ధి విద్యలాయురారోగ్యజయములు సందఁ జేయు శ్రు
శ్రేయ మొనగూర్చు నెద దీనిఁ జేర్చు నరుఁడు దానె నారాయణుం డయి తనరుచుండు
ఆ॥ ఆదిశంభుమూర్తి నైన నాదు కృతి యధ్యాత్మ రామచరిత మనఁగఁ జెల్లు
దీనిఁ జదివి తుష్టమానసుఁ డగువాఁడు సంసరణపయోధిఁ జక్కఁ గడచు.
క॥ ఇది ధన్య మిది యశస్యం బిది యాయుష్యము పవిత్ర మిది యదనునఁ బెం
పొదవం జేయును రాజుల కిది విజయావహము నాఁగ నెందును నగుఁగా. ౫౮౩
సీ॥ ఆర్ష మై నెగడెడు నది యాదికావ్యంబు నాఁగ నాఁగకనోరు! సనుచు భక్తిఁ
బ్రణమించు వాల్మీకి పరమర్షివరుఁ డతం డనఘతపోనిష్ఠుఁ డగ్గుగాన
రాణ నియ్యది యని రామాయణాభిఖ్యఁ దనరారు నీ రంటఁ దవిలి మేలి
సిరిమించు రామాభిషేక మెవ్వఁడు వ్రాయు జదువును విను నిచ్చ సంస్మరించు
వాఁడు పాపకోటివలన నిర్ముక్తుఁ డై పరమపదముఁ గాంచి పరఁగఁగలఁడు
పుత్రకాముఁ డొందుఁ బుత్రుల ధనకాముఁ డొందు ధనముల న్మహోన్నతముల.
తే॥ రామవిజయంబు విను నృపుఁ డోమఁజాలు
జగతి రిపుల జయించి నిస్తంద్రుఁ డగుచు
రామసంహిత విను నాతి రమణఁ గాంచుఁ
బుత్రుఁ త్రైలోక్యపూజితుఁ బుణ్యమూర్తి!
క॥ వంజకు నేనియు సంతతి సంజాత యగుఁగా ధరిత్రి సంతతభక్తిన్
రంజిలుచు రాముచరిత నిరంజనవృత్తి విన నేర్చునది యగు నేనిన్. ౫౮౪
తే॥ అష్టసంపద లందెద రవని జనులు
శ్రద్ధధాను లగుచు రామచరిత మెపుడు
దెలిసికొనుచుఁ జదువ దుర్గములు జయించి
యభయము ప్రతిష్ఠఁ గాంచంగ నర్హు లగుచు.
మ॥ సురలెల్లం బరితుష్టిఁ గాంచెదరు సంస్తుత్యాత్మతృప్తి న్వహిం
తురు సేవ్యు ల్పితరు ల్వినాయకముఖోద్యద్భూతగ్రహోద్యు ల్బలం
గు రమాధాముఁడు రాముఁ డేర్పడఁగ రక్షోనాథు శిక్షించి యె
ల్లర రక్షించిన యీచరిత్ర మురులీలాస్ఫూర్తిఁ గీర్తించినన్. ౫౮౫
తే॥ యెల్ల రామాయణము వ్రాసి యెల్లవేళ నెల్లజగములకును విభుం డీశ్వరుండు
రాము భజియించు వారలు రహిఁ గడింత్రు సకలపురుషార్థఫలవిశేషముల బాపు!
చ॥ నియమ మొసంగ భక్తి పరిణీతయ నాఁ దనరార సద్వివే
కయమధృతు ల్పొసంగఁగ జగత్ప్రభు రాముచరిత్ర మేర్పడన్

మెయికొని తెల్పు బ్రాహ్మణుల మే లెద నించి భజించి యెప్డు క్ష
త్రియముఖు లుత్తమాస్పదముఁ దేకువమైఁ గనఁగాంతు రంగనా! ౨౯౦
సీ॥ సీతామనోనాథు శ్రీరాము నారాయణాఖ్యతత్త్వము గాఁగ నవధరించి
యీడేర్చు కృతులయం దెలమితోఁ దన్నామకలన లోప్పారంగ నలవరించి
యేపక్షమున నేని నిదె తత్త్వసార మా ఘనయోగ మని బుద్ధి కలిమి నెంచి
బల్లిదం బై నిచ్చ పరఁగు కామాద్యరివర్గమ్ము నిరసించు వలను గాంచి
యీ వెరవు మెయి రామాయణాగమంబు
పొంకముగ వ్రాసి పఠియించి పూజసేసి
విటపవిస్తృతదుర్భవవృక్ష మడఁచి
చొప్పడు మహాహ్లాదయమున మించును నరుండు. ౨౯౧
తే॥ సుకవియగువాఁడు తన మేలిసుకృత మొప్పఁ
బ్రవిమలాత్మత నిక్కథఁ బ్రాసముఖ్య
దృగ్విలాసంబుల నమర్చి తీర్పొనర్చి
మహితకవివర్ణితపదాప్తి మలయఁగలఁడు. ౨౯౨
క॥ మీ కెల్లరకును భద్రము
సేకురుఁగావుత విశేషచిత్కలనలతో
రాకేందుముఖిరో! రాముని
శ్రీకాముని చరిత మెడఁదఁ జేర్చుటకతనన్. ౨౯౩
తే॥ రాముఁ డఖిలాత్మకుఁడు పరబ్రహ్మమూర్తి
యతఁడు తుష్టుండు గా జగం బంతయును ని
రంతరం బగు సంతోష మందఁగాంచు
నిదియె శ్రుతిసారము రహస్య మిందువదన! ౨౯౪
ఆ॥ అనుచు వేదరాశి నసకృదాలోడన
విధి విధించి రామవిష్ణువిదిత
మరసి తెలిపెఁ దారకాభిఖ్య మా బ్రహ్మ
తత్త్వ ముమకు శివుఁడు తత్పరతను. ౨౯౫
శా॥ ఆనందామృతవార్ధిఁ దేలి మహితం బౌ నర్థ మూహించి మె
ప్పానన్ రామకథామృతంబు స్వరసం బౌ నౌ నటంచున్ బ్రశం
సానిర్వాహముతో నుతించె విభునిన్ శర్వాణి సర్వామరే
శానా! నీదయఁ దత్త్వసారము సులక్ష్యం బయ్యె నంచున్ ధృతిన్. ౨౯౬
తే॥ సరగ రామకథాసుధాసాగరమున నెసఁగు రామకథామృత మిది ప్రవృత్తిఁ
గ్రోలు మానవుఁ డఘకృతక్షోభ మెడలి యందఁగాంచునుఁ బరమాఖ్య మాస్పదంబు

స్రగ్ధర॥ * కల్యాణానందనాథాఖ్యగురుపదజలజక్షాళితాత్మీయపంకం
వల్యాత్తస్వచ్ఛభావవ్యవసితకవితావర్ణనీయాత్మతాఢ్యః
పల్యంచద్వేంకటాఖ్యప్రథితకవివరప్రస్తుతాఖాడదృక్కై-
వల్యానందస్వరూపాఽవ్యవహితపరమైశ్వర్యలక్ష్మప్రభావా! ౫౯౮

క॥ శ్రీమచ్చిద్యోగలసద్భ్యామానందయతినాథపురుకరుణాసు
శ్రీమానితజనవర్ణితభామానవనవవికాస! పరమోల్లాసా! ౫౯౯

మాలినీ॥ సురుచిరశుభవీక్షా! శుద్ధభావప్రతీక్షా!
నిరుపమగుణహృద్యా! నిష్ఠితామ్నాయవేద్యా!
గురుకృతమతిసేవ్యా! గుంభితాత్మానుభావ్యా!
పరహితపదపద్మా! బ్రహ్మభూయాఖ్యసద్మా!. ౬౦౦

గద్య॥ ఇది శ్రీసుమమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుపుత్రనయ
వినితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భసుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబగు
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు నుత్తరభాగంబున
సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరామకథామృతగ్రంథమాల, చందవోలు.

రాజపోషకులు (రు 200)

నీలి పిచ్చయ్యగారు, వీరి కుమాళ్లు (1) బంగారయ్య (2) శ్రీరాములు (3) సత్యనారాయణగార్లు, చందవ్రోలు, బాపట్లతాలూకా.

ప్రధానపోషకులు (రు 100)

శ్రీపుదవంకి వేంకట తాతదేశికాచార్యులవారు, తక్కెళ్ళపాడు.
తిరుపాటి సీతారామశాస్త్రిగారు, ఇంకొల్లు.
చల్లా కామయ్యగారు, ఆలూరు.
గోవిందరాజుల సీతారామయ్యగారి కుమాళ్ళు,
(1) సత్యనారాయణ బి. యే., బి. యల్.,
(2) నరసింహారావు (డాక్టర్)
(3) కృష్ణమూర్తి (డాక్టర్) గార్లు, గుంటూరు.
తడవర్తి బాపయ్యగారు, ధూళిపూడి.
చిరసాని అప్పిరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.
చిరసాని వెంకటరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.
మోదుగుల నాగిరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.
ఆత్మూరి నాగరాజుగారు, గుంటూరు.

పోషకులు (రు 50)

ఆలూరు కామేశ్వరరావుగారు, ఆలూరు.
మందపాటి సీతారామరాజుగారు, రాజుగారిపాలెం.
నంగల వెంకట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు, తాడికొండ.
నువ్వా గోపయ్యగారు, ప్యాపట్ల.
చిరసాని పున్నారెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.

సహాయులు (రు 20)

ప్రతాప రామస్వామి గురువరేణ్యులు, వల్లూరు.
తాడేపల్లి సీతారామయ్యగారు, చందవోలు.
తాడేపల్లి సత్యనారాయణగారు ,,
పరిమి నరసింహంగారు ,,
మాచిరాజు లక్ష్మీనారాయణగారు ,,
వేదాంతం కృష్ణమాచార్యులుగారు ,,
కేతరాజు రామసుబ్బారావుగారు ,,
నీలి వెంకటప్పయ్యగారు ,,
వనమా సుబ్బారాయుడు కొ. పేరయ్యగారు ,,
ఈ. సీతారామయ్యగారు ,,
పొన్నూరు నారాయణగారు ,,
తాడేపల్లి పున్నయ్యగారి కొ. బ్రహ్మయ్యగారు ,,
నీలి నాగభూషణంగారు ,,
పొన్నూరు లక్ష్మీకాంతంగారు ,,
తాడేపల్లి పెదబ్రహ్మయ్యగారి కొ. చెంచుపున్నయ్య ,,
వనమా వెంకట నాగభూషణంగారు ,,
వనమా పేరయ్యగారి కొ. వెంకటేశ్వర్లుగారు ,,
నీలి పెదబంగారయ్యగారు ,,
అడ్డేపల్లి వెంకటప్పయ్యగారు ,,
వనమా వెంకటరత్నంగారు ,,
వనమా సుబ్బారావుగారు ,,
బూరుగుల సూర్యనారాయణమూర్తిగారు అమృతలూరు
భాషాసంజీవనీగ్రంథాలయము ,,
కొత్తపల్లి చల్లమ్మ కొ. నరహరిగారు ,,
శరణు వెంకటసుబ్బమ్మగారు ,,
కొణకంచి అనంతనారాయణగారు ,,
గడ్డిపాటి రామస్వామిగారు, ప్యాపర్రు
కప్పర శ్రీరాములుగారు ,,
యలవర్తి నరసింహరాయలుగారు, యలవర్రు.
వేదాంతం జగన్నాథాచార్యులుగారు, మోపర్రు.
అంబటిపూడి రామబ్రహ్మకవిగారు ,,
తూనుగుంట్ల నారాయణగారు, తురిమెళ్ళ.
శ్రీరాజరాజనరేంద్రగ్రంథాలయము, గోవాడ.
ఆలపాటి దేవయ్యగారు ,,
శ్రీనన్నయాంధ్రగ్రంథనిలయము, పెదపూడి
శ్రీసరస్వతీనిలయము, పంచిపూడి.
నాదెండ్ల నరసింహసిద్ధాంతిగారు ,,
చల్లా లక్ష్మీనారాయణగారు, ఆలూరు.
చల్లా వెంకటసుబ్బమ్మగారు ,,
చెరుకుపల్లి వెంకయ్యగారు, కోడూరు.
కోటంరాజు సీతారామారావుగారు ,,

చావలి వెంకటసుబ్బయ్య కొ. శేషాచలంగారు కోడూరు.
జాలాది వెంకటసుబ్బరామయ్యగారు సంగంపాలెం.
నందిపాటి నాగర రామయ్యగారు, నగప్పాలెం.
పరుచూరు శేషాచార్యులుగారు, పోలూరు.
పొదిలె రామకృష్ణయ్యగారు, పొదిలెవారిపాలెం.
తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు, కావూరు
సీతారామాంధ్రగ్రంథాలయము ,,
కొన్నలగడ్డ హనుమయ్యగారు ,,
గోపూరి వీరభద్రయ్యగారు దం. నాగభూషణంగారు ,,
దొంతిరెడ్డి వెంకటేశ్వరరెడ్డిగారు, రెడ్డిపాలెం.
పుయ్యూరు నరసిరెడ్డిగారు, గూడుపాలెం.
చిరసాని చినఅప్పిరెడ్డిగారు ,,
శ్యామల రామకృష్ణారెడ్డిగారు, గోమలి.
మోపుగుల వెంకటరెడ్డిగారు, [illegible]
పుయ్యూరు వెంకటరెడ్డిగారు ,,
గునిశెట్టి సుబ్బారెడ్డి భార్య సీతారామమ్మగారు ,,
మోపుగుల వెంకటరెడ్డిగారు ,,
శ్రీమదష్టాంగ తిరుమల సమయభోద్ధండ కోలాచల లక్ష్మీ
నృసింహానుమానదిరుమలాచార్యులుగారు, [illegible]
యడ్లపాటి సీతయ్యగారు, బోడపాడు.
యడ్లపాటి మాణిక్యమ్మగారు ,,
గాదెపల్లి పున్నయ్యగారు, [illegible] అగ్రహారం.
ములుకుట్ల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు, యాజలి.
గూడూరు శివయ్యగారు ,,
వాసుపులూరి రాఘవయ్యగారు, [illegible]
కొత్తగడ్డ రామగోపాలంగారు ,,
హిందూ అసోసియేషను పంచాయతీ గ్రంథాలయం ,,
వేమూరి చలపతిరావుగారు ([illegible]) ,,
మన్నూరి సాంబయ్యశాస్త్రిగారు, పసునూరు.
ప్రతాప హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు, తిమ్మరాజుపాలెం.
యలవర్తి పెదరంగయ్య వ॥ తిమ్మాపురం.
మన్నూరి లక్ష్మీనరసింహంగారు, నరసరావుపేట.
వేమూరి చిరంజీవి అవధానులుగారు ,,
పరిమి వెంకటస్వామినాయుడుగారు ,,
రాచ్చబండి చంద్రమౌళిగారు ,,
పులుపుల సత్యనారాయణగారు ,,
అంబటిపూడి ఆనందయ్యగారు కాకాని.
ప్రతాప హనుమయ్యగారు, రాజుపాలెం.
మాగంటి అవధానులుగారు, తూబాడు.
గొ. గోపాలరావుగారు, (సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టర్) తెనాలి
నడింపల్లి రామభద్రయ్యగారు ,,

మద్దూరి రామసోమయాజులుగారు తెనాలి.
నోరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు ,,
దేవభక్తుని వెంకటసుబ్బయ్యగారు, పల్లెకోన.
మానులూరి కృష్ణశాస్త్రిగారు రాచూరు.
కొత్తా వెంకటేశ్వర్లుగారు, పెదపులివర్రు.
దావులూరి పిచ్చయ్యగారు ,,
కస్తూరి వేంకటలక్ష్మీరామమూర్తిగారు, కనగాల.
దుగ్గిరాల వెంకటేశ్వర్లుగారు ,,
అవ్వారి వెంకట నరసయ్య సిద్ధాంతిగారు, వెనిగండ్ల.
యెజ్జు పున్నయ్య కొ. రత్తయ్యగారు ,,
యెజ్జు ఆదెయ్యగారి కుమాళ్ళు (1) నాగభూషణం (2) రామమూర్తి (3) హనుమంతరావు (4) వెంకట సుబ్బారావు (5) కోటిరత్నంగార్లు, తాడికొండ.
కన్యకాపరమేశ్వరీ వర్తకసంఘం ,,
గంధి సీతారాఘవయ్యగారు, పొన్నెకల్లు.
పాటిబండ్ల సీతారామయ్యగారు, ,,
పాటిబండ్ల నరసింహనాయుడుగారు ,,
అన్నంభొట్ల వెంకటరామశాస్త్రిగారు, గోరంట్ల.
చక్కా తిరుపతి, రామకోటయ్యగార్లు ,,
చక్కా సూర్యరాఘవయ్యగారు ,,
గొట్టుకపి రాఘవాచార్యులుగారు, కంతేరు.
అవ్వారి కామయ్యగారు ,,
పాటిబండ్ల బుచ్చయ్యగారు, జొన్నలగడ్డ.
బత్తిని పురుషోత్తమయ్యగారు, కొప్పర్తి.
బత్తిని గోవిందయ్యగారు ,,
గణ్ణాకరం రామాచార్యులుగారు ,,
వనమా కోటిస్వామిగారు ,,
పొత్తూరు వెంకటసుబ్బయ్యగారు ,,
పొత్తూరు హనుమంతంగారు ,,
గొడుగుల వెంకటసుబ్బయ్యగారు ,,
బత్తిని సీతమ్మగారు ,,
బత్తిని సమూరస్వామి, వెం. రామయ్య, సు. సుబ్బయ్యగార్లు ,,
శ్రీరామమందిరం, శా. శ్రీరామశాస్త్రిగారు ,,
పొన్నూరి నాగేంద్రంగారు వ॥ ,,
మండెపూడి బాపయ్యగారు, గొట్టిపాడు.
కాట్రు తిరుపతినాయుడుగారు ,,
గుంటుపల్లి రామచంద్రయ్యగారు ,,
శ్రీనివాసుల వెంకటాచార్యులుగారు ,,
గుంటుపల్లి బాపయ్యగారు వ॥ ,,
కల్లూరి తాయమ్మగారు వ॥ ,,
ప్రత్తిపాటి హనుమత్సీతారాములుగారు, ప్రత్తిపాడు.

రాజనాల వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు వ॥ ప్రత్తిపాడు
,, శంకరశాస్త్రిగారు ,,
,, రామసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు ,,
కొండా భోగిభూషణంగారు, చినకొండ్రుపాడు.
ములుకుట్ల వీరరాఘవశాస్త్రిగారు, యింకొల్లు
,, కోటయ్యశాస్త్రిగారు ,,
పిశుపాటి సత్యనారాయణగారు ,,
మేళ్ళచెరువు భగవానులుగారు, ఈదుమూడి.
అబ్బరాజు లక్ష్మీనారాయణగారు, కోణికి.
దగ్గుబాటి వెంకటనరసయ్యగారు, దగ్గుబాడు.
పోతుకుచ్చి చల్లయ్యశాస్త్రిగారు, ద్రోణాదల.
దెందుకూరి చెంచురామశాస్త్రిగారు, బూదవాడ.
పరిమి గోపాలస్వామిగారు, భీమవరం,
ములుకుట్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు, ,,
,, వెంకటసుబ్బయ్యగారు వ॥ ,,
పాటిబండ్ల జగన్నాయకుల కొ. సుబ్బరామయ్య ,,
ములుకుట్ల రామమూర్తిశర్మగారు ,,
మాజేటి కోటయ్యగారు, ముప్పాళ్ళ.
గంజాం వెంకటరామాచార్యులుగారు, చందలూరు.
పరిమి హేమాద్రిగారు, గంగవరం.
నన్నపనేని అచ్చమ్మగారు, నిడుబ్రోలు.
పాములపాటి రంగనాయకులు భార్యా తులశమ్మ ,,
ప్రతాప సుబ్బయ్యగారు ,,
నాదెండ్ల కుటుంబరావుగారు (డాక్టర్) పొన్నూరు
వాసవకన్యకాపరమేశ్వరీగ్రంథాలయం ,,
పంగనామముల చెంచురంగారావుగారు, కట్టెంపూడి,
మండ వెంకటరామయ్యగారు, దండమూడి.
మంత్రవాది రామచంద్రయ్యగారు ,,
అన్నంరాజు ఆదినారాయణగారు, నంబూరు.
ఉపద్రష్ట లక్ష్మయ్యగారు, జడవల్లి అగ్రహారం
,, నరసింహంగారు ,,
ములుకుట్ల సుబ్రహ్మణ్యంగారు, మెట్టువారిపాలెం.
గాడేపల్లి లక్ష్మీనారాయణగారు, వేమవరం
కడియాల సంగయ్య కొ వీరయ్యగారు అంగలకుదురు
లక్కరాజు వెంకటపంతులుగారు వ॥ కిశెవరం.
కాట్రపాటి వెంకాయమ్మగారు, చేబ్రోలు.
పోచిరాజు శేషమ్మగారు ,,
పొత్తూరి వీరరాఘవమ్మగారు ,,
అయ్యదేవర సీతాయమ్మగారు ,,
శ్రీశంకరమఠస్థానం ,,
రాళ్ళబండి సీతారామశాస్త్రిగారు (ప్లీడరు) బందరు.
వేమూరి సీతారామశాస్త్రిగారు ,,

వేమూరి పార్థసారథిరావుగారు బందరు
కొండపల్లి సీతారామాంజనేయులు,
కంతేటి రంగనాయకులుగార్లు ,,
నేతి వెంకట సోమయాజులుగారు ,,
ఎల్లేపెద్ది అన్నపూర్ణమ్మగారు ,,
త్రిపురమల్లు సుబ్బారాయుడుగారు పేరకలపూడి.
రాఘవదీక్షితుల నరసింహశాస్త్రిగారు ,,
పుతుంబాక శ్రీకృష్ణయ్యగారు, పెదపాలెం
,, నరసయ్యగారు ,,
నాసిరెడ్డి నరసయ్యా కొ. వెంకటప్పయ్యగారు ,,
కోమట్రౌలు రాజయ్యగారు, బావట్ల.
గుళ్ళపల్లి సీతారామయ్యగారు ,,
బొడ్డుపల్లి రామలింగయ్యగారు, వెదుళ్ళపల్లి.
రావుల సుబ్బారావుగారు, చీరాల.
గొల్లపూడి రాధాకృష్ణయ్యగారు, వేటపాలెం.
దోగుపర్తి స్వామిగుప్తగారు ,,
ఊ. స్వా. శ్రేష్ఠిగారి సారస్వతనికేతనం ,,
మొదలి లక్ష్మినారాయణయ్యగారు, కావలి.
గోవు బాలకృష్ణయ్యగారు, బెజవాడ.
,, శేషావతారంగారు ,,
ప్రతాప రాఘవపాకయాజిగారు ,,
జానపాటి సత్యకీర్తిగారు ,,
వడ్లపట్ల లలితాంబగారు, కొవ్వూరి.
ముత్తగు వీరభద్రశాస్త్రిగారు, జగ్గయ్యపేట.
ధూళిపాళ వెంకటేశ్వర్లుగారు ,,
శ్రీశ్రీ ముక్త్యాల జమీందారువారు, ముక్త్యాల.
అమ్మనమంచి రామయ్యగారు, (నైజాం) మధిర
పినపాటి వెంకటప్పయ్యగారు, పినపాడు.
,, మహాదేవయ్య అయ్యవారు ,,
బండ్లమూడి శ్రీరాములుగారు ,,
కూచిభొట్ల నాగభూషణశాస్త్రిగారు, కొల్లూరు.
పోలేపెద్ది వెంకటరామయ్యగారు ,,
భాగవతుల సూర్యనారాయణగారు ,,
చతుర్వేదుల వెంకటప్పయ్యగారు ,,
నారాయణం రామానుజాచార్యులుగారు, పుల్లిపాలెం.
పులిపాక హనుమంతరావుగారు ,,
పాలపర్తి రామయ్యగారు, సజ్జావారిపాలెం.
తాడేపల్లి శివరామకృష్ణమూర్తిగారు, శేపట్ల.
ముళ్ళపూడి రాజయ్యశాస్త్రిగారు పోపూరివారిపాలెం
పూరా శ్రీరామసెట్టిగారు, మద్రాసు
కూచిభొట్ల సాంబయ్యగారు, రాంభొట్లపాలెం.

సోమాసి సీతారామయ్యగారు, రాంభొట్లపాలెం.
బొప్పట్ల సీతారామయ్యగారు ,,
చావలి పున్నయ్యగారు ,,
మేళ్ళచెరువు పుండరీకాక్షుడుగారు, కొల్లిపర.
మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు, యలకుర్రు.
మంతెన సీతారామరాజుగారు, గ్రామాజీపాలెం.
యల్లాప్రగడ సత్యనారాయణగారు, సోమరప్పాడు.
పెనుమెచ్చ రంగరాజుగారు, అలంకాపురం.
నారి మార్తిరెడ్డిగారు, పిట్టలవానిపాలెం
సమయమంతుల నాగేశ్వరరావుగారు, చాగల్లు.
,, పెదనాగేశ్వరరావు,
మాదంశెట్టి చినవెంకటరత్నంగార్లు ,,
కొమ్మూరు రామయ్యగారు, అల్లూరు.
,, నరసయ్యగారు ,,
శ్రీరాజా వాసిరెడ్డి సూరిపాదప్రసాదు బహద్దూర్ గారు
గుంటూరు.
సోము వెంకటరత్నంగారు ,,
సువ్వారిసెట్టి పుల్లారావుగారు ,,
మట్టుపల్లి వెంకటరత్నంగారు ,,
కనకపల్లి సీతారామచంద్రరావుగారు (ప్లీడరు) ,,
పులిపాక కుమారస్వామిగారు ,,
బూదరాజు విశ్వనాథం (బదరు) ,,
సూరిశెట్టి ఆదిశేషయ్యగారు ,,
చక్కా రంగయ్యగారి గు. సీతారామస్వామిగారు ,,
జాగర్లమూడి వెంకటరత్నంగారు ,,
కొల్లిపర వెంకటరత్నంగారు ,,
తెల్లాకుల జాలయ్యగారు ,,
దేసు వెంకయ్యగారు ,,
అద్దేపల్లి రామకృష్ణయ్యగారు ,,
మాదిగొండ సీతారామయ్యగారు ,,
చేగు నరసింహంగారు ,,
విన్నకోట ముల లక్ష్మీనరసింహంగారు ,,
చెరుకుపల్లి హనుమయ్యగారు ,,
వెల్లంరాజు వీరవెంకట ఉమామహేశ్వరరావుగారు ,,
మద్ది వెంకటరామయ్యా అండ్ అప్పారావుగార్లు ,,
భువనగిరి విజయరామశాస్త్రిగారు ,,
,, కోదండపాణిగారు ,,
తాడేపల్లి చిదానందంగారు ,,
అంబడపూడి వెంకటేశ్వర్లుగారు, నల్లపాడు.
జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామిగారు, తారంచేడు.
గుళ్ళపల్లి వెంకటశివయ్యగారు, ఇటికంపాడు